

'Wususloluē loluu 'sēbhē

Kouya New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Matie.....	4
Malki	33
Luki.....	51
Zaan.....	83
Lenugbunya.....	105
Wlomu -nyuma	133
1 Kolenti -nyuma.....	146
2 Kolenti -nyuma.....	158
-Galasii -nyuma	166
Efazi -nyuma.....	171
Filipu -nyuma.....	175
Kolusu -nyuma.....	178
1 Tesaloniki -nyuma.....	181
2 Tesaloniki -nyuma.....	184
1 Timotee	186
2 Timotee	190
Tit.....	193
Filemō	195
Eblenya.....	196
'Zake	205
1 Pieli.....	209
2 Pieli.....	213
1 Zaan.....	215
2 Zaan.....	218
3 Zaan.....	219
Zudi	220
Zaan 'yiliwugbunya.....	222

Matie

-Zezuu -gugbu Matie celta, mu -wa. Nu, Matie mɪ -Zezuu *'bunɔnya kugbua ɛ 'sɔɔ glaa -nyɛ yabhlo nya. Zuifu -yla Matie celta wee 'sebhe nɪ. -Lagɔ ka 'cɪn ɔ -Bhasanyɔɔ tietiegbuu wɛlɪ wla, 'ɪn -Lagɔgbuu -falɔpanya ka -mɔɔ daa cɛlɪ *'wusɪslolue suaa 'sebhe 'wu. 'Sebhe nɪ 'wu, Matie slolua we Zuifu nu, -Zezu -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ (Mɔ -wa Mesi).

-Zezuu dukpasɪ

(Lk 3.23-28)

1 -Zezu Klisu dukpasɪ ɛnɪ nu: ɔɔ -Zezu *Klɪsɪ mɪa, ɔ dukpasa -wa *-Davidɪ, 'ɪn *Ablaamu mɪa -Davidɪ dukpasa nya.

² Ablaamu gwalta Izaki.

Izaki gwalta Zakɔbu.

Zakɔbu gwalta Zuda -yɔ ɔ bhelia.

³ Zuda gwalta Pelesɪ -yɔ Zela, nu, wa 'nyaa -wa Tamaa.

Pelesɪ gwalta Esɔmɔ.

Esɔmɔ gwalta Alamu.

⁴ Alamu gwalta Aminadabu.

Aminadabu gwalta Naasɔn.

Naasɔn gwalta Salma.

⁵ Salma gwalta -Boazi, nu, ɔ 'nyaa -wa *Wlaabu.

-Boazi gwalta Obɛdɪ, nu, ɔ 'nyaa -wa Wluti.

Obɛdɪ gwalta -Zesee.

⁶ -Zesee gwalta nyɛmaa 'wlulapɪlɪnyɔ -Davidɪ.

-Davidɪ gwalta *Salomɔɔ, Ulɪi 'ɛnɔɔ nya.

⁷ Salomɔɔ gwalta Wloboamu.

Wloboamu gwalta Abia.

Abia gwalta Aza.

⁸ Aza gwalta Zozafatɪ.

Zozafatɪ gwalta Zolamu.

Zolamu gwalta Oziasɪ.

⁹ Oziasɪ gwalta Yotamu.

Yotamu gwalta Akazɪ.

Akazɪ gwalta Ezekiasɪ.

¹⁰ Ezekiasɪ gwalta Manasee.

Manasee gwalta Amɔn.

Amɔn gwalta -Zoziasɪ.

¹¹ -Zoziasɪ gwalta Yekonia -yɔ ɔ bhelia.

We bhla wa kpaa *Izlaelnyuma, 'ɪn wa yia wa Babilɔnɔnɔ kwa.

¹² -Muu 'bɪgɔ, Yekonia gwalta Salatiɛlɪ.

Salatiɛlɪ gwalta Zolobabelɪ.

¹³ Zolobabelɪ gwalta Abiudu.

Abiudu gwalta Eliakimu.

Eliakimu gwalta Azɔɔ.

¹⁴ Azɔɔ gwalta Sadɔku.

Sadɔku gwalta Akimu.

Akimu gwalta Eliudu.

¹⁵ Eliudu gwalta Eleazaa.

Eleazaa gwalta Matan.

Matan gwalta Zakɔbu.

¹⁶ Zakɔbu gwalta Malii 'lowli *-Zezefu. Nu, Malii

gwalta -Zezu wa laa Klɪsɪ, -muɔ ji -wa -Lagɔɔ

-Bhasanyɔ.

¹⁷ Nu, we 'ka Ablaamu -gu 'bhu, we 'ka -Davidɪ yɪlɪ, dukpasɪ -zakpa kugbua ɛ -mnua -wa. We 'ka -Davidɪ -gu 'bhu, we 'ka wa kpakpɛ yɪlɪ, 'ɪn wa 'ka wa Babilɔnɔnɔ kwa, we nyɪ dukpasɪ -zakpa kugbua ɛ -mnua. -Muu 'bɪgɔ, we 'ka wa Babilɔnɔnɔ -kwakwɛ -gu 'bhu, we 'ka -Zezu Klisu gwaltɪ bhla nyɪ, we nyɪ dukpasɪ -zakpa kugbua ɛ -mnua.

Malii gwalta -Zezu

(Lk 2.1-21; -Gal 4.4)

¹⁸ Nu, sanɛɛ wa gwalta -Zezu Klɪsɪ. Nu, ɔ 'nyaa -wa Malii, mɔ -yɔ -Zezefu 'kaa kukwalɪ, wa 'nɪ -slɔ ladɪ dabhlo, 'ɪn ɔ yia nukpla pla -Lagɔɔ Zuzu 'Pupaa 'tɪtɛ nya.

¹⁹ Nu, -Zezefu mɪa, nyɛmɛ tɪklɪ -wa. ɔ 'nɪ 'yɛbha ɔ 'ka Malii gbu dlɪ -zejila 'wu. We 'dɛɛ 'gbu, bhoyɪ ɔ -yɔ ɔ yɪ yaa -dɪa zizewiemɪ. ²⁰ Da ɔ dlɪ mɪa we -gu, 'ɪn Jejitapɛɛ 'anzɪ yabhlo yia ɔ -gbɛ yɪ 'yɛla 'wu, 'ɪn we nɛɛ:

«-Zezefu, -Davidɪ 'yuoyu, -ɪn 'na lɪlɪ dlɪ -nɪ, -ɪn 'ka Malii kwa, nu, 'yu ɔ yia gwalta, -Lagɔɔ Zuzu 'Pupaa 'tɪtɛ nya ɔ plaa nukpla. ²¹ Nu, nukpasuyɔ ɔ yia gwalta, 'ɪn -ɪn 'ka ɔ 'ɛnɔɔ zu -Zezu, 'ɪn ɔ 'ka ɔ nyuma gbonyuu 'wusa.» †

²² -We Jejitapɛɛ gbaa ɔ gbuɔ -falɔpanyɔɔ ɛnɛ nya, we 'ka lɛnuɔ 'gbu, we yɪ 'saa 'plɪ:

²³ «Nu, 'yiesɪnɔɔnyuu ɔ -nɔɔ nukpasu -yɪ,

mɔ yia nukpasuyɔ gwalta,

'ɪn wa 'ka ɔ 'ɛnɔɔ zu Emanuɛlɪ.»

-Muu ji -wa nu, -Lagɔ -yɔ -a 'sɔ mɪ.

²⁴ ɔ ganɔɔ, sa Jejitapɛɛ 'anzɪ gbaa, 'muɔ ɔ nua ɛ, 'ɪn ɔ yia Malii ɔ 'dɛɛ -gbɛ belɪ. ²⁵ ɔ -yɔ ɔ 'nɪ -budu 'wudɪ, 'ɪn ɔ Malii yia ɔ nukpasuyɔ gwaltɪ, 'ɪn -Zezefu yia -mɔɔ 'ɛnɔɔ zu -Zezu.

Gbuyilonya mɪa -Zezuu 'ɛnɔɔ 'yɪlɪmɪa

(Lk 2.22-38)

2 -Zezu wa gwalta Betɪlɛmu, Zudee -dudu -gu, -zugba *Ewɔlodu mɪ nyɛmaa 'wlulapɪlɪnyɔ nya.

† -Zezuu ji -wa nu, -Lagɔ saa nyuma gbu 'wu.

Tɔn, gbuyilonya 'bhua 'yɩsu 'wusɔɩuda, 'n wa yia *Zeluzalemu nyini. ² Wa neɛ: «'Yu, -ɔ wa gwalta, 'n ɔ 'ka *Zuifuu 'wlulapɩli, da ɔ mɩa? Nu, ɔ -zɛɩya ka 'wɩsu 'yɩsu 'wusɔɩuda, 'n -a yia we -yɔyɩ, we 'dɛɛ 'gbu, -a yia yi -a 'ka ɔ 'ŋnɩ 'ylimanɩ.»

³ Nu, nyɩmaa 'wlulapɩɩnyɔ Ewɩodu 'nua we, 'n ɔ ple yia sumanɩ, ɔ -yɔ -Zeluzalemu -nyɩma weee. ⁴ -Bha ɔ laa *-Lagɔɩbubɔnyaa -ɔɩan we -yɔ -Lagɔɩ titee gwesanya, 'n da wa 'kaa -Lagɔɩ -Bhasanyɔ gwaltɩ, ɔ 'ka we yibheli.

⁵ Wa neɛ ɔ -yɩaɛ: «Nu, Betɩlemu, Zudee -dudu -gu, -bha wa gwalta ɔ. Nu, -we *-Lagɔɩgbuu -falɩpanyɔ ɔɩa, mu nu:

⁶ «Amɩa, Betɩlemu, Zudee -dudu -gu -nyɩma, amɩaa 'gbe 'nɩ 'kienyi -mɩ, Zudeegbe 'kadɩ glaa.

Nyɩmaa 'Wlulapɩɩnyɔ yabhlo yia amɩaa -gbe 'bhua, mɔ 'kaa Izlaɛɩnyɩma -wa -wa na nyɩma, mɔ 'kaa wa 'yugalɩ.»

⁷ Tɔn, 'n Ewɩodu yia waa gbuyilonya la zizewiemɩ, 'n ɔ yia wa layɩbha nu, labhla wa 'yɩ wee -zɛɩya -yɔa.

⁸ 'n ɔ neɛ wa -yɩaɛ: «A mɩnɩ, a -talɩ ɔ ɔ 'yuu da 'nanuu, a -ka ɔ 'yɩ, a yi 'mɩ 'dɩ -sala, 'n, -amɩ, 'n 'ka -mɔ mɩnɩ, 'n 'ka ɔ bubu.» -Bha ɔ tiea wa Betɩlemu.

⁹ Waa gbuyilonya 'nua Ewɩodu wɛɩ, 'n wa yia 'yoo bhli. 'n -zɛɩya wa 'yɩ yaa 'yɩsu 'wusɔɩuda, wa yia we -yɔyɩ, 'n we yia wa 'muna 'wɩla. Wee -zɛɩya -galtɩ wa 'yu, 'n da ɔ ɔ 'yu mɩa, we nyɩnia -bha, 'n we yia 'yɩligbe.

¹¹ Da wa plaa -budu ɔ, 'n wa yia 'yu -yɔ ɔ 'nyaa Malii -yɔyɩ. Wa yia ɔ ɔ 'yu bubu, ɔ 'yu 'kukulu sibhlie nya. -Muu 'bɩgu, wa yia wa 'gba 'wukaltɩ, 'n 'ŋnumɩli wa ɔɩa ɔ, mu nu: -can klaa, *mɩltɩ klaa, we -yɔ 'wɩ, 'mɩ wa 'nyɛa ɔ.

¹² 'Yɩaa 'wu, -Lagɔ neɛ wa -yɩa nu, wa 'na 'plɩɩ Ewɩoduu -gbe -nɩ. 'n wa yia 'yoo -putu 'wubhu, 'n wa yia wa -ɔɔ lumɩ.

-Zezefu mɩa Eziputu

¹³ Waa gbuyilonya ka mɩnɩ 'bhie, Jejitapeɛ 'anzɩ yabhlo yia -Zezefuu -gbe yi 'yɩaa 'wu, 'n we neɛ ɔ -yɩaɛ: «Nu, Ewɩodu yia ɔ ɔ 'yuu da -taltɩ, ɔ 'ka ɔ 'bha. We 'dɛɛ 'gbu, -ɔɔ 'wu, -n 'bhu ɔ ɔ 'yu -yɔ ɔ 'nyaa 'wu, -n -yɔ wa 'ɔɔ mɩnɩ Eziputu -gwagwɩe nya. -n -tu -mɔ, bhla -we nya a 'kaa yi, -amɩ yia we aɩn -yɩa gbaa.»

¹⁴ -Zezefu -ɔɔa 'wu, 'n ɔ yia 'yu -yɔ ɔ 'nyaa 'wubhu. Wa 'bhua -bha sabɔ, ¹⁵ 'n wa yia Eziputu mɩnɩ. Wa -dɩ -mɔ la, 'n Ewɩodu yia tɩ. 'Sa -mɩsu 'plɩa sa, 'n -we -Lagɔ gbaa ɔ gbuu -falɩpanyɔ ɩwe nya, we 'ka gbuzɔnɩ -zɛ, ɔ neɛ:

«n ka na 'yu la,
ɔ 'ka Eziputu 'bhu.»

Ewɩodu 'bhaa nukpasuyua Betɩlemu -dudu -gu

¹⁶ Da Ewɩodu 'yɩa nu, gbuyilonya ka ɔ -dawli 'wunu, 'n ɔ yia 'ɔɛ 'pa bhabha. -Bha ɔ tiea nyuma wa 'ka Betɩlemu dudu -gu nukpasuyua 'bha. -Wa 'nɩa -zu 'ɔɔ yɩ, we -yɔ -wa kaa -zu 'ɔɔ, -maa wa mɩa 'bhaa. Nu, bhla -we nya -zɛɩya 'wɩa gbuyilonya ka ɔ 'dɩ -salu 'gbu ɔ

yi 'saa nu. ¹⁷ Nu, -we *-Lagɔɩgbuu -falɩpanyɔ Zelemi gbaa mu nua lɛ:

¹⁸ «-A ka 'wukɩwɛɩ 'nu mɔ Wlamaa, wa mɩ 'wukɩɩda, wida wa mɩa.

*Wɩasɛɩ -wa, ɔ 'yua ɔ mɩa wida, ɔ 'nɩ ŋwnu wa 'ka ɔ bhuhhoe, nu, ɔ 'yua ka tɩ.»

-Zezefu 'bhua Eziputu

(Lk 2.39)

¹⁹ Da Ewɩodu tɩa, -zugba -Zezefu mɩ Eziputu, 'n Jejitapeɛ 'anzɩ yabhlo yia ɔ -gbe yi 'yɩaa 'wu, 'n we neɛ ɔ -yɩaɛ: ²⁰ «-Sɔ 'wu, -n 'bhu ɔ ɔ 'yu -yɔ ɔ 'nyaa 'wu, -n -yɔ wa 'ɔɔ mɩnɩ *Izlaɛɩ -dudu -gu. Nu, -wa 'yɩbhaa wa 'ka ɔ ɔ 'yu 'bha, -maa ka tɩ.»

²¹ Tɔn, -Zezefu -ɔɔa 'wu, 'n ɔ yia ɔ ɔ 'yu -yɔ ɔ 'nyaa 'wubhu, 'n wa yia Izlaɛɩ -dudu -gu mɩnɩ. ²² ɔ 'nɩa nu, Alkelauɩ mɩ Zuifuu 'wlulapɩɩda ɔ dide Ewɩoduu 'bɩgu, -bha ɔ nua nyannɩ ɔ 'ka Zudee mɩnɩ. Mɔ ɔ 'kaa mɩnɩ, ɔ 'yɩa -bha 'yɩaa 'wu, 'n ɔ yia Galilee -dudu -gu mɩnɩ. ²³ 'n 'gbe -we wa laa Nazaletɩ, 'n wa yia -bha ladɩ. Nu, 'sa we 'plɩa sa, 'n -we -Lagɔɩgbuu -falɩpanya gbaa we 'ka gbuzɔnɩ -zɛ. Wa neɛ:

«'Mɔ wa yia laa Nazaletɩyɩ.»

*Zaan batizea nyuma 'nyu nya

(Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Zn 1.19-28)

3 We bhla wa 'yɩa 'Zan *-Batɩɩ -yɔ -mɔ da bebleɛ Zudee -dudu -gu. ɔ 'kɩla 'wu, ² ɔ neɛ: «A 'bhiti amɩaa dɩ, nu, -Lagɔɩ nyɩmaa 'wlulapɩɩte ka ɔɩa.»

³ -Lagɔɩgbuu -falɩpanyɔ *Ezaii neɛ zɩmɛ ɔ daa nu: «Nyɩmɛ yabhlo 'kɩla 'wu -mɔ da bebleɛ, ɔ neɛ:

«Nu, a mnazɩ Nyɩmaa -Kanyɔɔ 'yloogbu -yɔ. A nu 'yoo tɩkɩ ɔ 'yu.»

⁴ Nu, ɔ *Zaan mɩa, ɔ 'wu -bana mɩ *-nyɔmɛɛ nyannɩ nya, 'n ɔ -ɔɔɩ mɩa numɛɛ ku nya. Luu 'kɩɩ -yɔ -gangan ɔ lɩa. ⁵ Zudee -dudu -gu -nyɩma klaa, -Zeluzalemu -nyɩma klaa, we -yɔ -wa 'bhua Zudeɛn nyu kwesi, ma yia Zaaan -gbe. ⁶ Gbunyuu -we wa nua lɛ, 'mɩ wa gbaa -zejila 'wu, 'n ɔ batizea wa Zudeɛn nyu lu.

⁷ Zaan 'yɩa nu, *Faliznyɩma -yɔ *Sadusenyuma mɩ ɔ -gbe yida, nu, -maa -zu 'wu, 'n ɔ neɛ wa -yɩaɛ: «Amɩa mɩa dɛ, 'munumɛɛ -gnu a -mɩa! Nyɔɔ -salɩ aɩn 'dɩ, 'n a pupaltɩ 'wlukuun la nu, a mneni a 'ka -Lagɔɩ 'ɔɛ -we mɩa yida kwɛɛ 'tɩaa? ⁸ A -slolu amɩaa lenugbunya 'wu sazɔnɩ sa nu, a ka amɩaa dɩ 'bhiti. ⁹ A 'na gbalɩ amɩaa 'dɛ dɩ ɔ -nɩɛ: «Nu, Ablaamu mɩ -amɩaa dukpasa nyaa 'gbu -a ka gbuwubhu.» Nu, 'n neɛ aɩn -yɩa, -Lagɔ mneni ɔ 'ka tukpanya nɩ, Ablaamu 'yua -zɛɩ. ¹⁰ -Lagɔɩ 'nɛnɔ gbee 'yɩ -dɩ sunyaa bhu -yɔ la pepe. Su weee -we'e 'paa 'bhue -zɔnunya nɩ, -dɩ ɔ yia we, ɔ 'ka we -kosu 'wu viteli. ¹¹ Nyu nya -amɩ na batizea aɩn, 'n wa 'ka we 'jiyibheli nu, a ka amɩaa dɩ 'bhiti. Nu, nyɩmɛ -ɔ yia 'mɩ 'bɩ yia, mɔ yia aɩn batizea Zuzu 'Pupa -yɔ -kosu nya. ɔ 'tɩte -zi na -nu, 'n 'nɩ we 'kɩ -ka 'n 'ka ɔ -sakuwɩ 'wubhu. ¹² ɔ ka ɔ butɛ kwɛɛ, ɔ 'ka ɔ 'mɩnɩ 'wupu, ɔ 'ka we 'ya -yɔ we vavi -yɔɔsalɩ. 'n ɔ 'ka we 'ya -zɔnunya -gbagbu 'wu slɩ, 'bhie, ɔ 'ka we vavinya -kosu we'e nyumoa 'wu viteli.»

Zaan batizea -Zezu 'nyu nya
(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Zn 1.29-34)

¹³ -Zezu 'bhua Galilee -dudu -gu, 'tn ƙ yia Zudeen nyu -ƙy mnt. Ɔ nynthia -mƙ, 'tn ƙ yia Zaan kwesi be, -mƙ 'ka ƙ batizee 'nyu nya 'gbu. ¹⁴ Zaan 'nt we nƙnu, ƙ nƙe: «-ln-nya, we 'nt 'sa -mƙ. -Mƙ 'ka 'yaa 'mƙ batizee 'nyu nya, 'tn -tn yia yi, 'tn 'ka -mƙ 'nyu nya batizee yl?»

¹⁵ -Zezu nƙe: «Nu, we mƙ -Lagƙ 'yu tƙlƙu 'gbu, -a nu we le.»

-Bha Zaan nƙnua we -ƙy, 'tn ƙ yia we lƙnu.

¹⁶ Zaan batizea -Zezu 'nyu nya, -Zezu mƙ 'nyu lu 'tlada, 'tn ƙ yia -Lagƙ 'gbe -ƙy nƙe -kalɪda. 'tn ƙ yia -Lagƙ Zuzu, -ƙ 'wlu -ƙpakun, -ƙy ƙwɪda, 'tn -mƙ yia ƙ -gu lasibhli. ¹⁷ 'tn wa yia welt yabhlo, -we 'bhua -Lagƙ -gbe 'nu, we nƙe: «Na 'Yu ƙ -mƙ, 'tn -ƙalɪ ƙ zɛ, 'mƙ 'tn 'nyɛa na dɪ weee yoo.»

*Kuzu ylaa -Zezu la
(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

4 Tɔn, 'tn -Lagƙ Zuzu yia -Zezu da beblee kwa, *Kuzu 'ka ƙ laylaa 'gbu. ² Ɔ mƙ -mƙ da beblee, ƙ li -mƙ zɪ glu 'sɔ, sabɔ glu 'sɔ, -zugba ƙ tɪ lililu, 'tn nƙy yia ƙ -ƙƙpa. ³ *Laylanƙy bea ƙ kwesi, 'tn we nƙe ƙ -ylaɛ: «-ln-ƙa -Lagƙ 'Yu nya -mƙ 'piɛn, -tn gba tukpanya nt -yla nu, we -zɛ 'floo.»

⁴ 'tn ƙ nƙe: «We mƙ cɛɪda *-Lagƙsɛbhe 'wue:

«We 'nt lililu -bhlogƙ -gu nyumɛɛ 'yliyɔgagɛ tɪli, nu, welt -we -Lagƙ gbaa, 'tn we nyɛ 'yaa ƙ 'yliyɔgagɛ.» »

⁵ Tɔn, 'tn 'Kuzu yia ƙ -mƙwlu -gbe -Zeluzalemɔ 'wuk-wa. We dɪa ƙ *-Lagƙbudu 'kadu 'wlu la, ⁶ 'tn we nƙe: «-ln-ƙa -Lagƙ 'Yu nya -mƙ 'piɛn, -blu 'wu -tn 'ka lasibhli, nu, we mƙ cɛɪda -Lagƙsɛbhe 'wue:

«-Lagƙ yia ƙ 'anzɪnya tiea -na 'gbu, 'tn we 'ka we sɔnya -mƙ zɔ lasɪlu, -na bhu yi tukpa gozoo 'gbu.» »

⁷ 'tn ƙ nƙe: «We mƙ 'ya cɛɪda -Lagƙsɛbhe 'wu:

«Nu, Jejitape, -ƙ -wa -na -Lagƙ, a 'na yɪlɪ ƙ la -nt.» »

⁸ -Bha 'Kuzu kwa 'yaa ƙ 'wupa -gɔgɔ 'kadu 'wlu. 'tn we yia dudu 'nƙnɪnɪ -da weee -ƙy we 'nƙnɪnɪli -ƙy we 'tɪtɛ ƙ 'klusɪlu. ⁹ 'tn we nƙe: «-ln-ƙa 'mƙ 'yu 'kukolu 'sibhli, 'tn -tn -ƙa 'mƙ bubɔ, nu, -we weee mƙa da, 'tn na nyɛa -mƙ we.»

¹⁰ 'tn ƙ nƙe we -ylaɛ: «Be lu, 'Kuzu! We mƙ cɛɪda -Lagƙsɛbhe 'wue:

«-ln bubɔ Jejitape, -ƙ -wa -na -Lagƙ, 'tn -tn nu ƙ 'debhlogƙ -yla lubho.» »

¹¹ 'Kuzu 'bhua ƙ kwesi tɔn, 'tn 'anzɪnya yia ƙ 'wusa.

-Zezu dɪa ƙ lubho gwe Galilee
(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

¹² -Muu 'bigu, -Zezu 'nua nu, wa ka Zaan -kaslu 'wupa, 'tn ƙ yia Galilee mnt. ¹³ Ɔ 'nt Nazaletɪ -tu, Kapɛ-naumu ƙ -dɪa la. Nu, Kapɛnaumugbe mƙa Galilenyu kwesi, -we mƙa -mƙ Zabalɔn -ƙy Nɛfutalii -dudu -gu.

¹⁴ 'Mu ƙ nua le, 'tn -we -Lagƙgɔbu -falɔpanyɔ Ezaii gbaa, we 'ka gbuzɔnɔ -zɛ, ƙ nƙe:

¹⁵ «Zabalɔn -ƙy Nɛfutali -nyuma, nyuma -wa mƙ 'nyuu -ƙy 'yloogblu, -mƙ Zudeen nyuu kakpe yabhlo lu, Galilee da 'lakpanya mƙ!

¹⁶ Nyuma -wa mƙa nɪkpise 'wu, zɪ wa yia 'yɪa!

-Wa mƙa tɪtɪlee zuzu 'wu, zɪ yia wa -gbe 'tɪaa.»

¹⁷ -Bha -bhlokpade, 'tn ƙ yia -Lagƙgɔbu gbagble bhli, ƙ nƙe: «A 'bhiti amɪaa dɪ, nu, -Lagƙ nyuma 'wlulapɪte ka cɪpa.»

-Zezu laa ƙ 'bunɔnya -mnua
(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

¹⁸ 'Yɪ yabhlo nya, -Zezu mƙ Galilenyu kwesi mƙa, 'tn ƙ yia bhelia 'sɔ -ƙy, 'Simɔn (-mƙ -barɪnɪ -wa Piɛɪ), we -ƙy ƙ bheli Andlee. Wa mƙ wa 'sowli 'nyu lu vitelida, nu, zibhibhanya wa -mƙa. ¹⁹ Ɔ nƙe wa -yla: «A yi 'mƙ 'bɪ, sa a kpa zibhi, 'tn 'ka 'sa aɪn nyuma 'yilibɪlanɔnya -zɛɪ, 'tn a 'ka 'mƙ wa 'bɪ -la.»

²⁰ Tɔn, wa tɪa -bha wa 'sowli, 'tn wa yia ƙ 'bɪ mnt. ²¹ Ɔ bea 'yu -sɛ, 'tn ƙ yia *Zake -ƙy ƙ bheli *Zaan 'yɪ, nu, Zebedee 'yua -wa. Wa -ƙy wa dide mƙ wa 'sowli mnazɪ -da -mƙ 'glu 'wu, 'tn -Zezu yia wa la, ²² 'tn wa yia wa dide -ƙy ƙ 'glu -bha tɪ, 'tn wa yia -Zezu 'bɪ mnt.

²³ We bhla -Zezu 'plɪla Galilee -dudu weee -gu, -zugba ƙ slɔlua nyuma gbu *-Lagƙbudunya zɔ, 'tn ƙ gbaa *-Lagƙ nyuma 'wlulapɪte -zɔnɔ gbu, gu weee -ƙy sɪaste weee, -we mƙa nyuma -ƙy jipejipe nya. ²⁴ -Bha wa 'nua -Zezuu 'dɪ Silii -dudu weee -gu. Nu, -wa mƙa sɪada weee, -wa kaa gu -ƙy klaa, -wa ka ku glopoa klaa, -wa zuzu 'nyuu mƙa 'wu klaa, -wa kaa nɛun gu -ƙy klaa, we -ƙy zɔlasɔnya, 'ma wa -laa -Zezu, 'tn ƙ yia wa jipe.

²⁵ 'tn nyuma -zɔ yia -Zezu 'bɪ yi. Tɔɪa 'bhua Galilee, tɔɪa 'bhua 'Gbe Kugɔba -dudu -gu, tɔɪa 'bhua -Zeluzalemɔ, tɔɪa 'bhua Zudee -dudu -ƙy Zudeɛn kakpe yabhlo -gu.

-Zezu -slɔlua nyuma gbu
(Lk 6.20-23)

5 Da -Zezu 'yɪa nyuma -zɔ -ƙy, ƙ -gɪlaa -gɔgɔ yabhlo 'wlu, 'tn ƙ yia -mƙ ladɪ. Ɔ 'bunɔnya gbɛɪa ƙ, ² 'tn ƙ yia wa slɔlue bhli, ƙ nƙe:

³ «Nyuma -wa'a laa wa 'dɛ nyuma -Lagƙ 'yu, 'wututue -dɪɔ mƙ wa -nu nya, -we ka gbu -wa, -Lagƙ pɪɪ wa 'wlu la.

⁴ -Wa mƙa wida, 'wututue -dɪɔ mƙ wa -nu nya, -we ka gbu -wa, -Lagƙ yia wa 'kuayli 'paa.

⁵ Nyuma -wa mƙa sa bhe, 'wututue -dɪɔ mƙ wa -nu nya, -we ka gbu -wa, ma yia dudu 'wubhua 'bɪ -liliee saa.

⁶ Nyuma -wa nyuma tɪkɪlu -zɛzɛ tu mƙa 'bhada nƙy 'bhisa,

'wututue -dɪɔ mƙ wa -nu nya, -we ka gbu -wa, lua wa yia.

⁷ Nyuma -wa yɪla wa -lima nyazi, 'wututue -dɪɔ mƙ wa -nu nya,

-we ka gbu -wa, -Lagɔ yia wa nyazi 'yɪla.

⁸ Nyuma -wa ka dli mta tɪklu, 'wututue -dlɔɔ mɪ wa -nu nya, -we ka gbu -wa, -Lagɔ wa yia 'yɪla.

⁹ Nyuma -wa bibelta nyuma -yɔ, 'wututue -dlɔɔ mɪ wa -nu nya, -we ka gbu -wa, -Lagɔ yia wa laa ɔ 'yua.

¹⁰ Nyuma -wa wa pata 'klyɛ 'wu, wa mɪ nyuma tɪklu nyaa 'gbu, 'wututue -dlɔɔ mɪ wa -nu nya, -we ka gbu -wa, -Lagɔ pɪli wa 'wlu la.

¹¹ «Nu, wa -ka amɪaa 'ŋɪɪ -nyumɔ, wa -ka aɪn 'klyɛ 'wupali, wa -ka aɪn yoyo gbu -gu la zulu na 'gbu, 'wututue -dlɔɔ mɪ amɪaa -nu nya. ¹² A li 'muna sa duun, -we ka gbu -wa, -tɪnɪ 'kadi a yia 'yɪa -Lagɔ -gbɛ. Nu, 'sa -bhlokpade wa 'pala -Lagɔgbu -falpanya, -wa -gala aɪn 'yu, 'klyɛ 'wu.

-Zeu nɛɛ ɔ 'bɪnɔɔnyaa mɪ zli -yɔ gumu 'bhisa
(Mk 4.21, 9.50; Lk 8.16, 14.34-35)

¹³ «Nu, amɪa, dudugu -nyumaa gumu 'bhisa a mɪa. Nu, gumu -ka 'nɔŋwɛ 'bhu, sa wa 'ka we namanta? We 'nɪ 'masɛɛn -lu yabhlogbɔɔ 'wuku. Nu, 'pipee wa vitelia we, 'nɪ nyuma nɔa we -gu.

¹⁴ «Nu, amɪa, dudugu -nyumaa zli 'bhisa a mɪa. 'Gbe wa zua -gɔɔɔ 'wlu, wa 'nɪ mneni wa 'ka we zize. ¹⁵ 'nɪ wa -yɔ 'nape -ka yi, wa'a dɪ we -solu ɔ la. Yali wa dia we la, 'nɪ we yɪa nyuma weee -gu la, we 'nɪ muu? ¹⁶ 'Sa -bhlokpade, amɪaa zli 'kaa nyuma 'yu li, 'nɪ wa 'ka amɪaa lɛnugbu -zɔnɔ -yɔyɪ, 'nɪ wa 'ka amɪaa Dide ɔ mɪa yalu 'ŋɪɪ -mnɪnɪ.

-Zeu -yɔ -Lagɔ tite

¹⁷ «A 'na pupali dli ɔ la -nɪ, nu, *Moizɪ tite -yɔ -Lagɔgbu -falpanyaa wɛlɪ nɪ yia lasaa -nɪ. nɪ 'nɪ we lasasɛɛ 'gbu yi. Yi nɪ yia, 'nɪ we 'ka gbuzɔnɔ -zɛ.

¹⁸ «nɪ nɛɛ aɪn -yɪa gbuzɔnɔ sa nu, dudu -yɔ yali 'nɪ -slɔ labhu, -Lagɔ titeɛ ɔɛlɪlɪ 'ya 'kienyi -lɛ 'na 'ka labhu, 'nɪ dudu 'kaa bhɪa. ¹⁹ We 'dɛɛ 'gbu, nyumɛ ɔ mɪa 'kienyi -lɛ, -wa -Lagɔ pɪla 'wlu la glaa, mɔ -wa nyumɛ ɔ 'ɔ zua -Lagɔ tite 'kienyi -lɛ 'nɔŋwɛ, 'nɪ ɔ slɔlua ɔ -lima sa wa'a zua we 'nɔŋwɛ. Nu, ɔ slɔlua ɔ -lima -Lagɔ tite 'nɔŋwɛzuzue, mɔ -wa kpasa, nyuma -wa -Lagɔ pɪla 'wlu la glaa. ²⁰ nɪ nɛɛ aɪn -yɪa: a zu -Lagɔ tite 'nɔŋwɛ. A -zi -Lagɔ titeɛ gwesanya -yɔ Falizɪnyuma, we 'nɪ -muu, nyuma -wa -Lagɔ pɪla 'wlu la, a 'na 'ka wa glaa -mɪ.

A -yɔ amɪaa bhelia suslolu 'wu

²¹ «A ka 'nu nu, wa nɛɛ amɪaa dukpasɪ -yɪaɛ: «A 'na 'bhali nyumɛ -nɪ. Nu, ɔ ka ɔ bheli 'bha, gbuwubhunya 'yu wa yia ɔ kwaa.» ²² Nu, nɪ nɛɛ aɪn -yɪaɛ: ɔ -ka ɔ bheli -yɔ 'ɔɛpali, gbuwubhunya 'yu wa kwaa ɔ. ɔ -ka gba ɔ bheli -yɪa, -mɔ mɪ nyumɛ -kpua nya, nyuma kpasɪ 'yu wa kwaa ɔ, 'nɪ wa bhua ɔ -yɔgbu 'wu. ɔ -ka ɔ bheli -yɪa gba: «Nyɔgugu», ɔ ka we 'klu wa 'ka ɔ -kosu -we'e nyumoa 'wu kwa. ²³ We -ka nu, -na wlawlalu -nɪ mɪ -Lagɔ kwada 'slakagusalɪlɪ 'yu, 'nɪ -nɪ yi ligbe nu, -nɪ -yɔ -na

bheli 'ɔ ka gbu, ²⁴ -nɪ tɪ -bha wee wlawlalu 'slak-agusalɪlɪ 'yu, -nɪ mɪ, -nɪ -yɔ -na bheli 'ka gbu -bhɪa, 'bhie, -nɪ 'ka wee wlawlalu -Lagɔ -la.

²⁵ «Nu, nyumɛ -ka -mɪ gbu 'wluladɪlɪ, 'nɪ -nɪ -yɔ ɔ 'ɔ 'ka gbuwubhunya 'yu mɪda -mɪ, -nɪ -yɔ ɔ 'ɔ -bhɪa gbu slɪ, da a mɪa -slɔ 'yloogblɪ. Nu, we 'nɪ -muu, 'nɪ ɔ kwaa -mɪ gbuwubhunya 'yu, 'nɪ gbuwubhunya nyɛa -mɪ 'slɔja yoo, 'nɪ wa paa -mɪ -kasɪ 'wu. ²⁶ nɪ nɛɛ aɪn -yɪa gbuzɔnɔ sa: -nɪ 'nɪ -slɔ ɔ tama 'wubhlolu -nu wla, -nɪ 'na 'ka -mɔ 'tla.

-nɪ -yɔ nyumɛ -putuu 'ŋwɔnɔ 'na -dɪlɪ -budu 'wu -nɪ

²⁷ «A ka 'nu nu, wa nɛɛ: «-nɪ -yɔ 'ŋwɔnɔ -putu 'na -dɪlɪ -budu 'wu -nɪ.» ²⁸ Nu, -amɪ, nɪ nɛɛ aɪn -yɪa: nyumɛ -ka ɔ -libheyii 'ŋwɔnɔ yɪa, 'nɪ ɔ -budu 'wudɪ tu -ka ɔ 'bha, ɔ -yɔ ɔ ka -budu 'wudɪ ɔ dli ɔ.

²⁹ «We -ka nu, -na lilikwɛ -yɪiɪa kwa -mɪ gbunyuu lu, -sa -bha we, viteli we 'pɪpɪ. We nani 'yɪ -nɪ 'ka -na kuu kibhe mɔnɔ, we -zi wa 'ka -na ku weee viteli -kosu -we'e nyumoa 'wu. ³⁰ We -ka nu, -na lilikwɛ -ɔ kwa -mɪ gbunyuu lu, dɪ -bha we, viteli we 'pɪpɪ. We nani 'yɪ -nɪ 'ka -na 'lali yabhlo mɔnɔ, we -zi -nɪ 'ka -kosu -we'e nyumoa 'wupla -na -kpabhie nya.

A 'na -sali 'ŋwɔnɔ 'kwɛnɛ -nɪ
(Mt 9.9; Mk 10.11-12; Lk 6.18)

³¹ «Wa nɛɛ 'ya aɪn -yɪaɛ: «Nyumɛ ɔ -ka ɔ 'ŋwɔnɔ 'kwɛnɛ -sa, ɔ 'nyɛ ɔ 'kwɛnɛ -sa -sɛbhɛ yoo.» ³² 'nɪ -amɪ, nɪ nɛɛ aɪn -yɪaɛ: nyumɛ 'nɪ mneni ɔ 'ka ɔ 'ŋwɔnɔ 'kwɛnɛ -sa, 'mu we 'nɪ ɔ mutɪnɪ kwɛ -kakɪ 'wubhu. Nu, nyumɛ -ka ɔ 'ŋwɔnɔ 'kwɛnɛ -sa, ɔ gbunyuu lu -sulue -wa, -we ka gbu -wa, nukpasu -putu ɔ yia kwaa. 'nɪ nyumɛ -mɔmɔ -ka 'kwɛnɛ -sa ŋwɔnɔ kwa, gbunyuu ɔ nua lɛ.

A 'na bili -nɪ

³³ «A ka 'nu nu, wa nɛɛ amɪaa dukpasɪ -yɪaɛ: «-nɪ 'na bili yoyo sa -nɪ. -We -nɪ bia -Lagɔ 'yu, -nɪ nu we lɛ.» ³⁴ Nu, -amɪ, nɪ nɛɛ aɪn -yɪaɛ: a 'na bili 'mnumnu -nɪ. A 'na bili yali -nɪ, nu, mu -wa -Lagɔ 'ŋɪɪnɪnɪkpe. ³⁵ A 'na bili dudu -nɪ, mu -gu ɔ dia bhɪ la. A 'na bili -Zeluzalɛmu -nɪ, nu, mu -wa -Lagɔnyuma weee 'wlulapɪlɪnyɔɔ gbe. ³⁶ -nɪ 'na bili -na 'wlu -nɪ, nu, -nɪ 'nɪ mneni -nɪ 'ka -na 'wluo nyi -bhlogbɔɔ 'bhiti, we 'ka 'pupa -zɛ, we 'ka 'ylukpa -zɛ. ³⁷ We -ka «nɪ», a gba «nɪ», we -ka «-nɪnyaa», a gba «-nɪnyaa». -We -na yia we 'bɪgu zua, gbunyuuu didee -gbɛ we bhua.

A 'na nunu gbuu 'lɛɛji lɛ -nɪ
(Lk 6.29-30)

³⁸ «A ka 'nu nu, wa nɛɛ: «'Yɪi 'lɛɛji -wa yɪi, 'nɪ glaa 'lɛɛji -wa gla.» ³⁹ Nu, -amɪ nɛɛ aɪn -yɪa: ɔ -nua -mɪ -yɪa gbu lɛ, -nɪ 'na nunu we 'lɛɛji lɛ -nɪ. Nu, nyumɛ -ka -na lilikwɛ -yukwɪi 'kpa 'wusubha, -nɪ 'bhiti we -gudu, ɔ 'ka -bha yabhlo 'pa. ⁴⁰ Nyumɛ -ka -mɪ gbuwubhunya 'yu kwa, ɔ 'ka -na -bana 'wubhu, 'nyɛ ɔ 'yoo, ɔ 'ka -na -guslunaa

† Glekwɛlɪ 'wu, we ji -wa nu, -wa kukwala, wa -yɔ nyuma -putu 'na -dɪlɪ -budu 'wu -nɪ.

'wubhu. ⁴¹ -Laide -ka -mɪ 'gba 'wludɪ -tɪn 'ka kilo -bhlo lɛnɔ, -tɪn nu kilo 'sɔ lɛ. ⁴² Nyɛmɛ -ka -mɪ -lu -zɪlɪl, 'nye we ɔ. Nyɛmɛ -ka -na -lu -bhoa yi, -tɪn 'na palɪ ɔ -blɪgu -nɪ.

A -kalt amɪaa tunyɪmaa zɛ
(Lk 6.27-28,32-36)

⁴³ «A ka 'nu nu: <-lɪn -kalt -na -libheyii zɛ, 'tɪn -na tunyɪmɛ mɪa, -tɪn 'ka -mɔɔ 'wɔnyɛ.> ⁴⁴ Nuɪ, -amɪ, tɪn nɛɛ aɪn -yɪa: a -kalt amɪaa tunyɪmaa zɛ, 'tɪn -wa palɪ aɪn 'kɪlyɛ 'wɔ, a bhuhhoe -Lagɔ wa 'ŋɪnɪ nya. ⁴⁵ 'Bhie, a 'ka amɪaa Dide, ɔ mɪa yalɪ 'yua -zɛ. Nuɪ, -Lagɔ sɔɪa ɔ 'yɪlɔ 'wɔ nyɪma -zɔɔ -yɔ nyɪma 'nyii -gu, 'tɪn -wa nua gbuzɔɔnɔ lɛ, we -yɔ -wa nua gbunyuu lɛ, 'tɪn ɔ lualɪa wa -gu 'nyu.

⁴⁶ «-Wa -kalt amɪaa zɛ, we -ka -maa -bhloo 'dɛɛ zɛ a -kalt, a 'nɪ -lu yabhlogbɔɔ 'kɪlɔ -ka -Lagɔ 'yɪ. Nuɪ, *nisun -gwezisanyaa 'dɛbhie -gbolu, 'sa -bhlokpade wa nua. ⁴⁷ A -ka amɪaa bheliaa 'dɛkpua fusa nɪ, gbu 'kadu a nua -bha lɛ yɪ? Nuɪ, -wa 'nɪa -Lagɔ -yi, 'sa -bhlokpade wa nua, we 'nɪ muu? ⁴⁸ We 'dɛɛ 'gbu, amɪa, a -mɪ tɪklɪlɪ sa amɪaa Dide ɔ mɪa yalɪ mɪa tɪklɪlɪ 'bhisa.

Sa -a 'kaa bobabhanya 'nye

6 «A zu amɪaa 'dɛ 'yɪlyɔ, a 'na nunu amɪaa -Lagɔgbu lɛ -zejɪla 'wɔ, nyɪma 'ka aɪn 'yɪlaa 'gbu -nɪ. A -ka 'sa we nu, a 'na 'ka -tnuu 'yɪ amɪaa Dide ɔ mɪa yalɪ kwɛɛ.

² «-lɪn -ka 'gwezi bobabhanya 'nye, -tɪn 'na bhɪlɪl we lɛglɛ nya -nɪ. Nuɪ, 'sa wɛɪl 'sɔ -nyɪma nua -mɔ -Lagɔbudunya zɔ, we -yɔ 'yloogblɔ, wa 'ka wa 'ŋɪnɪ -zɔɔnɔ gbaa 'gbu. tɪn nɛɛ aɪn -yɪa gbuzɔɔnɔ saɛ: wa ka wa -tnuu 'yɪ 'gamu. ³ Nuɪ, -mɪ, -tɪn -ka -na 'gwezi bobabhanya 'nye -na lilɪsɔ nya, -na kɔpɛsɔ 'na yibheli we 'ji -nɪ. ⁴ Sa -tɪn wɪlaa -lu zizɛda, -na Dide -Lagɔ, ɔ yɪa we -yɔ, mɔ kwɛɛ -na yɪa -na -tnuu 'yɪa.

Sa -a 'kaa -Lagɔ bhuhhoe
(Lk 11.2-4)

⁵ «A -ka -Lagɔ bhuhhoeda -mɪ, a 'na nunu wɛɪl 'sɔ -nyɪma 'bhisa -nɪ. Nuɪ, wamɪa, wa 'yɪbha wa 'ka 'yɪlɪgbɛ, 'tɪn wa 'ka -Lagɔ bhuhhoe -Lagɔbudunya zɔ -yɔ 'yoo 'wugbelɪda. 'Mu wa nua lɛ, 'tɪn nyɪma weɛɛ 'ka wa -yɔyɪ. tɪn nɛɛ aɪn -yɪa gbuzɔɔnɔ saɛ: wa ka wa -tnuu 'yɪ 'gamu. ⁶ Nuɪ, -mɪ, -tɪn -ka -Lagɔ bhuhhoea yi, -tɪn pla -na -budu zɔ, -tɪn kla we, 'tɪn -tɪn bhuhhoe -na Dide da wa'a 'yɪa -mɪ -yɔ. -lɪn -ka 'sa nu, -na Dide ɔ yɪa -mɪ -yɔ zizɛda, mɔ yɪa -na -tnuu wɪlaa.

⁷ «A -ka -Lagɔ bhuhhoeda -mɪ, a 'na mnantɪ ŋwɛ la -nɪ, nɛɛ -wa 'nɪa -Lagɔ -yi. We mɪ wamɪaa dɪl zɔ nuɪ, wa gbagbawɛɪl duun 'gbu -Lagɔ pulɔa wa yukwɪlɪ. ⁸ A 'na nunu wa 'bhisa -nɪ. Nuɪ, a 'nɪ -sɪɔ ɔ -lu -zɪlɪl, ɔ -yi amɪaa -yɔkɔpagbu.

⁹ «Sa a 'kaa -Lagɔ bhuhhoe mu nu:

<-Amɪaa Dide ɔ mɪ yalɪ,
wa zu -bha -na -mɔwɪlɔ ŋɪnɪ.

¹⁰ -Na nyɪmaa 'wlulapɪlɛ yi.

Nyɪma nu -na dumagbu lɛ dudu -gu,
sa we mɪa yalɪ 'bhisa.

¹¹ 'Nyɛ -zɛɛn nuɪ lilɪlɪ -aɪn.

¹² -Wa nua -aɪn gbunyuu 'wɪluo,
sa -a tɪa wa -yɔkɔgbu 'wɔ,
-tɪn tɪ 'sa -amɪaa -yɔkɔgbu 'wɔ.

¹³ -lɪn 'na kwalt -aɪn laylagbu lɔ -nɪ.
-lɪn -sa -aɪn gbunyuuu dide kwɛɛ.>

[Nuɪ, nyɪmaa 'wlulapɪlɛ klaa,
'tɪtɛ klaa, we -yɔ 'ŋɪnɪmɪnɪ,
we -mɪ -na -nu nya, bhla weɛɛ nya.
*-Amɛnɪ.]

¹⁴ Nuɪ, amɪaa -lima -wa nua aɪn -yɪa gbunyuu lɛ, a -ka we 'wɪtɪ, amɪaa Dide ɔ mɪa yalɪ, 'tɪn ɔ tɪa amɪaa -yɔkɔgbu 'wɔ. ¹⁵ 'lɪn a 'nɪ wa -yɔkɔgbu 'wɪtɪ nɪ, amɪaa Dide ɔ mɪa yalɪ, ɔ 'na 'ka amɪaa -yɔkɔgbu 'wɪtɪ.

Sa a 'kaa 'sun pla

¹⁶ «A -ka 'sun 'wɔ -mɪ, a 'na 'sulu 'kɪlɔ wɛɪl 'sɔ -ɔɪn 'bhisa -nɪ. 'lɪn wa nua wa 'kɪlɔ 'fuakaa, 'tɪn nyɪma weɛɛ 'ka we 'jɪyibheli nuɪ, wa mɪ 'sun 'wɔ. tɪn nɛɛ aɪn -yɪa gbuzɔɔnɔ saɛ: wa ka wa -tnuu 'yɪ 'gamu. ¹⁷ Nuɪ, -mɪ, -tɪn -ka 'sun 'wɔ -mɪ, budo 'kɪlɔ -yɔ, 'fla -na 'nyɪ, ¹⁸ nyɪma yi we 'jɪyibheli nuɪ, -tɪn mɪ 'sun 'wɔ. -Na Dide, ɔ wa'a 'yɪa -yɔ, -mɔ -bhlogbɔɔ yɪa we 'jɪyibhelia. -We -tɪn nua zizɛda lɛ, -na Dide, ɔ yɪa we -yɔ, mɔ yɪa -na -tnuu wɪlaa.

'Ŋɪnɪmɪnɪ -zɔɔnɔ
(Lk 12.33-34)

¹⁹ «'Ŋɪnɪmɪnɪ -we mɪa dudu -gu, da 'glɪ -yɔ ŋwɔɔnɔ nyumɔa we, 'tɪn 'wɪɛnyɪa wɪlaa -budu, 'tɪn wa yɪa we, a 'na dɪl we -zɪlɔ dudu -gu -nɪ. ²⁰ Nuɪ, a dɪl 'ŋɪnɪmɪnɪ -Lagɔɔ -gbɛ la, da 'glɪ -yɔ ŋwɔɔnɔ 'na 'kaa we -nyumɔ, 'tɪn 'wɪɛnyɪa 'na 'kaa we yɪlɪ. ²¹ Nuɪ, mɔ -na 'ŋɪnɪmɪnɪ mɪa, -mɔ -na dɪl mɪa.

'Yɪ -wa kuu 'napɛ
(Lk 11.34-36)

²² «'Yɪ mɪ kuu 'napɛ nya. -Na 'yɪ -ka -yalɪ, -na ku weɛɛ mɪ zɪl 'wɔ. ²³ Nuɪ, -na 'yɪ -ka gu -yɔ -ka, -na ku weɛɛ mɪ nɪkpɪsɛ 'wɔ. -We mɪa -na zɪl nya, we -ka nɪkpɪsɛ 'bhisa -mɪ, -zugba nɪkpɪsɛ -dlugba -wa.

'Gwezi -yɔ -Lagɔ, a -sa -bha
(Lk 16.13)

²⁴ «Nyɛmɛ 'nɪ mnɛnɪ ɔ 'ka -ɔɪn 'sɔ -yɪa lubho nu. We -ka 'sa -mɪ, 'yabhlo ɔ yɪa 'wɔnyɛa, 'tɪn ɔ 'ka 'yabhloo zɛkalɪ. 'Yabhlo -yɔ ɔ yɪa lanɛa, 'tɪn 'yabhlo 'ka ɔ dudunyumantɪ. A 'nɪ mnɛnɪ a 'ka -Lagɔ -yɔ 'gwezi -yɪa lubho nu dabudu.

A 'na lɪlɪ dɪl -nɪ
(Lk 12.22-31)

²⁵ «We 'dɛɛ 'gbu, tɪn nɛɛ aɪn -yɪa: a 'na lɪlɪ dɪl amɪaa 'yɪlyɔgagɛ -yɔ amɪaa kuu 'gbu -nɪ. A 'na gbalɪ amɪaa dɪl zɔ -nɛɛ: <Lɛɛ -lu -a 'ka lia? Lɛɛ -lu -a 'ka 'maa? -A yi 'naa 'yɪ -a 'ka 'wɔplaa?> Nuɪ, amɪaa 'yɪlyɔgagɛ -zɪ lilɪlɪ, 'tɪn amɪaa ku -zɪ 'naa, we 'nɪ muu? ²⁶ Nuɪ, zɪa mɪa, we'e 'pa 'mnɔ, we'e -dɪ we, 'tɪn we'e bublu we -zɪlɔ -gbagbu

'wu. Nu, amiaa Dide -ɔ mia yali, mɔ nyɛa we lililu. Nu, amia, a 'yli a -zi 'zia, we 'ni muu? ²⁷ Nyɛme yabhlogbɔɔ 'ni mneni ɔ 'ka ɔ 'yliyɔgagiee 'yli -gu pali ɔ dɔlɔlɔe nya. ²⁸ Lɛɛ -lu ka 'gbu a lu dɔ 'naa 'gbua? -Fliisuu -buɔ mia, a dɔ we dɔ 'wu nu, we'e nu lubho, 'n we'e lua 'naa. ²⁹ Nu, n nɛɛ aɔn -yla: *Salomɔɔɔ 'dɛɛ 'ɛɛnɔmɔle 'kadu 'wu, ɔ 'n 'ylinanɔ -bana -bhlogbɔɔ 'yi suu -buɔnya nu 'yabhlo 'bhisa. ³⁰ Su -we mia -zɛɛn kpaɔ, 'n wa 'kaa -kosu 'wu viteli cɔzi, we -ka nu, -Lagɔ ka we -bana -zɔnɔ 'nyɛ, -zugba -bana ɔ yia aɔn 'nyɛa, dɔ 'kienyi -zunya! ³¹ A 'na 'yibhali amiaa 'dɛ la dɔ -lɔlɔe nya -nɛɛ: «Lɛɛ -lu -a 'ka lia? Lɛɛ -lu -a 'ka 'maa? -A yi -bana 'yi -a 'ka 'wupla -bhaa?» ³² -Lu weee mia da, -wa talta we da, 'yli weee nya, nyɛma -wa 'nia -Lagɔ -yi, ma -wa. Amiaa Dide -ɔ mia yali, ɔ -yi we 'ji nu, -we mia dɛ, mu -wa amiaa -yɔk-pagbu. ³³ Tɔda, a 'tide -Lagɔ 'yi, ɔ 'ka aɔn 'wlulapɔlɔ, 'n a 'ka gbu tɔkɔlɔ lɛnɔ. We 'bigu, -Lagɔ 'ka aɔn -lu weee -mɔnɔ 'nyɛ. ³⁴ Nu, a 'na lɔlɔ dɔ cɔzi gbuu 'gbu -nɔ. Nu, cɔzi 'bhie, a 'ka cɔzi suu gbu 'wupla. Nu, -zɛɛn suu stasie mia, we -tɔ 'sa, a 'na pali we 'yli -putuu -nɔ -gu -nɔ.»

A 'na 'bhulu nyɛmaa -yɔgbu 'wu -nɔ (Lk 6.37-38,41-42)

7 «A 'na 'bhulu nyɛmaa -yɔgbu 'wu -nɔ, -Lagɔ yi amiaa -yɔgbu 'wubhu. ² Nu, sa a bhua nyɛmaa -yɔgbu 'wu, 'sa -Lagɔ yia amiaa -yɔgbu 'wubhua. -We a bhua 'wu, 'n a yibhɔlɔa nyɛma, 'mu -Lagɔ yia 'wubhua ɔ 'ka aɔn yibhɔlɔ. ³ «Buɛɛ gɔ -lɛ mia -na bheli 'yiliya 'wu, 'mu -na yia -yɔ, 'n su -kibhe 'kadu -we mia -na 'yiliya 'wu, -'n 'yi we -yɔ. Lɛɛ -lu ka 'gbua? ⁴ Su -kibhe 'kadu mi -na 'yiliya 'wu, 'n -n nɛɛ -na bheli -yla: «Nyɛnu, 'n 'ka -mi buɛɛ gɔ 'yiliya 'wusaa?» We 'ni 'ylinanɔ. We 'ni muu? ⁵ Welɔ 'sɔ -nyɛme, -n -sa -sɔ -na 'dɛ su -kibhe 'kadu 'yiliya 'wu, -n 'ka layɔ 'bhie, -n 'ka buɛɛ gɔ -na bheli 'yiliya 'wusa. ⁶ «A 'na 'nyɛnɔ -Lagɔ -lu gwɔ yoo -nɔ, we 'ni -muu, 'n we bhiti la, 'n we mua aɔn. A 'na viteli amiaa -can gbua -bobo zɔ -nɔ, we 'ni -muu, 'n we nɔa we -gu.»

A bhuhoe amiaa Dide -ɔ mia yali (Lk 11.9-13)

7 «A -zla -lu, 'n wa 'ka we aɔn 'nyɛ. A -tali -luu da, 'n a 'ka we 'yi. A bhli -budu, 'n wa 'ka -bha -kalti aɔn -yla. ⁸ Nu, -ɔ zlaa -lu, 'mɔ wa nyɛa we. -ɔ talta -luu da, mɔ yia we. -ɔ bhli -budu, mɔ -yla wa kalɔ -bha. ⁹ Amiaa 'yu -ka aɔn 'floo -zɔlɔ, a mneni a 'ka ɔ tukpa 'nyɛɛ? ¹⁰ 'n ɔ -ka aɔn zibhi -zɔlɔ, a mneni a 'ka ɔ tubhe 'nyɛɛ? -Lɔnya, we 'ni sa -mi. ¹¹ Nu, amia -mama -wa nyɛma 'nyii, a -yi amiaa 'yua -li -zɔnɔ 'nyɛ sa. We -ka 'sa -mi, a -mi we -gu nu, amiaa Dide -ɔ mia yali, -wa -ka ɔ -lu -zɔlɔ, -lu -zɔnɔ ɔ yia wa 'nyɛa. ¹² «-We a 'yibhaa nyɛma nu aɔn -yla lɛ, amia nu 'ya we wa -yla lɛ. Mu -wa Moizɔ tite -yɔ -Lagɔgbuu -falɔpanyaa 'sɛbhɛɛ ji.»

'Yoo 'sɔ (Lk 13.24)

¹³ «A plali klolo nyɛɛ poo 'wu. 'Yoo -we kwaa nyɛme tɔltɔle 'wu, we gbu 'nɔ -yɔ -kalti, 'n we klolo nyɛɛ 'yilia 'wu la. 'n -wa bhli wee 'yoo, wa -zu 'wu. ¹⁴ Nu, 'yoo -we kwaa nyɛme 'yliyɔgagie 'wu, we gbu -kalti -yɔ. 'n we nyɛɛ mia poo. -Wa yia we -yɔ, wa 'nɔ 'wuzu.»

Suu 'bhue -yɔ wa yibhelia we (Lk 6.43-44)

¹⁵ «Nyɛma -wa laa wa 'dɛ -Lagɔgbuu -falɔpanya, a zu amiaa 'dɛ 'yliyɔ wa gbɛgbɛn. Wa -ka yi, wa mi sa -dɔɔ bhlabhle 'bhisa, 'n wa nukplɛ mia, -mɔ 'wɔ -fliigwɔ -we mia vla 'wu. ¹⁶ Wa lɛnugbu -yɔ a yia wa yibhelia. Wa'a -sa *-dɔɔya 'mɛwɛia 'wɔ, 'n wa'a -sa magloo -kɔɔ 'wɔ. ¹⁷ Nu, su -zɔnɔ weee mia, 'bhue -zɔnɔ we paa, 'n su 'nyuu mia, 'bhue 'nyuu we paa. ¹⁸ Su -zɔnɔ mia, we 'nɔ mneni we 'ka 'bhue 'nyuu 'pa. 'n su 'nyuu mia, we 'nɔ mneni we 'ka 'bhue -zɔnɔ 'pa. ¹⁹ Su weee nyɔɔ, -we 'nɔ 'bhue -zɔnɔ 'pa, -dɔ wa -dɔa we, 'n wa vitelia we -kosu 'wu. ²⁰ 'Sa a yia waa yocɔn yibhelia wa lɛnugbu 'wu.»

-Zezuu nyɛma -zɔnɔ (Lk 13.25-27)

²¹ «-Wa gbaa da: «Na -Kanyɔ, na -Kanyɔ», we 'nɔ wa 'dɛ weee -Lagɔ yi 'sa 'wlulapɔlɔ. Nu, -wa nua ɔ dumagbu lɛ, ma 'wɔ ɔ yia lapɔlɔ. ²² Zɔ -Lagɔ yia nyɛmaa -yɔgbu 'wubhua, -bha nyɛma duun yia 'mi -yla gbaaɛ: «-Amiaa -Kanyɔ! -Amiaa -Kanyɔ! Nu, -a ka -Lagɔgbu gba -na 'nyɛ nya, -a ka zuzu 'nyii vu -na 'nyɛ nya, 'n -a ka gwɛdigbu lɛnɔ -na 'nyɛ nya, we 'nɔ muu?» ²³ Tɔn, -bha na yia wa -yla gbaa -zejila 'wɔɛ: «'n 'nɔ aɔn -yi 'mnumnu. Nyɛma 'nyii, a bɛ lu!»

-Budu 'sɔɔ gbuu nine (Lk 6.47-49)

²⁴ «Nu, -we weee 'n gbaa dɛ nɔ, -ɔ -ka we yukwli pulu, 'n ɔ 'ka we -gugbu lɛnɔ, ɔ 'wɔ gbuɔyɔnɔ -ɔ 'subha ɔ -budu tukpa -gu. ²⁵ Da 'nyu lua, 'nyu yea -bha, -pɔpɛ 'kadu 'pɔlɔ, wee -budu 'nɔ bhli. -We ka gbu -wa, wa ka we 'subha tukpa -gu. ²⁶ Nu, nyɛme -ɔ 'nua na welɔ, 'n ɔ 'nia we -gugbu lɛnɔ, ɔ 'wɔ nyɔgugbu, -ɔ 'subhaa ɔ -budu -buse -gu. ²⁷ Da 'nyu lua, we yea -bha, 'n -pɔpɛ 'kadu 'pɔlɔ, 'n we yia we la bhli, 'n we yia -nyumɔ weee.»

²⁸ -Zezu bhɔa gbu nɔ gbagbue, 'n we yia nyɛma weee nyɛgaga -subhali. ²⁹ Nu, ɔ 'nɔ wa gbu -slolu -Lagɔ titee gwesanya 'bhisa, se -we -Lagɔ 'nyɛa ɔ, we nya ɔ -slolua wa gbu.»

-Zezu puea *sɔlɔbhanyɔ (Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)

8 Da -Zezu mia -gɔgɔ kwɔlɔda, 'n nyɛmaa -zɔ yia ɔ 'bu yi. ² Tɔn, *sɔlɔbhanyɔ yabhlo bɛa ɔ 'yu, 'n ɔ yia 'kukolu 'sibhli, 'n ɔ nɛɛ: «Na -kanyɔ, -na zukpa -wa: we -ka -mi dudu nanɔ, -n mneni -n 'ka 'mi jipe.»

³ -Zezu -gloa so 'wu, so zia so kwe, † so nee: «We nani 'mi dudu, -in 'pu!»
 -Bha -bhlokpade *sole 'bhua so ku -yo, ⁴ 'in -Zezu nee so -yla: «-In -ka mni ni, -in 'na -sali we 'di nyime yabhlog- boko -ni. Mni -na 'de *-Lagobubonyo 'kluslolu, 'in -we Moizi gbaa ni, nyime so -ka 'pu so 'nye -Lago, -in wla we, 'in wa 'ka we 'jiyibheli ni, -in ka 'pu.»

-Zezu puea 'slujaa 'yugalnyo zoyo
 (Lk 7.1-10)

⁵ We bhla -Zezu plaa Kapenaumugbe nukple, 'in *Wlomo -sluja glu gbuu 'yugalnyo yia so -gbe yi. Ni, so yia so zukpa 'pali, -moko 'ka so -yobe. ⁶ so nee: «Na -kanyo, na zoyo ka gu -yo, so ka 'kli, so mi lapida -budonyee, so mi stada duun.»

⁷ -Zezu nee so -yla: «In mi yida, in 'ka so jipe.»
⁸ 'In 'slujaa 'yugalnyo nee: «Na -kanyo, in 'ni we 'klu -ka, -in 'ka na -budu so pla. Ni, gba weli yabhlo, 'in na zoyu 'ka 'pu. ⁹ Ni, -ami, in mi na -cian so, 'in in pila 'sluja tolu 'wlu la. In -ka 'yabhlo -yla gbae: «-In mni!» 'in so mni. In -ka 'ya -budu -yla gbae: «-In yi!» 'in -moko yia. 'In in -ka na zolubhononyo -yla gbae: «-In nu -mni le!» 'in so nua we le.»

¹⁰ -Zezu 'nua we, 'in we yia so nyegaga -subhali, 'in so nee -wa mia so 'bi -yla: «In nee ain -yla gbuzoko sae: nyime, so zua sa dli ni, in 'ni -so we -kanyo 'yi Izlaeli -dudu 'debhie -gbolu -gu. ¹¹ In nee ain -yla: nyuma -duun yia yia. Tolua yia 'yluu 'wusoluda 'bhua, 'in tolua yia 'yluu bhilida 'bhua. *-Lagoko nyuma 'wlulapugbe 'wu wa yia dabudu lia, wa -yo *Ablaamu klaa, *Izaki klaa, we -yo *Zakobu. ¹² Ni, 'yua -wa 'wlu -Lago 'ka 'yaa lapili, 'ma wa yia 'pipee vitelia, nikpise 'wu. -Moko wa yia wilia, 'in -moko wa yia gla 'wu lia.»

¹³ Toun, -Zezu nee so 'slujaa 'yugalnyo -yla: «Mni -budonyee. -We -na dli mia -gu we ka lenu.»
 -Bha -bhlokpade so zoyo 'pua.

-Zezu puea guzunya duun
 (Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ -Bha -Zezu mni Pieli -budonyee. so nyina -moko, 'in so yia Pieli 'nyaa -yoyi lapida. -Moko ku -su.

¹⁵ -Zezu zia so so kwe, 'in -pipe yia so ku so 'plili. so soa 'wu, 'in so yia wa -yla pipie bhli.

¹⁶ Jibhe 'ka so, 'in wa yia nyuma duun -wa zuzu 'nyuu mia 'wu, so -gbe -la. so weli nya so vua zuzu 'nyii, 'in so jipea guzunya weee. ¹⁷ 'Mu so nua le, 'in -we -Lagobuu -falpanyo Ezaii gbaa we 'ka gbuzoko -ze:

«so ka -amiaa stase 'wubhu,
 'in so yia -ain gu -yosa.»

Nyuma 'yubhaa wa 'ka -Zezu 'bi mni
 (Lk 9.57-62)

¹⁸ -Muu 'bigu, -Zezu 'yia ni, nyuma duun mi so kwesi, 'in so nee so 'bunya -yla ni, wa mni 'nyuu kakpe -putu -gu. ¹⁹ -Lagoko titee gwesanyo yabhlo bea so -yo, 'in so nee: «-Slolonyo, da weee -na yia mni, in mi -mi 'bi.»

† Zuifuu -gbe, so -ka soli -yo -ka, so 'ni mneni so 'ka nyime kwezi, 'in so 'ni mneni so 'ka -Lagobudu so mni.

²⁰ 'In -Zezu nee so -yla: «-Totonya ka 'bhuka, 'in zia kaa lulu. Ni, da *Nyime 'Yu 'kaa ladli, -bha 'ni -mi.»
²¹ 'In so 'bunya yabhlo nee so -yla: «Nyuma -Kanyo, -in 'nye 'mi 'yoo, in 'ka na dide 'bhua mni 'bhie.»
²² -Zezu nee so -yla: «-In yi 'mi 'bi, -in 'tide tilitnya 'yi, wa 'ka wa tilitnya 'bhlu.»

-Zezu bela -pipe 'kadu zo
 (Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ -Zezu -bhoa 'glu 'wu, 'in so 'bunya yia so yoo kwa.
²⁴ Toun, 'in -pipe 'kadu yia 'plilie bhli, 'in 'nyu -gbugbu yia 'glu 'wuslo, -zugba -Zezu mi 'yaa 'wu. ²⁵ so 'bunya bea so kwesi, wa gansa so, 'in wa nee so -yla: «Nyuma -Kanyo, -sa -ain gbu 'wu! -Amia tlia!»

²⁶ Toun, -Zezu nee wa -yla: «Dli 'kienyi -zunya, lee -lu ka 'gbu a nu 'sa nyanja?»
 Toun so soa 'wu, 'in so yia -pipe -yo 'nyu 'wluo 'kpili, 'in -bha yia 'wutu blenyii. ²⁷ Nyegaga -subhali wa 'de weee, 'in wa yia layibhali -yibhali: «so nyime mia da, 'nyu -yo -pipe zua so 'nyu, moko -nyime ni da?»

-Zezu jipea nyuma 'so -wa kaa zuzu 'nyii 'wu
 (Mk 5.1-20; Lk 8.26-29)

²⁸ We bhla -Zezu nyina 'nyuu kakpe yabhlo -gu, -moko -wa Gadale -nyuma dudu -gu, 'in nukpasia so yia gbawla nyidi 'tla, 'in wa yia so yoo yi. Waa nukpasia mia, zuzu 'nyii mi wa 'wu. 'Ce wa paa -bhabha, 'in wa bhilia nyuma, we 'dee 'gbu nyuma weee nua nyano, 'in wa 'a 'plila -seen wee 'yloogbu. ²⁹ Toun wa 'kpi 'wu, wa nee: «-Mi, -Lagoko 'Yu, -naa lee -gbu pili -amiaa gbu 'wula? We bhla 'ni -so nyini, yi -in yia, -in 'ka -ain 'klye 'wupa yi?»

³⁰ Ni, wa kwesi, -boboo -zlo mi -bha lililu datilda.
³¹ 'In zuzu 'nyii yia so zukpa 'pali, we nee: «-In -ka gba -in 'ka -ain vu ni, -in kwa -ain -bobonya ni 'wu.»

³² -Zezu nee: «A mni.»
 'In we yia waa nyuma so 'wutla, 'in we yia -bobonya 'wupla. Toun, wee -bobonya yia -goko kwili -gwagwe nya, we yia 'nyu lu slo, 'in we yia 'nyu lu tili -nya.

³³ -Bha -boboo 'yiyonyo mni 'gbe 'kadu nukple -gwagwe nya, 'in -we weee yla -bobonya -yo -wa kaa zuzu 'nyii 'wu, 'in wa yia -moko we 'di -sa. ³⁴ Wee 'gbe nukpla -nyuma weee 'taa, da -Zezu mia, 'in wa yia -moko mni. Wa 'yia so, 'in wa yia so bhuhoe, 'in wa nee ni, so 'bhu wa dudu -gu.

-Zezu puea zolasonyo
 (Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

9 -Zezu -bhoa 'glu 'wu, so -dli 'nyu 'wu, 'in so yia Kapenaumu lu mni. ² 'In nyuma -yo zolasonyo yia yi, -zugba so mi 'sowli 'wu. -Zezu 'yia ni, wa ka so dli -gu zo, 'in so nee so zolasonyo -yla: «Na 'yu, -in 'temani dli, in ka -na gbunyii 'wuti.»

³ -Bha, -Lagoko titee gwesanya pupala 'wlukuun lae: «Ni, nukpasu mia de, -Lago so vella.»

⁴ 'In -we wa pupala 'wlukuun la, -Zezu yia we yibheli, 'in so nee: «Lee -lu ka 'gbu a pupali 'wlukuun la sa 'nyumea?» ⁵ 'In 'ka gba: «In ka -na gbunyii 'wuti,» -muu

-kalia -yo yaayli, in 'ka gba: «-ln -sɔ 'wu, -ln kɔ,» -muu -kalia -yo yi? ⁶ A yibheli we 'ji nu, Nyume 'Yu ka se dudu -gu k 'ka nyuma gbunyii 'wuti.»

-Bha -Zezu gbaa kɔ zɔlaslonɔy -yɛ: «-sɔ 'wu, 'bhu -na 'sɔwli 'wu, mnu -na -buduɔwɛ.»

⁷ Waa nyuma -sɔ 'wu, 'in kɔ yia -buduɔwɛ mnu. ⁸ Waa nyuma 'yia we -yo, 'in nyano yia wa dli 'wu slo, 'in wa yia -Lagɔ 'ɔn -mnu, nu, -Lagɔ ka nyuma 'tite 'nye wa 'ka 'sasukpa -gbu lenu.

-Zezu laa Matie
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

⁹ 'Yli yabhlo nya -Zezu 'bhua -bhade, kɔ mɔ 'plɔda, 'in kɔ yia nyume wa laa Matie -yɔyɔ, nu, kɔ -dɔ 'gwezisabudu zɔ la. kɔ nɛɛ kɔ -yɛ: «'Yi 'mɔ 'bi.»

Matie -sɔ 'wu, 'in kɔ yia kɔ 'bi mnu.

¹⁰ -Zezu -yo kɔ 'bunɔnya mɔ lida Matiee -budu zɔ, -zug-ba *nisun -gwezisanya -yo gbunyuuu kwe -cian duun mɔ 'ya wa glaa. ¹¹ Falizinyuma 'yia we -yo, 'in wa nɛɛ -Zezuu 'bunɔnya -yɛ: «Amɔaa -Kanyɔ mɔ, lɛɛ -lu ka 'gbu kɔ -yo nisun -gwezisanya -yo gbunyuuu kwe -cian lia?»

¹² -Zezu 'nua we, kɔ nɛɛ wa -yɛ: «Nyuma -wa -yala, wa'a mnu -dɔtɔ -gu. Nu, guzunya mnu -dɔtɔ -gu.

¹³ -We -Lagɔwɛlɔ nu gbaa, a mnu a 'ka we 'jii dataɔ, we nɛɛ:

«-We in 'yɔbhaa mu -wa nu,
nyuma 'ka nyazɔdɔ -ka,
we 'nu 'slaka -saste.»

Nu, in 'nu nyuma tuklu laa yi, gbunyuu -lɛnunya in yia laa.»

-Zezu -yo 'sun
(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

¹⁴ 'Zan -Batisu 'bunɔnya bɛa -Zezu kwesi, 'in wa yia kɔ layɔbhae: «Lɛɛ -lu ka 'gbu, -amɔ -yo Falizinyuma pla 'sun 'yɔ tɔɔa nya, 'in -nanu 'bunɔnya'a nu we lɛa?»

¹⁵ 'In -Zezu nɛɛ wa -yɛ: «Nu, 'ɔwɔn kwa zɔ, kɔ 'lowlii 'talea mɔ, wa dli 'nu mɛnɔ, gbuzɔnɔ -wa yi? -lnnya, yo -wa yo. Nu, 'yɔ yabhlo yia nyina, 'in wa saa wa 'ɔwɔn kɔ 'lowlii glaa. Nu, -muu zɔ wa plaa 'sun.

¹⁶ «Nu, -bana sua -ka yɔ nu, nyume -ka we pɔpɛda -mɔ, kɔ zɔ we ylada 'naa lolu. kɔ -ka 'sa we nu, 'in 'naa lolu gbizea -bana sua 'wu, 'in we ylada yɔmanɔ 'wula.

¹⁷ 'Sa -bhlokpade, wa'a palɔ nu lolu *bala sua 'wu. Wa -ka 'sa nu, 'in bala wɔa, 'in nu jitea. Nu, nu -lolu kaa bala lolu, 'in we 'de 'sɔ gwɛa.»

**-Zezu puea 'ɔwɔn yabhlo, 'in kɔ yia 'ɔwɔnyu yabhlo
'yɔyɔgagɛ 'nye**
(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Da -Zezu mɔ -sɔ gbɔ gbada, 'in Zuifɔ 'yugalɔnyu yabhlo yia yi. kɔ 'sibhɔ kɔ 'yɔ 'kukolu, 'in kɔ nɛɛ: «-Na zukpa -wa, na 'ɔwɔnyu ka tɔ, we 'bi 'nu -sɔ 'wugwɛ, nu, -in yi, -in 'ka kɔ -gu lapalɔ, 'in kɔ 'ka 'yɔyɔgagɛ 'yɔ.»

¹⁹ -Zezu -sɔ 'wu, 'in kɔ -yo kɔ 'bunɔnya yia -mɔ 'bi mnu.

²⁰ -Bha 'ɔwɔn yabhlo mɔ -bha, mɔ palɔ kwe, we li -zɔ kugbua lɛ 'sɔ kɔ -yo. kɔ nɛɛ kɔ 'deɛ dli zɔ: «ln -ka kɔ -bana kwe -zɔɔ mneni, 'in na pua.»

We 'deɛ 'gbu kɔ yia -Zezu lu 'plɔ, 'in kɔ yia kɔ -banaa ɔwɛ kwe. ²² -Zezu 'bhɔia la, kɔ 'yɔ kɔ 'ɔwɔn -yo, 'in kɔ nɛɛ: «Na 'yɔ, a 'tɛmanɔ dli, amaa dli ka aɔn pue.» -Bha -bhlokpade kɔ 'pua.

²³ Tɔn, -Zezu nyina Zuifɔ 'yugalɔnyu -buduɔwɛ, 'in kɔ yia -mɔ guzɔ -gɔfɔ -bhɔnya -yɔyɔ, -zugba nyuma duun zɔɔ -bha -gu sɔ weɛ lu. ²⁴ kɔ nɛɛ: «A 'bhu -bha! Nu, kɔ 'ɔwɔnyu 'nu tɔ, 'yɛa 'wu kɔ mɔ.»

'In wa yia kɔ gla palɔ. ²⁵ Wa ka wa wɛli weɛ 'bhie, -Zezu yia komi lu pla. kɔ kpala kɔ 'ɔwɔnyu kɔ -yo, 'in -mɔ yia 'wɔsɔ.

²⁶ We dɔ mneni weɛ dudu weɛ -gu la.

-Zezu puea 'bunɔnya 'sɔ

²⁷ -Zezu 'bhua -mɔ, kɔ mɔ 'yɔogbɔ, 'in 'bunɔnya 'sɔ yia kɔ 'bi mnu. Wa 'kpa 'wu, wa nɛɛ: «-Davidu 'yɔɔa, -in 'yɔ -aɔn nyazɔ!»

²⁸ Da kɔ plaa -budu zɔ, 'in 'bunɔnya 'sɔ yia kɔ kwesi bɛ, 'in kɔ nɛɛ wa -yɛ: «Lee a zɔ dli nu, in mneni in 'ka we lɛnu?»

'In wa nɛɛ: «Nyuma -Kanyɔ, gbuzɔnɔ -wa, -in mneni we.»

²⁹ Tɔn, -Zezu zɔa wa 'yɔ kwe, 'in kɔ nɛɛ: «Sa a zɔa dli, a 'yɔ 'sa we!»

³⁰ 'In wa 'yɔ yia -blo. -Zezu nɛɛ wa -yɛ 'kɔ 'ɔɔ nya: «Nyume yabhlogbɔ 'na yibheli we 'ji -nɛ.»

³¹ Tɔn, wa mɔ, 'in wa yia -Zezuu 'dɔ -sa weɛ dudu weɛ -gu.

-Zezu jipea bhobho yabhlo

³² Da wa mɔ mɔda, 'in wa yia -Zezu nyume yabhlo -la. Nu, kɔ nyume mɔ nu, kɔ 'nu gbagbɛ mneni, zuzu 'nyuu mɔ kɔ 'wɔ 'gbu. ³³ -Zezu vua weɛ zuzu, -bha -bhlokpade kɔ nyume gbaa. 'In -wa mɔ -bha, ɔwɛgaga -subhalt wa, 'in wa nɛɛ: «Aya, -a 'nu -sɔ 'sasukpa -gbu -mnu da 'yɔ Izɛɛɔ -dudu -gu.»

³⁴ Nu, Falizinyuma mɔ, -maa nɛɛ: «Zuzu 'nyii -kanyɔ 'nye a kɔ 'tɛ, 'in kɔ 'ka zuzu 'nyii vu!»

Nyuma -zɔ -laa -Zezu nyazɔ 'wu

³⁵ -Zezu 'plɔ -bha 'gbe 'kadɔ weɛ -yo 'gbe yua weɛ 'wu, kɔ plaa -Lagɔbudunya zɔ, 'in kɔ yia -mɔ nyuma gbɔ -slolu. -Lagɔgbu -we gbaa -Lagɔ nyuma 'wlulapɔgbu, 'mu kɔ gbaa wa -yɛ, 'in kɔ yia gu weɛ -yo saste weɛ jipe. ³⁶ Nyuma -zɔ -wa mɔ sɔda, 'in wa dli 'nu mɛnɔ, -wa 'wɔa bhlabhɛ -we 'nu 'yɔyɔnyu -ka, kɔ 'yɔ wa -yo, 'in wa yia kɔ nyazɔ 'wula. ³⁷ 'In kɔ nɛɛ kɔ 'bunɔnya -yɛ: «'Mɔ ka zɔɔ duun, we kpa 'yɔ, 'in we -dɔɔnya 'nu 'wuzu. ³⁸ We 'gbu, a bhuhɔe kpa -Kanyɔ kɔ 'ka lubhonunya yoo 'pa, wa 'ka weɛ -lu -dɔ.»

-Zezuu tietienya kugbua le 'sɔ

(Mk 3.13-19; Lk 6.12-26)

10 -Zezu laa ɔ 'bɛnɔnya kugbua le 'sɔ, 'tɛn ɔ yia wa 'tɛtɛ 'nyɛ wa 'ka zuzu 'nyii vu, 'tɛn wa 'ka gu weee -yɔ ku zɔ -sɔstɛ weee jipe. ² ɔ tietienya kugbua le 'sɔ ɔ ɛnɔ nu: tɛda, 'Simɔɔ (-kɔɔ -baɛnɔ -wa Piɛlɛ), we -yɔ ɔ bheli Andlee klaa, Zebedee 'yua *Zake -yɔ ɔ bheli *Zaan klaa, ³ Filipu -yɔ Batlemii klaa, Toma -yɔ nison -gwezisanyɔ Matie klaa, Alifee 'yu 'Zake -yɔ Tadee klaa, ⁴ 'gbee *Iupanyɔ 'Simɔɔ we -yɔ Zudasɔ Iskalioɔ, nyɛmɛ -ɔ wlaa -Zezu ɔ tunyɛma -yla.

-Zezu tiea ɔ 'bɛnɔnya kugbua le 'sɔ

(Mk 6.7-13; Lk 3.1-6)

⁵ -Mɔs 'bɛɔ, -Zezu 'kaa ɔ 'bɛnɔnya kugbua le 'sɔ tie ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Nɛ, nyɛma -wa 'nɛ Zuifu, a 'na mɔnɔ wa dudu -gu -nɛ. A 'na mɔnɔ 'ya Samalii -dudu 'gbe yabhlogbɔ 'wu -nɛ. Da a 'kaa mɔnɔ nɛ, mɔ -wa Izlaɛnyɛmaa -gbe, ma 'wɛsa mɔnɔ -bhlabhɛ. ⁷ A -ka 'yloogblɔ -mɛ, a gbɛɛ: -Lagɔ nyɛmaa 'wɛlɔpɛlɔ bhla ka tɛpa. ⁸ Guzunya mɛ, a jipe -maa. -Mama -ka tɛ, a 'nyɛ -maa 'yliyɔgagɛ. Sɔlɔbhanya mɛ, a pue -maa, 'tɛn a vu zuzu 'nyuu. Bhe a 'yɛ wee 'tɛtɛ, we 'dɛɛ 'gbu, a -sa nyɛma 'wu bhe. ⁹ A 'na 'bhulu -can klaa, 'gwezi klaa, we -yɔ tama yabhlogbɔ 'wu -nɛ. A 'na palɔ we amɛaa pɔsi 'wu -nɛ. ¹⁰ A -ka mɔnɔ -mɛ, *-bada klaa, -bana 'sɔnɔ klaa, -sakwɛ klaa, we -yɔ kɔkɔ, a 'na 'bhulu we 'yabhlogbɔ 'wu -nɛ. Lubhonɔnyɔ mɛ, ɔ ka ɔ lililuu 'klu. ¹¹ «Nɛ, a -ka 'gbe 'kadɔ -mumɔ 'wu nyɛni, a -ka 'gbe yua -mumɔ 'wu nyɛni, nyɛmɛ -ɔ 'kaa aɛn kpa 'nanɔsɔ, a -talɔ ɔ da. A 'nɛ -sɔ wee 'gbe 'wubhu, a -dɛ -bha la. ¹² -Budɔ -mumɔ nyɛɛ a -ka nyɛni, a nyɛna wa 'nyu la, 'tɛn wa 'ka 'wututue -dɔɔ 'yɛ. ¹³ Wee -budɔnyɛɛ -nyɛma -ka amɛaa 'lakpasu kpa, amɛaa 'wututue -dɔɔ -tu wa -gu. 'tɛn wa 'nɛ amɛaa 'lakpasu kpa, a -yɔ amɛaa 'wututue -dɔɔ 'pɛ. ¹⁴ «Nɛ, -budɔ -mumɔ nyɛɛ we -yɔ 'gbe -mumɔ 'wu, wa 'nɛ amɛaa 'lakpasu kpa, wa 'nɛ aɛn yukwɛ pulɔ, a gbɔɔ amɛaa bhu -yɔ *-bhuhui, 'tɛn a 'bhu -bha. ¹⁵ tɛn nɛɛ aɛn -yla gbuzɔnɔ sa nɛ, zɛ -Lagɔ yia nyɛmaa -yɔgbu 'wubhua, wee 'gbe -mumɔ nukpla -nyɛma yia sɛa bhabha, we 'ka *Sodɔmɔ -nyɛma -yɔ *-Gomɔlɔ -nyɛma -nɔ 'wuzi.

-We 'kaa -Zezuu 'bɛnɔnya yɛ

(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

¹⁶ «A pu yukwɛ: nɛ, bhlabhɛ 'bhisa na tiea aɛn -mɔ gbi glaa. We 'dɛɛ 'gbu a mna 'yɛ tɛbhɛ 'bhisa, 'tɛn a 'ka mɛ -dɔɔ -kpakun 'bhisa. ¹⁷ Nɛ, gbɔwubhunya 'yu wa yia aɛn kwaa, 'tɛn wa 'ka aɛn sɛlɔ -mɔ -Lagɔbudunya zɔ. We 'dɛɛ 'gbu, a zɔ amɛaa 'dɛ 'yɛyɛ. ¹⁸ Na 'gbu, wa yia aɛn dudu 'wɛlɔpɛlɔnyɛ -yɔ nyɛmaa 'wɛlɔpɛlɔnyɛ 'yu kwaa. Nɛ, -maa -yɔ -wa 'nɛ Zuifu, wa 'yu a yia na gbɔdayunya -zɛa. ¹⁹ Wa -ka aɛn gbɔwubhunya 'yu kwa, a 'na lɛlɛ dɛ -nɛ, -we a 'kaa gba, 'tɛn sa a 'kaa we gba mɔ nu: wɛlɔ -we a 'kaa gba, we bhla a yia we. ²⁰ Nɛ, wee

wɛlɔ mɛ, we'e 'bhu amɛaa 'dɛ dɛ zɔ, amɛaa Dide -Lagɔ yia we wlaa ɔ Zuzuu gbɛgbɛn.

²¹ «Nɛ, bhelia yia wa bhelia wlaa wa 'ka wa 'bha, 'tɛn 'sa -bhlɔkpɛɛ dideɛ yia wa 'yua wlaa. Yua yia wa dideɛ -yɔwɔsɔlɔ, 'tɛn wa 'ka wa 'bha. ²² Amɛ, na 'gbu nyɛma weee yia aɛn 'wunyɛa. -ɔ ka dɛ -ka 'mɛ -gu -tu, 'tɛn we 'ka we bhlɔluda nyɛni, 'tɛn -mɔ bhua gbɔ 'wu. ²³ Wa -ka aɛn 'kɛyɛ 'wɔpɛlɔ -mɛ 'gbe yabhlo 'wu, a mɛ 'gbe -putu 'wu -gwagwɛ nya. tɛn nɛɛ aɛn -yla gbuzɔnɔ saɛ: a 'nɛ -sɔ *Izlaɛlɔ 'gbe weee 'wɔpɛlɔ bhla, 'tɛn Nyɛmɛ 'Yu 'kaa luyi.

²⁴ «'Kpɛakpɛanyɔ yabhlogbɔ 'nɛ ɔ -sɔlɔnyɔ 'wuzi, 'tɛn gaylo yabhlogbɔ 'nɛ ɔ -kanyɔ 'wuzi. ²⁵ Nɛ, 'kpɛakpɛanyɔ -ka ɔ -sɔlɔnyɔ 'bhisa -mɛ, 'tɛn gaylo 'ka ɔ -kanyɔ 'bhisa -mɛ, we -tu sa. Wa -ka -budɔnyɛɛ -kanyɔ vɛlɔ, wa -ka ɔ 'nyɛnɔ zɔ *Bɛlɔzɛbulɔ, ɔ -budɔnyɛɛ -nyɛma mɛ, -maa -nɔ yia -bha -zia!

-ɔ a 'kaa sɔ, mɔ nɛ

(Lk 12.2-7)

²⁶ «A 'na sɔlɔ nyɛma -nɛ. Nɛ, -lu weee mɛ zizeda, zɛ 'klu we yia 'tɛa, 'tɛn -we ka 'ji nyɛma 'nɛ -yɛ, 'ji wa yia we yibhelia. ²⁷ -We tɛn gbɛa aɛn -yla nɛkɛpɛ 'wu, a gba we zɛ. -We tɛn gbɛa aɛn -yla nyɛwɛwɛda, a wɛzɛ we nyɛma weee -yla. ²⁸ -Wa mnenia wa 'ka nyɛmɛ ku 'bha, 'tɛn wa 'nɛ mneni wa 'ka nyɛmɛ zuzu 'bha, a 'na sɔlɔ wa -nɛ. Nɛ, -Lagɔ mɛ, ɔ mneni ɔ 'ka nyɛmɛ ku -yɔ ɔ zuzu 'bha -kosu 'wu, we 'gbu a sɔ ɔ.

²⁹ «Nyɛmaa 'yɛyɛ 'wu, bhuyua 'nɛ -valɛ -ka. Tama -bhloo 'gbu wa paa we 'sɔ pɛlɔ. 'tɛn -mɔ bhla, amɛaa Dide 'nɛ -sɔ we nyɛnɔ, we yabhlogbɔ 'kɔ bhli dudu. ³⁰ Nɛ amɛ, a 'yɛ -Lagɔ 'yɛyɛ 'wu, a 'ka bhuyua -zɛlo 'wuzi, nɛ, -Lagɔ -yɛ amɛaa 'wɛlɔ nyɛnyɛ nyɛ. We 'dɛɛ 'gbu a 'na nɔnɔ nyɛnɔ -nɛ.

Nyɛmɛ -ɔ mɛ -Zezuu -nɔ nya mɔ nɛ

(Lk 12.8-9)

³² «Nɛ, nyɛmɛ, -ɔ -ka gba ɔ mɛ na -nɔ nya -zɛjɛla 'wu, 'tɛn na gbɛa na Dide -ɔ mɛ yalɔ 'yu nɛ, ɔ mɛ na 'bɛnɔnyɔ nya. ³³ Nɛ, -ɔ yia na gbɔ kpɛlɔ -zɛjɛla 'wu, 'tɛn -amɛ na kpɛlɔ ɔ gbɔ na Dide -ɔ mɛ yalɔ 'yu.

-We -Zezu -laa dudu -gu mɔ nɛ

(Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ «Nɛ, tɛn 'nɛ 'wututue -dɔɔ -la dudu -gu. We 'nɛ -mumɔ, tɛn 'nɛ 'wututue -dɔɔ -la, nɛ, tu tɛn -laa dudu -gu.

³⁵ «Nɛ, 'yu -yɔ ɔ dide klaa, 'nyɛnyɛ -yɔ ɔ 'nyaa klaa, we -yɔ 'kɛnɔ -yɔ ɔ 'lowlii 'nyaa, 'yɛ tɛn yia wa pupalɔ. ³⁶ Nyɛmɛ -budɔnyɛɛ -nyɛma yia ɔ tunyɛma -zɛa. ³⁷ «Nyɛmɛ -ɔ -ka ɔ dide -yɔ ɔ 'nyaa 'yɛbha we 'ka 'mɛ -zi, ɔ 'nɛ mneni ɔ 'ka na 'bɛnɔnyɔ -zɛ. 'tɛn -ɔ -ka ɔ nukpasuyɔ -yɔ ɔ 'nyɛnyɛ 'yɛbha we 'ka 'mɛ -zi, ɔ 'nɛ mneni ɔ 'ka na 'bɛnɔnyɔ -zɛ. ³⁸ 'tɛn nyɛmɛ -ɔ 'nɛ ɔ stɛstɛ *su 'wubhu, ɔ 'ka 'mɛ 'bɛ yɛ, ɔ 'nɛ mneni ɔ 'ka na 'bɛnɔnyɔ -zɛ. ³⁹ Nɛ, -ɔ -ka gba, ɔ 'ka ɔ 'dɛɛ 'yɛyɛgagɛ 'yɛ nɛ, tɛa ɔ yia.

'ln -ka -ka c 'dεε 'yliycgagte wla na 'gbu, 'ln -m-ka yia 'yliycgagte -we 'nla bhloluda -ka.

-We -Lagc 'kaa nyuma 'nye
(Mk 9.41)

40 «Nyume -ka -ka ayn kpa 'nanuu, -am- c kpa 'nanuu. 'ln nyume -ka -ka 'mi kpa 'nanuu, -ka tiea 'mi, 'm-ka c kpa 'nanuu. 41 Nyume -ka -ka -Lagcgbu -falpanyc kpa 'nanuu, c mi -Lagcgbu -falpanyc nyaa 'gbu, -we -Lagc 'kaa c gbu -falpanya 'nye, 'ya c yia we. 'ln -ka -ka nyume mia tkllu -Lagc 'yu kpa 'nanuu, c mi tkllu -Lagc 'yuu 'gbu, -we -Lagc 'kaa nyuma tkllu 'nye, 'ya c yia we. 42 ln nεε ayn -yla gbuzonu sa nu, nyume -ka -ka 'nyu -w-aw-aw 'k-aw-aw yabhlogb-nyenyeyua nu 'yabhlo 'nye, c mi na 'bunony nyaa 'gbu, -Lagc yia we -t-uu -m-ka 'nye.»

11 Da -Zezu bhia wee gbu gbagbie, c 'bunony kugbua ε 's-yla, 'ln c yia -bha 'bhu. C mna wee dudu -guu 'gbenya 'wu, c gbaa -m-ka -Lagcgbu, 'ln c yia -m-ka nyuma gbu -slolu.

-Zezu gbaa 'Zan -Batisu gbu
(Lk 7.18-35)

2 'Zan -Batisu mia, c mi -kaslu 'wu, 'ln c yia -Zezu Klisu lenugbuu 'di 'nu. -Bha c tiea c 'bunony tɔlua, wa 'ka c laytbaε: 3 «Nu, nyume -ka 'kaa yi, -a mia wuda, 'm-ka -ln -mia yi, yaayu, -a wu nyume -putuu?»

4 -Zezu nεε: «Nu, -we a 'nua, -we a 'ya -y-ya, a mni, a -sal- we Zaan ludi nya. 5 'L-ony mi layida, 'tigitigunya mi nɔda 'nanuu, sɔlbhanya ka 'pu. 'Sulonya mi 'nuda, tilitlunya ka tilitle lu 'wus. Wa mi -Lagcgbu gbada bobabhanya -yla. 6 Nyume -ka 'n- 'mi dli -gu -sa, 'wututue -dlɔc mi c -nu nya.»

7 Da Zaan 'bunony 'bhiti lu, 'ln -Zezu yia Zaan gbu gbagbie bhli nyuma duun -yla. C nεε: «Lεε -lu a mni ylaa da bebleεa? Gblee -we -p-εε mia zukluda, mu -wa y-? -lnnya! 8 'ln lεε -lu a mni -s-εε -m-ka ylaa? Nyume -ka kaa -bana 'nanuu 'wu, m-ka -wa y-? Nu, nyuma -wa kaa -bana -z-nyu 'wu, nyumaa 'wlulapilny-nyu -budnyweε wa mia. 9 We -ka 'sa -mi, lεε -lu a mni -m-ka ylaa tenyua? -Lagcgbu -falpanyc -wa y-? ln, ln nεε ayn -ylaε: c 'yli, c -zi -Lagcgbu -falpanyc 'dεgbolu. 10 Nu, -Lagc nεε c 'sεbhε 'wu Zaan daε:

-Mi 'yu na paa na tietieny yoo,
c 'ka -na 'yoo -y-ny-ny.»

11 ln nεε ayn -yla gbuzonu saε: nyuma -wa 'nyw- gwalta, wa glaa, nyume -ka 'kaa 'yli, c 'ka 'Zan -Batisu -zi, -m-ka -kany- 'n- -mi. We mi 'sa 'bhie, nyume -ka mia 'kieny- lε -Lagc nyumaa 'wlulapilgbe 'wu, -m-ka 'yli c 'ka Zaan -zi. 12 We 'ka 'Zan -Batisu -Lagcgbu -gba bhla 'bhu we 'ka -z-εε y-yl, *-Lagc nyumaa 'wlulapilte mi 'yugbe- mna 'tite nya, 'ln nyuma 'tite bhua we 'wu. 13 We 'ka Zaan bhla nyini, -Lagcgbu -falpanya wee -y- Moizu tite wee, -Lagc nyumaa 'wlulapilte gbu wa gbaa. 14 A -ka na wel- 'w-ny-ny, c *Elii -c -Lagc sεbhε gbaa nu, yia c yia, Zaan -wa. 15 -c -ka 'nunu -yukwli 'wlu -ka, c 'nu we.

16 «Nyuma -mama ln 'ka dεsleεn -nyuma nu 'wupalia? Wa 'wlu sa 'yla- -wa -d- -gblcgbu 'wu la, -zugba tɔlua k- 'wu wa -lima -yla, 17 'ln wa gbεε:

-A ka ayn -yla -lili bhli,
a 'n- lte.

'ln -a ka ayn -yla guzɔlu bhli,
'ln a 'n- -bhal!»

18 'Sa Zaan yia, c ka 'sun pla, c 'n- nu 'ma, 'ln wa nεε nu, c ka zuzu 'nyuu 'b-! 19 Nyumεε 'Yu yia, c mi lida, c mi 'mada, 'ln wa nεε: «A -tal- nyume mia dε, liligbu -y- nu -magbu c kaa. Nu, *nisun -gwεzisanya -y- gbunyuuu kwε -c-ian, wa 'tale c -mia.» Nu, -Lagc gbuyiloo lenugbunya -y- wa yibhelia we 'ji nu, we tkllu.»

'Gbe -we 'nla -Zezuu gbu nyw
(Lk 10.13-15)

20 'Gbe -we 'wu c nua gwedigbu ε, 'ln wa 'nla wa dli 'bhiti, 'ln c yia wa -yla gbu lapalte bhli: 21 «Kolazen -ny- ma, gbunyu mi amiaa -nu nya! Betisaida -nyuma, gbunyu mi amiaa -nu nya! Nu, gwedigbu -Lagc nua da ε ayn nyidi, we 'ka 'yaa 'mu c nu ε Tilt -y- Sidɔn, -zugba wa ka wa dli 'bhiti pepe, 'ln wa plaa -gbenaa 'wu, 'ln wa slua 't-ɔt- 'wluo, mu yia we slolua mna.

22 We 'dεε 'gbu ln nεε, z- -Lagc yia nyumaa -y- gbu 'wubhua, amiaa -nu c yia 'wubhua we 'ka Tilt -y- Sidɔn -nu 'wuzi. 23 Amia, Kapenaumu -nyuma, amiaa dli 'wu nu, 'wu a yia -s-ya y-yl-? -lnnya, we 'n- -m-uu, z- -Lagc yia ayn belta, tilitlunya dudu -gu. We -ka nu, gwedigbu ln nua da ayn nyidi ε, mu nu Sodɔmu ε, wa 'na 'ka 'yaa labhu, -zugba wa mi -z-εεn -bha. 24 We 'dεε gbu ln nεε z- -Lagc yia nyumaa -y- gbu 'wubhua, amiaa -nu c yia 'wubhua we 'ka *Sodɔmu -nyumaa -nu 'wuzi.»

A mni -Zezuu -gbe c 'ka ayn 'gba 'wlu -sa
(Lk 10.21-22)

25 -Mu 'bigu, 'ln -Zezu nεε: «Dide, -na 'ny- na mna, y-yl- dudu -Kany-, ln 'pa -mi fuo. -We ka gbu -wa, -lu -we -ln zizea gbuyilonya -y- 'ylimnanya kwεε, 'mu -ln -slolua 'nyenyeyua 'klu. 26 Gbuzonu -wa, Dide, -na 'dεε 'y- bha we -mi 'sa.

27 «Nu, na Dide ka 'mi -lu wee 'nye. C Yu mia, we 'n- c Dide 'dεbhlogb- 'wubhu, nyume yabhlogb- 'n- c -yi. 'ln c Dide mia, we 'n- c 'Yu 'wubhu, nyume yabhlogb- 'n- c -yi. Nu, nyuma -wa c 'Yu -slolua c Dide, ma -yia c.

28 «A 'dεε wee kaa da 'gba 'kad- 'wlu, a yi na -gbe ln 'ka ayn nyapεda 'nye. 29 -We ln 'bhua 'wu, amia 'bhu 'ya we 'wu, 'ln ln 'ka ayn gbu -slolu. Nu, na dli -dlɔc, 'ln 'ln 'ylimant na 'dε. -Bha a yia amiaa 'dεε 'wututue -dlɔc 'yua. 30 Sa na yia ayn 'yugalta, we 'n- 'tε, 'ln 'gba na yia ayn 'wlu dia we 'n- 'wuwɔlu.»

-Zezu -y- *Nyapeyl
(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

12 -Mu 'bigu, Zuifoo *Nyapeyl yabhlo nya, -Zezu 'plita blekpa, 'ln nyw yia c 'bunony 'bha, 'ln wa yia bleya 'kwa wa 'ka we li. 2 -We wa mia lenuda, Fal-

† Kapenaumu kwesi -gbe -wa Kolazen -y- Betisaida, 'ln Sidɔn -y- Tilt mia, 'lakpa -gbe 'kad- -wa.

izinyuma 'yia we -y, 'in wa n̄e -Zezu -yia: «-Tali, -we -am̄aa tite gbaa wa 'na n̄u Nyapeyili nya l̄e -ni, 'mu -na 'b̄un̄nya nua l̄e!»

³ -Zezu n̄e wa -yia: «'Yli yabhlo nya, da ḡw̄ m̄a *-Davidi -y, k̄ w̄ n̄ya 'bhada, -we k̄ nua l̄e, a 'n̄ -sl̄ we zeli? ⁴ 'In k̄ yia -Laḡ k̄ b̄ub̄udu z̄ pla, 'in 'floo -we wa 'nyea -Laḡ, 'in k̄ -y, k̄ w̄ n̄ya 's̄ yia we li. Nu, wee 'floo m̄a, -Laḡ k̄ tite n̄e wa 'n̄ m̄eni wa 'ka we li: *-Laḡ b̄ub̄unya 'dek̄pua 'ka yaa we li. ⁵ We m̄i cel̄da Moizu tite 'wu nu, Nyapeyili nya, -Laḡ b̄ub̄unya -ka lub̄ho nu *-Laḡ b̄ub̄udu 'kadu z̄, -we wa 'na 'ka yaa l̄enu, a 'n̄ -sl̄ we zeli nu, -Laḡ 'na 'ka wa -ȳgbu 'wubhuu? ⁶ Nu, -we m̄a -seli we -zi -Laḡ b̄ub̄udu 'kadu! ⁷ Nu, we m̄i cel̄da -Laḡ s̄eb̄he 'w̄e:

«We in 'yibhaa, mu -wa nu,
nyuma 'ka nyazidli -ka,
we 'n̄ 'slaka -saste.»

«A -ka yaa we 'wulanu, a 'na 'ka yaa nyuma -wa 'n̄a gbunyu l̄enu gbu -dli. ⁸ Nu, Nyum̄e Yu m̄a, m̄ -wa Nyapeyili -Kanyo.»

-Zezu jipea nyum̄e Nyapeyili nya (Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

⁹ -Zezu 'bhua -bha, 'in k̄ yia *-Laḡ b̄ub̄udu z̄ m̄ni. ¹⁰ Nu, nyum̄e yabhlo m̄a -bha, k̄ s̄ ka 'ku. -Wa m̄a -bha, wa 'yibha wa 'ka -Zezu gbu 'wlu dli. We 'd̄e 'gbu wa yia k̄ layibha: «-Am̄aa tite nukpl̄e, 'lee, nyum̄e m̄eni k̄ 'ka guzunya jipe Nyapeyili nya?»

¹¹ -Zezu n̄e: «Ain glaa, nyum̄e yabhlo -ka bhlabhle -bhlo -ka ni, 'in we -ka 'wut̄ k̄ bhuka 'wubho Nyapeyili nya ni, -m̄ k̄ yia we -saa, we 'n̄ m̄u? ¹² Nu, nyum̄e m̄a, k̄ 'ylilo -zi bhlabhle. We -ka 'sa -m̄, nyum̄e m̄eni k̄ 'ka gbuz̄nu l̄enu Nyapeyili nya am̄aa tite 'wu.»

¹³ 'In -Zezu n̄e -k̄ ka s̄ 'kua -yia: «-Glo -na s̄ 'wu.» ¹⁴ «-gloa we 'wu, 'in we yia 'pu, 'in we yia 'wutu we -libheyi 'bhisa. ¹⁴ Falizinyuma m̄a wa glaa, wa 'tlaa, 'in wa yia gbu zua m̄ni, sa wa 'kaa -Zezu lasa, we -gu.

¹⁵ -Zezu 'nua we, 'in k̄ yia -bha 'bhu.

-Laḡ k̄ lubhononyo k̄ -saa -bha

-Sl̄e -Zezu m̄a, 'in nyuma duun yia k̄ 'bi m̄ni. ¹⁶ «Jipea guzunya weee, ¹⁶ 'in k̄ n̄e wa -yia 'klu 'c̄c̄ nya nu, -k̄ k̄ -m̄a, wa 'na gbal̄ we -ni. ¹⁷ 'Sa we 'p̄la sa, 'in -we -Laḡ gb̄u -falpanyo Ezaii gbaa, we 'ka gbuz̄nu -z̄. ¹⁸ «Nu, -Laḡ n̄e:

«Nu, -Laḡ n̄e:

«Na lubhononyo in -saa -bha, m̄ ni.

«Z̄e in -kala, 'm̄ in 'nyea na dli weee yoo.

'M̄ na yia na Zuzu 'nyea.

Sa in 'kaa nyum̄a -ȳgbu 'wubhu,

we gbu k̄ yia dudugu -nyuma weee -yia lapala.

¹⁹ «-ȳ nyum̄e 'na 'ka kpeli.

'In k̄ 'na 'ka 'wukpi,

'in nyum̄e yabhloḡ k̄ 'na 'ka k̄ weli 'nu 'ylooḡlu.

²⁰ «Gblee -we m̄a 'wukwnada,

k̄ 'na 'ka we 'kate,

'nap̄e -we ka m̄u 'n̄a layida -m̄ 'nanuu,

k̄ 'na 'ka we nyum̄u.»

'Sa k̄ yia nua 'in nyuma 'ka na gbuz̄nu gbu 'w̄w̄nu.

²¹ Dudugu -nyuma weee yia k̄ dli 'wud̄a.»

Nyuma vela -Zezu

(Mk 3.22-30; Lk 11.14-23)

²² Nu, 'in k̄ -bhobho yabhlo -k̄ zuzu 'nyuu m̄a 'wu, 'm̄ wa -laa -Zezu. -Zezu jipea k̄, 'in k̄ bhobho yia gba, 'in k̄ yia layi. ²³ We -subhala nyuma weee ḡw̄egaga, 'in wa n̄e: ««K̄ m̄a da ni, 'lee -Davidi 'yu k̄ -m̄a yl?»

²⁴ Nu, Falizinyuma 'nua we, wa n̄e: ««K̄ nyum̄e m̄a da ni, we 'n̄ zuzu 'nyiii -kanyo Belzebuli 'nye k̄ 't̄te ni, k̄ 'n̄ m̄eni k̄ 'ka zuzu 'nyii vu.»

²⁵ -We wa pupalia 'wlukuun la, -Zezu -yi we, we 'gbu k̄ n̄e: «Dudu -we ka -gu -nyuma -ka tuguda -m̄ wa 'dek̄pua nyidi, la wee dudu bhua. -Budu -bhlo ḡw̄e -nyuma -ȳ 'gbe -bhlo 'wu -nyuma -ka -ȳw̄us̄l̄uda -m̄, we 'na 'ka -gw̄e. ²⁶ *-Saatan -ka -Saatan vu, we 'd̄e -ȳ we -s̄l̄ua 'wu, we -ka 'sa -m̄, we 'na 'ka -gw̄e.

²⁷ Am̄a n̄e Belzebuli nyea 'm̄ see 'gbu, na vua zuzu 'nyii. We -ka 'sa -m̄, nȳ 'nye am̄aa -lima se, 'in wa vu zuzu 'nyii? We 'gbu, am̄aa -limaa 'deb̄hee l̄enu gbu slolua nu, -we a gbaa, yo -wa. ²⁸ -We -wa gbuz̄nu, mu ni: nu, -Laḡ k̄ Zuzu 't̄te nya na vua zuzu 'nyii, -m̄u 'ji -wa nu, -Laḡ k̄ nyum̄a 'wlulap̄le m̄i ain nyidi.

²⁹ «Nu, wa 'n̄ -sl̄ latēl̄onyo gbuan, wa 'n̄ m̄eni wa 'ka k̄ -budu z̄ pla, wa 'ka k̄ 'gba labhu. Wa -ka k̄ gbuan, 'bhie wa plaa k̄ -budu z̄, 'in wa bhua k̄ zuz̄nu la.

³⁰ «Nyum̄e -k̄ -ȳ 'm̄ 'n̄ -m̄, na tuny -wa. Nyum̄e -k̄ -saa 'm̄ 'wu -a 'ka nyuma -ȳb̄el̄e, nyum̄a lamumninyo k̄ -m̄a. ³¹ We 'd̄e 'gbu in n̄e ain -yia: -Laḡ yia gbunyu weee -ȳ vel̄l̄ weee 'wut̄a. Nu, nyum̄e -k̄ -ka -Laḡ k̄ Zuzu vel̄l̄, -Laḡ 'na 'ka k̄ -ȳgbu 'wut̄i. ³² Nȳ -ka *Nyum̄e 'Yu daa gbunyu gbaa, -m̄u -ȳgbu -Laḡ t̄a 'wu. Nu, nyum̄e -ka Zuzu 'Pupa daa gbunyu gbaa, we 'd̄e yi des̄l̄e -z̄eoo, we 'd̄e yi bhla -we m̄a yida nya -z̄eoo, -Laḡ 'na 'ka k̄ -ȳgbu 'wut̄i.

Su -ȳ we 'bhue

(Mt 2.16-17; Lk 6.44-45)

³³ «Su -z̄nu paa 'bhue -z̄nu, 'in su 'nyuu paa 'bhue 'nyuu. Suu 'bhue -ȳ wa yibhelia weee su. ³⁴ Am̄a m̄a d̄e, 'munum̄e a -m̄a, a m̄eni a 'ka gbuz̄nu gbaa? -In -ny. -Lu -we yea nyum̄e dli -z̄, mu tlaa k̄ ḡw̄e.

³⁵ Nyum̄e -z̄nu m̄a, k̄ gbuz̄nu m̄a k̄ dibhe 'wu, 'mu k̄ wlelia. 'In nyum̄e 'nyuu m̄a, k̄ gbu 'nyuu m̄a k̄ dibhe 'wu, 'mu k̄ wlelia. ³⁶ In n̄e ain -yia: weli weee -we nyuma yia gbaa, z̄l̄ -Laḡ yia nyum̄a -ȳgbu 'wubhua, we 'ji wa yia gbaa. ³⁷ Nu, -na gbagbaweli -gu, -Laḡ yia -m̄ gbu d̄la. 'In we -gu -na yia gbu 'wut̄laa.»

Nyuma yibhala -Zezu gwedigbu

(Mk 16.1-4; Mk 8.11-12; Lk 11.16,29-32)

³⁸ T̄un -Laḡ k̄ titee gwesanya -ȳ Falizinyuma n̄e -Zezu -yia: «-Slolunyo, -in nu gwedigbu yabhlo l̄e, 'in -a 'ka we 'j̄iyibheli zuz̄nu sa nu, -Laḡ tiea -m̄.»

³⁹ -Zezu n̄e: «Des̄l̄e -nyuma m̄a, nyuma 'nyii wa -m̄a, 'in wa'a zu -Laḡ dli -gu, 'in wa yibhala 'm̄ gwedigbu. Gwedigbu yabhloḡ k̄ 'na 'ka wa -yia l̄enu,

'mu we 'ni *Zonasu gbu -ze. ⁴⁰ Nu, Zonasu ka zlu ta sabo ta li, zibhi nukple. 'Sa -bhlokpade Nyume 'Yu yia gwlu zlu ta sabo ta lia. ⁴¹ *Ninivu -nyuma 'nua *Zonasu weli, 'in wa yia wa dli 'bhiti. Nu, nyume -k -yila -k -zia Zonasu, k mi da. We 'dɛɛ 'gbu, zlu -Lago yia nyumaa -yogbu 'wubhua, 'in Ninivu -nyuma sɔa 'wu desleen -nyuma 'yu, 'in wa dila -maa gbu. ⁴² Sebaa 'wlulapilugbu 'bhua dudu bhloluda, 'in k yia *Salomkɔkɔ gbu yilo weli yukwli pulua yi. Nu, nyume -k -zia Salomkɔkɔ, k mi da. We 'dɛɛ 'gbu, zlu -Lago yia nyumaa -yogbu 'wubhua, 'in kɔ 'ɲwɔkɔ sɔa 'wu desleen -nyuma 'yu, 'in k dila -maa gbu.

Zuzu 'nyuu yia lu (Lk 11.24-26)

⁴³ «Nu, zuzu 'nyuu 'tlaa nyume yabhlo 'wu, we mni, we yi, -mɔ yeyɛ da, ladidaa datale nya, we 'ka ladi. ⁴⁴ We 'ni da 'yul 'gbu, we nɛɛ we 'dɛ -ylae: «Na -budu we zɔ in 'bhua, -mɔ na bhitia lu.» We 'bhitia -mɔ lu, 'in we yia -bha wee -budu yil klo nya, -zugba we nukple mi laylipeda, 'in -mɔ mi lamnazida. ⁴⁵ Tɔn, zuzu 'nyii gbesɔ ka nukple -nyua 'yil bhabha, -we -zia wemu, 'in we yia -mu 'bumni. 'In we -yɔ we 'sɔ yia wee -budu zɔ luyi, dabudu. 'In we yia -mɔ ladi duaa. -Sleen, 'in kɔ nyume -kwikwi yia 'yilinyumanu, 'in we yia we tianu 'wuzi. Desleen -nyuma -wa ka nukple 'nyua 'yil, we 'sasukpa -gbu yia wa yila.»

-Zezuu zuayli -nyuma -zɔnu (Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Da -Zezu mia nyuma -yila gbu gbada ni, 'in k 'nyaa -yɔ k bhelia yia yi, 'in wa yia -buduɲweɛ 'yiligbe. Wa 'yibha wa 'ka k -yila gbu gba. ⁴⁷ 'In nyume yabhlo nɛɛ k -yila: «-Na 'nyaa -yɔ -na -bhelia mi 'pipee, wa 'yibha wa 'ka -mi -yila gbu gba.»

⁴⁸ -Zezu nɛɛ k -ylae: «Nyɔkɔ -wa na 'nyaa, nyɔkɔ -wa na bhelia?»

⁴⁹ kɔ 'bhua sɔ 'wu, 'in k yia k 'bunɔnya wa 'kluslolu.

'In k nɛɛ: «-Wa mia da ni, ma -wa na 'nyaa -yɔ na bhelia. ⁵⁰ Nu, -k nua na Dide -k mia yalu dumagbu lɛ, mɔ -wa na bheli, mɔ -wa na bhokɔ, mɔ -wa na 'nyaa.»

'Mnɔpanyɔkɔ gbuu nine (Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

13 Wee 'yil -bhlokpade nya, -Zezu 'tlaa -budu zɔ, 'in k yia 'nyuu -gɔkɔ -gu ladi mni. ² Nyumaa -zlo ka k gbelii 'gbu, k yia 'glu 'wubho, 'in k yia -mɔ ladi, -zugba nyumaa -zlo mi 'nyuu -gɔkɔ -gu. ³ Gbuu nine nya k -slolua wa gbu duun, k nɛɛ: «Nu, kpapanyɔkɔ yabhlo mna 'mɔkɔ 'paa. ⁴ kɔ mia wee 'mɔkɔ 'mnida, 'yaa -zakpa -bhlo yia 'yoo ɲwe -yɔ bhli, 'in 'zianya yia we li. ⁵ Tɔlua bhilila tukpa -dudu -gu, da bla 'nɔ -zu. Bla 'nɔ -bha -zoo 'gbu, we yia mi sa slul. ⁶ Nu, 'yil -sɔa 'wu, we yia we -sie, 'in we yia yɛ, we somi 'nɔ -tlulul 'gbu. ⁷ We 'ya tɔlua sloa -kpɔga glaa, 'in -kpɔga yia we -gu palul, 'in we yia we 'tuntu. We 'nɔ 'ya yabhlogbɔkɔ 'pa. ⁸ Tɔlua yia dudu -zɔnu -gu bhilili, 'in we yia zu. We lakpa tɔlua wla 'ya glu -bhlo 'ya kugbua, tɔlua wla 'ya glu ta, 'in tɔlua

wla 'ya glu gbu. ⁹ -kɔ -ka 'nunnu -yukwli 'wlu -ka, k 'nu we.»

-We ka 'gbu -Zezu paa gbuu nine (Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

¹⁰ kɔ 'bunɔnya bea k kwesi, 'in wa yia k layibha: «Lɛɛ -lu ka 'gbu -na slolu wa gbuu nine -pape nya?»

¹¹ k nɛɛ wa -yila: «-Lago ka k nyumaa 'wlulapilugbu mia zizada aɪn 'kluslolu, nu, k 'nɔ we wamɔ 'kluslolu. ¹² Nu, -lukanyɔkɔ mia, k -nu wa yia -gupalia, 'in we 'ka 'wuzu-manu. 'In nyume -k 'nɔ -lu duun -ka, we -sɛɛ mia k kwɛɛ, kwɛɛ wa yia we k -saa.

¹³ «We 'dɛɛ 'gbu na gbaa wa -yila gbuu nine -pape nya. Wa -ka ylada -mi, wa'a 'yil la. Wa -ka yukwli puda -mi, wa'a 'nu. Nu, wa'a 'nu gbu yabhlogbɔkɔ 'wula. ¹⁴ 'Sa -we -Lagɔkɔ -falpanyɔkɔ Ezaii gbaa, we -zɛɛ gbuzɔnu wa gbegbeɪn, k nɛɛ:

«Yukwli a yia pua 'nanuu,

'in a 'na 'ka we 'wulanu.

Ylaa a yia 'nanuu,

'in a 'na 'ka -lu -yɔyɔ.

¹⁵ Nu, waa nyuma -manu 'wlukuun ka 'wutu -dudluu.

Wa ka wa yukwli 'sumanu, wa ka wa 'yil 'mu,

wa yi layl, wa yi 'nu, wa yi gbu yibhelii 'gbu,

wa yi wa dli 'bhiti 'gbu, in yi wa gbu 'wusa.

'Sa -Lago gbaa.»

¹⁶ Aɪa, aɪa 'yil yil la, 'in aɪa yukwli nua, 'wutuue -dɔkɔ mi aɪa -nu nya. ¹⁷ In nɛɛ aɪn -yila gbuzɔnu sae: -Lagɔkɔ -falpanya -yɔ -Lagɔnyuma tikluu -zlo 'yibha -we a yila -yɔ, wa 'ka we -yɔyɔ, 'in wa 'nɔ we -yɔyɔ, -we a nua, wa 'ka we 'nu, 'in wa 'nɔ we 'nu.

'Mnɔpanyɔkɔ gbuu ninee 'ji (Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)

¹⁸ «We 'dɛɛ 'gbu, aɪa, a 'nɔ mnɔpanyɔkɔ gbuu ninee ji ni 'wula. ¹⁹ -Wa 'nua *-Lagɔkɔ nyumaa 'wlulapilue weli, 'in wa'a 'nua we 'wula, wa 'wlu 'yoo ɲwe -yɔ da 'mɔkɔ bhli. *Gbunyuuu dide -ka yi, -we wa faa wa dli zɔ, 'in we saa -mɔ we. ²⁰ 'Sa -bhlokpade tɔlua mi -bha tukpa -dudu 'bhisa, da -Lagweli bhli. 'In wa -ka we 'nu ni, 'in wa ɲwnua we gbu 'muna nya, 'in wee 'muna'a -gwɛ. ²¹ Nu, wa 'nɔ ɲwnu we 'ka somi fa wa dli zɔ. Waa nyuma mia, bhli -sɛɛ nya wa ɲwnua we -yɔ, 'in wa -ka wa stalda -mi, wa -ka wa 'klɔye 'wupalda -mi -Lagweli 'gbu, 'in wa saa -Lagweli dli -gu. ²² Tɔlua 'wlu 'ya 'mnɔya -we -wa -Lagweli -mɔ -kpɔga glaa. Wa 'nua wee weli, 'in dudu -gu dɔlue klaa, wa 'gwɛzi -we nana wa dudu, 'in we nua wa -dawli 'wu klaa, mu palɔla we -gu 'gbu, we'e tɔlua. ²³ 'In nyuma tɔlua mia, -maa 'wlu wee 'mnɔya -we -wa -Lagweli -mɔ dudu -zɔnu -gu. Wa 'nua we, 'in wa yia we -yɔyɔ. Tɔn, wee weli -we mia wa 'wu, 'in we yia tɔn. We lakpa yabhlo wla 'ya glu -bhlo 'ya kugbua, we tɔlua 'ya glu ta, 'in we tɔlua wla 'ya glu gbu.»

-Petu 'nyuuu gbuu nine

²⁴ -Zezu 'pa 'yaa wa -yla gbuu nine yabhlo, ɔ nɛɛ: «-We -yɔ -Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩle 'wowlua, 'mu na yia da aɩn -yla gbaa. Nu, nyumɛ yabhlo 'paa ɔ kpaɩ 'mno -zɔno. ²⁵ -Muɩ 'bɩgu, sabɔ, da nyuma weee mia 'yɩaa 'wu, ɔ tunyume yia, 'ɩn ɔ yia -petuu 'ya glu wee 'mno -kpaɩ, 'ɩn ɔ yia mɩ. ²⁶ Da wee 'mno mia, 'ɩn we mia zu-da, -zugba wee -petu mi 'ya -mɔ we nyɩɩ.

²⁷ «Wee kpaɩ -kanyɔɔ lubhonunya yia yi, 'ɩn wa nɛɛ ɔ -ylaɛ: «-Amɩaa -kanyɔ, 'lee, -ɩn 'nɩ zɩmɛ da 'mnoɩya -zɔno 'paa? 'ɩn da -petunya nɩ 'bhulua?»

²⁸ «ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Na tunyume nua we ɩ.»
«'ɩn ɔ lubhonunya nɛɛ ɔ -yla: «Lee, -a mneni -a 'ka wee -petu 'tluu?»

²⁹ «ɔ nɛɛ: «-ɩnnya, nu, a -ka wee -petu 'tluɩ yi, a mneni a 'ka 'mno 'tlu -bha -bhlokpade. ³⁰ A 'tide we 'yi, we 'de 'ɔ 'ka 'ylimanɩ. We -dɩɩ bhɩa -ka be, 'ɩn ɩn 'ka we -dɩɩnya 'tulu nu, wa -dɩ -sɩ -petu, wa gbuan we, 'ɩn wa 'ka we sie. -Muɩ 'bɩgu, wa 'ka 'mno -dɩ, 'ɩn wa 'ka we na -gbagbu 'wukwa.» »

-Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩlee gbuu nine

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

³¹ -Zezu 'pa 'yaa wa -yla gbuu nine yabhlo, ɔ nɛɛ: «-Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩle 'wlu su -we wa laa *mutadɩ, we 'ya. 'Mu nyumɛ yabhlo 'bhua 'wu, 'ɩn ɔ yia we glu ɔ kpaɩ. ³² We 'kienyi we -zi dudu -guɩ su weee 'ya. Nu, we -ka mi, 'ɩn we ylimanɩ 'kaduu, 'ɩn we zɛa su -we -zia su weee 'wu. Nu, 'zianya yia we lulu 'subhaa we 'kɩya -nyɩɩ.»

(Lk 13.20-21)

³³ -Zezu 'pa 'yaa wa -yla gbuu nine yabhlo, ɔ nɛɛ: «-Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩle 'wlu *kɔɔ 'ɩɣɣ yabhlo slua 'floo -bhuhuu kilo glu -bhlo 'ya gbu lu, ɔ bhɩɩa we, 'ɩn we yia 'yɩɩ, mu.»

-We ka 'gbu -Zezu paa gbuu nine

(Mk 4.33-34)

³⁴ Nu, gbu weee mia de, gbuu nine -pape nya ɔ -slolua we nyumaa -zlo. We 'nɩ gbuu nine -pape 'wubhu, ɔ 'ɔ -slolu nyuma gbu. ³⁵ 'Sa we 'pɩa sa, 'ɩn -we -Lagɔɔgbuu -falpanyɔɔ gbaa, we 'ka gbuzɔno -zɛ, ɔ nɛɛ: «Nu, gbuu nine -pape nya na yia wa -yla gbu gbaa. We 'ka duduɩ gwedɩda 'bhu, gbu -we -Lagɔ zizea, gbaa na yia we.»

³⁶ Tɔn, -Zezu 'bhua nyuma glaa, 'ɩn ɔ yia -buduɣweɛ mɩ. ɔ plaa -budu zɔ, 'ɩn ɔ 'bɩnoɩya yia ɔ kwesi be, 'ɩn wa nɛɛ ɔ -ylaɛ: «Gba -aɩn -yla kpaɩ -petu 'nyuu nu gbuu ninee 'ji.»

³⁷ ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Nu, -ɔ 'paa 'mnoɩya -zɔno, Nyumɛ Yu -wa. ³⁸ 'ɩn kpaɩ mia, mu -wa dudu -gu, 'ɩn 'mnoɩya -zɔno mia, mu -wa nyuma -wa -Lagɔ pɩla 'wlu la. -Petu mia, mu -wa nyuma -wa gbunyuu dide pɩla 'wlu la. ³⁹ ɔ tunyume -ɔ gluɩa wee -petu, -Saatan -wa. We -dɩɩ bhɩa mia, -muɩ -wa duduɩ bhɩa da. We -dɩɩnya mia, -muɩ -wa 'anzinya. ⁴⁰ Sa wa tɩa -petu, 'ɩn wa vitelia we -kosu 'wu, 'sa -bhlokpade we yia dudu -bhɩa bhɩa -mia.

⁴¹ ɔ Nyumɛ Yu yia ɔno 'anzinya yoo 'paa. Nu, -wa kwaa wa -lima gbunyuu lu we -yɔ -wa ka de nua gbunyuu ɩ, we 'ka wa 'wugbɩzi, -wa -Lagɔ pɩla 'wlu la glaa. ⁴² 'ɩn we 'ka wa -kosu 'kadu 'wu viteli. -Mɔ wa wia, -mɔ wa lia gla 'wu. ⁴³ -Wa nua -Lagɔɔ dumagbu ɩ, ma yia ɩa 'yɩ 'bhisa da wa Dide pɩla nyuma 'wlu la. -ɔ -ka 'nɩno -yukwɩ 'wlu -ka, ɔ 'nu we.

'Nnumntlu -we mia zizeda

⁴⁴ «-We -yɔ -Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩle 'wowlua mu -wa 'ɩnumntlu yabhlo -we mia zizeda kpaɩ. 'Mu nyumɛ yabhlo 'yɩa, 'ɩn ɔ yia we zize lu. ɔ pɩe mɩnɩ, 'ɩn ɔ mɩa, ɔ yia ɔ -lu weee pelu 'pa ɔ 'ka wee kpaɩ zɔ.

Tukpa -zɔno -we ka -vale 'tɛa, we gbuu nine

⁴⁵ «-We -yɔ -Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩle 'wowlua, mu -wa 'ya, -valepanyɔɔ -ɔ mia tukpa -zɔno -we ka -vale 'tɛaa datalɩda. ⁴⁶ ɔ 'yɩa wee 'yɩnanu -tukpa, -we ka -vale 'tɛa -we -zia we -lima nɩ, ɔ mɩa, 'ɩn ɔ yia ɔ -lu weee pelu 'pa ɔ 'ka we zɔ.

Zibhi -bha -sowlii gbuu nine

⁴⁷ «-We -yɔ -Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩle 'wowlua, mu -wa 'ya, 'sowli -we wa viteli 'nyu lu, 'ɩn we yi zibhii 'yɩ -bhlo -bhlo kpa. ⁴⁸ We yea, 'ɩn zibhibhanya yia we 'nyu lu gbize, 'ɩn wa yia we 'nyu -gɔgɔ -gu ladɩ, wa 'ka zibhi 'wugbɩzi. We zuzɔno wa gbuzɩa 'wu, -muɩ wa slua wa -ɔɔɔ 'wu, 'ɩn -we 'nɩ 'yɩnanɩ, 'ɩn wa yia we kwɛɛ viteli. ⁴⁹ 'Sa -bhlokpade we yia -mia duduɩ bhɩa zɩ. Nyuma -wa nua gbunyuu ɩ -yɔ -wa nua gbu -zɔno ɩ, 'anzinya yia yia we 'ka wa -yɔɔsɩaɩ, ⁵⁰ 'ɩn -wa nua gbunyuu ɩ, we 'ka -maa -kosu 'kadu 'wu viteli. -Mɔ wa yia wɩɩa, -mɔ wa yia gla 'wu lia.»

Gbuzɔno sua -yɔ gbuzɔno lolu

⁵¹ -Zezu nɛɛ ɔ 'bɩnoɩya -yla: «A ka we 'de weee 'wulanu?»

Wa nɛɛ: «ɩn, -a ka we 'wulanu.»

⁵² Tɔn, -Zezu nɛɛ wa -yla: «Nu, -Lagɔɔ titee gwesanyɔɔ -ɔ yibhelɩa -Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩlɩgbu, ɔ 'wlu nu, -buduɣweɛ -kanyɔ yabhlo -ɔ wɩɩi 'ɩnumntlu sua -yɔ 'ɩnumntlu lolu, ɔ -luu lazuda.»

-Zezuu -zɔno -nyuma 'nɩ ɔ gbu -yɔɣwuu

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ -Zezu ka gbuu nine -pape bhɩa 'bhie, ɔ yia -bhade 'bhu. ⁵⁴ 'Gbe -we 'wu ɔ 'ylimanɩ, ɔ mɩa -mɩ, 'ɩn ɔ yia nyuma -slolu -mɩ -Lagɔɔbudu zɔ. -Wa weee mia -bha, 'ɩn we yia wa ɣwɛgaga -subhali. 'ɩn wa nɛɛ: ⁵⁵ «ɔ nyumɛ mia da nɩ, -budukonyɔɔ yu -wa, we 'nɩ muɩ? ɔ 'nyaa mia nɩ, Malii -wa. *'Zake klaa, *-Zezefu klaa, 'Simɔɔ klaa, we -yɔ Zudi, wa 'nɩ ɔ bhelɩaa? ⁵⁶ ɔ bhɩɩa mɩ -aɩn glaa. Aya! Mɩ ɔ -sɩ gwedɩgbu ɩnu sea?»

⁵⁷ We 'deɛ 'gbu, wa 'nɩ mneni wa 'ka ɔ dɩ -gu zu. Tɔn, -Zezu nɛɛ wa -yla: «-Lagɔɔgbuu -falpanyɔɔ -ka -mɩ, da weee wa zua -bha ɔ. Wa'a zu -bha ɔ, ɔ -zɔno we -yɔ ɔ -buduɣweɛ.»

⁵⁸ Nyuma 'nti k' dli -gu zuu 'gbu, k' 'nti -bha gwedigbu duun lenu.

Sa 'Zan -Batisu titla 'wu la
(Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

14 We bhla, Galilee -dudu 'wulapuluny Ewlodu 'nua -Zezuu 'du. ² C' n'ee k' zclubhonunya -yla: «Zan -Batisu -wa! Nu, m' -sca tlitlunya glaa 'wu, we 'd'ee 'gbu k' mnenia k' 'ka gwedigbu lenu.»

³ Nu, sa Zaan tlitlugu 'pla, mu m'la da: Ewlodu kwaa k' bheli Filipuu 'h'w' Ewloadi, 'n' Zaan n'ee k' -yla: «Nu, we 'nti 'ylinanti -Lagok tite 'wu, nyume 'ka k' 'd'ee bheli 'h'w' glosa, 'n' k' 'ka k' kwa.»

We 'd'ee 'gbu Ewlodu yia nyuma tie, wa 'ka k' kpa, wa 'ka k' gbuan, 'n' wa 'ka k' -kasu 'wupa.

⁵ Ewlodu 'y'ubha k' 'ka Zaan 'bha. Nu, k' m' Zuifu s'oda, -maa n'ee nu, Zaan m'la, -Lagokbuu -falpany -wa.

⁶ Nu, Ewlodu gwalyu 'feti n'nia, 'n' Ewloadi 'h'w' yia -wa m'la 'feti -guu 'yibadi lte. 'n' k' yia Ewlodu dudu namani bhabha. ⁷ 'n' k' yia bi, k' n'ee: «-We a yia 'm' -zlala, yoo na yia we an 'nyea.»

⁸ C' 'nyaaa weli -gu k' n'ee: «-n' 'nye 'm' 'Zan -Batisu 'wlu yoo -plaa -gu.»

⁹ We w'laa Ewlodu 'kuayli la, nu, k' ka bi k' -limaa 'yibadi 'gbu, k' n'ee: «-We k' -zlala 'm', a 'nye we k' yoo.»

¹⁰ 'n' k' yia 'slujayu yabhlo tie -m' -kasu 'wu, k' 'ka Zaan 'wlu -gu -du. ¹¹ 'n' wa -y' k' 'wlu yia yi -plaa -gu. Wa 'nyea we k' 'h'w' yoo, 'n' -m' yia we k' 'nyaa yoo 'nye. ¹² T'oon, Zaan 'bun'nyaa yia, 'n' wa yia k' 'kwie 'bumni, 'n' wa yia we 'bhuka 'wufa, 'n' wa yia we 'du -Zezu -salta mni.

-Zezu 'nyea nyumaa 'wlu glu -bhlo 'wlu gbu lililu
(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Zn 6.1-14)

¹³ -Zezu 'nua we 'du, 'n' k' yia 'glu 'wubho, k' -dia 'nyu 'wu, 'n' k' yia da beblee mni, da nyuma 'nua -m', k' 'ka 'wunya.

Nyuma -zlo 'nua we, wa 't'laa wa 'gbe nukple, 'n' wa yia k' 'b' mni bhu -gu, 'nyu -gok -gu yilie nya. ¹⁴ -Zezu 't'laa 'glu 'wu, k' 'y'la nyumaa -zlo -y', 'n' wa yia k' nyazi 'wula, 'n' k' yia wa guzunya jipe.

¹⁵ jibhe zaa, k' 'bun'nyaa bea k' kwesi, 'n' wa n'ee: «'Ylu ka -fla, 'n' da tlulu la. We 'd'ee 'gbu, 'nye wa 'yoo wa 'ka 'gbenya 'wu lililu zaa mni.»

¹⁶ C' n'ee wa -yla: «Wa 'na 'ka mni. Am'laa 'd' 'nye wa lililu.»

¹⁷ 'n' wa n'ee: «We 'nti 'floo gbu -y' zibhii 'ya 's' 'wubhu, -a 'nti lililu kwee -ka.»

¹⁸ 'n' k' n'ee: «A -y' we yi.»

¹⁹ -Muu 'bugu, k' n'ee nyumaa -zlo -yla nu, wa -du -petu -gu la. T'oon, k' bhua wee 'floo gbu -y' zibhii 'ya 's' 'wu, k' y'laa yali, 'n' k' yia -Lago fuo 'pa. 'Bhie, k' dlilia wee 'floo, k' 'nyea we k' 'bun'nyaa yoo, 'n' -maa yia we nyuma 'wuladlili. ²⁰ Wa 'd'ee wee lia, 'n' wa yia lu. We pnu -tua 'wu, -we n'nia -c'ce kugbua le 's', 'n' k' 'bun'nyaa -y' we yia mni. ²¹ Nyuma -wa lia, wa n'ni nukpasiaa 'wlu glu -bhlo 'wlu gbu (5.000). Wa 'nti 'h'w' -y' 'nyenyeyua zel.

-Zezu n'aa 'nyu -gu
(Mk 6.45-52; Zn 6.15-21)

²² T'oon, 'n' -Zezu yia wa tie, wa -gali k' 'yu, wa 'ka 'nyuu kakpe -putu -gu mni, -zugba k' pa nyuma weli. ²³ C' 'paa wa weli, 'n' k' yia -gok 'wlu mni k' 'ka -Lago bhuhoe. C' m' -bha k' 'd'ee -bhlo, 'n' sabu yia be. ²⁴ Nu, 'glu ka -s'een -gok -y' la tlumani. -P'pe m' wa 'klu -y' -gbeun bhuludaa 'gbu, 'nyuu -gbugbu sloa 'glu 'wu.

²⁵ T'at'la -kuku gboa, 'n' -Zezu yia k' 'bun'nyaa 'b' mni 'nyu -gu -n'ee nya. ²⁶ Wa 'y'la da k' -y' -n'ca -m' 'nyu -gu, 'n' wa yia nyano nu, wa n'ee: «'Kuzu -wa!»

Wa m' nyano n'adaa 'gbu, wa yia 'wukpi. ²⁷ T'oon, 'n' k' n'ee wa -yla: «A 'na n'ni nyano -ni, -am' -wa, a pali dli la.»

²⁸ 'n' P'li n'ee: «Na -Kany, we -ka -m' 'p'ien, 'nye 'm' 'yoo, 'n' 'ka 'nyu -gu k', 'n' 'ka -m' -y'be.»

²⁹ C' n'ee k' -yla: «Yi!»

P'li 't'laa 'glu 'wu, 'n' k' yia -Zezuu -gbe mni 'nyu -gu -n'ee nya. ³⁰ Nu, k' 'y'la -p'pe m' 'plida, 'n' k' yia nyano nu, 'n' k' yia 'nyu glu -plaple bhli. C' 'k'la 'wu, k' n'ee: «Na -Kany, kpa 'm!»

³¹ -Bha -bhlokpade, -Zezu -gloa s' 'wu, 'n' k' yia k' kpa, 'n' k' n'ee: «Dli 'kienyi -zuno, lee -lu ka 'gbu -na lu dli?»

³² Wa 'd'ee 's' -bhoa 'glu 'wu, 'n' -p'pe yia zobe. ³³ T'oon, k' 'bun'nyaa -wa m'la 'glu 'wu, 'n' wa yia k' 'yu 'kukolu 'sibhli, wa 'ka k' 'ylimani, wa n'ee: «-M', -n' m' -Lagok 'Yuu 'debhie -gbolu nya!»

-Zezu jipea Zenezaleti guzunya
(Mk 6.53-56)

³⁴ Wa -dia 'nyu 'wu, 'n' wa yia Zenezaleti -dudu -gu n'ni. ³⁵ -Bha nyuma wee yia -Zezu yibheli, 'n' k' 'du yia wee dudu wee -gu lamneni. Wa yia k' guzunya wee -la. ³⁶ 'n' wa palta -Zezu zukpa nu, k' 'ka wa guzunya 'yoo 'nye wa 'ka k' -banaa h'we kwezi. 'n' -wa wee zia we kwe, -maa yia 'pu.

-Zezu -y' Zuifoo tite
(Mk 7.1-13)

15 Faliznyuma -y' -Lagok tite gwesanya 'bhua -Zeluzalemu, 'n' wa yia -Zezuu -gbe yi, 'n' wa n'ee k' -ylae: ² «-Na 'bun'nyaa m'la, wa'a budo kwe -am'laa titee s'lu, 'n' wa lia. Nu, -we -am'laa dukpas' gbaa -a 'na n'ni le -ni, 'mu wa nua le. Lee -lu ka 'gbua?»

³ -Zezu n'ee wa -yla: «Am'la m'la da, am'laa bhlasabhla gbuu 'gbu, a'a zua -Lagok tite 'n'nywe. Lee -lu ka 'gbua?»

⁴ Nu, -Lagok n'ee:

«Zu -na dide -y' -na 'nyaa 'n'nywe.»

C' n'ee 'yae:

«-k' -ka k' dide -y' k' 'nyaa vel,

'bha wa 'bhaa k'»

⁵ 'n' am'la, a n'ee: nyume -k' -ka k' dide -y' k' 'nyaa -yla gba nu, -we k' 'ka yaa wa 'nye, wa 'wusaste saa, k' ka we -Lagok 'nye, ⁶ k' nyume 'e -sa k' dide 'wu. 'Sa a nua, 'n' a saa -Lagok weli la, am'laa bhlasabhla gbuu 'gbu. ⁷ Weli 's' -nyuma a -m'la! -We Ezaii gbaa -benyi am'laa daa, gbuzonu -wa. C' n'ee:

8 <-Lagɔ nɛɛ: waa nyuma mia, ɲwɛɛ la wa nɲanɪa 'mɪ, nɪɪ, wa dɪɪ 'nɪ 'mɪ -gu -mɪ. 9 Bhebhe wa yɪmanɪa 'mɪ. Nɪɪ, tite wa slolua, -we wa laa -Lagɔ tite, nyɪmaa -gbɛ we bhua.» »

-We plala nyuma puɪn, mu nɪ
(Mk 7.14-23)

10 -Muu 'bɪgu, -Zezu nɛɛ nyɪmaa -zlo -yla: «A bɛ -seli, -we na yia gbaa, a 'ka we 'nu. 11 Nɪɪ, -we plaa nyɪmɛ ɲwɛɛ, we'e -plalɪ kɔ puɪn. Nɪɪ, -we plalɪa nyɪmɛ puɪn nɪ, mu -wa we bhua ɲwɛɛ.»

12 Tɔn, kɔ 'bɪnɔɲya bɛa kɔ -yɔ, 'ɪn wa nɛɛ kɔ -yla: «-ɪn -yi we 'ji nɪɪ, wɛɪɪ -ɪn gbaa dɛ -bha, we ka Faliznyɪma 'wu 'fnu?»

13 ɔ nɛɛ: «Su, -we na Dide, -kɔ mɪa -yalɪ, 'nɪa fa nɪ, tɪua wa yia we. 14 A 'tide wa 'yi nɪɪ, 'lɔnɔɲya wa -mɪa, 'ɪn wa mɪa 'lɔnɔɲya 'yoo da -sloluda. Nɪɪ, 'lɔnɔɲya -ka 'lɔnɔɲya kɔ su lakpa kɔ 'ka kɔ 'yoo da -slolu, 'ɪn wa 'dɛ 'sɔ bhɪlɪa 'bhuka 'wu.»

15 Piɛɪ 'bhua wɛɪɪ 'wu, kɔ nɛɛ: «Wee gbɪu nine mɪa da nɪ, sa we 'ji mɪa?»

16 -Zezu nɛɛ: «Amɪa, a 'nɪ 'ya -slɔ -mɪu 'wɪlanɪu?»

17 Nɪɪ, -ɪu weee -we plalɪa nyɪmɛɛ ɲwɛɛ, kɔ nukplɛ we plɪɪa. -Muu 'bɪgu, 'ɪn kɔ plaa 'kwɪa -yɔ. A'a 'nu 'ya -mɪu 'wɪlaa? 18 Nɪɪ, -we tɪaa nyɪmɛ ɲwɛɛ, mu bhua kɔ dɪɪ zɔ, 'ɪn -we plalɪa nyɪmɛ puɪn, mu -wa. 19 Nɪɪ, 'wɪlukuɪn lapupalɛ 'nyuu bhua nyɪmɛɛ dɪɪ zɔ. Tɔn, 'ɪn nyɪma bhaa wa -ɪma, 'ɲwɪnɪ -yɔ nyɪma -putu dɪa -budu 'wu, † wa kaa mutnɪ kwɛ, wa yɪa 'wie, wa tubhua yɔ, 'ɪn wa saa wa -ɪma 'ɲɲɪ. 20 Nɪɪ, -we plalɪa nyɪmɛ puɪn mu mɪa dɛ. Nɪɪ, nyɪmɛ 'nɪ kwɛ budo tɪkɪɪ kɔ 'ka ɪɪ, -mɪu 'u -plalɪ nyɪmɛ puɪn.»

'Lakpaɲwɔɲ ɲwɪnɪa -Zezuu gbɪ
(Mk 7.24-30)

21 -Muu 'bɪgu, -Zezu 'bhua -bha, 'ɪn kɔ yia Tɪɪɪ -yɔ Sidɔɲɔ -dudu -gu mɪnɪ. 22 Kanaa -ɲwɔɲ yabhɪo -dɪɪa -mɔ la, 'ɪn kɔ yia kɔ -gbɛ mɪnɪ, -zugba kɔ wɪɪɪ kɔ -yɔ: «-Davidɪ 'yuuɔ, -ɪn 'yɪɪ 'mɪ nyazɪɔɔ! Na -Kanyɔ, zuzu 'nyuu ka na 'ɲwɔɲyɪ kpa, kɔ 'nɪ 'kuayɪɪ -ka.»

23 -Zezu 'nɪ kɔ -gu -sa. ɔ 'bɪnɔɲya bɛa kɔ -yɔ, 'ɪn wa nɛɛ kɔ -yla: «Vu kɔ, we 'nɪ -mɪu, kɔ mɪ -aɪn 'bɪ wɪwɪɛ nya.»

24 'ɪn -Zezu nɛɛ: «ɪzɪaɛɪnyɪma -wa 'wɪɪa bhɪabhɪɛ -we mɔɲ, wa 'dɛkpuaa 'gbɪ ɪn yia yɪ.»

25 Nɪɪ, kɔ 'ɲwɔɲ 'sɪbhɪɪa kɔ 'yɪ 'kukolu, kɔ nɛɛ: «Na -Kanyɔ, bɛ 'mɪ -yɔ.»

26 'ɪn kɔ nɛɛ: «'Yɪaasɪ -ka ɪɪa -mɪ, we 'nɪ tɪkɪɪ -mɪ wa 'ka 'yɪaasɪ lɪlɪɪ zɔ -sa, wa 'ka we gwɪ zɔ vitɪɪ, we 'nɪ mɪu?»

27 kɔ 'ɲwɔɲ nɛɛ: «Na -Kanyɔ, gbuzɔɲɔ -wa. Nɪɪ, 'yɪaasɪ -ka ɪɪa -mɪ, 'ɪn gwɪ -ka 'tabhɪɛ zɔ -mɪ, we lɪlɪɪ -we bhɪɪa, gwɪ ɪa we, we 'nɪ mɪu?»

† Glekwɛɪɪ 'wu, we ji -wa nɪɪ, -wa kukwɪaɪa, wa -yɔ nyɪma -putu dɪa -budu 'wu.

28 ɔ nɛɛ: «Amaa dɪɪzuzue 'yɪɪ 'ɪɛ! -We a 'yɪbhaa, mu yia aɪn -yɪa ɪɛnu.»
-Bha -bhlokpɛɛ kɔ 'yɪ 'puu.

-Zezu jipea guzunya -zlo

29 -Muu 'bɪgu, -Zezu 'bhua -bha, kɔ 'plɪɪa Galɪɪnyu kwɛsɪ, kɔ -gblaa -gɔgɔ 'wɪɪ, 'ɪn kɔ yia -mɔ ɪadɪ. 30 Tɔn, nyɪmaa -zlo -yɔ wa guzunya yia kɔ -gbɛ yɪ. Tɔɪɪa tɪgɪa, tɔɪɪa'a 'yɪ ɪa, tɔɪɪa 'kua, tɔɪɪa'a 'nu, 'ɪn wa'a gba, we -yɔ guzunya duun -putu. 'ɪn wa yia wa -Zezu -yɔ ɪasɪɪ, 'ɪn kɔ yia wa jipe. 31 Nyɪmaa -zlo 'yɪa nɪɪ, -wa mɪa bhobhɔnya, wa ka gba, -wa 'kua, wa ka 'pu, -wa tɪgɪa, wa ka nɔ 'nanɪu, -wa 'ɪa, wa ka ɪayɪ, we 'nɪ wa ɲwɛgaga -subhalt -sɛ. 'ɪn wa yia *ɪzɪaɛɪɪ -Lagɔɲɪ 'ɲɲɪ -mɪnɪɪ.

-Zezu 'nyɛa nyɪma 'wɪɪ glɪ -bhɪo lɪlɪɪ
(Mk 8.1-10)

32 -Zezu ɪaa kɔ 'bɪnɔɲya, 'ɪn kɔ nɛɛ: «Nɪɪ, nyazɪ nyɪma nɪ ɪaa 'mɪ 'wu. Wa 'yɪɪ ta nɪ, -zugba wa mɪ 'mɪ 'bɪ, 'ɪn lɪlɪɪ ka bhɪa. Nɪɪ, wa 'nɪ -slɔ ɪɪ, ɪn -ka gba wa mɪnɪ ɪu nɪ, wa mɪnɪ wa 'ka 'yɪloogbɪ bhɪɪ sɪasɪɛ kwɛɛ.»

33 -Bha kɔ 'bɪnɔɲya 'yɪbhaa kɔ ɪaɛ: «-A mɪa -flɪɪ 'pɪpɪ, da -a ka 'floo 'yɪɪɪ, 'ɪn -a 'ka nyɪmaa -zlo nɪ 'nyɛ, 'ɪn wa 'ka ɪɪ, 'ɪn wa 'ka ɪaa?»

34 -Zezu nɛɛ wa -yla: «'Floo zuma mɪ aɪn kwɛɛa?»

Wa nɛɛ: «'Floo gbesɔ, we -yɔ zɪbhɪ yua -sɛɛ.»

35 Tɔn, kɔ nɛɛ nyɪmaa -zlo -yɪa nɪɪ, wa -dɪ dudu ɪa.

36 'Bhɪɛ, kɔ 'bhua 'floo gbesɔ -yɔ zɪbhɪ 'wu, kɔ 'paa -Lagɔ fuo, 'ɪn kɔ yia we ɪadɪɪɪ, 'ɪn kɔ yia we kɔ 'bɪnɔɲya yoo 'nyɛ, 'ɪn -maa yia we nyɪmaa -zlo 'wɪɪadɪɪɪ. 37 Wa 'dɛ weee ɪa, 'ɪn wa yia ɪu. -We wa sɪalɪa, we nyɪnɪ -ɔɔɛ gbesɔ, 'mɔ kɔ 'bɪnɔɲya -yɔ we mɪa. 38 Nɪɪ, -wa ɪa wa nyɪnɪ nukpasɪaa 'wɪɪ glɪ -bhɪo (4.000). Wa 'nɪ 'ɲwɪnɪ -yɔ 'nyɛnyɛyua zɛɪ. 39 Da -Zezu 'nyɛa wa 'yoo, 'ɪn kɔ yia 'glɪ 'wubhɔ kɔ 'ka Magadan -dudu -gu mɪnɪ.

*Sadusenyɪma -yɔ Faliznyɪma 'yɪbhalɪa -Zezu gwɛdɪg-bu
(Mk 8.11-13; Lk 12.53-56)

16 *Sadusenyɪma -yɔ Faliznyɪma bɛa -Zezu -yɔ, wa 'ka kɔ ɪayɪa. Wa nɛɛ kɔ -yla: «-ɪn nu gwɛdɪgbɪ yabhɪo ɪɛ, 'ɪn -a 'ka we 'jɪyɪbhɪɪ nɪɪ, -Lagɔ 'nyɛa -mɪ 'tɪtɛ.»

2 -Zezu nɛɛ wa -yla: «'Yɪɪ -ka bhɪɪ, yalɪ -ka ɪazamanɪ a nɛɛ da nanɪ 'yɪɪ. 3 'ɪn zɪɪkɪɛ 'yɪɪ -ka 'wusɔ, yalɪ -ka ɪazamanɪ, a nɛɛ 'nyu yia -zɛɛn ɪua. A -ka yalɪ yɪa, we -ka nɪɪ, 'nyu yɪ ɪua, 'ɪn a yɪbhɪɪa we 'jɪ. 'ɪn -we mɪa -zɛɛn 'plɪɪa, a 'nɪ mɪnɪ a 'ka we yɪa, 'ɪn -we mɪa yɪa a 'ka we yɪbhɪɪ. 4 Dɛsɪɛn -nyɪma ka 'nyɪɪ, 'ɪn wa'a zɪ -Lagɔ dɪɪ -gu. Wa 'yɪbha ɪn nu wa -yɪa gwɛdɪgbɪ ɪɛ, we 'nɪ *Zonasɪ gwɛdɪgbɪ 'wubhɪ, wa 'na 'ka gwɛdɪgbɪ yabhɪogbɔɲ 'yɪ.»

Tɔn, kɔ tɪa -bha wa, 'ɪn kɔ yia mɪnɪ.

Faliznyɪma -yɔ Sadusenyɪmaa gɔɲ gbɪ
(Mk 8.13-21)

5 ɔ 'bɪnɔɲya mɪa 'nyu 'wudɪa, wa ka 'floo 'wudɪu. 6 Tɔn, -Zezu nɛɛ wa -ylaɛ: «A zɪ amɪaa 'dɛ 'yɪɪyɪ, a 'na

'tideli amiaa 'de 'yi Falizinyuma -yɔ Sadusenyumaa 'floo *gɔɔ -yla -nɔ.»

7 -Bha ɔ 'bunɔnya gbugbala -ylaɛ: «Nɔ, 'floo 'nɔ -aɩn kwɛɛ -mɩ, we 'gbu ɔ yi 'saa gba.»

8 -We mɩa wa dɩ zɔ, -Zezu yibhelia we 'ji, ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Dɩ 'kienyi -zunya, 'lee, lɛɛ -lu ka 'gbu a gbugbal -yla nɔ, a 'nɔ 'floo kwɛɛ -kaa? 9 A 'nɔ -sɩ we 'wulanu nɔ, 'floo gbu ɩn dlilia nyumaa 'wlu glu -bhlo 'wlu gbu (5.000) 'wu laa? 'nɔ -cɩɛ a 'bhua 'wu, a ka we 'wudlɔ? 10 'nɔ 'floo gbesɔ ɩn dlilia nyumaa 'wlu glu -bhlo (4.000) 'wu la, 'nɔ -cɩɛ a 'bhua 'wu, a ka we 'wudlɔ? 11 'nɔ -ka aɩn -yla gba nɔ, a zu amiaa 'de 'yliyɔ Sadusenyuma -yɔ Falizinyumaa gɔɔ kwɛɛ, ɩn 'nɔ 'floo gbu gba, sa a 'nu we 'wu laa?»

12 -Slɛɛn, ɔ 'bunɔnya yibhelia we 'ji nɔ, -Zezu 'nɔ 'floo *gɔɔ gbu gba. Gbu -we Falizinyuma -yɔ Sadusenyuma slolua, 'mu ɔ saa 'ŋnɩ.

Piel nɛɛ nɔ, -Zezu -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

13 -Zezu mɩa Sezalee Filipo -dudu -gu, ɔ nɩnia -mɔ, 'nɔ ɔ nɛɛ ɔ 'bunɔnya -ylaɛ: «'Lee, nyuma nɛɛ *Nyumɛɛ 'Yuu daa nyɔɔ ɔ -mɩa?»

14 Wa nɛɛ: «Nyuma tɔlɔa nɛɛ, 'Zan -Batisɩ -ɩn -mɩa, 'nɔ tɔlɔa nɛɛ, Elii -ɩn -mɩa. 'nɔ tɔlɔa nɛɛ 'ya nɔ, Zelemi -ɩn -mɩa, -Lagɔɔgbu -falɩpanyɔ -putu -ɩn -mɩa.»

15 'nɔ ɔ nɛɛ: «'nɔ amɩa, a nɛɛ, nyɔɔ ɩn -mɩa?»

16 Simɔ Piel nɛɛ: «-Lagɔɔ -Bhasanyɔ -ɩn -mɩa, -ɩn mɩ 'yliyɔɔ -Lagɔɔ 'Yu nya.»

17 Tɔn, -Zezu nɛɛ ɔ -ylaɛ: «'Simɔɔ, Zonasɩ 'yu, -ɩn -tu 'wu -dɔɔ, nɔ, wee gbu mɩa, nyumɛɛ 'nɔ -mɩ we -slolɔ. Na Dide ɔ -mɩa yalɩ, mɔ -slolua -mɩ we. 18 Nɔ, -mɩ wa laa Piel, we ji -wa tukpa. Wee tukpa -gu na yia na *Leglizɩ 'subhaa. 'nɔ tɩtɩlee 'debhie -gboluu 'tɩtɩ 'na 'ka we -wɩɔ.

19 *-Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩlɩgbee -lakɩ na yia -mɩ yoo 'nyɛa. -We -na yia gbuaan dudu -gu, gbuaan wa yia we yalɩ. 'nɔ -we -na yia -bloa dudu -gu, -bloa wa yia we yalɩ.»

20 'nɔ ɔ nɛɛ wa -yla 'kɩ 'cɩɩ nya: «A 'na gbalɩ nyumɛɛ yabhlogbɔɔ -yla, ɩn mɩ -Lagɔɔ -Bhasanyɔ nya -nɔ.»

-Zezu nɛɛ tɩa ɔ yia, 'nɔ ɔ 'ka tɩtɩnya glaa 'wusɔ
(Mk 8.31-9.1; Lk 9.22-27)

21 Nɔ, we 'ka -bha 'bhu, -Zezu gbaa -slɛɛn ɔ 'bunɔnya -yla sa tɩkɩ, ɔ zize 'maslɛɛn gbu, ɔ nɛɛ: «We mɩ nɔ, ɩn mɩ -Zeluzalemɩ, -mɔ Zuifɩu nyuma kpasɩ klaa, *-Lagɔɔbunɔnyaa -cɩan klaa, we -yɔ -Lagɔɔ titee gwe-sanya, wa kwɛɛ na yia sɩa bhabha. Ma yia 'mɩ wlaa wa 'ka 'mɩ 'bha. 'nɔ 'yɩ 'sɔ we tanu nya, tɩtɩnya glaa na yia 'wusɔa.»

22 Tɔn, 'nɔ Piel yia ɔ -glima lalɩ, 'nɔ ɔ yia ɔ -yla gbu gba, ɔ nɛɛ: «Na -Kanyɔ, -Lagɔɔ 'na ŋwnunu we -nɩ. -Muɩ 'na nunu lɛ -nɩ.»

23 -Zezu 'bhitia la, ɔ nɛɛ Piel -yla: «*-Saatan, bɛ lu! 'Bhu 'mɩ kwesi. -ɩn mɩ 'mɩ 'yoo -kuluda. Nɔ, -'nɔ pupalɩ 'wlukuun la -Lagɔɔ 'bhisa, nyuma 'bhisa -na pupalɩ 'wlukuun la.»

24 Tɔn, ɔ nɛɛ ɔ 'bunɔnya -yla: «Nyɔɔ ɔ nyɔɔ -ka gba ɔ 'ka 'mɩ 'bɩ ɔ, ɔ -sa ɔ 'de dɩ, ɔ 'bhu ɔ staslee *su 'wu, 'nɔ ɔ 'ka 'mɩ 'bɩ yi. 25 Nɔ, nyɔɔ ɔ nyɔɔ -ka ɔ 'deɛ 'yliyɔɔgagɩ 'wugu nɩ, 'wu ɔ yia we bɔa. 'nɔ ɔ -ka ɔ 'deɛ 'yliyɔɔgagɩ 'wubɔ na 'gbu, 'yliyɔɔgagɩ -we 'nɔa bhloluda -ka, 'mu -mɔ yia 'yɩa. 26 Nɔ, nyumɛɛ -ka dudu -gu zuzɔnu weee 'yɩ, 'nɔ ɔ -ka ɔ 'yliyɔɔgagɩ 'wubɔ nɩ, lɛɛ -lu ɔ 'yɩ we 'wua? Nɔ, -lu yabhlogbɔɔ 'nɔ mneni we 'ka nyumɛɛ 'yliyɔɔgagɩ zɔ. 27 Nɔ, Nyumɛɛ Yu yia yia ɔ Didee 'ŋnɩmɩlee san 'wu, ɔ -yɔ ɔ 'anzɩnya 'sɔ. 'nɔ -we nyuma nua lɛ, we ŋwɛɛ ɔ yia wa 'penɩa. 28 'nɔ nɛɛ aɩn -yla gbuzɔnu saɛ: amɩa -wa mɩa da -seli, aɩn glaa, nyuma tɔlɔa ka Nyumɛɛ 'Yu 'yɩ yida, ɔ 'ka nyuma 'wlulapɩlɩ, 'bhie wa 'kaa tɩ.»

-Zezuu 'bunɔnya ta 'yɩa ɔ 'tɩtɩ
(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)

17 'Yɩ gbu, we gbelibhlonu nya, -Zezu 'bhua Piel klaa, *'Zake klaa, we -yɔ 'Zakee bheli *Zaan 'wu, 'nɔ wa yia -gɔɔ 'kadu 'wlu mɩ. -Mɔ wa -nyaa 'wu.

2 -Mɔ, 'nɔ ɔ 'kɩ yia 'bhiti wa 'yɩya 'wu, 'nɔ we yia lɩ 'yɩ 'bhisa, 'nɔ ɔ -bana yia pɔmɩnɩ 'paɩpaɩ zɩ 'bhisa.

3 Tɔn, 'nɔ wa yia Moizɩ -yɔ *Elii 'sɔ -yɔɩ, -zugba wa -yɔ -Zezu sa 'dɩ. 4 -Bha Piel gbaa -Zezu -ylaɛ: «Na -Kanyɔ, -amɩa -seli -mɩmɩe nanɩ 'yɩ! We -ka -mɩ dudu nanɩ, palu yua ta na yia -seli 'subhaa. -Na -nu -bhlo, Moizɩ -nu -bhlo, Elii -nu -bhlo.»

5 ɔ mɩ gbada, tɔn yalɩpupa -we lɩ, 'nɔ we yia wa 'wuwɛɩ. 'nɔ welɩ yabhlo yia wee yalɩpupa nyɩɩ 'tɩa, we nɛɛ: «-ɔ mɩa de, na Yu -wa, ɩn -kalɩ ɔ zɛ. 'Mɔ ɩn 'nyɛa na dɩ weee yoo, a pulu ɔ yukwɩ.»

6 ɔ 'bunɔnya 'nua wee welɩ, nyano sloa wa 'wu, 'nɔ wa yia 'kɩ lagbɩ. 7 -Zezu bɛa wa -yɔ, ɔ zɩa wa kwɛ, ɔ nɛɛ: «A -sɔ 'wu, a 'na nunu nyano -nɩ.» 8 Wa 'bhua 'kɩ 'wu, we 'nɔ -Zezu -bhlogbɔɔ 'wubhu, wa 'nɔ nyumɛɛ -putu -yɔɩ.

9 Da wa mɩa wee -gɔɔ kwɩda, -Zezu zua wa 'dɩ, ɔ nɛɛ: «-We a 'yɩa da -yɔ nɩ, ɔ Nyumɛɛ 'Yu 'nɔ -sɩ tɩtɩnya glaa 'wusɔ, a 'na gbalɩ we nyumɛɛ yabhlogbɔɔ -yla -nɩ.»

10 Tɔn, -Zezuu 'bunɔnya yia ɔ layɩbha: «'Lee, lɛɛ -lu ka 'gbu -Lagɔɔ titee gwesanya gba nɩ, Elii 'kaa yi tɩa?»

11 ɔ nɛɛ: «Gbuzɔnu -wa: Elii yia yia tɩa ɔ 'ka -lu weee we 'bɩ 'wula. 12 Nɔ, ɩn nɛɛ aɩn -yla: Elii ka yi pepe, 'nɔ wa 'nɩ ɔ yibheli. Sa wa 'yɩbhaa, 'nɔ wa yi 'saa ɔ nu. 'Sa -bhlokpade wa yia Nyumɛɛ 'Yu stala.» 13 -Bha ɔ 'bunɔnya yibhelia we 'ji nɩ, 'Zan -Batisɩ gbu ɔ mɩa gbada.

-Zezu vua zuzu 'nyuuu 'tɩtɩ
(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43)

14 -Bha -Zezu -yɔ ɔ 'bunɔnya nyɩa nyumaa -zɩ kwesi, nyumɛɛ yabhlo 'tɩa -mɔ, ɔ 'sibhɩa 'kukulu -Zezu 'yu, ɔ nɛɛ: 15 «Na -Kanyɔ, na yu mɩa, -ɩn 'yɩlɩ ɔ nyazɩ. Nɔ, ɔ 'wlukuun ka -nyumɩ. 'Yɩ tɩlɔa nya, ɔ bhlɩlia -kosu 'wu, ɔ bhlɩlia 'nyu lu. 16 'nɔ ka ɔ -na 'bunɔnya -la, wa 'nɩ mneni wa 'ka ɔ jipe.»

17 -Zezu nɛɛ: «Deslɛɛn -nyuma -wa'a zu dɩ, nyuma 'nyii, 'yɩ zuma ɩn -yɔ aɩn 'sɔ 'ka lia? 'Yɩ zuma ɩn 'ka amɩa 'gba zɔ 'yɩligbeda -tua? A -yɔ ɔ 'sɔ yi -seli.»

¹⁸ -Zezu 'kplta wee zuzu 'nyuu 'wluo, 'tn we yia ɔ 'yu 'yitide, 'tn ɔ yia 'pu. ¹⁹ 'Bhie, -Zezu -yɔ ɔ 'bunɔnya -nyaa 'wu, wa bea ɔ kwesi, 'tn wa nɛɛ: «Lɛɛ -lu ka 'gbu -amɔa 'nɪ mneni -a 'ka wee zuzu 'nyuu nɪ vaa?»

²⁰ -Zezu nɛɛ: «-We ka gbu -wa, amɔaa dɪzuzue 'kienyi. Nɪ, tn nɛɛ aɪn -yla gbuzɔnu saɛ: *mutadu 'ya -sɛ, amɔaa dɪ 'ka yaa we 'bhisa -mɪ, a -ka gba -gɔgɔ -yla, <'Bhu da, mɪn ɔ, 'tn we bhua -bha.> A mneni 'ya a 'ka -lu weee lɛnu. [²¹ 'Sasukpa -zuzu 'nyii mɔa dɛ, we 'nɪ -Lagɔbhubhoe -yɔ 'sun -plapɪtɛ 'wubhu, wa 'nɪ mneni wa 'ka we vu.]»

-Zezu gba 'yaa ɔ tɪtɪgbu
(Mk 9.30-32; Lk 9.43-45)

²² 'Yɪ yabhlo nya, -Zezu -yɔ ɔ 'bunɔnya gbelia 'wlu -mɔ Galilee, 'tn ɔ nɛɛ wa -yla: «ɔ Nyɪmɛɛ 'Yu wa yia nyɪma yoo 'nyɛa, wa 'ka ɔ 'bha. Nɪ, 'yɪ 'sɔ, we tanu nya, ɔ yia tɪtɪnya glaa 'wusɔa.» 'tn wee gbu yia wa -gu 'wutɪ yuoo.

-Zezu plɪlɪ -Lagɔbudu 'kaduu 'gwezi

²⁴ -Zezu -yɔ ɔ 'bunɔnya nɪnia Kapɛnaumu, *-Lagɔbudu 'kaduu nɪsun -gwezisanya bea Piɛɪ -yɔ, 'tn wa yia ɔ layɪbhaɛ: «-Na -Kanyɔ mɔa, ɔ 'plɪlɪ -Lagɔbuduu 'gwezi -wa yɪ?»

²⁵ Piɛɪ nɛɛ: «Plɪlɪ ɔ plɪlɪ we.»

Da Piɛɪ plaa -budu ɔ, -Zezu gbaa tɪa, ɔ nɛɛ: «'Simɔɔ, -mɪ nɛɛ lɛa? Da nyɪmaa 'yugalnya mɔa 'gwezi -sada nɪ, nyɔɔ plɪlɪ wea? Wa yua -wa yaayɪ, 'lakpanya -wa yɪ?»

²⁶ Piɛɪ nɛɛ: «'Lakpanya -wa.»

-Zezu nɛɛ: «We -ka 'sa -mɪ, wa 'yua'a plɪlɪ we. ²⁷ Nɪ, -a 'nɪ 'yɪbha -a 'ka wa nyeni. We 'dɛɛ 'gbu, mɪn 'nyu -yɔ. -tn -ka -mɔ nyɪnɪ nɪ, -tn 'pa -kɔ. Zibhii tɪanu -ka we 'wubhua yi nɪ, gbize we 'wu. -tn -ka we kpa, 'bha we ɲwɛɛ. -mɔ -na yia tama yabhlo 'yɪa, -we 'kaa tn -yɔ -mɪ 'sɔɔ nu -Lagɔbuduu 'gwezi plɪlɪ. 'Bhu we 'wu, 'tn -tn 'ka -amɔaa -nu plɪlɪ.»

Nyɔɔ 'yɪ -Lagɔɔ 'yɪya 'wua?
(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

18 We bhla, -Zezuu 'bunɔnya bea ɔ kwesi, 'tn wa yia ɔ layɪbha: «Nyɪma -wa -Lagɔ pɪɪa 'wlu la, nyɔɔ 'yɪ wa glaa?»

² -Zezu laa 'yu yabhlo, 'tn ɔ yia wa 'yu ɔ 'yɪgbeli, ³ 'tn ɔ nɛɛ wa -yla: «tn nɛɛ aɪn -yla gbuzɔnu saɛ: a 'bhiti amɔaa 'dɛ, 'tn a 'ka 'yɪlaasɪ 'bhisa -mɪ. We 'nɪ -mɔ, nyɪma -wa -Lagɔ pɪɪa 'wlu la, a 'na 'ka wa glaa -mɪ.

⁴ «Nyɪmɛ -ɔ tɪa ɔ 'dɛ 'wu 'nyenyɛyɪ 'bhisa, nɪ, nyɪma -wa -Lagɔ pɪɪa 'wlu la, mɔ -wa wa kpa. ⁵ 'Yu -ɔ mɔa yu nɪ 'bhisa, nyɪmɛ -ɔ -ka ɔ kpa 'nanuu na 'ɲnɪ nya, na 'dɛ ɔ kpa 'nanuu.

Gbonyuu -lɛnyɪaa -tnuu
(Mk 9.42-44; Lk 17.1-2)

⁶ «Nɪ, 'yɪlaasɪ -wa mɔa sa yu nɪ 'bhisa, 'tn wa zua 'mɪ dɪ -gu, -ɔ -ka wa 'yabhlogbɔɔ gbonyuu lukwa, we nanɪ 'yɪ -mɔɔ -nu nya wa 'ka -mɔɔ tukpa 'kadu -blɪ -yɔ

gbuanɪ, 'tn wa 'ka ɔ 'nyu lu viteli. ⁷ Gbonyuu mɪ dudugu -nyɪmaa -nu nya, gbu -we kwaa nyɪma gbonyuu lu 'gbu. Nɪ, gbu -we kwaa nyɪma gbonyuu lu, we mɪ la 'kɔmɔ. Nɪ, nyɪmɛ -ɔ ka -gbɛ wee gbonyuu -ka 'bhu, gbonyuu mɪ ɔ -nu nya. ⁸ We -ka -na bhu -yɔ -na ɔ 'ka -mɪ gbonyuu lu kwa nɪ, -dɪ -bha we, 'pa we kwnɛɛ. We nanɪ 'yɪ -tn 'ka 'yɪyɔgagle -we 'nɪa bhɪlɪda -ka 'yɪ ɔ -bhlo -yɔ bhu -bhlo nya, we -zi -tn 'ka -kosu -we'e nyɪmɔa 'wu mɪn ɔ 'sɔ -yɔ bhu 'sɔ nya. ⁹ We -ka -na yɪ 'ka -mɪ gbonyuu lu kwa, -sa -mɔ we, 'pa we kwnɛɛ. We nanɪ 'yɪ -tn 'ka 'yɪyɔgagle -we 'nɪa bhɪlɪda -ka 'yɪ 'yɪya -bhlo nya, we -zi wa 'ka -mɪ -kosu -we'e nyɪmɔa 'wu viteli 'yɪ 'sɔ nya.

Bhlabhɛ -we mɔaa gbuu nine
(Lk 15.3-7)

¹⁰ «A zu amɔaa 'dɛ 'yɪyɔ 'yɪlaasɪ nɪ gbɛgbɛn, a 'na gbɪɪ -nɪ nɪ, 'yɪlaasɪ glaa, 'yu -bhlo 'nɪ -lu yabhlogbɔɔ nya -mɪ. Nɪ, 'yɪ weee nya, wa 'anzɪnya mɪ -bha yɪ. 'tn na Dide -ɔ mɔa yɪ, mɔ 'yɪgbea ɔ 'yu wa 'gbu. [¹¹ Nɪ, ɔ Nyɪmɛɛ Yu mɔa, -wa mɔa, 'ma ɔ yia gbu 'wusaa.]

¹² «Nɪ, a nɛɛ lɛa? Nyɪmɛ yabhlo -ka bhlabhɛ glu gbu -ka, 'tn we 'yabhlo 'ka mɔ, we glu -mɔ 'ya kugbua lɛ gbomɔa ɔ tɪa -gɔgɔ 'wlu, 'tn ɔ mɔa we 'yabhlo datɪa. We 'nɪ mɔ? ¹³ tn nɛɛ aɪn -yla gbuzɔnu saɛ: ɔ -ka we 'yɪ, 'tn we laa ɔ 'mɔa 'wu, we -zi bhlabhɛ glu -mɔ 'ya kugbua lɛ gbomɔa -we -tɪa -bha. ¹⁴ 'Sa -bhlokpade amɔaa Dide -ɔ mɔa yɪ, ɔ 'ɲnɪ waa 'yɪlaasɪ nɪ 'yabhlogbɔɔ 'ka mɔ.

-Na bheli -ka -mɪ gbu -yɔkpɪ

¹⁵ «-Na bheli -ka -mɪ gbu -yɔkpɪ, mɔ ɔ 'yɪa, 'tn gbu ɔ nua lɛ, -tn -yɔ ɔ 'sɔ 'ka 'wu -nya, -tn 'ka we ɔ -yla lapɪ. ɔ -ka we ɲwɪnɪ nɪ, -zugba ɔ ka 'ya na bheli -zɛ. ¹⁶ ɔ 'nɪ we ɲwɪnɪ nɪ, -tn 'bhu nyɪmɛ -bhlo, nyɪma 'sɔ 'wu, 'tn sa -Lagɔɛbhe gbaa nɪ, wa 'bhu gbu 'wu nyɪma 'sɔ, nyɪma ta 'yu, -tn nɪ 'sa. ¹⁷ ɔ 'nɪ wa welɪ 'wɔɲwɪnɪ nɪ, gba we -Lagɔnyɪma weee 'yu. 'tn ɔ 'nɪ -maa 'wɔɲwɪnɪ nɪ, -tn 'bhu ɔ 'wu *nɪsun -gwezisanya -yɔ nyɪma -putu -wa 'nɪa -Lagɔ -yɪ 'bhisa.

A bhuhoe -Lagɔ dabudu

¹⁸ «tn nɛɛ aɪn -yla gbuzɔnu sa nɪ, -we a yia gbuan dudu -gu, gbuan wa yia we -mɔ yɪ -Lagɔɔ -gbɛ. 'tn -we a yia -bhloa yia dudu -gu, -bhloa wa yia we -mɔ yɪ -Lagɔɔ -gbɛ.

¹⁹ «tn nɛɛ 'ya nɪ, amɔa mɔa dudu -gu, aɪn glaa, nyɪma 'sɔ -ka welɪ bhɪ, wa -ka -lu -mɔmɔ -zɪa, na Dide -ɔ mɔa yɪ, 'nyɛa ɔ yia we aɪn. ²⁰ Nɪ, da nyɪma 'sɔ, nyɪma ta -ka 'wɪgbeli na 'ɲnɪ nya, tn mɪ wa glaa.»

Lubhonunyɔ -ɔ 'nɪa ɔ -libheyii -yɔgbu 'wutɪ, ɔ gbuu nine

²¹ Tɔun Piɛɪ bea -Zezu -yɔ, 'tn ɔ yia ɔ layɪbhaɛ: «Na -Kanyɔ, na bheli -ka 'mɪ gbu -yɔkpɪ, -zakpa zuma tn 'ka ɔ -yɔgbu 'wutɪ? We nyɪnɪ -zakpa gbesɔ -wa yɪ?»

²² -Zezu nɛɛ ɔ -yla: «-lnnya, tn 'nɪ gba -zakpa gbesɔ. tn nɛɛ: glu ta 'ya kugbua -zakpa gbesɔ (70 x 7). ²³ We 'dɛɛ

'gbu, -we -y- -Lagoo nyuma 'wlulapilte 'wuwlua mu ni. ²⁴ Dudu 'wlulapiluny yabhlo 'yibha k -y- k lub-honunya 'ka wa kpagbu zeli. k bhlia we zelte, k lub-honuny yabhlo yia, -m- k 'ka minion kpagbu 'wlu. ²⁵ k nyume 'nu -lu yabhlogb kwee -ka, k 'ka wee kpagbu -sa. We 'dæ 'gbu k -kanyo næe k 'ka k pelu 'pa, k 'ka gaylo -zæ, 'k hwny -y- k 'yua klaa, we -y- k -kakalu weee, 'tn k 'ka k kpagbu -sa. ²⁶ 'tn k lubhonuny yia k -kanyo 'yu 'kukolu -kulu, 'tn k næe k -y-: «-Na zukpa -wa, -tn nu dlitie le na gbegbein, 'tn tn 'ka we 'dæ weee 'peni.» ²⁷ 'tn k -kanyo yia k nyazi 'yuli, 'tn k yia we 'bi 'bhu.

²⁸ «k lubhonuny 'tlaa, 'tn k -y- k -libheyi yabhlo yia gbeli. -m- ka kntu kpagbu 'kienyi -le 'wlu. k yia -m- -bli 'wubhli, 'tn k yia k 'tuntnu, k næe: «-Sa na kpagbu.»

²⁹ «k -libheyi bhlia k gbu -y-, k næe: «-Na zukpa -wa, -tn nu dlitie le na gbegbein, 'tn tn 'ka we 'dæ weee 'peni.»

³⁰ «'nu we hwnu, 'tn k yia k -kaslu 'wupa. Nu, -m- k 'nu -sl- k 'gwezi wla, -m- k 'na 'ka -m- 'tla. ³¹ Da k -lima -manu 'nua we, we 'nu wa -y-ka -sæ. 'tn -maa yia wa -kanyo we 'di -sali. ³² Toun, 'tn wa -kanyo yia k lub-honuny la, 'tn k næe k -y-: «Nyiikanyo, -tn ka 'mi zukpa 'pali we 'dæ 'gbu tn yia na kpagbu 'bi 'bhu. ³³ Sa tn 'yula -mi nyazi, we mi nu, -tn 'yuli yaa 'sa -na -libheyi nyazi.» ³⁴ k -kanyo 'paa 'ce bhabha, 'tn k yia k lub-honuny -kaslu 'wukwa, wa 'ka k stali. k 'nu -sl- k kpagbu -sa, k 'na 'ka -m- 'tla.

³⁵ «Nu, 'sa we 'pla -sa. 'Sa -bhlokpade, na Dide -k mia yali yia au -y- nua, we -ka nu, au glaa nyume yabhlo 'nu k -libheyi -y- gbu 'wuti dli weee nya.»

-Zezu gbaa 'hwny kwnæe -sa gbu
(Mk 10.1-12)

19 -Zezu bhia gbu ni gbagble, k 'bhua Galilee, Zudee -dudu -we mia Zudeen nyu luu, 'tn k yia -m- mni. ² Nyuma -zlo mna k 'bi, 'tn k yia wa guzunya jipe.

³ Faliznyuma tlua bea k -y- wa 'ka k layla, 'tn wa yia k laylbae: «-Amiaa tite nukple, nukpasu mneni k 'ka k 'hwny kwnæe -sa gbu -kpuaa 'gbu?»

⁴ k næe: «-We wa ceta -Lagoweli 'wu, a 'nu -sl- k we zeli? Nu, -lu weee gwedida, 'tn -Lago yia nukpasu -y- 'hwny lala. ⁵ 'tn k næe:

«We 'dæ 'gbu -nukpasu yia k dide -y- k 'nyaa kwesi 'bhua,

'tn k -y- k 'hwny 'ka 'wususlolu,

'tn wa 'ka ku -bhlo -zæ.»

⁶ -Sleen, wa 'nu 'masleen nyuma k, nu, nyume -bhlo wa -mia. We 'dæ 'gbu, -we -Lago -ka 'ylijili, nyume 'na siali we 'yili -ni.»

⁷ Faliznyuma næe: «Nu, we -ka 'sa -mi, leæ -lu ka 'gbu Moizi gba nu, -k- k 'hwny kwnæe -sa, k 'nyæ -m- kwnæe -sa 'sebhe yooa? 'tn k 'tide k 'yia?»

⁸ k næe: «Amiaa yukwli -y- suloo 'gbu, Moizi yia au 'yoo 'nyæ a 'ka amiaa 'hwny kwnæe -sa. Nu, we gwedida we 'nu 'sa -mi. ⁹ tn næe au -y-: nu, nyume -ka k 'hwny kwnæe -sa, -zugba -m- k 'nu nukpasu -putu nya -budu

'wuti, 'tn k -ka 'hwny -putu kwa, gbunyuu k nua -m- k -y- la.»

¹⁰ k 'bhunya næe k -y-: «Nukpasu -y- 'hwny gbu -ka 'sa -mi, we nani 'yili, nyume 'na kwali 'hwny -ni.»

¹¹ k næe wa -y-: «Nyuma weee 'nu we kweyomneni. Nu, -wa -Lago 'nyæa we 'tite, wa mneni we kwey. ¹² Nu, nyuma -tlua mia, wa'a kwa 'hwny. -We ka gbu -wa, we 'ka wa gwali bhla 'bhu, wa 'nu we kweyomneni. 'tn tlua mia, wa'a kwa 'hwny, wa ka wa lelu 'gbu. Nu, tlua'a kwa 'hwny, -Lago nyuma 'wlulapiltee 'gbu. Nu, nyume -k- ka we 'wulanu, k 'nu we 'wu la.»

-Zezu hwna 'yilaasi 'nyu la
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ -Bha nyuma kwaa -Zezu 'yilaasi k 'ka wa kwe 'wluo lapali, 'tn k 'ka -Lago bhuhoe wa 'hny nya. 'tn k 'bhunya yia wa vuvue bhli wa 'wluo kpilte nya. ¹⁴ -Zezu næe: «A 'tide wa 'yi wa 'ka na -gbe yi, a 'na -kulu wa 'yoo -ni. Nu, nyuma -wa 'wlu -Lago yia lapila, waa 'yilaasi -sukpa -nyuma -wa.» ¹⁵ k palia wa k 'wluo la, -muu 'bigu, 'tn k yia -bha 'bhu.

Nyume -k 'kaa -Zezu 'bi mni, k 'bhu k -lu weee 'bi
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)

¹⁶ -Bha nyume yabhlo bea -Zezu kwesi, 'tn k yia k laylba: «-Sloluny, leæ -lu -zoku tn 'ka lenu, 'tn tn 'ka 'yliyogale -we 'nta bhloluda -ka 'yia?»

¹⁷ -Zezu næe k -y-: «-Lu -zokunya mia, leæ -lu ka 'gbu -na yibha 'mi we gbu laa? -Lago -bhlogb mia nyume -zoku nya. Nu, -tn 'ka 'yliyogale 'y-, -tn zu k *tite 'hnywe.»

¹⁸ k næe: «Tite -mumu we -maa?»

-Zezu næe: «-tn 'na 'bhali nyume -ni. -tn -y- 'hwny -putu 'na -dili -budu 'wu -ni. † -tn 'na yili 'wie -ni. -tn 'na zulu nyume yo -y- -ni. ¹⁹ -tn zu -bha -na dide -y- -na 'nyaa, 'tn -tn -kali -na -libheyi zæ -na 'de 'bhisa.»

²⁰ k nyimeslyu næe k -y-: «tn ka wee titenya weee 'hnywe zu, 'tn -mumu -tu 'wua?»

²¹ -Zezu næe k -y-: «-tn -ka gba -tn 'ka tiklu -mi ni, -tn 'pa -na zuzoku weee pelu, -tn 'nyæ we -y- -gwezi bobabhanya, 'tn -tn 'ka 'hnyomte 'y- -Lago -gbe. -tn -ka we lenue bhia, -tn yi 'mi 'bi.»

²² k nyimeslyu 'nua we, 'tn k yia lubhiti, 'klu -susue nya, nu, 'hnyomnyu -wa.

²³ Toun, -Zezu næe k 'bhunya -y-: «tn næe au -y- gbu zoku sae: 'hnyomnyu 'ka -Lago nyuma 'wlu-lapilgbe 'wu mni, 'te we 'tea. ²⁴ tn næe 'ya au -y-: 'hnyomnyu 'ka -Lago nyuma 'wlulapilgbe 'wupa, we -kali -y- we -zi *nyomæ seenu 'bhuka 'wupilte.»

²⁵ k 'bhunya 'nua we, 'tn we yia wa -luel. 'tn wa næe: «Aya! We -ka 'sa -mi, nyu k 'ka gbu 'wubhua?»

²⁶ -Zezu ylaa wa tenyii, k næe: «Nyume 'nu we mneni. Nu, -Lago mia, k mneni k 'ka -lu weee lenu.»

²⁷ Pilu yia we 'bigupale: «-Tali, -a ka -amiaa -lu weee -bha ti, 'tn -a yia -mi 'bi yi. leæ -lu -a 'ka we 'wu 'yia?»

† Glekweli 'wu, we ji -wa nu, -wa kukwala, wa -y- nyuma -putu 'na -dili -budu 'wu -ni.

† We 'ji yabhlo -wa nu, -zakpa glu ta 'ya kugbua le gbeso (77).

28 Ɔ nɛɛ wa -yla: «In nɛɛ aɪn -yla gbuzɔnu saɛ: dudu lolu yia yia, 'n *Nyumɛɛ 'Yu 'ka Ɔ 'ɲumɔkpe -zɔnu -gu ladɪ, Ɔ 'ka nyɪma 'wɪlɪpɪlɪ. We bhla, amɪa nyɪma kug-bua lɛ sɔ nɔa 'mɪ 'bɪ, 'ɲumɔkpe -gu a yia ladɪa, a 'ka *Izlaɛɪɪ *zua kugbua lɛ 'sɔɔ -yɔgbu 'wubhu. 29 -Wa weee tɪa -bha wa -budu klaa, wa bhelia klaa, wa bhɔɔa klaa, wa dide klaa, wa 'nyaa klaa, wa 'yua klaa, we -yɔ wa kpaɔ, na 'gbu, 'yɪa wa yia we -zakpa glu gbu, we -yɔ 'yɪyɔɔgagɛ -we 'nɪa bhloluda -ka. 30 Nyɪmaa dumadu -wa -gaa 'yu, lu -maa yia -gaa. 'In -wa -gaa lu, 'yu -maa yia -gaa.»

'Yɪwɔ -lubhonunyaa gbɔu nine

20 «We -yɔ -Lagɔɔ nyɪmaa 'wɪlɪpɪlɛ 'wɔwɪlɔ, mɪ nɪ: nɪ, kpaapanɔ yabhlo -wa, zɪgu Ɔ mɪa 'yɪwɔ -lubhonunyaa dataɪa, wa 'ka Ɔ *-dlɔkpaɔa lubho nu. 2 Ɔ -yɔ wa 'sɔ, 'n wa yia wɛɪ bhlɪ, Ɔ 'ka wa tama -bhlo 'nyɛ 'yɪ -bhlo, 'n Ɔ yia wee kpaɔ wa kwa. 3 Zɪkpa -yɪlɔ 'tɪtɛ nya, Ɔ 'tɪa lu, 'n Ɔ yia nyɪma tɔɪa 'yɪ, -zugba wa slɪ ɔkɔ 'wɔ la sa bhe. 4 Ɔ nɛɛ wa -yla: «Amɪa mɪa da nɪ, a mɪ na kpaɔ lubho nua, 'n -we mɪa tɪkɪlɪ, 'n 'n 'ka we aɪn 'nyɛ.» 5 'In wa yia mɪ.

Ɔ kpaapanɔ 'tɪa 'yɪ -gbagbu, we -yɔ jibheza yɪ nya, 'n Ɔ yɪ 'yaa we -bhlokpade lɛnu. 6 Jibheza Ɔ 'tɪa, Ɔ 'yɪa nyɪma, -zugba -maa mɪ 'ya ɔkɔ 'wɔ, Ɔ nɛɛ wa -yla: «Lɛɛ -lu ka 'gbu a -dlɔ -seli la bhe, 'n a 'nɪ -lu yabhlogbɔɔ lɛnuda -mɪ?»

7 «Wa nɛɛ Ɔ -yla: «Nyɪmɛ yabhlogbɔɔ 'nɪ -aɪn 'wubhu.» Ɔ nɛɛ wa -yla: «A mɪ na kpaɔ.»

8 «Sabɔ bɛa, 'n Ɔ nɛɛ Ɔ lubhonunyaa 'yugalɔnyɔ -ylaɛ: «La -na 'yɪwɔ -lubhonunya. -Wa 'n laa lɔgada, -n 'pɛnɪ -maa tɪa, 'n -wa 'n laa tɪa, -n 'ka -maa 'pɛnɪ lɔgada.»

9 -Wa Ɔ 'bhua 'wɔ jibheza, -maa yia, 'n wa yia tama -bhlo 'yɪ. 10 -Wa Ɔ 'bhua 'wɔ tɪa, -maa nɛɛ -maa 'dɛ dlɔ zɔ nɪ, -maa -nu yia tama -bhlo 'wuzia. Nɪ, tama -bhlo -maa 'yɪ 'yaa. 11 Wa 'yɪa we, 'n wa yia Ɔ -yɔ 'ɲwɔɲwɛnɪ. 12 Wa nɛɛ: «Nɪ, 'wubhlolɔ -nyɪma -wa nua lubho 'lɛɪ -bhlo nya klaa, -amɪa -mama nua lubho 'yɪ -bhlo 'yɪ 'kɪlɔ klaa, -a 'dɛ weee 'pɛnɪgwɛzi mɪa -bhlo yɪ? We 'nɪ 'yɪlɪnɪ.»

13 «Ɔ kpaapanɔ nɛɛ wa yabhlo -yla: «'Tale, 'n 'nɪ -mɪ -dawɪ 'wɔnu. -A 'dɛ 'sɔ ka yaa wɛɪ bhlɪ, -n 'ka lubho nu tama -bhlo -nu nya, we 'nɪ mɔsɔ? 14 Nɪ, -n 'bhu -na 'gwɛzi 'wɔ, -n -yɔ we mɪ. We nɪ 'mɪ dudu, 'n 'ka -we 'n 'nyɛa -mɪ, 'n 'ka we -Ɔ yia 'wubhloluda 'nyɛ. 15 Na 'gwɛzi -wa. -We 'n 'yɪbhaa, 'n 'nɪ mɛnɪ 'n 'ka we nya we lɛnu? Yaayɪ na 'nanɪ 'gbu -na nua zenɪ yɪ?»

16 «'Sa we mɪa sa, -wa -gaa lu, ma yia 'yu -gaa. 'In -wa -gaa 'yu, lu wa yia -gaa yia.»

-Zezu gbɔa Ɔ 'dɛɛ tɪɪɪgbu -zakpa ta
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

17 -Zezu mɪ -Zeluzalɛmɔ mɪɪda, Ɔ nɛɛ Ɔ 'bɪnɔnya kug-bua lɛ 'sɔ -ylaɛ: «A bɛ -seli!» 'n da wa mɪa nɔɔa Ɔ nɛɛ wa -yla: 18 «A -talɪ, -Zeluzalɛmɔ -a mɪa da mɪɪda, -mɔ wa yia Ɔ Nyɪmɛɛ 'Yu wɪa -Lagɔɔbubɔnyaa -ɔɪn -yɔ -Lagɔɔ titee gwesanyaa kwɛɛ. Ma yia Ɔ -yɔgbu 'wub-hua, 'n wa 'ka gba wa 'bha Ɔ. 19 'In wa 'ka Ɔ 'lakpanya,

-wa 'nɪa -Lagɔ -yɪ, yoo 'nyɛ, -maa 'ka Ɔ gla palɪ, -maa 'ka Ɔ sell, 'n wa 'ka Ɔ *su -gu lakulɔ. 'n 'yɪlɔ 'sɔ we tanɔ nya, Ɔ 'ka tɪɪɪnya glaa 'wɔsɔ.»

-Ɔ -ka gba Ɔ 'ka nyɪmɛ 'kadu -zɛ, Ɔ -zɛ Ɔ -limaa zɔɪub-honunyɔ
(Mk 10.35-45)

20 Tɔɪn, Zebedee 'ɲwɔ -yɔ Ɔ nukpasuyua 'sɔ yia -Zezu -yɔbɛ. 'n Ɔ yia Ɔ 'yu 'wukwɪ, Ɔ 'ka Ɔ bhuhoe. -Zezu nɛɛ Ɔ -yla: «-A 'nɔ -mɔ yɪ?»

21 Ɔ nɛɛ: «Nɪ, na 'yua sɔ nɪ, zɪ -n -ka nyɪma 'wɪlɪpɪlɪda -mɪ, -na zukpa -wa, -n 'nyɛ wa 'yoo, yabhlo 'ka -na lɪɪsɔɪ ladɪ, 'n yabhlo 'ka -na kɔpɛsɔɪ ladɪ.»

22 -Zezu nɛɛ wa -yla: «-We a zɪlɪa da 'mɪ, a 'nɪ we -yɪ. 'Lee, sɪasɛ -we zɔ na yia 'yɪlgbea, a mɛnɪ a 'ka we zɔ 'yɪlgbee?»

Wa nɛɛ: «'n, -a mɛnɪ we!»

23 Ɔ nɛɛ: «Cɪn, gbuzɔnu -wa. Sɪa a yia 'mɪ 'bhisa. Nɪ, na lɪɪsɔɪ ladɪɪtɛ mɪa, we 'nɪ -amɪ 'ka -bha we -sa. Wee 'bunya mɪa, -wa -yla na dide mnazɪa we la, wa -nu -wa.»

24 Wa -lima kugbua 'nua we, 'n wa yia wa bhelia 'sɔ -yɔ 'cɛ 'palɪ. 25 Tɔɪn, -Zezu yia wa 'dɛ weee la, Ɔ nɛɛ: «A -yɪ we 'jɪ nɪ, dudugu -nyɪmaa 'yugalɔnya mɪa, -ɔɪn 'bhisa wa pɪɪa nyɪma 'wɪlɪa. 'n wa nyɪma 'kadɪ stɪɪa wa zɔɪubhonunya wa 'tɪtɛ nya. 26 Nɪ, aɪn glaa, we 'na 'ka 'sa -mɪ. Nɪ, -Ɔ -ka gba Ɔ 'ka nyɪmɛ 'kadu -zɛ, Ɔ -zɛ Ɔ -limaa zɔɪubhonunyɔ. 27 'In aɪn glaa, -Ɔ -ka gba Ɔ 'ka Ɔ -lima 'yugalɔ, Ɔ -zɛ Ɔ -limaa gaylo. 28 'Sa -bhlokpade, Ɔ Nyɪmɛɛ 'Yu 'nɪ yɪ wa 'ka Ɔ 'wusa. Nɪ, yɪ Ɔ yia Ɔ 'ka nyɪma 'wusa, 'n Ɔ 'ka tɪɪ, nyɪma duun 'wuzɪtɛɛ 'gbu.»

-Zezu -bloa nyɪma 'sɔɔ 'yɪlɪ
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

29 Da wa 'bhua Zelikoo, 'n nyɪmaa -zɪo yia -Zezu 'bɪ mɪ. 30 'Lɔɔɔɔɔ sɔ -dɪa 'yoo ɲwɛ -yɔ la, wa 'nua nɪ, -Zezu mɪ 'pɪɪda, 'n wa yia 'wukpɪ: «-Amɪa -Kanyɔ, -Davidɪ 'yɔɔɔ, -n 'yɪlɪ -aɪn nyazɔɔ!»

31 'In nyɪma duun yia wa 'wɪlɔ 'kpɪɪ, wa nɛɛ wa -yla: «A 'mɪ ɲwɛ -nya!» Tɔɪn, -bha -maa 'kpɪa 'wɔ 'tɪtɛɛ: «-Amɪa -Kanyɔ, -Davidɪ 'yu, -n 'yɪlɪ -aɪn nyazɔɔ!»

32 -Zezu yia 'yɪlgbe, Ɔ laa wa, 'n Ɔ nɛɛ: «-A 'nɔ -mɔ, lɛɛ -lu a 'yɪbha 'n nɪ lɛ aɪn -yɪla?»

33 Wa nɛɛ: «-Amɪa -Kanyɔ, -blo -amɪa 'yɪlɪ!» 34 Wa -laa Ɔ nyazɪ 'wɔ, 'n Ɔ yia wa 'yɪlɪ kwɛ zɪ. -Bha -bhlokpade wa 'dɛsɔbhɪe 'yɪa la, 'n wa yia Ɔ 'bɪ mɪ.

-Zezu mɪa -Zeluzalɛmɔ
(Mk 11.1-12; Lk 10.28-40; Zn 12.12-19)

21 -Zezu -yɔ Ɔ 'bɪnɔnya 'sɔ, wa bɛa -Zeluzalɛmɔ, wa nyɪa 'gbe -we wa laa Bɛɪfaze, -we mɪa *Olɪvɔ-sunyaa -gɔɔɔ kwɛsi, -bha -Zezu tiea Ɔ 'bɪnɔnya 'sɔ. 2 Ɔ nɛɛ wa -yla: «'Gbe -we mɪa -mɛmɛ aɪn 'yu, a mɪ -mɔ. A -ka -mɔ nyɪnɪ, tɔɪn, -sokofalɔɲwɔ a yia -mɔ 'yɪa, we mɪ lubhu -jɪda, we 'yu mɪ we kwɛsi. A -sa we lubhu, a -yɔ we 'dɛsɔbhɪe yɪ. 3 Wa -ka aɪn -yɪa gbu gba, a 'palɪ we 'bɪgɛɛ: «-Amɪa -Kanyɔ 'yɪbha we.» -Bha -bhlokpade wa yia we aɪn yoo 'nyɛa, a -yɔ we 'ka yɪ.»

⁴Sa we 'plta sa, 'tn -we -Lagcgbuu -falpanyc gbaa we 'ka gbuzcnu -ze.

⁵«Nu, a gba *Sicngbe 'wu -nyuma -ylae: <A -tal, amlaa 'wlulapulnyc ml amlaa -gbe yida. >C'k 'ylimanl c 'de.

C -dl -sokofalnhwnc -gu la, nu, -sokofalnhwnc -dngbu -wa.> »

⁶Tcun, c 'buncnya 'sc mna, -we -Zezu gbaa, 'mu wa nua le. ⁷Wa -laa wee -sokofal -yc we 'yu -Zezuu -gbe, 'tn wa yia wa 'naa we -gu slu, 'tn c yia we -gu ladi.

⁸Nyuma -zlo slua wa 'naa 'yloogblu, tlua -dia saun, 'tn wa yia we 'yloogblu lapal. ⁹Nyuma -wa nca c 'yu we -yc wa nca c lu, wa 'de weee 'kpla 'wu, wa nce:

<-A -mnu -Davidu 'yuu 'hnl.

-C ml Jejitapee 'hnl nya yida,

-Lagc hwna c 'nyu la.

-Wa ml yali, wa -mnu -Lagc 'hnl!»

¹⁰-Zezu plaa -Zeluzalem, 'tn 'gbe 'wu -nyuma weee yia gbugblolu. Wa nce: «Mcc -nyume c -mla?»

¹¹Tlua nce: «Galilee -dudu -gu, Nazaletyu -Zezu -wa. Nu, -Lagcgbuu -falpanyc c -mla.»

-Zezu vua -valepanya -Lagcbudu 'kadu hwee
(Mk 11.15-18; Lk 19.45-48; Zn 2.13-22)

¹²Nu, -Zezu mna -Lagcbudu 'kadu hwee, 'tn c yia -valepanya -yc -valeznnya -bha vu. C yia 'gwezi -bhitinyaa 'tabhle labhli, we -yc -kpakun pelupanya kpenya. ¹³'tn c nce wa -yla:

«We ml celuda -Lagcsebhe 'wue:

<Na -budu ml, 'mu wa yia laa -Lagcbhubhoe -budu.>

'tn 'mu ml nua 'wienyaa zizeda 'wu.»

¹⁴'Lbnnya -yc 'tigitigunya bea -Zezu -yc -m -Lagcbudu 'kadu hwee, 'tn c yia wa jipe.

¹⁵-Lagcbubnyaa -cian -yc -Lagc titee gwesanya 'yla -Zezuu hwegaga -subhal gbu -yc, 'tn wa 'nua 'ylaaslu 'wukrwel -Lagcbudu 'kadu hwee: «-A -mnu -Davidu 'yuu 'hnl,» 'tn wa yia 'ce 'pa.

¹⁶Wa nce -Zezu -yla: «-We wa ml gbada, -l'tn 'nu wee?»

'tn -Zezu nce: «ln, 'nu na nu we wa. Nu, -we ml celuda -Lagcsebhe 'wu, a 'nl -slc we zelu? We nce:

<-Ml nua we le,

'tn 'ylaaslu -yc 'nyenyeyua ml -na 'hnl -mnu.>»

¹⁷Tcun -Zezu 'bhua wa -yc, c 'tlaa wee 'gbe 'wu, c mna Betani, 'tn c yia -m -gu.

-Zezu tia *figisu me -yc la
(Mk 11.12-14,20-24)

¹⁸Zl zla, -Zezu ml -Zeluzalem lumnuda, 'tn hwa yia c 'bha. ¹⁹C ml nca, 'tn c yia *figisu -ycyl 'yoo hwe -yc. C bea we kwesi, we kpu 'dekpa ml we 'wlu, 'tn c nce figisu -yla: «-Ml 'na 'pal 'masleen 'bhue -nl!»

-Bha -bhlokpade wee figisu yea. ²⁰C 'buncnya 'yla we -yc, 'tn we yia wa hwegaga -subhal, 'tn wa yia c laytbhae: «Sa -mumu wee su ye 'sa sa slua?»

²¹-Zezu nce: «ln nce ayn -yla gbuzcnu sae: a -ka dl zu, 'tn a 'nl dl lu, -we tn nua da figisu nl -yla le, a mneni a 'ka we lenu. A mneni a 'ka -gcgc 'kadu -yla gba: -ln 'bhu

da, viteli -na 'de 'nyu lu, 'tn we nua we le. ²²-We a zllala -Lagc dl weee nya, 'yla a yia we.»

Nyc 'nye -Zezu sea?
(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³-Zezu mna -Lagcbudu 'kadu hwee lu, 'tn c yia nylma gbu -slolu. -Lagcbubnyaa -cian -yc Zuifbu nyuma kpas bea -Zezu -yc, 'tn wa yia c laytbhae: «Se -mumu nya -na nu gbunya nl lea? 'tn nyc 'nye -ml we lenu sea?»

²⁴-Zezu nce wa -yla: «Gbu gc -bhlo na yi 'yaa ayn laytbhaa, a -ka we 'bucupal 'bhie, 'tn -c 'nyea 'ml se, 'tn na gbaa c 'hnl. ²⁵Nyc tie Zaan c batizee nyuma, -Lagc -wa yaayl, nyuma -wa yl?»

'tn wa yia we -gu kpelte bhli, 'tn wa nce: ²⁶«-A -ka gba, <-Lagc tiea c, 'tn c yubhaa -aln lae: <Le ka 'gbu a 'nl c wel 'wuhwua?» -A -ka gba nu, nyume tiea c, 'tn nyuma slua -aln -yc 'wu. Nu, wamla nce -Lagcgbuu -falpanyc -wa.»

²⁷Tcun wa nce -Zezu -yla: «-C tiea *Zaan, -a 'nl c -yi.»

'tn -m nce: «We -ka 'sa -ml, -c 'nyea 'ml wee gbunya -mnu lenu se, -am 'na 'ka 'ya -m -kanyc 'hnl ayn -yla gba.»

Nukpasuyua 'cc gbuu nine

²⁸-Zezu nce: «Gbuu nine -mnu, sa a gba we daa? Nu, nyume yabhlo ml, c ka nukpasuyua 'sc. C nce 'yabhlo -yla: <Na 'yu, -ln mnu -zeen -dlckpaa lubho nua.>

²⁹«-M nce: <ln 'nl mnu -ml.> -Bha bea, c 'yu yia dl 'bhiti, 'tn c yia wee kpa mnu.

³⁰«Tcun, 'tn c dide yia wee wel -bhlokpade gba c 'yu -putu -yla. 'tn -m nce: <-Ao, mna na yia.> 'tn -m 'nl mnu.

³¹«Nu, waa 'yua 'sc nydl, nyc nu c didee dumagbu lea?»

Wa nce: «C tianu -wa.»

Tcun, -Zezu nce wa -yla: «ln nce ayn -yla gbuzcnu sae: da -Lagc yia nyuma 'wlulapula, nisun -gwezisanya -yc 'naabzrhwnu yia ayn 'yugala. ³²Nu, 'Zan -Batis yia amlaa -gbe, 'tn c yia ayn 'yoo tklu da -slolu, 'tn a 'nl we -ycrhwnu. Nu, nisun -gwezisanya -yc 'naabzrhwnu ml, -maa yia c 'wuhwua. 'tn a 'yla we -yc, -m -muc 'buc a 'nl -slc dl 'bhiti, 'tn a 'ka c 'wuhwua.»

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

³³-Zezu nce: «A pulu gbuu nine yabhlo nl yukwli. Nu, nyume yabhlo 'paa -dlckpaa. Wee kpa c bibelia 'suo, 'tn c yia -dlcyaa 'wunyazlu lenu. 'tn da wa 'kaa 'yiligbe, 'tn wa 'kaa kpa -gutal, c yia -muc 'subha. 'tn c yia we -gu -busalubhonunya lapal, 'tn c yia 'lakpa 'wu mnu.

³⁴-Dlya -sasa bhla bea, 'tn c yia c zlubhonunya tie c -busalubhonunya 'bl, c 'ka cnu kpa -lu 'yl. ³⁵Waa -busalubhonunya kpa c tietienya, 'tn wa yia 'yabhlo bhiti, 'yabhlo wa 'bhaa, 'tn wa yia wa tanu gbku 'wubhal. ³⁶-Muc 'buc, c yi 'yaa c zlubhonunya tlua tie. -Maa -zu 'wu, -maa -zi wa tianu. Mu -bhlokpade waa -busalubhonunya nu 'yaa wa -yla le. ³⁷-Muc 'buc, c yia c 'de 'yu tie, c nce c 'de dl zc: <Na yu ml, 'm wa yia 'nuywe zua.>

38 «Nu, waa -busalubhonunya 'yla ככ 'yu -כ, wa נע נע wa 'de nyidu: «-כ 'kaa ci ככ kpaaa -kanyo 'bi li, mo ni. -A mnu כ 'bhaa, 'in -a 'ka כ 'bi li.» 39 Wa kpaא כ, 'in wa yia כ kpaא luu viteli, 'in wa yia כ 'bha.

40 «Nu, ככ kpaaa -kanyo -ka yi, lee -lu כ 'ka waa -busalubhonunya nunua?»

41 Wa נע כ -yla: «Waa 'nyii -cian mia, 'nyii -sa כ yia wa 'bhaa. -Musu 'bigu, 'in כ palta -busalubhonunya -putu כ -dlakpaa -gu la, 'in we -didu bhla -ka be, 'in כ yla כ kpaא -luu 'ya.»

42 Tuun -Zezu נע wa -yla: «-We mia -Lagosebhe 'wu celuda, a 'nu -slw we zelu? We נע:

«Tukpa -we -budusubhanya -saa kwnעע, mu -zea -buduu gwugwiyli -tukpa -zonu.

-כ nua gbu ni le, Jejitaפ -wa.

'In wee gbu mia, -a -ka we 'yl,

'in we namanu -amtaa dlu.»

43 «We 'deע 'gbu in נע ain -yla, -Lagw 'na 'ka 'masleen ain 'wlulapulu, כ nyazidlu nya. -Wa nua כ dumagbu le, 'ma כ yia 'wlulapulu. 44 Wee tukpa mia, nyככ -ka we -gu bhilili, la כ wowlalu. 'In -mככ -gu we -ka bhilili, כ tokpu we saa.»

45 -Lagobubhonyaa -cian -yo Falizunyuma 'nua wee gbuu ninenya nu, 'in wa yia we 'jiyibheli nu, 'ma כ saa 'hnu. 46 Wa ka 'klu 'yl wa 'ka כ kpa, 'in wa yia nyumaa -zlo כ. -We ka gbu -wa, -maa נע nu, -Lagobu -falpanyo כ -mia.

'Njwnkwafetu
(Lk 14.15-24)

22 -Zezu gbaa nyumaa -zlo -yla gbuu nine -papie nya, כ נע: 2 «-We -yo *-Lagככ nyumaa 'wlulapulu we wowlua mu nu: duduu 'wlulapulnyo yabhlo mia, כ yu kwaa 'hwnu. 'In כ 'yibha כ 'ka we 'fetu -sa. 3 כ laa nyuma, כ tiea כ zolubhonunya wa 'wu wa 'ka yi, wa נע nu, wa 'nu yida -mi. 4 כ yi 'yaa tlua tie, כ נע: «-Wa in laa a gba wa -yla nu, in ka wa -yla pi. In ka na 'bhlinyа -yo na 'kpu -ka -nua 'bha wa -yla. We 'de weee mi -bha. Wa yi 'hwnkwafetu 'wu.»

5 «Nu, -wa כ laa, wa 'nu we -yohwnu. 'In wa yia wa dumagbu lenua mni. Tlua mnia kpaא, tlua mnia -vale 'paa. 6 'In tlua yia כ zolubhonunya kpa, wa siala wa, 'in wa yia wa 'bha.

7 «Nu, ככ duduu 'wlulapulnyo yia 'ce 'pa, 'in כ yia כ 'sluja tie, -wa 'bhaa da nyume, wa 'ka wa 'bha, 'in wa 'ka wa 'gbe 'yli fa. 8 Tuun, כ נע כ zolubhonunya -yla: «'Njwnkwafetu -gu -lililu mi -bha. -Wa in laa, wa 'nu we 'klu -ka wa 'ka we li. 9 We 'deע 'gbu, a 'plulu 'gbee 'yoo weee -gu, -wa a -ka 'yl, a la wa, wa 'ka yi.»

10 «Tuun, כ zolubhonunya yia 'yoo weee 'wupulu, 'in wa yia wa 'de weee 'wugugwulu. 'Sa wa laa nyuma duun, 'in fetu -budu yia ye. 11 Tuun, ככ duduu 'wlulapulnyo plaa -ככ 'ka -wa כ laa -gutalu, 'in כ yia nyume yabhlo 'yl -ככ 'nu 'fetu -gu -bana 'wupla. 12 'In כ נע כ -yla: «'Tale, -in 'nu 'fetu -gu -bana 'wupla. Sa -in puplalu -seli 'wulaa?» כ 'nu gbu -gu -sa.

13 «Tuun, ככ 'wlulapulnyo נע כ zolubhonunya -yla: «A gbuan כ bhu -yo כ כ. A viteli כ 'pipee -ככ nikpise 'wu. Da wa wia, 'in wa lia gla 'wu.»

14 «Nu, -Lagw laa nyuma duun, 'in -wa כ -saa -bha, -maa -sele.»

'Gwezi plulu *Sezaa kwע
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

15 Falizunyuma gbelia 'wlu, wa 'ka 'klu 'yl, 'in wa 'ka -Zezu -dawli 'wunu, 'in כ 'deע gbagbawelu 'ka כ gbuan.

16 Falizunyuma tiea wa 'bunnya tlua -yo Ewloodu nyuma tlua -Zezuu -gbe. -Maa נע כ -yla: «-Sloluny, -a -yi we 'ji nu, gbuzonu -na gbaa. 'In sa -Lagw 'yibhaa nyume nu, 'mu -na slolua tuklu. Nyume -ka 'yli, -nanuu -gbe, we bhe, we 'deע 'gbu, -l' in כ nyume. 17 We -ka 'sa -mi, -in נע lee? 'Lee, we mi tuklu -amtaa tite nukple, -a plulu *Sezaa kwע *nisun -gwezi?»

18 Nu, -Zezu yibhelia wa 'wlukuun lapupali -gbu 'nyuu, 'in כ נע wa -yla: «Wel 'sכ -nyuma, lee -lu ka 'gbu a yla 'mi laa? 19 'Gwezi -we a plulua Sezaa kwע, a -slolu 'mi we 'klu.» 'In wa yia כ tama yabhlo yoo 'nye. 20 'In כ נע: «'Lee, nyככ ka 'wlu -yo כ hnu mi da we -gua?»

21 Wa נע: «Sezaa -wa.»

-Bha כ gbae: «-We -ka Sezaa -nu, a 'nye we Sezaa yoo. 'In -we -ka -Lagככ -nu, a 'nye we -Lagw yoo.»

22 Wa 'nua wee weli, 'in we yia wa hwegaga -subhal, 'in wa yia כ -yobhu, 'in wa yia mni.

*Sadusenyuma kpela -Zezuu titlie -yo כ 'wuswee gbu -gu
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

23 *Sadusenyuma mia, wa נע nu, titlunya 'nu mneni wa 'ka titlie lu 'wusw.

Wee 'yl -bhlokpade nya, waa Sadusenyuma tlua bea -Zezu kwesi. 24 Wa נע כ -ylae: «-Sloluny, Moizu נע: «Nu, nyume -ka tlu, כ -yo כ 'hwnu 'nu 'yu gwali, כ bheli kwa כ -dugbanhwnu, 'in כ -yo ככ 'hwnu 'sכ 'ka כ bheli zua lala 'in -ככ 'hnu 'ka dudu -gu -tu.»

25 «Nu, zlume -amtaa -gbe nyume yabhlo ka nukpa-suyua gbeso. Wa kpaא kwaa 'hwnu, ככ -yo כ 'nu gwali, 'in כ yia tlu. 'Sa ככ 'hwnu -tua כ bheli -yo. 26 'Sa -bhlokpade we nua כ bheli 'sכnu nya, כ bheli tanu nya, 'sa -bhlokpade we nua waa bhelia gbeso -nu nya. 27 Wa 'de weee 'bigu, 'in ככ 'hwnu yi 'yaa tlu.

28 «'Yil -we nya waa titlunya yia 'wuswa, waa bhelia gbeso glaa, nyככ ka 'hwnu כ -mia? Nu, wa 'de gbeso kwaa כ -bhlo -bhlo.»

29 כ נע wa -yla: «Amtaa 'de a nua -dawli 'wu. -We ka gbu -wa, a 'nu -Lagosebhe -yo -Lagככ 'tite -yi. 30 Nu, titlunya -ka 'wusw, nukpasia -yo 'hwnu 'na 'ka kukwalu. Nu, 'anzunya -we mia yali, we 'bhisa wa yia -tua. 31 'Lee, -we -Lagw gbaa ain -yla titlunya 'wuswgbu daa, a 'nu -slw we zelu? כ נע:

32 «-Ami -wa *Ablaamu -Lagw, *Izaku -Lagw, *Zakobu -Lagw.»

'In -Zezu yia we -gudie: «-Lagw mia, 'yiyoganyaa -Lagw -wa. כ 'nu titlunya -Lagw.»

³³ Nyūmaa -zlo 'nua we nū, 'tū -we ɔ -slolua wa, 'tū we yia wa ŋwɛgaga -subhalt.

Tite weee 'kadu
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

³⁴ Da Falizinyūma 'nua nū, -Zezu ka Sadusenyūma lu, -bha wa gbelia 'wlu. ³⁵ Wa 'yabhlo mta, -Lagɔɔ titee gwesanyɔ mɔ. ɔ 'yɛbha ɔ 'ka -Zezu layla, 'tū ɔ yia ɔ layɛbhaɛ: ³⁶ «-Slolunyɔ, -amūaa tite weee glaa, -mumu -wa we 'kadua?»

³⁷ -Zezu nɛɛ ɔ -yla: « ‹Jɛjitapɛ, ɔ -wa -na -Lagɔɔ, -tū -kalt ɔ zɛ -na dli weee nya, -na zuzu weee nya, -na 'wluksun lapupalɛ weee nya.› ³⁸ Mu -wa wee titee tianu. 'tū we 'kadu we -mūa. ³⁹ 'tū wee titee 'sɔnɔ -we mūa we 'kadu -mūnɔ 'bhisa, mu nū: ‹-tū -kalt -na -libheyii zɛ -na 'dɛ 'bhisa.› ⁴⁰ Nū, Moizu *tite weee -yɔ -we weee -Lagɔɔɔ -buu -falɔpanya -slolua, mu -gu wa -saa we.»

-Lagɔɔ -Bhasanyɔ, nyɔɔ ɔ -maa?
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ Falizinyūma mū 'wluɔɔbelida -bhlokpade, 'tū -Zezu yia wa layɛbhaɛ: ⁴² «A nɛɛ lɛa? -Lagɔɔ -Bhasanyɔ mta, nyɔɔ ka 'yū ɔ -mūa?»

Wa nɛɛ: «-Davidu yu -wa.»

⁴³ ɔ nɛɛ wa -yla: «-Lagɔɔ Zuzu 'sua -Davidu, 'tū ɔ yia ɔ la ‹Na -Kanyɔ›, lɛɛ -lu ka 'gbua? ⁴⁴ Nū, -Davidu nɛɛ: ‹Jɛjitapɛ nɛɛ na -Kanyɔ -yla: ‹-tū -dt da la na lilisɔlu.»

'tū tū 'ka -na tūnyūma -na bhu ɔ lapalɔ.» ɔ

⁴⁵ We -ka nū, -Davidu la ɔɔ -Lagɔɔ -Bhasanyɔ, ‹na -Kanyɔ›, ɔ 'nū mneni ɔ 'ka -Davidu 'yū -zɛ, we 'nū muu?»

⁴⁶ -ɔ mnenia ɔ 'ka ɔ wɛlu 'bɔɔɔɔpalt, ɔ 'nū -mū. We 'bhu wee 'yū 'wū, nyūmɛ yabhlogbɔɔɔ ɔ 'yɛbha -slɛɛn ɔ la.

A 'na nūnu -Lagɔɔ titee gwesanya -yɔ Falizinyūma 'bhisa -nū

(Mk 12.38-39; Lk 11.43-46, 20.45-46)

23 -Muu 'bɔɔ, -Zezu gbaa nyūmaa -zlo -yɔ ɔ 'bɔɔnɔnya -yla, ɔ nɛɛ: ² «-Lagɔɔ titee gwesanya -yɔ Falizinyūma mta Moizu 'bɔɔ, wa 'ka ɔ titee 'ji gba. ³ We 'dɛɛ 'gbu a zu wa 'nūŋwɛ. 'tū -we weee wa yia gbaa, a 'ka we lɛnɔ. Nū, -we wa nua lɛ, a 'na nūnu we lɛ -nū. Nū, -we wa slolua, wa 'dɛ'ɛ nū we -gugbu lɛ. ⁴ 'Gba 'kadu wa nua lɛ, 'tū wa dia we nyūma 'wlu, 'tū -zugba wa -kwɛtaya -bhlogbɔɔɔ ɔ 'tlili we. ⁵ -We weee wa nua lɛ, -zejila 'wū wa nua we lɛ, nyūma 'ka wa -yɔyū 'gbu. -Lagɔɔwɛlt -kibhe wa gbuan wa 'klɔɔ, wa ɔɔ -yɔ, -tukpu 'kadu 'wū wa zua we. Wa -banaa ŋwɛ wa lua, 'tū we tlu-manɔ. ⁶ -Lagɔɔbudu ɔɔ -yɔ 'fɛtunya -gu, 'yugbɛɛn ladɛtɛ wa 'yɛbhaa kpe -zɔnɔnya -gu. ⁷ Nyūma -ka wa fusa -zejila 'wū, wa 'nūŋwɛzuzue nya, wa -ka wa la ‹*Wlabi›, 'tū we namanɔ wa dudu.

⁸ «Nū, amta, a 'na ŋwnunu wa 'ka aɛn ‹Wlabi› la -nū. -We ka gbu -wa, bhelia a 'dɛkpuɔ -mūa, amūaa -Slolunyɔ -bhlogbɔɔɔ. ⁹ A 'na lali dudugu -nyūmɛ yabhlogbɔɔɔ ‹Dide› -nū. Nū, amūaa Dide -bhlogbɔɔɔ, ɔ mū yalt.

¹⁰ Amūaa 'dɛkpuɔ nyɛtɛ, a 'na lali nyūmɛ ‹-Kanyɔ› -nū.

Amūaa -Kanyɔ -bhlogbɔɔɔ, mɔ -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ.

¹¹ -ɔ 'kaa aɛn 'yugalɔ, ɔ -mū amūaa ɔɔlubhonɔnyɔ nya.

¹² «Nū, nyūmɛ -yɔ ylimanɔ ɔ 'dɛ, ɔɔ -Lagɔɔ yia ɔ belɔ, 'tū nyūmɛ -yɔ belɔ ɔ 'dɛ ɔɔ, 'ylimanɔ -Lagɔɔ yia ɔ.»

(Mk 12.40; Lk 11.39-42,44,52, 20.47)

¹³ ɔ nɛɛ 'ya: «-Lagɔɔ titee gwesanya -yɔ Falizinyūma, gbunyūu mū amūaa -nū nya! Wɛlt 'ɔɔ -nyūma a -mūa. -We ka gbu -wa, -Lagɔɔ nyūmaa 'wlulapɔlɔɔɔɔɔ 'yoo a kɔklalɔ. Amūaa 'dɛ'ɛ pla -mɔ, 'tū -wa 'yɛbhaa wa 'ka -mɔ pla, 'tū a kulua wa 'yoo.

[¹⁴ «-Lagɔɔ titee gwesanya -yɔ Falizinyūma, gbunyūu mū amūaa -nū nya! Wɛlt 'ɔɔ -nyūma a -mūa. -We ka gbu -wa, -dugbarɔwɔ a saa -maa -lu weee kwɛɛ. 'tū a bhuh-hoea -Lagɔɔ nyūmaa 'yliya 'wū kpokpo, nyūma tɔklɔ 'bhisa. We 'gbu, -Lagɔɔ yia amūaa -yɔɔgbu 'wubhua, 'tū amūaa -kaslu 'ka nyūma tɔlɔaa -nū 'wuzi.]

¹⁵ «-Lagɔɔ titee gwesanya -yɔ Falizinyūma, gbunyūu mū amūaa -nū nya! Wɛlt 'ɔɔ -nyūma a -mūa! -We ka gbu -wa, dudu weee -yɔ 'nyū weee -gu a plɔlɔ, a 'ka nyūmɛ yabhlogbɔɔɔ 'yɔ, ɔ 'ka amūaa gbu -yɔɔɔwɔnɔ. A -ka -mɔɔ 'yɔ, 'tū amūaa lɛnugbu zɛlɔ -mɔɔ nyūmɛ 'nyūu. 'tū -Lagɔɔ paa ɔ -kaslu 'wū, we 'ka amūaa -nū -zi -zakpa 'ɔɔ.

¹⁶ «Amta, nyūmaa 'yoo daslolunya, a ka 'lɔ, gbunyūu mū amūaa -nū nya! A nɛɛ: ‹Nyūmɛ -ka -Lagɔɔbudu 'kadu bi, we mū bhe. 'tū -ka -Lagɔɔbudu 'kadu -can bi, we mū nū, ɔ nū we lɛ tɛn.› ¹⁷ -Sabhe 'wluksun, 'lɔɔnɔya! Nū, -Lagɔɔbudu 'yɔlɔ we -zi -can, mu nua lɛ, 'tū -can yia -lu tɔklɔ -zɛ. A 'nū we 'ji -yii? ¹⁸ A nɛɛ 'yaaɛ: ‹Nyūmɛ -ka 'slak-agusalɔlɔ bi, we bhe. Nū, nyūmɛ -ka wlawlalu -we mta 'slakagusalɔlɔ -gu bi, we mū nū, ɔ nū we lɛ tɛn.›

¹⁹ 'lɔɔnɔya, nū, 'slakagusalɔlɔ 'yɔlɔ we -zi wlawlalu. Mu nua lɛ, 'tū wlawlalu yia -lu tɔklɔ -zɛ, a 'nū we 'ji -yii?

²⁰ Nū, nyūmɛ -ka 'slakagusalɔlɔ bi, 'slakagusalɔlɔ -yɔ -lu weee wa palɔ we -gu la, 'mū ɔ bia. ²¹ Nyūmɛ -ka -Lagɔɔbudu 'kadu bi, -Lagɔɔbudu -yɔ -Lagɔɔ, ɔ -dia -mɔ la, 'ma ɔ bia. ²² Nyūmɛ -ka yalt bi, -Lagɔɔ 'ŋɔnɔmɔkpe -yɔ -ɔ -dia we -gu la, 'ma ɔ bia.

²³ «-Lagɔɔ titee gwesanya -yɔ Falizinyūma, gbunyūu mū amūaa -nū nya! Wɛlt 'ɔɔ -nyūma a -mūa! -We ka gbu -wa, -titikpɔ -we menɔ: 'matɔ klaa, fɛnuwɔ klaa, we -yɔ kumɛ 'bhisa, we kugbuɔa -gu -bhlo -nū a bhua 'wū, 'mū a nyɛa -Lagɔɔ. -Zugba a tide -Lagɔɔ titee gbu 'kadu 'yɔ, -we -wa: ‹A -mū tɔklɔ, a -ka nyazɔlɔ, 'tū a zu -Lagɔɔ dli -gu.› -We mta dɛ, 'mū a 'ka yaa lɛnɔ tɔ, 'tū a 'na dlɔlɔ -luu kugbuɔa -gu -bhlo -nū wlawlɛ 'wū -nū.

²⁴ Amta, nyūmaa 'yoo daslolunya, a ka 'lɔ! Amūaa 'ma-ma nyū a lloa 'wū, a 'ka -mɔ -knɔknɔ -saa 'gbu. Tɔnɔ, 'tū a mnaa *-nyɔmɛɛ, -glu!

²⁵ «-Lagɔɔ titee gwesanya -yɔ Falizinyūma, gbunyūu mū amūaa -nū nya! Wɛlt 'ɔɔ -nyūma a -mūa! -We ka gbu -wa, 'kɔpɔ -yɔ 'setu ku -yɔ a wɔlɔ, 'tū -zugba 'wie -yɔlɔlɔ -yɔ 'nyii ye we. ²⁶ Falizinyūmɛ, -tū ka 'lɔ. Tɔada, -wɔlɔ -slɔ wee 'kɔpɔɔ nukplɛ we 'ka tɔklɔ -mū.

²⁷ «-Lagɔɔ titee gwesanya -yɔ Falizinyūma, gbunyūu mū amūaa -nū nya! Wɛlt 'ɔɔ -nyūma a -mūa! -We ka gbu -wa nū, -we -yɔ aɛn 'wuwɔlɔ, mu -wa gbawla -we -yɔ wa 'paa pentlu 'pupa. We ku -yɔ mta, 'yɔlɔ we nana. We nukplɛ mta, we mū yeda 'kua klaa, 'kwie klaa, we -yɔ

zenzen -lu weee nya. ²⁸ Sa 'bhisa, nyuma -ka ain 'yi ni, a mi tiklu wa 'yliya 'wu, 'in amiaa nukple mia, yo mi -mō, 'in a 'ni tiklu -mi.

(Lk 11.47-51)

²⁹ «-Lagok titee gwesanya -yo Falizinyuma, gbunyuu mi amiaa -nu nya! Wel 'sō -nyuma a -mia! -We ka gbu -wa, -Lagokbu -falpanya -yo nyuma tiklu gbawla a subhaa, 'in a namanta we 'yli. ³⁰ 'In a nē: «-A -ka yaa -amiaa dukpasu bhla 'wlu, -a 'na 'ka yaa wa glaa -mi, -a 'ka -Lagokbu -falpanya lasa.» ³¹ 'Sa a bhua amiaa 'dē -yogbu 'wu. -Wa 'bhaa -Lagokbu -falpanya ni, wa 'yuaa 'debbie -gbolu a -mia. ³² We -ka 'sa -mi, -we amiaa dukpasti dia gwe, a bhla we. ³³ Tibhenya, 'munimē -gnu! Amiaa dli 'wu nu, a mneni a 'ka -Lagok amiaa -Kosu 'wupaple kwē 'tlaa? -Innya, a 'ni we mneni. ³⁴ We 'dē 'gbu, a pu yukwli. Nu, -Lagokbu -falpanya klaa, gbuyilonya klaa, we -yo nyuma -wa 'kaa ain gbu -slolu, 'ma na yia amiaa -gbe tiea. Tolua a yia 'bhaa, tolua a yia *su -gu lakulua, tolua a yia selta -Lagokbudunya zō, 'in a 'ka wa 'bi vu 'gbe -bhlo -bhlo 'wu. ³⁵ Gbu -we ka 'gbu in yia wa tie, mu -wa nu, -Lagok yia ain -kaslu 'wupaa nyuma tiklu weee wa 'bhaa, wa 'gbu. Tlada, wa 'bhaa *Abeli, nyume tiklu. We bhialuda -wa, Balasii 'yu Zakalii 'bhabhie. 'Mō wa 'bhaa -Lagok -mōwluda -yo 'slakagusalulu nyidi. ³⁶ In nē ain -yla gbuzōnu saē: -we weee mia daa 'gbu, -Lagok yia deslēen -nyuma -kaslu 'wupaa.

-Zezu palia -Zeluzalemu -nyuma -yla gbu la

(Lk 23.34-35)

³⁷ «-Zeluzalemu -nyuma, -Zeluzalemu -nyuma, amia -wa bhaa -Lagokbu -falpanya, 'in nyuma -Lagok paa ain yoo, -wa bhaa wa gboko 'wu. Sa nyu gugwala we 'yua 'wlu we -kapue zō, 'in we gblia we -gu la, in 'yibha in 'ka 'sa ain 'wlugugwala bhla weee nya, 'in a 'ni we -yohwuu. ³⁸ We 'gbu, -Lagok yia amiaa -budu 'kadu solu lapalula. ³⁹ In nē ain -ylaē: a 'na 'ka 'maslēen 'mi 'yi, 'in bhla -we nya a 'kaa gba nu, «Nyume -yo yia Nyumaa -Kanyō 'hni nya, -Lagok hwna zō 'nyu la», 'in we bhla 'kaa nyini.»

-Zeluzalemugbee -wlbwbe -yo Nyumē 'Yuu yiyigbu

(Mk 13.1-2; Lk 21.5-6)

24 -Zezu 'tlaa -Lagokbudu 'kadu zō, zō mia mnuda, 'in zō 'bunōnya nē zō -yla: «Yla 'saa wee -budu ni wa!»

² -Zezu nē wa -yla: «A yi we -yo, we 'ni muu? In nē ain -yla gbuzōnu saē: tukpanya -muni 'yabhlogbō 'na 'ka we -libheyi -gu -tu. Jitea we 'dē weee yia.»

(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)

³ zō -dla Olivusunyaa -gok 'wlu la, da wa -nyaa 'wu, 'in zō 'bunōnya yia zō kwesi bē, 'in wa yia zō laylba: «Lēbhla -muu 'ka lenua? Lē -lu 'ka we -slolu nu, -na yiyibhla -yo dudu labhu bhla ka cipaa? Gba we -ain -yla.»

⁴ zō nē wa -yla: «A zu amiaa 'dē 'yiyi, -muu yi 'wlu nu, wa nu ain -dawli 'wu. ⁵ Nu, nyuma -duun yia na 'hni -gu yia, 'in wa 'ka gbāē: «-Ami -wa -Lagok -Bhasanyō!» 'in wa 'ka nyuma duun -dawli 'wunu.

⁶ «A -ka 'nu nu, wa mi tuguda da -kwēin, 'in a -ka 'nu nu, wa mi tuguda da 'pūpi, a 'na nunu nyano -ni. We mi nu, we nu lē, -muu 'ni -slō dudu bhialuda. ⁷ Tu yia laga dudu 'sō nyidi 'wusō. 'Gbe yabhlo yia we -libheyi -yowōsolua. Nyō yia yia da tolua, 'in dudu 'ka zuklu.

⁸ Sa 'hōwō -ka gwala yi zō sla, 'sa wee dudu bhlabhee gwedida yia -mia.

⁹ «We bhla kpaā wa yia ain, 'in wa 'ka ain 'klye 'wupali, 'in wa 'ka ain 'bha. Na 'gbu, dudugu -nyuma weee yia ain 'wunyea. ¹⁰ -Muu bhla tolua yia 'mi dli -gu -saa, 'in wa 'ka wa -lima wla, wa 'ka wa kpa, 'in wa 'ka wa -lima 'wunye. ¹¹ Nu, nyuma duun yia yia, 'in wa 'ka gba nu, ma -wa -Lagokbu -falpanya. Yo -wa yo. 'In nyuma duun wa yia -dawli 'wunua. ¹² 'Yinyunogbu yia zu-manta. We 'dē 'gbu, nyumaa zekalidi yia -gudoa bhabha nyuma duun dli zō. ¹³ Nu, nyume -yo 'ni 'mi dli -gu -sa, 'in zō 'ka we bhlo luda nyini, -Lagok yia zō gbu 'wusaa. ¹⁴ Nu, wel -zōnu -we gbaa -Lagok nyumaa 'wlupile gbu, 'mu wa yia gbaa dudu weee -gu, 'in nyuma weee 'ka we 'nu. Tōnu, 'in dudu bhla bhla nyina.

(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

¹⁵ «Nu, -lu -we -Lagok 'na 'yibha, 'in we saa -lu weee la, 'mu a yia 'yla -mō -Lagok -mōwluda. (Nyume -yo -ka 'sebhe ni zeli, zō 'nu we 'wula.) Nu, -Lagokbu -falpanyo Danieli gbaa wee gbu. ¹⁶ Nu, nyuma -wa -ka Zudee -dudu -gu -mi, wa -yo -gwagwle mu zizea -goknya 'wlu. ¹⁷ Nyume -yo -ka nyapēda -mi 'pipee, zō 'na muni zō -lu 'wubhua -budu zō -ni. ¹⁸ 'In -mōmō -ka kpaā -mi, -mō 'na yili -mō -bana 'bu -zō -ni.

¹⁹ «Lē gbunyuu yi 'sa nukplabhue hōni -yo 'hōni -wa mia 'yua 'nyenda yia, wee 'ylnya -muni nya! ²⁰ Nu, -a bhuhhoe -Lagok, we yi lenu hōwōyibhla, we -yo *Nyapeyi nya. ²¹ Nu, we bhla mia, siasē 'kadu wa yia 'yia. 'Lee, -a -ka bhaa 'wlu, we 'sasukpa -gbu ka -slō lenu, 'in lē we yia nua yi? -Innya, we 'na 'ka lenu.

²² -Lagok 'ni yaa wee 'yli -gusa, -zugba nyume yabhlog -bō 'ni mneni zō 'ka 'pu. Nu, zō nyuma zō -saa -bha, wa 'gbu zō yia wee 'yli -gusa. ²³ Nu, nyume -ka gba -Lagok -Bhasanyō mi -seli, 'in wa -ka gba nu, zō mi mō, a 'na zulu we dli -gu -ni. ²⁴ Yocian yia yia, 'in wa 'ka gba nu, ma -wa -Lagok -Bhasanya, 'in tolua 'ka gba nu, -Lagokbu -falpanya wa -mia. Gwedigbu -yo gbu 'kadu wa yia lenua. 'In -wa -Lagok -saa -bha, 'in wa 'ka wa -dawli 'wunu, 'in wa 'ni we mneni.

²⁵ «A pu yukwli in 'ka ain 'dizu. ²⁶ Nu, nyume -ka gba: zō mi da bēlē, a 'na muni -mō -ni, 'in wa -ka gba: zō mi zizeda da -putu», a 'na lali we gbuzōnu -ni. ²⁷ Sa 'nyu -ka 'yika 'pa, 'in we -nyumalu yali 'wudide bhua 'yluu 'wusoluda, 'in we nyina 'yluu bhilida, 'sa *Nyumē 'Yu yia yia. ²⁸ Da 'kwie -ka -mi, -bha -hōwaa -zlo mia.

(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)

²⁹ «Tōnu, wee siasē 'ylnya nu 'bigu, «Nikpise yia kpaā, 'yilu 'na 'ka 'pu. Nikpise yia kpaā, 'cu 'na 'ka lu. Nikpise yia kpaā, -zeli yia yali 'bhua we 'ka bhli.

-Lu weee mta yali,
zuklua we yia.>

³⁰ «Toun, -we slolua nu, k Nymεε 'Yu mi yida, 'in nyuma yia we -y yali. Toun, 'in dudugu -nyuma weee wazea, 'in wa kpa 'wu. -Sleen, Nymεε 'Yu wa yia -yyla yida yalupupa 'wu, 'tite -y zli weee nya. ³¹ Nu, legle 'kadu -ka gba, 'in k paa k 'anzunya yoo dudu weee -gu, -wa -Lag -saa -bha 'gbe weee 'wu, we 'ka wa la.

(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

³² «-We figsu slolua, a 'nu we 'wula. We 'klyu -ka tlu-manida -mi, 'in we -ka tckoda -mi, a yibheli we 'ji nu, 'nyu -lua bhla ka cipa. ³³ 'Sa -bhlokpade, a -ka 'sasukpa -gbu -mnu lenuda 'y, a yibheli we 'ji nu, k Nymεε 'Yuu yiyibhla ka cipa. K 'ni -sleen latlulu. ³⁴ In nee ain -yia gbuzonu sae: desleen -nyumaa 'de weee 'na 'ka tli, 'in wee gbunya -mnu 'kaa lenu. ³⁵ Nu, la yali -y dudu yia 'bhua, na welu 'na 'ka labhu 'mnumnu.

(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30,34-36)

³⁶ «Nu, nyume yabhlogb k 'ni wee staslee bhla -y we 'yil -yi. Yali 'anzunya -y -Lag k 'Yuu 'debhie, wa 'ni wee 'yil -yi. Nu, na Dide -bhlogb -yia wee 'yil. ³⁷ -We 'pla *Nowee bhla, zli k Nymεε 'Yu yia yia, mu yia lenua.

³⁸ Da 'nyu 'kadu 'na -sl nyuma lasa, -zugba wa mi lida, wa mi 'mada, wa mi kukwalda, wa mi wa 'ngwntuya yil zuda. Toun, 'in Nowee yia batoo 'kadu 'wugbla.

³⁹ Zezeguda 'kaa wa lasaa yi, waa nyuma 'ni gbu yabhlogb k 'wulanu. 'Sa -bhlokpade we yia -mta k Nymεε 'Yuu yiyizli.

⁴⁰ «Nyuma 's -ka kpa -mi, 'yabhlo wa yia 'wubhua, 'in wa 'ka -bha k -libheyi ti. ⁴¹ 'Nwni 's -ka bhuda -mi, 'yabhlo wa yia 'wubhua, 'in wa 'ka -bha k -libheyi ti.

⁴² We 'deε 'gbu, a -tu 'yliyogada. 'Yil -we nya amiaa -kanyo 'kaa yi, a 'ni we -yi.

⁴³ «A yibheli we 'ji nu, bhla -we nya 'wienyo 'kaa -buduu -kanyo -gbe yi sab, k -ka we -yi, k 'na 'ka 'yiaa ngwa, 'in k kulua k 'yoo, -m k yi -budu z pla. ⁴⁴ We 'deε 'gbu, a mnazi amiaa 'de la. Nu, bhla -we a 'na -tlu, we nya Nymεε 'Yu yia yia.

Zclubhononyo -zku -y zclubhononyo 'nyuuu gbuu nine

(Lk 12.41-48)

⁴⁵ «Zclubhononyo, -k zua k -kanyo 'nngwe, 'in k -yia gbu, sa k mta? M -wa, -k, k -kanyo tla k -lima -y, 'in lilibhla -ka be, k 'ka wa lililu 'nye. ⁴⁶ K -kanyo -ka luyi, k -ka 'yil nu, -m k mu k lubho nuda, 'wututue -dl k mu k -nu nya. ⁴⁷ In nee ain -yia gbuzonu sae: k -kanyo yia -m k zuzonu weee k yoo 'nye a 'ka we 'yliyozu. ⁴⁸ We -ka nu, k zclubhononyo k nukple -nyu 'yil, 'in k gbaa k 'deε dli zε: «Na -kanyo yia -m -gwlea.» ⁴⁹ 'In k bhla k -lima bhutle, k -y numanya 's lia, 'in wa maa. ⁵⁰ 'Yil -we nya k 'na k -kanyo wuda -mi, 'in bhla k 'kaa yi, k 'na we -yi, we nya k yia. ⁵¹ K -kanyo yia k vua, 'in sa -Lag paa welu 's -nyuma -kaslu 'wu, 'sa k yia -m k -kaslu 'wupaa, m k wa wilia, 'in wa lia gla 'wu.»

'Yiesia kugbuaa gbuu nine

²⁵ «Nu, -we -y -Lag k nyumaa 'wlulapile 'kaa 'wuwlu, mu nu: mu -wa 'yiesia kugbua. 'Nwnk-wafetu zli, ma 'taa, wa 'ka 'ngwa 'lowli yoo mnu. ² Wa gbu 'na 'ylimna, wa -y wa 'nape mna, wa 'ni wa 'napeε 'nyu 'wubhu. Wa gbu -mama -yia gbu, -maa 'bhua -maa 'nape -y -maa 'napeε 'nyuu -tukpu 's 'wu. ⁵ K 'ngwa 'lowli 'ni yida -mi -pa. 'In 'kua yia wa 'yil lawla. 'In wa yia 'yiaa ngwa.

⁶ «Sab -nyidi, 'in nyume yabhlo yia 'wukpi: «Lowli ka yio! A mnu k yoo!» ⁷ Toun, waa 'yiesia ganba, 'in wa yia wa 'nape lamnazi.

⁸ «-Wa 'na 'ylimna, wa neε -wa -yia gbu -yia: «-Amiaa 'nape mi nyumoda, a 'nye -ain 'napeε 'nyu.»

⁹ «-Wa -yia gbu, -maa neε wa -yia: «-Innya, 'napeε 'nyu 'ni 'wuzu amiaa -nu -y -amiaa -nu -yia. A mnu we pelu-panyaa -gbe, a 'ka amiaa -nu z -bhlo.»

¹⁰ «Wa mna 'napeε 'nyu zka, wa -man -m, 'in 'ngwa 'lowli yia yi. -Wa mnazi wa -nu la, 'in wa -y k 'lowli yia 'fetu -budu z pla. 'In wa yia -bha kla.

¹¹ «-Mu 'bgu, wa tlua -man yia yi, 'in wa neε: «-Amiaa -kanyo, -amiaa -kanyo, -kali -bha, -a 'ka pla.»

¹² «K 'lowli neε: «In nee ain -yia gbuzonu sa: in 'ni ain -yi.»»

¹³ -Bha -Zezu bhla we -gbe: «A -tu 'yliyogada, -we ka gbu -wa, a 'ni we 'yil -yi -bhloo, 'in a 'ni we bhla -yi.»

Zclubhonunya taa gbuu nine

(Lk 19.11-27)

¹⁴ «-We -y * -Lag k nyumaa 'wlulapile 'wuwlu, mu -wa nyume yabhlo. M mta 'lakpa 'wu mnda, 'in k yia k zclubhonunya la, k 'ka wa k 'ngnumnu yoo 'nye, wa 'ka we 'yliyozu. ¹⁵ -We nyume yabhlo mnenia k 'ka 'yliyozu, 'mu k 'nye a k. K 'nye yabhlo -can bi gbu, wa 's k -can bi 's, 'in k yia tanu -can bi -bhlo 'nye. Toun, 'in k yia mnu.

¹⁶ «-K 'yia -can bi gbu, k titala we -gula -valepape nya, 'in k yi 'yaa -can bi gbu we -gupali. ¹⁷ 'Sa -bhlokpade, -k 'yia -can bi 's, 'in -m k yi 'yaa -can bi 's we -gupali. ¹⁸ -K 'yia -can bi -bhlo, k mna, k yia 'bhuka 'bhlu, 'in k yia -m k -kanyo -can zize.

¹⁹ «We 'bu -gwlea 'wu, 'in wa -kanyo yia yi k 'ka k -lu zeli wa nya. ²⁰ -K 'yia -can bi gbu, k bea k kwesi, 'in k yi 'yaa -m -can bi gbu wleli. K neε: «Na -kanyo, -in ka 'mi -y -can bi gbu ti, in 'ka we 'yliyozu. In ka -can bi gbu 'yil 'ya, mu mta da.»

²¹ «K -kanyo neε k -yia: «We nanu 'yil, -in mi zclubhononyo -zku nya, 'in -na zua 'mi 'nngwe. -In ka -lu -sele 'yil, 'in -in yia we 'yliyozu tuklu, we 'deε 'gbu na nyea -mi -lu duun, -in 'ka we 'yliyozu. -In yi, in -y -mi 's 'ka 'muna li.»

²² «-K 'yia -can bi 's, k bea k -kanyo -y, 'in k neε: «Na -kanyo, -in ka 'mi -y -can bi 's ti, in 'ka we 'yliyozu. Nu, in ka -can bi 's 'yil 'ya, nu, mu mta da.»

²³ «K -kanyo neε k -yia: «We nanu 'yil, -in mi zclubhononyo -zku nya, 'in -na zua 'mi 'nngwe. -In ka -lu -sele 'yil, 'in -in yia we 'yliyozu tuklu, we 'deε 'gbu, na

nyea -mi -lu duun, -in 'ka we 'yliyozu. -In yi, in -yo 'mi 'so 'ka 'muna li.>

24 «-» 'yia -can bi -bhlo, ɔ bea ɔ -kanyo -yo, ɔ nee: «Na -kanyo, in -yi we 'ji nu, -in 'te, da -in 'nia -lu gwlu, -mo -na kwaa we. 'In da -in 'nia 'mno 'pa, -mo -na dia we.

25 In mi -mi sɔdaa 'gbu, in mnia, 'in in yia -na -can zize 'bhuka 'wu. Nu, wee -na -can nu.>

26 «ɔ -kanyo nee: «Na zɔlubhononyo, -na nukple -nyu 'yli, 'ya -in 'yaa, -in -yi we 'ji nu, da in 'nia -lu gwlu, -mo na kwaa we, da in 'nia 'mno 'pa, -mo na dia we. 27 We -ka yaa 'sa -mi, -mumu ka 'gbu -in 'nu na 'gwezi banki 'wukwaa? 'In da in -ka yi, 'in in 'ka -mo we -sa, -zugba we ka -gu -bhoa?»

28 «Tɔun, ɔ nee ɔ lubhonunya -yia: «A -sa wee -can bi -bhlo ɔ kwee, 'in ɔ kaa -can bi kugbua, a 'ka we ɔ yoo 'nye. 29 -Wa wee kaa -lu duun, wa -nu wa yia -gupalta, 'in wa -nu 'ka 'wuzumanu. Nu, nyime ɔ 'nia -lu duun -ka, we -sele mia ɔ kwee, kwee wa yia we ɔ -saa. 30 ɔ zɔlubhononyo ɔ ka nukple -nyua 'yli, ɔ mia da ni, a viteli ɔ 'pipee, nikpise 'wu, mo wa wilia, 'in wa lia gla 'wu.>

31 «ɔ Nyumee Yu yia yia, duduu 'wlulapulnyo ɔ tute nya, ɔ -yo ɔ 'anzl weee 'so. -Bha ɔ yia ɔ 'nnumnikpe -gu lada, 'in ɔ 'ka nyuma 'wlulaplu. 32 Laga weee yia ɔ 'yu 'wlugbelia, 'in mo yia nyuma -yosalsala. Sa numee 'yliyozonyo salsala bhlabhlenya -yo wlinya -yo, 33 'sa ɔ Nyumee 'Yu yia bhlabhlenya lilikwesɔlu zua, 'in ɔ 'ka wlinya kɔpesɔlu zu. 34 -Sleen, ɔ nyumaa 'wlulapulnyo yia gbaa -wa mia ɔ lilisɔlu -yia: «Amia, -mama na Dide palta ɔ -zɔnu -gu la, a yi. A yi, dudu -lolu na Dide mnazla la aɩn -yia, we 'ka duduu gweduda 'bhu, a yi a 'ka we -guladi. 35 Nu, njo ka 'mi 'bha, 'in a yia 'mi lililu 'nye. 'In 'nyumatu yia 'mi 'bha, 'in a yia 'mi 'nyu 'nye. In mi zlume 'lakpayu nya, 'in a yia 'mi kpa ɔ 'so nya. 36 In mi zlume kpanu nya, 'in a yia 'mi 'naa ku 'wugbalu. In ka zlume gu -yo, 'in a yia 'mi 'yuo 'paa yi. In mi zlume -kaslu 'wu, 'in a yia 'mi -yobe.>

37 «'In -wa mia tiklu yia we 'bigupali ɔ -yia: «Amiaa -Kanyo, nu, -in nee, njo mo -mi 'bhada, 'in -a yia -mi lililu 'nye, 'nyumatu mi -mi 'bhada, 'in -a yia -mi 'nyu 'nye. 38 Da -a 'yul -mi 'lakpayu nya, 'in -a yi -mi kpa ɔ 'so nya? -In mi kpanu nya, 'in -a yi -mi 'naa ku 'wugbalu? 39 -In ka gu -yo, -in mi -kaslu 'wu, 'in -a yi -mi -yobe? Labhla -a 'yi -mi, 'in -a yi we lenua?»

40 «Nyumaa 'wlulapulnyo yia gbaae: «In nee aɩn -yia gbuzɔnu sa, -we a nua le na 'busua bhelia -yia, na 'de -yia a nua we le.>

41 «Tɔun, ɔ nyumaa 'wlulapulnyo yia -wa mia ɔ kɔpesɔlu -yia gbae: «Amia -Lago tia me -yo la, a be lu! Nu, -kosu -we'e nyumoa, -we -Lago mnazla la *'Kuzu -yo we 'anzlunya -yia, a mo -mo. 42 Njo ka 'mi 'bha, 'in a 'ni 'mi lililu 'nye. 'Nyumatu mi 'mi 'bhada, a 'ni 'mi 'nyu 'nye. 43 In mia 'lakpayu nya, a 'ni 'mi kpa ɔ 'so nya. In mia kpanu nya, a 'ni 'mi 'naa ku 'wugbalu.>

44 «'In we 'bigu wa yia 'pala yiae: «Amiaa -Kanyo, nu, -in nee, njo mo -mi 'bhada, 'nyumatu mi -mi 'bhada, -in mi 'lakpayu nya, -in mi kpanu nya, -in ka gu -yo, -in

mi -kaslu 'wu, 'in -a 'ni -mi -yobe. Labhla -a 'yi -mia? Labhla -a 'ni we lenua?»

45 «ɔ Nyumaa 'wlulapulnyo yia we 'bigupaltae: «In nee aɩn -yia gbuzɔnu sae: -we a 'nia lenu -wa mia -sele -yia, -ami -yia a 'nia we lenu.>

46 «Nu, wamia, da wa paa wa -kaslu 'wu, 'in we'e bhla, -mo wa mnia. 'In -wa mia tiklu, 'yliyogagie -we 'nia bhloluda -ka, 'mu wa yia 'yia.>

Zuifoo 'yugalunya zua -Zezuu -yogbu
(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Zn 11.45-53)

26 -Zezu bhla gbu weee ni gbagbie, 'in ɔ nee ɔ 'bunonya -yiae:

2 «A -yi we 'ji nu, *'Wuzitylu 'feti ka cipa, we -tu 'wu 'yli 'so. Nu, ɔ Nyumee 'Yu, 'mo wa yia wlaa, wa 'ka ɔ *su -gu lakulu.>

3 Nu, -Lagobubonyaa -cian -yo Zuifoo nyuma kpasu gbelia 'wlu *'Lagobubonyaa -kanyo 'kadu Kaifoo -budunwee, 4 'in wa yia welu -bhlo bhl, wa 'ka -Zezu kpa 'wiemi, 'in wa 'ka ɔ 'bha. 5 Wa nee: «-A 'na kpalu ɔ 'fetu 'yli nya -ni, we 'ni -muu, 'in nyuma gbugblolua.>

'Njwo yabhlo slua -Zezuu 'wluo *-lasiklu
(Mk 14.3-9; Lk 7.36-50; Zn 12.1-8)

6 Da -Zezu mia Betani *sɔlbhanyo 'Simkko -budunwee, 7 'in 'njwo yabhlo yia ɔ -yobe. ɔ ka -bhonyida kwee, *-lasiklu -zɔnu, -we 'ka -vale 'tea, we mi we 'wu. -Zezu mia lida, 'in ɔ yia wee -lasiklu ɔ 'wluo slu. 8 ɔ 'bunonya 'yia we -yo, 'in wa yia 'ce 'pa, wa nee: «Lee -lu ka 'gbu ɔ nyumo 'sa sa wea? 9 A mneni yaa a 'ka wee -lasiklu -zɔnu pelu 'pa, 'in a 'ka we 'gwezi bobabhanya yoo 'nye.>

10 -Zezu yibheliala we 'ji nu, wa ka 'ce 'pa, 'in ɔ nee: «Lee -lu ka 'gbu a stal ɔ njwo nla? -We ɔ nua 'mi -yia le, gbuzɔnu -wa. 11 Nu, bobabhanya -yo aɩn 'so mi 'yli weee nya. Nu, -ami mia, we 'ni 'yli weee nya in mi aɩn glaa. 12 Na gbawlaa 'gbu ɔ yia wee -lasiklu na 'wluo slu. 13 In nee aɩn -yia gbuzɔnu sae: da wa yia -Lagobu gba dudu weee -gu, -we njwo ni nua da le, gbaa wa yia we, 'in ɔ lenugbu 'ka nyumaa dlu 'wu -tu.>

Zudasi 'yibha ɔ 'ka -Zezu wla
(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

14 Tɔun, -Zezuu 'bunonya kugbua le 'so glaa nyime yabhlo wa laa Zudasi Iskaliktu, mo mnia -Lagobubonyaa -cian -gbe, 15 'in ɔ nee: «'Lee, in -ka -Zezu wla ni, lee -lu a 'ka 'mi 'nyea?» 'In -maa yia ɔ tama glu -bhlo 'ya kugbua 'nye. 16 We 'bhu wee 'yli 'wu, sa ɔ 'kaa nu ɔ 'ka -Zezu wla, -bha ɔ bhla we 'yooo datale.

-Zezu -yo ɔ wlawlanyo lia
(Mk 14.12-21; Lk 22.7-14, 21-23; Zn 13.21-30)

17 Nu, Zuifoo *'floo 'nia ɔ ɔ -yo -kaa 'fetu 'yilu tianu nya, 'in ɔ 'bunonya yia ɔ layibha: «Mo -in 'yibha -a mo -mi -yia 'Wuzitylu 'feti -gu -lililu pia?»

18 -Zezu nee: «A mo -zɔ nyime nu -gbe, † a gba ɔ -yia: «-Amiaa -Kanyo nee: «Na bhla ka nyini. -Na -gbe na yia 'Wuzitylu 'feti -saa, in -yo na 'bunonya 'so.> » 19 -We ɔ

gbaa wa -yla, 'mu wa nua le, 'tn wa yia wee 'fetu -gu -lilili pi.

²⁰ Jibhe zaa, 'tn -Zezu -yɔ ɔ 'bunɔnya yia ladɪ wa 'ka li.

²¹ Da wa mɪa lida, 'tn ɔ nɛɛ: «ln nɛɛ aɪn -yla gbuzɔnu sa nu, aɪn glaa, nyumɛ yabhlo yia 'mɪ wlaa.»

²² 'tn we yia wa -yɔkpa, 'tn wa yia ɔ layɪbhayɪbhɛ bhli -bhlo -bhlo: «Na -Kanyɔ, we 'nɪ -amɪ, we 'nɪ muɔ?»

²³ ɔ nɛɛ: «-ɔ -yɔ 'mɪ 'sɔ -ka 'floo 'ɲwa zapu lu, mɔ -wa.

²⁴ Gbuzɔnu -wa: sa we mɪa cɛɪɪda -Lagɔsɛbhɛ 'wu ɔ daa, 'sa ɔɔ *Nyumɛɛ 'Yu yia mɪnɪ. Nu, nyumɛ -ɔ 'kaa ɔ wla, 'tn wa 'ka ɔ 'bha, gbunyuu mɪ -mɔɔ -nu nya. Wa 'nɪ yaa -mɔɔ gwalt, we nanɪ 'yɪ.»

²⁵ Zudastɔ -ɔ 'kaa -Zezu wla yia ɔ layɪbha: «Wlabi, we 'nɪ -amɪ, we 'nɪ muɔ?»

-Zezu nɛɛ: «-Mɪ gbaa dɛ -muɔ!»

-Zezu -yɔ ɔ 'bunɔnya lia

(Mk 14.22-26; Lk 22.15-20; 1 Kol 11.23-26)

²⁶ Wa mɪa lida, 'tn -Zezu yia 'floo 'wubhu. ɔ 'paa -Lagɔ fuo, 'tn ɔ yia we ladɪɪɪ. ɔ dlɪɪɪa we ɔ 'bunɔnya 'wula, 'tn ɔ nɛɛ: «A 'bhu we 'wu a 'ka we li, na ku -wa.»

²⁷ -Muɔ 'bɪgu, 'tn ɔ yia nu -kɔpu 'wubhu, ɔ 'paa -Lagɔ fuo, 'tn ɔ yia we wa yoo 'nyɛ, ɔ nɛɛ: «A 'dɛ weee 'ma we.

²⁸ Nu, mu -wa na 'pɔɔn -we yia jitea nyuma duuun 'gbu, 'tn we 'ka -Lagɔ -yɔ nyuma 'wususlolu. ²⁹ Nu, gbuzɔnu -wa, zɪ na Dide -ka dudu 'wlulapɪɪ, we zɪ na maa nu lolu. We 'nɪ -muɔ, we 'ka -zɛɛn 'wubhu, 'tn 'na 'ka nu 'ma.»

³⁰ Wa bhɪta -Lagɔ -luɔ 'bhie, wa yia 'tɪa, 'tn wa yia *Olivusunyaa -gɔgɔ 'wlu mɪnɪ.

-Zezu nɛɛ nu, Piɛɪɪ yia ɔ gbu kpɛɪɪa

(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Zn 13.36-38)

³¹ Tɔun, -Zezu nɛɛ wa -yla: «Nu, -zɛɛn sabɔɔ 'dɛbhie -gbolu, a 'dɛ weee yia 'mɪ 'bɪ 'bhua. Nu, we mɪ cɛɪɪda -Lagɔsɛbhɛ 'wusɛ:

«Bhlabhɛɛ 'yɪɪyɔɔnyɔɔ na yia 'bhaa,
'tn bhlabhɛɛ 'ka lamɔɔ.»

³² Nu, 'tn -ka tɪɪ, 'tn -ka 'wusɔ lu, Galilee na yia aɪn wulua mɪnɪ.»

³³ 'tn Piɛɪɪ nɛɛ ɔ -yla: «Nyuma weee -ka -mɪ 'bɪ 'bhu, -amɪ 'na 'ka we lɛnu.»

³⁴ 'tn -Zezu yia we 'bɪgupalɛ: «ln nɛɛ -mɪ -yla gbuzɔnu saɛ: -zɛɛn sabɔɔ mɪa, -na kpɛɪɪ na gbu 'wula -zakpa ta, -zugba -kukɔ 'nɪ -sɔɔ gbo.»

³⁵ Piɛɪɪ nɛɛ: «-lnnya, we 'nɪ -muɔ, we -ka 'bha wa 'ka 'tn -yɔ -mɪ 'sɔ 'bha, 'tn 'na 'ka -na gbu kpɛɪɪ.»

'Sa -bhlokpadeɛ, wa 'dɛ weee gbaa wee wɛɪɪ -bhlo.

-Zezu bhuhhoea -Lagɔ Getɪsemanee

(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

³⁶ -Zezu -yɔ ɔ 'bunɔnya 'sɔ, 'tn wa yia da wa laa Getɪsemanee mɪnɪ. -Bha ɔ gbaa wa -ylae: «A -dɪ da la, 'tn 'ka mɔ mɪnɪ, 'tn 'ka -Lagɔ bhuhhoe.»

³⁷ ɔ -yɔ Piɛɪɪ -yɔ Zebedee 'yua 'sɔ klaa, 'tn wa yia mɪnɪ. -Bha ɔ -gu yia, 'tn 'pɔɔn yia ɔ dlɪɪɪ 'wu slo. ³⁸ 'tn ɔ nɛɛ wa

-ylae: «Na dlɪɪɪ sulo mɪ 'mɪ 'bhada, a -tu 'yɪɪyɔgada, a -yɔ 'mɪ 'sɔ.»

³⁹ ɔ bɛa 'yu -sɛ, 'tn ɔ yia 'klu lagbli, 'tn ɔ yia -Lagɔ bhuhhoe, ɔ nɛɛ: «Na Dide, -tn -ka we 'yɪɪbha, -tn vlalɪ 'mɪ sɪasɪ 'kadu -mɪnɪ gwe. Nu, we 'na -zɛɪ na dumagbu -nɪ, we -zɛ -na dumagbu.»

⁴⁰ 'tn ɔ yia ɔ 'bunɔnyaa -gbɛ luyi, -zugba wa mɪ 'ylaa 'wu. ɔ nɛɛ Piɛɪɪ -yla: «A 'nɪ mɪnɪ a 'ka 'yɪɪyɔgada -tu 'lɛɪɪ -bhloo -kpua, a -yɔ 'mɪ 'sɔɔ? ⁴¹ A -tu 'yɪɪyɔgada, a bhuhhoe -Lagɔ, a yɪ laylagbu lu bhɪɪɪ. Nu, nyumɛɛ dlɪɪɪ 'yɪɪbha we 'ka -lu -zɔnu lɛnu, 'tn ku 'nɪ we mɪnɪ.»

⁴² Tɔun, ɔ 'bhu 'yaa wa -yɔ lu, 'tn ɔ yia -Lagɔ bhuhhoe. ɔ nɛɛ: «We -ka nu, 'yoo -putu 'nɪ -mɪ, sɪasɪa -yoo 'nɪ 'tn 'ka bhli, -na dumagbu nu lɛ.»

⁴³ ɔ yia lu, -zugba wa mɪ 'ya 'ylaa 'wu, wa 'yɪ ka 'wuwɔmanu 'gbu. ⁴⁴ ɔ 'bhua wa -yɔ lu, 'tn ɔ yia 'yu bɛ, 'tn ɔ tanu yia -Lagɔ bhuhhoe -zugba ɔ gbaa wee wɛɪɪ -bhlokpadeɛ.

⁴⁵ 'tn ɔ yia ɔ 'bunɔnyaa -gbɛ yɪ lu, 'tn ɔ nɛɛ wa -ylae: «A mɪ 'ylaa 'wu -bhlokpadeɛ, nyapɛda a mɪa yɪ? Da wa 'kaa Nyumɛɛ 'Yu wla gbunyuu -lɛnunya -yla, we bhla ka nɪnɪ. ⁴⁶ A -sɔ 'wu, -a 'ka mɪnɪ! A -talɪ, nyumɛ -ɔ 'kaa 'mɪ wla, mɔ yia mɔ.»

-Zezu wa yia kpa

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Zn 18.3-21)

⁴⁷ Da -Zezu mɪa gbada, wɛɪɪ mɪ ɔ ɲwɛɛ, tɔun Zudastɔ yia yɪ. ɔɔ Zudastɔ mɪa, ɔ mɪ -Zezuu 'bunɔnya kugbua lɛ 'sɔ glaa. 'tn ɔ -yɔ nyumaa -zlo yia yɪ, tugugblɛ -yɔ su kibhe nya kwɛɛ. Nu, -Lagɔbunɔnyaa -cɪan -yɔ nyuma kpasɪ tiea wa. ⁴⁸ ɔ 'kaa ɔ wla, sa ɔ 'kaa ɔ wla, ɔ ka wa -yla we gba. ɔ nɛɛ: «Nyumɛɛ 'tn -ka gblɛɪɪ nɪ, mɔ -wa, a kpa ɔ.»

⁴⁹ Tɔun, ɔ bɛa -Zezu -yɔ, ɔ nɛɛ: «*Wlabi» ɔ fusasɛ nya, 'tn ɔ yia ɔ gblɛɪɪ.

⁵⁰ -Zezu nɛɛ ɔ -ylae: «Tale, -we -tn yia lɛnu, -tn nu we lɛ slɔ.»

-Bha tɔɪa bɛa -Zezu -yɔ, 'tn wa yia ɔ kpa. ⁵¹ Nu, ɔ 'bunɔnyaa 'yabhlo -saa tugugblɛ tukpa 'wu, 'tn ɔ yia we -Lagɔbunɔnyaa -kanyɔ 'kaduɔ zɔɪubhonunɔnyɔ 'pa, 'tn we yia ɔ yukwɪɪ 'wlu -dlɪɪ. ⁵² Tɔun, -Zezu nɛɛ: «Fa -na -gblɛ we 'bɪgu. Nu, -ɔ -ka tugugblɛ 'wubhu, tugugblɛ 'yɪɪ ɔ mɪnɪ. ⁵³ -tn yɪbhɛɪɪ we 'jɪ nu, 'tn mɪnɪ 'tn 'ka na Dide bhuhhoe, -bha -bhlokpadeɛ, ɔ 'ka 'mɪ 'anznyaa -zakpa kugbua lɛ 'sɔ yoo 'pa, we 'ka gu. ⁵⁴ We -ka 'sa -mɪ nɪ, sa -we mɪa cɛɪɪda -Lagɔsɛbhɛ 'wu 'ka gbuzɔnu -zɛa? Nu, we nɛɛ 'sa we yia 'plɪa.»

⁵⁵ -Zezu nɛɛ wa -yla: «'Wienyɔ 'tn -mɪa, 'tn a yia 'mɪ kpa yɪ tugugblɛ -yɔ su kibhe nya kwɛɛ -nya yɪ? -lnnya! 'Yɪ weee nya, 'tn mɪ ladɪɪda -Lagɔbudu 'kadu zɔ gbu -sloluda, 'tn a 'nɪ 'mɪ kpa. ⁵⁶ Nu, 'sa we 'dɛ weee 'plɪa sa, 'tn -Lagɔgbuu -falpanyaa wɛɪɪ -we mɪa cɛɪɪda -Lagɔsɛbhɛ 'wu, we 'ka gbuzɔnu -zɛ.» Tɔun, 'tn ɔ 'bunɔnya yia -bha ɔ tɪ -gwagwɛ nya.

-Zezu wa kwaa gbuwubhunya 'yu

(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55,63-71; Zn 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Wa kpa ɔ, 'tn wa yia ɔ -Lagɔbunɔnyaa -kanyɔ 'kadu, -ɔ wa laa Kaifuu -gbɛ kwa. Da -Lagɔbunɔnyaa

-cian klaa, -Lagok titee gwesanya klaa, wa -yo nyuma kpassi gbelia 'wlu. ⁵⁸ Pieli mi -Zezu 'bi, k 'ni k -yo cipa, 'in k yia -Lagobubonyaa -kanyo 'kaduu -buduŋwee plali, k 'ka -bha 'yi.

⁵⁹ -Lagobubonyaa -cian -yo gbuwubhunya weee titala yoyogbu la -Zezu -yo, wa 'ka k gbu 'wluladli, 'in wa 'ka k 'bha, wa 'ni gbu yabhlogboko 'yi. ⁶⁰ Nyuma -wa yia -Zezu yo -gu la zulua, -maa -zu 'wu. Nu, nyume k 'kaa welt gba -we -yo wa 'kaa -Zezu 'bha, -moko 'ni -mi. -Sleen, nyuma 'so -saa 'wu wa nyidi, ⁶¹ 'in -maa nee: «-o mia da ni, k nee nu, k mneni k 'ka -Lagobudu 'kadu labhli, 'in k 'ka we 'subha 'yili ta zo.»

⁶² -Lagobubonyaa -kanyo 'kadu -saa 'wu, 'in k nee -Zezu -yiae: «Nyuma ni ka -mi gbu 'wluladli, -in 'ni mneni -in 'ka gbu -gu -saa?»

⁶³ -Zezu yia ŋwe -muda -tu. 'in -Lagobubonyaa -kanyo 'kadu nee k -yiae: «-in bi 'mi -yia, 'yiyoga -Lagoko 'ŋni nya: 'lee, -Lagoko -Bhasanyo, -Lagoko 'Yu -in -mia yi?»

⁶⁴ -Zezu nee: «'Mu -in gbaa de! In nee 'ya aŋ -yia nu, Nyumee Yu yia 'tite -ka -Lagoko lilisoko ladia. 'Yia a yia k, yalipupa -gu -zugba k -yo we kwli.»

⁶⁵ Tson, -Lagobubonyaa -kanyo 'kadu yia k 'naa yia 'ce nya, 'in k nee: «o ka -Lagoko velt, a 'de weee ka we 'nu. -A 'ni -sleen gbudayinyoko gbu -ka. ⁶⁶ 'in amia, a nee laa?»

Wa nee: «o -yogbu -wa, wa 'bha k.»

⁶⁷ Tson, wa yia k -dle koko slu, 'in wa yia k -kwli 'pa, -zugba tala subhaa k 'kpa yukwli, ⁶⁸ 'in wa nee: «-Lagoko -Bhasanyo, nyoko 'pa -mi -lua? -in gba k 'ŋni!»

Pielu kpele -Zezuu gbu

(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Zn 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Nu, Pieli -di -bha la, 'pipee -buduŋwee, 'in -Lagobubonyaa -kanyo 'kaduu zolubhononyoko yabhlo yia k -yobe, 'in k nee k -yia: «-Mi, -in -yo Galileyu -Zezu 'so mi ya.»

⁷⁰ 'in k yia nyuma weee 'yibadi kpele, k nee: «-We a mia gbada, in 'ni we -yi!»

⁷¹ o mnia 'suoko kloko -yo, 'in zolubhononyoko yabhlo yia k 'yi, 'in -moko nee nyuma mia -bha -yia: «-o mia de ni, k -yo Nazaletiyu -Zezu 'so mi.»

⁷² 'in Pieli yia we kpele -tapa, k nee bibie nyae: «In 'ni nyume ni -yi!»

⁷³ -Bha bea -se, -wa mia -bha, wa nee k -yia: «Nu, gbuzoko -wa, -in mi wa glaa. -Na gbagbaweli -gu -a yibhelia we 'ji.»

⁷⁴ Tson, Pieli yia bi, k nee: «In 'ni k -nyume ni -yi! In -ka yo 'tubhu, -Lagoko 'pa 'mi -kaslu 'wu!»

-Bha -bhlokpade -koko gboa. ⁷⁵ 'in Pieli dli yia -we -Zezu gbaa k -yia -gu -bho: «Nu, -na kpele na gbu 'wula -zakpa ta, -zugba -koko 'ni -slo gbo.»

Pielu 'taa, 'in k yia nyaziwie wida -tu kpoko.

-Zezu wa kwaa Pilatu 'yu

(Mk 15.1; Lk 23.1-2; Zn 12.28-32)

27 Zlukpe -papa, -Lagobubonyaa -cian -yo Zuifuu nyuma kpassi weee yia welt bhli, wa 'ka -Zezu 'bha. ² Wa gbuan k, *Wokmu -nyume k -pula Zudee

-dudu 'wlu la, wa laa Pilatu, 'in wa yia k -moko -gbe kwa. 'in wa yia k -moko yoo 'nye.

Zudasi tla

(Lngb 1.18-19)

³ Zudasi, -o wlaa -Zezu, k 'yia nu, wa ka k -yogbu 'wubhu wa 'ka k 'bha, 'in k dli yia k zukpa -sa. 'in wee tama glu -bhlo 'ya kugbua mia, k yia we -Lagobubonyaa -cian -yo Zuifuu nyuma kpassi yoo 'nye lu. ⁴ o nee: «Nyume k -'nia gbonyuu yabhlogboko 'ji -yi, in ka k wla wa 'ka k 'bha, gbonyuu in nua le.»

Wa nee k -yia: «-Muu 'ni -amiaa gbu. -Na 'dee gbu mu.»

⁵ Zudasi vitelia wee 'gwezi -moko -Lagobudu 'kadu zo, k mnia, 'in k yia k 'de buzi. ⁶ -Lagobubonyaa -cian 'bhua wee 'gwezi la, 'in wa nee: «Wee 'gwezi mia da ni, nyumee 'poko 'gwezi -wa, nu, -a 'ni mneni -a 'ka we -Lagobuduu 'kaduu 'kesu 'wuzu.»

⁷ Wa bhla welt, 'in wa yia wee 'gwezi labhu, 'in wa yia we nya nyidabhlanoko kpa zo, we 'ka 'lakpanyaa 'bhlu -luda -ze. ⁸ We 'dee 'gbu wa laa -zeen yli nya we «nyumee 'poko kpa.» ⁹ Nu, -we -Lagobuu -falpanyo Zelemi gbaa, mu nua le.

«Nu, tama glu -bhlo 'ya kugbua, mu -wa -vale -we -gu *Izlaeli -yilaasi bhla welt, wa 'ka k 'wuzoko.»

¹⁰ 'Mu wa 'bhua 'wu,

'in wa yia we nyidabhlanoko kpa 'wuzoko.

Sa na -Kanyo tiea 'mi,

'sa wa nua we le.»

Pilatu 'bhua -Zezuu -yogbu 'wu

(Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Zn 18.33-38)

¹¹ Wa 'yigbelia -Zezu Pilatu 'yu, 'in -moko nee k -yia: «Lee, Zuifuu 'wlulapinyo -in -mia yi?»

'in -Zezu nee k -yia: «'Mu -in gbaa de.»

¹² -Muu 'bigo, -Lagobubonyaa -cian -yo Zuifuu nyuma kpassi dli k gbu 'wlu la, k 'ni gbu -gu -sa. ¹³ Tson, Pilatu nee k -yia: «-We weee wa gbaa de -na da ni, -'in 'nu wee?»

¹⁴ -Zezu 'ni we 'yabhlogboko 'bigupali, 'in we yia Pilatu ŋwegaga -subhali.

Pilatu nee nu, wa 'bha -Zezu

(Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Zn 18.39-19.16)

¹⁵ Nu, Zuifuu *'Wuzitiyili 'feti -ka nyini ni, -o nyumaa -zlo 'yibhaa, moko Wokmu -duduu 'wlulapinyo saa -kaslu 'wu. ¹⁶ We bhla, nyume k -nyuma weee -yia, wa laa -Zezu -Balabasi, moko mia -kaslu 'wu. ¹⁷ Da nyuma duun gbelia 'wlu Pilatu -gbe, 'in k yia wa layibhae: «Nyoko a 'yibha in 'tide 'yia? -Zezu -Balabasi yaayu, -Zezu wa laa -Lagoko -Bhasanyoko?»

¹⁸ Nu, Pilatu 'de -yi we 'ji nu, zenyidli nya wa wlaa k -Zezu. ¹⁹ Pilatu -dia la, k mi gbuwubhuda, 'in k 'ŋnyo yia k welt yoo 'pa: «-in 'na plali nyume mia nu gbu 'wu -ni. o 'ni gbonyuu lenu. Nu, -zeen saboko mia, -moko 'yiaa 'wu, in ka k 'gbu -zila 'yi.»

20 *Lagobubonyaa -cian -yɔ nyuma kpast sumanla nyumaa -zlo -yɔla, wa 'ka gba nu, ɔ 'tide -Balabasi 'yi, 'tn ɔ 'ka -Zezu 'bha. 21 ɔ duduu 'wlulapilnyɔ nɛɛ wa -yla: «Nu, nyume yabhlo na yia 'yitidea. 'Lee, wa 'desɔb-hie glaa, nyɔɔ tn 'ka 'yitidea?»

Wa nɛɛ: «-Balabasi!»

22 Pilati nɛɛ: «We -ka 'sa -mi, -Zezu wa laa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ, 'lee, lɛɛ -lu tn 'ka ɔ nunua?»

'ln wa nɛɛ: «Kulu ɔ *su -gu la!»

23 Pilati nɛɛ: «Gbunyuu -mumu ɔ nu lɛa?»

'ln wa yia 'wukpi 'tite: «Kulu ɔ su -gu la!»

24 Da Pilati 'yia nu, -we ɔ mia lenuda we bhe, 'tn 'gbe mia gbugbloluda bhabha, ɔ 'bhua 'nyu 'wu, ɔ budoa kwe nyuma weee 'yibadi, 'tn ɔ nɛɛ: «Nyume nu tltllee 'gba 'ni 'mi 'wlu -mi. Amiaa 'dɛɛ gbu -wa!»

25 Wa 'dɛ weee nɛɛ: «ɔ tltllee mia, -amiaa -yɔ -amiaa 'yiaaslu 'wlu -gbu -wa!»

26 Tɔtn, 'tn Pilati yia -Balabasi -kaslu 'wusa. 'tn ɔ nɛɛ 'sluja -yla nu, wa selɔ -Zezu, 'tn wa 'ka ɔ su -gu lakulu.

'Sluja nyanta -Zezu
(Mk 15.16-20; Zn 19.2-3)

27 Pilatu 'sluja kwaa -Zezu duduu 'wlulapilnyɔɔ -budunwɛɛ. 'Sluja weee bibeaa ɔ, 28 'tn wa yia ɔ -bana 'wusa, 'tn wa yia ɔ 'naa zalu 'wupla. 29 Tɔtn, wa maa 'wia -kloo, 'tn wa yia we ɔ 'wluo -pla, 'tn wa yia gblee ɔ lilisɔ 'wu zu. Wa 'sibhlii 'kukulu ɔ 'yu, 'tn wa yia ɔ nyant. 'tn wa nɛɛ: «Zuifuu 'wlulapilnyɔ, -na fuu!»

30 'tn wa yia ɔ -dlɛ -gu slu. Wa 'bhua gblee 'wu, 'tn wa yia we ɔ 'wluo 'pa. 31 Da wa bhia ɔ nyanle, 'tn wa yia ɔ 'naa zalu 'wusa, 'tn wa yia ɔ 'dɛɛ -bana ɔ 'wupla, 'tn wa -yɔ ɔ yia mni wa 'ka ɔ su -gu lakulu.

-Zezu wa kulua su -gu la
(Mk 15.21-35; Lk 23.26-43; Zn 19.17-27)

32 Da wa 'tlaa 'gbe, 'tn wa -yɔ Silentyu 'Simɔɔ yia gbeli. 'Sluja nɛɛ ɔ -yla -gla nya nu, ɔ 'bhu -Zezuu su 'wu. 33 'tn wa yia da yabhlo wa laa zuifuweɔ 'wu Gɔlugota nyini, we ji -wa nu, 'wluu 'kuuaa da. 34 -Bha 'sluja 'nyɛa -Zezu nu -we lu wa palta kalɔ -nyakpɔ. -Zezu 'yia we 'ɲwe, ɔ 'ni we 'ma. 35 Wa yia ɔ su -gu lakulu, 'tn wa yia -nigbi 'pa, -we wa 'kaa 'yl -bhlo -bhlo ɔ -bananya glaaa 'gbu. 36 Tɔtn, wa yia -bha ladi, wa 'ka ɔ 'yliyɔzu.

37 -We ka 'gbu wa yia ɔ 'bha, wa ka we celɔ, 'tn wa yia we ɔ 'wlubita lakulu:

-ɔ MIA DA

ZUIFUU 'WLULAPILNYɔ -ZEUU -WA

38 Wa ka 'ya 'wiɛnya 'sɔ su -gu lakulu ɔ kwesi. 'Yabhlo mi ɔ lilisɔlu, 'tn -gudu mia ɔ kɔpɛsɔlu. 39 -Wa pluta -bha, 'wlu wa bitea, 'tn wa vɛla ɔ, 40 wa nɛɛ: «-Mi, -mi gbaa -tn 'ka -Lagobudu 'kadu -wɔl, 'tn -tn 'ka we 'subha 'ylt ta 'wu ni, -sa -na -dɛ gbu 'wu. Nu, -tn -ka -Lagɔɔ 'Yu nya -mi, -tn 'bhu su -gu -tn 'ka lasibhli.»

41 'Sa -bhlokpade, -Lagobubonyaa -cian klaa, -Lagɔɔ titee gwesanya klaa, we -yɔ Zuifuu nyuma kpast nyanta ɔ, wa nɛɛ: «ɔ ka nyuma tɔlua pue, 42 ɔ 'ni -sɛɛn mneni ɔ 'ka ɔ 'dɛ pue. *Izlaɛlu 'Wlulapilnyɔ ɔ -mia yl? We -ka 'sa -mi, ɔ 'bhu su -gu ɔ 'ka lasibhli, 'tn -a 'ka ɔ dli -gu zu.

43 'ln ɔ nɛɛ: «ln mi -Lagɔɔ 'Yu nya.» Nu, -de -Lagɔ yi ɲwnu, ɔ 'ka ɔ gbu 'wusa, -bha -a yia 'yia.»

44 'Sa -bhlokpade, 'wiɛnya, -wa wa kulua su -gu la ɔ kwesi, -maa vɛla ɔ.

-Zezuu tɔlɔ

(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Zn 19.28-30)

45 'Ylu 'ka -gbnyɔɔ nyinia yi, nikpise kpaɔ dudu weee -gu, we li 'lɛɛ ta. 46 We bhialɔ -Zezu 'kpa 'wu 'tɛɛ, ɔ nɛɛ: «Eli, Eli, lama sabakatani?» -Muu ji -wa nu: na -Lagɔ, na -Lagɔ, lɛɛ -lu ka 'gbu -tn yi 'mi 'bi 'bhua?»

47 Nyuma tɔlua -wa mia -bha, -wa 'nua we, wa nɛɛ: «ɔ mi Elii lada!»

48 Wa 'yabhlo 'bhua -fuu 'wu -gwagwɛ nya, ɔ faa we kalɔ nu lu, 'tn ɔ yia we gblee 'yɛɛ 'wu zu, 'tn ɔ yia we ɔ ɲwe -yɔɔ ɔ 'ka 'ma.

49 Nu, wa tɔlua nɛɛ: «-ln wu -sɔ. -De Elii yi yi -mɔɔ 'ka ɔ gbu 'wusa, -a 'ka -bha 'yl!»

50 -Zezu yia 'wukpi lu 'tɛɛ, 'tn ɔ yia tɔ. 51 -Bha -bhlokpade, 'naa bɔɔɔ -Lagobudu 'kadu ɔ bhlii 'wuɔɔɔɔ we nyɔɔ -mɔ yalɔ tɔklɔ, 'tn we yia ɔ nyini. Dudu yia zuklu, 'tn tukpanya yia 'wuɔɔ. 52 Gbawla yia ɲwe -kalɔ, 'tn -Lagonyuma tɔlua -wa tɔɔ, 'tn wa yia tɔɔɔɔ glaa 'wusa. 53 'tn wa yia wa gbawla 'wutla. Da -Zezu -sɔɔ tɔɔɔɔ glaa 'wu, wa mni -Zeluzalemɔ, 'tn nyuma duun yia wa 'yl.

54 *Wɔmɔ -sluja glu gbuu 'yugalnyɔ -yɔ ɔ 'sluja, -wa mia -Zezu 'yliyɔɔɔɔ, wa 'yia dudu zukluda we -yɔ -lu weee -we 'plɔ, 'tn wa yia nyant nu, wa nɛɛ: «-Lagɔɔ 'Yu ɔ -mia 'piɛɛ!»

55 'Nɲwɔ -duun mia -bha, -wa kwaa -Zezu yoo Galilee, 'tn -wa pia ɔ -yla, wa 'yɛɛɛ -mɔ 'pi, -zugba wa yia.

56 Wa glaa, Magdala -ɲwɔ Malii klaa, *Zake -yɔ *-Zezefuu 'nyaa Malii klaa, we -yɔ Zebedeɛ 'yuaa 'nyaa mi -bha.

Alimateyu *-Zezefu faa -Zezu gbawla 'wu
(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Zn 19.38-42)

57 Jibhe mia ɔɔɔ, 'tn Alimategebe 'wuu 'ɲnumnyɔ yabhlo wa laa *-Zezefu, 'tn -mɔɔ yia yi. Nu, -mɔɔ mi -Zezuu 'bunɔnyɔ nya. 58 ɔ mni Pilatu -gbe, 'tn ɔ yia -mɔɔ -Zezu 'kwie -zlalɔ. Tɔtn, Pilati yia ɔ 'yoo 'nyɛ ɔ -yɔ we 'ka mni. 59 ɔ 'bhua -Zezuu 'kwie 'wu, 'tn ɔ yia we 'naa lolu -yɔ zu. 60 'Bhuka -we wa 'bhluu tukpa 'wu ɔ 'dɛɛ -yla, we nukplɛ ɔ faa wee 'kwie. We 'bɔɔ, ɔ glipea tukpa -boklo 'kadu, ɔ klaa gbawla ɲwe, 'tn ɔ yia mni.

61 Magdala -ɲwɔ Malii -yɔ Malii -putu -dɔ -bha gbawla 'yu la.

'Sluja -kua -Zezuu gbawla ɲwe

62 Zɔ -ka zɔ, mu -wa *Nyapeylɔ. -Lagobubonyaa -cian -yɔ Faliznyuma yia Pilatu -gbe mni. 63 Wa nɛɛ: «-Amiaa -kanyɔ, -we ɔ yokanyɔ ni gbaa, -zugba ɔ -ga 'yɛɛɛ, -amiaa dli ka we -gu lasibhli. ɔ nɛɛ: «'Ylɔ 'sɔ, we tanu nya, na yia tɔɔɔɔ glaa 'wusa.» 64 We 'dɛɛ 'gbu, -na zukpa -wa, tie -na 'sluja, wa 'ka ɔ gbawla ɲweku tɔklɔ 'ylɔ ta. Wa -ka 'sa nu, ɔ 'bunɔnyɔ 'ni mneni wa 'ka ɔ 'kwie

yli, 'ln wa 'ka gba nu, ɔ ka tɪtɪlnya glaa 'wusɔ. We 'nɪ -mɪ, yo -mumu wa yia tubhua, we -nyu 'yli we -zi tɪanɪ.»

⁶⁵ Pilati nɛɛ: «'Sluja nɪ, sa a -ka we ɲwɛkukue mneni, a mni a 'ka 'sa we ɲwɛku.»

⁶⁶ Tɔn, wa yia mni wa 'ka gbawla ɲwɛku. Tukpa -we mia we ɲwɛɛ, 'ln wa yia we -yɔ 'pa, 'ln wa yia -bha 'sluja 'yɪgbeli, wa ka we 'yɪyɔzɔ.

-Zezu -sɔa tɪtɪlnya glaa 'wu
(Mk 16.1-11; Lk 24.1-12; Zn 20.1-10)

28 Nyapeyli 'plɪa, dimasɪ zɪukpɛ -papa, Magɪdala -ɲwɔnɔ Malii -yɔ Malii -putu yia gbawla -gu mni. ²Tɔn, 'ln dudu yia zuklu sa -gɪgɪli. -We ka gbu -wa, Jɛ-jitapɛɛ 'anzɪ 'bhua yalɪ, mu 'sɪbhɪli la, we gɪlɛpa tukpa -boklo 'kadu, 'ln we yia we gbawla ɲwɛɛ -sa, 'ln we yia we -gu ladɪ. ³Sa 'nyu 'kaa 'yɪka 'pa, 'sa we 'klu mia, 'ln we 'wu -bana lɪa 'paɪn 'paɪn. ⁴Waa 'sluja nua nyancɔ, -zugba wa tɛɪa, 'ln wa yia bhɪli tɪtɪlnya 'bhisa. ⁵Nɪ, 'anzɪ nɛɛ ɲwɔnɔ -yla: «A 'na nunu nyancɔ -nɪ. ln -yi we 'ji nɪ, -Zezu -ɔ wa kulua *su -gu la, ɔ da a mia -tal-da. ⁶ɔ 'nɪ -seli -mɪ. Sa ɔ gbaa, ɔ ka tɪtɪlnya glaa 'wusɔ, ɔ -ga 'yɪyɔ. A yi, da ɔ pɪa zɪmɛ la, a 'ka -bha 'yɪ. ⁷A mni -gwagwɛ nya, a 'tɪsɔ ɔ 'bɪnɔnɔ nɪ, ɔ ka tɪtɪlnya glaa 'wusɔ, ɔ ka aɪn 'yugalɪ Galilee. -Mɔ a yia ɔ 'yɪa. Nɪ, 'mu ln gbaa dɛ aɪn -yla.» ⁸Wa 'bhua gbawla -yɔ slɪ, wa mɪ nyancɔ nuda, -zugba 'muna 'kadu mɪ wa dɪ 'wu. 'ln wa yia mni -gwagwɛ nya, wa 'ka -Zezuu 'bɪnɔnɔ 'dɪ -salɪ. ⁹Tɔn, 'ln -Zezu yia wa yoo yi, ɔ nɛɛ wa -yla: «Ka 'yuo 'pa!» Wa bɛa ɔ -yɔ, 'ln wa yia ɔ bhɪ lakpa, 'ln wa yia ɔ 'yɪlɪmanɪ. ¹⁰'ln ɔ nɛɛ

wa -ylaɛ: «A 'na nunu nyancɔ -nɪ, a mni, a gba na bhɪli -yla wa mni Galilee, -mɔ wa yia 'mɪ 'yɪa.»

'Dɪ 'sluja -saa
(Mt 27.62-66)

¹¹Da waa 'ɲwɔnɔ mia -slɔ 'yloogblɪ, 'sluja -wa -kua gbawla ɲwɛ, 'ln wa tɔlua yia 'gbe nukplɛ lumnɪ. -We weɛɛ 'plɪa, 'mu wa gbaa -Lagɔbɔbɔnyaa -ɔɪan -yla. ¹²-Maa -yɔ nyuma kpasɪ gbɪli 'wɪ, 'ln wa yia wɛɪɪ -bh-lo bhɪ. Wa 'nyɛa 'sluja 'gwɛzɪi -zɪ, ¹³'ln wa nɛɛ: «-We a 'kaa gba nɪ, mu nɪ da: «Nɪ, sabɔ, da -a mia 'yɪlaa 'wu, 'ln ɔ 'bɪnɔnɔ yia yi, 'ln wa yia ɔ 'kwɛ yɪ.» ¹⁴Nɪ, ɔ dudu 'wlulapɪnɔnɔ -ka we 'nɪ, -we -a 'kaa gba, -a -yi we. Gbu 'na 'ka aɪn yɪ.»

¹⁵'Sluja -yɔ wa 'gwɛzɪ mni, -we wa gbaa wa -yla, mu wa nua lɛ. Wee 'dɪ wa zua 'sluja, 'ln we yia lamneni Zuɪfuu -gbɛ. -Zɛɛn yɪ nya, wa mɪ -slɔ we gbada.

-Zezu -slɔlua ɔ 'dɛ ɔ 'bɪnɔnɔ 'kɪ
(Mk 16.14-18; Lk 24.36-49; Zn 20.19-23; Lngb 1.6-8)

¹⁶ɔ 'bɪnɔnɔ kugbua lɛ -bhɪo mni Galilee, -gɔgɔ -we -Zezu -slɔlua wa 'kɪ, 'mu wa -gblaa. ¹⁷Wa 'yɪa -Zezu -yɔ, 'ln wa yia ɔ 'ɲɪ -mɪnɪ. Nɪ, wa tɔlua lɪa dɪ. ¹⁸-Zezu bɛa wa -yɔ, 'ln ɔ nɛɛ: «-Lagɔ ka 'mɪ 'tɪtɛ weɛɛ 'nyɛ yalɪ -yɔ dudu -gu. ¹⁹A mni laga -dudu weɛɛ -gu, a -zɛɪ -mɔ -nyuma na 'bɪnɔnɔ. A batizee wa 'nyu nya, Dide klaa, 'Yu klaa, we -yɔ Zuzu 'Pupa, wa 'ɲɪ nya. ²⁰Tite weɛɛ ln 'nyɛa aɪn, a -slɔlu wa we 'nɪɲwɛzɔzɔ. A yɪbhɪli we 'ji nɪ, ln -yɔ aɪn 'sɔ mɪ 'yɪlɪ weɛɛ nya, 'ln dudu 'kaa labhu.»

Maluku

Nu, nyuma -wa ceta -Zezuu -gugbu, Maluku -wa wa tano. Dmo klaa, *Polu klaa, we -yo Banabasi, ma nua lubho dabudu. Wa ka Maluku -gugbu ceti -Zezuu tietienyaa lenugbunya 'sebhe' wu. D 'sebhe' wu, k 'yubha k 'ka tia -Lagonyuma -Zezu -slolu, 'in -we ka 'gbu we mi yaa nu, -Zezu tli teti, k 'ka we 'ji wa -yla gba.

-We 'kaa lenu, 'mu 'Zan *-Batisi gbaa

1 -Lagogybu -we gbaa -Lagok 'Yu -Zezu *Klisu gbu, we gwedida nu. 2 *-Lagogybuu -falpanyo *Ezaii ceta k 'sebhe' wu:

«Nu, -Lago nne:

<Mi 'yu na paa na *tietienyo yoo k 'ka -na 'yoo -yom-nazi.»

3 Nyume yabhlo 'kpa 'wu -mo da beblee, k nne:

<Nu, a mnazi Nyuma -Kanyok 'yloogbu -yo.

A nu 'yoo tuklu k 'yu.» »

4 'Sa wa 'yia *Zaan -yo -mo da beblee, -zugba k batizee nyuma 'nyu nya, k kpi 'wu nu, «A 'bhiti dli, a yi in 'ka ain batizee, 'in -Lago 'ka amiaa gbunyii 'wutu.»

5 Zudee -dudu -gu -nyuma weee -yo *-Zeluzalemu -nyuma weee yia Zaan -gbe. Gbunyu, -we wa nua le, 'mu wa gbaa -zejila 'wu, 'in k batizea wa, Zudeen nyu lu.

6 Nu, k Zaan mia, k 'wu -bana mi *-nyomee nyani nya, 'in k -cesli mia numee ku nya. Luu 'kpi -yo -gangan k lia. 7 D 'kpa 'wu, k nne: «Nyume -k yia 'mi 'bu yia, k 'tite -zi na -nu. In 'nu we 'klu -ka in 'ka 'wukwli, 'in in 'ka k -sakwaa 'llukpe -blo. 8 'Nyu nya -amu na batizea ain. Mo yia ain batizea -Lagok Zuzu 'Pupa nya.»

Zaan batizea -Zezu

(Mt 3.13-4.11; Lk 3.21-22, 4.1-13)

9 -Bha -bhlokpade -Zezu 'bhua Nazalet Galilee -dudu -gu, 'in Zaan yia k batizee Zudeen nyu lu. 10 -Zezu 'tlaa 'nyu lu, toun, k yia -Lagok 'gbe -yoyi nye -kalda. 'in -Lagok Zuzu -k 'wlu -kpakun, -mo yia -Zezu -gu lasibhli. 'in wa yia weli yabhlo 'bhua -Lagok -gbe 'nu, we nne: 11 «Na 'Yu -in -mia, in -kali -na ze. -Mi in 'nyea na dli weee yoo.»

12 Toun, -Lagok Zuzu yia -Zezu da beblee 'sulu. 13 D li -mo 'yli glu 'so, 'in *-Saatan yia k layla, -zugba -Zezu mi -mo -fliinuma glaa, 'in 'anznya yia k 'wusa.

-Zezu laa zibhibhanya -mnuu

(Mt 4.12; Lk 4.14-15, 5.1-11)

14 Wa ka Zaan -kaslu 'wupa 'bhie, -Zezu yia Galilee -dudu -gu mn. D nyina -mo, 'in k yia -Lagogybu gbagbe bhli. 15 D nne: «'Yli -we -Lago -saa -bha, we ka nyini. *-Lagok nyuma 'wlulapuli bhla ka cipa. A 'bhiti amiaa dli. A zu -Lagogybu dli -gu.»

16 -Zezu mi Galilenyo kwesi 'plida, 'in k yia 'Simok -yo k bheli Andlee 'yl. Wa mi -bha wa 'sowli 'nyu lu vitelida. Nu, zibhibhanya wa -mia. 17 -Zezu nne wa -ylae: «A yi 'mi 'bu, sa a kpa zibhi, in 'ka 'sa ain nyuma 'yiliblanonunya -zeli, 'in a 'ka wa 'mi 'bula.» 18 Toun, wa tia -bha wa 'sowli, 'in wa yia k 'bu mn.

19 D bea 'yu -se, 'in k yia Zebedee -yo k 'yua *'Zake -yo *Zaan -yoyi, -zugba wa mi wa 'sowli mnazida, -mo 'glu 'wu. 20 D laa wa, 'in wa yia -bha wa dide -yo k lubhonunya ti, -mo 'glu 'wu, 'in wa yia k 'bu mn.

-Zezu vua zuzu 'nyuu

(Lk 4.31-37)

21 -Zezu -yo k *'bunnya mia Kapenaumu *Nyapeyli nya, 'in k yia wa gbu -slolu *-Lagobudu k. 22 D gbagba weli ka wa nyegaga -subhali. Nu, k 'nu wa gbu -slolu -Lagok titee gwesanya 'bhisa, se -we -Lago 'nyea k, we nya k -slolua wa gbu. 23 Toun, nyume yabhlo, zuzu 'nyuu kpa, 'mo wa 'yia -yo -mo -budu k, 'in k yia 'wukpi. 24 D nne: «-Mi, Nazaletyo -Zezu, -naa lee -gbu puli na gbu 'wula? -Amiaa lasaslee 'gbu -in yia yi yi? In -yi -mi nyee nyee: -Lagok -Mokwlonyo k tiea, 'mo -in -mia.»

25 -Zezu yia we, we nyee labhali -gla nya: «'Mu nyee! 'Bhu k 'wu.»

26 Toun, 'in we yia k lazuklu 'titee, 'in we yia k 'wutla 'wukpikpi nya. 27 Nyegaga yia wa 'de weee subha, 'in wa yia la 'yubhali yubhale: «Aya! Lee gbu nu daa? Weli -lolu k slolua nyuma 'titee nya. Nu, k puli zuzu 'nyii 'wlu la, 'in we zua k 'nonye.»

28 -Bha -bhlokpade k 'nyu mnena Galilee -dudu -gu la.

-Zezu jipea guzonyaa -zlo

(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

29 Wa 'tlaa toun, mo klaa, 'Zake klaa, we -yo Zaan, wa yia Andlee -yo 'Simok -budonyee mn. 30 Wa 'kaa -mo nyini, -zugba 'Simok 'nyaa mi lapda. D ku -su. Wa yia we -Zezu -yla gba sl. 31 D bea k kwesi, 'in k yia k k -yo k 'wubhulu, 'in k kusulo yia k -gu 'bhu. 'Bhie, k yia wa -yla pipie bhli.

32 Jibheza, da 'yli bhli, 'in wa yia guzonya -yo nyuma -wa zuzu 'nyuu mia 'wu -Zezuu -gbe -la. 33 'In, -k -nyuma weee yia -bha wee -budonyee 'wugbeli. 34 D yia nyuma, -wa kaa guu 'yli -bhlo -bhlo -yo jipe, 'in k yia zuzu 'nyii duun vu. Nu, -k -mia, zuzu 'nyii -yi we, we 'dee 'gbu k 'nu nyuu we 'ka gba.

-Zezu 'plilla Galiledudu weee -gu
(Lk 4.42-44)

³⁵ Zlugu -papa, 'in -Zezu yia 'wusu, 'in k yia -flii mni. -Mk k bhuhoea -Lag. ³⁶ 'Bhie, 'Sim k -y- k -lima yia k 'yilibulanuua mni. ³⁷ Wa 'yla k, wa nee k -yla: «Nu, nyl- ma weee mi -mi -y- laylbhada.»

³⁸ C nee wa -yla: «-A mni 'ya da -putu, kwesi -gbenya 'wu, in 'ka -meme -Lagokbu gba. Nu, we 'gbu in yia yi.»

³⁹ C yia Galilee -dudu weee -gu 'plilla, -zugba k gba -Lagokbu -Lagokbudunya z, 'in k vu zuzu 'nyii.

-Zezu jipea *soklbhanyo
(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

⁴⁰ -Bha *soklbhanyo -bhlo bea k 'yu, 'in -m k yia 'kukolu 'sibhli. -M k nee: «-Na zukpa -wa. We -ka -mi dudu nani, -in mneni -in 'ka 'mi jipe.»

⁴¹ -Zezu 'yilla k nyazi, 'in k yia k kwezi, 'in k nee: «We nani 'mi dudu we 'ka -mi -y- 'bhu.» ⁴² Tson, 'in we yia k -y- 'bhu, 'in k yia 'pu. ⁴³ -Bha k gbaa k -yla 'klu 'cici nyae: ⁴⁴ «-In -ka mni ni, -in 'na -sali we 'di nyime yabhlogok -ni. Mni -na 'de *-Lagoksuboknyo 'klusolua. 'in, -we *Moizl gbaa nyime k -ka 'pu k -nye -Lag, -in wla we, wa 'ka we 'jyibheli nu, *sokl ka -mi ku 'wu 'bhu.»

⁴⁵ C nyime mnia, 'in k yia we gba nyima weee -yla. We 'de 'gbu -Zezu 'ni 'masleen mneni k 'ka 'gbe nukple pla. -M k k -dila -flii la, -zugba wa bhu da weee, wa yi k -gbe.

-Zezu jipea zoklaslonyo
(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

2 'Yl 'sokle 'plia, 'in -Zezu yia Kapenaumu lu yi. Wa ka 'nu nu, k mi -budu z. ² Nyima duun yia -m k gbeli. Wa -zu 'wu -bhaa 'gbu, tolua 'ni mneni wa 'ka 'yiligbeda 'yl -bha -buduwee. 'in, -zugba k gbaa wa -yla -Lagokweli. ³ 'in nyima -y- zoklaslonyo yia yi. C mi nyima -mnua kwee 'sowli 'wu. ⁴ Nyima -zu 'wusu 'gbu, wa 'ni mneni wa 'ka k -Zezu 'klusololu. We 'de 'gbu wa -gblaa -budu 'wlu, wa 'fitea -bha, 'in wa yia -bha k zoklaslonyo -lali, -zugba k mi 'sowli 'wu. ⁵ -Zezu 'yla nu, wa ka k dli -gu zu, k nee k zoklaslonyo -yla: «Na 'yu, in ka -na gbunyii 'wuti.»

⁶ -Lagok titee gwesanya tolua -dila -bha la, -maa nee -maa 'de dli z: ⁷ «Lee -lu ka 'gbu nyime -m k gba 'sa sa? -Lag k vela. -Lag -bhlogok mnenia k 'ka nyime gbunyii 'wuti. We 'ni mu?»

⁸ 'in gbu -we mia wa 'wlukuun, -Zezu yibhelia we, 'in k nee wa -ylae: «Lee -lu ka 'gbu a pupali sa dli laa? ⁹ 'in 'ka gba: «In ka -na gbunyii 'wuti», -mu -kala -y- yaayu, in 'ka gba: «-S 'wu, 'bhu -na 'sowli 'wu, mni -buduwee» -mu -kala -y- yl? ¹⁰ A yibheli we 'ji nu, k *Nyime 'Yu ka se dudu -gu, k 'ka nyima gbunyii 'wuti.» ¹¹ -Bha k gbaa k zoklaslonyo -yla: «-S 'wu, -in 'bhu -na 'sowli 'wu, mni -buduwee.»

¹² Tson, nyima weee mi k ylada, 'in k yia 'wusu. C 'bhua k 'sowli 'wu, 'in k yia mni. We subhalta nyima njwegaga, 'in wa yia -Lagok 'nji -mni, wa nee: «-A -ka bhaa 'wlu, -a 'ni -sok 'sasokpa -gbu -mni da 'yl.»

-Zezu laa Levii
(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

¹³ -Zezu mni lu, -m k 'nyu kwesi, 'in nyima -zlo yia k 'bi yi, -zugba k slolua wa gbu. ¹⁴ C mi 'plida, 'in k yia Altfee 'yu Levii -yokl, -m k -di 'gwezisabudu k la. 'in k nee k -ylae: «'i 'mi 'bi.» *Levii -sok 'wu, 'in k yia k 'bi mni.

¹⁵ -Zezu -y- k 'bunnya mi lida *Leviii -budu z, -zugba *nisun -gwezisanya -y- gbunyuuu kwe -cian tolua mi 'ya wa glaa. Nu, -maa -zu 'wu, 'in wa mia k 'bi. ¹⁶ -Lagok titee gwesanya 'yla -Zezu -y- nisun -gwezisanya -y- gbunyuuu kwe -cian nya lida, 'in wa nee k 'bunnya -yla: «Lee -lu ka 'gbu k -y- nisun -gwezisanya -y- gbunyuuu kwe -cian lia?»

¹⁷ C 'nua we, k nee wa -yla: «Nyima -wa -yala, wa'a mni -dtkok -gu. Nu, guzunya mnia -dtkok -gu. Nu, in 'ni nyima tuklu laa yi, gbukpua -nyima in yia laa.»

-Zezu -y- 'sun
(Mt 9.4-17; Lk 5.33-39)

¹⁸ Zaan 'bunnya -y- *Faliznyuma mi 'sun 'wu, 'in wa yia -Zezu laylbhaa mni. Wa nee k -yla: «Lee -lu ka 'gbu Zaan 'bunnya -y- Faliznyuma mi 'sun 'wu, 'in -nanuu 'bunnya 'ni 'sun 'wu -mia?»

¹⁹ -Zezu yia we 'bigupale: «'Nw kwa zl, k 'lowlii -li- ma mneni wa 'ka lililu ti k 'lowlii 'yibadu? -Innya, we 'ni 'sa -mi. C 'lowli -ka -bha -mi, wa 'ni mneni wa 'ka 'sun pla. ²⁰ Nu, 'yl yabhlo yia nyina, 'in wa saa wa 'njw k 'lowli glaa. -Mu zlu wa plaa 'sun.

²¹ «Nu, -bana sua -ka yla ni, nyime -ka we pipeda -mi, k'z zu we ylada 'naa lolu. C -ka 'sa we nu, 'in 'naa lolu gbizea -bana sua 'wu, 'in we ylada ylimania 'wula.

²² «Nu, wa'a pali nu lolu *bala sua 'wu. Wa -ka 'sa nu, 'in nu lolu wlaa wee bala, 'in we 'de 'sok nyumoa. Nu, nu -lolu kaa bala lolu.»

-Zezu -y- Nyapeyli
(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

²³ *Zuifu Nyapeyli yabhlo nya, -Zezu mi blekpa 'plida, 'in k 'bunnya yia bleya -kwakwe bhli 'yoowe -y-.

²⁴ -Bha Faliznyuma gbaa k -yla: «-We -amlaa tite gbaa wa 'na nusu Nyapeyli nya le -ni, lee -lu ka 'gbu -na 'bunnya nu we lea?»

²⁵ C nee: «Da *-David 'ni -lu -ka, 'in njw mia k -y- k nchanya 'bhada, -we k nua le, a 'ni -sok we zeli? ²⁶ *-Lagoksubonyaa -kanyo 'kadu Abiataa bhla, 'sa -David pla -Lagok subokbudu z, 'in 'floo wa 'nye -Lag, wee 'floo mia ni, -Lagoksubonyo 'dekpa 'ka yaa we li, 'in -David yia we li, 'in k yia k nchanya -nu wla.

²⁷ «-Lagok sua nyima Nyapeyli, wa zuzokbu 'gbu k yia we lala, we 'ni Nyapeyli 'dekpa 'nunjwezuzuee gbu.

²⁸ We 'de 'gbu, Nyime Yu mia, k -wa Nyapeyli -Kanyo.»

Nyume -k ka s'kua
(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

3 -Zezu yia -Lagobudu z' pla lu, -zugba nukpasu -k ka s'kua k m' -m. ² -Wa mia -bha, -zugba wa wu 'saa -Zezu tenyii, -de k yi nyume jipe Nyapeyli nya, 'in wa 'ka sa k' zua titee 'nuywe, wa 'ka we gbu k 'wlu d. ³ C n'ee -k ka s'kua -ylae: «-S' 'wu nyuma weee -zejila 'wu.»

⁴ T'oun, k yia wa layibha: «Sa tite gbaa? We n'ee wa nu gbu -z'oun le Nyapeyli nya yaayl, wa nu gbu 'nyuu lee? Wa pue nyume yaayl, wa 'bha nyumee?»

'In -bha yia 'wutu bhlenyii. ⁵ Waa nyumaa nukplee 'ylinyuno 'gbu -Zezuu dli yia 'wus, -zugba k ylaa wa 'ce dli nya. 'In k n'ee -k ka s'kua -yla: «-Glo -na s' 'wu.» C -gloa k s' 'wu, 'in we yia 'pu. ⁶ Falizinyuma 'tlaa, wa -y' *Ewloodu nyuma yia yil pla, wa yia gbu zu. Nu, wa 'ka 'kl' 'yl, wa 'ka k 'bha.

Nyumaa -zlo yia -Zezu 'bi

⁷ -Zezu yia 'nyuu nywe -y' mni, k -y' k 'b'ncnya 's'. Nyl- maa -zlo yia k 'bi, Galilee klaa, Zudee klaa, we -y' Idumee dudu -gu wa 'bhua. ⁸ T'lua 'bhua -Zeluzalemu, t'lua 'bhua Idumee -dudu -gu, dudu -we mia Zudeen nyu luu, t'lua 'bhua we -gu, t'lua 'bhu 'yaa Tilt -y' Sid'oun kwesi gbe 'wu. Nu, wa 'nua k lenugbu, 'in wa yia k -gbe yi. ⁹ C n'ee k 'b'ncnya -yla: «A mnazi 'glu yabhlo la 'mi -yla. Nu, nyumaa -zlo yi 'mi n'nen.»

¹⁰ Nu, k ka nyuma duun jipe, we 'd'ee 'gbu -wa kaa gu -y', 'in wa suslua wa 'ka k kwazi. ¹¹ 'In zuzu 'nyii -ka k 'yl, 'in we kwlia 'wu k 'yu, 'in we k'ria 'wu: «Nu, -Lagok 'Yu -in -mia.» ¹² 'In k gbaa we -yla 'klu 'cl'c' nya nu, k -k -mia, we 'na gbal we -ni.

-Zezu -saa -bha k 'b'ncnya kugbua le 's'
(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

¹³ -Muu 'b'gu, 'in -Zezu yia -g'ok' 'wlu mni, 'in nyuma k 'yibhaa, k yia wa la. 'In -maa yia k -gbe mni. ¹⁴ 'In k yia -bha nyuma kugbua le 's' -sa, 'in k yia -maa tie, -maa 'ka -Lagokbu gba. ¹⁵ 'In k yia wa 't'ite 'nye wa 'ka zuzu 'nyii vu. ¹⁶ Waa nyuma kugbua le 's', k -saa -bha, wa nyu nu: 'Sim'ok, -m'ok -ban'ni k zua Pi'el, klaa, ¹⁷ Zebedee 'yu 'Zake -y' -m'ok 'b'sua -bheli wa laa Zaan klaa, -maa -ban'ni k zua Boanezest, -muu ji -wa nyuma -wa 'wlu -d'e, we -y' ¹⁸ Andlee klaa, Filipu klaa, Batlemii klaa, Matie klaa, Toma klaa, Alfeee 'yu 'Zake klaa, Tadee klaa, 'gbee *Iupany' 'Sim'ok klaa, ¹⁹ we -y' Zudast Is'kalit'u, nyume -k wlaa -Zezu, 'in wa yia k 'bha.

-Zezuu nyuma yia k 'bi

²⁰ 'In wa yia -budun'wee mni lu. Nyuma duun yi 'yaa wa -gbe yi, we 'd'ee 'gbu wa 'ni mneni wa 'ka li. ²¹ C nyl- ma 'nua da we, wa n'ee nu, -Zezu 'wlukuun ka -nyum. 'In wa yia k 'bi yi.

-Lagok titee gwesanya dulia -Zezu gbu
(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23, 12.10)

²² -Lagok titee gwesanya, -wa 'bhua -Zeluzalemu, wa n'ee: «*Belzebult ka -Zezu kpa, wee zuzu 'nyiii -kanyok 't'ite nya k vua zuzu 'nyii.»

²³ -Zezu yia wa la, k n'ee wa -yla gbuu nine -papie nya: «Sa -Saatan 'ka we 'd'e vua? ²⁴ Dudu -we ka -gu -nyuma -ka tuguda -mi wa 'dek'pua nyidi, la wee dudu bhua.

²⁵ 'In -budu -bhlo nywee -nyuma -ka -y'ok'us'ok'luda -mi, we 'na 'ka -gwle. ²⁶ 'In -Saatan -ka we 'd'e -y'ok'us'ok'luda, -zugba we ka we 'd'e 'wudi, we 'na 'ka -gwle, we -nu ka -m'ok bhia.

²⁷ «Nu, wa 'ni -sl' nyume 't'ite gbuan, wa 'ni mneni wa 'ka k -budu z' pla, wa 'ka k 'gba labhu. Wa -ka k gbuan 'bhie wa plaa k -budu z', 'in wa bhua k 'gba la.

²⁸ «In n'ee ain -yla gbuz'oun sae: gbunyu weee klaa, velilnya klaa, -Lagok yia we 'wutla. ²⁹ Nu, nyume -ka Zuzu 'Pupa veli, -Lagok 'na 'ka k -y'ok'bu 'wuti. Gbunyu -we 'n'ia bhiloluda -ka, 'mu k nua le.»

³⁰ -We ka 'gbu k yi 'saa gbu ni gba, mu -wa nu: wa n'ee 'ya, zuzu 'nyuu ka -Zezu kpa.

-Zezuu nyuma -z'oun
(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ -Zezuu 'nyaa -y' k 'b'suayua yia k 'bi. Wa yia -budun'wee 'yigbe, 'in wa yia nyume tie, -m'ok 'ka k la.

³² Nu, nyuma duun ka k gbeli, wa -di -bha la. 'In -maa n'ee k -ylae: «-Tali, nu, -na 'nyaa -y' -na bhelia 'yigbe 'pipee, wa mi -mi lada.»

³³ C n'ee wa -yla: «Nyok -wa na 'nyaa -y' na bhelia?»

³⁴ C ylaa -wa -d'ia k -y' la, k n'ee: «-Wa mia da ni, ma -wa na 'nyaa -y' na bhelia. ³⁵ Nu, nyume -k nua -Lagok dumagbu le, m'ok -wa na 'nyaa, m'ok -wa na bheli, m'ok -wa na bhok.»

'Mn'okpany' -y' dudu
(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

4 -Zezu bhlia nyuma slolue 'ya lu -m'ok 'nyu kwesi, 'in nyumaa -zlo yia k -gbe mni. We 'd'ee 'gbu k yia 'glu 'wugbla, 'in k yia -m'ok lad' 'nyu -gu, -zugba nyumaa -zlo mi 'nyuu -g'ok' -gu. ² Gbuu nine -papie nya k -slolua wa gbu duun. C mia wa -sloluda, k n'ee: ³ «A pu yukwli. Nu, kpaapan'ny' yabhlo mni 'm'ok 'paa. ⁴ C mia 'm'ok 'mni- da, 'in we 'yaa -zakpa -bhlo yia 'yoo nywe -y' bhli, 'in 'zianya yia we li. ⁵ T'lua bhilia tukpa -dudu -gu, da bla 'n'ia -zu. Bla 'ni -bha -zuu 'gbu, we yia mi sa slu. ⁶ 'Ylu 'pua, we yia we -sie, 'in we yia ye, we somi 'ni -tl'ulu 'gbu. ⁷ -Zakpa -bhlo sloa -k'ok' gla, 'in -k'ok' yia we -gu pal'li, 'in we yia we 'tuntnu. We 'ni 'ya yabhlog'ok' 'pa. ⁸ T'lua yia dudu -z'oun -gu bhili, 'in -muu yia mi, 'in we yia 'ylimani, 'in we yia zu. We lakpa t'lua wla 'ya glu -bhlo 'ya kugbua, t'lua wla 'ya glu ta, 'in t'lua wla 'ya glu gbu.

⁹ «-C -ka 'nunu -yukwli 'wlu -ka, k 'nu we.»

-We ka 'gbu -Zezu paa gbuu nine
(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

¹⁰ Da nyuma duun mnka -Zezu -yola, -wa -tua -bha, 'in wa yia k gbeli we -yɔ k 'bunɔnya kugbua le 'sa, -maa yia wee gbuu ninee 'ji laylbha.

¹¹ ɔ nɛɛ wa -yla: «-Lagɔ ka aɩn k nyɩmaa 'wlulapɩlgbu -we ma zizada 'klusololu. Nu, wa tɔlua -wa'a nua -Lagɔ dumagbu le, gbu weee -maa nua gbuu nine sɔlu. ¹² We 'dɛɛ 'gbu:

<'In wa -ka ylada -mɩ,
wa'a 'yɩ la.
Wa -ka yukwɩ puda -mɩ,
wa'a 'nu we 'wula.

We 'nɩ yaa 'sa -mɩ nɩ,
'In wa 'bhitia wa dɩ,
'In -Lagɔ tɩa wa -yɔgbu 'wu.»

¹³ 'In k yia wa laylbhaɛ: «A 'nɩ gbuu nine -mɩnɩ 'wulanu 'lee, sa a 'ka we tɔlua 'wulanua?»

'Mnɔpanyɔ gbuu ninee 'ji
(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)

-Zezu nɛɛ 'yaa: ¹⁴ «'Mnɔya -we kpaapanyɔ 'paa, we 'wɩ -Lagɔwɛɩ. ¹⁵ Nyɩma tɔlua 'wɩ 'yoo ŋwɛ -yɔ, da -Lagɔwɛɩ bhɩa. Wa -ka we 'nu tɔn, 'In -Saatan yia, 'In we saa -mɔ -Lagɔwɛɩ wa faa wa dɩ zɔ. ¹⁶ 'Sa -bhlok-pade tɔlua ma tukpa -dudu 'bhisa, da -Lagɔwɛɩ bhɩa. -Maa -ka we 'nu, 'In -maa ŋwnua we gbu 'muna nya. 'In wee 'muna, we'e -gwɛ. ¹⁷ Nu, wee wɛɩ 'fa somi -mɔ wa dɩ zɔ. Waa nyɩma ma, bhɩa -sɛɛ nya wa ŋwnua we -yɔ. 'In wa -ka wa sɩɩda -mɩ, wa -ka wa 'kɩyɛ 'wupalɩ-da -mɩ -Lagɔwɛɩ 'gbu, 'In wa saa -Lagɔwɛɩ dɩ -gu. ¹⁸ 'In tɔlua mɩ -kpɔga 'bhisa, -we glaa -Lagɔwɛɩ 'mnia. Wa -ka we 'nu, ¹⁹ dudu -guu dɩɩwe klaa, wa 'gwɛzi wa -dawɩ 'wunɩnɩe klaa, we -yɔ wa dɩwunɩnɩlu, mɩnya palɩɩ -Lagɔwɛɩ -gu, 'In we'e tɩua. ²⁰ 'In tɔlua 'wɩ dudu -zɔnɩ, da -Lagɔwɛɩ bhɩa. Ma 'nua -Lagɔwɛɩ, 'In wa yia we -yɔŋwɩnɩ, 'In wee wɛɩ -we mia wa 'wu, 'In we yia tɩu. We lakpa yabhlo wɩa glu -bhlo 'ya kugbua, 'yabhlo glu ta, 'In lakpa yabhlo wɩa glu gbu.»

'Napeɛ gbuu nine
(Lk 8.16-18)

²¹ -Zezu nɛɛ wa -yla: «Nu, wa -yɔ 'nape -ka yi nɩ, 'lii zɔ wa faa we yɩ? -Solu zɔ wa faa we yɩ? -lnnya: yalɩ wa dia we la, we 'nɩ muu? ²² Nu, -lu -we ma zizada, zɩ 'kɩu we yia 'tɩaa. 'In -lu -we ma nikpise 'wu, -yɔ wa yia we 'yɩa. ²³ ɔ -ka 'nɩnɩ -yukwɩ 'wɩ -ka, k 'nu we.»

²⁴ 'In k yi 'yaa we 'bɩgupalɩɛ: «-We a 'nua da nɩ, a zulu we dɩ zɔ la. -We a bhua 'wu, 'In a yɩbhɩɩɩ nyɩma, 'mu -Lagɔ yia 'wubhua k 'ka aɩn yɩbhɩɩɩ. Nu, -lukanyɔ ma, k -nu wa yia -gupalɩ, 'In we 'ka 'wuzumanɩ. 'In nyɩmɛ -k 'nɩ -lu duun -ka, we -sɛɛ ma k kwɛɛ, kwɛɛ wa yia we k -saa.»

'Mnɔ gbuu nine

²⁶ -Zezu nɛɛ wa -yla: «-We -yɔ -Lagɔ nyɩmaa 'wɩ-lapɩɩɩ 'wuwɩa, mu nɩ: nyɩmɛ yabhlo 'paa 'mɩnɩ k kpa. ²⁷ ɔ yi yɩa 'wu -mɩ sabɔɔ, k yi 'yɩyɩga zloo, mi we mi, 'In we yɩmanɩa. 'In sa we mimnia 'wula, -zugba we yɩmanɩ, we naci 'nɩ k dɩ zɔ -mɩ.

²⁸ «Nu, dudu zulu 'mɩnɩ. Tɩɩɩ, we kɩ tɩaa. We kɩ -ka 'tɩa 'bhie, we lakpa tɩaa. We lakpa -ka 'tɩa 'bhie, we zɩa. ²⁹ We -ka zalɩ, 'In wa dia we -bhleka nya. -We ka gbu -wa, we -dɩdɩ bhɩa ka nyɩnɩ.»

*-Lagɔ nyɩmaa 'wlulapɩlee gbuu nine
(Mt 13.31-32; Lk 13.18-19)

³⁰ -Zezu nɛɛ 'yaa: «'In 'ka aɩn -yla gbuu nine yabhlo 'pa 'ya. Lɛɛ -lu -a 'ka -Lagɔ nyɩmaa 'wlulapɩɩɩ 'wupalɩa? Gbuu nine -mumu nya -a 'ka wee gbu gbaa? ³¹ We 'wɩ su wa laa *mutadɩ, we 'ya. Wa -ka we 'pada -mɩ, we 'kienyi, we -zi dudu -guu su weee 'ya. ³² Wa -ka we glu nɩ, 'In we mia. We -ka 'yɩmanɩ 'kaduu, 'In we zia su weee 'wu, we paa 'kɩya 'kadɩ, 'In 'zianya dia we zuzu 'wu la.»

Sa -Zezu gbaa nyɩma -yla

³³ Wee gbuu nine nu 'wuwɩnɩ nya -Zezu gbaa wa -yla -Lagɔgbu. Sa wa 'kaa we 'wulanu. ³⁴ We 'nɩ gbuu nine -papɩɩ 'wubhu, kɔ kɔ gba gbu bhe. Nu, k 'de -bhlo -yɔ k 'bunɔnya -ka ladɩda -mɩ, 'In k gbaa we 'ji weee wa -yla.

-Zezu bɛɩa -pɩpɛ 'kadu zɔ
(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Wee 'yɩ -bhlokpadeɛ jibheza, -Zezu nɛɛ k 'bunɔnya -yla: «-A 'pɩɩɩ 'nyuu kakpe -putu -gu.»

³⁶ Wa 'bhua nyɩma duun glaa, 'In -Zezu -yɔ k 'bunɔnya yia 'glu 'wubhu. Da k -dia la, 'glu tɔlua mɩ k kwesi.

³⁷ Tɔn, -pɩpɛ 'kadu yia 'pɩpɩɩɩ bhɩ, 'In 'nyuu -gbugbu yia 'glu 'wuslo, -zugba we yɩ we. ³⁸ -Zezu -mɩ kɔ pɩ 'gluɩ lɩgbɛɩn la. ɔ 'wɩ mɩ -sumu -gu. ɔ mɩ 'yɩa 'wu. 'In k 'bunɔnya yia k ganɩ, wa nɛɛ k -yla: «-Amɩa -Kanyɔ, -amɩ tɩa! We'e -la -mɩ -sɩn 'wuu?»

³⁹ ɔ -sɩa 'wu tɩn, 'In k yia -pɩpɛ 'wɩsɩ 'kɩɩɩ, 'In k nɛɛ 'nyu -yla: «'Yɩgbe! Bɛ zɔ!» Tɔn, -pɩpɛ yia zɔbɛ, 'In 'nyu -gu yia 'wutu blenyɩ. ⁴⁰ ɔ nɛɛ wa -yla: «-Mumu ka 'gbu a nu 'sa nyancɩa? A 'nɩ -sɩ 'mɩ dɩ -gu zɩ -wa yɩ?»

⁴¹ Tɔn, nyancɩa 'kadu yia wa dɩ 'wu slo. 'In wa yia laylbhɩɩ -yɩbhɩɩɩɩɩ: «Mɔ -nyɩmɛ kɔ -mɩnɩ -mɩ, 'In 'nyu -yɔ -pɩpɛ zɩ k 'nɩŋwɛa?»

-Zezu vaa zuzu 'nyii
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

5 'In -Zezu -yɔ k 'bunɔnya yia Galɩnyuu kakpe -putu -gu nyɩnɩ, Zelazɩ -nyɩmaa dudu -gu. ² ɔ 'bhua 'glu 'wu, 'In k yia lasibhɩ. Nukpasu yabhlo 'tɩaa gbawla nyɩɩɩ, 'In k yia k -yɔyɩ. Nu, kɔ nyɩmɛ ma, zuzu 'nyuu mɩ k 'wu. ³ Gbawla -gu k gaa. Nu, wa 'nɩ -sɩɛn mneni wa 'ka k gbuan, wa 'de yi nɛɛ -ɩɩukpe 'wubhu. ⁴ Wa ka bha

כ כז -כ-peklee zu, wa yia כ bhu gbuan nete -llukpe nya, כ yia nete -llukpe -dt, 'tn כ yia -peklee -nyumw. Nyume 'nu -sleen כ kweyomneni. ⁵ Sabkoo, zloo, 'yl weee nya, כ m -כ- gogknya 'wlu, -כ- gbawla -gu 'wukpida, -zugba כ nu כ 'de le tukpa nya.

⁶ כ 'yia -Zezu -כ- כ- 'pi, כ mna כ -gbe -gwagwle nya, 'tn כ yia כ 'yu 'kukolu 'sibhli. ⁷ -Zezu nee כ -yla: «Zuzu 'nyuu, 'tide כ 'yi!»

'tn כ yia 'wukpi 'tite: «-Zezu, Yali -Lagkכ 'Yu, -naa lee -gbu pli na gbu 'wula? -Na zukpa -wa, 'na pali 'mi 'klyite 'wu -ni, -Lagkכ 'hni nya.»

⁹ 'tn -Zezu yia כ laybha: «Lee, sa wa la -na 'hna?»

'tn we yia we 'bigupalie: «Na 'hni wa laa 'Slujaa -zlo.» Nu, -a -zu 'wu.»

¹⁰ We yia כ zukpa 'pali bhabha nu, כ 'na vulu we dudu ni -gu -ni. ¹¹ -Zugba -boboo -zlo m -bha lililu datalida, -כ-כ- 'klu -כ-. ¹² 'tn zuzu 'nyii yia -Zezu zukpa 'pali, we nee כ -yla: «Nu, kwa -an -bobonya mna ni 'wu. 'Nye -an 'yoo -a 'ka we 'wupla.»

¹³ כ yia we 'yoo 'nye. Toun, wee zuzu 'nyii 'tlaa כ nukpasu 'wu, 'tn we yia -bobonya 'wupla. We kwlia -כ-כ- -gwagwle nya, 'tn we yia 'nyu lu slo, 'tn 'nyu yia we 'bha.

Nu, wee -bobo hwee mnene we 'ka -bobo 'wlu kugbua nyini. ¹⁴ Toun, -boboo 'yliyuzunya yia -gwa. Gbu -we yla wa, 'tn wa yia we gba kudanya -כ- 'gbe 'kadu nukple. 'tn we 'dt yia da weee nyini. Nyuma yia -bha 'yia mni. ¹⁵ Wa nyinia -Zezu kwesi, nyume -כ- kaa zuzu 'nyii duun 'wu wa 'yia -כ-כ- -כ-, -zugba -כ-כ- -dt -bha la, -bana nya 'wu, 'tn -כ-כ- 'wlukuun ka ladolu, 'tn wa yia nyano nu. ¹⁶ 'tn gbu yla zuzu 'nyii 'wukanyo -כ- -bobonya, nyuma -wa 'yia -bha, 'tn wa yia we 'dt -sa. ¹⁷ Wa yia -Zezu bhuhoe nu, כ 'bhu wa dudu -gu.

¹⁸ Da -Zezu mna 'glu 'wugblada, nyume zuzu 'nyuu kpa, כ yia כ zukpa 'pali nu, כ -כ- כ 'כ-ka -tu. ¹⁹ -Zezu 'ni we hwnu, 'tn כ nee כ -yla: «Mni -na -buduhwee, -na nyumaa -gbe, 'tn -we weee Nyumaa -Kanyo nua -m -yla le nyazidi nya, -tn 'ka we 'dt wa -sal.» ²⁰ 'tn כ yia mni. -We weee -Zezu nua כ -yla le, כ yia we 'dt -sa 'Gbe Kugbua -dudu -gu, 'tn we yia wa 'de weee hwegaga -subhal.

'Njwonyabhlo -כ- -Zalusu 'hwnyuu gbu
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ -Zezu mna 'nyuu kakpe yabhlo -gu 'glu nya, 'tn nyuma duun yia 'wugbeli כ kwesi 'nyuu -כ-כ- -gu. ²² -Bha *-Lagobuduu -kanyo yabhlo yia, 'm wa laa -Zalusu. כ 'yia -Zezu, 'tn כ yia -כ-כ- bhu -כ- bhlili, ²³ 'tn כ yia כ bhuhoe bhabha: «Nu, -na zukpa -wa. Na 'hwnyule m tluda. Yi, -tn 'ka כ כ- gulapali, כ 'ka 'pu, כ 'ka 'yliyogale 'yl.»

²⁴ 'tn -Zezu -כ- כ 'כ- yia mni. Nyumaa -zlo kwaa כ yoo, nineni wa ninenia כ.

²⁵ Nu, 'hwnyabhlo m wa glaa, -כ-כ- kwepalte li -zu kugbua le 'כ-כ- -כ-. ²⁶ -Dtd -zlo jipea כ, wa yia כ stali. כ ka כ 'gwezi weee -nyumw, כ 'ni 'pu. -Zugba we -כ- כ stalte mni. ²⁷ כ 'nua -Zezuu 'dt ni, 'tn כ nee כ 'de dli zc: «tn -ka כ -bana kwezi, tn mnene tn 'ka 'pu.»

כ 'plila nyuma nyidi -Zezu luu, 'tn כ yia כ -bana kwezi. ²⁹ -Bha -bhlokpade כ 'pku yia 'wukani, 'tn כ yia we 'jiyibheli nu, כ ka 'pu.

³⁰ -Zezu yibhelia we 'ji nu, כ 'tite ka lubho nu, 'tn כ yia labhiti -כ- nyuma nyidi, 'tn כ yia laybhae: «Nyכ z na -bana kwea?»

³¹ 'tn כ 'bunyanya yia we 'bigupalie: «Aya! Nyumaa -zlo mna da -m ninenida ni, 'lee sa -na yibha la nu, nyכ z -mi kwea?»

³² כ yia כ 'de -כ- latitali. Nyume -כ- nua we le, כ 'ka כ 'yl. ³³ כ 'hwny ka nyano nu, -zugba כ telta. -We yla כ, -כ-כ- ka we 'jiyibhelii 'gbu, 'tn כ yia -כ-כ- bhu -כ- bhlili, 'tn כ yia we 'bigu 'plili -כ-כ- -yla. ³⁴ -Zezu nee כ -ylae: «Na 'yu, amaa dli ka an pue. A mni, 'wututue -כ-כ- -כ- an 'כ- -mi! Amaa gu bhuaoo!»

³⁵ Da -Zezu mna gbu -mni gbada, nyuma 'bhua -Zalusu -buduhwee, wa yia, wa nee כ -ylae: «-tn 'na stali Nyumaa -Kanyo -ni, -na 'hwny ka tli.»

³⁶ 'tn weli, wa mna gbada, -Zezu yia we yukwli -gulasali, 'tn כ nee -Zalusu -ylae: «-tn 'na nuno nyano -ni, -tn zu dli!»

³⁷ We 'ni Pieli -כ- *Zake -כ- כ bheli *Zaan 'wubhu, כ 'ni hwnu nyume -putu 'ka wa yoo kwa. ³⁸ Wa nyinia -Lagobuduu -kanyo -buduhwee, 'tn כ yia nyumaa -zlo -כ-כ- -guzilida כ weee lu, wie -כ- 'wukpikpie nya. ³⁹ כ plaa -budu כ, 'tn כ nee wa -yla: «Lee -lu ka 'gbu a gbugblolu -nya? Lee -lu ka 'gbu a wi -nya? כ 'ni tli, 'ytaa 'wu כ mna.» ⁴⁰ 'tn wa yia כ gla pali.

-Bha כ wrelia wa 'de weee. -Sleen, כ-כ- klaa, 'hwnyuu dide klaa, כ 'nyaa klaa, we -כ- כ 'bunyanya ta, 'tn wa yia komi luu mni, כ 'hwny pu la. ⁴¹ 'tn כ yia כ כ lakpa, 'tn כ nee כ -yla: «Talita kumi.» (We ji -wa nu: «'Yies -hwny, tn nee an -ylae, a -כ- 'wu.») ⁴² Toun, כ 'hwny yia 'wuch, 'tn כ yia כ. We yia wa hwegaga -subhal. Nu, כ ka -zu kugbua le 'כ. ⁴³ -Zezu nee wa -yla 'klu 'cici nya: «A 'na gbal we nyume yabhlogkכ -yla -ni. A 'nye כ lililu, כ 'ka li.»

-Zezuu -כ- -nyuma 'ni כ gbu hwnu
(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

6 -Zezu 'bhua -bhede, 'tn כ -כ- כ 'bunyanya 'כ- yia כ -כ-כ- mni. ² Wa *Nyapeyli nya, 'tn -Zezu yia wa -Lagobudu כ mni, 'tn כ yia -כ-כ- gbu -slolu. Nyuma, -wa כ mna -sloluda, we -subhala wa hwegaga, 'tn wa nee: «כ-כ- mna de ni, כ 'ni Maliii yuu? Lee, כ 'ni 'Zake klaa, Zzee klaa, Zudi klaa, we -כ- 'Simככ bhelii? כ bhokba 'ni da -an glaa -mi? כ-כ- mna de ni, -budukonyo -wa. Wee gbu mna de ni, da כ sali wea? Gbuyilo -mumu -Lago 'nye כ-כ-, כ 'ka -an -slolua? Nyככ 'nye כ 'tite, 'tn כ nu gwedigbu ni lea?»

We 'de 'gbu, wa 'ni כ weli 'wuhwnu. ⁴ 'tn כ nee wa -ylae: «-Lagobudu -falpanyo -ka -mi, da weee -bha wa zua כ. Nu, wa'a zu -bha כ כ-כ-, כ zuayli we -כ- כ -buduhwee.»

⁵ We 'ni, כ ka nyuma -bhlo -bhlo jipe, wa כ-כ- gu lapalte nya 'wubhu, כ 'ni mnene כ 'ka gwedigbu lenu, ⁶ 'tn כ nee: «Aya! tn 'ni -sb 'sasukpa -nyuma, -wa'a zua -Lago dli -gu, 'yl.»

-Zezu tiea ƙ 'bunƙnya kugbua ƙ 'sa
(Mt 10.5-15; Lk 9.1-6)

-Muƙ 'buƙu, 'in -Zezu yia kwesi -gbenya 'wuplilu nyl- ma gbuslolue nya. ⁷Ƙ laa ƙ 'bunƙnya kugbua ƙ 'sa, ƙ 'ka wa tie 'sa 'sa, 'in ƙ yia wa 'tite 'nye, wa 'ka zuzu 'nyii vu. ⁸Ƙ neɛ wa -yla: «We 'ni ƙƙaƙu -bhlogbƙ 'wubhu, a 'na 'bhulu -lu yabhlogbƙ 'wu -ni. A 'na 'bhulu 'floo 'wu -ni. A 'na 'bhulu *bada 'wu -ni. A 'na 'bhulu 'gwezi 'wu -ni. Nu, a -pla -sakwla bhu 'wu, a -yƙ -banaa 'saƙu 'na mnu -ni.

¹⁰«A -ka 'gbe -mumu 'wu nyini, -budu -we ka ƙwɛɛ a -ka laɗi, a -gu -bha. 'Yli -we nya a 'ni -slƙ 'wusa, a 'na 'bhulu -bha -ni. ¹¹'In da -mumu wa 'ni amɩaa 'lakpasu kpa, wa 'ni aƙn yukwli pulu, a gbƙƙa amɩaa bhu -yƙ *- bhubhui, 'in nyuma 'ka we 'jiyibheli nu, wa 'ni -Lagƙgbu -yƙwɛnu.»

¹²Wa mɩa, 'in wa neɛ nyuma -yla nu, wa 'bhiti wa di.

¹³-Zugba wa vua zuzu 'nyiii -zlo, 'in wa slua guzunya duun 'kpi 'wluo, 'in -maa puu.

Ewloɗu wlaa Zaan wa 'ka ƙ 'bha
(Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

¹⁴-Zezuu 'ƙni mnenia da weee la, 'in duɗu 'wlu- lapulnyƙ *Ewloɗu yia we 'nu. Ƙ neɛ: «'Zan -Batisu -wa. Nu, ƙ -sa 'wu tɩtɩnya glaa. We 'dɛɛ 'gbu ƙ mneni ƙ 'ka gwedigbu lenu.»

¹⁵Nyuma tɩɩa neɛ: «*Elii -wa.»

'In tɩɩa neɛ: «-Lagƙgbu -falpanyƙ -wa, bhlasabhla -Lagƙgbu -falpanyaa 'yabhlo 'bhisa.»

¹⁶Nu, Ewloɗu 'nua we, 'in ƙ neɛ: «Zaan -wa. -Amɩ wlaa ƙ, 'in wa yi bhaa ƙ 'wlu -gu -di. Mƙ -sa tɩtɩnya glaa 'wu.»

¹⁷Nu, Ewloɗu mɩa, ƙ ka bha ƙ bheli Filipu 'ƙwɛ Ewloɗiadi -mƙ -glosa, 'in ƙ yia -mƙ kwa. 'In Zaan neɛ ƙ -yla: «Nu, we 'ni 'ylinan -Lagƙƙa tite 'wu, nyume 'ka ƙ 'dɛɛ bheli 'ƙwɛ kwa.» -Bha Ewloɗiadi 'paa 'ɛɛ. Ƙ 'yɩbha ƙ 'ka Zaan 'bha. Nu, Ewloɗu sa Zaan, 'in ƙ -yi we 'ji nu, -Lagƙnyume tɩkɩ -wa. 'In Zaan -ka gbada -mi, we nanu Ewloɗu duɗu, 'in we bhiti ƙ 'wukuun. We 'dɛɛ 'gbu Ewloɗu 'yɩbha ƙ 'ka Zaan 'wugu. 'In ƙ yia ƙ gbuan, ƙ yia ƙ -kaslu 'wupa Ewloɗiadi yi ƙ 'bhaa 'gbu.

²¹Nu, 'yli yabhlo nya, 'in Ewloɗiadi yia -jɩ 'yi. We zɩ mɩa, Ewloɗu gwalyɩ -wa. 'In ƙ yia 'gbee -ɩan klaa, 'slujaa nyuma 'kaɗi klaa, we -yƙ Galilee -nyuma kpasɩ la, wa 'ka 'feti -sa. ²²Ewloɗiadi 'ƙwɛnyu plaa, 'in ƙ yia lɩɛ, 'in ƙ yia wa duɗu namanu. -Bha ƙ duɗu 'wulapulnyƙ Ewloɗu gbaa ƙ -yla: «Nu, -we a -ka 'yɩbha, a -zlali 'mi we, 'in in 'ka we aƙn 'nye.» ²³'In ƙ yia ƙ -yla biɛ: «Nu, -lu weee a yia 'mi -zlala, yoo na nyea we aƙn. We yi na duɗu kibhe -zeoo, 'nye na yia we aƙn.»

²⁴Ƙ 'ƙwɛnyu 'tɩaa, 'in ƙ yia ƙ 'nyaa layɩbha: «Lɛɛ -lu in 'ka ƙ -zlala?»

'In -mƙ neɛ: «A -zlali ƙ 'Zan -Batisu 'wlu.»

²⁵Ƙ 'ƙwɛnyu mɩa lu -gwagwɛ nya, 'in ƙ neɛ Ewloɗu -yla: «-We in 'yɩbha ni, mu -wa 'Zan -Batisu 'wlu. -In -la desɛɛn 'mi we -plaa -gu.»

²⁶We wlaa ƙ 'kuayli la, ƙ ka bi ƙ -limaa 'yibadu 'gbu, ƙ 'ni mneni ƙ 'ka gba nu, ƙ 'nɩa we ƙwɛnu. ²⁷Ƙ yia 'slujayu yabhlo la, ƙ neɛ ƙ -yla: «Mni, -in -di -bha 'Zan -Batisu 'wlu, -in -yƙ we yi.»

²⁸Ƙ mɩa -kaslu 'wu, ƙ yia Zaan 'wlu -bha -di, 'in ƙ yia we -plaa -gu laɗi, 'in ƙ -yƙ we yia yi. Ƙ 'nye we ƙ 'ƙwɛnyu yoo, 'in -mƙ yia -mƙ 'nyaa we kwa.

²⁹Zaan 'bunƙnya 'nua we 'di, 'in wa yia ƙ 'kwie 'bum- ni, wa 'ka we gbawla 'wufa.

-Zezu 'nyeɛ nukpasia 'wlu glu -bhlo 'wlu gbu lililu
(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Zn 6.1-14)

³⁰-Zezuu tietienya yia lu, 'in wa -yƙ ƙ 'sa yia 'wugbeli. Gbu weee wa nua ƙ, -we wa -slolua nyuma, 'in wa yia we 'di ƙ -salu. ³¹Nyuma -zlo, -wa yia, -wa mɩa, wa 'gbu, -Zezu -yƙ ƙ 'bunƙnya 'ni mneni wa 'ka li. ³²We 'gbu ƙ neɛ ƙ 'bunƙnya -yla: «-A mni da mɩa blenyii, -a 'ka -mƙ laɗi.»

'In wa 'dekpua yia 'glu 'wu -bho, 'in da nyuma 'nɩa -mi, wa yia -mƙ mni. ³³Nyuma duun 'yɩa da wa -yƙ mni- da, 'in wa yia wa yibheli. 'In 'gbe weee 'wu -nyuma yia ƙ 'yu zili bhu -gu -gwagwɛ nya.

³⁴-Zezu 'tɩaa 'glu 'wu, 'in ƙ yia nyuma -zlo -yƙ. Wa 'wlu bhlabhe -we 'ni 'yɩyɩnyƙ -ka. We 'gbu wa laa ƙ nyazi 'wu, 'in ƙ yia wa gbu duun -slolu.

³⁵Jibhe ƙ, ƙ 'bunƙnya bea ƙ kwesi, 'in wa neɛ ƙ -yla: «Da -mni -tɩlu la, 'in 'yɩa ka -fla. ³⁶Gba wa -yla, wa mni kudanya -yƙ 'gbenya mɩa da -aƙn kwesi 'wu, wa 'ka wa 'dɛɛ lililu ƙ.»

³⁷Ƙ neɛ wa -ylaɛ: «Amɩaa 'de 'nye wa lililu!»

Wa neɛ: «'Cu gbetaa lubho -gwezi 'ni mneni we 'ka wa 'floo ƙ.»

³⁸'In ƙ neɛ wa -yla: «'Floo zuma mi aƙn kweɛa? A mni a 'ka we zɛɩ.»

Wa zɛɩa we, 'in wa neɛ ƙ -yla: «Nu, 'floo gbu -yƙ zibhii 'ya sa mɩa -bha.»

³⁹-Bha ƙ gbaa wa -yla, -maa 'tulu nyuma nu, wa -di la -zlo ƙwɛɛ -petu ƙɩ -gu. ⁴⁰'In wa yia -zlo ƙwɛɛ laɗi. -Zlo yabhlo ka nyuma 'wu glu gbu, 'in tɩɩa ka 'wu glu 'sa 'ya kugbua. ⁴¹-Zezu 'bhua wee 'floo gbu -yƙ zibhii 'ya 'sa 'wu, ƙ yɩaa yalɩ, ƙ 'paa -Lagƙ fuo, ƙ didɩa wee 'floo la, 'in ƙ yia we ƙ 'bunƙnya yoo 'nye, wa 'ka we nyuma 'wuladɩli. 'Sa -bhlokpade ƙ dlɩia nyuma weee zibhi 'wu la. ⁴²Wa 'de weee lia, 'in wa yia lu. ⁴³'Floo pnu -yƙ zibhi -we wa sɩala, we nyini -ɩɩɩ kugbua ƙ 'sa. ⁴⁴Nyuma -wa lia, wa nukpasia mɩa wa glaa, wa nyini nyuma 'wlu glu bhlo 'wlu gbu (5.000).

-Zezu ƙ 'nyu -gu
(Mt 14.22,32; Zn 6.15,21)

⁴⁵Tɩun, -Zezu neɛ ƙ 'bunƙnya -yla: «A -bho 'glu 'wu, a -galu 'mi 'yu -mƙ Betisaida mɩa. 'In in 'ka waa nyuma welɩ 'pa.» ⁴⁶Wa 'bhuhlua -yƙ, 'in ƙ yia -gƙg 'wlu mni, ƙ 'ka -Lagƙ bhuhhoe.

⁴⁷-Kwɩtatukpa yɩmanɩa la, -zugba -Zezuu 'bunƙnya mi -mƙ 'nyu -nyidi 'glu 'wu, 'in mƙ mɩa duɗu, ƙ 'de -bh- lo. ⁴⁸-Zezu 'yɩa nu, -maa mi sɩada, -pɩɩ mi wa 'klu -yƙ -gbeun bhuluda, 'in 'glu -pape kalɩ -yƙ, tɩata -kukɩ

gboa, 'tn k yia wa 'bu mnu 'nyu -gu -nchnue nya, k 'ka wa -gu yli. 49 Wa 'yia k -y- nchda -m- 'nyu -gu, wamta nne 'sa 'kuzu -wa. Wa 'de weee 'yia k -y-, 'tn wa yia nyano nu. Wa 'kpta 'wu, -Zezu nne: «A 'na nunu nyano -ni, -ami -wa, a pal dlt la.»

51 'tn k yia wa lu -bho -m- 'glu 'wu, 'tn -pupes yia zobe. Wee gbu 'ni wa hwegaga -subhalt -se. 52 Nu, wa yukwli -y- 'tela 'gbu, -Zezu 'nyea nyumaa -zlo lililu gwedi sa, wa 'ni k 'tite yibheli.

53 -Zezu -y- k 'bunnya -dia 'nyu 'wu, wa nynia Zeneza-letu -dudu -gu, -m- wa jla 'glu lubhu. 54 Wa mi 'glu 'wu lasibhlida, 'tn nyuma yia -Zezu yibheli. 55 Wa -y- 'pulo -pulue mi 'gbe weee 'wu 'plilda, 'tn da wa -ka 'nu nu, -Zezu mi -bha, 'tn wa mnta -m-, wa -y- wa guzunya 's-, -zugba -maa mi 'sowli 'wu. 56 Da k -ka mnu, 'tn wa laa k guzunya. We yi kuda -zeoo, we yi -z- -zeoo, we yi 'gbe 'kadu 'wu -zeoo, 'tn wa palta wa guzunya -zejila 'wu la. 'tn wa palta -Zezu zukpa nu, k 'ka wa guzunya 'yoo 'nye wa 'ka k -banaa hwe kwezi. 'tn -wa weee zia we kwe, -maa yia 'pu.

-Zezu -y- Zuifuu tite
(Mt 15.1-9)

7 Bha Zuifuu -y- Faliznyumaa -gbe, wa 'ni -sl- kwe budo 'nanuu, wa'a li. Nu, wa dukpasu tite -wa, 'mu wa zua 'nunjwe. Nu, wa -ka k- k' wubhu, wa 'ni -sl- budo, wa'a li. Tite tlua wa dukpasu tla wa -y-, 'tn wa zu 'yaa -m- 'nunjwe. Sa 'bhisa, nyidanya klaa, -tukpunya klaa, we -y- 'wumani -k- 'punyaa 'wu lawlu.

'Yli yabhlo nya, Faliznyuma -y- -Lag- k titee gwesanya 'bhua -Zeluzalemu, 'tn wa yia -Zezuu -gbe 'wugbeli. -Bha wa 'yia nu, k 'bunnya tlua mi kwe puu lilida. Nu, -maa 'ni kwe budo. 5 Wa nne -Zezu -y-: «-Na 'bunnya lilia kwe puu. Wa 'ni -amta dukpasu tite 'nunjwe zu. Lee -lu ka 'gbu wa yi 'sa nua?»

6 J yia we 'bigupalte: «Weli 's- -nyuma! -We -Lag- -buu -falpanyo Ezaii celta k 'sebhe 'wu, gbuzh- wa: <Waa nyuma mia, hwee la wa nnta 'mi, nu, wa dlt 'ni 'mi -gu -mi.

7 Bhebhe wa yilimantia 'mi. Nu, tite wa slolua, 'tn wa laa -Lag- k tite, nyumaa 'dekpuaa -gbe we 'bhua.»

8 Nu, a ka -slen -Lag- k dumagbu 'yitide, 'tn a nua ny- maa dumagbu le.»

9 J nne 'ya wa -y-: «A mna 'yli! A 'yubha a 'ka amta dukpasu tite 'nunjwe zuu 'gbu, a yia -Lag- k tite 'yitide.

10 Moizi nne: <Zu -na dide -y- -na 'nyaa 'nunjwe.» 'ln:

<-J -ka k dide -y- k 'nyaa veli, 'bha wa bhaa k.»

11 'tn amta, a nne: nyume k -ka k dide -y- k 'nyaa -y- gba nu, <-We tn 'ka yaa aun 'nye, mu -wa «Kuluban» > (we ji -wa k ka we -Lag- 'nye), 12 amta 'nyea k 'yoo, k nu -slen -lu yabhlogb- le k dide -y- k 'nyaa 's- -y-.

13 A -ka 'sa nuda -mi ni, 'tn a saa -Lag- weli la, amta

bhlasabhla gbu 'gbu. 'tn a nua we 'gbu 'sasukpa -gbu duun tlua le.»

-We palta nyume puu mu ni
(Mt 15.10-20)

14 -Mu 'bigu, 'tn -Zezu yia nyumaa -zlo la, 'tn k nne wa -y-: «A pu yukwli, -we na yia gbaa a 'ka we 'nu.

15 Lililu nyume lia ni, we'e -plal- k puu. Nu, gbu -we k gbaa, -we 'bhua k dlt k, mu palta k puu. [16 -J -ka 'nunu -yukwli 'wlu -ka, k 'nu we.]»

17 Da -Zezu 'bhua nyuma glaa, k plaa -budu k, 'tn k 'bunnya yia k wee gbuu ninee 'ji layubha. 18 'tn k nne wa -y-: «Amia 'nu 'ya -m- 'wulaa? A yibheli we 'ji nu, -lu -we nyume lia, we'e -plal- k puu. 19 Nu, wee lililu mia, we'e mnu k dibhe 'wu, k nukple we mnta. -Mu 'bigu, 'tn k plaa 'kwla -y-.» -Bha k gbaa nu, wa mneni wa 'ka lililu weee li.

20 'tn k nne 'y-: «Wee -lu -we bhua nyume dlt k, mu palta k puu. 21 Wee -lu -we bhua nyuma 'wu, -m- wa dlt k, mu -wa nu: wa pupal 'wlukuun la 'nyume, wa ka mutni kwe, wa yli 'wie, wa bha nyume, 22 'tn 'hwn- -y- nyuma -putu dia -budu 'wu. † Wa 'yubha wa 'ka -gugal. Gbunyu wa nua le, wa -lima wa nua -dawli 'wu. Wa'a zu tite 'nunjwe. Wa ka zenyi, 'tn wa saa nyume 'hni. Wa yilimantia wa 'de, wa 'wlukuun ka -nyum. 23 Wee gbunyii mia de, mu tlaa nyume dlt k, 'tn mu palta k puu.»

'Lakpanw- hwnua -Zezuu gbu
(Mt 15.21-28)

24 Da -Zezu 'bhua -bha, 'tn k yia Tilt -dudu -gu mnu, -m- k plaa -budu k. J 'ni 'yubha nu, nyume 'y- k, 'tn k 'ni mneni k 'ka zize. 25 Nu, k plaa -budu k, t- , 'hwn- yabhlo yia k -gbe yi. K hwn- mia, 'lakpanw- -wa: Silii -dudu yabhlo wa laa Fenisi, -m- wa gwalt- k. Nu, k ka 'hwny- , 'm- zuzu 'nyuu kpa. 'tn k 'hwn- yia -Zezu -y- , 'tn k yia k bhu -y- bhili, k nne: «-Na zukpa -wa, zuzu 'nyuu -we kpa na 'yu ni, -tn vu we.»

27 J nne k -y-: «'Ylaasli -ka lida -mi, we 'ni tuklu -mi wa 'ka 'yilaasli lililu zosa wa 'ka we gw- k viteli, we 'ni mu?»

28 K 'hwn- nne k -y-: «Na -Kany-, gbuzh- -wa. Nu, gw- -ka 'tabhle k -mi, 'tn 'yilaasli -ka lida -mi, wee lililu -we bhli, gw- lia we. We 'ni mu?»

29 J nne: «-We a gbaa, gbuzh- -wa. We 'gbu a 'bhiti lu. Nu, zuzu 'nyuu -we kpa amaa 'yu, tn ka we vu.»

30 J mnta lu, k nynia k -budunwee, -zugba k 'yu pu lii -gu la, zuzu 'nyuu ka k 'yitide.

-Zezu jipea bhobho

31 -Zezu 'bhua Tilt -dudu -gu, k -dia Sid- -y- 'Gbe Kugbua -dudu 'wu, 'tn k yia Galilenyu kwesi luyi.

32 Nyume -k- 'nua, 'tn -k- k gbaa, -bha wa -y- k yia, 'tn wa nne k -y-: «-Na zukpa -wa, pal- k -na s- -gu la k 'ka 'pu.»

† Glekweli 'wu, we ji -wa nu, -wa kukwala, wa -y- nyuma -putu dia -budu 'wu.

33 -Zezu -yɔ ɔ 'sɔ 'bhua nyuma glaa, 'tɔ ɔ yia ɔɔ guzunyɔɔ yukwlii 'yoo 'wu -kwɛtya fa. -Bha -Zezu tlia -dlɛ ɔ -kwɛtya -yɔ, 'tɔ ɔ yia ɔ mɔ kwɛzi. 34 Tɔn, 'tɔ ɔ yia yalɔ yla, 'tɔ ɔ yia -nyii slu, 'tɔ ɔ nɛɛ ɔɔ guzunyɔ -yla: «Efa-ta», -muɔ ji -wa nu: «-ln -kalt.»

35 -Bha -bhlokpɛɛ ɔ 'pua, 'tɔ ɔ yia gba, 'tɔ ɔ yia 'nu. 36 -Zezu nɛɛ waa nyuma -yla: «A 'na gbalt we nyɔme yabhlogbɔɔ -yla -nɔ.»

'ln sa ɔɔ -Zezu zua wa 'dɔ, nu, wa'a gbalt we -nɔ, wa 'nɔ 'sa nu. 37 'ln wa -yɔ we gbagbie yia da weee mɔ. Nɔwɛgaga ka wa -subhalt, 'tɔ wa nɛɛ: «Aya! ɔ lenulu weee mɔ 'yli we nanta. -Wa'a 'nuao, 'tɔ -maa nua, -wa'a gbaao, 'tɔ -maa gbaa!»

-Zezu 'nyɛa nyuma 'wlu glu -bhlo lililu
(Mt 15.32-39)

8 We bhla, 'tɔ nyuma duun yi 'yaa -Zezu 'bɔ yi. Lililu 'nɔ -mɔ. -Bha -Zezu laa ɔ 'bɔnɔnya, 'tɔ ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: 2 «Nu, nyazi nyuma nɔ laa 'mɔ 'wu. Wa 'yɔ ta nɔ -zugba wa mɔ 'mɔ 'bɔ, 'tɔ lililu ka bhla. 3 Wa 'nɔ -slɔ li. ln -ka gba, wa mɔ lu nɔ, wa mneni wa 'ka 'yloogblu bhlii. Nu, tɔlua 'bhuda -tlulu la.»

4 ɔ 'bɔnɔnya yia we 'bɔgɔpaltɛ: «Aya! -Amɔ -flii 'pɔpɔ, da -a 'ka 'floo 'yɔ -a 'ka wa 'nyɛ, 'tɔ wa 'ka lua?»

5 ɔ nɛɛ: «'Floo zuma mɔ aɔn kwɛɛa?»

-Maa nɛɛ: «'Floo gbesɔ.»

6 'ln ɔ nɛɛ nyuma -yla: «A -dɔ dudu la.»

ɔ 'bhua wee 'floo 'wu, ɔ 'paa -Lagɔ fuo, 'tɔ ɔ yia we ladɔdlɔ. ɔ 'nyɛa we ɔ 'bɔnɔnya yoo, 'tɔ -maa yia we nyuma 'wuladlili. 7 Zibhi yua tɔlua mɔ -bha, ɔ 'bhua we 'wu, 'tɔ ɔ yia we -Lagɔ kwɛɛ zu. ɔ 'nyɛa we ɔ 'bɔnɔnya yoo, -maa yia we nyuma 'wuladlili. 8 Wa lia, 'tɔ wa yia lu. -We wa stalta, we yia -cɔcɛ gbesɔ ye. 9 Nu, -wa lia, wa mneni wa 'ka nyuma 'wlu glu -bhlo (4.000) nyini.

Falizinyuma ylaa -Zezu la
(Mt 16.1-4)

10 -Zezu 'nyɛa wa 'yoo tɔn, ɔ yia 'glu 'wubho ɔ -yɔ ɔ 'bɔnɔnya 'sɔ, 'tɔ wa yia Dalumanuta -dudu -gu mɔ.

11 Falizinyuma yia, 'tɔ wa yia -Zezu kpɛɔ, wa nɛɛ ɔ -ylaɛ: «-ln nu gwɛdigbu yabhlo lɛ, 'tɔ -a 'ka we 'jiyibheli nu, -na 'tɛtɛ mɔ, -Lagɔ 'nyɛa -mɔ we.»

12 -Zezu yia nyɔ laslu, 'tɔ ɔ nɛɛ: «Lɛɛ -lu ka 'gbu amɔ dɛslɛɛn -nyuma 'yɔbha 'sa gwɛdigbua? ln nɛɛ aɔn -yla gbuzɔnɔ saɛ: waa -manɔ 'na 'ka gwɛdigbu yabhlogbɔɔ 'yɔ.»

-Zezuu 'bɔnɔnya 'nɔ ɔ 'tɛtɛ 'wulanu
(Mt 16.5-12)

13 -Zezu yia -bha wa tɔ. ɔ -yɔ ɔ 'bɔnɔnya 'sɔ, wa yia 'glu 'wu -gbɔ, 'tɔ wa yia 'nyuu kakpe yabhlo -gu mɔ. 14 ɔ 'bɔnɔnya ka dlu, wa 'nɔ lililu 'wubhu. 'Floo yabhlo -tua -mɔ 'glu 'wu, mu -bhlogbɔɔ -tua wa kwɛɛ. 15 -Zezu yia wa gbu -yla lapalt: «A zu amɔaa 'dɛ 'yɔyɔ. A 'na 'tideli amɔaa 'dɛ 'yi Falizinyumaa 'floo *gɔɔ -yɔ Ewloɔɔ nyuma -nu -yla -nɔ.»

16 -Bha ɔ 'bɔnɔnya gbugbaltɔ -yla: «Nu, 'floo 'nɔ -aɔn kwɛɛ -mɔ. We 'gbu ɔ yi 'saa gba.»

17 -Zezu yibhelia we 'ji, 'tɔ ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Lɛɛ -lu ka 'gbu a gba 'sa? A 'nɔ 'floo 'wubhu -wa yɔ? A 'nɔ -slɔ we 'wulanu? Amɔaa yukwli -yɔ 'tɛa la yɔ? 18 A ka 'yli 'klu -yɔ, 'tɔ a'a 'yɔ la. A ka yukwli, 'tɔ a'a 'nu. Amɔaa dlu -bho we -gu. 19 Nu, ln ka zlɛɛ 'floo gbu nyumaa 'wlu glu -bhlo 'wlu gbu (5.000) 'wuladlili. -Cɔcɛ yeye -nu zuma -tu zlɛɛ 'wua?»

Wa nɛɛ: «-Cɔcɛ kugbua lɛ 'sɔ.»

20 'ln ɔ nɛɛ: «ln dlili 'yaa 'floo gbesɔ nyumaa 'wlu glu -bhlo (4.000) 'wula naa?»

Wa nɛɛ: «-Cɔcɛ gbesɔ.»

21 ɔ nɛɛ wa -yla: «Aya! A 'nɔ -slɔ we 'wulanu?»

-Zezu jipea 'bɔnɔnya

22 -Zezu -yɔ ɔ 'bɔnɔnya nyinia Betsaida, 'tɔ wa yia ɔ 'bɔnɔnya -la. Zukpa wa palɔ ɔ zukpa nu, ɔ zɔ -mɔ kwɛ.

23 -Zezu kpaɔ ɔ sɔ la, 'tɔ ɔ -yɔ ɔ 'sɔ yia 'gbe lu mɔ. -Muɔ 'bɔgɔ, 'tɔ ɔ yia ɔ -dlɛ 'yɔ -gu tli, 'tɔ ɔ yia ɔ sɔ -gu la palɔ. ɔ nɛɛ ɔ -ylaɛ: «-Na yɔ -lu yabhlo -yɔ?»

24 ɔ -bloa 'yɔ, ɔ nɛɛ: «Nyuma na yia -yɔ, wa 'wlu sunya. Nu, wa mɔ ndɔa.»

25 -Zezu palɔ ɔ 'yɔ -gu sɔ la 'ya, 'tɔ ɔ 'yɔ yia -blo, 'tɔ ɔ yia layɔ 'vayɔ. 26 ɔ nɛɛ ɔ -yla: «Mɔ -na -budɔnyɛɛ. -ln 'na plalt -ɔɔ -nɔ.»

Piɛɔ nɛɛ nu, -Zezu -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ
(Mt 16.13-20; Lk 9.18-20)

27 -Zezu -yɔ ɔ 'bɔnɔnya mɔna 'gbenya -we mɔ Sezalee Filipu kwesi nukplɛ. Wa mɔ 'yloogblu ndɔa, 'tɔ -Zezu yia wa layɔbha: «'Lee, nyɔɔ nyuma palɔ 'mɔ 'wua?»

28 Wa 'paltɔ we 'bɔgɔ, wa nɛɛ: «Nyuma nɛɛ nu, 'Zan -Batistɔ -nɔ -mɔ. Tɔlua nɛɛ, Elii -nɔ -mɔ, 'tɔ tɔlua nɛɛ 'yɛɛ, bhlasabhla -Lagɔgbu -falpanyaa 'yabhlo -nɔ -mɔ.»

29 ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «'ln amɔ, a nɛɛ, nyɔɔ ln -mɔ?»

'ln Piɛɔ nɛɛ: «-Lagɔɔ -Bhasanyɔ -nɔ -mɔ.»

30 -Zezu nɛɛ: «A 'na gbalt we nyɔme yabhlogbɔɔ -yla -nɔ.»

-Zezu gbaɔ ɔ 'dɛɛ tɔltɔgɔ
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

31 Nu, -Zezu bhla ɔ 'bɔnɔnya gbuslolue, ɔ nɛɛ wa -yla: «We mɔ nu, ɔɔ *Nyumɛɛ 'Yu sia bhabha. Nu, Zuifɔ nyuma kpasɔ klaa, *-Lagɔɔbɔnɔnyaa -cɔn klaa, we -yɔ -Lagɔɔ titee gwesanya yia ɔ kwnɛɛ -saa. 'Bhaa wa yia ɔ, 'tɔ 'yɔ 'sɔ, we tanu nya, tɔltɔnya glaa ɔ yia 'wusɔa.»

32 'Sa ɔ gbaa we sa bɛblɛɛ, 'tɔ Piɛɔ yia ɔ -glima lalt, 'tɔ ɔ nɛɛ ɔ -yla: «-ln 'na gbalt 'sa -nɔ.» 33 -Zezu 'bhiti la, ɔ ylaa ɔ 'bɔnɔnya, 'tɔ ɔ nɛɛ ɔ -yla 'klu 'cɔcɔ nya: «*-Saatan, bɛ lu! 'Bhu 'mɔ kwesi. Nu, -'tɔ pupalt 'wlukuun la -Lagɔ 'bhisa, nyuma 'bhisa -na pupaltɔ 'wlukuun la.»

34 ɔ laa nyuma -yɔ ɔ 'bɔnɔnya, 'tɔ ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Nyɔɔ nyɔɔ -ka gba ɔ 'ka 'mɔ 'bɔ ɔ, ɔ -sa ɔ 'dɛ dlu, ɔ 'bhu ɔ stasɛɛ *su 'wu, 'tɔ ɔ 'ka 'mɔ 'bɔ yi. 35 Nu, nyɔɔ nyɔɔ -ka ɔ 'dɛɛ 'yɔyɔgagɛ 'wugɔ nu, 'wu ɔ yia we bɔa. 'ln ɔ -ka ɔ 'dɛɛ 'yɔyɔgagɛ 'wubɔ -Lagɔgbu -yɔ na 'gbu, 'yɔyɔgagɛ -we 'nɔ bhloluda -ka, 'mɔ -mɔ yia 'yɔa.»

36 Nu, nyume -ka dudu -gu zuzunu weee 'yi, 'in k -ka k 'yliyogagie 'wub nu, lee -lu k 'yi we 'wusa? 37 Nu, -lu yabhlogbba 'nu mneni we 'ka nyumee 'yliyogagie z.

38 Nu, Nyumee Yu yia yia k Didee 'hnumtee san 'wu, k -y k -mawlu -anzunya 's, -wa nua -Lagok dumagbu lee -gbe. Nu, desleen -nyuma, -wa 'na tiklu -mi, 'in wa nua gbonyuu le, wa glaa, k -ka in -y na welu zu nu, -ami, zlu in -ka yi nu, 'in na nu 'yaa tuntu zu.»

9 J nee wa -yla: «Nu, in nee ain -yla gbuzunu sae: amia -wa mia da -seli, ain glaa, tlua ka *-Lagok nyumaa 'wlulaplu 'yi yida 'tite nya, 'bhie, wa 'kaa tl.»

-Zeeu 'bunnya ta 'ya k 'tite
(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)

2 'Yli gbu 'pla, we gbelibhlonu nya, -Zeeu laa Pieli klaa, *Zake klaa, we -y *Zaan, 'in wa 'de -mnua 'bhie yia -gok 'kadu 'wlu mn. -M k 'klu 'bhitia wa 'yilya 'wu.

3 'In k 'wu -bana yia pomanu tenyii. Li we lu. Nyume k 'kaa 'sa -bana pomanu dudu -gu, -m k -kany 'nu -mi.

4 -Bha wa 'ya Moizi -y Elii 's -y, -zugba -maa -y -Zeeu mi 'di -sada. 5 'In nyanu yia wa dli 'wu slo. Welu -we Pieli 'kaa gba, k 'nu we -yi. -Bha k gbae: «*Wlabi, -amia -seli -mumie nanu 'yli! Palu yua ta -a yia 'subha, -na -nu -bhlo, Moizu -nu -bhlo, Elii -nu -bhlo.»

7 -Bha yalupupa wela wa 'wu, 'in weli yabhlo yia wee yalupupa nyidi 'tla, we nee: «-J mia de, na Yu -wa, in -kalt k ze. A pulu k yukwli.»

8 Tuntu, 'in -Zeeu 'bunnya yia latitali, we 'nu -Zeeu 'wubhu, wa'a 'yi nyume yabhlogbba -y.

9 Wa mia -gok kwilda, 'in -Zeeu nee wa -yla: «-We a 'ya da nu, nu, k Nyumee 'Yu 'nu -sli tltlunya glaa 'wusa, a 'na gbal we nyume yabhlogbba -yla -nu.»

10 Welu -we -Zeeu gbaa wa -yla, wa ka we 'nuywe zu. 'In wa ylbhala -y lbhala la: nu, k nee: «Nyume 'ka tltlunya glaa 'wusa. Sa -mu 'ji mia?»

11 'In wa yia k laybha: «Lee, lee -lu ka 'gbu -Lagok titee gwesanya gba nu, *Elii 'kaa yi tlaa?»

12 J nee: «Gbuzunu -wa: Elii 'kaa yi tla k 'ka -lu weee we 'bi 'wu la. We mi celda *-Lagok bhe 'wu, nu, k Nyumee Yu yia sia bhabha, 'in wa 'ka k velu. -We ka 'gbu we mia celda, a -yi we 'jii? 13 'In un nee ain -yla: Elii ka yi pepe. 'In sa wa 'yibhaa, 'sa wa stala k. Sa we mia -benyi celda -Lagok bhe 'wu, 'sa we 'pla.»

-Zeeu vaa zuzu 'nyuu
(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

14 -Zeeu klaa, Pieli klaa, 'Zakee klaa, Zaan klaa, da wa nynia wa -lima -gbe, wa -talia -m, -zugba nyumaa -zlo ka -maa gbeli. -Lagok titee gwesanya mi wa glaa. Wa -y wa 's mi gbu gbada. 15 Wa 'ya -Zeeu, tuntu wa yia nywe -ga, 'in wa yia k -gbe mn -gwagwle nya, wa 'ka k fusa.

16 -Zeeu yia k 'bunnya laybha: «-A 'nu -seli? Lee gbu a gbaa?»

17 Nyume yabhlo 'pala we 'bugue: «-Slolunyo, -mi in -laa na 'yu. Nu, zuzu 'nyuu ka k kpa. We ka k weli 'wubhu, k' gba. Da we -ka k kpalu, la we bhla k. 'Fufli tlaa k

nywee, k lia gla 'wu, 'in k slala. In ka -na 'bunnya bhuhoe, wa 'ka wee zuzu 'nyuu vu. Wa 'nu we mneni.»

19 -Zeeu nee wa -yla: «Desleen -nyuma, -wa'a zu dli, 'yli zuma in -y ain 's 'ka lia? 'Yli zuma in 'ka amiaa 'gba k 'yiligbeda -tua? A -y k 'yu 's yi.»

20 'In wa -y k yia yi. Da k 'ya -Zeeu, 'in wee zuzu 'nyuu yia k lazuklu 'titee, 'in k yia bhli, -zugba k glipe, 'fufli tla k nywee. 21 -Zeeu yia k dide laybha: «We dia gwe, we -zu zuma nua?»

J dide nee: «J mi -sele, 'in we yia gwedi. 22 We 'ka k 'bhaa 'gbu, 'yli tlua zlu, 'in we paa k -kosu 'wu, 'in we paa k 'nyu lu. Nu, -in -ka mneni -in 'ka -ain 'wusa, 'yli -ain nyazi. Be -ain -y.»

-Zeeu nee: 23 «Lee -lu 'ka 'gbu -na gba nu, -in -ka we mnenia? -J zua -Lagok dli -gu, k mneni k 'ka -lu weee lenu.»

24 -Bha k 'yuu dide 'kpa 'wu, k nee: «In ka dli -sele -Lagok gbegebe, -sa 'mi 'wu, 'in in 'ka dli zu weee.»

25 -Zeeu 'ya nu, nyumaa -zlo mi k -gbe yida, 'in k yia wee zuzu 'nyuu 'wluo 'kpli: «-Mi zuzu 'nyuu, -mi nua we le, 'in nyume'e gbaa, in k' 'nua. In nee: 'tide k 'yi. -In 'na kpalu 'masleen k -nu.»

26 We zuklua k 'yu la 'titee, 'in we yia k 'yitide 'wukpikpe nya, 'in k yia lapi 'kwie 'bhisa. We 'gbu tlua nee: «J ka tl.»

27 -Zeeu yia k s -y k 'wubhulu. J -saa 'wu, 'in k yia 'yiligbe.

28 -Zeeu -y k 'bunnya plaa -budu k, 'in wa yia k laybha: «Wee zuzu 'nyuu mia de nu, lee -lu ka 'gbu -a yi we wuvue stalta?»

29 J nee wa -ylae: «'Sasukpa -zuzu 'nyii mia de nu, we 'nu -Lagok bhuhoe -bhlogbba 'wubhu, wa 'nu mneni wa 'ka -mu vu.»

30 Wa 'bhua -bha, 'in wa yia Galilee -dudu -gu 'pllu. -Zeeu 'yubha wa 'na yibheli k da -nu. 31 J -slolua k 'bunnya gbu, k nee: «J Nyumee 'Yu wa yia nyuma yoo 'nyea, 'in wa 'ka k 'bha. 'Yli 's, we tanu nya k yia tltlunya glaa 'wusaa.»

32 Nu, -we -Zeeu gbaa, k 'bunnya'a 'nu we 'wula. Wa mi nyanu nuda 'gbu wa 'nu k laybha.

Sa nyume 'ka nu, 'in k 'ka -mi tiklu -Lagok 'yua?

33 Wa nynia Kapenaumu, wa plaa -budu k, 'in -Zeeu yia wa laybha: «M k -di a -sa yaa 'yloogblua?» 34 'In wa -gu yia lasubha. -We ka gbu -wa, wa mia koda, 'in wa yia laybhali -y lbhali: «Lee, ny k 'yli -ain glaaa?»

35 J yia ladi, 'in k nee k 'bunnya -yla: «A be -seli. Nu, k -ka gba k 'ka amiaa kpa -ze, k -ze nyuma weee 'bisuayu, 'in k 'ka wa zclubho nu.»

36 J 'bhua 'yu yabhlo 'wu, 'in k -y k 's yia k 'bunnya nyidi ladi, k gblelia -m, k 'in k yia -m k bh -gu ladi. J nee: 37 «'Yu -k mia yu nu 'bhisa, nyume -k -ka k kpa 'nanuu na 'hnu nya, na 'de k kpa 'nanuu. -J -ka 'mi kpa 'nanuu, we 'nu na 'de k kpa 'nanuu, nu, -k tiea 'mi, 'm k kpa 'nanuu.»

38 Zaan nee -Zeeu -yla: «Na -Slolunyo, -a ka nyume yabhlo 'yi, k 'nu -ain glaa -nyume, -zugba k vaa zuzu

'nyuu -na 'hni nya. 3 'ni -ain glaa -mu 'gbu, -a yia 3 'yigbeli.»

39 -Zezu nɛɛ: «-lnnya, a 'na 'yigbeli 3 -ni. 'Lee, -3 -ka gwedigbu lɛnu na 'hni nya, 3 mneni 3 'ka 'mi vɛlu? -ln-nya. 40 Nu, nyɛmɛ -3 'ni -amɩaa tunyɔ, 3 -yɔ -ain 'sɔ mɩ.

41 «Nu, ln nɛɛ ain -yla gbuzɔnu saɛ: nyɛmɛ -3 -ka ain 'nyu 'nyɛ -Lagɔɔ -Bhasanyɔɔ 'hni nya, -Lagɔ yia 3 -tnuɔ 'nyɛa. 42 'Ylaasɩ -wa mɩa sa yu ni 'bhisa, 'ln wa zua 'mi dɩ -gu, -3 -ka wa 'yabhlogɔɔ gbunyuu lukwa, we nani 'yli -kɔɔ -nu nya, wa 'ka 3 tukpa 'kadu -bli -yɔ gbuanɩ, 'ln wa 'ka 3 'nyu lu viteli. 43 We -ka -na sɔ 'ka -mi gbunyuu lu kwa ni, -dɩ -bha we. We nani 'yli -ln 'ka 'yliyɔgagɩ -we 'nɩa bhɩɩluda -ka 'yɩ, sɔ -bhlo nya, we -zi -ln 'ka -kosu -we'e nyumoa 'wu mni sɔ 'sɔ nya. [

44 -Mɛmɛ mɩa, <nɔɔnya -we lia nyumɛɛ yɩɛ we'e tɩ, 'ln -kosu'nyumo -kɔ -gba.»]

45 «'ln we -ka -na bhu 'ka -mi gbunyuu lu kwa ni, -dɩ -bha we. We nani 'yli -ln 'ka 'yliyɔgagɩ 'yɩ 'tɩgɩ nya, we -zi wa 'ka -mi -kosu -we'e nyumoa 'wu viteli -na bhu 'sɔ nya. [46 -Mɛmɛ mɩa, <nɔɔnya -we lia nyumɛɛ yɩɛ we'e tɩ, 'ln -kosu'nyumo -kɔ -gba.»]

47 «We -ka -na yɩ 'ka -mi gbunyuu lu kwa, -ln -sa -kɔ we. We nani 'yli -ln 'ka -Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩlgbe 'wu mni 'yɩya -bhlo nya, we -zi wa 'ka -mi -kosu -we'e nyumoa 'wu viteli, da nɔɔ lia yɩɛ 'yɩ weee nya, 'yɩ 'sɔ nya.

49 «Sa wa pɩa gumu lɩlɩlu -yɔ, 'sa -bhlokpade -Lagɔ yia nyuma -gu -kosu sɩua. 50 Gumu nani 'yɩ. Mɛni we mɛnɩa. We 'ni -sɩɛn mɛni ni, wa 'ni mneni wa 'ka we mɛnɩe we -yɔ zu. Nu, amɩa, a mi gumu 'bhisa, a -tu 'wu -dɩkɔ.»

-Zezu gbaa 'hɔwɔ kwnɛɛ -sa gbu
(Mt 19.1-12; Lk 16.18)

10 -Zezu -yɔ 3 'bɩnɔɔnya 'sɔ mɩa Zudee -dudu -gu, 'ln wa yia Zudeɛn nyu 'wudu. Nyumaa -zɩ yia 3 kwesi yɩ lu. Sa 3 nua 'yɩ weee nya, 'sa 3 bhɩ 'yaa wa slolue lu.

2 Faliznyuma yia 3 kwesi bɛ, wa 'ka 3 layla. 'ln wa yia 3 layɩbhaɛ: «'Lee, -amɩaa tite nukplɛ, nukpasu mneni 3 'ka 3 'hɔwɔ kwnɛɛ -saa?»

3 ɔ nɛɛ: «'Lee, tite -mumu Moizɩ 'nyɛ ain a?»

4 Wa nɛɛ: «Moizɩ cɛɩa nu, nyumɛ -ka gba 3 'ka 3 'hɔwɔ kwnɛɛ -sa, 3 cɛɩ wee gbu 'sebhe -gu, 'bhie 3 'ka 3 kwnɛɛ -sa.»

5 'ln -Zezu nɛɛ wa -yla: «Amɩaa yukwɩ -yɔ suloo 'gbu, 'ln Moizɩ yia 'mu tite ni palɩ. 6 -Lu weee gwedɩda, <'ln -Lagɔ yia nukpasu -yɔ 'hɔwɔ lala.»

7 «We 'dɛɛ 'gbu, nukpasu yia 3 dide -yɔ 3 'nyaa -yɔɔbhua, 'ln 3 -yɔ 3 'hɔwɔ 'ka 'wususlolu,

8 'ln wa 'ka ku -bhlo -zɛ.»

-Sɩɛn, wa 'ni 'masɩɛn nyuma sɔ, nu, nyumɛ -bhlo wa -mɩa. 9 We 'dɛɛ 'gbu, -we -Lagɔ -ka 'yɩjɩɩ, nyumɛ 'na sɩsalɩ we 'yɩ -ni.»

10 Wa pɩaa -budu 3, 'ln 3 'bɩnɔɔnya yia 3 wee gbu ni 'ji layɩbha. 11 ɔ nɛɛ wa -yla: «Nu, nyumɛ -3 -ka 3 'hɔwɔ kwnɛɛ -sa, 3 -ka 'hɔwɔ -putu kwa, gbunyuu 3 nua 3 'hɔwɔ tɩanu -yla ɩɛ. 12 'Sa -bhlokpade, 'hɔwɔ -ka 3 'lowli

-glubhu, 'ln 3 -ka nukpasu -putu kwa, gbunyuu 3 nua ɩɛ.»

-Zezu hɔwɔ 'yɩaasɩ 'nyu la
(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

13 Nyuma mi -Zezu -gbe 'yɩaasɩ kwada, 3 'ka wa 'nyu-lanɔwɩa wa kwe -gu lapalɩe nya, 'ln 3 'bɩnɔɔnya yia wa vuvue bhɩ wa 'wluo kplɩe nya. 14 -Zezu 'yɩa wa -yɔ, 'ln we yia 3 -yɔkpa. 'ln 3 nɛɛ 3 'bɩnɔɔnya -yla: «A 'tide 'yɩaasɩ 'yɩ wa 'ka na -gbe yɩ, a 'na -kulu wa 'yoo -ni. Nu, nyuma mɩa sa 'yɩaasɩ ni 'bhisa, -Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩɩe mi -maa -nu nya. 15 ln nɛɛ ain -yla gbuzɔnu saɛ: nyumɛ, -3 'ni -Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩlgbu -yɔɔhɔwɔ 'yɩsɩkɩpɩe 'bhisa, 3 'na 'ka -Lagɔɔ -gbe pla.» 16 ɔ 'bhua wa 'wu, 3 yia wa sɔ 'wluo lapalɩ, 'ln 3 yia wa 'nyulanɔwɩa.

Nyumɛ -3 'kaa -Zezu 'bɩ mni 3 'bhu 3 -lu weee 'bɩ
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

17 Nu, -Zezu mi mɩɩda, 'ln nyumɛ yabhlo yia 3 'bɩg-walɩ, 'ln 3 yia 'kukulu 'sɩbhɩ 3 'yɩ, 'ln 3 nɛɛ 3 -yla: «Na -slolunyɔ -zɔɔnu, sa ln 'ka nu, zɩ ln -ka tɩ, 'ln ln 'ka -Lagɔ kwɛɛ 'yliyɔgagɩ -we 'nɩa bhɩɩluda -ka 'yɩa?»

18 -Zezu nɛɛ 3 -yla: «-Mumu ka 'gbu -na la 'mi nyumɛ -zɔɔnu? We 'ni -Lagɔɔ 'debhlogɔɔ 'wubhu, nyumɛ -zɔɔnu 'ni -mi. 19 Nu, -na 'dɛ -yɩ -Lagɔɔ *titenya:

<-ln 'na 'bhali nyumɛ -ni.

-ln -yɔ 'hɔwɔ -putu 'na -dɩɩ -budu 'wu -ni. †

-ln 'na yɩɩɩ 'wie -ni.

-ln 'na zulu nyumɛ yɔ -yɔ -ni.

-ln 'na lɩɩ nyuma 'wlu -dawli nya -ni.

-ln zu -bha -na dide -yɔ -na 'nyaa.» »

20 ɔ nɛɛ: «-Slolunyɔ, ln mi nyimesɩ nya, 'ln ln yia tite -mni 'nuɔwɛzuzue bhɩ.»

21 -Zezu yɩaa 3 zekalɩɩ nya, 'ln 3 nɛɛ 3 -yla: «-Lu yabhlo -tua 'wu, -ln 'ni -sɩ -muɩ lɛnu. Mni, -ln 'pa -na -kakali weee pɛɩu, -ln 'nyɛ we 'gwɛzi bobabhanya yoo, 'ln -ln 'ka 'hɔwɔnyɛ 'yɩ -Lagɔɔ -gbe. -ln -ka we lɛnuɛ bhɩa, -ln yɩ 'mi 'bɩ.»

22 ɔ 'nua wee wɛɩ ni, 'ln 'kua yia 3 'yɩ lawla, 'ln 3 yia lubbhɩ 'klu -susue nya. Nu, 'hɔwɔnyɔ -wa.

23 -Zezu yɩaa 3 'bɩnɔɔnya -wa gbelia 3, 'ln 3 nɛɛ wa -yla: «'Nɔwɔnyɩa 'ka -Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩlgbe 'wu pla -yɔ we -kalɩa.»

24 Wee wɛɩ yia -Zezu 'bɩnɔɔnya hɔwɛgaga -subhali. 'ln 3 nɛɛ 'ya wa -yla: «Na 'yua, nyumɛ 'ka *-Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩlgbe 'wu pla, we 'ni 'tɛ -sɛ. 25 'Nɔwɔnyɩa 'ka -Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɩlgbe 'wu pla, we -kalɩ -yɔ we -zi *-nyɔmɛɛ seenu 'bhuka 'wupɩɩɩe.»

26 We yia 3 'bɩnɔɔnya -ɩɩɩ. Wa nɛɛ: «Aya! We -ka 'sa -mi, nyɔɔ kɔmɔ -kɔmɔ 'ka gbu 'wubhua?»

27 -Zezu yɩaa wa, 'ln 3 nɛɛ: «Nyumɛ 'ni we mneni, nu, -Lagɔ mneni we. -Lagɔ mɩa, 3 mneni 3 'ka -lu weee lɛnu.»

28 -Bha Pɩɩɩ gbaa: «-Tali, -a ka -amɩaa -lu weee -bha tɩ, 'ln -a yia -mi 'bɩ yɩ.»

† Glekiwɛɩ 'wu, we ji -wa nu, -wa kukwala, wa -yɔ nyuma -putu 'na -dɩɩ -budu 'wu -ni.

²⁹ -Zezu 'palta we 'b'igu, k nɛɛ: «Nɪ, ɪn nɛɛ aɪn -yɪla gbuzɔnɔ saɛ: nɪmɛ -k -ka k -lu weee -bha tɪ na 'gbu, 'ɪn k 'ka -Lagɔgbu gba, we 'lɛɛji -mɔkɔ yɪa 'yɪa -zakpa glu gbu. -k -ka k -budu klaa, k bhelia klaa, k bhɔkɔklaa, k 'nyaa klaa, k didee klaa, k 'yua klaa, we -yɔ k kpaɔ -bha tɪ, bhɪa -we 'wɔ -a mɪa da -budunya klaa, bhelia klaa, bhɔkɔklaa, 'nyaanya klaa, didee klaa, 'yua klaa, we -yɔ kpaanya k yɪa 'yɪa, -zugba nyɪma stɔlɔ k. 'ɪn bhɪa -we yɪa yɪa, we nya k yɪa 'yɪyɔgagɛ -we 'nɪa bhlɔluda -ka.
³¹ «Nyɪmaa dumadu -wa -gaa 'yɪ, lɔ -maa yɪa -gaa. 'ɪn -wa -gaa lɔ, 'yɪ -maa yɪa -gaa.»

-Zezu gbaa k tɪtɪlgbu
 (Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)

³² -Zezu -yɔ k 'bɔnɔnya 'sɔ, wa mɪa -Zeluzalɛmɔ mɔnɔ da, -Zezu -galɔ wa 'yɪ 'yloogblu, -zugba k 'bɔnɔnya lɔ dlɔ. -Wa mɪa wa 'bɪ, -maa mɪ 'yɪ nyanɔnɔ nuda. k nɛɛ k 'bɔnɔnya kugbua lɛ 'sɔ -yɪa: «A bɛ -seli.»
 'ɪn -we 'kaa lɛnɔ, k yɪa we wa -yɪa gba. ³³ k nɛɛ: «A -talɔ, -Zeluzalɛmɔ -a mɔnɔ da. Nɪ, -mɔkɔ wa yɪa kɔ Nyɪmɛɛ 'Yu wɪaa. -Lagɔbubɔnɔyaa -ɔɪan -yɔ -Lagɔkɔ titee gwesanya kwɛɛ wa yɪa k pɛlɔ 'paa. 'ɪn wa 'ka k gbu 'wlɔladɪl, 'ɪn wa 'ka wɛɪl -bhɪo bhɪl wa 'ka k 'bha. 'ɪn 'lakpanya -wa 'nɪa -Lagɔ -yɪ, wa 'ka k -maa yoo 'nyɛ.
³⁴ -Maa yɪa k glɔ palɔ, -maa yɪa k -dlɛ -gu slua, -maa yɪa k sɛɪa, 'ɪn -maa 'ka k 'bha. 'Yɪl 'sɔ, we tanɔ nya, 'ɪn k 'ka gbawla 'wɔtɪa.»

-k -ka gba, k 'ka nyɪmɛ 'kadu -zɛ, k -zɛ k -limaa kɔyɪ
 (Mt 20.20-28)

³⁵ We 'b'igu, Zebedee 'yua *'Zake -yɔ Zaan yɪa -Zezu -yɔkɛ, 'ɪn wa nɛɛ k -yɪa: «-Amɪaa -Slɔlunɔyɔ, -we -a yɪa -mɪ -zlalɔ, -a 'yɪbha -ɪn nu we lɛ.»
³⁶ k nɛɛ wa -yɪa: «Lɛɛ -lɔ a 'yɪbhaɔ ɪn nu aɪn -yɪa lɛa?»
³⁷ Wa nɛɛ: «Da nyɪma weee -ka we 'jɪyɪbhɛli nɪ, -ɪn pɪɪ nyɪma 'wɪlɔ la, 'nyɛ -aɪn 'yoo -a 'ka -mɪ kwɛsi ladɪ. 'Yabhɪo 'ka -na lɪlɪsɔlɔ ladɪ, 'ɪn 'yabhɪo 'ka -na kɔpɛsɔlɔ ladɪ.»
³⁸ k nɛɛ wa -yɪa: «Nɪ, -we a -zlalɔ 'mɪ, a 'nɪ we -yɪ. 'Lee, stasɛ -we kɔ na yɪa 'yɪlɪgbea, a mnenɪ a 'ka we kɔ 'yɪlɪgbeɛ? Yaayɪ batizea wa yɪa 'mɪ stasɛ lɔ, a mnenɪ a 'ka nɔwɔ wa 'ka 'sa aɪn batizee?»
³⁹ 'ɪn wa nɛɛ k -yɪa: «ɪn, -a mnenɪ we.»
 -Zezu yɪa we 'b'igupalɛ: «Gbuzɔnɔ -wa. Stɔ a yɪa 'mɪ 'bhɪsa. Stasɛ -we lɔ wa yɪa 'mɪ batizea, we lɔ wa yɪa aɪn batizea. ⁴⁰ Nɪ, we -ka na lɪlɪsɔlɔ -yɔ na kɔpɛsɔlɔ ladɪdlɛ, -amɪ 'nɪ mnenɪ ɪn 'ka we wɪa. Nɪ, we ladɪda mɪa, -Lagɔ ka we lamnazi nyɪma tɔluɔa -nu nya. Nɪ, ma yɪa -bha ladɪa.»
⁴¹ Wa -lɪma kugbua 'nua we, 'ɪn wa yɪa wa -yɔ 'cɛ 'pall.
⁴² -Zezu yɪa wa 'dɛ weee la, 'ɪn k nɛɛ wa -yɪa: «Nɪ, dudugu -nyɪmaa 'wlɔlapɪɪnya mɪa, wa 'tɪtɛ nya wa stalɔ wa zɔlubhonunya. ⁴³ Aɪn glaa, we 'na -mɔnɔ 'sa -nɪ. -k -ka gba k 'ka nyɪmɛ 'kadu -zɛ, k -zɛ k -limaa zɔlubhonunɔyɔ. ⁴⁴ 'ɪn aɪn glaa, -k -ka gba k 'ka nyɪma 'yugalɔ, k -zɛ k -limaa gaylɔ. ⁴⁵ Nɪ, kɔ *Nyɪmɛɛ 'Yu 'nɪ yɪ wa 'ka k 'wusa. Yɪ k yɪa k 'ka nyɪma 'wusa, 'ɪn k 'ka tɪl nyɪma duun 'wɔzɪtɛɛ 'gbu.»

-Zezu -bloa 'bɔnɔnyɔ 'yɪ
 (Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

⁴⁶ -Zezu -yɔ k 'bɔnɔnya nyɪa Zelikoo, wa mɪ wee 'gbe 'tlada, 'ɪn nyɪma duun yɪa wa 'bɪ yɪ. 'Lɔkɔnɔyɔ yabhɪo wa laa Batimee, Timeee 'yu nya, k -dlɔ 'yoo nɔwɛ -yɔ la. Nɪ, -zlazlanɔyɔ -wa. ⁴⁷ k 'nua nɪ, Nazaletɪyɔ -Zezu mɪ 'plɪda, 'ɪn k yɪa 'wɔkɪ, k nɛɛ: «*-Davidɪ 'yɪ -Zezukɔ, -ɪn 'yɪl 'mɪ nyazɔkɔ!»
⁴⁸ 'ɪn nyɪma duun yɪa k 'wɪlɔ 'kɪpɪl. Wa nɛɛ k -yɪa: «'Mu nɔwɛ!»
 -Mɔbɪ bhɪa kɔkɔ 'kɪpɪa 'wɔ 'tɪtɛɛ: «-Davidɪ 'yɔkɔ, -ɪn 'yɪl 'mɪ nyazɔkɔ.»
⁴⁹ Tɔkɔn, -Zezu yɪa 'yɪlɪgbe, 'ɪn k nɛɛ: «A la kɔ.»
 'ɪn wa yɪa k la, -zugba wa gba k -yɪa: «-Na 'yoo. -ɪn -sɔ wɔ, k mɪ -mɪ lada.»
⁵⁰ 'Lɔkɔnɔyɔ vitelia k 'naa, 'ɪn k yɪa 'wɔsɔ -gwagwɛ nya, k yɪa -Zezu -yɔkɛ. ⁵¹ 'ɪn -Zezu yɪa k layɪbha: «Lɛɛ -lɔ -ɪn 'yɪbha ɪn nu -mɪ -yɪa lɛa?»
 'ɪn k nɛɛ: «*Wɪabɪ, -ɪn -blo na 'yɪl, ɪn 'ka layɪ lɔ.»
⁵² k nɛɛ: «'Bhɪtɪ lɔ, -na dlɔzɔzɔɛ ka -mɪ pue.» Tɔkɔn, k 'yɪl yɪa -blo, 'ɪn k yɪa -Zezu 'bɪ mɔnɔ.

-Zezu mɪa -Zeluzalɛmɔ
 (Mt 21.1-11; Lk 19.28-40)

11 -Zezu -yɔ k 'bɔnɔnya ɔɪpaa -Zeluzalɛmɔ -yɔ, -mɔ Betɪfaze -yɔ Betani kwɛsi, 'ɪn wa yɪa *Olivusun-yaa -gɔgɔ yɪl, -bha -Zezu tiea k 'bɔnɔnya 'sɔ, ² 'ɪn k nɛɛ wa -yɪa: «'Gbe -we mɪa -mɛmɛɛ aɪn 'yɪ, a mɔnɔ -mɔ. Nɪ, lɛbhɪa a 'ka -mɔ nyɪnɪ, -sokofalɔ -dɔgbu yabhɪo a yɪa -bha yɪa lubhu -jɪda. Wee -sokofalɔ mɪa, nyɪmɛ yabhɪogbɔkɔ 'nɪ -slɔ we -gu ladɪ. A -sa we lubhu, a -yɔ we yɪ. ³ Nɪ, wa -ka aɪn layɪbha: lɛɛ -lɔ ka 'gbu a nu 'sa? A gba wa -yɪa: -amɪaa -kanyɔ 'yɪbha k 'ka we -gu ladɪ, nɪ, dɛslɛɛn k laa we lɔ.»
⁴ Wa mɔnɔ, 'ɪn wa yɪa -sokofalɔ -dɔgbu yabhɪo 'yɪ lubhu -jɪda -bha 'yooo nɔwɛ -yɔ -bha 'pipee -budu yabhɪoo nɔwɛ -yɔ. 'ɪn wa yɪa we lubhu -sa. ⁵ Nyɪma mɪa -bha, wa nɛɛ: «Lɛɛ -lɔ ka 'gbu a sa wee -sokofalɔ lubhua?»
⁶ 'ɪn sa -Zezu zua wa 'dlɔ, 'ɪn wa yɪ 'saa gba. 'ɪn wa yɪa wa kwɛ -yɔ -sa, 'ɪn wa yɪa mɔnɔ. ⁷ Wa -laa wee -sokofalɔ -dɔgbu -Zezu, wa slua wa 'naa we -gu, 'ɪn k yɪa we -gu ladɪ. ⁸ Tɔlɔ slua slua wa 'naa 'yloogblu, 'ɪn tɔlɔ -dlɔ suu kɪ -mɔ kpaɔ, 'ɪn -maa yɪa we 'yloogblu lasɪ. ⁹ Nyɪma kɔa k 'yɪ we -yɔ -wa kɔa k lɔ, wa 'dɛ weee 'kɪpɪa 'wɔ, wa nɛɛ:
 «-A -mɔnɔ -Lagɔkɔ 'nɪ.
 -k mɪa Jeɪtɔpɛɛ 'nɪ nya yɪda,
 -Lagɔ nɔwɔa k 'nyɪ la.
¹⁰ Nyɪmɛ -k mɪa yɪda,
 k 'ka -aɪn 'wlɔlapɪɪ -Davidɪ 'b'igu,
 -Lagɔ 'palɔ 'sa k kɔ -zɔnɔ -gu la.
 -Wa mɪa yalɔ,
 wa -mɔnɔ -Lagɔkɔ 'nɪ.»
¹¹ -Zezu plaa -Zeluzalɛmɔ, 'ɪn k yɪa *-Lagɔbudu 'kadu kɔ mɔnɔ, 'ɪn k yɪa da weee yɪa. Jɪbhe kɔa, we 'gbu k -yɔ k 'bɔnɔnya kugbua lɛ 'sɔ yɪa Betani mɔnɔ.

-Zezu bhla *figisu gwexe
(Mt 21.18-19)

¹² Zli zlia, -Zezu mi Betani 'bhuda, 'in nwa yia k 'bha.
¹³ Tson, k yia *figisu -we kaa kpi 'wlu -yoyt -m' yu, 'in k yia we -yo be, -de k yi we 'bhue 'wlu 'yul. K 'ka -bha nyini, we kpi 'dekpa mia we 'wlu. Nu, we 'bhue -pa bhla 'nu -sl' nyini. ¹⁴ -Bha k gbaa wee su -yla: «-Mi't 'pal' -sl'een 'bhue -nu.»
In k 'bunonya yia we 'nu.

-Zezu vua -valepanya
(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48)

¹⁵ Wa nyinia -Zeluzalemu, tson -Zezu yia -Lagobudu 'kadu nwee mni. -Wa mia -bha, -valepanya -yo -lizonya, 'in -Zezu yia wa vuvue bhli. K yia 'gwexi -bhityaa 'tabhle -yo -kpakuon pelupanyaa kpenya labhli. ¹⁶ K 'nu nwanu nyime yabhlogb' -yo -lu 'ka -Lagobudu 'kadu nwee 'plul. ¹⁷ K -slolua wa gbu, k nxe:

«We mi celida -Lagosebhe 'wux:
<Na -budu mia, 'mu wa yia laa dudugu -nyuma weee -Lag' bhuhoe -budu.»
'In 'mu amia nua 'wienyaa zizeda 'wu.»

¹⁸ -Lagobubunya -cian -yo -Lag' titee gwesanya 'nua k 'dl, 'in wa yia nyano nu, -we ka gbu -wa, k gbagbawel' ka nyuma duon nwegaga -subhali. We 'dxe 'gbu wa mia 'kl' 'yida wa 'ka k 'bha.

¹⁹ Jibhe zaa, 'in -Zezu -yo k 'bunonya yia 'gbe nukple 'bhu, 'in wa yia mni.

-Zezu -yo tlitli -figisu
(Mt 21.20-22)

²⁰ Zli zlia, wa mi 'yloogbl' 'plida, 'in -Zezu 'bunonya yia wee figisu -yoyt, -zugba we ka ye weee. ²¹ -We -Zezu gbaa, Piel' dli 'sibhlia we -gu la, k nxe: «Wlabi, -in yla figisu -in bhla de gwexe, we ka ye.»

²² -Zezu nxe wa -yla: «A zu -Lag' dli -gu. ²³ In nxe ain -yla gbuz' saxe: nyime -ka -g'g' -yla gba: <'Bhu da, viteli -na 'de 'nyu lu,> 'in k dli 'ka -we k gbaa da lenuee -gu -mi, 'in k 'nu dli lu, 'in we nua le. ²⁴ We 'dxe 'gbu in nxe ain -yla, -we weee a yia -Lag' -zlalia yia bhuhoe nya, a zu we dli -gu nu, 'yia a yia we, 'in -Lag' 'ka we ain 'nye.

²⁵ «Nu, a -ka -Lag' bhuhoe da -mi, 'in nyime yabhloo gbu -ka ain dli -mi, a ti k -y'g'bu 'wu, 'in amiaa Dide -k mia yali, k 'ka amiaa gbunyu 'wuti. [²⁶ A 'nu nyime -y'g'bu 'wuti, amiaa Dide -k mia yali, k 'na 'ka amiaa -y'g'bu 'wuti.]]»

M' -Zezu 'tite bhua?
(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ -Zezu -yo k 'bunonya mni 'yaa -m' -Zeluzalemu lu. Wa mi -zieda -m' -Lagobudu 'kadu nwee, 'in -Lagobubunya -cian klaa, -Lag' titee gwesanya klaa, we -yo Zuifuu nyuma kpa, wa yia -Zezu -yo be. ²⁸ Wa yia k laybha: «Se -mumu nya -na nu gbunya ni lea? 'In ny' ny' -mi we lenu sea?»

²⁹ K nxe wa -yla: «Gbuo g' -bhlo na yia ain laybhaa, a -ka we 'bigupali 'bhie, -k 'nyea 'mi se, 'in na gbaa k 'nli. ³⁰ Ny' tie *Zaan k batizee nyuma, -Lag' -wa yaay, nyuma -wa yu? A gba 'mi -yla we.»

³¹ 'In wa yia we -gu k'pelle bhli, 'in wa nxe: «-A -ka gba, -Lag' tiea k, 'in k yibhaa -ain lae: <L' ka 'gbu a 'ni k weli 'wunwua?» »

³² Wa mi nyuma s'oda, nu, -maa nxe Zaan mia -Lag' g'buo -fal'panyo -wa. We 'dxe 'gbu wa 'ni mneni wa 'ka gba nu, nyuma tiea k.

³³ We 'dxe 'gbu, wa nxe -Zezu -yla: «-K tiea Zaan, -a 'ni k -yi.»

'In -Zezu nxe: «We -ka 'sa -mi, -k 'nyea 'mi wee gbunya -munu lenu se, -ami 'na 'ka 'ya -m' -kanyo 'nli ain -yla gba.»

-Zezu 'paa gbuo nine k -y'w'w'lonya -yla
(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

12 -Mu' 'bigu, 'in -Zezu yia wa -yla gbu gbagble bhli gbuo nine -papie nya: «Nu, nyime yabhlo 'paa *-dl'k'paa. Wee k'paa mia, 'mu k bibelia 'suo. K nua *-dl'byaa 'wunyazlu le, 'in k yia kpaagutali -gbagbu 'subhaa. K 'bhua -busalubhonunya 'wu, -zugba -maa lo wee k'paa. 'In k yia 'lakpa 'wu mni.

² «Tson, -dl'bya -sa bhla 'ka be, 'in k yia k z'club-hononyo yabhlo tie waa -busalubhonunya 'bi, wa 'ka k -nu wla. ³ Wa sloa -m' -wluo, wa bh'lia -m', 'in wa yia -m' vu kwe klo nya. ⁴ K -dl'k'paa -kanyo yi 'yaa k z'clubhononyo -putu tie. -M' m'ua, -m' wa bh'lia 'wluo, 'in wa yia -m' veli. ⁵ K k'paa -kanyo yi 'yaa nyuma tanu tie, 'in wa yia -m' 'bha. 'Sa k tiea nyuma -zlo, t'lua wa bh'lia, 'in wa yia t'lua 'bha.

⁶ «Nyime -bhlogb' -tua k kwesi, m' -wa k 'yu -k -ka ze k -kala. -M' k tiea wa -g'be lugada, -zugba k pupala dli la nu, -m' wa yia 'n'ny' zua. ⁷ -Bha waa -busalubhonunya gbugbala -yla: <-K 'ka ci k'paa -kanyo 'bi li, m' nu. -A m' k 'bhaa, 'in wee k'paa 'ka -amiaa -nu -ze.> ⁸ Wa sloa k 'wluo. Wa 'bhaa k, 'in wa yia k 'kwie viteli k'paa luu.

⁹ «Lee, sa k'paa -kanyo 'ka nua? K 'de yia yia, k 'ka nyuma tie, wa 'ka waa -busalubhonunya 'bha, 'in k 'ka k'paa nyuma -putu yoo 'nye.

¹⁰ «-We mia -Lagosebhe 'wu celida, a 'ni -sl' we zeli?»

We nxe:

<Tukpa, -we -budusubhanya -saa kwnxe,
mu -zea gw'gw'yli -tukpa -z'nu.

¹¹ -K nua gbu ni le, Jejitape -wa.

'In wee gbu mia, -a -ka we 'yul,
'in we namanla -amiaa dli.> »

¹² Wee gbuo nine mia, Zuifuu 'yugalunya -yi we 'ji nu, ma -yo -Zezu -saa we. Wa ka 'kl' 'yul, wa 'ka k k'paa. Nu, nyuma -zlo wa mia s'oda 'gbu, wa yia k -yo 'bhu, 'in k yia mni.

'Gwexi plulue *Sezaa kwex
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ Faliznyuma t'lua -yo Ewloodu nyuma, 'ma wa tiea -Zezu -g'be, wa 'ka k z' bhli, 'in k 'dxe gbagbawel' 'ka k

gbuan. ¹⁴ Wa yia, 'tn wa nɛɛ ɔ -yla: «-Amɪaa -Slolunyɔ, -a -yi we 'ji nu, -we -na gbaa, gbuzɔnu -wa. -l'tn ɔ gbuu 'yli, 'tn -l'tn ɔ nyɛmɛ 'ylilo -ɲwɛɛ. Nu, sa -Lagɔ 'yibhaa nyɛmɛ -mɪ, 'mu -na slolua gbuzɔnu sa. We mɪ tuklu nu, -amɪaa tite nukplɛ, -a plulu *Sezaa kwɛɛ *nison -gwezii? -A plulu we yaayɪ, -a 'na plulu we -nu?»

¹⁵ -Zezu -yi we 'ji nu, wa gbagbawɛlɛ -yɔ wa 'wlukuun la pupalɛ 'nɪ -mɪ -bhlo. ɔ nɛɛ wa -yla: «Lɛɛ -lu ka 'gbu a bhli 'mɪ zaa? A -la 'mɪ *Wɪɓmu -tama yabhlo, 'tn 'ka we 'yɪ.» ¹⁶ Wa 'nyɛa ɔ tama yabhlo yoo, 'tn ɔ yia wa layɪbha: «Lee, nyɔɔ ka 'wlu -yɔ ɔ ɲɪ mɪ da we -gua?»

'ln wa nɛɛ ɔ -yla: «Sezaa -wa.»

¹⁷ -Bha ɔ gbaa wa -yla: «-We -ka Sezaaa -nu, a 'nyɛ we Sezaa yoo, 'tn -we -ka -Lagɔɔ -nu, a 'nyɛ we -Lagɔ yoo.» 'ln ɔ gbuu 'bigupalɛ wɛlɪ yia wa ɲwɛgaga -subhalt.

*Sadusenyuma kpɛlɛ tɪtlɪnyaa tɪtlɛ lu 'wusɔgbu
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ *Sadusenyuma mɪa, wa nɛɛ nu, tɪtlɪnyaa 'nɪ mneni wa 'ka tɪtlɛ lu 'wusɔ.

Wa tɔlɔa yia -Zezuu -gbɛ, 'tn wa nɛɛ ɔ -ylɛ: ¹⁹ «-Slolunyɔ, -we mɪa ɛɛlɪda Moizɪ tite 'wu, mu mɪa da. Nu, nyɛmɛ -ka 'ɲwɔnɔ kwa, ɔ -yɔ ɔ 'nɪ gwalt, ɔ -ka tɪ, ɔ ɲwɔnɔ -tua ɔ 'bɪgɔ, ɔ bheli kwaa ɔ, 'tn ɔ -yɔ ɔ ɲwɔnɔ 'sɔ 'ka ɔ bheli zua lala, 'tn -mɔɔ 'ɲɪ 'ka dudu -gu -tu. ²⁰ Sa 'bhisa, nyɛmɛ yabhlo ka nukpasuyua gbesɔ, 'tn wa kɔpasa yia 'ɲwɔnɔ kwa. ɔ -yɔ ɔ 'nɪ gwalt, 'tn ɔ yia tɪ. ²¹ Wa 'sɔnɔ kwaa ɔ bheli -dugbarɲwɔnɔ, -mɔɔ -yɔ ɔ 'nɪ gwalt, 'tn -mɔɔ yi 'yaa tɪ. ɔ ɲwɔnɔ -bhlokpɛɛ yia waa bheliiaa tanɔ kwa. ²² Sa wa 'dɛ gbesɔ kwaa ɔ ɲwɔnɔ -bhlo -bhlo, wa -yɔ ɔ 'nɪ gwalt, 'tn wa yia tɪ. Wa 'bɪgɔ, ɔ ɲwɔnɔ yi 'yaa tɪ.

²³ «Lee, 'yɪ -we nya tɪtlɪnyaa yia 'wusɔɔ, nyɔɔ ka 'ɲwɔnɔ ɔ -maa? Nu, wa 'dɛ gbesɔ kwaa ɔ -bhlo -bhlo.»

²⁴ -Zezu nɛɛ wa -yla: «A ka 'yoo mɔnɔ, -we ka gbu -wa, a 'nɪ -Lagɔsɛbhɛ -yi, 'tn a 'nɪ -Lagɔɔ 'tɪtɛ -yi. ²⁵ Tɪtlɪnyaa -ka 'wusɔ, nukpasia -yɔ 'ɲwɔnɔ 'na 'ka kukwalt, nu, 'anzɪnyaa -we mɪa yalɪ, we 'bhisa wa yia -tua. ²⁶ Lee, we -ka tɪtlɪnyaa 'wusɔgbu, -we mɪa ɛɛlɪda Moizɪ 'sɛbhɛ 'wu, a 'nɪ -slɔ we zɛlɪ? Da misagusu pilɛɛ -bhoo 'yɪ, 'tn -Lagɔ nɛɛ Moizɪ -ylɛ: «-Amɪ -wa *Ablaamu -Lagɔ, *Izakɪ -Lagɔ, *Zakɔbuu -Lagɔ.» ²⁷ 'ln -Zezu yia we -gudɛ: «-Lagɔ mɪa, 'yɪɔyɔganyaa -Lagɔ ɔ -mɪa. ɔ 'nɪ tɪtlɪnyaa -Lagɔ. A ka mɔnɔ bhabha.»

-Lagɔ titee gwesanyɔ yabhlo gbaa gbuzɔnu
(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

²⁸ Wa mɪ -Zezu laylada, 'tn -Lagɔ titee gwesanyɔ yabhlo yia we 'nɪ. ɔ 'yɪ nu, -Zezu mɪ wa wɛlɪ 'bɪgɔ-palɪda 'nanuu, ɔ bɛa ɔ -yɔ, 'tn ɔ yia ɔ layɪbhaɛ: «-Lagɔ tite weee glaa, -mumu -wa we 'kadua?»

²⁹ -Zezu yia we 'bigupalɛ: «Tite weee glaa, -we -wa we 'kadu mu mɪa da: «*Izlaɛlɪnyuma, a pu yukwɪ. Nu, Jejitapɛ mɪa, -amɪaa -Lagɔ -wa, ɔ -bhlogbɔɔ. ³⁰ Jejitapɛ, ɔ -wa -na -Lagɔ, -tn -kalɪ ɔ zɛ -na dlɪ weee nya, -na zuzu weee nya, -na 'wlukuun lapupalɛ weee nya, -na 'tɪtɛ weee nya.» ³¹ Wee titee 'sɔnu nu: «-ln -kalɪ -na -lib-

heyii zɛ -na 'dɛ 'bhisa.» Tite, -we 'kaa tite ɔ nu 'wuzi, we 'nɪ -mɪ.»

³² ɔ titee gwesanyɔ nɛɛ: «Gbuzɔnu -wa. -Lagɔ -bhlogbɔɔ, ɔ 'nɪ 'sɔ -mɪ. ³³ Nyɛmɛ -ka -Lagɔ zɛkalɪ ɔ dlɪ weee nya, ɔ 'wlukuun lapupalɛ weee nya, ɔ 'tɪtɛ weee nya, ɔ 'dɛ weee nya, 'tn ɔ -ka ɔ -limaa zɛkalɪ ɔ 'dɛ 'bhisa, -mumu nanɪ 'yɪ we -zi 'slaka weee, we -zi nyɛmɛ 'ka wlawlalu sie -Lagɔ -yla.»

³⁴ ɔ 'paltɛ we 'bɪgɔ gbuyilo nya, -Zezu 'yɪa we -yɔ, 'tn ɔ nɛɛ ɔ -yla: «-Lagɔɔ -na 'wlulapɪlɛ 'nɪ -slɛɛn latɪlɪlu.» -Mumu 'bɪgɔ, nyɛmɛ, -ɔ 'kaa 'tɪtɛ 'yɪ ɔ -yɔ -Zezu 'ka kpɛlɪ, -mɔɔ 'nɪ 'yɪɛ.

-Lagɔɔ -Bhasanyɔ: nyɔɔ ɔ -mɪa?
(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

³⁵ -Zezu mɪ nyuma gbuslɔluda -Lagɔbudu 'kadu ɲwɛɛ, 'tn ɔ nɛɛ: «Waa -Lagɔ titee gwesanya nɛɛ nu, -Lagɔɔ -Bhasanyɔ mɪa, -Davidu yu -wa. Lɛɛ -lu ka 'gbu wa yi 'sa gbaa? ³⁶ Nu, -Davidu 'debhie -gbolu, -ɔ Zuzu 'Pupa 'nyɛa 'tɪtɛ, ɔ nɛɛ:

«Jejitapɛ nɛɛ na -Kanyɔ -yla: «-ln -dlɪ da la na lilisɪlu.»

'ln 'tn 'ka -na tunyuma -na bhu ɔ lapalɪ.»

³⁷ Nu, -Davidu 'dɛ -ka ɔ -Lagɔɔ -Bhasanyɔ la «na -Kanyɔ», sa ɔ mneni ɔ 'ka ɔ 'yɪ -zɛa?»
(Mt 23.1-12; Lk 20.45-47)

Nyuma -zlo mɪa -bha, 'tn ɔ gbagbawɛlɛ yia wa 'muna 'wula. ³⁸ ɔ mɪa wa -slɔluda, ɔ nɛɛ: «A zu amɪaa 'dɛ 'yɪɔyɔ -Lagɔ titee gwesanyaa gbɛgbɛɪn. Wa 'yɪbha tɪlɔ -bana 'kadɪ 'wuplapɪlɛ, -zugba wa zie we nya. Wa 'yɪbha wa -sa wa fu wa 'nɔɲwɛzuzue nya -zejila 'wu.

³⁹ -Lagɔbudu ɔ -yɔ 'fɛtɪnyaa -gu, 'yugbɛɪn ladɪdlɛ wa 'yɪbhaa kɛ -zɔnɔnyaa -gu. ⁴⁰ -Dugbarɲwɔnɔ wa saa -maa -lu weee kwɛɛ. 'ln wa bhubhɔɛa -Lagɔ nyuma 'yɪa 'wu kpokpo, nyuma tuklu 'bhisa. We 'gbu, -Lagɔ yia wa -yɔyɔ -bu 'wubhu, 'tn wanuu -kasɪ 'ka nyuma tɔlɔaa -nu 'wuzi.»

-Lagɔɔ 'nyɛnyɛ -zɔnu
(Lk 21.1-4)

⁴¹ -Zezu -dlɪ 'gwezii -gbo kwesi la, -zugba ɔ yla nyuma -maa palɪ -mɔ 'gwezi -dɔɔ -gu. Nu, 'ɲɔnumɔnyaa -zlo palɪ -mɔ 'gwezi duun. ⁴² Bobabha -dugbarɲwɔnɔ yabhlo yia, ɔ palɪ -mɔ tamayua 'sɔ -we 'nɪa -valɛ -ka.

⁴³ -Bha -Zezu gbaa ɔ 'bɪnɔnyaa -yla: «ln nɛɛ alɪ -yla gbuzɔnu saɛ: bobabha -dugbarɲwɔnɔ mɪa dɛ nu, 'gwezi ɔ wlaa dɛ, we -zi nyuma weee -nu 'wu. ⁴⁴ 'Nɔnumɔnyaa mɪa, 'gwezi -we wa gbu 'nɪa 'wu -mɪ, 'mu wa wlaa. Nu, ɔ ɲwɔnɔ mɪa, ɔ boba 'wu, 'gwezi -we ɔ 'kaa lili, 'mu ɔ wlaa.»

-We slolua duduu bhɪa bhla, mu nɪ

13 -Zezu 'tɪaa -Lagɔbudu 'kadu ɔ, 'tn ɔ 'bɪnɔnyaa yabhlo nɛɛ ɔ -ylɛ: «Na -Slolunyɔ: yi 'saa wa, tukpa -zɔnu, we -budu nanɪ 'yɪ 'lɛ!»

² 'ln ɔ yia we 'bigupalɛ: «Gbuzɔnu -wa, tukpanya -na yɪa dɛ -yɔ -guladɪdlɪda, we 'yabhlogbɔɔ 'na 'ka we -libheyi -gu -tu. Jitea we 'dɛ weee yia.»

³ Wa mnta Olivusunyaa -gogko 'wlu, -mɔ wa -dta la, -zugba wa yla -Lagokbudu 'kadu. Da wa -nyaa 'wu, Pielt klaa, 'Zake klaa, Zaan klaa, we -yɔ Andlee, 'ln wa yia ɔ layibha: ⁴ «Lɛbhla -moo 'ka lɛnua? 'ln lɛɛ -lu 'ka we -aun -slolu, nu, we bhla ka cipaa?»

(Mt 24.4-14; Lk 21.8-19)

⁵ ɔ nɛɛ wa -yla: «A zu amtaa 'dɛ 'yliyo, -moo yi 'wlu nu, wa nu aun -dawli 'wu. ⁶ Nyuma -duun yia na 'ɲɲ -gu yia, 'ln wa 'ka gbæ: «-Ami -wa -Lagok -Bhasanyɔ!» 'ln wa 'ka nyuma duun -dawli 'wunu.

⁷ «A -ka 'nu nu, wa mi tuguda da -kwɛɛn, 'ln a -ka 'nu nu, wa mi tuguda da 'pɪɪ, a 'na nusu nyano -ni. We mi nu, we nu lɛ, -moo 'ni -slɔ dudu bhlatɔda. ⁸ Tu yia laga 'sɔ nyɪɪ 'wusɔa. 'ln nyumaa 'wlulapɪɪnyɔ yabhlo 'ka nyumaa 'wlulapɪɪnyɔ -gudu -yɔkwusɔɔ. Dudu yia zuklua da tɔɔ, 'ln ɲɲ 'ka yi. Sa 'ɲɲ -ka gwala yi ɔ sta, 'sa we dudu bhlabhɛɛ gwɛɪɪ yia -mia.

⁹ «Ami mia dɛ, a zu amtaa 'dɛ 'yliyo. Gbubuhunya 'yu wa yia aun kwaa. Bhitia wa yia aun -Lagokbudunya ɔ. Dudu 'wlulapɪɪnyɔ -yɔ nyumaa 'wlulapɪɪnyɔ 'yu wa yia aun laa na 'gbu, 'ln na gbudayɪnya a yia -zɛa wa 'yu.

¹⁰ Tɪɪda, -Lagokgbu wa yia gbaa 'lakpanya weee -yla.

¹¹ Wa -ka aun gbubuhunya 'yu kwa, a 'na lulu dɪ -ni, -we a 'kaa gbaa 'gbu. -Moo bhla, wɛɛ -we a 'kaa gba, -Lagok yia we aun ɲɛɛ zua. We'e 'bhu amtaa 'dɛɛ 'wlukuun, Zuzu 'Pupa wlaa we.

¹² «Nyumɛ yia ɔ bheli wlaa wa 'ka ɔ 'bha. 'Sa -bhlokpadɛ, dide yia ɔ 'yu wlaa. 'Yua yia wa didea -yɔkwusɔɔ wa 'ka wa 'bha. ¹³ Na 'gbu, nyuma weee yia aun 'wunya. Nyumɛ -ɔ 'ni 'mi dɪ -gu -sa, 'ln ɔ 'ka we bhloɔda nyini, -Lagok yia ɔ gbu 'wusaa.

(Mt 24.15-31; Lk 17.23-24, 21.20-28)

¹⁴ «Nyumɛ -ɔ -ka 'sebhɛ ni zɛɪ, ɔ 'nu we 'wula. Nu, -lu -Lagok 'nia 'yibha, 'ln -we saa -lu weee la, -ɔ -ka we -yɔɪ ladɪɪda, da we 'na 'ka yaa -mi, -ɔ -ka 'sebhɛ ni zɛɪ, ɔ 'nu we 'wula. Nyuma -wa -ka Zudee -dudu -gu -mi, wa -yɔ -gwagwɛ mni zɛa -gogkɔnya 'wlu. ¹⁵ Nyumɛ, -ɔ -ka nyapɛda -mi 'pipeɛ, ɔ 'na mni ɔ -lu 'wubhua -budu ɔ -ni. ¹⁶ 'ln -mɔ -ka kpaɔ -mi, -mɔ 'na yili -mɔ -bana 'bhu -ɔ -ni. ¹⁷ Lɛɛ gbunyuu yi 'sa nukplabhue ɲɲɲ -yɔ 'ɲɲɲ -wa mia 'yua 'nyɛɪɪda yɪɪ, wee 'ylɪnya -mni nya! ¹⁸ A bhuhoe -Lagok, we yi lɛnu ɲɲɲyibhla. ¹⁹ We bhla mia, stasɛ 'kadu wa yia 'yɪɪ. 'Lee, -a -ka 'bhaa 'wlu, we 'sasukpa -nu ka -slɔ lɛnu? 'ln lɛ we yia nua yɪ? -lnnya, we 'na 'ka lɛnu.

²⁰ «-Lagok 'ni yaa wee 'ylɪ -gusa, -zugba nyumɛ yabhlogbɔɔ 'ni mneni ɔ 'ka we kwɛɛ -dɪ. Nu, nyuma ɔ -saa -bha, wa 'gbu ɔ yia wee 'ylɪ -gusaa. ²¹ Wa -ka gba nu, -Lagok -Bhasanyɔ mi -seli, 'ln wa -ka gba nu, ɔ mi mɔ, a 'na lal we gbuzɔɔ -ni. ²² Yocian yia yia, wa 'ka gba nu, ma -wa -Lagokgbu -falpanya -yɔ ɔ -Bhasanya. Gwɛdigbu -yɔ gbu 'kadɪ wa yia lɛnu, 'ln -wa -Lagok -saa -bha, wa 'ka wa -dawli nu. Nu, wa 'na 'ka we mneni. ²³ 'Mu ln gbaa da aun -yla 'gamu. Nu, amta mia dɛ, a zu amtaa 'dɛ 'yliyo.»

²⁴ 'ln -Zezu nɛɛ:

«We bhla, wee stasɛɛ 'bɪgu, «Nikpise yia kpaɔ,

'ylɪ 'na 'ka 'pu.

Nikpise yia kpaɔ,

'cu 'na 'ka li.

Nikpise yia kpaɔ,

-zɛɪ yia yalɪ 'bhua we 'ka bhli.

-Lu weee mia yalɪ, zuklua we yia.»

(Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

²⁶ «-Moo 'bɪgu wa yia ɔ Nyumɛɛ 'Yu -yɔɪ yia -mɔ yalɪpupa 'wu, 'tɪɛ -yɔ zɪ weee nya. ²⁷ -Bha ɔ yia 'anzɪnya yoo 'paa, dudu weee -gu. 'ln, -wa -Lagok -saa -bha 'gbe weee 'wu, wa 'ka wa la.

²⁸ «-We figɪsɪ slolua aun, a 'nu we 'wula. We 'klɪya -ka tlumanɪda -mi, 'ln we -ka tɔɔɔda -mi, a -yi we 'ji nu, 'nyu -lua bhla ka cipaa. ²⁹ 'Sa -bhlokpade a -ka 'sasukpa -gbu -mni 'ylɪ lɛnuda, a yibheli we 'ji nu, ɔ *Nyumɛɛ 'Yu ka cipaa, ɔ 'ni -slɛɛn latlulu.

³⁰ «ln nɛɛ aun -yla gbuzɔɔ saɛ: dɛslɛɛn -nyumaa 'dɛ weee 'na 'ka tɪɪ, 'ln wee gbunya -mni 'kaa lɛnu. ³¹ Yalɪ -yɔ dudu mia, la we yia 'bhua, nu, na wɛɛ 'na 'ka labhu 'mnumnu. ³² Nyumɛ yabhlogbɔɔ 'ni wee stasɛɛ bhla -yɔ we 'ylɪ -yi. Yalɪ -anzɪnya -yɔ -Lagok 'Yuu 'dɛbhɛ 'ni wee 'ylɪ -yi. Nu, na Dide -bhlogbɔɔ -yia we 'ylɪ.

³³ «We 'dɛɛ 'gbu, a zu amtaa 'dɛ 'yliyo. A -tu 'yliyogada. 'Yɪ -we nya gbu ni 'kaa lɛnu, a 'ni we -yi. ³⁴ We 'wlu saɛ, nyumɛ yabhlo -ɔ mi 'lakpa 'wu mni. ɔ 'kaa mni, ɔ yia ɔ ɔ -nyuma lubho 'wuladɪli. 'ln ɔ nɛɛ kloloo ɲɛkwunyo -yla: «-ln 'na ɲɲɲ 'yɪɪ -ni.» ³⁵ We 'dɛɛ 'gbu, a -tu 'yliyogada, a 'na ɲɲɲ 'yɪɪ -ni. Bhla -we nya -buduu -kanyɔ 'kaa yi, -de jibhezao, -de sabɔɔ, -de zɪguoo, -de zɪkpeoo, a 'ni we -yi. ³⁶ ɔ -ka aun 'tlalɪ, ɔ 'na yɪɪ aun yɪɪɪ ɲɲɲ -ni. ³⁷ -We ln mia da aun -yla gbada, mu na gbaa nyuma weee -yla. A -tu 'yliyogada.»

Zuifoo -cian zua -Zezuu -yɔgbu

(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Zn 11.45-53)

14 Nu, we -tu 'wu 'ylɪ 'sɔ *'Wuzɪɪɪɪ 'fɛɪ -yɔ Zuifoo 'floo 'nia *kɔ -yɔ -kaa 'fɛɪ 'ka nyini.

-Lagokbubuhunya -cian -yɔ -Lagok titee gwesanya yia -Zezuu -yɔɪɪ pla wa 'ka ɔ kpa -dawli nya, 'ln wa 'ka ɔ 'bha. ² Wa nɛɛ: «-A 'na kpali ɔ 'fɛɪɪ 'ylɪ nya -ni. We 'ni -moo, 'ln 'gbe gbugblolua.»

'Njɲɲ yabhlo slua -Zezu 'wluo *-lasikɔ

(Mt 26.6-13; Zn 12.1-8)

³ -Zezu mia Betani, sɔɪbhanyɔ 'Simɔɔ -budu ɔ, da ɔ mia lida, 'ln ɲɲɲ yabhlo yia -mɔ pla. ɔ ɲɲɲ, ɔ ka -bhonyida kwɛɛ. *-Lasikɔ -zɔɔ, -we ka -valɛ 'tɛa, we mi we 'wu. ɔ -dɪɪ wee -bhonyida -blɪ ɲɲɛɛ, 'ln ɔ yia wee -lasikɔ -Zezuu 'wluo slua. ⁴ Nyuma tɔɔɔ mia -bha, 'ln -maa yia 'cɛ 'pa, -zugba wa 'yɪbhali yɪbhali la: «Lɛɛ -lu ka 'gbu ɔ nyumɔ -lasikɔ nua? ⁵ Wa mneni yaa wa 'ka we pelu 'pa 'gwɛzi duun lu, -we nyumɛ 'kaa 'ylɪ -zu ɲɲɛɛ, 'ln wa 'ka we bobabhanya 'nyɛ.»

'ln wa yia ɔ ɲɲɲ -yɔ 'cɛpali. ⁶ -Zezu nɛɛ wa -yla: «Lɛɛ -lu ka 'gbu a stali ɔ? A 'tide ɔ 'yi. -We ɔ nua 'mi -yla lɛ, gbu -zɔɔ -wa. ⁷ Nu, bobabhanya mi aun glaa 'ylɪ weee

† Wee -lasikɔ -bhonyida mia, tukpa wa laa alibatɪ, mu nya wa nua we lɛ. Wee -lasikɔ, wa laa nalɪɪ.

nya. Da a -ka 'yubhali, a mneni a 'ka wa 'nani 'wunu. Nu, -ami mta, in 'ni ayn glaa -mi 'yli weee nya. ⁸ -We c mnenia, 'mu c nua 'mi -yla le. Nu, -lasikl c tlia 'mi -yc gbawlaa 'gbu 'gamu. ⁹ In nee ayn -yla gbuzonu sae: da wa yia -Lagcgbu gbaa dudu weee -gu, -we njwnc ni nua da le, gbaa wa yia we, 'in c lenugbu 'ka nyumaa dli 'wu -tu.»

Zudasi 'yubha c 'ka -Zezu wla
(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ -Zezuu 'bunonya kugbua le 'sc glaa, nyume yabhlo, wa laa Zudasi Isikalictu, mc mnta -Lagcgbubunya -cyan -gbe, c 'ka -Zezu wla. ¹¹ Wa 'nua we, 'in we yia wa 'muna 'wula. 'In wa nee c -yla: «'Gwezi -a yia -mi 'nyea.» Sa c 'kaa nu c 'ka -Zezu wla, -bha c bhlia we 'yooo datale.

-Zezuu 'bunonya pia 'Wuztilyu 'feti -gu -lililu
(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14; Zn 13.21-30)

¹² 'Floo 'nta gc -yc -kaa 'feti ka nyini. We 'yilu tianu -we nya wa bhaa *bhabhleyua 'Wuztilyu 'feti -gu -lililu nya, wee 'yli nya -Zezuu 'bunonya 'yubhaa c lae: «Mc -in 'yubha -a mnt -mi -yla 'Wuztilyu 'feti -gu -lililu pia?»

¹³ -Zezu tiea c 'bunonya 'sc, 'in c nee wa -yla: «A mnt -zcc. A -ka -mc nyini, nyume -c 'nyunyida mia 'wlu, a -yc c yia 'wugbelia, a mnt c 'bi. ¹⁴ C -ka -budu -mumu zc pla, a gba wee -buduu -kany -yla: «-Amiaa -Kany nee, «'Lee, -buduu 'yu -we zc -a 'kaa -amiaa 'Wuztilyu 'feti -gu -lililu li ni, mc we mta?» > ¹⁵ 'In c slolua ayn -buduu 'yu 'kadu yabhlo 'klu, -mc -budu 'wlu, -we zc -guladi -li -zonc mia. -Mc a 'kaa -amiaa 'Wuztilyu 'feti -gu -lililu pili.»

¹⁶ Wa mnta, wa nyinia -zcc, 'in sa -Zezu gbaa wa -yla, 'in wa yi 'saa we ylu. 'In wa yia wa 'feti -gu -lililu pi.

-Zezu -yc c wlawlanyo lia
(Mt 26.20-25; Lk 22.14; Zn 13.21-30)

¹⁷ Jibhe zca, 'in -Zezu -yc c 'bunonya kugbua le 'sc yia yi. ¹⁸ Da wa mia lida 'tabhle -gu, -Zezu nee: «In nee ayn -yla gbuzonc sae: ayn glaa, nyume yabhlo in -yc c mia da lida ni, mc yia 'mi wlaa.»

¹⁹ Toun, wa ple sumanta, 'in wa yia c layubha -bhlo -bhlo. «We 'ni -ami, we 'ni muu?»

²⁰ C nee wa -yla: «Amia kugbua le 'sc glaa nyume yabhlo -wa. In -yc c 'sc mi 'floo 'njwada zapu -bhlo lu. ²¹ Gbuzonc -wa: sa we mta celtda -Lagcsebhe 'wu c daa, 'sa cc Nyumee 'Yu yia mnta. Nu, nyume -c 'kaa c wla, 'in wa 'ka c 'bha, gbunyuu mi -mc -nu nya. Wa 'ni yaa -mc gwalt, we nant 'yli.»

-Zezu -yc c 'bunonya lia
(Mt 26.26-30; Lk 22.15-20; 1 Kol 11.23-25)

²² Wa mia lida, 'in -Zezu yia 'floo 'wubhu. C 'paa -Lagc fuo, 'in c yia we ladldt. C dlilia we c 'bunonya 'wula, 'in c nee: «A 'bhu we 'wu, na ku -wa.»

²³ -Muu 'bngu, 'in c yia nu -kcpu 'wubhu, c 'paa -Lagc fuo, 'in c yia we wa yoo 'nye -bhlo -bhlo, 'in wa 'de weee yia we 'ma. C nee:

²⁴ «-We mia da ni, mu -wa na 'pnc -we yia jitea nylma duuun 'gbu, 'in we 'ka -Lagc -yc nyuma 'sc 'wusus-lolu. ²⁵ Nu, in nee ayn -yla gbuzonc sae: zli -Lagc -ka dudu 'wlulaplt, we zli na maa nu lolu. We 'yli 'ni -slb nyini, in 'na 'ka nu 'ma.»

²⁶ Wa bhlia -Lagc -lu 'bhie, wa yia 'tla, 'in wa yia *Olivusunyaa -gcgc 'wlu mnt.

-Zezu nee nu, Pielt yia c gbu kpela
(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Zn 13.36-38)

²⁷ -Zezu nee wa -yla: «'Bt a yia 'mi 'bhua. Nu, we mi celtda -Lagcsebhe 'wu:

«Bhabhle 'yliyocnyo na yia 'bhaa, 'in bhabhlenya 'ka lamnc.»

²⁸ Nu, in -ka tli, in -ka 'wusc lu, Galilee na yia ayn wulua mnta.»

²⁹ Pielt nee c -yla: «Nyuma weee -ka -mi 'bi 'bhu, -ami 'na 'ka we lenu.»

³⁰ 'In -Zezu yia we 'bigupalte: «In nee ayn -yla gbuzonc sae: -zeen sabc mia, -na kpelt na gbu 'wula -zakpa ta, -zugba -kukc 'ni -slb -zakpa 'scnu gbo.»

³¹ Pielt nee -bhlokpade: «-Innya, we 'ni -muu! We -ka 'bha wa 'ka -in -yc 'mi 'sc 'bha, in 'na 'ka -na gbu kpelt.» Toun, wa 'de weee yia wee welt -bhlo gba.

-Zezu bhuhoea -Lagc Getsemanee
(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

³² -Muu 'bngu, -Zezu -yc c 'bunonya 'sc nyinia Getsemanee, 'in c nee wa -yla: «A -dt de la. In 'ka -Lagc bhuhoe.»

³³ C -yc Pielt klaa, *'Zake klaa, we -yc *Zaan, wa yia mnt. -Bha c -gu yia, 'in 'pnc yia c dli 'wu slo. ³⁴ C nee wa -ylae: «Na dli ka sumant bhabha. A -tu -seli, a -tu 'yliyogada.»

³⁵ C bea 'yu -se, c -gblia dudu la, 'in c yia -Lagc bhuhoe, c nee: «*'Aba! Dide! -In mneni -in 'ka -lu weee lenu. -In -ka we 'yubha ni, -in vlalt 'mi stasie 'kadu -mint gwe. Nu, we 'na -zelt na dumagbu -ni: we -ze -na dumagbu.»

³⁷ C yia c 'bunonyaa -gbe lu, -zugba wa mi 'ytaa 'wu. C nee Simc Pielt -yla: «'Ytaa -na njwca yl? -In 'ni mneni -in 'ka 'yliyogada -tu 'lelt -bhloo -kpuaa? ³⁸ A -tu 'yliyogada, a bhuhoe -Lagc, a yi laylagbu lu bhlii. Nu, nyumee dli 'yubha we 'ka -lu -zonc lenu, 'in c ku 'ni we mneni.»

³⁹ Toun, c 'bhu 'yaa wa -yc lu, 'in c yia -Lagc bhuhoe welt -bhlokpade nya. ⁴⁰ C yia lu, -zugba wa mi 'ya 'ytaa 'wu, wa 'yli ka 'wuwmanu 'gbu. Welt -we wa 'kaa c -yla gba, we 'ni -mi.

⁴¹ C yia lu -zakpa tanu nya, c nee wa -ylae: «A mi 'ytaa 'wu -bhlokpade, nyapeda a mia yl? We -tu 'sa. Da wa 'kaa Nyumee 'Yu wla gbunyuu -lenunya -yla, we bhla ka nyini. ⁴² A -sc 'wu, -a 'ka mnt. A -tal, nyume -c 'kaa 'mi wla, mc yia mc.»

-Zezu wa yia kpa
(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Zn 18.3-12)

⁴³ Da -Zezu mia gbada, welt mi c njwee, toun Zudasi yia yi. Cc Zudasi mia, c mi -Zezuu 'bunonya kugbua le

'so glaa. 'ln k -y nyumaa -zlo yia yi, tugugble -y su kibhe nya kwεε. Nu, -Lagobubonyaa -cian klaa, -Lagok titee gwesanya klaa, we -y nyuma kpasl, ma tiea wa.

⁴⁴ Zudast, -k 'kaa -Zezu wla, sa k 'kaa k wla, k ka we wa -yla gba. O nεε: «Nyume ln -ka gbleli ni, m -wa. A kpa k, a -y k 'so mni, a zu k 'yliyi 'nanuu.»

⁴⁵ Zudast nynia -Zezu kwesi, 'ln k nεε: «*Wlabi.» 'ln k yia k gbleli. ⁴⁶ -Bha wa yibhelia -Zezu, 'ln wa yia k kpa.

⁴⁷ O 'bunony yabhlo -saa tugugble tukpa 'wu toun, k yia *-Lagobubonyaa -kanyo 'kaduu zclubhononyo yabhlo yukwli 'wlu -dl.

⁴⁸ -Zezu nεε wa -yla: «'Wienyo ln -mia, 'ln a yia 'mi kpa yi tugugble -y su kibhe nya kwεε -nya yl? ⁴⁹ -ln-nya, 'yl weee nya, ln mi aln glaa gbu -sloluda -m -Lagobudu 'kadu z, 'ln a 'ni 'mi kpa. Sanεε a kpa 'mi, 'ln -we mia celuda -Lagosebhe 'wu, we 'ka gbuzohnu -zεε 'gbu.»

⁵⁰ Toun, 'ln k 'bunonya yia -bha k ti -gwagwie nya. ⁵¹ Nyimesloyu yabhlo yia k 'bi, k ka 'naa -bhlogk -gu. Wa kpa wee 'naa, 'ln k yia we wa kwεε ti, 'ln k yia -gwa kpanu nya.

-Zezu wa kwaa gbuwubhunya 'kadl 'yu
(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55,63-71; Zn 18.13-14,19-24)

⁵³ Wa yia -Zezu -Lagobubonyaa -kanyo 'kaduu -gbe kwa. Da -Lagobubonyaa -cian klaa, nyuma kpasl klaa, we -y -Lagok titee gwesanya weee, wa gbelia 'wu.

⁵⁴ Pielt mi -Zezu 'bi, k 'ni k -y cpa. O plalia -Lagobubonyaa -kanyo 'kaduu -budunwεε, 'ln k yia -ko-su -y ladl, k -y 'sluja 'so.

⁵⁵ -Lagobubonyaa -cian -y gbuwubhunya weee ti-talia -Zezu -y la wa 'ka k gbu -dl, 'ln wa 'ka k 'bha, wa 'ni gbu yabhlogk 'yl. ⁵⁶ Nyuma -duun zulua k yo -y, 'ln -maa weli 'ni bhli -bhlo.

⁵⁷ Tolua -saa 'wu, -maa dlta k yo gbu 'wlu la, 'ln -maa nεε: ⁵⁸ «Gbu k gbaa, -a ka we 'nu. O nεε nu, -Lagobudu 'kadu, -we nyuma 'subhaa da ni, -wba k yia we. 'ln 'yl ta z we -putu -we nyumεε so 'na 'tlii, k 'ka -muu 'subha.» ⁵⁹ Wee gbu ni -gu, wa'a gba weli -bhlo.

⁶⁰ -Lagobubonyaa -kanyo 'kadu -saa 'wu wa nyidi, 'ln k yia -Zezu laybha: «Nyuma ni mi -mi gbu 'wluladilda. -ln 'ni mneni -ln 'ka we -gu -saa?» ⁶¹ -Zezu 'ni nwe gba. O -so yaa 'wu, 'ln k yia k laybha: «'Lee, -Lagok -Bhasanyo -ln -mia yl? -Lagok ka 'n -a mnunta, k 'Yu -ln -mia yl?»

⁶² -Zezu yia we 'bugupal: «Cun, 'm -ln -mia. Nyumεε Yu yia 'tite -ka -Lagok lilisolu ladla. 'Yta a yia k yalupupa -gu we nya kwilida.»

⁶³ -Lagobubonyaa -kanyo 'kadu yia k 'naa yla 'ce nya. O nεε: «O ka -Lagok vel, a 'de weee ka we 'nu. -A 'ni -sleen gbudayinnyo gbu -ka.»

O nεε wa -yla: «Amia nεε laa?»

Wa nεε: «O ka gbunyuu lenu.»

-Zugba wa kpla 'wu: «A 'bha k! A 'bha k! A 'bha k!»

⁶⁵ Nyuma tolua slua k -dle -gu. Wa -gblia k 'naa 'yli -gu, 'ln wa yia k bhiti -kwli nya, wa nεε k -yla: «Nyok 'pa -mi -lua? -ln gba k 'n!» 'ln 'sluja yia k 'kpa yukwli 'wu subha.

Pielt kpela -Zezu -gugbu

(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Zn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Nu, da Pielt mia 'wobda -m wee -budunwεε, 'ln -Lagobubonyaa -kanyo 'kaduu zclubhononyo yia yi. O 'yla Pielt, 'ln k yia k yla tenyii, 'ln k nεε k -yla: «-Mi mia da, -ln -y Nazalettyu -Zezu 'so mi -benyi.»

⁶⁸ Pielt nεε: «Yo -wa yo, ln 'ni k -yi. -We a gbaa de ni, 'ln 'nu we 'wula.»

Toun, 'ln k yia 'wus, k yia klolo nweε 'yigbe. 'ln -kuko yia gbo. ⁶⁹ O 'nweε 'yl 'yaa k, -wa mia -bha, k nεε wa -yla: «O nukpasu mia da ni, k mi waa nyuma ni glaa.»

⁷⁰ Pielt nεε: «Yo -wa yo.»

Toun, -wa mia -bha, wa nεε Pielt -yla: «Gbuzohnu -wa, -ln mi wa glaa. Nu, Galilee -nyume -ln -mia.»

⁷¹ 'ln Pielt yia bi, k nεε: «Nyume a saa de 'n, ln 'ni k -yi, ln -ka yo 'tubhu, -Lagok 'pa 'mi -kaslu 'wu!»

⁷² -Bha -bhlokpadε, -kuko yia -zakpaa 'sohu gbo, 'ln Pielt dl yia -Zezu weli -gu -bho, nu, k kpelt -Zezu gbu 'wula -zakpa ta, -zugba -kuko 'ni -sl -zakpaa 'sohu gbo. 'ln Pielt yia wie bhli.

Pilati 'bhua -Zezu -yogbu 'wu
(Mt 27.1-2, 11-14; Lk 23.1-5; Zn 18.28-38)

15 Zlukpe -papa, *-Lagobubonyaa -cian klaa, nyuma kpasl klaa, we -y -Lagok titee gwesanya, waa gbuwubhunya weee, ma bhla weli -bhlo. Wa gbuan -Zezu, *Wkomu -nyume -y pila Zudee -dudu 'wlu la, wa laa Pilati, 'ln wa yia k -m -gbe kwa, 'ln wa yia k -m -yoo 'nye.

² -Bha Pilati 'yibhaa k la: «'Lee, Zuifuu 'wlulapunya -ln -mia yl?»

-Zezu nεε k -yla: «'Mu -ln gbaa de.»

³ -Lagobubonyaa -cian dlta -Zezu gbu duun 'wlu la.

⁴ 'ln Pilati yia k -zakpa 'sohu laybha: «'Lee, gbuu -zlo wa dlta de -mi 'wlu la ni, -na nu we, 'ln -l'ln -sa we -gusu?»

⁵ -Zezu 'ni we 'yabhlogk 'bugupal, 'ln we yia Pilati nwegaga -subhal.

⁶ Nu, Zuifuu 'feti -ka nyi ni, -kaslonyume -y nyumaa -zlo 'yibhaa, 'm Pilati tidea 'yi. ⁷ -M wee -kaslu 'wu, nyume yabhlo wa laa -Balabasi -y k -lima mi -m. Ma -yo dudu 'wlulapunya gu bhaa tu, 'ln wa yia nyume 'bha. ⁸ -Bha wa gbaa Pilati -yla: «-We -na nu bhaa 'fetu 'yl nya ε, -ln nu we ε.»

⁹ Pilati nεε wa -ylae: «Zuifuu 'wlulapunya mia, 'm ln 'kaa 'yitide yl?»

¹⁰ Pilati 'de -yi we 'ji nu, zenyidli nya -Lagobubonyaa -cian wlaa -Zezu. ¹¹ Ma zulua nyuma nwe nu, wa sumani we 'wu Pilati 'ka -Balabasi -kaslu 'wusa.

¹² -Bha Pilati gbae: «'Lee, Zuifuu 'wlulapunya mia de ni, lee -lu ln 'ka k nunua?»

¹³ Wa 'kpla 'wu, wa nεε: «Kulu k *su -gu la!»

¹⁴ Pilati nεε: «Gbunyuu -mumu k nu laa?»

'ln wa yia 'wukpi 'titeε: «Kulu k su -gu la!»

¹⁵ Nu, Pilati 'yibha k 'ka nyumaa -zloo dumagbu lenu, we 'deε 'gbu k yia -Balabasi 'yitide. Toun, k nεε 'sluja

-yia: «A sell -Zezu.» 'ln k yia wa 'yoo 'nyε, wa 'ka -Zezu su -gu lakulu.

'Sloja nyanla -Zezu
(Mt 27.27-31; Zn 19.2-3)

¹⁶ 'Sloja kwaa -Zezu yoo -mɔ dudu 'wlulapɩɩnyɔɔ gbuwubhu -buduŋwεε, 'ln wa yia wa -lima weee la ¹⁷ wa 'ka k nyanl. Wa yia k nyɩmaa 'wlulapɩɩnyɔɔ -bana zalu 'wupla, 'ln wa yia 'wia -kloo ma, 'ln wa yia we k 'wluo -pla, ¹⁸ 'ln wa yia k fusa k glapalɩɩ nya: «Zuifuu 'wlulapɩɩnyɔɔ, -na fuu.»

¹⁹ Wa bhɩɩa k 'wlu gblee nya, -zugba wa slua k -dle -gu, 'ln wa sibhɩa 'kukulu k 'yu, wa tɩa wa 'de 'wu 'kienyi. ²⁰ Da wa bhɩa k nyanɩe, wa -saa k -bana zalu 'wu, 'ln wa yia k 'dεε -bana k 'wupla. 'ln wa -yɔ k yia mɩɩ, wa 'ka k su -gu lakulu.

-Zezu wa kulua su -gu la
(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Zn 19.17-27)

²¹ Wa mɩa mɩɩda, 'ln wa -yɔ Silɩnyu 'Simɔɔ yia gbeli, -zugba k bhu kpaɩ. Nu, Alɩzandɩ -yɔ Wɩufusu dide -wa. -Bha 'sluja gbaa k -yɩa -gla nya nu, k 'bhu -Zezuu su 'wu. ²² Wa yia -Zezu da wa laa Gɔɩugota kwa. (-Muɩ ji -wa 'wluu kwaa da.) ²³ Wa 'nyεa k nu -we lu wa slua *mɩɩ, k 'nɩ we 'ma. ²⁴ Tɔɩn, wa yia k su -gu lakulu, 'ln wa yia -nɩgbɩ 'pa, -we wa 'kaa 'yɩ -bhlo -bhlo k -ba-nanya glaaa 'gbu.

²⁵ Zɩɩkpa yɩu nya wa kulua k su -gu la. ²⁶ -We ka 'gbu wa yia k 'bha, wa cɩɩa we, 'ln wa yia we k 'wlu -bita lakulu. 'Mu wa cɩɩa:

-ɔ MɩA DA
ZUIFUU 'WLULAPɩɩNYɔ -WA

²⁷ Wa ka 'ya 'wienya 'sɔ su -gu lakulu. 'Yabhlo mɩ k lil-ɩsɔɩ, 'ln -gudu mɩa k kɔpɩsɔɩ. [²⁸ Nu, sanεε 'sa -Lagɔsɩbhεε beta yabhlo gbaa, beta -we gbaεε: «Wa ka k gbunyuuu kwe -cɩan glaa zɩɩ.»]

²⁹ Nyuma mɩa 'plɩda, -zugba wa bite 'wlu, wa vɩɩa k, wa nεε: «Aya, -mɩ gbaa -ɩn 'ka -Lagɔbudu 'kadu -wɩɔ, 'ln -ɩn 'ka we 'subha 'yɩɩ ta zɩ nu, ³⁰ -sa -na 'de gbu 'wu, 'bhu su -gu -ɩn 'sibhɩ la.»

³¹ -Lagɔɩbɩɩnyaa -cɩan klaa, -Lagɔɩ titee gwesanya klaa, ma gbugbal 'yaa -yɩa k nyanɩe nya, -maa nεε: «Nu, k ka nyɩma tɩɩa pue, k 'nɩ -sɩεn mneni k 'ka k 'de pue! ³² ɔmɔ, -Lagɔɩ -Bhasanyɔ, *Izɩaɩɩ 'Wɩlulapɩɩnyɔ, k -ka su -gu 'bhu k -ka lasibhɩɩ nɩ, -a -ka k -yɔyɩ, 'ln -a zua k dɩɩ -gu.»

-Wa mɩa su -gu k kwesi, -maa ka 'ya k vɩɩ.

-Zezuu tɩɩda
(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Zn 19.28-30)

³³ 'Yɩu 'ka -glɩnyɩɩ nɩnyia yi, nɩkpise yia kpa dudu weee -gu, we li 'lɩɩ ta. ³⁴ We bhɩa -bhlokpade, -Zezu 'kɩɩa 'wu 'tɩtɩε, k nεε: «Eloi, Eloi, lama sabakatani?» -Muɩ ji -wa: «Na -Lagɔ, na -Lagɔ, lεε -lu ka 'gbu -ɩn yi 'mɩ 'bɩ 'bhua?»

³⁵ Nyuma tɩɩa -wa mɩa -bha, -wa 'nua we, wa nεε: «Aya, k mɩ Elii lada!»

³⁶ Wa lu nyɩmε yabhlo -yɔ -gwagwɩe mɩa, k 'bhua -fuu 'wu, k yia we kalɩ nu lu fa. ɔ zua we gblee 'yɩya 'wu, 'ln k yia we k ŋwε -yɔɩɩ, -de -mɔɩ yi we ŋwɩŋwɩɩ, 'ln k nεε: «A wu -sɩɩ. -De Elii yi yi, -mɔɩ 'ka k lasibhɩɩ, -a 'ka -bha 'yɩ.»

³⁷ -Zezu 'kɩɩa 'wu 'tɩtɩε, 'ln k yia tɩɩ.

³⁸ 'Naa bɩza -Lagɔbudu 'kadu zɩ, mu bhɩa 'wuyɩyɩe we nyɩɩ -mɔ yalɩ tɩkɩɩ, 'ln we yia zɩ nɩni.

³⁹ Wɩɩmu -sluja glu gbuu 'yugalɩnyɔ -k 'yɩgbea -Zezu 'yu, 'ln k yia k 'wukɩwɩɩ 'nɩ, 'ln sa k tɩtɩa 'wula, 'ln k yia -bha 'yɩ, k nεε: «ɔ nyɩmε mɩa da nɩ, -Lagɔɩ Yu -wa 'pɩɩn.»

⁴⁰ Magɩdala -ŋwɩɩ Malii klaa, 'Zake -yulε -yɔ Zozee 'nyaa Malii klaa, we -yɔ Salomee, ma mɩa k 'bɩ. Nu, ma pia -benyi k -yɩa da wa mɩa Galilee. Wa -yɔ 'ŋwɩ duun tɩɩa -yɔ -Zezu ka bha -Zeluzalemɩ mɩɩ. Wa 'yɩgbe -mɔ 'pɩɩ, -zugba wa yɩa k.

*-Zezefu zua -Zezuu 'kwie gbawla nukplε
(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Zn 19.38-42)

⁴² Jibheza yɩu nya, Alimateyu *-Zezefu yia yi. ɔ mɩ *Zuifuu gbuwɩwɩɩnyaa glaa -nyɩmε yabhlo, -k wa zua -bha nya. Bhɩa -we nya -Lagɔ 'kaa dudu 'wlulapɩɩ, k mɩ we wuda.

We zɩɩ mɩa, Zuifu mɩ wa -lu lamnazɩda, 'ln zɩɩ -ka zɩɩ, mu -wa wa *Nyapeyɩ. We 'dεε 'gbu -Zezefu yia dɩɩ 'tε-mani, k yia Pilatu -gbε mɩɩ k 'ka -Zezuu 'kwie -mɔɩ -zɩɩɩ. ⁴⁴ Pilatu nεε k dɩɩ zɩ: «Aya! ɔ ka tɩɩ -papa -bhlo.»

'ln k yia Wɩɩmu -sluja glu gbuu 'yugalɩnyɔ la, 'ln k yia k layɩbha: «'Lee, k tɩtɩɩ bɩ ka 'wugwɩε?»

⁴⁵ -Mɔɩ ŋwɩnua we -yɔ, 'ln k yia -Zezefu k 'kwie yoo 'nyε. ⁴⁶ -Zezefu zua 'naa -zɩɩɩ, k -saa -Zezuu 'kwie su -gu, k zua we 'naa -yɔ, 'ln k yia we 'bhuka 'wu fa. Wee 'bhuka mɩa, wa ka bha we 'bhlu tukpa 'wu. Tɩɩn, k gli-pea tukpa -boklo, 'ln k yia wee gbawla ŋwekla.

⁴⁷ Da wa zua -Zezuu 'kwie gbawla nukplε, Magɩdala -ŋwɩɩ Malii -yɔ Zozee 'nyaa Malii ka -bha 'yɩ.

-Zezu -sɩa 'wu tɩtɩɩnyaa glaa
(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Zn 20.1-10)

16 Nyapeyɩ 'plɩa, Magɩdala -ŋwɩɩ Malii klaa, *'Za-kee 'nyaa Malii we -yɔ Salomee, ma zua -lasɩkɩ, -we ka ŋɩε mɩɩa, wa 'ka we -Zezuu 'kwie -yɩtɩɩ.

² Dimasu zɩɩkpe -papa, da 'yɩu -sɩa 'wu, 'ln wa yia gbawla -gu mɩɩ, ³ -zugba wa 'yɩɩbhalɩ yɩɩbhalɩ laε: «'Lee, tukpa 'kadu mɩa da gbawla ŋwεε, nyɩɩ 'ka we glipe -aɩn -yɩa?»

⁴ Wa -taltɩ -mɔ, 'ln wa yia wee tukpa -boklo 'kadu -yɩyɩ. Nu, wa ka 'cɩn we glipe. ⁵ Wa plaa gbawla nukplε, ln wa yia -mɔ nyɩmεsɩyɩ yabhlo 'yɩ. ɔ nyɩmεsɩyɩ -dɩɩ lɩɩsɩɩ la. ɔ -bana pɩɩɩ. Nyancɩ yia wa dɩɩ 'wuslo.

⁶ ɔ nεε wa -yɩa: «A 'na nɩnu nyancɩ -nɩ. Nazaletɩyɩ -Zezu, -k wa kulua *su -gu la, k da a taltɩ yɩ? Nu, k ka 'wusɔ tɩtɩɩnyaa glaa. ɔ 'nɩ -sɩɩ -mɩ. A -taltɩ, da wa paltɩ k la, -bha nɩ da. ⁷ Nu, k ka aɩn 'yugalɩ Galilee. -Mɔ a yia k 'yɩa, saa 'de k gbaa zɩmε aɩn -yɩa, 'sa. Nu, a mɩɩ, a 'tulu k 'bɩnɩnyɩ -yɔ Pɩɩɩ.»

⁸-Bha wa 'tlaa gbawla nukple -gwagwle nya, -zugba wa telta nyanko nya. Wa mi nyanko nuda 'gbu, wa 'ni nyume yabhlogboko -yla gbu gba.

Magidala -nyanko Malii 'ya -Zezu
(Mt 28.9-10; Zn 20.11-18)

[⁹-Zezu -saka tltlunya glaa 'wu dimasu zlukpe. Magidala -nyanko Malii, -ka 'wu ko vua zuzu 'nyii gbeso, ko yia ko 'de -mako 'kluslolu tia.

¹⁰-Wa -ko -Zezu 'sako ma 'ni, -bha Malii ma wa -gbe. Wa mi wida. Ko 'tulua wa nu, ko ka -Zezu 'ya, ko -ga 'yiliyo. Wa 'ni we la gbuzoko.

-Zezu -slolua ko 'de ko 'bunya 'sako 'klu
(Lk 24.13-35)

¹²-Mu 'bigo, -Zezu 'bunya glaa -nyuma 'sako ma kpa -yloogbu nako, 'ni ko yia ko 'de -maa 'kluslolu sa -putu sa. ¹³Wa 'bhitia lu, 'ni wa yia wa -lima 'tulu, -maa 'ni 'ya we la gbuzoko.

-Zezu -slolua ko 'de ko 'bunya kugbua le -bhlo 'klu
(Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Zn 20.19-23; Lngb 1.1-8)

¹⁴-Sleen, ko 'bunya kugbua le -bhlo mi lida, 'ni -Zezu yia ko 'de wa 'kluslolu. Ko nee wa -ylae: «Nyuma nee an -yla nu, 'ni ka 'wusako tltlunya glaa, 'ni wa yia 'mi 'ya. A 'ni we la gbuzoko. Lee ka 'gbu a 'ni 'mi dli -gu zua? Lee ka 'gbu a su sa yukwli -yaka?»

¹⁵Toko, 'ni ko nee wa -yla: «A 'plli dudu weee -gu, a 'ka -mako -Lagokbu gba nyuma weee -yla. ¹⁶Nyume, -ko -ka 'mi dli -gu zu, 'ni wa -ka ko batizee, -Lagok yia ko gbu 'wusaa. Nu nyume, -ko 'ni 'mi dli -gu zu, -Lagok yia ko gbu dli. ¹⁷-Wa zua 'mi dli -gu, gwedigbu wa yia lenua, mu nu: na 'nyu nya wa yia zuzu 'nyuu vua. Wel -we wa 'ni -yi, 'mu wa yia gbaa. ¹⁸Wa yi tibe 'wubhuoo, wa yi gu 'maoo, gbu yabhlogboko 'na 'ka wa ya. Wa yi nyuma so -gulapalloo, 'ni -maa pu.»

¹⁹Nyuma -Kanyo -Zezu bha gbu gbagbe, -Lagok 'bhua ko 'wu, ko ma ya, 'ni ko yia -Lagoko lilislu ladi.

²⁰'ni ko 'bunya yia -Lagokbu gbaa mi, da weee. 'ni Nyuma -Kanyo saa wa 'wu wa lubho 'wu. Ko yia wa 'tite 'nye wa 'ka gwedigbu lenu. Mu yia we -slolua, 'ni nyuma weee 'ka we 'jyibheli nu, wa wel mi gbuzoko nya.]

Luki

-Dɔtlɔyɔ -ɔ -yɔ *Pɔlɔ mɪnɪ 'lakpa 'wɔ, mɔ -wa. Luki 'sɛbhɛ ɔ cɛlɔ, wɛ gwɛdɪdɔ ɔ nɛɛ nɪ, -wɛ ka 'gbu ɔ yia 'sɛbhɛ nɪ cɛlɔ, mɔ -wa nɪ, nyɪmɔ 'ka -Zɛzɛ -gugbuɔ 'dɛbhɛ yibhɛli.

-We ka 'gbu Luki yia 'sɛbhɛ nɪ cɛlɔ mɔ nɪ

1 Teofilɔ 'kadu, -na fuɔ! -We plɔ -seli -aɪn glaa, nɪl-ma duun ka wɛ cɛlɔcɛlɛ laylɔ. ² Nyɪmɔ, -wa 'yɪa weɛ gbɔɔ gwɛdɪdɔ, 'lɪn wa yia -Lagɔwɛlɪ gbɔgbɔnyɔ -zɛ nɪ, -wɛ wa gbaa -aɪn -yɪa nɪ, 'mɔ wamɪa cɛlɔ. ³ Na 'dɛbhɛ -gbolɔ, da weɛ gbɔ dɪlɔ gwe, sa wɛ 'pɪplɔ 'wɪlɔ, 'lɪn lɪn yia wɛ laylɔbha. Sa wɛ mɪmɪnɔ 'wɪlɔ, 'lɪn lɪn yia wɛ yibhɛli ɪwɛɛ ɪwɛɛ. We 'gbu, Teofilɔ, wɛ nanɪ 'mɪ dudu, 'mɔ lɪn cɛlɔ da 'sɛbhɛ 'wɔ, 'lɪn lɪn yia -mɪ wɛ yoo 'pa. ⁴ Lɪn 'nɪ -mɪ 'wɔcɛlɔ bhebhe. -Zɛzɛ wɛlɔ wa -slolua -mɪ, sa wɛ -zɛa wɛlɔ -zɔnɔ, -lɪn 'ka wɛ 'jɪyibhɛlii 'gbu, lɪn yia -mɪ 'wɔcɛlɔ.

Zakalii -yɔ Elizabɛtɪ 'yugwalɔgbu

⁵ Bhɪa -wɛ nyɔ duduɔ 'wlɪlapɪlɪnɔyɔ *Ewɪlɔdu pɪlɔ bhɪa Zudɛɛ -dudu 'wɪlɔ lɔ nɪ, *-Lagɔbɔbɔnɔyɔ yabhɪlɔ, -ɔ mɪ bhɪa -bha, 'mɔ wa laa Zakalii. *-Lagɔbɔbɔnɔyɔ zua wa laa Abia, -mɔ wa nyɪdɪ ɔ mɪa. ɔ 'ɪwɪnɔ 'ɪnɪ wa laa Elizabɛtɪ. 'lɪn ɔ yia -Lagɔbɔbɔnɔyɔ -kanyɔ 'kadu *-Awɪkɔkɔ zuayɪ 'bhu. ⁶ Zakalii -yɔ Elizabɛtɪ 'kɔkɔkɔkɔbhu tɪklɪ -Lagɔ 'yɪlɔ 'wɔ. 'lɪn wa zua -bha -Lagɔkɔ tɪtɛ sazɔnɔ sa, wɛ -yɔ ɔ wɛlɔ 'dɛ wɛɛɛ 'sɔ. ⁷ -Gbɪlɔ Elizabɛtɪ -tuɔa 'gbu, wa 'nɪ 'yɪ -ka, 'lɪn wa 'dɛ 'sɔ yia gɔ.

⁸ 'Yɪlɔ yabhɪlɔ nyɔ, 'lɪn Zakalii nɔ -Lagɔbɔbɔ zuaa 'yɪlɔ yia nyɪnɪ. 'lɪn Zakalii yia ɔ -Lagɔbɔbɔ -lubhɔ nua mɪnɪ, -mɔ *-Lagɔbudu 'kadu zɔ. ⁹ -Lagɔbɔbɔnɔyɔ lɛnɔgbu 'cɪn 'wɔ, wa -ka gba wa 'ka wa libhɔ dlɪlɪ nɪ, -nɪgbɪ wa paa. -Mɔɔ zɪlɔ mɪa, wa 'paa weɛ -nɪgbɪ nɪ, Zakalii -gu wɛ bhɪlɪlɔ, ɔ 'ka -mɔ -Lagɔbudu 'kadu zɔ plɔ, ɔ 'ka -mɔ 'wɪlɔ -sɪɛ 'gbu. ¹⁰ Weɛ 'wɪlɔ -sɪɛ bhɪlɔ nyɪnɔ nɪ, -zugba -Lagɔkɔ nɪl-maa -zɪlɔ -dɪ -bha 'pɪpɛɛ lɔ, wa mɪ -Lagɔkɔ bhɪbhɔɛdɔ.

¹¹ Zakalii mɪ -Lagɔkɔ bubɔdɔ, Jɛjɪtɛpɛɛ 'anzɪ yabhɪlɔ yia ɔ 'klɪtlɔlɔ. Weɛ 'yɪlɔgbɛ -bha 'slakagɔsalɪlɔ, -wɛ -gu wa sɪɛa 'wɪlɔnyɔ, wɛ lɪlɪsɔlɔ. ¹² Da Zakalii 'yɪa weɛ 'anzɪ -yɔ, 'pɪkɔn sloa ɔ dlɪlɔ, 'lɪn -nyanɪgbɔ yia ɔ -kpɔlɔ. ¹³ 'Anzɪ nɛɛ ɔ -yɪlɔɛ: «Zakalii, -lɪn 'na nɔnɔ nyɔnɔ -nɪ. -Lagɔkɔ -na -Lagɔkɔ -bhɪbhɔɛwɛlɔ 'wɔɪwɔnɔ. Nɔkpasuyɔ -na 'ɪwɪnɔ Elizabɛtɪ yia gwɔlɔ -mɪ -yɪa. ɔ -ka ɔ gwɔlɔ, 'lɪn -lɪn 'ka ɔ 'ɪnɪ zɔ *Zaan. ¹⁴ ɔ 'yɪlɔ 'gbu, 'mɔnɔ 'kadu yia -mɪ 'wɔ yia. Nɪl-ma -duun ɔ gwɔlɔgwɔlɔ yia 'mɔnɔ 'wɔlɔa. ¹⁵ -We ka gbu -wa nɪ, -bha Jɛjɪtɛpɛɛ 'yɪlɔ, nyɪmɛ 'kadu ɔ yia -zɛa. ɔ 'na 'ka -dlɔ zalu 'ma, ɔ 'na 'ka nɔ kalo 'ma. ɔ mɪ -mɔ ɔ 'nyɔaɔ nɔkplɛ nɪ, 'lɪn -Lagɔkɔ Zuzu 'Pupa 'kaa ɔ ye.

¹⁶ *Izɛlɛlɔnyɔ -duun ɔ yia Jɛjɪtɛpɛɛ, -ɔ -wa wa -Lagɔkɔ -gbɛ lɪlɔa. ¹⁷ Nyɪmɔ -Kanyɔkɔ 'yugalɔnɔyɔ ɔ -mɪa, 'lɪn

zuzu -yɔ 'tɪtɛ, -wɛ mɪ bhɪa *Elɪi -gu nɪ, mɔ yia ɔ -gu yia. ɔ 'ka wɛ lɛnɔ, 'lɪn dɪɛa -yɔ 'yɪa 'sɔ 'ka 'yɪbhɔlɔ -yɪbhɔlɔ. 'Bhɪɛ, -wa'a zua -Lagɔkɔ 'nɔɪwɛ, ɔ 'ka wa nyɪmɔ tɪklɪlɔ gbɔyɪlɔ 'nyɛ. ɔ 'ka 'sa wa -yɔmɔnɔzɪ Nyɪmɔ -Kanyɔkɔ -nɔ nyɔ.»

¹⁸ -Lagɔkɔ 'anzɪ gba 'saa, Zakalii nɛɛ: «-Amɪ ka gɔ, 'lɪn na 'ɪwɪnɔ mɪ ɪwɪnɔkɔa nyɔ, -na wɛlɔ -lɪn gbaa da 'lee, sa wɛ 'ka 'wɔlapɪlɔ?»

¹⁹ 'Anzɪ yia wɛ 'bɪgɔpɔlɔ, wɛ nɛɛ: «-Amɪ -wa Gabɪɛ. -Lagɔkɔ -ɔ 'yɪ na yɪlɔgbɛ, mɔ tɪɛa 'mɪ, nɪlɔ, lɪn yɪ, lɪn 'ka -mɪ -yɪa wɛlɔ nɪ -yɔ gbɔzɔnɔ -gbu nɪ gba. ²⁰ Wɛlɔ -wɛ lɪn gbaa dɛ -mɪ -yɪa, -lɪn 'nɪ wɛ dlɪ 'wɔdɪlɔ 'gbu nɪ, wɛ 'bhɔ -zɛɛn 'wɔ, bhɔbhɔ -na yia -zɛa, wɛlɔ 'na 'ka -mɪ ɪwɛɛ 'tɪa. 'Yɪlɔ -wɛ -Lagɔkɔ 'paa ɪwɛɛ, wɛ -ka nyɪnɔ 'bhɛ, 'lɪn -lɪn 'kaa gba.»

²¹ Zakalii mɪ -Lagɔbudu 'kadu zɔ -gwɛdɔ kplɔkplɔ 'gbu, -Lagɔkɔ nyɪmɔ -wa mɪa -bha 'pɪpɛɛ ɔ wɔlɔdɔ, ɪwɛ-gaga ka wa subha. ²² Nɪlɔ, ɔ 'tɪlɔa, ɔ 'nɪ mɛnɪ ɔ 'ka wa -yɪa gba. 'lɪn nyɪmɔ yia wɛ -yɔyɔ nɪlɔ, -lɪn yabhɪlɔ ka ɔ 'kɪlɔ 'tɪlɔlɔ -mɔ -Lagɔbudu 'kadu zɔ. 'lɪn -zugba ɔ paa wa -yɪa sɔ. ɔ 'nɪ mɛnɪ ɔ 'ka gbu -gusa. ²³ ɔnɔ -Lagɔkɔ bɔbɔ yɪlɔ bhɪa nɪ, 'lɪn ɔ yia ɔ -zɔkɔ lɔmɪnɔ.

²⁴ 'Yɪlɔ 'sɔ -lɛ 'plɔ, 'lɪn Zakalii 'ɪwɪnɔ Elizabɛtɪ yia nɔkplɔ plɔ. 'Cu gbu 'wɔ, -zugba ɔ zɪzɛ ɔ 'dɛ. 'lɪn ɔ nɛɛ ɔ 'dɛɛ dlɪ zɔɛ: ²⁵ «-Aa! -Lagɔkɔ ka 'mɪ nyɔzɪ 'yɪlɔ, ɔ ka 'mɪ zɔ 'kɪlɔ -sa nyɪmɔ 'yɪlɔ 'wɔ. 'lɪn lɪn yia gwɔlɔ ɪwɪnɔ -zɛ.»

Sa 'anzɪ kwaa Malii -Zɛzɛ gwɔlɔgbuɔ 'dɪ

²⁶ Elizabɛtɪ plaa nɔkplɔ, ɔ ka 'cu gbɛlɪbhɪlɔ, 'lɪn -Lagɔkɔ yia ɔ 'anzɪ Gabɪɛ tɪɛ -mɔ Nazaɛtɪ, Galɪɛɛ -dudu -gu.

²⁷ -Mɔ 'yɪɛlɔɪwɔnɔyɔ -gbɛ ɔ tɪɛa wɛ. ɔ 'ɪnɪ wa laa Malii. ɔ 'nɪ -slɔ nɔkpasu -yɪ. Nɪlɔ, nyɪmɛ yabhɪlɔ wa laa *-Zɛzɛfɔ, ɔ bhɔyɔ -wa. Nyɪmɔ 'wlɪlapɪlɔnɔyɔ *-Davidɪ zuayɪ -nyɪmɛ yabhɪlɔ -wa. ²⁸ -Lagɔkɔ 'anzɪ plaa ɔ -gbɛ, 'lɪn wɛ nɛɛ ɔ -yɪlɔɛ: «Malii, a fuɔ! A lɪ 'mɔnɔ. Ama -Lagɔkɔ 'nyɛa ɔ zuzɔnɔ, ama na saa fu, -Lagɔkɔ -yɔ aɪn 'sɔ mɪ.»

²⁹ Malii 'nua wɛlɔ -mɪnɔ, wɛ ka ɔ dlɪ sumɔnɔ. 'lɪn ɔ yia ɔ 'dɛ laylɔbha 'lee: «Fu -mɔmɔ wɛ -saa dɛ 'mɪ, sa -mɔɔ 'jɪ mɪa?» ³⁰ 'Anzɪ nɛɛ ɔ -yɪlɔɛ: «Malii, nyɔnɔ 'na slɔlɔ aɪn dlɪ -nɪ. -Lagɔkɔ ka ɔ zuzɔnɔ aɪn 'nyɛ. ³¹ A -talɔ, nɔkplɔ a yia plaa, a 'ka nɔkpasuyɔ gwɔlɔ, 'lɪn a 'ka ɔ 'ɪnɪ zɔ -Zɛzɛ. ³² Nyɪmɛ 'kadu ɔ yia -zɛa, 'lɪn wa 'ka ɔ la Yalɔ -Lagɔkɔ 'Yɪ. 'Mɔ Jɛjɪtɛpɛɛ yia ɔ dukpasɔ -Davidɪ 'ɪnɔmɔnɔkplɛ 'wɔlɔdɔ, 'lɪn ɔ 'ka nyɪmɔ 'wlɪlapɪlɔ. ³³ Mɔ yia Izɛlɛlɔnyɔ -ma wɛɛ 'wlɪlapɪlɔ 'kɔmɔɔ, 'lɪn ɔ nyɪmɔ 'wlɪlapɪlɔ 'nɪ bhɪlɔlɔdɔ -ka.»

³⁴ Malii n̄e 'anzl -ylae: «ln 'n̄ nukpasu -yi, sa we 'ka 'wulanunnua?»

³⁵ 'Anzi yia we 'bigupali -ylae: «Zuzu 'Pupa yia aun -gu yia, 'n̄ Yali -Lagok 'tite yia aun -gugblia zuzu 'bhisa. We 'gbu, k̄ 'yu a yia gwala, k̄ m̄ -m̄wɔluda, 'm̄ wa yia laa -Lagok 'Yu. ³⁶ Ama zuayli ḡwano Elizabethi m̄ nukpla, n̄, k̄ ka ḡ. Nukpasuyu k̄ yia gwala, -k̄ wa laa zl̄me -gblotu ḡwano, k̄ 'cu gbelibhlo m̄ da. ³⁷ -We ka ḡbu -wa n̄, -lu yabhlogb̄k̄ 'kaa -Lagok stali, we 'n̄ -m̄.»

³⁸ T̄on, 'n̄ Malii n̄e: «Jejitapee lubhonuḡwano n̄ -m̄. Sa -n̄ ḡbaa d̄e, we nu 'sa na -nu nya.» 'n̄ 'anzl yia k̄ kwesi 'bhu, 'n̄ we yia m̄n̄.

Malii m̄na Elizabethi 'yia

³⁹ Wee bhla -bhloo 'd̄e nya, Malii -s̄a 'wu -ḡwagwie nya, 'n̄ k̄ yia Zudee -dudu da -ḡḡḡ -zuaa 'ḡbe yabhlo 'wu m̄n̄. ⁴⁰ Ḳ plaa Zakalii -budu z̄, 'n̄ k̄ yia Elizabethi fusa. ⁴¹ Da Elizabethi 'nua Maliii fusawel̄ n̄, yu m̄a k̄ nukpl̄e, 'n̄ k̄ yia lazuklu. 'n̄ Zuzu 'Pupa yia Elizabethi ye. ⁴² 'n̄ k̄ yia 'wukri 'tite:

«Malii! -Lagok ka aun 'nyularḡwana, we 'ka ḡwn̄ weee -zi. 'n̄ k̄ ka 'ya 'yu -k̄ m̄a aun nukpl̄e 'nyularḡwana. ⁴³ Aya! Nyok̄ n̄ -m̄a, 'n̄ na -Kanyok̄ 'nyaa yi na -ḡbe yia? ⁴⁴ N̄, a ȳ -k̄! 'n̄ 'nua amaa na fusawel̄, t̄on, 'yu -k̄ m̄a 'm̄ nukpl̄e, 'n̄ k̄ yia lazuklu 'm̄na 'kadu nya. ⁴⁵ Ḳbu Jejitapee ḡbaa aun -yia, a ka we d̄l̄ 'wud̄ n̄, l̄e we yia nuaa 'ḡbu, 'wututue -d̄l̄ m̄ amaa -nu nya.»

Malii -m̄n̄na -Lagok ḡn̄

⁴⁶ Elizabethi ḡba 'saa, -bha -bhlokpade Malii n̄e: «C̄un, Jejitapee 'yli,

k̄ ḡn̄ na yia -m̄n̄na.

⁴⁷ 'Muna ka na d̄l̄ ye, na Ḳbuwusanyok̄ -Lagok ḡbu.

⁴⁸ -We ka ḡbu -wa, -Lagok ka 'm̄ 'yli -ḡu 'pa, k̄ nyaz̄d̄l̄ nya.

-Am̄, k̄ lubhonuḡwano, -k̄ 'n̄a -lu yabhlogb̄k̄ nya -m̄.

We 'ḡbu, we 'bhu -z̄en 'wu, bhla weee nya, nyuma yia na daa ḡbaa: <'N̄wano, -k̄ -Lagok ḡwana 'nyu la.>

⁴⁹ -Lagok -k̄ ka 'tite p̄la 'tite weee 'wlu la, k̄ ka 'm̄ ḡbu 'kad̄ -yia l̄enu.

Ḳ ḡn̄ m̄ -m̄wɔluda.

⁵⁰ Nyuma -wa zua k̄ 'n̄uḡwe, bhla weee nya k̄ ȳla wa nyaz̄l̄.

⁵¹ Ḳ k̄ 'tite k̄ -slolua, 'n̄ -wa ka d̄l̄ z̄, 'd̄e 'yliman̄e m̄a, k̄ yia wa -ḡs̄als̄.

⁵² -Lagok ka dudu 'wlulap̄l̄nya wa ḡn̄m̄nk̄pe -ḡu -sa.

'n̄ k̄ yia nyuma -s̄e -s̄e 'b̄l̄ 'kadu 'nye.

⁵³ Nyuma -wa 'kl̄ m̄a 'bhada, k̄ ka wa -lu -z̄ok̄ 'nye duun,

'n̄ k̄ yia ḡn̄m̄n̄na vu, wa k̄we klo nya.

⁵⁴ Ḳ ka k̄ lubhonuḡyok̄ *Izlael̄ -ȳbe.

'n̄ k̄ 'n̄ k̄ nyaz̄d̄l̄ l̄enuḡbu 'wud̄l̄,

*Ablaamu -ȳ k̄ 'yuoyuaa ḡbeḡbein̄, -zu weee nya.

Sa k̄ ḡbaa -am̄aa dukpas̄ -yia, 'sa k̄ m̄a we nuda.»

⁵⁶ Malii -d̄l̄a Elizabethi -ḡbe la, we li sa 'cu ta, 'bhie, k̄ yia k̄ -z̄ok̄ lum̄n̄.

'Zan *-Batisu ḡwalḡbu

⁵⁷ Bhla -we nya Elizabethi 'kaa 'wlusa we n̄nia, 'n̄ k̄ yia nukpasuyu ḡwal̄. ⁵⁸ Elizabethi kwesinyuma -ȳ k̄ zuayli -nyuma 'nua n̄, Jejitapee ka Elizabethi nyaz̄l̄ 'kadu 'ȳl̄, 'n̄ wa -ȳ k̄ 's̄ yia we 'm̄na li.

⁵⁹ Da 'yu lia l̄ok̄wlu -bhlo, wa yia k̄ kn̄ 'wu 'paa, 'n̄ wa n̄e, wa 'ka k̄ dide Zakalii ḡn̄ k̄ z̄. ⁶⁰ 'n̄ k̄ 'nyaa n̄e: «-ln̄nya! 'M̄ wa laa Zaan.»

⁶¹ Wa n̄e k̄ -ylae: «'N̄n̄ -m̄n̄ 'n̄ amaa zuayli -m̄.»

⁶² 'n̄ wa yia k̄ dide laȳbha s̄ nyae: «Sa -n̄ 'ka k̄ ḡn̄ zua?» ⁶³ Zakalii 'ȳbhal̄a wa -boklo falu n̄, 'n̄ k̄ yia we -ḡu c̄l̄ n̄: «'Yuu ḡn̄ -wa Zaan.» 'N̄n̄ -we k̄ c̄l̄a, wa 'yia we -ȳ n̄, 'n̄ ḡw̄gaga yia wa 'd̄e weee subha.

⁶⁴ -Bha -bhlokpade Zakalii m̄ -bloa, 'n̄ k̄ yia ḡbagb̄e bhli, -zugba k̄ m̄n̄ -Lagok ḡn̄. ⁶⁵ T̄on, nyano yia k̄ kwesinyuma weee 'wuslo, -zugba nyuma weee, -wa m̄a Zudee -ḡḡḡ -dudu -ḡu, ḡbugbal̄ we -yia. ⁶⁶ -Wa weee 'nua wee ḡbu -m̄n̄, d̄l̄ z̄ wa d̄l̄a we la, 'n̄ wa ȳbhal̄a -ȳbhal̄a lae: «'Ao! Nyok̄ 'yu -m̄n̄ 'ka c̄l̄ -z̄e?» N̄, -Lagok 'tite -ȳ k̄ 's̄ m̄.

Gbuḡn̄ -ḡbu, -Lagok nua l̄e, Zakalii 'paa we -fal̄

⁶⁷ Zuzu 'Pupa yea k̄ 'yuu dide Zakalii, 'n̄ k̄ yia ḡbuu -fal̄pape bhli:

⁶⁸ «Jejitapee, -k̄ -wa Izlael̄nyuma -Lagok, -a -m̄n̄ k̄ ḡn̄. M̄ bea k̄ nyuma -ȳ, 'n̄ k̄ yia wa ḡbu 'wusa.

⁶⁹ Nyuma Ḳbuwusanyok̄ 'kadu, -k̄ 'bhua -Lagok lubhonuḡyok̄ -Davidi zuayli, k̄ ka k̄ -aun 'nye.

⁷⁰ -Lagok ka 'c̄n̄ we ḡba k̄ -m̄wɔl̄ ḡbuu -fal̄panyaa ḡwe nya.

⁷¹ N̄, m̄ yia -aun -am̄aa t̄nyuma kw̄e -saa, 'n̄ k̄ 'ka -aun -wa weee nȳe -aun 'wu, wa 'tite z̄ -sa.

⁷² 'Sa -Lagok -slolua sa k̄ nyaz̄d̄l̄ -am̄aa dukpas̄ 'kl̄. 'n̄ k̄ ligbea k̄ -ȳ k̄ nyuma 's̄ k̄ -m̄wɔl̄ *'wusl̄ol̄ḡbu.

⁷³ -Lagok ka zl̄me -am̄aa dukpasa Ablaamu -yia bi, n̄, ⁷⁴ -am̄aa t̄nyuma kw̄e k̄ yia -aun -saa,

'n̄ k̄ 'ka -aun nyano d̄l̄ -sa, -a 'ka k̄ lubho nu,

⁷⁵ -m̄wɔl̄w̄l̄e -ȳ 'wututue t̄kl̄ nya k̄ 'yu, bhla -a -ḡaa 'ȳli.

⁷⁶ 'n̄ -m̄, na 'yu, wa yia laa, Yali *-Lagokbuu -fal̄panyok̄.

N̄, -m̄ yia Nyuma -Kanyok̄ 'yu n̄, 'n̄ -n̄ 'ka k̄ 'ȳloḡbl̄nya -ȳ m̄n̄.

⁷⁷ 'n̄ -n̄ 'ka k̄ nyuma -yia we 'w̄ȳleli n̄,

-Lago -ka wa -yogbu 'wutu, mu slolua wa 'pupue.
⁷⁸ -Amiaa -Lagok nyazidli 'kaduu 'gbu,
 ɔ yia yali san -we -yɔ zlukpa yluu san 'wowlua,
 -aun -gu 'mnia,
⁷⁹ we 'ka -wa mia nikipise 'wu ladida -yɔ -wa mia
 tilitlee zuzu 'wu ladida, glaa layi.
 'In we 'ka -aun 'wututue -dlɔɔ 'yloogbu dasloluu
 'gbu.»

⁸⁰ 'Yule mi 'ylimanida, 'in ɔ 'wluksun mi ladoluda. 'In
 ɔ yia da beblee ladila mni ɔ 'de -bhlo tuklu 'bhie, 'yli
 -we nya ɔ -slolua ɔ 'de Izlaelnyuma 'klu, 'in we yia nyini.

-Zezuu gwalgbu (Mt 1.18-25)

2 -Muɔ bhla, nyumaa 'wlulapilnyɔ 'kadu *Sezaa
 Ogusi palta tite yabhlo, nu, wa zeli ɔ nyuma weee,
 dudu weee -gu. ² Bhla -we nya Kiliniusu mia Siliii -dudu
 -gu nyumaa 'wlulapilnyɔ nya, we bhla wa zela nyuma
 tianu. ³ Nyuma weee yia wa 'deɛ -zɔɔ wa 'ɲni celta mni
 -bhlo -bhlo.

⁴ *-Zezefu -mɔɔ yi 'yaa Nazaletigbe 'wu 'bhu, Galilee
 -dudu -gu, 'in ɔ yia -Davidu 'gbe wa laa Betlemu nuk-
 ple mni, Zudee -dudu -gu. -Davidu zuayli -yɔ ɔ -budu zɔ
 -nyume ɔ -mia, -Davidu -budu zɔ. ⁵ ɔ -yɔ ɔ bhoyi Malii, -ɔ
 mia 'wluwlu -nukpla 'sɔ, 'in wa yia mni, wa 'ka wa 'ɲni
 celtu 'gbu. ⁶ Wa mi Betlemu, 'bhie, Maliii 'wusabhla yia
 nyini. ⁷ 'In ɔ yia ɔ 'wukpialt yu gwalt, nukpasuyu nya. ɔ
 bibelia ɔ 'naa -yɔɔ nu, 'in ɔ yia ɔ nyumaa 'wulili -gbo 'wu
 lapul. Nu, wa 'nu 'bu 'yɔ 'lakpanyaa -budu zɔɔ 'gbu.

-Lagok 'anzɔ yabhlo -laa bhlabhlee 'yliyɔzunya 'dɔzɔɔ

⁸ -Mɔ wee dudu -bhlokpade -gu ni, kpaɔ bhlabhlee
 'yliyɔzunya gua. Sabɔ, -zugba wa ku wa bhlabhlee -zlo
 ɲwe. ⁹ -Jejitapeɛ 'anzɔ yabhlo yia wa 'klutlali, 'in -Lagok
 'ɲnɔmnee san 'kadu yia wa gbeli. 'In -nyanigbo yia wa
 -kpalɔ. ¹⁰ 'Anzɔ neɛ wa -yɔɔ: «A 'na nyamant -ni, nu,
 'dɔzɔɔ in -laa aun. Mu yia nyuma weee 'muna 'kadu dli
 zɔ slua. ¹¹ -Zeen sabɔ, wa ka amiaa Gbuwusanyɔ gwalt,
 -mɔ -Davidu -zɔɔ. Mɔ -wa -Lagok -Bhasanyɔ, 'in mɔ -wa
 Nyumaa -Kanyɔ. ¹² -Lu -we 'kaa ɔ -slolu, 'bhie, a 'ka ɔ
 yibheli mu nu: 'yuyolu yabhlo a yia 'yɔ, 'naa mi ɔ
 -yɔɔlabelida, -zugba ɔ pi nyumaa 'wulili -gbo 'wu la.»

¹³ Tɔɔn, yali 'anzɔ -zlo yia 'anzɔ -gubho, -Lagok 'ɲnɔm-
 nunte nya, -zugba we gbaa:

¹⁴ «-Lagok 'ɲni 'yɔ -mɔ yali 'ɔpi,
 'in nyuma -wa -Lagok 'yɔbhaa,
 'wututue -dlɔɔ mi wa -nu nya dudu -gu.»

Bhlabhlee 'yliyɔzunya mnia Betlemu

¹⁵ Da -Lagok 'anzɔ nya 'bhua wa kwesi, 'in we 'de weee
 yia yali mni ni, -bha bhlabhlee 'yliyɔzunya zuzlua 'di,
 wa neɛ: «-A mni Betlemu, gbu -we nua -mɔ le, Jejitapeɛ
 -slolua -aun 'klu, -a 'ka we 'yɔ.»

¹⁶ Wa -sɔɔ 'wu -gwagwɔ nya, 'in wa yia -mɔ mni. 'In
 wa yia -mɔ Malii -yɔ -Zezefu yli. 'Yuyolu pi nyumaa 'wulili
 -gbo 'wu la, 'in wa yia ɔ 'yɔ. ¹⁷ Da wa 'yɔ ɔ 'yuyolu ni,
 -we 'anzɔ gbaa wa -yɔɔ ɔ 'yuu daa, 'in wa yia we

'disaste bhli nyuma tɔlua -yɔ. ¹⁸ Gbu -we bhlabhlee
 'yliyɔzunya gbaa, -wa weee 'nua we, ɲwegaga subhaa
 wa. ¹⁹ Gbu weee 'plɔ, Malii yia we dli zɔ ladli. ɔ -ka
 ladɔ, -zugba ɔ pupali we -gu 'wluksun la. ²⁰ -Muɔ 'buɔ,
 'in bhlabhlee 'yliyɔzunya yia lumni, -Lagok 'ɲni yli-
 mante -yɔ ɔ 'ɲni mni nye. -We wa 'nua klaa, 'in wa
 'yɔ -yɔ klaa, nu, sa 'anzɔ gbaa we wa -yɔ, 'sa we nua.

Malii -yɔ -Zezefu 'sɔ yia -Zezu -slolua mni, -Lagokbudu 'kadu zɔ

²¹ 'Yuu tɔkwɔlu -bhlo nyini, 'in wa yia ɔ kni 'wupa. 'In
 wa yia ɔ 'ɲni zɔ -Zezu. Wa 'ni -slɔ ɔ nukpla pla, 'ɲni -we
 'anzɔ gbaa ɔ 'nyaa -yɔ ni, 'mu wa zua ɔ.

²² 'In da Maliii -yɔɔ yli nyini, sa we mia celta
 *Moizu tite 'wu, 'sa -Zezefu -yɔ Malii kwaa 'yu *-Zeluzal-
 emu, wa 'ka ɔ Jejitapeɛ 'kluslolu. ²³ Nu, we mi celta Jeji-
 tapeɛ tite 'wue:

«'Wukpialt nukpasuyu wa yia -bha -saa Jejitapeɛ -nu
 nya.»

²⁴ Wee tite -bhlokpade gbaa wa bubɔ -Lagok, -de gbele
 sɔɔ, -de -kpakun yua sɔɔ, we nya, 'in Malii -yɔ -Zezefu
 -yɔ we yia mni.

'Simeɔɔ 'paa -Lagok fuo -Zezuu 'gbu

²⁵ Nu, nyume yabhlo mi bhaa -Zeluzalem, 'mɔ wa laa
 'Simeɔɔ. Nyume tuklu -wa, 'in ɔ zua -Lagok 'nɔɲwe, 'in ɔ
 mia *Izlael Gbuwusanyɔ wuda. Zuzu 'Pupa mi ɔ -gu.

²⁶ -Mɔ neɛ ɔ -yɔ 'cɛn, nu, -Lagok -Bhasanyɔ ɔ yia yoo
 'paa, ɔ 'ni -slɔ -mɔ 'yɔ, ɔ 'na 'ka tli. ²⁷ -Lagok Zuzu 'bhua
 'Simeɔɔ 'wu, 'in ɔ yia -Lagokbudu 'kadu zɔ mni. We bhla,
 -Zezuu didea ka wa 'yu -Lagokbudu 'kadu zɔ kwa. 'In -we
 Jejitapeɛ tite gbaa, wa 'ka we lenu ɔ -yɔ. ²⁸ 'Simeɔɔ
 'bhua 'yu 'wu, ɔ 'paa -Lagok fuo, 'in ɔ neɛ:

²⁹ «Jejitapeɛ, -we -in gbaa, we ka lenu.
 -Sɛen -in mneni -in 'ka -na lubhononyɔ 'yitide,
 ɔ 'ka tli -dlɔɔ.

³⁰ Nu, *nyumaa Gbuwusanyɔ -in 'paa yoo,
 in ka ɔ 'yɔ na 'yɔ 'sɔ nya.

³¹ Nu, nyume ɔ -in nua le,
 nyumaa Gbuwusanyɔ nya,
 nyuma weee 'yu, in ka ɔ 'yɔ.

³² Mɔ -wa, zli -we 'kaa dudugu -nyuma weee nikipise
 'wusa.

Izlaelnyuma -in -saa -bha,
 wa 'ɲni 'ka mni ɔ 'gbu.»

'Simeɔɔ -falpagbu

³³ Gbu 'Simeɔɔ mia gbada -Zezuu daa, we ka ɔ 'nyaa
 -yɔ ɔ dide 'sɔ ɲwegaga -subhali. ³⁴ 'Simeɔɔ ɲwnaa wa
 'nyu la, 'in ɔ neɛ -Zezuu 'nyaa Malii -yɔɔ: «A -tali, 'yu
 -mɔɔ 'gbu, nyuma -duun yia bhla, 'in nyuma -duun yia
 'wusɔɔ *Izlael -dudu -gu. Mɔ yia -Lagok -slolua, 'in nyu-
 ma tɔlua 'na 'ka ɔ gbu -yɔɲwɔ. ³⁵ 'In nyuma duun dli
 zɔ lapupalgbunya mia, wa dli zɔ zizada, sanɛ ɔ yia we
 zli 'klu wlelia beblee. 'In ama, Malii, gbu -we yia aun
 yɔɔ, -yɔ we yia aun 'kɔɔ, neɛ 'yɔ 'sɔ tugugbe wa fa
 amaa dibhe 'wu.»

Ani 'paa -Lago fuo -Zezuu 'gbu

³⁶ We bhla, Fanuɛlu 'yu Ani, -wa -Lagɔgbuu -falɔ-panɔwɔ, Asɛlu zuayli, -mɔ mɔ 'ya wee -Lagɔbudu 'kadu zɔ, -zugba ɔ ka gɔ. ɔ -dɔgbu bhla, ɔ -kua yli, we li -zu gbesɔ, 'in ɔ 'lowli yia tli. ³⁷ ɔ ka -zɔu glu -mnua -zu -mnua, 'in -zugba ɔ mɔ -dugbanɔwɔ nya. ɔ mɔ -Lagɔbudu 'kadu zɔ 'kɔmɔ, 'in ɔ nua -mɔ -Lagɔɔ lubho zɔlɔkɛ, jibheza, -zugba ɔ pla 'sun, 'in ɔ bhuhhoe -Lagɔ. ³⁸ Da 'Simeɔ mɔ Malii -yɔ -Zezɛfu 'sɔ -yla gbu gbada, we bhla Ani plaa -Lagɔbudu 'kadu zɔ, ɔ 'yia -Zezu ni, 'in ɔ yia -Lagɔɔ 'ɔnɔ mnɔne bhli. 'In -zugba nyuma weee -wa mɔ -Zeluzalɛmɔ 'wuzityli wuda, ɔ gba -maa -yla -Zezuu gbu.

-Zezu -yɔ ɔ nyuma 'sɔ 'bhitia lu Nazaletɔ

³⁹ Gbu -we Jejitapɛ tite gbaa, -Zezuu nyuma bhla we lenue, 'in wa yia wa 'gbe nukplɛ lubhiti, Nazaletɔ, Galilee -dudu -gu. ⁴⁰ Wa mɔ -mɔ, -zugba 'yu yilimanɔ, ɔ tɛmanɔ la. 'In gbuyilo yia ɔ ye, 'in -Lagɔɔ 'nanɔ yia ɔ nya -tu.

-Zezu ka -zu kugbua lɛ 'sɔ, 'in ɔ yia -Lagɔbudu 'kadu zɔ mɔ

⁴¹ -Zu weee nya, -Zezuu 'nyaa -yɔ ɔ dide mɔ *Zuifuu *'Wuzityli 'fɛtɔ † -gu -Zeluzalɛmɔ. ⁴² -Zu yabhlo nya, da -Zezu 'yia -zu kugbua lɛ 'sɔ, sa wa mɔ 'cɔn 'Wuzityli 'fɛtɔ -gu ni, 'in ɔ -yɔ ɔ nyuma 'sɔ yi 'saa -mɔ mɔ. ⁴³ 'Fɛtɔ bhla, wa mɔ Nazaletɔ luyida, 'in wa 'yu -Zezu yia -Zeluzalɛmɔ -tu. ɔ didea 'nɔ we 'jiyibheli. ⁴⁴ Wamɔ dlu ni, -Zezu mɔ wa nɔnɔnya glaa. Wa nɔa 'yɔ -bhlo, 'in wa yia ɔ datale bhli wa nyuma -yɔ wa 'talea nyɔ. ⁴⁵ Ni, wa 'nɔ ɔ 'yɔ -mɔ 'gbu, 'in wa yia -Zeluzalɛmɔ lubhiti, wa 'ka -mɔ ɔ datalɔ. ⁴⁶ We 'yɔ tanɔ zɔ, 'in wa yia ɔ 'yɔ -Lagɔbudu 'kadu zɔ. -Zugba ɔ -dɔ titee gwesanya nyɔ la, ɔ pulu wa yukwli, 'in ɔ yɔbha wa gbunya la. ⁴⁷ Nyuma -wa pulu ɔ wɛlɔ yukwli ɔwɛgaga ka wa subha, ɔ 'ylim-nee -yɔ ɔ gbu 'bigupalɛ 'gbu. ⁴⁸ Da ɔ nyuma 'yia ɔ ni, 'in ɔwɛgaga yia wa subha. 'In ɔ 'nyaa nɛɛ ɔ -yɔ: «Na 'yu, lɛ ka 'gbu -in yi 'sa -aun -yla nua? -in -talɔ, in -yɔ -na dide mɔ -na datalɔ, -amɔ dli ka sumanɔ bhabha.»

⁴⁹ 'In ɔ yia we 'bigupalɔ wa -yɔ: «Lɛɛ ka 'gbu a nɔnɔ 'mɔ 'yilibɔ? A 'nɔ we 'ji -yi ni, na Didee -budu zɔ in 'kaa -mɔ?» ⁵⁰ Ni, ɔ nyuma 'nɔ gbu -we ɔ gbaa wa -yla 'wolanu.

⁵¹ -Zezu -yɔ ɔ nyuma 'sɔ yia Nazaletɔ lubhiti, 'in ɔ yia wa 'nɔwɛ zu. 'In ɔ 'nyaa yia gbunya -mɔ dli zɔ lazu.

⁵² -Zezu mɔ 'yilimanɔ, -zugba ɔ gbuyilo yilimanɔ -guwula, 'in ɔ namanɔ -Lagɔ -yɔ nyuma dudu.

'Zan -Batisɔ mnazɔ Nyuma -Kanyɔ 'yloogblu -yɔ
(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Zn 1.19-28)

3 Ni, Tibɛ Sezaa nyuma 'wɔlapɔlee -zu kugbua lɛ gbunu nya ni, we bhla, Pɔnɔ Pilatɔ mɔ dudu 'wɔlapɔlɔnɔ nya Zudee. Ewɔdu mɔ nyuma 'wɔlapɔlɔnɔ nya Galilee, 'in ɔ bheli Filipu mɔ Itulee -yɔ

† 'Mu wa laa -tuawɛlɔ 'wu: «Pâques».

Tlakonitɔ -dudu -gu, -zugba Lizaniastɔ -mɔ mɔ Abilenɔ -nyumaa 'wɔlapɔlɔnɔ nya. 'In Anasɔ -yɔ Kaifu 'sɔ mɔ *-Lagɔbubɔnyaa -cɔn 'kadɔ nya. We bhla, Zakalii 'yu *Zaan -ɔ dɔla da beblɛ la, 'in -Lagɔ yia ɔ -yla gbu gba. ³ 'In Zaan yia Zudee gbu dudu weee -gu 'plɔte bhli, -zugba ɔ gba nyuma -yɔ: «A 'bhiti dli, a yi in 'ka aun batizee, 'in -Lagɔ 'ka amɔ -yɔgbu 'wɔlɔ.» ⁴ Sa *-Lagɔgbu -falɔpanɔ *Ezai cɛla ɔ 'sebhe nukplɛ, 'sa we nua. ɔ nɛɛ:

«Nyɔmɛ yabhlo kɔla 'wu da beblɛ, ɔ nɛɛ:
'Nɔ, a mnazɔ Nyuma -Kanyɔ 'yloogblu -yɔ,
a nu ɔ 'yu 'yoo tɔkɔlɔ.

⁵ 'Gbiwɔ weee yia klaa,
-gɔgɔ weee -yɔ 'kpida weee yia sloa.
'Yloogblu 'wukanɔdanya yia 'wuslamana,
'yɔlɔnyunɔ -yloogblunɔ -gu yia
'wumnenia yɔkɔkɔ.

⁶ 'In *Nyuma Gbuwusanyɔ -Lagɔ 'paa yoo,
dudugu -nyuma weee yia ɔ 'yɔ.»

⁷ Nyuma -zɔ mɔ Zaan -gbe yida, ɔ 'ka wa batizee, 'in ɔ nɛɛ wa -yɔ: «Tɔbhe -gnu! -Dawlician! -Lagɔɔ gbuwubhuylɔ ka cɔpa. Nyɔ -salɔ aun 'dɔ, 'in a pupalɔ 'wɔlɔkunɔ la ni, a mneni a 'ka -Lagɔɔ 'cɛ -we mɔ yida kwɛɛ 'tɔla?» ⁸ A 'bhiti amɔ dli, 'in a -slolu we amɔ lenugbunya 'wu sazɔnɔ sa. A 'na gbalɔ amɔ 'dɛ dli zɔ -nɔ: «Ni, Abɔamɔ mɔ -amɔ dukpasa nyaa 'gbu, -a ka gbuwubhu -nɔ. Ni, in nɛɛ aun -yɔ, -Lagɔ mneni, ɔ 'ka tukpanya ni Abɔamɔ 'yua -zɛlɔ. ⁹ -Lagɔɔ 'nɛnɔ gbee 'yɔ -dɔ sunyaa bhu -yɔ la pepe. Su weee -we'e 'paa 'bhue -zɔnɔnɔ ni, -dɔ ɔ yia we, ɔ 'ka we -kosu 'wu viteli.»

¹⁰ Tɔnɔ, 'in waa nyuma -zɔ yia Zaan layɔbhaɛ: «Sa -a 'ka -yɔɛ nu ya?»

¹¹ Zaan yia we 'bigupalɔ wa -yɔ: «-ɔ -ka -bana 'sɔ -ka, ɔ 'nyɛ 'yabhlo nyɔmɛ -ɔ 'nɔ -bana -ka. 'In -ɔ -ka lililu duun -ka, ɔ dlili we.»

¹² *Nisun -gwɛzisanya tɔlɔ yia Zaan -gbe, ɔ 'ka wa batizee. 'In wa yia Zaan layɔbhaɛ: «-Amɔ -kanyɔ, sa -a 'ka nua?»

¹³ 'In Zaan yia we 'bigupalɔ wa -yɔ: «'Gwɛzi -we a 'kaa -sa, amɔ 'dɛ -yi we, a 'na palɔ we -gu -nɔ.»

¹⁴ 'In 'sɔlɔ yia ɔ layɔbha 'yɔ: «Sa -amɔ 'ka nua?»

ɔ nɛɛ wa -yɔ: «A 'na -salɔ nyuma 'gwɛzi kwɛɛ -gla nya -nɔ, a 'na lili wa -bi 'wu -nɔ. Amɔ 'penɔgwɛzi namanɔ aun dudu.»

¹⁵ Nyuma, -wa mɔ wuda, maa yɔbhaa -maa 'dɛ la dli zɔ, «Zaan mɔ dɛ, -Lagɔɔ -Bhasanyɔ 'kaa yi, -de mɔ?»

¹⁶ Ni, Zaan nɛɛ wa 'dɛ weee -yɔ: «-Amɔ, 'nyu nya na batizea aun. Ni, -ɔ mɔ yida, ɔ 'tɔte -zi na -nɔ. In 'nɔ we 'kɔ -ka, in 'ka ɔ -sakwɔla 'lɔkpe -blo. Mɔ yia aun batizea Zuzu 'Pupa -yɔ -kosu nya. ¹⁷ ɔ ka ɔ bute kwɛɛ, ɔ 'ka ɔ 'mɔ 'wɔpɔ, 'in, ɔ 'ka we 'ya -yɔ we vavi -yɔsalɔ. 'In ɔ 'ka we 'ya -zɔnɔnɔ -gbagbu 'wu slu, 'bhie, ɔ 'ka we vavinya -kosu we'e nyumoa 'wu viteli.»

¹⁸ Zaan mɔ nyuma 'dɔ duun zuda, -zugba ɔ gba wa -yla -Lagɔwɛlɔ -zɔnɔ. ¹⁹ Ni, we bhla Zaan palɔ dudu 'wɔlapɔlɔnɔ Ewɔdu -yla gbu la, ɔ bheli 'ɔnɔ Ewɔladiɔ ɔ -saa -mɔ -glo, 'in ɔ yia ɔ kwa, we -yɔ gbunyuunɔ -duun ɔ

nua lɛɛ 'gbu. ²⁰ Nu, 'ln Ewlođu yi 'yaa gbunyuu yabhlo lɛnu -tapa: ɔ ka Zaan -kaslu 'wupa.

Zaan batizea -Zezu
(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

²¹ Da wa 'nɔ -slɔ Zaan -kaslu 'wupa, we bhla ɔ batizea nyuma duun -yɔ -Zezuu 'deɓhie -gbolu. ɔ batizee bhla, -Zezu mɪ -Lagɔ bhuhhoeda, 'ln yalɔ yia ŋwe -kalt. ²² 'ln Zuzu 'Pupa yia ɔ -gu lasibhli, ɔ 'wlu sa -kpakun. 'ln wa yia wɛlɔ yabhlo 'bhua -Lagɔɔ -gbɛ 'nu, we nɛɛ: «Na 'Yu -ln -mɪa, ln -kalt -na zɛ. -Mɪ ln 'nyɛa na dli weee yoo.»

-Zezuu dukpasu 'ŋɔɔɔɔɔ ni
(Mt 1.1-17)

²³ -Zezu ka sa -zu glu -bhlo -zu kugɔɔa, 'bhie, ɔ yia ɔ lubhoo nunue gwedɔ. ɔ dukpasu ŋɔɔɔɔɔ ni:

*-Adaan dide -wa -Lagɔ.

-Adan gwalta Setɔ, Setɔ gwalta Enɔsu.

Enɔsu gwalta Kainamu, Kainamu gwalta Maleleɛlɔ.

Maleleɛlɔ gwalta -Zalɛdɔ, -Zalɛdɔ gwalta Enɔku.

Enɔku gwalta Matuzala, Matuzala gwalta Lamekɔ.

Lamekɔ gwalta *Nowee, Nowee gwalta Semu.

Semu gwalta Alɩfakɩsadi, Alɩfakɩsadi gwalta Kainamu.

Kainamu gwalta Sala, Sala gwalta Ebelɔ.

Ebelɔ gwalta Falɛkɔ, Falɛkɔ gwalta Wlago.

Wlago gwalta Seluku, Seluku gwalta Nakɔɔ.

Nakɔɔ gwalta Tala, Tala gwalta Ablaamu.

Ablaamu gwalta Izaki, Izaki gwalta Zakɔɔɔ.

Zakɔɔɔ gwalta Zuda, Zuda gwalta Falɛsɔ.

Falɛsɔ gwalta Eslɔmɔ, Eslɔmɔ gwalta Alɩni.

Alɩni gwalta Adɩmɛ, Adɩmɛ gwalta Aminadabu.

Aminadabu gwalta Naasɔn, Naasɔn gwalta Sala.

Sala gwalta -Boazi, -Boazi gwalta Obɛdɔ.

Obɛdɔ gwalta -Zesee, -Zesee gwalta -Davidɔ.

-Davidɔ gwalta Natan, Natan gwalta Matata.

Matata gwalta Mena, Mena gwalta Melea.

Melea gwalta Eliakimu, Eliakimu gwalta -Zonamu.

-Zonamu gwalta -Zezɛfu, -Zezɛfu gwalta Zuda.

Zuda gwalta 'Simeɔɔ, 'Simeɔɔ gwalta *Levii.

Levii gwalta Matatɔ, Matatɔ gwalta Zolimu.

Zolimu gwalta Eliezeɛ, Eliezeɛ gwalta -Zezu.

-Zezu gwalta Eli. Eli gwalta Elumadamu.

Elumadamu gwalta Kozamu, Kozamu gwalta Adii.

Adii gwalta Melkii, Melkii gwalta Neli.

Neli gwalta Salatiɛlɔ, Salatiɛlɔ gwalta Zolobabelɔ.

Zolobabelɔ gwalta Wlesa, Wlesa gwalta Yoana.

Yoana gwalta Zoda, Zoda gwalta Zozeki.

Zozeki gwalta Semeinɔ, Semeinɔ gwalta Matatiasɔ.

Matatiasɔ gwalta Matɔ, Matɔ gwalta Nagai.

Nagai gwalta Esli, Esli gwalta Naumu.

Naumu gwalta Amɔsu, Amɔsu gwalta Matatiasɔ.

Matatiasɔ gwalta -Zezɛfu, -Zezɛfu gwalta Zanai.

Zanai gwalta Melkii, Melkii gwalta Levii.

Levii gwalta Matatɔ, Matatɔ gwalta Eli.

Eli gwalta -Zezɛfu. 'ln we mɪ nyuma dlu nu,

-Zezɛfu nukpasuy -wa -Zezu.

*'Kuzu ylaa -Zezu la
(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

4 Zuzu 'Pupa yea -Zezu tɔn, 'ln ɔ yia Zudeɛɛn -gɔɔɔ -gu 'bhu, 'ln ɔ Zuzu 'Pupa yia ɔ da beɓɓɛ kwa.

² 'ln *'Kuzu yia -mɔ ɔ layla, 'yli glu 'sɔ nukɓɓɛ. Wee 'yɩnya -mɩnɩ nya, ɔ 'nɩ -lu yabhlogɔɔ li. Wee 'yɩnya 'plɩa, 'ln ŋwɔ yia ɔ -yɔkpa.

³ 'Kuzu nɛɛ ɔ -ylɛ: «-ln -ka -Lagɔɔ 'Yu nya -mɩ 'piɛn, -ln gba tukpa mɩa nɩ -yla, we -zɛ 'floo.»

⁴ 'ln -Zezu yia we 'bɩgupalɩ we -ylɛ: «We mɩ cɛɩda *-Lagɔɓɓɛ 'wɛɛ:

«We 'nɩ lililɩ -bhlogɔɔɔ -gu nyɩmɛɛ 'yliɔɔɔɔɔ tlii.» »

⁵ 'Kuzu yia -Zezu 'wupa -gɔɔɔ 'kadu 'wlu kwa, -bha

-bhlokpadeɛ we -slolua ɔ duduɔ 'ŋɩmɩnɩ -da weee 'klu.

⁶ 'ln we nɛɛ ɔ -ylɛ: «'Tɩtɩ weee nɩ klaa, 'ln dudu -guɔ 'ŋɩmɩnɩ weee klaa, ln 'ka -mɩ we 'nyɛ. Wa ka 'mɩ we 'dɛ weee yoo 'nyɛ. Nyɩmɛ ɔ -ln -ka 'yɩbha, 'mɔ ln mne-nia ln 'ka we 'nyɛ. ⁷ -ln -ka 'mɩ 'yu 'kukolu 'sibhli, -ln -ka 'mɩ bubɔ nɩ, 'ln we 'dɛ weee zɛa -na -nu.»

⁸ 'ln -Zezu yia we 'bɩgupalɩ we -ylɛ: «We mɩ cɛɩda -Lagɔɓɓɛ 'wɛɛ:

«-ln bubɔ Jejitape,

ɔ -wa -na -Lagɔ,

'ln -ln nu ɔ 'deɓbhlogɔɔɔ -yla lubho.» »

⁹ 'Kuzu yia -Zezu -Zeluzalemɩ kwa. We dɩa ɔ

-Lagɔɔɔɔɔ 'kadu 'wlu la, 'ln we nɛɛ ɔ -ylɛ: «-ln -ka

-Lagɔɔɔɔɔ 'Yu nya -mɩ 'piɛn, -ln -blu 'wu, -ln 'ka lasibhli.

¹⁰ Nu, we mɩ cɛɩda -Lagɔɓɓɛ 'wɛɛ:

«Na 'gbu, gbaa ɔ yia ɔ 'anzɩnya -yla we zu -mɩ 'yliɔɔ.

¹¹ 'ln we 'ka we sɔnya -mɩ zɔ laslulu,

-na bhu yi tukpa gozoo 'gbu.» »

¹² 'ln -Zezu yia we 'bɩgupalɩ 'Kuzu -ylɛ: «-Lagɔɓɓɛ

nɛɛ,

«Jejitape ɔ -wa -na -Lagɔ,

-ln 'na ylɩlɩ ɔ la -nɩ.» »

¹³ 'Kuzu bhɩa -Zezuu laylayɩte sɔ weee lu nɩ, 'ln we yia

ɔ gwɛvɩ -sɛ.

-Zezu dɩa ɔ lubhoo gwe Galilee -dudu -gu
(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

¹⁴ -Lagɔɔɔ Zuzuu 'tɩtɩ mɩ -Zezu yeda, 'ln ɔ yia Galilee luyi. 'ln ɔ 'ŋɩnɩ yia lamneni Galilee -dudu weee -gu.

¹⁵ Nyuma ɔ slolua *-Lagɔɔɔɔɔɔɔɔɔ zɔ, 'ln nyuma weee kwalta ɔ 'ŋɩnɩ.

Nazaletɩ -nyuma 'nɩ -Zezuu gbu -yɔɔɔwɩ
(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)

¹⁶ -Zezu ka Nazaletɩ mɩnɩ, -mɔ wa zua ɔ. *Nyapeyɩ nya nɩ, sa ɔ plaa 'cɩn -Lagɔɔɔɔɔ zɔ nɩ, 'ln ɔ yi 'saa -mɔ pla. ɔ yia 'wusɔ -Lagɔɓɓɛɛ zɛɩzɛɩtee 'gbu. ¹⁷ 'ln wa yia ɔ -Lagɔɔɔɔɔ -falɩpanyɩ Ezaiii 'seɓɩe yoo 'nyɛ glɩda, ɔ yia we 'wukaltɩ, da wɛlɩ nɩ mɩa cɛɩda nɩ, 'ln ɔ yia we 'yɩ, 'ln ɔ yia we zɛɩte:

¹⁸ «Jejitapeɛ Zuzu mɩ 'mɩ -gu.

ɔ ka -bha 'mɩ -sa,

ln 'ka nyazɩnya -yla -Lagɔɔɔɔɔ gba.

ɔ ka 'mɩ tie, ln 'ka -kasɩnyuma -yla gba nu:

«Amiaa -kaslu ka -zεen bhia.»
 «Lolonya, amiaa 'yli ka -zεen -blo.»
 «Amia wa nyεa 'wu, a ka -zεen gbu 'wubhu.»
 19 'In, -zu -we nya Jejitape 'kaa ɔ zuzɔnu lenu,
 in 'ka we 'di wa -salu.»
 20 -Zezu glia wee 'sebhe, 'in ɔ yia we -Lagɔbudu ɔɔ
 lubhononyo yoo 'nye, 'in ɔ yia ladu. Nyuma weee -wa
 mia -bha, -maa yia ɔ ylada -tu sa tenyii. 21 Tɔun, 'in ɔ
 nεε wa -ylaε: «-We 'sebheε 'ya gbaa, we ka -zεen lenu,
 amia pulua da 'mɪ yukwli, amiaa 'yibadu.»
 22 -We wa 'dε weee yia -yɔ -Zezuu gbεgbεin, 'in wa yia
 we gbagble bhli. 'In gbuzɔnu -gbunya ɔ mia gbada, we
 ka wa ηwegaga -subhalt. 'In wa nεε: «Nyume mia dε, ɔ
 'nɪ -Zεzεfuu yuu?» 23 -Zezu nεε wa -ylaε: «Nine 'nɪ a yia
 'mɪ -yla 'paa, gbuzɔnu sa. Gbaa a yia: «-Dɔtlɔ, -in jipe
 -na 'dε.» 'In gbaa a yi 'yaa 'mɪ -ylaε: «-We weee -in nua
 lε Kapenaumu nɪ, -a ka we 'di 'nu. -In nu wee gbunya
 -bhloo 'dε lε -na 'dεε dudu -gu -seli.»
 24 -Zezu nεε wa -yla 'yaa: «Cun, gbuzɔnu -wa, wa'a
 -tɔlu -Lagɔgbuu -falpanyo nyume, ɔ 'dεε dudu -gu.
 25 Gbuzɔnu na gbaa da an -yla. -Dugbanɔnu duun mɪ
 Izlaεlɪ -dudu -gu zlume, -Lagɔgbuu -falpanyo Elii bhla.
 -Zugba 'nyu'u lua -zu ta 'cu gbelibhlo, 'in ηɔw 'kadu
 yabhlo yia wee dudu weee -gu yi. 26 'In -mɪ bhla,
 -Lagɔ 'nɪ Elii tie -dugbanɔnu mia Izlaεlɪ -dudu -guu
 -gbe, 'in ɔ 'ka wa 'yabhlo 'wusa. Nu, -dugbanɔnu ɔ
 mia Saleputagbe nukple, Sidɔn -dudu -gu, ɔ -gbe
 -Lagɔ tiea Elii. 27 -Lagɔgbuu -falpanyo Elizee bhla,
 -zugba *sɔlbhanya duun mɪ Izlaεlɪ -dudu -gu. Elizee
 'nɪ wa 'yabhlogɔɔ jipe, nu, Sillii -yu Naamaa ɔ jipea.»
 28 Nyuma weee -wa mia -Lagɔbudu ɔ, wa 'nua wee
 welunya -mɪnɪ, 'in we yia wa 'cedɔ la. 29 Wa 'dε weee
 -sɔa 'wu, 'in wa -yɔ -Zezuu 'susue yia 'gbe -glima mɪnɪ.
 'In -gɔɔ -we kwesi wa 'gbe mia 'subhada, 'in wa yia
 we 'wlu ɔ kwa, wa 'ka ɔ ɔ vitelii 'gbu. 30 Nu, 'in -Zezu
 yia wa nyɪdu 'plɪlɪ, 'in ɔ yia mɪnɪ.

-Zezu pua nyume ɔ kaa zuzu 'nyuu 'bɪ
 (Mk 1.21-28)

31 Tɔun, -Zezu mɪnɪ Kapenaumu, Galilee -dudu 'gbe
 yabhlo nukple, 'in ɔ yia nyuma -Lagɔgbu -slolu Nyapeylɪ
 weee nya, -Lagɔbudu ɔ. 32 ɔ nyuma -slolu ɔ ka wa
 ηwegaga -subhalt. Nu, se -we -Lagɔ 'nyεa -Zezu, we
 nya ɔ gbaa.

33 -Mɔ -Lagɔbudu ɔ, nyume yabhlo kaa puɪn -ka -zuzu
 'nyuu 'bɪ, mɔ 'kɪa 'wu 'tɪtεε, ɔ nεε: 34 «'Aaa! Nazaletɪyu
 -Zezu, -naa lεε -gbu puɪn -amiaa gbu 'wu la? -Amiaa
 lasasεε 'gbu -in yia yi yɪ? In -yi -mɪ ηwεε ηwεε: -Lagɔ
 -Mɔwɪnɔ ɔ tiea, 'mɔ -in -mia.»

35 -Zezu yia we, we ηwεε labhalt -gla nya. ɔ nεε we
 -ylaε: «'Mu ηwε, 'bhu ɔ 'wu!» Zuzu 'nyuu yia ɔɔ nukpasu
 labhlɪ dudu, nyuma weee -zejila 'wu, 'in we yia ɔ 'wutla,
 we 'nɪ ɔ gbunyuu yabhlogɔɔ -yla lenu.

36 ηwegaga yia wa 'dε weee subha, 'in wa nεε wa
 'dεkpua nyɪdε: «Mɔ -wεlɪ mu dεa? Se -yɔ 'tɪtεε nya ɔɔ
 nyume gbaa zuzu 'nyii -yla gbu, 'in we tlaa nyuma 'wu!»
 37 'In -Zezuu 'ηnɪ yia lamneni wee dudu weee -gu.

-Zezu jipea guzunya

(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

38 -Zezu 'bhua -Lagɔbudu ɔ nɪ, 'in ɔ yia 'Simɔɔ -budu
 ɔ mɪnɪ. -Zugba 'Simɔɔ 'ηwɔnɔ 'nyaaa ku -su sa -glagla,
 'in wa nεε ɔ -yla, ɔ zukpa -wa, ɔ jipe ɔ. 39 -Zezu kwlia ɔ
 -gu 'wu, 'in ɔ nεε ɔ kusulo -yla wεlɪ 'tɪtεε nyaa: «-In 'bhu
 ɔ -gu la.» ɔ gba 'saa tɔun, 'in we yia ɔ -gu labhu. -Bha
 -bhlokpade ɔɔ 'ηwɔnɔ -sɔa 'wu, 'in ɔ yia wa -yla pipie bh-
 li.

40 Jibheyɪlɪ nya, -wa kaa guzunyaa 'yli -bhlo -bhlo nɪ,
 'in -maa -yɔ -maa guzunyaa yia -Zezuu -gbe yi. ɔ yia wa
 kwεzɪ -bhlo -bhlo, 'in ɔ yia wa jipe. 41 Zuzu 'nyii yi 'yaa
 guzunyaa duun 'wutla 'wukpɪkɪe nya: «-Lagɔɔ 'Yu -in
 -mɪ!» -We ka gbu -wa, wa -yi we 'ji -nya nɪ, -Zezu mia,
 -Lagɔɔ -Bhasanyo -wa. 'In -Zezu yia we wa ηwεε labhalt
 -nya, ɔ 'nɪ ηwɔnɔ wa 'ka gba.

-Zezu mɪnɪ -Lagɔgbu gbaa dudu weee -gu

(Mk 1.35-39)

42 Zɪ 'ka 'wuladolua mɪnɪ tɔun, 'in -Zezu yia 'gbe nuk-
 ple 'tla, 'in ɔ yia da yabhlo mɪnɪ -flii. 'In nyuma -zlo yia ɔ
 'yli 'bɪ lanɔnɔε bhli, da ɔ mia nɪ, 'in wa yia -bha nyii.
 Wa 'yɪbha ɔ 'na 'bhulu wa -yɔ -nɪ, 'in wa yia ɔ lakpuk-
 palt. 43 'In -Zezu nεε wa -ylaε: «We mɪ 'ya nu, in gba *-
 Lagɔɔ nyuma 'wlulapɪlɪgbu 'gbe tɔlɔ 'wu. We 'gbu,
 -Lagɔ yia 'mɪ tie.» 44 'In ɔ gbaa -Lagɔgbu, -Lagɔbudunya
 ɔ, dudu weee -gu.

-Zezu laa ɔ *'bɪnɔnyaa tɪnɔ

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

5 'Yɪ yabhlo nya, -Zezu mɪ Zenezatɪ † -nyu 'kadu
 yabhloo -gɔɔ -gu, 'in nyuma duun yia ɔ gbeli, wa
 'ka -Lagɔwεlɪ 'nɪnɔ 'gbu. 2 'In 'glɪ ɔɔ mia 'nyuu -gɔɔ
 ηwε -yɔ, -Zezu yia we -yɔɔ, -zugba zibhi -bhanya ka we
 'wutla, wa mɪ wa 'sowlinya -wɔlɔda. 3 Wee 'glɪ sɔbhie
 glaa, 'yabhlo -wa 'Simɔɔ -nɪ. -Zezu -gblaa we 'wu, 'in ɔ
 nεε ɔ -ylaε: «'Simɔɔ, -in vɪa gwe 'nyuu -gɔɔ -yɔ -sε.»
 -Zezu mɪ wee 'glɪ nukple, -zugba ɔ slolu nyuma
 -Lagɔwεlɪ.

4 Da ɔ bhla gbagble, ɔ nεε 'Simɔɔ -ylaε: «-In bε 'nyuu
 'wutɔlɔda 'glɪ nya, 'bhie, a 'ka amiaa 'sowlinya viteli.»

5 'In 'Simɔɔ nεε ɔ -ylaε: «Na -Slolunɔ, -a ka sɪada -tu
 sabɔ weee, -a 'nɪ -lu yabhlogɔɔ 'yɪ. Nu, -mɪ gbaa -a nu
 we lεε 'gbu, vitelia na yia wee 'sowlinya.»

6 Wa vitelia wee 'sowlinya, 'in wa yia zibhii -zlo 'pli, wa
 'nɪ we 'wugbizee mneni, 'in wa 'sowli yia ylaylε gwedɪ.
 7 We 'dεε 'gbu, wa -lima mia 'glɪ yabhlo 'wu, 'in wa yia
 wa la ɔɔ -papɪe nya, -maa 'ka wa 'wusa. 'In wa -yɔ wa
 'glɪ yia yi. 'In wa yia wee zibhi wee 'glɪ sɔbhie 'wuslu.
 We ka we ye kεkεε 'gbu, we fεlɪ 'nyu glɪ mɪnɪ. 8 Nu,
 Simɔɔ Piεlɪ 'yɪa gbu -mɪnɪ -yɔ nɪ, 'in ɔ yia 'kukolu 'sibhli
 -Zezu 'yu, 'in ɔ nεε ɔ -ylaε: «-In vɪa gwe 'mɪ -yɔ, na
 -Kanyo! -We ka gbu -wa, gbunyuu -lenuɔnɔ in -mɪ.»

9 Zibhi -duun wa 'bhaa, da wa 'yɪa we -yɔ nɪ, 'in
 -nyanɪgbu yia Simɔɔ Piεlɪ -kpalt, we -yɔ ɔɔ nɔnɔ 'sɔ.

† 'Mu wa la 'yaa Galilee.

¹⁰ Nu, Zebedeee 'yua *'Zake -yc Zaana -wa mia 'Simkoko nyananya nya, 'sa -bhloo 'de -nyanigbo -kpalla -maa. 'In -Zezu nee 'Simkoko -ylae: «-In 'na nuntu nyano -ni, nu, sa na kpaa da zibhi ni, -sleen, nyumaa -zlo -na yia -Lagoko -gbe laa.» ¹¹ Nu, wa -laa wa 'glu 'nyuu -goko -yc lu, 'in wa yia -bha -lu weee ti, 'in wa yia -Zezu 'bi mni.

-Zezu jipea solubhanyo yabhlo
(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

¹² 'Yli yabhlo nya, -Zezu mi 'gbe yabhlo nukple, nyime -k ka ku sol 'bhua la sa -kan, 'in k yia -Zezu 'yi. K bea k -yc, 'in k yia dudu lagbli k 'yu. K nee k -ylae: «-Na zukpa -wa, na -Kanyo. -In -waku 'mi -yc. Nu, we -ka -mi dudu nani, -in mneni -in 'ka 'mi jipe.»

¹³ -Zezu -gloa k 'wu, 'in k yia k solubhanyo k ku kwazi, 'in k nee: «We nani 'mi dudu, we 'ka -mi -yc 'bhu!» -Zezu gba 'saa tson, -bha -bhlokpade wee sol 'bhua k nyume ku -yc. ¹⁴ -Zezu nee k nyume -ylae: «-In -ka mni ni, -in 'na -sali we 'di nyume yabhlogbo -ni. Nu, -in mni -na 'de -Lagokubhanyo 'klusolua. K -ka -mi 'yi, 'in 'slaka Moizi gbaa -na -sukpa -nyume wla ni, -in 'ka we wla. 'In nyuma 'ka we 'jijibheli nu, sol ka -mi ku 'wu 'bhu.»

¹⁵ Nu, -Zezu gba 'saa da k -ylaoo, -mu bhla k 'nyu -yc lamnenie mni bhabha. 'In nyumaa -zlo yia k gbeli, wa 'ka k weli yukwli pulu, 'in k 'ka 'ya wama jipe. ¹⁶ 'In -Zezu bhua wa glaa 'komsu, 'in k mni -Lagokubhahoea da beblee.

-Zezu jipea zolasonyo yabhlo
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ 'Yli yabhlo nya, -Zezu mi -Lagokubu nyuma -sloluda, -zugba *Faliznyuma -yc titee -cian -di k kwesi la, wa pulu k yukwli. Waa nyuma -mani, Galilee -yc Zudee -dudu 'gbe weee nukple wa 'bhua. Tolua 'bhua -Zeluzalemu. Jejitapee 'titee -yc -Zezu 'sok mi, -zugba k jipe 'sa we nya guzunya. ¹⁸ Nyumaa -zakpa -bhlo -yc zolasonyo yabhlo yia yi, -zugba k mi 'sowli 'wu. -Budu -we k -Zezu mi, wa 'yibha wa -yc zolasonyo 'ka -moka pla, 'in wa 'ka k -Zezu 'yu ladi. ¹⁹ Nyumaa -zlo 'gbu, da wa 'kaa 'plili -bha 'ni -mi. Tson, 'in wa yia wee -budu 'wlu -gbla. Wa yia -bha nye -di, wa -lala -bha k, 'in wa yia wee -budu k k lasibhli nyumaa -zlo nyidi -Zezu 'yu tain. ²⁰ -Zezu 'yia nu, wa ka k dli -gu zu, k nee k guzuno -ylae: «'Tale, in ka -na gbunyii 'wutu.»

²¹ -Zezu gba 'saa da tson, -Lagoko titee gwesanya -yc Faliznyuma yia 'nyuwue nyuwue bhli: «Nyoko k nyume -moko -mia, 'in k weli -Lagoko? Nyoko mneni k 'ka nyumaa gbunyii 'wuta? -Lagoko 'debhlogbo mnenia we, we 'ni mu?»

²² Gbu -we wa mia dli k lapupalida, -Zezu yibhelia we 'ji ni, 'in k nee wa -ylae: «Lee ka 'gbu a pupali sa gbu -mni dli k la?» ²³ In 'ka gba: «In ka -na gbunyii 'wutu, -muu -kalia -yc yaayu in 'ka gba: «-In -sok 'wu, -in 'ka k, -muu -kalia -yc yi?» ²⁴ In 'yibha a yibheli we 'ji nu, *Nyumee 'Yu ka we se dudu -gu, k 'ka nyumaa gbunyii 'wutu.» Tson, 'in k nee zolasonyo -ylae: «-Sok 'wu, 'bhu -na 'sowli 'wu, mni -budunwee.»

²⁵ -Bha -bhlokpade, zolasonyo -saa 'wu nyuma weee 'yibadi. K 'sowli -we -gu k pi yaa la, k 'bhua we 'wu, 'in k yia k -budunwee mni, -Lagoko 'nyu mni nya. ²⁶ Nyuma weee -wa mia -bha, nyuwue yia wa subha, 'in -nyanigbo yia wa -kpali. Wa yia -Lagoko 'nyu -mni, 'in wa nee: «-Yia! -A ka -zoo gwedigbunyaa da 'yi!»

-Zezu laa Levii, k 'ka k 'bi k
(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ -Mu 'bigu, -Zezu 'tlaa, k mi sa -zieda, 'in k yia *'nisun -gwesanyo yabhlo 'yi, -zugba -moko -di -moko lubhono -budu k la. 'Mok wa laa Levii. 'In -Zezu nee k -ylae: «'mi 'bi.» ²⁸ Tson, *Levii -saa 'wu, k tia -bha k -lu weee, 'in k yia -Zezu 'bi mni.

²⁹ -Mu 'bigu, 'in Levii yia -Zezu -yia lilili 'kadu pi k -budu k. -Zugba nisun -gwesanya duun -yc nyuma tolua mi -bha, 'in wa yia li dabudu. ³⁰ Faliznyuma -yc wa -Lagoko titee gwesanya 'yia we -yc, 'in wa yia wa z nyuwue bhli. 'In wa nee -Zezu 'bunyuma -ylae: «Lee ka 'gbu a -yc nisun -gwesanya -yc gbunyuu kwe -cian tolua 'sok li, 'in a -yc wa 'sok maa?»

³¹ -Zezu 'bhua weli 'wu, 'in k nee wa -ylae: «Nyuma -wa -yala, wa'a mni -doko -gu, nu, guzunya mni -doko -gu. ³² In 'ni nyuma -wa laa wa 'de nyuma tuklu lalae 'gbu yi. Nu, gbunyuu -lenunyaa 'gbu in yia yi, wa 'ka wa dli 'bhiti.»

-Lagoko gbuzoko -yc nyumaa lenugbu 'in in dabudu
(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

³³ 'In nyuma tolua nee -Zezu -ylae: «Zaan 'bunyuma plaa 'sun, 'in wa bhuhoea -Lagoko, 'sa Faliznyumaa 'bunyuma nu 'yaa. 'In -nanu 'bunyuma mi lida, -zugba wa ma!»

³⁴ -Zezu yia we 'bigupali wa -ylae: «Nyume -ka k 'nyu -kwa -feti -sada -mi, k -ka k 'talea la, a mneni a 'ka gba wa -yia wa pla 'sun, -zugba k 'nyu lowli mi wa glaa?» ³⁵ Bhla yabhlo yia nyina, 'in wa 'ka 'nyu kwanyo wa glaa -sa. Wee 'yinya -mni nya, wama 'kaa 'sun pla.»

³⁶ 'In -Zezu yi 'yaa wa gbunine -mni 'pali. K nee wa -ylae: «Nyume yabhlogbo 'ni mneni k 'ka 'naa lolu yia, 'in k 'ka we 'pi 'naa sua -yolanu, 'in k 'ka we piye. We -ka -muu, -zugba yia wa ylaa wee 'naa lolu bhe. We 'yili 'na 'ka 'wuwu. ³⁷ 'In nyume yabhlogbo 'ni mneni k 'ka nu lolu *bala sua 'wu slu. K -ka 'sa nu, 'in we wla. 'In we nu jitea dudu, -zugba wee balanya ka -nyumu. ³⁸ We 'gbu, a slu nu lolu bala lolu 'wu. ³⁹ 'In nyume -k -ka nu sua 'ma, nu lolu 'ma tu 'bha k. -We ka gbu -wa, gbaa k yia nu: «Nu sua nani 'yili.»

-Zezu mi Nyapeyli -Kanyo nya
(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

6 Zuifoo Nyapeyli yabhlo nya, -Zezu -yc k 'bunyuma mi blekpaanya 'plida, k 'bunyuma -ka bleya 'kwa, wa -ka we 'titli, -zugba wa li we. ² Wa mi 'sa nuda, Faliznyuma tolua 'yia wa -yc ni, 'in wa yia wa layibhae: «-

† 'Flooya wa laa -tuauweli 'wu: «bli'e».

We -amlaa tite gbaa, wa 'na nunu Nyapeyli nya le -ni, lee ka 'gbu a nu we lea?»

³ -Zezu yia we 'bigupali wa -ylae: «-We nyimaa 'wlu-lapulnyo -Davidi nua le, -we mia cellda -Lagosebhe 'wu, a 'ni -slu we zelu? 'Yi yabhlo nya, 'ni nwa yia k -yo k 'bunnya 'bha, ⁴ -Davidi plaa -Lagok bububudu z, 'floo wa 'nyea -Lagok, k 'bhua we 'wu, k lia we, 'ni k yia k nchonyaa -nu wla, 'ni -maa yia we li. Wee 'floo -mni, -amlaa tite nee, -Lagobubunya 'dekpa 'ka yaa we li.»
⁵ -Zezu nee 'ya wa -ylae: «Nyimee Yu mia, m -wa Nyapeyli -Kanyo.»

Nyapeyli nya -Zezu jipea nyime ka so 'kua
(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ Nyapeyli yabhlo nya 'ya, -Zezu plaa -Lagobudu z, 'ni k yia -Lagokel -slolusolue bhli. -Zugba nyime k ka lilikwesok 'kua, k mi wee -budu z. ⁷ -Zugba -Lagok titee gwesanya -yo Faliznyuma wua -Zezu tenyii, -de k yi nyime jipe Nyapeyli nya, 'ni sa k zua tite 'nonye, wa 'ka we gbu k 'wlu di. ⁸ Nu, -Zezu -yi wa 'wlukuun lapupalgbu, we 'gbu, k nee k nyime ka so 'kua -ylae: «-ni -so 'wu, -ni 'yigbe nyima weee -zejila 'wu.» K nyime yia 'wusok, 'ni k yia 'yigbe. ⁹ -Zezu nee wa -ylae: «Wel 'ni na yibhaa sa a ni la. Sa tite gbaa? We nee wa nu gbu -zoko le *Nyapeyli nya yaay, wa nu gbu 'nyuu lee? Wa pue nyime yaay, wa 'bha k?» ¹⁰ -Zezu ylaa wa 'de weee -gu -yilili, 'ni k nee k nyime -ylae: «-Glo -na so 'wu.» -M k nu 'saa -Zezuu wel -gu, 'ni -m k so yia 'pu. ¹¹ -We -Zezu nua le, 'ni we yia -Lagok titee gwesanya -yo Faliznyuma 'ce 'nyuu di la. 'ni -we wa 'kaa -Zezu 'wluo nu, 'ni wa yia we pupali wa 'dekpa nyidi.

-Zezu -saa -bha k tietienya kugbua le 'so
(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

¹² We bhla, -Zezu yia -Lagok bhuhhoe 'gbu -gok 'wlu mni, 'ni k yia -Lagok bhuhoe -tu zli yia k -zlu. ¹³ Zli zla, k yia k 'bunnya la. Wa glaa, 'ni k yia nyima kugbua le 'so -bha -sa. 'ni k yia wa la k tietienya. ¹⁴ Wa ni nu: 'Simok (-k ka -banu k zua Pieli) -yo -m k bheli Andlee, 'Zake -yo *Zaan, Filipu -yo Batlemii, ¹⁵ Matie -yo Toma, Alfeee 'yu 'Zake -yo 'Simok wa laa *Zelbu, ¹⁶ 'Zakee 'yu Zudasi -yo Zudasi Isikaloktu, -k 'kaa -Zezu wla k tonyima kwee.

-Zezu mi nyimaa -zlo -sloluda, -zugba k jipe 'sa guzunya
(Mt 4.23-25)

¹⁷ -Zezu -yo k tietienya kugbua le 'so 'bhua -gok 'wlu, 'ni k yia da yalaa yabhlo 'yigbe, -zugba k 'bunnya tluua -zlo mi -bha de. Nyima -duun 'bhua Zudee -yo -Zeluzalemu -dudu -gu, we -yo Tili -yo Sidok -gbenya mia gumonyuu -gok -gu. ¹⁸ Wa 'de weee yia, -Zezuu wlu yukwli pulue -yo k 'ka wa jipee 'gbu. Nu, -wa zuzu 'nyii mia stalda, -Zezu ka wa jipe. ¹⁹ Nyima duun 'yibha wa 'ka k kwezi, -we ka gbu -wa, 'tite bhua k 'wu, we mi wa 'de weee jipeda.

'Wututue -dlu -yo gbunyuuu gbu
(Mt 5.1-12)

²⁰ -Zezu ylaa k 'bunnya, 'ni k nee wa -ylae: «Amia bobabhanya, 'wututue -dlu mi amlaa -nu nya, ni, -Lagok ni a ni 'wlu la. ²¹ Amia nwa mia da 'bhada, 'wututue -dlu mi amlaa -nu nya, -we ka gbu -wa, lua a yia. Amia mia da wida, 'wututue -dlu mi amlaa -nu nya, -we ka gbu -wa, nyaa a yia. ²² Nyima -ka a ni 'wunye, wa -ka a ni kwee -sa, wa -ka a ni veli, 'ni wa -ka amlaa daa gbunyuuu gba Nyimee 'Yuu 'gbu, 'wututue -dlu mi amlaa -nu nya. ²³ «-Mu 'sasokpa -gbunya -ka a ni yi, a lite 'muna nya. Ni, amlaa -tnu 'kadu mi -m k a ni wuda -Lagok -gbe. Ni, 'sa wa dukpasu pal bhaa -Lagokbu -falpanya 'klye 'wu. ²⁴ Amia, 'nyimanya, gbunyuuu mi amlaa -nu nya, a ka amlaa zuzunya kwee -seli dudu -gu 'gbu. ²⁵ Amia -wa lua da, gbunyuuu mi amlaa -nu nya, -we ka gbu -wa, nwa yia a ni 'bhua yia. Amia -wa mia da nyada, gbunyuuu mi amlaa -nu nya, -we ka gbu -wa, gu yia a ni 'wuwua, 'ni a 'ka wi. ²⁶ Nyima weee -ka amlaa gbunya gbada -mi, -zugba gbunyuuu mi amlaa -nu nya. Ni, 'sa wa dukpasu nu bhua yoyogbu -falpanya.

A -kali amlaa nyima 'nyii ze
(Mt 5.38-48, 7.12)

²⁷ «Amia -wa pulua da 'mi yukwli, ni nee a ni -ylae: a -kali amlaa tonyimaa ze, -wa nyea a ni 'wu, a nu wa zuzunya 'wlu. ²⁸ -Wa bhla a ni gweze, a nwa wa 'nyu la, -wa palu a ni 'klye 'wu, a bhuhoe -Lagok wa 'ni nya. ²⁹ Nyime -ka -na yukwli yabhlo 'kpa 'wusubha, -ni 'bhiti k -yla we -budu. 'ni k -ka -na -guslunaa 'wubhu, -ni 'na 'tulu -na -bana k kwee -ni. ³⁰ Nyok nyok -ka -mi -lu -zali, -ni 'nye we k. 'ni nyok -ka -na -lu 'wubhu, -ni 'na 'yibha we -yo la -ni. ³¹ -We a 'yibha nyima nu a ni -yla le, amia nu 'ya we le wa -yla.

³² «-Wa -kala amlaa ze, we -ka -maa -bhloo 'de ze a -kali, a 'na pupali 'wlukuun la -ni nu, -Lagok yia a ni 'pena we 'gbu -ni. Gbunyuuu -lenunya -kali 'ya -wa -kala wamlaa ze, we 'ni saa? ³³ -Wa nua a ni 'nani 'wu, a -ka maa -bhloo 'de 'nani 'wunu, -Lagok 'nia a ni 'pena yi. 'Sa gbunyuuu -lenunya -maa nu 'ya, we 'ni muu? ³⁴ Nyima -wa saa amlaa kpagbu, a -ka -maa -bhloo 'de kpagbu -yofa, lee -lu a 'ka 'yi we 'pena nya -Lagok kwee? Gbunyuuu -lenunya mia ni, gbunyuuu -lenunya wa fa kpagbu -yo. 'ni wa 'ka we 'bigupali -nu 'yu 'gbu!

³⁵ We 'gbu, in n̄e aɪn -ylaɛ, a -kalt amiaa tũnyũmaa z̄ɛ. A nu zuzɔnu l̄ɛ. A fa kpagbu, amiaa dli 'na -tulu we 'biɔupalt -nu -yla -nɪ. Nu, Yalt -Lago yia aɪn 'penta, 'in a 'ka ɔ 'yua -z̄ɛ. -Lago mi zuzɔnu l̄ɛnũnyũ nya, -wa 'nɪa 'nant -yi -yɔ nyũma 'nyiii gb̄ɛgb̄ɛn. ³⁶ Sa amiaa Dide -Lago kaa nyazɪdli nɪ, amia -ka 'ya 'sa nyazɪdli.

A 'na 'bhulu nyũma -putuu -yɔgbu 'wu -nɪ
(Mt 7.1-5)

³⁷ «A 'na 'bhulu nyũma -putuu -yɔgbu 'wu -nɪ, -Lago yi amiaa -yɔgbu 'wubhu. A 'na dli nyũma wa gbũnyũũ 'gba 'wlu -nɪ, -Lago yi amiaa -nu aɪn 'wlu dɪ. A ti nyũmaa -yɔgbu 'wu, 'in -Lago 'ka amiaa -yɔgbu 'wutɪ. ³⁸ A 'nye nyũma, 'in -Lago 'ka aɪn 'nye. A -ka 'sa nu, 'in -Lago slua amiaa bi 'wu -lu, 'in wa bhua we, 'in we kua, 'bhie, we sloa gwe -yɔ la. Sa a nȳɛa nyũma, 'sa -Lago yia aɪn 'nȳɛa.»

³⁹ 'In -Zezu yi 'yaa wa gbũu nine yabhlo 'palt: «'Lɔɔnyũ mneni ɔ 'ka 'lɔɔnyũ su lakpa, 'in ɔ 'ka ɔ 'yoo da -sloluu? Wa -ka 'sa nu, 'in wa 'd̄ɛ 'sɔ bhliia 'bhuka 'wu, we 'nɪ muɔ?»

⁴⁰ «Nu, 'kɔɔkɔɔnyũ yabhlogbɔɔ 'nɪ ɔ -slolunyũ 'wuzi. 'Kɔɔkɔɔnyũ -ɔ -ka 'wusibhli, ɔ -kanyɔ ɔ -yɔ ɔ mnenia 'wu.»

⁴¹ «Buɛɛ ɔ -l̄ɛ m̄a -na bheli 'yliya 'wu, 'mu -na yla -yɔ, 'in su -kibhe 'kadu -we m̄a -na 'yliya 'wu, -l̄ɪn 'yɪ we -yɔ. L̄ɛ -lu ka 'gbua? ⁴² -Mɪ, -m̄m̄m̄m̄ kaa su -kibhe 'kadu 'yliya 'wu, 'in -l̄ɪn 'yɪa we -yɔ, sa -na gba -na bheli -yl̄ɛ: «Na bheli, -in 'tide 'm̄ 'yi, 'in 'ka -m̄ we buɛɛ ɔ 'yliya 'wu -saa?» W̄ɛlɪ 'sɔ -nyũɛ, -in -sa -slɔ -na 'd̄ɛ su -kibhe 'kadu 'yliya 'wu, -in 'ka layɪ, 'bhie, -in 'ka buɛɛ ɔ -na bheli 'yliya 'wu -sa.»

Suu 'bhue -yɔ wa yibhelia we
(Mt 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ «Su -zɔnu 't̄u t̄u 'bhue 'nyũ, 'in su 'nyũ 'u t̄u 'bhue -zɔnu. ⁴⁴ Suu 'bhue -yɔ wa yibhelia we. Wa 'a -sa magloo m̄n̄w̄ia 'wlu, 'in wa 'a -sa * -dl̄ɔya 'yɪlɪ su 'wlu. ⁴⁵ Nyũɛ -zɔnu m̄a, gbuzɔnu m̄a ɔ dibhe 'wu, 'mu ɔ nua l̄ɛ. 'In nyũɛ 'nyũ m̄a, gbũnyũ m̄a ɔ dibhe 'wu, 'mu ɔ nua l̄ɛ. Nu, gbunya bhua nyũɛ dibhe 'wu, mu t̄laa ɔ nȳɛɛ.»

-Budu 'sɔgbu nine
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ «L̄ɛ ka 'gbu, a la 'm̄ -am̄iaa -Kanyɔ, -am̄iaa -Kanyɔ, 'in -we na gbaa aɪn -yla, 'in a 'a nu we l̄ɛa? ⁴⁷ Nyũɛ -ɔ yia na -gbe, -ɔ pulua na w̄ɛlɪ yukwli, 'in ɔ n̄ɔ we -gu, ɔ 'w̄w̄w̄ na yia aɪn 'klusolua. ⁴⁸ ɔ 'w̄lɪ sa nyũɛ -ɔ yia ɔ -budu 'subhaa, 'in ɔ yia 'w̄t̄ɔɔ -bhuka 'bhlu, 'in ɔ yia we gwe glu palɪ tukpa -gu, m̄. 'Nyu 'kadu lua, we -gbligbli yilia we -budu -yɔ, we 'nɪ we -w̄lɔ, we -budu m̄ 'subhada 'nanuu 'gbu. ⁴⁹ 'In nyũɛ -ɔ pulua na w̄ɛlɪ yukwli, 'in ɔ n̄ɔ we -gu nɪ, ɔ 'w̄lɪ sa nyũɛ -ɔ 'subhaa ɔ -budu dudu klo -gu, 'in ɔ 'n̄ɔ we gwe glu 'pa, m̄. 'Nyu 'kadu lua, we -gbligbli yia, 'in we yia we -w̄lɔ -bha -bhlokpaɛ. 'In we -budu yia lamum-ni weɛ.»

-Zezu jipea 'slujaa 'yugalnyũ zɔlubhonunyũ
(Mt 8.5-13)

⁷ Da -Zezu bhia w̄ɛlɪnya -m̄nɪ gbagb̄ɛ, nyũmaa -zlo -wa m̄a ɔ yukwli puluda -yla, 'in ɔ yia Kap̄-naumu gbe nukpl̄ɛ m̄nɪ. ² -M̄ Kap̄naumu, *W̄lɔmu -sluja glu gbũu 'yugalnyũ ka zɔlubhonunyũ yabhlo ɔ 'yɪbh̄aa bhabha. ɔ zɔlubhonunyũ ka gu -yɔ, we -tu 'wu -s̄ɛ, ɔ 'ka t̄lɪ. ³ Da ɔ 'slujaa 'yugalnyũ 'nua -Zezu 'dɪ, 'in ɔ yia Zuif̄u nyũma k̄pas̄ t̄l̄ɔ ɔ 'wut̄ie, nu, ɔ yi ɔ 'ka ɔ zɔlubhonunyũ jipe. ⁴ Wa m̄n̄ɔ, 'in wa yia -Zezu -gbe nyɪ, wa bh̄ubhoea ɔ bhabha, 'in wa n̄ɛ ɔ -yl̄ɛ: «Nyũɛ m̄a da, nyũɛ -zɔnu -wa, ɔ ka we 'klu, -in 'ka ɔ -yɔɛ. ⁵ ɔ kalt -am̄iaa nyũma weɛ z̄ɛ, 'in m̄ 'subhaa -am̄iaa -Lagobudu.» ⁶ 'In -Zezu -yɔ wa 'sɔ yia m̄nɪ.

Wa 'ka ɔ -budu -yɔ ɔɔpa yi, 'in ɔ 'slujaa 'yugalnyũ yia ɔ 't̄alea tie, nu, wa m̄nɪ -Zezu yoo wa gb̄ɛ: «Na -Kanyɔ, -in 'na st̄alt -na 'd̄ɛ -nɪ, 'in 'nɪ we 'klu -ka, -in 'ka na -budu ɔ pla. ⁷ 'In 'nɪ we 'klu -kaa 'gbu, na 'd̄ɛ 'n̄ɔ -na -gbe m̄nɪ. -Muɔ 'gbu, -in gba w̄ɛlɪ yabhlogbɔɔ, 'in na z̄ȳu 'ka 'p̄u. ⁸ Nu, 'in ka 'w̄lulapɪnya, 'in na zua wa 'n̄ɔnȳɛ. 'In ka 'sluja, -wa 'w̄lɪ in p̄ɪla la. 'In -ka 'yabhlo -yla gb̄ɛ: «-In m̄nɪ!», 'in ɔ m̄n̄ɔ. 'In -ka 'ya -budu -yla gb̄ɛ: «-In yi!», 'in -m̄m̄ yia. 'In -in -ka na zɔlubhonunyũ -yla gb̄ɛ: «-In nu -m̄nɪ l̄ɛ!», 'in ɔ nua we l̄ɛ.»

⁹ Da -Zezu 'nua w̄ɛlɪnya -m̄nɪ, 'in ɔ yia ɔ 'sluja glu gbũu 'yugalnyũ 'nyũ kwal. 'In nyũmaa -zlo m̄a ɔ 'bɪ, ɔ 'bh̄itia wa -gbe la, ɔ n̄ɛ wa -yl̄ɛ: «In n̄ɛ aɪn -yl̄ɛ: nyũɛ, -ɔ zua sa dli nɪ, 'in 'nɪ -sl̄ɔ we -kanyɔ 'yɪ Izlaɛɪ -duduɔ 'debhie -gbolu -gu.» ¹⁰ -Zezu gba 'saa t̄ɔn, 'sluja glu gbũu 'yugalnyũ tietienya yia ɔ -gbe l̄ubhiti, wa 'kaa yi, -zugba ɔ zɔlubhonunyũ kaa gu -yɔ, ɔ ka 'p̄u.

-Zezu 'bhua -dugba nyũnyũ nukpasuyũ yabhlogbɔɔ 'wu t̄l̄ɪt̄ɪ lu

¹¹ -Muɔ 'biɔ, 'yɪ yabhlo nya, 'gbe yabhlo wa laa Nainɪ, 'in -Zezu yia -m̄ m̄nɪ, -zugba ɔ 'bun̄nya -yɔ nyũmaa -zlo -yɔ ɔ 'k̄ m̄ n̄ɔ. ¹² ɔ 'ka we 'gbe 'suo nȳɛ -yɔ ɔɔpa m̄nɪ, -dugba -nyũnyũ yabhlo nukpasuyũ yabhlogbɔɔ t̄ɪa, wa m̄ ɔ 'bhluda m̄nɔ. -Zugba we 'gbe nukpl̄a -nyũma duun -yɔ ɔ -dugba nyũnyũ, wa m̄nɪ 'bhuka -gu. ¹³ Da Nyũmaa -Kanyɔ 'yɪ ɔ -dugba -nyũnyũ -yɔ, 'in -m̄m̄ yia ɔ nyazɪ 'w̄ɪa bhabha. ɔ n̄ɛ ɔ -yl̄ɛ: «A -ḡl̄ɔ 'wu, a 'na wili -nɪ.» ¹⁴ 'Bhie, ɔ bea -bha, 'in ɔ yia 'kwiee -gbo kw̄ɛz̄ɪ. 'In we 'wubhunya yia 'yiligbe. -Zezu n̄ɛ: «Nyimes̄ȳu, 'in n̄ɛ, -in -ɔ 'wu!» ¹⁵ -Zezu gba 'sa t̄ɔn, 'in ɔ t̄l̄ɪt̄ɪnyũ yia 'w̄sɔ, 'in ɔ yia gb̄agb̄ɛ bhli. 'In -Zezu yia ɔ 'nyaa ɔ yoo 'nȳɛ.

¹⁶ -Nyan̄gb̄ yia nyũma weɛ -kpal. 'In wa yia -Lago 'nyũ yilimant̄ɛ bhli, wa n̄ɛ: «-Lagob̄ -falpanyũ 'kadu yabhlo ka -aɪn gl̄aa yi. -Lago ka ɔ nyũma 'w̄saa yi.»

¹⁷ -Zezu 'nyũnyũ -zɔnu yia lamneni Zudee -dudu weɛ -yɔ we kw̄ɛɪ -gbe weɛ -gu.

'Zan -Batisu tiea nyuma -Zezuu -gbe
(Mt 11.2-19)

18 -We weee 'plaa, 'Zan -Batisu 'bununya yia we c -salt ludi nya. 'In 'Zan -Batisu yia wa glaa nyuma 'sɔ la. 19 'In c yia wa Nyumaa -Kanyo -Zezuu -gbe tie, wa 'ka c layibha 'lee: «Nyume c 'kaa yi, -a mia wuda, 'mɔ -in -mia yl, yaayil, -a wu nyume -putuu?»

20 C 'Zan -Batisu 'bununya nynia -Zezuu -gbe, wa nee c -ylae: «'Zan -Batisu tiea -ain -na -gbe, -a 'ka -mi layibha 'lee: «-Lagoo -Bhasanyo c 'kaa yi, -a mia wuda, 'mɔ -in -mia yl, yaayil, -a wu nyume -putuu?» »

21 Wee bhla -bhloo 'de nya, -Zezu jipea guzunya duun -yo 'kukunya, 'in nyuma -wa kaa zuzu 'nyii 'bi, c yia we wa 'bi vu, 'in c yia 'lɔlɔnya duuun 'yli -blo. 22 'Bhie, c nee 'Zan -Batisu tietienya 'sɔ -ylae: «A mni, -we a 'yia -yo, 'in a 'nua, a -salt we 'Zan -Batisu ludi nya: «Nu, 'lɔlɔnya mi layida, 'tigitigunya mi nɔda 'nanuu, *sɔlɔbhanya ka 'pu, 'sulonya mi 'nuda, tɔltɔnya ka tɔltɔle lu 'wuu, 'in wa mi -Lagoo gba da bobabhanya -yla.» 23 Nyume c 'ni 'mi dli -gu -sa, 'wututue -dɔɔ mi c -nu nya.»

-Zezu gbaa 'Zan -Batisu gbu c 'bunymaa -zlo -yla

24 Da 'Zan -Batisu tietienya 'bhitia lu, -bha -Zezu bhla 'Zan -Batisu gbu gbagbe nyumaa -zlo -yla. C nee: «Lee -lu a mni ylaa da beblee? Gblee -we -pɔpɔ mia zukluda, mu -wa yl? -lnnya! 25 'In lee -lu a mni -sleeen -mɔ ylaa? Nyume c -plaa 'hɔnmni naa 'wu, mɔ -wa yl? A -yi we 'ji nu, nyuma -wa plaa 'hɔnmni -naa -zɔnunya 'wu, 'in wa mia 'hɔnmni -li nyudi nu, nyumaa 'wlulapulnyaa -budu c wa -dɔla la. 26 Lee -lu a mni -mɔ ylaa tenyaa? -Lagoo buu -falpanyo -wa yl? In, in nee ain -ylae: c 'yli, c -zi -Lagoo buu -falpanyo c 'degbolu. 27 Nu, -Lagoo nee c 'sebhe 'wu 'Zan -Batisu daae:

«-Mi 'yu na paa na *tietienyo yoo,
'in c 'ka -na 'yoo -yɔmnazi.»

28 In nee ain -ylae: nyuma -wa 'hɔni gwalia, wa glaa, nyume c -kaa 'yli, c 'ka 'Zan -Batisu -zi, -mɔ c 'ni -mi. -Zugba, nyuma -wa -Lagoo pulaa 'wlu la glaa, nyume 'kienyile 'yli, -mɔ c -zi c 'wu.»

29 Nyuma weee -yo nison -gwezisanya -wa pulua 'Zan -Batisu weli yukwli, wa ka we 'jiyibheli nu, -Lagoo tklɔ, 'in wa yia wa 'de 'Zan -Batisu yoo 'nye, 'in -mɔ c yia wa batizee. 30 Nu, Falizinyuma -yo -Lagoo titee gwesanya ka zuzɔnu -Lagoo 'kaa wa -yla lenu kwnɛɛ -sa, 'in wa 'ni hɔnu 'Zan -Batisu 'ka wa batizee.

31 -Zezu nee 'yae: «Waa desleeen -nyuma, nyɔc in 'ka wa 'wupala? Nyɔc wa -yo c 'wuwlu? 32 Wa 'wlu sa 'yilaasi -dia la -gblɔgblu 'wu, ma. -Zugba wa lɔlal, 'in wa gba wa -lima -ylae:

«-A ka ain -yla -lili bhli,
a 'ni lte!
'in -a yia ain -yla guzo -lu bhli,
a 'ni wi!»

33 Nu, 'Zan -Batisu yia, c 'lia lililu -zɔnu, c 'maa nu, 'in a nee: «C ka zuzu 'nyuu 'bi.» 34 *Nyumeɛ 'Yu yia nu, c li, 'in c maa. 'In a nee: «A -talɔ, nyume mia de, liligbu -yo numagbu c kaa. *Nison -gwezisanya -yo gbunyuuu kwe

-cian, wa 'tale c -mia.» 35 Nu, -wa hɔnu -Lagoo -yo, ma yibhelia we 'ji, -Lagoo gbuyilo mia, we tklɔ.»

-Zezu tia gbunyuuu lenu -hɔnu yabhloo -yɔgbu 'wu

36 Falizinyume yabhlo laa -Zezu, wa 'ka li dabudu. 'In -Zezu yia c Falizinyumeɛ -budu c pla, 'in c yia lililu gwe ladɔ. 37 -Mu bhla, gbunyuuu lenu -hɔnu yabhlo mi wee 'gbe -mu nukple. C 'nua nu, -Zezu mi Falizinyumeɛ -gbe lida, c -yo * -lasiklɔ -zɔnu -bhonyidaa yeyenu yia -mɔ mni. 38 'In c yia -Zezu luu ladɔ, -mɔ bhunya -yo, -zugba c wi. 'In c 'mɔ yia -Zezuu bhu wɔɔɔ. 'Bhie, c yia we -yɔse c 'nyi nya, c yia we gbleli, 'in c yia -lasiklɔ c bhu -yo slu. 39 Falizinyume, -c laa -Zezu wa 'ka li dabudu, c 'yia we -yo, c nee c 'deɛ dli cɔ: «C nyume -mɔni -ka yaa -Lagoo buu -falpanyo 'piɛn, 'hɔnu c mia de c kwɛzɔda, sa c mia, -zugba, c ka yaa c yibheli gbunyuuu lenu hɔnu nya.»

40 -Zezu 'bhua weli 'wu, c nee c Falizinyume -ylae: «'Simɔ, in 'yibha in 'ka -mi -yla gbu yabhlo gba.»

'Simɔ nee: «Na -Kanyo, -in gba.»

41 'In -Zezu nee: «Nyume yabhloo kpagbu mia nyuma 'sɔ -yo. 'Yabhlo ka tamaa 'wlu glu gbu -zakpa gbu 'wlu (500.000), 'in -gudu kaa 'wlu glu 'sɔ 'wlu kugbua 'wlu (50.000). 42 Nu, waa nyuma 'sɔ 'na 'ka wee kpagbu -saa 'gbu, 'in c nyume yi 'saa we ti. 'Lee wa 'de 'sɔ glaa nu, nyɔc 'ka c nyume 'yibha bhabha?»

43 'In 'Simɔ yia we 'bɔgɔpale: «-Ami dli nu, -c kaa 'gwezi 'kadu 'wlu, mɔ 'kaa c 'yibha bhabha.»

'In -Zezu nee c -ylae: «Gbu -zɔnu -in gbaa.» 44 Tɔnu, -Zezu 'bhitia la 'hɔnu -gbe, 'in c nee 'Simɔ -ylae: «-Na yl 'mɔ hɔnu nu -nyɔ? In plaa -na -budu c, -in 'ni 'mi 'nyu 'nye, in 'ka bhu -yo budo. Nu, mɔ budoa na bhu -yo c 'mɔ nya, 'in c yia we -yo se c 'nyi nya. 45 -In 'ni 'mi gbleli, nu, c plaa, mɔ -tua na bhu gblelida. 46 -In 'ni 'mi 'kpi 'wluo slu, nu, mɔ slua na bhu -yo -lasiklɔ. 47 We 'gbu, in nee -mi -ylae: -Lagoo ze c kalɔ bhabhaa 'gbu, -Lagoo ka c gbunyuuu duun 'wuti. Nu, nyume c -nua gbunyuuu 'kienyile, 'in -Lagoo yia c -yɔgbu 'wuti, c -Lagoo zekalɔli -se.»

48 'In -Zezu nee c 'hɔnu -ylae: «In ka amaa gbunyii 'wuti.»

49 -Wa -yo c 'sɔ mia lida, -maa nee -mɔ dli cɔ: «Mɔc -nyume mɔ, 'in -mɔc ti nyumeɛ gbunyuuu 'wua?»

50 'In -Zezu nee c 'hɔnu -ylae: «Amaa dli ka ain pue, a mni, 'wututue -dɔɔ -yo ain 'sɔ -mi!»

'Nɔnu -wa mɔ -Zezu 'bi

8 -Mu 'bɔgu, -Zezu yia 'gbe 'kadu -yo 'gbe yua 'wu mni, * -Lagoo nyumaa 'wlulapulee gbuzɔnunya gbagbe nya, -zugba c 'bununya kugbua le 'sɔ -yo c mɔ. 2 'In, 'hɔnu tɔlu c vaa zuzu 'nyii 'bi, -yo c jipea, -maa mi 'ya -bha. Wa hɔnu nu: Magɔdala -hɔnu Malii zuzu 'nyii gbeso 'tlaa 'wu, 3 Ewloɔu lubhononyo 'kadu Kuzaa 'hɔnu Zanɔ, -yo 'Suzanɔ -yo 'hɔnu dumadu, -wa -saa -Zezu -yo c 'bununya 'wu, wa zuzɔnu nya.

'Mnɔpanyɔɔ gbuu nine
(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

⁴ Nyɔmaa -zlo 'bhua 'gbe -bhlo -bhlo 'wu, 'ln wa yia -Zezu -yɔ 'wlugbeli. 'ln ɔ yia gbuu nine -mɔnt wa 'pali. ⁵ «Nɔ, kpaapanyɔ mɔna ɔ 'mɔn 'paa. ɔ mɔ ɔ 'mɔn 'pada, ɔ 'mɔna we, 'ln we -zakpa -bhlo yia 'yoo ŋwe -yɔ bhli. 'Plɔplɔnya nɔa we -gu, 'ln 'zianya yia we li. ⁶ Tɔɔɔ yia tukpa -dudu -gu bhli, we mia, -bhaa bla 'nɔ 'nyu 'wulakaa 'gbu, 'ln we yia ye. ⁷ Tɔɔɔ yia -kɔkɔ glaa bhli, 'ln -mɔs -yɔ we 'sɔ yia 'wɔsɔ, 'ln -mɔs yia we -gu palɔ, 'ln we yia we 'tuntɔ. ⁸ Tɔɔɔ yia dudu -zɔnɔ -gu bhli, 'ln we yia mi, we 'paa lakpa, we lakpa -bhlo -sa -mɔ 'yaa glu gbu.»
'ln -Zezu yia we -gu dɔ wɛl 'tɛtɛ nyae: «-ɔ -ka 'nɔnɔ -yukwli 'wlu -ka, ɔ 'nɔ we.»

-Mumu ka 'gbu -Zezu pa gbuu ninea?
(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

⁹ ɔ 'bɔnɔnya ka ɔ wee gbuu nine -mɔnt 'ji layɔbha. ¹⁰ 'ln ɔ yia we 'bɔgɔpali wa -ylae: «-Lagɔ ka ɔ nyɔmaa 'wlulapɔgbu mɔa zizeda aɔn 'klɔslɔlu. 'ln nyɔmaa tɔɔɔ -nɔ mɔa, gbuu nine nya wa 'paa we wa -yla. <Wa -ka -lu yla, wa'a 'yɔ we -yɔ, 'ln wa -ka gbu 'nɔ, wa'a 'nɔ we 'wula.»

-Zezu gbaa wee gbuu ninee 'ji
(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ «Wee gbuu ninee ji nɔ: 'mɔnɔ mɔa, we 'wlu -Lagɔwɛl. ¹² Nyɔmaa tɔɔɔ 'wlu 'yoo ŋwe -yɔ da 'mɔnɔa bhli: wa -ka -Lagɔwɛl 'nɔ nɔ, 'ln *'Kuzu yia, 'ln we saa we wa dibhe 'wu, wa yi we dɔ -gu zu, 'ln wa yi gbu 'wubhuu 'gbu. ¹³ -Mumunya mia tukpa -bita -gu: -mɔs 'wɔ nyɔmaa -tɔɔɔ, -wa nua -Lagɔwɛl, 'ln wa ŋwnua -bha we -yɔ 'mɔna nya nɔ, wa'a 'tide we 'yi, we'e fa wa 'wu somi. Bhla -sɛɛ nya, wa ŋwnua we -yɔ, 'ln laylag-bunya -ka yi, 'ln wa dɔ bhua we -gu. ¹⁴ Nyɔmaa tɔɔɔ 'wɔ 'mɔnɔa -we bhli -kɔkɔ glaa: wa -ka -Lagɔwɛl 'nɔ, bhla -gudu -ka nyɔni, 'ln wa tidea wa 'dɛ 'yi -sɛ -sɛ, 'ln dɔlɔue -yɔ 'ŋɔmɔn -li, dudu -guu 'mɔna -li tuntɔnua wa, 'ln wa'a wla 'ya, -mɔs 'u zal. ¹⁵ 'Mɔnɔa -we bhli dudu -zɔnɔ -gu, -mɔsɔnya 'wɔ nyɔmaa -wa nua -Lagɔwɛl dɔ -zɔnɔ nya, 'ln wa zua we la, wa dɔ weee nya, 'ln wa paa 'ya bhla weee nya.

'Napɛ gbuu nine -yɔ -Lagɔwɛlu yukwli pulu ɔ
(Mk 4.21-25)

¹⁶ «Nyɔmɛ -ka 'napɛ -nyuma, ɔ 'kɔ -gbli we -solu 'wluo, 'ln ɔ 'fa we 'lii zɔ. Nɔ, yalɔ ɔ dɔa we la -budu zɔ, 'ln -wa -ka pla, wa 'ka we san -yɔyɔ. ¹⁷ Nɔ, -we weee mɔa zize-da, zɔ 'klu we yia 'tlaa, 'ln -we weee mɔa 'wiemɔ -lu nya, 'ji wa yia we yibhelia, 'ln we 'ka 'bhlewɔ weee. ¹⁸ We 'gbu, a zu amɔaa gbuu yukwli pulu ɔ 'yiliyɔ. Nɔ, -lukanyɔ mɔa, ɔ -nɔ wa yia -gɔpala, 'ln nyɔmɛ -ɔ 'nɔ -lu duun -ka, we -sɛɛ -we -gu ɔ dɔ mɔa, kwɛɛ wa yia we ɔ -saa.»

-Mama -wa -Zezuu bhelia -yɔ ɔ 'nyaa?
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

¹⁹ -Zezuu bhelia -yɔ ɔ 'nyaa 'sɔ yia ɔ 'yɔ nɔ, nyɔmaa du-un 'gbu, wa 'nɔ mneni wa 'ka ɔ yɔ. ²⁰ 'ln wa yia -Zezu 'dɔ kwae: «-Na 'nyaa -yɔ -na bhelia mɔ 'pipee. Wa 'yɔbha wa 'ka -mɔ 'yɔ.»
²¹ 'ln -Zezu nɛɛ wa 'dɛ weee -ylae: «-Wa pulua -Lagɔwɛl yukwli, 'ln wa nɔa we -gu nɔ, ma -wa, na 'nyaa -yɔ na bhelia.»

-Zezu 'yiligbelia -pɔpɛ 'kadu
(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² 'Yɔ yabhlo nya, -Zezu -yɔ ɔ 'bɔnɔnya -gblaa 'glu yabhlo 'wu nɔ, 'ln ɔ nɛɛ wa -ylae: «-A 'plɔlɔ 'nyuu kakpe -putu -gu.» 'ln wa yia mɔnɔ. ²³ Da wa mɔa 'nyu 'wudida, 'ln -Zezu yia 'yɔlaa ŋwɔ. Tɔɔn, -pɔpɛ 'kadu yia 'nyu -gu 'plɔplɔ bhli. 'Nyu mɔ 'glu yeda, we -tu 'wu -sɛ, wa 'ka 'nyu glu mɔnɔ.
²⁴ -Zezuu 'bɔnɔnya bɛa ɔ kwesi, 'ln wa yia ɔ ganɔ. 'ln wa nɛɛ 'wɔkɔkɔpɔ nyae: «-Slɔlunɔyɔ, -Slɔlunɔyɔ, -amɔa tɔa!»
-Zezu ganɔa, 'ln ɔ yia -pɔpɛ 'wluo 'kpɔlɔ. 'ln 'nyuu -gbugbu yia zɔbɛ, we yia 'yiligbe blenyii. 'ln -bha yia 'wuku.
²⁵ -Zezu nɛɛ ɔ 'bɔnɔnya -ylae: «Mɔ amɔaa dɔzuzue mɔa?»
-Nyanɔgbɔ -kpala wa nɔ, 'ln ŋwɛgaga yia wa subha. 'ln wa nɛɛ wa 'dɛkpua nyɔdɛ: «Mɔ -nyɔmɛ ɔ -mɔnɔ -mɔa, 'ln ɔ gba 'nyu -yɔ -pɔpɛ -yla, 'ln we zu ɔ 'nɔŋwɛa?»

-Zezu -saa nyɔmɛ yabhlo zuzu 'nyii 'bɔ
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ -Zezu -yɔ ɔ 'bɔnɔnya -dɔa 'nyu 'wu, Zelazɔ -nyɔmaa dudu † mɔa nyuu kakpe yabhlo -gu, Galilee 'klu, -mɔ wa nyɔnia. ²⁷ Da -Zezu 'bhua 'glu 'wu ɔ 'sibhli la, 'ln wee 'gbee nukpla -nyɔmɛ yabhlo yia ɔ yoo yi. ɔ nyɔmɛ mɔa, zuzu 'nyii mɔa ɔ 'wu. 'Bɔ ka 'wɔgwɛ, ɔ 'kɔ -pla -bana 'wu, 'ln ɔ 'kɔ -gu -budu zɔ, nɔ, gbawla -nyɔdɔ ɔ gua. ²⁸ Da ɔ 'yɔ -Zezu -yɔ, 'ln ɔ yia 'wukɔ, 'ln ɔ yia ɔ bhu -yɔ bhlii. 'ln ɔ nɛɛ wɛl 'tɛtɛ nyae: «-Naa lɛɛ -gbu pulɔ na gbu 'wula, -Zezu, Yalɔ -Lagɔ 'Yu? -Mɔ na bhuhhoea, -ln 'na palɔ 'mɔ 'kɔlɔyɔ 'wu -nɔ!» ²⁹ -We ka 'gbu ɔ nyɔmɛ yi 'saa gba, zuzu 'nyuu mɔa ɔ 'wu, 'mɔ -Zezu gbaa we 'tɔa ɔ 'wu. Wee zuzu 'nyuu mɔa, 'wu we bhua ɔ -zakpa duun nya. Wa -ka ɔ ɔnɔnya gbuan netellikpe nya, 'ln wa -ka ɔ gbloko bhu 'wu fa, 'ln ɔ dɔa we 'dɛ weee. 'ln wee zuzu 'nyuu kwaa ɔ -flii.
³⁰ -Zezu yia ɔ layɔbhae: «Sa wa la -na 'ŋɔnɔ?»
'ln ɔ nɛɛ: «Na 'ŋɔnɔ wa laa <'Slɔjaa -zlo >». -We ka gbu -wa, zuzu 'nyii duun mɔ ɔ 'wu. ³¹ 'ln wee zuzu 'nyii nɛɛ -Zezu -ylae: «-Na zukpa -wa, -ln 'na kwali -aɔn *glukaslu 'wu -nɔ!»
³² -Zugba -boboo -zlo mɔ we lililuu dataɔda -gɔgɔ nukpla -gu. 'ln wee zuzu 'nyii nɛɛ -Zezu -ylae: «-Na zukpa -wa, -ln kwa -aɔn -bobonya mɔa nɔ 'wu!» 'ln -Zezu

† 'Mu wa la 'yaa Gadale -nyɔmaa dudu.

yia we 'yoo 'nye nu, we pla we 'wu. 33 Toun, zuzu 'nyii yia koo nyume 'wu 'tla, 'in we yia -bobonya 'wu pla. 'In wee -bobo weee yia -gogoo kwli -gwagwle nya, 'in we yia 'nyu lu slo, 'in we yia tli -nya.

34 Da wee -boboo 'yliyozunya 'yia gbu 'plta ni -yo, 'in wa -yo -gwagwle yia 'gbe 'kadu -yo kudanya 'wu we 'di lamneni. 35 Da wee gbu -muni 'plta, 'in nyuma yia -moo 'yia mni. Wa nyina -Zezu kwesi, nyume -oo 'wu zuzu 'nyii 'tlaa, 'in wa yia koo 'yl, -zugba koo -di -Zezuu bhu -yo la, -bana mu koo 'wu, 'in koo 'wlukuun ka ladolu. 'In -nyanigbo yia wa -kpali weee. 36 Sa koo zuzu 'nyii 'wu -nyume 'pua ni, -wa 'yia wee gbu weee da, 'in -maa yia we 'di -sa wa -yia. 37 Toun, Zelazi -nyuma weee nee -Zezu -yia, koo 'bhu wa dudu -gu. Nu, -nyanigbo ka wa -kpali. 'In -Zezu yia 'glu 'wugbla, koo 'ka lumni.

38 Nyume koo zuzu 'nyii 'tlaa 'wu, bhuhoea -Zezu, koo nee koo -yia: «In -yo -mi 'so 'ka mni.» 'In -Zezu yia koo lulabhitili, koo nee koo -yia: 39 «Mni -na -buduŋwee. -We weee -Lagoo nua -mi -yia le, -in gba we nyuma -yia.» Koo nyume mni, -we weee -Zezu nua koo -yia le, 'in koo yia we 'di lamneni, wee 'gbe 'kadu nukple weee.

-Zezu puea 'ŋwano yabhlo, 'in koo yia -Zalusu 'ŋwano yliyogagie 'nye
(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

40 Da -Zezu yia lu 'nyuu kakpe -putu -gu, 'in nyumaa -zlo yia koo yoo -sa, wa mu koo wudaa 'gbu. 41 We bhla, nyume -oo wa laa -Zalusu nyina -Zezuu -gbe. -Lagobuduu -kanyo yabhlo koo -mia. 'In koo yia -Zezuu bhu -yo bhili, koo yia koo bhuhoe nu, koo yi koo -buduŋwee. 42 -We ka gbu -wa, koo 'ŋwano yabhlogbo koo -zu kugbua le 'so, moo mia tli da.

Da -Zezu mia -moo mni, -zugba nyumaa -zlo tuntnu 'saa koo so weee lu. 43 Wa nyidi, 'ŋwano yabhlo mia -bha, koo kwepalte li koo -yo -zu kugbua le 'so. 'In koo yia 'gwezi weee -nyumoo. -Doo koo yabhlogbo 'ni koo jipe. 44 Koo 'pluta -Zezu lu, 'in koo yia koo -banaa ŋwe kwezi. -Bha -bhlokpade koo 'puku yia 'wukanu.

45 'In -Zezu yia laylbae: «Nyoo zi 'mi kwea?»

Wa 'de weee mu we kpelidaa 'gbu, 'in Piel nee: «Na -Slolunyoo, nyuma -wa gbelia -mi, ma tuntnua -mi so weee lu!»

46 'In -Zezu nee: «Nyume yabhlo ka 'mi kwezi, in ka we 'jiyibheli nu, na 'tite ka lubho nu.»

47 Koo 'ŋwano 'yia we -yo nu, wa ka we 'jiyibheli, 'in koo -yo teltelte yia -Zezuu bhu -yo bhili mni. 'In -we ka 'gbu, koo yia koo kwezi, 'in sa koo 'pua -bha -bhlokpade, koo yia we gba koo -yia, nyuma weee 'yibadi. 48 -Zezu nee koo -yia: «Na 'yu, amaa dli ka aini pue, a mni, 'wututue -doo -yo aini 'so -mi!»

49 Da -Zezu mia gbu -muni gbada, nyume yabhlo 'bhua -Zalusu -buduŋwee, koo yia 'in koo nee koo -yia: «-In 'na stali Nyumaa -Kanyo -ni, -na 'ŋwano ka tli.»

50 -Zezu 'nua we ni, koo nee -Zalusu -yia: «-In 'na nuni nyano -ni, -in zu dli! 'Pua koo yia.»

51 -Zezu nyina wee -buduŋwee, koo 'ni ŋwano nyuma -putu 'ka wee -budu zo pla, 'mu we 'ni Piel klaa, *Zaan klaa, *Zake klaa, we -yo 'yuu dide -yo koo 'nyaa 'wubhu.

52 Nyuma weee mi wida, -zugba wa bhali koo 'ŋwano yuu 'gbu. 'In -Zezu nee wa -yia: «A 'na wili -ni, koo 'ni tli, 'yia 'wu koo mia.»

53 'In wa -yi we 'ji nu, 'yu ka tli 'gbu, wa yia koo gla pali.

54 -Zezu kpala koo so -yo, 'in koo yia 'wukpi, koo nee: «Na 'yu, a -so 'wu!» 55 Koo zuzu 'sibhila koo -gu la, 'in koo yia 'wuso -bha -bhlokpade. -Zezu nee wa -yia: «A 'nye koo lililu.» 56 -We 'plta, 'in we yia koo 'ŋwano yuu 'nyaa -yo koo dide ŋwegaga -subhali. 'In -Zezu nee wa -yia: «A 'na gbal we nyume yabhlogbo -yia -ni!»

-Zezu tiea koo 'bunnya kugbua le 'so
(Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

9 'Yi yabhlo nya, -Zezu gbelia koo 'bunnya kugbua le 'so 'wlu, 'in koo yia wa se -yo 'tite 'nye, wa 'ka zuzu 'nyii vu, 'in wa 'ka gu nyuma -yo -sa. 2 'Bhie, koo yia wa tie, wa 'ka -Lagoo nyumaa 'wlulapiligu gba. 'In wa 'ka guzunya jipe. 3 'In koo nee wa -yia: «A -ka koo mni yi ni, a 'na 'bhulu -lu yabhlogbo 'wu -ni: koo so, *-bada, 'floo -yo 'gwezi 'na -muni aini kwee -ni. 'In nyume yabhlogbo 'na 'bhulu -bana 'so 'wu -ni. 4 -Budu -we ŋwee a -ka mni, wa -ka amiaa 'lakpasu kpa, a -tu -bha tikli, 'in amiaa lubhiti yli 'ka nyini. 5 -Budu -we ŋwee a -ka mni, wa 'ni amiaa 'lakpasu kpa, a 'tla wee 'gbe nukple. A gboko amiaa bhu -yo *-bhuhui, 'in nyuma 'ka we 'jiyibheli nu, wa 'ni -Lagoo -yo ŋwano.» 6 -Zezuu 'bunnya yia mni. 'In wa yia 'gbe weee 'wu 'plli, -Lagoo guzunya jipee nya da weee.

Ewlodu lua dli -Zezuu 'gbu
(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)

7 We bhla, -we weee mia 'plida, 'in Galilee 'wlu -lapilunyoo Ewlodu yia we 'nu. -We koo 'kaa 'wlukuun lapu -pali, we 'ni -mi. Nu, nyuma -tloa nee: «'Zan -Batisti -soa 'wu tli tli nya glaa.»

8 'In nyumaa -zakpa -bhlo nee: «Elii yia lu dudu -gu.» 'In tloa nee 'yia: «Bhabenyii -Lagoo -falpanyaa 'yabhlo -soa 'wu tli tli nya glaa.»

9 Ewlodu nee: «Na weli -gu, wa ka Zaan 'wlu -gu -di. 'In nyume -oo ka -gugbu na nua de, nyoo koo?» 'In koo yia -Zezu 'yilibanoo, koo 'ka koo 'yl.

-Zezu 'nye nyumaa 'wlu glu -bhlo 'wlu gbu lililu
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Zn 6.1-14)

10 -Zezuu tietienya yia koo -gbe lu, -we wa nua le, 'in wa yia we 'di koo -salu. Koo -yo wa 'so vlaa gwe, 'in wa yia 'gbe -we wa laa Bettsaida kwesi mni. 11 Nyumaa -zlo 'nua we, 'in wa yia koo 'bi mni. -Zezu yia wa kpa so 'so nya, 'in koo yia wa -yia -Lagoo nyumaa 'wlulapiligu gba. Nyuma -wa 'yibhaa koo jipe wa, 'in koo yia -maa jipe.

12 Da jibhe mia zoda, 'in -Zezuu 'bunnya kugbua le 'so yia koo kwesi be. 'In wa nee koo -yia: «Da -a mia -seli, -bha tli lu la. -In gba nyuma -mani -yia, wa mni 'gbenya -yo kudanya mia kwesi 'wu, wa 'ka lililunya -yo lapida 'yl.» 13 'In -Zezu nee wa -yia: «Amiaa 'de 'nye wa lililu!»

'In wa yia we 'bugpalte: «'Floo gbu -yo zibhii 'ya 'so -a kaa kwee. -In 'yibha, nu, -amia mni nyumaa -zlo -manu

lililu zkaa?»¹⁴ (Nu, sa, nyumaa 'wlu glu -bhlo 'wlu gbu mia -bha (5.000)).
 'In -Zezu nɛɛ k 'bunɔnya -yla, wa di wa la sa glu 'sɔ 'ya kugbua, kugbua njwɛɛ.
¹⁵ Wa nu 'saa, 'In wa yia wa 'dɛ weee ladi. ¹⁶ -Zezu 'bhua wee 'floo gbu -yɔ zibhii 'ya 'sɔ 'wu, k ylaa yali, 'In k yia -Lago fuo 'pa. ɔ didlta we la, 'In k yia we k 'bunɔnya yoo 'nyɛ, wa 'ka we nyumaa -zlo 'wuladlili.
¹⁷ Wa 'dɛ weee lia, 'In wa yia lu. 'In -we -tua 'wu, wa -yɔ we -ciɛɛ yeye -nu kugbua lɛ 'sɔ yia mni.

Piel nɛɛ -Zezu -wa -Lago -Bhasanyɔ
 (Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)

¹⁸ 'Yli yabhlo nya, -Zezu mi -Lago bhuhhoeda, k 'dɛ -bhlo, -zugba k 'bunɔnya mi k kwesi. 'In k yia wa laytbaɛ: «Nyɔ nyumaa -zlo pali 'mi 'wua?»
¹⁹ 'In wa yia we 'biɔupaliɛ: «-Zakpa -bhlo nɛɛ, 'Zan -Batisi -in -mia. Tolua nɛɛ, Elii -in -mia, 'In tolua nɛɛ 'yaɛ, -Lagɔgbuu -falpanya mi bhaa bhlasabhla, wa 'yabhlo -sɔa 'wu tilitlɔnya glaa.»
²⁰ 'In -Zezu yia wa laytbaɛ: «'In amia, a nɛɛ, nyɔ in -mia?»
 'In Piel yia we 'biɔupaliɛ: «-Lago -Bhasanyɔ -k ka gbu k gbaa, 'mɔ -in -mia.»

-Zezu 'paa k tilitlɔ -fali
 (Mt 16.20-28; Mk 8.30-9.1)

²¹ 'In -Zezu nɛɛ wa -yla 'klu 'ciɔ nyɛɛ: «A 'na gbal we nyumɛ yabhlogbɔɔ -yla -ni.» ²² 'In k yia we -gudɛ: «We mi nu, k Nyumɛɛ 'Yu sia bhabha. 'In Zuifuu nyuma kpasɩ klaa, *-Lagɔbunɔnyaa -cian klaa, we -yɔ -Lago titee gwesanya yia k kwnɛɛ -saa. 'Bhaa wa yia k, 'In 'yli 'sɔ we tanu nya, tilitlɔnya glaa k yia 'wusɔa.»

Sa wa 'ka -Zezu 'bi kɔa

²³ 'Bhie, k nɛɛ wa 'dɛ weee -ylaɛ: «Nyɔ nyɔ -ka gba k 'ka 'mi 'bi kɔa, k -sa k 'dɛ dli, k 'bhu k siastee *su 'wu, 'yli weee nya, 'In k 'ka 'mi 'bi yi. ²⁴ Nu, nyɔ nyɔ -ka k 'dɛɛ 'yliyɔgagɛ 'wugu nu, 'wu k yia we bɔa. 'In -k -ka k 'dɛɛ 'yliyɔgagɛ 'wubɔ na 'gbu, 'yliyɔgagɛ -we 'nɔa bhloluda -ka, 'mu -mɔ yia 'yla. ²⁵ Nyumɛ -ka dudu -guu zuzɔnu weee 'yl, 'In k -ka k 'yliyɔgagɛ 'wubɔ, k -ka k 'dɛ lasa dudu -gu, lɛɛ -lu k 'ka we 'wu 'yla? ²⁶ Nyumɛ -k -ka in -yɔ na welɩ 'sɔ zu nu, zli Nyumɛɛ 'Yu yia yia k -yɔ k Dide -yɔ -mɔ -anzɔnyaa 'njumɩɩ 'wu, we zli -mɔ nu 'yaa kɔnu zu. ²⁷ In nɛɛ aɩ -yla gbuzɔnu saɛ: -wa mia da -seli, wa tolua ka -Lago nyumaa 'wlulapulte da 'yl, 'bhie, wa 'kaa tl.»

-Zezu bhilitia 'wula
 (Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

²⁸ -Zezu gbaa welɩ -mɩɩ, we 'biɔ, lɔkɔwlu -bhlo 'pɩa sa, -Zezu -yɔ Piel, Zaan -yɔ 'Zake 'sɔ mɩa, 'In k yia -gɔgɔ 'wlu -Lago bhuhhoea mni. ²⁹ Da -Zezu mia -Lago bhuhhoeda, 'In k 'klu yia 'bhiti, 'In k 'wu -bana yia pɔ-manɩ, -zugba we lɩ 'biɩ. ³⁰ -Bha -bhloo 'dɛ, 'In nyuma 'sɔ yia k 'klu 'tlali, -zugba k -yɔ wa 'sɔ gba. Moizɩ -yɔ Elii

sɔ -wa. ³¹ Ma 'tlaa -Lago 'njumɩɩ san -nyɩɩ. Sa -Zezu 'kaa k lubho 'wubha -Zeluzalemɩ, k tilitlɔ nya, 'In wa -yɔ k 'sɔ yia we -gugbu gba. ³² Piel -yɔ k -lima 'sɔ ka -gblo 'yɩa nya. Da wa ganɔa, 'In wa yia -Zezuu 'njumɩɩ san -yɔyɩ, we -yɔ nyuma sɔ mia k kwesi. ³³ Da waa nyuma mia -Zezu kwesi 'bhuda, 'In Piel nɛɛ k -ylaɛ: «Na -Slolunɩ, -a -ka -seli -tu we nani 'yli. Palu yua ta -a yia 'subhaa, -na -nu -bhlo, Moizɩ -nu -bhlo, Elii -nu -bhlo.» (Nu, -we Piel mia gbada, k 'ni we -yi.)

³⁴ Da k mi 'saa gbada ni, 'In yalɩpupa yia wa -gugbli. We -gbli wa -gu, 'In -nyanɩgbɩ yia wa -kpali. ³⁵ 'In welɩ yabhlo yia wee yalɩpupa nyɩɩ 'tla, we nɛɛ: «-ɔ mia dɛ, na Yu -wa, 'mɔ in -saa -bha, a pulu k yukwli!»

³⁶ Da wa 'nua welɩ -mɩɩ, -mɩɩ 'biɔ, -Zezuu 'dɛbhlogbɔɔ wa 'yla -yɔ. 'In k 'bunɔnya yia njwɛ 'mu 'cɛ, -we wa 'yla -yɔ, wa 'ni we 'di -sa nyumɛ yabhlogbɔɔ -yla, we bhla.

-Zezu vua zuzu 'nyuu, 'yu yabhlo 'bi
 (Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

³⁷ Zli zli, 'In wa yia -gɔgɔ 'wlu 'bhu. Nyumaa -zlo yia -Zezu yoo yi. ³⁸ -Mɔ nyumaa -zlo nyɩɩ, nyumɛ yabhlo yia 'wukɩ: «Na -Kanyɔ, -mi na bhuhhoe, -in yla na 'yu, mɔ -wa na 'yu yabhlogbɔɔ! ³⁹ -In -tali, zuzu 'nyuu -ka k kpa, 'In k kɩa 'wu, -bha -bhlokpade, we zuklua k 'titeɛ, 'In we wlelia k 'fufli gba njwɛɛ. We -ka k stali kplokplo, 'bhie, we bhua k -gu. ⁴⁰ In ka -na 'bunɔnya bhuhhoe nu, wa vu wee zuzu 'nyuu k 'bi, wa 'ni we kwe -yɔ mneni.»

⁴¹ -Zezu yia 'wukɩ: «Desɩɛn -nyuma -wa'a zu dli, nyuma 'nyii, 'yli zuma in -yɔ aɩ 'sɔ 'ka lia? 'Yli zuma in 'ka amiaa 'gba zɔ 'yilgbeda -tua? -In -yɔ -na 'yu yi -seli.»

⁴² Bhla -we nya 'yu mia -Zezu kwesi beda, 'In zuzu 'nyuu yia k labhli, we yia k lazuklu 'titeɛ. 'In -Zezu yia wee zuzu 'nyuu 'wluokɩli. 'In k yia k 'yu jipe, k yia k dide k yoo 'nyɛ. ⁴³ 'In -wa weee mia -bha, -Lago k 'tite 'kadu yia wa njwɛgaga -subhali.

-Zezu gbaa k tilitlɔ gbu 'ya 'sɔ
 (Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

-We weee -Zezu nua lɛ, we ka wa njwɛgaga -subhali -bhlo -bhloo 'gbu, k nɛɛ k 'bunɔnya -ylaɛ: ⁴⁴ «Amia, -we na gbaa da a 'nu we, *Nyumɛɛ 'Yu wa yia nyuma yoo 'nyɛa.» ⁴⁵ -Zezu gbaa welɩ -mɩɩ, k 'bunɔnya 'ni we 'wulanu. We 'ji mi zizada wa -yla, wa yi we 'wulanuu 'gbu. 'In wa 'ka we -Zezu laytba, nyanɩ mi wa dli.

Nyɔ 'yɩa?
 (Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

⁴⁶ 'Yli yabhlo nya, -Zezuu 'bunɔnya yia kpelte bhli wa 'dɛkpua nyɩɩ. 'In wa nɛɛ 'lee: «Nyɔ 'yli -aɩ glaa?»
⁴⁷ -Zezu yibhelia -we -gu wa mia kpeltdaa 'ji, 'In k yia 'yule 'wubhu, 'In k yia -mɩɩ k 'dɛ kwesi 'yilgbeli. ⁴⁸ ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «-ɔ -ka 'yu -mɩɩ kpa 'nanuu na 'njɩ nya, na 'dɛ k kpa 'nanuu. 'In -k -ka 'mi kpa 'nanuu, -k tiea 'mi, 'mɔ k kpa 'ya 'nanuu. Nu, -k -ka k 'dɛ 'wubhu 'kienyi, mɔ -wa nyumɛ 'kadu aɩ glaa.»

Nyume -k' nua amiaa tonyume, amiaa nyume -wa
(Mk 9.38-40)

⁴⁹ Zaan 'bhua welu 'wu, k nEE: «-Amiaa -Slolunyo, -a ka nyume yabhlo 'yi, zuzu 'nyuu k vua -na 'hni nya. -A 'yibha yaa -a 'ka k 'yiligbeli, k -yo -aun 's' 'n' -mu 'gbu.»

⁵⁰ Nu, -Zezu yia we 'bigupali k -ylae: «A 'na 'yiligbeli k -ni. -We ka gbu -wa, -k 'nt amiaa tonyume, amiaa nyume -wa.»

Samalii -gbe yabhlo 'ni -Zezuu gbu -yohwuu

⁵¹ Da -Zezuu dudu -gu -bhu -ylnya cipaa, 'ln k nEE, -Zeluzalemu k mnia -kpc. ⁵² C yia nyuma tie k 'de 'yu. -Maa mnia, 'ln -maa yia Samalii -gbe yabhlo nukple pla, wa 'ka da k 'kaa -gu lamnazu 'gbu. ⁵³ C mi -Zeluzalemu mnidaa 'gbu, *Samalii -nyuma 'ni k gbu -yohwuu.

⁵⁴ -Zezuu 'bunonya 'Zake -yo Zaan 'nua we, 'ln wa nEE -Zezu -ylae: «-Amiaa -Kanyo, -in 'yibha -a gba -kosu 'bhu yali, we 'ka wa lasaa?»

⁵⁵ -Zezu 'bhitia la wa -gbe, 'ln k yia wa -yla gba 'klu 'cici nyae: [«Dli -we zua welu -mni aun hwee, a 'ni we -yi. ⁵⁶ Nu, Nyumee 'Yu 'ni dudu -gu yi nyumaa lasaslee 'gbu. Nyumaa puepuee 'gbu k yia yi.]] 'ln -Zezu -yo k 'bunonya yia 'gbe -putu 'wu mni.

-Wa 'yibhaa wa 'ka -Zezu 'bi k
(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Da wa mia mnida 'yloogblu, 'ln nyume yabhlo nEE -Zezu -ylae: «Dao da -in -ka mnida -mi, in mi -mi 'bi.»

⁵⁸ -Zezu nEE k -ylae: «-Totonya ka 'bhuka, 'ln 'zianya kaa lulu. Nu, da Nyumee 'Yu 'kaa ladli, -bha 'ni -mi.»

⁵⁹ 'ln -Zezu nEE nyume yabhlo -ylae: «-In yi 'mi 'bi.» 'ln -m' nEE: «Nyumaa -Kanyo, -in 'nye 'mi 'yoo, in 'ka na dide 'bhluu mni 'bhie.»

⁶⁰ -Zezu yia we 'bigupali k -ylae: «-In 'tide tlitlunya 'yi, wa 'ka wa tlitlunya 'bhlu. Nu -mi, -in mni -Lagok nyl-maa 'wlulapilgbu gbaa.»

⁶¹ 'Yabhlo nEE 'ya k -ylae: «Nyumaa -Kanyo, 'bi na yia -mi nka, nu, -in 'tide -sl' 'mi 'yi, in 'ka na nyuma welu 'paa mni.»

⁶² -Zezu nEE k -ylae: «Nyume -k kpa gugwlee kuku la, 'ln k dia lubhoo gwe, 'bhie k -tala lu, k 'ni mneni k 'ka -Lagok nyumaa 'wlulapilte zo pla.»

-Zezu tiea k 'bunonya glu ta 'ya kugbua le 's'

10 -Mu 'bigu, Nyumaa -Kanyo -Zezu laa k 'bunonya, 'ln k yia wa glaa glu ta 'ya kugbua le 's' -bhasa. 'ln 'gbenya -yo da k 'de 'ka yaa mni, 'ln k yia -m' wa tie 's' 's' k 'de 'yu. ² -Zezu nEE wa -ylae: «'Mn' ka zal duun, we kpa 'yili, 'ln we -didunya 'ni 'wuzu. We 'gbu, a bhuhoe kpa -kanyo, 'ln k 'ka lubhonunya yoo 'pa, wa 'ka k 'mn' -di. ³ A mni, bhlahleyua 'bhisa na tiea aun gbi glaa. ⁴ A 'na 'bhulu 'gwezi klaa, -bada klaa, we -yo -sakwla 'wu -ni. 'ln a 'na -gwleli 'yloogblu fusaslee 'gbu -ni. ⁵ A -ka -budu -mumu hwee nyini, a gba tie: 'Wututue -dlok -mi -budu -muni hwee.» ⁶ We -ka 'wututue -dlok -nyume yabhlo mi wee -buduhwee,

amiaa 'wututue -dlok a gbaa k -yla, we -tu k -gu. We 'ni -mumu, amiaa 'wututue -dlok yi amiaa -gbe lu. ⁷ A -tu wee -budu -muni hwee, -we wa -ka aun 'nye a li, 'ln a 'ma. Nu, lubhonunya mia, k 'penlu k yia. A 'na 'plli -budu -bhlo -bhlo hwee -ni. ⁸ Da a -ka 'gbe -mumu 'wu pla, wa -ka aun kpa 'nanuu wa 'lakpanya nya, -we wa -ka aun 'nye, a li we. ⁹ A jipe wee 'gbee guzunya. 'ln a gba -m' -nyuma -ylae: «*-Lagok nyumaa 'wlulapilte ka aun -yo cipa.» ¹⁰ Nu, 'gbe -we 'wu a -ka mni, -m' -nyuma 'ni amiaa 'lakpasu kpa, a 'tla -gblgblu 'kadu 'wu. A gba wa -ylae: ¹¹ «Amiaa 'gbee nukpla -bhuhui -we sloa -aun bhu -yo, 'mu -a yia aun -gu gbtokua. 'ln a yibheli we 'ji nu, -Lagok nyumaa 'wlulapilte ka cipa.» ¹² In nEE aun -ylae, zli -Lagok yia nyumaa -yogbu 'wubhua, 'gbe -muni nukpla -nyuma yia sia bhabha, we 'ka *Sodomu -nyumaa -nu 'wuzi.

'Gbenya 'nua -Lagokbu -yohwuu
(Mt 11.20-24)

¹³ «Kolazen -nyuma, gbunyuu mi amiaa -nu nya! Beti-saida -nyuma, gbunyuu mi amiaa -nu nya! Ninee 'hni-paligbu -Lagok nua le amiaa -gbe, we -ka yaa nu, Tili -yo Sidok 's' k nu we le, -zugba -m' -nyuma ka yaa wa dli 'bhiti pepe. 'ln wa ka yaa we -slolu, -gbenaa 'wuplapite -yo 'tutok 'wluo -sluslue nya. ¹⁴ We 'gbu, zli -Lagok yia nyumaa -yogbu 'wubhua, amiaa -nu k yia 'wubhua, we 'ka Tili -yo Sidok -nu 'wuzi. ¹⁵ 'ln amia, Kapenaumu -nyuma, amia dlu nu, 'wu a yia -sca yali yi? -lnnya, we 'ni -mumu, k -Lagok yia aun belta tlitlunyaa dudu -gu.»

¹⁶ -Zezu nEE 'ya k 'bunonya -ylae: «Nyume -k -ka aun yukwli pulu, -ami k pulua yukwli. -k 'ni aun kpa 'nanuu, -ami k 'nua kpa 'nanuu. 'ln -k 'ni 'mi kpa 'nanuu, -zugba, -k tiea 'mi, 'm' k 'nua kpa 'nanuu.»

-Zezuu 'bunonyaa glu ta 'ya kugbua le so yia lu

¹⁷ -Mu 'bigu, waa tietienyaa glu ta 'ya kugbua le 'so yia luyi 'muna nya. 'ln wa nEE -Zezu -ylae: «-Amiaa -Kanyo, -a -ka gbu gba zuzu 'nyii -yla, -na 'hni -gu, 'ln we zua -aun 'n' hwee.»

¹⁸ -Zezu yia we 'bigupali wa -ylae: «In ka *-Saatan -yoyi yali -bhuda nEE nyu 'pa 'yika, 'ln we yia bhli. ¹⁹ A yia, in ka aun se 'nye, a 'ka tibhe -yo -k'lagbeta -gu k. 'ln a 'ka 'ya amiaa tonyumee 'tite lawlali, 'ln -lu yabhlogok 'ni mneni we 'ka aun gbunyuu 'wluo nu. ²⁰ A 'na lili 'muna zuzu 'nyii ka aun 'n' hwee zuu 'gbu -ni. Nu, amiaa 'hni -Lagok ceta yali, a li -mumu 'gbu 'muna.»

-Zezu lia 'muna
(Mt 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Wee bhla -bhloo 'de nya, Zuzu 'Pupa yia -Zezu 'muna yeli. 'ln k yia 'wukpi: «Dide, -na 'hni na mnia, yali -yo dudu -Kanyo, in 'pa -mi fuo. -We ka gbu -wa, -lu -we -in zizea gbuyilonya -yo 'ylimnanya kwee, 'mu -in -slolua 'nyenyeyua 'klu. Gbuzunu -wa, Dide, -na 'de 'yibhaa we -mi 'sa.

²² «Na Dide ka 'mi -lu weee 'nye. K Yu mia, nyume yabhlogok 'ni k -yi, we 'ni k Didee 'debhlogok 'wub-

hu. 'ln ƙ Dide mɪa, nyɪmɛ yabhlogbɔƙƙ 'nɪ ƙ -yi, we 'nɪ ƙ 'Yu 'wubhu, we -ƙɔ -wa ƙ 'Yu -slolua ƙ 'klu, ma -yia ƙ.»
 23 'Bhie, -Zezu 'bhitia ƙ 'bunƙnyaa -gbɛ la, 'nɪ ƙ nɛɛ -maa 'dɛkpua -ylaɛ: «'Wututue -dlɔ ƙ mɪ amɪaa -nu nya, -we a mɪa da -ƙɔɔɪda, a ka we -ƙɔɔɪ 'gbu! 24 Nu, nɛɛ aɪn -ylaɛ: -Lagɔgbu -falɔpanya duun -ƙɔ duduɔ 'wlu-lapɪlnya 'yɪbha bhaa, -we a yia -ƙɔ, wa 'ka we -ƙɔɔɪ, 'nɪ wa 'nɪ we -ƙɔɔɪ. -We a nua, wa 'ka we 'nɪ, 'nɪ wa 'nɪ we 'nɪ.»

-ln -kall -Lagɔ -ƙɔ -na -libheyii zɛ

25 -Bha -Lagɔƙ titee gwesanyɔ yabhlo -sɔa 'wu, ƙ 'ka -Zezu laylaa 'gbu. 'ln ƙ yia ƙ layɪbhaɛ: «-Slolunƙ, sa nɪ 'ka nu, 'yliyɔgagɛ -we 'nɪa bhloluda -ka, 'nɪ nɪ 'ka we 'yia?»

26 -Zezu nɛɛ ƙ -ylaɛ: «Sa we mɪ ɔɪɪda titee 'sɛbhe 'wua, 'nɪ -nɪ -ka we zɛɪ sa -na nu we 'wula?»

27 'ln ƙ nyɪmɛ yia we 'bigupalɛ:

«Jejitape, ƙ -wa -na -Lagɔ,
 -nɪ -kall ƙ zɛ -na dɪ weee nya,
 -na zuzu weee nya, -na 'tɪtɛ weee nya,
 -na 'wluƙuun lapupalie weee nya.

'ln -nɪ -kall -na -libheyii zɛ -na 'dɛ 'bhisa.»

28 -Zezu nɛɛ ƙ -ylaɛ: «-ln ka we 'bigupalɪ tɪklɪ. -ln nu 'sa, 'nɪ -nɪ 'ka 'yliyɔgagɛ 'yɪ.»

29 Nu, ƙ -Lagɔƙ titee gwesanyɔ 'yɪbha ƙ 'ka zɔkpa 'yɪ 'gbu, 'nɪ ƙ yia -Zezu layɪbhaɛ: «Nyɔƙ -wa na -libheyia?»

30 -Zezu yia we 'bigupalɛ: «Nyɪmɛ yabhlo 'bhua -Zeluzalemɪ, ƙ mɪ Zelikogbe 'wu mɪɪda, 'nɪ 'wienya yia ƙ 'yiligbeli. Wa 'bhua ƙ -lu weee 'wu, wa bhɪɪa ƙ, ƙ -gbloa, 'nɪ wa yia -bha ƙ tɪ, 'nɪ wa yia mɪ. 31 Sa 'bhisa, -Lagɔbunƙnyɔ yabhlo bhɪa wee 'yloogblu, ƙ 'yia ƙ nyɪmɛ -ƙɔ lapɪda, 'nɪ ƙ yia ƙ -ƙɔlabhlɪɪ, 'nɪ ƙ yia mɪ.

32 'Sa -bhlokpade *Leviɪ zuayɪnyɪmɛ yabhlo nɪnɪa 'ya -bha. ƙ 'yia ƙ nyɪmɛ -ƙɔ, 'nɪ ƙ yia ƙ -ƙɔlabhlɪɪ, 'nɪ ƙ yia mɪ.

33 «Nu, Samalii -nyɪmɛ yabhlo mɪa 'lakpa 'wu mɪɪda. ƙ nɪnɪa ƙ nyɪmɛ -ƙɔ, ƙ 'yia -ƙɔ -ƙɔ, 'nɪ -ƙɔ yia ƙ nyazi 'wula. 34 Ƙ nɪnɪa -ƙɔ -ƙɔ -tapa, 'nɪ ƙ yia -ƙɔ danya lɛ nua, 'kɪ -ƙɔ nyakɔ palɪ, 'nɪ ƙ yia we gbuan. 'Bhie, ƙ yia ƙ 'wubhu ƙ -sokofalɪ -gɔ, 'nɪ ƙ yia ƙ 'lakpanyaa -budu zɔ kwa. -Mɔ ƙ gwɪlɪɪ ƙ -ƙɔ. 35 We zɪ zɪa, ƙ -saa -mɔ 'gwezi †, 'nɪ ƙ yia we wee -budu -ƙanyɔ yoo 'nyɛ. 'ln ƙ nɛɛ -mɔ -ylaɛ: «-ln gwɪlɪ nyɪmɛ nɪ -ƙɔ, da nɪ -ka -seli luyi, -na 'gwezi -we -nɪ -ka we -gupalɪ, nɪ 'ka we kpagbu -sa na 'dɛ nya.» »

36 -Zezu yia we -gudɛ: «Waa nyuma ta -manɪ glaa, -mɪ dɪɪ, nyɔƙ -wa nyɪmɛ 'wienya bhɪɪaa -libheyia?»

37 -Lagɔƙ titee gwesanyɔ yia we 'bigupalɛ: «Nyɪmɛ -ƙ 'yɪɪa ƙ nyazi, mɔ -wa.»

'ln -Zezu nɛɛ ƙ -ylaɛ: «-ln mɪ, -nɪ nu 'sa.»

-Zezu mɪa Maati -ƙɔ Malii fusaa

38 -Zezu -ƙɔ ƙ 'bunƙnyaa mɪ 'yloogblu, 'nɪ ƙ yia 'gbe yabhlo nukplɛ plɪ. 'Nyɔƙ yabhlo mɪa -bha, wa laa Maati, mɔ kpaɔ ƙ 'lakpasu ƙ 'dɛɛ -budu zɔ. 39 Maati

† 'Yɪ 'lɔ ƙ bhoo 'gwezi -wa.

bhɔƙ wa laa Malii, mɔ -dɪa Nyɪmaa -ƙanyɔ bhɔ -ƙɔ la, -zugba ƙ pulu ƙ nyɪmaa gbɪslolu welt yukwli. 40 Maati 'yiligwe -su la pipie nya. Ƙ yia -Zezu kwesi, 'nɪ ƙ nɛɛ ƙ -ylaɛ: «Nyɪmaa -ƙanyɔ, na bhɔƙ tɪɪa na 'dɛ -bhlo lubho weee, we'e -la -mɪ -sɪan 'wu? -ln gba ƙ -yia nɪ, ƙ -sa 'mɪ 'wu!»

41 Nyɪmaa -ƙanyɔ yia we 'bigupalɪ ƙ -ylaɛ: «Maati, Maati, amaa 'dɛɛ dɪ a sumanɪa bhe, 'nɪ a palɪ amaa 'dɛ -bɪabɪ 'yiligwe gbu duuun 'gbu. 42 Nu, -lu yabhlog-ƙɔ mɪ -lu -zɔnɔ nya. -We nanɪa 'yɪ, 'mɔ Malii -saa -bha. 'ln nyɪmɛ 'nɪ mneni ƙ 'ka we ƙ kwɛɛ -sa.»

-Zezu slolua -Lagɔbhubhoe ƙ 'bunƙnyaa
(Mt 6.9-13, 7.7-11)

11 'Yɪ yabhlo nya, -Zezu mɪ -Lagɔ bhubhoeda da yabhlo. Da ƙ bhɪa, ƙ 'bunƙnyaa 'yabhlo nɛɛ ƙ -ylaɛ: «Nyɪmaa -ƙanyɔ, -nɪ -slolu -aɪn -Lagɔbhubhoe, sa 'Zan -Batisɪ -slolua ƙ 'bunƙnyaa.»

2 -Zezu nɛɛ wa -ylaɛ: «A -ka -Lagɔ bhubhoeda -mɪ, a gbɛ:

«Dide,
 wa zɔ -bha -na -mɔwɪɪ nɪ,
 -na nyɪmaa 'wlulapɪɪ yɪ.

3 'Yɪ -we -ka -mɪ,
 -nɪ 'nyɛ we lɪlɪɪ -aɪn.

4 -ln tɪ -amɪaa -ƙɔgbu 'wu.
 -Wa nua -aɪn gbɪnyuu 'wluo,
 sa -a tɪa wa -ƙɔgbu 'wu, 'sa.

-ln 'na kwalt -aɪn laylagbu lu -nɪ.» »

Nyɪmɛ -ƙ mɪa ƙ 'tale 'floo -zɪɪa

5 -Zezu nɛɛ 'ya wa -ylaɛ: «Sa 'bhisa, aɪn glaa, 'yabhlo ka 'tale yabhlo. Ƙ -ka ƙ -gbɛ mɪ zɪ -nyɪɪ, ƙ 'ka ƙ -yia gbɛ: «'Tale, -nɪ fa 'mɪ 'floodbaku taa kpagbu -ƙɔ. 6 Nu, dɛslɛɛn, na 'tale yabhlo 'bhua 'lakpa 'wu, 'nɪ ƙ yia na -gbɛ yɪ. ln 'nɪ -lu yabhlogbɔƙƙ -ka, 'nɪ nɪ 'ka we ƙ 'nyɛ.»

7 «'ln sa 'bhisa, ƙ 'tale -mɔ yia we 'bigupalɪ -budu zɔɛ: «-ln 'tide 'mɪ 'yɪ 'ɛɛ! ln ka -budu kla -lakɪ nya, we 'bu ka 'wugwɛ. ln -ƙɔ na 'yua mɪ lapɪda, nɪ 'nɪ mneni nɪ 'ka 'wusɔ, 'nɪ nɪ 'ka -mɪ 'floo yoo 'nyɛ!» 8 ln nɛɛ aɪn -yɪa, ƙ 'na 'ka 'wusɔ, ƙ 'ka wee 'floonya wɪa ƙ 'tale -nɛɛ. Nu, -mɔ mɪ we -zɪzɪlagbu kpada ƙ 'sɔ nya -kɪɪ 'gbu, 'wu ƙ yia -sɔa, -we weee -mɔ -ka 'yɪbha, ƙ 'ka we -mɔ yoo 'nyɛ.

9 «We 'gbu, -amɪ nɛɛ aɪn -ylaɛ: a -zɪ -lu, 'nɪ wa 'ka we aɪn 'nyɛ. A -talɪ -luu da, 'nɪ a 'ka we 'yɪ. A bhɪ -budu, 'nɪ wa 'ka -bha -kall aɪn -yɪa. 10 Nu, -ƙ zɪa -lu, 'mɔ wa nyɛa we. -Ƙ talɪ -luu da, mɔ yɪa we. -Ƙ bhɪa -budu, mɔ -yɪa wa kall -bha.

11 «Aɪn glaa, 'yabhlo -ka 'yuu dide nya -mɪ, ƙ 'yɪ -ka ƙ ['floo -zɪɪa, ƙ yɪ ƙ tukpa 'nyɛɛ? Yaayɪ, ƙ -ka ƙ] zibhi -zɪɪa, ƙ yɪ ƙ tɪbhe 'nyɛɛ? 12 'ln ƙ 'yɪ -ka ƙ nɪnugan -zɪɪa, ƙ yɪ ƙ -klagbeta 'nyɛɛ? 13 Nu, amɪa -mama -wa nyuma 'nyii, a -yɪ amɪaa 'yua -li -zɔnɔ 'nyɛ sa. We -ka 'sa -mɪ, amɪaa Dide -ƙ mɪa yalɪ, -ƙ kaa 'nanɪ, -wa zɪɪa ƙ Zuzu 'Pupa, ƙ 'na 'ka we wa 'nyɛɛ?»

-Zezu nɛɛ nu, ɔ 'tɪtɛ'ɛ 'bhu -Saataan -gbe
(Mt 12.22-30; Mk 3.22-27)

¹⁴ 'Yli yabhlo nya, zuzu 'nyuu -we -zɛla nyɪmɛ yabhlo bhobho, -Zezu mi we vuda, da wee zuzu 'tlaa -mɔ 'wu, 'ln -mɔ yia gbagbɛ bhli -bha -bhlokpade. Tɔn, nyɪmaa -zlo -wa mɔ -bha, 'ln ɲwɛgaga yia wa subha.

¹⁵ Nu, nyɪmaa -tɔɔ -wa mɔ -bha, wa nɛɛ: «Zuzu 'nyiii -kanyo *Bɛlzebul nyɛa ɔ se, ɔ 'ka zuzu 'nyii vu.»

¹⁶ Tɔɔ 'yɪbha wa 'ka ɔ laylaa 'gbu, wa nɛɛ ɔ -yla, ɔ nu gwɛdigbu yabhlo lɛ, 'ln wa 'ka we 'jiyibheli nu, -Lagɔ ɔ -gɛ ɔ bhua.

¹⁷ 'ln -Zezu -yi wa 'wlukuun lapupalɛe 'gbu, ɔ nɛɛ wa -ylɛ: «Dudu -we ka -gu -nyɪmaa -ka tu -gu wa 'dɛkpua nyɪɔ, la wee dudu bhua. 'ln -budu -bhlo ɲwɛɛ -nyɪmaa -ka -yɔwɔsusɔɔlɔda -mi, bhliɛa wee -budu yia. ¹⁸ A nɛɛ, zuzu 'nyii na vua, Bɛlzebul nyɛa 'mi we se. -Saatan -ka we 'dɛ -yɔwɔɔɔɔ, sa we dudu 'ka 'wulatutɔɔ? ¹⁹ Bɛlzebul -ka -amɔ se 'nyɛ, 'ln -ka zuzu 'nyii vu, nyɔ nyɛ amɔaa -lima se, 'ln -maa vu wee zuzu 'nyii? We 'gbu, amɔaa -limaa 'dɛbhieɛ lɛnɔgbu slɔɔɔ nu, -we a gbaa yo -wa. ²⁰ Gbuɔɔɔ sa, -Lagɔ ɔ nya na vua zuzu 'nyii, we ji -wa nu, -Lagɔ nyɪmaa 'wlulapɪɪɪ mi aɪn nyɪɔ.

²¹ «Latɛɔɔɔ ɔ kaa 'li -yɔ -gɛɛ kwɛɛ, ɔ -ka ɔ kɔda 'wukɔda -mi nu, ɔ zuzɔɔɔ weɛ mi 'wupada 'cɛ. ²² 'ln, nyɪmɛ 'tɛa la, ɔ zia ɔ, -mɔ -ka yi, 'ln -mɔ -ka ɔ ɲwɛ -zi, 'ln ɔ 'li -yɔ -gɛɛ -we ɔ dɪ yaa dɪ 'wu, 'ln -mɔ saa we ɔ kwɛɛ. 'ln -we weɛ -mɔ -saa ɔ kwɛɛ, 'ln -mɔ dilia we. ²³ Nyɪmɛ ɔ -yɔ 'mi 'nu -mi, na tunyɔ -wa. Nyɪmɛ ɔ -saa 'mi 'wu, -a 'ka nyɪmaa -yɔɔɔɔɔ, la ɔ mɔmɔɔ wa.

Zuzu 'nyuu luyiyie
(Mt 12.43-45)

²⁴ «Nu, zuzu 'nyuu 'tlaa nyɪmɛ yabhlo 'wu, we mɔ, we yi, -mɔ yɛyɛ da, ladɔɔɔa datalɛ nya, we 'ka ladɔ. We 'nu da 'yu 'gbu, we nɛɛ we 'dɛ -ylɛ: «Na -budu -we ɔ 'ln 'bhua, -mɔ na bhitiɔ lu.» ²⁵ 'ln da we 'bhitiɔ -mɔ lu, we yia -bha wee -budu yɪ, -zugba we nukplɛ mi laylipɛda, 'ln -mɔ mi lamnazɔda. ²⁶ Tɔn, zuzu 'nyii gbɛɔ ka nukplɛ -nyua 'yɪ bhabha, -we -zia wemu, 'ln we yia -mɔ 'bumɔ. 'ln we -yɔ we 'ɔ yia wee -budu ɔ luyi, dabudu. 'ln we yia -mɔ ladɔ duaa. -Slɛɛn, 'ln ɔ nyɪmɛ -kwɔkwɔ yia 'yɪnyumanɪ, 'ln we yia we tɔnɔ 'wuzi.»

'Munaa 'dɛgbolu

²⁷ Da -Zezu gba 'saa, 'ln 'ɲwɔ yabhlo nɛɛ ɔ -yla, -mɔ nyɪmaa -nyɪɔ wɛɪ 'tɪtɛ nyɛ: «'Njwɔ ɔ plaa -na nukplɛ, 'ln ɔ yia -mi 'nyɛnɪ, 'wututue -dɔɔ mi ɔ -nu nya.»

²⁸ 'ln -Zezu yia we 'bɔɔɔɔɔ: «A gba saɛ: nyɪmaa -wa pulɔɔ -Lagɔ wɛɪ yukwɪ, 'ln wa zua we 'nɔɲwɛ, 'wututue -dɔɔ mi wa -nu nya.»

Nyɪmaa 'yɪbhalɔ -Zezu gwɛdigbu
(Mt 12.38-42)

²⁹ Da nyɪmaa -zlo gbelia -Zezu, 'ln ɔ yia gbagbɛ bhli wa -ylɛ: «Dɛslɛɛn -nyɪmaa mi nyɪmaa 'nyii nya. Ma yɪbhalɔ 'mi gwɛdigbu. Gwɛdigbu yabhlogɔɔ 'na 'ka wa

-yla lɛnɔ, 'mu we 'nu *Zonasu gbu -zɛ. ³⁰ Sa *Zonasu -zɛa we 'yɪ -slɔɔɔɔɔ *Ninivu -nyɪmaa -yla, 'sa Nyɪmɛ 'Yu yia we 'yɪ -slɔɔɔɔɔ -zɛa dɛslɛɛn -nyɪmaa -nu nya.

³¹ Sebaa 'wlulapɪɪɪɪɪ 'bhua dudu bhloɔɔɔ, 'ln ɔ yia *Salomɔɔɔ gbuɪlowɛɪ yukwɪ pulɔɔ yi. Nu, nyɪmɛ ɔ zia Salomɔɔɔ, ɔ mi da. We 'dɛɛ 'gbu, zɪ -Lagɔ yia nyɪmaa -yɔɔɔ 'wubhua, 'ln ɔ ɲwɔɔɔɔɔ 'wu dɛslɛɛn -nyɪmaa 'yu, 'ln ɔ dɪɪɔ -maa gbu. ³² Ninivu -nyɪmaa 'nua Zonasu wɛɪ, 'ln wa yia wa dɪ 'bhiti. Nu, nyɪmɛ ɔ 'yɪɪɔ ɔ -zia Zonasu, ɔ mi da. We 'dɛɛ 'gbu, zɪ -Lagɔ yia nyɪmaa -yɔɔɔ 'wubhua, 'ln Ninivu -nyɪmaa ɔ 'wu dɛslɛɛn -nyɪmaa 'yu, 'ln wa dɪɪɔ -maa gbu.»

'Napɛɛ gbɔɔ nine
(Mt 5.5-15, 6.22-23)

³³ -Zezu 'paa wa -yla gbɔɔ nine yabhlo 'ya, ɔ nɛɛ: «Nyɪmɛ -ka 'napɛɛ -nyɪmaa, ɔ zize we, 'ln ɔ zɔ we -solu ɔ. Nu, yalɔ ɔ dɪɪɔ we la, 'ln -wa -ka -budu ɔ pla, 'ln wa yia we san -yɔ. ³⁴ -Na 'yɪ mi -na kuu 'napɛɛ nya. We -ka nu, -na 'yɪ -yalɔ, -na ku -kpabhiɛ mi zɪ 'wu. We -ka -na 'yɪ ka gu -yɔ, -na ku mi nikpise 'wu. ³⁵ Nu, -ln ɔ -na 'dɛ 'yɪɪɔ, zɪ -we mɔ -mi 'wu, we 'na -zɛɪ nikpise -ni. ³⁶ -Na ku weɛ -ka zɪ 'kɪɪ -mi, we kibhe 'nu nikpise 'wu -mi, we -kpabhiɛ mɔ zɪ 'kɪɪ. Sa 'napɛɛ san dolua -mi -yɔ la bɛɛɛ, 'sa.»

-Zezu dɪɪɔ Falizɪnyɪmaa -yɔ -Lagɔ titeɛ gwesanya gbu 'wlu

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

³⁷ -Zezu bhɔ gbagbɛ, Falizɪnyɪmɛ yabhlo yia ɔ la, ɔ -yɔ ɔ 'ka li. -Zezu plaa ɔ -budu ɔ, 'ln wa yia lilie bhli. ³⁸ Falizɪnyɪmɛ 'yɪɪ nu, -Zezu 'nu kwe budo, 'ln ɔ yia lilie bhli, we yia ɔ ɲwɛgaga -subhalɔ.

³⁹ Nu, Nyɪmaa -Kanyo nɛɛ ɔ -ylɛ: «Sa amɔ Falizɪnyɪmaa mɔ, mɔ nu: 'kɔɔ -yɔ 'wɪɪɪɪɪɪɪ ku -yɔ a wɔɔɔ, -zugba 'wie -yɪɪɪɪɪɪɪ -yɔ 'nyii mi amɔaa dibhe yɛda.

⁴⁰ -Guwɔtunya! -Lagɔ ɔ nua -luu ku -yɔ lɛ, mɔ nua we nukplɛ lɛ 'ya, we 'nu mɔ? ⁴¹ -Lu -we mɔ amɔaa 'kɔɔ -yɔ amɔaa knanya 'wu, a 'nyɛ we bobabhanya. 'ln we 'dɛ weɛ 'ka -mɔwɪ amɔaa -nu nya.

⁴² «Amɔ Falizɪnyɪmaa, gbɔnyuu mi amɔaa -nu nya! Amɔaa -titikɪ weɛ -we mɛnɪ, 'matɪ -yɔ wluu † 'bhisa, we kugbua -gu -bhlo a nyɛa -Lagɔ. 'ln gbu tɪklunya -we nanɔ -Lagɔ dudu -yɔ amɔaa -Lagɔ zɛkaltɛ, a ka we 'yɪɪɔ latlɪɪ, 'mu a 'ka yaa lɛnɔ tɪɔ. 'ln a 'na dɪɪɪɪɪ -luu kugbua -gu -bhlo wɔwɔɪɪɪ 'wu -ni.

⁴³ «Amɔ Falizɪnyɪmaa, gbɔnyuu mi amɔaa -nu nya! -We ka gbu -wa, 'yugbɛɪn ladɪɪɪɪɪ a 'yɪbhaa -Lagɔɔɔɔɔ ɔ. 'ln a 'yɪbha, wa -sa aɪn fɔ -zɛjɪɪ 'wu amɔaa 'nɔɲwɛzuzue nya.

⁴⁴ «Gbɔnyuu mi amɔaa -nu nya! A 'wlu sa gbawla wa'a 'yɪ -yɔ, wa -ka we -gu nɔɔ -mi, wa 'nu we 'ji -yi.»

⁴⁵ -Lagɔ titeɛ gwesanyaa 'yabhlo nɛɛ -Zezu -ylɛ: «Na -Slɔɔɔɔɔ, -ln -ka 'sa gbada -mi, -amɔ -ln mi 'yaa vɛɪɪɪɪɪ!»

† 'Matɪ -yɔ wluu mɔ: -titikɪ -we Zuifunya palɔ bhaa zapu lu, mu -wa.

46 -Zezu yia we 'bigupalɛ: «Titee gwesanya, gbunyuu mi 'ya amiaa -nu nya! -We ka gbu -wa, 'gba 'kadu -we ka didle -kala -yɔ, 'mu a dia nyuma 'wlu, 'in amiaa 'dɛɛ -kwɔtaya -bhlogbɔɔɔɔ 'lɛli we.

47 «Gbu nyuu mi amiaa -nu nya! -We ka gbu -wa, -Lagɔgbu -falpanyaa gbawla a paa, 'in amiaa didea 'bhaa wa. 48 -We a mia lenuda, mu slolua we nu, -we amiaa didea nua lɛ, we nani aɔn dudu. Amiaa dukpasɔ 'bhaa -Lagɔgbu -falpanya, 'in amiaa mia wa gbawla 'pada. 49 We 'gbu, -Lagɔɔ Gbuyilo nɛɛ: «Wa -gbɛ na yia gbuu -falpanya -yɔ tietienya tiea. 'In -maa glaa tɔlua wa yia 'bhaa, 'in wa 'ka tɔlua 'klyɛ 'wupalɔ.» 50 Nu, we 'ka dudu gwedɔɔɔɔ -yɔ 'bhu, -Lagɔgbu -falpanya wa 'bhaa, -wa ka 'pɔn wa jitea, wa 'pɔn -Lagɔ yia dɛslɛn -nyuma laybhaa. 51 Tla, wa ka *Abel 'bha, 'in 'wubhloluda wa yia Zakalii 'bha, 'slakagusalulu -yɔ -Lagɔɔ -mɔwɔɔɔɔ nyɔɔ. Cɔn, in nɛɛ aɔn -ylɛ: dɛslɛn -nyuma -Lagɔ yia we 'gba 'wlu dia.

52 «Amiaa titee gwesanya, gbunyuu mi amiaa -nu nya! -We ka gbu -wa, -lakli -we kala gbuyilo nɛɛ, 'mu a 'bhua 'wu, 'in amiaa 'dɛ 'nɔ -mɔ pla. 'In -mama 'yubhaa -maa 'ka -mɔ pla, 'in a yia -maa 'yoo -kulu.»

53 Da -Zezu 'tlaa wee -budu zɔ, -Lagɔɔ titee gwesanya -yɔ Falizinyuma yia zɔ -yɔ 'cɛ 'nyuu 'palɔ. 'In wa yia gbu duun zɔ laybha. 54 zɔɔbhlibhlie nya, 'in gbu -kpua wɛɛ -ka zɔ nɛɛ 'tla, wa 'ka we nya zɔ gbu -lueli.

A 'na -zɛɛ wɛɛ 'sɔ -nyuma -nɔ
(Mt 10.26-27)

12 We bhla, nyuma 'wlu -nyacɔn yia 'wugbeli -Zezu kwesi. Wa 'wuzuloo 'gbu, bhu ladida'a 'yɔ. -Zezu nɛɛ zɔ 'bɔnɔnya -yla tɛɛ: «A zu amiaa 'dɛ 'yliyɔ Falizinyuma 'flooɔ *gɔɔɔ gbɛgbɛɛn. Nu, wa wɛɛ 'sɔ 'sɔ. 2 Nu, -we weee mia zizeda, zɔ 'klu we yia 'tlaa, 'in -we ka 'ji nyuma 'nɔ -yi, 'ji wa yia we yibhelia. 3 We 'gbu, -we weee a gbaa nikpise 'wu, 'nua wa yia we zɔ 'klu. 'In -we weee a nɔwɔwɛa nyuma -yla komi lɔ, -budu 'wlu wa yia we wɔɔ.»

A sɔ -Lagɔɔ 'dɛbhlogbɔɔ
(Mt 10.28-31)

4 'In -Zezu nɛɛ 'yɛɛ: «Na 'talea, in nɛɛ amia -ylɛ: -wa mnenia wa 'ka nyuma ku 'bha, 'in wa 'nɔa we 'bigu gbu yabhlogbɔɔ lenue mneni, a 'na sɔɔ wa -nɔ. 5 -zɔ a 'kaa sɔ, 'mɔ na yia aɔn 'kluslolu: a sɔ -Lagɔ, amiaa tɔɔɔ 'bigu, mɔ kaa we se, zɔ 'ka aɔn -kosu 'wu viteli. Cɔn, in nɛɛ aɔn -ylɛ: 'mɔ a 'kaa sɔ!

6 «Nyuma 'yliya 'wu, bhuyua 'nɔ -valɛ -ka. Tama 'sɔ lu wa paa we gbu pɛɔ. 'In -mɔ bhla, -Lagɔɔ dlu we 'yabhlogbɔɔ 'wu. 7 -Lagɔ -yi amiaa 'wluo nyii nɛɛ. We 'gbu, a 'na nunu nyano -nɔ. A 'yli -Lagɔ 'yliya 'wu, a 'ka bhuyua -zlo 'wuzi.

-Wa nɔwɔwɛa -Zezuu gbu -yɔ 'in -wa'a nɔwɔwɛa -Zezuu gbu -yɔ
(Mt 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

8 «In nɛɛ aɔn -ylɛ: zɔ -ka gba na daa -zejila 'wu, nu, zɔ mi na -nu nya, gbaa *Nyuma 'Yu yia zɔ daa, -Lagɔɔ

'anzɔnya 'yu, zɔ mi zɔ -nu nya. 9 -zɔ yia na gbu kpɛɔ -zejila 'wu, nu, Nyuma 'Yu yia zɔ gbu kpɛɔ -Lagɔɔ 'anzɔnya 'yu. 10 Nyuma -ka Nyuma 'Yuu daa wɛɛ 'nyuu gba, -mɔ zɔ -yɔgbu -Lagɔ tla 'wu. Nu, zɔ -ka Zuzu 'Pupa wɛɛ, -Lagɔ 'na 'ka -mɔ zɔ -yɔgbu 'wɔɔ.

11 «Wa -ka amiaa -yɔgbu 'wubhua yi, wa -ka aɔn -Lagɔɔbudunya zɔ kwa, 'in wa -ka aɔn nyuma 'yugalɔnya -yɔ 'gbɛ 'wlulapɔɔnya 'yu kwa, sa a 'kaa we amiaa 'dɛ -gu -sa, 'in -we a 'kaa gba, a 'na lulu we 'gbu dɔ -nɔ.

12 Nu, -we a 'kaa gba, we bhla, Zuzu 'Pupa yia we aɔn nɛɛ zua.»

'Nyumnyuma -gɔwɔtɔnyɔ gbu nine

13 -Mɔ waa nyuma -zlo nyɔɔ, nyuma yabhlo nɛɛ -Zezu -ylɛ: «Na -Slolunya, -in gba na bheli -yla, 'bɔ -amiaa dide tla, zɔ dɔli we, zɔ 'ka na -nu wla.»

14 -Zezu yia we 'bigupalɔ zɔ -ylɛ: «'Tale, nyuma palɔ 'mi la amiaa gbuwubhunya -yɔ amiaa zuzɔnyɔ dɔlɔnyɔ nya?»

15 -Mɔ 'bigu, zɔ nɛɛ wa 'dɛ weee -ylɛ: «A zu amiaa 'dɛ 'yliyɔ, 'nyumnyuma dɔ 'wunynyniee gbɛgbɛɛn. Nu, 'yliyɔgagɛ 'dɛgbolu mia, we'e 'bhu nyuma 'nyumnyuma -yɔgbɛ, saa 'dɛ zɔ yi 'nyumnyuma 'kadu -zɛ.»

16 'In -Zezu yia wa gbu nine yabhlo 'palɔ: «'Nyumnyuma yabhlo mi -bha, zɔ ka kpaanya -we tɔna zɔ -yla duun. 17 zɔ pupalɔ 'wlukuun la, zɔ yia zɔ 'dɛ laybhae: «Sa in 'ka da we nua? Da in 'kaa na kpa -li slu, -bha 'nɔ -mɔ.»

18 'In zɔ yia we -gɔɔɔ: «-We in 'kaa lenu, mu nu! Na wɔnya na yia -yɔmnazɔ, 'in in 'ka we 'wulaylimanɔ. 'In in 'ka -mɔ na 'mɔ -yɔ na -lu -zɔnyɔ tɔlua slu. 19 'In na yia na 'dɛ -yla gbaaɛ: «Na nyuma, -in ka zuzɔnyɔ -zlo, -zu duun -nu nya. -in -dɔ la, -in nyape, -in li, -in 'ma, -in li 'muna!» zɔ 20 'In -Lagɔ nɛɛ zɔ -ylɛ: «-Gɔwɔtɔnyɔ, -zɛɛn sabɔ -na tla. 'In -we weee -in gugwɔɔɔ 'wlu -na 'dɛ -yla, nyuma -yla we 'ka -tua?» »

21 -Zezu yia we -gɔɔɔ: «Nyuma zɔ gugwɔɔɔ zuzɔnyɔ 'wlu zɔ 'dɛ -yla, 'sa we mia zɔ -nu nya. 'In -mɔ 'nɔ 'nyumnyuma nya -mɔ -Lagɔ 'yliya 'wu.»

A zu -Lagɔ dɔ -gu
(Mt 6.25-34)

22 'In -Zezu nɛɛ zɔ 'bɔnɔnya -ylɛ: «We 'gbu, in nɛɛ aɔn -ylɛ: -we a 'kaa li, 'in a 'ka 'yliyɔgagɛ 'yɔ, a 'na lulu we 'gbu dɔ -nɔ. 'Naanya a 'kaa 'wɔɔɔɔ, a 'na lulu we 'gbu dɔ -nɔ. 23 -We ka gbu -wa, nyuma 'yliyɔgagɛ -zi lililu, 'in nyuma ku -zi 'naa. 24 A yla 'nɔwɔwɛa: we'e 'pa 'mɔ, 'in we'e -dɔ we, 'in we'e bubu we wlu 'wu. Nu, -Lagɔ nyɛa we lililu. Amia 'yli a -zi 'zianya! 25 Aɔn glaa, nyuma mneni zɔ 'ka zɔ dɔɔɔ nya, zɔ 'yliyɔgagɛ 'yɔ -gu palɔ? 26 'In amia 'nɔa mneni, a 'ka wee -lu 'kienyile -mɔɔ lenu, lɛɛ ka 'gbu a lu we pɔɔ 'gbu dɔɔ?»

27 «A yla -fliisuu -but: we'e nu lubho, 'in we'e lua 'naa. In nɛɛ aɔn -yla nu: *Salomɔɔ 'dɛɛ 'nyumnyuma 'kadu 'wu, zɔ 'nɔ 'yilinɔ -bana -bhlogbɔɔ 'yɔ suu -buɔnya nu 'yabhlo 'bhisa. 28 Dɔ 'kienyile -zunya! Su -we mia -flii -zɛɛn, 'in wa 'kaa -kosu 'wu viteli zɔɔ, -Lagɔ -ka sa -mɔ -kpeli, -zakpa zuma zɔ 'na 'ka 'sa amia -kpelɔ! 29 -We a 'kaa li, 'in -we a 'kaa 'ma, a 'na sumanɔ amiaa 'dɛɛ dɔ -mɔ 'gbu -nɔ. 30 Nu, duduɔ -nyuma weee, -wa 'nɔ -Lagɔ -yi,

ma tala -luu da 'kɔmɔ. 'ln amia mia, amiaa Dide -Lago -yi -we -wa amiaa -yɔkɔpagbu. ³¹ A -tali -Lago amiaa 'wɔlɔpɔlɔ da tla, 'bhie, -Lago 'ka aɔn -lu weee -mɔnɔ 'nyɛ.

A di amiaa 'ɔnumnɔli -Lago kwesi la
(Mt 6.19-21)

³² «Na kwiiyua, a 'na nɔnɔ nyano -nɔ. Nu, we nani amiaa Dide -Lago dudu, k 'ka aɔn k nyɔmaa 'wɔlɔpɔlɔ zɔ kwa. ³³ A 'pa amiaa zuzɔnɔnya pɛlu, 'ln a 'nyɛ we -yɔ -gwezi bobabhanya. 'Gwezi -bhɔkɔ -we'e -nyumɔa, a nu we lɛ. A gugwɔlɔ amiaa 'ɔnumnɔli 'wɔlɔ -Lago kwesi, da we 'na 'kaa mɔkɔ. 'Wienya 'nɔ mneni wa 'ka we 'wubhu, 'ln ɔwɔnɔ 'nɔ mneni we 'ka we li. ³⁴ -We ka gbu -wa, mɔ -na 'ɔnumnɔli mia, -mɔ -na dɔlɔ mia.

A mnazi amiaa 'dɛ la, 'ln a 'ka -Zezu wu

³⁵ «A mnazi amiaa 'dɛ la, a jɔ -jɔlaa, amiaa 'napɛ -tu -nyumada. ³⁶ Zɔlubhonunya mia wa -kanyɔ mɔla 'ɔwɔkɔwafɛtɔ -gu wuda, a mɔ wa 'bhisa. Da k -ka luyi, k -ka kɔkɔ bhli, 'ln wa 'ka -bha -kɔlɔ k -yla -bha -bhlokpadɛ. ³⁷ Zɔlubhonunya -manɔ -kanyɔ -ka wa 'yɔlɔyɔgada yɔlɔ, 'wɔtɔtɔe -dɔkɔ mɔ wa -nɔ nya! 'ln nɛɛ aɔn -yla, gbuzɔnɔ -wa: k -jɔlaa k yia jɔa, k 'ka wa ladi, lililuu 'gbu. 'ln k 'ka we wa 'wɔladɔli. ³⁸ k -ka luyi, -de zɔlɔ -nyɔdɔlɔ, -de zɔlɔ -gu, k -ka wa 'yɔlɔyɔgada yɔlɔ, 'wɔtɔtɔe -dɔkɔ mɔ wa -nɔ nya! ³⁹ -We mia da, a 'nɔ we 'wɔla: bhla -we nya 'wienyɔ 'kaa yi, -buduu -kanyɔ -ka yaa we -yi, k 'na 'ka k 'yitide, k 'ka k -budu zɔ pla. ⁴⁰ Amia, a mnazi amiaa 'dɛ la 'yaa. Nu, bhla -we a 'nɔa -tɔlɔ, we nya Nyumɛɛ 'Yu yia yia.»

Zɔlubhononyɔ -zɔnɔ -yɔ zɔlubhononyɔ 'nyuu
(Mt 24.45-51)

⁴¹ Pielɔ yia k layɔbhaɛ: «Nyɔmaa -Kanyɔ, -amia -bhlo -na pɔla wee gbɔɔ nine yaayɔ, nyuma weee -ln mia we 'pɔlɔda yɔ?»

⁴² Nyɔmaa -Kanyɔ yia we 'bɔgɔpɔlɔ k -ylaɛ: «-kɔ -wa zɔlubhononyɔ tɔklɔ, 'ln k -yia gbu, sa k mia? Mɔ -wa, -kɔ, k -kanyɔ tɔa -budu -yɔ, k 'ka we 'yɔlɔyɔzɔ. 'ln lilibhla -ka bɛ, k 'ka zɔlubhononyɔ tɔlɔa lililɔ 'nyɛ. ⁴³ 'Wɔtɔtɔe -dɔkɔ mɔ k zɔlubhononyɔ kɔnɔ nya. k -kanyɔ -ka luyi, 'ln k 'ka k 'yɔ, -zugba k mɔ wee lubho nuda. ⁴⁴ 'ln nɛɛ aɔn -yla gbuzɔnɔ saɛ: k -kanyɔ yia -mɔ zuzɔnɔ weee k yoo 'nyɛa, k 'ka we 'yɔlɔyɔzɔ. ⁴⁵ We -ka nu, k zɔlubhononyɔ nɛɛ dɔlɔ zɔkɛ: «Na -kanyɔ mɔ -mɔ -gwɛda.» 'ln k yia zɔlubhononyɔ -yɔ lubhononyɔnɔ tɔlɔa bhɔtɔe bhli, k yia li, k yia 'ma, 'ln k yia k 'dɛ nɔ 'bhali. ⁴⁶ 'Yɔlɔ -we nya k zɔlubhononyɔ -mɔnɔ 'nɔa k -kanyɔ wuda -mɔ, 'ln bhla -we k 'nɔa -tɔlɔ, we nya -mɔ yia yia. Vua k -kanyɔ yia k, 'ln k 'ka k -kasɔlɔ 'wupa. Sa -Lago paa wa'a ɔwɔnɔa k gbu -yɔ -kasɔlɔ 'wɔ, 'sa. ⁴⁷ Zɔlubhononyɔ -kɔ -yia k -kanyɔ du-magbu, 'ln k 'mɔnɔa k 'dɛ la, k 'ka we lɛnɔ, gan -duun wa yia k 'paa. ⁴⁸ Zɔlubhononyɔ -kɔ 'nɔa k -kanyɔ du-magbu -yi, 'ln k nɔa gbɔnyuu lɛ, gan -sɛ wa paa k. 'ln nyumɛɛ -k wa 'nyɛa -lu duun yoo, 'mɔ wa yia -lu duun layɔbhaa.

'ln nyumɛɛ -k kwɛɛ wa zua -lu duun la, 'mɔ wa yia -lu duun layɔbhaa bhabha.

-Zezuu 'gbu -yɔbhubhɔlɔe yia nyɔmaa nyɔdɔlɔ -bhoa
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ «-Kosu ln -laa dudu -gu, 'ln na dɔlɔ 'yɔlɔbha 'yaa nu, we -nyuma -bha -bhlokpadɛ. ⁵⁰ Sɔasɛ -we -wa na ba-tizee -gbu, we lɛnɔe ln mia wuda dɔlɔe nya. ⁵¹ Amia dɔlɔ nu, duduɔ -nyɔmaa nyɔdɔlɔ ln -laa 'wɔtɔtɔe -dɔkɔ yɔ? -lnnya, ln nɛɛ aɔn -ylaɛ, -yɔbhubhɔlɔe ln -laa wa nyɔdɔlɔ. ⁵² We 'bhu -zɛɛn 'wɔ, nyɔmaa gbu -ka -budu yabhlo zɔ -mɔ, -yɔ wa yia 'bhubhɔlɔa. Ta yia 'sɔ -yɔ gwe 'paa, 'ln 'sɔ 'ka ta -yɔ gwe 'pa. ⁵³ Dide yia k 'yɔ -yɔkɔsɔlɔa, 'ln 'yɔ 'ka k dide -yɔkɔsɔlɔ. 'Nyaa yia k 'ɔwɔnɔyɔ -yɔkɔsɔlɔa, 'ln 'ɔwɔnɔyɔ 'ka k 'nyaa -yɔkɔsɔlɔ. 'Lowlii 'nyaa yia k 'yuu 'ɔwɔnɔ -yɔkɔsɔlɔa, 'ln 'yuu 'ɔwɔnɔ 'ka k 'lowlii 'nyaa -yɔkɔsɔlɔa.»

A 'nɔ bhlaa 'ji 'wɔ la
(Mt 16.2-3)

⁵⁴ -Zezu nɛɛ 'ya nyɔmaa -zɔ -ylaɛ: «Da yɔlɔ -ka lay-lumanɔ, 'ln a gbaa -bha -bhlokpadɛ nyu yia lua, 'ln we lɔa 'saa 'piɛn †. ⁵⁵ 'ln da 'yɔlɔ -ka 'wɔsɔ zɔlɔkɔpɛ -papa, a nɛɛ: «Sɔo yia yia», 'ln we yi 'saa 'piɛn, we 'nɔ muu? ††⁵⁶ Weɛɛ 'sɔ -nyɔmaa! -We weee pɔla dudu -gu -yɔ yɔlɔ, a -yi we 'ji. 'ln -we mia dɛsɛɛn 'pɔlɔda, a'a 'nɔ -muu 'wɔ la!»

-ln -yɔ -na tunyɔ 'nɔnɔnɔ 'wɔla?
(Mt 5.25-26)

⁵⁷ «Lɛɛ ka 'gbu, gbu mia tɔklɔ a 'nɔ we 'wɔsɔsɔlɔda dayia? ⁵⁸ Nyumɛɛ -ka -mɔ gbu 'wɔlɔ ladi, k -yɔ -mɔ 'sɔ -ka gbɔwubhunya 'yɔ mɔnɔda -mɔ, da a mia -sɔ 'yɔlɔgbɔlɔ, -ln 'yɔ 'klɔ, -ln -yɔ k 'sɔ 'ka gbu -bhia. k yi -mɔ gbɔwubhunya 'yɔ kwa, 'ln -mɔ yi -mɔ 'sɔlɔa yoo 'nyɛ, 'sɔlɔa yi -mɔ -kasɔlɔ 'wupa. ⁵⁹ 'ln nɛɛ -mɔ -ylaɛ: -ln 'nɔ -sɔ k 'wubhlɔlɔ -su wɔla, -ln 'na 'ka -mɔ 'tɔla.»

A 'bhiti amiaa dɔlɔ, we 'nɔ -muu, 'ln a tɔla

13 We bhla, Galilee -nyɔmaa -wa mia 'slaka -sada, sa duduɔ 'wɔlɔpɔlɔnɔ Pilatɔ 'bhaa wa, 'ln nyɔmaa tɔlɔa yia we gbaa yi -Zezu -yla. ² -Zezu yia we 'bɔgɔpɔlɔ wa -ylaɛ: «Amia dɔlɔ nu, waa Galilee -nyɔmaa wa 'bhaa, ma -wa gbɔnyuu -lɛnɔnya, we 'ka Galilee -nyɔmaa tɔlɔa 'wuzi yɔ? ³ -lnnya, ln nɛɛ aɔn -ylaɛ, a 'nɔ amiaa dɔlɔ 'bhiti, a 'dɛ weee yia tɔla wa 'bhisa. ⁴ 'ln nyɔmaa kugbua lɛ gbɛ-ta, -wa -gu Siloe we -wa tɔlɔlobudu 'kadu bhilɔlɔ, 'ln we yia wa 'bha, amia dɔlɔ nu, ma nɔa gbɔnyuu lɛ, ma -zia -Zeluzalɛmɔ -nyɔmaa tɔlɔa yɔ? ⁵ -lnnya, ln nɛɛ aɔn -ylaɛ, a 'nɔ amiaa dɔlɔ 'bhiti, a 'dɛ weee yia tɔla wa 'bhisa.»

Gblotusu wa laa *figɔsuu gbɔɔ nine

⁶ -Zezu 'pa 'yaa wa -yla gbɔɔ nine, k nɛɛ: «Nɔkpasu yabhlo faa k *-dɔkɔpaa *figɔsu. 'Yɔlɔ yabhlo nya, k yia we 'bhuee da mɔnɔ, 'ln k 'nɔ we 'bhue yabhlogɔkɔ 'wɔlɔ yɔ. ⁷ Tɔn, k nɛɛ k kpaaa lubhononyaa -kanyɔ -ylaɛ: «-ln yla,

† Wee dudu -muu -gu, 'yɔlɔ bhilɔlɔda 'nyu bhulɔa 'kɔmɔ. †† Wee dudu -muu -gu, 'yɔlɔ 'wɔsɔlɔdaa lilɔsɔlɔ -pɔpɛ laa sɔlɔ.

we -zu ta ni, -zugba na yi figisu -minu 'bhuee da, t'ln 'yi we 'bhue yabhlogbɔɔ. -ln -di we -gu! Lɛɛ ka 'gbu we klali dudu 'wu bhea?»

⁸ «ɔ kpaaa lubhonunyaa -kanyɔ nɛɛ ɔ -ylaɛ: «Na -kanyɔ, -ln ti -bha we, -zu -minu nya -slɔ, ln 'ka we -yɔ 'bhlu, 'ln ln 'ka -ylikpee zenzennu we gwe -yɔ slu. ⁹ -De we yi 'sa -mɔ tnu lugadaa. We 'ni tnu, 'ln -ln 'ka 'mi -yla gba, ln -di we -gu.» »

-Zezu jipea 'kwɛgɔŋwɔɔ yabhlo

¹⁰ Zuifuu Nyapeylt yabhlo nya, -zugba -Zezu mi nylma gbu -sloluda -Lagɔɔbudu yabhlo zɔ. ¹¹ We bhla, 'ŋwɔɔ yabhlo kaa gu -yɔ, ɔ mi -bha. -Zu kugbua lɛ gbeta 'wu 'kwɛzuzu 'kwnaa ɔ 'wu, 'ln ɔ 'ni mnɛni ɔ 'ka 'wu-glo tɔklu. ¹² Da -Zezu 'yia ɔɔ 'ŋwɔɔ -yɔ, ɔ yia ɔ la, 'ln ɔ nɛɛ ɔ -ylaɛ: «A ka amaa gu kwɛɛ 'tla!» ¹³ -Zezu palta ɔ ɔ -gu la, -bha -bhlokpade ɔ -gloa 'wu tɔklu, 'ln ɔ yia -Lagɔɔ 'ŋni mnɛni bhli.

¹⁴ -Zezu ka 'ŋwɔɔ -mɔni jipe Zuifuu *Nyapeylt nyaa 'gbu, -Lagɔɔbudu 'yugalɔnyɔ yia 'cɛ 'pa. ɔ nɛɛ nyumaa -zlo -ylaɛ: «-A ka 'yil gbelibhlo -a 'ka we nya lubho nu. A yi -moo nya amiaa 'dɛ jipea. We 'na -zɛl Nyapeylt nya -ni!»

¹⁵ Nyumaa -Kanyɔ yia we 'bigupali ɔ -ylaɛ: «Wɛl 'sɔ -nyuma, Nyapeylt nya a'a -sa amiaa 'bhli -yɔ amiaa -sokofal lubhu we 'wulili -gbo -yɔ -bhlo -bhloo, 'ln a'a kwa we 'madaa, we 'ni mɔ?» ¹⁶ 'ln Ablaamoo zuayliŋwɔɔ -mɔni, 'mɔ -Saatan gbuan, we -zu kugbua lɛ gbɛta ni, ln nɛɛ aɔn -yla 'lee, we mi nu, wa 'ka ɔ -blo Nyapeylt nyaa?» ¹⁷ -Zezu gbaa wɛl -minu, tɔun, zu yia ɔ tunyuma weee 'bha. 'ln -zugba gbu 'kadɔ weee ɔ mta lenuda, nyumaa -zlo li we 'muna.

Su wa laa *mutadi, we 'yaa gbuu nine
(Mt 13.31-32; Mk 4.30-32)

¹⁸ -Moo 'bigu, -Zezu nɛɛ: «Lɛɛ -lu -Lagɔɔ nyumaa 'wulapilte -yɔ we 'wuwlua, 'ln lɛɛ ln 'ka we 'wupalta?» ¹⁹ Su wa laa *mutadi, -we ka 'ya nyumɛ yabhlo glua ɔ kpa, 'mu we -yɔ we 'wuwlua: we mia, we yia su -zɛ, 'ln 'zianya yia we 'klyia -nyidi lulu 'subha.»

'Floo gɔɔ gbuu nine
(Mt 13.33)

²⁰ -Zezu nɛɛ 'yaaɛ: «Lɛɛ -lu ln 'ka -Lagɔɔ nyumaa 'wulapilte 'wupalta?» ²¹ Gɔɔ 'ŋwɔɔ yabhlo slua 'floo -bhuhuu kilo glu -bhlo 'ya gbu lu, ɔ bhɛta we, 'ln we yia 'yil, 'mu *-Lagɔɔ nyumaa 'wulapilte -yɔ we 'wuwlua.»

Plaluda poo
(Mt 7.13-14, 21-23)

²² -Zezu mi -Zeluzalemoo -gbɛln mnɛda, -zugba ɔ -yɔ nyumaa -slolusolue mni 'gbe 'kadɔ -yɔ 'gbe yua nukple. ²³ 'ln nyumɛ yabhlo yia ɔ layibhaɛ: «Nyumaa -Kanyɔ, nylma -wa 'kaa gbu 'wubhu, wa 'na 'ka 'wuzuu?»

-Zezu yia we 'bigupali wa -ylaɛ: ²⁴ «A 'tɛmani amiaa 'dɛ la, a 'ka plaluda poo 'wu 'plil. ln nɛɛ aɔn -yla, nu, nyuma -duun yia -bhaa 'plilte laylaa, 'ln wa 'na 'ka we

mnɛni. ²⁵ Da -buduu -kanyɔ -ka 'wusɔ, ɔ -ka ɔ -budu -gbali, 'ln a tua 'pipee. A bhli -buduu bhlibhli, 'ln a gbaaɛ: «Nyumaa -Kanyɔ, -ln -kali -bha -aɔn -yla.» We 'bigu ɔ yia 'palta aɔn -ylaɛ: «ln 'ni amiaa 'bhuluda da -yi!» ²⁶ Tɔun, 'ln a gbaa ɔ -ylaɛ: «-A -yɔ -mi 'sɔ ka li, 'ln -a yia 'ma dabudu, 'ln -ln yia -amiaa 'gbee -gblogblu 'wu nyuma -slolu!» ²⁷ Gbaa ɔ yi 'yaa aɔn -ylaɛ: «ln 'ni amiaa 'bhuluda da -yi. Amia weee nua gbonyuu lɛ, a vla 'mi gwe!» ²⁸ Da a yia *Abalamoo, *Izaki, *Zakɔbu -yɔ -Lagɔɔgbuu -falpanya weee 'yia, -Lagɔɔ nyumaa 'wulapilte 'wu, 'ln wa 'ka amia 'pipee viteli, -bha a yia wia, 'ln a 'ka gla 'wulil! ²⁹ 'Ylɔ 'wusɔluda, 'ylɔ bhililida, 'ylɔ 'wusɔluda lilisɔlɔ -yɔ kɔpɛsɔlɔ, -mɔ nyuma yia 'bhua, 'ln wa 'ka dabudu li -Lagɔɔ nyumaa 'wulapilte 'wu. ³⁰ 'ln -slɛɛn da, -wa -gaa lu, tɔlua yia 'yuganya -zɛa, 'ln -wa -gaa 'yu, -maa tɔlua yia luganya -zɛa.»

-Zezu wia -Zeluzalemoo 'gbu
(Mt 23.37-39)

³¹ We bhla, Falizunyuma tɔlua bɛa -Zezu kwesi, 'ln wa nɛɛ ɔ -ylaɛ: «-ln 'bhu da, -ln mni da -putu. Nu, Ewlodu 'yibha ɔ 'ka -mi 'bha.»

³² -Zezu yia we 'bigupali wa -ylaɛ: «A mni, a gba -to-too -bho -nyumɛ mia ni -ylaɛ: zuzu 'nyii na vua, 'ln na jipea guzunya -zɛɛn -yɔ cɔzi. 'ln we 'yil taa zɔ na bhla na lubho. ³³ Nu, -zɛɛn, cɔzi -yɔ cɔziɛlu, we mi nu, ln zu na nɔnɔɛ 'yliɔ. Nu, wa 'ka -Lagɔɔgbuu -falpanyɔ 'bha 'gbe -putu -gu, we 'ni 'yil nani, 'mu we 'ni -Zeluzalemoo 'wubhu.

³⁴ «-Zeluzalemoo -nyuma, -Zeluzalemoo -nyuma, amia -wa bhaa -Lagɔɔgbuu -falpanya, 'ln nyuma -Lagɔɔ paa aɔn yoo, -wa bhaa wa gbaku 'wu. Bhla weee nya, sa nynu gugwɛlta we 'yua 'wlu we -kapue zɔ, 'ln we gbliya we -gu la, ln 'yibha ln 'ka 'sa aɔn 'wlugwɛlta, 'ln a 'ni we -yɔŋwɔ. ³⁵ We 'gbu, -Lagɔɔ yia amiaa -budu 'kadu sɔlu lapalɛ. 'ln ln nɛɛ aɔn -ylaɛ: a 'na 'ka 'maslɛɛn 'mi 'yi tɔklu, 'ln bhla -we nya a 'kaa gba nu, «Nyumɛ -ɔ yia Nyumaa -Kanyɔ 'ŋni nya, -Lagɔɔ ŋwana ɔ 'nyu la», 'ln we bhla 'kaa nyini.»

-Zezu jipea guzunyɔ yabhlo, Zuifuu Nyapeylt nya

14 Zuifuu Nyapeylt yabhlo nya, Falizunyumaa 'yugalnyaa 'yabhlo laa -Zezu ɔ 'dɛɛ -gbe, ɔ -yɔ ɔ 'ka li dabudu. -Zezu plaa ɔ -budu zɔ, -zugba Falizunyuma -wa mia -bha, -maa yla ɔ tenyii. ² -Zugba nyumɛ yabhlo kaa 'yilyilgu -yɔ, -mɔ 'yiligbe ɔ 'yu. ³ 'ln -Zezu yia -Lagɔɔ titee gwesanya -yɔ Falizunyuma layibhaɛ: «'Lee, -amiaa tite nyɛ nyumɛ 'yoo yaayɛ, we'e 'nyɛ ɔ 'yoo, ɔ 'ka nyumɛ jipe Nyapeylt nyaa?»

⁴ 'ln wa 'ni 'yibha wa 'ka we 'bigupali. -Zezu 'bhitiya ɔ guzunyɔ -gbe la, 'ln ɔ yia ɔ jipe. 'ln ɔ nɛɛ ɔ -yla: -ln mni. ⁵ 'Bhie, ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Aɔn glaa -nyumɛ yabhlo, -de ɔ yuu, ɔ -ka -kl 'wubho, ɔ 'na 'ka -mɔ ɔ -saa, yaayɛ -de ɔ bhlii, we -ka -kl 'wubho, ɔ 'na 'ka -mɔ we -sa Nyapeylt nyaa?»

⁶ Da -Zezu gba 'saa, wa 'ni mnɛni wa 'ka we 'bigupali ɔ -yla.

-In 'na 'bhulu -na 'de 'wu nyume 'kadu 'bhisa -ni

7 -Wa wa laa wee 'feti -gu, -wa mla 'bi -zochu 'wobhuda, -Zezu 'yia wa -y, 'in k yia wa gbusu nine -muni 'pali: 8 «Da nyume yabhlo -ka -mi la 'hgwakwafeti -gu, -in -ka -mochu nyini, -in 'na -dulu 'bi -zochu mla 'yugbein -gu la -ni. -We ka gbu -wa, nyume -k ka -vaci -zia -mi, -de wa ka -mochu laa! 9 'In nyume -k laa a 'de 'schoo wee 'feti -gu, k -ka yi, 'in k 'ka -mi -yia gbae: «-In 'nye k 'bi -muni, zu nya -na yia 'wuscha, 'in -in 'ka lugbein ladia mni. 10 Nu, da nyume -ka -mi la 'feti -gu, -in -ka -mochu nyini, -in mni -in -du lugbein la. 'In -k laa -mi da k -ka yi, 'in k 'ka -mi -yia gba: «Tale, yi, -in 'ka 'bi -zochu -gu ladu.» Tschu, 'in -muni yilimanta -na 'hni, nyuma -wa -in -y wa 'schoo mla lililu gwe 'yiliya 'wu. 11 Nu, nyume -k yilimanta k 'de, zochu -Lago yia k belta, 'in nyume -k belta k 'de zochu, 'yilimanta -Lago yia k.»

-Wa a 'kaa la lililu -y

12 'Bhie -Zezu nee -k laa k -yiae: «Da -in -ka lililu lenu, -in 'na lali -na 'talea, -na bhelia, -na zuaylinyuma -y -na -lima 'hnumnnyaa 'dekpua -ni. Nu, zochu wanuu 'yil -ka nyini wa -ka -mi la, -zugba -we -in nua le we 'bigu wa 'pali. 13 Nu, -in -ka 'feti lililu lenu, -in la bobabhanya, 'kukunya, 'tigitigunya -yochu 'lililu. 14 Nu, -in -ka 'sa nu, -zugba, 'wututue -dloch mni -na -nu nya. Wa 'ni mnene wa 'ka -mi -lu yabhlogbchoo 'nye we 'bigu. Nu, -Lago yia we 'bigupali -mi -yia. Da nyuma tiklu yia tilitnya glaa 'wuscha, we zochu.»

'Feti 'kaduu gbusu nine
(Mt 22.1-10)

15 -Muni 'bigu, nyuma -wa mla lililu gwe, wa glaa -nyume yabhlo 'nua welunya -muni, k nee -Zezu -yiae: «Nyume -k yia lia -Lagochu nyumaa 'wlulapilgbe 'wu, 'wututue -dloch mni -mochu -nu nya.»

16 -Zezu nee k -yiae: «Nyume yabhlo -saa 'feti 'kadu, 'in k yia nyuma duun la. 17 Lilibhla bea, 'in k yia k zochu honuny yabhlo tie, k gba -wa k laa -yiae: «A yi, nu, lililuu pipie ka bhia.»

18 «'In wa 'de weee yia gbagbie bhli -bhlo -bhlo nu, «-in ti -amlaa -yochu 'wu». Tlanu nee k zochu honuny -yiae: «In ka kpa yabhlo zochu, 'mu na mni 'yia -kpa. We 'gbu, -mi na bhuhoe, -in ti na -yochu 'wu.» 19 'In 'yabhlo nee k -yiae: «In ka 'bhli kugbua zochu, 'mu na mni laylala. -Mi na bhuhoe, -in ti na -yochu 'wu.» 20 -Budu nee 'ya k -yiae: «Desleen na bhua da 'hgwakwada. We 'gbu, in 'ni mnene in 'ka mni.»

21 «Zochu honuny 'bhitia lu k -kanyochu -gbe, 'in k yia we 'bigu -dunya k -sali. 'In -buduu -kanyochu yia 'ce -papie bhli. 'In k nee k zochu honuny -yia: «-In mni 'gbe nukple sli, -mochu we -gblgblunya -yochu we -gwelanya -gu, -in -yochu bobabhanya, 'kukunya, 'lililu -yochu 'tigitigunya yi.»

22 -Muni 'bigu, zochu honuny yia, 'in k nee: «Na -kanyochu, -we -in gbaa in nu le, in ka we lenu. 'In 'bu tulu yi 'yaa 'wutu.» 23 'In -buduu -kanyochu nee k zochu honuny -yiae: «-in mni, -in 'pilil -gwelanya -gu, we -yochu kpa -yoonya

'wu, 'in -wa -in -ka 'yil, -in gba wa -yia -gla nya, wa yi na -gbe. 'In na -budu 'ka ye. 24 In nee aini -yiae: waa tianyu -ma -wa in laa, wa 'yabhlogbchoo 'na 'ka na 'feti -gu -lu li.»

Sa wa 'kaa -Zezu 'bi nu, mu ni
(Mt 10.37-38)

25 Nyumaa -zochu -yochu -Zezu mi 'yloogblu nuda, k 'bhitia wa -gbe, 'in k nee wa 'de weee -yiae: 26 «Nyume -k -ka 'mi 'bi yi, in namani k dudu, we 'ka k dide, k 'nyaa, k 'hgwakw, k 'yua, k bhelia, k bhochu -yochu 'debbie -gbolu 'wuzi. We 'ni -muni, k 'ni mnene k 'ka na 'bunochu -ze. 27 'In nyume -k 'ni k staslee *su 'wobhu, k 'ka 'mi 'bi yi, k 'ni mnene k 'ka na 'bunochu -ze.

28 «Nu, amlaa lu -nyume -mochu, -k gba k 'ka -budu 'kadu 'subha, 'in kochu -du la, kochu zeli 'gwezi -we mla k kwaa? 'In -de weee 'gwezi mnene we 'ka weee -budu bhlaa? 'In kochu yibheli we 'jia? 29 We 'ni -muni, k -ka weee -buduu gwe glu pali, k kochu -ka we 'subhasubhee -yochu -hali, -wa weee yia -bha 'yia, 'in wa bhli k nyante?

30 Gbaa wa yiae: «Nyume -mochu bhli -buduu subhasubhee, 'in k kochu yia we -yochu.»

31 «'Sa -bhlokpade, nyumaa 'wlulapilnyochu yabhlo kaa 'sluja 'wlu glu 'schoo 'wlu kugbua, k -ka gba, k 'ka nyumaa 'wlulapilnyochu -putu -k kaa muni 'sluja -zakpa 'kochu -gbe tu kwa, la k dia, 'in k yibhaa k 'de la: «Lee, in mnene in -yochu k 'ka tu gu?» 32 We -ka k 'ni we mnene, 'in k tiea nyuma, nyumaa 'wlulapilnyochu -mochu -gbe. Da -mochu -tlulua -sli k -yochu la, 'in k 'ka -mochu -yia gba 'wututue -dloch -tu wa nyil.

33 «'Sa -bhlokpade, nyochu nyochu -ka amlaa lu -nyume nya -mi, k 'ni kochu -kakalu weee -bli -gu 'pali, k 'ni mnene k 'ka na 'bunochu -ze.»

Gumu -we 'bhua 'hnywe
(Mt 5.13; Mk 9.50)

34 'In -Zezu yia we -gudie: «Gumu mla, -lu -zochu -wa. 'In gumu -ka 'hnywe 'bhua, sa wa 'ka we namania?

35 We 'ni 'yilani, dudu -nu nya, we 'ni 'yilani -ylikpeduduu -nu nya. 'Pipee wa vitelia we.

«-k -ka we 'nuni -yukwli 'wlu -ka, k 'nu we.»

Bhlabhle mnuaa gbusu nine
(Mt 18.12-14)

15 'Yil yabhlo nya, *nisun -gwezisanya -yochu gbunyu -uu kwe -cian tulu bea -Zezu kwesi, wa 'ka k weli yukwli pulu. 2 Faliznyuma -yochu -Lagochu titee gwesanya saa -Zezu 'hni, wa nee: «Nyume -mochu kpa gbunyuuu kwe -cian kochu 'schoo nya, 'in k -yochu wa lia dabudu!»

3 'In -Zezu yia wa gbusu nine -muni 'pali: 4 «Amiaa lu -nyume yabhlo -ka bhlabhle glu gbu -ka, we lu -bhlabhle yabhlo -ka mni, k 'ni mnene k 'ka we glu -mni 'ya kugbua le gbomni lida tu? K 'ka weee -bhlo mnua 'yiliblanua mni, 'in k ka we 'yil? 5 'In da k 'yia we bhlabhle, k dlu namania, k yia we -bli gba lapali. 6 K nyina k -buduwee, tschu, k laa k 'talea -yochu ladunya, 'in k nee wa -yiae: «A -yochu 'mi 'schoo li 'muna. Nu, na bhlabhle mnua, in ka we 'yil!»

7 «'ln nɛɛ aɪn -yla, 'sa -bhlokpade, gbunyuu -lenunyɔ yabhlogbɔɔ 'bhua ɔ gbunyuu 'bu 'gbu, 'muna 'kadu mɪ yalɪ. Nyuma tɪklɪu glɪ -mnua 'ya kugbua ɛ gbomnua, -wa pupalɪa 'wlukɔɔn la nɪ, wa gbu 'nɪ dɪu 'bhiti gbu 'wɔlapɪlɪ, wee 'muna -zi wa -nu 'wu.

'Gwezii tama mnɔaa gbuu nine

8 «Yaayɪ, 'ɲwɔnɔ yabhlo kaa 'gwezi tama kugbua, 'ln we 'yabhlo -ka mnɔ, ɔ 'nɪ mneni ɔ 'ka 'napɛ -nyuma, 'ln ɔ 'ka -budu ɔ laylipe, ɔ 'ka we dataɪ yɛɛɛ, 'ln ɔ 'ka we 'yu? 9 'ln da ɔ 'ya wee 'gwezii tama -bhlo, ɔ laa ɔ 'talea -ɔy ɔ ladɪnya, 'ln ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «A -ɔy 'mɪ 'sɔ li 'muna. Nɪ, na 'gwezi tama -bhlo mnɔa, ln ka we 'ylɪ»

10 «'ln nɛɛ aɪn -yla 'sa -bhlokpade, gbunyuu -lenunyɔ yabhlogbɔɔ 'bhua ɔ gbunyuu 'bu 'gbu, 'muna 'kadu mɪ -Lagɔɔ 'anzɪ nyɪdɪ.»

Mnɔmnɔyuu gbuu nine

11 -Zezu nɛɛ 'yaɛ: «Nyɪmɛ yabhlo ka nukpasɪyua 'sɔ. 12 'Bɪsɔbhayɪ nɛɛ ɔ dide -ylaɛ: «Dide, -na 'bɪ -ln 'ka yaa -aɪn -ɔy tɪ nɪ, -ln dlɪli we, 'ln -ln 'ka na -nu wla.» 'ln wa dide yia wee 'bɪ ɔ 'yua sɔbhie 'wɔladlɪli.

13 «'Yɪ 'sɔ -ɛ 'pɪla, 'ln ɔ nyimesɔyɪ yia ɔnɔɔ wee 'bɪ pɛɪɪ 'pa. ɔ 'bhua we 'gwezi 'wu, 'ln ɔ yia dudu -putu -gu mɪ 'pɪpɪ. -Mɔ ɔ -nyumɔnua wee 'gwezi, pɔɪnplagbɔɔ ɪnue nya. 14 Da ɔ bhɪa ɔ 'gwezi weee nyumoe, 'ln ɲwɔ 'kadu yia wee dudu -gu yɪ. Tɔn, ɔ 'nɪ lilɪli -kaa 'gbu, 'ln ɲwɔ yia ɔ 'bhabhɛ bhli. 15 -Bha ɔ mnɪa -slɛɛn wee dudu -gɔɔ nyɪmɛ yabhlo -gɛɛ lubho nua. 'ln -mɔ yia ɔ -mɔ kpaɪa kwa, ɔ 'ka -bobo ɲwɛkɪ. 16 ɔ 'yɪbha yaa gwesi -we -bobo lia, ɔ 'ka we li. 'ln nyɪmɛ yabhlogbɔɔ 'nyɛ we ɔ.

17 «Tɔn, ɔ dɪ -saa ɔ zukpa, 'ln ɔ nɛɛ: «Na didee lubhonunya ka lilɪli duun, wa 'nɪ mneni, wa 'ka we li. 'ln, -zugba, -amɪ, na tɪ ɲwɔ nya -selɪ. 18 Didee -gɛɛ na yia lubhɪtia, 'ln ln 'ka ɔ -yla gbaɛ: «Dide, ln ka gbunyuu ɪnu -Lagɔ -yla, 'ln ln yia -mɪ -yla we ɪnu. 19 'ln 'nɪ -slɛɛn we 'kɪ -ka, -ln 'ka 'mɪ la -na 'yu. Nɪ, 'bhu 'mɪ 'wu -na lubhonunyaa 'yabhlo 'bhisa.» 20 ɔ -sɔa 'wu, 'ln ɔ yia ɔ didee -gɛɛ lubhɪti.

«Da ɔ -tlɪɪɪa -slɔ -budɔɲwɛɛ -ɔy la, ɔ dide yia ɔ -ɔyɪ. 'ln nyazɪ yia ɔ 'wu yɪ bhabha, ɔ -ɔy -gwagwɛ mnɪa ɔ yoo, 'ln ɔ yia ɔ gbɪɪli. 21 Tɔn, ɔ 'yu nɛɛ ɔ -ylaɛ: «Dide, ln ka -Lagɔ -yla gbunyuu ɪnu, 'ln, ln yia -mɪ -yla we ɪnu. 'ln 'nɪ -slɛɛn we 'kɪ -ka, -ln 'ka 'mɪ la -na 'yu.»

22 «'ln ɔ dide nɛɛ ɔ ɔlubhonunya -yla: «A 'pulo! A -la ɔ 'yɪlinanɔ -bana yabhlo. A -pla we ɔ 'wu, a fa ɔ sɔwulu sɔ 'wu, a -pla ɔ -sakwɪa bhɪ 'wu. 23 'Bhli -dɔɔgbu palɪa dɛ 'kɪ, a -ɔy we yɪ. A 'bha we, 'fɛtɪ -wa! -A 'ka li! 24 Nɪ, na yu mɪa da, ɔ ka tɪ, 'ln ɔ yia ganɔ, ɔ ka mnɔ, 'ln ln yia ɔ 'ylɪ.» 'ln wa yia 'fɛtɪ -sasɛɛ gwɛdɪ.

25 «We bhla, -zugba ɔ 'yu kpaɪa mɪ lubho nuda kpaɪa. ɔ mɪ -zɔɔ yida, da ɔ ɔpaa -budɔɲwɛɛ, 'ln ɔ yia lɔɔ -ɔy -lɪlii wɛɪ 'nu. 26 ɔ laa ɔlubhonunyɔ yabhlo, 'ln ɔ yia ɔ layɪbha: «Lee, ɪɛ -lu nu ɪɛa?» 27 ɔlubhonunyɔ yia we 'bɪgɔpalɪ ɔ -ylaɛ: «Na bheli yia lu, we 'gbu, 'kɪkabhlii -dɔɔgbu -a 'sɪalɪa, 'ln -na dide yia we 'bha. -We ka gbu -wa, ɔ ka 'kuayli, 'ln ɔ yia ɔ 'ylɪ.»

28 «'ln ɔ 'yu kpaɪa yia 'ɛɛ 'pa, ɔ nɛɛ ɔ 'nɪa -budɔɲwɛɛ nyɪni. ɔ dide 'tɪaa, 'ln ɔ yia ɔ bhuhhoe nɪ, ɔ mɪ -budɔɲwɛɛ. 29 'ln 'yu yia we 'bɪgɔpalɪ ɔ dide -ylaɛ: «Tɪlɪ, ln ka -mɪ -yla lubho nɔ -zu duun nya. 'ln 'nɪ -slɔ -na wɛɪ yabhlogbɔɔ 'nɔɲwɛ -sa. 'ln -zugba, -ln 'nɪ -slɔ -amɪ wɪyɪ yabhlogbɔɔ 'nyɛ, ln -ɔy na -lima 'ka 'fɛtɪ -sa. 30 -Na 'yu -ɔ -nyumɔa -na -li 'naabɪzɪɲwɔnɪ nya nɪ, mɔ yia lɔɔ 'gbu, 'ln -ln yia 'kɪkabhlii -dɔɔgbu 'kadu -a 'sɪalɪa nɪ 'bha!»

31 «ɔ dide nɛɛ ɔ -ylaɛ: «Na 'yu, -mɪ -ɔy 'mɪ mɪ 'ylɪ weee nya. -Lu weee ln kaa, we mɪ 'ya -na -nu nya. 32 Nɪ, -na bheli -na yia da -ɔy, ɔ ka tɪ, 'ln ɔ yia ganɔ. ɔ ka mnɔ, 'ln ln yia ɔ 'ylɪ. We 'gbu, -a mneni, -a 'ka 'fɛtɪ 'kadu -sa 'mu -na nya.»

-Luu 'yɪyɪzɔnyɔ 'nyuuu gbuu nine

16 -Zezu nɛɛ ɔ 'bɪnɔnyɪa -ylaɛ: «'Yɪ yabhlo nya, 'ɲɔmɔnyɔ yabhlo ka ɔ zɔzɔnɔɔ 'yɪyɪzɔnyɔ yabhlo, 'ln nyuma yia ɔ -yla fɛn 'tubhua mɪ nɪ: «-Na zɔzɔnɔɔ 'yɪyɪzɔnyɔ mɪ -na zɔzɔnɔ -nyumɔa.» 2 Tɔn, ɔ yia ɔ zɔzɔnɔɔ 'yɪyɪzɔnyɔ la, 'ln ɔ nɛɛ ɔ -ylaɛ: «ln ka 'dɪ 'nyuu 'nɔ -na gbɛgbɛɪn. Lubho -we -ln nua, -ln -slɔlu 'mɪ we 'kɪ. -We ka gbu -wa, -ln 'na 'ka -slɛɛn na zɔzɔnɔɔ 'yɪyɪzɔnyɔ -zɛ.»

3 «'ln ɔ lubhonunyɔ nɛɛ ɔ 'dɛ dɪ zɔɛ: «Na -kanyɔ -ka 'mɪ kwnɛɛ -sa, sa ln 'ka we nua? 'ln 'nɪ late, ln 'ka kpaalubho nɔ. 'ln, ln 'ka -kɪn, zu -mɔɔ bhala 'mɪ. 4 Aa! Da na -kanyɔ -ka 'mɪ kwnɛɛ -sa, -we ln 'kaa ɪnu, 'ln nyɪma tɔɪa 'ka 'mɪ 'bɪ 'nyɛ, ln -yɪ we!»

5 «'ln -wa ɔ -kanyɔ kpagbu mɪa 'wɪ, ɔ yia wa la -bhlo -bhlo. ɔ yia tɪanɔ la, 'ln ɔ nɛɛ -mɔ -ylaɛ: «Na -kanyɔ kpagbu zuma mɪ -mɪ 'wɪa?»

6 «-Mɔ yia we 'bɪgɔpalɪ ɔ -ylaɛ: «'Kɪ -balii glɪ gbu mɪa 'mɪ 'wɪ.»

«'ln ɔ nɛɛ -mɔ -ylaɛ: «-Na 'sebhɛ nɪ, -ln -dɪ la slɔ, -ln ɔɛɪ glɪ 'sɔ 'ya kugbua.»

7 «-Mɔ 'bɪgɔ, 'ln ɔ lubhonunyɔ yia 'yabhlo layɪbhaɛ: «'ln -mɪ, kpagbu zuma -ln ka 'wɪa?»

«'ln -mɔ yia we 'bɪgɔpalɪ ɔ -ylaɛ: «'Mɔ bii glɪ gbu.» «ɔ nɛɛ ɔ -ylaɛ: «-Na 'sebhɛ nɪ, -ln ɔɛɪ glɪ -mnua.»

8 «Nɪ, -luu 'yɪyɪzɔnyɔ 'nyuuu -kanyɔ yia ɔ 'ɲɔ kwɪɪ ɔ nacɪkake 'gbu.» 'ln -Zezu yia we 'wɪubha, gbagbɛ nyɪa: «Nɪ, dudu nɪ -gɔ -nyɪma ka nacɪ 'nyuu wa 'dɛkpua nyɪdɪ, we 'ka zɪ 'kɪ -nyɪma -zi.»

9 -Zezu yia we -gudɛ: «'ln nɛɛ aɪn -ylaɛ: a dɪɪ nyɪma 'tale, dudugɔɔ 'ɲɔmɔnɪɪ nya. Zɪ we yia aɪn 'wɔbɔa, 'ln wa 'ka amɪaa 'lakpasu kpa, -Lagɔɔ -zɔɔ.

10 «Nyɪmɛ -ɔ mɪa tɪklɪ -li yua -sesɛɛ ɪnuda, ɔ tɪklɪ 'ya -li 'kadu ɪnuda. Nyɪmɛ -ɔ 'nɪa -mɪ tɪklɪ -li yua -sesɛɛ ɪnuda, ɔ 'nɪ 'ya tɪklɪ -mɪ -li 'kadu ɪnuda. 11 A 'nɪ -mɪ tɪklɪ, 'ln a 'ka dudu -gɔɔ 'ɲɔmɔnɪɪ -we bhua la kpa, nyɔ 'ka aɪn 'ɲɔmɔnɪɪ -zɔnɔ yoo 'nyɛa? 12 'ln a 'nɪ -mɪ tɪklɪ, a 'ka nyɪma -putuu -lu kpa sa -yɪbheli, -we -wa amɪaa -nɔ, nyɔ 'ka we aɪn 'nyɛa?»

A 'na 'bhulu 'gwezi 'wu amiaa -kanyo nya -ni

¹³ «Lubhononyo yabhlogboko 'ni mneni ko 'ka -cian 'so -yla lubho nu. Nu, 'yabhlo ko yia 'wunya, 'in ko 'ka -bhloo zekali. 'Yabhlo -yo ko yia lanɛa, 'in -bhlo 'ka ko dudunyumanu. A 'ni mneni a 'ka -Lago -yo 'gwezi -yla lubho nu dabudu.»

-Zezu gbalta Falizinyuma -gu

(Mt 11.12-13, 5.31-32; Mk 10.11-12)

¹⁴ 'Gwezi nani Falizinyuma duduu 'gbu, wa 'nua welunya -muni, -zugba wa pali -Zezu gla. ¹⁵ -Zezu nɛɛ wa -ylaɛ: «Amia nua amiaa 'de nyuma tiklu 'wu nyuma 'yiliya 'wu, 'in -Lago -yi amiaa dli. Nu, -we mia 'kaduu nyuma 'yiliya 'wu, 'wu -Lago nya we.»

¹⁶ «We 'ka 'Zan -Batisu bhla yli, -zugba Moizu titee 'sebhe -yo -Lagobbu -falpanyaa 'sebhe mi la. We 'ka wee bhla 'wubhu, -Lagoko nyumaa 'wlulapilgbu wa gba. 'In nyuma duun gua la, wa 'ka we zo pla. ¹⁷ Nu, yali -yo duduu mneni we 'ka labhu. 'In titee celuu 'ya yabhlogboko 'ni mneni we 'ka 'sa labhu.»

¹⁸ «Nyume -ko -ka ko 'njwoko kwnɛɛ -sa, ko -ka 'njwoko -putu kwa, gbunyu ko nua ɛ. 'In -ko -ka kwnɛɛsanjwoko kwa, gbunyu -moko nua ɛ.»

'Nnumnonyo -yo bobabhanyo -Lazali

¹⁹ -Muu 'bigu, -Zezu yia wa gbuu nine -muni 'pali: «'Nnumnonyo yabhlo mi bhaa, 'yilinako -naanya ka -vale 'tea, 'mu ko plaa 'wu. 'In 'yli weee zli, ko saa 'fetu 'muna nya. ²⁰ -Muu bhla, bobabhanyo yabhlo wa laa -Lazali, -ko ka ku 'gbia 'bhua la, -moko pi ko 'njnumnonyoko -buduɔwee la. ²¹ 'In lililunya -we bhla ko 'njnumnonyoko 'tabhle zo, -Lazali 'yibha yaa ko 'ka we li. 'In -zugba gwunya menu ko 'gbia 'yli la.»

²² «'Yli yabhlo nya, bobabhanyo yia tli. 'In -Lagoko 'anzunya yia ko Ablaamu kwesi kwa. 'Nnumnonyo -moko yi 'yaa tli, 'in wa yia ko 'bhlu. ²³ 'Nnumnonyo mi stada -moko tilitunya duduu -gu, ko 'bhua 'wlu 'wu, 'in ko yia Ablaamu -yoyi 'piki, -zugba -Lazali mi -moko kwesi. ²⁴ Toot, 'in ko yia 'wukupi: «Dide Ablaamu, -in 'yili 'mi nyazi, -in tie -Lazali, ko 'ka ko -kwitayaa 'mne 'nyu lu fa, 'in ko 'ka na mu -gu lawoko. Nu, in mi stada bhabha -seli -kosu 'wu.»

²⁵ «'In Ablaamu yia we 'bigupali ko -ylaɛ: «Na 'yu, -in 'pa -bha dli nu, -in ka -nanuu zuzoko weee 'yi zlume duduu -gu, -zugba -Lazali sia. -Sleen, wa mi -Lazali dli -belu -yopaldia -seli, -zugba -mi -na sia. ²⁶ 'In 'ya, 'gbi-wlu 'kadu mi a -yo -ain 'so nyidu. We 'gbu, nyuma -wa 'yibhaa wa 'ka -amiaa -gbe 'bhu, wa 'ka amiaa -gbe mnu, wa 'ni we mneni. 'Sa -bhloo 'de, da -in mia, nyume yabhlogboko 'ni mneni -moko 'ka 'ya -moko 'bhu, 'in -moko 'ka -amiaa -gbe yi.»

²⁷ «'In ko 'njnumnonyo nɛɛ: «Dide, -mi na bhuhoe, we -ka 'sa -mi, -in tie -Lazali na didɛɛ -buduɔwee. ²⁸ Nu, in ka bhelia gbu, -Lazali kwa wa weli, wamia yi 'ya stasia -muni yi.»

²⁹ «Ablaamu yia we 'bigupali ko -ylaɛ: «Na bhelia ka Moizu titee 'sebhe -yo -Lagobbu -falpanyaa 'sebhe kwɛɛ, -we we gbaa wa -yla, wa zu we 'nuɔwe!»

³⁰ «'In ko 'njnumnonyo nɛɛ: «Dide Ablaamu, gbuzoko -wa, mu -nanu -wa 'bhie, nu, nyume yabhlo -ka -seli 'bhu tilitunya -gbe, ko -ka wa weli kwa, 'in wa 'bhita wa dli.»

³¹ «'In Ablaamu nɛɛ ko -ylaɛ: «We Moizu titee 'sebhe -yo -Lagobbu -falpanyaa 'sebhe gbaa, wa 'ni we 'nuɔwe zu, nyume 'de yi 'wusoko tilitunya glaa, ko yi wa weli kwao, wa 'na 'ka ko weli 'wuɔwuu.» »

Gbunyu -yo nyume -yogbu 'wutitli

(Mt 18.6-7, 21-22; Mk 9.42)

17 -Zezu nɛɛ ko 'bunnya -ylaɛ: «Gbu -we 'kaa nyuma gbunyu lukwa, we mi la 'koko. Nyume -ko ka -gbe wee gbunyu -ka 'bhu, gbunyu mi ko -nu nya.

² 'In wa -ka ko tukpa 'kadu -bli -yo gbuanu, wa -ka ko gumunu lu viteli, we nani 'yli ko -nu nya. Ko yi 'yilaasi -manu 'yabhlo gbunyu lukwa. ³ A zu amiaa 'de 'yiyi!»

«-Na bheli -ka gbunyu lenu, -in pali we ko -yla la. Ko -ka we yibheli, -in ti ko -yogbu 'wu. ⁴ -Na bheli -ka -mi -yla gbunyu lenu -zakpa gbeso 'yli -bhlo nukple, 'in ko -ka -na -gbe yi, ko -ka we yibheli, wee 'yli -bhloo 'de nya -zakpa gbeso, -in ti ko -yogbu 'wu.»

-In 'ylimanu -amiaa dliuzue -guwula

⁵ 'Yli yabhloo zli, -Zezu tietienya nɛɛ ko -ylaɛ: «Nyuma -Kanyo, -in 'ylimanu -amiaa dliuzue -guwula.»

⁶ 'In Nyuma -Kanyo yia we 'bigupali: «Amiaa dliuzue -ka -mi 'kienyi mutadu 'ya 'bhisa, a mneni a 'ka su -muni -yla gba: «-In 'tlu, -in 'ka -na 'de faa mnu gumunu lu», 'in we zua ain 'nuɔwe.»

Lubhononyo nuni -lubho

⁷ «Sa 'bhisa: ain glaa, nyume yabhlo ka lubhononyo yabhlo, kpaapano nya, 'noko 'yiyizonyo nya. Da -moko -ka kpaa 'bhu, ko -ka -moko -yoyi, ko yi -moko -yla gba: «-In yi slui, -in 'ka lili?» ⁸ -Innya, nu, gbaa ko yia ko -ylaɛ: «-In pi na lilili, -in 'bhiti -na -bana. -In wla na lilili, in -ka lilie bhla 'bhie, -in 'ka -na -nu li.» ⁹ Ko 'ni mneni ko 'ka ko lubhononyo fuo 'pa, -we ko gbaa -moko -yla, -we -moko nua ɛɛ 'gbu, we 'ni muu? ¹⁰ 'Sa we mi 'yaa amiaa -nu nya: -we weee -Lago gbaa a nu ɛ, a -ka we lenu, a gbaɛ: «Lubhonunya -kpua -amia -mia, -we -Lago gbaa -a nu ɛ, 'mu -a nua ɛ.» »

-Zezu jipea *solbhanya kugbua

¹¹ Da -Zezu mia -Zeluzalemu munda, 'in ko yia Samalii -yo Galilee 'wugbelida 'plulu. ¹² Da ko plaa 'gbe yabhlo nukple, 'in *solbhanya kugbua yia ko yoo yi. ¹³ Wa -tlulu ko -yola, 'in wa yia 'wukupie bhli: «-Zezu, -Slolunyo, -in 'yili -ain nyazi!»

¹⁴ -Zezu 'yia wa -yo, 'in ko nɛɛ wa -ylaɛ: «A mnu amiaa 'de -Lagobunya 'kluslolu.»

Da wa mia munda, 'in wa yia 'pu. ¹⁵ Wa glaa, 'yabhlo yibhelia we 'ji nu, ko ka 'pu, 'in ko yia lubhiti, -zugba ko

mnuni -Lagok 'hju, 'wukpikpe nya. ¹⁶ ɔ bhlia -Zezuu bhu -yɔ, ɔ yia ɔ 'wlu zɔfa, 'n ɔ yia ɔ fuo 'pa. ɔ nyume mia, *Samalii -nyume -wa. ¹⁷ Tɔn, -Zezu nɛɛ: «'Lee, nyl- ma kugbua 'n 'pɔ, wa gbomnuu pɔn 'na? ¹⁸ 'Mu we 'n 'lakpayu -mɔn 'wubhu, nyume yabhlogbɔn 'n 'wlukuun lapupal, ɔ 'ka -Lagok fuo 'paa yii?» ¹⁹ 'Bhie, -Zezu nɛɛ ɔ -ylɛ: «-ln -ɔ 'wu, -n mɔ. -Na dluzue ka -mɔ pue.»

-Lagok nyumaa 'wlulapilte mɔ aɔn nyɔɔ
(Mt 24.23-28,37-41)

²⁰ Faliznyuma yia -Zezu layɔbha 'lee: «Lebhla -Lagok nyumaa 'wlulapilte bhla 'ka nɔnia?» 'ln -Zezu yia we 'bɔgɔpal wa -ylɛ: «-Lagok nyumaa 'wlulapilte mia, wa'a 'yl we -yɔ 'yli nya. ²¹ Wa 'na 'ka gba nɔ, «A -tal, -Lagok nyumaa 'wlulapilte mɔ -seli!» 'n «We mɔ mɔ!» A yibheli we 'ji nɔ, *-Lagok nyumaa 'wlulapilte mɔ aɔn nyɔɔ.»

'Yl -we nya Nyumɛ 'Yu 'kaa yi

²² 'Bhie, -Zezu nɛɛ ɔ 'bɔnɔnya -ylɛ: «Bhla yabhlo yia nɔnia, 'n a 'ka gba, a 'ka *Nyumɛ 'Yu 'yl, 'yl -bhlogbɔn nya, 'n a 'na 'ka ɔ 'yl. ²³ Nyuma -ka gba: «ɔ mɔ -seli», 'n wa -ka gba, ɔ mɔ mɔ, a 'na dɔl we dɔl 'wu -nɔ, 'n a 'na mnuni -mɔ -gwagwɛ nya -nɔ. ²⁴ Sa 'nyu -ka 'yɔka 'pa, we -nyumal bhua yalɔ gwedɔlɔda, 'n we mɔna we bhɔɔlɔda, zɔl Nyumɛ 'Yu yia yia, 'sa ɔ yia -mɔ. ²⁵ We mɔ nɔ, ɔ sa -sɔ bhabha, 'n desɔɔn -nyuma 'ka ɔ sɔlɔ lapal.

²⁶ «-We 'pɔla *Nowee bhla, Nyumɛ Yu yiyizɔl, mɔ -bhlo dɛ yia lɛnuu. ²⁷ Nowee bhla, nyuma mɔ lida, wa mɔ 'mada, wa mɔ kukwalɔda, wa mɔ wa 'hɔnyua yl zɔda, 'n Nowee batoo 'wu -gbɔl yl yia nɔni. Nowee -gbɔla batoo 'wu, tɔn, zezeguda lɔa, 'n 'nyu yia nyl- ma lasa.

²⁸ «*Lɔtu bhla 'sa -bhlokpɔdɛ we nua: nyuma mɔ lida, wa mɔ 'mada, -zugba, wa zɔ lu, 'n wa pa -vale, wa pa kpa, 'n wa subha -budu. ²⁹ 'ln 'yl -we nya Lɔtu 'bhua *Sodɔmɔ, we 'yl nya -Lagok kwɔlɔlɔ -kosu -yɔ -bhuhui slo, 'n we yia wa lasa.

³⁰ «'Yl -we nya Nyumɛ 'Yu yia 'bhlewɔa, 'sa -bhlokpɔdɛ we yia nua.

³¹ «We 'yl nya, ɔ -ka nyapɛda -mɔ 'pipee, ɔ 'na mnuni ɔ 'gba 'wubhua -budu zɔ -nɔ. 'Sa -bhlokpɔdɛ, ɔ -ka kpa -mɔ, -mɔ 'na bhɔtilɔ lu -zɔ -nɔ. ³² A 'pa Lɔtu 'hɔnɔ dɔl -gu. ³³ Nyumɛ ɔ -ka ɔ 'yɔkɔgagɔ 'wugɔ, 'wu ɔ yia we bɔa. 'ln ɔ -ka ɔ 'yɔkɔgagɔ 'wubɔ, kwɛ we yia ɔ -tua. ³⁴ 'ln nɛɛ aɔn -yla gbuzɔnɔ saɛ: we 'yl -mɔnɔ sabɔ, nyuma 'sɔ -ka lapɔda -mɔ, 'yabhlo wa yia 'wubhua, 'n wa 'ka -bha -gudu tɔ. ³⁵ 'Nɔnɔ 'sɔ -ka -lu bhuda -mɔ, 'yabhlo wa yia 'wubhua, 'n wa 'ka -bha ɔ -libheyi tɔ. [³⁶ Nyuma 'sɔ -ka kpa -bhlo 'wu -mɔ, 'yabhlo wa yia 'wubhua, wa 'ka -bha ɔ -libheyi tɔ.]»

³⁷ 'ln -Zezuu 'bɔnɔnya yia ɔ layɔbha 'lee: «Nyumaa -Kanyɔ, da gbu -mɔnɔ 'ka lɛnuu?»

'ln -Zezu yia we 'bɔgɔpalɛ: «Da 'kwie -ka -mɔ, -bha -hɔwaa -zɔ mɔ.»

Gbuwubhunɔy 'nyuu -yɔ -dugbanɔnɔ

18 -Muɔ 'bɔgu, -Zezu yia wa gbuɔ nine 'palɔ, ɔ 'ka we wa 'kluslolu nɔ, -Lagok wa 'kaa bhuhboeda -tu 'kɔmɔ, 'kua 'na wɔlɔ wa 'ylɔlɔ -nɔ. ² «Gbuwubhunɔy yabhlo mia 'gbe yabhlo 'wu, ɔ ɔ -Lagok, 'n ɔ ɔ nyume yabhlogbɔn 'nɔnɔ. ³ Wee 'gbe -bhlo dɛ 'wu, -dugbanɔnɔ yabhlo mɔ -bha 'ya. 'Kɔmɔ ɔ mɔna ɔ gbuwubhunɔy -gɛ, 'n ɔ gba ɔ -ylɛ: «-ln 'bhɔn -yɔ na tɔnɔ 'sɔ nyɔɔ gbu 'wu.»

⁴ «'Yl weee nya, ɔ gbuwubhunɔy ɔ hɔnɔ we -yɔ. 'Bhie, 'yl yabhlo nya, 'n ɔ yia 'wlukuun lapupal, ɔ nɛɛ ɔ 'dɛɛ dɔ zɔɛ: «'ln ɔ -Lagok, 'n 'ln zɔ nyume yabhlogbɔn 'nɔnɔ, gbuzɔnɔ -wa. ⁵ Nɔ, -dugbanɔnɔ -mɔnɔ mɔ 'mɔ sɔlɔda duuun 'gbu, ɔ gbu na yia 'wubhua. We 'nɔ -mɔnɔ, 'n ɔ yia 'mɔ sɔlɔ 'yl weee nya.»

⁶ 'Bhie, Nyumaa -Kanyɔ yia we -gudɛ: «-We ɔ gbuwubhunɔy 'nyuu gba, a pulu we yukwɔl! ⁷ 'ln -Lagok nɔ, -mɔ -bhasanya -ka ɔ gbɛgbɛn 'wukpɔda -mɔ zɔkɔ -yɔ jibheza, -mɔ 'na 'ka wa -yɔgbu 'wubhu tɔkɔlɔ? 'Lee, we 'bɔ ɔ yia 'wugwɔlɔ yl? ⁸ 'ln nɛɛ aɔn -ylɛ: -nɔnya, wa gbu ɔ yia 'wubhua slo. 'ln da Nyumɛ 'Yu -ka yi, ɔ yi dluzunya dudu -gu yl?»

Faliznyumɛ -yɔ nisun -gwezisanyɔ gbuɔ nine

⁹ Nyuma -wa yia wa 'dɛ tɔkɔlɔ -Lagok 'yɔliya 'wu, 'n wa tɔlɔlɔ nyuma tɔlɔlɔ 'ylɔlɔ, ma -yla -Zezu 'paa gbuɔ nine -mɔnɔ: ¹⁰ «Nyuma ɔ mɔna -Lagok budu 'kadu zɔ -Lagok bhuhboea. 'Yabhlo -wa Faliznyumɛ, 'n -budu -wa nisun -gwezisanyɔ.

¹¹ «'ln Faliznyumɛ -mɔnɔ yia -Lagok bhuhboe ɔ 'dɛɛ dɔ zɔɛ: «'Oo -Lagok, nyuma -tɔlɔlɔ -wa 'wiɛnya, tɔlɔlɔ 'nɔ -mɔ tɔkɔlɔ, 'n tɔlɔlɔ -yɔ 'hɔnɔ -putu dɔ -budu 'wu. -Amɔ 'nɔ -maa 'bhisa -mɔ, 'n 'dɛbhie, 'n 'nɔ nisun -gwezisanyɔ -mɔnɔ 'bhisa mɔ 'gbu, na paa -mɔ fuo. ¹² Lɔkɔwɔlɔ -bhlo 'wu na pla 'sun 'yl 'sɔ, 'n -lu weee na yia, 'n na nyɛa -mɔ we kugbua -gu -bhlo.»

¹³ «Nisun -gwezisanyɔ -mɔnɔ vɔla gwe, ɔ 'nɔ 'yɔbha ɔ 'ka yalɔ yia, ɔ kpa 'wɔlɔ, 'n ɔ nɛɛ: «'Oo -Lagok, -n 'ylɔ -amɔ gbunyuun -lɛnɔnɔ nyazɔ.»

¹⁴ 'ln -Zezu yia we -gudɛ: «'ln nɛɛ aɔn -ylɛ: ɔ nyume -mɔnɔ, da ɔ mɔ ɔ -budunɔ mɔnɔ, ɔ -yɔ -Lagok ka wɔlɔ -bhlo, we 'ka Faliznyumɛ -zi, -Lagok ka ɔ -yɔgbu 'wɔtɔ 'gbu. Nɔ, nyumɛ ɔ yɔlɔmɔna ɔ 'dɛ, zɔ -Lagok yia ɔ bɛlɔ, 'n nyumɛ ɔ bɛlɔ ɔ 'dɛ zɔ, 'yɔlɔmɔna -Lagok yia ɔ.»

-Zezu hɔwaa 'ylaasi 'nyu la
(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ 'Yl yabhlo nya, nyuma yia -Zezu 'yuyolua -la, ɔ 'ka wa 'nyulɔnɔ, wa kwɛ -gu lapalɛ nya. -Zezuu 'bɔnɔnya 'yia we -yɔ, 'n wa yia waa nyuma vuvue bhli wa 'wɔlɔ kɔlɔ nya. ¹⁶ 'ln -Zezu yia waa 'yuyolua ɔ 'dɛ -yɔkɔlɔ, 'n ɔ nɛɛ: «A 'tide 'yua 'yi, wa 'ka na -gbɛ yi, a 'na -kɔlɔ wa 'yoo -nɔ. Nɔ, nyuma mia sa 'ylaasi nɔ 'bhisa, -Lagok nyumaa 'wlulapilte mɔ -maa -nu nya. ¹⁷ 'ln nɛɛ aɔn -yla gbuzɔnɔ saɛ: ɔ 'nɔ -Lagok nyumaa 'wlulapilte gbu -yɔhɔnɔ 'yɔlɔkɔpɛlɛ 'bhisa, ɔ 'na 'ka -Lagok -gɛ pla.»

'Nnumni nyimesbyu
(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

18 'Yli yabhlo nya, Zuifbu 'yugaluny yabhlo 'yibhaa -Zezu lae: «Na -sloluny -zochu, lee -lu in 'ka lenu, 'bhie, 'yliyogagie -we 'nta bhloluda -ka, 'in in 'ka we 'yia?»

19 -Zezu yia we 'bigupali k -yiae: «Lee -lu ka 'gbu -na la 'mi nyume -zochu? We 'ni -Lagoch 'debhlogoch 'wubhu, nyume -zochu 'ni -mi. 20 -In -yi -Lagoch *titenya: «-In -yoch 'ghwoch -putu 'na -dili -budu 'wu -ni †, -in 'na 'bhali nyume -ni, -in 'na yilili 'wie -ni, -in 'na zulu nyume yoch -yoch -ni, -in zu -bha -na dide -yoch -na 'nyaa.»

21 Och nyume nee: «Na -kanyoch, in mi nyimesb nya, 'in in yia tite -muni 'nuywezuzue bhli.»

22 -Zezu 'nua gbu -muni, 'in k nee k -yiae: «-Lu -we -in 'kaa lenu, we -tu 'wu -bhlo: -in 'pa -na zuzochu weee pelu, 'in -in 'ka we 'gwezi bobabhanya 'wuladlili. 'in -in 'ka 'ghumnie 'yil -Lagoch -gbe. -in -ka we lenue bhia, -in yi 'mi 'bi.»

23 Nu, och nyume 'nua weli -muni, k mi 'ghumnyoch 'kadu nyaa 'gbu, 'in we yia k dli sumani. 24 -Zezu 'yia we -yoch nu, och nyume dli ka sumani, 'in k nee: «'Nnumnunya 'ka -Lagoch nyumaa 'wlulapiligbe 'wu pla, -yoch we -kala! 25 'Nnumnyoch 'ka -Lagoch nyumaa 'wlulapiligbe 'wu pla, we -kali -yoch we -zi *-nyomee seenu 'bhuka 'wuplile.»

26 Nyuma -wa mia -Zezu yukwli puluda, wa nee k -yiae: «Aya! We -ka 'sa -mi, nyoch och 'ka gbu 'wubhua?»

27 -Zezu yia we 'bigupalae: «-We ka lenue nyuma 'nta mneni, -Lagoch mneni we lenue.»

28 Toun, Piel nee -Zezu -yia: «-In -tali, -a ka -amlaa -lu weee -bha ti, 'in -a yia -mi 'bi yi.»

29 -Zezu nee wa -yiae: «In nee ain -yia gbuzochu sae: *-Lagoch nyumaa 'wlulapiltee 'gbu, nyoch och -ka k -budu klaa, k 'ghwoch klaa, k bhelia klaa, k didea -yoch k 'yua -bha ti, 30 -lu -duun k yia 'yia bhla -muni nya, we 'ka -bha 'wuzi. 'in -muni 'bigu, bhla -we yia yia, 'in k yia 'yliyogagie -we 'nta bhloluda -ka.»

-Zezuu -zakpa tanu gbaa k tilitie -yoch k wusoch gbu
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

31 -Zezu -yoch k 'bunoch kugbua le 'och mi munda, 'in k nee wa -yiae: «A -tali, -Zeluzalemu -a mnia da. Gbu -we -Lagochbuu -falpanya ceta Nyumee 'Yuu daa, -och we yia lenua. 32 Nu, nyuma -wa 'nta -Lagoch -yi, -maa -yia wa yia k wlaa. 'in -maa 'ka k gla pali, -maa 'ka k veli, 'in -maa 'ka k -dile -gu slu. Selu wa yia k, 'in wa 'ka k 'bha, we 'yil taa zli, 'in k 'ka 'wusoch tilitinya glaa.»

34 Nu, weli -we -Zezu gbaa, we 'ji mi zizedaa 'gbu, k 'bunoch 'ni we 'wulanu.

-Zezu jipea 'bunoch yabhlo Zelikoo gbe nukple
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

35 -Zezu 'ka Zelikoo kwesi bea yi, 'bunoch -dli yoo ghwe -yoch la, -zugba k zla. 36 Och 'bunoch 'nua 'pliplinyaa weli, 'in k yia layibha, lee nu lea?

† Glekiweli 'wu, we ji -wa nu: -wa kukwala, wa -yoch nyuma -putu 'na -dili -budu 'wu -ni.

37 'In -maa nee k -yia: «Nazaletyu -Zezu mia 'plida.»

38 Toun, k yia 'wukpi: «*-Davidu 'Yu -Zezuch, -in 'yil 'mi nyazoch!»

39 Nyuma -wa mia -Zezu 'yu och, 'in -maa yia k 'wluo 'kpili, wa nee k -yia: «'Mu ghwe!» 'in k yi 'yaa 'wukpi 'tite: «-Davidu 'Yuch, -in 'yil 'mi nyazoch!»

40 -Zezu 'yiligbea, 'in k nee nyuma -yia, wa -yoch k 'och yi. Da 'bunoch bea k kwesi, 'in -Zezu yia k layibha: 41 «Lee -lu -in 'yibha in nu le -mi -yiaa?»

-Moch yia we 'bigupalae: «Na -Kanyoch, -in -blo na 'yil, in 'ka layi lu.»

42 -Zezu nee k -yiae: «-Na 'yil -bloe, -na ditzuzue ka -mi pue.» 43 -Bha -bhlokpade, k bhlia layilye, 'in k yia -Zezu 'bi muni, -Lagoch 'ghu muni nya. Nyumaa -zlo 'yia we -yoch, 'in -maa yi 'yaa -Lagoch 'ghu muni bhli.

-Zezu -yoch -Zasee

19 'Yli yabhlo nya, -Zezu plaa Zelikoo, k mi wee 'gbe 'wudida, 2 'ghumnyoch yabhlo mia -bha, *nisun -gwezisanyaa -kanyoch nya, 'moch wa laa -Zasee. 3 Och mi 'kli 'yida, -de nyoch -wa -Zezuu, k 'ka k -yoch 'gbu. Och mi nyume kibhe nya, nyumaa -zloo 'gbu, k 'ni mneni k 'ka k -yoch. 4 'Yoo -we -Zezu mia kwada, -Zasee tlia -gwagwie la, su wa laa sikomoch -we 'yiligbea wee 'yoo ghwe -yoch, 'in k yia we -gbla. -Zezu yia -bha 'plila, k 'ka k 'yil 'gbu.

5 -Zezu nynia wee su och, k ylaa yali, 'in k nee -Zasee -yiae: «-In 'sibhli la slu, -na -gbe in 'kaa -zeen -gu.»

6 -Zasee 'sibhli la -gwagwie nya, 'in k -yoch -Zezu 'och yia k -buduywee muni 'muna nya.

7 -Wa weee 'yia -bha, 'in -maa yia -Zezu och ghuywe-nie bhli, wa nee: «Och nyume ka gbunyuuu kwe -kanyoch -gbe -gua muni.»

8 'In -Zasee yia Nyumaa -Kanyoch 'yu be, 'in k nee k -yiae: «Na -Kanyoch, in 'yibha in 'ka bobabhanya na zuzochu kibhe 'nye. 'in nyoch in -ka 'gwezi duun kwee -sa, in 'ka -moch we -zakpa -muni 'nye.»

9 'In -Zezu nee k -yiae: «'Pupue ka -zeen -budu -muni och pla. -We ka gbu -wa, -mi mi 'ya Ablaamu zuaylinyume nya. 10 Nu, nyuma -wa mnia, 'ma Nyumee 'Yu yia 'yiliblanoch, 'in k 'ka wa gbu 'wusa.»

Zolubhonunya taa gbuu nine
(Mt 25.14-30)

11 Da nyuma mia -Zezuu weli yukwli puluda, 'in k yi 'yaa wa -yia gbuu nine yabhlo 'pa. -We ka gbu -wa, da och -Zeluzalemu -yoch, 'in wa yia we 'wlukoon lapupali nu, desleen -Lagoch sloua k nyumaa 'wlulapilte.

12 Och nee wa -yiae: «'Nnumnunya zuaylinyume yabhlo mnia dudu -putu -gu, wa 'ka k nyumaa 'wlulapilnyoch -zeli, 'in k 'ka luyi. 13 Da k 'kaa muni, 'in k yia k och -lubhonunya glaa nyuma kugbua la. 'in k yia wa -can gbua -bhlo -bhlo 'wuladlili. Och nee wa -yiae: «A 'pali we -vale, 'in na luyibhla 'ka 'sa nyini.»

14 «'In k dudu -gu nyuma mi k 'wunyadaa 'gbu, wa yia nyuma k 'bi tie, 'in wa nee: «-A 'ni 'yibha nyume -muni pli -ain 'wlu la.»

15 «Wa -zelta ƙ nyumaa 'wlulapɩɩnyɔ, 'tɩ ƙ yia ƙ dudu -gu luyi. Tɔɩn, ƙ zɔɩubhonɩnyɔ ƙ 'nyea zɩmɛ 'gwezi yoo, 'tɩ ƙ yia wa la. 'tɩ -we wa 'yia, ƙ 'ka we nyɛɛ yibheli.

16 «Ƙ zɔɩubhonɩnyɔ tɩnɩ yia, 'tɩ ƙ nɛɛ: «Na -Kanyɔ, 'gwezi -we -tɩ 'nyea 'mɩ yoo, we -zakpa kugbua ka we -gubho.»

17 «Nyumaa 'wlulapɩɩnyɔ nɛɛ ƙ -yɩɛ: «We nani 'yɩi, zɔɩubhonɩnyɔ -zɩnɩ -tɩ -mɩɛ. -tɩ ka -lu -sɛɛɛ lɛnue 'yɩiyɩzɩɩ 'gbu, 'gbe kugbua na yia -mɩ yoo 'nyea, -tɩ 'ka we 'wlulapɩɩ.»

18 «Ƙ zɔɩubhonɩnyɔ 'sɩnɩ yia, 'tɩ -mɩ ƙ nɛɛ: «Na -kanyɔ, 'gwezi -we -tɩ 'nyea 'mɩ yoo, we -zakpa gbu ka we -gubho.»

19 «Nyumaa 'wlulapɩɩnyɔ nɛɛ ƙ -yɩɛ: «Mɩ -mɩnɩ, 'gbe gbu na yia -mɩ yoo 'nyea, -tɩ 'ka we 'wlulapɩɩ.»

20 «Ƙ zɔɩubhonɩnyɔ tɩnɩ yia, 'tɩ -mɩ ƙ nɛɛ: «Na -kanyɔ, -na 'gwezi tɩ zizea 'naa pɩ 'wɩ mɩ nɩ. 21 tɩ mɩ -mɩ sɩɩɩ 'gbu, tɩ yɩ 'saa nɩ. Nɩ, -tɩ mɩ dɩtɩɩnyɔ nya. -lu -we -tɩ 'nɩ ladi, 'mɩ -na bhua 'wɩ. 'tɩ da -tɩ 'nɩ 'mɩnɩ 'pa, -bha -na dia 'mɩnɩ.»

22 «Nyumaa 'wlulapɩɩnyɔ nɛɛ ƙ -yɩɛ: «Zɔɩubhonɩnyɔ 'nyuu -tɩ -mɩɛ. -Na 'dɛɛ nyɛɛ wɛɩ -gu, na yia -na -yɔg-bu 'wubhua. -tɩ yɩ we 'jɩ nɩ, dɩtɩɩnyɔ tɩ -mɩɛ, 'tɩ -lu -we tɩ 'nɩ ladi, 'mɩ na bhua 'wɩ, 'mɩnɩ -we tɩ 'nɩ 'pa, 'mɩ na dia. 23 Lɛɛ ka 'gbu -tɩ 'nɩ na 'gwezi bankɩ 'wɩ kwa, we 'ka -gubhoa? 'tɩ tɩ -ka luyi, tɩ 'ka -mɩ we -saa?»

24 «-Muu 'bigu, nyuma -wa mɩɛ -bha, ƙ nɛɛ wa -yɩɛ: «A -sa 'gwezi ƙ kwɛɛ, ƙ 'yia we -zakpa kugbua a 'nyɛ we -mɩ ƙ yoo.»

25 «Wa nɛɛ ƙ -yɩɛ: «Amɩaa -kanyɔ, -mɩ ƙ ka 'cɩn we kugbua kwɛɛ!»

26 «'tɩ ƙ yia we 'bigupali wa -yɩɛ: «tɩ nɛɛ, -wa weee kaa -lu duun, wa -nu wa yia -gupali. 'tɩ nyɩmɛ ƙ 'nɩɛ -lu duun -ka, we -sɛɛɛ dɛ mɩɛ ƙ kwɛɛ, kwɛɛ wa yia we ƙ -saa. 27 -Sɛɛɛ, na tunyɩma 'nɩɛ 'yɩbha tɩ pɩɩ wa 'wɩ la, a -yɩ wa yɩ -seli, 'tɩ a -dɩ wa -blɩ na 'yɩbadi.» »

-Zezu nɩnia -Zeluzalemɩ
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Zn 12.12-19)

28 -Zezu bhɩɛ sa gbagbɛ, -mɩ 'bigu, ƙ yia nyumaa -zɩ 'yugali, 'tɩ ƙ yia -Zeluzalemɩ mɩ. 29 Da ƙ mɩɛ Betɩ-fazee -yɩ Betani kwesi bɛda, -gɔgɔ wa laa *Olivusunyaa -gɔgɔ kwesi, 'tɩ ƙ yia ƙ 'bunɩnyɔ 'sɩ tie ƙ 'dɛ 'yɩ. 30 Ƙ nɛɛ wa -yɩɛ: «'Gbe -we mɩɛ -mɛmɛ -aɩn 'yɩ, da a -ka -mɩ nɩni nɩ, -sokofali -dɔgbu a yia lubhu -jɩɩɩ yɩɩ, nyɩmɛ yabhlogbɩ 'nɩ -sɩ we -gu ladi, a -sa we lubhu, a -yɩ we yɩ -seli. 31 We -ka nyɩmɛ yabhlo ka aɩn layɩbhaɛ: «Lɛɛ -lu ka 'gbu a sa we lubhua?» A gba ƙ -yɩɛ: «-Amɩaa -Kanyɔ 'yɩbha we.» »

32 Waa tietienya mɩɩɩ, saa 'dɛ -Zezu gbaa we wa -yɩɛ, 'tɩ wa yɩ 'saa we yɩ. 33 Wa mɩ we -sokofali -dɔgbu lubhu -sada, 'tɩ we -cɩn yia wa layɩbhaɛ: «Lɛɛ -lu ka 'gbu a sa we lubhua?»

34 'tɩ wa yia we 'bigupaliɛ: «-Amɩaa -Kanyɔ 'yɩbha we.» 35 'Bhie, wa -yɩ we -sokofali yia -Zezuu -gbe yɩ. 'tɩ wa yia we wa 'naanya -gu lapali. 'tɩ wa yia -Zezu we

-gu -gblali. 36 Da -Zezu mɩɛ mɩɩɩɩɩ, -zugba nyuma -yɩ 'naa -slɩslue mɩnɩ 'yloogblɩ ƙ 'yɩ.

37 Ƙ 'pɩɩɩ Olivusunyaa -gɔgɔ yoo 'wɩ, ƙ 'ka -Zeluzalemɩ cɩpaɩ yɩ, 'mɩna yea ƙ 'bunɩnyɔ -zɩɩ, 'tɩ wa yia -Lagɩ 'nyɩmɩnɩɩɩ bhɩi, wɛɩ 'tɩɩɩ nya, nɩnee 'nyɩpaliɩgbu weee ka da wa 'yɩɩ 'gbu. 38 'tɩ wa nɛɛ:

«Nyumaa 'wlulapɩɩnyɔ mɩɛ yɩɩ Jejitapɛɛ 'nyɩ nya, -Lagɩ nyɩna ƙ 'nyu la.

'Wututue -dɩɩ -mɩ yali, 'tɩ -Lagɩ 'nyɩ 'yɩmɩnɩ!»

39 Falizunyuma -tɩɩɩ mɩɛ nyumaa -zɩɩ glaa, wa nɛɛ -Zezu -yɩɛ: «-Slolunɩ, -tɩ gba -na 'bunɩnyɔ -yɩɩ wa 'mɩ nyɛ.»

40 -Zezu yia we 'bigupaliɛ: «tɩ nɛɛ aɩn -yɩɛ, wa -ka nyɛ 'mɩ, 'tɩ tukpanya kpɩɩ 'wɩ!»

-Zezu wɩɛ -Zeluzalemɩ 'gbu

41 -Zezu nɩnia -Zeluzalemɩ kwesi, ƙ -tɩɩɩ weee 'gbe -gu, 'tɩ ƙ yia we 'gbu wɩ. 42 Ƙ nɛɛ: «Cɩn, -Zeluzalemɩ, -we 'kaa -mɩ 'wututue -dɩɩ 'nyɛ, -tɩ -ka yaa -zɛɛn yɩɩ nya we yibheli, we nani 'yɩi. Nɩ, -sɛɛɛ we mɩ zɩɩɩɩ -mɩ kwɛɛɛ 'gbu, -tɩ 'nɩ mɩnɩ -tɩ 'ka we 'yɩ. 43 -We ka gbu -wa, bhɩɩɩɩ yɩɩ nɩnia -na -nu nya, 'tɩ -na tunyuma 'ka -mɩ 'suo bibeli. 'tɩ wa 'ka -mɩ 'wukla sɩ weee lɩ. 44 Nɩ, la wa yia -tɩ -yɩ -na nyuma 'sɩ -saa. -Na -budunya wa yia wɩɩɩ, we tukpa 'na 'ka -gu ladiɩɩɩɩ -tu. -We ka gbu -wa, bhɩɩ -we nya -Lagɩ 'yɩɩɩ -mɩ nyazɩ, 'tɩ ƙ yia -mɩ 'wusaa yɩ, -tɩ 'nɩ we yibheli.»

-Zezu vaa -valepanya -Lagɩbudu 'kadu nyɛɛ
(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Zn 2.13-22)

45 -Zezu mɩɩɩ -Lagɩbudu 'kadu nyɛɛ, 'tɩ ƙ yia -valepanyaa vuvue bhɩi. 46 Ƙ nɛɛ wa -yɩɛ: «We mɩ cɩɩɩɩɩ -Lagɩsɛbhe 'wɩɛ:

«Na -budu mɩɩɩ, -Lagɩ -bhuhhoe -budu -wa». 'tɩ 'mɩ amɩɩ nua 'wɩnyaa zɩɩɩɩɩ 'wɩ.»

47 'Kɩmɩɩ, -Zezu slolua nyuma -Lagɩbudu 'kadu zɩ, -zugba, *-Lagɩbunɩnyɔ -cɩn klɩɩ, -Lagɩ titee gwe-sanya -yɩ Zuɩfuu 'yugalɩnyɩ yɩɩ 'klɩ, wa 'ka ƙ 'bha. 48 'tɩ sa wa 'kaa nɩ, wa 'ka ƙ 'bha, 'sa 'nɩ -mɩ. -We ka gbu -wa, nyuma duun ka ƙ nyɛɛ wɛɩ -zɩnɩ yukwɩ pulue -mɩnɩ.

Da -Zezuu gbulɩnɩ se 'bhulua?
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

20 'Yɩ yabhlo nya, -Zezu mɩ nyuma gbu -sloluda -Lagɩbudu 'kadu zɩ, -zugba ƙ gba wa -yɩɩ -Lagɩg-bu. 'tɩ -Lagɩbunɩnyɔ -cɩn klɩɩ, -Lagɩ titee gwe-sanya -yɩ Zuɩfuu nyuma kpasɩ yɩɩ ƙ -gbe yɩ. 2 'tɩ wa yia ƙ layɩbhaɛ: «Se -mumu nya -na nu gbunya -mɩnɩ lɛɛ, -tɩ gba we -aɩn -yɩɩ. 'tɩ nyɩɩ 'nyɛ -mɩ we lɛnɩ sea?»

3 -Zezu yia we 'bigupali wa -yɩɛ: «Gbu ƙ -bhlo na yɩ 'yaa amɩɩ layɩbhaɩ. 4 Nyɩɩ tie *Zaan ƙ batizee nyuma, -Lagɩ -wa yaayɩ, nyuma -wa yɩ? A gba 'mɩ -yɩɩ we.»

5 'tɩ wa yia we -gu kpɛɩɩ bhɩi wa 'dekpa nyɩɩ, 'tɩ wa nɛɛ: «-A -ka gba, -Lagɩ tieɩ ƙ, 'tɩ ƙ yɩbhaɩ -aɩn lɛɛ: «Lɛɛ ka 'gbu a 'nɩ Zaan wɛɩ 'wɩnyɩnɩ?» 6 'tɩ -a -ka

gba: «Nyume tiea Ɔ, 'in nyumaa -zlo bhaa -ain gboko 'wu. -We ka gbu -wa, nyuma -yi we 'ji nu, Zaan mi -Lagobbu -falpanyo nya.»⁷ We 'gbu, wa yia we 'bigu-pali -Zezu -ylae: «Ɔ tiea Zaan, -a 'nu Ɔ -yi.»

⁸ 'In -Zezu nee wa -ylae: «-Aa. We -ka 'sa -mi, Ɔ 'nyea 'mi wee gbunya -muni lenu se, -ami 'na 'ka 'ya -moo -kanyo 'hni ain -yla gba.»

Nukple 'yinyunonya -wa nua -dlakpa lubho

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ -Moo 'bigu, -Zezu yia nyumaa -zlo gbuu nine -muni 'pali: «Nyume yabhlo 'paa -dlakpa, 'in Ɔ yia we -gu -busalubhonunya lapali. 'In Ɔ yia -moo -gwile -lakpa 'wu mni. ¹⁰ Da -dloya -sa bhla nyina, 'in Ɔ yia Ɔ zclub-honunyo yabhlo tie -busalubhonunya 'bu, wa 'ka Ɔ -nu wla. 'In waa -busalubhonunya -manu yia Ɔ zclub-honunyo -moo bhiti, 'bhie, wa yia Ɔ vu kwe klo nya. ¹¹ 'In Ɔ kpaaa -kanyo yi 'yaa Ɔ zclubhonunyo -putu tie. 'In waa -busalubhonunya yi 'yaa -moo bhiti, wa yia Ɔ veli, 'in wa yia Ɔ vu kwe klo nya. ¹² Ɔ yi 'yaa Ɔ zclub-honunyo tanu tie. Wa nu 'yaa -moo le, 'in wa yia -moo kpa -gnima viteli.

¹³ «Ɔ -dlakpa -kanyo nee: «Sa in 'ka nua? Na yu, Ɔ ka ze in -kala, 'mo na yia tiea. Na dli zo nu, -bha wa yia Ɔ zua.»

¹⁴ «Nu, da -busalubhonunya 'yia Ɔ 'yu, wa nee wa 'dekpa nyidi: «Ɔ 'kaa Ɔ kpaaa -kanyo 'bu li, mo nu. -A 'bha Ɔ, 'in wee kpa 'ka -amlaa -nu -ze.» ¹⁵ 'In wa yia Ɔ kpa -gnima viteli, 'in wa yia Ɔ 'bha.»

'In -Zezu yia laybhae: «Lee, sa Ɔ -dlakpa -kanyo 'ka wa nua? ¹⁶ Yia Ɔ yia, Ɔ 'ka Ɔ -busalubhonunya -manu 'bha, 'in Ɔ 'ka wee kpa nyuma -putu yoo 'nye.»

Da nyuma 'nua wee weli -muni, 'in wa nee: «-Gbaa! -Moo 'na 'ka lenu!»

¹⁷ 'In -Zezu ylaa wa, Ɔ nee: «Weli mia da celida, sa we 'ji mia?»

«Tukpa -we -budusubhanya -saa kwee, mu -zea -buduu gwigwiyili -tukpa -zoo.»

¹⁸ Nyoo nyoo -ka wee tukpa -muni -gu bhili, la Ɔ wuwala. 'In wee tukpa -ka nyoo -gu bhili, Ɔ Ɔ pu we saa.»

Nisun -gwezii plulu Sezaa kwee

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

¹⁹ -Lagoo titee gwesanya klaa, -Lagobubunya -clan klaa, wa ka we 'jiyibheli nu, ma -yo -Zezu -saa wee gbuu nine. Wa mi 'klu 'yida, wa 'ka -Zezu kpa -bha -bhlokpade, 'in wa yia nyumaa -zlo Ɔ. ²⁰ Wa mi sa -Zezu -kuda, -moo 'bigu, 'in wa yia Ɔ 'wiemi gbuu lenunya yoo 'pa, -wa nua wa 'de nyuma tiklu 'bhisa. Waa nyuma -manu 'ka Ɔ zclubhi, Ɔ laybhi nya. 'In weli -kpua -ka Ɔ nyee 'tla, wa 'ka Ɔ gbu 'wlu di, 'in dudu 'wulapilunyo kaa 'tite -yo se, wa 'ka Ɔ -moo yoo 'nye. ²¹ 'In wa yia Ɔ gbu -muni laybhae: «-Amiaa -Slolunyo, -we -na gbaa, 'in -na slolua, -a -yi we 'ji nu, we tiklu. -'In yla nyume -kwikwi. Sa -Lagoo 'yibhaa nyume -mi, 'mu -na slolua gbuzoo sa. ²² 'Yoo -amlaa titee nyee -ain, -a plulu *Sezaa kwee nisun -gwezi yaayu, -a 'na plulu we -nu?»

²³ -Zezu yibhelia wa -dawlii 'ji, 'in Ɔ nee wa -ylae: ²⁴ «A -slolu 'mi *Woomo -tama yabhlo 'klu. Nyoo ka 'wlu -yo Ɔ hni mi we -gua?»

'In wa nee: «Sezaa -wa.»

²⁵ 'In Ɔ nee wa -ylae: «-We -ka *Sezaa -nu, a 'nye we Sezaa yoo. 'In -we -ka -Lagoo -nu, a 'nye we -Lagoo yoo.»

²⁶ Weli -we Ɔ mia gbada nyumaa -zlo 'yu, we -mumu -gu wa 'kaa Ɔ kpali, -moo 'nu 'yu. Nu, Ɔ gbuu 'bigupali weli ka wa nyegaga -subhalu 'gbu, wa yia nyee 'muda -tu.

'Lee, tilitunya yi 'wusoo?

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

²⁷ *Sadusenyuma, -wa gbaa tilitunya 'nu mneni wa 'ka tilitu lu 'wusoo, ma bea -Zezu kwesi, 'in wa nee Ɔ -ylae:

²⁸ «-Amiaa -kanyo, Moizu ka we cel -ain -yla titee 'sebhe 'wue: «Nyume -ka 'hwe -ka, Ɔ -ka tli, Ɔ 'nu 'yu -ka, Ɔ bheli kwa Ɔ -dugbadaa. 'In Ɔ -yo Ɔ 'hwe 'ka Ɔ bheli zua lala, 'in -moo 'hwe 'ka dudu -gu -tu.» ²⁹ Nu, zlime nyume yabhlo ka nukpasuyua gbeso. Wa kpa kwa 'hwe, Ɔ 'nu gwali, 'in Ɔ yia tli. ³⁰ Wa 'soo yia Ɔ 'hwe kwa.

³¹ 'Bhie, wa tanu yia Ɔ kwa. 'Sa we nua waa bhelia gbesoo -nu nya, wa 'de weee -yo Ɔ 'nu gwali, 'in wa yia tli. ³² Wanoo 'bigu, 'in Ɔ 'hwe -moo yi 'yaa tli. ³³ Nu, waa bhelia gbeso ka Ɔ 'hwe -moo kwa -bhlo -bhlo. 'In 'yil -we nya tilitunya yia 'wusoo, nyoo ka 'hwe Ɔ -mia?»

³⁴ 'In -Zezu yia we 'bigupali wa -ylae: «Bhla -muni nyuma mi kukwalida. ³⁵ Nu, nyuma -wa -Lagoo -saa -bha, 'in -wa kaa we 'klu, wa 'ka 'wusoo tilitunya glaa, 'in wa 'ka dudu lolu -gu mni, wa 'na 'ka kukwali. ³⁶ Nu, wa 'nu -sleen mneni wa 'ka tli, -we ka gbu -wa, wa 'wlu -Lagoo 'anzunya. Wa mi -Lagoo 'yua nya. -Lagoo ka wa 'wubhu tilitunya lu, 'in wa yia 'yiyogagie 'yu. ³⁷ Moizu ka we -slolu vaa, nu, tilitunya yia 'wusoo, 'in wa 'ka 'yiyogagie 'yu. Da misagusu pilee -bhoa 'yil, 'in Ɔ yia jejitape la: «Ablaamoo -Lagoo, Izaku -Lagoo, Zakoo -Lagoo.»

³⁸ 'In -Zezu yia we -gudi: «Weli -muni slolua nu, -Lagoo mia, 'yiyoganyaa -Lagoo -wa, Ɔ 'nu tilitunya -Lagoo. Nu, wa 'de weee mi 'yiyoganya nya -Lagoo 'yilya 'wu.»

³⁹ -Lagoo titee gwesanya tlua nee -Zezu -ylae: «-Amiaa -slolunyo, -we -in gbaa, gbuzoo -wa.» ⁴⁰ 'In waa nyuma 'nu 'masleen 'yibha, wa 'ka gbu -putu Ɔ laybha.

-Lagoo -Bhasanyo mi -Davidu -Kanyo nya

(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)

⁴¹ -Zezu nee wa -ylae: «Lee ka 'gbu wa gba -Lagoo -Bhasanyo mia, -Davidu yu -wa? ⁴² Nu, -Davidu 'debhe -gbolu nee Luusebhe 'wue:

«Jejitape nee na -Kanyo -ylae:

«-In -di da la na lilislu.

⁴³ 'In in 'ka -na tonyuma -na bhu zo lapali, -in 'ka wa -gu oo.»

⁴⁴ Nu, sa Ɔ -Lagoo -Bhasanyo 'ka 'ya -Davidu 'yu -zea?»

A 'na nunu -Lagɔɔ titee gwesanyaa lenugbu le -ni
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Da nyuma weee -wa mia -bha, wa mia -Zezu yukwli puluda, 'n ɔ nɛɛ ɔ 'bunɔɔnya -ylaɛ: ⁴⁶ «A zu amɔaa 'de 'yliyɔ -Lagɔɔ titee gwesanyaa gbɛgbɛɪn. Wa 'yɛbha tlulo -bana 'kadɪ 'wuplɔplɛ, -zugba wa zie we nya. 'n wa 'yɛbha wa -sa wa fu, wa 'nɔɔwɛzuzue nya -zejila 'wu. -Lagɔɔbudu ɔ -yɔ 'fɛtɪnya -gu, 'yugbɛɪn ladɪdie wa 'yɛbhaa kpe -zɔnɔnya -gu. ⁴⁷ -Dugbanɔwɔ wa saa -maa -lu weee kwɛɛ. 'n wa bhuhhoea -Lagɔ nyuma 'yɛliya 'wu kpokpo, nyuma tɪklu 'bhisa. We 'gbu, -Lagɔ yia wa -yɔgbu 'wubhua, 'n wanuu -kaslu 'ka nyuma tɔluua -nu 'wuzi.»

Bobabha -dugbanɔwɔ
(Mk 12.41-44)

21 -Zezu ylaa ɔ 'de kwesi, 'ɔɔnmnɔnya mia 'gwezi -gbo 'wu palɪda -bhlo -bhlo, -Lagɔɔbudu 'kadu ɔ, 'n ɔ yia wa -yɔyɪ. ² Wee bhla -bhlokpade nya, bobabha -dugbanɔwɔ mia wee -gbo 'wu tamayua 'ɔɔ palɪda, 'n ɔ yɪ 'yaa -mɔɔ -yɔyɪ. ³ -Bha -Zezu gbaa: «n nɛɛ aɪn -yla gbuzɔnɔ saɛ, bobabha -dugbanɔwɔ -mɔɔnɔ wlaa duun, mɔ -zia wa 'de weee 'wu. ⁴ 'Nɔnmnɔnya mia, 'gwezi -we wa gbu 'nɔ 'wu -mɪ, 'mu wa wlaa. 'n mɔɔ, ɔ boba 'wu, 'gwezi -we ɔ 'kaa lili, 'mu ɔ wlaa.»

-Zezu gbaa -Lagɔɔbudu 'kaduu -wɔwɔbee gbu
(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ -Muɔ 'bɪgu, nyuma tɔluua mɪ -Lagɔɔbudu 'kaduu 'yɪnɔnɔ gbu gbada. Tukpa 'nanɪ wa 'subhala we klaa, 'n -lu 'nanɪ wa 'nyɛa -Lagɔ, -we nya wa namanta we ɔ 'yɪ, we 'gbu. 'n -Zezu yia we 'bɪgɔpalɪ wa -ylaɛ: ⁶ «'Yɪnya yia yia, -buduu tukpanya a yɪa de -yɔ -gɔladɪdɪda, we 'yabhlogbɔɔ 'na 'ka we -libheyɪ -gu -tu. Jitea we 'de weee yia.»

Gbunyii 'kaa lenu duduu bhɔabhɛ 'yu
(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

⁷ 'n wa yia ɔ layɪbhaɛ: «-Amɔaa -slolunɔɔ, lɛbhla -muɔ 'ka lenua? Lɛɛ -lu 'ka wee -li -mɔnɔ lenubhla -slolua?»
⁸ 'n -Zezu yia we 'bɪgɔpalɛ: «A zu amɔaa 'de 'yɪlyɔɔ, nyumɛ 'na nunu aɪn -dawli -nɪ. Nu, nyuma -duun yia na 'ɔɔnɔ -gu yia, 'n wa 'ka gbaɛ: «-Amɔ -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔɔ» 'n: «We bhla ka nyɪnɪ!» Nu, a 'na nɔnɔ wa 'bɪ -nɪ. ⁹ Da a -ka tugugue -yɔ -yɔwɔsɔsɔlɔbee 'dɪ 'nɔ, a 'na nunu nyano -nɪ. We mɪ nu, we nu lɛ tɪa. Nu, -muɔ 'nɔ deslɛɛn duduu bhɔalɪda.»
¹⁰ 'Bhie, ɔ yia we -gudɛ: «Tu yia laga 'ɔɔ nyɪdɪ 'wusɔɔ. 'n nyumaa 'wlulapɪlɔnyɔ yabhlo 'ka nyumaa 'wlu-lapɪlɔnyɔ -gudu -yɔwɔsɔlɔ. ¹¹ Dudu yia zuklua, ɔwɔ yia yia, 'n gu 'kadɪ yia nyuma -yɔbɔhoa duduu da weee. -Nanagbunya -yɔ gwɛdɪgbunya wa yia -yɔyɪa yalɪ, 'n we 'ka nyuma -nyanɔgbɔ -gu -la.»

-We 'kaa -Zezuu 'bunɔɔnya yɪ mu nɪ

¹² «'n -muɔ weee 'yu, kpaɔ wa yia aɪn, wa 'ka aɪn 'klɪyɛ 'wupalɪ, wa 'ka aɪn -Lagɔɔbudunya ɔ kwa, wa 'ka amɔaa -yɔgbu 'wubhu, 'n wa 'ka aɪn -kaslu 'wupa. Nyumaa 'wlulapɪlɔnyɔ -yɔ duduu 'wlulapɪlɔnyɔ 'yu wa yia aɪn kwaa na 'gbu. ¹³ -We weee mia de yia lenua, 'n na gbunya ka da a 'yɪa, a 'ka we gba. ¹⁴ -We a 'kaa gba, a 'ka amɔaa 'de gbu -gu -sa, a 'na pupalɪ we 'wlukuun la -nɪ. 'n a 'na lulu we 'gbu dɪ -nɪ. ¹⁵ Nu, na 'debhie -gbolu yia aɪn gbuyɪlo wɛɪ ɔwɛɛ zua. Sa amɔaa tunyɪma 'na 'kaa we kpɛɪ, 'n wa 'na 'kaa we 'bɪgɔpalɪ wɛɪ 'yɪ, 'sa. ¹⁶ Nu, amɔaa dɪda -yɔ amɔaa 'nyaanya, amɔaa bhɛliya, amɔaa nyuma -yɔ amɔaa 'talea yia aɪn wlaa. 'n wa 'ka aɪn glaa nyuma duun 'bha. ¹⁷ Na 'gbu, nyuma weee yia aɪn 'wunyɛa. ¹⁸ Nu, amɔaa 'wluonyɪi gɔ yabhlogbɔɔ 'nɔ mɔɔa yɪ. ¹⁹ We 'deɛ 'gbu, a kpa amɔaa 'de la -kli, 'n a 'ka 'yɪlyɔɔgagɛ -zɔnɔ 'yɪ.»

-Zezu gbaa -Zeluzalɛmuɔ -wɔwɔbee gbu
(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)

²⁰ «Da a -ka we -yɔyɪ, -Zeluzalɛmuɔ tunyɪmaa 'sluja ka we gbɛli, -zugba a yɪbhɛli we 'jɪ nu, -Zeluzalɛmu gbee labhubhla ka ɔpa. ²¹ -Muɔ bhla, -wa -ka Zudeɛ -dudu -gu -mɪ, -maa -yɔ -gwagwɛ mɔnɪ zɪɛa -gɔɔnyɔ 'wlu. -Wa -ka -Zeluzalɛmugbe nukplɛ -mɪ, -maa 'tɪa wee 'gbe nukplɛ. 'n -wa -ka kpaɔ -mɪ, -maa 'na yɪli -zɔɔ -nɪ. ²² Sa -Lagɔ 'kaa ɔ nyumaa -yɔgbu 'wubhu, wee 'yɪlɔnyɔ nukplɛ mu nɪ. We mɪ ɔɛɪda, 'n lɛ we yia nua. ²³ Lɛɛ gbunyuu yɪ 'sa, nukplabhɛ ɔwɔnɔ -yɔ -wa mia 'yua 'nyɛɪda yɪa, wee 'yɪlɔnyɔ -mɔnɔ nya! Nu, stasɛ 'kadu yia wee dudu -gu yia. 'n -Lagɔɔ 'ɔɛ 'ka -mɔ -nyuma -yɔwɔsɔlɔ. ²⁴ 'Bhaa wa yia tɔluua tugugbɛ nya, 'n wa 'ka tɔluua dudu -putunya -gu kwa galɪ nya. Nyuma -wa 'nɔ Zuɪfu, -gu wa yia -Zeluzalɛmu nɔa, wa 'ka we su, 'bhɛ, wanuu bhla 'ka 'saa bhɔa.»

Nyumɛɛ 'Yuu yiyie
(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

²⁵ «Gwɛdɪli wa yia -yɔyɪa, 'yɪlɔ klaa, 'ɔ -yɔ -zɛɪ klaa, we -gu. Gumunyuu saju -pa -jɪjɪ 'kadu yia lenua, 'n dudugu -nyuma weee dɪ 'ka sumanɔ, nyano 'ka wa 'wusɔ. ²⁶ 'n -we weee yia lenua dudu -gu, 'mu nyuma mia 'wlukuun lapupalɪda, we dɪ -sulo yia wa 'bhaa. Nu, yalɪ 'tɪtɛ weee yia zuklua. ²⁷ Nu, Nyumɛɛ 'Yu wa yia -yɔyɪa yɪda yalɪpupa -gu, ɔ 'tɪtɛ -yɔ ɔ 'ɔɔnmnɛ nya. ²⁸ Da wee gbunya -mɔnɔ lenue -ka gwɛdɪ, a 'yɪlɔgɛ gege, 'n a 'bhɔ 'wlu 'wu. Nu, -Lagɔɔ amɔaa gbuwusayɪlɔ ka ɔpa -kwɛɪn.»

-We figɪsu slolua mu nɪ
(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

²⁹ 'n ɔ yia wa gbuɔ nine -mɔnɔ 'palɪ. ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «A yɪa figɪsu -yɔ su -tɔluua weee -mɔnɔ! ³⁰ Da a -ka we -yɔyɪ nu, we mɪ tɔɔda, a yɪbhɛli we 'jɪ nu, 'nyu -lɔa bhla ka ɔpa. ³¹ 'Sa -bhlokpade, da a -ka gbunya -mɔnɔ lenue -yɔyɪ, a yɪbhɛli we 'jɪ nu, -Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɪle ka

cipa. ³² In n̄e aɪn -yla gbuzɔnu saɛ: d̄esl̄een -nyɪmaa 'd̄e weee 'na 'ka tli, 'ɪn wee gbunya -mɪnɪ 'kaa l̄enu. ³³ Nu, la yalɪ -yɔ dudu yia 'bhua, na w̄elɪ 'na 'ka labhu 'mnum-nu.

A -tu 'yliyɔgada

³⁴ «A zu amɪaa 'd̄e 'yliyɔ! A 'na yeli amɪaa dibhe 'f̄etunya -yɔ nu bhabhaa mamɪe -nɪ, 'ɪn a 'na luludɪ dudu -guu -lii 'gbu -nɪ. We 'nɪ -m̄uuu, 'ɪn Nyɪm̄eɛ 'Yu yiyiyɪ tɪalɪ aɪn. ³⁵ Nu, sa 'sowli tɪalɪ zibhi, 'sa -bhlok-pad̄e wee yɪlɪ -mɪnɪ yia dudugu -nyɪma weee 'tɪalɪ. ³⁶ We 'd̄eɛ 'gbu, a -tu 'yliyɔgada, a 'na ŋwɔnu 'yɪlaa -nɪ. A -tu -Lagɔ bhuhɔeda 'k̄om̄uu, a 'ka 't̄it̄e 'yɪ, 'ɪn gbu weee yia yia, a 'ka we lu. 'ɪn a 'ka Nyɪm̄eɛ 'Yu 'klu 'yɪlɪg-bee mneni.»

³⁷ Zɪ, -Zezu slɔlua nyɪma -Lagɔbudu 'kadu zɔ. 'ɪn jib-heza, z̄ m̄nɪ lapɪa -gɔgɔ wa laa *Olivusunyaa -gɔgɔ 'wlu. ³⁸ Zɪk̄p̄e 'tutu, 'ɪn nyɪmaa -zɔ yia -Lagɔbudu 'kadu zɔ, z̄ w̄elɪ yukwli pulua.

Zuifou 'yugalunya zua -Zezuu -yɔgbu

(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Zn 11.45-53)

22 *Floo -we 'nɪa gɔɔ -yɔ -ka, -we ka 'f̄etɪ d̄ɪa gwe *'Wuzɪtylu 'f̄etɪ zɪ, we ka cipa. ² -Lagɔbubɔnyaa -cɪan -yɔ -Lagɔ titee gwesanya 'yɪa 'kɪ, wa 'ka -Zezu 'bha. Nyɪmaa -zɔ gbɪlɪa -Zezu, wa s̄ɔs̄uee 'gbu, wa 'nɪ we mneni.

Zudasɪ nua -Zezu -dawli 'wu

(Mt 26.14-16; Mk 14.10-11)

³ Nu, -Zezuu 'bunɔnya kugbua l̄e 's̄ɔɔ lu -nyɪm̄e yabhlo wa laa Zudasɪ Is̄kalɪɔtu, -Saatan ka z̄ 'wu pla. ⁴ Sa Zudasɪ 'kaa -Zezu wɪa, 'ɪn z̄ yia we gbɪaa m̄nɪ -Lagɔbubɔnyaa -cɪan -yɔ 'slɔja kua -Lagɔbudu 'kadu ŋw̄eɛ -cɪan -yɪa. ⁵ We yia wa 'muna 'wula. 'ɪn wa n̄e z̄ -yɪa, wa 'ka z̄ 'gwezi 'nȳe. ⁶ Zudasɪ ŋwnua we -yɔ, 'ɪn sa z̄ 'kaa wa -Zezu yoo 'nȳe, 'ɪn nyɪmaa -zɔ 'na 'kaa we 'jɪyibheli, -zugba z̄ talɪa we 'yoo da.

-Zezu n̄e z̄ 'bunɔnya pi 'Wuzɪtylu 'f̄etɪ -gu -lililu

(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Zn 13.21-30)

⁷ Yɪ -we nya wa 'kaa 'Wuzɪtylu 'f̄etɪ -gu *bhlabhleyua 'bha, we -yɔ 'Floo -we 'nɪa gɔɔ -yɔ -kaa 'f̄etɪ, we 'yɪlɪ ka nyɪni. ⁸ 'ɪn -Zezu yia Piɪlɪ -yɔ Zaan tie, z̄ n̄e wa -yɪaɛ: «A m̄nɪ -aɪn -yɪa 'Wuzɪtylu 'f̄etɪ -gu -lililu pia, -a 'ka we li.»

⁹ 'ɪn wa yia z̄ layɪbhaɛ: «M̄ɔ -ɪn 'yɪbha -a m̄nɪ we piɪ-ia?»

¹⁰ -Zezu n̄e wa -yɪaɛ: «Bhla -we nya a -ka -z̄ɔɔ plaa yi nɪ, nyɪm̄e yabhlo a -yɔ z̄ yia gbɪlɪa, z̄ ka 'nyunyida 'wlu. -Budu -we z̄ z̄ yia plaa, a pla z̄ 'bɪ. ¹¹ A gba -buduu -kanyɔ -yɪaɛ: «-Amɪaa -slɔlunɔ n̄eɛ, -buduu 'yu -we z̄ z̄ -yɔ z̄ 'bunɔnya 'kaa 'Wuzɪtylu 'f̄etɪ -gu -lililu li, da we m̄ɪa?» ¹² -Budu 'yu 'kadu m̄ɪa we 'wlu, -we kaa -guladɪ -li -z̄ɔɔ z̄, 'ɪn z̄ slɔlua we aɪn da. -Bha a yia wee -amɪaa lililu pia.»

¹³ 'ɪn wa yia m̄nɪ, 'ɪn sa -Zezu gbɪaa wa -yɪa, 'ɪn wa yi 'saa we yɪlɪ. 'ɪn wa yia 'f̄etɪ -gu lililu pi.

Nyɪmaa -Kanyɔ -m̄ɔwlu -lililu

(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Kol 11.23-25)

¹⁴ Da lilibhla nyɪni, 'ɪn -Zezu -yɔ z̄ tietienya yia lililu gwe ladɪ. ¹⁵ z̄ n̄e wa -yɪaɛ: «ɪn 'yɪbha ɪn -yɔ aɪn 'ka 'Wuzɪtylu 'f̄etɪ -gu -lililu li dɪlɪ weee nya, 'bhie, na s̄ɪas̄ɪa yɪlɪ 'ka nyɪni! ¹⁶ Nu, ɪn n̄e aɪn -yɪaɛ: we 'bhu -z̄eɛn 'wu, ɪn 'nɪa lililu nu -putu lia yi. Zɪ a -ka wee lililuu 'ji 'wulanu k̄p̄eɛn k̄p̄eɛn, -m̄ɔ -Lagɔɔ 'wlulapɪlɪgbe 'wu, we zɪ na lia we.»

¹⁷ -Zezu 'bhua nu -k̄ɔpu 'wu, 'ɪn z̄ yia -Lagɔ fuo 'pa. 'ɪn z̄ n̄eɛ: «A 'bhu 'k̄ɔpu nɪ 'wu, a dɪlɪlɪ we nukpla -lu a 'dekpuɪa nyɪdɪ. ¹⁸ Nu, ɪn n̄e aɪn -yɪaɛ: we 'bhu -z̄eɛn 'wu, ɪn 'na 'ka 'masl̄eɛn nu 'ma, 'ɪn -Lagɔɔ nyɪmaa 'wlu-lapɪlɪe 'kaa yi.»

¹⁹ -M̄uu 'b̄ɪḡu, z̄ 'bhua 'floo 'wu, 'ɪn z̄ yia -Lagɔ fuo 'pa. z̄ dɪdɪlɪa we la, 'ɪn z̄ yia we wa 'wuladɪlɪlɪ. 'ɪn z̄ n̄eɛ: «-We m̄ɪa da na ku -wa, 'm̄u ɪn wɪlaa amɪaa 'gbu. A li wee 'floo -m̄nɪ, 'ɪn a 'ka 'm̄lɪ ligbeda -tu bhla weee nya.»

²⁰ Wa bhɪa lilie, 'ɪn -Zezu yi 'yaa 'sa wa nu -k̄ɔpu yoo 'nȳe. 'ɪn z̄ n̄eɛ: «Wee 'k̄ɔpu -m̄nɪ -wa -Lagɔ -yɔ nyɪma 's̄ɔɔ *'wusɪslɔlue -lolu, -we ka 'gbu na 'p̄ɪɔnɪ yia jite amɪaa 'gbu.

²¹ «'ɪn a yɪa: -z̄ 'kaa 'm̄lɪ pelu 'pa nyɪma kw̄eɛ, z̄ m̄lɪ da. Na z̄ -yɔ z̄ z̄ m̄lɪ lililu lu kna -bhlogbɔɔ 'wu. ²² Gbuzɔnu -wa, sa -Lagɔ 'yɪbhaa we, 'sa Nyɪm̄eɛ 'Yu yia m̄nɪa. Nu, nyɪm̄e -z̄ 'kaa z̄ wɪa, 'ɪn wa 'ka z̄ 'bha, gbunyuuu m̄lɪ -m̄ɔ -nu nya.» ²³ 'ɪn wa yia layɪbhalte bhli: «-Aɪn glaa nyɔɔ 'ka -m̄uu l̄enua?»

-Aɪn glaa nyɔɔ -wa 'kadua?

²⁴ -Zezuu 'bunɔnya nyɪdɪ kp̄elɪe 'kadu yia -bha -bho. Wa 'yɪbha, -z̄ -wa wa glaa 'kadu, wa 'ka z̄ yibheli.

²⁵ -Zezu n̄e wa -yɪaɛ: «Dudugu -nyɪmaa 'wlulapɪlɪnya pɪlɪ wa 'wlu la, 't̄it̄e weee nya. 'ɪn -wa kaa wa, -maa 'yɪbha wa la -maa gbuzɔnuɪ l̄enuɪ.» ²⁶ 'ɪn amɪa 'na n̄unu 'sa -maa 'bhisa -nɪ. Nu, -z̄ -wa 'kadu aɪn glaa, z̄ -m̄lɪ 'yɪsl̄ɔk̄p̄ilɪe 'bhisa. 'ɪn -z̄ -wa amɪaa -kanyɔ, z̄ -m̄lɪ amɪaa z̄ɔlubhonunɔnyɔ 'bhisa. ²⁷ Nu, nyɪm̄e -z̄ -dɪa lililu gwe la, m̄ɔ 'yɪlɪa yaayɪ, -z̄ m̄ɪa lililu dɪlɪlɪda -m̄ɔɔ 'yɪlɪa yɪ? -z̄ -dɪa lililu gwe la m̄ɔ 'yɪlɪa. We 'nɪ m̄uu? We nanɪ 'yɪlɪ! -M̄uu bhla, -amɪ m̄lɪ aɪn nyɪdɪ nyɪm̄eɛ z̄ɔlubhonunɔnyɔ 'bhisa!

²⁸ Da wa m̄ɪa 'm̄lɪ slɔlɪda, amɪa m̄ɪa da, amɪa -tua 'm̄lɪ kwesi 'yɪlɪ weee nya. ²⁹ Sa na Dide 'nȳeɛ 'm̄lɪ nyɪmaa 'wlulapɪlɪe se, 'sa -bhlokpad̄e -amɪ na nȳeɛ 'ya we amɪa. ³⁰ -M̄ɔ na 'wlulapɪlɪgbe 'wu, lia a -yɔ 'm̄lɪ 's̄ɔɔ yia, 'ɪn a -yɔ 'm̄lɪ 's̄ɔɔ 'ka 'ma. 'ɪn 'ŋ̄ɪnum̄ɪk̄p̄e -gu a yia ladɪ, 'ɪn a 'ka *Izlaelɪ *zua kugbua l̄e 's̄ɔɔ -yɔgbu 'wubhu.

-Zezu n̄e Piɪlɪ yia z̄ gbu kp̄elɪa

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Zn 13.36-38)

³¹ «'Sim̄ɔɔ, 'Sim̄ɔɔ, -ɪn pu yukwli! * -Saatan 'yɪbha z̄ 'ka aɪn 'wubhɪ, sa wa bhɪa 'm̄m̄ɔ 'wu, 'ɪn sa wa s̄ɪs̄alɪa we 'ya -yɔ we flɪ 'wu, 'sa. ³² ɪn ka -Lagɔ bhuhɔe -na 'gbu, dɪz̄uzue yi -m̄lɪ 'wubɔɔ 'gbu. 'ɪn 'yɪlɪ -we nya -ɪn -ka lub-hiti na -gbɛ, -ɪn 'temanɪ -na bhɪlɪa dɪlɪ la.»

³³ Pielt nɛɛ ɔ -ylae: «Nyɔmaa -Kanyɔ, un ka dli -sa, -un 'ka -kaslu 'wu mntoo, un -yɔ -mɪ 'sɔ. -ln -ka tluoo, un -yɔ -mɪ 'sɔ.»

³⁴ 'ln -Zezu yia we 'bigupalt: «ln nɛɛ -mɪ -ylae: -zɛɛn -yɪl -mɪnɪ nya, -kukɔ 'na 'ka gbo, 'ln -na kpɛlta na gbu -zakpa ta. 'ln -na gbaa, -ln 'nɪ 'mɪ -yi.»

A mnazi la, a 'ka tu gu

³⁵ -Zezu nɛɛ wa -ylae: «Da un tiea aun, 'un a 'nɪa 'gwezi -bhɔɔɔ, -bada -yɔ -sakwla 'wubhu, -lu ka aun 'wubɔɔ?» 'ln -maa yia we 'bigupalt: «-lnnya, -lu yabhlogbɔɔ 'nɪ -aun 'wubɔ.»

³⁶ 'ln ɔ nɛɛ wa -ylae: «Nɪ, -slɛɛn ɔ -ka 'gwezi -ka, ɔ 'bhu we 'wu. -ɔ -ka -bada -ka, ɔ 'bhu we 'wu. 'ln ɔ 'nɪ tugugble -ka, -mɔɔ 'pa -mɔɔ -bana 'kadu pelu, 'un ɔ 'ka we 'yabhlo ɔ. ³⁷ ln nɛɛ aun -ylae: welɪ -we wa ɔɛla -Lagɔɔɛbhe 'wu, -we gbaa:

«Wa ka ɔ gbonyuuu kwɛ -ɔɔn glaa zelɪ,» na 'gbu wa yia we ɔɛl. Nɪ, -we wa ɔɛla na 'gbu, we mɪ nɪ, we nu lɛ, -bha -tu 'wu -sɛ.»

³⁸ ɔ 'bunɔnya nɛɛ ɔ -ylae: «Nyɔmaa -Kanyɔ, tugugble ɔ nɪ.»

'ln ɔ nɛɛ wa -ylae: «We -tu sa!»

-Zezu bhuhhoea -Lagɔ Olivusunyaa -gɔɔɔ 'wlu

(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

³⁹ -Zezu 'tlaa, 'un ɔ yia *Olivusunyaa -gɔɔɔ 'wlu mɪ, ɔ -yɔ ɔ 'bunɔnya 'sɔ. Sa ɔ nua -benyi 'sa. ⁴⁰ Da ɔ nɪnia wee da, 'un ɔ nɛɛ wa -ylae: «A bhuhhoe -Lagɔ, a yi laylagbu lu bhlili.»

⁴¹ 'Bhie, sa nyɔmɛ -ka gbɔku viteli da we bhli, 'un ɔ yi 'saa wa gwevɪ. ɔ 'sibhli 'kukolu, 'un ɔ yia -Lagɔ bhuhhoe. ⁴² ɔ nɛɛ: «Dide, -ln -ka we 'yɪbha, -ln vlalɪ 'mɪ stasɛ 'kadu -mɪnɪ gwe. We 'na -zelɪ nanuu dumagbu -nɪ, we -zɛ -na dumagbu.» [⁴³ Tɔun, -Lagɔ ɔ 'anzi yabhlo 'bhua yalɪ, 'un we yia ɔ 'klɪtlalɪ, we 'ka ɔ dli latemanu 'gbu. ⁴⁴ -Zezuu dli sumantɪ tenyi tenyii, 'un ɔ yi 'yaa -Lagɔ bhuhhoe 'tɪtɛɛ. 'ln ɔ -yɔ sloo 'wlu 'pɪnɔ, we yia bhlida -tu dudu.]

⁴⁵ Da ɔ bhɪa -Lagɔ bhuhhoe, ɔ -sɔɔ 'wu, 'un ɔ yia ɔ 'bunɔnyaa -gbɛ luyi. 'ln ɔ yia wa 'ylaa -ɣwɔɔɔ yɪ, -we ka gbu -wa, wa dli -su. ⁴⁶ ɔ nɛɛ wa -ylae: «Lɛɛ ka 'gbu a ɣwɔ 'ylaa? A -sɔ 'wu, 'un a bhuhhoe -Lagɔ, a yi laylagbu lu bhlili.»

-Zezu wa kpa

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Zn 18.3-11)

⁴⁷ -Zezu mɪ ɔ 'bunɔnya -yɪa gbu gbada, 'un nyɔmaa -zlo yia ɔ 'tlalɪ. ɔ 'bunɔnya kugbuɪ lɛ 'sɔɔ 'yabhlo wa laa Zudasi, mɔ -galla wa 'yu. 'ln ɔ yia -Zezu kwesi bɛ, ɔ 'ka ɔ gbleli. ⁴⁸ 'ln -Zezu nɛɛ ɔ -ylae: «Zudasi, -ln 'ka *Nyɔmɛɛ 'Yu pelu 'paa 'gbu -na gbleliɪ ɔ yɪ?»

⁴⁹ Gbu -we 'kaa -Zezu yɪl, da ɔ 'bunɔnya 'yɪa we -yɔ, 'un wa yia ɔ laylbhaɛ: «Nyɔmaa -Kanyɔ, -a 'pa waa nyɔma nɪ tugugbleɛ?» ⁵⁰ Tɔun, 'un wa lu -nyɔmɛ yabhlo yia -Lagɔɔɔɔnyaa -kanyɔ 'kaduu zɔlubhonunyɔɔ liliɪkwɛ -yukwli ɔ 'wlu -dɪ.

⁵¹ 'ln -Zezu nɛɛ: «A 'tide we 'yi, we -tu 'sa!» ɔ zɪa ɔɔ nyɔmɛɛ yukwli kwɛ, 'un ɔ yia ɔ jipe.

⁵² 'Bhie, -Lagɔɔɔnyaa -ɔɔn, -Lagɔɔɔbudu 'kaduu ɣwɛkunyaa -ɔɔn, -yɔ -Lagɔɔɔbudu ɔɔɔ nyɔma kpasɪ, -wa yia -Zezu kpa, -Zezu nɛɛ wa -ylae: «'Wienyɔ un -mɪa, 'un a yia 'mɪ kpa yi tugugble -yɔ su kibhe nya kwɛɛ -nya yɪ?» ⁵³ ln -yɔ aun 'sɔ mɪ 'kɔmɔ -Lagɔɔɔbudu 'kadu ɔ, a 'nɪ 'mɪ kpa. Nɪ, wee bhla -mɪnɪ mɪ amɪaa -nu nya, 'un we mɪa -Saataan 'tɪtɛ mɪa nikpise 'wuu -nu nya.»

Pielt nɛɛ ɔ 'nɪ -Zezu -yi

(Mt 26.57-58,69-75; Mk 14.53-54,66-72; Zn 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Wa kpa -Zezu, wa -yɔ ɔ mɪa, 'un wa yia ɔ *-Lagɔɔɔnyaa -kanyɔ 'kaduu -budu ɔ 'pa, -zugba Pielt mɪ -Zezu 'bɪ, ɔ 'nɪ ɔ -yɔ ɔɔpa. ⁵⁵ Wa -dɪa -kosu 'yi wee -buduɣwɛɛ, nyɔma -wa mɪa 'kɔɔɔda, 'un Pielt yia wa nyɪdɪ ladɪ. ⁵⁶ Zɔlubhonunyɔɔ 'yɪa ɔ -kosu ɣwɛ -yɔ ladɪ-da, ɔ ylaa ɔ tenyii, 'un ɔ nɛɛ: «ɔɔ nyɔmɛ -mɔnɪ mɪ 'ya -Zezuu 'bunɔnyɔ nya zlɪmɛ.»

⁵⁷ 'ln Pielt yia we 'bigupalt ɔɔ ɣwɔɔ -ylae: «We 'nɪ gbuzɔnɪ, un 'nɪ ɔ -yi.»

⁵⁸ -Bha bɛa -sɛ, nyɔmɛ yabhlo mɪa -bha, ɔ ylaa Pielt tenyii, ɔ nɛɛ: «-Mɪ mɪa dɛ, -un mɪ 'ya ɔ 'bunɔnyaa glaa -nyɔmɛ yabhlo nya.»

'ln Pielt yia we 'bigupalt ɔɔ nyɔmɛ -ylae: «-lnnya, -amɪ 'nɪ ɔ 'bunɔnyɔ.»

⁵⁹ -Muu 'bɪgɪ, 'lɛɪ -bhlo 'plɪa sa, 'un nyɔmɛ yabhlo yi 'yaa we ɣwɛ -yɔkpɪlɛ: «Cun, gbuzɔnɪ -wa, ɔɔ nyɔmɛ mɪa dɛ, ɔ -yɔ ɔ 'sɔ mɪ zlɪmɛ, nɪ, Galilee -nyɔmɛ -wa.»

⁶⁰ 'ln Pielt yia we 'bigupalt ɔɔ nyɔmɛ -ylae: «'Tale, lɛɛ -un 'yɪbha -un 'ka gba -bha? 'ln 'nu -na welɪ 'wula.» Pielt mɪ -slɔ gbada, tɔun, 'un -kukɔ yia gbo. ⁶¹ Nyɔmaa -Kanyɔ 'bhiti, 'un ɔ yia Pielt yɪa tenyii. Tɔun, welɪ -we Nyɔmaa -Kanyɔ gbaa, 'un Pielt dli yia we -gu -bho, ɔ nɛɛ ɔ -ylae: «Pielt, nyɔma -yɪa -na yia gbaa nɪ, -un 'nɪ 'mɪ -yi, -zakpa ta, 'bhie, -kukɔ 'kaa -zɛɛn gbo.»

⁶² Pielt 'tlaa, 'un ɔ yia nyazɪwie wida -tu kpokpo.

-Zezu wa velɪ, 'un wa yia ɔ bhɪɪ

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

⁶³ Nyɔma -wa mɪa -Zezu ɣwɛkuda, -zugba wa palɪ ɔ gla, 'un wa bhɪɪ ɔ. ⁶⁴ Wa -gbliɪ ɔ 'naa 'yɪ -gu, 'un wa yia ɔ laylbha: «Nyɔɔ 'pa -mɪ -lua? -ln gba ɔ 'ɣnɪ!» ⁶⁵ 'ln wa yia 'yaa ɔ velɪ, welɪ 'yɪ -bhlo -bhlo nya.

-Zezu wa kwaa gbuwliwodunya 'yu

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Zn 18.19-24)

⁶⁶ Da zɪ zɪa, Zuifuu nyɔma kpasɪ, -Lagɔɔɔnyaa -ɔɔn -yɔ -Lagɔɔɔ titee gwesanya yia 'wlu gbeli. 'ln wa yia -Zezu gbuwliwodunya 'yu kwa. ⁶⁷ 'ln wa yia ɔ laylbha: «-Lagɔɔɔ -Bhasanyɔ -un -mɪa yɪ? -ln gba we -aun -yɪa.»

-Zezu yia we 'bigupalt wa -ylae: «ln -ka we gba aun -yɪa, a 'nɪa we gbuzɔnɪ laa yɪ. ⁶⁸ ln -ka aun laylbha, a 'na 'ka we 'bigupalt 'mɪ -yɪa. ⁶⁹ Nɪ, dɛslɛɛn 'dɛbhie -gbolu, Nyɔmɛɛ 'Yu dɪa 'tɪtɛ -ka -Lagɔɔɔ liliɪɔɔɔ la.»

⁷⁰ Tɔun, 'un wa 'dɛ weee yia 'wukpɪ: «-Zugba, -Lagɔɔɔ 'Yu -un -mɪa yɪ?»

'In ɔ yia we 'bigupali wa -ylaɛ: «'Mu a gbaa dɛ: 'mɔ in -mia.»

⁷¹ 'In wa nɛɛ: «-A 'nɪ we dayɪnyaa gbu -ka! -A ka -amɪaa 'dɛ nya ɔ nɔwɛɛ wɛlɪ 'nu feifei.»

-Zezu wa kwaa Pilati 'yu
(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5; Zn 18.28-38)

23 Nyɪma weee -sɔa 'wu, 'in wa yia -Zezu Pilati 'yu kwa. ² 'In wa yia ɔ gbu 'wluladɪlɛ bhli -mɔ. Wa nɛɛ: «-A 'kaa nyɪmɛ -mɔnɪ 'yl, -zugba ɔ mɪ -amɪaa nyɪma mɔnɔnɔda. ɔ nɛɛ -aɪn -yla, -a 'na 'pɛnɪ Sezaa *nisun -gwezi -nɪ. 'In ɔ nɛɛ, ɔ dɛ -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ, mɔ -wa nyɪmaa 'wlulapɪlɪnyɔ.»

³ Pilati yia ɔ layɪbhaɛ: «'Lee, Zuifuu 'wlulapɪlɪnyɔ -in -mia yl?»

-Zezu yia we 'bigupali ɔ -ylaɛ: «'Mu -in gbaa dɛ.»

⁴ 'In Pilati nɛɛ -Lagɔɔbubɔnyaa -cian -yɔ nyɪmaa -zlo -ylaɛ: «Gbu -we ka 'gbu in 'kaa nyɪmɛ -mɔ nɪ -kasɪ 'wupa, 'in 'yl we -yɔ.»

⁵ 'In wa nɛɛ 'ya wɛlɪ 'tɪtɛ nyɛɛ: «ɔ gbusɪlɔlɔ wɛlɪ -gu nyɪmaa -zlo sɔɪua nyɪmaa 'wlulapɪlɪnyɔ -yɔ 'wu. Galilee dudu -gu ɔ dɪlɪa we gwe, 'in ɔ -yɔ we yia Zudee -dudu -gu 'plɪlɪ, 'bhie, ɔ -yɔ we 'sɔ yia -zɛɛn da -seli nyɪnɪ -Zeluzalɛmɔ -dudu -gu.»

-Zezu wa kwaa Ewloɔdu 'yu

⁶ Pilati 'nua wa nɔwɛɛ Galilee 'nɪnɪ, 'in ɔ yia layɪbha: «ɔɔ nyɪmɛ -mɔ nɪ, Galilee -nyɪmɛ -wa yl?» ⁷ ɔ 'nua nɪ, dudu -we Ewloɔdu pɪlɪa 'wlu la, -mɔ -Zezu 'bhua, 'in ɔ nɛɛ, wa kwa ɔ Ewloɔdu. -Muɔ bhla, -zugba Ewloɔdu mɪ -sɪ -Zeluzalɛmɔ -dudu -gu.

⁸ Ewloɔdu 'ya -Zezu, 'in ɔ yia 'muna li. Nɪ, wa ka -Zezuu gbu -gbada -gwɪɛ, -zugba ɔ nu we. ɔ 'yɪbha ɔ 'ka ɔ 'yl, -muɔ 'bɪ ka 'wugwɪɛ. 'In ɔ 'yɪbha ɔ 'ka ɔ gwedigbu yabhloɔ lɛnɔda 'yl. ⁹ ɔ yia ɔ gbu duun layɪbha, 'in -Zezu 'nɪ we 'yabhlogbɔɔ 'bigupali. ¹⁰ -Muɔ bhla, -Lagɔɔbubɔnyaa -cian -yɔ -Lagɔɔ titee gwesanya mɪ -bha, -zugba wa dɪlɪ -Zezu gbu 'wlu la -gla nya.

¹¹ Ewloɔdu -yɔ 'slɔja pɪlɪa -Zezu gla, 'in wa yia ɔ gbu -kpua -nyɪmɛ 'wɔnɔ. 'In ɔ nɛɛ, wa -pla ɔ 'yɪlɪnɔnɔ -bana 'wu, wa kwa ɔ Pilati -gbɛ lɔ. ¹² -Benyi, Ewloɔdu -yɔ Pilati 'sɔ mɪ tunyɪma nya. Wee 'yɪlɪ -bhlokpade nya, wa -zɛa 'tale -yɔ 'tale.

Zuifu 'yɪbha -Zezuu tɪlɪɛ
(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Zn 18.39-19.16)

¹³ -Lagɔɔbubɔnyaa -cian klɛa, nyɪmaa 'yugalɪnya kpasɪ -yɔ 'gbee nukpla -nyɪma weee, Pilati gbelia 'wlu. ¹⁴ 'In ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «A -laa 'mɪ nyɪmɛ -mɔ nɪ, 'in a nɛɛ, ɔ mɪ nyɪma mɔnɔnɔda. Mu mia! 'Mɔ in yɪbhaa dɛ la aɪn 'yu. 'In gbunyɪi a dɪlɪa ɔ 'wlu la, in 'nɪ ɔ 'yl we 'yabhlogbɔɔ lɛnɔnyɔ nya. ¹⁵ 'In Ewloɔdu -mɔnɔ 'nɪ 'ya ɔ 'yl we lɛnɔnyɔ nya. We 'gbu, ɔ yia ɔ lɪlɪa -amɪaa -gbɛ. -Muɔ 'bigu, nyɪmɛ -mɔ nɪ, gbunyuu -we ɔ nua lɛ, -we ka 'gbu ɔ 'kaa tɪlɪ, -muɔ 'nɪ -mɪ. ¹⁶ We 'gbu, gbaa na yia wa sɛlɪ ɔ -pɪnɪ nya bhabha, 'bhie, in 'ka ɔ 'yitide.» [¹⁷ Sa *'Wuzɪtɪylɪ

'fɛtɪ nyɪnɪa -bhlo, 'sa Zuifuu tite gbaa Pilati 'tide wa -yla -kasɪnyɪmɛ yabhlo 'yi.]

¹⁸ 'In Pilati 'yɪbha ɔ 'ka -Zezu 'yitidee 'gbu, wa 'dɛ weee yia 'wukpɪ: «-In 'bha ɔ nyɪmɛ -mɔ nɪ, 'in 'tide -aɪn -yla -Balabasi 'yi!» ¹⁹ Zɪlɛ -Balabasi -sɔɪua dudu 'wlulapɪlɪnyɔ -yɔ 'wu -Zeluzalɛmugbe nukplɛ, 'in ɔ yia nyɪmɛ 'bha. We 'gbu, wa yia ɔ -kasɪ 'wupa.

²⁰ Pilati 'yɪbha ɔ 'ka -Zezu 'yitidee 'gbu, ɔ yi 'yaa wɛlɪ 'wubhu 'sɔ, 'in ɔ yia waa nyɪmaa -zlo -yla gbu gba. ²¹ 'In wa yia 'wukpɪ 'tɪtɛ ɔ -yla: «Kulu ɔ *su -gu la! Kulu ɔ su -gu la!»

²² Pilati 'bhua wɛlɪ -zakpa tanu 'wu, 'in ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Gbunyuu -mumu ɔ nu lɛa? Gbunyuu -we ɔ nua lɛ, -we ka 'gbu ɔ 'kaa tɪlɪ, 'in 'yl we -yɔ. We 'gbu, gbaa na yia wa sɛlɪ ɔ -pɪnɪ nya bhabha, 'bhie, in 'ka ɔ 'yitide.»

²³ 'In wa yia 'wukpɪ, -zugba wa kpɪlɪ wee gbu -bhloɔ 'dɛ nɔwɛ, wa kulu -Zezu su -gu la. 'In wa nɔwɛ -yɔtɛɪɔ yia Pilati 'wuzi. ²⁴ We 'gbu, -we wa 'yɪbhaa, 'in Pilati yia we lɛnɔgbu -yɔnɔwɔnɔ. ²⁵ Nyɪmɛ ɔ -sɔɪua nyɪmaa 'wlu-lapɪlɪnyɔ -yɔ 'wu, 'in ɔ yia nyɪmɛ 'bha, 'mɔ wa 'yɪbhaa wa tide 'yi. 'In Pilati yia -mɔnɔ 'yitide. 'In ɔ yia wa -Zezu yoo 'nyɛ, 'in -we wa -ka 'yɪbha, wa 'ka we ɔ nunu.

-Zezu wa kulua su -gu la
(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Zn 19.17-27)

²⁶ Da wa -yɔ -Zezu mia mɔnɔda, 'in Silɛnyu 'Simɔɔ, wa -yɔ -mɔnɔ yia gbeli, -zugba ɔ bhu kpaa. 'Slɔja yia ɔ kpa, 'in wa yia ɔ -Zezuu su -blɔgba 'wulapali, ɔ 'ka we ɔ 'bɪ kwa. ²⁷ Nyɪmaa -zlo mɪ ɔ 'bɪ. 'In nɔwɛnɔ mia wa glaa, -zugba -maa bhɪtɪ kɪkɪlɪ, 'in wa bhɪlɪ ɔ 'gbu.

²⁸ -Zezu 'bhɪtia la wa gbɛgbɛɪn, ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «-Zeluzalɛmɔ -nɔwɛnɔ, a 'na wɪlɪ na 'gbu -nɪ, a wɪ amɪaa 'dɛ -yɔ amɪaa 'yuaa 'gbu! ²⁹ Nɪ, we bhla yia nyɪnɪa, 'in wa 'ka gbɛɛ: «'Nɔwɛnɔ -wa 'nɪa mɛnɛnɛ wa 'ka 'yu gwɪlɪ, -wa 'nɪa -sɪɔ gwɪlɪ, 'in -wa 'nɪa -sɪɔ 'yu 'nyɛnɪ, 'wɔtɔtɔue -dɪɔɔ mɪ -maa -nɔ nya!» ³⁰ Nɪ, nyɪma yia gbaa -gɔɔɔnyɔ -yla: «A bhɪlɪ -aɪn -gu!» 'In wa 'ka gba 'kpidanya -yla: «A zize -aɪn!»

³¹ Nɪ, we -ka 'sa wa nu sa su yalɔ, 'in lɛɛ -lu 'ka suu yeyɛnu yɪlɔ?»

³² Wee bhla -bhlokpade nya, nyɪma sɔ mia gbunyuu -lɛnɔnyɔ nya, 'in 'slɔja -yɔ -maa yi 'yaa yi, wa 'ka wa -yɔ -Zezu 'bha dabudu. ³³ Da wa nyɪnɪa da ka 'nɪnɪ wa laa «'Wluu 'kua», -bha 'slɔja kulua -Zezu su -gu la. 'In wa yi 'yaa -bha gbunyuu -lɛnɔnyɔ 'sɔ su -gu lakulu. 'Yabhlo mɪ ɔ lɪlɪsɔɪɔ, 'in -gudu mia ɔ kɔpɛsɔɪɔ. ³⁴ Tɔnɔ, -Zezu nɛɛ, «Dide, -in tɪ wa -yɔgbu 'wu, -we wa mia lɛnɔda, wa 'nɪ we -yi.»

'In wa yia -nɪɔgbɪ 'pa, -zugba wa dɪlɪ ɔ -bana, wa 'dekpua nyɪdɪ.

³⁵ Nyɪmaa -zlo mia -bha, -zugba wa yla -we mia 'plɪ-da. Zuifuu 'yugalɪnya yia ɔ gla pɪlɪ, -zugba wa gbɛɛ: «ɔ ka nyɪma tɔɪua pue, ɔ pue -sɪlɛn ɔ 'dɛ, -zugba *Klɪsɪ ɔ -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ, ɔ -ka ɔ nya -mɪ!»

³⁶ 'Slɔja yi 'yaa -Zezu gla pɪlɪ. Wa bɛa ɔ kwesi, 'in wa yia ɔ kalɔ nu 'nyɛ. ³⁷ 'In wa nɛɛ: «We -ka Zuifuu 'wlu-lapɪlɪnyɔ -in -mɪ, -in -sa -na 'dɛ gbu 'wu.»

³⁸ ɔ 'wlu -bita, wa yia -bha celɪ:

-ጋ MIA DA

ZUIFUU 'WLULAPILINYO -WA

³⁹ 'In waa gbonyuu -lenunyaa 'yabhlo mia su -gu lakuluda, -mככ yia -Zezu veli. ጋ nē: «-ln 'nū -Lagככ -Bhasanyok? -ln pue -na 'dē, 'n -n 'ka -amta pue!»

⁴⁰ 'In, ככ gbonyuu -lenunyoo -gudu yia כ -libheyi -yla gbu lapali. ጋ nē כ -ylae: «-l'ln ככ -Lagככ? Nyūme כ -a -yč כ 'sč mia da tltli -kaslu -bhlo 'wu, ככ 'nū gbonyuu yabhlogbככ lēnu. ⁴¹ We klu -wa -amta 'ka -kaslu -mūni pla, gbunyii -a nua lē, we 'penie -wa. 'ln ככ 'nū gbonyuu yabhlogbככ lēnu.» ⁴² 'Bhie, כ yia we -gudie: «-Zezu, zli -n -ka -na nyuma 'wlulapila yi, -n ligbe 'mū.»

⁴³ -Zezu yia we 'bigupali כ -ylae: «ln nē -mū -yla gbuzככ sae: -zēen -yli -mūni nya, -n -yč 'mū 'sč mū -Lagככ dudu -gu.»

-Zezuu tltlie

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Zn 19.28-30)

⁴⁴ 'Ylu 'ka -glōnyidi nynthia yi, we nyumoa 'wu, 'n nikpise yia kpa dudu weee -gu. We li 'lēt ta. ⁴⁵ 'ln 'naa biza -Lagbudu 'kadu כ, we yia 'wuyā 'sč we nyidi. ⁴⁶ -Zezu 'kpiā 'wu weli 'tite nya, 'n כ nē: «Dide, -mū kwēe na zua na zuzu.» ጋ bhia 'saa gbagbie, tčun, 'n כ yia tli.

⁴⁷ -We weee 'plia, *Wlōmū -sluja glu gbuu 'yugalnyo 'yā we -yč, 'n כ yia -Lagככ 'hū -mūni, 'n כ nē: «Gbuzככ -wa, כ nyūme -mōni, nyūme tiklu -wa 'piēn!»

⁴⁸ Nyūma -duun -wa yia gbu -mūni ylaa, -we weee 'plia, 'n wa yia we -yčyč. 'ln hōwčk yia wa -gu slu, 'n wa -yč kiki bhite yia nyazi nya wa -ככ lubhiti.

⁴⁹ -Zezuu 'talea weee -yč 'hōw -wa -yč כ 'bhua Galilee, 'n wa yia כ yoo kwaa, wa 'yigbe 'pūpi, -zugba wa yia -we weee mia 'plida.

*-Zezefu 'bhluā -Zezu

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Zn 19.38-42)

⁵⁰ Zuifuu 'gbe yabhlo wa laa Alimatee, we nyūme yabhlo wa laa *-Zezefu, -mככ mū 'yā -bha. Nyūme -ככ -yč nyūme tiklu -wa. ጋ mū -Lagככ nyūmaa 'wlulapite wuda, 'n כ mia Zuifuu gbuwliwudnyaa glaa -nyūme yabhlo nya. -We gbuwliwudnya tōlua pupala, 'n wa nua lē, כ -yč wa 'sč 'nū we -gu weli -bhlo -ka. ⁵² ככ -Zezefu mūni Pilatu -gbe, 'n כ yia -mככ -Zezuu 'kwie -zlati. ⁵³ -Mū 'bigu, 'n כ yia wee 'kwie su -gu -sa, 'n כ yia we 'naa -yč zu. 'Bhuka -we wa 'bhluā tukpa 'wu, 'n wa 'nū -slō 'kwie nukplē fa, we nukplē כ faa wee 'kwie. ⁵⁴ 'Yli -we nya wa mnazā wa 'dē la, wee 'yli nya -Zezefu faa wee 'kwie 'bhuka 'wu. 'ln we nya *Nyapeyli dia gwe.

⁵⁵ 'Njwū -wa -yč -Zezu 'bhua Galilee -dudu -gu, -maa -yč -Zezefu yia 'bhuka -gu mū. Wa yia wee 'bhuka 'wu -tal, 'n sa wa palā -Zezuu 'kwie la, 'n wa yia we -yčyč. ⁵⁶ -Mū 'bigu, 'n wa yia wa -ככ lubhiti. 'ln hōne -ka kpi -yč -lasikl -we ka hōne mēnta, wa yia we pi, -we wa 'kaa 'kwiee ku -yč 'pa. Wa tite nē, Zuifuu Nyapeyli nya, wa 'na nūni lubho -nū. We 'gbu, wa yia nyapēda -tu.

-Zezu -sca 'wu tltlunya glaa

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Zn 20.1-10)

24 Dimasu zlokpe -papa, 'n 'hōwū yia kpi -we ka hōne mēnta wa pia, we nya gbawla -gu mū. ² Bhla waa 'hōwū 'ka -bha nyini, -zugba tukpa -boklo 'kadu 'nū gbawla hōwe -mū, wa ka we glipe. ³ Wa -tālā gbawla nukplē, wa 'nū Nyūmaa -Kanyo -Zezuu 'kwie 'yū. ⁴ -We waa 'hōwū 'kaa 'wlukuun lapupali, wa 'nū we -yi. Tčun, nyūma ככ kaa lūlibana 'pupa 'yilyi 'wu, -maa yia wa 'klutlali. ⁵ Nyān sloa 'hōwū 'wu, 'n wa yia 'wlu lagbli. Waa nyūma 'sč nē wa -ylae: «Lē -lu ka 'gbu a tali 'yilyo-ganyo da tltlunya glaa? ⁶ ጋ 'nū -seli -mū. ጋ ka 'wusō tltlunya glaa. Da כ mia zlūme Galilee, -we כ gbaa aūn -yla, a ligbe we: ⁷ «We mū nū, wa 'nye *Nyūmē 'Yū gbonyuu -lenunya yoo. Wa 'ka כ su -gu lakulu, 'n 'yli 'sč we taa zli, כ 'ka tltlunya glaa 'wusō.»

⁸ 'ln waa 'hōwū yia -Zezuu wēlunya ligbe. ⁹ Wa 'bhua gbawla -gu, 'n wa yia we gbaa mū -Zezuu 'būnnya kugbua lē -bhlo -yla, we -yč nyūma -tōlua -yč wa 'sč mia. ¹⁰ 'Njwū -wa -laa wee 'dī -mūni -Zezuu tietienya, wa hōni nū: Magūdala -hōwū Malii, Zanū, *Zakee 'nyaa Malii -yč 'hōwū -tōlua -yč wa 'sč mia. ¹¹ 'ln waa -Zezuu tietienya nē wa 'dē dli zč, -we waa 'hōwū mia gbada, gbu -kpua -waa 'gbu, wa 'nū wa dli 'wudi. ¹² -Bha Piēl -sca 'wu, 'n כ -yč -gwagwē yia gbawla -gu mū. ጋ kwlia 'wu, כ -tālā 'bhuka 'wu, 'naapunya wa bibelia 'kwie -yč la, we 'dekpuā כ 'yā -yč. 'ln hōwēgaga yia כ subha, -we weee 'pliaa 'gbu. 'ln כ yia כ -budūhēē lūmū.

-Zezu -slolua כ 'dē כ 'būnnya 'sč 'klu

(Mk 16.12-13)

¹³ 'Gbe -we wa laa Emaus, we -yč -Zeluzalēmu 'sč, ki-lo kugbua lē -bhlo mia we nyidi. Wee 'yli -bhlokpade nya, -Zezuu 'būnnya glaa -nyūma 'sč mia -mכ mūnida. -We weee 'plia, -zugba wa -yč we 'disaste mū 'yloogblu. ¹⁵ Bhla -we nya wa mia gbada, 'n wa mia kpēlda, -Zezuu 'dēbhie -gbolu yia wa kwesi bē, 'n כ -yč wa yia bhū 'wu mū dabudu. ¹⁶ -Zezuu 'būnnya 'yā כ -yč, 'n -lu yabhlo'o hōwū, wa 'ka כ yibheli.

¹⁷ 'ln -Zezu yia wa laylba: «'Lee, lēē gbu -gu a kpeli nčda 'yloogblua?»

Tčun, wa dli yia sumanū, 'n wa yia 'yigbe. ¹⁸ Wa 'dē 'sč glaa 'yabhlo wa laa Kleopas, -mכ nē כ -ylae: «-Na 'dē -bhlo -wa -Zeluzalēmu -nyūme, -yč 'nū gbu 'plia 'wubhlolu -ylunya nū nyaa 'ji -yi yū?»

¹⁹ 'ln כ yia wa laylbaē: «Mכ -gbu we -ma?»

'ln wa yia we 'bigupali כ -ylae: «Gbu -we 'yūla Nazaletyū -Zezu, mū -wa! -Lagōgbu -falpanyo 'tite כ -mia. ጋ ka we -slolū כ lenugbunya -yč כ wēlunya 'wu, -Lagō -yč nyūma 'yū. ²⁰ -Amīā *-Lagōbubūnyaa -cian -yč -amīā 'yugalnya ka -Zezu wla, wa 'bha כ, 'n wa yia כ *su -gu lakulu. ²¹ -Amīā dī we dli 'wu nū, mכ 'ka yā Izlaelnyūma gbu 'wusa. 'ln -mū weee -gu, gbunya 'plā, we 'yli taa zli mia -zēen. ²² Gbuzככ -wa, -amīā glaa hōwū tōlua ka -aūn hōwēgaga -subhali. Zlokpe -papa, 'n wa yia gbawla -gu mū. ²³ Wa 'nū כ 'kwie 'yū. 'ln wa yia luyi, -bha wa gbaa -aūn -ylae, -Lagככ 'anzunya ka wa 'klutlali,

'ln we n̄e wa -yla: «Zezu -ga 'yliyo!»²⁴ -Amia lu -nyuma tɔlɔa ka gbawla -gu mni, 'ln gbu -we 'hwni gbaa, wa yi 'saa we yli. Wa 'ni -Zezuu 'de 'yl.»

²⁵ 'ln -Zezu n̄e wa -yla: «Nyuma -wa 'ni 'ylimna, 'ln gbu -we -Lagɔgbuu -falɔpanya gbaa, -wa'a 'nu we 'wula -pa!²⁶ We mi nu, -Lagɔɔ -Bhasanyɔ sia sa, 'bhie, -Lagɔ 'ka ɔ 'hɔnmɔle ɔ yoo 'nye.»²⁷ -Muu 'bigu, -we wa cɛla ɔ daa, -Lagɔsɛbhɛ 'wu, ɔ yia we gwe -sa wa -yla. ɔ dia we gwe Moizuu 'sɛbhɛ -gu, 'ln ɔ -yɔ we yia -Lagɔgbuu -falɔpanyaa 'sɛbhɛ weee 'wu pla.

²⁸ 'Gbe -we 'wu ɔ 'bɔnɔnya 'sɔ mia mɔɔda, da wa nɔnya we kwesi, 'ln -Zezu yia nu n̄e, da 'pɔɔ ɔ mi mɔɔda.

²⁹ 'ln wa yia ɔ -klolu, 'ln wa n̄e ɔ -yla: «-ln -yɔ -aɔn 'sɔ -tu! Jibhe ka zɔ, 'ln sabɔ ka bebee bhia.» 'ln ɔ yia -budu zɔ pla, ɔ -yɔ wa 'sɔ 'ka -tu.

³⁰ ɔ -yɔ wa -dia lililu gwe la, ɔ 'bhua 'floo 'wu, 'ln ɔ yia -Lagɔ fuo 'pa. -Muu 'bigu, ɔ didɔla we la, 'ln ɔ yia we wa 'wɔladlili.³¹ Tɔun, wa 'yli -bloa, 'ln wa yia ɔ yibheli. -Bha -bhlokpade, ɔ yia wa 'yiligwe mɔnɔnu.³² 'ln wa n̄e, wa 'dɛkpua nyɔɔɔ: «Da -a mia 'yloogbu, ɔ mia -aɔn -yla gbu gbada, -zugba ɔ sa -aɔn -yla -Lagɔsɛbhɛ gwe, 'muna ka -aɔn dli zɔ ye, we 'ni muu?»

³³ Wa -sɔa 'wu -bha -bhlokpade, 'ln wa yia -Zeluzalemɔ lumni, -mɔ wa yia -Zezuu tietienya kugbua ɛ -bhlo -yɔ wa -lima 'wlu gbelida.³⁴ 'ln -maa n̄e wa -yla: «Gbuzɔnu -wa, Nyumaa -Kanyɔ ka tɔɔɔnya glaa 'wusɔ. Nu, ɔ ka 'Simɔɔ 'klɔɔɔ.»³⁵ 'ln -maa 'sɔ yia -we 'pla 'yloogbluu 'di -sa wa -yla. Sa wa yibhelia -Zezu, -zugba ɔ mi 'floo ladɔɔda, 'ln wa yi 'yaa -muu gba wa -yla.

-Zezu -slolua ɔ 'dɛ ɔ 'bɔnɔnya 'klu
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Zn 20.19-23; Lngb 1.6-8)

³⁶ Da wa mia -sɔ gbada, 'ln -Zezu yia ɔ 'dɛ -slolu wa nyɔɔ. 'ln ɔ n̄e wa -yla: «'Wɔtutue -dɔɔ -yɔ aɔn 'sɔ -m!»

³⁷ -Nyanɔgbɔ -kpala wa, 'ln wa yia nyano nu. Wamia n̄e yaa 'sa nu, nyumezuzu -wa.³⁸ -Zezu n̄e wa -yla: «L̄e -lu sumani amiaa dɔɔ? 'ln l̄e ka 'gbu a lu sa dɔɔ?»

³⁹ A yia na -kwite -yɔ na bhupatonya, -ami -wa, gbuzɔnu sa! A zi 'mi kwe, 'ln a yia, nu, nyumezuzu 'ni yice -yɔ 'kua -ka. Sa a yia de 'mi -yɔ 'bhisa.»

⁴⁰ ɔ gba 'saa, 'bhie, ɔ yia ɔ -kwite -yɔ ɔ bhupatonya wa 'kluslolu.⁴¹ 'Muna ka wa ye, 'ln hwegaga yia wa subhaa 'gbu, -we -Zezu mia wa -yla gbada, wa 'ni mneni wa 'ka we dli 'wudi. 'ln ɔ yia wa laylbae: «-Lu -we a 'kaa li, we mi -seli aɔn kwe?»⁴² 'ln wa yia ɔ llalla -zibhii kibhe 'nye.⁴³ ɔ 'bhua we 'wu, 'ln ɔ yia we li wa 'yibadi.

⁴⁴ -Muu 'bigu, ɔ n̄e wa -yla: «Da ln -yɔ aɔn 'sɔ mia -benyi, ln n̄e aɔn -yla: we mi nu, -we weee wa cɛla na daa, Moizuu titee 'sɛbhɛ 'wu, -Lagɔgbuu -falɔpanyaa 'sɛbhɛ -yɔ Luusebhɛ 'wu, we nu l̄e.»⁴⁵ 'ln ɔ yia wa 'wlukɔun ladolu, wa 'ka -Lagɔsɛbhɛ 'wulanu.⁴⁶ 'ln ɔ n̄e wa -yla: «-We mia cɛɔda -Lagɔsɛbhɛ 'wu mu nu: we mi nu, -Lagɔɔ -Bhasanyɔ sia, 'ln ɔ 'ka tli. Wa -ka ɔ gbawla 'wufa, 'yl 'sɔ we taa zɔ, 'ln ɔ 'ka 'wusɔ tɔɔɔnya glaa.⁴⁷ ɔ 'hɔni nya, -Lagɔgbu -we 'kaa nyumaa dli 'bhiti, 'ln -Lagɔ 'ka wa -yɔgbu 'wuti, a bhli we gbagbe -Zeluzalemɔ, 'ln a -yɔ we 'ka dudu weee -gu mni.⁴⁸ Nu, amia -wa we dayinya.⁴⁹ 'ln Zuzu -ɔ Dide gbaa ɔ 'ka aɔn 'nye, -ami yia we aɔn yoo 'paa. We 'dɛ 'gbu, amia, a -tu wee gbe ni nukple tiklu, 'ln -Lagɔɔ 'tɔe 'ka aɔn -gu lasibhli.»

-Zezu mɔɔ yali
(Mk 16.19-20; Lngb 1.9-11)

⁵⁰ -Muu 'bigu, -Zezu -yɔ ɔ 'bɔnɔnya yia Betani kwesi mni, ɔ yia sɔ 'wubhu, 'ln ɔ yia wa 'nyulanɔwna.⁵¹ Da ɔ mia wa 'nyulanɔwnada, ɔ yia wa gwɛvɔ, 'ln -Lagɔ yia ɔ 'wubhu, ɔ yia yali mni.⁵² Wa 'ylimanɔ ɔ, 'bhie, wa yia -Zeluzalemɔ lubhiti 'muna 'kadu nya.⁵³ 'Kɔmuu, wa mi -Lagɔbudu 'kadu zɔ, -zugba wa mɔnu -Lagɔɔ 'hɔni.

Zaan

-Zezuu -gugbu *Zaan celta, mu -wa. Nu, Zaan mi -Zezuu *'bunchnya kugbua le 'kka glaa -nyume yabhlo nya. 'Mo wa laa «'bunchnyc -k ka ze -Zezu -kalu» wee 'sebhe da tlua. -We ka 'gbu Zaan yia 'sebhe ni celi, mu -wa nu, nyuma 'ka we 'jiyibheli nu, -Zezu -wa -Lagok -Bhasanyo, mo -wa -Lagok Yu, 'in -k -ka k dlu -gu zu, 'in -mka yla 'yliyogagie k 'hni nya.

Weli -zea nyume

1 -Lagok 'nia -sl -lu weee lala, -k wa laa Weli k mi la. Wee Weli -yo -Lagok 'sok mi. Wee Weli -yo -Lagok mi -bhlo. 2 -Lu weee gwedida, k -yo -Lagok 'sok mi. 3 C gbegebein -Lagok -laa -lu weee la. -Lu -we mia lalada k 'bigo we 'ni -mi. 4 Nu, k -gu 'yliyogagie 'bhua, 'in wee 'yliyogagie mia, we ka nyuma zlu -la. 5 Wee zlu mi lida nikpise 'wu, 'in nikpise 'ni we nyumonu. †

6 -Lagok ka nyume yabhlo tie, 'mka wa laa *Zaan, †7 mo -wa gbudayinyo, mo yia k 'ka zlu -gugbu gba. Yi k yia nyuma -ka k weli 'nu, 'in wa 'ka dlu zu. 8 C 'de 'ni wee zlu nya -mi, nu, yi k yia k 'ka wee zlu -gugbu gba. 9 -We mia da ni, mu -wa zlu 'zayli, wee zlu yia dudu -gu, we san mi 'mnida nyuma weee -gu.

10 Ck Weli ka dudu -gu yi. C gbegebein -Lagok -laa dudu la, we mi 'sa 'bhie, dudugu -nyuma 'ni k yibheli. 11 C yia k 'de nyumaa -gbe ni, wa 'ni k kpa 'nanuu. 12 Nu, tlua 'paa k yi, 'in wa yia k dlu -gu zu. -Maa mia, -maa k 'nyea 'yoo wa 'ka -Lagok 'yua -ze. 13 Sa nyuma gwala wa 'yua dudu -gu, we 'ni 'sa -mani -ze -Lagok 'yua. We 'ni nyume mi wa dide nya. Nu, -Lagok 'nyea wa 'yliyogagie.

14 Ck Weli ka nyume -ze, 'in k yia -ain glaa ladi. C 'gbu -a yia 'nanidli -yo -Lagok gbuzoknu yibheli. -A ka k yla, 'in sa k 'hni mnia -Lagok 'hni 'bhisa, -a ka we -yoyi. Nu, 'hnumnu -we -Lagok 'Yu -bhlo 'yia k Dide kwee, mu -wa. 15 Zaan mi k gbudayinyo nya, k 'kpa 'wu, k nee: «Da in gbaa: -C yia na 'bigo, k 'hnumnie -zi na -nu, -we ka gbu -wa, bhla in 'ka 'wlu k mi -bha' mka in saa 'hni.»

16 'Nanidli duun k kaa, we nya k hwnaa -a 'de weee 'nyu la. C pala -ain k -zoknu -gu la, 'in k yia we -gupali.

17 Nu, -Lagok pala k tite *Moizu gbegebein, nu, -Zezu *Klisu gbegebein -a yibhelia k 'nanidli -yo k gbuzoknu.

18 Nyume yabhlogok 'ni -sl -Lagok 'yi, nu, k 'Yu -bhlogok -k -yo k mia -bhlo, 'in -k mia k Dide kwesi, mo slolua -ain -Lagok.

'Zan *-Batisu dayigbu

(Mt 3.11-12; Mk 1.7-8; Lk 3.15-17)

19 *Zuifoo 'yugalnya -wa mia *-Zeluzalemu, ma tiea -Lagokbunchnya -yo wa -yobenya *Leviii zuaylinyuma tlua, wa 'ka Zaan layibha nyok k -mia. Zaan 'ni kalu 'pa,

† We 'ji yabhlo -wae: 'in nikpise 'ni we 'wolanu. †† Nu, 'Zan -Batisu -wa.

'sa k 'pala we 'bigo sa tiklu. -We ka da k 'yia, 'mu k gbaa, mu -wa nu: «-Ami, in 'ni -Lagok -Bhasanyo nya -mi.»

21 'In wa yi 'yaa k layibha: «We -ka 'sa -mi, nyok -in -mia? *-Lagokbuu -falpanyo *Elii -in -mia yi?»

C nee: «-Innya, in 'ni -mka.»

Wa nee 'yae: «Ck -Lagokbuu -falpanyo -putu -a mia wuda ni, mka -in -mia yi?»

C nee: «-Innya.»

22 We 'de 'gbu wa nee k -yia: «Nyok -in -mia? -A -ka mni, -wa tiea -ain, -a 'ka wa 'di -sal, -in nee -na 'de daa la?»

23 Weli -we -Lagokbuu -falpanyo *Ezaii gbaa, 'mu Zaan pala:

«Nyume yabhlo -k 'kpa 'wu -mka da beblee:

a nu Nyumaa -Kanyo 'yoo tiklu k 'yu, 'mka in -mia.»

24 Nyuma -wa wa tiea Zaan -gbe, *Falizunyuma mi wa glaa. 25 Wa 'yibhaa k la: «Nu, -in 'ni -Lagok -Bhasanyo nya -mi, -in 'ni -Lagokbuu -falpanyo Elii, 'in -Lagokbuu -falpanyo -putu -a mia wuda, -in 'ni -mka, we -ka 'sa -mi, lee -lu ka 'gbu -na batizee nyuma?»

26 C nee: «Gbuzoknu -wa, -ami mia, nyuma na batizea 'nyu nya. Nu, ain nyidi, nyume yabhlo mi -bha, a 'ni k -yi. 27 Mo yia 'mi 'bi yia, in 'ni mneni in 'ka k -sakwaa 'llukpe -blo.»

28 -We weee mia da, Betani we nua le, -mka Zudeen nyu 'yluu 'wusoluda, da Zaan batizea nyuma.

-Zezu, saa -bha nyuma gbunyuu

29 Zlu zla, -Zezu mi Zaan gbegebein yilida, 'in Zaan yia k -yoyi, 'in k nee: «A yia, -Lagok *Bhlabhleyu ni, k mi dudugu -nyuma gbunyuu -bhasada. 30 Da in gbaa nu, nyume yia 'mi 'bi yia, k 'tite -zi na -nu, nu, wa 'nia -sl -mi gwalt, k mi la, 'mka in saa 'hni. 31 Zlume, in 'ni k -yi, in 'ka k *Izlaelnyuma -slolu wa 'ka k yibheli, we 'gbu in yia nyuma batizea yi 'nyu nya.»

32 Zaan ka 'ya k gbu da 'yi, k nee: «Nu, zlume, in 'ni k -yi, nu, -Lagok -k tiea 'mi in 'ka nyuma batizee 'nyu nya, k nee 'mi -yia: -C -gu -in -ka -Lagok Zuzu 'yi kwilida, 'in we 'ka bha -tu, mo -wa nyume -k 'kaa nyuma batizee -Lagok Zuzu 'Pupa nya. Nu, -ami -wa k gbudayinyo. In ka -Lagok Zuzu -yoyi. C 'bhua yali, k 'sibhlia k -gu la -kpakun 'bhisa, 'in k yia -bha -tu.» 34 -Ami, in ka k -yoyi,

mu 'gbu in yia gba nu, ƙƙ nyime mia da, -Lagƙƙ 'Yu ƙ -mia.»

-Zezu laa ƙ 'bunƙnyaa tianu

³⁵ Zl zla, Zaan -ƙƙ ƙ 'bunƙnya 'sƙ ml 'ya -bha, ³⁶ 'in -Zezu yia 'plia yi. Zaan ylaa ƙ, ƙ nɛɛ: «A -tali, -Lagƙƙ Bh-labhleyu nu.»

³⁷ Ƙ 'bunƙnya 'sƙ 'nua -we ƙ gbaa, 'in wa yia -Zezu 'bu mnu. ³⁸ -Zezu 'bhitia la, ƙ 'yia nu, wa ml ƙ 'bi, 'in ƙ nɛɛ wa -yla: «Lɛɛ -lu ka da a talta?» Wa nɛɛ ƙ -yla: «*Wlabi, mƙ -in -dilu la?» (Nu, Wlabii ji -wa zuifuwelt 'wu: «Gbus-lolunƙ.»)

³⁹ Ƙ nɛɛ: «A yi, 'in a 'ka -bha 'yl.»

Wa mnta da ƙ -dila la, 'in wa yia -bha 'yl, -zugba jib-hezaa -leli -mnuanu ka nyini. 'In wa yia wee 'yilu pnu bhia ƙ -gbe.

⁴⁰ Wa 'desɔbɔhie glaa, -wa 'nua Zaaan welt, 'in wa yia -Zezu 'bi mnu, wa 'yabhlo -wa Simƙ Pielu bheli Andlee.

⁴¹ Tɩada, mƙ yia ƙ bheli 'Simƙ laa, 'in ƙ nɛɛ: «-A ka Mesi 'yl.» (We ji -wa «-Lagƙƙ -Bhasanyƙ.»)

⁴² 'In ƙ -ƙƙ -mƙ 'sƙ yia -Zezuu -gbe mnu. -Zezu ylaa ƙ, 'in ƙ nɛɛ: «-Ml -wa 'Simƙ, -na dide wa laa Zaan. -Na 'ɣni wa yia zua Sefas.» ('Mu wa bhitia 'wula Pielu, -muu ji -wa tukpa.)

-Zezu laa Filipo -ƙ Natanael

⁴³ Zl zla, -Zezu 'yibha ƙ 'ka Galilee -dudu -gu mnu. Ƙ -ƙƙ Filipo gbelia, ƙ nɛɛ ƙ -yla: «Yi 'ml 'bi.» ⁴⁴ Filipo mia, Betisaida -dudu -gu ƙ 'bhua, Andlee -ƙƙ Pielu klaa 'ya.

⁴⁵ -Muɔ 'bɩgu, Filipo -ƙƙ Natanael yia 'wugbeli, 'in ƙ nɛɛ ƙ -yla: «-Lagƙƙ titee 'sɛbhe 'wu, Moizɩ ka nyime yabhloo gbu gba, -Lagƙgbuɔ -falpanya ka 'ya ƙ gbu gba wee 'sɛbhe 'wu. -A ka ƙ 'yl. Nu, mƙ -wa *-Zezefuu 'yu -Zezu, Nazaletgbe 'wu ƙ 'bhua.»

⁴⁶ -Mƙ nɛɛ ƙ -yla: «Lee, -lu -zɔnu mneni we 'ka Nazaletɩ 'bhuu?»

Filipo nɛɛ: «Yi -na 'de 'ka -bha 'yl.»

⁴⁷ Nu, Natanael yia -Zezuu -gbe yi. Ƙ bea ƙ -ƙƙ, -Zezu 'yia ƙ -ƙƙ, 'in ƙ nɛɛ ƙ daa: «A yla, *Izlaelnyimeɛ 'deɔbie -gbolu ni, ƙƙ nyime mia, kalɩ 'ni ƙ dil 'wu -ml.»

⁴⁸ Natanael nɛɛ: «Sa -in yibheli 'ml 'wu la?»

Ƙ nɛɛ: «Da Filipo 'nua -slɔ -ml la ni, in ka -ml 'yl, -zugba -in ml *figisu zɔ.»

⁴⁹ -Bha Natanael gbæ: «Wlabi, -in ml -Lagƙƙ 'Yu nya, Izlaelnyimaa 'wlulapulnyɔ -in -mia.»

⁵⁰ -Zezu 'pala we 'bɩgu, ƙ nɛɛ: «In gbaa nu, in ka -ml 'yl figisu zɔ, we 'gbu -in yia 'ml dil -gu zɔ, mu -wa yl? -Li 'kadɩ -we -zia -muntɩ 'yia -na yia we. ⁵¹ In nɛɛ aɩn -yla gbuzɔnu saɛ, yalɩ a yia 'yia ɣwe -kalɩda. 'Anzunya a yia 'yia kwɩda -ƙƙ -gblada *Nyimeɛ 'Yu -gu.»

-Zezu 'bhitia 'nyu nu 'wula

2 -Muɔ 'bɩgu, 'yil 'sƙ 'plia, 'in wa yia 'ɣwnɔkwafetu -sa Galilee 'gbe wa laa Kana, we 'wu. -Zezuu 'nyaa ml -bha. ² 'In wa yi 'yaa -Zezu -ƙƙ ƙ 'bunƙnya la wee 'fetu 'wu. ³ -Bha bea, 'in nu yia bhua, 'in -Zezuu 'nyaa nɛɛ ƙ -yla: «Nu ka bhia.»

⁴ -Zezu 'pala we 'bɩgu, ƙ nɛɛ: «'Maa, amaa nu gbu -wa yaayɩ, na nu gbu -wa yl? Bhla -we nya wa 'kaa na 'tɩteɛ 'deɔbie -gbolu 'yl, we 'ni -slɔ nyini.»

⁵ -Zezuu 'nyaa nɛɛ lililuu dilinya -yla: «-We weee ƙ yia aɩn -yla gbaa, a nu we lɛ.»

⁶ 'In tukpa nyida 'kadɩ gbelibhlo ml -bha wa kwesi. -Muɔ 'wu wa plia 'nyu, 'in wa budoa: 'sa Zuifuu tite gbaa. Nu, we 'yabhlo bhɩ 'wu litɩ glu gbu. ⁷ -Zezu nɛɛ waa lililuu dilinya -yla: «Nyidanya mia da ni, a yeli we 'nyu.» 'Sa wa yelia we sa ke! ke! ke!

⁸ -Zezu nɛɛ: «A 'pli -slɛn we, a 'ka we 'fetu 'yugalnyɔ kwa.» 'In wa yia we ƙ kwa. ⁹ Ƙ 'fetu 'yugalnyɔ 'yia wee 'nyu ɣwe, -zugba we ka nu 'wulabhitili. Da wee nu 'bhulua, ƙ 'ni -bha da -yi, nu, -wa 'plia 'nyu, wa -yi -bha da. 'In ƙƙ 'fetu 'yugalnyɔ yia 'ɣwɔnɔ -kwanyɔ la. ¹⁰ 'In ƙ nɛɛ: «Da weee, nu -zɔnu wa wlaa -slɔ tɩa, wa -ka 'ma duun 'bhie, wa wlaa kalɩ nu. 'In -ml, -in yia nu -zɔnu laɩ, 'in senɛɛ bhla yia we yl.»

¹¹ Nu, gwedigbuɔ tianu -we -slolua ƙ 'ɣnumlee 'tɩte, Galilee 'gbe wa laa Kana, we 'wu ƙ nua we lɛ. 'Sa ƙ -slolua ƙ 'ɣnumlee 'tɩte, 'in ƙ 'bunƙnya yia ƙ dil -gu zɔ.

¹² We 'bɩgu, 'in ƙ yia Kapenaumu mnu, ƙ -ƙƙ ƙ 'nyaa klaa, ƙ bhelia klaa, we -ƙƙ ƙ 'bunƙnya. 'In wa yia -mƙ 'yl yia 'sɔlɛ li.

-Zezu vaa -valepanya *-Lagɔbudu 'kadu ɣweɛ

(Mt 21.12-13; Mk 11.15-18; Lk 19.45-46)

¹³ Nu, Zuifuu *'Wuzitɩylɩ 'fetu ka cɩpa, 'in -Zezu yia -Zeluzalemɩ mnu. ¹⁴ Ƙ plaa *-Lagɔbudu 'kadu ɣweɛ, nyuma -wa paa 'bhli klaa, bhlabhle klaa, we -ƙƙ -kpakun pelu, 'ma ƙ yla -bha, 'in ƙ yi 'yaa 'gwezi -bhitya -bha yl, wa -di wa 'tabhle -ƙƙ la. ¹⁵ Ƙ 'pnaa 'llukpe -yelupe 'bhisa, 'in ƙ yia nyuma weee vu -mƙ -Lagɔbudu 'kadu ɣweɛ, we -ƙƙ wa 'bhli -ƙƙ wa bhlabhlenya 'sƙ. Ƙ 'mnia 'gwezi -bhityaa 'gwezi, 'in ƙ yia wa 'tabhle labhli. ¹⁶ Ƙ nɛɛ -kpakun pelupanya -yla: «A -sa da we, a 'na nunu na Didee -budu -vale -budu 'wu -ni.»

¹⁷ -We *-Lagɔsebhe gbaa, 'in ƙ 'bunƙnyaa dil yia we -gu -bho:

«A! Na -Lagɔ, -na -budu in 'yibhaa, we 'tu ml 'ml 'bhada.»

¹⁸ Tɔun, 'in Zuifuu 'yugalnya yia ƙ layibha: «Sanɛɛ -na nua yl? -In nu gwedigbu yabhlo lɛ, 'in -a 'ka we 'jiyibheli nu, -Lagɔ ka -ml 'yoo 'nye.»

¹⁹ -Zezu 'pala we 'bɩgu, ƙ nɛɛ: «Wee -Lagɔbudu 'kadu mia, a -sa we la, 'in in 'ka we 'yilgbeli 'yl ta nya.»

²⁰ Wa nɛɛ ƙ -yla: «Aya! Wa 'kaa -budu ni 'subha, wa li -zu glu 'sƙ -zu gbelibhlo, 'in -ml, -in nɛɛ -in 'ka we 'subha 'yl ta nyaa?» ²¹ Nu, -budu -zɔnu -Zezu saa 'ɣni, ƙ 'deɛ kuu gbu ƙ gbaa. ²² We 'deɛ 'gbu, da -Zezu -ka titɩnya glaa 'wusɔ, ƙ 'bunƙnyaa dil yia we -gu -bhoa, -we ƙ gbaa we -ƙƙ -we mia celɩda -Lagɔsebhe 'wu, 'mu wa zua dil -gu.

-We mia nyumaa dil zɔ, -Zezu -yi we

²³ Zuifuu 'Wuzitɩylɩ 'fetu nya -Zezu ml -Zeluzalemɩ. Ƙ gwedigbunya -we slolua ƙ 'tɩte, 'mu ƙ nua lɛ, nyuma duun 'yia we -ƙƙ, 'in wa yia ƙ dil -gu zɔ. ²⁴ -Zezu 'ni wa dil

-gu zu, -we ka gbu -wa, ƙ -yi wa 'dɛ weee dli. ²⁵ Nu, nyumɛ ƙ -ka ƙ -limaa gbu lapali ƙ -yla, -Zezu 'nɪ -muu gbu -ka, nu, -we mia nyumɛɛ dli zɔ, ƙ 'dɛ -yi we.

-Zezu -yɔ 'Nikodemu

3 Nu, nyumɛ yabhlo wa laa 'Nikodemu, ƙ mia Faliznyumaa sɔ lu, 'nɪ ƙ mia Zuifuu 'yugalɪnyɔ yabhlo nya, ² mɔ yia -Zezuu -gbɛ sabɔ, 'nɪ ƙ nɛɛ: «Wlabi, -a -yi we 'ji nu, -Lagɔ ka -mɪ tie, -nɪ 'ka -aun gbu -slolu. -Lagɔ -yɔ -mɪ 'sɔ 'nɪ -mɪ nɪ, -nɪ 'nɪ mneni -nɪ 'ka 'sasukpa -gwɛdigbunya nɪ lɛnu.»

³ Ƙ nɛɛ 'Nikodemu -ylaɛ: «In nɛɛ -mɪ -yla gbuzɔnu saɛ: nyumɛ ƙ ka 'lulolu † wa 'nɪ gwali, ƙ 'nɪ mneni ƙ 'ka nyuma -wa -Lagɔ pɪla 'wlu la glaa -mɪ.»

⁴ 'Nikodemu nɛɛ: «Sa wa 'ka nyumɛ kpasaa 'lulolu gwala? Nu, ƙ mneni ƙ 'ka ƙ 'nyaa nukplɛ pla, wa 'ka ƙ 'sɔnu gwali?»

⁵ -Zezu 'pala we 'bugu, ƙ nɛɛ: «Nu, in nɛɛ -mɪ -yla gbuzɔnu saɛ: we -ka nu, wa 'nɪ nyumɛɛ 'lulolu gwali, 'nyu -yɔ -Lagɔ Zuzu nya, -mɔ 'nɪ mneni -mɔ 'ka -wa -Lagɔ pɪla 'wlu la glaa -mɪ. ⁶ -We ka gbu -wa, -wa 'nyaa -yɔ dide gwala, wa mɪ nyumaa nyuma nya, 'nɪ -wa -Lagɔ Zuzu gwala, wa mɪ -Lagɔ Zuzuu nyuma nya. ⁷ We -ka 'sa -mɪ, in -ka gba nu, wa gwali amɪaa 'lulolu, we 'na subhali -mɪ nɛwɛgaga -nɪ. ⁸ Nu, da -pɪpɛ 'yɪbhaa we 'ka 'plɪ, -bha we plɪla, 'nɪ -na nua we -jiji, nu, da we bhulua, mɔ we mɪa, -nɪ 'nɪ -bha da -yi. Sa -pɪpɛ mɪa, -wa -Lagɔ Zuzu gwala, 'sa wa mɪa.»

⁹ 'Nikodemu nɛɛ: «Sa -muu 'ka 'wu la 'pɪpɪa?»

¹⁰ 'nɪ -Zezu nɛɛ: «Gbuslɔlɔnyɔ, ƙ ka 'nɪ wa -yia *Izlaɛlɪ -dudu -gu, 'mɔ -nɪ -mɪa, 'nɪ -nɪ 'nɪ wee gbu nɪ -yii? ¹¹ Nu, in nɛɛ -mɪ -yla gbuzɔnu saɛ: -we ka 'ji -a -yia, we -gugbu -a gbaa. -We ka da -a 'yɪa, we 'dɪ -a saa. 'nɪ a 'nɪ 'yɪbha a 'ka -amɪaa -bhayɪgbu -yɔnɔ. ¹² In ka aɪn -yla dudugu gbu gba, a 'nɪ we -yɔnɔ. We -ka 'sa -mɪ nɪ, da na yia aɪn -yla yali gbu gbaa, a 'na 'ka we -yɔnɔ, we 'nɪ muu? ¹³ Nu, nyumɛ yabhlogbɔ 'nɪ -slɔ -Lagɔ -gbɛ -gbɪa, we 'nɪ ƙ Nyumɛɛ 'Yu 'wubhu, mɔ 'bhua yali.

¹⁴ «Nu, Moizɪ ka nɛɛ -tɪbɛ 'wubhu yali da bɛblɛɛ nyuma weee 'yu, 'sa -bhlokpɛɛ wa yia Nyumɛɛ 'Yu 'wubhua yali, ¹⁵ 'nɪ -wa weee -ka ƙ dli -gu zu, wa 'ka 'yɪyɔgagɛ -we 'nɪa bhɪlɔluda -ka 'yɪ. ¹⁶ We 'dɛɛ 'gbu, 'sa -Lagɔ -kaltɪ dudugu -nyumaa zɛ, 'nɪ ƙ yia ƙ 'Yu yabhlogbɔ wɪa, 'nɪ -wa -ka ƙ dli -gu zu, wa 'na 'ka labhu. 'Yɪyɔgagɛ -we 'nɪa bhɪlɔluda -ka, 'mu wa yia 'yɪa. ¹⁷ Nu, -Lagɔ 'nɪ ƙ 'Yu tie dudu -gu ƙ 'ka nyuma gbu dli, nu, ƙ 'ka wa gbu 'wusa, we 'gbu ƙ yia ƙ tie. ¹⁸ -Ƙ -ka ƙ 'Yu dli -gu zu, -Lagɔ 'na 'ka ƙ gbu dli, 'nɪ -ƙ 'nɪ ƙ dli -gu zu, -Lagɔ ka ƙ gbu dli pepe. -We ka gbu -wa, ƙ 'nɪ -Lagɔ 'Yu -bhlogbɔ dli -gu zu. ¹⁹ Sanɛɛ -Lagɔ bhua nyumaa -yɔgbu 'wu, nu, zɪ ka dudu -gu yi, 'nɪ nyuma 'nɪ we -yɔnɔ, nu, wa 'yɪbha nɪpɪsɛ, -we ka gbu -wa, gbunyuwa wa nua lɛ. ²⁰ -Wa weee nua gbunyuwa lɛ, zɪ wa nyɛa 'wu, 'nɪ wa'a 'tɪa zɪ 'kɪlɔ. -We ka gbu -wa, wa mɪ nyannɔ, nyumɛ yi wa lɛnugbu yibheli. ²¹ Nu, -wa nua -Lagɔ dumagbu lɛ, zɪ 'kɪlɔ wa tɪaa. 'Sa nyuma yia

† 'Lulolu: wɛlɪ 'bhitie tɔɪa nɛɛ yali.

wa lɛnugbu -yɔ sa tenyii, 'nɪ wa yibhelia we 'ji nu, wa mɪ -Lagɔ 'nɔnɔ zuda.»

Zaan nɛɛ -Zezu -gali ƙ 'yu

²² -Muɔ 'bugu, -Zezu -yɔ ƙ 'bɪnɔnya yia Zudee -dudu -gu mɪ, 'nɪ ƙ yia wa -gbɛ 'yɪ 'sɔlɛ li, -zugba ƙ batizea nyuma. ²³ 'nɪ Zaan mɪa, -mɔ mɪ 'ya nyuma batizedɔ: ƙ mɪ Enɔɔ, Salimu kwesi, da 'nyu -zua, -zugba nyuma yi ƙ -gbɛ ƙ batizee wa. ²⁴ Nu, wa 'nɪ -slɔ Zaan -kasɪ 'wupa. ²⁵ -Bha kɪkɪpɛlɛ -bhoa Zaan 'bɪnɔnya -yɔ Zuifu yabhlo nyɪɪ, sa Zuifu tite gbaa wa budo wa 'ka -mɔwɪ, we -gu. ²⁶ We 'gbu wa bɛa Zaan -yɔ, 'nɪ wa nɛɛ: «Wlabi, nyumɛ ƙ -yɔ -mɪ 'sɔ mɪa Zudeɛn nyu lu, 'nɪ -nɪ yia ƙ -gugbu gba -aun -yla, mɔ, ƙ mɪ nyuma batizedɔ, 'nɪ nyuma weee mɪ ƙ -gbɛ mɪa.»

²⁷ 'nɪ Zaan nɛɛ: «-Lagɔ 'nɪ nyumɛ -lu 'nyɛ, ƙ 'nɪ mneni ƙ 'ka we 'yɪ. ²⁸ Amɪaa 'dɛ mɪ na gbudayɪnya nya, a ka 'mɪ nɔwɛɛ 'nu nu, -amɪ, in 'nɪ -Lagɔ -Bhasanyɔ, nu, -Lagɔ tiea 'mɪ ƙ 'yu. ²⁹ -We ka gbu -wa, we -ka nanuu gbu, nu, nyumɛ ƙ mɪa 'nɔnɔ kwada, ƙ 'tale -ƙ mɪnɔzɪa -lu weee, 'nɪ 'fɛtɪ 'ka nna, 'mɔ in -mɪa. 'nɪ da ƙ 'nɔnɔkwanyɔ -ka we fetɪ 'wu yi nɪ, ƙ 'tale -ka ƙ yi yi dɪ 'nu nɪ, 'nɪ 'muna bhaa ƙ. -Amɪ mɪa, in mɪ 'muna lida sa duun, 'sa nanuu gbu mɪa. ³⁰ Mɔ, ƙ 'bhu 'bɪ 'wu, 'nɪ -amɪ 'ka zɔbɛ.

³¹ «Nu, ƙ bhua -Lagɔ -gbɛ, ƙ -gali nyuma weee 'yu. -Ƙ bhua dudu -gu, dudugu -nyumɛ ƙ -mɪa, 'nɪ ƙ gbaa dudugu gbu. Mɔ, -ƙ bhua -Lagɔ -gbɛ, ƙ -gali nyuma weee 'yu. ³² -We ƙ 'yɪa, -we ƙ 'nua, we -gugbu ƙ gbaa. 'nɪ nyumɛ yabhlogbɔ ƙ 'nyu ƙ gbu dayɪgbu -yɔ. ³³ -Ƙ -ka ƙ gbu dayɪgbu -yɔnɔ, mɔ slɔlɔ nu, -we -Lagɔ gbaa, gbuzɔnu -wa. ³⁴ Nu, ƙ -Lagɔ -ka tie, -Lagɔ wɛlɔ ƙ gbaa, -we ka gbu -wa, -Lagɔ nyɛa ƙ ƙ Zuzu kɪlɔ! kɪlɔ! ³⁵ Dide -Lagɔ -kaltɪ ƙ 'Yu zɛ, 'nɪ ƙ ka ƙ 'tɪtɛ ƙ kwɛɛ zu -lu weee -gu. ³⁶ -Ƙ -ka ƙ 'Yu dli -gu zu, ƙ ka 'yɪyɔgagɛ -we 'nɪa bhɪlɔluda -ka. Nu, -ƙ 'zua ƙ 'Yu 'nɔnɔ, ƙ 'na 'ka 'yɪyɔgagɛ 'yɪ. -Lagɔ 'cɛ zɔ ƙ tua.»

-Zezu -yɔ Samalɪnɔ

4 -Muɔ 'bugu, Faliznyuma ka 'nu nu, nyuma duun mɪ -Zezu 'byida ƙ 'ka wa batizee we -zi Zaan.

² (Nu, we 'nɪ ƙ dɛ, ƙ 'bɪnɔnya batizea nyuma). Da -Zezu yibhelia we 'ji, ³ -bha ƙ 'bhua Zudee, 'nɪ ƙ yia Galilee lu mɪ.

⁴ Ƙ 'ka Galilee mɪ, we mɪ nu, ƙ -dɪ Samalɪ -dudu 'wu. ⁵ Da ƙ mɪa Samalɪ -dudu -gu 'pɪlɪda, 'gbe yabhlo wa laa Sikaa, -bha ƙ nyɪa we nukplɛ. Wee gbe mɪa, da *Zakɔbu ka bhaa dudu kibhe, 'nɪ ƙ yia -bha -klɔ 'bhɪ, wee dudu -we ƙ 'nyɛa ƙ 'yu *-Zezɛfu, we kwesi we mɪa. -Zezu sɪa nɔnɔ kwɛɛ, 'nɪ ƙ yia wee -klɔ -yɔ ladi. Nu, 'yɪyɔgbu -wa.

⁷ -Bha Samalɪnɔ yabhlo yia 'nyu 'pɪa, 'nɪ -Zezu nɛɛ ƙ -yla: «A 'nyɛ 'mɪ 'nyu in 'ka 'ma.» ⁸ (Nu, ƙ 'bɪnɔnya ka lɪlɪlɪ zɔa mɪ 'gbe nukplɛ.)

⁹ Ƙ 'nɔnɔ nɛɛ ƙ -yla: «Aya! -Mɪ Zuifu zɪlɪa -amɪ Samalɪnɔ 'nyu yɪ?» Nu, Zuifu -yɔ *Samalɪ -nyuma'a †† 'nunnu 'wɪa.

†† Zuifu 'nɪ mneni wa 'ka Samalɪ -nyumaa kna kwezi.

10 -Zezu nɛɛ ɔ -yla: «A 'nɪ -Lagɔɔ wlawlalu -yi, 'nɪ a 'nɪ ɔ -mɪ aɪn 'nyu -zɪalɪda -yi. A -ka yaa we 'ji -yi, ama yi yaa ɔ 'wɪwɪlɪnyu -zɪalɪ, 'nɪ ɔ 'ka we aɪn 'nyɛ.»

11 ɔ nɛɛ: «Na -Kanyɔ, -nɪ 'nɪ floko kwɛɛ -ka, 'nɪ -kɪɔ -tɔ 'wɪ, sa -nɪ 'ka 'mɪ wee 'wɪwɪlɪnyu 'nyɛa? 12 -Amɪaa dukpasa Zakɔɔbɔ 'bhlua wee -kɪɔ, ɔ 'dɛ ka we 'nyu 'ma, we -yɔ ɔ 'yua -yɔ ɔ 'nɔɔkɪlii -gnɔɔ -zɪɔ. -Mɪ dɪɪ 'wɪ nɪ, -mɪ 'yɪli -mɪ -zɪa ɔ yɪ?»

13 -Zezu nɛɛ ɔ -yla: «Nyɪmɛ ɔ -ka nyu nɪ 'ma, 'nyu-matu yɪa ɔ 'bhaa lɔ. 14 Nɪ, 'nyu -we na yɪa wɪaa, nyɪmɛ ɔ -ka we 'ma, 'nyumatu 'na 'ka 'masɛɛn ɔ 'bha. 'nɪ wee 'nyu zɛa ɔ 'wɪ 'wɪwɪlɪnyu, da 'yɪliɔɔgagɛ -we 'nɪa bhloluda -ka, we bhua.»

15 ɔ nɛɛ: «Na -Kanyɔ, 'nyɛ 'mɪ wee 'nyu, 'nyumatu yɪ -sɛɛn 'mɪ 'bha, nɪ yɪ 'masɛɛn -seli 'nyu 'plia yɪ.»

16 -Zezu nɛɛ ɔ -ylaɛ: «A mɪnɪ amaa 'lowli laa, a -yɔ ɔ 'sɔ 'ka yɪ.»

17 ɔ nɛɛ: «nɪ 'nɪ 'lowli -ka.»

ɔ nɛɛ: «Gbuzɔɔnɔ a gbaa, nɪ, a 'nɪ 'lowli -ka. 18 Nɪ, a 'yɪ 'lowli a gbu. -Mɔmɔ a -yɔ ɔ 'sɔ mɪa dɛ nɪ, ɔ 'nɪ amaa 'lowli. Gbuzɔɔnɔ -wa.»

19 ɔ nɛɛ: «Cɪn, na -Kanyɔ, nɪ -yɪ we 'ji nɪ, -Lagɔɔgbu -falɔpanyɔ -nɪ -mɪa. 20 -Gɔɔɔ 'kadu nɪ 'wɪ -amɪaa dukpasɪ bubɔ bhaa -Lagɔ, 'nɪ amɪa nɛɛ: -Zeluzalɛmu wa 'kaa -Lagɔ bubɔ.»

21 -Zezu nɛɛ ɔ -yla: «Bhɔɔ, a zu 'mɪ dɪɪ -gu. Bhla yabhlo yɪa bɛa, we 'nɪ -gɔɔɔ 'kadu 'wɪ, 'nɪ we 'nɪ -Zeluzalɛmu wa 'ka Dide -Lagɔ bubɔ. 22 Nɪ, amɪa *Samalii -nyɪma, -we a bubɔ, a 'nɪ we -yɪ. 'nɪ -we -amɪa Zuifu bubɔ, -a -yɪ we. -We ka gbu -wa, Gbuwusanyɔ mɪa, Zuifu -gbɛ ɔ bhua. 23 Nɪ, bhla -we nya -wa bubɔa Dide -Lagɔ tɪkɪlɪ, wa 'kaa ɔ bubɔ Zuzu nya sazɔnɔ sa, we bhla ka cɪpa, 'nɪ we ka nyɪnɪ. Nɪ, we 'sasukpa -nyɪmaa da -Lagɔ talɪ, wa 'ka ɔ bubɔ. 24 -Lagɔ mɪ Zuzu nya. -Wa 'kaa ɔ bubɔ, wa bubɔ ɔ Zuzu nya sazɔnɔ sa.»

25 ɔ nɛɛ: «nɪ -yɪ we 'ji nɪ, Mesi yɪa yɪa. (We ji -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ.) ɔ -ka yɪ nɪ, mɔ yɪa we 'dɛ wee 'wɪsɪsɪlɪa.»

26 ɔ nɛɛ ɔ -yla: «Mɔ mɪa da aɪn -yla gbada.»

27 -Bha -bhlokpade ɔ 'bɔnɔnya yɪa lɔ. 'nɪ wa yɪa -Zezu -yɔ 'nyɪnɔ yabhlo -yɔyɪ 'dɪ -sada. 'nɪ we yɪa wa nyɛgaga -subhɪlɪ, -zugba wa gba -mɔ dɪɪ zɔɛ: «Lɛɛ -lɔ ɔ yɪbhɪlɪ ɔ nɛɛ 'nyɪnɔ? Lɛɛ -gbu ɔ gba ɔ -yla?» Nɪ, 'sasukpa -layɪb-hawɛɪ nɪ 'nɪ nyɪmɛ yabhlogbɔɔ nyɛɛ 'tɪa.

28 ɔ nɛɛ, ɔ nɛɛ 'nyɪnɔ tɪa -bha ɔ 'nyu -nyɪda, 'nɪ ɔ yɪa 'gbe nukplɛ pla. ɔ nɛɛ nyɪma -yla: 29 «A yɪ! A yɪ -nya, a 'ka nyɪmɛ yabhlo 'yɪ! Mɔ gbaa na lɛnɔgbu wee. We 'wɪ sa mɔ -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ.» 30 ɔ nɛɛ, wa yɪa 'gbe nukplɛ 'tɪa, 'nɪ wa yɪa -Zezuu gbɛgbɛɪn mɪnɪ.

31 We bhla, ɔ 'bɔnɔnya mɪ ɔ bhuhboeda ɔ 'ka li. 32 'nɪ ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Lɪlɪlɪ -we nɪ 'kaa li, a 'nɪ we -yɪ.»

33 'nɪ ɔ 'bɔnɔnya nɛɛ wa 'dɛkpua nyɪdɪ: «Aya! Nyɔɔ 'nyɛ ɔ lɪlɪlɪa?»

34 ɔ nɛɛ wa -yla: «Na yoopanyɔɔ dumagbuu 'nɔnyɛzuzue -yɔ ɔ lubhoo 'wɪlɪbhɪɪ, mɪ -wa na lɪlɪlɪ. 35 Amɪa, a nɛɛ nɪ, we -tɔ 'wɪ 'cɔ -mɪnɪ, 'nɪ -luu -dɪdɪ bhla 'ka nyɪnɪ, -amɪ nɛɛ aɪn -yla, nɪ, we -dɪdɪ bhla

ka -sɛɛn nyɪnɪ. A -talɪ kpaɔ -gu, we 'ya ka zalɪ. 36 ɔ -ka -luu -dɪdɪnyɔ nya -mɪ, ɔ ka ɔnɔɔ -tɔnɔ 'yɪ. Nɪ, ɔ mɪ nyɪma 'wɪlugɔwɪlɪda, 'yɪliɔɔgagɛ -we 'nɪa bhloluda -ka, -Lagɔ 'ka we wa 'nyɛ. 'nɪ we glugɪnyɔ -yɔ we -dɪdɪnyɔ 'ka 'mɪna li dabhlo. 37 Nɪ, nyɪnɔ yabhlo nɛɛ: «Nyɪmɛ yabhlo glua, 'nɪ nyɪmɛ -putu dɪa.» Gbuɔɔnɔ -wa. 38 Kpaɔ -we 'wɪ a 'nɪa lubhoo nɪ, -mɔ nɪ tiea aɪn we -luu -dɪdɪ bhla. Tɔɔɔ ka -mɔ lubhoo nɪ, 'nɪ wa yɪa sɪa. 'nɪ -amɪa yɪa we 'wɪ -tɔnɔ.»

39 -Mɔ 'bɪgu, ɔ nɛɛ 'nyɪnɔ gbɔgbawɛɪ -gu Samalii -nyɪma duun zua -Zezu dɪɪ -gu. ɔ nɛɛ wa -yla: «ɔ nyɪmɛ nɪ gbaa 'mɪ -yla na lɛnɔgbu wee.» 40 We 'dɛɛ 'gbu, Samalii -nyɪmaa -zɪɔ yɪa -Zezuu -gbɛ yɪ. 'nɪ wa yɪa ɔ -bɛɪ -yɔpɪlɪ, ɔ -yɔ wa 'ka -tɔ. ɔ li -bha 'yɪ 'sɔ.

41 'nɪ tɔɔɔ yɪa wa -gu -bho dɪzuzue nya, ɔ 'dɛɛ nyɛɛ wɛɪɪ 'gbu. 42 Wa nɛɛ ɔ nɛɛ 'nyɪnɔ -yla: «We 'nɪ -sɛɛn amaa wɛɪɪ -bhlogbɔɔ 'gbu -a yɪ ɔ dɪɪ -gu zu. Nɪ, -amɪaa 'dɛ ka ɔ nyɛɛ wɛɪɪ 'nɪ. Nɪ, -a -yɪ -sɛɛn we 'ji nɪ, mɔ -wa dudugu -nyɪma wee Gbuwusanyɔɔ 'dɛbhɪe.»

-Zezu jipea nyɪmɛ 'kadu yabhloo 'yɪ

43 -Zezu li -bha 'yɪ 'sɔ, we tanɔɔ zɪɪ, 'nɪ ɔ yɪa ɔ 'yoo bhli, ɔ 'ka Galilee -dudu -gu lɔ mɪnɪ. 44 (Nɪ, -Zezuu 'dɛ ka gba nɪ, wa'a zu -bha -Lagɔɔgbu -falɔpanyɔ ɔ 'dɛɛ -zɔɔ.) 45 Tɔnɔ, ɔ nyɪnɔ Galilee, 'nɪ nyɪmaa -zɪɔ yɪa ɔ yoo -saa yɪ. -We ka gbu -wa, gwɛdɪgbu ɔ nua lɛ -Zeluzalɛmu 'Wuzɪtyɪɪ 'fɛɪɪ bhla, wa ka -bha 'yɪ.

46 'Bhɪe ɔ yɪa Kana lɔ mɪnɪ, Galilee -dudu -gu, da ɔ 'bhɪtilia 'nyu nɪ 'wɪla. Nɪ, *Ewɪlɔɔ nyɪmɛ 'kadu yabhlo mɪa Kapenaumu, ɔ 'yu ka gu -yɔ. 47 ɔ 'nɪ nɪ, -Zezu ka Zudee 'bhɪ, ɔ ka Galilee mɪnɪ, 'nɪ ɔ nyɪmɛ yɪa Kana mɪnɪ, ɔ 'ka ɔ 'yɪ. ɔ nyɪnɔ ɔ -gbɛ, ɔ nɛɛ ɔ -yla: «-Na zukpa -wa! -A mɪnɪ Kapenaumu, -nɪ 'ka na 'yu jipe, ɔ yɪ tɪɪ.»

48 -Zezu nɛɛ ɔ -yla: «We 'nɪ gwɛdɪgbunya 'wɪbhɪ, a 'nɪ mɪnɪ a 'ka 'mɪ dɪɪ -gu zu.»

49 ɔ nɛɛ nyɪmɛ 'kadu nɛɛ ɔ -yla: «Na -Kanyɔ, -a mɪnɪ -mɔ, na 'yu yɪ tɪɪ.»

50 ɔ nɛɛ: «Mɪnɪ -budɪnyɛɛ, nɪ, -na 'yu ka 'pu.»

'nɪ ɔ nyɪmɛ yɪa -Zezuu wɛɪɪ dɪɪ -gu zu, 'nɪ ɔ yɪa ɔ -budɪnyɛɛ mɪnɪ. 51 ɔ mɪ mɪnɪda, 'nɪ ɔ -yɔ ɔ zɔyua yɪa gbeli 'yɪloogblɔ. -Maa nɛɛ ɔ -yla: «-Na 'yu ka 'pu.»

52 'nɪ ɔ yɪa wa layɪbhaɛ: «Lee, bhla -mɔmɔ nya ɔ yɪli 'wɪa?»

Wa nɛɛ: «Zubha 'yɪlugɔgbu 'lɛɪɪ tɪanɔ nya ɔ 'pu.»

53 ɔ nɛɛ 'yuu dɪɪ yɪa we 'jɪyɪbhɪli nɪ, we bhla -bhlokpade nya, -Zezu gbaa ɔ -ylaɛ: «-Na 'yu ka 'pu.» -Bha ɔ -yɔ ɔ -budɪnyɛɛ -nyɪma wee zua -Zezu dɪɪ -gu.

54 We gwɛdɪgbu 'sɔnɔ ɔ nua dɛ lɛ ɔ Zudee -bhuda, ɔ 'ka Galilee mɪnɪ.

-Zezu jipea guzunya yabhlo *Nyapeyɪɪ nya

5 -Mɔ 'bɪgu, Zuifu 'fɛɪɪ yabhlo nyɪnɔ, 'nɪ -Zezu yɪa 'wɪsɔ, ɔ 'ka -Zeluzalɛmu mɪnɪ. 2 Nɪ, -mɔ -Zeluzalɛmu, klɔɪ 'kadu yabhlo mɪ -bha, 'mɪ wa laa Bhlabhɪɛ Klɔɪ. -Bha wee klɔɪ kwesi, 'nyu yabhlo mɪ -bha, 'mɪ wa laa zuɪfowɛɪ 'wɪ Betɛsɪda. Nɪ, palɔ bhɪ gbu gbeli we. 3 Nɪ, guzunya -zɪɔ slɔ we -yɔ la: 'lɔɔnɔ klɔɪ,

'tigitiginya klaa, we -yɔ zɔlaslonya mɪ -bha. [Nɪ, 'nyuu zɔklue wa mɪa wuda. ⁴ -We ka gbu -wa, bhla tɔlua nya, 'anzi sibhlia wee 'nyu lu la, 'tn we zɔklua we 'klu. 'ln -ɔ -ka -mɔ -bho tɪa, guo gu -we -ka -yɔ -mɪ, 'tn ɔ puɑ.]

⁵ Nɪ, wa glaa, nyɪmɛ yabhlo ka gu -yɔ, we -zu glu -bhlo 'ya kugbua lɛ gbɛta nɪ. ⁶ Da -Zezu 'plɪlɪa -mɔ, ɔ 'yɪa ɔ, 'tn ɔ yɪa 'nɪ nɪ, wee gu ka ɔ -yɔ -gwɪɛ. ɔ bɛa ɔ -yɔ, 'tn ɔ yɪa ɔ layɪbha: «-ln 'yɪbha -tn 'ka 'pɪsɪ?»

⁷ 'ln ɔ guzɔnyɔ yɪa we 'bɪgɪpaltɛ: «Na -kanyɔ, 'nyu -ka zɔklɪ, nyɪmɛ -ɔ 'kaa -mɔ 'mɪ 'pa, ɔ 'nɪ -mɪ. Bhla tn 'ka 'wɔsɔ, nyɪmɛ yabhlo ka 'mɪ 'yugalt.»

⁸ -Zezu nɛɛ ɔ -yɪa: «-ɔ 'wɪ! -ln 'bhu -na -bita 'wɪ, -tn mɪnɪ.» ⁹ -Bha -bhlokpɛɛ, ɔ nyɪmɛ 'puɑ, ɔ -sɔɑ 'wɪ, ɔ 'bhua -bita 'wɪ, 'tn ɔ yɪa mɪnɪ.

Nɪ, *Nyapɛylɪ nya we nɪa lɛ. ¹⁰ -Bha Zuifɪsɪ 'yu-galɪnya gbɛa -ɔ wa jɪpɛa -yɪa: «Nɪ, -zɛɛn mɪa, Nyapɛylɪ -wa. 'ln -amɪɑɑ tɪtɛ, -tn 'nɪ mɛnɪ -tn 'ka -na -bita 'wɔbhu, -tn 'ka ɔ.»

¹¹ ɔ nɛɛ wa -yɪa: «Nyɪmɛ -ɔ jɪpɛa 'mɪ, ɔ nɛɛ 'mɪ -yɪa: «-ln 'bhu -na -bita 'wɪ, -tn 'ka mɪnɪ.»

¹² -Bha wa 'yɪbhaa ɔ lɛɛ: «Nyɔ ɔ gba -mɪ -yɪa, 'bhu -na -bita 'wɪ -tn mɪnɪ?» ¹³ Nɪ, ɔ nyɪmɛ -ɔ jɪpɛa ɔ, ɔ 'nɪ ɔ -yɪ. Nɪ, -Zezu ka ɔ 'yɪlɪgwe lamɔnɔnɪ, nyɪma -zu -bhaa 'gbu.

¹⁴ -Mɪsɪ 'bɪgɪ, -Zezu plaa -Lagɔbɪdu 'kadɪ ɔ, ɔ 'yɪa ɔ -yɔ, 'tn ɔ nɛɛ ɔ -yɪlɛ: «-ln ka -slɛɛn 'pu, -tn 'na nɪnɪ 'maslɛɛn gbɔnyuu lɛ -nɪɛ. We 'nɪ -mɪsɪsɪ, -we yɪa -mɪ yɪa, we -nyu 'yɪ.»

¹⁵ -Bha ɔ nyɪmɛ mɪnɪ, 'tn ɔ nɛɛ Zuifɪsɪ -yɪlɛ: «-ɔ puɛa 'mɪ nɪ, -Zezu -wa.» ¹⁶ Nɪ, Nyapɛylɪ nya ɔ jɪpɛa nyɪmɛ, we 'dɛɛ 'gbu wa yɪa ɔ -yɔwɔsɔɔ, wa 'ka ɔ slalɪ.

¹⁷ Nɪ, -Zezu nɛɛ wa -yɪa: «Bhla weɛɛ nya, na Dɪdɛ mɪ lubho nɪda, ɔ 'bhɪsa -amɪ mɪ 'yaa lubho nɪda.» ¹⁸ We 'dɛɛ 'gbu Zuifɪsɪ 'yugaltɪnya yɪa ɔ -yɔwɔsɔɔ, wa 'ka ɔ 'bha. We 'nɪ wa Nyapɛylɪ -bhlogbɔ ɔ 'nɪ 'nɪnɪ zɪsɪ zɪsɪ gbu, ɔ nɛɛ 'ya nɪ, -Lagɔ -wa ɔ Dɪdɛ, 'tn ɔ yɪbɔɔlɪa ɔ 'dɛ -Lagɔ.

-Zezu wlaa 'yɪlɪyɔgagɪɛ

¹⁹ -Zezu 'paltɛ we 'bɪgɪ ɔ nɛɛ: «Nɪ, tn nɛɛ aɪn -yɪa gbɔzɔnɪ sɛɛ: 'Yuu 'dɛbhlo 'nɪ mɛnɪ ɔ 'ka -lu yabhlogbɔ lɛnɪ, nɪ, -we ɔ 'yɪa ɔ Dɪdɛ lɛnɪda, we 'dɛkpɪa ɔ nɪa lɛ. -We Dɪdɛ nɪa lɛ, 'mɪ 'Yu nɪ 'yaa lɛ. ²⁰ Nɪ, Dɪdɛ -kaltɪ ɔ 'Yuu zɛ, 'tn ɔ slɔlɪa ɔ ɔ lɛnɪgbɪ weɛɛ. Cɪn, gbu 'kadɪ -we 'yɪlɪa -we -zɪa -we a 'yɪa, 'mɪ ɔ yɪa ɔ -slɔlɪa, 'tn we 'ka aɪn ŋwɛgagɪ -subhɪlɪ. ²¹ Sa Dɪdɛ ganɔɑ tɪlɪlɪnya, 'tn ɔ nyɛɑ wa 'yɪlɪyɔgagɪɛ, 'sa -bhlokpɛɛ 'Yu nyɛɑ 'yɪlɪyɔgagɪɛ nyɪma -wa ɔ 'yɪbhaa ɔ 'ka we 'nyɛ. ²² Dɪdɛ 'e 'bhu nyɪmɛ -yɔgbɪ 'wɪ, ɔ ka we 'dɛ weɛɛ ɔ 'Yu yoo 'nyɛ, ²³ 'tn nyɪma weɛɛ 'ka 'Yu 'nɪnɪ zɪsɪ zɪsɪ ɔ Dɪdɛ 'bhɪsa. -ɔ 'nɪ 'Yu 'nɪnɪ zɪsɪ zɪsɪ, ɔ Dɪdɛ, -ɔ tɪɛɑ ɔ, ɔ 'nɪ -mɔ ɔ 'nɪnɪ zɪsɪ zɪsɪ.»

²⁴ «ln nɛɛ aɪn -yɪa gbɔzɔnɪ sɛɛ: -ɔ -ka na wɛɪt yɪkwɪlɪ pɪlɪ, 'tn -ɔ tɪɛɑ 'mɪ, ɔ 'ka ɔ dlɪ -gu zɪ, ɔ ka 'yɪlɪyɔgagɪɛ -we 'nɪa -bhloɪlɪda -ka. Gbɪdlɪtɛ 'na 'ka ɔ -nɪ nyɪ -mɪ. Nɪ, ɔ ka tɪlɪtɛ 'wɔbhu, 'tn ɔ yɪa 'yɪlɪyɔgagɪɛ 'wɔplɪlɪ. ²⁵ tn nɛɛ aɪn -yɪa gbɔzɔnɪ sɛɛ: da tɪlɪlɪnya 'kaa -Lagɔ ɔ 'Yuu wɛɪt 'nɪ, 'tn -wa yɪa we 'nɪa, 'yɪlɪyɔgagɪɛ wa yɪa 'yɪa, we bhla ka ɔ pɪa, 'tn we ka nyɪnɪ. ²⁶ Sa Dɪdɛ kaa 'yɪlɪyɔgagɪɛ 'wɪ, 'sa 'Yu kaa 'yɪlɪyɔgagɪɛ 'wɪ. Nɪ, Dɪdɛ 'nyɛɑ we ɔ 'Yu.

²⁷ 'ln ɔ yɪa ɔ 'Yu sɛ 'nyɛ, ɔ 'ka nyɪmɛ -yɔgbɪ 'wɔbhu. -We ka gbu -wa nɪ, ɔ mɪ *Nyɪmɛɛ 'Yu nya. ²⁸ Gbɔnyɪ nɪ 'na subhɪlɪ aɪn ŋwɛgagɪ -nɪ. ²⁹ We bhla mɪ yɪda, da tɪlɪlɪnya weɛɛ -wa wa 'bhluɑ, wa yɪa ɔ wɛɪt 'nɪa, 'tn wa 'ka wa gbawla 'wɔtɪlɪ. -Wa nɪa gbu -zɔnɪ lɛ, wa -ka tɪlɪlɪnya glaa 'wɔsɔ, 'yɪlɪyɔgagɪɛ wa yɪa 'yɪa. 'ln -wa 'nɪa gbu -zɔnɪ lɛnɪ, wa -ka 'wɔsɔ, gbɪdlɪtɛ yɪa wa -nɪ nyɪ -mɪa.

-Zezuu gbɪdayɪnya

³⁰ «Nɪ, tn 'nɪ mɛnɪ tn 'ka -lu yabhlogbɔ lɛnɪ na 'dɛ nya. Sa Dɪdɛ gbɛa, 'sa na bhua nyɪmɛ -yɔgbɪ 'wɪ, we 'gbu, na gbɪwɔbhubhue mɪa tɪklɪ. -We ka gbu -wa, 'tn -taltɪ na 'dɛɛ dɪmagbɪsɪ da, -ɔ tɪɛɑ 'mɪ, ɔ dɪmagbɪsɪ da na taltɪ.

³¹ «We -ka na dɛ mɪ na gbɪdayɪnyɔ nya, -we na yɪa gbɛa, a 'na 'ka we la gbɪzɔnɪ. ³² Nɪ, na gbɪdayɪnyɔ yabhlo mɪ -bha. 'ln, tn -yɪ we 'jɪ nɪ, -we ɔ gbɛa na daa gbɪzɔnɪ -wa. ³³ Na 'gbu a yɪa nyɪmɛ tɪɛ Zaaan -gbɛ, wa 'ka ɔ layɪbha. -We ɔ gbɛa aɪn -yɪa na daa, gbɪzɔnɪ -wa.

³⁴ -Amɪ, tn 'nɪ we gbu -ka, nyɪmɛ 'ka na gbɪdayɪnyɔ -zɛ. Nɪ, Zaaan gbu na gbɛa aɪn -yɪa, a 'ka gbu 'wɔbhuɪ gbu -wa. ³⁵ Zaaan 'wɪlɪa lɪlɪnɛɛ, 'tn a yɪa ŋwɪnɪ a 'ka 'mɪna lɪ ɔ san 'wɪ, bhla -bhlo nya. ³⁶ Nɪ, tn ka gbɪdayɪnyɔ yabhlo -ɔ 'yɪlɪa -ɔ -zɪa Zaaan. Sa wa 'kaa we 'jɪyɪbhelɪ nɪ, Dɪdɛ tɪɛɑ 'mɪ, mɪ -wa nɪ, lubho -we ka 'gbu ɔ yɪa 'mɪ tɪɛ, tn mɪ we nɪda. ³⁷ 'ln ɔ Dɪdɛ -ɔ tɪɛɑ 'mɪ, ɔ 'dɛ mɪ na gbɪdayɪnyɔ nya. Nɪ, a 'nɪ -slɔ ɔ wɛɪt 'nɪ, 'tn a 'nɪ -slɔ ɔ 'klu 'yɪ. ³⁸ ɔ wɛɪt 'nɪ aɪn 'wɪ -mɪ, -ɔ ɔ tɪɛɑ, a'a zɪ ɔ dlɪ -guɪ 'gbu. ³⁹ -Lagɔsɛbhɛ 'wɪ a taltɪ, 'yɪlɪyɔgagɪɛ -we 'nɪa bhloɪlɪda -ka, a 'ka we 'yɪ we nɪkplɛ. Nɪ, gbɪzɔnɪ -wa, we wɛɪt dɛ gbɛa na -gugbɪ. ⁴⁰ 'ln a'a yɪ na -gbɛ, a 'ka 'yɪlɪyɔgagɪɛ -zɔnɪ 'yɪ.

⁴¹ «ln 'nɪ nyɪmɛ 'ŋnɪ kwaltɛ datalɪda -mɪ. ⁴² Nɪ, tn -yɪ aɪn, tn -yɪ we 'jɪ nɪ, -Lagɔ zɛkaltɛ 'nɪ aɪn 'wɪ -mɪ. ⁴³ -Amɪ -mɔmɔ yɪa na Dɪdɛ 'ŋnɪ nya, a'a ŋwɪnɪ na gbu -yɔ, 'tn nyɪmɛ -putɪ -ka yɪ, ɔ 'dɛɛ 'ŋnɪ nya, ɔ gbu a ŋwɪnɪ -yɔ. ⁴⁴ 'ŋnɪ kukwaltɛ da a taltɪ, nɪ, -Lagɔ -bhlogbɔ 'ka amɪa 'ŋnɪ 'yɪlɪmɪnɪ, a'a -taltɪ -mɪsɪ da. -We mɪa daa 'gbu, a'a zɪa 'mɪ dlɪ -gu. ⁴⁵ 'Lee, -amɪ yɪa aɪn gbu dlɪ -Lagɔ 'yu yɪ? -lnnya, we 'nɪ -amɪ yɪ aɪn gbu dlɪ -Lagɔ 'yu, nɪ, a ka Moɪzɪ dlɪ 'wɪ dlɪ, mɔ yɪa aɪn gbu dlɪ. ⁴⁶ A -ka yaa Moɪzɪ dlɪ -gu zɪ nɪ, -zugba a ka 'mɪ dlɪ -gu zɪ. Lɛɛ -lu ka 'gbua? -We ka gbu -wa nɪ, Moɪzɪ ka na daa ɔɛɪ -Lagɔsɛbhɛ 'wɪ nɪ, -we ɔ ɔɛɪ a 'nɪ we dlɪ -gu zɪ, we 'dɛɛ 'gbu a'a zɪa na 'dɛɛ wɛɪt dlɪ -gu.»

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

⁶ -Mɪsɪ 'bɪgɪ, -Zezu mɪnɪ Galɪlɪnyɪ kwɛsɪ, 'tn ɔ yɪa weɛɛ 'nyu 'wɪdlɪ. (Nɪ, weɛɛ nyu mɪa, 'mɪ wa la 'yaa Tɪbɪlɪadɪ). ² 'ln nyɪmɛ -zɪlɪ yɪa -Zezu 'bɪ yɪ, nɪ, gwɛdɪgbɪ ɔ nɪa lɛ nyɪmɛ jɪpɛɛ nya, wa ka we -yɔyɪ 'gbu.

³ -Bha ɔ -gblaa -gɔgɔ yabhlo 'wɪ, 'tn ɔ yɪa -mɔ ladtɪ, ɔ -yɔ ɔ 'bɪnɔnyɪ 'sɔ. ⁴ Nɪ, Zuifɪsɪ *'Wuzɪtɪyɪlɪ 'fɛtɪ ka ɔɪpɪ. ⁵ -Zezu -taltɪ -bha tɔnɪ, 'tn ɔ yɪa nyɪmɛ -zɪlɪ -yɔyɪ ɔ -gbɛ yɪda, 'tn ɔ nɛɛ Fɪlɪpɪ -yɪlɛ: «Da -a 'ka 'floo zɪ, 'tn nyɪmɛ nɪ 'ka lɪa?» ⁶ -We -Zezu 'kaa lɛnɪ, ɔ 'dɛ -yɪ we. Nɪ, la ɔ yɪlɪa Fɪlɪpɪ, we 'gbu ɔ yɪa we ɔ layɪbha.

⁷ Filipu nɛɛ: «Aya! 'Cu gbetaa lubhoo 'penɔgwɛzii 'debhie nya, -a 'nɪ mneni -a 'ka 'floo zɔ, 'tɪn wa 'dɛ weee 'ka li -sɛsɛ.»

⁸ -Zezuu 'bɪnɔɔnyɔ yabhlo mɪ -bha, 'mɔ wa laa Andlee, Simɔ Piɛlu bheli -wa. ɔ nɛɛ: ⁹ «Nukpasuyu yabhlo mɪa da, ɔ ka *lɔzɪfloo gbu -yɔ zibhi 'sɔ kwɛɛ. Zibhinya -yɔ 'floonya nɪ 'nɪ 'wuzu, wa 'dɛ weee 'ka li. We 'nɪ muu?»

¹⁰ -Zezu nɛɛ ɔ 'bɪnɔɔnya -yla: «A 'tulu wa, wa -dɪ la.» Nu, wee da mɪa, -petu -zu -bha. Waa nyɪma -dɪa la, wa nyɪni nukpasiaa 'wlu glu -bhlo 'wlu gbu (5.000). ¹¹ ɔ 'bhua 'floo 'wu, ɔ 'paa -Lagɔ fuo, -wa mɪa ladɪda, 'tɪn ɔ yia we wa 'wula dlili. 'Sa ɔ dlili 'yaa wa zibhi 'wula, 'tɪn wa yia li wa dlu da. ¹² Da wa 'dɛ weee lua nɪ, 'tɪn -Zezu nɛɛ ɔ 'bɪnɔɔnya -yla: «A 'bhu we pɪnɪ la, a -yɔ we yi, we 'ya yabhlogbɔɔ yi mɪnɔ.» ¹³ Wee 'floo gbu nyɪma lia, 'tɪn wa yia lu. We pɪnɪ -we -tua 'wu, 'mu ɔ 'bɪnɔɔnya 'bhua la, mu yea -ɔɪɛ kugbua lɛ 'sɔ.

¹⁴ Gwɛdigbu ɔ nua lɛ, wa 'yla we -yɔ, 'tɪn wa nɛɛ: «Gbuzɔɔnu -wa, -Lagɔgbuu -falpanyɔɔ -ɔ 'kaa yi nɪ, 'mɔ ɔ -mɪa.» ¹⁵ -Zezu -yi we 'ji nu, wa 'yɪbha wa 'ka ɔ 'wubhu -gla nya, wa 'ka ɔ wa 'wlɪlapɪnɔɔ -zɛlɪ. We 'dɛɛ 'gbu ɔ yia wa gwɛvla, 'tɪn ɔ 'dɛbhlo yia -gɔɔɔ 'wlu mɪnɪ.

-Zezu nɔɔa 'nyu -gu
(Mt 14.22-27; Mk 6.45-52)

¹⁶ Jibhe zɔa, -bha ɔ 'bɪnɔɔnya kwɪa -gɔɔɔ 'nyu kwesi. ¹⁷ -Bha wa -bhoa 'glu 'wu, wa 'ka 'nyu 'wudɪ, 'tɪn wa 'ka Kapenaumu mɪnɪ, -zugba -Zezu 'nɪ -slɔ wa glaa -mɪ, 'tɪn sabɔ yia bɛ. ¹⁸ Nu, 'nyuu -gbugbu yia zuklue bhli, -pɪpɛ 'kadu mɪ 'plɪdaa 'gbu. ¹⁹ We bhla, kilomɛtɪlɪ gbu, kilomɛtɪlɪ gbelibhlo wa nua lɛ -mɔ 'nyu -gu. Nu, wa mɪ 'nyu 'wudɪda, 'tɪn wa yia -Zezu -yɔyɪ yida wa gbɛgbɛɪn 'nyu -gu -nɔɔnue nya. -Bha wa nua nyancɔ. ²⁰ 'tɪn -Zezu nɛɛ wa -ylɛ: «-Amɪ -wa. A 'na nɪnɪ nyancɔ -nɪ.» ²¹ ɔ 'bɪnɔɔnya 'yɪbha wa 'ka ɔ 'wubhu 'glu 'wu. Tɔɔn, mɔ wa mɪa mɪnɪda, 'tɪn wa 'glu yia -bhaa dudu yɪlɪ.

²² Zɪlɪ zɪla, nyɪmaa -zlo -wa -tua 'nyuu kakpe yabhlo -gu, 'tɪn wa yia we 'jɪyɪbheli nu, 'glu -bhlogbɔɔ mɪa -bha. 'tɪn nyɪma -yi we 'ji nu, -Zezuu 'bɪnɔɔnya ka 'glu 'wubho, 'tɪn wa yia mɪnɪ, -zugba ɔ 'nɪ wa glaa -mɪ. ²³ -Slɛɛn, nyɪma -wa 'bhua Tibeliadiɔɔgbɛ nukplɛ, 'tɪn wa yia 'glu tɔɔlua 'wubho, 'tɪn wa yia mɪnɪ. Wa mɪnɪ, da Nyɪmaa -Kanyɔ bhuhhoea -Lagɔ, 'tɪn nyɪmaa -zlo yia 'floo li, 'tɪn wa yia -bha nyɪni. ²⁴ Nyɪmaa -zlo mɪa -bha, wa yibhelia we 'ji nu, -Zezu -yɔ ɔ 'bɪnɔɔnya 'nɪ -bha -mɪ, wa -bhoa 'glunɪya 'wu, 'tɪn wa yia -Zezu 'yɪlɪ 'bɪ lanɔɔnua mɪnɪ Kapenaumu.

-Zezu -wa 'floo -we nyɛa nyɪma 'yɪlyɔɔgagɪe

²⁵ Wa yɪla -Zezu kakpe -putu -gu, 'tɪn wa nɛɛ ɔ -yla: «*Wɪabi, 'lee, lɛbhla -tɪn nyɪni -selia?»

²⁶ -Zezu 'pala we 'bɪɔ, ɔ nɛɛ: «tɪn nɛɛ aɪn -yla gbuzɔɔnu saɛ: a ka 'floo li, 'tɪn a 'nɪ lu -sɛ, we 'gbu a taltɪ na da. We 'nɪ nu, na gwɛdigbunɪa tɪn nua lɛ, we 'ji a 'nu 'wulaa gbu. ²⁷ Lililɪ -we nyumɔɔa, a 'na nɪnɪ we 'gbu lubho -nɪ. Nu, lililɪ -we gwɪɛa, 'tɪn we nyɛa nyɪmɛ 'yɪlyɔɔgagɪe -we 'nɪa bhɪlɪluda -ka, a nu we 'gbu lubho. Wee lililɪ nu, Nyɪmɛɛ Yu yia we aɪn 'nyɛa. Nu, 'mɔ Dide -Lagɔ zua ɔ yibhelida -yɔɔ.»

²⁸ -Bha wa 'yɪbhaa ɔ laɛ: «'Lee, sa -a 'ka nu, lubho -we nanɪa -Lagɔ dudu, 'tɪn -a 'ka we nua?»

²⁹ -Zezu nɛɛ wa -ylɛ: «Lubho -we -Lagɔ 'yɪbhaa a nu, mu -wa -ɔ ɔ tiea, a zu ɔ dɪlɪ -gu.»

³⁰ Wa nɛɛ ɔ -yla: «Gwɛdigbu -mumu -tɪn 'ka lɛnu, -a 'ka -yɔyɪ, 'tɪn -a 'ka -mɪ dɪlɪ -gu zua? Sa -tɪn 'ka nua? ³¹ Nu, da -amɪaa dukpasɪ -dɪlɪ bhaa da bɛblɛɛ la -bhlo -bhlo, wa ka *manɪ li. 'Sa we mɪa ɔɪlɪda -Lagɔɔɛbhɛ 'wuɛ:

ɔ 'Floo -we 'bhua yalɪ,
ɔ ka we wa 'nyɛ,
wa 'ka we li.»

³² ɔ nɛɛ: «tɪn nɛɛ aɪn -yla gbuzɔɔnu saɛ: -ɔ 'nyɛa aɪn yalɪ 'floo nɪ, we 'nɪ Moizɪ: nu, na Dide nyɛa aɪn yalɪ 'floo 'zayli. ³³ Nu, -we ka gbu -wa, -Lagɔɔɔ nu 'floo mɪa, mu -wa -ɔ 'bhua yalɪ, 'tɪn ɔ nyɛa duduɔɔ -nyɪma 'yɪlyɔɔgagɪe.»

³⁴ -Slɛɛn, wa nɛɛ ɔ -yla: «-Amɪaa -Kanyɔ, wee 'floo mɪa nɪ, 'nyɛ we -aɪn 'yɪlɪ weee nya.»

³⁵ -Bha -Zezu gbaa wa -ylɛ: «Nu, 'floo -we nyɛa nyɪmɛ 'yɪlyɔɔgagɪe, -amɪ -wa. -ɔ -ka na -gbɛ yi, nɔɔ 'na 'ka 'maslɛɛn ɔ 'bha. 'tɪn -ɔ -ka 'mɪ dɪlɪ -gu zu, 'nyumatu 'na 'ka 'maslɛɛn ɔ 'bha. ³⁶ Nu, tɪn ka we aɪn -yla gba: amɪa, a ka 'mɪ 'yɪ, 'tɪn a'a zu 'mɪ dɪlɪ -gu. ³⁷ -Wa weee na Dide nyɛa 'mɪ, na -gbɛ wa yia yia. 'tɪn nɔɔɔɔ nyɔɔ yia na -gbɛ, tɪn 'na 'ka ɔ 'pɪpɛɛ viteli. ³⁸ Nu, tɪn 'nɪ yalɪ 'bhu tɪn 'ka na 'dɛɛ dumagbu lɛnua yi, -ɔ tiea 'mɪ, -mɔɔɔ dumagbu tɪn yia lɛnua. ³⁹ -ɔ tiea 'mɪ, ɔ dumagbu -wa nu, nyɪma ɔ 'nyɛa 'mɪ yoo, tɪn 'na mɔɔnɔɔ wa 'yabhlogbɔɔ -nɪ. Nu, duduɔɔ bhɪa zɪlɪ, tɪn -sɔɔɔ wa 'wu tɪlɪlɪnya glaa.

⁴⁰ Cɪn, na Dideɛ dumagbu nɪ: -wa -ka 'Yu 'yɪ, 'tɪn wa -ka ɔ dɪlɪ -gu zu, 'yɪlyɔɔgagɪe -we 'nɪa bhɪlɪluda -ka, 'mu wa yɪa, 'tɪn duduɔɔ bhɪa zɪlɪ, tɪn -sɔɔɔ wa 'wu tɪlɪlɪnya glaa.»

⁴¹ Tɔɔn, Zuɪfu yia -Zezu -yɔ nɔɔɔnwenie bhli, -we ka gbu -wa, ɔ nɛɛ nu, ɔ mɪ 'floo -we 'bhua yalɪ nya.

⁴² Wamɪa nɛɛ: «-ɔ mɪa dɛ nɪ, -Zezu -wa. We 'nɪ muu? -A -yi ɔ dide -yɔ ɔ 'nyaa. Nu, *-Zɛzɛfuɔ 'yu ɔ -mɪa. Sa ɔ gba -slɛɛn nu, yalɪ ɔ 'bhua?»

⁴³ -Bha -Zezu 'pala wa wɛlɪ 'bɪɔɔ: «A 'na 'nɔɔɔnwenie a 'dɛkpua nyɪdɪ -nɪ. ⁴⁴ Nu, nyɪmɛ yabhlogbɔɔ 'nɪ mneni ɔ 'ka na -gbɛ yi, 'mu we 'nɪ nu, na Dide -ɔ tiea 'mɪ, mɔ gbize ɔ 'wu. 'tɪn -ɔ -ka na -gbɛ yi nɪ, duduɔɔ bhɪa zɪlɪ, 'tɪn na sɔɔɔ ɔ 'wu tɪlɪlɪnya glaa. ⁴⁵ -We mɪa ɔɪlɪda -Lagɔɔgbuu -falpanyaa 'sɛbhɛ 'wu, mu nɪ: «-Lagɔ yia wa 'dɛ weee gbu -slɔlua.» Nyɪma weee -wa nua na Dideɛ wɛlɪ, 'tɪn -we ɔ slɔlua, 'tɪn wa nɔɔnua we -yɔ, ma yia na -gbɛ.

⁴⁶ Nu, -ɔ 'bhua -Lagɔɔ -gbɛ ɔ 'dɛbhlogbɔɔ 'yɪlɪ Dide. We 'nɪ mɔɔ 'wubhu, nyɪmɛ yabhlogbɔɔ 'nɪ -slɔ Dide 'yɪ. ⁴⁷ tɪn nɛɛ aɪn -yla gbuzɔɔnu saɛ: nyɪmɛ -ɔ zua 'mɪ dɪlɪ -gu, 'yɪlyɔɔgagɪe -we 'nɪa bhɪlɪluda -ka, we mɪ ɔ -nu nya.

⁴⁸ Nu, 'floo -we nyɛa nyɪmɛ 'yɪlyɔɔgagɪe, -amɪ -wa. ⁴⁹ Da bɛblɛɛ mɪa, amɪaa dukpasɪ ka -mɔ *manɪ li, we mɪ 'sa 'bhie, 'tɪn wa yia tɪlɪ. ⁵⁰ Nu, -mɔɔ -ka wee 'floo -we bhua yalɪ nɪ, nyɪmɛ -ɔ -ka we li, ɔ 'nɪa tɪlɪ yi. ⁵¹ tɪn nɛɛ, 'floo -we 'bhua yalɪ, -we wɪaa 'yɪlyɔɔgagɪe, -amɪ -wa. Wee 'floo mɪa, nyɪmɛ -ɔ -ka we li nɪ, 'tɪn ɔ yɪa 'yɪlyɔɔgagɪe -we 'nɪa bhɪlɪluda -ka. Nu, 'floo na yia wɪaa, mu -wa na yɪɛ, 'mu na yia wɪaa duduɔɔ -nyɪmaa 'yɪlyɔɔgagɪe 'gbu.»

⁵² -Bha Zuifuu kptkpele sumanla 'wu, 'un wa nɛɛ: «Lee, sa nyume ni 'ka k yɛɛ -aun 'nye lililu 'bhisaa?»
⁵³ Tɔn, -Zezu nɛɛ: «In nɛɛ aun -yla gbuzɔnɔ sa nu, a 'ni Nyumɛɛ 'Yuu yɛɛ li, 'un a 'ka k 'pɔn 'ma, 'yliyɔgagie 'na 'ka aun 'wu -mɪ. ⁵⁴ Nyumɛɛ -k lia na yɛɛ, 'un -k maa na 'pɔn, k ka 'yliyɔgagie -we 'nɪa bhloluda -ka. 'In duduu bhɪa zɪ ni, -amɪ na sɔɔa k 'wu tlɪtlɪnya glaa. ⁵⁵ Nu, na yɛɛ mɪa lililu -zɔnɔ -wa, 'un na 'pɔn mɪa, 'mamalu -zɔnɔ -wa. ⁵⁶ Nyumɛɛ -k -ka na yɛɛ li, 'un -k -ka na 'pɔn 'ma, k mɪ 'mɪ 'wu, 'un -amɪ mɪ k 'wu. ⁵⁷ Sa Dide -k tiea 'mɪ, k -gaa 'yliyɔ, 'un in yia 'yliyɔgagie 'yɪ k 'gbu, 'sa -bhlokpade -k -ka 'mɪ lida -tu, 'un -mɔ yia 'yliyɔgagie na 'gbu. ⁵⁸ Nu, -we -wa 'floo -we 'bhua yalɪ ni, mɪ ni: wee 'floo mɪa, we -yɔ amɪaa dukpasu lilifloo 'ni 'wuwlu. Nu, wamɪa ka tlɪ. 'In nyumɛɛ -k -ka wee 'floo ni li, k mɪ 'yliyɔgada 'yɪl weee nya.»
⁵⁹ Nu, gbu weee -we mɪa dɛ, -mɔ Kapenaumuu *-Lagɔbudu zɔ k -slolua we.

Nyuma -zlo jlaa -Zezu 'bɪ

⁶⁰ Da -Zezuu 'bɪnɔnya 'nua k wɛɪ, 'un wa glaa nyuma duun nɛɛ: «Nyɔ mneni k 'ka k wɛɪ ni -yɔnɔnɔ? Wee wɛɪ ni 'ni 'tɛ -sɛ.»
⁶¹ Da -Zezu yibhelia we 'ji nu, -we k gbaa, k 'bɪnɔnya mɪ we 'gbu 'nɔnɔwɛda, k nɛɛ wa -yla: «-We mɪa da ni, mɪ dia amɪaa 'kua 'wu yɪ? ⁶² 'In da a -ka -slɛn *Nyumɛɛ 'Yu -yɔyɪ yalɪ lumɪda, sa a 'ka gbaa? ⁶³ Nu, -Lagɔk Zuzu wlaa 'yliyɔgagie, we 'ni -mɔ ni, nyumɛɛ 'dɛ -bhlo 'ni we mneni. Wɛɪ -we in gbaa da aun -yla, -Lagɔk Zuzu nya in gbaa we, 'un we nyɛa nyumɛɛ 'yliyɔgagie. ⁶⁴ We mɪ 'sa 'bhie, nyuma tɔɔa mɪ aun glaa, wa' zu 'mɪ dlɪ -gu.» Nu, we bhili we gwɛɪda, nyuma -wa 'nɪa k dlɪ -gu zu, we -yɔ nyumɛɛ -k 'kaa k wla, wa 'ka k 'bha, -Zezuu 'dɛ -yi wa. ⁶⁵ -Bha k gba 'yae: «We 'gbu in yia da aun -yla gba nu, nyumɛɛ -k Dide 'ni 'yoo 'nye k 'ka na -gbɛ yi, k 'ni we mneni.»
⁶⁶ We 'bhu we bhla ni 'wu, k 'bɪnɔnya glaa, nyuma duun yia k 'bɪ 'bhu. Wa -yɔ k 'bhli -slɛn 'yoo -bhlo.
⁶⁷ -Slɛn, -Zezu nɛɛ k 'bɪnɔnya kugbua lɛ 'sɔ -yla: «'In amɪa naa, amɪa 'ni 'ya 'yɪbha a 'ka mɪnɔ?»
⁶⁸ Simɔ Piɪl 'pala we 'bɪgu, k nɛɛ: «Na -Kanyɔ, 'lee, nyɔk ka -gbɛ -a 'ka mɪnɔ? Nu, wɛɪ -we nyɛa nyumɛɛ 'yliyɔgagie -we 'nɪa bhloluda -ka, -mɪ kwɛɛ we mɪa.
⁶⁹ Nu, -amɪa mɪa, -a ka dlɪ zu, 'un -a yia we 'jyibheli nu, -Lagɔk -Mɔwɪnyɔ k tiea, 'mɔ -in -mɪa.»
⁷⁰ -Zezu nɛɛ wa -ylae: «Amɪa nyuma kugbua lɛ sɔ mɪa dɛ ni, -amɪ -saa -bha aun, we 'ni mɔ? Nu, aun glaa, nyumɛɛ yabhlo mɪa *'Kuzuu -nɔ mɔ!» ⁷¹ K mɪa we gba-da, Simɔ Isɪkalɪtɔ 'yu Zudast k saa 'nɔ. Nu, k Zudast mɪa, k mɪ -Zezuu 'bɪnɔnya kugbua lɛ 'sɔ glaa, 'bhie, mɔ yia k wlaa.

-Zezuu bhelia 'ni k dlɪ -gu zu

7 -Mɔ 'bɪgu, -Zezu yia Galilee -dudu -gu mɪ, -zugba k plɪl 'gbenya 'wu. Nu, k 'ni 'yɪbha k 'ka Zudee -dudu -gu nyɪ, Zuifuu 'yugalɪnya mɪ k 'bhabhɛe 'klɪ 'yɪdaa 'gbu. ² Zuifu -fɛɪ -we wa laa -fa -fɛɪ, we ka cɪpa,

³ 'un k bhelia nɛɛ k -yla: «-In 'bhu -seli, -in 'ka Zudee mɪ, 'un -na 'bɪnɔnya 'ka -na lɛnugbu -yɔyɪ. ⁴ Nyumɛɛ -k 'yɪbhaa nu, wa yibheli k, k zize k lɛnugbu. -Slɛn, -in mɪ gbunya ni lɛnuda 'gbu, -in -slolu -na 'dɛ dudugu -nyuma 'klɪ wa 'ka -mɪ -yɔyɪ.» ⁵ Nu, -Zezuu bheliaa 'dɛbhie 'ni k dlɪ -gu zu.
⁶ 'In -Zezu nɛɛ: «-Amɪ mɪa, nanu 'yɪ -zɔnɔ 'ni -slɔ nyɪ. Amɪa, 'yɪl weee nanɪ 'yɪ amɪaa -nu nya. ⁷ Dudugu -nyuma 'ni mneni wa 'ka aun 'wunye, nu, -amɪ wa nyɛa 'wu, -we ka gbu -wa, in ka wa lɛnugbu 'yliyɔlabhlɪ, 'un in nɛɛ nu, wa lɛnugbu -nyu 'yɪ. ⁸ Nu, amɪa, a mɪ 'fɛɪ ni -gu. Nanuu 'yɪl 'ni -slɔ nyɪ 'gbu, -amɪ 'na 'ka mɪnɔ.» ⁹ K bhɪa -we mɪa dɛɛ gbabɛ, 'un k yia Galilee -tu.
¹⁰ Nu, k bhelia mɪa wee 'fɛɪ -gu, 'un -Zezuu 'dɛbhie yia -mɔ mɪ zizewiemɪ. K 'ni -zejila 'wu 'tla. ¹¹ Wa mɪ 'fɛɪ -sada, -zugba Zuifuu 'yugalɪnya nɔnɔ k 'yɪbɪla, 'un wa gbaa: «Da k nyumɛɛ ni mɪa?»

¹² -Bha nyuma duun kpɛɪa k -gu, tɔɔa nɛɛ: «Gbu -zɔnɔ k nua lɛ», tɔɔa nɛɛ: «-Innya, we 'ni 'sa -mɪ, nyuma k nua -dawli 'wu.» ¹³ Nu, wa mɪ Zuifuu 'yugalɪnya sɔdaa 'gbu, -k 'kaa -Zezuu gbu gba -zejila 'wu, we -kanyɔ 'ni -mɪ.

-Fa -fɛɪ 'yɪl nya -Zezu -slolua nyuma gbu

¹⁴ Da 'fɛɪ 'yɪl ya 'sɔɛ 'pɪa, -Zezu plaa -Lagɔbudu 'kadu zɔ, 'un k yia -mɔ nyuma gbɪslolue bhli. ¹⁵ -Bha nɔwɛgaga -subhala Zuifu, 'un wa nɛɛ: «Mɔ nyumɛɛ 'nɪa 'sɛbhɛ 'kpɪa, 'lee, sa k nu, 'un k -yi 'sɛbhɛa?»
¹⁶ K nɛɛ: «Na gbɪslolue mɪa, we'e 'bhu na 'dɛɛ -gbɛ. Nu, -k tiea 'mɪ, k -gbɛ we bhua. ¹⁷ Nu, nyumɛɛ -k -saa dlɪ k 'ka -Lagɔk dumagbu lɛnɔ, 'ji k yia we yibhelia nu, wee gbɪslolue mɪa, -de -Lagɔk -gbɛ we bhuu, 'un -de na 'dɛɛ 'nɔ nya na gbaa. ¹⁸ Nyumɛɛ -k gbaa k 'dɛɛ 'nɔ nya, k 'dɛɛ 'yɪmanɛɛ da k talɪa. Nu, nyumɛɛ -k talɪa -k tiea k, -mɔ 'nɔ 'yɪmanɛɛ da, gbuzɔnɔ k gbaa, k 'tubhu yo. ¹⁹ Moizɪ palɪa tite aun -yla, we 'ni mɔ? 'In wee tite mɪa, aun glaa nyumɛɛ yabhlogɔk 'ni we 'nɔnɔwɛ zuda -mɪ. Nu, lɛɛ -lu ka 'gbu a 'ka 'mɪ 'bhaa?»
²⁰ -Bha waa nyuma -zlo gbaa: «Zuzu 'nyuu kpaa -mɪ yɪ? 'Lee, nyɔk gba k 'ka -mɪ 'bhaa?»
²¹ -Zezu 'palɪa we 'bɪgu, k nɛɛ: «Gwɛɪgbu -bhlogɔk in nua lɛ, mɪ subhala dɛ a 'dɛ weee nɔwɛgaga. ²² Nu, Moizɪ ka aun knɪ -plapɪe -slolu. ('In wee knɪ -plapɪe mɪa, we 'ni Moizɪ -la we la, k dukpasɪ † -wa.) We 'gbu, amɪa, *Nyapeylɪ nyaa, 'un a paa nukpasu knɪ 'wu. ²³ Amɪa -ka nyumɛɛ *knɪ 'wupa Nyapeylɪ nya, Moizɪ tite 'nɔnɔwɛzuzuee saa ni, -slɛn, -amɪ -ka nyumɛɛ -kpabhie jipe Nyapeylɪ nya ni, 'lee, lɛɛ -lu ka 'gbu a palɪ 'mɪ -yɔ 'cɛa? ²⁴ Sa a yia -lu -yɔ, a 'na 'bhulu 'sa we -yɔgbu 'wu -ni, a 'bhu gbu 'wu sa tɪklɪ.»

-Zezu -wa -Lagɔk -Bhasanyɔ yɪ?

²⁵ -Bha -Zeluzalɛmɔ -nyuma tɔɔa gbaɛ: «Nyumɛɛ -k ka da wa mɪa -talda wa 'ka k 'bha, mɔ 'ni da -mɔ? ²⁶ Mɔ gbaa -slɛn dɛ gbu -zejila 'wu, 'un wa'a -sa k -gu! 'ji -amɪaa 'yugalɪnya yibhelia we nu, mɔ -wa -Lagɔk

† Dukpasɪ: nu, Ablaamu -Lagɔ 'nyɛa knɪ -plapɪe tɪa.

-Bhasanyo -zokho yit? ²⁷ Nu, kom, -o mia da, -a -yi o 'bholuda da. 'In -Lagoko -Bhasanyo mia, o -ka yi, da o yia 'bhua, nyume 'ni -bha da -yi.»

²⁸ Da o mia nyuma gbu -sloluda -Lagobudu 'kadu o, -bha o 'kpa 'wu 'tite: «A nee nu, a -yi 'mi, 'in da in 'bhua a -yi -bha da. We mi 'sa 'bhie, we 'ni na 'de nya in yi. Nu, -o tiea 'mi, o mi tiklu. Amia 'ni o -yi, ²⁹ -ami in -yi o, -we ka gbu -wa, o -gbe na bhua, 'in mo tiea 'mi.»

³⁰ We 'de 'gbu wa 'yubha wa 'ka o kpa. Nu, o 'yil 'ni -slolunyii 'gbu, nyume yabhlogoko 'ni o kwezi.

³¹ Waa nyuma glaa, nyuma duun ka o dlu -gu zu. -Maa nee: «-Lagoko -Bhasanyo mia, o -ka yi ni, gwedigbu nyume ni nua de le, kom -nu 'na 'ka -mo -zi.»

³² -We nyuma duun mia 'hwanhwa daa, Falizinyuma 'nua we, -bha *-Lagobubhonyaa -cian -yo Falizinyuma tiea -mo -Lagobudu 'kadu hwekunya wa 'ka o kpa.

³³ -Zezu nee 'yae: «In -yo an 'so mi -slol da bhla -sele nya, -mu 'bugu, -o tiea 'mi, o -gbe na yia lu 'bhitia.

³⁴ Nu, na da a yia -talia yia, 'in a 'nia 'mi 'yia yi, -we ka gbu -wa, da na mia, amia, a 'ni mneni a 'ka -mo mni.»

³⁵ -Bha Zuifu gbugbala -yae: «Mo o 'ka mia, 'in -a 'na 'ka o 'yia? 'Lee, Zuifu mia -gogu -mo *Gleki glaa, wa glaa o yia mia yit? 'Lee, waa Gleki o yia -slolua mia yit? ³⁶ Wel -we mia da ni, sa we 'ji mia? O nee: «Na da a yia -talia, 'in a 'nia 'mi 'yia yi, 'in: «Da in mia mudi, amia, a 'ni mneni a 'ka -mo mni.» »

³⁷ Nu, 'fetu 'wubhulu -yil mia, -we -wa wee 'yil 'kadu, we nya -Zezu bea nyuma 'yu, 'in o nee wel 'tite nyae: «Nyume -o 'nyumatu -ka 'bha, o yi na -gbe, 'in o 'ka 'ma. ³⁸ Nyume -o -ka 'mi dlu -gu zu, 'wuwunyu -we wlaa 'yiyogagie, mu yia o dlu o 'wua, 'sa we mia celuda -Lagosebhe 'wu.» ³⁹ 'Nyu -we ka gbu o gbaa, -Lagoko Zuzu -wa. Nyuma -wa zua o dlu -gu ni, 'mu -Lagoko yia wa 'nyea. Nu, -Lagoko 'ni -slol Zuzu yoo 'pa, o 'ni -slol -Zezu 'hnyililo 'nyee 'gbu.

⁴⁰ Nu, nyuma duun 'nua -Zezu wel, wa talua nee: «O mia de, -Lagobubu -falpanyo -a mia wuda, mo -wa.»

⁴¹ Nyuma talua nee 'ya: «-Lagoko -Bhasanyo mia, mo -wa,» nu, talua nee: «-Lagoko -Bhasanyo 'na 'ka Galilee 'bhu, we 'ni mu? ⁴² -Lagosebhe nee nu, -Lagoko -Bhasanyo mia, *-Davidu zuayli o yia 'bhua. Betlemu -Davidu -zoko mia, -mo o yia 'bhua.»

⁴³ O -Zezu 'gbu waa nyuma ni yia -yo 'bhuhlu. Wa 'ni 'masleen wel -bhlo -ka. ⁴⁴ Nyuma talua 'yubha wa 'ka o kpa. Nu, nyume yabhlogoko 'ni o kwezi. ⁴⁵ Da waa -Lagobudu 'kadu hwekunya 'bhua we hwee, 'in wa yia -Lagobubhonyaa -cian -yo Falizinyumaa -gbe lu mni. -Bha -maa 'yubhaa wa lae: «Lee -lu ka 'gbu a 'ni -Zezu kpa, 'in a -yo o 'ka yia?»

⁴⁶ Wa nee: «-A -ka bhaa 'wlu, nyume 'nia -slol nyume ni 'bhisa gba.»

⁴⁷ 'In Falizinyuma nee wa -yia: «Amia, o ka 'ya an -dawli 'wunu, we 'ni mu? ⁴⁸ Zuifu 'yugalnya -yo Falizinyuma glaa, nyume yabhlogoko 'ni o dlu -gu zu. ⁴⁹ 'In waa nyuma mia de, wa 'ni -amiaa tite -yi, 'in -Lagoko ka wa me -yo la tu.»

⁵⁰ Nu, Falizinyume yabhlo mi wa glaa, 'mo wa laa 'Nikodemu. (O 'Nikodemu, -o mia -Zezu 'yia zleme,

mo -wa.) O nee wa -yia: ⁵¹ «-Amiaa tite 'ni gba nu, -a 'bhu sa nyumee -yogbu 'wu. -A 'nu -slol o wel, 'in -we o nua le, -a 'ka we yibheli 'bhie, -a 'ka o gbu dlu.»

⁵² Nu, talua palta o hwee, wa nee: «-Mi mia de, Galilee -nyume -mi mi 'yaa yit? -In -tal -slol -Lagowel o, 'in -na yia nu, -Lagobubu -falpanyo yabhlogoko 'na 'ka Galilee 'bhu.»

[⁵³ -Sleen, -mo -ka 'wus, 'in -mo mia -mo -buduhwee.

'Nwoko -o wa kpa nukpasu -putu nya

8 Nu, -Zezu mia *Olivusunyata -goko 'wlu, ² zlu zlu, we zlukpe -papa, -bha o mia -Lagobudu 'kadu o lu, 'in nyuma weee yia o -gbe yi. 'In -Zezu yia ladu o 'ka nyuma gbu -slolu. ³ -Sleen, -Lagoko tite gwesanya -yo Falizinyuma -laa ylukwuhwoko yabhlo -Zezu 'yu. O hwanhwa mia, 'mo wa kpa, -zugba o -yo nukpasu -putu mi -budu 'wudida. -Bha wa 'yilgbelia o wa 'de weee nyidu. ⁴ -Maa nee -Zezu -yae: «-Slolunyo, nu, 'hwanhwa -o mia da ni, o -yo nukpasu -putu mi -budu 'wudida, 'in wa yia o kpa. ⁵ Mozi nee tite 'wu nu, 'sasokpa -hwanhwa mia, wa 'bha o gboko 'wu. 'In -mi, -in nee saa?»

⁶ O zokhiliie nya wa gbaa de wel ni, o 'de wel 'ka o kpa, 'in wa 'ka o gbu dlu. Nu, -Zezu kwlia 'wu, 'in o yia -di la tli dudu o -kwteya nya. ⁷ Wa mi o laybhadaa 'gbu, o -saa 'wu, o nee: «An glaa, nyume -o 'nia -slol gbunyu yabhlogoko lenu, -mo 'pa hwanhwa ni gboko tia.» ⁸ 'Bhie, o yi 'yaa 'wukwli, -zugba o cel dudu.

⁹ Da wa 'nua o wel, 'in wa yia mnumnie bhli -bhlo -bhlo, we bhili nyuma kpasu -gu, 'in -Zezu 'debhlo yia -bha -tu we -yo o hwanhwa. ¹⁰ -Sleen, -Zezu -saa 'wu, o nee: «Bhoko, da wa mia? Da amaa gbudunyata 'debhie mia? 'Lee, nyume yabhlogoko 'ni -tu o 'ka an gbu -dilu?»

¹¹ O nee: «Na -Kanyo, nyume yabhlogoko 'ni da -tu o 'ka 'mi gbu -dlu.»

'In -Zezu nee: «'In -ami, 'in -dli 'ya an gbu. Nu, a mni -buduhwee. We 'bhu -zeen 'wu, ama -putu 'na nunu gbunyu le -nie.»]

-Zezu mi dudugu -nyumaa zlu nya

¹² -Sleen, -Zezu nee 'ya nyuma -yia: «-Ami -wa dudugu -nyumaa zlu. Nyume -o yia 'mi 'bi nka, o 'nia nikpise 'wu nka yi. Nu, zlu -we wlaa 'yiyogagie, 'mu o yia 'yia.»

¹³ -Bha Falizinyuma gbae: «-Na 'de -wa -na gbu -dayunyo, wel -we -na yia gbaa, -a 'na 'ka we gbuzoko la.»

¹⁴ O 'palta we 'bugu, o nee: «Nu, na 'de yi na gbu -dayunyo nya -muo, gbuzoko -wa. -We ka gbu -wa, mo na bhua, we -yo mo na mia, in -yi -bha da. We mi 'sa 'bhie, amia, da na bhua, a 'ni -bha da -yi, 'in mo na mia, a 'ni -bha da -yi. ¹⁵ Sa dudugu -nyuma bhua gbu 'wu, 'sa a bhua nyumaa -yogbu 'wu. Nu, -ami mia, 'in 'bhu nyume yabhlogoko -yogbu 'wu. ¹⁶ Nu, we -ka nyumee -yogbu in 'ka 'wubhu, na gbuwubhuhue mi tiklu. -We ka gbu -wa, we 'ni na 'debhlogoko bhu wee gbu 'wu, Dide -o tiea 'mi, in -yo o 'so mi. ¹⁷ We mi amiaa tite 'wu celuda nu, -we gbudayunya 'so -ka gba wel -bh-

lo nya, a mneni a 'ka we dli -gu zu.»¹⁸ -Ami mi na gbu-dayinyo nya, 'in Dide, -ɔ tiea 'mi, -mɔɔ mi 'yaa na gbu-dayinyo nya.

¹⁹ Wa nɛɛ ɔ -yla: «Da -na Dide mia?»

-Zezu nɛɛ: «Amia, a 'ni 'mi -yi, 'in a 'ni na Dide -yi, a -ka yaa 'mi -yi, -zugba a -yi yaa na Dide.»²⁰ Nu, wee gbu ni -Zezu gbaa, -zugba ɔ mi nyima gbu -sloluda -Lagɔbudu 'kadu ɔ, da wa palta -Lagɔgwɛzi, we kwesi. Onuɔ 'yl 'ni -slɔ nynii 'gbu, nyime yabhlogbɔɔ 'ni ɔ kpa.

-Zezu nɛɛ nu, mɪa ɔ yia

²¹ -Zezu nɛɛ 'ya wa -yla: «Mɪa na yia, 'in na da a yia -tala. Nu, amiaa gbunyu lu a yia tɪla. Da in mɪa mɪa a 'ni mneni a 'ka -mɔ mɪa.»

²² -Slɛn, Zuifuɔ 'yugalɪnya nɛɛ: «ɔ 'dɛ ɔ yia 'bhaa yl? -We ka gbu -wa, ɔ nɛɛ: «Da in mɪa mɪa, a 'ni mneni a 'ka -mɔ mɪa.»

²³ ɔ 'palla we 'bigu, ɔ nɛɛ: «Amia, dudugu -nu a -mia, 'in -ami, yalu -nu in -mia. Dudugu -nyima a -mia, 'in -ami 'ni dudugu -nyime. ²⁴ We 'dɛɛ 'gbu in yia gba nu, amiaa gbunyii lu a yia tɪla. 'in tɪa a yia amiaa gbunyii lu, we -ka nu, a 'ni we dli -gu zu nu, -ɔ in -mia, 'mɔ in -mia.»

²⁵ -Bha wa 'yibhaa ɔ laɛ: «Nyɔɔ -in -mia?»

ɔ nɛɛ: «We 'bhu we gwedɪda, in mi we ain -yla gba-da. ²⁶ In mneni in 'ka gbu duun gba amiaa daa, 'in in 'ka ain gbu dli. Nu, -ɔ tiea 'mi, ɔ mi tɪkɪ, 'in -we in 'nua ɔ -gbɛ, 'mu na gbaa dudugu -nyima -yla.»

²⁷ Wa 'ni we 'wu la 'nu nu, ɔ Didee gbu ɔ mia gbada. ²⁸ We 'gbu, ɔ nɛɛ wa -yla: «A -ka Nyimeɛ 'Yu 'wubhu yal 'bhie, a yibhelia we 'ji nu, -ɔ in -mia, 'mɔ in -mia. 'ji a yia we yibhelia nu, 'in nu -lu yabhlogbɔɔ lɛ na 'dɛ -bhlo, nu, -we Dide -slolua 'mi, 'mu na gbaa. ²⁹ Nu, -ɔ tiea 'mi ɔ -yɔ 'mi 'sɔ mi. 'Yl weee nya, -we nana ɔ dudu 'mu na nua lɛ, we 'dɛɛ 'gbu, ɔ 'ni na 'dɛ -bhlo tɪ.»

³⁰ Da ɔ gbaa gbu ni, -bha nyima duun zua ɔ dli -gu.

Galɪ 'zayli

³¹ -Zezu nɛɛ Zuifu -wa zua ɔ dli -gu -ylaɛ: «A -ka na welɪ -gu ɔ, a mi na 'bɪnɔɔnya -zɔɔ nya. ³² 'In a yibhelia gbuzɔɔ, 'in wee gbuzɔɔ saa ain gaylo 'wu.»

³³ Wa nɛɛ: «Nu, *Ablaamuɔ 'yuoyua -a -mia, -amiaa klu -ka bhaa 'wɪ, nyime yabhlogbɔɔ 'ni -slɔ -ain galɪ -zɛɪ. Lɛɛ -lu ka 'gbu -na gba -slɛn nu, -in 'ka -ain gayloflii -saa?»

³⁴ -Zezu -saa wa -gu, ɔ nɛɛ: «In nɛɛ ain -yla gbuzɔɔ sa nu, -ɔ nua gbunyu lɛ, gbunyu gaylo ɔ -mia.

³⁵ Gaylo mia, yiyinyo -wa, ɔ 'ni -budunwɛɛ -nyime 'yl weee -nu nya. 'in, -budunwɛɛ -kanyɔɔ 'yu mia, -budunwɛɛ -nyime ɔ -mia 'yl weee nya. ³⁶ Nu, -Lagɔɔ 'Yu -ka ain gayloflii -sa ni, gayloflii a 'bhuaa 'debbie -gbolu. ³⁷ Ablaamuɔ 'yuoyua a -mia, in -yi we 'ji. Nu, a 'yibha a 'ka 'mi 'bha, -we ka gbu -wa, a'a nwan na welɪ -yɔ. ³⁸ -Ami mia, -we in 'yɪa Didee -gbɛ, 'mu na gbaa. 'In amia, -we a 'nua amiaa didee -gbɛ, 'mu a nua lɛ.»

³⁹ Wa nɛɛ: «-Amiaa didee mia, Ablaamu -wa.»

ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «A -ka Ablaamuɔ 'yua nya -mi gbuzɔɔ saa, -we ɔ nua lɛ, a ka yaa we lɛnu. ⁴⁰ Nu, -slɛn mia, na 'bhabhɛɛ da a mia -talɪda, 'in in ka -nanu ain -yla gbuzɔɔ gba, gbuzɔɔ -we in 'nua -Lagɔɔ -gbɛ. Wee gbu mia, Ablaamu 'ni we 'sasukpa -nu lɛnu. ⁴¹ Nu, amia mi amiaa didee lɛnugbu lɛnuda.»

-Bha wa gbaɛ: «-A 'ni bhoyi -gu yua nya -mi. -A 'dɛ weee ka Dide -bhlo, -Lagɔ -wa.»

⁴² ɔ nɛɛ wa -yla: «-Lagɔ -ka yaa amiaa Dide, -zugba a -kalɪ yaa na zɛ. -We ka gbu -wa, ɔ -gbɛ na bhua, 'in ɔ 'gbu in mia -seli. We 'ni na 'dɛ nya in yi, mɔ tiea 'mi. ⁴³ A 'ni na welɪ 'wulanuda -mi, lɛɛ -lu ka 'gbua? -We ka gbu -wa, a 'ni mneni a 'ka na welɪ 'nu. ⁴⁴ Nu, amiaa dide -wa 'Kuzu, 'in a 'yibha a 'ka 'Kuzu dumagbu lɛnu. We 'bhu we gwedɪda, we mi nyimebhanyo nya. Gbuzɔɔ 'ni -slɔ we nwan wɪ. Gbuzɔɔ 'ni we 'wu -mi 'gbu. We 'dɛɛ welɪ mia, mu -wa yoyowɛɪ. We mi *yokanyo nya, 'in we mia *yoo dide nya. ⁴⁵ 'In -ami, gbuzɔɔ na gbaa 'gbu, a'a nwan na gbu -yɔ. ⁴⁶ Ain glaa, nyɔɔ 'ka we -slolu nu, in ka gbunyu lɛnua? Nu, in -ka gbuzɔɔ gba ni, lɛɛ -lu ka 'gbu a'a nwan we -yɔa? ⁴⁷ Nu, nyime -ka -Lagɔɔ -nu ni, -Lagɔɔ welɪ ɔ nua. A 'ni -Lagɔɔ -nu, we 'dɛɛ 'gbu a 'nua wee welɪnya 'nuda -mi.»

-Zezu -yɔ Ablaamu 'sɔ nyɪɪ, nyɔɔ 'yɪa?

⁴⁸ -Slɛn, Zuifu nɛɛ: «-A -ka gba nu, Samaliyu -in -mia, 'in zuzu 'nyuu mi -mi 'wu, -a 'ni yo 'tubhu, we 'ni mu?»

⁴⁹ -Zezu nɛɛ: «-Innya, we 'ni nu, zuzu 'nyuu mi 'mi 'wu. Nu, na Dide na zua -bha. Amia'a zu -bha 'mi. ⁵⁰ 'In 'yɪimant na 'dɛ, -ɔ 'yibhaa na 'nɪ 'yɪimant, ɔ mi -bha, mɔ bhua gbu 'wu. ⁵¹ In nɛɛ ain -yla gbuzɔɔ saɛ: nyime ɔ zua na welɪ 'nɪwɛ, ɔ 'na 'ka tɪtɪ 'yl.»

⁵² Zuifu nɛɛ: «Nu, -a -yi -slɛn we 'ji nu, zuzu 'nyuu mi -mi 'wu. Ablaamu -yɔ -Lagɔgbuɔ -falɪpanya ka tɪ. 'in -mi, -in nɛɛ, nyime ɔ -ka -na welɪ 'nɪwɛ zu, ɔ 'na 'ka tɪtɪ 'yl. ⁵³ Nu, -amiaa dide Ablaamu ka tɪ. 'Lee, -mi 'yɪa -mi -zia -amiaa dide Ablaamu yl? -Lagɔgbuɔ -falɪpanya ka 'ya tɪ. Sa -na bhu -na 'dɛ 'wua?»

⁵⁴ -Zezu nɛɛ: «In -ka na 'dɛ 'yɪimant, -muɔ 'ni 'ji -ka. Nu, na Dide 'yɪimant na 'nɪ, na Dide -ɔ ka daa a gbaa: «Mɔ -wa -amiaa -Lagɔ.» ⁵⁵ 'In, a 'ni ɔ -yi, -ami -yi ɔ. In -ka gba nu, in 'ni ɔ -yi, -zugba amia 'bhisa in mia yokanyo nya. Nu, in -yi ɔ, 'in na nɔɔ ɔ welɪ -gu. ⁵⁶ 'Muna ka amiaa dide Ablaamu ye, nu, 'yl -we nya in 'kaa yi, ɔ 'ka -bha 'yɪ 'gbu. ɔ 'yɪa wee 'yl -yɔ, 'in ɔ yia 'muna li.»

⁵⁷ Zuifu nɛɛ ɔ -yla: «Aya! -In 'ni -slɔ -zu glu 'sɔ 'ya kug-bua li, 'in -in yia Ablaamu 'yl yl?»

⁵⁸ -Zezu nɛɛ: «In nɛɛ ain -yla gbuzɔɔ saɛ: Ablaamu 'nua -slɔ 'wɪ, -ami mi.»⁵⁹ -We mia daa 'gbu, wa yia gbɔku labhu, wa 'ka we ɔ 'wubha. Nu, -Zezu zizea, 'in ɔ yia -Lagɔbudu 'kadu ɔ tɪa.

† Wee welɪ ni -Zezu gbaa da ni, we -yɔ 8.24 'kɔɔ 'ji -bhlo. Nu, -Lagɔɔ -mɔwɪ nɪwɪ 'debbie ɔ zua ɔ 'dɛ. Zuifuɔ 'wlukuɔn nu, -Lagɔɔ vɛɪa.

-Zezu -bloa 'lɔɔɔɔɔɔ 'yɪ

9 Da -Zezu mɪa mɪɔda, nyɪmɛ yabhlo wa 'kaa gwalt, -ɔ 'lɔa, 'tɪn ɔ yia ɔ 'yɪ. 2 -Bha ɔ 'bɪnɔɔɔɔɔ 'yɪɔbhaa ɔ laɛ: «Wɪabi, nyɪmɛ mɪa dɛ nɪ, wa 'kaa ɔ gwalt, ɔ mɪ 'lɔda. 'Lee, mɔ nua gbunyuu lɛ yaayɪ, ɔ 'nyaa -yɔ ɔ dide -wa yɪ?»

3 ɔ 'paltɔ we 'bɪgu, ɔ nɛɛ: «ɔmɔ klɛa, ɔ 'nyaa klɛa, we -yɔ ɔ dide, we 'nɪ wa gbunyuuu gbu. Nɪ, 'lɔ ɔ 'lɔa da nɪ, -Lagɔɔɔ lubho 'ka we 'dɛ -slɔlɔ ɔ gbɛgbɛɪn gbu -wa. 4 Da zɪ mɪa -slɔ da, we mɪ nɪ, -ɔ tiea 'mɪ -a 'ka ɔ lubho nɪ. Nɪ, sabɔ mɪ yida, da nyɪmɛ yabhlogbɔɔɔ 'nɪa mɛnɛnɪ ɔ 'ka lubho nɪ. 5 Da tɪn mɪa -slɔ dudu -gu, dudugu -nyɪ-maa zɪ tɪn -mɪa.»

6 -Zezu bhɪa gbu nɪ gbɔgbɔɛ, ɔ 'paa -dlɛ dudu, ɔ nua plaptɪ lɛ we nya, 'mɔ ɔ tɪa 'lɔɔɔɔɔɔ 'yɪ -gu. 7 'tɪn ɔ nɛɛ: «Mɪnɪ budoa 'nyu -we wa laa Siloe lɔ. (Siloe jɪ -wa: pa yoo.) ɔ mɪa -mɔ, ɔ budoa we 'nyu lɔ, ɔ 'kaa luyɪ, -zugba ɔ mɪ la 'yɪda sa 'vayɪ.»

8 ɔ -zɔɔ -bhɛɪa -yɔ -wa yɪa 'tɪn ɔ zɪada, -maa nɛɛ: «ɔ mɪa da nɪ, nyɪmɛ -ɔ zɪadaa mɔ, we 'nɪ kɔɔɔ?» 9 Nyɪmɛ tɔɔɔ nɛɛ: «Mɔ -wa mɔ!» tɔɔɔ nɛɛ 'ya: «-lɔnɪa, we 'nɪ kɔɔ, ɔ 'wɔwɔ -wa.»

-Bha ɔ 'dɛ gbɛ: «-Amɪ -wa gbuzɔɔɔ sa.»

10 Wa nɛɛ ɔ -yɪa: «Sa -na 'yɪ -bhlɔlɔ 'wulaa?»

11 ɔ nɛɛ: «Nyɪmɛ wa laa -Zezu, ɔ nua plaptɪ lɛ, 'mɔ ɔ tɪa na 'yɪ -gu. 'tɪn ɔ nɛɛ nɪ, tɪn mɪnɪ budoa Siloe lɔ. tɪn mɪa -mɔ, tɪn budoa, 'tɪn na 'yɪ yia -blo.»

12 Wa nɛɛ: «Da ɔ nyɪmɛ mɪa?»

ɔ nɛɛ: «lɔ 'nɪ ɔ da -yɪ!»

13 -Slɛɛn, 'lɔɔɔɔɔɔ -ɔ ka 'yɪ -Zezu -bloa, 'mɔ wa kwaa Falizɪnyɪmaa 'yɪ. 14 Nɪ, 'yɪ -we nya -Zezu nua plaptɪ lɛ ɔ -dlɛ nya, 'tɪn ɔ yia 'lɔɔɔɔɔɔ 'yɪ -blo nɪ, Nyapɛyɪ -wa.

15 We 'dɛɛ 'gbu, da wa kwaa ɔɔ 'lɔɔɔɔɔɔ Falizɪnyɪmaa 'yɪ, sa ɔ 'yɪ -blɔlɔa 'wulɔ, 'tɪn -maa yɪ 'yaa we ɔ la 'yɪbha. ɔ nɛɛ: «ɔ tɪa na 'yɪ -gu plaptɪ, tɪn budoa, 'tɪn tɪn yia layɪ.»

16 Waa Falizɪnyɪmaa glaa, tɔɔɔ nɛɛ: «Nyɪmɛ mɪa da nɪ, ɔ 'nɪ -Lagɔɔ -gbɛ 'bhɪ, we 'dɛɛ 'gbu ɔ 'kɔ zua Nyapɛyɪ tɪtɪ 'nɪhɔɔɔ.»

Nɪ, tɔɔɔ nɛɛ 'ya: «Nyɪmɛ -ɔ nua gbunyuu lɛ, ɔ 'nɪ mɛnɛnɪ ɔ 'ka 'sasukpa -gwɛdɪgbɪ lɛnɔ.» Gbu nɪ -gu wa 'nɪ wɛɪ -bhlo -ka.

17 -Slɛɛn, wa yɪ 'yaa ɔɔ 'lɔɔɔɔɔɔ layɪbhaɛ: «'lɔn -mɪ naa, -ɔ -bloa -na 'yɪ, sa -na gba ɔ daa?»

ɔ nɛɛ: «-Lagɔɔgbɪ -falɔpanyɔ -wa.»

18 Nɪ, waa Zuɪfɪsɪ 'yugalɔɔɔ 'nɪ we -yɔɔɔnɪ nɪ, ɔ nyɪmɛ ka zɪmɛ 'lɔ, 'tɪn -slɛɛn, ɔ mɪ layɪda. -We mɪa da, we 'dɛɛ 'gbu wa yia ɔ dide -yɔ ɔ 'nyaa la. 19 'tɪn wa yia wa layɪbhaɛ: «'Lee, nyɪmɛ nɪ mɪ amɪaa 'yɪ nya gbuzɔɔɔ saa? A nɛɛ nɪ, a 'kaa ɔ gwalt, ɔ mɪ 'lɔdaa? Lɛɛ -lɔ nɪ lɛ 'tɪn ɔ yɪ -slɛɛn laa?»

20 -Maa nɛɛ: «-A -yɪ we 'jɪ nɪ, -amɪaa yɪ -wa, nɪ, -a 'kaa ɔ gwalt, ɔ mɪ 'lɔda. 21 -We nua lɛ 'tɪn ɔ yɪa -slɛɛn la, 'tɪn -ɔ -bloa ɔ 'yɪ, -a 'nɪ we -yɪ. A 'yɪbha ɔ 'dɛ la. Sa we 'plɔ ɔ gbɛgbɛɪn ɔ 'dɛ 'ka we gba, nɪ, ɔ 'nɪ 'nyɛnyɛyɪ.» 22 ɔ dide -yɔ ɔ 'nyaa mɪ Zuɪfɪsɪ 'yugalɔɔɔ sɔdaa 'gbu, wa yɪ 'saa gba. -Maa ka we zɪ nɪ, nyɪmɛ -ɔ -ka gba nɪ, -Zezu -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ, wa 'ka ɔ -Lagɔɔbudu ɔ vɪ.

23 We 'dɛɛ 'gbu ɔ dide -yɔ ɔ 'nyaa nɛɛ: «ɔ 'nɪ 'nyɛnyɛyɪ, a 'yɪbha ɔ 'dɛ la.»

24 Falizɪnyɪmaa laa ɔ -zakpa 'sɔnɪ, wa nɛɛ ɔ -yɪa: «-lɔn gba gbuzɔɔɔ -Lagɔ 'yɪ, -amɪa -yɪ we 'jɪ nɪ, ɔ nyɪmɛ mɪa, gbunyuu -lɛnɪnyɔ -wa.»

25 ɔ nɛɛ: «ɔ -ka gbunyuu -lɛnɪnyɔ, tɪn 'nɪ we 'jɪ -yɪ. Gbu -we tɪn -yɪa 'jɪ, we -bhlogbɔɔ: tɪn ka 'lɔ, 'tɪn -slɛɛn, tɪn mɪ layɪda.»

26 -Maa nɛɛ: «Mɔɔ -lɔ ɔ nɪ -mɪ -yɪa lɛa? Sa ɔ nɪ, 'tɪn ɔ yɪ -na 'yɪ -bloa?»

27 ɔ 'paltɔ wa wɛɪ 'bɪgu, ɔ nɛɛ: «lɔn ka yaa we aɪn -yɪa gba, 'tɪn a 'nɪ na wɛɪ yukwɪ pulɔ, lɛɛ -lɔ ka 'gbu a 'yɪbha 'ya a ka we 'nua? 'Lee a 'yɪbha a 'ka ɔ 'bɪnɔɔɔɔ -zɛ -wa yɪ?»

28 Wa vɛɪa ɔ, wa nɛɛ: «-Mɪ -wa ɔ 'bɪnɔɔɔɔ. -Amɪa mɪa, Moizɪ 'bɪnɔɔɔɔ -a -mɪa. 29 -We ka 'jɪ -a -yɪa, mɪ -wa nɪ, -Lagɔ ka Moizɪ -yɪa gbu gba. 'tɪn ɔ mɔ mɪa, da ɔ bhulɔa, -a 'nɪ -bha da -yɪ.»

30 ɔɔ nyɪmɛ nɛɛ wa -yɪa: «-We subhɔɔɔ nyɪmɛ ɔwɛga-ga mɪ nɪ: amɪa 'nɪ ɔ 'bhulɔda da -yɪ, 'tɪn ɔ yia na 'yɪ -blo! 31 Nɪ, -a -yɪ we 'jɪ nɪ, -Lagɔɔ 'nɪ gbunyuu -lɛnɪnyɔ wɛɪ. Nyɪmɛ -ɔ mɪa -Lagɔɔnyɪmɛɛ 'zayɪ nya, 'tɪn ɔ nua ɔ dumagbu lɛ, ɔ wɛɪ -Lagɔ nua. 32 -A 'nɪ -slɔ 'nɪ -gba nɪ, nyɪmɛ wa 'kaa gwalt, -ɔ 'lɔa, nyɪmɛ yabhlo ka ɔ 'yɪ -blo. 33 Nyɪmɛ -ɔ nua gbu nɪ lɛ, -Lagɔɔ -gbɛ ɔ bhua, we 'nɪ yaa we gbu, ɔ 'nɪ -lɔ yabhlogbɔɔ mɛnɛnɪ.»

34 Waa Falizɪnyɪmaa nɛɛ: «We 'bhɪ -na gwalt bhɪa, -na -kɔɔbhɪ mɪ gbunyuu lɔ. -Mɪ 'nɪ mɛnɛnɪ -tɪn 'ka -amɪa gbu -slɔlɔ!» -Bha Falizɪnyɪmaa vua ɔ.

'Lɔɔɔɔɔɔ 'zayɪ

35 Nɪ, -Zezu ka 'nɪ nɪ, wa ka ɔɔ nyɪmɛ vɪ. ɔ 'yɪa -mɔ, ɔ 'tɪn ɔ nɛɛ ɔ -yɪa: «'Lee -mɪ, Nyɪmɛɛ 'Yɪ -na zɪ dlɔ -gu?»

36 ɔɔ nyɪmɛ nɛɛ: «Na -kanyɔ, nyɔɔ ɔ -mɪa? Gba we, 'tɪn tɪn 'ka ɔ dlɔ -gu zɪ.»

37 -Zezu nɛɛ ɔ -yɪa: «'Mɔ -na yɪa da -yɔ, 'tɪn mɔ mɪa da -mɪ -yɪa gbada.»

38 -Bha ɔ gbɛ: «Na -Kanyɔ, dlɔ na zua -mɪ -gu.» 'tɪn ɔ yɪa ɔ bɔɔ ɔ 'yɪ 'kukolɔ sibhɪɪ nya.

39 We 'bɪgu, -Zezu nɛɛ: «-We -wa nyɪmaa -yɔɔgbɪ 'wub-hubhue, -we ka 'gbu tɪn yɪa dudu -gu yɪ nɪ, mɪ -wa nɪ, nyɪmɛ -wa'a 'yɪa la, wa 'ka layɪ, 'tɪn -wa yɪa la, wa 'ka 'lɔ.»

40 Falizɪnyɪmaa tɔɔɔ -wa mɪa -bha, wa 'nua we, 'tɪn wa nɛɛ: «-Amɪa naa, 'lɔɔɔɔɔɔ -a -mɪa yɪ?»

41 -Zezu nɛɛ: «A -ka yaa 'lɔɔɔɔɔɔ nɪ, a 'na 'ka ya gbunyuu 'wɪ -ka. -Slɛɛn, a nɛɛ: «-A yɪ la» we 'dɛɛ 'gbu amɪaa gbunyuu mɪ aɪn 'wɪ.»

Bhlabhɪɛ 'yɪɔɔɔɔɔɔ -zɔɔɔ

10 «Nɪ, tɪn nɛɛ aɪn -yɪa gbuzɔɔɔ saɛ: nyɪmɛ -ɔ 'nɪa 'suoo ɔwɛɛ plɔɔ, -ɔ -gblɔɔ 'suoo da -putu, 'wɪɛnyɔ -yɔ nyɪmɛ 'nyuu ɔ -mɪa. 2 Nɪ, nyɪmɛ -ɔ plɔɔ 'suoo ɔwɛɛ, mɔ -wa bhlabhɪɛ 'yɪɔɔɔɔɔɔ. 3 'lɔn bhlabhɪɛ 'suoo ɔwɛkunyɔ kɔɔɔ klɔlɔ ɔ -yɪa, 'tɪn bhlabhɪɛ nua we 'yɪɔɔɔɔɔɔ wɛɪ. Bhlabhɪɛ -mɪ -ka -mɪ, we 'ɔɔ -yɔ ɔ lɔɔ we, 'tɪn ɔ kwaa we bhlabhɪɛnɪa 'pɪpɛ. 4 ɔ -ka

we 'de weee wleli, 'n k nka we 'yu. 3 m -sleen we 'yu, 'n we nka k 'bi, -we ka gbu -wa, we -yi k weli. 5 We'e n nyume -putu 'bi. Nu, kwee we gwaa k, we 'n k weli -yii 'gbu.» 6 Gbuu nine k 'paa da -zugba k m gbada, nyuma 'n we 'wulanu.

7 -Bha -Zezu gba 'yae: «In nee a n -yla gbuzonu sa nu, -am -wa bhlabhlee 'suoo njwee. 8 In 'n -sl yi, -wa weee yia, 'wienya wa -mia, 'n wa mia nyuma 'nyii nya. Nu, bhlabhlee 'n wa weli 'nu. 9 'In bhlabhlee 'suoo njwee mia, -am -wa. Nu, nyume -k -ka na -gbe plalt, 'n k bhua gbu 'wu. Wee 'suoo njwee k yia plalta, 'n -bha k yia 'tlalta 'bhie, k 'ka lililu 'yu. 10 'Wieny mia, k -ka yi n, 'wie klaa, 'bhabhie klaa, we -y lasasie, we 'gbu k yia. -Am mia, nyuma 'ka 'yliyogagie 'yu 'gbu n yia yi. 'In wee 'yliyogagie mia, wa 'ka we 'yu duun.

11 «Nu, -am -wa bhlabhlee 'yliyozuny -zoku. Bhlabhlee 'yliyozuny -zoku mia, k 'dee 'yliyogagie k saa dli -gu k bhlabhlee 'gbu. 12 Nu, lubhonuny -k 'n bhlabhlee 'yliyozuny, 'n bhlabhlee 'n -nu, -fliigwi -ka yida -m, k -ka we -yoyi, 'n k tia -bha wee bhlabhlee -gwagwie nya. We -ka bhlabhlee tlua kpa, 'n we pnu mumnia la. 13 -We ka gbu -wa, lubhonuny -k mia 'gwezii datalda, k stal k 'de bhlabhlee 'gbu. 14 Nu, -am -wa bhlabhlee 'yliyozuny -zoku. Sa n -yia na bhlabhlee, 'n na bhlabhlee -yia 'm n, 15 'sa Dide -yia 'm, 'n, n -yia na Dide. 'n na palta na 'yliyogagie la na bhlabhlee 'gbu. 16 Bhlabhlee tlua n kaa, -mumunya mia da suo n 'wu, we 'n -sl -muu glaa -m. We m nu, n gugwlat we 'wlu. Na weli we yia 'nua, 'n we 'de weee 'ka -zlo -bhlo -we kaa 'yliyozuny -bhlo -ze.

17 «Nu, na Dide -kalt na ze. -We ka gbu -wa, n ka na 'yliyogagie lapalt. 'n 'wu na yia we 'bhua. 18 Wee na 'yliyogagie mia, nyume yabhlogboko 'n mneni k 'ka 'm we kwee -sa, na dlu da n palta we la. In ka we se n 'ka we lapalt, 'n, n ka we se n 'ka 'ya we 'wubhu. Tite na Dide tua 'm -y, mu mia de.»

19 -Zezu weli n siala Zuifu -y. 20 Wa glaa, nyuma duun nee: «Zuzu 'nyuu m k 'wu, -sabhe m k 'bhada, lee -lu ka 'gbu a pulu k yukwlia?»

21 Tlua nee: «Weli -we k gbaa de n, Zuzu 'nyuuu 'wuminyo weli 'n 'sa -m. 'Lee, zuzu 'nyuu mneni we 'ka 'bonyo 'yli -bloo?»

-Zezu nee k m -Lago k 'Yu nya

22 Nu, -Lagobudu 'kadu -kalyu 'feti ka nini -Zeluzalemu. -Zu -zu, -sa wa saa we. 'n, njwotiyibhla -wa. 23 -Lagobudu 'kadu njwee, da wa laa Salomoko palu 'kadu, we bhunya -y -Zezu mia -zieda. 24 -Sleen, Zuifu gbelia k, 'n wa nee: «Lebhla -n 'ka -amlaa dli yal -saa? Nu, -m, n -ka -Lago -Bhasanyo, gba we -a n -yla sa 'vayl.»

25 -Zezu nee wa -ylae: «In ka we a n -yla gba, 'n a 'n we dli -gu zu. Nu, gbu na nua le na Didee 'n n nya, mu -wa na gbudaynya. 26 Nu, a 'n na bhlabhlee glaa -m, we 'dee 'gbu a'a zua 'm dli -gu. 27 Na bhlabhlee mia, na weli we nua. -Am -yi we, 'n we nka 'm 'bi. 28 'Yliyogagie -we 'n bhloluda -ka, 'm na nyaa we. We 'n 'ka labhu -bhlakoko -gba, 'n nyume yabhlogboko 'n 'ka 'm

we kwee -sa. 29 Na Dide -k 'nyaa 'm we yoo, k 'yli k -zi -lu weee. 'Bhie, nyume yabhlogboko 'n mneni k 'ka we na Dide kwee -sa. 30 -Am -y na Dide 's, -a -bhlo.» 31

31 -Bha, Zuifu 'bhu 'yaa gboko la wa 'ka we k 'wubha. 32 We 'dee 'gbu -Zezu nee wa -ylae: «Libho -zoku -zlo, -we 'bhua na Didee -gbe, n nua le amlaa 'yibadi, a 'yla -y, we glaa, -mumu ka 'gbu a 'ka 'm 'bha gboko nyaa?»

33 Zuifu nee k -yla: «We 'n lubho -zoku 'gbu -a 'yibha -a 'ka -m 'bha gboko nya, nu, -Lago -n vela, we gbu -wa. Nu, nyume -n -mia, 'n -na bhua -na 'de 'wu -Lago 'bhisa!»

34 -Zezu nee: «We m cellda amlaa tite 'wu nu, -Lago nee: <-lagonya a -mia.>

35 -A -yi we 'ji nu, -we mia cellda -Lagosebhe 'wu, nyume 'n mneni k 'ka we lasa. -Wa ka -nu nya -Lagoweli mia cellda, k -ka -maa la <-lagonya> n, 'n -am, -Lago -ka -bha 'm -sa, 'n k -ka 'm tie dudu -gu n, 'lee, sa a mneni a 'ka gba nu, n ka -Lago vela, nu, n nee n m -Lago k 'Yu nya 'gbu? 37 Nu, n 'n na Didee lubho nu n, a 'na zulu 'm dli -gu -n. 38 Nu, n -ka we lenu n, 'n a 'n yaa 'm dli -gu zua yoo, wee libho -zoku mia, a zu we dli -gu. 'n a 'ka we 'jyibheli 'nanuu nu, Dide m 'm 'wu, 'n n m k 'wu.» 39 Wee gbu nu 'gbu, wa 'yibha 'ya wa 'ka k kpa, 'n k yia wa kwee 'tia.

40 -Sleen, -Zezu yia Zudee nyuu -kakpe yabhlo -gu m. Da Zaan batizee bha nyuma, -bha k -dia la.

41 Nyuma duun yia k -gbe, wa nee: «Zaan 'n gwedigbu yabhlogboko lenu, nu, -we weee k gbaa nyume nu daa, we m gbuzonu nya.» 42 -We mia n -gu, nyuma duun zua k dli -gu.

-Lazalu tilitgbo

11 Nu, nyume yabhlo wa laa -Lazal, k -zoko -wa Betani. Malii -y Maati 's m 'ya Betani, k bhoko wa -mia. (Malii -k 'kaa Nyumaa -Kanyo *-lasikoko bhu -y tli, 'n k 'kaa we -yoko 'dee 'nyi nya n, k Malii -wa.) Nu, 'yl yabhlo nya, 'n -Lazal yia gu bhli. 3 We 'dee 'gbu, k bhoko yia nyume tie, wa 'ka -Zezu la. 3 mna -Zezu -gbe, 'n k nee: «Na -Kanyo, -na jijili -tale ka gu -y.»

4 Da -Zezu 'nua we, k nee: «Nu, gu -we yia -Lazal -y, we 'n k 'bhabhiee 'gbu we yi k -yoyi, we 'ka -Lago 'nnumtee 'tite -sloolu gbu -wa. -Bha wa yia -Lago k 'Yuu 'n -mna.»

5 Nu, -Zezu 'n Maati klaa, k bhoko klaa, we -y -Lazalu zekalt -se. 6 'n k 'nua nu, -Lazal ka gu -y, wa laa k k 'n -m m. Da k mia, k li -bha 'yl 's. 7 'n k nee k 'bunya -yla: «-A m Zudee lu.»

8 k 'bunya nee: «*Wlabi, daylda, Zuifu 'yibha wa 'ka -m 'bha gboko nya, 'n -na gbaa -n 'ka -m lumnu y?»

9 k nee: «We bhili zligu, jibhe 'ka zo, mu -wa 'yl zli. Nyume -k nka zli, k gozo, -we ka gbu -wa, zlu san m -bha. 10 Nu, we -ka sabo k k, 'n k gozoa, -we ka gbu

† 'Sebhe tlua nee: «-We na Dide 'nyaa 'm yoo, we 'yli we -zi -lu weee.» † Nu, -Zezu -ka gba nu, k -y -Lago 's -bhlo, -Lago k vela Zuifu 'wlukun, wa titee soku. We 'dee 'gbu wa 'yibha wa 'ka k 'bha.

-wa, san 'nɪ -bha -mɪ.»¹¹ Welɪnya nɪ 'bɪgɪ, ɔ nɛɛ: «-Amɪaa 'tale -Lazalɪ ka 'yɪlaa ŋwɔ, nɪ, mɪnɪda ɪn mɪa ɪn 'ka ɔ ɔnɔ.»

¹² ɔ 'bɪnɔnya nɛɛ ɔ -yɪla: «-Amɪaa -Kanyɔ, we -ka 'yɪlaa ɔ ŋwɔ, 'pua ɔ yɪa.»¹³ -We -Zezu 'yɪbhaa ɔ 'ka gba, mɪ -wa nɪ, -Lazalɪ ka tɪlɪ. Nɪ, ɔ 'bɪnɔnya nɛɛ 'sa nɪ, 'yɪlaa 'dɛb-hie ɔ saa 'ŋnɪ.

¹⁴ -Bha -Zezu gbaa wa -yɪla sa tɪklɪɛ: «-Lazalɪ ka tɪlɪ.

¹⁵ Nɪ, ɔ ka tɪlɪ, 'ɪn ɪn 'nɪ -mɔ -mɪ, we 'dɛɛ 'gbu na lɪa 'mɪna amɪaa daa. 'ɪn, a 'ka 'mɪ dɪlɪ -gu zuu gbu -wa. Nɪ, -a mɪnɪ ɔ -gbɛ.»

¹⁶ -We mɪa nɪ -gu, Toma wa laa -Zɪlɪya nɛɛ -Zezuu 'bɪnɔnya tɔlɪya -yɪla: «-A -yɔ ɔ 'sɔ mɪnɪ, 'ɪn -a 'ka dabhlo tɪlɪ.»

¹⁷ Nɪ, da -Zezu mɪna -mɔ, 'ɪn ɔ yɪa 'nɪ nɪ, wa ka -Lazalɪ 'kwie gbawla 'wɪfa, we lɪ 'yɪlɪ -mɪnɪa.¹⁸ Nɪ, Be-tani mɪ -Zeluzalɛmɪ kwesi, we nyɪdɪ mɪnɪni we 'ka kilo-mɛtɪlɪ ta nyɪni.¹⁹ We 'dɛɛ 'gbu Zuifu duun yɪa Maati -yɔ Malii -gbɛ yɪ, wa 'ka wa 'yuo 'pa wa bheli tɪltɪlee 'gbu.

²⁰ Da Maati 'nɪ nɪ, -Zezu mɪ yɪda, 'ɪn ɔ yɪa ɔ yoo -saa mɪnɪ, -zugba Malii -mɔɔ -dɪ -budu ɔ la.²¹ Maati -yɔ ɔ gbelia 'wɪ, 'ɪn ɔ nɛɛ ɔ -yɪla: «Na -Kanyɔ, nɪ, -ɪn -ka yaa -seli -mɪ, na bheli 'na 'ka yaa tɪlɪ.²² Nɪ, ɪn -yɪ -sɪɛn we 'jɪ nɪ, -we -na yɪa -Lagɔ -zɪlɪa, 'nyɛa ɔ yɪa -mɪ we.»

²³ ɔ nɛɛ ɔ -yɪla: «'Wɪ amaa bheli yɪa -sɔa.»

²⁴ -Mɔ nɛɛ: «ɪn -yɪ we 'jɪ nɪ, dudɪbɪ bhɪa zɪlɪ mɪa, ɔ -yɔ tɪltɪlɪnya yɪa 'wɪsɔa.»

²⁵ -Zezu nɛɛ ɔ -yɪla: «Tɪltɪlɪnyaa 'wɪsɔlɪnyɔ mɪa, -amɪ -wa, 'ɪn ɔ nyɛa nyɪma 'yɪlɪyɔgagɛ, -amɪ -wa. Nyɪmɛ ɔ -ka 'mɪ dɪlɪ -gu zu, ɔ 'dɛ yɪ tɪloo, 'yɪlɪyɔ ɔ yɪa -gaa.²⁶ 'ɪn nyɪmɛ ɔ -gaa 'yɪlɪyɔ, 'ɪn ɔ zua 'mɪ dɪlɪ -gu, ɔ 'na 'ka tɪlɪ. -We ɪn gbaa dɛ, 'lee, a zu we dɪlɪ -gɪsɔ?»

²⁷ ɔ nɛɛ: «ɪn, na -Kanyɔ, ɪn ka we dɪlɪ -gu zu nɪ, -ɪn mɪ -Lagɔɔ -Bhasanyɔ nya, 'ɪn -ɪn mɪ -Lagɔɔ 'Yɪ -ɔ 'kaa dudɪ -gu yɪ nya.»

²⁸ Welɪ nɪ -gu ɔ mɪna ɔ bhɔɔ Malii laa, 'ɪn ɔ yɪa ɔ ŋwɪŋwenɪ: «-Amɪaa -Slɔlɪnyɔ mɪ da, ɔ nɛɛ a mɪnɪ.»

²⁹ Malii 'nɪ nɪ, -bha ɔ -sɔa 'wɪ sa slɔ, 'ɪn ɔ yɪa ɔ -gbɛ mɪnɪ,³⁰ -zugba -Zezu 'nɪ -slɔ wee -ɔɔ pla, da Maati tɪa ɔ, -bha ɔ mɪa.³¹ Zuifu tɔlɪya -yɔ Malii -dɪ -mɔ -budu ɔ la, -zugba wa pa ɔ 'yuo. Malii -sɔa 'wɪ sa slɔ, ɔ 'tɪlaa, wa 'yɪa ɔ -yɔ, 'ɪn wa yɪa yɪlɪlɪ, 'ɪn wa nɛɛ wa 'dɛkpua nyɪdɪ nɪ, gbawla -gu ɔ mɪna ɔ 'ka -mɔ wɪlɪ, -bha wa mɪna ɔ 'bɪ.

³² Da -Zezu mɪa, Malii nyɪa -bha, ɔ 'yɪa ɔ -yɔ, 'ɪn ɔ yɪa ɔ bhɪ -yɔ bhɪlɪlɪ, -bha ɔ gbɛ: «Na -Kanyɔ, -ɪn 'ka yaa -seli -mɪ nɪ, na bheli 'na 'ka yaa tɪlɪ.»

³³ Da -Zezu 'yɪa ɔ wɪda, 'ɪn Zuifunya -wa -laa ɔ yoo, -maa mɪ 'yaa wɪda, -bha -gbagbɪ sloa ɔ 'wɪ, 'ɪn ɔ dɪlɪ yɪa sumanɪ.³⁴ ɔ nɛɛ: «Da a zu ɔ 'kwiea?»

Wa nɛɛ: «-Amɪaa -Kanyɔ, -ɪn yɪ -ɪn 'ka -bha 'yɪ.»

³⁵ -Bha -Zezu wɪa.

³⁶ 'ɪn Zuifu nɛɛ: «A -talɪ, ɔ 'nɪ ɔ zekalɪ -sɛ!»

³⁷ Nɪ, wa glaa nyɪma tɔlɪya nɛɛ: «Nyɪmɛ ɔ -bloa 'lɔlɔnyaa 'yɪlɪ, lɛɛ -lu ka 'gbu ɔ 'nɪ mɪnɪni ɔ 'ka yaa -Lazalɪ tɪltɪlɛ 'yoo -kulɪa?»

-Zezu -sɔlɪya -Lazalɪ 'wɪ tɪltɪlɪnya glaa

³⁸ 'Ya -bhlokpade, -gbagbɪ sloa -Zezuu kuzɔ, 'ɪn ɔ yɪa gbawla -gu mɪnɪ. Nɪ, wee gbawla mɪa, tukpaa gbacɪzɔ we mɪa, 'ɪn tukpa -boklo 'kadu mɪa we ŋwɛɛ.³⁹ ɔ nɛɛ: «A -sa -bha wee tukpa.»

'ɪn ɔ tɪla, ɔ bhɔɔ Maati nɛɛ: «Na -Kanyɔ, ɔ 'nɪ -bha ŋɛ 'pa -sɪɛn? ɔ tɪla, we 'yɪlɪ -mɪnuanu nɪ -zɛɛn.»

⁴⁰ Nɪ, -Zezu nɛɛ ɔ -yɪla: «'Lee, ɪn 'nɪ aɪn -yɪla gba nɪ, a -ka 'mɪ dɪlɪ -gu zu, 'ɪn a yɪa -Lagɔɔ 'ŋɪnumɪɛ -yɔɔ?»

⁴¹ -Bha wa -saa -bha tukpa. -Zezu 'bhua 'kɪlɪ 'wɪ yalɪ, ɔ nɛɛ: «Dide, -Mɪ na paa fuo, -we ka gbu -wa, -ɪn ka na welɪ -yɔŋwɪnɪ.⁴² Nɪ, ɪn -yɪ we 'jɪ nɪ, 'wɪ -na ŋwɪnɪ na welɪ 'yɪlɪ weee nya. Gbuzɔnɪ mɪ, nyɪma duun -wa gbelia da 'mɪ 'gbu na gbaa we, wa 'ka dɪlɪ zu nɪ, -mɪ tiea 'mɪ.»⁴³ ɔ gbaa welɪ nɪ, 'ɪn ɔ nɛɛ welɪ 'tɪtɛ nyɛa: «-Lazalɪ, 'tɪla -mɔ!»⁴⁴ -Lazalɪ, -ɔ tɪlɪ yaa, ɔ 'tɪlaa -mɔ, -zugba ɔ bhɪ -yɔ ɔ sɔnya mɪ gbuanda 'naa kibhe nya. 'Naa mɪ ɔ 'kɪlɪ -yɔ bibeda.

-Bha -Zezu gbaa nyɪma -yɪla: «-We weee mɪa dɛ ɔ -yɔ, a -blo we, a 'tide ɔ 'yɪ, ɔ 'ka mɪnɪ.»

(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

⁴⁵ Zuifunya -wa yɪa Malii -gbɛ, 'ɪn -we -Zezu nɪa lɛ, -wa 'yɪa we -yɔ, wa glaa, nyɪma duun yɪa ɔ dɪlɪ -gu zu.

⁴⁶ Nɪ, tɔlɪya mɪna Falizɪnyɪmaa -gbɛ, -we -Zezu nɪa lɛ, 'ɪn wa yɪa -maa 'dɪ -salɪ.⁴⁷ -Bha -Lagɔɔbubɔnyaa -ɔɪn -yɔ Falizɪnyɪma laa wa -lima gbuwubhunya wa 'dɛ weee 'ka 'wɪlɪgbɛlɪ, 'ɪn wa nɛɛ: «Nyɪmɛ nɪ mɪ gwɛdigbu duun lɛnɪda, 'lee, sa -a 'ka ɔ nɪa?»⁴⁸ Nɪ, -a -ka ɔ 'yɪtɪde, ɔ -yɔ we lɛnɪe 'ka mɪnɪda -mɪ, 'ɪn nyɪma weee zua ɔ dɪlɪ -gu. Wa -ka ɔ dɪlɪ -gu zu, 'ɪn *Wɪmɪ -nyɪmaa 'wɪlɪ-lapɪlɪnya yɪa, 'ɪn wa saa -amɪaa bubɔlɔda -yɔ -amɪaa kɪlɪ la.»

⁴⁹ Waa Zuifu glaa, yabhlo mɪ -bha, 'mɔ wa laa Kaifu. *-Lagɔɔbubɔnyaa -kanyɔ 'kadu ɔ -mɪa wee -zu nɪ nya. ɔ nɛɛ: «A'a 'nɪ -lu yabhlogbɔɔ 'wɪla!⁵⁰ We 'dɛɛ 'gbu a pupalɪ 'wɪlɪkɪnɪ la 'nanɪ! We nanɪ 'yɪlɪ amɪaa -nɪ nya nɪ, nyɪmɛ -bhlo tɪlɪ -amɪaa kɪlɪ 'gbu. -A -ka 'sa nɪ, -Zuifu weee 'na 'ka labhu.»⁵¹ Nɪ, welɪ -we Kaifu gbaa, we 'nɪ ɔ 'dɛɛ -gbɛ 'bhɪ. Nɪ, wee -zu nɪ nya, mɔ -wa -Lagɔɔbubɔnyaa -kanyɔ 'kadu. -Bha -Lagɔɔ zua ɔ welɪ ŋwɛɛ, 'ɪn ɔ nɛɛ nɪ, -Zezu yɪa tɪla Zuifu weee 'gbu.⁵² We 'nɪ Zuifu -bhlogbɔɔ 'gbu ɔ 'ka tɪlɪ, nɪ, -Lagɔɔ 'yua weee mɪa dudɪ weee -gu, ɔ 'ka wa 'wɪlɪgɪwɪlɪ, 'ɪn ɔ 'ka wa nyɪma -bhlo -zɛlɪ gbu -wa 'ya.

⁵³ Nɪ, we 'bhɪ wee 'yɪlɪ 'wɪ, -bha Zuifu 'yugalɪnya pupalɪ -sɪɛn gbu nɪ, wa 'ka -Zezu 'bha.⁵⁴ -We mɪa 'dɛɛ 'gbu, ɔ 'zie -sɪɛn Zuifu glaa zɪlɪ 'kɪlɪ. Nɪ, 'gbɛ -we wa laa Eflaimɪ, -we mɪa -mɔ da bɛblɛɛ, -mɔ ɔ mɪna, 'ɪn ɔ -yɔ ɔ 'bɪnɔnya 'sɔ yɪa -mɔ ladɪ.

⁵⁵ Zuifu *Wuzɪtɪlɪlɪ 'fɛtɪ ka ɔɪpa. Wee 'fɛtɪ 'nɪ -slɔ nyɪni, 'ɪn nyɪma duun yɪa da weee 'bhɪ, 'ɪn wa yɪa -Zeluzalɛmɪ yɪ. Nɪ, wa 'ka wa 'dɛ lamnazɪlɪ, 'ɪn wa 'ka -mɔwɪlɪ, wa 'ka wee 'fɛtɪ -sa.⁵⁶ Wa mɪ -mɔ -Lagɔɔbudu 'kadu ɔ, -zugba wa tɪla -Zezuu da, 'ɪn wa gbugbalɪ -yɪlɛ: «'Lee, nyɪmɛ nɪ 'nɪa fɛtɪ 'wɪ yɪa yɪ -wa yɪ? Sa amɪa yɪlɪ wea?»⁵⁷ -Sɪɛn, -Lagɔɔbubɔnyaa -ɔɪn -yɔ Falizɪnyɪma

† Nɪ, Zuifu -gbɛ, nyɪmɛ -ka tɪlɪ, 'ɪn wa faa ɔ 'kwie gbawla 'wɪ wee 'yɪlɪ -bhlokpadeɛ zɪlɪ.

zua gbu, 'mu wa gbaa nyuma -yla: «Nu, nyume -ka -Zezu da -yi, k yi k 'ka we gba, 'tn wa 'ka k kpa.»

Malii tlia -lasikl -Zezuu bhu -y
(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

12 Nu, we -tu 'wu 'yli gbelibhlo, 'tn 'Wuzitiylu 'fetu 'ka nyini. -Bha -Zezu -sca 'wu, 'tn k yia Betani mnu. Wee Betani -Lazali mia, nyume -ka -Zezu -sclua zlume tlitlunya glaa 'wu, m -wa. ² -Bha wa pia k -yla, 'tn Maatu mia we dlilida. -Wa -y -Zezu 'sca mia lida, k -Lazali mi wa glaa. ³ Wa mi lida ni, Malii bea -Zezu -y, -lasikl -zokhu litl -kibhe -we ka -vale 'tea, k 'bhua we 'wu, k tlia we -mka bhu -y, 'tn k yia we -yoka k 'nyi nya. 'tn wee -lasikl k hne yia -budu zc ye.

⁴ Nu, -Zezuu 'bunonyo yabhlo wa laa Zudast Iskalistu, -ka 'kaa ci k wla, k 'bhua gbu 'wu, k nne: ⁵ «-Lasikl nu -vale 'te, we -vale mneni we 'ka lubhononyo -zu -bhloo 'penigwezi nyini. Lee -lu ka 'gbu -a 'ni we pelu 'pa -a 'ka we 'gwezi bobabhanya 'nyea?» ⁶ -We k gbaa da ni, we 'ni nu, bobabhanya daa k ka nyazldi, nu, 'wieny k -miaa gbu -wa. Nu, 'gwezii lazonyo k -mia, 'yli weee nya -zugba k sa -bha zizewiemu.

⁷ 'tn -Zezu nne k -yla: «'Bhu k -y! Nu, -we k tlia da 'mi -y ni, na ku k mnazla la zli wa 'kaa 'mi gbawla 'wu fa, we 'gbu. ⁸ Bobabhanya mia ni, -maa -y aini 'sca mi 'yli weee nya. Nu, -ami mia ni, 'tn 'na 'ka aini glaa -tu 'yli weee nya.»

⁹ Zuifuu -zlo 'nua nu, -Zezu mi Betani, 'tn wa yia -m mnu. -We ka 'gbu wa yia -m mnu ni, we 'ni k 'debhloo gbu, nu, wa 'yibha 'ya wa 'ka -Lazali 'yi, -k -sclua tlitlunya glaa 'wu. ¹⁰ We 'dee 'gbu -Lagobubonyaa -cian yi 'yaa -Lazali 'bhabhe pupali. ¹¹ Nu, nyumaa -zlo mi wa -gbe 'bhuda k 'gbu, -zugba wa zu -Zezu dli -gu.

Nyumaa -zlo -saa -Zezu yoo
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

¹² Zli zlia, nyumaa -zlo, -wa yia 'fetu ni -gu, wa 'nua nu, -Zezu mi -Zeluzalem yida, ¹³ wa 'tlaa wee 'gbe 'wu, yoo wa mnia k -saa saun nya kwee. Wa 'kpa 'wu, wa nne:

«-A -mnuni -Lagok 'hni!
-k mia Jeitape 'hni nya yida,
-Lagok hwna k 'nyu la.
-Lagok hwna Izraelnyumaa 'Wlulapulyo 'nyu la.»
¹⁴ -Zezu 'yla -sokofali -dngbu, 'tn k yia we -gu -gbla, 'sa we mia celida -Lagosebhe 'wue:

¹⁵ «A 'na nunu nyano -ni, *Sion -gbe!
A -tali, amaa 'wlulapulyo mi yida!
k -di -sokofali -dngbu -gu la.»

¹⁶ We gwedida, -we mia 'plida, k 'bunonyo 'ni -sl we 'wula 'nu. Nu, -Zezu -ka -sleen k 'hnyililo 'yi 'bhe, wa dli bhilia -bha nu, -we weee mia de ni, we mi celida -Lagosebhe 'wu, 'tn k -gugbu we gbaa.

¹⁷ Nyumaa -zlo, -wa -y -Zezu 'sca mia gbawla hwee, da k gbae: «-Lazali, 'tla -mka», 'tn k yia k 'wusclu tlitlunya glaa, -we wa 'yla -y, wa mi we 'di -sada. ¹⁸ We 'dee 'gbu nyumaa -zlo ka -Zezu yoo -saa yi. Nu, wa ka 'nu nu, k ka wee gwedigbu lenu. ¹⁹ Toun, Faliznyuma nne

wa 'dekpuo nyidie: «'Lee, a 'ni mneni a 'ka -lu yabhlog-bok lenu? Mu mia de, nyuma weee mi k 'bibholuda!»

²⁰ Nu, Gleki tlua yia -Zeluzalem wa 'ka -Lagobub 'fetu bhla. ²¹ Ma yia Filipuu -gbe, -Zezuu 'bunonyo -ka 'bhua Betisaida, Galilee -dudu -gu, m -wa. 'tn wa nne k -yla: «-Na zukpa -wa, -a 'yibha -a 'ka -Zezu 'yi.»

²² Filipo gbaa we Andlee -yla, 'tn -muu 'bigu, wa 'desobhie yia we -Zezu -yla gbaa mnu. ²³ k nne: «-Sleen, we bhla ka nyini, bhla -we nya -Lagok 'kaa *Nyumee 'Yuu 'hni 'ylimani, we ka nyini. ²⁴ Nu, bleya -we bhla dudu, tli we tlia, we 'ni -muu, 'tn we tua 'wu -bhlo. We -ka tli ni, 'tn we wlaa 'yaa -zlo. ²⁵ 'tn nne aini -yla gbuzonyo sae: nyume -ka k 'yiyogagie 'yibha, kwee we yia k 'tlaa. Nu, nyume -ka nyea k 'yiyogagie 'wu dudu ni -gu, 'yiyogagie -we 'nia bhiloluda -ka, mu yia k -nu nya -mia.

²⁶ -k ka gba k 'ka na lubho nu, k m 'mi 'bi, 'tn da 'tn -ka -mi, na lubhononyo mi 'ya -bha. Nyume -ka -ka na lubho nu ni, na Dide yia k -bha zua.»

²⁷ «-Sleen, na dli ka sumani bhabha. 'Lee, sa 'tn 'ka gbaa? 'Sa 'tn 'kaa gba: «Dide, -tn -sa 'mi stasia bhla ni 'wu yi?» -Innya! Nu, we 'dee 'gbu 'tn yia yi. ²⁸ Dide, 'ylimani -na 'dee 'hni!»

Weli yabhlo 'bhua yali, we nne: «'tn ka we 'ylimani pepe, 'tn 'ylimani na yia we lu.»

²⁹ Nyumaa -zlo -wa mia -bha, 'tn -wa 'nua wee weli, wa nne: «Dee -gangan -jiji -wa!»

Tlua nne: «'Anzi ka k -yla gba!»

³⁰ -Zezu nne wa -yla: «We 'ni na 'dee 'gbu weli ni yi gba, nu, amiaa gbu -wa. ³¹ Bhla -we nya -Lagok 'kaa dudugu -nyumaa -yogbu 'wubhu, we bhla ka nyini. 'tn bhla -we nya k 'kaa dudugu -nyumaa 'yugalonyo 'nyuu + vu, we bhla ka nyini.

³² «'tn -ami mia, wa -ka 'mi 'wusclu dudu -gu, 'tn na gbizea nyuma weee 'wu na gbegbelu.» ³³ Wee weli nya k gbaa da ni, nu, sa k 'kaa tli 'mu k mia -sloluda.

³⁴ Nyumaa -zlo nne k -yla: «Titee 'sebhe nne nu, -Lagok -Bhasanyo mia, 'yli weee nya k yia -bha -tua, we ni muu? Nu, sa -tn mneni -tn ka gba nu, Nyumee 'Yu wa yia 'wusclua? k Nyumee 'Yu, nyok k -maa?»

³⁵ k nne wa -yla: «Bhla -sele ni nya, zli mi -sl aini glaa. A k -nya, da zli mia -sl -bha, nikpise yi aini -kpalu. -We ka gbu -wa, nyume -ka nka nikpise 'wu, m k mnia, k 'ni -bha da -yi. ³⁶ Da a kaa da zli, a zu we dli -gu, 'tn a 'ka zli 'yua -ze.» Da k bhla gbagbe, 'tn k yia wa kwee zizea mnu.

Zuifuo zu -Zezu dli -gu

³⁷ -Zezu ka gwedigbu duun lenu Zuifuu 'yibadi, 'tn wa'a zu k dli -gu. ³⁸ Sa -Lagokbuu -falpanyo Ezaii gbaa, 'sa we 'plu, k nne:

«Nu, Jeitape, nyok zu -amiaa weli dli -gua?
'tn nyok Jeitape -slolu k 'tite 'klua?»

³⁹ We 'gbu Zuifuu 'ni mneni wa 'ka k dli -gu zu. Sa Ezaii gbaa we da -putu sa -wa:

⁴⁰ «-Lagok ka wa 'lolu.

k ka wa dli 'wukla,
-muu yi 'wlu nu, wa 'yli 'yi la,

+ Nu, -Saatan wa saa 'hni.

'un wa dli 'nu gbu 'wula.
 We 'dεε 'gbu wa'a 'bhitia -Lagokk -gbe la
 k 'ka wa pue.»
 41 -We ka 'gbu Ezaii yia wee weli nu gba, mu -wa nu, k
 ka -Zezuu 'ηηuηmηe -yoy, 'un k mia k gbu gbada.
 42 Nu, -mō Zuifuu 'yugalnya glaa, nyuma duun ka
 -Zezu dli -gu zu. Nu, wa'a 'wlu 'klula we gbagbie nya
 Faliznyumaa 'gbu. Wa mi soda wa yi wa vu -Lagobudu
 z. 43 Wa 'yibha nyuma kwali wa 'ηηu we -zi -Lagokk 'ka wa
 'ηηu kwali.

-Zezuu weli bhua k Didee -gbe

44 -Zezu 'kpla 'wu, k nεε: «Nyime -k -ka 'mi dli -gu zu,
 we 'nu na 'debhlo k zu dli -gu, nu, -k tiea 'mi, 'mō k zu
 'yaa dli -gu. 45 'ln nyime -k yia 'mi -y, -y k yia -k tiea
 'mi. 46 Nu, zli in -mia, in ka dudu -gu yi, 'ln nyime -k -ka
 'mi dli -gu zu, k 'na 'ka nikpise 'wutu. 47 Nu, nyime -k
 nua na weli, 'un k zua we 'nuηwe, -am, l'ln dli k gbu.
 Nu, we 'nu nyumaa gbudulee 'gbu in yi yi, in 'ka wa
 gbu 'wusaa 'gbu in yia yi. 48 Nu, nyime -k 'nu 'mi
 -yoywnu, 'un k -ka na weli kpela 'wunu, k gbuwubhunyo
 m -bha. Dudu bhua zli, weli -we in gbaa, mu yia k
 -yoygbu 'wubhua. 49 Weli in gbaa, we 'nu na 'dεε -gbe
 'bhu. Nu, Didee -k tiea 'mi, k -gbe we 'bhua. Gbu in 'kaa
 gba, 'un sa in 'kaa we gba, k 'de ka 'mi we -slolu. 50 'ln,
 in -yi we 'ji nu, Didee tite mia, 'yiyoygagle -we 'nua
 bhloluda -ka, 'mu we wlaa. Weli weee na gbaa, sa Didee
 gbaa 'mi -yla we, 'sa na gbaa we.»

-Zezu -wala k 'bunonyaa bhu -yo

13 Nu, we -tu 'wu 'yli -bhlo, Zuifuu 'Wuzitylu 'feti
 'ka nyini. -Zezu -yi we 'ji nu, 'yli -we nya k 'kaa
 dudu -gu 'bhu, 'un k 'kaa k Didee -gbe mni, we 'yli ka
 nyini. k -kalt k dudu -gu -bheliaa zε, 'un -slεen, k -kalt wa
 zε k dli weee nya. 2 Nu, jibhe ka z, 'un -Zezu -yoy k
 'bunonyaa 'kō mi lida. *'Kuzu ka 'cun Zudas, Simō
 Iskalictuu 'yuu dli z -Zezuu wlawle zu. 3 -Zezu -yi we
 'ji nu, k Didee ka k -lu weee kwεε zu. 'ln k -yi we 'ji nu,
 Didee -gbe k 'bhua, 'un k -gbe k yia lumna. 4 Da wa mia
 lida, k -saa 'wu, k -saa k -bana 'wu, k 'bhua 'naa 'wu, 'un
 k yia we zleti -gba. 5 -Muō 'bigo, k slua 'nyu kna 'wu, k
 -wala k 'bunonyaa bhu -yoy, 'naa -we k -gbaa zleti, 'un k
 yia we -yoy sε we nya.
 6 Toun, k nyinia Simō Pieli -gu, 'un -mō nεε k -ylae:
 «Aya! Na -Kanyo, nanuu bhu -yoy -mi na yia -wala y!»
 7 k nεε: «-We in mia lenuda, -l'ln 'nu -slō we 'wula.
 Nu, cici -ln 'kaa we 'wulanu.»
 8 Pieli nεε k -ylae: «-lnnya, -ln 'na 'ka na bhu -yoy
 -gba!»
 k nεε k -ylae: «ln 'nu -na bhu -yoy, -ln 'na 'ka -lu
 'yabhlogbō 'y! 'mi kwεε.»
 9 Simō Pieli nεε: «Na -Kanyo, we -ka 'sa -mi nu, -ln 'na
 -wala na bhu -bhlo -yoy -nu. Nu, -ln -wala 'ya na z -yoy na
 'wlu -yoy!»
 10 k nεε k -ylae: «Nyime -k -ka budo nu, k 'nu -yoy
 gbu -ka, we 'bhu k bhu 'wu, k ka -mōwlu 'lul. We 'dεε
 'gbu, ama, a mi -mōwlu, 'un, we 'nu a 'dε weee.»

11 Nu, -k 'kaa k wla, k -yoy, we 'dεε 'gbu k yia gba nu: «A
 'dε weee 'nu -mōwlu -mi.»
 12 Da -Zezu bhua k 'bunonyaa bhu -yoy, k -plaa k
 -bana 'wu, 'un k yia ladi. k nεε wa -ylae: «'Lee, -we in
 nua da ain -yla lε, a nu we 'wulaa? 13 -Ami a laa -Slol-
 unyo» we -yoy -Kanyo, 'un amiaa gbu men, nu, 'mō in
 -mia. 14 Nu, -ami -wa amiaa -Kanyo, we -yoy amiaa -Slol-
 unyo, 'un in ka amiaa bhu -yoy -wala, we 'dεε 'gbu a
 'dekpua 'kaa bhu -yoy wala. 15 ln ka we 'yli ain -slolu:
 sa in nua ain -yla, a nu 'sasukpa -gbu lε. 16 ln nεε ain
 -yla gbuzō sa nu, lubhononyo 'nu 'nuηwe -ka k 'ka k
 -kanyo -zi, tietienyo 'nu 'lε -ka -k tiea k, k 'ka -mō -zi.
 17 -Slεen, a -yoy we 'dε weee 'ji. Nu, a -ka we lenu nu,
 'wututue -dlo mō amiaa -nu nya.
 18 «Nu, in 'nu a 'dε weee 'ηηu sa -nya. -Wa in -saa -bha,
 in -yi wa. Weli -we mia celuda -Lagōsebhe 'wu, lε we yia
 nua. We nεε:
 «Nyime -k -yoy 'mi 'sō lia,
 k ka na tunyime -zε.»
 19 Da we 'nua -slō da 'pli nu, gba na gbaa -slεen we ain
 -yla. Nu, we bhla -ka nyini nu, 'un a 'ka dli zu nu, -ami
 mia, -k in -mia, 'mō in -mia.» 20 ln nεε ain -yla gbuzō
 saε: nyime -k -ka na tietienyo kpa 'nanuu, -ami k kpa
 'nanuu. 'ln nyime -k -ka 'mi kpa 'nanuu, -k tiea 'mi, 'mō
 k kpa 'nanuu.»

-Zezu nεε k 'bunonyo yabhlo yia k wlaa
(Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)

21 -Zezu bhua gbunya nu gbagbie, 'un k dli yia sumanu,
 'un k nεε wa -yla sa tiklu: «ln nεε ain -yla gbuzō saε:
 ain glaa, nyime yabhlo yia 'mi wlaa.»
 22 Nu, -Zezuu 'bunonyo yia yilali, -k k saa 'ηηu, wa 'nu
 k -yoy. 23 Da wa mia lida, k 'bunonyo yabhlo, -k ka zε k
 -kalt, -mō mō k kwesi. 24 Simō Pieli yia k -yla 'yika 'pa,
 k 'ka -Zezu laybha nu, k nyoy sa 'ηηu.
 25 -Mō pia -Zezuu gbegebein 'wu, 'un k yia k laybha
 'ηηuηwe weli 'wue: «Na -Kanyo, nyoy 'ka -mi wlaa?»
 26 k 'palt we 'bigo, k nεε: «'Floo -kibhe na yia zapu lu
 'ηηaa, -k in -ka we yoo 'nye, mō 'kaa 'mi wla.»
 Toun, k 'ηηaa 'floo -kibhe zapu lu, 'un k yia we Simō
 Iskalictuu 'yu Zudas yoo 'nye. 27 Da -mō 'bhua wee
 'floo -kibhe 'wu, -bha -bhlokpadε * -Saatan plaa -mō
 'wu. -Muō 'bigo, -Zezu nεε k -yla: «-We -ln 'kaa lenu, -ln
 nu we lε slul.» 28 -Wa mia -bha lida, wa 'nu we 'wulanu.
 -We ka 'gbu -Zezu yia we k -yla gba, wa glaa, nyime
 yabhlogbō 'nu we -yoy. 29 -Zezu gbaa weli mia dε nu,
 -zugba nyuma wala pupalt 'wlukuun laε: «'Sa k 'yibha
 k 'ka gba nu, k mni 'fetyuli zō yaay, k mni bobab-
 hanya 'gwεzi 'nye y!» Zudas mi 'gwεzii lazonyo nyaa
 'gbu. 30 Zudas 'bhua wee 'floo -kibhe 'wu, -bha -bhlok-
 padε k 'tlaa -budu z, -zugba sabo ka bε.

Tite lolu

31 Zudas mna 'bhie, -Zezu nεε: «-Slεen, Nyime 'Yu
 ka 'ηηyililo 'y. k 'wu wa yia -Lagokk 'ηηyililo yibhelia. [32
 'ln wa -ka -Lagokk 'ηηyililo yibheli k 'wu nu,] Nu, k 'Yu
 -ka -Lagokk 'ηηu 'yilimant nu, 'un -Lagokk 'debhie slolua k
 'Yuu 'ηηyililo k 'dε 'wu, 'un dayl k slolua we. 33 Na

'yilaaslu, in -yo aIn 'so mi -slb bhla -selee -nu nya. 'In -muu 'bigu, na da a yia -talia. -We ka gbu -wa, da na yia mnta, a 'ni mneni a 'ka -mo mnt. Nu, in ka zlme we Zuifu -yla gba. 'In, 'mu na gbaa -sleen aIn -yla. ³⁴ Nu, tite lolu na palta aIn -yla, mu nu: a kikalit ze. CuIn, sa in -kalt amiaa ze, a kikalit 'sa ze. ³⁵ We -ka 'sa -mi, a -ka zekikalit, 'in nyuma weee yibhelia we 'ji nu, a mi na 'bunonya nya.»

-Zezu nee Pieli yia c gbu kpela
(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

³⁶ Simo Pieli nee -Zezu -yla: «Na -Kanyo, mo -na mnta?»

C 'palt we 'bigu, c nee: «'Mo na mnta, -in 'ni -slb mneni -in 'ka 'mi 'bi yi, nu, cucl -in 'kaa 'mi 'bi yi.»

³⁷ Pieli nee c -yla: «Na -Kanyo, in 'ni -sleen mneni in 'ka -mi 'bi yii? 'Lee, lee -lu ka 'gbua? Nu, in mneni in 'ka na 'dee 'yliyogagie wla -na 'gbu!»

³⁸ C nee c -yla: «-In mneni -in 'ka -na 'dee 'yliyogagie wla na 'gbu 'pien? In nee -mi -yla gbuzonu sa nu, -kuko 'na 'ka gbu, 'in -na kpela na gbu -zakpa ta.»

-Zezu -wa 'Yoo -we mnta Didee -gbe

14 -Zezu nee c 'bunonya -ylae: «A 'na lulu dli -ni. A zu -Lago dli -gu, 'in a zu 'ya 'mi dli -gu. ² -Buduu -zlo mi na Didee -budunwee. We 'ni ya 'sa -mi ni, in 'na 'ka aIn -yla gba nu, amiaa ladida na mnta la mnazla, we 'ni muu? ³ 'In, in -ka aIn -yla ladida la mnazi ni, lu na yia yia in -yo aIn 'so 'ka mnt, 'in da in mia, a 'ka -bha -mi. ⁴ 'In da na mnta, 'yoo -we mnta -mo, a -yi we.»

⁵ Toma nee c -yla: «Na -Kanyo, da -na mnta -a 'ni -bha da -yi! 'Lee, sa -a mneni -a 'ka -bhaa 'yoo da -yia?»

⁶ C nee: «Nu, -ami -wa yoo, gbuzonu we -yo 'yliyogagie. Nyume c -ni 'mi 'wupliti ni, c 'na 'ka Didee -gbe mnt. ⁷ A -ka 'mi -yi, -zugba a -yi na Dide. 'In we 'bhu -sleen 'wu, a -yi c, 'in a ka c 'yl.»

⁸ Filipo nee c -ylae: «Na -Kanyo, -na zukpa -wa, -slolu -aIn -na Dide 'klu. -In -ka we lenu, 'in -amiaa dli pia la.»

⁹ -Zezu nee c -yla: «Filipo, 'yilu -zlo in -yo aIn 'so lia da ni, 'lee, -in 'ni 'mi -yii? Nyume c -ka 'mi 'yl, c ka na Dide 'yl. 'In, -mi nee: «-Slolu -aIn -na Dide 'klu!» ¹⁰ Nu, in mi Dide 'wu, 'in Dide mi 'mi 'wu. 'Lee, -in zu we dli -guu? Welnya na gbaa da aIn -yla, we'e 'bhu na 'dee -gbe, nu, na Dide c -dila 'mi 'wula, mo nua c lubho.

¹¹ «In -ka aIn -yla gba nu, in mi Dide 'wu, 'in Dide mi 'mi 'wu, a zu 'mi dli -gu. We 'ni -muu ni, a zu -ylee dli na gwedigbunyaa 'gbu. ¹² In nee aIn -yla gbuzonu sa nu, c -ka 'mi dli -gu zu ni, 'in c nua na lenugbunya le. CuIn, c lenugbunya yia na -nu -zia, -we ka gbu -wa, Didee -gbe na mnta. ¹³ -Lu weee a -ka na 'hni nya -zla, le na yia we nua. We -ka 'sa -mi ni, 'in 'Yu mnta c Didee 'hni. ¹⁴ Nu, -lu -muu a -ka 'mi -zlali na 'hni nya, le na yia we nua.

-Yobenyo yia yia

¹⁵ «Nu, a -ka na zekali -nya ni, 'in a zua na titenya 'nunwe. ¹⁶ 'In in 'ka Dide -yobhubhoe c 'ka aIn -Yobenyo

-putu 'nye. Mo 'kaa aIn -yobe, 'in mo -yo aIn 'so 'kaa -tu 'yli weee nya. ¹⁷ Nu, mo -wa Zuzu c 'kaa aIn -Lagoc gbuzonu 'wukwa. C Zuzu mia ni, dudugu -nyuma 'ni mneni wa 'ka c -yohwuu, -we ka gbu -wa, wa'a 'yl c -yo, 'in wa 'ni c -yi. Nu, amia mia, a -yi c, c -yo aIn 'so -di dabhlo la, 'in aIn 'wu c yia ladila.

¹⁸ «In 'na 'ka aIn 'wuti kwiiyua 'bhisa, nu, amiaa -gbe na yia yia. ¹⁹ 'In bhla -sele -ka 'pli ni, dudugu -nyuma 'na 'ka 'mi 'yl. Nu, amia mia ni, 'yia a yia 'mi. 'In a yia 'yliyogagie, -ami ka 'yliyogagiee 'gbu. ²⁰ Zlu we 'yli -ka nyini ni, 'in a yibhelia we 'ji nu, in mi Dide 'wu, a mi 'mi 'wu, 'in in mi aIn 'wu.

²¹ «Nyume c -ka na titenya -yohwuu, 'in c -ka we 'nunwe zu ni, -zugba -mo -kali na ze. C nyume c -kalt na ze, c ze na Dide yia -kalt. -Ami, c ze na yia -kalt, 'in in 'ka c na 'de -slolu.»

²² Zudas (-c 'nia Zudas Iskalictu) nee c -ylae: «Na -Kanyo, 'lee, lee -lu ka 'gbu -in 'ka -aIn -na 'de -slolu, 'in, -in -slolu -na 'de dudugu -nyuma weee?»

²³ C nee: «Nyume c -ka na zekali ni, na wel c zua 'nunwe. 'In na Dide kalt c ze, 'in -ami -yo na Dide c yia c 'wu la -dila. ²⁴ Nyume c -ka na zekali, c zu na wel 'nunwe. -We na gbaa da aIn -yla, we 'ni na 'dee wel, nu, na Dide c tiea 'mi, c -gbe we bhua.

²⁵ «Wee wel na gbaa aIn -yla, da in mia -slb aIn glaa. ²⁶ Nu, in -ka mnt ni, 'in na Dide paa aIn Zuzu 'Pupa yoo na 'hni nya, mo 'kaa aIn 'wusa. C Zuzu 'kaa aIn gbu weee -slolu, 'in c ligbea aIn gbu weee -we in gbaa aIn -yla.

'Wututue -dlc -zono

²⁷ «'Wututue -dlc na tia aIn -yo. Na 'wututue -dlc na nyea aIn. Sa in kaa 'wututue -dlc ni, 'sa na nyea we aIn. 'In wla we dudugu -nyumaa -luwla soku. A pali dli la, a 'na nuntu nyanc -ni. ²⁸ A ka 'mi hwee 'nu nu: «Mnta na yia, 'in amiaa -gbe na yia lu yia.» A -ka yaa na zekali ni, -zugba a ka yaa 'muna li, nu, na Didee -gbe na mnta. -We ka gbu -wa, Dide 'yli c -zi 'mi. ²⁹ Da -we -nya mia de 'nta -slb 'pli ni, gba na gbaa we aIn -yla 'gamu. Nu, we bhla -ka nyini, a 'ka we dli -gu zu. ³⁰ In -yo aIn 'so 'na 'ka gba duun, -we ka gbu -wa, dudugu -nyumaa 'yugalnyo 'nyuu † mi yida. C 'ni 'mi kweyomneni. ³¹ We -ka 'sa -mi ni, dudugu -nyuma 'ka we 'jiyibheli nu, in -kalt na Didee ze. In -kalt c ze, we 'dee 'gbu -lu weee c gbaa in nu le, 'in na nua we le. A -so 'wu, -a 'ka mnt.»

*-Dlsuu 'zayli

15 «Nu, *-dlsuu 'zayli, -ami -wa. 'In na Dide mia, we kpaapanyo c -mia. ² Na 'klyia -we'e tnaa, 'mu c dia, 'in 'klyia -we tnaa, c mnazla we -yo, 'in we 'ka tnu duun. ³ Wel -we in gbaa aIn -yla, we ka aIn -yomnazi, 'in we yia aIn -mowlulu.

⁴ «A -dli 'mi 'wula, sa in -dila aIn 'wula 'bhisa. Sa suu 'klyia -we 'nia suu 'gbu -yo -mi, we 'nia mneni we 'ka tnu we 'de -bhlo ni, 'sa -bhlokpade, a 'ni 'mi 'wuladli, a 'na 'ka tnu.

† Nu, -Saatan wa saa 'hni.

⁵ «Nii, -ami -wa -dlɔsu, 'in amia -wa we 'klyia. Nyime -ɔ -ka 'mi 'wuladli, sa -ami -dɔla ɔ 'wula 'bhisa ni, ɔ nyime, tɔna ɔ yia duun. -We ka gbu -wa, in 'ni ain -yɔɔɛ, a 'ni mneni a 'ka -lu yabhlogbɔɔ lɛnu. ⁶ Nyime -ɔ 'ni 'mi 'wuladli ni, suu 'klyia 'bhisa wa vitelia ɔ. Wee suu 'klyia -ka ye ni, 'mu wa bhua la, 'in wa paa we -ko -su 'wu, 'in we sia. ⁷ A -ka 'mi 'wuladli, 'in na welnya -ka amiaa dli 'wutu ni, -lu weee a -ka 'yɔbha, a -zlati we Didee, 'in ɔ nyɛa we ain. ⁸ A -ka tɔn duun, mu slolua na Didee 'ɲɔnmɔle -yɔ a mi na 'bɔnɔnya -zɔnu nya.

⁹ «Nii, sa Didee -kalt na zɛ, 'sa -bhlokpade in -kalt amiaa zɛ. A -tu na zɛkalt 'wu. ¹⁰ In ka na Didee titenya 'nɔɲwe zu, 'in in yia ɔ zɛkalt 'wutu. 'Sa -bhlokpade, a -ka na titenya 'nɔɲwe zu ni, 'in a tua na zɛkalt 'wu.

¹¹ «-We mia dɛ, 'mu in gbaa ain -yla, 'in sa 'muna mia 'mi dli 'wu, we 'ka 'sa ain dli 'wu -mi. Cɔn, 'in amiaa 'muna 'ka -bha -gu zi. ¹² Na tite ni: sa in -kalt amiaa zɛ, a kɔkalt 'sa zɛ. ¹³ Nii, nyime -ɔ -ka ɔ 'dɛɛ 'yliyɔgagie wla ɔ -limaa 'gbu, zɛkalt -we -zia -muu, we 'ni -mi. ¹⁴ -We in gbaa a nu lɛ, a -ka we 'nɔɲwe zu, a mi na 'talea nya. ¹⁵ L'in la 'maslɛɛn ain na lubhonunya, -we ka gbu -wa, lubhononyɔ 'ni ɔ -kanyɔɔ gɔnya -yi. 'In amia mia, na 'talea na laa ain, -we ka gbu -wa, gbu weee in 'nua Didee -gbɛ, in ka we ain -slolu. ¹⁶ Lee, amia -saa -bha 'mi yi? -Innya, we 'ni -muu, -ami -saa -bha ain. Nii, in ka ain 'yoo 'nyɛ a 'ka tɔna mni, 'in we 'ya 'ka -gwɛ. 'In -lu weee a -ka Didee -zla na 'ɲɔni nya, ɔ 'ka we ain 'nyɛ. ¹⁷ Nii, tite in palt ain -yla, mu ni: a kɔkalt zɛ.

Dudugu -nyɔma nyɛa -Zezu -yɔ ɔ 'bɔnɔnya 'wu

¹⁸ «Nii, dudugu -nyɔma -ka ain 'wunye ni, a 'na dlulu -ni ni, wa ka 'mi 'wunye tia. ¹⁹ A -yɔ dudugu -nyɔma 'sɔ 'ni -mi -bhlo. A -ka yaa -mi -bhlo, 'in wa yɔbhaa ain, wa 'dɛɛ nyɔma wa 'yɔbhaa 'gbu. Nii, in ka -bha ain -sa dudugu -nyɔma glaa, 'in a -yɔ wa 'sɔ 'ni -mi -bhlo, we 'dɛɛ 'gbu wa nyɛa ain 'wu. ²⁰ A ligbe na wɛlɔ, ni, lubhononyɔ 'ni 'yɔ ɔ 'ka ɔ -kanyɔ -zi. Dudugu -nyɔma ka 'mi 'klyɛ 'wupalt. 'In wa -ka 'mi 'klyɛ 'wupalt ni, 'klyɛ 'wu wa yia ain palt. 'In wa -ka na wɛlɔ 'nɔɲwe zu, 'in wa zua amiaa -nu 'nɔɲwe. ²¹ Nii, 'sa wa yia ain kpa na 'gbu. -We ka gbu -wa, ɔ tiea 'mi, wa 'ni ɔ -yi. ²² In 'ni yaa yi, 'in in 'ka wa -yla gba ni, -zugba wa 'ni yaa gɔnyuuu 'gba 'wlu -ka. Nii, -slɛɛn wa 'ni zideda -ka wa gɔnyuu 'yu. ²³ Nyime -ɔ -ka 'mi 'wunye, na Didee ɔ nyɛa 'wu. ²⁴ Gwɛdigbunya -we nyime yabhlogbɔɔ 'nɔ -slɔ lɛnu, in ka -muu lɛnu wa 'yibadi. We 'ni yaa 'sa -mi, -zugba wa 'na 'ka yaa gɔnyuu 'gba 'wlu -ka. Nii, -slɛɛn, gwɛdigbunya in nua lɛ, wa ka we -yɔyɔ, 'in wa nyɛa in -yɔ na Didee 'sɔ 'wu. ²⁵ -We mia cɛlɔda wa tite 'wu, nɛɛ:

«Wa ka 'mi 'wunye bhe.»

'Wu wa nyɛa -ain, -we mia cɛlɔda we 'ka lɛnuu 'gbu.

²⁶ «Nii, -Yɔbenyɔ yia yia. Mɔ -wa Zuzu -ɔ 'kaa ain gbuzɔnu 'wukwa. Didee -gbɛ ɔ bhua, yoo na yia ɔ ain 'paa. Nii, ɔ -ka yi ni, mɔ yia na gbudayɔnyɔ -zɛa. ²⁷ In amia yi 'yaa na gbudayɔnyɔ -zɛa, -we ka gbu -wa, we bhili we gwɛlɔda, a -yɔ 'mi 'sɔ mi.»

16 «Nii, a yi 'yoo -zɔnu -gu labhulu, we 'gbu in yia ain -yla gbu -mɔni gba. ² -Lagɔbudunya ɔ wa yia ain vaa. 'In we bhla ka cɔpa, da nyuma -wa mnenia wa 'ka ain 'bha, wa yia gbaa wa 'dɛɛ dli 'wu ni, 'sa wa nua -Lagɔɔ lubho. ³ 'Sa wa yia nua, -we ka gbu -wa, wa 'ni Didee -yi, 'in wa 'ni 'mi -yi. ⁴ Da we bhla 'nɔ -slɔ nyini, gɔnya ni na gbaa ain -yla 'gamu. 'In we bhla -ka nyini ni, a 'ka ligbe ni, in ka we ain -yla gba.

-Yɔbenyɔ yia yia

«Nii, in 'ni we ain -yla gba we gwɛlɔda, -we ka gbu -wa, in -yɔ ain 'sɔ mi -slɔ.

⁵ «-Slɛɛn, -ɔ tiea 'mi, ɔ -gbɛ na mɔna. 'In ain glaa, nyime yabhlogbɔɔ 'yɔbha 'mi laɛ: «Mɔ -na mɔna?» ⁶ Nii, -slɛɛn in 'tulua da ain ni, we 'dɛɛ 'gbu amiaa -gu yia 'wutu yoo. ⁷ In gbuzɔnu -nanu in mia ain -yla gbada: in -ka mni ni, -muu nani 'yɔ amiaa 'gbu. -We ka gbu -wa, in 'ni mni, -Yɔbenyɔ 'na 'ka ain -yla yi. Nii, in -ka mni ni, 'in na paa ɔ ain yoo. ⁸ In, ɔ -ka yi ni, 'in ɔ slolua dudugu -nyuma sa wa nua wa 'dɛ -dawli 'wu wa gɔnyuu klaa, -we mia tɔklɔ klaa, we -yɔ -Lagɔɔ gɔwubhubhuee daa. ⁹ Nii, dudugu -nyuma mi wa 'dɛ -dawli 'wunuda tɔda gɔnyuuu daa, wa'a zu 'mi dli -guu 'gbu. ¹⁰ In, we 'sɔnu nya, wa mi wa 'dɛ -dawli 'wunuda, -we mia tɔklɔ daa. -We ka gbu -wa, Didee -gbɛ na mɔna, 'in a 'na 'ka 'mi 'yɔ. ¹¹ Dudugu -nyuma mi wa 'dɛ -dawli 'wunuda we tanu nya, -Lagɔɔ gɔwubhubhuee daa. -We ka gbu -wa, -Lagɔ ka dudugu -nyuma 'yugalnyɔ 'nyuuu -yɔgbu 'wubhu pepe.

¹² «Nii, in ka -slɔ wɛlɔ duun in 'ka we ain -yla gba. 'In a 'ni -slɛɛn mneni a 'ka we ɔ 'yɔligbe. ¹³ Gbuzɔnu -Zuzu -ka yi ni, mɔ 'kaa ain gbuzɔnuu 'dɛbhie 'wukwa. -We ka gbu -wa, ɔ 'na 'ka ɔ 'dɛɛ 'ɲɔni nya gba, ni, -we weee ɔ 'nua, 'mu ɔ gbaa, 'in -we 'nɔ -slɔ 'pli ni, 'mu ɔ palt ain zli. ¹⁴ -We mia na -nu nya, 'mu Zuzu yia 'yɔ, 'in ɔ palt ain zli. 'Sa ɔ mɔnɔna na 'ɲɔni. ¹⁵ -We weee na Didee kaa, we mi 'ya na -nu nya. We 'dɛɛ 'gbu, in yia ain -yla gba ni, -we mia na -nu nya, 'mu Zuzu yia 'yɔ, 'in we zli ɔ yia ain 'palt.

-Zezu nɛɛ ni, mɔna ɔ yia

¹⁶ «Bhla -sɛɛ nya, a 'na 'ka 'mi 'yɔ, 'bhie, bhla -sɛɛ nya, 'in a yɔ 'mi.»

¹⁷ -Zezu 'bɔnɔnya glaa, tɔlua gɔgballa -ylɛ: «ɔ nɛɛ -ain -yla: «Bhla -sɛɛ nya, a 'na 'ka 'mi 'yɔ, 'bhie, bhla -sɛɛ nya, 'in a yɔ 'mi.» ɔ nɛɛ 'ya -ain -ylɛ: «Na Didee -gbɛ na mɔnaa 'gbu,» 'lee, sa we 'ji mia?»

¹⁸ In wa nɛɛ 'yɛ: «ɔ -ka gba «Bhla -sɛɛ» ni, 'lee, sa -muu 'ji mia? -We ɔ gbaa, -a'a 'nu we 'wula.»

¹⁹ -Zezu -yi we 'ji ni, ɔ 'bɔnɔnya 'yɔbha wa 'ka ɔ laytɔbha, tɔn, ɔ nɛɛ wa -yla: «In nɛɛ ain -yla: «Bhla -sɛɛ nya, a 'na 'ka 'mi 'yɔ, 'bhie, bhla -sɛɛ nya, 'in a yɔ 'mi.» We 'jii da a mia -talɔda a 'dɛkpua nyɔdɔ, we 'ni muu? ²⁰ In nɛɛ ain -yla gbuzɔnu sa ni, wia a yia, 'in -gle a yia 'paa. Nii, dudugu -nyuma yia 'muna lia, -zugba amiaa dli sumani, 'in amiaa dli sumani yia 'muna -zɛa.

²¹ 'Njwɔn -ka luzi -bho, ɔ dli -su, -we ka gbu -wa, ɔ stasia

bhla ka nyini. Nu, ɔ -ka gwalu nu, 'in ɔ dluɔ ɔ staste 'wu. 'In ɔ lia 'muna, ɔ ka 'yu gwalu 'gbu. ²² 'Sasukpa sa, -sleɛn amɩaa dli -su, nu, in -ka aɩn 'yl lu nu, 'in a lia 'muna. 'In, nyume yabhlogbɔɔ 'nu mneni ɔ 'ka wee 'mu-na aɩn kwɛɛ -sa. ²³ Nu, wee 'yl -ka nyini nu, a 'na 'ka 'masleɛn 'mi gbu yabhlogbɔɔ layɩbha. In nɛɛ aɩn -yla gbuzɔɔ saɛ: -lu weee a -ka Dide -zlali na 'ɣni nya, 'nyɛa ɔ yia we aɩn. ²⁴ A 'nu -slɔ -lu na Dide -zlali na 'ɣni nya. Nu, a -zla, a -ka -zla nu, 'in a yla we, 'in amɩaa 'mu-na 'ka -bha -gu zi.

-Zezu ka dudu lu

²⁵ «Nu, -we weee mɩa dɛ, in ka we aɩn -yla gba gbuu nine nya. We bhla ka cɩpa, bhla -we nya in 'na 'kaa gbu gba gbuu nine nya, 'in in 'kaa aɩn -yla Didee gbu gba sa 'vayɩ. ²⁶ Wee 'yl -ka nyini nu, 'in a bhuhhoea na Dide na 'ɣni nya. 'In, in 'nu gba aɩn -yla nu, bhuhhoea na yia ɔ amɩaa 'gbu. -lnnya, we 'nu -muɔ. ²⁷ -We ka gbu -wa, Didee 'deɓhie -kalɩ amɩaa zɛ. A -kalɩ na zɛ, 'in a zua dli nu, Dide -Lagɔɔ -gbɛ na bhua, we 'gbu ɔ -kalia amɩaa zɛ. ²⁸ Nu, Didee -gbɛ in 'bhua, 'in in yia dudu -gu yi. -Sleɛn, dudu -gu na yia 'bhua in 'ka Didee -gbɛ lumnu.»

²⁹ 'In ɔ 'bunɔɔnya nɛɛ ɔ -ylaɛ: «Mu mɩa dɛ, -sleɛn -'in gba gbuu nine nya, nu, sa tiklu -na gbaa. ³⁰ -Sleɛn, -a -yi we 'ji nu, -in -yi gbu weee 'ji. Nu, -a 'nu -slɔ -mi gbu yabhlogbɔɔ layɩbha, 'in -in -yia -we -a 'kaa -mi layɩbha. We 'gbu -a zua dli nu, -Lagɔɔ -gbɛ -na bhua.»

³¹ -Zezu 'pala we 'bɩgu, ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Dli a zu -sleɛn 'mi -guu? ³² In nɛɛ, we bhla mi beda, 'in we ka nyini, da a 'kaa lamumni, 'in ɔ -ka -mi, ɔ 'kaa ɔ da lumnu, 'in a 'kaa -bha na 'dɛ -bhlo tu. Nu, we 'nu na 'deɓhie mi, Dide -ɔ 'mi 'sɔ mu 'gbu.

³³ «-We mɩa dɛ in gbaa aɩn -yla a 'ka 'wututue -dɔɔ 'yl 'mi 'wu. Sɩa a yia dudu -gu. Nu, a 'temani dli: in ka dudu lu.»

-Zezu bhuhhoea -Lago

17 Nu, -Zezu bhɩa -we weee mɩa dɛɛ gbagbie, ɔ ylaa yalɩ, 'in ɔ yia -Lagɔ bhuhhoe. ɔ nɛɛ:

«Dide, we bhla ka nyini. -Slolu -na 'Yuu 'ɣniylilo, 'in -na 'Yu 'ka -na 'ɣniylilo -slolu. ² Nu, -in ka ɔ 'yoo 'nye nyuma weee -gu. 'In waa nyuma weee -wa -in 'nyɛa ɔ, 'yliyɔgagie -we 'nɩa bhloluda -ka, ɔ 'ka we -maa 'nyɛ.

³ Nu, nyuma -ka -mi -yi, -mi, ɔ ka 'dɛ -bhlo mɩa -Lagɔɔ 'zayli nya, 'in wa -ka -Zezu Klisi, ɔ -in tiea -yi nu, mu -wa 'yliyɔgagie -we 'nɩa bhloluda -ka. ⁴ In ka -na 'ɣnumɩe -slolu dudu -gu, 'in lubho, -we -in 'nyɛa 'mi, in ka we bhɩa. ⁵ Dide, dudu 'nɩa -slɔ la -mi, na 'ɣni mɩa 'cɩn -na -gbɛ. Nu, 'nyɛ -sleɛn 'mi wee 'ɣnumɩe -bhlokpade -mi kwesi.

⁶ «Nu, nyuma -wa -in -saa -bha duduɔ -nyuma glaa, 'in -in yia 'mi wa 'nyɛ, in ka -maa -na 'ɣni -slolu. Wa mi -na -nu nya, 'in -in yia wa 'mi 'nyɛ, 'in wa yia -na wɛɩ 'nuɣwe zu. ⁷ -Sleɛn, wa -yi we 'ji nu, -we weee -in 'nyɛa 'mi, -na -gbɛ we bhua. ⁸ -We ka gbu -wa, wɛɩ -in zua 'mi 'nyɛɛ, in gbaa we wa -yla, 'in wa yia we -ɔɣɣnu. 'In wa ka we yibheli sazɔɔ

sa nu, -na -gbɛɛ na bhua, 'in wa yia dli zu nu, -mi tiea 'mi.

⁹ «Nu, wa 'gbu na bhuhhoea -mi. In 'nu duduɔ -nyumaa 'gbu -mi bhuhhoea -mi, nu, -wa -in 'nyɛa 'mi, wa 'gbu na bhuhhoea -mi. -We ka gbu -wa, wa mi -na -nu nya. ¹⁰ Nu, -wa weee mɩa na -nu nya, wa mi -na -nu nya. 'In nyuma weee mɩa -na -nu nya, wa mi na -nu nya, 'in wa mɩnɩa na 'ɣni. ¹¹ Wamɩa mɩa, dudu -gu wa yia -slɔ -gwɩɛa, nu, -ami mɩa, in 'na 'ka dudu -gu -gwɩɛ: -na -gbɛ na yia mɩa. -Mɔwɩ -Dide, zu wa 'yliyɔɔ -na 'ɣni 'tɩɩ nya, 'ɣni -we -in 'nyɛa 'mi, wa 'ka 'wutu -bhlo, sa -ami -ɔɔ -mi 'sɔ mɩa -bhlo 'bhisa. ¹² Bhla -we nya in mɩa wa glaa, in ka wa 'yliyɔɔ -na 'ɣni 'tɩɩ nya, 'ɣni -we -in 'nyɛa 'mi. In ka wa 'yliyɔɔ, 'in nyume yabhlogbɔɔ 'nu mɩa wa glaa, we 'nu ɔ 'kaa mɩa 'wubhu. Mɔ 'kaa mɩa, 'in -we mɩa cɛɩɩa -Lagɔɔɛɓhe 'wu, we 'ka lɛnu.

¹³ «In -sleɛn, in mi -na -gbɛ mɩda. Da in mɩa -slɔ dudu -gu, wɛɩnya nu na gbaa, wa 'ka na 'muna dli 'wu -ka, 'in we 'ka -bha -guzi. ¹⁴ In ka wa -na wɛɩ 'nyɛ, 'in duduɔ -nyuma yia wa 'wunye. -Maa -ɔɔ wa 'sɔ 'nu -mi -bhlo, 'sa -bhlokpade in -ɔɔ duduɔ -nyuma 'nɩa -mi -bhlo, we 'dɛɛ 'gbu wa yia -maa 'wunye. ¹⁵ In 'nu -mi bhuhhoea -mi nu, -in 'ka wa dudu -gu -sa. -lnnya, nu, bhuhhoe na bhuhhoea -mi -in 'ka wa 'yliyɔɔ gbunyuuu dide kwɛɛ. ¹⁶ Wa -ɔɔ duduɔ -nyuma 'sɔ 'nu -mi -bhlo, -ami 'bhisa. ¹⁷ -Sa wa duduɔ -nyuma kwesi -na 'dɛ -yla gbuzɔɔ nya. Nu, -na wɛɩ mi gbuzɔɔ nya. ¹⁸ Sa -in tiea 'mi duduɔ -nyumaa -gbɛ, 'sa -bhlokpade na tiea na 'bunɔɔnya duduɔ -nyumaa -gbɛ. ¹⁹ Na 'dɛ na wɩaa -mi -yla wa 'gbu, 'in wa 'ka 'ya -mi -yla -mi 'piɩn.

²⁰ «Nu, in 'nu -maa 'deɓhie 'gbu bhuhhoea -mi. Bhuhhoe na bhuhhoe 'yaa nyuma -wa yia -maa wɛɩ 'gbu 'mi dli -gu zua, wa 'gbu. ²¹ Bhuhhoea in mɩa wa 'dɛ weee 'ka -mi -bhlo, nɛɛ -mi -ami 'wu, 'in -ami -mi 'wu, nu, Dide, wa -ɔɔ -aɩn 'sɔ -mi -bhlo. We -ka 'sa -mi nu, 'in duduɔ -nyuma zua dli nu, -mi tiea 'mi. ²² 'ɣnumɩe -we -in 'nyɛa 'mi, in ka we wa 'nyɛ, wa 'ka -mi -bhlo, -ami -ɔɔ -mi 'sɔ 'bhisa. ²³ -Ami mi wa 'wu, 'in -mi mi -ami 'wu, we -ka 'sa -mi nu, -bhlo wa yia -mɩa sazɔɔ sa. 'In wa -ka -sleɛn -bhlo -mi, 'in duduɔ -nyuma yibhelia we 'ji nu, -in ka 'mi tie, 'in sa -in -kalia na zɛ, 'sa -in -kalia wa zɛ.

²⁴ «Dide, dudu 'nɩa -slɔ la -mi, -in -kalɩ na zɛ, we 'dɛɛ 'gbu -in yia 'mi 'ɣnumɩe 'nyɛ. -Sleɛn, in 'yɩbha nu, -maa -in 'nyɛa 'mi, wa -ɔɔ 'mi 'sɔ -mi 'ya da na mɩa, wa 'ka wee 'ɣnumɩe -ɔɔɔ.

²⁵ «Dide tiklu, duduɔ -nyuma 'nu -mi -yi, nu, -ami -yi -mi, 'in na 'bunɔɔnya -yia we 'ji nu, -mi tiea 'mi.

²⁶ In ka wa -na 'ɣni -slolu, 'in -sloluda na yia we -tua, 'in sa -in -kalia na zɛ, wee zekale 'ka wa 'wu -mi, 'in -ami 'ka wa 'wu -mi.»

'Sluja kpaɔ -Zezu

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)

18 -Zezu bhɩa -Lagɔ bhuhhoe, ɔ -ɔɔ ɔ 'bunɔɔnya -sɔɔ 'wu, 'in wa yia mɩa. Wa mɩa mɩda, -gbua -we

wa laa Sedlon, 'in wa yia we 'wudl. Nu, su -kpa yabhlo mī -mā, -bha -Zezu -yī k 'būnnya plaa.

² Zudast, -yī mīa -Zezu wlada, -yī -mā da, -we ka gbu -wa, -mā -Zezu -yī k 'būnnya gbelia 'wlu zli tōluā zli.

³ Nu, -Lagobudu 'kadu hwekunya -wa *-Lagobubnyaa -cian -yī Falizinyūma tiea, we -yī Wlomu -sluja, Zudast -galī wa 'yu, 'in wa yia wee su -kpaā mī. Wa 'kaa -mā nīnī nī, wa -yī 'nape -yī yī yī yī, -zugba 'sluja ka tugugbe kwē.

⁴ -We weee 'kaa -Zezu yī, k 'dē -yī we, we 'dē 'gbu k yia wa gbēgbē mī, 'in k yia wa laybhaē: «'Lee, nyō ka da a talā?»

⁵ Wa nē: «Nazaletyū -Zezu, k da -a mīa -talūda.»
O nē wa -ylāē: «-Amī -wa.» (-Zugba Zudast, -yī mīa k wlada, mī -maa glaa.)

⁶ Da -Zezu gbaa wa -yī: «-Amī -wa» nī, waa 'sluja yīlīa gwe tōn, 'in wa yia bhli.

⁷ O yīa wa laybha -zakpa 'sōē: «Nyō ka da a talā?»
'In wa nē: «Nazaletyū -Zezu, k da -a mīa -talūda.»

⁸ 'In -Zezu yīa we 'būgūpālī wa -ylāē: «'In ka we aū -yīa gba pepe, -amī -wa. Nu, we -ka na da a mī -talūda, a 'tīde -maa mīa dē 'yī, wa 'ka mī.»

⁹ -We mīa da, 'mū k gbaa, k wēlī -we k gbaa 'cūn we 'ka lēnū 'gbu: «Dīde, nyūma -wa -'in 'nyēa 'mī, nyūmē yabhlogbō 'nī mō wa glaa.»

¹⁰ Nu, Simō Piēlī ka tugugbe kwē. O -saa we we tukpa 'wū, 'in k yīa -Lagobubnyaa -kanyō 'kadu zōlūbhōnūnyō we pa, 'in k yīa -mō līlīkwē -yūkwīlī -bha -dī. (O zōlūbhōnūnyō wa laa Maltkūst.)

¹¹ Nu, -Zezu nē k -yīa: «'Fa -na tugugbe we tukpa 'wū. -Mī dīlī 'wū, sīastē 'kadu -we Dīde dīa 'mī -yīa lā, 'in 'nīa we zō 'yīlgēba yī -wa yī?»

(Mt 26.57-58; Mk 14.53-54; Lk 22.54)

¹² Waa 'sluja -yī wa 'yūgalūnyō, we -yī Zuifū -Lagobudu 'kadu hwekunya kpaā -Zezu, 'in wa yīa k gbuan. ¹³ Nu, Anasū -gbē wa kwaa -yī tīa. -We ka gbu -wa, Anasū -wa Kaifū 'hēnō dīde. Wee -zū nyā, Kaifū -wa *-Lagobubnyaa -kanyō 'kadu. ¹⁴ Nu, Kaifū zūa Zuifū 'yūgalūnyā 'dī, k nē: «We nānī 'yī nū, nyūmē -bhlo tīlī -amīāa nyūmāa 'gbu.»

Piēlī tīa kpele nū, k 'nī -Zezu -yī

(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

¹⁵ Simō Piēlī -yī -Zezū 'būnnyō yabhlo yīa -Zezu 'bī mī. Nu, -Lagobubnyaa -kanyō 'kadu -yī kō -Zezū 'būnnyō yabhlo -mōn, we 'dē 'gbu -mō -yī -Zezu 'sō yīa kō -Lagobubnyaa -kanyō 'kadu -budūhweē plā.

¹⁶ Nu, Piēlī yīa 'pīpē -tū, 'yōō hēē. Tōn, kō -Zezū 'būnnyō yabhlo, -yī -Lagobubnyaa -kanyō 'kadu -yīa, 'in kō -yīa 'tīa. O gbaa 'yōō hēkūhōnyō -yīa gbu, 'in kō yīa Piēlī -plālī. ¹⁷ O 'yōō hēkūhōnyō nē Piēlī -ylāē: «O nyūmē 'būnnyō yabhlo -'in -mīa, we 'nī mī?»

Piēlī yīa we 'būgūpālī k -ylāē: «-'Innyā, -gba! -gba!»

¹⁸ Nu, hēkōtō mī yīda. We 'dē 'gbu lūbhōnūnyō -yī -Lagobudu 'kadu hwekunya yīa -kosu 'yīdī, -zugba wa kōkō. Piēlī mī 'yā wa glaa 'wōkōda -kosu -yī.

-Lagobubnyaa -kanyō 'kadu yūbhaa -Zezu lā

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)

¹⁹ Nu, -Lagobubnyaa -kanyō 'kadu mī -Zezu laybha -da, k 'būnnyō -yī -we k slolūa -gū. ²⁰ O 'pālīa we 'būgū, k nē: «'In ka nyūmā weēē -yīa gba -zejīlā 'wū. Nu, 'yīlī weēē nyā na slolūa -Lagobudūnyā zō we -yī -Lagobudu 'kadu zō da Zuifū weēē gbelīa 'wū. 'In gba gbu yabhlogbō 'wiēmī. ²¹ 'Lee, -amī -na yūbhaa lā yī? Nyūma -wa 'in -slolūa, wa -yī -we 'in gbaa, 'yūbha we wa lā.»

²² -Zezu gbaa -we mīa dē nī, -Lagobudu 'kadu hwekūnyō yabhlo mīa -bha, k bēa k -yī, 'in k yīa k 'kpa yūkwīlī 'wū subhā. 'In k nē -Zezu -ylāē: «'Lee, sanēē -na gbaa -Lagobubnyaa -kanyō 'kadu -yīa yī?»

²³ O nē -budū hwekūnyō -ylāē: «'Lee, gbu 'nyūū -mūmū 'in gbaa, -slolū 'mī we 'klū, 'in we -ka nū, 'in 'nī gbu 'nyūū gba nī, lēē -lū ka 'gbu -na pā 'mī -lūa?»

²⁴ Tōn, 'in Anasū yīa 'sluja 'yōō 'nyē, wa 'ka -Zezu -Lagobubnyaa -kanyō 'kadu Kaifū -gbē kwā, -zugba kō mī gbūanda.

(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

²⁵ Nu, Simō Piēlī mī weē -budūhweē 'wōkōda. Wa nē kō -ylāē: «-Mī mīa 'dē kō nyūmēē 'būnnyō yabhlo -'in -mīa, we 'nī mī?»

O kpele we, k nē: «-'Innyā, yō -wa yō!»

²⁶ -Lagobubnyaa -kanyō 'kadu gaylō yabhlo mī -bha, nyūmē -yī ka yūkwīlī Piēlī -dīa -bha, k kūdā -nyūmē yabhlo -wa. O lūbhōnūnyō nē Piēlī -yīa: «Nu, -mī 'in 'yīa da su -kpaā, -'in -yī -Zezu 'sō, we 'nī mī?» ²⁷ Nu, 'in Piēlī yīa we -zakpa tanū kpele. Weē kpele mī kō hweē, 'in -kūkō yīa -bha -bhlokpādē gbogboē bhli.

(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

²⁸ Nu, we 'būgū, wa -yī -Zezu yīa Kaifū -gbē 'bhu. *Wlōmū -nyūmē Pilatī, -yī pūlā Zuifū dūdū 'wū lā, -mō -budūhweē wa kwāā kō. Zlūkpē tutū -wa, Zuifū 'yūgalūnyā 'nī weē -budū zō plā. Wa -ka -mō plā, -zugba wa ka pūn plā wa tīte 'yū. 'In wa -ka pūn -ka nī, wa 'nī mnenī wa 'ka *'Wuzūtīyūlū 'fētī -gū -lū lī. ²⁹ We 'dē 'gbu wa yīa 'pīpē -tū, 'in Pilatī, -yī pūlā Zuifū 'wū lā yīa 'tīa. O nīnyā wa -yī lā, 'in kō yīa wa laybha: «'Lee, gbu -mūmū a dīlī nyūmē nīa?»

³⁰ Wa 'pālīa we 'būgū, wa nē kō -ylāē: «-A -ka -mī nyūmē mīa dē -lā nī, -zugba gbūnyūmōnyō -wa.»

³¹ Pilatī nē wa -ylāē: «Amīāa 'dē 'bhu kō 'wū, 'in a 'ka kō -yōgbū 'wūbhu amīāa tīteē sōkō.»

Tōn, 'in wa nē: «We -ka nyūmēē -yōgbū -a 'bhu 'wū, -a 'nī we 'klū -ka, -a 'ka kō tītītīe -dīlī.»

³² 'Sa -mū 'plā, -Zezū wēlī 'ka gbūzōnū -zēē 'gbu. Sa kō 'kaa tīlī, weē wēlī ka we -slolū. ³³ Pilatī plāā -budū zō, 'in kō yīa -Zezu lā. -Mō bēa kō 'yū, 'in kō nē kō -ylāē: «'Lee, Zuifū 'wlūlapūlūnyō -'in -mīa yī?»

³⁴ -Zezu 'pālīa we 'būgū, kō nē: «Lēē -lū ka 'gbu -na yūbha 'mī we lāa? 'Lee, -na 'dē yūbhaa 'mī we lā yaayū, nyūma -putū lā 'sāa 'mī yī?»

³⁵ Pilatī nē: «'Lee, Zuifū 'in -mīa yī? Nu, -na 'dēē Zuifūbhēlīa -yī -Lagobubnyaa -cian ka -mī 'mī -lā. 'Lee, lēē -lū -'in nū lēa?»

³⁶ ɔ nɛɛ: «Na 'wlulapɪlee se mɪa, we'e 'bhu dɔdɔgu -nyɪmaa -gbɛ. We -ka yaa wa -gbɛ we 'bhu nɪ, -zugba na lubhonɔnya ka yaa jɛltgba gu, -mɔɔ yi 'wlu nɪ, Zuifuɔ 'yugalɪnya kpa 'mɪ. Nɪ, -ɪnnya, we'e 'bhu dɔdɔgu -nyɪmaa -gbɛ.»

³⁷ Pilatɪ nɛɛ ɔ -ylɛ: «Nɪ, nyɪmaa 'wlulapɪlɪnyɔ -ɪn -mɪa, we 'nɪ mɔɔ?»

ɔ nɛɛ: «'Mu -ɪn gbaa dɛ. We 'dɛɛ 'gbu wa yia 'mɪ gwalɪ. ɪn 'ka gbuzɔnɔɔ dayɪnyɔ nya -mɪ 'gbu ɪn yia dɔdɔ -gu yi. -Wa weee mɪa gbuzɔnɔɔ -nɔ nya, na welɪ wa pulɔa yukwli.»

(Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25)

³⁸ Pilatɪ nɛɛ: «Gbuzɔnɔ, lɛɛ -lu we -mɪa?» Pilatɪ bhla -we mɪa dɛ gbagbɛ, 'ɪn ɔ yia -budu ɔ 'tɪa. ɔ mɪa 'pipee Zuifuɔ -gbɛ, ɔ nɛɛ wa -ylɛ: «Nɪ, -we ka 'gbu ɪn 'kaa nyɪmɛ nɪ gbu dɪlɪ, 'ɪn 'yɪ we -yɔ. ³⁹ Amɪaa lɛnɔgbu 'cɪn 'yɪbha nɪ, ɪn 'tide -kasɪnyɪmɛ yabhɪo 'yɪ 'Wuzɪtɪyɪlɪ 'fɛtɪ bhla. 'Lee, a 'yɪbha nɪ, ɪn 'tide aɪn -yɪa Zuifuɔ 'Wlulapɪlɪnyɔ 'yii?»

⁴⁰ Wa 'kɪa 'wɔ, wa nɛɛ: «-ɪnnya! -ɪn 'na 'tide -mɔɔ mɪa dɛ 'yɪ -nɪ. 'Tide -Balabastɪ 'yɪ -aɪn -yɪa!» -Zugba ɔɔ -Balabastɪ mɪa, nyɪmɛ 'nyuuu 'debbie -wa.

19 Tɔn, 'ɪn Pilatɪ nɛɛ wa -yɪa nɪ, wa 'bhu -Zezu 'wɔ wa 'ka ɔ sɛɪta mɪ. ² 'Slɔja maa 'wɪa -kloo, 'ɪn wa yia we -Zezu 'wluo -pla. 'ɪn wa yi 'yaa ɔ -bana zalɔ 'wɔ-pla, nyɪmaa 'wlulapɪlɪnyɔ 'bhɪsa. ³ Wa -ka ɔ -yɔ lanynɪ -bhɪo, -zugba wa nyanɪa ɔ. Wa nɛɛ ɔ -ylɛ: «Zuifuɔ 'wlu-lapɪlɪnyɔ, -na fuɔ.» 'ɪn wa subhaa ɔ 'kpa yukwli 'wɔ.

⁴ Pilatɪ 'tɪaa lɔ, 'ɪn ɔ nɛɛ wa -ylɛ: «A pɔ yukwli -nya, nɪ, lɔ na laa ɔ aɪn 'pipee, 'ɪn a 'ka we 'wulanɔ nɪ, -we ka 'gbu ɪn 'kaa nyɪmɛ nɪ gbu dɪlɪ, 'ɪn 'yɪ we -yɔ.»

⁵ Tɔn, 'ɪn -Zezu yia 'tɪa, ɔ ka we -bana zalɔ 'wɔ, 'ɪn 'wɪa -kloo mɪa ɔ 'wluo. 'ɪn Pilatɪ nɛɛ wa -ylɛ: «ɔɔ nyɪmɛ nɪ!»

⁶ -Lagɔbubɔnyaa -cɪan -yɔ -Lagɔbudu 'kaduɔ ɲwɛkɔnya 'yɪa -Zezu -yɔ, 'ɪn wa yia 'wukɪkɪpɛ bhɪ. Wa nɛɛ: «Kulɔ ɔ *su -gu la! Kulɔ ɔ su -gu la!»

Pilatɪ nɛɛ wa -ylɛ: «Amɪaa 'dɛ 'bhu ɔ 'wɔ, 'ɪn a 'ka ɔ su -gu lakulɔ. Nɪ, -we ka 'gbu ɪn 'kaa ɔ gbu dɪlɪ, 'ɪn 'yɪ we -yɔ.»

⁷ Zuifuɔ nɛɛ ɔ -yɪa: «-A ka tɪtɛ yabhɪo, 'ɪn we tɪtɛ nɛɛ nɪ, wa 'bha ɔ, -we ka gbu -wa, ɔ nɛɛ nɪ, -Lagɔɔ 'Yu ɔ -mɪa.»

⁸ Da Pilatɪ 'nua wa welɪ nɪ, 'ɪn ɔ nyano yia -gubho. ⁹ ɔ plaa -budu ɔɔ, 'ɪn ɔ yia -Zezu layɪbha: «Mɔ -na bhua?» Nɪ, -Zezu 'nɪ we 'yabhlogbɔɔ 'bɪgɔpali. ¹⁰ Tɔn, 'ɪn Pilatɪ nɛɛ ɔ -ylɛ: «-ɪn sɪsɪlɪ ɲwɛ -gu -amɪ -ylaa? -Amɪ, ɪn ka we se ɪn 'ka -mɪ 'yɪtɪdɛ, 'ɪn ɪn ka 'ya we se ɪn 'ka -mɪ su -gu la kulɔ, 'lee, -ɪn 'nɪ we 'jɪ -yɪ -wa yɪ?»

¹¹ -Zezu nɛɛ ɔ -yɪa: «-ɪn 'nɪ -lu yabhlogbɔɔ se -ka 'mɪ -gu, we 'nɪ -we ka se -Lagɔ 'nyɛa -mɪ 'wubhu. We 'dɛɛ 'gbu -mɔɔ -laa 'mɪ -mɪ 'yɪ, ɔ gbunyuɔ 'yɪlɪ we 'ka -na -nɔ -zɪ.»

¹² Wee welɪ nɪ 'bɪgu, Pilatɪ 'yɪbha yaa ɔ 'ka -Zezu 'yɪ-tɪdɛ, 'ɪn Zuifuɔ yia 'wukɪkɪpɛ bhɪ. Wa nɛɛ: «-ɪn -ka nyɪmɛ mɪa dɛ 'yɪtɪdɛ nɪ, -zugba -ɪn 'nɪ Wɪɔmɔɔ 'wlu-lapɪlɪnyɔ 'kaduɔ 'talɛ! Nɪ, nyɪmɛ -ɔ -ka gba: «Nyɪmaa

'wlulapɪlɪnyɔ ɪn -mɪa» -zugba -mɔɔ mɪ nyɪmaa 'wlu-lapɪlɪnyɔ 'kaduɔ tunyɪmɛ nya.»

¹³ Pilatɪ 'nua welɪnya nɪ, 'ɪn ɔ yia -Zezu la ɔ 'ka 'tɪa. We 'bɪgu, 'ɪn Pilatɪ yia gbɔwubhukpe -gu ladɪ. -Budɔɲwɛɛ da -lɛ wa mnazɪ la tukpa nya, -bha -wa. 'Mu wa laa «Gabata» zuifuwɛɪ 'wɔ.

¹⁴ Nɪ, 'yɪlɪ -we nya wa mnazɪ wa 'dɛ la 'Wuzɪtɪyɪlɪ 'fɛtɪ 'gbu, we yɪlɪ -wa. 'Yɪlɪ nyɪa -gbɔnyɪdɪ, 'ɪn Pilatɪ nɛɛ Zuifuɔ -yɪa: «Amɪaa 'wlulapɪlɪnyɔ nɪ.»

¹⁵ 'ɪn wa yia 'wukɪkɪpɛ bhɪ. Wa nɛɛ: «'Bha ɔ! 'Bha ɔ! Kulɔ ɔ su -gu la!»

Pilatɪ nɛɛ wa -ylɛ: «'Lee, ɪn kulɔ amɪaa 'wlulapɪlɪnyɔ su -gu laa?»

'ɪn -Lagɔbubɔnyaa -cɪan yia we 'bɪgɔpali: «-Amɪaa 'wlulapɪlɪnyɔ -bhlogbɔɔ, Wɪɔmɔɔ 'wlulapɪlɪnyɔ 'kadu -wɔ.»

¹⁶ Tɔn, 'ɪn ɔ yia wa -Zezu yoo 'nyɛ, wa 'ka ɔ su -gu lakulɔ.

'Slɔja kulɔa -Zezu su -gu la
(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

'ɪn wa -yɔ -Zezu 'sɔ yia mɪ. ¹⁷ Wa 'kaa 'gbɛ 'tɪa nɪ, su -we -gu wa 'kaa ɔ la kulɔ, ɔ 'dɛ ka we -blɪgba. Wa mɪ mɪnɪda, 'ɪn wa yia da -we wa laa 'Wluu 'Kɔaa da nyɪ. (-Bha wa laa «Gɔlɔgɔta» zuifuwɛɪ 'wɔ.) ¹⁸ -Bha 'slɔja kulɔa -Zezu su -gu la. 'ɪn wa yi 'yaa nyɪma -putu 'sɔ su -gu lakulɔ. 'Yabhɪo mɪ -Zezu lɪlɪsɔɔ, 'ɪn 'yabhɪo mɪa ɔ kɔpɛsɔɔ.

¹⁹ Pilatɪ nua su falɔ lɛ, 'ɪn wa yia we -Zezu su -gu lakulɔ. Wee su falɔ -gu ɔ cɛɪa:

**NAZALETIYU -ZEU
ZUIFUU 'WLULAPILINYU**

²⁰ Nɪ, Zuifuɔ duun zɛɪa -we mɪa we su falɔ -gu cɛɪda. -We ka gbu -wa, da wa zua -Zezu su -gu, -bha cɪpa 'gbɛ 'kadu -yɔ, 'ɪn wa cɛɪ we -zakpa ta: tɪa zuifuwɛɪ 'wɔ, we 'bɪgu wɪɔmɔwɛɪ 'wɔ, 'bhɪe glɛkɪwɛɪ 'wɔ. ²¹ *-

Lagɔbubɔnyaa -cɪan zɛɪa we, -bha wa mɪa Pilatɪ -gbɛ, 'ɪn wa nɛɛ ɔ -ylɛ: «-Mɪ cɛɪa: «Zuifuɔ 'Wlu-lapɪlɪnyɔ» nɪ, we 'nɪ mnenɪ we 'ka 'sa -tu! -ɪn cɛɪ nɪ: «Nyɪmɛ nɪ nɛɛ: -Amɪ -wa Zuifuɔ 'wlulapɪlɪnyɔ.» »

²² Pilatɪ 'pali we 'bɪgu, ɔ nɛɛ: «-We ɪn cɛɪa, cɛɪda we tua.»

²³ Da 'slɔja kulɔa -Zezu su -gu la, 'ɪn wa yia ɔ 'wɔplali dlɪli. Wa dlɪli we 'wɔ la -mɪnua, 'slɔjayu -mɔɔ -ka -mɪ, -mɔɔ ka -mɔɔ -nɔ. 'ɪn wa yi 'yaa ɔ -banaa zɔbana -zɔnɔ 'wubhu. Nɪ, we -bana mɪ luada 'naa kibhe -bhɪo nya, we 'bhu -blɪ -yɔ we 'ka bhu -yɔ nyɪ. We 'nɪ pɪpɛda -mɪ.

²⁴ Wa nɛɛ wa 'dɛkpua nyɪdɪ: «-A 'na ylɪlɪ we -bana -zɔnɔ -nɪ, nɪ, -a 'pa -nɪgbɪ, 'ɪn -ɔ ka -nɔ -yɔ we -ka -tu nɪ, -mɔɔ 'ka we 'wubhu.»

Nɪ, 'sa -we mɪa -Lagɔsɛbhɛ 'wɔ cɛɪda 'kaa sa 'plɪ. We nɛɛ:

«Wa ka na 'wɔplali dlɪli wa 'dɛkpua nyɪdɪ.

'ɪn wa yia -nɪgbɪ 'pa,
-ɔ yia na -bana 'bhaa,
wa 'ka ɔ yɪbhɛɪ.»

Nɪ, -we 'slɔja nua lɛ, mu mɪa dɛ.

²⁵ -Zugba -Zezuu 'nyaa klaa, k 'nyaa bhoklaa klaa, Klopasu 'njan Malii klaa, we -y Magidala -njan Malii mi -bha wee *su kwesi. ²⁶ Nu, 'un -Zezu yia k 'nyaa -yoyi. K 'bunchoy yabhlo -k ka ze k -kalta, -m k mi k 'nyaa kwesi. 'In k nee: «'Maa, amaa yu nu.» ²⁷ We 'bigu, k nee 'bunchoy -ylae: «-Na 'nyaa nu.» Tson, we 'bhu -bha 'wu, 'un k 'bunchoy yia k, k 'd'ee -gbe belu.

-Zezuu tltlie

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49)

²⁸ We 'bigu, -Zezu -yi -sleen we 'ji nu, -lu weee ka gba. 'In -we mia celuda -Lagosebhe 'wu, we 'ka lenu 'gbu, k nee: «In 'ka 'ma.»

²⁹ Wee da mia, kal nu nyida mi -bha. Wa faa -fuu wee kal nu lu, wa biza we suu † 'yliya 'wu, 'un wa yia we -Zezuu nwe -yoyi belu. ³⁰ Nu, k 'maa wee kal nu nu, we 'bigu, k nee: «We ka bhia!» K -laa 'wlu zc tson, 'un k yia tli.

³¹ Nu, 'yli -we nya wa mnazia wa 'de la wa Nyapeyli 'gbu, wee yli -wa. Wee *Nyapeyli mia, 'yli -zochu 'debhie -wa. We 'd'ee 'gbu Zuifu 'nu 'yibha nu, 'kwie -tu su -gu wee Nyapeyli nya. We 'gbu wa 'yugalnya yia Pilatu 'yoo -zlala mni, wa 'ka waa nyuma bhu 'kate, 'un wa 'ka wa 'kwie su -gu -sa. ³² Tson, wee da wa kulua waa nyuma su -gu la, 'un 'sluja yia -m mni. Wa nymia -m ni, 'un wa yia waa nyuma sc 'k lu mia -Zezu kwesi be. Wa 'kate yabhlo bhunya, 'bhie, wa yia 'snoch -nu 'kate.

³³ Wa nymia -Zezu -yoyi la, 'un wa yia we -yoyi nu, k ka tli, we 'd'ee 'gbu wa 'nu k bhunya 'kate. ³⁴ Nu, 'un 'slujayu yabhlo yia -Zezuu gbac zc tnu k 'li nya. -Bha -bhlok-pade 'pku -yoyi 'nyu 'tlaa k 'wu. ³⁵ Nyume -k mia -bha we zli, 'un -we 'plia, -k 'yia we -yoyi, -m -m -wa we daynyoyi. Nu, wee gbunya nu k gbaa, 'un a 'ka 'ya we dli -gu zu. K gbudayweli mi gbuzochu nya, 'un k -yi we 'ji nu, -we k gbaa gbuzochu -wa.

³⁶ -We weee mia de 'plia, 'un -we mia celuda -Lagosebhe 'wu, we 'ka lenu. We nee: «Wa 'na 'ka k 'kua yabhlog-boc 'kate.» ³⁷ 'In wee 'sebhe kibhe yabhlo nee: «In, ylaa wa yia -k ka gbac -zc wa tnu.»

³⁸ Nu, nyume yabhlo wa laa *-Zezefu, Alimateyu -wa, k mi -Zezuu 'bunchoy yabhlo nya zizewiemu. -We ka gbu -wa, k mi Zuifu 'yugalnya scda. K nyume ni mia Pilatu 'yoo -zlala k 'ka -Zezuu 'kwie 'wubhu. 'In Pilatu yia we -yoyi. Tson, -Zezefu yia lu nu, 'un k yia -Zezuu 'kwie 'wubhu. ³⁹ Nyume yabhlo wa laa 'Nikodemu, -m k yi 'yaa k 'bu mni. Nu, nyume -k mia zlime -Zezu 'yia sab, k -wa. K mia mni, k -yoyi -lasik k b k b -nu 'sc, 'un wa yia mni. 'Mu wa laa *milu -yoyi alustu. We 'wuwulue mneni we 'ka kilo glu -bhlo 'ya kugbua nyini. ⁴⁰ -Zezefu -yoyi 'Nikodemu yia -Zezuu 'kwie 'wubhu. 'In wa yia k 'naapnya -we wa slua wee b k b -lasik -gu, -yoyi labibeli. Nu, 'sa Zuifu mnazia 'kwie -yoyi, 'bhie wa faa we gbawla 'wu.

⁴¹ Da wa kulua -Zezu *su -gu la, su -kpa mi -bha. Wee su -kpa, 'bhuka -lolu, -we 'wu wa 'na -sl 'kwie yabhlog-boc fa, we mi -bha. ⁴² Nu, 'yli -we nya Zuifu mnazia wa 'de la wa Nyapeyli 'gbu, wee yli -waa 'gbu,

† Wee su mia de, *isopusu -wa.

'un wee 'bhuka cipa -bhaa 'gbu, wa yia -Zezuu 'kwie -m fa.

-Zezu 'nu gbawla 'wu -mi

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

20 Nu, 'yli 'pli -bhlo, we 'snoch zligu, dimasu nya, da zli 'na -sl ladolu, 'un Magidala -njan Malii yia gbawla -gu mni. Nu, wa ka zlime we kla tukpa -boklo 'kadu nya, 'un Malii -tala -bha nu, k 'nu wee tukpa -yoyi we nwe. ² Tson, 'un k -yoyi -gwagwle yia Simo Pieli -yoyi 'bunchoy yabhlo, -k ka ze -Zezu -kalta, 'di kwa. K nee wa -ylae: «Wa ka -amlaa -Kanyoyi gbawla 'wusa, 'un da wa zua k, -a 'nu -bha da -yi.»

³ Pieli -yoyi k -Zezuu 'bunchoy yabhlo nu -sca 'wu, 'un wa yia wee gbawla -gu mni. ⁴ -Gwagwle nya wa 'desobhie mia -m mni. 'In k 'bunchoy -m -gwagwle -zi Pieli. M k nymia -m tla. ⁵ K kwlia 'wu, 'un k yia 'naapnya -yoyi -bha lasluda, nu, k 'nu -m pla. ⁶ Simo Pieli yia k 'bu, k nymia, k plaa gbawla nukple, 'un k yia -m 'naapnya -yoyi, -bha lasluda. ⁷ K ka 'ya 'naa -we wa gbunya -Zezuu 'wlu -yoyi. Nu, wee 'naap 'nu we -lima glaa -mi, we mi gluda we 'd'ee saa da -putu.

⁸ -Mu 'bigu, 'bunchoy -k nymia tla, k yi 'yaa gbawla nukple pla. K 'yia we -yoyi, 'un k yia dli zu. ⁹ (Nu, -we mia -Lagosebhe 'wu celuda, wa 'nu -sl we 'wulanu: nu, 'wu -Zezu yia -sca tltlunya glaa.)

-Zezu 'tala Malii 'klu

(Mk 16.9-11)

¹⁰ Tson, 'bunchoy sobhie yia -budunwee lubhiti. ¹¹ Nu, Malii mi -bha gbawla kwesi -zugba k wi. K mi wida, 'un k yia 'wukwli k 'ka gbawla nukple 'yilabhu. ¹² 'In k yia -m 'anzu 'sc -yoyi ladta da wa palta -Zezuu 'kwie la. Yabhlo mi k 'wlu 'bigu, 'un yabhlo mia k bhunya 'bigu. 'Wuplalu 'pupa mia we 'wu. ¹³ Nu, 'un wee 'anzu yia Malii laybha. We nee: «Bhok, lee -lu wili aun a?»

K nee we -yia: «Wa ka na -Kanyoyi -bha lasali, 'un da wa zua k, 'un 'nu -bha da -yi.» ¹⁴ K mi -we mia de gbada, k 'bhiti la, 'un k yia -Zezu -yoyi, k 'nu we 'jiyibheli nu, -Zezu -wa.

¹⁵ 'In -Zezu yia k laybha: «Bhok, lee -lu ka 'gbu a wia? Nyoc a noch 'yilibu?»

Malii dli 'wu nu, su -kpa lubhonoyi -wa. Tson, k nee k -ylae: «-Na zukpa -wa, we -ka nu, -mi 'bhu k 'kwie 'wu, gba 'mi -yia da -un zua k, 'un 'ka k 'bumnu.»

¹⁶ -Zezu nee k -ylae: «Malii!»

Malii 'bhiti k gbegbe la, 'un k nee k -yia zuifuweli 'wue: «Wlaboni!» We ji -wa: «-Slolunoyi.»

¹⁷ K nee k -yia: «A 'na kpali 'mi la -nu, 'un 'nu -sl Didee -gbe mni 'gbu. Nu, a mni a 'ka na bhelia -yia gbae: na Dide, -k mia amlaa Dide nya, na -Lag, -k mi 'yaa amlaa -Lag nya, k -gbe na mni.»

¹⁸ Tson, 'un Magidala -njan Malii yia -Zezuu 'bunchoy -gbe mni, 'un k nee wa -ylae: «In ka -amlaa -Kanyoyi 'yu!» 'In k yia -we -Zezu gbaa k -yia, we 'di wa -salu.

-Zezu 'tlala k 'bunchnya 'klu
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ Wee 'yil -bhlokpadee jibheza, 'bunchnya yia 'wlugbeli -budu zc. Nu, wa ka -buduu klolo -gbali, wa m' Zuifuu 'yugalunya scdaa 'gbu. 'In -Zezu yia wa glaa yi. C 'yilgbe wa nyidi, 'in c nEE wa -ylae: «-Lagc 'nye aIn 'wututue -dlc!» ²⁰ C bhia we gbagbie, 'in c yia c -kwite wa 'kluslolu, we -yc c gbaci zc. Wa 'yia Nyumaa -Kanyo -yc, 'in wa yia 'muna li.

²¹ C nEE wa -yla -zakpa 'soknu nyae: «-Lagc 'nye aIn 'wututue -dlc! Nu, sa Dide tiea 'm, 'sa -bhlokpade na tiea aIn.» ²² Wee welynua nu 'b'gu, c 'paa wa -p'pe -gu, 'in c nEE wa -yla: «Zuzu 'Pupa -m' amiaa -nu nya. ²³ A -ka nyumaa gbunyuu 'wuti nu, 'in we 'gba bhua wa 'wlu. Nu, a 'nu nyumaa gbunyuu 'wuti nu, 'in we tua wa 'wlu.»

-Zezu -yc Toma

²⁴ Da -Zezu yia wee -budu zc, -zugba c 'bunchnya kug-bua le 'sc glaa yabhlo wa laa Toma (-c ka 'hnu -ycg-balun -wa -Zluya), c 'nu -bha -m. ²⁵ Toun, 'bunchnyaa pnu nEE c -yla: «-A ka -amiaa -Kanyo 'y.»

Nu, Toma nEE wa -ylae: «We -ka nu, 'in 'nu poendee 'bi 'yil c -kwite, 'in 'in 'nu we 'bi 'wu na -kwitaya fa, 'in 'in 'nu c gbaci zc na sc fa nu, 'in 'na 'ka we dli -gu zu.»

²⁶ L'kw'wlu 'pli -bhlo, 'in -Zezuu 'bunchnya yi 'yaa 'wlugbeli -budu zc. Nu, Toma m' -bha. Wa ka -buduu klolonya -gbali, 'in -Zezu yia wa glaa yi. C nEE wa -yla: «-Lagc 'nye aIn 'wututue -dlc!» ²⁷ 'In c nEE Toma -ylae: «Di da -na -kwitaya, 'in yla da na -kwite: belida -na sc, 'in fa we na gbaci zc. 'Bhu dli'lulue 'bi, 'in -in 'ka dli zu!»

²⁸ Toma nEE c -ylae: «Na -Kanyo, na -Lagc!»

²⁹ -Zezu nEE c -yla: «-In ka 'm' 'yil, we 'gbu -na zua dli, we 'nu muu? -Wa 'nia 'm' 'yil, 'in wa zua dli, 'wututue -dlc m' -maa -nu nya.»

Wee 'sebhEE wlu nu

³⁰ -Zezu ka gwedigbunya t'luua -zlo lenu c 'bunchnyaa 'yibadi, nu, -muu 'nu celida -m' 'sebhEE nu 'wu. ³¹ Nu, -we -nya mia da celida nu, -bha we mia a 'ka dli zu nu, -Zezu -wa -Lagc -Bhasanyo -yc -Lagc Yu. 'In, a -ka c dli -gu zu, a 'ka 'yilyogagie 'yil c 'hnu nya.

-Zezu 'tlala k 'bunchnya 'klu Tibeliadnyu kwesi

21 -Muu 'b'gu, 'in -Zezu yi 'yaa c 'de c 'bunchnya 'kluslolu Tibeliadnyu kwesi. Sa we 'pla mu nu: ² Simc Pielu klaa, Toma (-c wa laa -Zluya) klaa, Natanael (Galilee Kanagbe 'wu yu) klaa, Zebedee 'yua klaa, we -yc -Zezuu 'bunchnya -putu 'sc m' -bha. ³ Simc Pielu nEE wa -yla: «'Nyu na mnia -dca.» Wa nEE c -ylae: «-Amia m' 'ya yida -a -yc -m' 'sc 'ka mni.» Wa mnia, 'in wa yia 'glu 'wubho. Nu, sabo weee 'pla nu, wa 'nu zibhi yabhlog-bcc 'bha.

⁴ Zil bhlia zlzilue, -zugba -Zezu m' -bha wee 'nyuu hwe -yc. Nu, c 'bunchnya 'nu we 'jyibheli nu, mc -wa. ⁵ C nEE wa -ylae: «In! Nyimesia, a 'nu zibhi 'bha -nyaa?»

Wa 'palia we 'b'gu, wa nEE: «In, -a 'nu zibhi yabhlog-bcc 'yil!»

⁶ C nEE wa -yla: «A viteli 'sowli amiaa 'gluu lilisc'lu, 'yia a yia.» Wa vitelia 'sowli, toun, zibhii -zlo -we wa 'bhaa, we 'wuzuloo 'gbu, wa 'nu 'masleen 'sowli 'nyu lu -saste mneni.

⁷ 'Bunchnyo -c ka ze -Zezu -kalta nEE Pielu -yla: «-Amiaa -Kanyo -wa!» Simc Pielu 'nua «-Amiaa -Kanyo -wa!» toun, 'in c yia c -banaa -gubana 'wupla, nu, c ka we 'wusaa 'gbu, 'in c yia 'nyu lu -bho. ⁸ 'In 'bunchnyaa pnu -yc 'glu yia yi, -zugba 'sowli mia yeda zibhi nya, wa gbize we 'wu. Nu, wa 'nu yaa 'nyuu hwe -yc latlulu, sa 'bhisa 'metli glu gbu sisalta wa -yc. ⁹ Wa 'taa -gogc -gu, 'in wa yia -bha -kapu 'yil. Zibhi m' 'yil, 'in 'floo mia -bha.

¹⁰ -Zezu nEE wa -yla: «Zibhi -we a 'bhaa da nu, a -yc we t'luu yi.»

¹¹ Simc Pielu -gblaa 'glu 'wu toun, 'in c yia 'sowli 'wug-bize dudu. We m' yeda zibhi 'kadu nya, we hwe nyini zibhi glu gbeso 'ya kugbua le ta (153). Nu, wee zibhi -zu 'wu, 'in wee sowli'i yla. ¹² -Zezu nEE wa -yla: «A yi a 'ka li!» Waa 'bunchnya glaa nyime yabhlog-bcc 'nu hwe -ka c 'ka c laylbhae: «Nyc -in -mia?» Wa -yi we 'ji nu, Nyumaa -Kanyo -wa. ¹³ -Zezu bea wa kwesi, c 'bhua 'floo 'wu, c dlilia we wa 'wula, 'in c yia wa zibhi 'nye. ¹⁴ Nu, -Zezu -sca t'litlunya glaa 'wu, c 'dee slolue c 'bunchnya -yaa -zakpa tanu mia de.

¹⁵ Wa bhia lillie, -Zezu nEE Simc Pielu -yla: «Zaaan 'yu 'Simc, 'lee, -in -kalt na ze we -zi waa?»

C nEE c -yla: «In, na -Kanyo, -in -yi we 'ji nu, in -kalt na ze.»

-Mcc nEE c -ylae: «'Nye na bhlabhleyua.»

¹⁶ C nEE c -yla -zakpa 'soknu nyae: «Zaaan 'yu 'Simc, 'lee, -in -kalt na zee?»

-Mcc nEE c -yla: «In, na -Kanyo, -in -yi we 'ji nu, in -kalt -na ze.»

-Zezu nEE c -ylae: «-Ze na bhlabhlee 'yilyozonyo.»

¹⁷ 'In c yia c laylbha -zakpa tanu nyae: «Zaaan 'yu 'Simc, 'lee, -in -kalt na zee?»

Pielu -gu yia 'wu -tu -koun, nu, c ka c laylbha -zakpa ta: «'Lee, -m, -in -kalt na zee?» We 'gbu, c nEE c -ylae: «Na -Kanyo, -in -yi -lu weee 'ji: -in -yi we 'ji nu, in -kalt -na ze.»

-Zezu nEE c -yla: «'Nye na bhlabhle. ¹⁸ In nEE -m' -yla gbuzoknu sa nu, da -in mia nyimesbyu nya nu, -na de gbaa -na -cesli, 'in -na mnia mc -in 'y'lbhaa. Nu, -in -ka gc nu, -na sc -na yia 'wubhua, 'in nyuma -putu yia -na -cesli -gbaa, 'in wa kwaa -m' da -in 'nia 'y'lbha.» ¹⁹ (-We -Zezu gbaa de nu, sa Pielu 'kaa tli, 'in c 'kaa -Lagc 'hnu -mnu c -t'lit'le 'wu, 'mu c mia -sloluda.) 'Bhie, -Zezu nEE Pielu -ylae: «'Yi 'm' 'bi.»

²⁰ Pielu 'bhitia la, 'in c yia wa 'l'uu -gbeln 'bunchnyo -c ka ze -Zezu -kalta -ycyil wa 'biyida. (Nyime -c, wa mia zlume lida, -c pula -Zezuu gbegebelu 'wu, 'in c yia c laylbha nu, nyc 'ka c wla nu, mc -wa.) ²¹ Pielu 'yia cc 'bunchnyo -yc, 'in c yia -Zezu laylbhae: «'In -mcc mia da na?»

²² -Zezu nεε ƙ -yλαε: «ln -ka 'yιbha nu, ƙ -tu -bha, 'in in 'ka lu yi nu, 'lee, lεε -lu -muu 'ka -mi nunua? -Mi, ƙ 'mi 'bi!» ²³ Tƙuƙ, 'in we 'di yia 'mni 'bιƙɔnya glaa nu, ƙ 'bιƙɔny ƙ -mƙu 'na 'ka tli. Nu, -Zezu 'ni gbaε: «Ƙ 'na 'ka tli.» Nu, ƙ nεε: «ln -ka 'yιbha nu, ƙ -tu -bha, 'in in 'ka lu yi nu, 'lee, lεε -lu -muu 'ka -mi nunua?»

²⁴ Nu, ƙ ƙ 'bιƙɔny ƙ -bhlokpade -wa we dayiny, 'in mƙ cεla we. -A -yi we 'ji nu, -we ƙ gbaa, gbuzƙu -wa.

²⁵ -Zezu ka gbuu -zloo tɔɔa lεnu. Nu, sa we 'pla, we -ka 'sa wa cεli we -bhlo -bhlo nu, we 'wuzuloo 'gbu, wee 'sebhɛnya 'na 'ka yaa dudu weεε -gu mneni.

Lenugbunya

'Sεbhεε 'sɔnu -we Luki cεla, mu -wa. Sa tia *-legliznyaa gbu dia gwe, 'mu we gbaa -aun -yla. Nyuma 'sɔɔ -gugbu we gbaa -aun -yla tenyi tenyii: Pieli -yɔ *Pɔlu. Gbu ta wee 'sεbhε ni slolua -aun: -we tia -Lagɔnyuma zua dli -gu, sa *Zuifu 'nla wee gbu -yɔɔwɔnu, we -yɔ -we Wɔmu -nyuma nua -Lagɔnyuma 'wluo.

-Zezu nεε, ɔ 'ka -Lagɔɔ Zuzu 'Pupa yoo 'pa

1 Na bheli Teofili, -na fuu! Na 'sεbhε tianu 'wu, -we weee -Zezu nua lε, 'un ɔ -slolua, we 'ka we gwedi-da 'bhu, we 'ka ɔ yalɔmɔbhla yli, un ka we cεlɔ. ² Nyuma -wa ɔ -saa -bha ɔ tietienya nya ɔ 'kaa yali mɔ, -we ɔ gbaa wa -yla Zuzu 'Pupaa 'tite nya, mu ni. ³ -Zezu tlia, we 'bɔgu, ɔ yia ɔ 'dε ɔ tietienya 'kluslolu -zakpa duun, wa we slolue nya nu, ɔ 'ni tli, ɔ -ga 'yliyɔ. ɔ li 'yli glu 'sɔ, -zugba ɔ tlali wa 'klu, ɔ gba *-Lagɔɔ nyumaa 'wlulapɔlgbu wa -yla.

⁴ 'Yli yabhlo nya, -Zezu -yɔ ɔ tietienya 'sɔ mi lida, 'un ɔ nεε wa -ylaε: «A 'na 'bhulu *-Zeluzalemugbe nukple -ni. -We Dide gbaa ɔ 'ka aun yoo 'pa, -we ka gbu un gbaa zɔmε aun -yla, a wu we. ⁵ Nu, *Zaan -mɔɔ ka nyuma batizee 'nyu nya, -bha -tu 'wu -sε, 'un -Lagɔ 'ka aun batizee Zuzu 'Pupa nya.»

Da -Zezu mɔa yali

⁶ -Muɔ 'bɔgu, -wa gbelia 'wlu -Zezu kwesi, wa yia ɔ layɔbha, wa nεε ɔ -ylaε: «-Amɔaa -Kanyɔ, wee bhla -mɔni nya, -na yia *Izlaelnyuma wa duduu 'wlulapɔle yoo 'nyεa lu yɔ?»

⁷ -Zezu yia we 'bɔgɔpali wa -ylaε: «We bhla -yɔ we yli mɔa ni, we 'ni amɔanɔu gbu. Na Dide ka we zu. 'un ɔ 'dεbhlogbɔɔ mnenia ɔ 'ka we lεnu ɔ 'dεε se nya. ⁸ Nu, amɔa yia 'tite 'yɔ, Zuzu 'Pupa yia aun -gu lasibhli, 'un a zεa na gbudayɔnya -Zeluzalemugbe nukple, Zudee -yɔ Samalii -dudu -gu, 'un we 'ka duduu bhɔlɔluda nyini.»

⁹ Da ɔ bhla wee gbunya -mɔni gbagbε, 'un -Lagɔ yia ɔ 'wubhu yali, -zugba ɔ tietienya mi ɔ 'bi ylada sa tenyii. -Muɔ 'bɔgu, yalɔpupa yia ɔ 'wuzize. Wa'a 'yɔ 'maslεn ɔ -yɔ. ¹⁰ Da -Zezu mɔa -mɔ 'yɔ bεda, 'un ɔ tietienya mɔa ɔ 'bɔtalida yali, -bha -bhlokpade, nukpasia sɔ kaa -bana 'pupa 'wu, 'tlalia wa 'klu. ¹¹ -Maa nεε wa -ylaε: «Galilee -nyuma, -bhade a 'yɔligbea, -zugba a yia yali yɔ, lεε ka 'gbua? ɔɔ -Zezu, -Lagɔ ka ɔ 'wubhu aun glaa, ɔ ka yali mɔni. Sa a 'yɔ da ɔ mɔnida yali, 'sa -bhlokpade ɔ yia luyia.»

¹² Tɔun, -Zezu tietienya 'bhua -gɔgɔ wa laa *Olivusunyaa -gɔgɔ 'wlu, 'un wa yia -Zeluzalemɔ lumni. Wee -gɔgɔ mi -Zeluzalemɔ kwesi, we 'dε 'sɔ nyɔdi ka sa kilo -bhloo -kpua nyini. ¹³ Wa plaa -Zeluzalemɔ ni, 'un wa yia komi yabhlo, -we mɔa -budu 'wlu ɔ mɔni. -Mɔ wa dɔla la -benyi. Pieli klaa, *Zaan klaa, *Zake -yɔ Andlee klaa,

Filipu -yɔ Toma klaa, Batlemii -yɔ Matie klaa, Alfεee 'yu 'Zake klaa, 'Simɔ *Zelɔtu -yɔ 'Zakee 'yu Zudasɔ klaa, -maa mi 'ya wee -budu ɔɔ. ¹⁴ Wamla klaa, 'ɔwɔni klaa, -Zezuu 'nyaa Malii -yɔ -Zezuu bhelia klaa, 'zɔlabhue ɔɔ wa 'dε weee gbelia 'wlu, 'un wa bhuhhoea -Lagɔ dli -bhlogbɔɔ nya dabudu.

Matiasɔ wa -saa -bha Zudasɔ 'bɔgu

¹⁵ 'Yli yabhlo nya, -Lagɔbhelia gbelia 'wlu, wa mneni wa 'ka nyumaa glu gbelibhlo nyini. Pieli -sɔa 'wu, ɔ 'yɔligbea wa nyɔdi, 'un ɔ nεε wa -ylaε: ¹⁶ «Na bhelia, wεlɔ -we Zuzu 'Pupa gbaa 'cun, 'un wa cεla *-Lagɔsεbhε 'wu, we mi nu, we nu lε. Zuzu 'Pupa ka Zudasɔ gbu gba nyumaa 'wlulapɔlɔnyɔ *-Davidu ɔwε nya 'cun. Nyuma -wa kpaa -Zezu, ɔɔ Zudasɔ -gala wa 'yu. ¹⁷ Zudasɔ mi zɔmε -amɔaa lunyume yabhlo nya. Tietie -lubho -a nua, ɔ yia ɔ -nu 'yɔ.» (¹⁸ 'Gwεzi wa 'penta ɔ, ɔ gbonyuuu 'gbu, 'un ɔ yia we kpaa yabhlo 'wuzɔlu, 'un ɔ yia ɔ 'dε 'bha. ɔ 'sibhli -wlu, ɔ nukpla yia ɔwani, 'un ɔ 'mɔni weee yia 'pipee 'mni. ¹⁹ -Zeluzalemɔ -nyuma weee yia we 'nu. We 'gbu, wa yia wee kpaa 'ɔni zu wa wεlɔ 'wu, «Akeldama.» We ji -wa «'Pɔɔn -Kpaa.»)

²⁰ «Nu, we mi Luusebhε 'wu cεldaε:

ɔɔ -budu -tu klo nya,

nyume yabhlogbɔɔ 'na -dɔlɔ we ɔɔ la -ni.»

'un we mi 'ya cεldaε:

ɔɔ «Nyume -putu nu ɔ 'bɔgu lubho.»

²¹ We 'gbu, nyume yabhlo -bho -aun glaa, 'un sa Nyumaa -Kanyɔ -Zezu -sɔa 'wu tlɔtlɔ lu, -a -yɔ ɔ 'sɔ 'ka we dayɔnya -zε. Nyuma -wa -yɔ -aun 'sɔ nɔa, -zugba -amɔaa -Kanyɔ -Zezu -yɔ -aun 'sɔ mi dudu weee -gu 'plɔlɔda, ɔɔ nyume -zε wa lunyume yabhlo, ²² 'yli -we nya Zaan batizea -Zezu, we 'bhu we -yɔ, 'un we 'ka -Zezuu yali -mɔni bhla yli.»

²³ 'un wa yia nyuma 'sɔ wla: Matiasɔ -yɔ *-Zεzεfu wa laa Balsabasɔ, 'un wa la 'yaa Zutusu. ²⁴ 'Bhie, 'un wa 'dε weee yia -Lagɔ bhuhhoe dabudu, wa nεε: «Jεitapε, -mi -yia nyuma weee dli, waa nyuma sɔ ni glaa, ɔ -un -saa -bha, -un -slolu ɔ -aun 'klu, ²⁵ ɔ 'ka *tietienyɔ -zε Zudasɔ 'bɔgu. 'un lubho -we -mɔɔ 'tidea 'yi, ɔ 'ka we nu. Nu, 'bi -we ka 'klu Zudasɔ kaa, 'un ɔ yia -muɔ -gu mɔni.»

²⁶ -Muɔ 'bɔgu, wa yia -nɔgbɔ 'pa, we yia Matiasɔ -gu bhili. 'un ɔ yia -Zezuu tietienya kugbua lε -bhlo glaa -bho.

-Lago 'paa ɔ Zuzu 'Pupa yoo

2 *Pantkɔtuu 'yɪ nɪnɪa nɪ, 'ɪn -Lagɔnyɪma weee yia 'wɪlɪgbeli da yabhlo. 2 Tɔn, -jiji yabhlo yia yalt gba. We 'wɪlɪ sa -pɪpɛ 'kadu -we mɪ 'plɪda, 'ɪn we yia -budu -we ka ɔ wa -dɪa la ye weee. 3 -Bha -bhlokpadɛ, -we wa 'yɪa -yɔ, we 'wɪlɪ sa -kosuu mɔnya. We 'bhɪbh-lua -yɔ, 'ɪn we yia wa -gu ladɪ -bhlo -bhlo. 4 'ɪn Zuzu 'Pu-pa yia wa ye. Wa yia wɛɪ -putunya gbagbɛ bhli. Sa Zuzu zua we wa ɲwɛɛ, 'sa wa gbaa we.

5 Nu, Zuifu -wa zua -bha -Lago, -wa 'bhua dudu weee -gu, -Zeluzalɛmu wa -dɪa la. 6 -Jiji -we gbaa yalt da wa 'nua we, wa -zlo -yɔ -gwagwɛ yia -mɔ 'wɪlɪgbelia mɪ, -we nua lɛ, wa 'ka we 'yɪ. Wa nɪnɪa -mɔ, we ka wa ɲwɛ-gaga -subhalt. -We ka gbu -wa, -Lagɔnyɪma mɪ wa wɛɪ gbada -bhlo -bhlo, -zugba wa nu we. 7 We ka wa -luɛɪ, 'ɪn wa yia -folu. 'ɪn wa nɛɛ: «Aya, -mɪ 'nɪ -slɔ gbuzɔnɔ! Nyɪma -wa mɪa dɛ -amɪaa wɛɪ gbada -nya, wa 'nɪ Galilee -nyɪmaa? 8 Sa we nu, 'ɪn wa gba -amɪaa wɛɪ -bhlo -bhlo, -zugba -a nu wea? 9 -Aɪn glaa, nyɪma -tɔɪa mɪ Paati -nyɪma nya, tɔɪa mɪa Medi -yɔ Elamu -nyɪma nya. 'ɪn tɔɪa bhua Mezopotami, Zudee -yɔ Kapadɔsu -dudu -gu, Pɔɔn -yɔ -Azii -dudu -gu, 10 Flizii -yɔ Panfilii, Eziputu -dudu -gu, we -yɔ Silɛnɪgbɛ 'wɪ Libii -dudu -gu. Nyɪma -tɔɪa 'bhua *Wɔmɪ, 11 Zuifu -yɔ nyɪma -wa zua Zuifu -Lago dɪ -gu. Klɛɪ -nyɪma -yɔ Alabunya mɪ -bha, 'ɪn -zugba -a nu -Lago ɪnugbu 'kadɪ wa ɲwɛɛ -amɪaa 'dɛɛ wɛɪ 'wɪ!» 12 We ka wa -luɛɪ. Sa wa 'kaa 'wɪlɪkɔn lapupalɪ, 'sa 'nɪ -mɪ. 'ɪn wa nɛɛ wa 'dɛkpua nyɪdɛ: «Sa -mɪ 'ji mɪa?»

13 'ɪn nyɪma tɔɪa yia wa glapalɛ bhli, 'ɪn wa nɛɛ: «Nu wa lua 'wɪ, mu mɪa wa 'bhada!»

Pielɪ gbaa nyɪmaa -zlo -yɪa gbu

14 Pielɪ -yɔ tietienya kugbua lɛ -bhlo -sɔa 'wɪ, 'ɪn ɔ yia nyɪmaa -zlo -yɪa gbu -gbagbɛ bhli wɛɪ 'tɪtɛ nyɛ: «Amɪa Zuifu, 'ɪn amɪa weee dɪɪa -Zeluzalɛmu la, -we mɪa 'plɪda, a 'nu we 'wɪla. 'ɪn -we na yia gbaa, a pulu we yukwɪ 'nanuu. 15 Sa a pupalɪ dɛ we 'wɪlɪkɔn la, we 'nɪ 'sa -mɪ. Nu 'nɪ nyɪma nɪ 'bhada -mɪ, nu, zɪkpa -lɛɪ gbomnuanu 'wɪ -a mɪa da. 16 Nu, -we *-Lagɔgbuu -falpanyɔ -Zowɛɪ gbaa, mu mɪa -slɛɛn da ɪnuda. ɔ nɛɛ nu, -Lago nɛɛ:

17 «-We 'kaa ɪnu 'wɪbhɪlɔɪ -yɪlɪnyaa zɪ mu nɪ. Na Zuzu na yia nyɪma weee -gu lamnɛnɪa. Amɪaa nukpasɪyua -yɔ amɪaa 'ɲwɪnyua yia gbuu -falt 'paa.

Amɪaa nyimesɪa yia -lɪ -yɔyɪa wa 'yɪ 'wɪ, 'ɪn amɪaa nyɪsu 'ka 'yɪaanya yɪa.

18 Cɪn, wee 'yɪlɪnyaa -mɪnɪ nya, na Zuzu na yia na lubhonunya -yɔ na lubhonuɲwɪ -gu slua, 'ɪn wa 'ka gbuu -falt 'pa.

19 Gbu 'kadɪ na yia ɪnua yalt. 'ɪn ɪn 'ka gwɛɪgbu ɪnu dudu -gu. 'Pɔn klaa, -kosu klaa, gbeylo -yɪlukpa klaa, mu -wa.

20 Nikpise yia 'yɪ 'yɪlɪa 'wɪ kpa, 'ɪn 'cu 'ka zamanɪ nɛɛ 'pɔn.

-Mɪ 'bɪgu, 'bhie, Nyɪmaa -Kanyɔ yiyɪlɪ 'kadu ka 'ɲɪmɪa 'kaa yɪ.

21 'ɪn nyɔɔ nyɔɔ -ka Nyɪmaa -Kanyɔ 'ɲɪ la, -Lago 'ka ɔ gbu 'wusa.»

22 Pielɪ nɛɛ 'yɛ: «Izlaɛɪ nyɪma, -we na yia aɪn -yɪa gbaa, a pulu we yukwɪ: -Lago ka Nazaɛtyu -Zezuu 'tɪtɛ aɪn 'klɔslɔ. -Zezuu gbɛgbɛɪn -Lago nua ninee 'ɲɪ-palɪgbu klaa, gbu 'kadɪ klaa, we -yɔ gwɛɪgbu lɛ aɪn nyɪdɪ. Amɪaa 'dɛ -yɪ we 'ji. 23 Wa 'kaa aɪn -Zezu yoo 'nyɛ -Lago -yɪ we 'ji, 'ɪn ɔ dumagbu -wa, ɔ ka we 'wɪlɪkɔn lapupalɪ 'cɪn. A ka -Zezu 'bha, a ka ɔ gbunyuu -ɪnunya yoo 'nyɛ, 'ɪn wa yia ɔ *su -gu lakulɔ. 24 -Lago ka -Zezu 'wɪbhɪ tɪtɪ lɪ, 'ɪn ɔ yia ɔ tɪtɪlɛɛ sɪastɛɛ 'ɪllukpe -yɔdɪ, we se 'nɪ -mɪ, ɔ 'ka tɪtɪlɛɛ 'tɪtɛ ɔ -tu. 25 Nyɪmaa 'wɪ-lapɪlɪnyɔ -Davidɪ nɛɛ -Zezu daaɛ:

«Kɔmɪ na yɪa Nyɪmaa -Kanyɔ -yɔ na 'dɛ 'yɪ.

ɔ mɪ na lɪlɪsɔɪ, ɪn yɪ bhlii 'gbu.

26 We 'gbu, na dɪ 'wɪlɪ gumu,

'ɪn na ɲwɛɛ wɛɪ mɪ yɛda 'muna nya.

'ɪn na ku -ka tɪ, -zugba nyapɛda we mɪa:

na dɪ 'tɛ 'wɪ -Lago -gu.

27 Nu, na -kanyɔ, -ɪn 'na 'ka 'mɪ tɪtɪlɛɛ lutɪ tɪtɪlɪnyaa dudu -gu.

-ɪn 'na 'ka -na -mɔwɪlɪnyɔ 'yɪtɪdɛ

ɔ 'ka 'bhuka 'wɪ zɛnɪ.

28 -ɪn ka 'mɪ 'yɪyɔgagɛ -we 'nɪa bhɪlɔɪda -kaa 'yoo daslɔɪ.

ɪn -ka -mɪ 'yɪ -mɪ,

'muna -na yia 'mɪ yɛɪa.»

29 Pielɪ nɛɛ 'yɛ: «Na bhɛɪa, amɪaa zɪkpa -wa, a 'nyɛ 'mɪ 'yoo, ɪn 'ka -amɪaa dukpasa -Davidɪ -gugbu gba kpɛɛn kpɛɛn. ɔ ka tɪ, wa ka ɔ 'bhɪ. 'ɪn ɔ gbawɪa mɪ -zɛɛn yɪlɪ nya -aɪn nyɪdɪ. 30 Bhɪa -we nya, nyɪmaa 'wɪ-lapɪlɪnyɔ -Davidɪ -gaa 'yɪyɔ nɪ, ɔ mɪ -Lagɔgbuu -falpanyɔ nya. 'ɪn ɔ -yɪ we 'ji, -Lago ka ɔ -yɪa bɪ: nu, ɔ 'yuoyu -kpɔ yia ɔ 'ɲɪmɪnɪbɪ 'wɪbhua. 31 Nyɪmaa 'wɪlɪlapɪlɪnyɔ -Davidɪ ka we -yɔyɪ -mɔ 'yugbɛɪn nu, *Klɪsɪ, -Lago -Bhasanyɔ yia 'wɪsɔa tɪtɪlɛɛ lɪ. We 'gbu, ɔ nɛɛ nu, -Lago 'nɪa ɔ tɪtɪlɪnyaa dudu -gu 'wɪbanɪa yɪ. 'ɪn ɔ ku 'na 'ka zɛn gbawɪa nukplɛ. 32 ɔ -Zezu, -ɔ ka gbu ɪn mɪa da gbada, -Lago ka ɔ 'wɪbhɪ tɪtɪlɛɛ lɪ, -amɪa -mama mɪa da, -a 'dɛ weee mɪ we -bhayɪnya nya. 33 -Lago ka ɔ 'wɪbhɪ ɔ lɪlɪsɔɪ, 'ɪn ɔ yia Zuzu 'Pupa 'yɪ, -ɔ Dɪdɛ -Lago gbaa zɪmɛ ɔ 'ka yoo 'pa. 'ɪn ɔ yia ɔ Zuzu -aɪn -gu slɪ, 'mɪ a mɪa -yɔyɪda, 'ɪn 'mɪ a mɪa 'nɪda -slɛɛn. 34 Nu, nyɪmaa 'wɪlɪlapɪlɪnyɔ -Davidɪ 'nɪ cɪ yalt mɪ, 'ɪn ɔ nɛɛ ɔ 'dɛ nyɛ:

«Jɛɪtɪpɛ nɛɛ na -Kanyɔ -yɪaɛ:

«-ɪn -dɪ na lɪlɪsɔɪ la,

'ɪn ɪn 'ka -na tunyɪma -na bhɪ ɔ lapalɪ,

-ɪn 'ka wa -gu ɔ.»

36 «Izlaɛɪnyɪma weee yɪbhɛɪ we 'ji sazɔnɔ sa: nu, ɔ -Zezu a kulɔa su -gu la, 'mɔ -Lago nua Nyɪmaa -Kanyɔ -yɔ -Bhasanyɔ 'wɪ.»

³⁷ Da wa 'nua welnya -mɪnɪ, 'tɪn we yia wa dli kwɛzi bhabha. 'lɪn wa nɛɛ Piɛlɪ -yɔ tɪtɪɛnyɛ tɔlɔa -yɪaɛ: «Bhe-
lia, sa -a 'ka we nua?»

³⁸ Piɛlɪ nɛɛ wa -yɪaɛ: «A 'bhiti amɪaa dli, 'tɪn wa batizee a 'dɛ weee -bhlo -bhlo -Zezu Klisu 'ɛɛɛɛ nya. 'lɪn -Lagɔ 'ka amɪaa gbunyii 'wuti, 'tɪn ɔ 'ka ɔ Zuzu 'Pupa aɪn 'nyɛ, ɔ kwɛlu nya. ³⁹ Nu, -we -Lagɔ gbaa ɔ 'ka wɪa, we mɪ amɪa -yɔ amɪaa 'yuua -nu nya. We mɪ 'ya nyɪma -wa mɪa 'pɪpɪ -nu nya, we mɪ nyɪma weee -nu nya, -wa Jejitape, -amɪaa -Lagɔ 'kaa la.»

⁴⁰ Piɛlɪ ka wa -yɪa wɛlɪ tɔlɔa gba duun, ɔ 'ka wa lu, 'tɪn ɔ 'ka wa dli latemanu 'gbu. ɔ nɛɛ wa -yɪaɛ: «A ɛɛɛɛɛ 'pupuee gbu -yɔ, a vɪa mɔɔmɔɔɔɔ gwe.»

⁴¹ Wa glaa nyɪma duun yia Piɛlu wɛlɪ -yɔɛɛɛɛɛ, 'tɪn wa yia wa batizee. Wee 'yɪlɪ nya, nyɪma -wa 'nyɛa wa 'dɛ -Lagɔ yoo, wa yɪ sa nyɪmaa 'wlu kugbua lɛ gbu nyɪni (3.000), 'tɪn wa yia -Lagɔnyɪma 'ɔɪn -gubhɪlɪ.

-Lagɔnyɪmaa gbulɛnu ɔɔ

⁴² 'Kɔmɔɔ, wa pulɔa tɪtɪɛnyɛa gbu -slɔluwɛlɪ yukwɪlɪ, 'tɪn wa tua dabudu, bhelia -yɔ bhɔɔɔɔ 'bhisa. Dabudu wa lia, 'tɪn wa dia wa 'floo 'wu, 'tɪn wa bhuhhoea -Lagɔ dabudu. ⁴³ -Nyanɪgbɔ ka wa -kpɪlɪ -bhlo -bhlo, gbu 'kadɪ -yɔ gwɛdɪgbu -duunnya tɪtɪɛnyɛa mɪa lɛnɔdaa 'gbu. ⁴⁴ -Wa weee plaa -Lagɔ, we bhɪa dabho wa mɪa, 'tɪn dabudu wa -lu weee mɪa. ⁴⁵ Wa -kakali -yɔ wa zuzɔɔɔɔɔɔ wa paa pɛlu, 'tɪn wa dlɪlɪa we 'gwɛzi wa 'dɛkpɔa nyɪdɪ. Sa -mɔɔmɔ ka -yɔgbu -ka -mɪ, 'sa wa nyɛa -mɔɔ.

⁴⁶ 'Yɪlɪ weee nya, *-Lagɔɔɔɔɔ 'kadu ɔɔ wa gbelia 'wlu. 'lɪn wa lia ladɪdlɪfloo wa -budɔɔɔɔɔ dabudu, † 'tɪn wa lia wa 'sukwe 'mɔna -yɔ dli -dlɔɔɔɔ nya. ⁴⁷ -Lagɔɔɔɔɔ 'ɛɛɛɛɛ wa mɔnɔɔɔ, 'tɪn -zugba nyɪma weee -wa mɪa wee 'gbe nukplɛ, kwɪlɪ wa 'ɛɛɛɛɛ. 'lɪn 'yɪlɪ weee nya, Jejitape saa nyɪma gbu 'wu, 'tɪn ɔ pɪlɪa wa -Lagɔnyɪma -gu.

'Kukunɔyɔ yabhlo 'yɪa 'pupue

3 'Yɪlɪ yabhlo nya, -Lagɔ -bhuhhoe bhɪa bɛa, Piɛlɪ -yɔ Zaan 'sɔ yia dabudu -Lagɔɔɔɔɔ 'kadu ɔɔ mɪnɪ, wa 'ka -Lagɔ bhuhhoe jibheylɔɔ 'lɛlu tanu nya.

² -Lagɔɔɔɔɔ 'kaduɔɔ plɪlɪda wa laa Plɪlɪda -Zɔnu, we kwesi nukpasu yabhlo ɔ 'nyaa gwɪaɔ, -zugba ɔ mɪ 'ku-da, -bha ɔ dia la. 'Yɪlɪ weee nya, ɔ nyɪma -yɔ ɔ yia -bha, 'tɪn wa dia -bha ɔ la, ɔ 'ka nyɪma -wa plaa -Lagɔɔɔɔɔ 'kadu ɔɔ 'gwɛzi -zlɪlu 'gbu. ³ ɔ 'yɪa Piɛlɪ -yɔ Zaan 'sɔ plɪda -Lagɔɔɔɔɔ 'kadu ɔɔ, 'tɪn ɔ yia wa -lu -zlɪlu. ⁴ Piɛlɪ -yɔ Zaan 'sɔ 'bhiti la, wa yɪa ɔ tenyɪi, 'tɪn Piɛlɪ nɛɛ: «Yɪa -aɪn.» ⁵ 'lɪn ɔɔ nukpasu yia wa ylɪda -tu. ɔmɔ dli nu, -lu yabhlo wa yia ɔ 'nyɛa.

⁶ 'lɪn Piɛlɪ nɛɛ ɔ -yɪaɛ: «lɪn 'nɪ 'gwɛzi -ka, tɪn 'nɪ -can -ka. Nu, -we tɪn kaa, 'mɔ na yia -mɪ 'nyɛa: Nazalɛtyu -Zezu Klisu 'ɛɛɛɛɛ nya, -sɔ 'wu, nɔ!» ⁷ 'lɪn ɔ yia ɔ lilɪsɔ -yɔ kpɪlɪ, ɔ yia ɔ 'wubhu. -Bha -bhlokpɪdɛ, ɔ 'kukunɔɔɔ bhunya -yɔ we -kwɪkwɪlɪnya 'tɛmɪnɪa la. ⁸ ɔ -blɪ 'wu -bhlogbɔɔ, 'tɪn ɔ yia ɔ bhɪ 'sɔ -gu 'yɪlɪgbɛ, ɔ yia nɔɔɔɔ bhɪlɪ. 'lɪn ɔ -yɔ

wa 'sɔ yia -Lagɔɔɔɔɔ 'kadu ɔɔ plɪ, nɔɔɔɔɔ nya, 'wubluɔɔɔɔ nya, we -yɔ -Lagɔɔɔɔɔ 'ɛɛɛɛɛ -zɔɔɔɔɔ mɔnɔɔɔ nya. ⁹ 'lɪn nyɪma weee mɪa -bha, 'tɪn wa yia ɔ -yɔɔɔɔɔ nɔɔda, -zugba ɔ mɔnɔɔ -Lagɔɔɔɔɔ 'ɛɛɛɛɛ -zɔɔɔɔɔ. ¹⁰ Wa ka ɔɔ nukpasu yibheli. Mɔ -dia -benyɪ -Lagɔɔɔɔɔ 'kaduɔɔ Plɪlɪda -Zɔnu la, -zugba ɔ zɪa -lɪ. 'lɪn nyɪnɔɔ yia wa 'wuslo, 'tɪn we yia wa -lɔɔɔɔ, -we yɪa ɔɔ nukpasuu 'gbu.

Piɛlɪ gbaa nyɪma -yɪa gbu -Lagɔɔɔɔɔ 'kadu ɔɔ

¹¹ ɔɔ nyɪmɛ 'nɪ Piɛlɪ -yɔ Zaan 'bɪ 'bhuda -mɪ, 'tɪn nyɪma weee ɛɛɛɛɛɛɛ subhaa, -maa -yɔ gwagwɛ yia wa gbɛgbɛɪn mɪnɪ, -Lagɔɔɔɔɔ 'kaduɔɔ -kapue kaa bhɪ, wa lɪlɪa *Salomɔɔɔɔ 'ɛɛɛɛɛ, we ɔɔ. ¹² Da Piɛlɪ 'yɪa gbu -mɪnɪ -yɔ, 'tɪn ɔ nɛɛ nyɪmaa -zɪlɔ -yɪaɛ: «ɪzlɛɪɪɪ nyɪma, lɛɛ ka 'gbu nyɪmɛ -mɔɔɔɔ 'pupue subhɪlɪ aɪn ɛɛɛɛɛɛɛ? Lɛɛ ka 'gbu a yɪa -aɪn nɛɛ -amɪaa 'dɛɛ 'tɪtɛ -yɔ -amɪaa -Lagɔɔ -yɔɔɔɔɔɔɔɔ nya -a jɪpɛ ɔɔ nyɪmɛ -mɔɔɔɔ? ¹³ *Ablaamu, *ɪzakɪ -yɔ *Zakɔɔɔɔ -Lagɔ, -amɪaa dukpasu -Lagɔ ka ɔ lubhonɔɔɔɔ -Zezuu 'ɛɛɛɛɛ 'yɪlɪmɪnɪ. Amɪaa 'dɛ ka ɔ wɪa nyɪmaa 'wɪlɔɔɔɔɔɔɔ -yɪa, 'tɪn a yia ɔ kwɛɛɛ -sa Pilɪtɪ 'yu, -zugba -mɔɔɔ 'yɪbha yaa -mɔɔɔ 'ka ɔ 'yɪtɪdɛ. ¹⁴ A ka -Mɔɔɔɔɔɔɔɔɔ mɪa Nyɪmɛ Tɪklɪɪ nya kwɛɛɛ -sa, 'tɪn a nɛɛ Pi-lɪtɪ -yɪa, ɔ 'tɪdɛ nyɪmɛɔɔɔɔɔɔ 'yɪ aɪn -yɪa. ¹⁵ Sanɛɛ 'sa, a 'bhaa 'yɪlɪɔɔɔɔɔɔ -Kanyɔ. 'lɪn -Lagɔ ka ɔ 'wubhu tɪlɪlɪɔɔɔɔ glaa, -a mɪ we dayɔɔɔɔɔ nya. ¹⁶ Nyɪmɛ a yɪa dɛ -yɔ, 'tɪn a -yɪa, -Zezuu 'ɛɛɛɛɛ 'tɪtɛ -yɔ ɔ dli -guzuzue 'nyɛa ɔ latɛɔɔ. -Zezuu dli 'wuzuzue jɪpɛa ɔɔ nyɪmɛ -mɔɔɔ kɔɔɔɔ kɔɔɔɔ, sa a 'dɛ weee yɪa dɛ we -yɔ.

¹⁷ «'lɪn -slɛɛn, na bhelia, tɪn -yɪ we 'jɪ zuzɔɔɔɔ sa nu, a -yɔ amɪaa 'yugalɔɔɔɔ 'sɔ, gbu -we a nua lɛ -Zezuu gbɛgbɛɪn, a 'nɪ we 'wuyɪi 'gbu, a yia we lɛnu. ¹⁸ 'lɪn gbu -we -Lagɔ gbaa zɪmɛ ɔ gbuɔɔ -falɔpanya weee ɛɛɛɛɛ nya, ɔ ka 'sa we lɛnu. ɔ nɛɛ zɪmɛ nu, sɪa -Lagɔɔɔɔ -Bhasanyɔ yia. ¹⁹ 'lɪn nɛɛ, a 'bhiti amɪaa dli, a yɪ -Lagɔɔɔɔ -gbɛɪɪ, 'tɪn ɔ 'ka amɪaa gbunyɪi lamumɪnɪ. ²⁰ 'lɪn Jejitape 'ka aɪn nyapɛbh-la 'nyɛ, -pɪpɛ 'ka aɪn -yɔɔɔɔɔ. 'lɪn Klisu, -Lagɔ -saa -benyɪ -bha amɪaa -nu nya, ɔ 'ka ɔ aɪn yoo 'pa, mɔ -wa -Zezu. ²¹ We mɪ nu, yalɪ -Zezu Klisu yia -slɔ -tua, 'tɪn -lu weee lamnɔɔɔ bhɪla 'kaa nyɪni. Sa -Lagɔ gbaa we zɪmɛ, ɔ gbuɔɔ -falɔpanyaa -mɔɔɔɔɔ nuɔ ɛɛɛɛɛ nya, 'sa.

²² «'lɪn, *Moizɪ nɛɛ:

ɔɔ Jejitape ɔ -wa amɪaa -Lagɔ, mɔ yia aɪn glaa ɔ gbuɔɔ -falɔpanyɔ yabhlo -bha -saa, -amɪ 'bhisa. Amɪaa 'dɛɛ bheli yabhlo ɔ yia -zɛa. -We weee ɔ yia aɪn -yɪa gbaa, yukwɪlɪ a yia we pulɔa. ²³ Nyɔɔɔɔ nyɔɔɔ 'nɔ ɔɔ -Lagɔɔɔɔɔ -falɔpanyɔ -mɔɔɔɔ wɛlɪ yukwɪlɪ pulɔ, -Lagɔɔ nyɪma glaa wa yia ɔ -saa, 'tɪn ɔ 'ka labhu.»

²⁴ 'lɪn we 'ka Samuɛlɪ -gu gwɛdɪ, -Lagɔɔɔɔɔ -falɔpanya -wa gbaa -bhlo -bhlo, wa 'dɛ weee ka 'yɪlɪɔɔɔ -mɪnɪ gbu gba. ²⁵ -Lu -we -Lagɔ 'kaa wɪa, ɔ gbaa ɔ gbuɔɔ -falɔpanyaa ɛɛɛɛɛ nya, we mɪ amɪaa -nu nya. 'lɪn *'wusus-lolue -we ka wɛlɪ -Lagɔ -yɔ amɪaa dukpasɪ bhɪla, -mɔɔ mɪ 'ya amɪaa -nu nya. Da ɔ gbaa Ablaamu -yɪaɛ:

«Na 'yuoyuuaa 'gbu na yia dudugu -nyɪma weee 'nyɪlɔɔɔɔɔ.»

† 'Sa -Lagɔnyɪma ligbea -Zezuu tɪlɪlɪ, sa ɔ -slɔluɔ we wa wubhlɔlu -lɪlɪluɔ lɪda.

²⁶ 'ln tua -Lagɔ ka ɔ lubhonunyo yoo 'pa amiaa 'gbu. ɔ ka ɔ tie, ɔ 'ka aɔn 'nyulaɔwɔna, 'ln ɔ 'ka aɔn amiaa lenugbu 'nyii 'bɔsa -bhlo -bhlo.»

Pielɔ -yo Zaan wa kwaa *Zuifoo gbuwliwodunya 'yu

4 Da Pielɔ -yo Zaan mia nyumaa -zlo -yla gbu gbada, 'ln -Lagɔɔsubɔnya klaa, -Lagɔɔbudu 'kaduu ɔwɛkunyaa -kanyo -yo *Saduseniyuma yia -bha wa yli. ² 'ln wa yia 'ce 'pa, da Pielɔ -yo Zaan 'sɔ mia nyumaa -zlo -sloluda nu, -Zezu ka tɔtɔlnya glaa 'wusɔ, mu slolua we nu, tɔtɔlnya mneni wa 'ka tɔtɔle lu 'wusɔ. ³ Wa kpaɔ wa, jibhe ka zɔɔ 'gbu, wa yia wa -kasɔubudu zɔ -gueli.

⁴ -Muɔ bhla, nyumaa -zlo -wa 'nua -Lagɔɔgbu, yia we -yoɔɔwɔnu. Wa nyini sa nyumaa 'wlu glu -bhlo 'wlu gbu. (5.000)

⁵ -Muɔ zli zla, Zuifoo 'yugalunya klaa, nyuma kpaɔ -yo -Lagɔɔ titee gwesanya yia 'wluɔbeli -Zeluzalemu.

⁶ Nyuma -wa mia -bha wa ɔɔɔ nu: *-Lagɔɔsubɔnyaa -kanyo 'kadu Anasi, Kaifu, Zaan, Alɛzandɔ we -yo -Lagɔɔsubɔnyaa -kanyo 'kaduu zuaylinyinuma weee. ⁷ 'ln wa yia Pielɔ -yo Zaan kwa wa 'yu, 'ln wa yia wa layɔbhae: «Se -mumu nya a jipe ɔɔ 'kukunyoɔ? 'ln nyɔɔ ka 'ɔɔɔ -gu a nu we laa?»

⁸ Zuzu 'Pupa yea Pielɔ, ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «'Yugalunya, nyuma kpaɔ, ⁹ -a ka guzunyo -mɔɔɔ zuzɔɔɔ -yla lenuu 'gbu, wa yɔbhaa -zɛɛn yli nya -aɔn la, sa -a jipeli ɔɔ nyume 'wula? ¹⁰ A 'de weee yibheli we 'ji, 'ln Izlaelɔnyuma yibheli we 'jie: Nazaletyu -Zezu Klisi a kulua su -gu la, 'ln -Lagɔ 'bhua 'wu tɔtɔlnya glaa, ɔ 'ɔɔɔ nya nyume -mɔɔɔ 'pua, 'ln ɔ 'yiligbea da aɔn 'yu. ¹¹ Nu, we mi celɔda -Lagɔɔsebhɛ 'wu -Zezuu daaɛ:

«Tukpa -we amia -budusubhanya -saa kwɛɛɛ, mu -zɛɛ -buduu gwɔgwɔyili -tukpa -zɔɔɔ.»

¹² Pielɔ nɛɛ 'yaaɛ: «ɔ 'debhlogɔɔɔɔ -gbɛ wa yia 'pupue. Nu, dudu weee -gu, nyuma weee glaa, -Lagɔ 'nɔ nyume -putuu 'ɔɔɔ wla, ɔ 'ka -aɔn gbu 'wusa.»

¹³ Da *Zuifoo gbuwliwodunya 'yla Pielɔ -yo Zaan dɔ tɛɔ -yo, 'ln ɔwɛgaga yia wa subha. 'ln wa yia we -yoɔɔ nu, nyuma -kpua -yo -wa 'nɔ 'sebhɛ -yi, ma -wa. 'ln wa -yi 'ya wa -Zezuu ɔɔɔɔɔ 'ɔɔn nya. ¹⁴ 'ln wa yi 'yaa nyume -ɔ wa jipea -yoɔɔ 'yiligbeda wa kwesi. 'ln wa 'nɔ wɛɔ -ka, wa 'ka we 'bɔɔɔpali. ¹⁵ 'ln wa nɛɛ wa -ylaɛ: «A 'tla gbuwubhu -budu zɔɔ!» 'ln wa 'dekpua yia kpɛɔɔ bhli. ¹⁶ Wa nɛɛ: «Sa -a 'ka waa nyuma -manɔ nua? Wa ka gwɛdigbu lenu, -Zeluzalemu -nyuma weee ka -bha 'yi, 'ln -a 'nɔ mneni -a 'ka we kpɛɔɔ. ¹⁷ Nu, weee gbu -mɔɔɔ yi lamneni nyuma -nyɔɔɔ -tapaa 'gbu, -a 'yiligbeli wa -glawɛɔ nya! Nyɔɔɔ nyɔɔɔ -ka -mi, wa yi ɔ -yla gbu gba -Zezuu 'ɔɔɔ nya.»

¹⁸ Wa laa Pielɔ -yo Zaan, 'ln wa nɛɛ wa -ylaɛ: «A 'na gbali nyuma -yla gbu -Zezuu 'ɔɔɔ nya -nɔ, 'ln a 'na -slolu wa gbu we nya 'mnumnu -nɔ.» ¹⁹ 'ln Pielɔ -yo Zaan nɛɛ wa -ylaɛ: «A 'yɔbha -sɔ amiaa 'de la. We nanɔ 'yili, -Lagɔ 'yu, -a zu amia 'nɔɔwɛ yaayɔ, -a zu -Lagɔ 'nɔɔwɛ?»

²⁰ 'A! Gbu -we ka da -a 'yla, 'ln -a 'nua, -a 'nɔ mneni, -a 'ka gba -a 'nɔ we gba.»

²¹ Gbuwliwodunya yia wa 'ce -yo 'pali 'ya 'sɔ. -Muɔ 'bɔɔ, 'ln wa yia wa 'yitide. Gbu -we ka 'gbu wa 'kaa wa

'kɔɔɔ 'wupali, wa 'nɔ we 'yi. Nyuma weee mi -Lagɔɔ 'ɔɔɔ -mɔɔɔɔɔ, -we nua laɛ 'gbu. ²² Nyume -ɔ 'pua gwɛɔɔ sa, ɔ -zu mneni we 'ka -zoo glu 'sɔ -guzi.

-Lagɔɔnyuma bhuhoea -Lagɔ

²³ Da wa 'tidea Pielɔ -yo Zaan 'yi, 'ln wa yia wa bheliaa -gbɛ mɔɔ. 'ln -we *-Lagɔɔsubɔnyaa -ɔɔɔ -yo nyuma kpaɔ gbaa wa -yla, wa yia we -sa lɔɔɔ nya. ²⁴ Da waa -Lagɔɔbhelia 'nua gbu -mɔɔɔ, 'ln -maa yia -Lagɔ bhuhoe bhli dabudu. 'ln wa nɛɛ: «-Amiaa -Kanyo, -mi nua yali -yo dudu -yo gumunyu la, 'ln -we weee mia we -gu -yo we nukpɛ, -mi nua we la. ²⁵ -Mi gbaa, Zuzu 'Pupa nya, -amiaa dukpasa -Davidɔ -ɔ -wa -na lubhonunyo, ɔ ɔwɛ nyaaɛ:

«Lɛɛ ka 'gbu dudugu -nyuma weee dɔ -zɛɛ la 'deɛ 'yilimanɛ nya?»

Lɛɛ ka 'gbu wa pupali gbu -kpua gbaa?»

²⁶ Duduu 'wlulapɔlnya -sɔɔ 'wu tu nya, 'ln nyumaa 'yugalunya yia gwe 'pa, Jejitape -yo ɔ -Bhasanyo -yo.»

²⁷ Nu, gbuzɔɔɔ -wa, -na lubhonunyo -Zezu -ɔ mia -mɔɔɔɔɔ, -ln -saa -bha, 'ln -ln slua 'kpɔ 'wluo, *Ewɔɔɔ klaa, Pɔɔɔɔ Pilati klaa, 'lakpanya -yo *Izlaelɔ zuaylinyinuma ka ɔ -yo gwe 'pali, weee dudu -gu. ²⁸ -We weee -ln gbaa -na 'tite -yo -na dumagbu nya pepe, 'mu wa nua de la. ²⁹ 'ln Jejitape, sa wa 'palia -aɔn 'ce -yo, -ln yia we. 'ln -ln 'tɛmanɔ -na lubhonunyaa dɔɔ la, wa 'ka -na gbu gba. ³⁰ -ln -glo -na ɔɔ 'wu, 'ln nyumaa jipee -yo gwɛdigbu -yo gbu 'kadɔ 'kadɔ nu la, -na lubhonunyo -Zezu mia -mɔɔɔɔɔ 'ɔɔɔ nya. We -mi 'sa.»

³¹ Bhla -we nya wa bhla -Lagɔ bhuhoe, da wa -ɔɔ la, 'ln -bha yia zuklu. 'ln Zuzu 'Pupa yia wa 'de weee ye, tɔɔn, wa yia -Lagɔwɛɔ gbagbɛ bhli, dɔɔ tɛɔ nya.

-Lagɔɔnyuma suslolua wa zuzɔɔɔli 'wu da yabhlo

³² Nyuma weee -wa zua -Zezu dɔɔ -gu, wa dɔɔ -yo wa 'wlukɔɔɔ lapupali -bhlo. 'ln nyume yabhlogɔɔɔɔ 'ka gba nu, ɔɔɔ zuzɔɔɔɔɔ mia, ɔ 'de -bhloo -nu -wa. Nu, wa zuzɔɔɔ weee mia, 'wu wa suslolua we da yabhlo.

³³ 'Tite 'kadu yabhlo nya, -Zezuu tietienya gbaa Nyumaa -Kanyo -Zezuu 'wusɔgbu tɔtɔlnya glaa. 'ln -Lagɔɔ 'nanɔ 'kadu yia wa 'de weee -gu kwilili. ³⁴ Wa glaa bobabhanyo 'nɔ -mi. -Wa weee kaa kpaɔ -yo -budunya, pɛɔ wa paa we, 'ln wa -yo we -yoɔwɛzi yia. ³⁵ 'ln wa -yo weee 'gwezi yia, -zugba wa nyɛ we -Zezuu tietienya yoo. -Muɔ 'bɔɔ, 'ln -maa dlilia we wa 'wula -bhlo -bhlo, sa wa -yoɔgbu -ka -mi, 'ln wa bhla we.

³⁶ Sipluyoo *-Zezefu, -ɔ -wa *Leviii zuaylinyinume, -ɔ ka 'ɔɔɔ -Zezuu tietienya zua Banabasi, 'sa ɔ mia. (Wee Banabasi ji -wa, nyumaa dɔɔ latɛmanunyo.) ³⁷ Kpaɔ yabhlo ɔ kaa, 'ln ɔ yia we pɛɔ 'pa. ɔ -yo we 'gwezi yia -Zezuu tietienyaa -gbɛ mɔɔ, 'ln ɔ yia we wa yoo 'nyɛ.

Aniasiɔ -yo ɔ 'ɔɔwɔ Safilaa gbu

5 Cɔɔn, nyume yabhlo -ɔ ka ɔɔɔ -wa Aniasiɔ -yo ɔ 'ɔɔwɔ Safilaa 'paa wa kpaɔ pɛɔ. ² 'ln ɔ -yo ɔ 'ɔɔwɔ

bhla weli -bhlo, ɔ yia we 'gwezi kibhe 'wuti ɔ -nu nya, 'ln ɔ -yɔ we tɔlua yia -Zezuu tietienyaa -gbe mni.

³ 'ln Pieli nɛɛ ɔ -ylae: «Aniasi, lɛɛ ka 'gbu *-Saatan yi -na dli yea? -ln ka Zuzu 'Pupa -yla yotubhu, 'ln -ln yia wee kpa'a 'gwezi tɔlua 'wuti -na -nu nya. ⁴ Da -ln 'nɔ -slɔ wee kpa'a pelu 'pa, we mi -na -nu nya. 'ln -ln 'paa we peluoo, we 'gwezi mia, -na -nu -wa, we 'ni muu? Lɛɛ ka 'gbu -ln yi sanɛɛ -sukpa gbu pupala? We 'ni nyuma -yla -ln 'tubhu yo, -Lagɔ -yla -ln 'tubhua we.»

⁵ Aniasi 'nua wee welnya -mni, ɔ bhla, -bha ɔ tli. -Wa weee 'nua we, -nyanigbo yia wa -kpa. ⁶ Nyimesia yia 'wusɔ, 'ln wa yia ɔ 'naa -yɔzɔ, wa -yɔ ɔ yia mni, 'ln wa yia ɔ lazu.

⁷ 'Leli ta 'pla, 'ln ɔ 'ɲwɔ Safilaa yia pla, -zugba -we nua lɛ, ɔ 'ni we 'ji -yi. ⁸ Pieli yia ɔ laybha, ɔ nɛɛ ɔ -ylae: «A gba 'mi -yla gbuzɔnu, -vale ni nya a 'paa amiaa kpa'a pelu y?»

'ln ɔ nɛɛ: «ln, we nya -a 'paa we pelu.»

⁹ Tɔun, Pieli nɛɛ ɔ -ylae: «Sa we mia, 'ln a -yɔ amaa 'lowli yi weli -bhlo bhla, 'ln a yi -Lagɔ Zuzu laylaa? A -tal, -wa 'bhua amaa 'lowli lazuda, wa 'yigbe -buduɲwe, ma yi 'yaa ama yoo kwaa.»

¹⁰ -Bha -bhlokpade, ɔ bhla Pieli bhu -yɔ, ɔ yia tli. Nyimesia 'kaa pla, -zugba ɔ ka tli, wa 'bhua ɔ 'wu, wa -yɔ ɔ 'sɔ mni, 'ln wa yia ɔ lazu ɔ 'lowli kwesi. ¹¹ *Leglizt weee -yɔ nyuma -tɔlua weee, -wa 'nua wee gbu -mni, -nyanigbo yia wa -kpa.

-Zezuu tietienya nua gwedigbu 'kadɩ lɛ

¹² -Zezuu tietienya ka gwedigbu -yɔ gbu 'kadɩ duun lenu nyuma nyidi. -Lagɔbudu 'kadu -kapue wa lala Salomɔɔ palu 'kadu, we zɔ -Lagɔnyuma gbelia 'wlu, we bhla wa ka dli -bhlo. ¹³ 'ln nyume yabhlogbo ɔ 'yɩ dli ɔ 'ka wa lubho, 'ln -zugba nyuma duun mni wa 'ɲni. ¹⁴ 'ln nyumaa -zlo, nukpasia -yɔ 'ɲwɔ, -wa 'ɲwɔ Nyimaa -Kanyɔ gbu -yɔ, 'ln -maa yia -Lagɔnyuma -gubho. ¹⁵ 'ln nyuma yia guzunya 'yloogbu wlelie bhli. Wa yia wa -gbato -yɔ -bitanya -gu lapili. 'ln bhla -we nya Pieli -ka 'pla yi, ɔ zuzu 'ka -ylɛɛ 'yabhlo -kpua -gu 'plili wa glaa. ¹⁶ Nyumaa -zlo yi 'yaa 'gbenya mia -Zeluzalemɔ kwesi 'bhu, 'ln wa -yɔ guzunya -yɔ nyuma -wa zuzu 'nyii mia 'klye 'wupalida yia yi, 'ln wa 'de weee yia 'pu.

Wa kpa'a -Zezuu tietienya

¹⁷ -Lagɔbubunya -kanyɔ 'kadu -yɔ -wa mia ɔ kwesi -wa weee -wa *Sadusenyuma, zenyidi yia wa 'wubho -Zezuu tietienyaa gbegeɛn. 'ln -we wa 'kaa lenu, wa yia we weli bhli. ¹⁸ Wa kpa'a -Zezuu tietienya, 'ln wa yia wa -kaslu 'wupa. ¹⁹ Nu, sabɔ, -Jejitapeɛ 'anzɩ yabhlo yia, 'ln we yia -Zezuu tietienya ɲwe -kaslubudu -kai. We wlelie wa, 'ln we nɛɛ wa -ylae: ²⁰ «A mni -Lagɔbudu 'kadu zɔ. 'ln -we weee -wa 'yliyɔgagie loluu gbu, a gba we nyuma -yla.» ²¹ -Zezuu tietienya zua we weli 'nuɲwe, 'ln zlokpe -papa, wa yia -Lagɔbudu 'kadu zɔ mni, 'ln wa yia nyuma slolue bhli.

-Lagɔbubunya -kanyɔ 'kadu -yɔ -wa mia ɔ kwesi, wa yia gbuwliwudnya -yɔ Zuifoo nyuma kpa'i la, gbuwub-

hubhue 'kadu -yɔ. 'Bhie, wa yia nyuma tie -kaslubudu zɔ, wa mni -Zezuu tietienya 'bu. ²² 'ln da 'sluja nynia -kaslubudu zɔ, -maa 'ni -mɔ wa yli. 'ln -maa yia gbuwubhunya -gbe lubhiti, wa yia ludi -sa. ²³ Wa nɛɛ: «-A ka -kaslubudu klada yli 'nanuu, -zugba we ɲwekunya 'yigbe we ɲweɛ. Nu, da -a -kai we, -a 'ni -mɔ nyume yabhlogbo yli.» ²⁴ Da -Lagɔbudu 'kadu ɲwekunya -kanyɔ -yɔ -Lagɔbubunya -cian 'nua gbunya -mni, -we wa 'kaa 'wluɔun lapupali, wa 'ni we -yi. 'ln wa yia wa 'de laybhaɛ: «Lɛɛ -lu yli -Zezuu tietienya?»

²⁵ Tɔun, nyume yabhlo 'tlala -bha, 'ln -mɔ nɛɛ wa -ylae: «A -tal! Nyuma -wa a 'paa -kaslu 'wu, wa mi -Lagɔbudu 'kadu zɔ nyuma gbu -sloluda.» ²⁶ 'Bhie, -Lagɔbudu 'kadu ɲwekunya -kanyɔ -yɔ ɔ 'sluja yia -Zezuu tietienya 'bumni sa -dɔɔ, wa 'ni we nu -gla nya, nyuma yi wa gbɔku 'wubhaa 'gbu, nyan mni wa dli.

Wa kwaa -Zezuu tietienya gbuwliwudnya 'yu

²⁷ Da wa -yɔ wa yia lu, 'ln wa yia wa gbuwliwudnya 'yu kwa. -Lagɔbubunya -kanyɔ 'kadu -yɔ -wa mia ɔ kwesi, yia wa laybhaylbhie bhli. ²⁸ ɔ nɛɛ wa -ylae: «-A ka aɩn -yla gba 'klu 'cɩɩ nya da nu, a 'na -slolu nyuma gbu nyume -mɔnu 'ɲni nya -ni. 'ln -mumu a nu de lɛa? A ka amiaa nyumaa gbuslolue lamneni -Zeluzalemɔ -gbe -kpahie nukple. 'ln a 'yɩbha a 'ka -aɩn ɔ 'bhabhagbu 'wludi.»

²⁹ Pieli -yɔ -Zezuu tietienya tɔlua yia we 'bɩgɔpale: «-Lagɔ -a 'kaa 'nuɲwe zɔ, we 'ka nyuma -zi. ³⁰ Amia 'bhaa -Zezu, ɔ su -gu lakulue nya. 'ln -amia dukpasu -Lagɔ yia ɔ 'wubhu tliɩnya glaa. ³¹ Nu, -Lagɔ ka ɔ 'wubhu ɔ lilisɩ, 'ln ɔ yia ɔ 'yigbeli nyumaa 'Yugalnyɔ -yɔ wa Gbuswanyɔ nya. 'ln ɔ 'ka *Izlael 'yoo 'nyɛ, wa 'ka wa dli 'bhiti, 'ln -Lagɔ 'ka wa gbunyii 'wuti. ³² Wee gbunya -mni, -amia mi we dayɩnya nya, 'ln Zuzu 'Pupa -yɔ -Lagɔ 'nyɛa -wa zua ɔ 'nuɲwe, ɔ mi 'ya we dayɩnyɔ nya.»

³³ Gbuwliwudnya 'nua gbunya -mni, 'ln we yia wa 'ce dɩ la. Wa 'yɩbha wa 'ka -Zezuu tietienya 'bha we 'gbu. ³⁴ Wa glaa, *Faliznyume yabhlo wa laa Gamaliel, -Lagɔ titee gweanyɔ -wa, nu, nyuma weee zua ɔ 'nuɲwe, ɔ -sɔa 'wu gbuwliwudnya nyidi, 'ln ɔ nɛɛ, wa wleli -slɔ -Zezuu tietienya -sɛ.

³⁵ -Muu 'bɩgɔ, ɔ nɛɛ waa gbuwliwudnya -ylae: «Izlael nyuma, gbu -we a 'kaa lenu waa nyuma -manu gbegeɛn, a zɩ amiaa 'de 'yliyɔ we 'gbu. ³⁶ Nu, nyume yabhlo wa laa Tedaɩ, ɔ 'tlaa, we 'bi 'ni 'wugwe, ɔ yia ɔ 'de la nyume -zɔnu. Sa 'bhisa, nyumaa 'wlu 'sɔ yia ɔ 'bi -bholu. Wa yia ɔ 'bha, 'ln -wa weee -bholua ɔ 'bi, -maa yia lamɔ. 'ln gbu -we ɔ 'kaa lenu, we yia 'wutu bhe. ³⁷ -Mɔ 'bɩgɔ, nyumaa zelbhla, Galileyu Zudaɩ yia 'tla, 'ln nyumaa -zlo yia ɔ 'bɩbholu. 'ln wa yi 'yaa -mɔ 'bha. 'ln -wa weee -bholua ɔ 'bi, -maa yia lamɔ. ³⁸ -Sɛɛn, ln nɛɛ aɩn -ylae: a 'na ylati nyuma -manu 'masɛɛn -ni, a 'tide wa 'yi, wa 'ka mni. We -ka wa 'wluɔun lapupalgbu -yɔ wa lenugbu mia, nyumaa -gbe we bhu, la we yia 'bhua. ³⁹ Nu, we -ka -Lagɔ -gbe we bhu 'piɩn, a 'ni mneni a 'ka we lasa. A zɩ amiaa 'de 'yliyɔ, a -yɔ -Lagɔ 'na gulu tu -ni!»

'In gbuwliwudunya yia Gamalielu wel 'wunwunu. ⁴⁰ Wa laa -Zezuu tietienya, 'in wa yia wa sel, 'in wa nee wa -yla, wa 'na gbal 'masleen -Zezuu 'hni nya gbu -ni. 'Bhie, wa yia wa 'yitide. ⁴¹ 'In -Zezuu tietienya -yo 'muna yia gbuwliwudunya -gbe 'bhu, -we ka gbu -wa, -Lago ka we -yoyi nu, wa ka we 'klu, wa 'ka wa 'klyte 'wupal -Zezuu 'hni nya. ⁴² 'In sa zli zla, 'sa wa tua -Lagowel -sloluda, 'in wa tua -Lagok -Bhasanyo -Zezuu Gbuwunu -gbada -Lagobudu 'kadu -yo wa -budunya zo.

Wa -sa -bha nyuma gbeso, wa 'ka -Zezuu tietienya 'wusa

6 We bhla, 'in -Zezuu *'bunonya yia -gubho. -Lagonyuma -wa gbaa *glekwel, ma palta -Lagonyuma -wa gbaa zuifowel -yla gbu lae: «'Yi weee nya, wa -ka lililu dlilia yi, 'in wa dlua -amlaa -dug-barwnt 'wu.» ² -Zezuu tietienya kugbua le 'so gbelia -Zezuu 'bunonya weee 'wlu, 'in wa nee wa -yla: «-A -ka -Lagowel sloluee 'yitide lililu dliliee 'gbu, we 'ni 'ylinant. ³ We 'dæe 'gbu, bhelia, a -sa -bha -mo aln glaa nyuma gbeso, -wa ka 'hni -zoko nyuma gbaa, -wa -Lagok Zuzu yea, -wa -yia gbu, 'in -a 'ka wa wee lubho kwæe zo. ⁴ 'In -amla 'ka -Lago bhuhoe -yo -Lagowel -sloluda -tu.»

⁵ -We wa gbaa, -wa weee mla -bha, 'in -maa yia we -yohwunu. 'In Etien -ko zua dli, Zuzu 'Pupa mla yeda, 'in wa yia -bha ko -sa, we -yo Filipo, Plokok, Nikanok, Timo, Palmenasi -yo Antiso -yu 'Nikolaa, -ko zu bhaa Moizu tite 'nuyæ. ⁶ 'Bhie, wa yia wa -Zezuu tietienya 'yu kwa. 'In -maa yia wa so 'wluo lapal, 'in wa yia -Lago bhuhoe.

⁷ 'In -Lagokbu -yo lamnenie yia mni -tapa. 'In -Zezuu 'bunonya yia -gubho duun -Zeluzalemu. 'In * -Lagobunonyaa -zlo yia -Zezuu gbu -yohwunu dli weee nya.

Wa kpa Etien

⁸ Etien, -ko kaa -Lagok 'nant -yo ko 'tite 'wu, mo nua gbu 'kadu 'kadu -yo gwedigbu le nyuma -nyidi. ⁹ * -Lagobudu wa lala «Gal wa 'tidea 'yii» 'hni nya, we zo nyuma tlua -sokua Etien -yo 'wu. Waa nyuma -yo Etien kpela, ma nu: Silen -yo Alzandlii gbee Zuifu, we -yo 'ya Silisi -yo -Aziii Zuifu. ¹⁰ Nu, gbuyilo -Lagok Zuzu 'nyea ko, we nya ko gbaa 'gbu, wa 'ni mneni wa 'ka ko lu.

¹¹ 'In wa yia nyuma 'wuplali nu, wa gbae: «Ko mi Moizu -yo -Lagok velida, 'in -a yia we 'nu.» ¹² 'Sa wa 'bhua sa nyuma -zlo, nyuma kpas -yo -Lagok tite gwesanyaa dli 'wu, 'in -maa yia Etien kwesi be, wa yia ko kpa. 'In wa yia ko gbuwliwudunya 'yu kwa. ¹³ Yogbuu dayunya wa -yo wa yi 'yaa, 'in -maa nee: «Ko nyume -mo nu, -amlaa -mowlu -Lagobudu 'kadu -yo Moizu tite da ko gbaa gbunyu 'komu. ¹⁴ -A ka 'nu ko nyæe nu, ko Nazaletyu -Zezu yia -amlaa -Lagobudu 'kadu lamumnia, 'in tite Moizu 'nyea -an, ko 'ka we 'bhiti.»

¹⁵ Gbuwliwudunya weee -wa -dla -bha la, wa ylaa Etien tenyii, 'in wa yia ko 'klu -yoyi nee -Lagok 'anzi yabhloo klu.

Etien gbaa -Lagokbu

7 * -Lagobunonyaa -kanyo 'kadu yia Etien layibhae: «-We weee wa gbaa da -na daa, gbuwunu -wa yi?»

² 'In Etien yia we 'bigupalæ: «Na bhelia -yo na didea, a pulu 'mi yukwii! 'Nnumni -Lago ka -amlaa dukpasa Ablaamu 'klutlali Mezopotami -dudu -gu. We ka lenu 'bhie, Ablaamu yia Alaan -dudu -gu mni. ³ -Lago nee ko -yla:

<In 'bhu -na nyuma -gbe,
-na dudu -gu,
'in dudu -we na yia -mi 'klusolua,
-in mni we -gu.>

⁴ Ablaamu 'bhua Kaldee -dudu -gu, 'in ko yia Alaan mni.

<Ko dide tla, -muu 'bigu, 'in -Lago yia ko 'wubhu Alaan -dudu -gu, 'in dudu -we -gu a dla -zeen da la, 'in ko yia -bha ko -la. ⁵ -Muu bhla, -Lago 'ni Ablaamu -lu yabhlogboko 'nye. Dudu kibhe 'kienyile -we 'wlu bhoo 'bi, ko 'ni 'debhie -gbolu we ko 'nye. 'In -Lago nee Ablaamu -yla, wee dudu ko yia ko 'nyea, 'in we 'ka ko 'yuoyua 'luu -yuoyuaa -nu -ze, ko 'bigu. 'In -zugba Ablaamu 'ni 'yu yabhlogboko -ka. ⁶ -Lago nee ko -yla: <-Na 'yuoyua yia 'lakpa -dudu -gu ladia. 'In wa 'ka -mo gal -ze, wa 'ka wa 'klyte 'wupal -zoo 'wlu 'so nukple.> ⁷ 'In -Lago nee 'yae:

<Nyuma -wa ka gal wa yia -zea,
-maa -yokbu na yia 'wubhua.
-Muu 'bigu, lu wa yia yia,
'in wa 'ka 'mi buko -seli.>

⁸ 'Bhie, -Lago yia *'wusulolue ko -yo Ablaamu nyidi zo. -We -slolua we mu -wa *kni 'wupalie. 'Sa Ablaamu gwala ko 'yu Izaki, we 'yi gbetaa zli, 'in ko yia ko kni 'wupa, 'in Izaki yia -moko 'yu Zakoko kni 'wupa, 'in Zakoboo 'yua kugbua le so mla -amlaa dukpas nya, 'in ko yia wa kni 'wupa.

⁹ «-Amala dukpas nua * -Zezefu zenyi, 'in wa yia ko pelu 'pa gaylo nya Eziputu -dudu -gu. 'In -Lago -yo -Zezefu 'so mi. ¹⁰ -Lago ka -Zezefu stae 'wusa, 'in ko yia ko gbuyilo 'nye, ko 'ka Eziputuu dudu 'wlulapilinyo *Falaon dudunamani. 'In -moko yia ko Eziputuu zuzoko weee -yo -moko 'dæe -buduu 'yliyozonyo 'wunu.

¹¹ «Nyoo 'kadu ka Eziputu weee -yo Kanaa -dudu -gu yi. We mi stae 'kadu nya. -Amala dukpas 'yi lililu wa'a li. ¹² Da Zakoko 'nua nu, lililu mi Eziputu -dudu -gu, 'in ko yia -moko -amlaa dukpas tie tla -bhlo. ¹³ Da wa -zakpa 'soko mna, 'in -Zezefu yia ko 'de -slolu ko bhelia -yla. -Bha Falaon yibhelie -Zezefu zuaylinyuma. ¹⁴ 'In -Zezefu yia nyuma tie, wa mni ko dide Zakoko -yo ko zuaylinyuma 'bu. Wa nyuma glu ta 'ya kugbua le gbu. ¹⁵ 'In Zakoko yia Eziputu mni, -moko tliu, 'in -moko -amlaa dukpas tlua tliu 'yaa. ¹⁶ 'In wa yia wa 'kwie Sisemugbe 'wu kwa, 'in 'bhuka -we Ablaamu zaka 'gwezi nya Amoko 'yua kwæe, 'in wa yia we 'wu wa 'bhulu -moko Sisemu.

¹⁷ «Gbu -Lago gbaa zlume Ablaamu -yla, da we lenu bhla nyna, 'in Zuifu yia zumani Eziputu -dudu -gu.

¹⁸ Nyuma 'wlulapilinyo -lolu ko 'nla -Zezefu yibhelie, 'in -moko yia Eziputu -dudu 'wlulapili. ¹⁹ 'In ko nyuma 'wlu-

lapulnycy -mɔntɔ yia -amɔaa nyɔma -dawli 'wɔnu. ɔ nɛɛ -gla nya, wa 'tide wa 'yuyolua 'yi -maa 'ka tli.

²⁰ «We bhla wa gwalta Moizɔ. ɔ nantɔ 'yli, 'nɔ ɔ nantɔ -Lago dudu bhabha. Wa 'nyɛntɔ ɔ 'cu ta ɔ didee -budu zɔ.

²¹ Da ɔ didea palta ɔ la, wa 'bhua ɔ luu, Falacɔɔn 'ɛɛwɔɔyɔ yia ɔ 'wubhu. 'nɔ ɔ yia ɔ zu ɔ 'dɛɛ 'yu 'bhisa. ²² Sa wa -slolua Moizɔ gbu weee Eziputu -nyuma -yia. 'nɔ ɔ yia nyume 'tite -zɛ, ɔ nɛɛ wɛlɔ -yɔ ɔ lenugbunya 'wɔ.

²³ «Da ɔ 'yia -zɔɔ glu 'sɔ, 'nɔ ɔ nɛɛ, ɔ bhelia Izlaɛlnyɔma ɔ mɔna 'yia. ²⁴ Moizɔ 'yia Eziputu -nyume yabhlo, -zugba ɔ mɔ Izlaɛlnyume yabhlo 'klyɛ 'wupada, 'nɔ ɔ yia -mɔɔ lupa, 'nɔ ɔ yia Eziputu -nyume 'bha. ²⁵ ɔ mɔ dlu, 'wɔ ɔ bhelia yia we lanua nu, 'mɔ -Lago yia 'wubhua, 'nɔ ɔ 'ka wa gbu 'wusa. 'nɔ wa 'nɔ we 'wulanu. ²⁶ -Mɔɔ 'bɔgu, zli zli, 'nɔ Moizɔ yia Izlaɛl -yiaastɔ 'sɔ guda yli. 'nɔ ɔ 'yɛbha ɔ 'ka wa 'wɔsuslolu, 'nɔ ɔ nɛɛ wa -yiaɛ: «Na 'talea, amɔ mɔ bhelia nya, lɛɛ ka 'gbu a pupalɔ 'klyɛ 'wua?»

²⁷ «'nɔ ɔ mɔ ɔ -libheyi 'klyɛ 'wupalɔda, 'nɔ -mɔɔ yia Moizɔ 'su, 'nɔ ɔ nɛɛ Moizɔ -yiaɛ:

«-nɔ 'bhulu 'mɔ 'yula!

Nyɔɔ palɔ -mɔ la -amɔaa 'yugalnycy

-yɔ -amɔaa gbuwubhunycy nya?

²⁸ Sa -nɔ 'bhaa Eziputuyɔ zubha,

-nɔ 'yɛbha -nɔ 'ka 'sa -amɔ 'bhaa?»

²⁹ Moizɔ 'nua wɛlnya -mɔntɔ, tɔnɔ, ɔ yia -flii -bho, 'nɔ ɔ yia Madian -dudu -gu mɔntɔ. -Mɔ ɔ gwalta nukpasia 'sɔ.

³⁰ «-Zɔɔ glu 'sɔ 'pɔla, da beblɛɛ *Sinaii -gɔɔ mɔ -bha -Lagoɔ 'anzɔ yabhlo 'tlala Moizɔ 'klu, misa -gu -su tɛklɛɛ mɔ sida we -kosuu mɔ 'wɔ. ³¹ Da Moizɔ 'yia we -yɔ, 'nɔ nɛɛwɛgaga yia ɔ subha. ɔ mɔ -bha beda ɔ 'ka we yia, 'nɔ ɔ yia Jejitapeɛ wɛlɔ 'nu, mɔ nɛɛ ɔ -yiaɛ:

³² «-Amɔ -wa -na dukpasɔ -Lago.

-Amɔ -wa Ablaamu,

Izaki -yɔ Zakɔbuu -Lago.»

'nɔ Moizɔ yia tɛlɛ bhli nyanɔ nya ɔ 'nɔ 'maslɛɛn 'yɛbha ɔ 'ka -bha -talɔ. ³³ Jejitapeɛ nɛɛ ɔ -yiaɛ:

«-nɔ -sa -na -sakwla bhu 'wɔ.

Da -nɔ mɔ dɛ, -mɔwɔ -da -wa.

³⁴ nɔ ka na nyɔmaa siasɛ -yɔyɔ Eziputu -dudu -gu.

'nɔ nɔ yia wa wiewɛlɔ 'nu,

'nɔ nɔ yia lasibhli,

nɔ 'ka wa gbu 'wusa.

-nɔ yi, nɔ 'ka -mɔ tie Eziputu -dudu -gu.»

³⁵ «ɔ Moizɔ ɔ Izlaɛlnyɔma -saa zlɛmɛ kwnɛɛ, 'nɔ wa yia ɔ -yia gbɛɛ: «Nyɔɔ palɔ -mɔ la -amɔaa 'yugalnycy -yɔ -amɔaa gbuwubhunycy nya?», 'mɔ Jejitapeɛ tiea wa 'yugalnycy -yɔ wa gbuwusanyɔ nya, -Lagoɔ 'anzɔ ɔ 'tlala ɔ 'klu misa -gu -su tɛklɛɛ nyɔɔ, ɔ sɔ nya. ³⁶ Moizɔ -saa Izlaɛlnyɔma Eziputu -dudu -gu. 'nɔ ɔ yia gbu 'kadɔ -yɔ gwedigbunya lɛnu Eziputu -dudu -gu, *gumunyu Zalu -gu, we -yɔ da beblɛɛ zɔɔ glu 'sɔ nukplɛ.

³⁷ «ɔ Moizɔ gba 'yaa Izlaɛlnyɔma -yiaɛ:

«-Lago yia aɔn ɔ gbuu -falɔpanyɔ yabhlo yoo 'paa,

'mɔ 'bhisa.

Amɔaa zuaylinyume yabhlo ɔ yia -mɔ.»

³⁸ Da Izlaɛlnyɔma gbɛlia 'wɔ da beblɛɛ, ɔ Moizɔ mɔ -bha. Mɔ -zɛa 'kɔlu, -Lagoɔ 'anzɔ gbɛɛ ɔ -yia gbu Sinaii

-gɔɔ 'wɔ -yɔ -amɔaa dukpasɔ nyɔɔ. Mɔ -yia -Lago gbɛɛ 'yɛyɔɔgawɛlɔ, 'nɔ ɔ yia we -aɔn -yia gba.

³⁹ «'nɔ -amɔaa dukpasɔ 'nɔ 'yɛbha wa 'ka ɔ 'nɔnɔwɛ zɔ.

'nɔ wa yia ɔ kwnɛɛ -sa, wa dli 'yɛbha wa 'ka Eziputu

-dudu -gu lubhiti. ⁴⁰ Wa nɛɛ *-Awɔɔnɔ -yiaɛ:

«-nɔ nu -aɔn -yia -Lagoɔ yia lɛ,

we 'ka -aɔn 'yugalɔ.

Nɔ, ɔ Moizɔ ɔ -saa -aɔn Eziputu -dudu -gu,

-we yia ɔ, -a 'nɔ we -yi.»

⁴¹ Tɔnɔ, wa yia 'bhliyi bhla, 'nɔ wa yia we bubɔ. Wa sɔɔ lenulu ka wa 'mɔna 'wɔlaa 'gbu, 'nɔ wa yia we 'fɛtɔ -sa.

⁴² 'nɔ -Lago yia wa -blɔgu palɔ. ɔ yia wa kwe -yɔsa, wa 'ka yalɔ bubɔ. We mɔ 'sa cɛlɔda -Lagoɔgbuu -falɔpanyaa 'sebheɛ 'wɔɛ:

«Izlaɛlnyɔma, 'lee -amɔ a 'nyɛa 'nɔɔɔnɔnɔ

-yɔ -zila bubɔluu tɔlu,

-zɔɔ glu 'sɔ nukplɛ da beblɛɛ yɔ?

⁴³ -Lnnya! A ka amɔaa -lago wa laa Mɔɔkɔuu 'naabudu

-yɔ -lago wa laa Wɛfanu zuzu 'wubhu.

Nɔ, -li a nua lɛ, a 'ka we bubɔ, mɔ -wa.

We 'gbu na yia aɔn galɔ -zɛlɔ dudu -putu -gu,

Babilɔnugbe luu 'pɔpɔ.»

⁴⁴ Etienɔ nɛɛ 'yiaɛ: «-Amɔaa dukpasɔ ka bhaa

*'naabudu yabhlo kaa 'wulanunnueɛ 'sebheɛ 'gba zɔ,

-mɔ da beblɛɛ. Sa -Lago 'paa we nɛɛ Moizɔ -yia, 'sa wa

nua we. Nɔ, ɔ nɛɛ Moizɔ -yia, we 'yɔ -we ɔ 'yia -yɔ, ɔ nu

we lɛ. ⁴⁵ -Mɔɔ 'bɔgu, 'nɔ -amɔaa dukpasɔ 'yua yia wee

*'naabudu 'wubhu -maanɔ nya. *-Zozue -galɔ wa 'yu,

nyuma -Lagoɔ vua wa 'yu, 'nɔ wa yia -maa dudu -gu ladɔ

mɔntɔ. 'nɔ wa -yɔ wee 'naabudu yia -mɔ mɔntɔ. 'nɔ we yia

-bha -tu tɔklɔ, 'bhie, nyɔmaa 'wlulapulnycy -Davidu nu

bhla yia nyɔ. ⁴⁶ -Davidu ka -Lagoɔ 'nantɔ 'yɔ, 'nɔ ɔ yia

-Lagoɔ 'yoo -zɔlɔ ɔ 'ka Zakɔbuu -Lagoɔ -budu 'subha.

⁴⁷ 'nɔ nyɔmaa 'wlulapulnycy *Salomɔɔ 'subhaa wee

-budu -Lagoɔ -yia.

⁴⁸ «'nɔ, -zugba, Yalɔ -Lagoɔ ɔ -dɔlɔ nyume 'subha 'subha -budu zɔ la. Sa -Lagoɔgbuu -falɔpanyɔ gbɛɛ we 'sa. ⁴⁹ Jeji-

tapeɛ nɛɛ:

«Yalɔ -wa na 'ɛnɔmɔɔkpe,

'nɔ dudu -gu na dɔla na bhu la.

-Budu -mumu a mneni a 'ka 'mɔ -yia 'subha?

'nɔ da nɔ mneni nɔ 'ka ladɔ?

⁵⁰ 'Lee -amɔ 'nɔ we 'dɛ weee lalaa?»

⁵¹ Etienɔ nɛɛ 'yiaɛ: «-Glacɔaan yukwɔyɔsulɔnya, amɔaa

dli -yɔ amɔaa yukwɔ mɔ 'wɔsuluda -Lagoɔ lalawɛlɔ -yia.

'nɔ a zua -gla Zuzu 'Pupa -yia 'kɔmɔ. A 'wɔ sa amɔaa

dukpasɔ! ⁵² -Lagoɔgbuu -falɔpanyɔ -mɔmɔ amɔaa duk-

pasɔ 'nɔ 'klyɛ 'wupalɔ? 'nɔ -wa gbɛɛ zlɛmɛ Nyume Tɔk-

lu yabhlogbɔɔɔ yiyigbu, wa ka -maa 'bha. 'nɔ -slɛɛn, 'mɔ

a wlaa, 'nɔ a yia ɔ 'bha. ⁵³ -Lagoɔ ka ɔ tite aɔn yoo 'nyɛ

-Lagoɔ 'anzɔ sɔ nya. 'nɔ a 'nɔ we 'nɔnɔwɛ zɔ.»

Etienɔ tɔlɔlɛ

⁵⁴ Da gbuwɔwɔɔnɔnɔ 'nua wɛlnya -mɔntɔ, 'nɔ 'cɛ yia wa dli yi. Wa lia gla 'wɔ, 'nɔ wa yia Etienɔ 'cɛ -yɔ 'palɔ.

⁵⁵ Zuzu 'Pupa mɔ Etienɔ yedaa 'gbu, ɔ ylaa yalɔ, 'nɔ ɔ yia

-Lagoɔ 'ɛnɔmɔɔ 'kadɔ -yɔyɔ, -zugba -Zezu 'yiligbe

-Lagoɔ lilisɔlu. ⁵⁶ 'nɔ ɔ nɛɛ: «A -talɔ, na yɔ yalɔ -yɔ nɛɛ

-kalida, 'in, -zugba, *Nyume 'Yu 'yigbe -Lagoo lilislu.»
 57 Toun, wa yia 'wukpi 'titee, 'in wa yia yukwli 'wusulu.
 'In wa 'de weee yia -guslo dabudu. 58 'In wa -yo -
 'susue yia 'gbe -gnima mni, -zugba wa bha -gobku
 'wu. 'In -bhayinya yia -maa -bananya nyimeslyu yabh-
 lo wa laa solu -yoti, -moo 'ka we 'yliyzo.
 59 Da wa mia Etien gboku 'wubhada, 'in -yo -Lago
 bhuhhoe, -yo: «Na -Kanyo -Zezu, -in 'bhu na zuzu
 'wu.» 60 -Moo 'bigu, -yo yia 'kukolu 'sibhli, 'in -yo
 'wukpi 'titee: «Jeditape, -in 'na dli gbunyuu -mnuu 'gba wa 'wlu
 -ni!» -yo bha 'sa gbagbe toun, -yo yia 'yli 'mu.

Solu palu -Zeluzalemoo *legliz 'klye 'wu

8 Solu -yo -wa 'bhaa Etien ka dli -bhlo.
 Wee 'yli -bhloo 'de nya, wa bhla -Zeluzalemoo
 legliz 'klye 'wupalu. 'In -Lagonyuma weee yia lam-
 neni Zudee -yo Samalii -dudu -gu. -Zezuu tietienya
 'dekpa -tua -Zeluzalemoo. 2 'In nyuma -wa zua -bha
 -Lago, yia Etien 'kwie -gu wili bhabha, 'in wa yia -yo
 'bhlu.
 3 Solu 'temanta 'kua la, -yo 'ka legliz lasa, -zugba -yo mni
 -budunya -yo -bhlo -bhlo, 'in -yo kpa -Lagonyuma, nukpa-
 sia -yo 'nywnt -yo pa wa -kaslu 'wu.

Filipu gbaa -Lagobu Samalii -dudu -gu

4 -Lagonyuma -wa mnenia la dudu weee -gu, wa mni
 mo, wa yi mo, -Lagobu gbagbe nya. 5 Filipu yia
 Samalii 'gbe 'kadu yabhlo nukple mni, 'in -yo yia -mo
 nyuma -yla -Lago -Bhasanyoo gbu -gbagbe bhli. 6 Nyu-
 maa -zlo pulua Filipu weli yukwli flulu, -we wa 'nua, 'in
 gwedigbu -yo nua le, wa yia -yo 'gbu. 7 Nu, zuzu 'nyii yia
 guzunya -zlo 'wutla 'wukpi nye, 'in 'kukunya -yo
 'tigitunya duun yi 'yaa 'pu. 8 'In we yia 'muna 'kadu
 -ye, wee 'gbe -mni nukple.
 9 We bhla, nyume yabhlo mi 'cun wee 'gbe nukple, 'mo
 wa laa 'Simoo. -Dlabhia -nyakoo nunya -wa. 'In -yo sub-
 halu *Samalii -nyuma weee nyegaga. 'In -yo laa -yo 'de
 nyume -zoo. 10 'In we 'ka 'nyenyeyua -yobhu, we 'ka
 nyuma kpa yi, wa 'de weee pulua -yo yukwli flulu. Wa
 nye: «-yo nyume -mni, -Lago 'tite -wa, -we wa laa 'Tite
 'Kadu.» 11 -yo ka -dlabhia -nyakoo nuda -gwle, -zugba we
 subhalu nyuma nyegaga 'gbu, wa pulua -yo weli yukwli
 flulu. 12 'In -Lago nyuma 'wlulapugbu -yo -Zezu Klisu
 gbu -zoo Filipu gbaa. -Wa weee nywnt we -yo, nukpa-
 sia -yo 'nywnt, 'in -yo yia wa batizee. 13 'Simoo 'de ka we
 -yonywnt, 'in wa yia -yo batizee. -yo yia Filipu kwesi -tu.
 Gwedigbu -yo gbu 'kadu mia lenuda, -we -yo yia -yo, 'in
 we yia -yo nyegaga -subhalu.
 14 -Zezuu tietienya mia -Zeluzalemoo 'nua nu, Samalii
 -nyuma ka -Lagobu -yonywnt, 'in wa yia wa -gbe Piel
 -yo *Zaan tie. 15 Da Piel -yo Zaan nyina Samalii -dudu
 -gu, 'in -maa yia -Lago bhuhhoe, -wa nywnt -Lagobu
 -yo, wa 'ka Zuzu 'Pupa 'yu 'gbu. 16 Nu, Zuzu 'Pupa 'ni
 wa glaa nyume yabhlogbu -gu lasibhli -slu. Nyuma
 -Kanyo -Zezu 'nyu nya -bhlogbu wa batizea wa. 17 'In
 Piel -yo Zaan 'yo yia wa -yo 'wluo lapali, 'bhie, wa yia
 Zuzu 'Pupa 'yu.

18 Da 'Simoo 'yia we -yo nu, -Zezuu tietienya -ka nyu-
 ma -wa nywnt -Lagobu -yo -yo 'wluo lapali, 'in wa yia
 -Lago Zuzu nu, 'in -yo yia Piel -yo Zaan 'gwezi -la. 19 'In -yo
 nye: «A 'nye 'ya -ami wee se -mni, 'in -yo -ka -yo 'wluo
 lapali, -mo 'ka Zuzu 'Pupa 'yu!»
 20 'In Piel yia we 'bigupali -yo -yla: «-In -yo -na 'gwezi
 'bhu la dabudu! -We ka gbu -wa, -mi dli, -Lago
 wlalalu mia, wa mneni wa 'ka we -yo 'gwezi nya! 21 -Na
 dli 'ni 'ylinu -Lago 'yliya 'wuu 'gbu, -in 'ni -lu yabhlog-
 bu -ka gbu -mni 'wu. 22 -In 'bhiti -na dli, -in bhuhhoe
 Jeditape, -de -yo mneni -yo 'ka -na 'wlukuun lapupale 'nyuu
 -yogbu 'wutu? 23 Na yi we -yo nu, -in 'te dli kalu, 'in -in
 mi gbunyuuu gaylo nya.»
 24 'In 'Simoo nye Piel -yo Zaan -yla: «Amia 'de bhuh-
 hoe -Lago na -nu nya. -Delee gbu -we a gbaa da, we yi
 'mi yli.»
 25 -Moo 'bigu, wa bhla -we ka da wa 'yia, we -yo
 -Lagobu gbagbe, 'in waa -Zezuu tietienya 'yo yia
 bhiti -Zeluzalemoo. Wa mi mni, -zugba wa -yo
 -Lagobu gbagbe mia Samalii 'gbe duun nukple.

Filipu -yo Etiopiyu gbelia

26 Jeditape 'anzu yabhlo nye Filipu -yla: «'Yluo 'wuslu-
 da lilislu, 'yoo -we 'bhua -Zeluzalemoo, 'in we yia -Gaza-
 agbe 'wu mni, -in -yo 'wu, -in mni -mo.» -Buse -dudu
 beblee -gu -wa.
 27 -Bha -bhlokpadu, Filipu -yo 'wu, 'in -yo yia mni. 'In -yo
 -yo nyume yabhlo yia gbeli, leluluny yabhlo -wa. Etiopii
 -dudu -guo 'wlulapugbu Kandasu lubho -yo nua,
 'nyumnuu 'yliyonyo 'kadu -wa. -Zeluzalemoo -yo yia, -yo 'ka
 -Lago buku, 28 'in -yo mia -yo dudu -gu lumni. -yo mi -yo
 numesuun -wotloo 'wu, -zugba -yo zeli 'sebhe -we -Lagobu
 -yo -falpanyo *Ezaii celu. 29 -Lago Zuzu nye Filipu
 -yla: «-In mni, -in nyi -wotloo mia ni -yo.»
 30 Filipu -yo -gwagwe yia we -yonyu, -yo 'nua -Lagobu
 -yo -falpanyo Ezaii 'sebhe Etiopiyu mia zelu da ni, 'in -yo
 yia -yo laybha. -yo nye -yla: «-We -na zelu de, -na nu we
 'wulaa?»
 31 -Mo nye -yo -yla: «Nyume 'ni 'mi -yla we gwe -sa, sa
 in 'ka we 'wulanua?» 'In -yo nye Filipu -yla: «-In -gbla
 -wotloo 'wu, -in -yo 'mi kwesi la.» 32 -Lagobu 'ya -we
 -yo mia zelu da mi ni:
 «-yo 'wlu sa bhlahle -we wa kwa we 'bhalu da,
 -yo 'ni nyu gba.
 'In -yo 'wlu sa *bhlahleyu -we'e gba,
 we nyanu -gudonyo 'yu,
 -yo 'ni nyu gba.
 33 Wa ka -yo 'wutu 'kienyi,
 -yo 'ni -gugbugbanyo tiklu 'yu.
 Nyoo 'ka -yo 'yuaa 'di -sa?
 Nu, wa ka -yo lasa dudu -gu.»
 34 Etiopiyu nye Filipu -yla: «-Na zuku -wa, nyoo ka
 gbu -Lagobu -falpanyo gba sa? -yo 'de gbu -wa
 yaayu, nyume -putuu gbu -yo gbaa yu?» 35 Toun Filipu yia
 we -gusa. 'In -yo yia wee -Lagobu 'ya kibhe -mni -gu
 -Zezu gbu -zoo gbagbe bhli -yo -yla. 36 Wa mi sa
 mni, 'in wa yia 'yloogblu da yabhlo 'nyu yli, 'in
 Etiopiyu nye: «Nyu mia da! Lee -lu ka 'gbu -in 'na 'ka

'mi batizea?» [³⁷ Filipu neɛ ɔ -yla: «Wa mneni wa 'ka -mi batizee, -zugba -in -ka -Zezu dli -gu zu dli weee nya.» Etiopiyu neɛ: «In zu we dli -gu nu, -Zezu Klisi mi -Lagɔɔ 'Yu nya.»]

³⁸ Tɔun, ɔ yia -wotloo 'yigbeli, 'in Filipu -ɔy ɔ 'sɔ yia 'nyu lu -bho, 'in Filipu yia ɔ batizee. ³⁹ Da wa 'tlaa 'nyu lu nu, 'in -Lagɔɔ Zuzu yia Filipu -bha lasali, Etiopiyu 'ni 'masleen ɔ 'yi. Tɔun, 'in ɔ yia ɔ 'yloogblo 'wubhu 'muna nya. ⁴⁰ Filipu mia nu, -mɔ mɔ Azɔɔ! -Lagɔɔbu -zɔnu ɔ gbaa 'gbenya nukple. Danya ɔ plilu tuklu, ɔ 'ka Sezalee nyi.

Sɔlu 'bhitia dli, 'in ɔ yia ɔ 'dɛ -Zezu yoo 'nye
(Lngb 22.6-16, 26.12-18)

9 We bhla, Sɔlu gbaa 'kɔmɔ ɔ 'ka Nyumaa -Kanyoɔ 'bunɔnya 'bha, 'in ɔ yia *-Lagɔɔbunɔnyaa -kanyo 'kadu 'yia mni -Zeluzalem. ² 'In ɔ neɛ -mɔ -yla, -mɔ cell 'sɛbhɛnya *-Lagɔɔbudunya 'wu -Damasigbe nukple. Nyuma -wa mia -Zezuu 'Yloogblo -gu, ɔ -ka -mɔ wa yli, ɔ kpa wa, we yi nukpasia -zɛoo, we yi 'ɛwɔ -zɛoo, ɔ Sɔlu 'ka wa 'llukpe pal, 'in ɔ 'ka wa -Zeluzalem kwa. ³ ɔ mi sa -Damasɔ mniɔda, ɔ 'ka wee 'gbee ɛwe -yɔɔɛ yi, tɔun, san yabhlo yia yali 'bhu, 'in we -nyumali yia ɔ gbeli. ⁴ 'In ɔ yia bhli dudu, 'in ɔ yia wɛli yabhlo 'nu. -Muu neɛ ɔ -ylaɛ: «Sɔlu, Sɔlu, lɛɛ ka 'gbu -na pal 'mi 'klyɛ 'wua?»

⁵ 'In ɔ yia we 'bugupali: «Na -Kanyo, nyɔ -in -mia?» «-Ami -Zezu, -in mia 'klyɛ 'wupalɔda, -ami -wa. ⁶ -In -sɔ 'wu, -in pla gbe ni 'wu, 'in -we -in 'kaa lɛnu, wa 'ka we -mi -yla gba.»

⁷ Nyuma -wa -yɔ Sɔlu 'sɔ mia, wa yia 'yigbe, wa'a -sa gbu -gu nyano nya. Wɛli -we gbaa 'nu wa nu we, 'in wa'a 'yi nyume yabhlogbɔ -yɔ. ⁸ Sɔlu 'kaa dudu 'wusɔ, ɔ 'yli mi -bloda, -zugba ɔ 'yi 'lu yabhlogbɔ -yɔ. ɔ sɔ wa kpa la, 'in wa -yɔ ɔ 'sɔ yia -Damasɔ pla. ⁹ ɔ li 'yli ta, ɔ 'yi la, 'in ɔ 'li, ɔ 'ma.

¹⁰ -Zugba -Zezuu 'bunɔnyo yabhlo wa laa Aniasɔ ɔ mi -Damasɔ. Nyumaa -Kanyo neɛ ɔ -yla -mɔ ɔ 'yli 'wu: «Aniasɔ!»

'In ɔ yia ɛwɔnu, ɔ neɛ: «Nyumaa -Kanyo, -ami nu.»

¹¹ Nyumaa -Kanyo neɛ ɔ -ylaɛ: «-In -sɔ 'wu desleen, -gwele wa laa 'Wusna -Gwele, -in 'plu we -gu. -In mni Zudasɔ -budu ɔ, Talisɔy yabhlo wa laa Sɔlu, ɔ mi -Lagɔɔ bhuhoda, -in 'yibha ɔ -yɔ. ¹² 'In -mɔ ɔ 'yli 'wu, ɔ ka nukpasu yabhlo wa laa Aniasɔ -yɔyɔ plada, 'in -mɔ yia ɔ sɔnya -gu lapali, 'in ɔ 'ka lalolu 'yi.»

¹³ Aniasɔ yia we 'bugupali: «'A! Na -Kanyo, in ka 'nu nyuma duun ɛwe nu, nyume ni ka -na nyuma tuklu gbunyuu 'wluo nu -Zeluzalem. ¹⁴ 'In -seli ɔ yia da, -Lagɔɔbunɔnyaa -ɔan ka we se ɔ 'nye, nu, nyuma weee, -wa gbaa -na 'ɛni, ɔ kpa wa, 'in ɔ 'ka wa 'llukpe pal.»

¹⁵ Nyumaa -Kanyo neɛ ɔ -ylaɛ: «-In mni! Nu, in ka -bha nyume -mɔni -sa na lubhonulu yabhlo nya. Nyuma -wa 'na Zuifu klaa, wa dudu 'wlulapɔnya klaa, Izlaɛnyuma klaa, ɔ 'ka wa na 'ɛni -sɔlu. ¹⁶ Sa ɔ 'kaa sɔ na 'ɛni 'gbu, na dɛ yia -muu ɔ -sɔlu.»

¹⁷ Tɔun, Aniasɔ yia mni. ɔ nyima wee -budu ɔ, 'in ɔ yia Sɔlu sɔnya -gu lapali. 'In ɔ neɛ ɔ -ylaɛ: «Sɔlu, na bhe-

li, da -in mia yida nu, Nyumaa -Kanyo -Zezu ka -mi 'klut-lali 'yloogblo. Mɔ tiea 'mi, -in 'ka lalolu 'yi, 'in Zuzu 'Pu-pa 'ka -mi ye.» ¹⁸ -Bha -bhlopadɛ, -lu yabhlo 'bhua Sɔlu 'yiliya 'wu gaza -kwɔkwɔ 'bhisa, we yia bhli, 'in ɔ yia laylyɛ lolu bhli. ɔ -sɔ 'wu, 'in wa yia ɔ batizee. ¹⁹ Tɔun, ɔ bhla lilie, 'in 'kua yia ɔ 'yili yi.

Sɔlu gbaa -Lagɔɔbu -Damasɔ

Sɔlu -yɔ -Zezuu 'bunɔnya ka -tu 'yili sanume nya -Damasɔ. ²⁰ ɔ yia -bha -bhlopadɛ -Zezuu gbu gbagbe bhli *-Lagɔɔbudu ɔ. ɔ neɛ: «-Zezu mi -Lagɔɔ 'Yu nya.» ²¹ Nyuma -wa 'nua ɔ wɛli, ɛwegaga yia wa subha, 'in wa neɛ: «Nyume ɔ palɔda nyuma -wa gba -Zezuu 'ɛni 'klyɛ 'wu, mɔ 'ni dɛ mi? 'In gbu -gble sa, ɔ 'ni dɛ wa kpa yi, 'in ɔ 'ka wa -Lagɔɔbunɔnyaa -ɔan kwa?»

²² 'Yli weee nya, Sɔlu gbaa -Zezuu gbu 'tite nya. Da ɔ gbaa -Zezu -wa -Lagɔɔ -Bhasanyo nu, Zuifunya mia -Damasɔ, -we wa 'kaa gba, we 'ni -mi.

²³ 'Yli sanume plia, 'in Zuifu yia 'wulanunnu, wa 'ka Sɔlu 'bha. ²⁴ 'In Sɔlu yia we 'nu. 'Yli weee nya, zli -yɔ sabɔ, -zugba wa mi gbee plalɔdanya ɛwegada, wa 'ka ɔ 'bhaa 'gbu. ²⁵ 'Yli yabhlo nya, sabɔ, nyuma -wa -yɔ Sɔlu 'sɔ mia, wa yia ɔ -ɔɛ 'wu ladi. 'In wa yia ɔ 'suo -we gbelia 'gbe, we 'wubita -lali, 'in wa yia ɔ we lu lasibhli.

Sɔlu mi -Zeluzalem

²⁶ Sɔlu nyima -Zeluzalem nu, 'in ɔ yia -Zezuu 'bunɔnya lubhobhoe layla. -Maa weee yia ɔ sɔsue bhli. Wa 'yabhlo 'ni we dli 'wudi nu, Sɔlu mi -Zezuu 'bunɔnyo nya.

²⁷ Banabasɔ yia ɔ 'wubhu, 'in ɔ -yɔ ɔ 'sɔ yia tietienyaa -gbe mni. 'In ɔ yia wa -yla Sɔlu gbu gba. Sa Sɔlu -yɔ Nyumaa -Kanyo 'sɔ gbelia, 'in ɔ yia ɔ -yla gbu gba klaa, 'in sa Sɔlu gbaa -Lagɔɔbu -Zezuu 'ɛni nya -Damasɔ, -zugba nyano 'ni ɔ dli -mi, Banabasɔ yi 'yaa -muu gba wa -yla. ²⁸ -Muu bhla, Sɔlu -yɔ tietienyaa mi. ɔ mni, 'in ɔ yia wa -gbe -Zeluzalem, -zugba ɔ gba -Lagɔɔbu Nyumaa -Kanyo 'ɛni nya, nyano 'ni ɔ dli -mi. ²⁹ Zuifu -wa gbaa gɛkwɛli, ɔ -yɔ wa yia 'wugbeli, 'in wa yia wɛli 'wusali. Nu, -maa mi ɔ dideda, wa 'ka ɔ 'bha.

³⁰ -Lagɔnyuma 'nua sa we, 'in wa yia Sɔlu Sezalegbe 'wu kwa. 'Bhie, wa yia ɔ yoo 'pa Talisigbe nukple.

³¹ -Muu bhla -leglizu -yɔ -dɔɔ, Zudee -yɔ Galilee -yɔ Samalii -dudu weee -gu. -Zugba wa temanɔ dli, 'in wa zu Nyumaa -Kanyo 'nuɛwe. 'In Zuzu 'Pupa yia wa 'wusa, 'in wa yia 'wuzumante bhli.

Eneee puepuegbu

³² We -ka Piɛli, -mɔ mia dudu weee -gu 'plilida -Lagɔnyuma 'wutale nya. 'Yli yabhlo nya, 'in ɔ yia -Lagɔnyuma -wa mia Lidaagbe nukpleɛ -gbe mni. ³³ 'In ɔ yia -mɔ nyume yabhlo wa laa Enee 'yi, -zugba -mɔ pi -mɔ -bita -gu la -zu gbeta, ɔ 'kukuee 'gbu. ³⁴ Piɛli neɛ ɔ -ylaɛ: «Enee! -Zezu Klisi ka -mi pue. -In -sɔ 'wu, -in gli -na -bita -na 'dɛ nya.» -Bha -bhlopadɛ Enee -sɔ 'wu.

³⁵ Lidaa -nyuma weee -yɔ Salɔɔ -dudu -gu -nyuma weee 'yɔ ɔ -yɔ mɔda nu, 'in wa yia -Lagɔ pla.

Tabitaa sɔa 'wu tɪtlɪe lu

³⁶ Nu, 'ŋwɔn yabhlo mɪ -Zopeegbe 'wu, -Zezuu 'bɔnɔŋwɔn ɔ mɪa. 'Mɔ wa laa Tabitaa, we ji -wa «lue» † glɛkɪwɛlɪ 'wu. 'Ylɪ weee nya, ɔ nua gbuzɔnɔn gbu lɛ, 'tɪn ɔ bɛa bobabhanya -yɔ. ³⁷ 'Ylɪ yabhlo nya, 'tɪn ɔ yia gu bhli, 'tɪn ɔ yia tɪ. Wa budoa ɔ 'kwie, wa yia we lapalɪ -budu 'wlu, -mɔ komi yabhlo zɔ. ³⁸ -Zezuu 'bɔnɔŋnya -wa mɪa -Zopee, wa ka 'nu nu, Piɛlɪ mɪ Lidaagbe 'wu, -we mɪa -Zopee kwesi. Wa yia nyuma 'sɔ tie, nu, wa mɪn ɔ laa wɛlɪ nɪ nya: «-Na zukpa -wa, -tɪn 'na -gwɛlɛlɪ -mɔ -nɪ. -lɪn yi!»

³⁹ Tɔn, Piɛlɪ -sɔa 'wu, 'tɪn ɔ -yɔ wa yia mɪn. Da ɔ nyɪa -mɔ, 'tɪn wa yia ɔ wee komi -we mɪa -budu 'wlu zɔ kwa. -Dugbanɔwɪ weee bɛa ɔ kwesi wie nya. Zɔbana -yɔ -bana -we Tabitaa nua lɛ, -zugba ɔ -ga 'yliyɔ, 'mu wa -slɔlua ɔ 'klu. ⁴⁰ Piɛlɪ wɛlɪa nyuma weee -budu zɔ, ɔ kulua 'kukolu 'yli, 'tɪn ɔ yia -Lagɔ bhuhhoe. ɔ 'bhɪtia 'kwiee gbɛgbɛn, 'tɪn ɔ nɛɛ: «Tabitaa, a -sɔ 'wu!» Tabitaa -bloa 'yli, ɔ 'yɪa Piɛlɪ -yɔ, 'tɪn ɔ yia 'wusɔ, ɔ yia ladɪ. ⁴¹ Piɛlɪ kpaltɔ ɔ sɔ -yɔ, 'tɪn ɔ yia ɔ 'wubhu. ɔ laa -Lagɔnyuma -yɔ -dugbanɔwɪ, 'tɪn ɔ yia ɔ wa 'kluslolu, -zugba ɔ -ga 'yliyɔ. ⁴² -Zopeegbe 'wu -nyuma weee yia we 'nu. -Bha nyuma duun zua Nyuma -Kanyɔ dɪl -gu. ⁴³ Piɛlɪ ka 'ylɪ sanɪmɛ li -mɔ -Zopee, -zelibhanyɔ yabhlo wa laa 'Simɔɔ -gbɛ.

Kɔlunɛɪ 'ylikakɛ Sezalegbe 'wu

10 -Mɔ Sezalee, nukpasu yabhlo mɪ -mɔ, 'mɔ wa laa Kɔlunɛɪ. Wɔmɔsu 'slujaa 'wlu ta lu -sluja glu gbu -zakpa -bhlo wa laa Italii -nyuma, wa 'yugalnyɔ ɔ -mɪa. ² Nukpasu -mɔnɪ, -Lagɔ ɔ zua -bha. 'lɪn ɔ -yɔ ɔ -budunɔwɛɛ -nyuma sɔ sɔa -Lagɔ. Zuifuu bobabhanya duun ɔ saa 'wu. 'lɪn ɔ bhuhhoea -Lagɔ 'kɔmɔsu. ³ 'Ylɪ yabhlo nya, jibheza, lɛlu tanu nya, -Lagɔɔ 'anzɪ yabhlo yia ɔ 'klɔtlɔlɔ ɔ 'ylɪ 'wu. Kɔlunɛɪ yia we -yɔyɔ vaa. 'lɪn -mɔsu yia ɔ -gbɛ pla. 'lɪn we nɛɛ ɔ -ylɛ: «Kɔlunɛɪ!»

⁴ ɔ ylaa -Lagɔɔ 'anzɪ tenyii, 'tɪn -nyanɔgbɔ yia ɔ -kpaltɔ. ɔ nɛɛ we -ylɛ: «Na -Kanyɔ, lɛɛ -lu we -ma?» -Lagɔɔ 'anzɪ yia we 'bɪgɔpaltɔ ɔ -ylɛ: «-Na -Lagɔɔ bhuhhoe wɛlɪ -yɔ zuzɔnɔnya -tɪn nua bobabhanya -yla lɛ, -Lagɔ ka we gbu -yɔŋwɔn. ɔ 'nɪ -mɪ 'wudlu. ⁵ -lɪn tie dɛslɛɛn nyuma -Zopee, nyumɛ yabhlo mɪ -bha, 'mɔ wa laa Simɔ Piɛlɪ. Wa -yɔ ɔ 'ka yi. ⁶ -Zelibhanyɔ wa laa 'Simɔɔ, -ka -budu mɪa gumunyuu -gɔgɔ -gu nɪ, ɔ -gbɛ Piɛlɪ mɪa.» ⁷ Da -Lagɔɔ 'anzɪ -we -laa ɔ wɛlɪ mɪa, tɔn, 'tɪn Kɔlunɛɪ yia ɔ zɔlɔbhonunya 'sɔ -yɔ ɔ 'slujayu yabhlo mɪa ɔ lubho nuda la. Nu, ɔ 'slujayu mɪa, -Lagɔ -mɔ zɔ 'yaa -bha. ⁸ Gbu -we 'plɔ, ɔ gbaa we 'bɪgɔ wa -yla weee 'bhie, ɔ yia wa tie -Zopee.

Piɛlɪ 'ylikakɛ -Zopeegbe nukplɛ

⁹ We zɪ zɪa, da wa mɪa -sɔ 'yloogblu, 'tɪn wa mɪ -Zopee -yɔ ɔ pada, -bha Piɛlɪ -gblaa -budu 'wlu ††. Mɪdiii gbɛgbɛn, ɔ -gblaa -mɔ, 'tɪn ɔ 'ka -Lagɔ bhuhhoe. ¹⁰ -Slɛɛn, ŋwɔ 'bhaa ɔ, ɔ 'yɪbha ɔ 'ka li. Da wa mɪa ɔ -yla lililu pida, -bha -lu yabhlo -Lagɔ 'paa yoo yia ɔ 'ylɪ -gu.

† -Dɔkasɪ. †† Wee -buduu -ba -bɛdlɛɛ.

¹¹ ɔ 'yɪa yalɪ -yɔ ŋwɛ -kalɪda, -bha -lu yabhlo 'bhua -mɔ. Wee -lu mɪa, we 'wlu sa 'naa 'kadu, mu 'bhua yalɪ, nɛɛ -lu wa kpa la gwɔgwɔ -mɪnua 'yli, 'tɪn we yia kwli. ¹² 'lɪn nɪma weee -we kaa 'lali -mɪnua klaa, lagbizeli -nɪma klaa, we -yɔ zia weee mɪ we 'wu. ¹³ Wɛlɪ yabhlo nɛɛ ɔ -ylɛ: «Piɛlɪ, -tɪn -sɔ 'wu, -tɪn 'bha, 'tɪn -tɪn 'ka li!»

¹⁴ Nu, Piɛlɪ 'paltɔ we 'bɪgɔ: «'Ao! -lɪnɪa! Na -Kanyɔ, -we ka gbu -wa, tɪn 'nɪa -sɔ puɔnkanyɛ -yɔ -na -gba li.»

¹⁵ Wee wɛlɪ -bhlokpade -zakpa 'sɔnɔ yia gba, we nɛɛ: «-We -Lagɔ tɪa 'wu 'wɪlɛɛ nɪ, -mɪ 'na 'ylɪ we puɔnkalu 'bhisa -nɪ.» ¹⁶ We 'plɪlɪ 'wu la -zakpa ta, 'tɪn we -lu yia yalɪ lumɪnɪ.

¹⁷ Nu, -we ɔ 'yɪa dɛ ɔ 'ylɪ 'wu, we 'ji Piɛlɪ 'yɪbhaa ɔ 'dɛ la, 'lee sa -mɔsu 'ji 'ka -mɪa? Wee bhla nɪ nya, nyuma -wa Kɔlunɛɪ tiea, wa yia 'Simɔɔ -budu -yɔlɔyɔbha. Nu, -slɛɛn wa mɪ ɔ -buduu klolo ŋwɛɛ. ¹⁸ Wa laa, 'tɪn wa yia yalɔbha: «'Lee -budu nɪ ŋwɛɛ Simɔ Piɛlɪ mɪa yɪ?»

¹⁹ Piɛlɪ mɪ -sɔ -we ɔ 'yɪa ɔ 'ylɪ 'wu, we 'ji -gu 'wɪlukuun lapupalɔda, -bha -Lagɔɔ Zuzu gbaa ɔ -ylɛ: «-lɪ -tali, nyuma ta mɪ -na da -talɔda. ²⁰ -lɪ -sɔ 'wu, -tɪn 'sibhli la. 'lɪn -tɪn 'na kpekeli -nɪ, -tɪn -yɔ wa 'sɔ mɪn, -amɪ tiea wa.»

²¹ Piɛlɪ 'sibhli la, 'tɪn ɔ nɛɛ waa nyuma -ylɛ: «Nyumɛ yabhlo da a mɪa -talɔda yɪ? -Amɪ -wa. -A 'nu -mɔ? Lɛɛ gbu 'wu a yi -nya?»

²² Wa nɛɛ ɔ -ylɛ: «Kɔlunɛɪ -ɔ -wa Wɔmɔsu 'slujaa glu gbuu 'yugalnyɔ nɪ, mɔ tiea -aɪn. Nyumɛ tɪklu -wa, 'tɪn ɔ zua -Lagɔ 'nɔŋwɛ. Zuifuu dudu -gu -nyuma weee saa ɔ zuzɔnɔsu 'dɪ. 'Ylɪ yabhlo nya, -Lagɔɔ 'anzɪ yabhlo yia ɔ 'tulua yi. Nu, ɔ tie -mɪ nyuma 'wu. Wa la -mɪ, -tɪn yi ɔ -gbɛ, 'tɪn wɛlɪnya -tɪn 'kaa gba, ɔ 'ka we yukwli pulu.»

²³ Tɔn, Piɛlɪ yia wa 'wubhu ɔ 'lakpanya nya, 'tɪn wa yia ɔ -gbɛ -gu.

Zɪ zɪa, 'tɪn Piɛlɪ yia 'wusɔ. 'lɪn ɔ -yɔ wa 'sɔ yia mɪn. -Lagɔɔbhelia -tɔlua -wa mɪa -Zopee, -maa yia wa yoo kwa. ²⁴ We zɪlɪ 'sɔnɔ zɪa nɪ, 'tɪn wa yia Sezalee nyɪnɪ. Kɔlunɛɪ ka ɔ -budunɔwɛɛ -nyuma -yɔ ɔ jijli -talea la. Wa ka 'wɪlɔgbɛli ɔ -budu zɔ, -zugba wa wu Piɛlɪ. ²⁵ Da Piɛlɪ nyɪnɪ Kɔlunɛɪ -budunɔwɛɛ, ɔ 'ka plaa yi, -bha Kɔlunɛɪ yia ɔ yoo -saa. 'lɪn ɔ yia 'wukwli tenyii, ɔ 'ka Piɛlɪ fusa, -mɔɔ 'nɔŋwɛzuzue nya. ²⁶ 'lɪn Piɛlɪ yia ɔ 'wubhu. ɔ nɛɛ ɔ -ylɛ: «-lɪ -sɔ 'wu, nu, nyumɛ -amɪ -mɪ 'ya.» ²⁷ 'Bhie, ɔ yia gba -da -tu Kɔlunɛɪ nya. 'lɪn ɔ yia -budu zɔ pla. Piɛlɪ yia nyuma -zlo -yɔyɔ 'wɪlɔgbɛlɪda. ²⁸ ɔ nɛɛ wa -ylɛ: «A -yi we 'ji nu, we se 'nɪ Zuifu -yla -mɪ, ɔ -yɔ -ɔ 'nɪa -Lagɔ -yi 'ka ladɪ. 'lɪn ɔ 'nɪ we se -ka, ɔ 'ka -mɔ -budu zɔ pla. -Lagɔ ka 'mɪ we 'kluslolu nu, tɪn 'na yɪlɔ nyumɛ yabhlogbɔ puɔnkanyɔ -yɔ titinanyɔ 'bhisa -nɪ. ²⁹ We 'dɛɛ 'gbu, da a laa 'mɪ, 'tɪn tɪn yia yi, 'tɪn tɪn 'nɪa -gla zɔ. -We ka 'gbu a yia 'mɪ la, tɪn 'yɪbha tɪn 'ka we 'nu.»

³⁰ Kɔlunɛɪ yia we 'bɪgɔpaltɔ: «We 'ylɪ -mɪnua nɪ, we lɛlɪ -bhlokpade nya, 'yɪlɔgbagbu lɛlu tanu nya, tɪn mɪ -Lagɔ bhuhhoe na 'dɛɛ -gbɛ. -Bha -bhlokpade nyumɛ yabhlo kaa lɪlbana 'wu tɪlɔla 'mɪ 'klu. ³¹ 'lɪn ɔ nɛɛ 'mɪ -ylɛ: «Kɔlunɛɪ, -Lagɔ ka -na -Lagɔɔ bhuhhoe wɛlɪ -yɔŋwɔn. ɔ 'nɪ zuzɔnɔ -we -tɪn nua bobabhanya -yla lɛ 'wudlu. ³² -lɪn tie nyuma -Zopee, Simɔ Piɛlɪ -gbɛ wa -yɔ ɔ 'ka yi. -Zelibhanyɔ wa laa 'Simɔɔ, -ka -budu mɪa gumunyuu -gɔgɔ -gu nɪ, ɔ -gbɛ Piɛlɪ mɪa.» ³³ -Bha -bhlokpade tɪn tiea nyɪ-

ma, wa mnu -mi 'bu, 'tn -tn yia yiyigbu -yohwnu. -A 'de weee mi -sleen -seli -Lago 'yu, -a 'ka -we Nyumaa -Kanyo zua -mi njwee yukwli pulu.»

Piel gbaa Kolunel -budunwee

³⁴ Toun, Piel 'bhua welu 'wu, 'tn c nne: «-Sleen, tn ka we 'jiyibheli gbuzonu sa nu, -Lago'c gbuzi nyuma 'wu. ³⁵ Nu, welu -gnu -bhlo -bhlo 'wu, nyume -c zua -Lago 'nunwe, 'tn c nua gbu tiklu e, mc nanla -Lago dudu. ³⁶ -Lago ka c welu Izraelnyuma yoo 'pa. Nu, welu -zonu -wa. 'tn -Zezu Klisu 'gbu, -a 'ka 'wututue -dlc 'yi -Lago -gbe. C -Zezu -wa nyuma weee -Kanyo. ³⁷ Bhla -we nya 'Zan *-Batisti gbaa nyuma -yla: «A yi, tn 'ka an batizee», we bhla wee weli -muni dta gwe Galilee. 'tn, -muu 'bigu, -we nua le Zudee -dudu -gu da weee, amta 'de -yi we 'ji. ³⁸ Sa -Lago njwnaa Nazaletyu -Zezu Zuzu 'Pupa 'tite nya, a -yi we 'ji. Sa -Zezu 'pluta dudu weee -gu gbuzonu lenue nya, 'tn sa c jipea nyuma weee -wa *'Kuzu mia 'klyte 'wupalda, a -yi 'ya -muu 'ji. -We ka gbu -wa, -Lago -y c 's'c mi. ³⁹ «-We weee c nua le Zuifuu dudu -gu -y -Zeluzalem, -amta mi we dayunya nya. Wa ka 'ya c 'bha c *su -gu lakulue nya. ⁴⁰ 'tn 'yli 's'c we taa zli, -Lago yia c 'wubhu tltlunya lu. 'tn c yia we lenu, c 'ka -amta c tietienya 'klutlal. ⁴¹ We 'ni nyuma weee 'yi c, -amta -Lago -saa -bha 'cun c gbuu dayunya nya, -amta -wa. Da -Lago 'bhua c 'wu tltlunya lu, -amta -y c lia, 'tn -a -y c yia 'ma. ⁴² -Zezu nee -aun -yla, -a gba -Lagobgu nyuma -yla, 'tn -a gba nu, 'mc -Lago palu la, c 'ka tltlunya -y 'yliy-ganyaa -yogbu 'wubhu. ⁴³ -Lagobgu -falpanya weee ka c gbuu daygbu gba. Wa nee: «Nyume -c -ka -Zezu dli -gu zu, 'tn -Lago tia -mc -yogbu 'wu, -Zezuu 'njnu 'titee 'gbu.»»

Nyuma -wa 'nta Zuifu, Zuzu 'Pupa ka wa -gu lasibhli

⁴⁴ Bhla -we nya Piel mia gbada, -wa mia c weli yukwli puluda, 'tn Zuzu 'Pupa yia wa -gu lasibhli. ⁴⁵ Zuifuu -Lagonyuma -wa -y Piel 's'c nca, -maa 'yla we -y nu, -Lago ka -wa 'nta Zuifu Zuzu 'Pupa -gu lamneni, 'tn njwegaga yia wa subha. ⁴⁶ 'tn -Lagonyuma yia waa nyuma njwee weli -putunya 'nu, -zugba wa mnu -Lago 'njnu 'kadu. ⁴⁷ 'tn Piel nee: «Nyuma Zuzu 'Pupa 'sibhli -gu la -aun 'bhisa, -a mneni -a 'ka gba wa 'na batizeli wa 'nyu nya -nu?» ⁴⁸ 'tn Piel nee, wa batizee wa -Zezu Klisu 'njnu nya. 'tn wa 'de weee nee Piel -yla, c -y wa 's'c -tu 'yli sanume nya.

*Pulu saa 'bigu dl -Zeluzalem leglizt -yla

11 -Zezuu tietienya -y -Lagobhelia -wa mia Zudee -dudu -gu ka 'nu nu, nyuma -wa 'nta Zuifu, wa ka -Lagobgu -yohwnu. ² Da Piel yia lu -Zeluzalem, -Lagonyuma -wa mia Zuifu nya, 'tn -maa yia c tu dli. ³ Wa nee: «-tn ka nyuma 'nta knu 'wu mu -gbe pla †, 'tn -tn -y wa 's'c yia li!»

⁴ -Bha Piel gbaa wa -yla, -we 'plu -bhlo -bhlo, we bhlii we gwedlda, c nee wa -yla: ⁵ «'Yli yabhlo nya, tn mi -Zopeegbe 'wu, da tn mia -Lago bhuhoda, 'tn -lu yabhlo -Lago 'paa yoo yia na 'yli -gu yi. Wee 'yli 'wu, tn 'yla -lu yabhlo -y, -zugba we sibhli la na gbegebu. Wee -lu 'wlu sa 'naa 'kadu. We mi lakpada we gwigwi -mnu 'yli, -zugba we bhu yali, 'tn we yia 'mi kwesi nyini. ⁶ tn ylaa we nukple tenyii, 'tn tn yia nua kaa 'lali -mnu klaa, -fliinuma klaa, lagbizeli -nua klaa, 'zianya klaa -yyl. ⁷ Toun, 'tn tn yia weli yabhlo 'nu, we nee 'mi -yla: «Piel, -tn -s'c 'wu, -tn 'bha, 'tn -tn 'ka li!»

⁸ «tn tn nee: «'Ao, na -Kanyo, -tnnyal tn -ka bhaa 'wlu, puunkalu -y -na -gba 'nu -slc na njwee pla.»

⁹ «tn we 's'c nya, wee weli yia yali 'bhu, 'tn we nee 'mi -yla: «-We -Lago tia 'wu 'wialaa nu, -mi 'na 'yil we puunkalu 'bhisa -nu.» ¹⁰ We nu 'sa -zakpa ta. 'Bhie, we 'de weee yia yali lumn.

¹¹ «We bhla toun, nyuma ta -wa 'bhua Sezalee, -wa wa tiea 'mi 'wu, -budu -we njwee tn mia, 'tn wa yia -bha nyini. ¹² -Lago Zuzu nee 'mi -ylae: «-tn 'na gbuzlu nyuma 'wu -nu, -tn -y wa 's'c mnu.» -Amia -Lagobhelia gbelibhlo -wa -y 'mi 's'c yia da -seli nu, ma kwaa 'mi yoo Sezalee. 'tn -a 'de weee yia Kolunel -budu c pla. ¹³ -We yla Kolunel nu, c yia we gba -aun -yla. Sa c 'yla c -budu c -Lago 'anzl 'yiligbeda, 'tn -muu yia c -yla gba: «-tn tie nyuma -Zopee, nyume wa laa Simc Piel, wa -y c 's'c 'ka yi. ¹⁴ Sa -tn 'kaa nu, 'tn -tn -y -na -budunwee -nyuma 'kaa gbu 'wubhu, c 'ka -mi -yla we gba.»

¹⁵ «Da tn bhliia wa -yla gbu -gbagbe, 'tn Zuzu 'Pupa yia wa -gu lasibhli. Sa we 'sibhli -amta -gu la we gwedlda, 'sa. ¹⁶ Toun, Nyumaa -Kanyo weli c gbaa zlme, 'tn we yia 'mi dli lasibhli: «*Zaan ka batizee 'nyu nya, nu, -Lago 'ka aun batizee Zuzu 'Pupa nya.» ¹⁷ Zli -a njwnua Nyumaa -Kanyo -Zezu Klisu gbu -y, 'tn -Lago yia c Zuzu 'Pupa -aun 'nye. 'Sa -Lago 'nye 'yaa wamta c Zuzu 'Pupa. Nyoc -ami mia, 'tn tn 'ka gba -we -Lago 'kaa lenu, c 'na nunu we le -nta?»

¹⁸ -Lagonyuma 'nua welnua -mnu, 'tn we yia wa dli zobel -dlc. Wa -mnu -Lago 'njnu, 'tn wa nee: «Gbuzonu -wa, nyuma -wa 'nta Zuifu, -Lago ka se wa 'nye, wa 'ka wa dli 'bhiti, 'tn wa 'ka 'yliyogagie -zoc 'yl.»

Anticsu -Lagonyuma

¹⁹ Etienu tltle 'bigu, 'tn wa yia -Lagonyuma 'klyte 'wupalte bhli. 'tn -maa yia lamneni da weee. Tolu mnu Fenisi, Siplu -y Anticsu. 'tn wa -ka -Lagobgu gbaa mnu, Zuifuu 'dekpuu -yla wa gbaa we. ²⁰ -Mu bhla, Siplu -y Silenu -Lagonyuma tolu ka Anticsu yi, -zugba wa gba Nyumaa -Kanyo -Zezuu gbuzonu gbu, nyuma -wa 'nta Zuifu -yla. ²¹ -Lago 'tite -y wa 's'c mu 'gbu, nyuma duun yia wa weli -gu lanwnunu. 'tn wa yia wa 'de -Lago yoo 'nye.

²² -Zeluzalem *leglizt 'nua gbunya -mnu, toun, wa yia Banabasi tie Anticsu. ²³ Da c nyinia -mc, sa -Lago nua -Lagonyuma 'nanu 'wu, c 'yla we -y, c yia we 'muna li. 'tn c yia wa 'de weee 'kuayli 'pa, nu, wa -tu -Lago 'wu dli weee nya tiklu. ²⁴ Banabasi mi nyume -zoc nya,

† Glekwel nee «knuplanya».

Zuzu 'Pupa ka ƙ ye, 'ln ƙ kaa dlu. 'ln we 'gbu nyɔmaa -zlo yi 'yaa -maa 'de -Lagɔ yoo 'nye.

²⁵ -Muu 'bɔgu, Banabasi yia Sɔluu dataɓa mni Talisi.

²⁶ Da ƙ 'yia ƙ, 'ln ƙ -ƙo ƙ 'sɔ yia Anticsu yi. Wa 'de 'sɔ li -bha -zu -bhlo waa -Lagɔnyɔmaa -gbe, -zugba wa slolu nyɔmaa -zlo dlu -zu gbu. Ni, Anticsugbe 'wu wa laa -Zezuu 'bɔnɔnya Kletien tiatia.

²⁷ We bhla, -Lagɔgbuu -falɓanya tɔɓa 'bhua -Zeluza-lemu, 'ln wa yia Anticsu yi. ²⁸ Wa 'yabhlo wa laa Agabusi -sɔa 'wu -Lagɔ ƙƙ Zuzu nya, ƙ nɛɛ, ŋw ƙƙ 'kadu yia dayl yia dudu weee -gu. 'ln wee ŋw ƙƙ yia yi bhla -we nya Klodu mia nyɔmaa 'wlulapɔɓnyɔ 'kadu nya. ²⁹ 'ln, -Zezuu 'bɔnɔnya yia gbu pupalɔ nu, -ƙ -ka -mi -we ƙ -ka 'yl, ƙ wla we, wa 'ka we yoo 'pa, -Lagɔnyɔmaa mia Zudee dudu -gu wa 'wusalu nya. ³⁰ 'Sa waa -Zezuu 'bɔnɔnya nua we. -We wa 'yia, 'ln wa yia we Banabasi -ƙo Sɔlu yoo 'nye, 'ln -maa yia we leglizɔ nyɔmaa kpasɔ kwa Zudee.

Wa 'bhaa *'Zake, 'ln wa yia Pieli -kaslu 'wupa

12 We bhla, nyɔmaa 'wlulapɔɓnyɔ Ewloɗu bhli leglizɔ nyɔmaa tɔɓa 'kɔlye 'wupalɛ. ² 'ln ƙ yia Zaan bheli *'Zake 'bha tugugbe nya. ³ 'ln da ƙ 'yia we -ƙo nu, we nani Zuifu dudu, 'ln ƙ yi 'yaa Pieli kpa, *'Floo -we 'nua ƙƙ -ƙo -kaa 'fetu bhla. ⁴ Ewloɗu kpa Pieli, 'ln ƙ yia ƙ -kaslu 'wupa. 'ln ƙ nɛɛ 'sluja -mnuaa -zakpa -mnua -yia, -maa -ku ƙ ŋwe. Ƙ 'yɔbha ƙ 'ka ƙ -ƙo gbu 'wubhu nyɔmaa 'yu, *'Wuzɔɔyɔlu 'fetu bhla zlu. ⁵ 'Sluja mi Pieli ŋwekuda -kaslubudu ƙ, 'ln leglizɔ yia -Lagɔ bhuhoda -tu tɔklu ƙ gbu.

-Lagɔ ƙƙ 'anzi -saa Pieli -kaslubudu ƙ

⁶ Yl -we nya Ewloɗu 'kaa Pieli -ƙo gbu 'wubhu, we sabɔ, -zugba Pieli mi 'yɔaa 'wu 'sluja 'sɔ nyɔɗu. Ƙ mi netellukpe 'sɔ 'wu gbuanda, -zugba -kaslubuduu ŋwekunya 'yɔlɔgbe -kaslubudu ŋweɛ. ⁷ -Bha -bhlokpade Jejitapeɛ 'anzi 'tɔɓa -bha -kaslubudu ƙ, 'ln zlu yia -mɔ slo. Ƙ zɔ Pieli beta yabhlo kwe, ƙ ganɔa ƙ, 'ln ƙ nɛɛ ƙ -yɔɔ: «-ln -sɔ 'wu slul!» Tɔn, netellukpenya yia Pieli ƙ 'wubhu, 'ln we yia laslo.

⁸ 'ln -Lagɔ ƙƙ 'anzi nɛɛ ƙ -yɔɔ: «-ln jɔ -na -jɔaa, -ln -pla -na -sakwla 'bhu 'wu, -ln -gba we 'llukpe!» Pieli yia we 'nɔŋwe zu. 'ln -Lagɔ ƙƙ 'anzi yia we -gudɔ ƙ -yɔɔ: «-ln -pla -na -bana 'wu, 'ln -ln yi 'mi 'bɔ.»

⁹ Pieli mi -Lagɔ ƙƙ 'anzi 'bɔ, 'ln ƙ yia -kaslubudu ƙ 'tɔ. -We -Lagɔ ƙƙ 'anzi mia lenuda, ƙ mɔ dlu we 'nɔ gbuɔnɔ, 'yɔaa -ylada ƙ mia. ¹⁰ Wa zia -kaslubuduu ŋwekunya tɔn -ƙo 'sɔnɔ -gu, 'ln nɛɛ -kɔlo -we -gala 'gbe, 'ln wa yia we -ƙo nyɔni. Wee kɔlo -kalt we 'de nya wa 'yu, 'ln wa yia 'tɔ. Wa kwaa yoo yabhlo -sɛ, tɔn, 'ln -Lagɔ ƙƙ 'anzi yia Pieli kwesi 'bhu.

¹¹ Tɔn, -we 'pla Pieli yibhelia we 'ji, 'ln ƙ nɛɛ ƙ dlu ƙɔɔ: «-Sɛɛn na yi we -ƙo nu, gbuɔnɔ -wa: Jejitape ƙ ƙ 'anzi tie, 'ln ƙ yia 'mi Ewloɗu 'tɔɔ kweɛ -sa. Gbuɔnyuu Zuifu pupalɔ na 'gbu, 'ln ƙ yi 'yaa 'mi -muu ƙ -sa.»

¹² Da Pieli 'nua wee gbu 'wula, 'ln ƙ yia Zaan wa laa Malku 'nyaa Maliii -buduŋweɛ mni. Da -Lagɔnyɔmaa

duun gbelia 'wlu, -zugba wa bhuhoe -Lagɔ ƙ 'gbu.

¹³ Pieli bhla -buduu kɔlo, lubhonɔŋwɔnɔ wa laa Wloɗu, 'ln -mɔ yia -bha -talt yi. ¹⁴ Ƙ yibhelia Pieli welɔ, ƙ mi 'muna lidaa 'gbu, ƙ 'nɔ -budu -kalt. 'ln ƙ -ƙo gwagwie yia gbaa mni nyɔmaa tɔɓa -yɔɔ: «Pieli mi -buduŋweɛ!»

¹⁵ Wa nɛɛ ƙ -yɔɔ: «-Sabhe bhaa aɔn yi?» 'ln ƙ nɛɛ wa -yɔɔ: «Gbuɔnɔ -wa!» Tɔn, 'ln wa nɛɛ: «-Zugba ƙ zuzu -wa!»

¹⁶ -Muu bhla, -zugba Pieli bhla kɔlo -bhloo 'de. Da wa -kalt -bha, wa 'yɔa ƙ -ƙo, 'ln ŋwegaga yia wa subha.

¹⁷ 'ln Pieli yia wa -yɔɔ sɔ 'pa, a 'mu ŋwe. 'ln sa Jejitape wɔɔɔ ƙ -kaslubudu ƙ, 'ln ƙ yia we 'bɔgu gba wa -yɔɔ. 'ln ƙ nɛɛ 'ya wa -yɔɔ: «A gba we 'Zake -ƙo -Lagɔbhelia tɔɓa -yɔɔ.» 'Bhie, ƙ 'tɔaa, 'ln ƙ yia da -putu mni.

¹⁸ Da zɔ zɔ, 'ln 'sluja yia gbugblolu, -zugba wa yɔb-halta yɔbhalt laɛ, lɛɛ -lu yl Pieli. ¹⁹ Ewloɗu nɛɛ wa -talt ƙ da. Wa -talt ƙ da, wa 'nɔ ƙ 'yl. 'ln Ewloɗu yia waa -buduu ŋweku -sluja layɔbha, 'ln ƙ nɛɛ wa 'bha wa.

-Muu 'bɔgu, ƙ 'bhua Zudee, 'ln ƙ yia Sezalee ladia mni bhla -sɛɛɛ -nu nya.

Ewloɗu ka tɔ

²⁰ Tɔɔ -ƙo Sidɔnɔ -nyɔmaa lililu mia, Ewloɗu dudu -gu we bhua. -Muu bhla, Ewloɗu ka wa -ƙo 'cɛ 'palɔ. Wa bhla welɔ -bhlo, 'ln wa yia ƙ komii ŋwekunya Blasɔɔ ƙ 'wukulu. 'ln wa nɛɛ Ewloɗu -yɔɔ: «'Wututue -dɔɔ -tu -aɔn nyɔɗu.»

²¹ 'ln Ewloɗu yia wa -yɔɔ 'yl zu. Wee 'yl nyɔni, ƙ yia ƙ 'ŋnɔmni -bana 'wupla, 'ln ƙ yia ƙ gbuwubhukpe 'wu ladɔ. 'Bhie, ƙ yia wa -yɔɔ gbu lapalɔ -zejila 'wu. ²² 'ln nyɔmaa yia 'wukpɔ: «-Lagɔ yabhlo mia de gbada, -mɔ 'nɔ nyɔɔ!» ²³ Wee bhla -bhloo 'de nya, Jejitapeɛ 'anzi yia Ewloɗu bhɔɔ, ƙ 'nɔ -Lagɔ ƙƙ 'ŋnɔ -mnɔnu 'gbu. 'ln -mna yia ƙ li, 'ln ƙ yia tɔ.

²⁴ We bhla, -zugba -Lagɔwelɔ -ƙo -guwulaylimante mni, 'ln nyɔmaa nyɛ wa 'de -Lagɔ yoo.

²⁵ Da Banabasi -ƙo Sɔlu bhla wa lubho, 'ln wa yia -Zeluzalemu lubhiti. Wa yia 'Zan Malku 'wubhu, 'ln wa -ƙo ƙ 'sɔ yia mni.

Zuzu 'Pupa tiea Banabasi -ƙo Sɔlu

13 Anticsuu leglizɔ 'wu, -Lagɔgbuu -falɓanya -ƙo nyɔmaa gbuɔlɔɔnya mia -bha. Wa ŋnɔ nu: Banabasi, 'Simeɔ wa laa nyɔɔ -yɔɔkpa, Silenyu Lusiusu, nyɔmaa 'wlulapɔɓnyɔ Ewloɗu Antipasɔ jɔɔɔ -tale Manaɛɛ -ƙo Sɔlu. ² 'Yl yabhloo zlu, da wa mia -Lagɔ bhuhoda, -zugba wa pla 'sun, Zuzu 'Pupa nɛɛ wa -yɔɔ: «A -sa -bha Banabasi -ƙo Sɔlu wa 'de saa, lubho -we ka 'gbu ln yia wa la, wa 'ka we nu.» ³ Wa yia 'sun -plada -ƙo -Lagɔ -bhuhoda -tu. -Muu 'bɔgu, 'ln wa yia Banabasi -ƙo Sɔlu sɔ 'wluo lapalɔ, 'bhie, wa yia wa 'yitide, 'ln wa yia mni.

⁴ Zuzu 'Pupa tiea Banabasi -ƙo Sɔlu, 'ln wa yia Selusii mni, -bha wa 'bhua 'glu 'wu. 'ln 'nyunyɔɔɔɔɔɔɔ wa laa Siplu, wa yia -mɔ mni. ⁵ Da wa nyɔni Salaminɔ, 'ln wa yia -Lagɔgbuu gbagbe bhli Zuifu -Lagɔbudunya ƙ. 'Zan Malku -ƙo wa 'sɔ mi, -zugba ƙ sa wa 'wu.

⁶Wa -dta 'nyunyididudu 'wu, 'ln wa yia Pafɔsugbe nukple nyini. -Mɔ wa -yɔ -dlabha -lenunyo yabhlo wa laa Baal -Zezu gbelia. Zuifu, -ɔ laa ɔ 'dɛ -Lagɔgbu -falpanyɔ, mɔ -wa. ⁷'Nyunyididudu 'wlulapilnyɔ Seljius Pɔlusuu -gbɛ ɔ -dila la, 'ylimnanyɔ mɔ. ɔ dudu 'wlulapilnyɔ laa Banabasi -yɔ Sɔlu, ɔ 'yibha ɔ 'ka -Lagɔwɛl 'nɔ 'gbu. ⁸Nɛ, -dlabha -lenunyo wa laa glɛkwɛl 'wu Elimasi, -mɔ 'nɔ 'yibha, 'nyunyididudu 'wlulapilnyɔ ŋwnu -Lagɔgbu -yɔ, we 'gbu ɔ yia Banabasi -yɔ Sɔlu tu dila. ⁹Zuzu 'Pupa yea Sɔlu wa la 'yaa *Pɔlu, ɔ ylaa ɔ Elimasi 'yliya 'wu tenyii, 'ln ɔ nɛɛ ɔ -ylɛ: ¹⁰«-Dawli bhabha -yɔ 'nyii -kanyɔ, 'Kuzuu 'yu, -ɔ -wa gbuzɔnu weɛ tunyɛmɛ! -ln 'nɔ -Lagɔ ɔ lenugbu da 'wulasalte 'yilgbelia yii? ¹¹-Slɛn -ln pu yukwli: Jejitaɛ yia -mɔ bhɛta, -ln 'ka 'lɔ. 'ln -ln 'na 'ka 'yɛ -yɔyɔ bhla yabhlo nya.»

-Bha -bhlokpadɛ, Elimasi 'lɔa, 'ln ɔ yia nikipise 'wu -tu, -zugba ɔ bhuhuli ɔ la, nyɛmɛ -ɔ 'kaa ɔ ɔ lakpaa datale nya. ¹²Da 'nyunyididudu 'wlulapilnyɔ 'yɛ -we 'plɛ -yɔ, 'ln ɔ yia -Lagɔ -plagbu -yɔyɔ. 'ln -Lagɔgbu wa mɛ -slɔluda, we yia ɔ dli kwezi bhabha.

Pɔlu -yɔ Banabasi 'sɔ mɛ Anticsu Pisdii -dudu -gu

¹³Pafɔsugbe 'wu, Pɔlu -yɔ ɔ kɔkɔnya -bhoa 'glɛ 'wu, 'ln wa yia Pelzɔgbe nukple mɛ, Panfilii -dudu -gu. -Bha 'Zan Maliki 'bhua wa 'bɛ, 'ln ɔ yia -Zeluzalem lumɛ. ¹⁴-Mɔ 'bɛgu, wa 'bhua Pelzi, 'ln wa yia Anticsu mɛ Pisdii -dudu -gu, bhu -gu. Zuifu *Nyapeyi nya, 'ln wa yia -Lagɔbudu ɔ pla, 'ln wa yia ladɛ. ¹⁵Da wa bhɛ tite -yɔ -Lagɔgbu -falpanyaa 'sɛbɛ zelzɛle, 'bhie, -Lagɔbudu -ɔlan nɛɛ Pɔlu -yɔ Banabasi -yɛ: «Bhelia, we -ka gbu a 'ka gba, 'ln a 'ka nyɛmaa dli latɛmanɛ, a mneni a 'ka we gba!»

¹⁶Pɔlu -sɔa 'wu, ɔ 'paa sɔ, 'ln ɔ nɛɛ: «Izlaɛlu nyɛmaa, amɛ bubɔa -Lagɔ, a pulu 'mɛ yukwli! ¹⁷Izlaɛlunyɛmaa -Lagɔ -sa -bha -amɛaa dukpasɛ, 'ln ɔ yia wa zumanɛ da laga 'wu Eziputu -dudu -gu. 'Bhie, ɔ yia wa Eziputu -sa ɔ 'tite nya. ¹⁸'ln ɔ yia wa zu dudu bɛblɛɛ -gu, we mneni we 'ka -zɔ glɛ 'sɔ ŋwɛɛ nyini. ¹⁹'ln ɔ yia zua gbesɔ lasa Kanaa -dudu -gu. 'ln ɔ yia -maa dudu ɔ nyɛmaa 'wɛladlili, 'ln we yia -maanɛ -zɛ. ²⁰-Mɔ li -zɔ 'wɛlu ɔ -zɔ glɛ 'sɔ 'ya kugbu (450).

«'Bhie, ɔ yia -amɛaa dukpasɛ gbuwubhunya 'nyɛda -tu tukli, 'ln we yia -Lagɔgbu -falpanyɔ Samuelu bhla yɛ.

²¹«-Mɔ 'bɛgu, -amɛaa dukpasɛ yia -Lagɔ wa 'wɛ-lapilnyɔ -zlalɛ. 'ln -Lagɔ yia wa Kisɛ 'yu Saulu 'nyɛ, Bezamɛɛ zuaylinyɛmɛ nya. -Mɔ pɛl wa 'wɛlu la -zɔ glɛ 'sɔ. ²²-Mɔ 'bɛgu, -Lagɔ -saa Sɔlu kwɛɛ, 'ln ɔ yia -Davidɛ ɔ 'bɛgɔpalɛ. 'ln -Lagɔ nɛɛ -Davidu daɛ: «ln ka -Zesɛɛ 'yu -Davidɛ 'yɛ na dli da -nyɛmɛ nya. -We weɛ ln 'yibhaa, lɛ ɔ yia we nua.»

²³«-Davidu zuaylinyɛmɛ yabhlo -wa -Zezu, 'mɔ -Lagɔ -saa -bha *Izlaɛlu Gbuwusanyɔ nya. Sa ɔ gbaa zlɛmɛ we 'sa. ²⁴-Zezuu yiyie 'yu, Zaan yia Izlaɛlunyɛmaa weɛ la. ɔ nɛɛ wa -yɛ: «A 'bhiti amɛaa dli, 'ln wa 'ka aɛn ba-zizee.» ²⁵Da Zaan mɛ ɔ lubhoo 'wɛlu 'bhada, 'ln ɔ nɛɛ: «Amɛ dli, nyɔ ln -mɛ? -Lagɔ -Bhasanyɔ, -ɔ a mɛ

wuda we 'nɛ -amɛ. A -talɛ, yia ɔ yia 'mɛ luu, 'ln, ln 'nɛ we 'kɛ -ka ln 'ka ɔ -sakwɛla 'llukpe -blo.»

²⁶«Na bhelia, amɛ Ablaamuu zuaylinyɛmɛ, 'ln amɛ mɛ -seli -Lagɔ bubɛɛ 'gbu, -a 'dɛ weɛ -yɛ -Lagɔ 'paa nyɛmaa gbuwusawɛl -mɛ yoo. ²⁷Nɛ, -Zeluzalem -nyɛmaa -yɔ wa 'yugalnyɛ 'nɛ -Zezu yibheli *nyɛmaa Gbuwusanyɔ nya. 'ln -Lagɔgbu -falpanyaa wɛl -we wa zɛla Zuifu Nyapeyi weɛ nya, wa 'nɛ -mɔ 'wɛlanu. 'ln wa yia we lɛnɛ gbalɛ -Zezuu 'bhabhɛ nya. ²⁸'ln wɛl -we -gu wa 'kaa ɔ 'bha wa 'nɛ we 'yɛ. 'ln wa nɛɛ Pilati -yɛ, -mɔ 'bha ɔ. ²⁹-We -Lagɔsɛbɛ gbaa -Zezuu daa, wa bhɛ we lɛnɛ, wa -saa ɔ *su -gu, 'ln wa yia ɔ gbawla 'wu ladɛ. ³⁰'ln -Lagɔ yia ɔ 'wubhu tɛlɛnyɛ glaa. ³¹'ln nyɛmaa -wa -yɔ -Zezu 'sɔ 'bhua Galilee -dudu -gu, 'ln wa yia -Zeluzalem mɛ, ɔ ka ɔ 'dɛ -maa 'klus-lolu 'yɛ duun nya. -Maa mɛ -slɛn ɔ gbudayɛnya, -zugba wa -yɔ ɔ gbu -gbagbɛ mɛ Izlaɛlunyɛmaa -yɛ.

³²«'ln gbuzɔnu -we -Lagɔ gbaa zlɛmɛ -amɛaa dukpasɛ -yɛ, 'mɔ -a yia aɛn -yɛ gbaa. ³³-Amɛ, wa 'yuoyua -yɛ -Lagɔ nua -slɛn we lɛ, -Zezuu 'wubhubhɛ nya tɛlɛnyɛ glaa. We mɛ ɔ lɛda Luusebɛɛ luu 'sɔnu 'wɛ: «Mɛ -wa na yu, 'ln we 'bhu -zɛɛn 'wu, -amɛ -wa -na dide.»

³⁴-Lagɔ ka zlɛmɛ we gba. Nɛ, -Zezu ɔ yia 'wubhua tɛlɛnyɛ glaa, 'ln ɔ 'na 'ka 'maslɛn tɛ. 'ln ɔ nɛɛ weɛ gbu -mɛ daɛ:

«Mɔwɛlu -zɔnyɛ ln gbaa ln 'ka -Davidɛ 'nyɛ, 'mɔ na yia aɛn 'nyɛ.»

³⁵We 'gbu, we mɛ 'ya ɔ lɛda Luusebɛɛ da yabhloɛ: «ln 'na 'ka -na -mɔwɛlunyo 'yitide ɔ 'ka 'bhuka 'wu zɛn.»

³⁶Da nyɛmaa 'wlulapilnyɔ -Davidɛ -gaa 'yiyi, sa -Lagɔ 'yibhaa, 'ln ɔ yi 'saa ɔ lubho nu. ɔ tɛla, wa 'bhɛlu ɔ, ɔ dukpasɛ kwesi, 'ln ɔ yia zɛn.

³⁷«-Zezu 'nɛ glɛ zɛn, -Lagɔ ka ɔ 'wubhu tɛlɛnyɛ glaa.

³⁸Amɛ, bhelia, -a nɛɛ aɛn -yɛ: -Zezuu 'gbu -Lagɔ tɛ nyɛmaa -yɔgbu 'wu. ³⁹Nɛ, nyɔ nyɔ -ka -Zezuu gbu -yɔyɔ, ɔ 'gbu -na gbunyuuu 'gba bhua -mɛ 'wɛlu. Moizu tite 'nɛ mneni we 'ka we aɛn 'wɛlu -sa. ⁴⁰A zu amɛaa 'dɛ 'yiyi, gbu -we -Lagɔgbu -falpanyaa gbaa, we yi aɛn yɛ. ⁴¹-Lagɔ nɛɛ:

«A -talɛ gbɛ 'yilɛlɛlɛnyɛ, ŋwɛgaga subha aɛn, 'ln a 'bhu la.

Nɛ, gwɛdigbu na yia lɛnɛ amɛaa bhla.

Wa -ka we 'dɛ aɛn -salɛ, a 'na 'ka we la gbuzɔnu.»

⁴²Da Pɔlu -yɔ Banabasi mɛ -Lagɔbudu ɔ 'tlada, 'ln wa nɛɛ wa -yɛ: «Amɛ -a bhuhɛ, Zuifu Nyapeyi -putu -ka nyini, a yi a 'ka we gbu -bhlo 'dɛ gba -aɛn -yɛ!» ⁴³Wa bhɛ 'wɛlgbɛlie, Zuifu -zɛ -yɔ nyɛmaa -putu -wa bubɔa Zuifu -Lagɔ, 'ln wa yia Pɔlu -yɔ Banabasi yoo kwa. Pɔlu -yɔ Banabasi mɛ wa -yɛ gbu -gbada, -zugba wa tɛmanɛ wa dli la nɛ, wa 'na 'tideli -Lagɔ 'nantɛ 'yi -nɛ.

Pɔlu -yɔ Banabasi gbaa gbu nyuma -wa 'nua Zuifu -yla

⁴⁴ Zuifu Nyapeyl -putu nynia, -wa yia -Lagɔwɛl yuk-wli pulua, we -tu 'wu -sɛ, wa 'ka wee 'gbee nukpla -nyuma nyama nyini. ⁴⁵ Zuifu 'yia nyumaa -zlo -manɩ -yɔ, 'n zenyidɩ yia wa 'wubho. 'n -we Pɔlu mɩa gbada, wa bhitia we saputu sa, -zugba wa vɛɩ ɔ.

⁴⁶ Pɔlu -yɔ Banabasi nɛɛ wa -yla dɩ 'tɩtɛ nyɛ: «We mɩ nu, amɩa Zuifu -yla wa 'ka yaa -Lagɔgbu gba tɩa. 'n a mɩ we kwnɛɛ -sada, 'n a nɛɛ amɩaa 'dɛ nya nu, 'yliyɔ-gagɛ -we 'nɩa bhɩɩɩɩɩ -ka, a 'nɩ we 'yɩyɩɩ 'kɩ -kaa 'gbu, nyuma -wa 'nɩa Zuifu, wa gbɛgbɛɩn -a yia mɩa!

⁴⁷ «-We Jɛɩtɩpɛ gbaa -an -yla, mɩ nu:

ɔn ka -mɩ 'yɩɩgbɛɩ,

dudugu -nyuma weɛ zɩ nya.

'n, -nɩ 'ka nyuma gbuwusa wɛɩ gba duduu da weɛ.»

»

⁴⁸ Da nyuma -wa 'nɩa Zuifu 'nua wɛɩnya -mɩnɩ, 'n wa yia 'muna li, wa yia -Lagɔɔ 'ɩnɩ -mɩnɩ ɔ wɛɩ -zɔnɩ 'gbu. 'n -wa -Lagɔ -saa -bha 'ɔn, wa 'ka 'yliyɔgagɛ -we 'nɩa bhɩɩɩɩɩ -ka 'yɩ, 'maa yia -Lagɔ dɩ -gu zu.

⁴⁹ 'n Nyumaa -Kanyɔ wɛɩ yia weɛ duduu weɛ -gu lamneni. ⁵⁰ Zuifu 'paa 'ɩnɩmɩ -ɩwnɩ -wa zua -Lagɔ -bha -yɔ 'gbee nyuma 'kadu dɩ yalɩ nu, wa palɩ Pɔlu -yɔ Banabasi 'kɩyɩɩ 'wu. 'n wa yia -maa vu wa duduu -gu.

⁵¹ Da Pɔlu -yɔ Banabasi 'kaa weɛ 'gbe nukplɛ 'bhɩ, 'n -maa yia -maa bhɩ -yɔ *-bhuhui gbɔɔ wa 'gbu. 'Bhie, wa yia Ikoniumu mɩnɩ. ⁵² 'n 'muna -yɔ Zuzu 'Pupa yia -Zezuu 'bɩnɩya ye -mɔ Antɩɔsu -dudu -gu.

Pɔlu -yɔ Banabasi mɩ Ikoniumu

14 Da Pɔlu -yɔ Banabasi nynia Ikoniumu, 'n wa yia 'yaa -mɛmɛ Zuifu -Lagɔbudu zɔ pla. Wa gbaa

-mɔ -Lagɔgbu sa kpɛɛn kpɛɛn, Zuifu duun -yɔ -wa 'nɩa Zuifu, -maa yia -Lagɔ pla. ² Zuifu -wa 'nɩa -Lagɔgbu -yɔɩɩɩɩɩ, -maa 'bhua nyuma -tɔɩɩ -wa 'nɩa Zuifu dɩ 'wu, 'n wa 'ka -Lagɔbhɩɩɩ -yla gbɩnyuu lɛnu. ³ 'n Pɔlu -yɔ Banabasi yia -mɩnɩ bhɩɩɩɩɩ -tu -daan, -zugba wa gba -Lagɔgbu, nyano yabhlogbɔɔ 'nɩ wa 'wu -mɩ. 'n -Lagɔ yia wa se 'nyɛ, wa 'ka gwɛdɩgbunya -yɔ gbu 'kadu lɛnu. Wa gbaa ɔ 'nanu -gu gbu, 'n -Lagɔ yia we -sɩɩɩ nu, wa wɛɩ mɩ gbuzɩnu nya.

⁴ 'n weɛ 'gbee nukpla -nyuma yia 'wudɩ 'sɔ: tɔɩɩ -zɛa Zuifu -nu, 'n tɔɩɩ yia -Zezuu tietienyaa -nu -zɛ.

⁵ Zuifu -yɔ -wa 'nɩa Zuifu, we -yɔ wa 'yugalɩnya pupalɩ gbu, wa 'ka Pɔlu -yɔ Banabasi 'kɩyɩɩ 'wupa, 'n wa 'ka wa gbɔku 'wubha. ⁶ Da waa nyuma 'sɔ 'nua gbu -mɩnɩ, 'n wa yia -fɩɩ -bhɩ. 'n wa yia Likaoni -dudu 'gbenya wa laa Lisɩɩ -yɔ Dɛɩbu mɩnɩ, we -yɔ we kwesi -gbenya 'wu. ⁷ 'n wa yia 'yaa -mɛmɛ -Lagɔgbu gba.

Pɔlu -yɔ Banabasi mɩ Lisɩɩ

⁸ Nyumɛ yabhɩ mɩ Lisɩɩ, ladɩɩ ɔ tua 'kɔmɩ, -we ka gbu -wa, ɔ bhɩ ka 'ku. 'n weɛ 'kukue wa gwalɩɩ ɔ, ɔ tɩanɩ 'nɩ -sɩɩ ɔ. ⁹ 'Yɩ yabhɩ nya, -zugba ɔ pulɩ Pɔlu wɛɩ yukwɩ. 'n Pɔlu yia we -yɔyɩ nu, ɔ dɩ mɩ -Zezuu -gu 'gbu, ɔ mneni ɔ 'ka 'pu. ¹⁰ Pɔlu nɛɛ ɔ -yla wɛɩ 'tɩtɛ nyɛ:

«-nɩ sɔ 'wu, -nɩ 'yɩɩgbɛ -na bhɩ -gu tɩkɩ!» 'n ɔ nyumɛ yia 'wubɩ, ɔ yia nɔnɔ bhɩ -bha -bhɩɩɩɩɩ.

¹¹ Gbunya Pɔlu nua lɛ da, nyumaa -zɩ 'yɩ we -yɔ, 'n wa yia 'wukpɩ Likaoni -nyumaa wɛɩ nya: «-Lagɔnya ka nyuma -zɛ, we ka -amɩaa -gbe lasibhɩ!» ¹² Banabasi wa laa -Zeusu, 'n Pɔlu -wa gbɩgbanyɔ 'gbu, wa yia -mɔ la Elumɛɩ. ¹³ -Lagɔ wa laa -Zeusu, we -budu 'yɩɩgbɛ weɛ 'gbee nyuma -yɔ. 'n we bɩbɩnɩ -yɔ bhɩɩɩɩɩ yia yɩ, 'n ɔ yia we -kpɛɩ suu -bɩ nya. ɔ -yɔ ɔ nyumaa -zɩ 'yɩbha wa 'ka Banabasi -yɔ Pɔlu -zɩɩ -yɔ bɩbɩnɩ.

¹⁴ 'n da -Zezuu tietienyaa Banabasi -yɔ Pɔlu 'nua weɛ gbu -mɩnɩ, 'n wa yia wa 'wu *-bananya yɩ. 'n wa -yɔ gwagwɩ yia nyumaa -zɩ glaa mɩnɩ 'wukpɩkɩɩ nyɛ:

¹⁵ «'Oo! Bhɩɩɩɩɩ, lɛɛ -lu ka 'gbu a nu 'sa? Nu, nyuma -amɩa -mɩa 'ya amɩa 'bhɩsa. -Lagɔgbu -a yia aɩn -yla gbaa. Nu, a 'bhɩ -sɩnɩ -kpuanya -mɩnɩ 'bɩ, a 'bhɩ 'yɩɩyɩ -ga -Lagɔ gbɛgbɛɩn! Mɔ nua yalɩ klaa, duduu klaa, gu-munyɩ -yɔ we lu -lu weɛ lɛ. ¹⁶ Bha, bhɩɩɩɩɩ, -Lagɔ ka dudugu -nyuma weɛ 'yɩtɩɩ, 'n wa yia wa 'dɛɛ nuu 'yoo bhɩ. ¹⁷ 'n -mɩnɩ bhɩ, -Lagɔ yia ɔ 'dɛ -sɩɩɩ aɩn -yla, ɔ zɩzɩnɩnɩ nya 'kɔmɩ: ɔ luɩ yalɩnyu, 'n amɩaa kpaɩ -li zua. 'n ɔ nyɛ aɩn lɩlɩ duun, ɔ yɛɩ 'muna aɩn dɩ zɩ.» ¹⁸ Banabasi -yɔ Pɔlu ka 'kɩ 'yɩ, 'n wa yia gbu weɛ 'bɩgu 'plɩɩ waa nyuma -zɩ -yla, nu, wa 'na bɩbɩnɩ wamɩ -nɩ, 'bhɩ -maa yia we -yɩɩɩɩɩ lugada.

¹⁹ We bhɩ Zuifunya 'bhua Antɩɔsu Pisidii -yɔ Ikoniumu -dudu -gu, wa nynia Lisɩɩ, 'n wa yia nyumaa -zɩ lubho. 'n wa yia -maa dɩ 'wubhu, 'n wa yia Pɔlu gbɔku 'wubha, wa 'ka ɔ 'bhaa 'gbu. 'Bhie, wa yia ɔ 'gbe -gnɩma kwa, wa mɩ dɩ nu, ɔ ka tɩ. ²⁰ 'n da -Lagɔnyuma gbɛɩɩ Pɔlu, ɔ yia 'wusɩ, 'n ɔ yia weɛ 'gbe nukplɛ lɩmɩnɩ. -Mɩnɩ zɩ zɩɩ, 'n ɔ -yɔ Banabasi 'sɔ yia Dɛɩbu mɩnɩ.

Pɔlu -yɔ Banabasi 'bhɩɩɩɩɩ lɩ Sɩɩɩ -dudu -gu

²¹ Pɔlu -yɔ Banabasi gbaa -Lagɔgbu Dɛɩɩɩɩɩ nukplɛ, 'n nyuma duun yia -mɔ -Lagɔ pla. 'Bhie, wa yia lubhɩ Lisɩɩ, Ikoniumu, we -yɔ Antɩɔsu Pisidii -dudu -gu.

²² 'n wa tɛmanɩ -Lagɔnyumaa dɩ la, -zugba wa pa wa 'kuayɩ, nu, wa zu dɩ gege. 'n wa nɛɛ wa -ylaɛ: «We mɩ nu, -a 'plɩɩ sɩsɩɩ duun lɩ 'bhɩ, -a 'ka *-Lagɔ nyumaa 'wlulapɩɩ zɩ pla.» ²³ 'n Pɔlu -yɔ Banabasi yia nyuma kpaɩ lapalɩ *lɛɩɩɩ -bhɩ -bhɩ zɩ. Wa plaa 'sun, wa bhuhhoea -Lagɔ, 'bhɩ, wa yia waa -Lagɔnyuma -wa zua -Lagɔ dɩ -gu, -Lagɔ kwɛɛ zu.

²⁴ -Mɩnɩ 'bɩgu, wa 'plɩɩ Pisidii -dudu -gu, 'n wa yia Panfɩɩɩ nyni. ²⁵ Wa gbaa -Lagɔgbu Pɛɩɩɩɩɩ nukplɛ, -mɩnɩ 'bɩgu, 'n wa yia Atalɩ mɩnɩ. ²⁶ -Mɔ wa -gblaa 'glu 'wu Atalɩ, 'n wa yia Antɩɔsu lubhɩ Sɩɩɩ -dudu -gu. -Mɔ wa zua zɩmɛ wa -Lagɔ 'nanɩ kwɛɛ, lubho -we wa bhɩ da nunweɛ 'gbu.

²⁷ Da wa nynia Antɩɔsu, 'n wa yia lɛɩɩɩ weɛ 'wɩɩgbɛɩ. -We weɛ -Lagɔ nua lɛ wa sɔ nya, 'n sa -Lagɔ -kaltɩ -wa 'nɩa Zuifu -yla 'yoo, 'n -maa 'ka 'ya -Lagɔ pla, wa yia we -sa 'bɩgu dɩ nya. ²⁸ 'n Pɔlu -yɔ Banabasi yia Antɩɔsu -tu -daan -Zezuu 'bɩnɩya nya.

Anticsugbee -Lagonyuma kpelta Moizu tite -gu

15 We bhla -bhlokpade nya, nyuma -tolua 'bhua Zudee -dudu -gu, 'ln wa yia Anticsu mni. Da wa nynia -mɔ, wa yia -Lagobhelia gbu -mnu slolue bhli, wa nɛɛ: «Sa Moizu tite gbaa, wa 'pa nyuma kni 'wu, a 'ni 'sa kni pla, a 'ni mneni a 'ka gbu 'wubhu!» ² Pɔlu -yɔ Banabasi 'ni wa weli -yɔɔwɔnu -gbaa, 'ln wa -yɔ wa 'sɔ yia wee gbu -mnu -gu kpeli bhabha. We 'gbu, wa yia Pɔlu, Banabasi -yɔ Anticsu -nyuma tolua tie -Zeluzalem, 'ln wa -yɔ -Zezuu tietienya -yɔ nyuma kpasɩ 'ka wee gbu -mnu gba.

³We 'gbu, wa mi mnuɔmɔ -gu, 'ln leglizɩ yia wa -yɔɔɛ, 'ln wa yia wa yoo kwa. 'ln wa yia Fenisi -yɔ Samalii -dudu -gu 'plɩɩ, sa nyuma -wa 'nia Zuifu plaa -Lagɔ, -zugba wa -yɔ we gbagbue mni. 'ln wee 'diɔɔnu -mnu yia -Lagobhelia weee 'muna 'kadu 'wula.

⁴Da wa nynia -Zeluzalem, 'ln leglizɩ klaa, -Zezuu tietienya klaa, we -yɔ nyuma kpasɩ yia wa 'lakpasu kpa. 'ln -we -Lagɔ nua lɛ wa sɔ nya, wa yia we -sa 'biɔɔdu nya -maa -yla.

⁵Zuifɩ -zakpa -bhlo wa laa Faliznyuma wa glaa -nyuma -wa zua -Zezu dɩ -gu -sɔɔ 'wu, 'ln wa nɛɛ: «-Lagonyuma -wa 'nia Zuifu, wa 'pa wa kni 'wu, 'ln wa gba wa -yla, wa zu Moizu tite 'nuɔwe!»

-Lagonyumaa 'wlugbelie -Zeluzalem

⁶'ln -Zezuu tietienya -yɔ nyuma kpasɩ yia 'wlugbeli, wa 'ka wee gbu -mnu 'wusɩsalɩ. ⁷Wa kpelta kpokpo, Pielɩ -sɔɔ 'wu, 'ln ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Na bhelia, amɩaa 'dɛ -yi we 'ji nu, -Lagɔ ka -bha 'mi -sa aɩn glaa, we 'bi ka 'wugwɛ, 'ln -wa 'nia Zuifu, 'ln 'ka wa -yla -Lagɔgbu gba, wa -ka we 'nu, wa 'ka -Zezu dɩ -gu zu. ⁸-Lagɔ -ɔ -yia nyumaa dɩ, ɔ ka we -slolu nu, -wa 'nia Zuifu, ɔ ka wa gbu -yɔɔwɔnu, 'ln ɔ yi 'yaa wamɩa Zuzu 'Pupa 'nyɛ, -amɩa 'bhisa. ⁹-Lagɔ 'ni nyumɛ 'wugbɩzi, -a -yɔ wa 'sɔ nyɩɩ. -We ka gbu -wa, ɔ ka wa dɩ -yɔɔɔɔ, wa ka -Zezu dɩ -gu zu 'gbu. ¹⁰'ln -slɛɛn, lɛɛ -lu ka 'gbu a yla -Lagɔ la? 'ln 'gba 'kadu -amɩaa dukpasɩ -yɔ -amɩaa 'dɛ 'nia mneni -a 'ka 'wubhu, 'ln a dɩ we -Zezuu 'bɩɔɔɔɔ 'wluɔ? ¹¹-lnnya! -A dɩ we dɩ 'wu nu, Nyumaa -Kanyɔ -Zezuu 'nanu 'gbu, -a yia 'pu, wamɩa 'bhisa!»

¹²Tɔɔn, nyuma weee yia nyɛ 'mu, -zugba wa pulu Banabasi -yɔ Pɔlu 'sɔ yukwɩ. Gwedigbu -yɔ gbu 'kadu -Lagɔ nua lɛ wa sɔ nya -wa 'nia Zuifu nyɩɩ, -zugba wa gba we waa nyuma -yla.

*'Zake gbaa nyuma -yla gbu

¹³Da wa bhla gbagbue, 'ln '*Zake yia weli 'wubhu, ɔ nɛɛ: «Na bhelia, a pulu 'mi yukwɩ. ¹⁴Sa -Lagɔ ylaa tɩtɩ nyuma 'nia Zuifu, 'ln ɔ yia -bha nyumaa -zakpa -bhlo -sa wa glaa, -maa 'ka ɔ -nu -zɛ, we gbu 'Simɔɔ gbaa -aɩn -yla. ¹⁵'ln wee weli -mnu -yɔ -Lagɔgbu -falpanyaa weli yia bhli -bhlo. Nu, we mi celɩda -Lagɔsebhɛ 'wɛɛ:

¹⁶Jejitape nɛɛ:
«-Muu 'biɔɔ,

lu na yia yia ɔ,
'ln -Davidu -budu bhli,
'ln 'ka we 'subha lu.
'ln 'ka we 'subha lu we 'ku -gu,
'ln 'ln 'ka we 'yigbeli.

¹⁷'ln nyumaa pnu weee yia Jejitape 'yoo dataɩa.

Cɩn, nyuma -wa 'nia Zuifu 'ln laa wa 'ka na -nu -zɛ, ma -wa.»

¹⁸-We Jejitape gbaa mu mɩa dɛ.

ɔ ka wee gbunya -mnu -slolu 'cɩn,
-muu 'bi ka 'wugwɛ,
'ln 'sa ɔ mɩa we lenuda.»

¹⁹Zake yia we -gudɛ: «We 'gbu, -we na yia -yɔ, nyuma -wa 'nia Zuifu, -wa plaa -Lagɔ, -a 'na stali wa -ni.

²⁰Nu, -a celɩ wa 'wɛɛ: wa 'na lili -zila -bubɔɔmɛ -ni, we ka puɩ. 'ln wa 'na nunu mutɩgbu lɛ -ni. Nume -we 'pɩɔɩ 'nia 'wutla, we -yɔ numɛɛ 'pɩɔɩ -tukpa, wa 'na lili we -ni. ²¹-We ka gbu -wa, bha bhlasabhla, nyuma slolua Moizu tite 'gbe -bhlo -bhlo 'wu, -zugba wa zelɩ we -Lagɔbudunya ɔ, *Nyapeyɩ weee nya.»

'Sebhɛ wa 'paa -Lagonyuma 'nia Zuifu yoo

²²Tɔɔn, -Zezuu tietienya -yɔ nyuma kpasɩ -yɔ leglizɩ weee yia weli -bhlo bhli nu, wa -sa -bha nyuma wa glaa, 'ln wa 'ka wa -yɔ Pɔlu -yɔ Banabasi tie Anticsu. 'ln wa yia -bha Zudasɩ wa laa Balɩsabasi -yɔ Silasɩ -sa. Wamɩa nyuma 'sɔ -manɩ, -bha -Lagobhelia zua wa.

²³'Sebhɛ wa celɩ wa zua wa kwɛɛ we nukpla -weli nu:

Amɩa, -amɩaa bhelia -Lagonyuma 'nia Zuifu, -wa mɩa Anticsugbe nukple, Silii -yɔ Silisi -dudu -gu, -amɩa -Zezuu tietienya -yɔ nyuma kpasɩ saa aɩn fu.

²⁴-A ka 'nu nu, nyuma ka -amɩaa -gbe 'bhu, 'ln wa yia amɩaa dɩ sumanɩ mni wa nyɛ weli nya.

-Amɩa 'ni wa tie -muu 'wu. ²⁵We 'gbu, -a yia weli -bhlo bhli, 'ln -a yia -bha nyuma -sa, -a 'ka wa tie. 'ln wa 'ka -amɩaa jijli -talea Banabasi -yɔ Pɔlu yoo kwa amɩaa -gbe. ²⁶Waa nyuma 'sɔ ka wa 'pupue dɩ -sa, -amɩaa -Kanyɔ -Zezu Klisɩ lubhoo nunuee 'gbu.

²⁷We 'gbu, -a yia Zudasɩ -yɔ Silasɩ tie amɩaa -gbe. 'ln -we -a celɩ aɩn 'wu da, wa 'ka we 'wusɩsalɩ aɩn -yla.

²⁸Nu, Zuzu 'Pupa -yɔ -aɩn 'sɔ 'ni 'yɩbha wa dɩ 'gba 'kadu aɩn 'wlu. Nu, titenya mɩa da, a zu we 'nuɔwe, -gla -wa: ²⁹a 'na lili -zila -bubɔɔmɛ -ni, we ka puɩ. Nume 'pɩɔɩ -tukpa -yɔ nume -we 'pɩɔɩ 'nia 'wutla, a 'na lili we -ni. 'ln a 'na nunu mutɩgbu lɛ -ni. A -ka we 'nuɔwe zu, -zugba gbuzɔɔn a nua lɛ.

-A -sa aɩn fu.

-Zezuu tietienya nynia Anticsugbe 'wu

³⁰Wa 'tidea waa nyuma -mnu -manɩ 'yi, 'ln -maa yia Anticsu mni. Wa yia -Lagonyuma weee 'wlugbeli, 'ln wa yia wee 'sebhɛ -maa yoo 'nyɛ. ³¹Wa zela wee 'sebhɛ, we yia wa 'muna 'wula, we nukplaweli ka wa 'kuayli 'paa 'gbu. ³²Zudasɩ -yɔ Silasɩ -wa ka dɛ mɩa -Lagɔgbu -falpanya nya, wa zua -Lagobhelia 'dɩ kpokpo, 'ln wa yia wa 'kuayli 'pa, 'ln wa yia wa dɩ latemanɩ. ³³'Yɩ sanume 'pla, 'ln -Lagobhelia yia wa 'yoo 'nyɛ -dɩɔɔ. Wa

yia -wa tiea zlme wa -gbe lubhiti. [³⁴ Nu, we nanl Silastu dudu k 'ka wa -gbe -tu, 'tn k yia -bha -tu.] ³⁵ We bhla, Pɔlu -yɔ Banabast ka Anticsu -tu. Wa -yɔ nyumaa -zlo 'sɔ, -zugba wa slolu nyuma, 'tn wa gba -Lagɔgbu.

Pɔlu -yɔ Banabast 'bhubhluwa -yɔ

³⁶ 'Yli sanume 'plta, 'tn Pɔlu nɛɛ Banabast -ylae: «'Gbe weee -we nukple -a -yɔ -Lagɔgbu gbagbie 'plta -a 'bhi-ti -mɔ lu. -A 'ka -amaa bhelia 'yl, -de sa wa ml -mɔ.» ³⁷ Da wa mia mnida, *Zaan wa laa Maluki, Banabast 'yubha wa -yɔ k 'sɔ 'ka mnɔ. ³⁸ 'tn Pɔlu 'nɔ we -yɔɔɔɔ, -we ka gbu -wa, Maluki ka zlme wa 'bubhu Panfilii -dudu -gu, 'tn k 'nɔ wa kwal, wa -Lagɔlubho 'wu. ³⁹ Kpɛle 'kadu yia Pɔlu -yɔ Banabast nyɔɔ -bho, 'tn wa yia -yɔɔbhubhlu. Banabast yia Maluki 'wubhu, 'tn wa yia 'glu 'wubho, 'tn 'nyunyɔɔdudu wa laa Siplu, wa yia we -gu mnɔ. ⁴⁰ 'tn, Pɔlu -mɔ yia -bha Silast -sa. 'tn -Lagɔnyuma yia -Lagɔ bhubhoe wa 'dɛ 'sɔ -nu nya, nu, Nyumaa -Kanyɔ nu wa 'nant 'wu, 'bhie, wa yia mnɔ. ⁴¹ 'tn wa yia Silii -yɔ Silisi -dudu -gu 'plɔ, -zugba wa -yɔ legliznyaa 'kuaylipape mnɔ.

Pɔlu 'bhua Timotee 'wu

16 Pɔlu nɔɔnia Deltu -yɔ Listli -gbenya nukple, -Zezuu 'bunɔnyɔ yabhlo wa laa Timotee, -zugba k ml -mɔ. Zuifunɔɔɔ -zua -Zezu dli -gu, k yu -wa, 'tn k dide mia *Glekyu nya. ² -Lagɔnyuma mia Listli -yɔ Ikoniumu -gbenya nukple, ma gbaa Timotee gbuzɔnu gbu. ³ Pɔlu 'yubha k -yɔ k 'sɔ 'ka mnɔ. k 'bhua k 'wu, 'tn k yia k *kni 'wupa, Zuifu -wa mia wee dudu -gu 'gbu. -We ka gbu -wa, -maa weee -yi k dide Glekyu nya. ⁴ Da wa mia 'gbenya -gu 'plɔda -bhlo -bhlo, gbunya -Zezuu tietienya -yɔ -Zeluzalemɔ -Lagɔnyuma kpasɔ pupala, -zugba wa -yɔ we gbagbie mnɔ -Lagɔnyuma -yla nu, wa zu we 'nɔɔɔɔ. ⁵ 'tn legliznyaa yia latemanɔ dɔzuzue 'wu. 'tn sa zli zlia, -zugba wa bho -gu.

Maseduanɔ -nyume 'tlala Pɔlu 'klu

⁶ Da Zuzu 'Pupa gbaa wa 'na gbali -Lagɔgbu -Azii -dudu -gu -nɔ, 'tn wa yia Flizii -yɔ -Galasii -dudu -gu 'plɔ. ⁷ Da wa nɔɔnia Mizii -yɔ Bitinii 'wugbelida, wa ka Bitinii dudu -gu -mnmnɔ layla. 'tn -Zezuu Zuzu 'nɔ we nɔɔɔ wa -yla. ⁸ We 'gbu, wa 'plɔla Mizii -dudu -gu, 'tn wa yia Tloasɔgbe nukple mnɔ. ⁹ Sabɔ, Pɔlu yia Maseduanɔ -nyume yabhlo -yɔɔ 'yigbeda k 'yli 'wu. 'tn -mɔ nɛɛ k -yla: «-Na zukpa -wa, -tn 'plɔ Maseduanɔ -dudu -gu, -tn 'ka -aln 'wusa.» ¹⁰ Wee gbu -mɔ 'bhua Pɔlu 'yli -gu, -bha -bhlokpade -a gbaa -a 'ka Maseduanɔ mnɔ. -We ka gbu -wa, -a ka we -yɔɔɔ nu, -Lagɔ ka -aln la, -a 'ka -mɔ -nyuma -yla -Lagɔgbu gba.

Lidii nɔɔnua -Lagɔgbu -yɔ Filipugbe 'wu

¹¹ -A -gblaa 'glu 'wu Tloasɔ, 'tn -a yia 'nyunyɔɔdudu wa laa Samotlast -gu mnɔ tuklu. -Mɔ 'bɔgu zli zlia, 'tn -a yia Neapoli nɔɔ. ¹² -Mɔ -a 'bhua, 'tn Maseduanɔ -dudu -gu 'gbe 'kadu wa laa Filipu, -we Wlɔmu -nyuma

plta 'wlu la, 'tn -a yia -mɔ mnɔ. -A ka 'yli duun li wee 'gbe nukple.

¹³ Nyapeyli nɔɔnia, 'tn -a yia 'gbe nukple 'tla, -a yia -gbua nɔɔ -yɔ mnɔ. Da -a zua we dli -gu nu, -mɔ Zuifu bhubhoelia 'cɔn -Lagɔ. 'Nɔɔnɔ -wa gbelia -bha 'wlu, -a -dɔ la, 'tn -a yia wa -yla gbu gba. ¹⁴ Waa 'nɔɔnɔ glaa 'yabhlo wa laa Lidii, Tiatilgbe 'wu wa gwalɔla k, 'naa -zalu ka -vale 'tɛa, 'mu k paa pelu, 'tn k bubɔa -Lagɔ. k ml -aln yukwli puluda, 'tn Nyumaa -Kanyɔ yia k dli 'wukalɔ, -zugba -we Pɔlu mia gbada k nu we. ¹⁵ Da -a batizea k -yɔ k nyuma 'sɔ, 'tn k nɛɛ -aln -ylae: «We -ka aln dlu -mɔ, nu, tn ka -Lagɔgbu -yɔɔɔɔ 'piɛn, a yi na -gbe ladɔla.» 'tn k nɛɛ -a nɔɔnɔ we -yɔ -kpɔ.

Filipugbe nukple, wa 'paa Pɔlu -yɔ Silast -kaslu 'wu

¹⁶ 'Yli yabhlo nya, da wa bhubhoelia -Lagɔ, -a ml -mɔ mnɔda, 'tn gaylonɔɔnɔ yabhlo yia -aln yoo yi. k ka -zabhe -zuzu -gu, mu nya k bhla kwe la. Wee k kwe labh-lile -yɔ k yia 'gwezi duun k -cɔn -yla. ¹⁷ 'tn k yia -a -yɔ Pɔlu 'sɔ 'bɔ -bholu, 'wukɔkple nya: «Waa nyuma mia da, Yalɔ -Lagɔ lubhonunya -wa. Sa -Lagɔ 'kaa aln gbu 'wusa, we 'yoo wa mia da aln dasloluda.» ¹⁸ 'Sa k 'nɔɔnɔ nua 'kɔmɔ. We bhɔlɔda, 'cɛ yia Pɔlu dɔkɔ, k 'bhi-tia, 'tn k nɛɛ wee zuzu -ylae: «-Zezu Klisu 'nɔɔ nya, tn nɛɛ -mɔ -ylae, -tn 'tla k 'wu!» -Bha -bhlokpade, 'tn wee zuzu yia k 'wutla.

¹⁹ k gaylonɔɔnɔ -cɔn yia we -yɔɔ nu, k 'nɔ 'masɛɛn mneni, k 'ka wa -yla 'gwezi 'yl. 'tn wa yia Pɔlu -yɔ Silast kpa, 'tn wa yia wa -zejila 'wu kwa nyumaa 'yugalnyaa -gbe, -gla nya. ²⁰ Wa kwaa wa Wlɔmɔ gbuwubhunya 'yu, wa nɛɛ -maa -ylae: «Nyuma mia da, wa ka -amaa 'gbe gbugblolu. Zuifunya -wa, ²¹ 'tn wa zuayli -gbu, -ama Wlɔmɔ -nyumaa tite gbaa -a 'na nɔɔnɔ -yɔ -nɔ, 'tn -a 'na nɔɔnɔ lɛ nɔ, 'mu wa slolua.» ²² 'tn nyumaa -zlo yi 'yaa wa 'cɛ -yɔ 'palt.

Wlɔmɔ -nyumaa gbuwubhunya nɛɛ wa -sa Pɔlu -yɔ Silast -bana 'wu, 'tn wa 'ka wa selɔ. ²³ Wa selɔ wa bhabha, 'bhie, wa yia wa -kaslu 'wupa. 'tn wa nɛɛ -kaslubuduu nɔɔnɔ -yla, k zu wa 'yliyɔ 'nanɔ. ²⁴ Wa gbaa sa welt -mɔnɔ k -kaslubuduu nɔɔnɔ -yla, 'tn -mɔ yia wa -kaslubuduu nyɔɔ -komi k 'pa. 'tn k yia wa gbloko bhu 'wu palt.

²⁵ -Mɔ zli -nyɔɔ, Pɔlu -yɔ Silast 'sɔ ml -Lagɔ bhubhoe-da, wa mnɔnɔ -Lagɔ nɔɔnɔ lu nya, -zugba -kaslunyma tɔlu pulu wa yukwli. ²⁶ -Bha -bhlokpade, dudu yia zuku 'tɛɛ, 'tn -kaslubuduu -klu yia lazuku. Tɔn, 'tn we klolu weee yia -kalɔ, 'tn -kaslunyma weee gbloko yia ladɔlɔ. ²⁷ Da k -kaslubuduu nɔɔnɔ ganɔ, 'tn k yia klolonya -yɔɔ -kalɔda. k ml nu, waa -kaslunyma k -gwa. 'tn k yia -mɔ k tugugbe -sa, k 'ka k 'dɛ 'bha. ²⁸ 'tn Pɔlu yia 'wukɔ 'tɛɛ, k nɛɛ: «-tn 'na nɔɔnɔ -na 'dɛ gbunyu -yla lɛ -nɔ, -a 'dɛ weee ml -bhal!»

²⁹ Tɔn, -kaslubuduu nɔɔnɔ yia 'nape -yɔlayɔbha, 'tn k yia gwagwe -yɔ telitelɛ nya -buduu komi k pla, 'tn k yia Pɔlu -yɔ Silast 'sɔ 'yu 'kukolu 'sibhli. ³⁰ -Mɔ 'bɔgu, k wlelia wa, 'tn k yia wa layɔbha: «Na -cɔn, sa tn 'ka nu, 'tn tn 'ka gbu 'wubhua?»

³¹ 'ln Pɔlu -yɔ Silasɩ yia we 'bigupali ɔ -ylaɛ: «-ln zu Nyɩmaa -Kanyɔ -Zezuu dli -gu, 'ln -ln -yɔ -na zuaylinyɩma 'sɔ 'ka gbu 'wubhu.» ³² 'ln wa yia ɔ -yɔ ɔ zuaylinyɩma weee -yla -Lagɔgbu gba. ³³ Sabɔ, bhla -bhloo 'dɛ nya, 'ln ɔ -kasɩubuduu ηwekunyɔ -yɔ Pɔlu -yɔ Silasɩ 'sɔ yia ɔ 'dɛɛ -gbɛ mɩ. 'ln ɔ yia wa 'gbia glu, 'ln -maa yia -bha -bhlokpade ɔ -yɔ ɔ zuaylinyɩma weee batizee. ³⁴ ɔ -yɔ Pɔlu -yɔ Silasɩ mɩta ɔ -buduηweɛ, 'ln ɔ yia wa lililu 'nyɛ. 'ln ɔ nyɩmɛ -yɔ ɔ zuaylinyɩma yia 'muna li, -Lagɔɔ dli -guzuzuee 'gbu.

Pɔlu -yɔ Silasɩ wa -saa -kasɩ 'wu

³⁵ Da zli zla, Wɔɔmu -nyɩmaa gbuwubhunɩ yia 'sluja tie -kasɩubuduu ηwekanyɔɔ -gbɛ nu, wa 'tide waa nyɩma -manɩ 'yi. ³⁶ 'ln -kasɩubuduu ηwekunyɔ yia we weli Pɔlu kwa, 'ln ɔ nɛɛ: «Gbuwubhunɩ ka nyɩma tie, wa nɛɛ, ln 'tide aɩn 'yi. We 'gbu, a mneni a 'ka 'tla, 'ln a 'ka mɩ -dɩ.»

³⁷ 'ln Pɔlu nɛɛ waa 'sluja -ylaɛ: «-Amɩa -wa Wɔɔmu -nyɩma, wa 'nɩ -amɩaa -yɔgbu 'wubhu sazɔnu sa, 'ln wa yia -aɩn bhɩti -zejila 'wu, 'bhie, 'ln wa yia -aɩn -kasɩ 'wupa. 'ln -slɛɛn wa 'yɩbha wa 'ka -aɩn -kasɩ 'wu -sa 'wiemɩ? -lnnya, we 'na 'ka lɛnu. Wa yi, wa 'ka -aɩn weli wa 'dɛ nya!»

³⁸ 'ln 'sluja yia we 'dɩ Wɔɔmu -nyɩmaa gbuwubhunɩaa -gbɛ kwa. -Maa 'nua nu, Pɔlu -yɔ Silasɩ mɩ Wɔɔmu -nyɩma nya, 'ln we yia -maa nyancɩ dli 'wuslu. ³⁹ 'ln wa yia wa bhuhoea yi, 'bhie, wa yia wa -kasɩ 'wu -sa. 'ln wa nɛɛ: «Amɩa zukpa -wa, a 'tla 'gbe nukplɛ!» ⁴⁰ Da Pɔlu -yɔ Silasɩ 'tlaa -kasɩ 'wu, 'ln wa yia Lidiii -buduηweɛ mɩ. Wa 'yɩa -Lagɔbhelia, 'ln wa yia wa 'kuayli 'pa, 'bhie, wa yia mɩ.

Pɔlu -yɔ Silasɩ sɔ gbaa -Lagɔgbu Tesalonikugbe nukplɛ

17 Pɔlu -yɔ Silasɩ 'sɔ 'plɩta Anfipolist -yɔ Apoloni -gbenɩa nukplɛ, 'ln wa yia Tesaloniki nyɩni. -Mɔ Zuifuɩ *-Lagɔbudu mɩa. ² 'ln Pɔlu yia -mɔ pla sa ɔ nua 'cɩn 'sa. 'ln Zuifuɩ Nyapeyɩ ta nya, 'ln ɔ -yɔ wa yia -Lagɔsɛbhɛ -gu kpɛlɩ. ³ 'ln ɔ yia we 'ji gba, 'bhie, ɔ yia we wa 'klusɩlu nu, wee 'sɛbhɛ nɛɛ, we mɩ nu, -Lagɔɔ -Bhasanyɔ sɩa, ɔ 'ka tɩ, 'ln ɔ 'ka 'wusɔ tɩtɩnya glaa. ɔ nɛɛ nu: «ɔ -Zezu -ɔ ka gbu na gbaa da aɩn -yla, mɔ -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ.» ⁴ Wee weli zɩa wa lu Zuifuɩ tɩluɩ dli kwɛ, wa yia we -yɔɩwɩnu, 'ln wa yia Pɔlu -yɔ Silasɩ 'bubholu. 'Sa -bhlokpade, *Glɛki -duun -wa bubɔa Zuifuɩ -Lagɔɔ nua, we -yɔ 'ηɩnumɩ zuayliηwɩ -zlo.

⁵ 'ln Zuifuɩ yia we zenyi nu, wa yia gbukpua -nyɩma labhu 'yloogblu, 'ln wa yia -zɩɛ ladɩ 'gbe nukplɛ. 'ln wa yia Pɔlu -yɔ Silasɩ da mɩ, Zasɔɔn -buduηweɛ, wa 'ka wa -zejila 'yu kwa. ⁶ 'ln wa 'nɩ Pɔlu -yɔ Silasɩ 'yu 'gbu, wa yia Zasɔɔn -yɔ -Lagɔbhelia tɩluɩ 'gbee 'wlulapɩnya 'yu kwa. 'ln wa yia 'wukpɩkpɩ bhli: «Nyɩma -manɩ ka dudu weee gbugblolu, 'ln wa yi 'yaa -slɛɛn -seli yi! ⁷ Zasɔɔn ka wa 'bɩ 'nyɛ ɔ 'dɛɛ -gbɛ! Waa nyɩma wee'e zu nyɩmaa 'wlulapɩnyɔ 'kadu *Sezaaa titenɩ 'nuηwe, 'ln wa nɛɛ, nyɩmaa 'wlulapɩnyɔ -putu mɩ, 'mɔ wa laa -Zezu.» ⁸ 'ln wee weliɩna -mɩni yia nyɩmaa -zlo -yɔ gbee 'wlu-

lapɩnyaa dli 'wubhu, ⁹ 'ln wa nɛɛ Zasɔɔn -yɔ -Lagɔbhelia tɩluɩ -yla, wa plulu 'gwezi 'kadu yabhlo. Wa wlaa we, 'bhie, wa yia wa 'yitide.

Pɔlu -yɔ Silasɩ gbaa -Lagɔgbu Beleegbe nukplɛ

¹⁰ Da sabɔ bɛa, 'ln -Lagɔnyɩma yia -bha -bhlokpade Pɔlu -yɔ Silasɩ yoo kwa Belee. Da wa nyɩna -mɔ, 'ln wa yia Zuifuɩ -Lagɔbudu zɔ mɩ. ¹¹ Belee -Zuifuɩ dli nanɩ 'yɩ, we 'ka Tesaloniki -Zuifuɩ 'wuzi. Wa ka -Lagɔgbu yukwɩ pulu, 'ln wa yia we -yɔɩwɩnu gwagwɩɛ nya slɩ 'muna nya. 'Yɩ weee nya, wa kpɩa -Lagɔsɛbhɛ, 'ln wa 'ka we -yɔɩ nu, -de -we Pɔlu gbaa gbuzɔnu. ¹² 'ln waa Zuifuɩ glaa -nyɩma duun yia -Lagɔgbu -yɔɩwɩnu. 'ln Glɛki glaa 'ηɩnumɩ zuayliηwɩ -yɔ nukpasia duun yi 'yaa -Lagɔgbu -yɔɩwɩnu.

¹³ Da Tesaloniki -Zuifuɩ 'nua nu, Pɔlu mɩ Belee -nyɩma -yla -Lagɔgbu gbada 'ya, tɩɩn, 'ln wa yia wee gbee nukplɩ -nyɩmaa dli yalɩ 'paa mɩ, 'ln -maa yia gbugblolu. ¹⁴ 'ln -bha -bhlokpade -Lagɔbhelia yia Pɔlu yoo kwa gumunyu -yɔ -gbɛɩn. 'ln Silasɩ -yɔ Timotee yia Belee -tu. ¹⁵ -Wa kwaa Pɔlu yoo, wa -yɔ ɔ 'sɔ yia Atenɩgbe nukplɛ nyɩni. Wa 'bhɩtia lu la, 'ln Pɔlu yia wa weli zu, nu, Silasɩ -yɔ Timotee yɩ -mɔ ɔ slɩ.

Pɔlu gbaa -Lagɔgbu Atenɩgbe nukplɛ

¹⁶ Da Pɔlu mɩa Silasɩ -yɔ Timotee wuda Atenɩ, ɔ 'yɩa we -yɔ nu, wee 'gbee nukplɩ -nyɩma, yoyolagɔ wa bubɔa duun, 'ln ɔ dli yia 'wusɔ. ¹⁷ 'ln Zuifuɩ -yɔ -wa 'nɩa Zuifuɩ, -wa bubɔa -Lagɔ, 'ma ɔ -yɔ wa kpɛlɩ -Lagɔgbu -gu -Lagɔbudu zɔ. 'ln sa zli zla -bhlo, 'sa ɔ gbaa -Lagɔgbu 'plɩplɩnya -yla -gblɔgbɩ 'wu. ¹⁸ 'Sɛbhɛ -yɩlonɩa 'kadɩ wa laa Epikulu 'bunɩma -yɔ Stoisunɩma, -maa -yɔ ɔ bhɩa kpɛɩkpɛɩ 'ya. Tɩluɩ nɛɛ: «Zɩsanyɔ mɩa nɩ nɛɛ -bha saa?» Tɩluɩ nɛɛ: «We 'wlu sa 'lakpa -Lagɔnyaa gbu ɔ mɩ gbada.» Nu, -Zezuu gbu -yɔ tɩtɩnya glaa 'wusɔgbu Pɔlu mɩa gbada, 'mu wa 'nua.

¹⁹ Da wa kpaa Pɔlu, 'ln wa -yɔ ɔ yia wa gbuwubhunɩa 'yu mɩ, -gɔgɔ wa laa Aleopazɩ 'wlu. 'ln wa yia ɔ layɩbhɛ: «Gbu -lolu -ln mɩa dɛ -sloluda, -ln mneni -ln 'ka we 'ji gba -aɩn -yɩa?» ²⁰ -We ka gbu -wa, -nanagbunya -na gbaa dɛ -aɩn -yla, -a 'yɩbha -a 'ka we 'ji 'wulanu.»

²¹ Nu, Atenɩ -nyɩma weee -yɔ wa 'lakpanya tua -bha bhla duun nya, 'wubhlolugbunya kpɛɩe -yɔ we yukwɩ pulue nya.

²² -Mɔ Aleopazɩ 'wlu Pɔlu -sɔa 'wu, 'ln ɔ nɛɛ: «Atenɩ -nyɩma, na yɩ we -yɔ nu, amɩaa bubɔɩ nanɩ aɩn dudu bhabha. ²³ Da un mɩa amɩaa 'gbe nukplɛ -zieda, un ka amɩaa bubɔɩ *-bada 'yɩ. Amɩaa -zilagububɔɩlu yabhlo un 'yɩa -bha wa cɛɩaɛ: -LAGɔ -ɔ NYɩMA 'NɩA -Yɩ. 'ln -we a 'nɩa -yi, a bubɔa, we gbu un yia da aɩn -yla gbaa. ²⁴ 'ln -Lagɔ -ɔ nua dudu -yɔ we -gu -lu weee lɛ, mɔ -wa yalɩ -yɔ duduɩ -Kanyɔ. ɔ 'dɩlɩ nyɩmaa 'subha 'subha zilabubuɩ -budu zɩ la. ²⁵ -Lagɔ 'nɩ 'yɩbha nyɩma 'nyɛ ɔ -lu yabhlogbɔɔ, nu, mɔ nyɛa nyɩma 'yɩyɔgagɩ, nyapɛɩ, we -yɔ -lu weee. ²⁶ Nyɩmɛ yabhlogbɔɔ ɔ -laa la, 'ln weli weee yia layɩ -mɔɔ 'gbu, 'ln wa yia dudu weee -gu ladɩ. 'ln ɔ yia -zɩu 'wusɩsalɩda lɛnu wa -yla, 'ln ɔ yia dudu wa

'kaa -gu ladu bɔlu palɪ. ²⁷ Nyuma 'ka -Lagɔɔ dataɪlu 'gbu, ɔ yi 'saa nu. Wa -ka sɔda -mɪ, ɔ dataɪte nya, 'tɪn wa 'ka ɔ 'yɪ. 'tɪn -zugba -Lagɔɔ 'nɪ -aɪn -yɔɔbhuda -mɪ 'pɪpɪ. ²⁸ ɔ 'gbu -a -gaa 'yɪɪyɪ, -a nɔa, 'tɪn -a mɪa la.» Amɪaa gbalnyaa tɔɪa ka we gba: «Amɪa mɪ 'ya ɔ 'yua nya.»

²⁹ «-A mɪ -Lagɔɔ 'yua nyaa 'gbu, -a 'na palɪɪ -can, 'gwezi -yɔ tukpa -we nyuma tɛɪa wa 'yɪɪmnee nya -Lagɔ 'wu -nɪ. ³⁰ Da nyuma 'nɪa gbu yabhlogbɔɔ -yi, 'sa wa nɪa, 'tɪn -Lagɔɔ gbu 'nɪ -mɪsɪnyaa 'wɔɪapɪɪ. Nɪɪ, -sɪɛn, dudugu -nyuma weee ɔ laa, da wa -ka -mɪ, wa 'ka wa dɪɪ 'bhiti. ³¹ ɔ ka 'yɪɪ yabhlo zu, ɔ 'ka nyɪmɛ yabhlo ɔ -saa -bha, ɔ 'ka ɔ -gu 'pɪɪɪ, 'tɪn ɔ 'ka dudugu -nyɪmaa -yɔɔgbu 'wubhu tɪkɪɪ. ɔ ka we nyuma weee 'klusɪɪɪ, ɔ nyɪmɛ 'wubhubhue nya tɪɪɪɪnyaa glaa.»

³² Da wa 'nɪa tɪɪɪɪɪɪ lɪsɪ 'wɔsɔ gbu, Pɔɪɪ nɪwɛɛ, 'tɪn -zakpa -bhlo yia ɔ gla palɪ, 'tɪn tɔɪa nɛɛ: «'Yɪɪ -putu nya, 'bhie, -a 'ka -mɪ yukwɪɪ pulɪ, wee gbu -mɪnɪɪ 'gbu.» ³³ 'tɪn Pɔɪɪ yia wa glaa 'bhu. ³⁴ Nyuma -tɔɪa -wa nɪwɪnɪa -Lagɔɔgbu -yɔ, 'tɪn -maa yia Pɔɪɪ 'bɪ mɪnɪ. Wa glaa Atɛnɪ gbuwubhunyaa lɪnyɪmɛ yabhlo wa laa Denɪsɪ klaa, 'nɪwɔnɔ yabhlo wa laa Damalɪsɪ, we -yɔ nyuma tɔɪa, ma -wa.

Pɔɪɪ mɪ Kolɛntɪgbe nukplɛ

18 -Mɪsɪ 'bɪgɪ, Pɔɪɪ 'bhua Atɛnɪ, 'tɪn ɔ yia Kolɛntɪ mɪnɪ. ² Zuɪfu yabhlo wa laa Akɪlasɪ, wa gwɪɪɪa Pɔɪɪ -dudu -gu, 'tɪn ɔ yia -mɔ ɔ yɪɪ, -zugba ɔ -yɔ ɔ 'nɪwɔnɔ Plɪsɪɪ ka Italɪɪ -dudu -gu 'bhu 'lɪlɪɪɪ. -We ka gbu -wa, nyɪmaa 'wɪɪapɪɪɪnyɔɔ 'kadu Klɔdu nɛɛ, Zuɪfu 'bhu Wɪɪmɔgbe nukplɛ. 'tɪn Pɔɪɪ yia wa -gbe mɪnɪ. ³ Nɪɪ, wa nɪsɪnɪ -lubhoo 'yɪɪ -bhlo, *'naabuduu 'naa wa lɪa, we 'gbu, ɔ yia wa -gbe ladɪɪɪ mɪnɪ, -zugba wa nɪa lubho dabudu. ⁴ Sa *Nyapeyɪɪ nɪnɪa -bhlo, 'sa Pɔɪɪ bhua wɛɪɪ 'wu -Lagɔɔbudu ɔ, 'tɪn ɔ gbaa, ɔ yɪa 'klɪ, ɔ 'ka Zuɪfu -yɔ Glɛkɪ lɪ.

⁵ Da Silasɪ -yɔ Timotee 'bhua Maseduanɪ, Pɔɪɪ yia bhɪa weee nya -Lagɔɔgbu gbada -tɪ, -zugba ɔ gba Zuɪfunyaa -yɪa, nɪɪ, -Zezu -wa -Lagɔɔ -Bhasanyɔ. ⁶ 'tɪn Zuɪfu yia Pɔɪɪ -yɔɔwɔsɔɪɪ, -zugba wa wɛɪɪ ɔ. 'tɪn ɔ yia ɔ -bana 'wɔwɪ wa -gu †, ɔ nɛɛ wa -yɪaɛ: «A -ka mɔnɔ, amɪaa 'dɛɛ 'bɪgɪ -wa, we 'nɪ na gbu. Nɪɪ, we 'bhu -zɛɛn 'wu, -wa 'nɪa Zuɪfu, wa -gbe na yia mɪnɪ.»

⁷ Pɔɪɪ 'tɪaa -Lagɔɔbudu ɔ, 'tɪn nyɪmɛ yabhlo wa laa Titɪsɪ Zutɪsɪ ɔ bɔbɔ -Lagɔɔ, 'tɪn ɔ ka -budu mɪa -Lagɔɔbudu kwesi, 'tɪn ɔ yia -mɔ -gbe mɪnɪ. ⁸ -Lagɔɔbuduu 'yugalɪnyɔ Klɪsɪpɪsɪ zua Nyɪmaa -Kanyɔ dɪɪ -gu, we -yɔ ɔ zuayɪnyɪma. Kolɛntɪ -nyɪmaa -zɪɪ -wa pulɪa Pɔɪɪ wɛɪɪ yukwɪɪ, 'tɪn -maa yi 'yaa -Lagɔɔ dɪɪ -gu zu, 'tɪn wa yia wa batizee.

⁹ Sabɔ yabhlo nya, Nyɪmaa -Kanyɔ 'tɪlɪa Pɔɪɪ 'klɪ ɔ 'yɪɪ 'wu, 'tɪn ɔ nɛɛ ɔ -yɪaɛ: «-tɪn 'na nɪsɪnɪ nyɔnɔ -nɪ, -tɪn -tɪ gbada. -tɪn 'na 'mɪnɪ nɪwɛɛ -nɪ. ¹⁰ Nɪɪ, tɪn -yɔ -mɪ 'sɔ mɪ. Nyɪmɛ yabhlogbɔɔ 'na 'ka -mɪ kwezi, 'tɪn ɔ 'na 'ka -mɪ -yɪa gbunyuu lɛnɪ. -We ka gbu -wa, gbe nɪ nukplɛ, -wa mɪa na -nɪ nyaa wa -zu 'wu.» ¹¹ Pɔɪɪ lɪ Kolɛntɪ -zɪ -bhlo 'cɪ gbɛɪɪbhlo, -zugba ɔ slɔɪɪ -mɔ nyuma -Lagɔɔwɛɪɪ.

¹² Bhɪa -we nya Wɪɪmɪ -nyɪmɛ Galɪɪɪɪ pulɪ Akai 'wɪɪ la, 'tɪn Zuɪfunyaa yia Pɔɪɪ -yɔ gwe 'pa, 'tɪn wa -yɔ ɔ yia gbuwubhu -zejɪla 'yu mɪnɪ. ¹³ 'tɪn wa nɛɛ: «ɔ nyɪmɛ -mɔnɪ, sa -amɪaa tɪte 'nɪa gba, 'sa ɔ gbaa nyuma bɔbɔ -Lagɔɔ.»

¹⁴ Pɔɪɪ 'ka nɪwɛɛ gbaa yi, 'tɪn Galɪɪɪɪ nɛɛ Zuɪfu -yɪaɛ: «We -ka nɪɪ, ɔ nyɪmɛ ka tɪte mɔnɔ, 'tɪn ɔ yi gbu 'kadu -nyumɔ, -zugba tɪn ka yaa dɪɪ lapalɪ, 'tɪn tɪn ka amɪa Zuɪfu yukwɪɪ pulɪ. ¹⁵ -We ka gbu -wa, wɛɪɪ klaa, 'nɪn klaa, we -yɔ amɪaa 'dɛɛ tɪte -gu a mɪa kpɛɪɪɪɪdaa 'gbu, amɪaa 'dɛɛ gbu mɪ. 'tɪn 'nɪ 'yɪɪbha tɪn 'ka sanɛɛ -sukpa gbuwubhunyɔ -zɛɪ!» ¹⁶ 'tɪn Galɪɪɪɪ yia wa vu gbuwubhu -zejɪla 'yu. ¹⁷ Tɔnɪ, Zuɪfu weee kpaɪ -Lagɔɔbuduu 'yugalɪnyɔ Sɔsɪtɛnɪ, 'tɪn wa yia ɔ bhɪɪ -bha gbuwubhu -zejɪla 'yu. 'tɪn Galɪɪɪɪ 'nɪ we 'yabhlogbɔɔ -gusa.

Pɔɪɪ bhɪɪa Antɪsɪsɪ lɪ

¹⁸ Pɔɪɪ ka 'ya Kolɛntɪ -gwɪɪ kpɪɪɪɪ. 'Bhɪe, ɔ yia -Lagɔɔbhɪɪa wɛɪɪ 'pa, 'tɪn ɔ yia 'glɪ 'wu -gblaa, ɔ yia Silɪɪ -dudu -gu mɪnɪ, ɔ -yɔ Plɪsɪɪ -yɔ Akɪlasɪ 'sɔ. Da wa 'kaa 'glɪ 'wu -gblaa, 'tɪn ɔ yia ɔ 'nyɪ kplaa Sankleegbe nukplɛ. -We ka gbu -wa, ɔ ka -Lagɔɔ -yɪa bɪ. ¹⁹ Wa nɪnɪa Efɛzɪ, -bha Pɔɪɪ tɪa Plɪsɪɪ -yɔ Akɪlasɪ. 'tɪn ɔ yia -Lagɔɔbudu ɔ mɪnɪ, 'tɪn ɔ -yɔ Zuɪfu yia kpɛɪɪ. ²⁰ 'tɪn -maa nɛɛ ɔ -yɪa, ɔ -tɪ wa -gbe -slɔ, ɔ 'nɪ we -yɔnɪwɔnɪ. ²¹ ɔ 'paa wa wɛɪɪ, 'tɪn ɔ nɛɛ wa -yɪaɛ: «-Lagɔɔ -ka nɪwɔnɪ, 'tɪn na yia amɪaa -gbe lɪ.» 'tɪn ɔ yia 'glɪ 'wu -gblaa Efɛzɪ, ɔ yia mɪnɪ. ²² -Mɪsɪ 'bɪgɪ, ɔ nɪnɪa Sezalee, 'tɪn ɔ yia -Lagɔɔnyɪma fusaa mɪnɪ -Zeluzalɛmɪ.

'Bhɪe, ɔ yia Antɪsɪsɪ mɪnɪ. ²³ ɔ lɪa -bha 'yɪɪ sanɪmɛ Antɪsɪsɪ, 'bhɪe, ɔ yia lɪmɪnɪ. ɔ 'pɪɪɪa -Galasɪɪ -yɔ Flɪzɪɪ -dudu -gu -bhlo -bhlo, -zugba ɔ pa -Zezu 'bɪnɔnyaa weee 'kuayɪɪ.

Apolɔsɪ

²⁴ Zuɪfu ɔ wa gwɪɪa Alɛzandɪɪ, wa laa Apolɔsɪ, yia Efɛzɪ yi. Gbagbanɪyɔ -zɔnɪ -wa, 'tɪn ɔ -yɪa -Lagɔɔsɛbhɛ 'nanɪsɪ. ²⁵ Nyɪmaa -Kanyɔ 'Ylɔogblɪ wa -slɔɪa zɪmɛ ɔ, -sɪɛn dɪɪ weee nya ɔ gbaa, 'tɪn ɔ slɔɪa -Zezu gbu kpɛɛn kpɛɛn. 'tɪn Zaaan nyɪmaa batizee -gbu -bhlo ɔ -yɪa. ²⁶ 'tɪn Apolɔsɪ yia -Lagɔɔgbu gbagbɪe bhɪɪ dɪɪ tɛɪɪ nya, Zuɪfu -Lagɔɔbudu ɔ. Da Plɪsɪɪ -yɔ Akɪlasɪ pulɪa ɔ yukwɪɪ, wa yia ɔ 'wubhu, wa -yɔ ɔ 'sɔ yia wa 'dɛɛ -gbe mɪnɪ. 'tɪn wa yia ɔ -Lagɔɔ 'Ylɔogblɪ -slɔɪa kpɛɛn kpɛɛn.

²⁷ -Mɪsɪ 'bɪgɪ, Apolɔsɪ 'yɪɪbha ɔ 'ka Akai mɪnɪ. 'tɪn -Lagɔɔbhɪɪa yia ɔ 'kuayɪɪ 'pa, 'tɪn -maa yia wee dudu -mɪsɪ -gu -Lagɔɔnyɪma 'sɛbhɛ yoo 'pa nɪɪ, wa kpa ɔ 'nanɪsɪ wa 'lakpa yu nya. Da ɔ nɪnɪa -mɔ, -wa plaa -Lagɔɔ, -Lagɔɔ 'nanɪ nya, 'tɪn ɔ yia wa 'wusa bhabha. ²⁸ ɔ ka -Lagɔɔsɛbhɛ zɛɪɪ Zuɪfu -yɪa, 'tɪn ɔ yia wa -slɔɪa tɪkɪɪ nɪɪ, -Zezu mɪ -Lagɔɔ -Bhasanyɔ nya, 'tɪn ɔ 'nɪ Zuɪfu wɛɪɪ -yɔnɪwɔnɪ, ɔ yia wa lɪ -zejɪla 'wu.

Pɔɪɪ -zakpa 'sɔnɪ mɪnɪ Efɛzɪ

19 Bhɪa -we nya Apolɔsɪ mɪa Kolɛntɪ, 'tɪn Pɔɪɪ yia -Azɪɪɪ † -gɔɔɔ -ka -duduu yalɪ -gbɛɪɪ 'pɪɪɪ, 'tɪn ɔ yia

† Mu slɔɪa nɪɪ, ɔ ka -mɔ ɔ sɔ -sa.

†† 'Mu wa laa -zɛɛn «Asie Mineure» -tuauwɛɪɪ 'wu.

Efezi nyini. 'In ƙ yia -mƙ -Zezuu 'bunƙnya tɔlua yli. ² 'In ƙ yia wa layibhae: «Da a zua dli -Zezu -gu, Zuzu 'Pupa ka aɓn -gu kwilili?»

'In wa yia we 'bigupali ƙ -ylaɛ: «-A 'nɪ -slɔ 'nu nɪ, Zuzu 'Pupa mɪ.»

³ 'In Pɔlu yia wa layibhae: «-Zugba, sa wa batizee aɓan?»

'In wa yia we 'bigupali: «Zaaan nyɪmɛɛ batizee ba-tizee sɔlu wa batizea -aɓn.»

⁴ Pɔlu nɛɛ wa -ylaɛ: «Nyɪma -wa ŋwnua wa dli 'bhitigbu, 'ma *Zaan batizea. 'In ƙ nɛɛ wa -ylaɛ: «Nyɪmɛ ƙ yia 'mɪ luɔ yia, a zu ƙ dli -gu, mƙ -wa -Zezu.» ⁵ Da waa Efezi -nyɪma 'nua wɛlɪ -mɪnɪ, 'In wa yia wa 'dɛ wla, wa batizee wa Nyɪmaa -Kanyɔ -Zezuu 'ŋnɪ nya. ⁶ Pɔlu palta wa sɔ -gu la, 'In Zuzu 'Pupa yia wa -gu kwilili. 'In wa yia wɛlɪ -putunyaa gbagbɛ bhli, -zugba wa paa -Lagɔgbuu -falɪ.

⁷ Wa 'dɛ weee mneni wa 'ka sa nyɪma kugbua lɛ 'sɔ ŋwɛɛ nyini.

⁸ -Muu 'bɪgu, Pɔlu plaa -Lagɔbudu zɔ, 'In ƙ yia -Lagɔgbu gbada -tu 'cu ta nukplɛ dli tɛlɔ nya, -zugba ƙ gba -Lagɔkɔ nyɪmaa 'wlulapɪlɪgbu, 'In ƙ yɪ 'klɪ, -wa mɪa ƙ yukwli puluda ƙ 'ka wa lu. ⁹ 'In duun yia yukwli -yɔsumanɪ, -maa 'nɪ -Lagɔgbu -yɔŋwnu, 'In wa yia -Zezuu 'Yloogblu gla palɪ -zejila 'wu. 'In Pɔlu yia wa -yɔ 'bhu, ƙ -yɔ -Zezuu 'bunƙnya yia mɪnɪ, -zugba ƙ slolu wa -Lagɔgbu 'kɔmɔsɔ, Tilanusɪ lakɔnɪ -budu zɔ. ¹⁰ 'Sa ƙ -tua nuda -zu 'sɔ nukplɛ. 'In Zuifu -yɔ Glɛkɪ sɔ mɪa -Azii -dudu -gu, -maa yia Nyɪmaa -Kanyɔkɔ gbu 'nu.

Sevaaa nukpasuyua

¹¹ 'In -Lagɔ yia gwɛdigbu 'kadɪ 'kadɪ lɛnu, Pɔlu sɔ nya. ¹² 'In 'klɔ -sɛlɪ -mɪslɔ -yɔ 'naa -kibhenya bhli ƙ ku ŋwɛ, 'mu wa kwaa guzunya. 'In -maa gu yia -maa -yɔ 'bhu, zuzu 'nyii -we -dɪlɔ wa 'wu la, 'In we yia wa 'wu 'tla.

¹³ Zuifu tɔlua -wa jɪlɪa 'gbe, zuzu 'nyii vuvue nya guzunya 'wu, -maa yi 'yaa Nyɪmaa -Kanyɔ -Zezuu 'ŋnɪ laylɪlɪ, we vuvue nya. 'In wa nɛɛ zuzu 'nyii -yla: «-Zezu ka gbu Pɔlu gbaa da, -a nɛɛ, ƙ 'ŋnɪ nya a 'tla wa 'wu!» ¹⁴ Zuifuɔ -Lagɔkɔbunƙnyaa -kanyɔ mɪ -bha, 'mɔ wa laa Sevaa. Ƙ ka nukpasuyua gbesɔ, ma nu 'saa.

¹⁵ 'In zuzu 'nyuu yia we 'bigupali wa -yla: «In -yi -Zezu, 'In ƙ Pɔlu -mɪa, In -yi -mɔ. 'In amɪa naa, nyɔkɔ amɪa -mɪa?»

¹⁶ Nyɪmɛ kaa zuzu 'nyuu 'wu, -mɔkɔ yia wa -gubho. 'In ƙ yia we -slolu nɪ, ƙ 'tɛla, ƙ -zi wa. Ƙ nua wa lɛ, 'In ƙ yia wa -bana yla, 'In wa -yɔ gwagwɛ yia ƙ -budu zɔ 'tla kpanu nya. ¹⁷ Zuifu -yɔ Glɛkɪ mɪa Efezi 'nua gbu -mɪnɪ, 'In nyancɔ yia wa 'wuslo. 'In wa yia Nyɪmaa -Kanyɔ -Zezuu 'ŋnɪ 'ylimanɪ. ¹⁸ Nyɪma -duun -wa ŋwnua -Lagɔgbu -yɔ, 'In wa yia wa gbunyuɔ gbaa yi 'ttɛɛ nyɪma -zejila 'wu. ¹⁹ -Dlabhia -lɛnunya duun -yɔ wa 'sebheɛ -zlo yia yi, 'In wa yia we -sie nyɪma weee 'yu. Wa zɛlta we -valɛ we nyini 'gwɛzii 'wlu glu ta 'wlu kugbua lɛ gbu †. ²⁰ 'Sa -Lagɔgbu mnenia la, 'In we yia -guwɔlaylimanɪ, Jɛjitapɛɛ 'ttɛɛ slolue nya.

-Zlɛ 'kadu mɪ Efezi

²¹ Gbunya -mɪnɪ 'bɪgu, Pɔlu nɛɛ Maseduanɪ -yɔ Akai ƙ plɪlta ƙ 'ka -Zeluzalɛmu mɪnɪ. Ƙ nɛɛ: «-Muu 'bɪgu, In -ka -mɔ nyini, we mɪ nɪ, In mɪnɪ 'ya *Wlɔmɔ 'yɪa.» ²² Timotee -yɔ Elasiɪ -wa -wa ƙ 'wusanya, 'In ƙ yia -maa sɔbhiɛ tie Maseduanɪ, 'In ƙ 'dɛ yia -Azii -tu 'yɪlɪ yasɔlɛ nya.

²³ -Muu bhla, 'In gbu 'kadu yia bhli -Zezuu 'Yloogbluu 'gbu. ²⁴ Nyɪmɛ yabhlo wa laa Demetliusu, 'gwɛzi nya ƙ bhlaa -lu yua -sɛsɛ. Nyɪmaa -lagɔ wa laa Atemisɪ †† we -buduu 'wuwɪlɔ -yua -sɛsɛ ƙ bhlaa. Mu -yɔ, ƙ -yɔ ƙ lubhonunya yia 'gwɛzi duun. ²⁵ 'Yɪlɪ yabhlo nya, Demetliusu gbelia ƙ lubhonunya -yɔ -wa -yɔ ƙ kaa lubhoo 'yɪlɪ -bhlo 'wlu, 'In ƙ nɛɛ wa -ylaɛ: «'Talean, amɪaa 'dɛ -yi we 'ji nɪ, 'mu lubho nɪ -yɔ -a yɪlta -amɪanɔsɔ 'gwɛzi. ²⁶ -We mɪa 'plɪda, a yɪ we -yɔ, 'In a nu we. Ƙ Pɔlu nɛɛ nɪ, -lagɔ -we nyɪma tɛlɔ, we 'nɪ -lagɔ -zɔnunya. Ƙ ka nyɪma duun 'wlu -nyumɔ. We 'nɪ -seli Efezi -bhlo, we -tu 'wu -sɛ, we 'ka -Azii -dudu weee -gu lamneni. ²⁷ -Muu mneni we 'ka -amɪaa lubho -nyumɔ, 'In we 'ka Atemisɪ 'kaduu -budu -yɔ we 'ŋnɪ lasa. 'In nyɪma 'na 'ka -slɛɛn we 'ylimanɪ. 'In 'mu wa bubɔka -Azii -yɔ -dudu weee -gu.»

²⁸ Da nyɪma 'nua weee gbu -mɪnɪ, wa 'paa 'cɛ, 'In wa yia 'wukpɪkɪɛ bhli: «Efezi -nyɪmaa Atemisɪ 'yɪlɪa!» ²⁹ 'In 'gbe -kpabhiɛ yia gbugblolu. 'In Maseduanɪ -nyɪma 'sɔ wa laa Gayusɪ -yɔ Alisɪtaki, -wa -wa Pɔluɔ bunƙnya, 'In wa yia -maa kpa, 'In wa -yɔ wa 'sɔ yia -gblɔgblo 'wu mɪnɪ gwagwɛ nya.

³⁰ Pɔlu 'yɪbha ƙ 'ka wa nyɪdɪ 'tla -zejila 'wu, 'In -Zezuu 'bunƙnya nɛɛ ƙ -yla, ƙ 'na nunu we lɛ -nɪ. ³¹ -Aziiɪ lubhonunya 'kadɪ -tɔlua -wa mɪa Pɔluɔ 'talea nya, -maa yi 'yaa weee wɛlɪ -bhlokpade ƙ yoo 'pa, nɪ, ƙ 'na 'sibhli weee -zejila 'wu la -nɪ.

³² -Muu bhla, nyɪma yiyli -gu, -zugba gbu bidi -bidi bi-di wa nua lɛ. Nyɪma tɔlua kpɪ 'wu wɛlɪ yabhlo nya, 'In tɔlua kpɪa 'wu 'ya wɛlɪ -putu nya. 'In -we ka 'gbu wa yia 'wluɓɓeli, wa glaa -nyɪma duun 'nɪ we -yi. ³³ We bhla Zuifu yabhlo wa laa Alɛzandɪ mɪ -bha. 'In nyɪma tɔlua yia we 'ji gba ƙ -yla, -zugba Zuifu tɔlua sua ƙ, ƙ 'ka gba. 'In Alɛzandɪ yia sɔ 'wubhu, ƙ 'yɪbha ƙ 'ka waa nyɪmaa -zlo -yla gbu gba. ³⁴ Wa yibhelia ƙ Zuifu nya, 'In wa 'dɛ weee yia 'wukpɪda -tu wɛlɪ -bhloɓɓɔ nya 'lɛlɪ 'sɔ nukplɛɛ: «Efezi -nyɪmaa Atemisɪ 'yɪlɪa! Atemisɪ 'yɪlɪa!»

³⁵ 'In weee 'gbee fɛngblɛ yia nyɪma weee ŋwɛ 'munu. 'In ƙ nɛɛ: «Efezi -nyɪma, nyɪma weee -yi we 'ji nɪ, Efezi -gbe -wa Atemisɪ bubɔ -budu 'kadu -yɔ we tɛlɛtɛlɛ -tukpa, -we 'bhua yalu ŋwɛkunyɔ. ³⁶ Nyɪmɛ yabhloɓɓɔ 'nɪ mneni ƙ 'ka gbu -mɪnɪ kpɛlɪ. We 'gbu, a 'mu ŋwɛ, a 'na slolu gbu lu -nɪ. ³⁷ 'In nyɪma -wa a -laa -seli, wa 'nɪ we -budu zɔ -lu yabhloɓɓɔ yɪlɪ, 'In wa 'nɪ -amɪaa -Lagɔ wɛlɪ. ³⁸ We -ka Demetliusu -yɔ ƙ lubhonunya 'yɪbha wa 'ka nyɪmɛ 'klamɪnɪ, wa mɪnɪ gbuwubhunya 'yu, gbuwubhu yɪlɪ nya. Mɔ wa 'kaa nyɪmɛ 'klamɪnɪ -mɔ mɪa dɛ. ³⁹ We -ka nɪ, a ka 'ya gbu yabhlo, a 'ka we layibha, -a mneni -a 'ka -muɔ gba -a 'dɛ weee 'wluɓɓeliyɪlɪ nya. ⁴⁰ -A fɛlɪ -amɪaa 'dɛ gbu 'nyɛa, 'In wa 'ka -aɓn gbu 'wludɪ, nɪ,

† 'Yɪlɪ glu 'sɔ 'yɪlɪ kugbuaa lubhoo 'penɪgwɛzi -wa.

†† 'Nyɔnwɔlagɔ -wa.

-amlaa sɔlua -amlaa 'wlulapulunya -yɔ 'wu, gbu -we 'plia -zɛɛn daa 'gbu. Wee 'wlugbelie -mɪnɪ 'nɪ 'ji tɪklu -ka, 'tɪn gbu -we -a 'kaa gba, -mɪsɪ 'nɪ -mɪ.»

⁴¹ Da ƙƙ fɛngblɛ gba 'saa, 'tɪn ƙ nɛɛ nyɪma -yla, wa mɪnɪ wa -buduɲwɛɛ.

Pɔlu mɪta Maseduani -yɔ *Gɛsɪ -dudu -gu

20 Da -zɛɛ bhɪa, -mɪsɪ 'bɪgu, Pɔlu yia -Zezuu 'bɪnɔnya 'wlugbeli. Ɔ zua wa 'dɪ, 'bhie, ƙ yia wɛɪ 'pa, 'tɪn ƙ yia Maseduani mɪnɪ. ²Ɔ 'plɪla wee dudu -mɪnɪ -gu, 'tɪn ƙ yia -Lagɔnyɪma 'dɪ duun zu. -Mɪsɪ 'bɪgu, ƙ yia *Gɛsɪ nyɪni, ³'tɪn ƙ li -mɔ Gɛsɪ -dudu -gu 'cɔ ta. Da ƙ mɪa 'glɪ 'wu -gblada, ƙ 'ka Silii mɪnɪ, 'tɪn ƙ yia 'nɪ nɪ, Zuifu mɪ ƙ -yɔgbu zuda, wa 'ka ƙ 'bha. Tɔun, ƙ yia ƙ 'dɛɛ dɪ ƙ lapupalɪ nɪ, ƙ 'ka Maseduani -dudu -gu lubhiti. ⁴-Wa -yɔ Pɔlu mɪta, wa ŋɪnɪ nɪ: Belee -nyɪmɛ Pilusɪ 'yɪ Sɔpatɛɛ, Tesalonikɪ -nyɪma Alisɪtakɪ -yɔ Sekɔndusɪ, Delɪbu -nyɪmɛ Gayusɪ, 'tɪn Timotee, we -yɔ 'ya -Azii -dudu -gu -nyɪma Tisikɪ -yɔ Tlofimu. ⁵Nyɪma -manɪ -galɪa -aɪn 'yɪ, 'tɪn wa yia -aɪn wɪ Tloasɪgbe nukplɛ. ⁶*'Floo -we 'nɪa ƙƙ -yɔ -ka, we 'fɛtɪ 'plia, 'tɪn -amɪa yia Filipugbe nukplɛ 'glɪ 'wu -gbla. -A li 'nyu 'kɪlɪ 'yɪ gbu, 'tɪn -a yia wa -gbɛ nyɪni Tloasɪ, -a li -mɔ kɔkɔwɪ -bhlo.

Pɔlu mɪ Tloasɪ

⁷Samidii jibheza, -a gbelia 'wɪ, -a 'ka 'floo ladɪdɪ dabudu, 'tɪn Pɔlu yia gbu -gbagbɛ bhli -Lagɔnyɪma -yla. 'tɪn zɪ -ka zɪ mɪa ƙ yiaa 'gbu, 'tɪn ƙ yia gbada -tu tɪklu, 'tɪn zɪ -gu yia bɛ. ⁸-Buduɪ yu mɪa yalɪ, -we ƙ -a gbelia 'wɪ, 'napɛɛ -zlo mɪ -mɔ -nyumada. ⁹Nyimesɔyɪ wa laa Etikɪ -dɪa funɛtlɪ ŋwɛ -gu la. Pɔlu ka gbagbɛ latlumanɪ 'gbu, Etikɪ yia 'yɪlaa ŋwɛ. Ɔ zilia 'yɪlaa 'wu, 'tɪn ƙ yia 'tazɪ tanɪsɪ funɛtlɪ 'yɪ 'bhɪ, 'tɪn ƙ yia bhli. Wa 'ka ƙ 'wubhu, -zugba ƙ ka tɪ. ¹⁰Pɔlu 'sibhɪla la, ƙ kwɪa ƙ -gu 'wu, 'tɪn ƙ yia ƙ 'wubhu, ƙ nɛɛ: «Amɪa dɪ 'na sumanɪ -nɪ, ƙ -ga 'yɪyɪ!» ¹¹-Mɪsɪ 'bɪgu, Pɔlu -gbla 'tazɪ 'wɪ, ƙ dɪdɪla 'floo la, 'tɪn ƙ yia we li. Ɔ gba 'yaa kpɔkpɔ, zɪ dolua 'wɪla, 'tɪn ƙ yia mɪnɪ. ¹²'tɪn wa -yɔ ƙƙ nyimesɔyɪ yia mɪnɪ, -zugba ƙ -ga 'yɪyɪ, we yia wa 'dɛ weɛ dɪ lapalɪ.

Pɔlu 'bhua Tloasɪ, 'tɪn ƙ yia Milee mɪnɪ

¹³-A -gaa 'yɪ, -a yia 'glɪ 'wu -gbla, 'tɪn -a yia Asɔsɪ mɪnɪ. -Mɔ -a 'kaa Pɔlu 'wubhu, -we ka gbu -wa, ƙ nɛɛ ƙ 'ka -mɔ mɪnɪ bhɪ -gu. ¹⁴Pɔlu yɪla -aɪn Asɔsɪ, 'tɪn -a yia ƙ 'wubhu 'glɪ 'wu, 'tɪn -a -yɔ ƙ 'sɔ yia Mitilɛnɪ mɪnɪ. ¹⁵-Bha -a -gbla 'glɪ 'wu, 'tɪn -a yia lubhiti gumunyu -gu. -Mɪsɪ zɪ zɪla, 'tɪn -a yia Kio 'kɪlɪ nyɪni. -Mɪsɪ 'bɪgu zɪ zɪla, 'tɪn -a yia Samɔsɪ nyɪni, -mɪsɪ 'bɪgu zɪ zɪla, 'tɪn -a yia Milee nyɪni. ¹⁶Nɪ, Pɔlu nɛɛ, Efɛzɪ ƙ plɪla, ƙ 'nɪa -bha 'yɪlgbea yɪ, ƙ yɪ bhɪa lanyumɔnɔ -Azii -dudu -gu. Ɔ 'yɪbha ƙ 'ka *Pantɪkɔtɪsɪ 'yɪ nɪa -Zeluzalɛmɪ -mɪ, sao sa we -ka -mɪ. We 'gbu, ƙ yia kwɛlapulo.

Pɔlu 'paa Efɛzɪ leglɪzɪ nyɪma kpasɪ wɛɪ

¹⁷Pɔlu mɪ Milee, 'tɪn ƙ yia nyɪma Efɛzɪ tie nɪ, wa 'ka *leglɪzɪ nyɪma kpasɪ laa mɪnɪ. ¹⁸Da wa nyɪni Pɔlu kwe-

si, ƙ nɛɛ wa -ylɛɛ: «Na tɪanɪ nyɪni -Azii -dudu -gu, sa tɪn -yɔ aɪn 'sɔ -dɪa la, amɪa 'dɛ -yɪ we. ¹⁹tɪn ka Nyɪmaa -Kanyɔ lubho nɪ na 'dɛɛ 'wɪtɪtɪe nyɪ 'kɪenyɪ, sɪasɪe -yɔ 'mɪnɪ nyɪ 'yɪyɪ 'wu, na -yɔgbu Zuifu zuaa 'gbu. ²⁰Amɪa 'dɛ -yɪ we 'ji nɪ, tɪn 'nɪ gbu yabhlogbɔ aɪn -yɔ zizeli. -We weɛ 'kaa aɪn 'wusa, tɪn ka we aɪn -yla gba, 'tɪn tɪn ka we aɪn -slɔlu -zejɪla 'wu we -yɔ amɪa -budu zu. ²¹tɪn ka Zuifu -yɔ -wa 'nɪa Zuifu la, wa 'ka wa dɪ 'bhiti -Lagɔ 'yɪ, 'tɪn wa 'ka -amɪa -Kanyɔ -Zezu dɪ -gu zu.

²²«'tɪn -slɛɛn, -Zeluzalɛmɪ na mɪnɪ. -Lagɔ ƙ Zuzu gbaa, tɪn nɪ 'sa -gla nyɪ. -We 'kaa -mɔ 'mɪ yɪ, tɪn 'nɪ we -yɪ. ²³Nɪ, -we ka 'ji tɪn -yɪ -bhlogbɔ, 'gbe -bhlo -bhlo 'wu, Zuzu 'Pupa ka 'mɪ 'tɪlɪ nɪ, -kasɪ -yɔ sɪasɪe mɪ 'mɪ wɪda. ²⁴tɪn 'ka tɪlɔo, tɪn 'ka 'puɔo, -mɪsɪ 'nɪ 'mɪ dɪ gbu yabhlogbɔ. -We -wa 'mɪ dɪ gbu, mɪ -wa nɪ, lubho -we Nyɪmaa -Kanyɔ -Zezu tɪa 'mɪ -yɔ, tɪn nɪ we, tɪn 'ka we bhɪa. Wee lubho mɪa, -Lagɔ ƙ 'nanɪ gbuzɔnɔ gbɪu gbagbɛ -wa.

²⁵«'tɪn ka -Lagɔ nyɪmaa 'wlulapulɪgbɪu gbagbɛ nyɪ aɪn glaa 'plɪlɪ. 'tɪn -slɛɛn, tɪn -yɪ we 'ji nɪ, amɪa 'yabhlogbɔ 'na 'ka 'masɛɛn na 'kɪlɪ 'yɪ. ²⁶We 'gbu, tɪn nɛɛ aɪn -yla -zɛɛn ɛ: amɪa 'yabhlo -ka mɔ, we 'nɪ na 'wɪ -gbu. ²⁷Nɪ, tɪn ka -Lagɔ dumagbɪ weɛ aɪn -yla gba. 'tɪn 'nɪ we 'yabhlogbɔ aɪn -yɔ zizeli. ²⁸A zu amɪa 'dɛ 'yɪyɪ, 'tɪn a zu leglɪzɪ weɛ 'yɪyɪ. Wa 'wɪ sa bhlabhlenya, -wa Zuzu 'Pupa 'nyɛ aɪn yoo, a 'ka wa 'yɪyɪzɔnyɪ -zɛ. -Lagɔ ka wa 'wuzɪtɪ ƙ 'Yuu 'kɔnɪ nyɪ, wa 'ka ƙ -nɪ -zɛ. ²⁹Na mɪnɪnɛɛ 'bɪgu, gɔbhɛɛ -bho -nyɪma yia aɪn glaa plaa, 'tɪn wa 'ka we bhlabhlenya gbunyu -yla lɛnɪ. ³⁰'tɪn 'dɛbhie aɪn nyɪdɪ, nyɪma -tɔlua yia yotubhua, 'tɪn -Zezuu 'bɪnɔnya 'ka wa 'bɪbhɔlu. ³¹A -tu 'yɪyɪgada, 'tɪn a ligbe we nɪ, tɪn ka aɪn 'dɪzuda -tu zɪkɔpɛ -yɔ jibheza, -zu ta 'wu, 'mɪnɪ nyɪ 'yɪ.

³²«'tɪn -slɛɛn, -Lagɔ -yɔ ƙ 'nanɪwɛɪ kwɛɛ na zua aɪn. 'tɪn ƙ ka we se, ƙ 'ka aɪn 'yɪmanɪ dɪzɔzɔe 'wu, 'tɪn 'bɪ -we ƙ zua la, -wa weɛ mɪa ƙ -nɪ nyɪ -yla, ƙ 'ka we aɪn 'nyɛ. ³³Na dɪ 'nɪ nyɪmɛ yabhlogbɔ 'gwezi, ƙ -can -yɔ ƙ 'naanya 'wunyni. ³⁴Amɪa 'dɛ -yɪ we 'ji nɪ, -li -we ka 'tu mɪa tɪn -yɔ na nɔnɔnya -yɔ, na 'dɛɛ ƙƙ lubho nyɪ na yɪa we. ³⁵Sa a 'kaa lubho nɪ, 'tɪn a 'ka bobabhanya 'wuyɪ, tɪn ka we aɪn -slɔlu. 'tɪn -a 'ka wɛɪ -we Nyɪmaa -Kanyɔ -Zezuu 'dɛ gbaa ligbe: «Nyɪmɛ -lɪ -nyɛnyɛ ka 'mɪna, we -zɪ -lɪ 'yɪyɛ nyɪmɛ kwɛɛ.»

³⁶Pɔlu bhɪa gbagbɛ, -mɪsɪ 'bɪgu, ƙ -yɔ wa 'dɛ weɛ 'sibhɪa 'kukulu, 'tɪn wa yia -Lagɔ bhubhoe. ³⁷Wa 'dɛ weɛ bhɪa wie, wa gbelia Pɔlu, 'tɪn wa yia ƙ wɛɪ 'pa. ³⁸'tɪn wa -gu yia 'wɪtɪ -kɔnɪ, -we ka gbu -wa, ƙ nɛɛ wa -yla wa -putu 'na 'ka 'masɛɛn ƙ 'kɪlɪ 'yɪ. Wa kwaa ƙ yoo, 'tɪn wa yia ƙ 'glɪ -yɔ -nyɪneni -kpɔ.

Pɔlu mɪta -Zeluzalɛmɪ

21 -A 'bhua Efɛzɪ -Lagɔnyɪma kpasɪ -gbɛ, -a -gbla 'glɪ 'wu, 'tɪn -a yia 'nyɪnyɪdɪdɪdɪ wa laa Kɔsɪ -gu mɪnɪ tɪklu. -Mɪsɪ zɪ zɪla, -a nyɪni Wɪlɔdu, 'bhie, -a yia Patalaa mɪnɪ. ²'Gɪ yabhlo mɪa Fenisi dudu -gu mɪnɪ, -mɔ -a yɪla we. Tɔun, -a -gbla we 'wu, 'tɪn -a yia mɪnɪ. ³-A nyɪni gumunyu nyɪdɪ, 'tɪn -a yia 'nyɪnyɪdɪdɪdɪ wa laa Sɪplɪ -yɔyɪ kɔpɛsɔlu. -A mɪnɪ Silii -dudu -gu -gbɛɪn, 'tɪn

-a yia Tiltgbe nukplɛ lasibhli, -bha 'glu 'kaa we nukpla -gba weee lasibhli. ⁴ -Mɔ Tilt -a yla -Zezuu 'bɛnɔnya, 'tɛn -a yia wa -gbɛ -tu lɔkɔwlu -bhlo. Gbu -we 'kaa Pɔlu yli, -Lagɔɔ Zuzu gbaa we wa -yla, 'tɛn wa nɛɛ ɔ -yla, ɔ 'na mnɔnɔ -Zeluzalɛmu -nɔ. ⁵ Da wee lɔkɔwlu -bhlo bhɛa, 'tɛn -a yia 'yoo 'wubhu, wa 'dɛ weee yia -aɛn yoo kwa. Wa -yɔ wa 'ɛɣwɔ -yɔ wa 'yua, 'tɛn -a yia 'gbe nukplɛ 'tla, 'bhie, -a yia 'kukolu 'sibhli gumunyuɔ -gɔgɔ -gu, 'tɛn -a yia -Lagɔ bhuhhoe. ⁶ -Muu 'bɛgu, -a 'pupalia wɛlɛ, 'bhie, -amɛa -gblaa 'glu 'wu, 'tɛn -Zezuu 'bɛnɔnya yia -buduɣwɛɛ lubhiti.

⁷ -A 'bhua Tiltgbe 'wu 'glu nya, 'tɛn -a yia Putolemaisɔ -amɛaa nɔnɔɛ 'wɛlubha. -A -saa wee 'gbe nukplɛɛ -Lagɔbhelia fu, 'tɛn -a yia 'yɛl -bhlo li wa nya.

⁸ -Muu 'bɛgu zɛl zɛla, -a 'bhitia lu, 'tɛn -a yia Sezalee nyini. -Bha -a plaa -Lagɔɔ gbugbanɔyɔ Filipuu -budu zɔ, 'tɛn -a yia ɔ -gbɛ ladɛlɛ. Nu, ɔɔ Filipu mɛ nyuma gbesɔ wa -a -saa zɛlɛ -bha -Zeluzalɛmu, wa lɔnyɛmɛ yabhlo nya. ⁹ ɔ ka 'ɛɣwɔnyua -mnua, 'yiesɔɣwɔnɔ nya, wa 'nɔ yɛl -mɛ. -Lagɔgbuu -fali wa paa.

¹⁰ -A ka -bha 'yɛl duun li, 'bhie, -Lagɔgbuu -falɔpanyɔ yabhlo 'bhua Zudee, wa laa Agabusɔ, 'tɛn ɔ yia -bha yi.

¹¹ ɔ yia -aɛn 'yɛa, ɔ 'bhua Pɔlɔɔ -jɛlaa 'wu, ɔ gbuan ɔ 'dɛɛ bhu 'sɔ -yɔ ɔɔ 'sɔ, 'tɛn ɔ nɛɛ: «Wɛlɛ Zuzu 'Pupa gbaa, mu nɔ: «Nyɛmɛ ka -jɛlaa mɛa da, sa tɛn gbuan da na 'dɛ, 'sa Zuifu yia ɔ gbuaan -Zeluzalɛmu. 'tɛn wa 'ka ɔ nyuma -wa 'nɛa Zuifu yoo 'nyɛ.»

¹² Da -a 'nua gbu -mɛnɔ, 'tɛn -amɛaa 'dɛ -yɔ Sezalee -Lagɔbhelia yia Pɔlu bhuhhoe, nu, ɔ 'na mnɔnɔ -Zeluzalɛmu -nɔ. ¹³ 'tɛn Pɔlu yia we 'bɛgɔpaltɛ: «Lɛɛ ka 'gbu a wi, 'tɛn a sumanɔ na dɛla? Wa 'ka 'mɛ gbuan -Zeluzalɛmuɔɔ, wa 'ka 'mɛ 'bha 'dɛbhie -gbolu Nyɛmaa -Kanyɔ -Zezuu 'ɛɣnɔ 'gbuɔɔ, tɛn mɛ 'cɛn lamnazɛda.»

¹⁴ Nu, ɔ 'nɔ -amɛaa wɛlɛ 'wɔɣwɔnɔda -mɛ 'gbu, -a yia ɔ bhuhhoe 'yitide. 'tɛn -a nɛɛ: «Nyɛmaa -Kanyɔɔ dumagbu nu lɛ!»

¹⁵ -A lia 'yɛl sanɛmɛ wee da, 'tɛn -a yia -amɛaa 'gbanya -mɔzɔ, -a yia -Zeluzalɛmu mɛnɔ. ¹⁶ -Zezuu 'bɛnɔnya tɔlua mɛa Sezalee, -maa yia -aɛn yoo kwa. 'tɛn wa yia -aɛn Siplu -nyɛmɛ yabhlo, ɔ 'kaa -aɛn -guda 'nyɛ, ɔ wa laa Mnasɔɔɔɔ -buduɣwɛɛ kwa. -Zezuu 'bɛnɔnyɔ -wa, we 'bɛ ka 'wugwɛ.

Pɔlu -yɔ -Lagɔnyuma kpasɔ gbelia 'wɛlɛ -Zeluzalɛmu

¹⁷ Da -a nyina -Zeluzalɛmu, -Lagɔbhelia yia -amɛaa 'lakpasu kpa 'muna nya. ¹⁸ -Muu 'bɛgu zɛl zɛla, Pɔlu -yɔ -aɛn 'sɔ yia *'Zakee -gbɛ mɛnɔ. -Mɔ leglizɔ nyuma kpasɔ weee gbelia 'wɛlɛ. ¹⁹ Pɔlu -saa wa fu, 'bhie, -we weee -Lagɔɔ nua lɛ nyuma 'nɛa Zuifuɔ -gbɛ, 'tɛn ɔ yia we 'dɛ -sa wa -yla kɛɛn kɛɛn.

²⁰ Da wa 'dɛ weee 'nɛa wɛlɛ -mɛnɔ, 'tɛn wa yia -Lagɔɔ 'ɛɣnɔ -mnɔnɔ. 'tɛn wa nɛɛ Pɔlu -yɛaɛ: «Bheli -tɛn -talɛ, Zuifuɔ 'wɛlɛ sanɛmɛ ka -Zezu dɛlɛ -gu zɔ, 'tɛn wa mɛa Moizu tite -yɔlanɛda. ²¹ -We wa mɛa gbada wa -yla -na daa mu nɔ: Zuifu -wa mɛa 'lakpanya glaa, -tɛn nɛɛ wa -yla wa palt Moizu tite -bɛgu, wa 'na 'palt wa 'yua knɛ 'wu -nɔ, 'tɛn wa 'bhu -Zuifuɔ lenugbu 'cɛn 'bɛ. ²² Sa -a 'ka we nua? 'Nua wa yia we -kpɔ, nu, -tɛn ka yi. ²³ We 'gbu, -we -a yia

da -mɛ -yla gbaa, -tɛn nu we lɛ. Nukpasia -mnua -wa bia -Lagɔ -yla mɛ -aɛn glaa -seli. ²⁴ -tɛn -yɔ wa mɛnɔ, -tɛn -yɔ wa 'ka wa -yɔɔɔɔɔɔɔɔ lenu, -tɛn plɔlu wa 'wɛlɛ, 'tɛn wa 'ka wa 'nyɛ -sa. -tɛn -ka 'sa nu, 'tɛn nyuma weee yibhelia we 'ji nu, -we wa gbaa -na daa, we 'nɔ gbuzɔnɔ. 'tɛn wa 'ka we -yɔyɛ, nu, Moizu tite -mɛ -na zɔ 'ya 'nɔɣwɛ. ²⁵ We -ka nyuma -wa 'nɛa Zuifu, -wa zua -Zezu dɛlɛ -gu, gbu -we ka wɛlɛ -a bhɛa, -a ka we cɛlɛ, 'tɛn -a yia we wa yoo 'pa: «A 'na lili -zila -bubɔnɛmɛ -nɔ, we ka pɔnɔ. Nɛmɛɛ 'pɔnɔ -tukpa -yɔ nɛmɛ -we 'pɔnɔ 'nɛa 'wɛlɛ, a 'na lili we -nɔ. 'tɛn a 'na nɔnɔ mutɔnɔgɔ lɛ -nɔ.»

²⁶ -Muu zɛl zɛla, tɔnɔ, Pɔlu -yɔ waa nyuma -mnua yia mɛnɔ. 'tɛn ɔ -yɔ wa yia -yɔɔɔɔɔɔɔɔ lenu dabudu. -Muu 'bɛgu, 'tɛn ɔ mɛa -Lagɔbudu 'kadu zɔ, 'tɛn 'yɛl -we nya wee -yɔɔɔɔɔɔɔɔɔ 'kaa bhɛa, ɔ yia we gba. We ji -wa nu, bhɛa -we nya wa 'kaa wa -zila bubɔ -bhlo -bhlo.

Pɔlu wa kpaɔ -Lagɔbudu 'kadu zɔ

²⁷ Wee -yɔɔɔɔɔɔɔɔ yɛl gbesɔ 'ka bhɛa mɛnɔ, 'tɛn -Azii -dudu -gɔɔ Zuifu yia Pɔlu -yɔyɛ -Lagɔbudu 'kadu zɔ. Tɔnɔ, wa 'paa nyuma -zɛlɛ dɛlɛ yalɛ, 'tɛn wa yia ɔ kpa, 'wukpɛkɛɛ nyɛ: ²⁸ «Izlaɛlu nyuma, a bɛ -aɛn -yɔ! Nyɛmɛ -ɔ mɛa da, da weee -yɔ nyuma weee ɔ slɔlua gbu -we -wa Izlaɛlɛnyuma klaa, we -yɔ Moizu tite -yɔ -Lagɔbudu 'kaduɔ -yɔ -tu. 'tɛn -slɛɛn, nyuma -wa 'nɛa Zuifu, ɔ ka wa -Lagɔbudu 'kadu zɔ -la, sanɛɛ 'sa ɔ plɔlɛa wee -mɔwɛlɛ da pɔnɔ -lɛlɛ!»

²⁹ -We ka 'gbu, wa yia 'sa nu, wa ka Efɛzɛyɔ Tɛlɛfimu 'yɛl Pɔlu nya -Zeluzalɛmugbe nukplɛ. Nu, wamɛa dɛlɛ, Pɔlu -yɔ ɔ 'sɔ ka -Lagɔbudu 'kadu zɔ pla.

³⁰ 'tɛn wee 'gbee nukpla -nyuma weee gbugblɔlua, 'tɛn wa -yɔ -gwagwɛ yia da weee 'bhu. 'tɛn wa yia Pɔlu kpa, wa -yɔ ɔ lagbizelie yia -Lagɔbudu 'kadu zɔ 'tla, 'tɛn wa yia -bha kla, -bha -bhlokpade. ³¹ Zuifu mɛ 'klɛ 'yɛda, wa 'ka Pɔlu 'bha, 'tɛn nyuma yia wɛlɛ Wɛlɛmɔɔ 'slɔjaa -zɛlɛ -kanyɔ 'kadu kwa, nu, -Zeluzalɛmu -nyuma weee ka gbugblɔlu. ³² -Bha -bhlokpade, ɔ 'bhua 'slɔja -yɔ 'slɔjaa glɛ gbuu 'yugalɛnya 'wu, 'tɛn ɔ -yɔ -gwagwɛ yia nyuma -zɛlɛ gbɛgbɛɛn mɛnɔ. Da wa 'yɛa ɔ -yɔ 'slɔja 'sɔ -yɔ, 'tɛn wa yia Pɔlu bhɛtɛ 'yitide. ³³ ɔɔ 'slɔjaa -kanyɔ 'kadu bɛa Pɔlu -yɔ, ɔ kpaɔ, 'tɛn ɔ nɛɛ, wa gbuan ɔ netɛllukpe 'sɔ nya. 'Bhie, ɔ yia wa layɛbhɛ: «Nyɔɔ nyɛmɛ -mɔnɔ -mɛa? Lɛɛ -lu ɔ nu lɛa?» ³⁴ 'tɛn nyuma -zɛlɛ glaa, -zakpa -bhlo kɛlɛ 'wu -maa 'dɛɛ sa, 'tɛn tɔlua kɛlɛ 'wu, wɛlɛ -putu nya. Nu, 'slɔjaa -kanyɔ 'kadu 'nɔ mneni ɔ 'ka wɛlɛ yabhlog -bɔɔ 'wɛlanɔ, wee -zɛlɛ duun glaa. 'tɛn ɔ nɛɛ, wa -yɔ Pɔlu 'sɔ mɛnɔ 'slɔjaa -budu 'kadu zɔ. ³⁵ Da Pɔlu -yɔ wa nyina wee -buduɔ stakalɛ kwesi, 'tɛn 'slɔja yia ɔ 'wubhu nyuma 'wɛlɛ yalɛ, nyuma -zɛlɛ glaa, 'cɛ 'kadu wa mɛa 'padaa 'gbu. ³⁶ Nu, nyuma weee mɛ ɔ 'bɛ, 'wukpɛkɛɛ nyɛ: «A 'bha ɔ!»

Pɔlu gbaa ɔ 'dɛɛ -gugbu

³⁷ Bhɛa -we nya wa -yɔ Pɔlu 'kaa 'slɔjaa -budu 'kadu zɔ pla, ɔ nɛɛ 'slɔjaa -kanyɔ 'kadu -yɛaɛ: «tɛn mneni tɛn 'ka -mɛ -yla wɛlɛ yabhlo gbaa?»

'In -mכּ yia we 'bigupali כּ -ylaε: «l'in, aya! Glekiweli -na gbaa? 38 Eziputuyu -כּ 'bhua nyumaa dli 'wu, nyumaa 'wlulapulnyo -כּ, we 'bi 'ni -slכּ 'wugwle, 'in כּ -כּ 'bunohya 'wlu glu -bhlo (4.000) yia da bebleε ladilla mni, we 'ni -mu?»

39 Pכּlu yia we 'bigupalε: «Zuifu in -mia, Taltsigbe nukple, Silisi -dudu -gu. Gbe ka 'hni mia mni da, we nukpla -nyume in -mia. -Mi na bhuhoea, -in 'nye 'mi 'yoo, in 'ka nyuma -yla gbu gba.»

40 'Slujaa -kanyo 'kadu yia כּ 'yoo 'nye. Pכּlu 'yiligbea skalie 'wlu, 'in כּ yia כּ 'pa nyuma -yla, nu, wa 'mu hwe. Da wa 'de weee 'mua hwe blenyii, 'in Pכּlu yia wa -yla gbu gba zuifuweli 'wu:

22 «Na bhelia -כּ na didea, a pu yukwli, na 'deε gbu 'wusaweli na yia -sleεn da ain -yla gbaa.»

2 Da Pכּlu mia gbada wa -yla, wa 'nua we zuifuweli 'wu, 'in wa yia hwe 'mu blenyii.

Tsun, 'in Pכּlu neε: 3 «Zuifu in -mia, Taltsigbe 'wu wa gwalta 'mi, Silisi -dudu -gu. 'In -seli wa zua 'mi -Zeluzalemu. Gamalieli -wa na -slolunyo, כּ -slolua 'mi -amlaa dukpasu tite kpeεn kpeεn. -Lagכּ gbu mi 'ya -ami dlu 'kaduu, a 'de weee 'bhisa -zeεn. 4 Nyuma -wa mia -Zezuu 'Yloogblu -gu, in ka wa 'klyle 'wupal, in ka wa 'bha. 'In in yia wa 'llukpe pal, we yi nukpasia -zeoo, we yi 'hwni -zeoo, -zugba na pa wa -kaslu 'wu. 5 *-Lagכּbunoyaa -kanyo 'kadu -כּ Zuifuu nyuma kpasu weee mneni wa 'ka gba, nu, gbuzonu na gbaa. Wa ka 'mi 'sebhanya yoo 'nye, na bhelia Zuifu mia -Damasigbe nukpleε 'gbu. 'In in yia wee 'gbe nukple mni, waa -Lagchuma mia -כּ, in 'ka wa 'llukpe 'pal, in 'ka wa -כּ -Zeluzalemu kwa, 'in wa 'ka wa -kaslu 'wupa.

Pכּlu gbaa כּ -Lagכּlagbu
(Lngb 9.1-19, 26.12-18)

6 «'In, in mi 'yloogblu, in 'ka -Damasigbe -כּ ciipaa yi, 'ylogbagbu ylu nya tsun, san 'kadu yabhlo 'bhua yali, 'in we yia 'mi gbeli. 7 In bhelia dudu, 'in in yia weli yabhlo 'nu, we neε 'mi -ylaε: «Sכּlu, Sכּlu, leε ka 'gbu -na pal 'mi 'klyle 'wua?»

8 «'In in yia layibhaε: «Na -Kanyo, nyכּ -in -mia?»

«'In wee weli yia we 'bigupalε: «-Ami Nazaletiyu -Zezu, -in mia 'klyle 'wupalda, -ami -wa.» 9 Na nchanya ka wee san -כּ, 'in כּ mia 'mi -yla gbu gba da, wa'a 'nu -כּ weli.

10 «Tsun, in yia layibhaε: «Na -Kanyo, sa in 'ka nua?»

«'In Nyumaa -Kanyo neε 'mi -ylaε: «-In -כּ 'wu, -in mni -Damasigbe nukple, 'in -we weee -Lagכּ gbaa, -in nu le, -כּ wa yia -mi -yla we gbaa.» 11 In ka 'b weε saan 'tite -mnu 'gbu, na nchanya kpa na כּ la, 'in wa yia 'mi -Damasi kwa.

12 «-Mכּ -Damasi, nyume yabhlo mi -bha, 'mכּ wa laa Ananiasi. Nyume -כּ zua -bha -Lagכּ, 'mכּ כּ -mia, 'in כּ zua Moizu tite 'nuhwe. -Damasigbee Zuifu weee gbaa gbuzonu gbu כּ daa. 13 Ananiasi yia na -gbe, כּ 'yiligbea 'mi kwesi, 'in כּ neε 'mi -ylaε: «Sכּlu, na bheli, -na 'yili -blo!» -Bha -bhlokpade, na 'yili -bloa, 'in in yia כּ -כּ vaa.

14 «'In כּ yia we -gudi 'mi -ylaε: «-Amia dukpasu -Lagכּ ka -bha -mi -sa 'cun, -in 'ka כּ dumagbu yibheli, 'in -כּ -wa Nyume Tiklu, -in 'ka כּ -כּ, -in 'ka כּ 'deε weli 'nu.

15 Nu, כּ gbudayinyo -na yia -zeε. 'In -we -in 'yia -כּ, 'in -in 'nua, -in 'ka we gba dudugu -nyuma weee -yla. 16 'In -sleεn, leε ka 'gbu -na wua? -in -כּ 'wu, -in yi, -in la Nyumaa -Kanyo 'hni, wa 'ka -mi batizee, -Lagכּ 'ka -mi -כּ, -na gbunyii 'ka -mi kweyli 'bhu.»

Pכּlu gbaa sa -Lagכּ tiea כּ, nyuma 'nua Zuifu, wa -gbeε gbu

17 «-Mu 'bigu, in yia lubhiti -Zeluzalemu. 'Yli yabhlo nya, in mi -Lagכּ bhuhoea -Lagכּbudu 'kadu כּ, 'in Nyumaa -Kanyo yia 'mi 'klutlali na 'yili 'wu. 18 'In, in 'yia Nyumaa -Kanyo -כּ, 'in כּ neε 'mi -ylaε: «-In 'pulo kwe la, -in 'bhu -Zeluzalemu slui! Nu, na gbu -na yia gbaa, -mi -nyuma 'na 'ka we -כּ.»

19 «'In yia we 'bigupalε: «Nyumaa -Kanyo, wa 'de -yi we 'ji nu, in ka -Lagכּbudunya כּ 'plili, 'in nyuma -wa hwnua -na gbu -כּ, -zugba na pa wa -kaslu 'wu, 'in na seli wa. 20 'In da wa 'kaa -na gbudayinyo Etien 'bha, -ami mi 'ya -bha. -Wa mia כּ 'bhada, in ka wa hwnunu, 'in in yia wa -bananya 'yiyozu.»

21 «'In Nyumaa -Kanyo neε 'mi -ylaε: «-In mni, nu, tiea na yia -mi 'pili, nyuma -wa 'nua Zuifuu gbegein!» »

Pכּlu neε Wכּmuu 'slujaa -kanyo -yla nu, Wכּmu -duduwlakpe כּ -mia.

22 Nyuma -zlo pulua Pכּlu yukwli tiklu, tsun, כּ yia weli nya -mnu gbagbe bhia. 'In wa yia 'wukpikpe bhie: «A -sa nyume ni la! A 'bha כּ 'ni we 'klu -ka, כּ 'ka 'yiyogada -tu, dudu ni -gu!» 23 Wa 'kpa 'wu 'titeε, wa vitelia wa -bananya, 'in wa yia bla yali 'mni. 24 Wכּmuu 'slujaa -kanyo 'kadu neε, wa 'pa Pכּlu 'slujaa -budu 'kadu כּ. Wa 'ka כּ seli, 'in gbu -we ka 'gbu nyumaa -zlo mia sa כּ 'wluo 'kplida, כּ 'ka we gba, 'in -כּ 'ka we 'nu. 25 'In da wa gbuan Pכּlu wa 'ka כּ seli yi, tsun, 'slujaa glu gbuu 'yugalinyo mia -bha, Pכּlu yia כּ layibha 'lee: «We se mi ain -yla, a 'ka *Wכּmu -duduwlakpe seli, -zugba a 'ni -slכּ -כּ -כּ 'wubhu?»

26 Da כּ 'slujayu 'nua weli -mni, 'in כּ yia 'slujaa -kanyo 'kadu weli kwa, כּ neε כּ -ylaε: «Leε -lu -na yi yaa de lenua? כּ nyume -כּ, Wכּmu -duduwlakpe -wa!»

27 'Slujaa -kanyo 'kadu yia Pכּlu 'yia, כּ bea כּ -כּ. כּ yia כּ layibhaε: «Gba gbuzonu, Wכּmu -duduwlakpe -in -mia 'pili yi?»

Pכּlu yia we 'bigupal: «'In, 'mכּ in -mia.»

28 'In 'slujaa -kanyo 'kadu neε: «'Gwezi 'kadu in plulua 'bhie, in yia Wכּmu -duduwlakpe -ze.»

'In Pכּlu yia we 'bigupal: «-Ami mia, gwalt wa gwalita 'mi we.»

29 -Bha -bhlokpade, -wa 'ka yaa Pכּlu seli, 'in כּ 'ka gba, -maa yia כּ gwelva. Da 'slujaa -kanyo 'kadu yibhelia we 'ji nu, Pכּlu -כּ כּ gbuan, -כּ mi Wכּmu -duduwlakpe nya, 'in כּ 'de yia nyano nu.

Pɔlu mi gbuwliwodunya 'yu

³⁰ Gbu -we Zuifu dia Pɔlu 'wlu, 'slujaa -kanyo 'kadu 'yɔbha k 'ka we 'wulanu kpɛɛn kpɛɛn. We 'gbu, zli zlia, 'tn k yia k gbuan -llukpe 'wusa. 'tn k yia -Lagɔɔbubɔnyaa -cian -yɔ gbuwliwodunya 'wlugbeli. 'Bhie, k -yɔ Pɔlu yia wa 'yu yi.

23 Pɔlu ylaa gbuwliwodunya flilu, k nɛɛ: «Bheliatn, tn ka -Lagɔ 'yu nɔ 'nanuu, na dlu 'nɔ 'mi gbu 'nye, 'tn we yia -zɛɛn yli -mɔnɔ yli.»

² 'tn -Lagɔɔbubɔnyaa -kanyo 'kadu Ananiast nɛɛ -wa mia Pɔlu kwesi -ylaɛ: «A 'pa k ɔwe -gu -lu!»

³ Tɔɔn, Pɔlu nɛɛ k -ylaɛ: «Wɛlɔ 'sɔ -nyume, -mi -Lagɔ yia bhɔta! -Bha -tn -dia la, -zugba -na bhu na -yɔgbu 'wu titee sɔlu, 'tn -tn nɛɛ, wa bhɔta 'mi. Tite 'nɔ 'sa gba.»

⁴ -Wa mia Pɔlu kwesi, -maa nɛɛ k -ylaɛ: «-Lagɔɔbubɔnyaa -kanyo 'kadu -na vɛla yi?»

⁵ Pɔlu yia we 'bugupalɛ: «Na bhelia, tn 'nɔ we 'ji -yi nu, -Lagɔɔbubɔnyaa -kanyo 'kadu k -mia. Nu, we mi celɔda -Lagɔɔsebhe 'wue:

<-tn 'na gbal gbunyu -na nyɔmaa 'yugalnyo -yla -nɔ!>

⁶ Pɔlu -yi we 'ji nu, nyɔmaa -zakpa sɔ -wa gbuwliwodunya. -Zakpa -bhlo -wa *Sadusenyɔma, 'tn -zakpa 'sɔnɔ -wa Falizinyɔma. We 'dɛɛ 'gbu k yia 'wukplɔ 'tɛɛ wa 'yue: «Bhelia, Falizinyɔma tn -mia, 'tn Falizinyɔmɛ 'yu tn -mia. Tlɔtlɔnyaa 'wusɔsue tn dia dli 'wuu 'gbu, wa mia da na -yɔgbu 'wubhuda.»

⁷ Da Pɔlu gba 'saa, Falizinyɔma -yɔ Sadusenyɔma yia kpelte bhli, 'tn wa yia 'wudo 'sɔ. ⁸ Nu, Sadusenyɔma nɛɛ, tlɔtlɔnyaa 'wusɔsue 'nɔ -mi, 'anzɔnyaa -yɔ zuzu 'nɔ la -mi, 'tn -zugba Falizinyɔma yibhelia we nu, we 'dɛ weee mi la. ⁹ 'tn nyɔmaa -zlo mi 'wukplɔda 'tɛɛ, 'tn Falizinyɔmaa tɔlu -wa -wa -Lagɔ titee gwesanya, -maa yia Pɔlu lupaa 'kua 'tɛɛ nya. Wa nɛɛ: «-A yi we -yɔ nu, nyume -mɔnɔ 'nɔ gbunyu yabhlogbɔɔ lɛnu. -De zuzu yabhloo, -de 'anzɔ yabhlo gba k -yla gbuu, nyɔ -yi we 'jia?»

¹⁰ Wee -zɛɛ kpukpalta 'wu, wa yi Pɔlu 'yilɔsalu 'gbu, nyano yia 'slujaa -kanyo 'kadu dlu slo. 'tn k nɛɛ k 'sluja -ylaɛ, -maa -sa Pɔlu wa nyɔdɔ, wa kwa k 'slujaa -budu 'kadu zɔ lu.

¹¹ -Muu 'bɔguu sabɔ bea, Nyɔmaa -Kanyo yia Pɔlu 'klɔtlɔlɔ, 'tn k nɛɛ k -ylaɛ: «-tn 'tɛmanɔ dli! -tn ka na gbu gba -seli -Zeluzalɛmu, we mi nu, -tn gba 'ya we Wɔmugbe nukplɛ.»

Zuifu zua Pɔlu 'bhabhagbu

¹² -Muu zli zlia zluɔkpe, Zuifuu -zakpa -bhlo yia wɛlɔ -bhlo bhli, 'tn wa yia bi -Lagɔ 'yu nu, wa 'nɔ -sɔ Pɔlu 'bha, wa 'na 'ka li 'tn wa 'na 'ka 'ma. ¹³ Nyɔma -wa bhɔta wɛlɔ -mɔnɔ, wa ka nyɔmaa glu 'sɔ -guzi. ¹⁴ 'tn wa yia -Lagɔɔbubɔnyaa -cian -yɔ nyɔma kpasɔ -gbɛ mɔnɔ. 'tn wa nɛɛ -maa -ylaɛ: «-A ka bi -Lagɔ 'yu, nu, -a 'nɔ -sɔ Pɔlu 'bha, -a 'na 'ka -lu yabhlogbɔɔ li. ¹⁵ 'tn -slɛɛn, amɔa -yɔ gbuwliwodunya bhli wɛlɔ -bhlo, 'tn a 'ka 'slujaa -kanyo 'kadu -yla gba nu, k -la aɔn Pɔlu -dawli nya, a 'yɔbha a

'ka k -yɔgbu 'wusɔsalɔ tɔklu. We -ka -amɔa, -a ka -amɔaa 'dɛ lamnazi -a 'ka k 'bha, 'bhie, k 'ka -seli nyɔni.»

¹⁶ 'tn wɛlɔ wa bhɔta Pɔlu daa, k bhɔkɔ 'yu 'nua we, 'tn k yia 'slujaa -budu 'kadu zɔ Pɔlu 'dɔ -salla mɔnɔ. ¹⁷ Tɔɔn, Pɔlu laa 'slujaa glu gbuu 'yugalnyo yabhlo, 'tn k nɛɛ k -ylaɛ: «-tn kwa nyimesɔbyu nɔ 'slujaa -kanyo 'kaduu -gbɛ, nu, k ka gbu yabhlo k 'ka we gba k -yla.»

¹⁸ Kɔ 'sluja -yɔ kɔ nyimesɔbyu yia 'slujaa -kanyo 'kaduu -gbɛ mɔnɔ, 'tn k nɛɛ k -ylaɛ: «-Kaslɔnyume Pɔlu laa 'mi, k nɛɛ: tn -la -mi nyimesɔbyu nɔ. -Mɔk ka gbu yabhlo k 'ka -mi -yla we gba.»

¹⁹ 'Slujaa -kanyo 'kadu kpaa nyimesɔbyuu sɔ la, k -yɔ k vɛla gwe -sɛ, 'tn k yia k layɔbhaɛ: «Lɛɛ -gbu -tn 'yɔbha -tn 'ka 'mi -yla gbaa?»

²⁰ 'tn nyimesɔbyu yia we 'bugupalɛ: «Zuifu ka wɛlɔ -bhlo bhli nu, -tn kwa cɔzi Pɔlu gbuwliwodunya 'yu. Gbaa wa yia -dawli nya nu, gbuwliwodunya 'yɔbha wa 'ka k -yɔgbu 'wusɔsalɔ tɔklu. ²¹ 'tn -tn 'na 'nɔnɔ wa wɛlɔ -nɔ! Nu, -wa zizea k 'bhabhɛɛ 'gbu, wa mneni nyɔmaa glu 'sɔ -guzi. Wa ka bi -Lagɔ 'yu, wa nɛɛ, wa 'nɔ -sɔ Pɔlu 'bha, wa 'na 'ka li, 'tn wa 'na 'ka 'ma. Nu, -slɛɛn, wa ka lamnazi, -na wɛlɔ wa mia wuda.»

²² Da kɔ 'slujaa -kanyo 'kadu gbaa nyimesɔbyu -yla nu: «-We -tn gbaa da 'mi -yla, -tn 'na gbal we nyume yabhlogbɔɔ -yla -nɔ.» 'Bhie, k yia -mɔk 'yitide, 'tn -mɔk yia mɔnɔ.

'Slujaa -kanyo 'kadu kwaa Pɔlu Felisu -gbɛ

²³ -Muu 'bɔgu, 'slujaa -kanyo 'kadu laa k 'slujaa glu gbuu 'yugalnyo 'sɔ, 'tn k nɛɛ wa -ylaɛ: «'Slujaa 'wlu -bhlo (200) klaa, numesuun -guu 'slujaa glu ta 'ya kugbua (70) -yɔ 'slujaa 'wlu -bhlo kaa 'li kwɛɛ, a gbɛli da wa 'wlu. 'tn a 'dɛ weee mnazi la, jibheza lɛlu gbomnuanu nya, a 'ka Sezalegbe nukplɛ mɔnɔ. ²⁴ A mnazi numasuun -yɔ, 'tn a 'ka Pɔlu 'wubhu we -gu, 'tn a 'ka k duduu 'wlu-lapɔlɔnyo Felisu -gbɛ kwa -dlɔkɔ.»

²⁵ 'tn k yia 'sebhe celɛ:

²⁶ Duduu 'wlulapɔlɔnyo Felisu 'kadu, -amɔ Klodu Liziasɔ saa -mi fu.

²⁷ Nyume -k tn 'paa dɛ -mi yoo, Zuifu ka k kpa, wa 'ka k 'bha. 'tn da tn 'nua nu, Wɔmɔ -duduwɔlakpe -wa, 'tn tn -yɔ na 'sluja yia mɔnɔ, tn yia k wa kwɛɛ -sa.

²⁸ 'tn 'yɔbha gbu -we Zuifu dia k 'wlu, tn 'ka we 'ji 'nɔ. We 'gbu, tn yia k wa gbuwliwodunya 'yu kwa. ²⁹ 'tn ka we -yɔyɔ nu, wa 'dɛɛ titee 'gbu, wa dia k gbu 'wlu. 'tn wa 'nɔ mneni wa 'ka k gbu yabhlogbɔɔ -yla lapalɔ, -we ka 'gbu wa 'kaa k 'bha, 'tn wa 'kaa k -kasɔ 'wupa, we 'nɔ 'yɛ. ³⁰ 'Bhie, wa yia 'mi wɛlɔ kwaɛ, Zuifu ka k -yɔgbu zu. -Bha -bhlokpade, tn 'paa k yoo -na -gbɛ. 'tn tn nɛɛ k gbuwliwodunya -ylaɛ, wa 'kla k -na -gbɛ.

³¹ -We 'slujaa -kanyo 'kadu gbaa, k 'sluja ka we lɛnu. Wa 'bhua Pɔlu 'wu sabɔ, 'tn wa -yɔ k yia Antipatlisgbe nukplɛ mɔnɔ. ³² -Muu zli zlia, 'tn 'sluja mia bhu -gu nɔda, -maa yia 'slujaa -budu 'kadu zɔ lɔbhiti. 'tn wa yia 'sluja mia numasuun -gu 'yitide, -maa -yɔ Pɔlu yia 'yoo 'yilɔyɔ. ³³ 'Sluja mia numasuun -gu nyɔnia Sezalee, 'tn wa yia duduu 'wlulapɔlɔnyo 'sebhe yoo 'nye, 'bhie, wa yia k Pɔlu 'kluslolu. ³⁴ Duduu 'wlulapɔlɔnyo zɛla wee

'sebhε, 'n ɔ yia Pɔlu layibha: «Dudu -mumu ka nyime -n -mia?» 'n Pɔlu yia we 'bigupalε: «Silisi -nyime n -mia.»³⁵ 'n ɔ nεε ɔ -ylae: «-Wa dia -mɪ gbu 'wlu, wa -ka yi, 'n na yibhaa -mɪ la.» 'n ɔ nεε, wa kwa Pɔlu Ewlođu gbuwubhubudu 'kadu ɔ.

Zuifu dia Pɔlu gbu 'wlu Felisɪ 'yu

24 'Yl gbu 'plta, -Lagɔbubɔnyaa -kanyɔ 'kadu Ananiasi yia Sezalee nyini. ɔ -yɔ nyuma kpasɪ tɔlua -yɔ *lupanyɔ yabhlo wa laa Telitulu. 'n wa yia Pɔlu 'klaa yi duduɔ 'wlulapɪlɪnyɔ Felisɪ 'yu.

² Wa laa ɔ, 'n Telitulu yia ɔ gbu 'wludɪde bhli duduɔ 'wlulapɪlɪnyɔ Felisɪ 'yu: «Felisɪ 'kadu! -Na 'gbu -a kaa da 'wututue -dlɔ weee. 'n gbunya -n 'bhitia gbuyilo nya, mu saa -amɪaa nyuma 'wu. ³ -Lu -zɔnɔ weee -a yia, da weee, 'yl weee nya, we 'gbu -a paa -mɪ fuo dli weee nya. ⁴ 'n nɪ 'yibha, n 'ka -na 'bɪ 'wugwɪlɪ, we 'dεε 'gbu, -mɪ na bhuhhoe, -n 'nyε -aɪn bhla -sεε, -na dli -zɔnɔ nya, -n 'ka -aɪn yukwli pulu.

⁵ «-A ka we -yɔyɪ nɪ, nyime -mɔnɪ, nyime 'nyuuu 'dεg-bolu -wa. Nyumaa -zakpa -bhlo wa laa Nazaletɪ -nyuma, wa 'yugalɪnyɔ -wa. Zuifu weee ɔ pupalta 'wu dudu weee -gu. ⁶ 'n ɔ ka we layla 'debbie nɪ, ɔ 'ka -amɪaa -mɔwlo -Lagɔbudu 'kaduɔ 'nyɪ -nyuma, 'n -a yia ɔ kpa. [-A 'yibha -a 'ka ɔ -yɔgbu 'wubhu -amɪaa titee ɔlu. ⁷ 'n 'slujaa -kanyɔ 'kadu Liziasɪ yia yi, 'n ɔ yia ɔ -aɪn kwεε -sa -gla nya. ⁸ 'Bhie, Liziasɪ nεε Pɔluɔ gbuwludɪnya -yla, wa yi -mɪ 'yu.] We -ka -na dε 'yibha ɔ la, 'n -n 'kaa we 'jiyibheli nɪ, gbu -we -a dia ɔ 'wlu, gbuzɔnɔ -wa.»

⁹ 'n Zuifu -maa yi 'yaa Tεεtulusu wɛl -gu 'yiligbe, 'n wa nεε: «Cɪn, -we ɔ gbaa dε, gbuzɔnɔ -wa.»

Pɔlu gbaa ɔ 'dεε -gugbu

¹⁰ 'n duduɔ 'wlulapɪlɪnyɔ yia Pɔlu -yla ɔ 'pa, nɪ, ɔ gba. 'n Pɔlu nεε:

«'n -yi we 'ji, -n ka -zu duun li, -zugba -na bhu -amɪaa nyumaa -yɔgbu 'wu. We 'gbu, na dli 'tε 'wu, n 'ka na 'dεε -gugbu gba.

¹¹ «-n mneni -n 'ka we 'wusɪsalɪ -na 'dε nya, nɪ, -amɪ nyinia -Zeluzalemɪ, n 'ka -Lagɔ bubɔ, we 'yl kugbua lε 'sɔ 'nɪ -slɔ 'plɪ. ¹² Nyime yabhlogbɔ 'nɪ 'mɪ 'yl, -zugba na -yɔ nyime kpɛlɪ -Lagɔbudu 'kadu ɔ. 'n nyime yabhlogbɔ 'nɪ 'mɪ 'wɪtlalɪ, -zugba na bhu nyumaa -zloo dli 'wu -Lagɔbudunya ɔ -yɔ daputu, 'gbe nukplɛ. ¹³ 'n -slɛn, gbu -we nyuma -manɪ dia da 'mɪ 'wlu, wa 'nɪ mneni wa 'ka we 'wuyɛlɪ -mɪ -yla. ¹⁴ -Muu bhla, -we n nyɪnɪ -yɔ -mɪ 'yu, mu nɪ: -amɪaa dukpasɪ -Lagɔ na bubɔ, 'Yloogblu -lolu -we ka gbu wa'a laa gbuzɔnɔ, we -gu -nɔnɔ nya. 'n -we weee mɪa cɛlda Moizɪ titee 'sebhε -yɔ -Lagɔgbu -falpanyaa 'sebhε 'wu, 'n na zua we dli -gu. ¹⁵ Sa wamɪa dia -Lagɔ dli 'wu, 'sa -amɪ na dia -Lagɔ dli 'wu. Nɪ, nyuma tɪklɪ -yɔ nyuma 'nyii 'sɔ, 'wu wa yia -sɔa tɪtlɪnya glaa. ¹⁶ We 'gbu na gua la 'yl weee nya, 'n na dli yi 'mɪ gbu 'nyε -Lagɔ 'yliya 'wu, 'n 'ya nyuma 'yliya 'wu.

¹⁷ «Da nɪ lia -zu duun daputu, 'n nɪ yia -Zeluzalemɪ luyi 'gwezi nya, na nyuma 'wusasɛ -yɔ 'slaka -lii wlawlɛ

-Lagɔ -ylaa 'gbu. ¹⁸ Da nɪ mɪa -Lagɔbudu 'kadu ɔ, 'n -Aziii Zuifu yia -mɔ 'mɪ 'yl, -we nɪ mɪa lenuda mu nɪ, nɪ mɪ -mɔwlogbu lenuda. Nyumaa -zlo 'nɪ 'mɪ 'bɪ -mɪ, 'n -zɛ 'nɪ 'mɪ kwesi -mɪ. ¹⁹ 'n we -ka yaa nɪ, -Aziii Zuifu -tɔlua mɪa zɪmε -bha, -maa ka yaa na gbεgbɛn gbu dli, ma 'kaa 'mɪ 'kla -na -gbε. ²⁰ Da wa kwaa 'mɪ gbuwludɪnya 'yu, gbunyuu nɪ nua lε wa 'yia -yɔ, nyɪ -ma -wa 'yiligbe dε, wa gba we -mɪ -yla. ²¹ 'n 'yiligbe gbuwludɪnya 'yu, 'n nɪ nεε wa -yla wɛl 'tɪtε nyae: «Tɪtlɪnya yia 'wusɔa tɪtlɪ lɪ! We nya wa -laa 'mɪ aɪn 'yu, a 'ka na -yɔgbu 'wubhu.» -De muu.»

²² Duduɔ 'wlulapɪlɪnyɔ Felisɪ -yia -Zezuu 'Yloogblu -gugbu 'ji kpɛn kpɛn, 'n ɔ yia we 'wulanɔ, -mɔ yia we gbuwubhu 'yl lɛbɛlɪ. 'n ɔ nεε wa -ylae: «'Slujaa -kanyɔ 'kadu Liziasɪ -ka yi 'bhie, n 'ka amɪaa gbu 'wubhu.» ²³ ɔ nεε 'slujaa glɪ gbuu 'yugalɪnyɔ -ylae: «-n dɪ Pɔlu la -kasɪbudu ɔ. -n 'tɪde ɔ 'yi, ɔ 'ka ɔ 'dε -yla -tu. -n 'nyε ɔ 'talea 'yoo, wa 'ka ɔ -yla -li lenu.»

Wa ka Pɔlu Felisɪ -yɔ Dlusilɪ 'yu kwa

²⁴ 'Yl sanumε 'plta, Felisɪ -yɔ ɔ 'nyɪnɔ Dlusilɪ yia yi, Zuifunɔnɔ -wa. ɔ nεε wa -yɔ Pɔlu yi, 'n ɔ 'ka ɔ -Zezu Klisɪ dli -guzɔ wɛl yukwli pulu. ²⁵ 'n da Pɔlu bhli nyimeɛ nɔnɔbhɪ tɪklɪ klaa, 'dε dli lakpakpɛ -yɔ -Lagɔ nyumaa -yɔgbu 'wubhubhuee gbu gbagbɛ, 'n Felisɪ yia nyɪnɔ nɔ. 'n ɔ nεε Pɔlu -ylae: «-n mneni, -n 'ka -slɛn mɪ. 'n da nɪ -ka bhla, n 'ka -mɪ la lu.»

²⁶ Duduɔ 'wlulapɪlɪnyɔ Felisɪ dɪ yaa we dli 'wu nɪ, 'gwezi Pɔlu yi yaa ɔ 'nyεa. We 'gbu, ɔ laa Pɔlu bhla weee nya, ɔ -yɔ ɔ 'ka 'dɪ -sa.

²⁷ -Zu 'sɔ 'plta, Pɔsiusu Fεstusu yia Felisɪ 'bigupɪlɪ. 'n Felisɪ 'yibha ɔ 'ka Zuifu dudunamanɪ 'gbu, ɔ yia Pɔlu -kasɪ 'wu tɪ.

Wa ka Pɔlu nyumaa 'wlulapɪlɪnyɔ 'kadu Fεstusu 'yu kwa

25 Da ɔ nyinia wee dudu -gu, we 'yl ta 'plta, Fεstusu 'bhua Sezalee, 'n ɔ yia -Zeluzalemɪ mɪ. ² -Lagɔbubɔnyaa -cɪn -yɔ Zuifusɪ nyuma kpasɪ yia Pɔlu 'kla ɔ -gbε. ³ Wa nεε Fεstusu -yla, ɔ nu wa 'nanɪ 'wu, 'n wa yia we nyε -yɔkpɪlɪ nɪ, ɔ -la Pɔlu -Zeluzalemɪ lu. Nɪ, wa ka Pɔlu -yɔgbu zu, wa 'yibha wa 'ka ɔ 'bha 'yloogblu. ⁴ 'n Fεstusu yia we 'bigupalɪ wa -ylae: «Pɔlu mɪ -kasɪ 'wu Sezalee, 'n dayɪ na 'dεgbolu bhiti -mɔ lu.» ⁵ 'n ɔ yia we -gudɛ: «Amɪaa -cɪn kwa 'mɪ yoo, we -ka nɪ, nyime -mɔnɪ ka gbunyuu lenu, wa 'ka -mɔ we gba.»

⁶ Fεstusu li wa -gbε sa 'bhisa 'yl gbomnu. 'Bhie, ɔ yia Sezalee lɔbhiti. -Muu zɪ zɪta, 'n ɔ yia gbuwubhu -zejila 'yu ladɪ, 'n ɔ nεε wa -yɔ Pɔlu yi. ⁷ Da Pɔlu yia, Zuifu -wa 'bhua -Zeluzalemɪ, -maa yia ɔ gbɛli. 'n wa yia ɔ gbunyii 'kadu -zlo 'wludɪ, 'n wa 'dε 'nɪ mneni wa 'ka we 'wusɪsalɪ tɪklɪ. ⁸ Pɔlu mɪa ɔ 'dεε -gugbu gbada, ɔ nεε: «'nɪ gbunyuu yabhlogbɔ lenu, Zuifusɪ tite -yɔ -Lagɔbudu 'kadu -yɔ nyumaa 'wlulapɪlɪnyɔ 'kadu *Sezaa gbεgbɛn.»

⁹ Fesitusu 'yibha ɔ 'ka Zuifu dudu namanu 'gbu, 'in ɔ nɛɛ Pɔlu -yɛɛ: «-In 'yibha -in 'ka -Zeluzalem mnu? Wa 'ka -mɔ -na -yɔgbu 'wubhu 'mɪ 'yuu?»

¹⁰ Pɔlu yia we 'bigupalɛ: «Sezaaa gbuwubhu -zejila 'yu in 'yiligbea da, 'in -bha wa 'kaa na -yɔgbu 'wubhu. In 'nɪ Zuifu -yɛ gbunyu yabhlogbɔɔ lɛnu, 'in -na 'dɛ -yi we 'ji zuzɔnu sa. ¹¹ We -ka na -yɔgbu, 'in gbu -we ka 'gbu wa 'kaa nyɛmɛ 'bha, in -ka we lɛnu, in 'na 'ka tɪtɪlee daa gba «-innya». 'In we -ka nu, gbu nyɛma -manɪ mɪa da 'mɪ 'wludɪda, we 'nɪ gbuzɔnu, nyɛmɛ yabhlogbɔɔ 'nɪ mneni ɔ 'ka 'mɪ wa yoo 'nyɛ. In ka na gbu Sezaa 'yu kwa.»

¹² Nu, Fesitusu -yɔ ɔ gbuwliwudɪnya bhɪa gbagbɛ, 'in ɔ nɛɛ Pɔlu -yɛɛ: «-In ka -na gbu Sezaa 'yu kwa, we 'gbu, Sezaa 'yu -na yia mɪa!»

Wa ka Pɔlu Aglipa 'yu kwa

¹³ 'Yɪ sanɪmɛ 'plɪa, nyɛmaa 'wlulapulɪnyɔ Aglipa -yɔ ɔ bhɔɔ Belenɪ yia Fesitusu fusaa yi Sezalee. ¹⁴ Wa mɪ -bha 'yɪ duun lɪda, 'in Fesitusu yia nyɛmaa 'wlu-lapulɪnyɔ Aglipa -yɛ Pɔlu gbu gba. ɔ nɛɛ ɔ -yɛɛ: «Nyɛmɛ yabhlo Felɪsɪ tɪa -kaslu 'wu, ɔ mɪ da. ¹⁵ Da in mɪa -Zeluzalem, *-Lagɔɔbubɔnyaa -ɔɪan -yɔ Zuifu nyɛma kpasɪ yia ɔ 'kla nu, in 'pa ɔ -kaslu 'wu.

¹⁶ «'In in yia we 'bigupalɪ wa -yɛɛ: «-Amɪa, Wɪɔmu -nyɛma 'nɪ we bhabhu, -a 'ka nyɛmɛ ɔ gbuwliwudɪnya yoo 'nyɛ, -zugba ɔ 'nɪ ɔ 'dɛɛ -gugbu gba gbuwubhunɔyɔ 'yu.» ¹⁷ 'In waa nyɛma -yɔ 'mɪ 'sɔ ɔ yia -seli yi dabudu. 'In in 'nɪ kpeke, -mɪ zɪ zɪa, in -dɪa gbuwubhu -zejila 'wu la, 'in in nɛɛ na 'slɔja -yɛ, wa -yɔ ɔ nyɛmɛ yi. ¹⁸ ɔ gbuwliwudɪnya yia yi. 'In gbunyii in pupalɪ yaa 'wlukuun la, nu, 'mɪ wa yi ɔ 'wlu dɪa, wa 'nɪ -mɪ ɔ 'wlu dɪ. ¹⁹ Nu, wa 'dɛɛ -Lagɔɔbubɔe -yɔ nyɛmɛ yabhlo wa laa -Zezuu gbu -gu wa -yɔ ɔ 'sɔ kpeɪa. ɔ nyɛmɛ ka tɪ, 'in Pɔlu nɛɛ, ɔ 'nɪ tɪ, ɔ -ga 'yɪyɪ. ²⁰ Sa in 'kaa gba gbu -mɪnɪ 'wu, in 'nɪ we -yi. Tɔɔn, 'in in nɛɛ Pɔlu -yɛ, ɔ -ka 'yibha ɔ 'ka -Zeluzalem mɪnɪ, 'in wa 'ka -mɔ ɔ -yɔgbu 'wubhulu, gbu -mɪnɪ -gu. ²¹ 'In Pɔlu yia ɔ gbu nyɛmaa 'wlu-lapulɪnyɔ 'kadu Sezaa 'yu kwa. ɔ 'yibha nu, -mɔ ɔ 'bhu ɔ -yɔgbu 'wu. 'In in nɛɛ, wa tɪ ɔ -kasɪbubu ɔ bhɪa -sele nya. -Mɪ 'bɪgɪ, in 'ka ɔ Sezaa 'yu kwa.»

²² Aglipa nɛɛ Fesitusu -yɛɛ: «Na 'dɛ 'yibha in 'ka ɔ nyɛmɛ -mɔnɪ wɛɪ 'nɪ.»

Fesitusu yia we 'bigupalɛ: «Cɪzɪ -na nua ɔ nyɛmɛ -mɔnɪ wɛɪ.»

²³ -Mɪ zɪ zɪa, Aglipa -yɔ Belenɪ -yɔ nyɛmaa -dɔlu yia -budu 'kadu ɔ pla, we -yɔ 'slɔjaa -ɔɪan -yɔ we 'gbe nyɛma kpasɪ. 'In Fesitusu wɛɪ -gu, wa -yɔ Pɔlu yia yi. ²⁴ 'In Fesitusu nɛɛ: «Nyɛmaa 'wlulapulɪnyɔ Aglipa, 'in amɪa weɛ -yɔ -aɪn mɪa da, a yɛ 'mɔ nyɛmɛ nɪ. Zuifu weɛ ka ɔ 'klaa yi na -gbɛ -Zeluzalem, 'in wa yi 'yaa -seli 'mɪ 'bɪ yi, -zugba wa kɪ 'wu, wa 'bha ɔ. ²⁵ -Amɪ ka we -yɔyɪ nu, ɔ 'nɪ gbunyu yabhlogbɔɔ lɛnu, 'in wa 'ka -mɪ gbu ɔ 'bha. 'In ɔ 'dɛ yia ɔ gbu Sezaa 'yu kwa. We 'gbu, in nɛɛ wa kwa ɔ -mɔ -gbɛ. ²⁶ 'In -we in 'kaa cɛɪ -kɔ na -kanyɔ 'wu ɔ 'gbu, we 'nɪ -mɪ. We 'gbu, in -yɔ ɔ yia aɪn 'yu yi, we -yɔ -mɪ nyɛmaa 'wlulapulɪnyɔ Aglipaa 'dɛbhɪe 'yu. -In 'yibha ɔ la, 'in -we ɔ -ka gba, in 'ka we

cɛɪ. ²⁷ Nu, we 'nɪ 'yɪnɪnɪ -amɪ 'yɪyɪ 'wu, in 'ka -kasɪnyɛmɛ Wɪɔmu kwa, -zugba gbu -we ɔ nua lɛ, wa dɪa ɔ 'wlu, in 'nɪ mneni in 'ka we gba tɪklɪ.»

Pɔlu gbaa ɔ 'dɛɛ -gugbu nyɛmaa 'wlulapulɪnyɔ Aglipa 'yu

26 Aglipa nɛɛ Pɔlu -yɛɛ: «-A ka -mɪ 'yoo 'nyɛ, -in 'ka -na 'dɛɛ -gugbu gba.»

Tɔɔn, Pɔlu 'paa ɔ, 'in ɔ yia ɔ 'dɛɛ -gugbu gba, ɔ nɛɛ: ² «Nyɛmaa 'wlulapulɪnyɔ Aglipa, na dɪ mɛnɪ -zɛɛn bhabha. Nu, gbu weɛ Zuifu dɪa 'mɪ 'wlu, in 'ka we na 'dɛ 'wlu -sa -mɪ 'yu. ³ -We ka gbu -wa, -in -yi Zuifu lɛnugbu 'cɪn 'nanu, we -yɔ gbu -we -gu wa kpeɪɪa. We 'gbu, -mɪ na bhuhɔea, -in pulɪ 'mɪ yukwɪ dɪtɪe nya.

⁴ «Sa in mɪmɪa 'wula na nyɛma weɛ nyɪdɪ, we -yɔ -Zeluzalem, 'in we 'ka gwɛdɪ na nyɛmɛɔ bhɪa na lɛnugbu mɪa, Zuifu weɛ -yi we. ⁵ Wa -yi 'mɪ -mɪ 'bɪ ka 'wugwɛ, wa mneni wa 'ka we gba, -zugba wa -ka we 'yibha. Falɪzɪnyɛma ka kwɛɛ -amɪa -Lagɔɔ gbu -sua 'wu, wa lɪnyɛmɛ yabhlo in -mɪa. ⁶ 'In -lu -Lagɔ gbaa ɔ 'ka -amɪa dukpasɪ 'nyɛ, in dɪa dɪ 'wɪ 'gbu, wa mɪa na -yɔgbu 'wubhuda -slɛɛn. ⁷ -Amɪa nyɛmaa *zua kug-bua lɛ 'sɔ dɪ mɪ we -gu, wa 'ka wɛɪ nu lɛnuda 'yɪ. 'In wa bhuhɔea -Lagɔ 'kua 'tɪtɛ nya, zɪkɔpɛ jibheza. Nyɛmaa 'wlulapulɪnyɔ Aglipa, we wɛɪ -mɪnɪ in dɪa dɪ 'wɪ 'gbu, Zuifu yia 'mɪ gbu 'wludɪ! ⁸ Lɛɛ ka 'gbu, we mɪ amɪa Zuifu dɪ nu, -Lagɔ 'nɪ mneni ɔ 'ka tɪtɪlɪnya 'wubhu tɪtɪle lɔa?

⁹ «Na 'dɛgbɔlu ka 'wlukuun lapupalɪ nu, in mneni in 'ka Nazaɛtɪyɪ -Zezuu 'ɲɪnɪ lasa ɔ weɛ lɔ. ¹⁰ 'Mɪ in nua lɛ -Zeluzalem. -Lagɔɔbubɔnyaa -ɔɪan ka 'mɪ 'yoo 'nyɛ, 'in in 'ka -Lagɔnyɛmaa -zɔ -kasɪ 'wupa. 'In -wa gbaa wa 'ka wa 'bha, 'in na -yɔ -maa paa gwe. ¹¹ Zɪ tɔɔɪa zɪ, 'in na plɪa -Lagɔɔbudu ɔ. 'In na palɪ wa 'kɪyɛ 'wu, 'in na gbaa -gɪa nya, wa wɛɪ -Zezu. 'Cɛ na palɪ bhaa wa -yɔ 'nyɛmɛ 'gbu mɪ nua lɛ, 'in na mɪa wa 'kɪyɛ 'wɪ-palɪ laga -gu.

Pɔlu gbaa sa Nyɛmaa -Kanyɔ laa ɔ, we gbu

(Lngb 9.1-19, 22.6-16)

¹² «-Mɪ 'gbu, 'yɪ yabhlo zɪ, 'in in yia -Damɪ mɪnɪ. -Lagɔɔbubɔnyaa -ɔɪan 'nyɛa 'mɪ we se, 'in wa yia 'mɪ tɪe nɪ, in kpa -Lagɔnyɛma. ¹³ Nyɛmaa 'wlulapulɪnyɔ Aglipa, 'yɪlɔgbagbu in mɪ 'yloogblɪ, 'in in yia san bhua yalɪ -yɔyɪ. We -nyumalɪ -zɪ 'yɪ, 'in we -nyumalɪ yia 'mɪ gbelɪ, we -yɔ na nɔnɔnya. ¹⁴ -A 'dɛ weɛ ka bhɪ dudu, 'in in yia wɛɪ yabhlo 'nɪ, -mɪ nɛɛ 'mɪ -yɛ zuifuwɛɪ 'wɛ: «Sɔɪ, Sɔɪ, lɛɛ -lu ka 'gbu -na palɪ 'mɪ 'kɪyɛ 'wua? Lɛɛ -lu ka 'gbu -na zu -gɪa bhea, nɛɛ bhɪ zu -gɪa we -kanyɔɔ 'pa 'pa -pɪnɪ zɔa?»

¹⁵ «'In in yia layɪbhaɛ: «Na -Kanyɔ, nyɔ ɔ -in -mɪa?»

«'In Nyɛmaa -Kanyɔ yia we 'bigupalɪ 'mɪ -yɛɛ: «-Amɪ -Zezu, -in mɪa 'kɪyɛ 'wupalɪda, -amɪ -wa. ¹⁶ -In -sɔ 'wu, -in 'yɪlɔgbɛ -bhadeɪ! -We ka 'gbu in yia na 'dɛ -mɪ 'klus-lolu, mɪ nɪ: in ka -bha -mɪ -sa, -in 'ka na lubhonunɔyɔ -zɛ. 'In -in 'ka 'ya na gbudayunɔyɔ -zɛ. 'In -we -in 'yɛ -zɛɛn -yɔ klaa, we -yɔ -we na yia ɔ -mɪ 'kluslɔlua klaa, -in 'ka we gba. ¹⁷ Zuifu -yɔ -wa 'nɪa Zuifu -wa ka -gbɛ in

tiea -mɪ, na 'dɛ yia -mɪ 'yliyɔzua wa gbɛgbɛɪn. ¹⁸ Wa -gbɛ na tiea -mɪ, -ɪn 'ka wa 'yli -blo, -ɪn 'ka wa nikpise 'wusa, -ɪn 'ka wa zɪ 'klu -la. -ɪn 'ka wa -Saataan 'tɪtɛ zɔ -sa, 'ɪn -ɪn 'ka wa -Lagɔ ɔ -gbɛ -la. 'ɪn wa -ka 'mɪ dɪ -gu zɔ, -Lagɔ 'ka wa gbɔnyuu 'wɔtɪ, 'ɪn wa 'ka 'bɪ 'yɪ -Lagɔ ɔ -mɔwɪ -nyɪma glaa.»

Pɔɔ gbaa lubho -we ɔ mɪa nudaa gbu

¹⁹ «We 'gbu, nyɪmaa 'wlulapɪɪnɔyɔ Aglipa, 'ylikakɛ -we 'bhua -Lagɔ ɔ -gbɛ, ɪn 'nɪ we 'nɔnɔwɛ -sa. ²⁰ 'ɪn -Damasi -nyɪma -yɔ -Zeluzalɛmɔ -nyɪma -yɪa ɪn gbaa -Lagɔgbu tɪa. 'Bhie, ɪn yia Zudee -dɔdɔ weee -gu -nyɪma -yɔ nyɪma -wa 'nɪa Zuifu we -yɪa gba. ɪn nɛɛ wa -yɪa, wa 'bhiti wa dɪ, wa yɪ -Lagɔ ɔ -gbɛ, 'ɪn wa lenugbu -sɪlɔ wa 'bhitibhitie sazɔnɔ sa. ²¹ -We ka 'gbu Zuifu yia 'mɪ kpa, -zugba ɪn mɪ -Lagɔgbu 'kadu zɔ, 'ɪn wa yia 'kɪ 'yɪ, wa 'ka 'mɪ 'bha, mɪ nɪ. ²² 'ɪn -Lagɔ zua 'mɪ 'yliyɔ, 'ɪn we yia -zɛɛn yɪ. ɪn mɪ -sɪ -bha, ɪn 'ka ɔ gbudayɪnɔyɔ -zɛ nyɪma weee 'yɪ, nyɪma -kpua -yɔ nyɪma 'kadɪ. Gbu -we -Lagɔgbu -falɔpanya -yɔ Moizi gbaa nɪ, ɛ we yia nua, mɪ -bhloo 'dɛ -amɪ na gbaa. ²³ ɪn nɛɛ sa bheɛ, sɪa -Lagɔ ɔ -Bhasanyɔ yia. Mɔ yia tɪtɪɪnyɔ glaa 'wɔsɔa tɪa, 'ɪn mɔ yia -Lagɔ zɪ gbu gbaa Zuifu -yɔ -wa 'nɪa Zuifu -yɪa.»

Pɔɔ nɛɛ nyɪmaa 'wlulapɪɪnɔyɔ Aglipa -yɪa, ɔ pla -Lagɔ

²⁴ Pɔɔ mɪ sa ɔ 'dɛɛ -gugbu gbada, 'ɪn dɔdɔ 'wlu -lapɪɪnɔyɔ Fɛsɪtusɔ yia 'wukpɪ: «Pɔɔ, -sabhe bhaa -mɪ! -ɪn ka 'sɛbhe 'kɪa duun, we ka -mɪ -sabhe 'wlu palɪ!»

²⁵ Pɔɔ yia we 'bɪgɔpalɪ ɔ -yɪaɛ: «Fɛsɪtusɔ 'kadu, -sabhe 'nɪ 'mɪ 'wlu -mɪ. Welɪnyɔ ɪn mɪa da gbada, gbuzɔnɔ -yɔ gbuyɪlo -wɛɪ -wa. ²⁶ Nyɪmaa 'wlulapɪɪnɔyɔ Aglipa -yɪ we 'dɛ weee 'ji. 'ɪn we 'gbu, ɪn mneni ɪn 'ka ɔ -yɪa weee gbu gba dɪ tɛɔ nya. Na dɪ mɪ we -gu nɪ, ɔ -yɪ weee gbu weee 'ji, -we ka gbu -wa, we 'nɪ lenɔ da yabhlo zizewiemɪ. ²⁷ Nyɪmaa 'wlulapɪɪnɔyɔ Aglipa, gbu -Lagɔgbu -falɔpanya gbaa, -na zɔ we dɪ -gu? Dɪ -na zɔ we -gu, ɪn -yɪ we 'ji!»

²⁸ Aglipa yia we 'bɪgɔpalɪ Pɔɔ -yɪaɛ: «-Mɪ dɪ nɪ, -Lagɔ 'wɔ -na yia 'mɪ 'paa bhla -sɛ nɪ nya yɪ?»

²⁹ 'ɪn Pɔɔ yia we 'bɪgɔpalɪ: «We yɪ dɛsɛɛn -zɛɔɔ, we yɪ ɔ -zɛɔɔ, -Lagɔ na bhuhhoea, we 'nɪ -na 'dɛ -bhloo gbu, 'ɪn 'yɪ amɪa weee -wa mɪa da 'mɪ yukwɪ pulɔda -zɛɛn, sa ɪn mɪa da, amɪa 'ka 'sa -mɪ, we 'bhu 'ɪlukpenya -mɪnɪ 'wɔ. Nɪ, ɪn 'nɪ 'yɪbha wa gbuan aɪn -amɪ 'bhisa!»

³⁰ Nyɪmaa 'wlulapɪɪnɔyɔ klaa, dɔdɔ 'wlulapɪɪnɔyɔ klaa, Belenisɔ -yɔ -wa weee -yɔ wa dɪa -bha la, 'ɪn wa yia 'wɔsɔ. ³¹ Wa 'tɪa, 'ɪn wa nɛɛ wa 'dɛkpua nyɪdɛ: «Nyɪmɛ -mɔnɪ 'nɪ gbu yabhlogbɔ mɔnɔ, 'ɪn wa 'ka -mɔnɔ 'gbu ɔ -kasɪ 'wɔpa, 'ɪn wa 'ka ɔ 'bha.»

³² 'ɪn Aglipa nɛɛ Fɛsɪtusɔ -yɪaɛ: «Nyɪmɛ -mɔnɪ 'nɪ yaa ɔ gbu nyɪmaa 'wlulapɪɪnɔyɔ 'kadu Sezaa -gbɛ kwa, -zugba -ɪn ka ɔ 'yɪtɪdɛ.»

Wa kwaa Pɔɔ Wɔmɔ

27 Da wa gbaa, 'glu 'kadu 'wɔ -a yia -gblaa -a 'ka Italiɪ -dɔdɔ -gu mɪ, 'ɪn Wɔmɔ 'slɔjaa glu gbuu 'yugalɪnɔyɔ yabhlo wa laa Zulusɔ †, 'mɔ wa 'nyɛa Pɔɔ -yɔ -kasɪnyɪma tɔɪa yoo. ² Adlamɪtu 'glu 'kadu yabhlo 'kaa -Azii -dɔdɔ -guu 'glu 'yɪgɪbedanya 'plɪɪ, -a -gblaa we 'wɔ, 'ɪn -a yia mɪ. Tesalonikɪyɔ Alistaku 'bhua Maseduanɪ, ɔ -yɔ -aɪn 'sɔ mɪ.

³ -Mɔ zɪ zɪa, 'ɪn -a yia Sidɔngbe nukplɛ nyɪ. Zulusɔ ɔ mɪa Pɔɔ kpada 'nanɔ, -mɔ yia Pɔɔ 'yoo 'nyɛ, ɔ 'ka ɔ 'talea 'yɪa mɪ, 'ɪn -we Pɔɔ -ka 'yɪbha, wa 'ka we ɔ 'nyɛ. ⁴ Da -a 'bhua -bha dɛ, -a nyɪa 'nyun -yɪdɔdɔ wa laa Sɪplɔ kwesi, 'ɪn -a yia we kakpe yabhlo -gu 'plɪɪ, -pɪpɛ mɪ -aɪn yoo yɪdaa 'gbu. ⁵ 'Bhie, -a -dɪa Sɪlɪsɪ -dɔdɔ -yɔ Panfilii -dɔdɔ gumunyu 'wɔ, 'ɪn a yia Milaa nyɪ, Lisii -dɔdɔ -gu. ⁶ -Bha Wɔmɔ 'slɔjaa glu gbuu 'yugalɪnɔyɔ yɪa Alɛzandɪi gbee 'glu 'kadu mɪa Italiɪ mɪda, 'ɪn ɔ yia -mɔ -aɪn 'pa.

⁷ 'Yɪ duun nya, -a -tɪa 'nyu -gu nɔda yɛɛɛ 'glu nya, 'ɪn -a yia sɪa bhaha, 'bhie, -a yia 'gbe wa laa Sɪnɪdɪ 'klu nyɪ. -Pɪpɛ 'nɪ nɔwɪ, -a 'ka -mɔ -gbɛɪn mɪ 'gbu, -a yia Salmonee 'plɪɪ, 'ɪn -a yia 'nyun -yɪdɔdɔ wa laa Klɛtɪ zɔgbɛɪn mɪ. ⁸ Sɪasɛ duun nya -a nɔnɔa weee 'nyuu kakpe, 'ɪn da wa laa «'Gɪɪ 'yɪgɪbelɪda -zɔnɔnyɔ», -a yia -bha dɛ nyɪ, Lazegbe kwesi.

⁹ -Amɪa bhla duun ka lanyumɔnɔ, 'ɪn 'glu 'wɔ -nɔnɔ yia 'yɪnyumanɪ -aɪn -yɪa, -we ka gbu -wa, Zuifusɔ 'sun -pla bhla ka 'plɪplɛ bhla, pepe ††. We 'gbu, Pɔɔ yia glu nukplɛ -lubhonɔnyɔ tɔɪa -yɪa gbu lapalɪ:

¹⁰ «Na 'talea, ɪn ka we -yɔyɪ nɪ, -amɪa nɔnɔ yia -yɪnyumanɪ, nɪ, 'glu -yɔ we nukplɛ 'gbanya yia -nyumɔ. 'ɪn -a 'nɪ nɔ 'nanɔ, -amɪa 'dɛbhie -gbolu yɪa -bha tɪtɪɛ.» ¹¹ 'ɪn Wɔmɔ 'slɔjaa 'yugalɪnɔyɔ yia 'glu 'kadu 'papanyɔ -yɔ 'glu -kanyɔ wɛɪ dɪ 'wɔdɪ, we 'ka Pɔɔ wɛɪ 'wɔzɪ. ¹² Nɪ, we 'glu 'yɪgɪbelɪda ladɪɪ 'nɪ 'yɪlanɪ nɔwɪyɪbhla. We 'gbu, nyɪma duun nɛɛ, wa 'bhu -bhade. Wa 'yɪ 'kɪ, wa 'ka 'glu 'yɪgɪbelɪda Fenɪsɪ mɪ, -mɔ 'nyun -yɪdɔdɔ wa laa Klɛtɪ -gu. We dɔdɔ 'kɪ mɪ 'yɪlɪlɪda sɔ 'sɔ sɔ. -Mɔ wa yia ladɪa nɔwɪyɪbhla.

-Pɪpɛ 'kadu 'plɪa gumunyu -gu

¹³ 'Yɪlɪlɪda kɔpɛsɔ, -pɪpɛ yia 'plɪplɛ bhli -dɔɔ. -Wa mɪa 'glu 'kadu 'wɔ, we mɪ wa dɪ nɪ, -we wa pɔ -pɪa, ɛ we yia nua. Wa 'bhua 'glu 'yɪgɪbelɪnɛɛ 'wɔ yɪ, wa mɪa, 'ɪn wa yia 'nyun -yɪdɔdɔ wa laa Klɛtɪ -gu 'plɪɪ. ¹⁴ 'ɪn 'bɪ 'nɪ 'wugwɛ, tɔnɔ, -pɪpɛ 'kadu yabhlo wa laa Elakɪɔnɔ, we yia 'nyun -yɪdɔdɔ -gɔgɔ 'wɪ 'bhu. ¹⁵ -Pɪpɛ yia 'glu kwa, 'ɪn nyɪmɛ 'nɪ mneni ɔ 'ka we layɪg -belɪ tɪkɪɪ 'gbu, -a yia -amɪa 'dɛ 'yɪtɪdɛ, 'ɪn -pɪpɛ yia -aɪn kwa. ¹⁶ -A 'plɪa 'nyun -yɪdɔdɔ 'kɪenyɪ wa laa Kodaa zɔgbɛɪn, 'yɪlɪlɪda kɔpɛsɔ, 'ɪn -a nyɪa -bha, we yia -aɪn 'wɔpa -sɛ. 'ɪn -a 'yɪa sa 'kɪ -zɪ, 'ɪn -a yia gbuwɔsagɪ -yɪɛ yabhlo bɪzɪa 'glu 'kadu 'wɪ 'wɔbhu.

† Zulusɔ 'slɔja wa laa «nyɪmaa 'wlulapɪɪnɔyɔ 'kadu 'slɔja».
†† Wee 'yɪ -mɪnɪ 'bɪgɔ, glu 'papɛ yia 'yɪnyumanɪ bhlaa 'yɪnyunoo 'gbu.

17 'ln 'glu 'kaduu nukplɛɛ lubhonunya yia we -gblali. 'ln wa yia 'glu 'kadu gbuan nyumaa -yɔbɛ -llukpe nya. Wa mi sɔda, wa yi Libii -dudu -guu -buse -kakpe -gu bhlii 'gbu, 'ln wa yia 'glu 'kaduu 'naa 'wuyɔgɔlɔ, 'ln wa yia 'sa wa 'dɛ 'yitide, -pɪpɛ yia wa kwa.

18 -Muu zli zla, -pɪpɛ 'kadu mi -aun lazukluda 'titɛɛ -bhloo 'dɛ, 'gluu nukpla -nyuma yia gbanyaa vitelivitelie bhli, gumunyu lu. 19 We 'yilu tanuu zli, wa yia 'glu 'kadu 'dɛɛ -yɔlunya vitelie bhli gumunyu lu, wa 'dɛɛ sɔ nya.

20 'Yli duun nya, -a'a 'yi 'yilu -yɔ -zɛli -yɔ, -zugba wee -pɪpɛ 'kadu pli 'saa 'titɛɛ. 'ln -a yia -amɪaa 'dɛɛ tlɪtlɪ dli -sa.

21 'Bɪ ka 'wugwlɛ, 'ln -wa mi 'glu 'kadu nukplɛ, wa 'nɪ -lu yabhlogɔɔ li. Tɔun, Pɔlu 'yiligbea wa nyɪdɪ, 'ln ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Na 'talea, un nɛɛ yaa, -a 'na 'bhulu Kletɪ -nɪ. A -ka yaa na wɛli 'wɔŋwɔnu, -zugba -li 'na 'ka yaa sa -nyumɔ. 22 'ln -slɛɛn, 'kua na paa aun 'yli, a 'temani dli.

Nu, amɪaa lunyume yabhlogɔɔ 'na 'ka tli, 'glu 'kaduu 'dɛbhlogɔɔ yia -nyumɔ. 23 -We ka gbɔ -wa, -Lagɔ ɔ ka -nu un -mi, 'ln ɔ ka lubho na nua, ɔ 'anzi ka 'mi 'klɪt-lali -zɛɛn sabɔ. 24 'ln we nɛɛ 'mi -ylaɛ: «Pɔlu, -un 'na nunu nyano -nɪ! Nu, we mi nu, -un 'tla *Sezaa 'yu, wa 'ka -na -yɔgbɔ 'wubhu. 'ln -Lagɔ ka -mi 'nani 'wɔnu, -na 'gbɔ, -wa weee -in -yɔ wa mi 'glu 'kadu 'wu, -Lagɔ yia wa puea.»

25 We 'gbɔ, na 'talea, a 'temani dli! Nu, na dli mi -Lagɔ -gu. Gbɔ -we -Lagɔ gbaa 'mi -yla, lɛ we yia nua.

26 Nu, bhli -a yia, 'nyunyɪdɪdɪdɪ yabhloo -gɔgɔ -gu.»

'Gluu -wɔwɔɛ 'nyu -gu

27 'Yli kugbua lɛ -mnuanuu sabɔ, -zugba -pɪpɛ 'kadu mi -aun kwada -bhlokpade Adliatiki -gumunyu -gu. -Mɔ zli -nyɪdɪ, 'ln we yia 'gluu nukplɛɛ lubhonunya dli la-sibhli nu, -a ka dudu -yɔɔpɔ. 28 'ln wa vitelia 'nyuu yɔb-hɔlu -llukpe 'nyu glu, we -tɔ 'wu 'metli glu -bhlo 'ya kugbua lɛ gbesɔ. Wa bea 'yugbɛin -sɛ, wa viteli 'yaa we, we -tɔ 'wu 'metli glu -bhlo 'ya gbeta. 29 'ln wa mi nyano nuda nu, -amɪaa 'glu 'kadu yi tukpa -gɔgɔ 'kadu 'wlu bhuu 'gbɔ, wa yia 'gluu 'yiligbelinɛɛ -mnua 'nyu lu viteli 'gluu lugbɛin, 'ln wa yia zli zlizle wuda -tu dli sulo nya. 30 'ln -muu bhla, 'glu nukplɛɛ lubhonunya 'yɔbha wa 'ka -flii -bho. 'ln wa yia gbuwusaglu -yulɛ kwilili 'nyu lu. 'ln wa nɛɛ -dawli nya, 'glu 'kaduu 'yiligbelinɛɛ wa vitelia we 'yugbɛin. 31 'ln Pɔlu nɛɛ Wɔlɔmuu 'slɔjaa glu gbuu 'yugalnyɔ -yɔ 'slɔja -ylaɛ: «Nyuma -manɪ 'nɪ 'glu 'kadu nukplɛɛ -tu, a 'na 'ka 'pu.»

32 Tɔun, 'slɔja yia 'glu -yulɛ 'llukpenya -yɔdɪ, 'ln wa yia we 'yitide, we 'ka gumunyu -gu mni.

33 Zli zlizle 'yu, Pɔlu laa wa 'dɛ weee lililu -yɔ, 'ln ɔ nɛɛ wa -ylaɛ: «Amɪaa 'yli kugbua lɛ -mnua nɪ -zɛɛn, dli sulo nya, -zugba a'a 'bhu lililu yabhlogɔɔ 'wu, a'a li we. 34 We 'gbɔ na laa aun, a 'ka li. Nu, we nani 'yli a 'ka li, 'bhie, a 'ka 'pu. Amɪaa lunyume yabhlogɔɔ 'nyii gɔ yabhlo 'nɪa mnɔa yi!»

35 Welnya -mɪnu 'bɪgɔ, Pɔlu 'bhua 'floo 'wu, 'ln ɔ yia -Lagɔ fuo 'pa wa 'dɛ weee 'yibadi. 'Bhie, ɔ -dɪa we 'wu, 'ln ɔ yia lilie bhli. 36 Tɔun, wa 'dɛ weee 'temania dli, 'ln wamia yi 'yaa li. 37 -Amɪa mi weee 'glu 'kadu nukplɛɛ, -a 'dɛ weee nyini nyumaa 'wlu -bhlo glu ta 'ya kugbua lɛ gbelibhlo. 38 Da wa lua,

'ln wa yia bleyanya 'nyu lu viteli 'glu 'ka 'wutu fefee 'gbu.

39 Da zli zla, 'gluu nukplɛɛ lubhonunya 'nɪ dudu yib-heli, 'ln wa yia gumunyu sɔ yabhlo -yɔ -buse -gɔgɔ -yɔyɪ. 'ln wa nɛɛ wa 'ka -mɔ 'glu 'yiligbelia mni, -de wa yi we mnenii. 40 Wa -bloa 'gluu 'yiligbelinɛɛnya, 'ln wa yia we 'yitide gumunyu lu. 'ln 'payli -we nya wa paa 'glu, wa yia we 'llukpe -blo. 'Bhie, wa yia 'naa wee 'gluu 'yugbɛin zu, -pɪpɛ 'ka we kwaa 'gbɔ, 'ln wa yia -buse -gɔgɔ -gu -gbɛin mni. 41 'ln wa nyina gumunyu sɔ 'sɔ nyɪdɪ -buseɛ -zlo -gu, 'ln 'glu yia -bha zɪ. 'ln wee 'gluu 'yugbɛin yia -buse 'wu pla, we 'nɪ mneni we 'ka nɔ, -zugba gumunyu -gbɔgbɔ 'titɛɛ wla we lugbɛin.

42 'ln 'slɔja 'yɔbha wa 'ka -kaslunya 'bha, -maa 'yabhlogɔɔ yi -flii -bho lɔlɔe nyaa 'gbu. 43 'ln wa 'yu-galnyɔ 'yɔbha ɔ 'ka Pɔlu gbɔ 'wusaa 'gbɔ, gbɔ 'slɔja pupala, ɔ nɛɛ wa 'na nunu we lɛ -nɪ. 'ln -wa -yia llo sa, ɔ nɛɛ -maa -yla, -maa -bho 'nyu lu tla, 'ln wa 'ka -gɔgɔ -gu mni, 44 'ln tɔlu mni wa 'bɪ, sufalunya -yɔ 'gluu falu -yɔlanɛnɛ nya. Sanɛɛ 'sa, wa 'dɛ weee 'tlaa -gɔgɔ -gu -dɔɔ, 'ln wa yia 'pu.

Pɔlu mi Maliti

28 Da -a 'pu, 'ln -a yia 'nu nu, wee 'nyunyɪdɪdɪdɪ wa laa Maliti. 2 Wee 'gbee nukpla -nyuma ka -amɪaa 'lakpasu kpa 'nanuu. 'Nyu mi luada, 'ln ŋwɔtɔlu mu 'gbɔ, wa -dɪa -kosu 'kadu 'yi, 'ln wa yia -a 'dɛ weee 'bɪ 'nyɛ, we kwesi.

3 Pɔlu 'bhua -gbali pipi 'wu, ɔ yia we -kosu 'wu 'pa. 'ln 'munɛ yia -kosu sloo 'gbɔ -gbali pipi 'wu 'tla! We yia Pɔlu sɔ mi, 'ln we yia we -yɔlane! 4 Da 'nyunyɪdɪdɪdɪ -gu -nyuma 'yia wee 'munɛ -yɔ bɪzɪda Pɔlu sɔ -yɔ, 'ln wa nɛɛ wa 'dɛkpua nyɪdɛ: «ɔ nyume -mɔnɪ, nyumebhanyɔ -wa 'piɛn. ɔ ka gumunyu kwɛɛ -dɪ, 'ln -Lagɔ 'nɪ ɔ 'pɪpɪgbɔ -yɔŋwɔnu.»

5 Tɔun, Pɔlu vua sɔ 'wu, 'ln wee tɔbhe yia -kosu 'wu -bho, ɔ ku 'nɪ glopo. 6 Tɔlu dli nu, 'yila Pɔlu yia, 'ln bhli ɔ yia -bha -bhlokpade, ɔ 'ka tli. 'ln wa yia we -yɔyɪ nu, 'bɪ mi 'wugwlɛda, gbɔ yabhlogɔɔ 'nɪ Pɔlu yilda -mi. Tɔun, wa yia wɛli 'bhiti, 'ln wa nɛɛ: «-Lagɔ yabhlo -wa.»

7 'Nyunyɪdɪdɪdɪ -mɪnu 'wlɪlɪlɪnyɔ wa laa Publiusu, ɔ dudu mi wee da -mni kwesi. Mɔ kpaa -amɪaa 'lakpasu 'yilɪ ta, 'ln ɔ yia -aun ɔ -budu ɔ -gueli, ɔ 'talea 'bhisa. 8 Publiusu dide mi lapɪda, ɔ ku -su, 'ln ɔ kaa kakpa -yɔ. Pɔlu mni ɔ 'yɪ, 'ln ɔ yia ɔ sɔ ɔ 'wluo lapali, ɔ yia ɔ 'gbɔ -Lagɔ bhuhoe, 'ln ɔ yia ɔ jipe. 9 -Muu 'bɪgɔ, wee 'nyunyɪdɪdɪdɪ -guu guzunya tɔlu yia yi, 'ln Pɔlu yia wa jipe. 10 Wa ka -aun 'ylimani sɔ weee lu. 'ln -amɪaa mntɔbha bea, -a -gbla 'glu 'wu, -we weee -a 'nɪa -ka, 'ln wa yia we -aun 'nyɛ.

Pɔlu mni Wɔlɔmu

11 'Cu ta 'plɪ, 'ln -a yia Alɛzandlii 'glu yabhlo wa laa «-Zluya -Lagɔ» 'wu -gbɪa. 'Nyunyɪdɪdɪdɪdɪ 'gluu 'yiligbelida yabhlo wee 'glu -tua 'yiligbeda ŋwɔtɔyibhla. 12 -A nyina Silakuzigbe 'wu, 'ln -a yia -bhade -tu 'yilɪ ta. 13 -A

'bhua -bhadε, -a mɪ 'nyu -gɔgɔ nɔnɔda, 'lɪn -a yia Wleziogbe nukplε nyini. -Muu 'bɛgɔ, zɪ zɪa, 'yɪsɔ bhlili-da kɔpɛsɔsɔ -pɪpɛ yia 'plɪplɛ bhlɪi 'gbu, -a li 'yɪlɪ 'sɔ 'yloogbu, 'bhie, -a yia Puzɔlugbe nukplε nyini. ¹⁴ Wee 'gbe nukplε -a yɪlɪ -Lagɔnyɪma, 'lɪn -maa nɛɛ, -a li wa -gbε kɔkɔwɪlu -bhlo. Sanɛɛ 'sa, -a mɪa Wɪkɪmɔ.

¹⁵ Wɪkɪmɔ -Lagɔnyɪma 'nua nɪ, -a mɪ -mɔ yida, 'lɪn wa yia -aɪn yoo -saa yi tɪkɪlɪ Apɪusɔ kɔkɔ 'wɔ, we -yɔ wee 'gbee da wa laa 'Lakpanyaa Zɔgubudu Ta. Da Pɔɪu 'yɪa wa -yɔ, kɔ 'paa -Lagɔ fuo, 'lɪn we yia kɔ 'kuayli 'pa. ¹⁶ Da -a nyɪnia Wɪkɪmɔ, wa yia Pɔɪu 'yoo 'nyε nɪ, kɔ -yɔ 'slujayu mɪa kɔ njɛkɔda -dɪlɪ -budu yabhlo zɔ la wa 'dɛɛ sa.

Pɔɪu gbaa -Lagɔgbu Wɪkɪmɔ

¹⁷ 'Yɪlɪ ta 'plɪa, 'lɪn Pɔɪu yia Zuifu mɪa Wɪkɪmɔ, wa 'yu-galɪnyɪa la. Da wa gbelia 'wɪlu, 'lɪn kɔ nɛɛ wa -ylɛ: «Na bheliain, lɪn 'nɪ gbu yabhlogbɔkɔ lɛnu, -amɪaa nyɪma -yɔ -amɪaa dukpasɪ lɛnugbu 'cɪnnyaa gbεgbɛɪn, 'lɪn wa yia 'mɪ kpa -Zeluzalɛmu, 'lɪn wa yia 'mɪ Wɪkɪmɔ -nyɪma yoo 'nyε. ¹⁸ Da -maa 'yɪbhaa 'mɪ la, -maa 'yɪbha yaa -maa 'ka 'mɪ 'yitide. -We ka gbu -wa, gbu -we lɪn nua lɛ, -we ka 'gbu wa 'kaa 'mɪ -kasɪ 'wɔpa, 'lɪn wa 'ka 'mɪ 'bha, we 'nɪ -mɪ. ¹⁹ Da -maa gbaa -maa 'ka 'mɪ 'yitide, Zuifu yia we -yɔwɔsɔsɔ 'gbu, mɔ 'sua 'mɪ, 'lɪn lɪn yia na gbu -nyɪmaa 'wlulapɪlɪnyɔ 'kadu 'yu kwa. 'lɪn -zugba, lɪn 'nɪ 'yɪbha lɪn 'ka na nyɪma gbu 'wɪlu ladɪlɪ. ²⁰ -We ka 'gbu, lɪn yia aɪn la, 'lɪn lɪn 'ka aɪn -yɪa gbu gba, mɔ nɪ. Nɪ, nyɪme -ɔ Izlaɛlɪnyɪma mɪa wuda, kɔ 'gbu lɪn mɪa da gbuan -llukpe -mɪnɪ 'wɔ.»

²¹ 'lɪn Zuifu nɛɛ kɔ -ylɛ: «-Na -yɔsɛbhe yabhlogbɔkɔ 'nɪ -slɔ Zudee -dɔdɔ -gu 'bhu, 'lɪn we 'ka -amɪaa -gbε yi. 'lɪn -amɪaa bheli yabhlogbɔkɔ 'nɪ -slɔ mɔ 'bhu, kɔ 'ka -na gbunyu gbaa yi -aɪn -yɪa. ²² -Muu bhɪa, -a 'yɪbha gbunya -na pupalɪa 'wlukuun la, -lɪn gba we, -a 'ka we

'nɔ. -A -yi we 'ji nɪ, da weee, nyɪma sɔlɔa -na zua -yɔ 'wɔ.»

²³ Wa -yɔ Pɔɪu yia 'yɪlɪ yabhlo zɔ, 'lɪn wee 'yɪlɪ nyɪnia, da kɔ -gua, 'lɪn wa -zɪo yia -bha yi. We 'ka zɪukpɛ -yɔbhɔ, we 'ka jibhe yɪlɪ, Pɔɪu yia -Lagɔ nyɪmaa 'wlulapɪlɪgbu gba wa -yɪa, 'lɪn kɔ yia wa -yɪa we 'ji gba. kɔ 'yɪbha kɔ 'ka wa lu -Zezuu gbu nyaa 'gbu, kɔ yia Moizu tite -yɔ -Lagɔgbuu -falpanyaa 'sɛbhe zɛɪl wa -yɪa. ²⁴ Gbu kɔ mɪa gbada, we ka -zakpa -bhlo lɪ, 'lɪn tɔlɔa nɛɛ -maa 'nɪa we -yɔnɔwɪnɔ. ²⁵ 'lɪn wa mɪ kpɛɪɪda, -zugba wa mɪnɪ. Pɔɪu nɛɛ wa -yɪa bheɛ: «Zuzu 'Pupa ka zɪmɛ zukpa, da kɔ gbaa amɪaa dukpasɪ -yɪa gbu -Lagɔgbuu -falpanyɔ Ezaiii njwe nya! kɔ nɛɛ nɪ:

²⁶ «-lɪn mɪnɪ, -lɪn gba nyɪma nɪ -ylɛ:

«Gbunya a yia 'nua sa 'nanuu,

'lɪn a 'na 'ka we 'ji 'wulanu.

-Li a yia yɪaa sa 'nanuu,

'lɪn a 'na 'ka we -yɔyɪ.»

²⁷ Cɪn, waa nyɪma -manɪ ka wa dɪlɪ 'tɛmanɪ,

wa ka wa yukwɪlɪ 'wɔsulu,

'lɪn wa yia wa 'yɪlɪ 'mu.

Wa yi layɪ wa 'yɪlɪ nya,

wa yi 'nu wa yukwɪlɪ nya,

'lɪn wa yi gbu 'wulanu wa dɪlɪ nya.

Wa 'nɪ 'yɪbha wa 'ka na -gbε lubhiti,

lɪn 'ka wa pue.»

²⁸ 'lɪn Pɔɪu yi 'yaa we -gudɪɛ: «A yibheli we 'ji nɪ, nyɪma -wa 'nɪa Zuifu, -Lagɔ ka wa nyɪmaa gbuwɔsawɛɪlɪ yoo 'pa. 'Nua -maa yia we.» [²⁹ Da Pɔɪu gbaa wɛɪnyɪa -mɪnɪ, Zuifu -yɔ kpɛɪɪkpɛɪɛ 'tɛtɛ yia mɪnɪ wa 'dɛkpua nyɪdɪ.]

³⁰ -Budɔ -we Pɔɪu 'pɛnɪa, kɔ li we zɔ zɔ 'kɔ, 'lɪn -wa weee yia kɔ 'yɪa wee -budɔ zɔ, kɔ 'kɔ nya kɔ kpaa wa. ³¹ -Lagɔ nyɪmaa 'wlulapɪlɪgbu Pɔɪu gbaa, 'lɪn kɔ slɔlɔa Nyɪmaa -Kanyɔ -Zezu Klɪsɪ gbu, dɪlɪ -tɛɪlɔ weee nya, sa -dɪkɔ.

Wlomu -nyuma

Nlu, -Lagonyuma mia Wlomagbe 'wu, 'ma *Polu 'paa 'sebhe ni yoo. ɔ nee wa -yla wee 'sebhe 'wu nlu, nyuma 'ni mneni wa 'ka -Lago -yolanyni wa 'dɛɛ lagugue nya. Nlu, nyuma -ka -Zezu *Klisi dli -gu zu, 'in -Lago tia wa gbunyii 'wu, 'in ɔ nyɛa wa 'yliyogagie lolu.

Fusawɛl

1 -Ami, -Zezu Klisi lubhononyo, *Polu, -ami cɛla aɩn 'wu. -Lago laa 'mi, in 'ka ɔ *tietienyo -zɛ, mɔɔ -saa -bha 'mi ɔ gbuu gbada.

2 Wee -Lagɔgbu mia dɛ ni, -Lago ka bha we gba ɔ gbuu -falɩpanyaa gbɛgbɛin, 'in wa yia we cɛlɩ *-Lagɔsebhe 'wu. 3 ɔ 'Yuu -gugbu we gbaa. Nlu, 'mɔ ɔ gwalia ɔ dukpasa, nyumaa 'wlulapɩlɩnyo *-Davidu zuayli, nyumɛ -kpua 'bhisa. 4 Zuzu 'Pupa -slolua 'tite nya nlu, mɔ -wa -Lagɔɔ Yu, ɔ ka tɩtɩlɩnya glaa 'wusɔɔ 'gbu.

5 ɔɔ -amɩaa -Kanyo -Zezu Klisi mia ni, ɔ gbɛgbɛin -Lago nua -aɩn 'nanɩ 'wu, 'in -a yia ɔ tietienya -zɛ ɔ 'ɲnu 'gbu -a 'ka duduɔ -nyuma weee ɔ 'tite -slolu, 'in wa 'ka ɔ wɛlɩ 'nuɲwɛ zu dɩzuzue nya. 6 -Wa ɔ -saa -bha wa 'ka ɔ wɛlɩ 'nuɲwɛ zu, a mi wa glaa, -we ka gbu -wa, ɔ ka 'ya amɩa la -Zezu Klisi -nu nya.

7 Amɩa weee, -mɔ *Wlomu, amɩa -wa ka zɛ -Lago -kalɩ, 'in amɩa -wa ɔ laa a 'ka -mi tɩklɩ, nlu, -amɩaa Dide -Lago -yo -amɩaa -Kanyo -Zezu Klisi ɲwana aɩn 'nyu la, 'in wa 'nyɛ aɩn 'wɔtutue -dɩɔɔ.

Polu 'yɛbha ɔ 'ka Wlomu -nyuma 'yi

8 Tɩatɩa mia, -Lago na paa fuo -Zezu Klisi 'ɲni nya, a 'dɛ weee 'gbu. -We ka gbu -wa, dli a zua, we 'dɩ ka 'gbe weee -gulamneni. 9 -Lago, -ɔ ka lubho in mia nuda na dli weee nya -Lagɔgbuu gbagbɛ nya, ɔ -yi we 'ji nlu, -we na gbaa gbuzɔnu -wa. We 'gbu, in -ka -Lago bhuhoea -mi, amɩaa 'ɲni'ɩ ɔɔ -mɔ. 10 Zɩabhuezɔ, na bhuhoea ɔ, ɔ 'ka 'mi 'yoo 'nyɛ, in 'ka amɩaa -gbɛ mnu. 11 Nlu, amɩaa 'yɩyɛe 'tu mi 'mi 'bhada. In -ka amɩaa -gbɛ yi, -Lagɔɔ Zuzuu wɩwɩlalu a yia 'yɩa na gbɛgbɛin, 'in a 'ka dli 'tɛmant. 12 Nlu, in 'yɛbha in -mi aɩn glaa, 'in -a 'ka 'kuayli 'pupalɩ nanuu dɩzuzue -yo amɩaa -nu 'sɔɔ gbɛgbɛin.

13 Bheliain, -we in 'yɛbhaa a yibheli 'ji, mu -wa nlu, amɩaa -gbɛ na yi yaa yia -zakpa duun, 'in in 'ni -slɩ we 'yoo 'yɩ. In -ka -mɔ nyini ni, in 'yɛbha nlu, na lubho mia, sa we 'yɩa -tɩnuu laga -dudu -putu -gu, we nu 'ya 'sa amɩanuu -gbɛ. 14 -We in 'kaa lɛnu, mu -wa nlu, in mni dudu weee -gu, -wa ka 'yɩi -bloa klaa, -wa ka 'yɩi 'nɩa -blo klaa, -wa -yɩa 'sebhe we -yo -wa 'nɩa we -yi, wa -gbɛ. 15 We mi 'saa 'gbu ni, na dli mi amɩaa -gbɛ nyini -da -mɔ Wlomu, in 'ka aɩn -yɩa -Lagɔgbu gba.

-Lagɔgbu, mu ni

16 Nlu, in -ka -Lagɔgbu gbada -mi, we'e 'bhali 'mi zu. -Lagɔɔ 'tite -wa, 'in -wa zua ɔ dli -gu, 'ma ɔ saa gbu 'wu: *Zuifu ɔ saa gbu 'wu tia, 'bhie ɔ saa nyumaa pnu gbu 'wu. 17 -We wee -Lagɔgbu slolua, mu ni: nyuma -wa zua ɔ dli -gu, nyuma tɩklɩ nya ɔ bhua wa 'wu. Dɩzuzue -bhlogbɔɔ nya nyumɛ bhua gbu 'wu. We mi cɛlɩda -Lagɔsebhe 'wue: «-ɔ -Lago yibhelia nyumɛ tɩklɩ nya dɩzuzuee 'gbu, 'yliyogagie -mɔɔ yia 'yɩa.»

Nyuma weee ka gbunyuuu 'gba 'wlu -Lago 'yu

18 Nlu, -Lago mi ɔ 'cɛ -we bhua yalɩ -sloluda, -we ka gbu -wa, duduɔ -nyuma mi gbunyuu lɛnuda, 'in -we wa nua lɛ, we 'ni tɩklɩ -mi. 'In wa lɛnugbu 'nyii nya wa tuntɩua -Lagɔɔ gbuzɔnu. 19 Nlu, -we -yo wa mnenia wa 'ka -Lagɔɔ gbu yibheli, we mi wa 'yu: -Lago ka we wa 'kluslolu 'nanuu.

20 -Lagɔɔ 'tite, we'e bhua, 'in wa'a 'yɩ we -yo, 'in sa -Lago mia, wa 'ni mneni wa 'ka 'sa ɔ -yoyɩ. Nlu, da -Lago -laa dudu la, wa mneni wa 'ka wee gbu yibheli. -A -ka -Lagɔɔ lalalu yɩa, -amɩaa 'wlukuun mneni we 'ka -Lago -yo ɔ 'tite -yoyɩ. We 'gbu nyuma 'ni zizelida -ka. 21 Wa yibhelia -Lago, wa 'ni ɔ 'ɲni -mnu, 'in wa 'ni ɔ fuo 'pa. 'In, 'mu nyumɛ 'ka yaa -Lago -yɩa lɛnu. -Slɛɛn, wa 'wlukuun lapupalɩe bhe, wa 'ni gbuyilo dli -ka, we mi nikpise 'wu. 22 Wamɩa nɛɛ, wa -yi gbu, 'in -zugba wa nu -sabhebhagbu lɛ. 23 -Lago, -ɔ ɔ tɩa, -ɔ ka 'ɲni wa 'kaa -mnu, wa tɩ -bha -mɔ, 'in wa bubɔa tɛlɩtɩlɩ -we 'wɩa nyuma -wa tɩtɩle mnenia -yo blublunuma klaa, 'lalim-nuanuma klaa, we -yo dɩnɔɔnɩma.

24 -We mia dɛɛ 'gbu, -Lago yia wa kwɛbɩsa wa dɩwunynili 'bɩ, 'in wa plalɩ wa 'dɛ puɩn, zubhalɩgbuu lɛnue nya. 25 Wa ka -Lagɔɔ gbuzɔnu -blɩgupalɩ, 'in wa yia yonya -yoyɩwnu. 'In -Lago -ɔ ka 'ɲni nyuma 'kaa 'yɩi-manɩ sazɔnu sa 'yɩi weee nya, wa yia -bha -mɔ 'dɛ tɩ, -zugba wa bubɔ ɔ lalali ɔ 'bɩgɩ.

26 We 'dɛɛ 'gbu -Lago yia wa kwɛbɩsa wa zubhalɩ gbuu 'tu 'bɩ. Nlu, wa 'ɲwɩ -yo wa 'lowlɩa'a -dɩ -slɛɛn -budu 'wu, 'ɲwɩ -putu wa -yo wa dɩa -budu 'wu. 'Sasukpa gbuu lɛnue mia, we 'ni 'yɩinani dudu -gu. 27 'Sa -bhlok-padɛ nukpasia -yo wa 'ɲwɩ'ɩ -dɩa -budu 'wu. Nukpasia -tu bhaa wa. Wa -lima wa -yo wa dɩa -budu 'wu, zu we kaa. -We mia dɛɛ 'gbu, -lu -we ka 'klu wa lɛnugbu 'nyuu kaa, 'mu wa yɩa.

²⁸ Nlu, wa 'nu njwnu wa 'ka -Lago yibhelii 'gbu, ɔ yia wa kwɛbɛsa wa 'ka wa 'dɛɛ 'wukano gbu lɛnu. 'ln -we nyumɛ 'na 'kaa lɛnu, 'ln wa nua we lɛ. ²⁹ 'Ylɪnyunogbuu 'yli -bhlo -bhlo yea wa: nyuma 'nyii wa -mɪa, wa -limaa kwɛlu wa dlu nɪnia 'wu, wa nukplɛ -nyu 'yli. Zenyi yea wa dlu zɔ, 'ln nyuma -bhabhie nanɪa wa dudu. Wa ka -zɛ, wa -lima wa nua -dawli 'wu, gbukpua -gbu wa nua lɛ. Nyuma wa saa 'ɣni, ³⁰ gbunyuu wa gbaa wa -limaa gbɛgbɛɪn, -Lagoɔ tunyuma wa -mɪa, wa -lima wa vɛlɪa, wa 'dɛ wa ylɪmanɪa, wa 'dɛ wa ylɪlɪa, naci weee da wa talɪa wa 'ka gbunyuu lɛnu. Wa'a zu wa dide -yɔ wa 'nyaa 'nɔnjwɛ. ³¹ Wa 'nu 'wlukuun -ka, wa'a nɔ wa 'dɛɛ gbagbawɛlɪ -gu, wa 'tɛ, wa 'nu nyazɪdlɪ -ka. ³² Wa -yi -Lagoɔ gbuwubhubhue 'ji: -wa nua we 'sasukpa -gbu nɪ lɛ, tlɪtlɪe -wa wa -nu. We mɪ 'sa 'bhie, -zugba wa nu we lɛ, 'ln 'dɛbhie, tɔlɔa -ka we lɛnuda -mɪ, 'ln wa njwnunu 'yaa -maa.

-Lagoɔ nyumaa -yɔgbu 'wubhubhue

2 We 'dɛɛ 'gbu, -mɪ bhua dɛ -na nyumaa -yɔgbu 'wu, nɔkɔkɔ nɔkɔ -ln -ka -mɪ, -ln 'nu zizelida -ka. Nyumaa -yɔgbu -na bhua 'wu, 'ln -we wa nua lɛ, mu -bhlokpade -na nua lɛ. Nlu, -ln -ka wa -yɔgbu 'wubhu, -na 'dɛ -ln -luɛlia gbu. ² 'ln -a -yi we 'ji nlu, -wa nua 'sasukpa gbu lɛ, -Lagoɔ bhua wa -yɔgbu 'wu sazɔnɔ sa. ³ -Mɪ, -mɪ bhua -wa nua we 'sasukpa gbu lɛɛ -yɔgbu 'wu, 'ln -we wa nua lɛ, 'mu -na nua lɛ. Nlu, -mɪ dlu 'wu nlu, -Lagoɔ gbuwubhubhue yia -mɪ -guzia yɪ? ⁴ -Lagoɔ ka 'nani bhabha, ɔ dlu tie, ɔ yi wusa. 'Lee, nyani -na nyanta ɔ yɪ? 'Lee, -ln 'nu we 'ji -yi nlu, -Lagoɔ -ka sa 'nani -ka -na daa, nlu, -ln 'ka -na dlu 'bhitii gbu -waa? ⁵ -ln -su yukwli -yɔ, -ln 'nu 'yɪbha -ln 'ka -na dlu 'bhiti. We 'dɛɛ 'gbu -na zu-manɪa -Lagoɔ 'cɛ 'wu -na 'dɛ -yɔ. Wee cɛ mɪa, -Lagoɔ nyumaa -yɔgbu 'wubhu -zɪ, -na yia we. Nlu, we zɪ -Lagoɔ yia nyumaa -yɔgbu 'wubhubhue -slolua sazɔnɔ sa. ⁶ -We nyumɛ -ka lɛnu, we -tnɔsɔ ɔ yia 'yɪa -Lagoɔ kwɛɛ. ⁷ Nlu, nyuma tɔlɔa -wa tɛmanɪa dlu gbuzɔnɔsɔ lɛnuɛ 'bɪ, -wa talɪa 'ɣnɪmɪnɔɛ klaa, 'ɣnɪkwɛlɛ klaa, we -yɔ 'yɪiyɔ-gagɛɛ da -Lagoɔ kwɛɛ, 'yɪiyɔgagɛɛ -we 'nɪa bhɪlɔluda -ka, 'mu -Lagoɔ yia wa 'nyɛa. ⁸ 'ln, nyuma -putu -wa tɔlɔa -Lagoɔ -yɔ 'wu, -wa'a zua ɔ gbuzɔnɔ 'nɔnjwɛ, 'ln wa zua 'ylɪnyunogbu 'nɔnjwɛ, ma -yɔ -Lagoɔ yia ɔ 'cɛ 'kadu 'paa. ⁹ Sɪastɛ 'kadu -yɔ dɪlsulo yia nyuma weee -wa nua gbunyuu lɛ bhɪtlɪa. Zuifu -gu we yia gwɛdlɪa, 'bhie we 'ka -wa 'nɪa Zuifu -gu nyɪni. ¹⁰ 'ln -wa nua gbuzɔnɔ lɛ, wa 'ɣni -Lagoɔ yia -mɪnɔlɔa, 'ln ɔ 'ka wa 'ɣni kwɛlɪ, 'bhie ɔ 'ka wa 'wututue -dlɔ 'nyɛ. Zuifu -gu we yia gwɛdlɪa, 'bhie we 'ka -wa 'nɪa Zuifu -gu nyɪni. ¹¹ Nlu, -Lagoɔ mɪa, ɔɔ gbuzɪ nyuma 'wu. ¹² -Wa 'nɪa *Moizu tite -yi, 'ln wa nua gbunyuu lɛ nɪ, wa 'nɪ we -yɪoo, tɪlɪ -maa yɪ 'yaa. 'ln -wa weee -yia we tite, 'ln wa nua gbunyuu lɛ, we titee gbɛgbɛɪn -Lagoɔ yia wa -yɔgbu 'wubhua. ¹³ Nlu, -wa mɪa tɪklɪ -Lagoɔ 'yu, ma -wa nyuma -wa zua tite 'nɔnjwɛ, we 'nɪ nlu, -wa pulɔa we yukwli, 'ln wa'a nua we -gugbu lɛ. ¹⁴ 'ln, -wa 'nɪa Zuifu, wa 'nɪ tite -yi. We mɪ 'sa 'bhie, -we we tite gbaa, tɔlɔa nɔa we -gu. Waa nyuma mɪa, wa 'nɪ tite -ka. Wa 'dɛ -wa wa 'dɛɛ tite. ¹⁵ Wa nɔkɔnbhu slolua nlu, lɛnug-

bu -we tite 'yɪbhaa, we mɪ cɛlɪda -mɔ wa dlu zɔ. Wa 'wlukuun mɪ we dayɪnɔ nyɛ. Mu nyɛ wa 'dɛɛ 'wlukuun lapupalɛ bhua wa -yɔgbu 'wu, nlu, wa ka gbunyuu lɛnu, nlu, wa ka gbuzɔnɔ lɛnu. ¹⁶ Gbuwubhu zɪ, wa yia we -yɔyɪa. Nlu, -Lagoɔgbu ln mɪa da gbada, we nɛɛ nlu, we zɪ, -we weee nyuma zizea, -Lagoɔ yia we gbu 'wubhua -Zezu Klisu gbɛgbɛɪn.

Zuifu -yɔ tite

¹⁷ Nlu, -mɪ, -mɪ laa -na 'dɛ Zuifu, 'ln -na dɪa tite dlu 'wu, 'ln -na bhua -na 'dɛ 'wu 'kadu, -na -Lagoɔ 'gbu. ¹⁸ -ln -yi -Lagoɔ dumagbu, 'ln tite ka -mɪ -slolɪ nlu, -we mɪa 'nanuu -ln yibheli we. ¹⁹ 'ln -na bhua -na 'dɛ 'wu 'lɔlɔnyaa 'yoo da -slolunɔ nyɛ, we -yɔ -wa mɪa nɪkpise 'wu wa zɪ nyɛ. ²⁰ -ln nɛɛ nlu, -wa 'nɪa 'sɛbhɛ -yi, -mɪ -wa wa -slolunɔ, 'ln -ln mɪa 'nyenyeyuaa 'yɪiyɔzɔnɔ nyɛ, -we ka gbu -wa, -ln mɪ we -gu nlu, tite slolua -mɪ gbuzɔnɔ -yɔ -luyilo sa tɪklɪ. ²¹ Nlu, -mɪ slolua nyuma. Lɛɛ -lu ka 'gbu, -ln -slolɪ -na 'dɛa? -ln nɛɛ wa -ylɛ: «A 'na ylɪli 'wie -nɪ», 'ln -zugba -mɪ, -na 'dɛ -na yɪ 'wiee? ²² -ln nɛɛ: «-ln -yɔ 'ɣnɔnɔ -putu 'na -dlɪ -budu 'wu -nɪ †», 'ln -mɪ -na nua we lɛ yɪ? Yoyolagoɔ -na nyɛa 'wu, 'ln -na yɪa -we mɪa wa yoyolagoɔ -budu zɔ yɪ? ²³ -Na 'dɛ -na bhua 'wu titee yilɔnɔ nyɛ, 'ln -ln zu we 'nɔnjwɛ. -ln -ka 'sa nuda -mɪ nɪ, -Lagoɔ 'ɣni -na bɛlɪ zɔ. ²⁴ Nlu, we mɪ cɛlɪda -Lagoɔsɛbhɛ 'wɛ: «Amɪaa 'gbu, -wa 'nɪa Zuifu, 'ln wa gbaa -Lagoɔ 'ɣni 'nyuu.»

Kni 'wupapɛɛ 'zayli

²⁵ Kni 'wupapɛɛ mɪa, -ln -ka Moizu tite 'nɔnjwɛ zu, we ka 'ji. 'ln -ln 'nɪ we tite 'nɔnjwɛ zu, we 'wɪ sa wa 'nɪ yaa -mɪ *kni 'wupa. ²⁶ Sa 'bhisa, wa 'nɪ nyumɛ yabhlo kni 'wupa, 'ln -zugba ɔ zu -we tite yɪbhalɪa nyumɛ 'nɔnjwɛ, 'lee, -Lagoɔ 'na 'ka ɔ 'wubhu nyumɛ wa 'paa kni 'wu 'bhisa? ²⁷ Nyumɛ, -ɔ wa 'nɪa kni 'wupa ku -yɔ, 'ln ɔ zua tite 'nɔnjwɛ sazɔnɔ sa, -mɪ'l zua da tite 'nɔnjwɛ, mɔ yia -na -yɔgbu 'wubhua. 'ln -zugba wa ka -mɪ kni 'wupa, 'ya tite -we mɪa cɛlɪda, we mɪ -mɪ kwɛɛ. ²⁸ Nlu, -ɔ mɪa Zuifuu 'zayli nyɛ, we 'nɪ nyumɛ -ɔ wa yibheli ku -yɔ, 'ln wa 'pa kni 'wu ku -yɔ, mɔ. ²⁹ Zuifuu 'zayli mɪa nɪ, -mɔ ɔ 'wu wa yibhelia we. -We -wa *kni 'wupapɛɛ 'zayli nɪ, mu -wa dlu -nu, -Lagoɔ Zuzuu -gbɛ we bhua, nlu, we'e 'bhu tite -we mɪa cɛlɪdaa -gbɛ. ɔɔ nyumɛ mɪa nɪ, we 'nɪ nyuma kwɛlɪ ɔ 'ɣni, -Lagoɔ kwɛlɪ ɔ 'ɣni.

Zuifu -yɔ -wa 'nɪa Zuifu, wa mɪ gbunyuu -lɛnunya nyɛ

3 'Lee, Zuifu mɪa, lɛɛ -lu -zɔnɔ ɔ ka, -we -zi -ɔ 'nɪa Zuifua? 'Lee, kni 'wupapɛɛ ka 'jii? ² Cɪn, we nani 'yli da weee. Tɪada mɪa, Zuifu -yɪa -Lagoɔ wlaa ɔ wɛlɪ. ³ Zuifu tɔlɔa 'nɪ yaa -Lagoɔ wɛlɪ -gu nɔ, 'lee, -a yi yaa gba nlu, -Lagoɔ 'na 'ka ɔ wɛlɪ -gu -tuɔ? ⁴ -lnnya, we 'nɪ sa -mɪ. -A yibheli we 'ji nlu, -Lagoɔ mɪa, gbuzɔnɔ -gbanyɔ -wa, -zugba nyuma weee ka yo. -Lagoɔsɛbhɛ ka we -gugbu gba -Lagoɔ daɛ: «Wa yibheli -mɪ tɪklɪ -na gbagbawɛlɪ 'wu,

† Glekwɛlɪ 'wu, we ji -wa nlu, -wa kukwɛlɪ, wa -yɔ nyuma -putu 'na -dlɪ -budu 'wu -nɪ.

'in wa -ka -mi gbububhuda kwa,
'in -na gaila wa -gu.»
 5 Gbunyuu -we -a nua le, mu slolua nu, -Lago tiklu.
 We -ka 'sa -mi, -Lago -ka -ain 'ce -yocpal ni, 'lee, -a
 mneni -a 'ka gba nu, -Lago 'ni tiklu -mi? (In -ka 'sa
 gba, dudugu -nyuma 'bhisa in gbaa we.)⁶ -lnnya, we
 'ni 'sa -mi. -Lago 'ni yaa tiklu -mi, sa c 'ka nyumaa -yocg-
 bu 'wubhua? ⁷ 'In na yotubhue -ka -slolu nu, -Lago
 gbaa gbuzonu, 'in nyuma -ka c 'hni -mnuu we 'gbu, lee
 -lu ka 'gbu c dlu 'mi gbu, gbunyuu -lenunya 'bhisa?
⁸ 'Sa tala vela -ain, 'in wa gbaa nu, -amia nee: «-A nu
 gbunyuu le, 'in zuzonu -nu 'ka -bha 'tlat!» Nu, -maa
 -cian mia de, -kaslu 'wupaple mi wa -nu nya.
⁹ Saa nya? 'Lee, -amia Zuifu 'yia, -amia -zia nyuma
 tala yi? -lnnya, we 'ni 'sa -mi. In ka 'cin we -slolu nu,
 Zuifu -yoc nyuma -putu, gbunyuu ka 'tite wa 'de weee
 -gu. ¹⁰ Nu, we mi celida -Lagsebhe 'wue:
 «Nyume c mia tiklu, c 'ni -mi.
 Nyume yabhlogboc 'ni tiklu -mi.
¹¹ Nyume yabhlogboc 'ni gbuyilonoc nya -mi.
 Nyume yabhlogboc 'tal -Lagoc da.
¹² Nyuma weee ka 'yoo -zocnu -gulabhulu,
 wa ka -nyumo.
 Nyume c 'kaa gbuzonu lenu, c 'ni -mi.
¹³ -We tlaa wa hwee we 'wlu, gbawla -kalu hwe.
 Wa mlu nya wa nua wa -lima -dawli 'wu.
 -We tlaa wa hwee, 'munume -dle -wa.
¹⁴ Melatweli 'nyuu yea wa hwee.
 'In wa weli nua nyume le.
¹⁵ -Gwagwle nya wa mna nyume 'bhaa.
¹⁶ Da wa -ka 'pllu, -lu wa saa la,
 'in wa tia -bha siaste.
¹⁷ Wa 'ni 'wututue -dlcoc 'yoo -yi.
¹⁸ -Lagoc cocue 'ni wa dlu c -mi.»
¹⁹ -A -yi we 'ji nu, -we weee tite gbaa, -wa -yia tite, wa
 -nu nya we mia. We -ka 'sa -mi nu, nyume yabhlogboc
 'ni zizelida -ka. Nu, nyuma weee ka gbunyuuu 'gba 'wlu
 -Lago 'yu. ²⁰ We 'de 'gbu, -Lago 'na 'ka nyume yabhlog-
 boc 'yi nyume tiklu nya titee 'nuywezuzuee
 'yiliblanocue nya. -We tite nua le, mu slolua nu,
 gbunyuu -lenunya nyuma -mia.

Sanee -Lago zela nyuma nyuma tiklu

²¹ 'In -sleen mia, sa -Lago 'kaa -ain nyuma tiklu -zeli, c
 ka we -ain 'kluslolu. C -ka -ain nyuma tiklu -zela yi, c
 yia -amiaa titee 'nuywezuzuee 'yiliblanocue. Nu, tite
 -yoc * -Lagocbuu -falipanya mi we gbudayunya nya, wa
 ka bha we gba: ²² -Zezu Klisu dluguzuzuee gbegbein
 -Lago nua nyume tiklu. -Wa weee zua Klisu dlu -gu, 'ma c
 nu 'saa. -We ka gbu -wa, 'wugbizie 'ni wa nyidi -mi:
²³ nu, nyuma weee ka gbunyuu lenu. Nyume yabhlog-
 boc 'ni -Lagoc 'hnumle -yocipa. ²⁴ Nu, -Lago mia, c
 zuzonu nya, c nua nyume tiklu sa bhe, -Zezu Klisu
 gbegbein. M c saa nyuma gbunyuuu gaylo 'wu.
²⁵ -Lago 'yibha nu, -Zezu slu c 'poc la 'slaka 'bhisa. 'In
 c 'slaka nya, -Zezu yia nyumaa gbunyuu lamumni, 'in
 -wa zua c dlu -gu, wa 'ka tiklumumle 'yi. Sanee -Lago
 'yibhaa c 'ka -slolu nu, c mi tiklu. Nu, c ka dlitie lenu

bha, 'in c 'ni we bhla nyuma -kaslu 'wupa wa gbunyuu
 lenuee 'gbu. 'In -sleen mia, -Lago slolua nyuma nu, c mi
 tiklu, 'in c 'ka nyuma, -wa zua -Zezu dlu -gu, tiklu nu.
²⁷ 'In -amia ka -bha weli yabhlo -a 'ka -amiaa 'de 'yili-
 manu? -lnnya, we 'ni 'sa -mi. Lee -lu ka 'gbua? -We ka
 gbu -wa, -we nania 'yli, we 'ni titee 'nuywezuzuee
 'yiliblanocue -amiaa 'de lagugue nya, nu, -Zezu
 dluguzuzue -wa. ²⁸ -We -gu -a pupalia 'wluuon la, mu
 nu: nyuma mi tiklu -Lago 'yu, -we ka gbu -wa, wa ka
 -Zezu dlu -gu zu. We 'ni titee 'nuywezuzuee 'gbu -Lago
 yi wa 'yi nyuma tiklu nya c 'de 'yu. ²⁹ Nu, -Lago mia,
 Zuifu -bhlogboc -nu c -mia yaayu 'lakpanyaa -Lago c
 -mi 'yaa yi? 'Lakpanyaa -Lago c -mi 'yaa: ³⁰ nu, -Lago mi
 -bhlogboc 'gbu ni, m c yia Zuifu nyuma tiklu -zela wa
 dluzuzuee 'gbu, 'in m -bhlokpade yia 'lakpanya nyuma
 tiklu -zela wa dluzuzuee 'gbu. ³¹ 'Lee, we -ka 'sa -mi nu,
 dluzuzue -gu, tite mi bhee? -lnnya, we 'ni 'sa -mi, mu
 nua we le, 'in tite kaa 'nuywe.

*Ablaamu zua -Lago dlu -gu

4 We -ka 'sa -mi, sa -a 'ka -amiaa dukpasa
 *Ablaamu daa gbaa? Lee -lu c 'yi c lenugbu 'wua?
² Nu, -Lago -ka yaa Ablaamu yibheli nyume tiklu nya c
 lenugbu 'wu, c mneni c 'ka c 'de 'ylimanu. 'Bhie, we 'ni
 -Lago yu. ³ Nu, -Lagocweli nee: «Ablaamu ka -Lago dlu
 -gu zu. C dluzuzuee 'gbu -Lago yia c yibheli nyume tiklu
 nya.» ⁴ Nu, nyume -ka lubho nu nu, 'peni wa penia c, 'in
 -we c 'yia, we 'ni bhe c 'yi we, c ka we 'klu. ⁵ Nu, nyume
 -c 'k' dia c lenu -lubho dlu 'wu, -Lago, -c zela gbunyuu
 -lenunya nyuma tiklu, 'in c zua dlu -gu nu, c nyume mia,
 -Lago yibhelia c nyume tiklu nya c dluzuzuee 'gbu. ⁶ 'Sa
 -bhlokpade, -Davidi gbaa c 'wututue -dlcoc -nyume
 gbu, 'm -Lago yia nyume tiklu nya, we 'ni c lenugbuu
 gbu. C nee:
⁷ «'Wututue -dlcoc -nyuma, ma nu:
 -wa ka -yocbu -Lago tia 'wu,
 'in c yia wa gbunyuu lamumni, ma -wa.
⁸ 'Wututue -dlcoc -nyume mia, m nu:
 Jejitape 'e yia -sleen c gbunyuu.»
⁹ Wee 'wututue -dlcoc mia nu, 'lee, Zuifu -bhlogboc
 -nu -wa yi? -lnnya, -wa 'na Zuifu wa -nu -wa 'ya †. -A
 nee nu: «Ablaamu ka -Lago dlu -gu zu, 'in -Lago yia c
 yibheli nyume tiklu nya.» ¹⁰ Lee -bhla -Lago gba nu,
 Ablaamu mi nyume tiklu nyaa? Da wa 'na -slc c *kni
 'wupa -wa yaayu da wa 'paa c kni wu -wa yu? We 'ni
 nu, da wa 'paa c kni wu. Da wa 'na -slc c kni 'wupa, we
 bhla -wa. ¹¹ Nu, da wa 'na -slc c kni 'wupa nu, Ablaamu
 mi nyume tiklu nya -Lago 'yu, c ka -Lago dlu -gu zuu
 'gbu. -Muu 'bgu, 'in c yia kni 'wupaple 'yi -luu -slolulu
 nya. Wee knu bi -slolua nu, -Lago ka c 'yi nyume tiklu
 nya. Nyuma weee -wa zua -Lago dlu -gu, -bha Ablaamu
 -zea wa dide: wa 'de 'ni kni 'wu -mluo, c mi wa dide
 nya. ¹² C yi 'yaa nyuma -wa wa 'paa kni 'wuu dide -ze.
 We 'ni nu, -wa wa 'paa kni 'wu ku -yoc -bhlogboc, nu,
 -wa zua -Lago dlu -gu Ablaamu 'bhisa -zugba wa 'ni -slc

† Nu, gletweli 'wu -wa mia kni 'wu -yoc -wa 'na kni 'wu -mi gbu we gbaa.

wa kni 'wupa, ma -wa. Ɔmɔ, Ɔ ka -Lago dli -gu zu, 'bhie wa yia Ɔ kni 'wupa.

¹³ -Lago nɛɛ Ablaamu -Ɔy Ɔ 'yua -yla nu, 'ma Ɔ yia dudu 'nyɛa. -We -Lago gbaa dɛ ni, we 'ni nu, Ablaamu zua tite 'nɔɔwɛɛ 'gbu, nu, -we ka gbu -wa, Ɔ dɩzuzuee 'gbu Ɔ yia Ɔ 'yi nyume tɩklu nya. ¹⁴ We -ka yaa nu, zuzɔnu -Lago gbaa Ɔ 'ka wla, titee 'nɔɔwɛzuzuee 'gbu -amɩa -bhlogbɔɔ yi we ni, -zugba, dɩzuzue mɩa, bhe -wa, 'n -we -Lago gbaa Ɔ 'ka nyume 'nyɛ, we 'ni 'ji -ka. ¹⁵ Tite laa -Lago Ɔɛ la, nu, tite 'ni -mɩ ni, we 'nɔɔwɛzuzue 'ni -mɩ.

¹⁶ We 'gbu dɩzuzue nya -a yia -lu -we -Lago gbaa Ɔ 'ka -aɩn 'nyɛ. Nu, wla Ɔ wlaa we bhe. -Wa weee mɩa Ablaamu 'yua nya, ma yia we. 'In -wa mɩa Ablaamu 'yua nya, we 'ni nu, -wa zua tite 'nɔɔwɛ -bhlogbɔɔ, nu, -wa zua dli Ablaamu 'bhisa, ma -wa. Nu, Ablaamu mɩ -a 'dɛ weee dide nya. ¹⁷ 'Sa we mɩa ɛɛɩda -Lagoɛbhe 'wɛɛ: «Nu, -mɩ mɩa, -mɩ un -zɛɩa laga -nyumaa -zloo dide.» Sanɛɛ Ablaamu mɩa -amɩa dide nya, -Lago Ɔ Ɔ zua dli -gu, Ɔ Ɔ Ɔ yu. -Lago Ɔ Ɔ nyɛa tɩtɩɩnya 'yɩɩɔgagɩe, 'n -we 'nɩa lamɩ, 'n Ɔ laa we la, mɔ. ¹⁸ Ablaamu dli 'tɛ -Lago -gu 'wu, da wa 'nɩa mneni wa 'ka -lu yabhlogbɔɔ wu, 'n Ɔ yia wu. Ɔ mɩa wuda, Ɔ dli mɩ -Lago -gu. We 'dɛɛ 'gbu Ɔ yia laga -nyumaa -zloo dide -zɛ. Nu, -Lago wɛɛɩ nɛɛ: «-Wa -na yia gwala ni, wa -zu 'wu.» ¹⁹ Ablaamu ka -Lago dli -gu zu, 'n Ɔ yia dli 'tɛmanɩ. Nu, Ɔ -zu glu gbu, 'n Ɔ zɛɩa Ɔ ku tɩtɩɩ glaa, 'n Ɔ 'nɔɔwɛɛ *Sala mɩ -gblotu nɔɔwɛ nya. ²⁰ We mɩ 'sa 'bhie, Ɔ 'ni dli -Lago Ɔ gbagbawɛɩ -gusa. Nu, Ɔ dɩzuzue 'tɛmanɩ Ɔ la, 'n Ɔ yia -Lago Ɔ 'nɩ 'yɩɩmanɩ. ²¹ Ɔ mɩ we -gu nu, -Lago ka 'tɩtɛ, 'n -we Ɔ gbaa, Ɔ mneni Ɔ 'ka we lɛnu. ²² -We mɩa dɛɛ 'gbu -Lago yia Ablaamu 'yi nyume tɩklu nya. ²³ -Lago wɛɛɩ nɛɛ: «-Lago ka Ɔ 'yi nyume tɩklu nya», 'ya we 'nɩ Ɔ 'dɛbhlogbɔɔ Ɔ 'gbu we mɩ ɛɛɩda. ²⁴ -Amɩa ka dɩzuzue -gu, -Lago Ɔ -ɔɔɩa -amɩa -Kanyɔ -Zezu 'wu tɩtɩɩnya glaa yia -aɩn yibhelɩa nyuma tɩklu nya, 'sa -bhlokpade we mɩa -amɩa weee -nu nya. ²⁵ -Amɩa gbuɩyuu 'gbu wa yia Ɔ 'bha, 'n -Lago 'ka -aɩn 'yi nyuma tɩklu nya 'gbu Ɔ yia Ɔ tɩtɩɩnya glaa 'wusɔɩ.

-Lago ka -a -Ɔy Ɔ 'sɔ 'wusɩlolu -Zezu gɛgɛɛɩn

5 We 'dɛɛ 'gbu -Lago yia -aɩn 'yi nyuma tɩklu nya -amɩa dɩzuzuee 'gbu. -Sɛɛn, -a -Ɔy Ɔ 'sɔ mɩ 'wututue -dɩɔɔ 'wu, -amɩa -Kanyɔ -Zezu Klɩsɩ gɛgɛɛɩn. ² -A -ka -Lago dli -gu zu, -Zezu gɛgɛɛɩn -a mneni -a 'ka 'nanɩdɩ -ka -Lago -yɩɩanɩni. 'In -sɛɛn, -a mɩ Ɔ 'nanɩdɩ 'wu. -A mɩ 'muna lida, -we ka gbu -wa, -amɩa dli mɩ we -gu nu, -Lago Ɔ 'nɩmɩnɩe -a yia 'yia Ɔ kwɛɛ. ³ We bhɩ -mɩsɩ -gu, -amɩa 'dɛ yi stada -mɩoo, -a mɩ 'muna 'wu. -We ka gbu -wa, -a -yi we 'ji nu, -a -ka stada -mɩ, 'bhie -a zɛa dɩtie -ɔɩan. ⁴ -A -ka dɩtie -ka, 'bhie -a tɛmanɩ la 'yɩɩgbu 'wu. -A -ka latɛmanɩ 'yɩɩgbu 'wu, -we -a wua, mɩ -wa -we -Lago yia -aɩn -yla lɛnu. ⁵ -A -ka -Lago kwɛɩ wuda -mɩ, we 'na 'ka -aɩn -dawɩ 'wɩnɩ, -we ka gbu -wa, -Lago ka -aɩn Ɔ Zuzu 'Pu -pa 'nyɛ, 'n mɩ 'kaa Ɔ zɛkalte -amɩa dli Ɔ yeli.

⁶ Cɩn, bhɩa -we nya -a 'nɩa 'tɩtɛ yabhlogbɔɔ -ka, 'n Klɩsɩ yia tɩ gbuɩyuu -lɛnɩnyaa 'gbu, wee bhɩa mɩa,

-Lago 'paa we nɔɔɛ. ⁷ Wa 'ka nyume tɩklu 'gbu tɩtɩe -yɩɩwɩnɩ we -kaɩ -Ɔy. Nyume yabhlo Ɔ nua 'nanɩ, wa mneni yaa wa 'ka tɩ Ɔ 'gbu. ⁸ Nu, Klɩsɩ yia tɩ -amɩa 'gbu, da -a mɩ bhaa gbuɩyuu lɛnuda, mɩ -sɩlɩa -aɩn sa -Lago -kaɩa -amɩa zɛ. ⁹ -Sɛɛn, Ɔ 'nɩɩɩ 'gbu -Lago yia -aɩn nyuma tɩklu nya. We -ka 'sa -mɩ ni, -a mɩ we -gu nu, mɩ yia -aɩn -Lago Ɔɛ 'wusaa. ¹⁰ Nu, da -a mɩ bhaa -Lago Ɔ tɩnyuma nya, 'n Ɔ yia -a -Ɔy Ɔ 'sɔ 'wusɩlolu Ɔ 'Yuu tɩtɩe nya. Ɔ -ka -a -Ɔy Ɔ 'sɔ 'wusɩlolu sanɛɛ, sa we -ka -mɩ, mɩ yi 'yaa -aɩn gbu 'wusaa Ɔ 'Yuu 'yɩɩɔgagɩe -gu. ¹¹ We 'nɩ 'sa -tu. -A mɩ 'muna lida -Lago 'wu, -amɩa -Kanyɔ -Zezu Klɩsɩ gɛgɛɛɩn, -we ka gbu -wa, mɩ susɩlɩa -a -Ɔy -Lago 'sɔ 'wu.

-Zezu Klɩsɩ lɛnɩgbu 'yɩi we -zi *-Adaan -nu

¹² Gbuɩyuu yia la dudu -gu nyume yabhlogbɔɔ Ɔ 'gbu, mɩ -wa *-Adan. 'In wee gbuɩyuu yia tɩtɩe lala, tɩn, 'n tɩtɩe yia lamneni nyuma weee -gu, -we ka gbu -wa, duduɔ -nyuma weee ka gbuɩyuu lɛnu. ¹³ Da -Lago 'nɩa -sɩ Moɩzɩ tite 'nyɛ, wɛmɩ gbuɩyuu mɩ la dudu -gu see. Nu, tite 'nɩ bha -sɩ lamɩ 'gbu, -Lago 'nɩ gbuɩyuu 'gba nyume 'wɩ dɩ. ¹⁴ 'In tɩtɩe -nanɩ yia nyuma 'wlɩlapɩɩ, we 'bhu -Adan -gu we 'ka Moɩzɩ yɩ. -Adan Ɔ 'nɩa -Lago wɛɩ 'nɔɔwɛ zu, -mama 'nɩa Ɔ -bho -gbuɩyuu lɛnu, 'n tɩtɩe yia -maa 'bha.

Nu, -Adan -wa Ɔ 'kaa yɩi nu 'wɩwɩ. ¹⁵ 'In, -Lago wɩwɩlalu bhe -Ɔy -Adaan gbuɩyuu mɩ -yɩɩbhɩlɩda tenyi tenyii. Nyuma -zɩ yia tɩ nyume -bhlogbɔɔ gbuɩyuu 'gbu, gbuɩyuu -wa. Nu, -Lago wɩwɩlalu bhe kaa 'nɩ tenyi tenyii, -Lago wɩa we nyume -bhlogbɔɔ gɛgɛɛɩn, mɩ -wa -Zezu Klɩsɩ. 'Sa -Lago bubanta Ɔ zuzɩnɩ lɛnu la sa bhe, nyuma -zɩ glaa. ¹⁶ -Lago wɩwɩlalu, we -Ɔy Ɔ nyume -bhlogbɔɔ gbuɩyuu, we 'nɩ -tɩnɩ -bhlo -ka. Ɔ nyume gbuɩyuu -tɩnɩ -wa nyuma -kasɩ 'wɩpapɩe -Lago gbuɩyuu bhe gɛgɛɛɩn. Nu, Ɔ wɩwɩlalu bhe -tɩnɩ -wa -Lago yia nyuma nyuma tɩklu nya. ¹⁷ Gbuɩyuu sa, nyume -bhlogbɔɔ 'gbu, nyume -bhlogbɔɔ 'wɩ -gbuɩyuu 'gbu, 'n tɩtɩe yia dudu weee bhɩɩ. Nu, Ɔ -Zezu Klɩsɩ 'dɛbhloo gɛgɛɛɩn nyuma yia -lu duun -Lago kwɛɛ. Mɩ nyɛa wa zuzɩnɩ sa duun, 'n Ɔ gbaa nu, wa mɩ nyuma tɩklu nya. 'Yɩɩɔgagɩe wa yia 'yia -Zezu Klɩsɩ 'gbu, 'n wa -Ɔy Ɔ 'sɔ 'ka -lu weee 'wlɩlapɩɩ.

¹⁸ Nu, nyume -bhlogbɔɔ gbuɩyuu 'paa nyuma weee -kasɩ 'wu. 'Sa -bhlokpade, -bhlogbɔɔ lɛnɩgbu tɩklu tɩa nyuma weee 'wu tɩklu, 'n we yia wa 'yɩɩɔgagɩe 'nyɛ. ¹⁹ Bha -benyi, nyume -bhlogbɔɔ 'nɩa -Lago 'nɔɔwɛ zu, -bha nyuma -zɩ -zɛa gbuɩyuu -lɛnɩnyaa. 'Sa -bhlokpade, nyume -bhlogbɔɔ zua Ɔ 'nɔɔwɛ, 'n -Lago yia nyuma duun 'yi nyuma tɩklu nya.

²⁰ Tite ka yi, 'n gbuɩyuu yia 'wuzumanɩ tenyii. 'In gbuɩyuu -ka 'wuzumanɩ tenyii ni, -Lago 'nanɩdɩ ka -guwɩlayɩmanɩ, 'n we yia we nɔɔwɛzɩɩ. ²¹ Nu, gbuɩyuu ka tɩtɩe la, 'n we yia nyuma 'wlɩlapɩɩ. 'Sa -bhlokpade, -Lago zuzɩnɩ pɩɩa nyuma 'wɩ la, 'n we yia wa nyuma tɩklu -zɛɩ. 'Sa -a yia 'yɩɩɔgagɩe -we 'nɩa bhɩlɩluda -ka -amɩa -Kanyɔ -Zezu Klɩsɩ gɛgɛɛɩn.

Gbonyuu 'ni -sleen se -ka -aun -gu

6 Wee gbu mia, sa -a 'ka we daa gba? 'Lee, -a zu gbonyuu lenue 'yliy, 'bhie -Lagok 'nanidli 'ka -guwulaylimanu? ² -lnnya, we 'ni 'sa -mi. Tlitle yabhlo -we 'wu -a 'plila, we ka -a -y gbonyuu 'sok -yosals. We -ka 'sa -mi, -a 'ni mneni -a 'ka gbonyuu lenuda -tu. ³ Amiaa 'de -yi we 'ji nu, da wa batizea -aun, -a -y -Zezu Klisi ka 'wutu -bhlo, 'in -a -y ok 'sok mi -bhlo ok tlitle 'wu. ⁴ Da wa batizea -aun, we 'wlu sa nu, wa ka -a -y ok 'sok gbawla 'wufa. 'In Didee 'tite 'kadu yia ok Klisi gank -mo tlitle 'wu. 'Sa -bhlokpade, -amla 'ya, -a 'ka 'yliyogagie lolu 'yu 'gbu, ok yi 'saa nu. ⁵ We -ka nu, -a -y ok 'sok mi -bhlo bhla -we nya -a -y ok tla, 'wu -a -y ok yia -tua -bhlo ok 'yliyogagie 'wulali bhla. ⁶ -A yibheli we 'ji nu, -amiaa -mumiso 'kun -y Klisi mi *su -gu lakuluda. -Sleen, gbonyuuu -kpabhiee 'tite ka labhu, -a yi 'masleen gbonyuuu galu nya -mi. ⁷ Nu, nyume -ka tli, gbonyuu 'ni 'masleen 'tite -ka ok -gu. ⁸ Cun, -a -y Klisi -ka tli ni, -amiaa dli mi we -gu nu, 'yliyogada -a -y ok 'sok yi 'yaa -mia. ⁹ Nu, -a -yi we 'ji nu, -Zezu Klisi ka tlitlunya glaa 'wusok, 'in ok 'na 'ka 'masleen tli, we ji -wa nu, tlitle 'ni 'masleen 'tite -ka ok -gu. ¹⁰ Cun, ok ka tli, 'in wee tlitle yia ok -y gbonyuu -yosals -zakpa -bhlogbok 'kuteyi. -Sleen, ok -ga 'yliy, 'in ok 'yliyogagie weee mi -Lagok -nu nya. ¹¹ 'Sa -bhlokpade, amla 'ya, a yla amiaa 'de tlitlunya 'bhisa. We ji -wa nu, a -y gbonyuu ka -yokhubhlu, 'in a -ga 'yliy -Lagok -nu nya, -Zezu Klisi 'wu. ¹² We 'de 'gbu, amiaa ku -we 'kaa tli, gbonyuu 'na puli we 'wlu la -ni, a yi 'masleen we dlwunynigbu lenu. ¹³ A 'na tli 'masleen amiaa ku gbonyuuu lenue 'wu -ni, we yi gbonyuu lenu. Nu, -we a 'kaa lenu, mu nu: a 'nye amiaa 'de -Lagok yoo, nee nyuma -wa 'bhu tlitle lu, 'in wa yi 'yliyogagie 'wuplulu. A bhu amiaa 'lali 'wu a 'ka gbuzoknu lenu. ¹⁴ Nu, gbonyuu 'na -kali aun -ni. -We ka gbu -wa, a 'ni tite ok -mi, nu, -Lagok 'nanidli ok a mia.

-Lagok galu a -mia

¹⁵ Nu, -we ok -a mia ni, we 'ni -sleen tite, nu, -Lagok 'nanidli ok -a mia. 'Lee, we -ka 'sa -mi, -a mneni -a 'ka -amiaa 'de gbonyuu lenue tili? -lnnya, we 'ni 'sa -mi. ¹⁶ -We a 'kaa 'jyibheli, mu nu: a -ka amiaa 'de wla nyume yabhlo -yla ok 'ka amiaa -kanyok -ze, ok nyume a mia 'nonywe -zuda, -mokok galu a -zea. We 'de 'gbu, a mneni a 'ka gbonyuuu galu -ze. We 'ni -moo, a mneni a 'ka -Lagok galu -ze. Gbonyuu mia, mu kwaa aun tlitle 'wu. Nu, a -ka -Lagok 'nonywe ok, 'in ok yia aun nyuma tiklu nya. ¹⁷ -A 'pa -Lagok fuo. Tlada mia, a mi gbonyuuu galu nya, 'in, -sleen mia, a ka gbuzoknu wa -slolua aun 'nonywe ok, dli weee nya. ¹⁸ Nu, -Lagok ka aun gbonyuuu 'tite kwee -sa, 'in, -we mia tiklu, a yia we galu -ze. ¹⁹ -We ka 'gbu na gbaa sa we, amiaa 'nunue -kali -y. Sa a wla bhaa amiaa ku punplagbu -y gbonyuuu 'yli -bhlo -bhloo lenue -yla, galu 'bhisa, 'in gbonyii weee yia aun 'wlulapulu ni, 'sa -bhlokpade, a wla -sleen amiaa 'de galu

nya, -we mia tiklu -yla. Nu, mu wlulua -moo aun -Lagok 'yliya 'wu.

²⁰ Da a mia gbonyuuu galu nya, gbu tiklu lenuee 'tu'bu 'bha aun. ²¹ -We a nua le, lee -lu we 'nye aun -nya? -Sleen mia, zu bhaa aun, wee gbu ni kwaa nyume tlitle 'wu 'gbu. ²² Nu, -sleen mia, a mi amiaa 'de -yla, 'in, gbonyuu 'ni aun -ka. A ka -Lagok galu -ze, 'in we -tnoo -wa nu, -a mi -mooluee 'yoo -gu. Mu kwaa aun -Lagok 'yliyogagie -we 'nia bhloluda -ka 'wu. ²³ Gbuzoknu -wa: gbonyuu lenue mia, we -tnoo -wa tlitle. 'In -we -Lagok wlaa sa bhe, mu -wa 'yliyogagie -we 'nia bhloluda -ka -amiaa -Kanyok -Zezu Klisi 'wu.

7 Na bhelia, 'in -yi we 'ji nu, -we na yia gbaa, a ka we 'wulanunnue bhla, -we ka gbu -wa, a -yi tite. Tite mia, nyume -ka 'yliyoga ni, we puli ok 'wlu la. ² We 'wlu sa ylikwonok -y ok 'lowlii gbegein gbu. ok -ka ok 'lowlii -gbe -mi, -mokok -ka 'yliyoga ni, tite -galu ok -gu. 'In -mokok -ka tli, tite 'ni -sleen ok 'nonywe -gu -mi. ³ Da ok 'nonywe 'lowli -gaa -sok 'yliy, ok -ka nukpasu -putu kwa, -zugba gbonyuu ok nua le. 'In ok 'lowli -ka tli ni, tite 'ni -sleen ok 'nonywe -gu -mi. ok mneni -a 'ka nyume -putuu 'nonywe -ze, -moo 'ni -sleen gbonyuu. ⁴ Na bhelia, 'sa -bhlokpade we mia amiaa -nu nya. A -y Klisi mi -bhlo. Mo tla -amiaa 'gbu. We 'de 'gbu a -y tite ka -yokhubhlu. -Sleen mia, ok -sok tlitlunya glaa 'wu, ok -nu a -mia. We 'de 'gbu, -a mneni -a 'ka -Lagok lubho nu. ⁵ -Benyi mia, da -a nua -amiaa 'de dumagbu le, -Lagok tite saa -amiaa dlwunynili 'nyii gwlu. Moo nua -amiaa ku ok lubho, 'in we kwaa -aun tlitlee 'yloogbu. ⁶ Nu, -sleen mia, -a 'ni 'masleen tite galu nya -mi. -We kwee -a mia -kaslu 'wu -benyi, -a ka tli -moo sok. -A mneni -a 'ka -Lagok lubho nu lubhonusok lolu lu, ok Zuzu 'nonywezuzue nya. Sa -a nua -benyi ok lubho, tite -we mia celuda we galu -mumie nya, -a 'ni 'masleen -moo -gu -mi.

-Moo tite nu lea?

⁷ Sa -a 'ka -sleen gbaa? 'Lee, tite -y gbonyuu 'sok, -lu -bhlo -wa y? -lnnya, we 'ni -lu -bhlo. Nu, -we gbonyuu -mia -slolu, tite ka 'mi we -slolu. We 'ni ya nu, tite nee nu, -na -limaa -luu 'tu 'na 'bhal -mi -ni, nyuma -putuu -luu tu mia, 'in 'na 'ka yaa we yibheli. ⁸ Nu, da tite yia, -bha gbonyuu 'yla -jok, 'in we yia na dli ok dlwunyniluu 'yli -bhlo -bhlo fa. -We ka gbu -wa, tite 'ni -mi ni, gbonyuu ka tli. ⁹ Bha, da tite 'nia lami, 'in -ga 'yliy. -Sleen, tite ka yi, 'in gbonyuu yia gank, ¹⁰ -bha -bhlokpade, 'in 'in yia tli. -Sleen, tite -mumu 'ka yaa 'yliyogagie la, we 'ni we lenu, tlitle we laa. ¹¹ Gbonyuu 'yla -jok, 'in we yia tite 'wuplulu we 'ka 'mi -dawli 'wunu. Gbonyuu ka 'mi 'bha tite sok.

¹² Nu, -Lagok tite mi -mooluda, 'in ok titenya mi -mooluda, we tiklu, 'in we nani 'yli. ¹³ 'Lee, -lu -zoknu mneni we 'ka 'mi tlitle -laa? -lnnya, we 'ni 'sa -mi: gbonyuu nua we le. We ka -lu -zoknu 'wuplulu, we 'ka 'mi 'bha. Nu, tite slolua -aun nu, gbonyuu -nyu 'yli.

-Golu mi guda nyume 'wu

¹⁴ Cūn, gbuzukhu -wa: -a -yi we 'ji nu, tite mia, -Lagok Zuzuu -gbe we 'bhua. 'In -ami mia, nyume -k wa paa pelu gaylo 'bhisa gbunyuu kwεε, 'm k in -mia. ¹⁵ Yee! -We na nua le, l'in 'nu we 'wula. Nu, -we in 'yibhaa in 'ka lenu, l'in nu -muu le, 'in -we na nyεa 'wu, -muu na nua le. ¹⁶ -We na nua le, we -ka nu, in 'nu we 'yibha, mu slolua nu, in ka ηwnu nu, tite nani 'yli. ¹⁷ We -ka 'sa -mi, we 'nu na de nu we le, gbunyuu, -we mia 'mi 'wu, mu nua we le. ¹⁸ Cūn, in -yi we 'ji, zuzukhu 'nu 'mi 'wu -mi. -Ami, -k mia nyume nya, nu, zuzukhu -nunue mi na dli z, 'in in 'nu mneni in 'ka we lenu: zuzukhu -we in 'yibhaa in 'ka lenu, l'in nu we le, gbunyuu -we in 'nia 'yibha, 'in na nua -muu le. ²⁰ -Sleen mia, -we in 'nia 'yibha, in -ka we lenu nu, we 'nu nu, na de nu we le, nu, gbunyuu -we -dila 'mi 'wula, mu nua we le.

²¹ Sanεε na tlala sa tite nu -gu: in -ka gba in 'ka zuzukhu lenu, gbunyuu lenue -bhlogbok in mnenia. ²² -M k na dli z, -Lagok tite nani 'mi dudu. ²³ Nu, -m k na ku z mia, tite -putu mia -m k. Wee tite mia, mu -y tite, -we na 'wlukuun ηwnunua s gaa, 'in mu zela 'mi tite 'nyuu, -we mia 'mi 'wu -kaslonyume. ²⁴ -Ami mia -sleen da nyaziny nya. Nyok mneni k 'ka 'mi na ku -we kwaa 'mi tlitle 'wu kwεε -saa? ²⁵ -A 'pa -Lagok fuo -amlaa -Kanyok -Zezu Klisu 'ηηi nya. Na 'ylimnee nya na ηwnua -Lagok tite -y, 'in na zua gbunyuu 'nunwe na -mumok 'wu.

-Lagok Zuzu saa -ain gaylo -flii

8 -Sleen mia, -wa -y -Zezu 's mia 'wusloluta nyume -bhlo nya, gbudile 'nu wa -nu nya -mi. ² Nu, -Lagok Zuzuu tite, -we nyεa nyume 'yliyogagie -Zezu Klisu 'wu, -muu ka 'mi gbunyuuu tite -y tlitle kwεε -sa. ³ Nyumaa 'wuyoluee 'gbu Moizu tite mia, we 'nu mneni we 'ka wa gbu 'wusa. Nu, -Lagok ka we lenu: k 'ka nyl-maa gbunyuuu -ygbu 'wubhuu 'gbu, k 'deε 'Yu k 'paa yoo dudu -gu, 'in -m k yia yi nyume 'bhisa, -m k ku 'ka gbunyuu -lenyokku nya 'wuwlu. 'Sa -Lagok 'bhua gbunyuuu -ygbu 'wu k 'Yuu gbεgbεin. ⁴ -We ka 'gbu k yi 'saa nu, mu -wa nu: -we tite palta gbu tiklu nya -ain 'wu, we 'ka gba. Nu, -sleen mia, -a mi -Lagok Zuzuu sokhoda, -a'a k 'masleen -amlaa dlwunynili 'bu. ⁵ -Wa nka nyumaa dlwunynili 'bu, wa dli tua we -gu, 'in -wa nka -Lagok Zuzuu sokhoda, wa dli tua we -gu. ⁶ Nyuma -wa ka dli tua wa dlwunynili 'bu, tlitlee 'yoo -gu wa mia. Nyuma -wa ka dli tua -Lagok Zuzu -gu, 'yliyogagie -y 'wututue -dlok 'yoo -gu wa mia. ⁷ Cūn, nyuma -wa ka dli tua wa dlwunynili 'bu, -Lagok tonyuma wa -mia: wa'a z -Lagok tite 'nunwe, nu, wa 'nu we mneni. ⁸ Nu, -wa nka wa 'deε dlwunynili 'bu, wa 'nu mneni wa 'ka -Lagok dudu namanu.

⁹ 'In amia, a'a k amlaa dlwunynili sokhoda, nu, -Lagok Zuzuu sokhoda a nka, -we ka gbu -wa, k mi ain 'wu. Nyume -k 'nu Klisu Zuzu 'wu -ka, k 'nu Klisu -nu nya -mi. ¹⁰ Nu, Klisu -ka ain 'wu -mi, amlaa kuu 'de yi tlitlee -nu nya -mi gbunyuuu 'gbu, -sleen -Lagok Zuzu yia ain 'yliyok-

gagie 'nyεa, -we ka gbu -wa, -Lagok nεε nu, a mi nyuma tiklu nya. ¹¹ We -ka nu, -Lagok Zuzu mi ain 'wu, -Lagok -sokhoda -Zezu Klisu 'wu tlitlunya glaa, amlaa ku -we tlia, m yia we 'yliyogagie 'nyεa k Zuzu -k mia ain 'wuu gbεgbεin.

¹² Bheliain, wee mia deε 'gbu, kpagbu yabhlo mi -ain 'wlu. Wee kpagbu mia, we 'nu -amlaa dlwunynilii gbεgbεin, 'bhie -a 'ka we sokhoda. ¹³ A -ka amlaa dlwunynilii sokhoda nu, tlia a yia. 'In a -ka we 'bha -Lagok Zuzuu 'tite nya nu, 'in a yia 'yliyogagie. ¹⁴ -Wa mia -Lagok Zuzuu sokhoda, ma -wa -Lagok yua. ¹⁵ -Lagok ka ain k Zuzu 'nyε, 'in k Zuzu'u -zeli ain gall, k 'nyε ain nyanokli. Nu, -Lagok 'yua k zela ain. K Zuzuu 'gbu, -a kpa 'wu -Lagok gbεgbεin gbεgbεie nya: «Aba! † Dide!» ¹⁶ -Lagok Zuzu bhila -amlaa 'deε zuzu -gu, 'in k ηwnunua -ain nu, -a mi -Lagok 'yua nya. ¹⁷ 'In -a -ka -Lagok 'yua nya -mi, -lu -zokhu -we -Lagok zua la k nyumaa -nu nya, 'yia -a yia we. Cūn, -a -y Klisu s yia we dlilia. Nu, -a -y k 's -ka stada -mi, -a -y k 's, 'in -amlaa 'ηηi mu 'yaa.

-Lagok yia -ain k 'ηηi 'kadu 'nyεa

¹⁸ -Amiaa -zεen -stasie -y -Lagok 'ηηimnie -we k yia -ain 'klusloluta, -a -ka we 'desokhbie yibhokhu, in mi we -gu nu, -amlaa stasie 'kienyi. ¹⁹ Cūn, -lu weee -Lagok -laa la, bhila -we nya -Lagok 'kaa k 'yuaa 'ηηi 'kadu -slolu, we mi we wuda, 'in we 'tu mi we 'bhada. ²⁰ Nu, 'tite -we nua le, 'in lalalu kamanta -y, we kwεε dudu -tua. We 'nu lalalu 'yibha we, -Lagok de -wa. We mi 'sa 'bhie, -lu -zokhu dudu mia wuda. ²¹ Wee 'tite -we nua le, 'in lalalu mia -nyumoda, 'in -we nua dudu gaylo 'wu, la we yia 'bhua. Gaylo 'wu dudu yia 'bhua, 'in 'yia we yia 'ηηi 'kadu -we -Lagok 'yua 'kaa 'y. ²² -A -yi we 'ji nu, -lu weee -Lagok -laa la, we mi -zεen -bhlokpade kluda stasie kwεε, 'ηηi k -k mi 'wlusada 'bhisa. ²³ Nu, we 'nu lalaluu 'debhlogbok: -amia mi 'ya kluda -amlaa dli z. -Lagok 'yuaa -zεizee 'tu mi -ain 'bhada, k 'ka -amlaa ku gaylo 'wusa. We mi 'sa 'bhie, -a ka -Lagok wlawlaluu tianu 'y, mu -wa k Zuzu. ²⁴ -A ka gbu 'wubhu, nu, -a 'nu -sl we 'de weee 'y: -a mi we wuda. -We -a dia dli 'wu, -a -ka we -yokhu nu, wa'a la -sleen we dlwudidie. -We -a yia -y, we 'nu dlwudidiee gbu -ka. ²⁵ -We -a'a 'yia -y, -a -ka we dli 'wudi nu, 'in -a wua we dlitie nya.

²⁶ We bhli muu -gu, -amia 'nia da 'wute nu, -Lagok Zuzu yia, 'in k bea -ain -y. Sa -a 'kaa -Lagok bhuhhoe sazokhu sa, -a 'nu we sa -yi. Tokhu, 'in Zuzu bhuhhoea -Lagok -amlaa -nu nya, klukluwεl -we ηwe 'nia mneni we 'ka gba nya. ²⁷ Nu, -Lagok mia, -m k nyumeε dibhe 'wu k yia la, 'in k -yi -we Zuzu yibhalla k, -we ka gbu -wa, sa k 'yibhaa, 'sa Zuzu bhuhhoea, -wa mia k -nu nya, wa 'gbu.

²⁸ -A -yi we 'ji nu, nyuma -wa -kala -Lagok zε, -wa k laa k dumagbuu 'gbu, gbuo gbu -we ylia wa, -Lagok bhaha we 'wlu -maa nu zuzukhu nya. ²⁹ -Wa -Lagok -saa -bha we gwedida, k ka dli -sa 'c in k 'ka wa k 'Yuu 'wuwlu -zeli. 'In k 'Yu 'ka kpa -zε bhelia duun glaa. ³⁰ -Wa -Lagok -saa -bha tlalia, k 'ka 'ya wa la. -Wa k laa, k ka wa nyl-

† Aba: we ji -wa «Dide» zuifuwεl 'wu.

ma tiklu -zeli, 'in -wa k -zeta nyuma tiklu, k ka 'ya wa k 'hni 'kadu 'nye.

Gbu yabhlogbɔɔ 'ni mneni we 'ka -ain -Lagɔɔ zekalte -yɔsa

³¹ Nu, lɛɛ -lu -a 'ka gbunya -minu 'bigupalta? -Lagɔɔ -yɔ -ain -ka -mi, nyɔɔ mneni -ain a? -Mɔɔ -kanyɔ 'ni -mi. ³² ɔ 'Yuu 'debbie, -Lagɔɔ 'ni k stasie gwevlali. Nu, -a 'de weee 'gbu k yia k wla wa 'ka k 'bha. ɔ -ka k 'Yu wla ni, -lu weee k yia wlaa sa bhe. ³³ -Wa -Lagɔɔ -saa -bha, nyume yabhlogbɔɔ 'ni mneni k 'ka wa gbu 'wluladli. -We ka gbu -wa, -Lagɔɔ nɛɛ wa mi nyuma tiklu nya. ³⁴ Nyume yabhlogbɔɔ 'ni mneni k 'ka wa gbu -lueli. Nu, -Zezu Klisi ka tli, we 'ni 'sa -tu, 'in k yia tilitinya glaa 'wusɔ. ɔ -di -Lagɔɔ lilisɔlu la, -zugba k bhuhoe -mɔɔ -amlaa -nu nya. ³⁵ Nyɔɔ 'ka -ain Klisi zekalte -yɔsaa? 'Lee, stasie -wa yi? Dilue -wa yi? 'Klitye 'wupale -wa yi? Nwɔ -yɔ boba -wa yi? -Nanagbu -we ylia nyume -wa yi? We -yɔ -amlaa 'bhabhie -wa yi? ³⁶ 'Sa we mia celida -Lagɔɔsebhɛ 'wue:

«-Na 'gbu -a plilia tilitiee ηwee 'yli weee nya. Bhabhienya -we wa 'kaa 'bha ni, sa wa nua we, 'sa wa nua -ain.»

³⁷ Nu, -we weee ylia -ain, 'in -a lua we sa kpeɛn kpeɛn, -k -kalta -amlaa zɛ, k 'hni nya. ³⁸ 'In in mi we -gu nu, gbu yabhlogbɔɔ 'ni mneni we 'ka -ain -Lagɔɔ zekalte -yɔsa. We 'de yi tilitie -zɛoo, we yi 'yliyogagie -zɛoo, we yi 'anzunya -zɛoo, we yi zuzunya -zɛoo, we -yɔ -lu -we mia -slɛɛn -bha -zɛoo, 'in -lu -we mia yida -zɛoo, we 'ni we mneni. We yi -lu weee -we kaa 'tite -we mia yali -zɛoo, -we mia dudu -zɛoo, we -yɔ -li weee mia lalali nya -zɛoo, we 'yabhlogbɔɔ 'ni mneni we 'ka -ain -Lagɔɔ zekalte -we k -slolua -amlaa -Kanyɔ -Zezu Klisi 'wu, -yɔsa.

-Lagɔɔ -saa -bha *Izlaɛlnyuma

9 Nu, gbuzɔɔ na gbaa, -we ka gbu -wa, in mi Klisi 'wu, 'in 'tubhu yo. Na dli, -we Zuzu 'Pupa slolua 'yoo da, mu gbaa 'mi -yla nu, gbuzɔɔ na gbaa. ² -Mɔ na nukple, pleɛ sulo 'nyuu -yɔ stasie -we 'nia bhloluda -ka mi -mɔ. ³ -We mia na bhelia Zuifu -nu nya, -wa in -yɔ wa 'sɔ mia nyuma -bhlo nya yɛɛ 'wu, in 'yibha yaa -Lagɔɔ -sa 'mi kwɛɛ, 'in in 'ka Klisi -yɔbhu wa zuzɔɔ 'gbu. ⁴ *Izlaɛlnyuma wa -mia. -Lagɔɔ ka wa k 'yua -zeli, k ka wa k 'hni 'kadu 'kluslolu, k -yɔ wa 'sɔ ka 'wususlolu, k ka wa -yla k tite pali, k yia wa k bubue -slolu, 'in -li 'kadu k 'kaa wa 'nye, k yia we wa -yla gba. ⁵ ɔ ka wa dukpasɔ 'kadu 'nye, 'in wa yia Klisi gwali nyume 'bhisa wa zuayli, Klisi -k mia -Lagɔɔ nya nyuma weee 'wlu, -a 'ylimani k 'yli weee nya. *-Ameni.

-Lagɔɔ 'yuua 'zayli

⁶ We 'ni nu, -we -Lagɔɔ gbaa k 'ka wa 'nye, we 'na 'ka nyini, nu, -wa wa gwala Izlaɛlnyuma nya, wa 'de weee 'ni 'sa Izlaɛlnyuma 'zayli. ⁷ 'In -wa wa gwala Ablaamu zuayli, wa 'de weee 'ni 'sa k 'yuua 'zayli. -Lagɔɔ nɛɛ Ablaamu -ylae: «'Yua in gbaa nu, 'yia -na yia

wa, *Izaku zuua gbegbein -na yia wa 'yia.» ⁸ Wee weli 'ji -wa nu, -wa mia -Lagɔɔ 'yuua 'zayli nya, we 'ni 'yua -wa wa gwali nyuma sɔlu -bhlogbɔɔ, ma: 'yua -wa -Lagɔɔ gbaa k 'yua wa yia -zɛa, ma -wa. ⁹ Nu, -we -Lagɔɔ gbaa k 'ka lenu, mu -wa nu: «-Zu -bhlo 'ka 'pli ni, yia na yia, wee bhla -bhlokpade nya, -zugba *Sala ka 'yu gwali.» †

¹⁰ Nu, we 'ni we bhialda, *Wlebeka mi 'ya -bha. ɔ 'yi 'yua 'sɔ nukpla -bhlo 'wu -amlaa dukpasa Izaku nya.

¹¹ 'In -Lagɔɔ -yi k nyuma -bhasa sa k dumagbu nya, we 'ni wa lenugbu gbu, nu, la k laa wa. *Wlebeka 'nia -slɔ k 'yua 'sɔ gwali ni, -zugba wa 'ni gbuzɔɔ -yɔ gbunyuu lenu, 'in -Lagɔɔ nɛɛ k -yla: «Kpasa yia k 'busuayu zɔ lubho nua.» ¹³ Nu, we mi celida -Lagɔɔsebhɛ 'wue:

«*Zakɔɔ zɛ in -kalta, in 'ni *Ezauu zekali.»

¹⁴ Sa mu 'ji mia? 'Lee, -Lagɔɔ 'ni tiklu -mi -wa yi? -In nya, we 'ni 'sa -mi. ¹⁵ 'Ya, k nɛɛ Moizi -yla:

«-ɔ in 'kaa nyazi 'yili, nyazi na ylia k.

'In -mɔ in 'kaa zuzɔɔ 'wluo nu, zuzɔɔ na nua k 'wluo.»

¹⁶ We -ka 'sa -mi ni, -Lagɔɔ zuzɔɔ -lenue mia, we'e 'bhu nyuma dumagbu -gbɛ, 'in we'e 'bhu wa laguguee -gbɛ, nyazidi -ka -Lagɔɔ -bhlogbɔɔ -gbɛ we bhua. ¹⁷ Nu, -mɔ -Lagɔɔsebhɛ 'wu, -Lagɔɔ nɛɛ -k pila Eziputu 'wlu la -ylae: «Nyuma 'Wlulapilnyɔ in nua da -mi 'wu ni, in 'ka na 'tite -slolu -mi 'wuu gbu -wa, 'in -in 'ka we lenu, wa 'ka 'mi yibheli dudu weee -gu.»

¹⁸ -Bha wa yia we -yɔyɔ nu, -k -Lagɔɔ 'yibhaa k 'ka nyazi 'yili, 'mɔ k yilia nyazi, 'in -k ka dli k 'yibhaa k 'ka 'wukla, k dli k klaa 'wu.

-Lagɔɔ -saa k nyuma -bha k dumagbu nya

¹⁹ Gbaa wa yia 'mi -ylae: «We -ka 'sa -mi ni, sa -Lagɔɔ 'ka gba nu, nyume ka gbunyuu lenua? Nyɔɔ 'ka -Lagɔɔ dumagbu 'kluyligbea?» ²⁰ 'In -mi, nyume, nyɔɔ -in -mi, 'in -na kpeli -Lagɔɔ? 'Lee, nyida mneni we 'ka we manyɔ -yla gbaɛ: «Lɛɛ -lu ka 'gbu -in yi sa 'mi ma?»

²¹ Nyidamanyɔ mneni k 'ka k mame nya -we k 'yibhaa ma. We 'ni mu? Wee mame -pue -bhlokpade nya k mneni k 'ka nyida -zɔɔ ma, 'in k mneni k 'ka nyida -kpua ma.

²² Nu, -Lagɔɔ 'yibha ya k 'ka k 'ɛɛ -yɔ k 'tite -slolu, we 'deɛ 'gbu nyuma -wa -gu k 'ɛɛ mi yaa, 'in k 'kaa lasa, k ka wa 'gba 'wubhu dlitie nya. ²³ Nu, -Lagɔɔ 'yibha sa k 'hni mnia, k 'ka we -slolu, we 'deɛ 'gbu, -wa k 'yilia nyazi, 'ma k mnazia la k 'hnumlee -nu nya. ²⁴ Waa nyuma k laa, -amla -wa. We 'ni nu, Zuifu -bhlogbɔɔ nyidi k -sa -ain, 'in k yi -ain la, nu, -wa 'nia Zuifu wa glaa -wa 'ya. ²⁵ 'Sa we mia celida Ozeee 'sebhɛ 'wu nu, -Lagɔɔ nɛɛ:

«Nyuma -wa 'nia na nyuma glaa -mi, laa na yia wa na nyuma.

'In -wa 'nia na dlwunyninya, 'ma na yia laa na dlwunyninya.»

²⁶ ɔ nɛɛ 'yae:

«Da -mumu wa gbaa zlume wa -ylae:

† Nu, Izaku gwali gbu we gbaa de.

«A 'ni na nyuma -nu,
 'ma wa yia -sleen laa 'yliyoga -Lagok 'yua.»
 27 *Ezaii 'kpa 'wu, -moko nee Izlaelnyumaa dae:
 «Izlaelnyuma yi 'wuzumani gumunyuu nywey -buse
 'bhisao, wa falu yabhlogok yia 'gbu 'wubhua. 28 Nu,
 -we Jejitape gbaa k 'ka dudu -gu lenu, slui k yia we
 lenua, 'in we 'ka we bhloluda nyini.» 29 'In Ezaii ka 'ya
 we gba tuda:
 «Tite -ka -Lagok ka -aun 'yua -yoti.
 O 'ni yaa we lenu ni,
 sa *Sodomu -nyuma -y *Gomoku -nyuma mia,
 'sa -a yia -mia.»
 30 Sa -muu 'ji mia? Nyuma -wa 'nia Zuifu, -wa 'nia tuk-
 lumumee datalda -mi, -Lagok nee wa mi nyuma tiklu
 nya, wa ka -Lagok dli -gu zuu 'gbu. We bhla, wa 'ni tuk-
 lumumee datalda -mi. 31 We 'ni 'sa -mi Izlaelnyumaa
 -nu nya, titee gbegbein wa tala tiklumumee da, 'in -we
 titee 'yibhaa wa 'ni we yli. 32 -We ka 'gbu wa 'nia we
 kweyomneni ni, wa lenugbuu gbegbein wa tala we da,
 wa 'ni -Lagok dli -gu zuu. We nya wa gozoa «tukpa -we
 bhla nyuma la.» 33 Wee tukpa mia, we mi celida
 -Lagokse bhe 'wu we dae:
 «Nu, *Sicongbe 'wu, na dia tukpa 'kadu yabhlo
 -we nyuma gozoa la,
 -we bhla nyuma la.
 O -ka k dli -gu zuu ni,
 -moko 'na ka dli lu.»

Zuifu -y -wa 'nia Zuifu, wa -Kanyo -bhlo

10 Bheliaun, in 'yibha na dli weee nya nu, -Lagok -sa
 Zuifu gbu 'wu, 'in in mi we 'gbu -Lagok bhuhoe-
 da. 2 Nu, in mneni in 'ka gba, wa -gu mi ladoluda wa
 'ka -Lagok lubho nu, 'in sa wa 'kaa we nu, wa 'ni we -yi.
 3 Sa -Lagok nua, 'in nyuma mia tiklu k 'de 'yu, wa 'ni we
 'wulanu, 'in wa 'yibhaa wa 'ka wa 'de nu saa we nu.
 Wa -ka 'sa nuda -mi, -zugba sa -Lagok zeta nyuma nyu-
 ma tiklu, wa 'ni we zolapli. 4 Nu, Klisi -wa Moizu titee
 'wubhaluda. -Sleen mia, -wa weee zua -Zezu Klisi dli
 -gu, 'ma -Lagok zeta nyuma tiklu. †
 5 Moizu -ka tiklumumee -we bhua titee gbegbein gbu
 gbada -mi ni, k nee: «-Wa zua titee gbagbaweli 'nuywe,
 ma yia 'yliyogagie we gbegbein.» 6 Nu, -we wa gbaa
 tiklumumee -Lagok 'yuu daa dliuzue 'wu, mu ni: «-In 'na
 gbal -moko -na dli k -ni, nyoko 'ka yali -gbla?» (-In -ka 'sa
 gba, Klisi -in 'sibhli la.) 7 -In 'na gbal 'ya -ni, nyoko 'ka
 -moko glu pla? -In -ka 'sa gba, Klisi -in -solua 'wu tilitnya
 glaa. 8 'In sanee Moizu gbaa we daa -Lagokse bhe 'wu:
 «Weli mi -na 'de kwesi, -na nyee, -na dli k.» Wee weli
 mia, dliuzuee gbu -we -a gbaa aun -yla, mu -wa. 9 -In
 -ka nyuma weee 'yibadi we nyee weli nu, -Zezu -wa
 Nyumaa -Kanyo, 'in -in -ka we dli -gu zuu nu, -Lagok ka k
 tilitnya glaa 'wusoku, -Lagok yia -mi gbu 'wusaa. 10 Nu,
 -in -ka -Zezu -na dli weee -gu zuu, 'in -Lagok yia -mi
 nyume tiklu nya. -In -ka we nyee weli nu, -na dli mi k
 -gu, gbu k yia -mi 'wusaa. 11 -Lagokse bhe nee: «Nyoko
 nyoko -ka k dli -gu zuu, k 'na 'ka dli lu.» 12 We -ka 'sa -mi,
 Zuifu -y -wa 'nia Zuifu, wa 'ni -yobhubhluda -mi. Wa

'de weee -Kanyo -bhlo. -Wa weee laa k 'hni, k zuzok k
 nyaa wa sa duun. 13 -Lagokse bhe nee: «-Wa weee laa
 Nyumaa -Kanyo 'hni, gbu 'wu k saa wa.»
 14 'In nyuma 'ni mneni wa 'ka k 'hni la, -zugba wa dli
 'ni k -gu -mi. We 'ni muu? Wa 'ni mneni wa 'ka k dli -gu
 zuu, -zugba wa 'ni -slo k -gugbu 'nu. 'Ya, wa 'ni mneni
 wa 'ka k -gugbu 'nu, -zugba nyume yabhlogok 'ni -slo
 wa -yla -Lagokse bhe gba, we 'ni muu? 15 'In nyuma 'ni
 mneni wa 'ka -Lagokse bhe gba, -zugba wa 'ni -slo wa tie
 wa 'ka we gba. We 'ni muu? We mi celida -Lagokse bhe
 'wue: «-Wa gbaa gbuu nu zuzoku, wa -ka yi, -a li 'mu-
 na.» 16 'In nyuma weee 'ni 'sa weee -Lagokse bhe -zoku
 -yohwuu. Ezaii ka we gba: «Jejitape, weli -we -in tie -aun
 'nu, nyoko zuu we dli -gua?» 17 -Lagokse bhe -we wa
 'nu ni, we -gu dliuzue 'bhua. 'In weee gbuzoku mia,
 Klisi weli -wa.
 18 'Lee, Zuifu 'ni weee weli 'nuu? Lee 'gbua, wa ka we
 'nu. -Lagokse bhe nee:
 «Wa ka wa weli 'nu dudu weee -gu,
 'in wa gbagbaweli yia dudu bhloluda nyini.»
 19 'In we -ka 'sa -mi ni, Izlaelnyuma 'ni we 'wulanu?
 Lee 'gbua. Tiatla -Lagok nee Moizu nyee nyee:
 «Zenyidli na yia aun 'nyaa,
 -wa 'ni bhaa na nyuma, wa gbegbein.
 'Ce na yia aun 'pala waa nyuma -wa 'nia gbu -yi,
 wa gbegbein.»
 20 'In Ezaii 'temania dli, k nee -Lagok 'hni nyee:
 «Nyuma -wa 'nia na datalda -mi,
 ma 'yia 'mi.
 'In -wa 'nia 'mi -yolaybhada -mi,
 'in in yia na 'de wa 'klusolu.»
 21 Nu, -Lagok nee Izlaelnyumaa dae:
 «We 'ka 'ylo 'wusoku bhla 'wubhu we 'ka we bhilida
 nyini,
 nyuma wa'a zua 'mi 'nuywe,
 'in wa kpela 'mi,
 na soko mi wa -yla sluda.»

-Lagok 'yula Izlaelnyuma nyazi

11 We -ka 'sa -mi, na 'de na yibhaa la 'lee, -Lagok ka
 k nyuma soko zolasali 'kuteyii? -Innya, we 'ni 'sa -mi!
 *Izlaelnyume na 'de -mia. Nu, Ablaamu 'yuoyu in
 -mia, 'in in mia Bezamee -gligbo 'yili -nyume nya.
 2 -Lagok 'ni k nyuma k -saa -bha we gwelida soko zolasali
 'kuteyii. -Lagokse bhe 'wu, da *Elii mia Izlaelnyumaa gbu
 lapalda -Lagok -yla, weli -we k gbaa, amaa 'de -yi we.
 3 O nee: «Jejitape, wa ka -na gbuu -falpanya 'bha, wa ka
 -na buboluda lasa. Na 'debhlogok -tua -bha, wa 'yibha
 wa 'ka 'ya 'mi 'bha.» 4 'In sa -Lagok 'pali we 'bigua? O
 nee: «Nyuma 'wlu glu -bhlo 'wlu kugbua le gbu in zua la
 na -nu nya. -Maa 'ni yoyolago -Baali 'yu 'kukolu 'sibhli.»
 5 Mu -bhlokpade mi 'yaa -zeen yli nya. Nyuma -sele -tua
 'wu, 'nanidli nya -Lagok -saa -bha wa. 6 Nu, -Lagok -ka
 -bha wa -sa 'nanidli nya, we 'ni wa lenugbuu gbu. We
 'ni -muu, -Lagok 'nanidli mia, we bhe.
 7 -We mia de ni, sa -muu 'ji mia? -We ka da Izlaelnyu-
 ma tala, wa 'ni we 'yil. 'In -wa -Lagok -saa -bha, ma
 -bhlogok 'yia we. Nyuma -putu mia, -maa 'ni mneni

† A zeli -Galasi -nyuma 3.25-27

-maa 'ka we 'wulanu. ⁸ Nu, we mi celuda -Lagosebhe 'wue: «-Lago ka wa dli 'ytaa 'wupali. O ka nikpise wa 'yliya 'wukpali wa yi layi, 'in o yia wa yukwli 'wusulu wa yi 'nu, 'sa -bhlokpade we mia we 'ka -zeen yli.» ⁹ Nyi-maa 'wlulapilnyo -Davidi nee 'yae:

«Wa 'fetu -saste -ze lubhu yabhlo we 'ka wa 'de kpa. 'In we 'ka 'bhuka yabhlo -ze, wa 'ka -mo bhili, 'in we 'ka -kaslu -ze wa -yla.

¹⁰ Wa -ze 'lalnaya, wa 'na 'yili -lu yabhlogbo -yo -ni. Kwanu wa kaun 'wu 'komsu.»

¹¹ -We mia dee 'gbu, in yia layibhae: 'lee, Zuifu mia ni, bhli wa bhlia de weee yi? -lnnya, we 'ni 'sa -mi, nu, wa gbunyuu 'gbu, 'lakpanya yia gbu 'wubhu. 'In we 'ka Izlaelnyuma zenyi pali. ¹² Zuifuu gbunyuu nua we le, 'in zuzonu 'kadu yia dudu -gu lenu. 'In wa bhlibhlie yia nyuma -wa 'na Zuifu zuzonu 'kadu 'nye. Nu, da Zuifu weee -ka 'wuso, zuzonu 'kadu yi 'yaa -guwulayli-manta.

-Wa 'na Zuifu, sa -Lago -saa wa gbu 'wu

¹³ Amia 'na Zuifu, amia na salta da 'di -sleen. -Wa 'na Zuifu, wa -gbe -Lago tiea 'mi. 'In wee lubho -muni mi na 'muna nya. ¹⁴ In 'yibha wee na lubho 'nye na bhelia Zuifu zenyidli, 'in wa tloa 'ka gbu 'wubhu.

¹⁵ Nu, da -Lago pala wa saku la, 'in o -yo dudu -nyuma yia 'wusulolu. O -ka Zuifu kpa 'nanuu ni, 'lee, lee -lu we 'ka lenua? -Wa tla ma yia 'yiyogagie 'yia.

-Fliisu -yo fafasu

¹⁶ Nu, 'floo kibhee tianu -ka -Lago -nu nya -mi, we -kpbahie mi 'ya o -nu nya. 'In suu somi -ka -Lago -nu nya -mi, we 'klyanya mi 'ya o -nu nya. ¹⁷ Izlaelnyuma 'wlu fafasu -we ka 'klyaa tloa wa -di. -Mi, -in 'wlu sa -fliisu yabhloo 'klyaa -we wa -di, 'in wa yi we fafasuu 'klyaa 'bigo lagbuani. -Sleen mia, -mi, -fliisuu 'klyaa, fafasuu somii 'nyu -na -yo we 'klyanya dilia. ¹⁸ -In 'na 'ylimanu -na 'de fafasuu 'klyanya -yo -ni. -In mi -fliisuu 'klyaa nya, 'in we 'ni -mi nye somi 'nyu, nu, somi nyea -mi 'nyu. We 'de 'gbu, -in 'ni mnene -in 'ka -na 'de 'ylimanu.

¹⁹ 'In -mi, gbaa -na yia 'mi -yiae: «Nu, wa ka wee fafasuu 'klyaa tloa -di, wa 'ka 'mi we 'bi 'wulagbuani.»

²⁰ Gbuzonu -wa, wa 'ni dli zuu 'gbu wa yia wa -di. 'In -mi, -na dluzuzuee 'gbu wa yia -mi we 'bi 'wu lagbuani. -In 'na 'ylimanu -na 'de -ni, -in o -Lago. ²¹ Nu, -Lago -ka fafasuu 'klyaa 'wudu ni, o mnene o 'ka 'sa -mi nu. ²² -In -tal, -Lago dli nani 'yli, 'in o -sunwe. -Wa bhlia, o -sunwe wa -nu nya, nu, o dli nani 'yli -na gbegebein. -Tu o dli 'yilinano. We 'ni 'sa -mi, sa o -dia de fafasuu 'klyaa, 'sa o di 'yaa -mi. ²³ Nu, 'yil yabhlo nya, Zuifu -ka dluzuzuee gbu -yoywunu ni, -Lago ka 'tute o 'ka wa wa 'bigo lagbuani lu. ²⁴ Nu, -mi, -in mi zlume -fliisuu 'klyaa nya, wa ka -mi -di, 'in wa yia -mi fafasu -yolagbuani, we 'ni 'sa -in 'wlu. We -ka 'sa -mi, Zuifu -wa mia, wee

fafasuu 'klyaa nya, -Lago mnene o 'ka -maa wee suu da o -dia wa lagbuani lu.

Izlaelnyuma weee yia gbu 'wubhua

²⁵ Na bheliau, -Lago zizelu yabhlo mia, in 'yibha a yibheli we, a yi amiaa 'de 'wubhu gbuyilonya 'bhisa. Izlaelnyumaa falu yabhlo ka dli 'wukla bhla -selee -nu nya -Lago -yia. 'Sa we yia -mia, we 'ka 'lakpanya -wa 'kaa gbu 'wubhuu nye -gball bhla yli. ²⁶ We bhla mia, Izlaelnyuma weee yia gbu 'wubhua. 'Sa we mia celuda -Lagosebhe 'wu nu:

«Gbuwusanyo yia *Sion 'bhua.

Mo yia *Zakobuu -glgbo 'yli -nyumaa 'yinyunogbu wa -gusaa.

²⁷ A yia! In -ka -bha wa gbunyuu -sa, 'in na nua wee '*wusulolue ni le wa nya.»

²⁸ Wa 'ni -Lagobu -yoywunu, we 'de 'gbu wa yia -Lago tunyuma -ze. 'In -mu yia ain 'wusa. Nu, wa dukpasu 'gbu -Lago -kali wa ze, 'in o yia -bha wa -sa wa 'ka o nyuma -ze. ²⁹ 'In -we -Lago 'nyea nyuma, o 'bhu we 'wu lu: -wa o laa, o 'tide wa 'yi. ³⁰ Tlada, a 'ni -Lago 'nonye zu. Nu, -sleen mia, -Lago ka ain nyazi 'yil Zuifu 'ni o 'nonye zuu 'bigo. ³¹ 'Sa -bhlokpade, wanuu -Lago wa 'na 'nonye zu, we -ka amianuu o nyazidli 'yile -ze nu, o 'ka wa nyazi 'yil 'yaa gbu -wa. ³² Nu, sa nyuma 'na 'kaa -Lago 'nonye zu, o ka we wa kwee ti, 'in o 'ka wa 'de weee o nyazidli -slolu.

-A 'ylimanu -Lago 'nyu

³³ -Lago 'nanidli 'yli -guwula. O gbuyilo -yo o 'wlukuu -to 'wu. Nyume 'ni mnene o 'ka -we mia o dli 'wu 'wulanu. Sa o nua gbu le, nyume 'ni mnene o 'ka we 'wulanu. ³⁴ -Lagowe nee:

«Nyoo -yi Jejitapee 'wlukuu lapupali gbu? Nyoo 'ka o 'dizua?

³⁵ Nyoo 'nye -Lago -lu tlada, 'in o yi we 'bigupala?»

³⁶ Cui, -lu weee mia, o -gbe we bhua. Mo -laa -lu weee la, 'in we mia o -nu nya. -Lago 'nyu 'ylimanu 'yil weee nya. -Amen.

12 Na bheliau, -Lago mi yeda 'nani nya -amiaa -nu nya. We 'de 'gbu, -we in 'yibha a nu le, mu -wa nu, a wla amiaa ku 'yiyoga -slaka nya. Mu -wa -mawlu -slaka -we nana -Lago dudu. -We mia da, mu -wa amiaa -Lagobubue tiklu. ² A 'na mnuni dudugu gbu 'bi -ni, nu, a 'tide -Lago 'yi, o 'ka amiaa 'wlukuu lapupali 'bhiti. O -ka we 'bhiti ni, 'in a yibhelia -we o 'yibhaa 'ji: mu nana 'yli, mu nana o dudu, mu'u baa -lu yabhlogbo -wu.

³ -Lago ka 'mi o zuzonu 'nye sa bhe. We 'de 'gbu in nee ain -yia -bhlo -bhloe: a 'na 'bhulu amiaa 'de 'wu 'kaduu -ni, nu, -momo -ka -mi, dluzuzue -we o 'yia -Lago kwee, o 'bhu 'sa o 'de 'wu. ⁴ Nyume mia, o ka 'lali duun, 'in wee 'lali wee'e nu lubho -bhlo. ⁵ 'Sa we mia -amiaa -nu nya. -A -zu 'wu, 'in -a mia nyume -bhlogbo nya, -we ka gbu -wa, -a -yo Klisi 'o -bhlo. -A 'de weee mi 'wusuloluda, 'in, -o -ka -mi, o ka o 'bi, kuu 'lali 'bhisa. ⁶ -Lago

ka -ain lubho 'nye 'nanɪdlɪ nya. -Lubho -we ɔ 'nyea -ain we 'yli -bhlo -bhlo. 'ln ɔ ɔ -ka -Lagɔgbu gbagba -lubho 'nye, ɔ nu we le -Lagɔ dltɔguzuzue nya. ⁷ -ɔ -ka nyuma 'wusa dlt -ka ni, ɔ -sa wa 'wu. -ɔ -ka nyumaa -slolu -lubho -ka ni, ɔ -slolu wa. ⁸ -ɔ -ka nyumaa 'kuayli -pa-plee 'tɪtɛ -ka, ɔ 'pa wa 'kuayli. -ɔ -ka nyumaa -lu -nye dlt -ka, ɔ 'na zelɪ we -ni, ɔ nu we le. -ɔ -ka nyumaa 'yugalnyɔ nya -mi, ɔ nu we le -guladolue nya. -ɔ -ka bob-abhanya 'wusa dlt -ka ni, ɔ nu we le 'muna nya.

⁹ Zekalte mɪa, we -mi sa tɪklɪ, we'e nunu -dawli le -ni. A nye gbunyuu 'wu, a ne 'nanɪ -nunue -yɔla. ¹⁰ A 'yɪb-hali -yɪbhali, dlt weee nya nee -Lagɔbhelia. A 'yɪ 'klɪ a 'dekɔua 'ka -bhazuzɪ. ¹¹ A nu -amɪaa -Kanyɔ lubho -guladolue -yɔ dlt weee nya, nu, a 'na 'yamant -ni. ¹² A li 'muna, -we ka gbu -wa, a mi -Kanyɔ wuda. A -ka stasɛ 'wu -mi, a nu dltie, a bhuhoe -Lagɔ 'zlabhue ɔ. ¹³ Amɪa -Lagɔnyuma sɪsali 'wu, 'ln -wa -ka amɪaa -gbɛ yi ni, a kpa wa sa 'nanuu.

¹⁴ -Wa -ka ain 'klyɪtɛ 'wupalɪda -mi, a bhuhoe -Lagɔ ɔ 'ka wa 'nyulanɔwa. A nɔwa wa 'nyu la, a 'na bhɪlɪ wa gwɛzɛ -ni. ¹⁵ -Wa mɪa 'muna lida, a -yɔ wa 'sɔ li 'muna. -Wa mɪa wida, a -yɔ wa 'sɔ wi. ¹⁶ A -ka wɛlɪ -bhlo a 'dekɔua nyɪdɪ. A 'na 'bhulu amɪaa 'dɛ 'wu 'kaduu -ni, a nɔwu lubho -yɪlaasɪ nunue -yɔ. A 'na 'bhulu amɪaa 'dɛ 'wu gbuyilonɔya 'bhisa -ni.

¹⁷ Nyumɛ ɔ -ka ain gbunyuu -yɪla lɛnu, a 'na nunu we 'lɛɛji le -ni. Nu, a 'yɪ 'klɪ a 'ka gbuzɔnu gbu lɛnu nyuma weee 'yɪliɔ 'wu. ¹⁸ We -ka yaa amɪaa -gbɛ we bhu ni, sa a mnenia a -yɔ nyuma weee 'ka 'wutu -dlɔ, a nu 'sa. ¹⁹ Na 'talea, a 'na -sali amɪaa 'dɛ kpa -ni, nu, a 'tide -Lagɔ ɔ 'ce 'yi, we 'ka amɪaa kɔpasa. -We ka gbu -wa, we mi ɔɛlɪda -Lagɔsɛbhɛ 'wue, Jejitaɔpɛ nee: «Kpasasɛ mɪa, na -nu -wa. -We ka 'klɪ nyumɛ kaa, -amɪ wɪaa we.» ²⁰ 'ln -Lagɔ nee 'yae:

«Nɔw -ka -na tunyumɛ 'bhada -mi,
-ln 'nye ɔ lilɪlu,
'nyumatɪ -ka ɔ 'bhada -mi,
-ln 'nye ɔ 'nyu ɔ 'ka 'ma.
-ln -ka 'sa nu ni,
we 'wlu -kapu -ln slu ɔ 'wluo.»

²¹ Gbunyuu 'na pɪli -mi 'wlu la -ni, nu, -ln pɪli gbunyuu 'wlu la zuzɔnu nya.

A zu nyumaa 'yugalnya 'nɔnɔwe

13 -Wa pɪli 'gbe 'wlu la, nyuma weee pɪli wa ɔɔla, -we ka gbu -wa, 'gbee 'wlulapɪlɪnyɔ ɔ -Lagɔ 'nɪa lapali, ɔ 'ni -mi, 'ln -wa ɔ pɪli la, 'ln ɔ yia we 'yoo wa 'nye. ² Nu, ɔ -ka wa we 'yoo 'nye ni, nyumɛ ɔ -ka wa -yɔwɔsɔɔ, -zugba -Lagɔ -yɔ ɔ -sɔɔɔ 'wu. 'ln -mama -ka 'sasukpa gbu lɛnu, -kasɪ 'wu wa paa -maa. ³ -ɔ -ka 'nanɪnɔnyɔ nya -mi, ɔ 'na 'ka 'gbee 'wlulapɪlɪnya kwɛɛ nyanɔ nu. Nu, we -ka gbunyuu nyumɛ nu le, 'ln ɔ nua wa kwɛɛ nyanɔ. We 'dɛɛ 'gbu, -we -ln 'kaa lɛnu, mu -wa 'nanɪ -nunue, 'ln wa 'ka -mi 'nɔnɔkwali. ⁴ 'Gbee 'wlu-lapɪlɪnya mɪa ni, -Lagɔlubho, -we nanɪa 'yɪ -na -nu nya, 'mu wa mɪa nuda. 'ln -ln -ka gbunyuu lɛnu, -ln ɔ wa, -we ka gbu -wa, wa ka 'tɪtɛ, wa 'ka -mi -kasɪ 'wupa. -Lagɔ lubhonɔya wa -mɪa, 'ln wa slolua -Lagɔ ɔ 'ce

-wa nua gbunyuu le -yɪla. ⁵ We 'dɛɛ 'gbu, -ln pɪli wa ɔɔla, we 'ni -Lagɔ ɔ 'ce -bhlogbɔɔ gbu, nu, -mɔ -na 'dɛɛ 'wlukuun, 'yoo -zɔnu -wa 'yaa 'gbu.

⁶ We 'dɛɛ 'gbu a 'pɛni 'ya *nisun -gwɛzi. -Wa saa we, -Lagɔ 'nyeɛ we lubho wa, 'ln we 'ka -mi tɪklɪ. ⁷ -We a kaa kwɛɛ nyuma -putuu -nu nya, a 'nye we wa yoo. We -ka nisun -gwɛzi, a 'pɛni we. We -ka -sasa -lu ni, a 'pɛni we. -Wa a 'kaa 'nɔnɔwe zu, a zu wa 'nɔnɔwe. Nyumɛ ɔ mɪa -bhazunɔyɔ nya, a -zu -bha ɔ.

A kɪkɪlɪ zɛ

⁸ Nu, nyumɛ yabhlogbɔɔ kɔpagbu 'na -mi -ni ain 'wlu -ni. Kɔpagbu -we 'kaa ain 'wlu -mi, we -zɛ zekalɪdlɪ -bhlogbɔɔ: mu 'kaa ain nyɪdɪ -mi. Nu, ɔ -kɪkɪlɪ ɔ -libheyii zɛ, -Lagɔ tite ɔ zua dɛ 'nɔnɔwe sa 'ce. ⁹ Amɪaa 'dɛ -yi *titenya: -ln -yɔ 'nɔnɔ -putu 'na -dɪlɪ -budu 'wu -ni. † -ln 'na 'bhali nyumɛ -ni, -ln 'na yɪli 'wie -ni, -lu -we 'nɪa -na -nu, -na dɪlɪ 'na nynini we 'wu -ni. Wee titenya mɪa dɛ ni, we -yɔ we pɪli weee 'sɔ mi wɛlɪ ni 'wu, mu -wae: -ln -kɪkɪlɪ -na -libheyii zɛ -na 'dɛ 'bhisa. ¹⁰ -ln -ka -na -libheyii zekalɪ, -ln 'ni mneni -ln 'ka gbunyuu ɔ -yɪla lɛnu. We -ka 'sa -mi, mu -wa -Lagɔ titee 'nɔnɔwezuzue sa 'ce.

A 'bhu nɪkpise 'wu -gbunya 'bɪ

¹¹ Amɪaa 'dɛ -yi bhla -we -a mɪa dɛ 'wu. A ganɔ, a 'na nɔwɔnu 'yɪla -ni. Nu, da -a dɪa dɪzuzuee gwe, -amɪaa gbuwɔbhuyɪlɪ tɪlɪ -ain -yɔɔ, nu, we ka -slɛɛn ɔɔpa. ¹² Sabɔ ka -mɔ 'yu bɛ, zɪ ka ɔɔpa. We 'dɛɛ 'gbu, -a 'bhu nɪkpise 'wu -gbunya 'bɪ, -a 'tide we 'yi. -A mnazɪ -amɪaa 'dɛ la, -a 'ka zɪ tu gu. ¹³ -A zu -amɪaa 'dɛɛ 'yɪliɔ sa 'nanuu, zɪ 'wu -nɔnɔ 'bhisa. Nu 'na 'bhali -ain -ni. -A -yɔ nyuma weee 'na -dɪlɪ -budu 'wu -ni. -A bhu mɪnɪ -nunue 'bɪ. -We weee nanɪa -ain dudu, -a 'na nunu 'sa we le -ni. -A 'bhu -zɛ -yɔ zenyi 'bɪ. ¹⁴ A ɔ -amɪaa -Kanyɔ -Zezu Klisɪ nɔnɔbhu. Amɪaa 'wlukuun 'na -tɪlɪ amɪaa dɪwɔnyɪliɪ lɛnu 'bɪ -ni.

A 'na 'bhulu amɪaa bheliaa -yɔgbu 'wu -ni

14 Nu, ɔ ka dɪlɪ 'ni 'wute -Lagɔ -gu, a nɔwɔnu ɔ gbu -yɔ. Sa ɔ yɪa gbu -yɔ, a -yɔ ɔ 'na -sali -zɛ we -gu -ni. ² Sa 'bhisa, ɔ ka dɪlɪ 'tea 'wu, ɔ mneni ɔ 'ka -lu weee li, 'ln ɔ ka dɪlɪ 'nɪa 'wute, ɔ 'ni mneni ɔ 'ka nɔmɛ li. ³ -ɔ lia -lu weee, ɔ 'na nyɛntɪ -kɔ lia nɔmɛ 'wu -ni. -ɔ lia nɔmɛ, ɔ 'na 'bhulu ɔ lia -lu weee -yɔgbu 'wu 'nyumɛɛ -ni, nu, -Lagɔ ka ɔ gbu -yɔnɔwɔnu. ⁴ Nyɔ -ln -mi, 'ln -na bhu nyumɛ -putuu lubhonɔnyɔ -yɔgbu 'wua? ɔ 'ka bhlioo, ɔ 'ka 'yɪligbeda -tuoo, ɔ -kanyɔ gbu -wa. Nu, 'yɪligbeda ɔ yɪa -tua, -we ka gbu -wa, -Kanyɔ kaa ɔ la.

⁵ Nu, nyuma -tɔɔa pupalɪa 'wlukuun la nu, 'yɪ tɔɔa mi 'nanuu we -zi we tɔɔa. 'ln nyumaa -zakpa -bhlo -ka 'wlukuun lapupali, -maa nee, 'yɪ weee -bhlo. -ɔ -ka -mi, -we -gu ɔ pupalɪa 'wlukuun la, ɔ -mi we -gu nu, gbuzɔnu -wa. ⁶ -ɔ sɪsali wee 'yɪlɪnya -yɔ, -Kanyɔ -yɪla ɔ nua we le. -ɔ lia -lu weee, -Kanyɔ -yɪla ɔ nua we le, 'ln ɔ paa -Lagɔ fuo. -ɔ lia nɔmɛ ni, -Kanyɔ -yɪla ɔ nua we le,

† Glekɪwɛlɪ 'wu, we ji -wa ni, -wa kukwala, wa -yɔ nyuma -putu 'na -dɪlɪ -budu 'wu -ni.

'in k pa 'yaa -Lago fuo. ⁷We 'dεε 'gbu, -amla -gaa da 'yliy, -Kanyok 'hni nya -wa: we 'ni -amlaa 'dε tεun gbu. Nyume yabhlogboko tli k 'dεε 'hni nya. ⁸-A -ka 'yliyga, -Kanyok 'gbu -a gaa 'yliy, 'in -a -ka tli ni, -Kanyok 'gbu -a tlia. -A yi tloo, -a yi 'yliygaoo, -Kanyok -nu -a -mla. ⁹Nu, Klisi ka tli, 'in k yia gano lu, k 'ka tilitnya -yo 'yliy-ganyaa -Kanyok -zε. ¹⁰-Mi, lεε -lu ka 'gbu -na bhu -na bheli -yogbu 'wua? 'in -mi 'ya, lεε -lu ka 'gbu -na nye -na bheli 'wua? Nu, -a 'dε weee yia -Lago 'yu 'yliyga k 'ka -amlaa -yogbu 'wubhu. ¹¹We mi celida -Lagosebhe 'wue:

«-Ami, Jejitape,
'yliyga -Lago,
in nεε ain -yla nu,
nyuma weee yia 'mi 'yu 'kukolu 'sibhli,
'in wa bhli na 'hni.»

¹²-Bha -a yia -amlaa lenugbu gbaa -Lago 'yu.

-In 'na bhli -na bheli la -ni

¹³-We mia dεε 'gbu, -a 'bhu -amlaa -limaa -yogbu 'wubhubhue 'bu. -We a 'kaa lenu, mu -wa nu, -we 'kaa -amlaa bhelia labhli, -we 'kaa wa gbonyuu 'yloogbu kwa, a 'na nunu we wa -yla lε -ni. ¹⁴In -yo -Kanyok -Zezu 'sok mi -bhloo 'gbu, in -yi we 'ji, 'in in mi we -gu nu, -lu yabhlogboko 'ni puin -ka we 'dε 'wu. 'in nyume -ka 'wlukuun lapupali nu, -lu yabhlo ka puin, 'in we zεa puin -ka -lu k -yla. ¹⁵-We -na lia, -in -ka we 'gbu -na bheli gbuyokpali, -in 'ni -sleen zekaldu 'wu -ka. Klisi ka -na bheli 'gbu tli, we 'dεε 'gbu -in 'na sal k la lililu 'gbu -ni. ¹⁶-We nanta 'yli amlaa -nu nya, we 'na -zeli nyuma tɔbaa 'yliy 'wu amlaa 'hni sagbu -ni. ¹⁷Nu, we 'ni lilie -yo nu -mamlee 'gbu -Lago puli nyuma 'wlu la. Tiklumumie klaa, 'wututue -dlɔk klaa, we -yo 'muna -we Zuzu 'Pupa wlaa, we 'gbu -Lago puli nyuma 'wlu la. ¹⁸-K -ka 'sa Klisi lubho nu ni, k nani -Lago dudu, 'in nyuma kwala k 'hni.

¹⁹We 'dεε 'gbu, -we nyεa nyuma 'wututue -dlɔk -yo 'dekpuaa dli latemanie, -a -tali we da. ²⁰Lililu 'gbu, -in 'na -sali -Lagok lubho la -ni. Nu, nyume mneni k 'ka lililu weee li. We mi 'sa 'bhie, -in -ka lililu yabhlo li, 'in we -ka nyume yabhlo gbonyuu 'wokwa, we 'ni 'ylinani. ²¹-We nanta 'yli, mu -wa nu: -in 'na lili nume -ni, -in 'na 'mani nu -ni, we -ka nu, mu 'ka k labhli. Gbu weee -we 'kaa -na bheli labhli, -in 'na nunu we lε -ni. ²²-We mia dε -gu, -we -in zua dli -gu -na 'dεε -nu nya, we -tu -in -yo -Lagok 'sɔ nyidi. Nyume -k nua gbu lε, 'in k 'dila k 'dε gbu, 'wututue -dlɔk mi k -nu nya. ²³Nu, nyume -k -ka li dli lue nya, we 'bɔgu, -Lagok dila k gbu, -we ka gbu -wa, k 'ni li dli zue nya. 'in lenugbu weee -we 'bhua -Lagok dli guzue -gu, gbonyuu -wa.

Sa Klisi nua, -a nu 'sa

15 Nu, -amla 'tea da 'wu ni, -wa 'nla 'wute, -a -sa wa 'wu wa 'wuylue 'wu. -A 'na nunu -we nanta -ain dudu 'dekpu lε -ni. ²-K -ka -mi, k nu k -limaa dudunano gbu lε -moko nu zuzuko 'gbu. -A -ka 'sa nu, 'in we temanla wa dli la. ³Klisi 'debhie mia, k 'ni k 'dεε

dudunano gbu datali. Nu, we mi celida -Lagosebhe 'wue:

«Veli wa vela dε -mi ni,
-ami wa sa 'yaa 'hni.»

⁴-We weee mia celida -Lagosebhe 'wu bha, we 'ka -ain gbu -sloolu gbu -wa. We -ka 'sa -mi, mu nyεa -ain dltie, mu paa -ain 'kuayli, 'in -we -Lagok gbaa k 'ka -ain 'nye, 'in -a 'ka we wu.

⁵-Lagok, -k nyεa nyuma dltie -yo 'kuayli -papie, 'moko na bhuhoea k 'ka ain 'tite 'nye, a 'ka weli -bhlo -ka, 'in sa -Zezu Klisi nua, a 'ka 'sa nu. ⁶'in dli -bhlo -yo weli -bhlo nya, a 'ka -amlaa -Kanyok -Zezu Klisi Dide -Lagok 'hni bhli.

⁷Nu, sa Klisi hynua amlaa gbu -yo 'nanuu, a kpok-pali 'sa, we 'ka -Lagok 'hni 'ylimani. ⁸In nεε, -Lagok mia, k 'k'bhulu k weli -gu la. We 'dεε 'gbu Klisi ka Zuifoo -lubhononyo -zε, 'in -we -Lagok gbaa k 'ka wa dukpasu 'nye, we yia gbuzuko -zε. ⁹'in, -maa 'nla Zuifoo, -maa 'ka -Lagok bhuhoe -moko nyazidli hweε. 'Sa we mia celida -Lagosebhe 'wu:

«-We mia dεε 'gbu na yia -mi fuo paa 'lakpanya weee glaa.

'in -na 'hni na yia 'ylimani luu 'wu.»

¹⁰We nεε 'yae:

«'Lakpanya, nyuma -wa -Lagok -saa -bha,
a -yo wa 'sɔ li 'muna.»

¹¹We nεε 'yae:

«'Lakpanya, a 'dε weee -muni -Lagok 'hni.
Dudugu -nyuma weee, a -muni k 'hni.»

¹²-Lagokgbu -falpanyo Ezaii nεε 'yae:

«*-Zeseee zuayli -nyume yabhlo yia yia.
'Wu k yia -sɔ k 'ka 'lakpanya 'wlupali,
'in wa 'ka k dli 'wudu.»

¹³-Lagok, -k nyuma dia dli 'wu, yeli ain 'muna, 'in k 'nye ain 'wututue -dlɔk, a ka k dli -gu zuu 'gbu. We -ka 'sa -mi, amlaa k dli wudie 'ka -gowlaylimanida -tu Zuzu 'Pupaa 'tite nya.

Koko lubho, -wa 'nla Zuifoo -gbe

¹⁴Na bheliain, in mi we -gu nu, a mi yeda 'nani nya. Amlaa 'dε -yi gbu duun, 'in sa a 'kaa 'dizulu, a -yi we. ¹⁵'Bhie, 'sebhe nu datɔba, in 'kaa amlaa dli gwlu -sa, in 'ni na 'dε nyeni. -We ka 'gbu na nua we lε, mu nu: -Lagok -zela 'mi -Zezu Klisi lubhononyo k 'nani nya -wa 'nla Zuifoo -yla. Moko -saa -bha 'mi in 'ka wa -yla -Lagok -bu gba, 'in -wa 'nla Zuifoo, wa 'ka wlawlalu -we nanta -Lagok dudu -zε. Nu, Zuzu 'Pupa wlulua -moko we. ¹⁷We 'dεε 'gbu, lubho -we -Lagok 'nyεa 'mi, we mi na 'muna nya, -Zezu Klisi 'wu. ¹⁸Nu, in -ka dli 'teman in 'ka gbu yabhlo gba ni, mu -wa -we Klisi nua na gbegbein lε, we 'ni gbu -putu. Na gbegbein Klisi nua lubho, 'in -wa 'nla Zuifoo, 'in -maa yia -Lagok 'hnyεe zu. -Li -we nya k nua we lε, mu nu: weli klaa, lenugbu klaa, ¹⁹gwedigbu klaa, we -yo -we subhala nyume hwegaga, -Lagok Zuzu 'tite nya. Sanεε in 'bhua *-Zeluzalemu, -zugba na gba da weee -Lagokgbu -we gbaa Klisi -gugbu, 'in in yia Ilili nyini. ²⁰Na dli 'wu -gbu -wa nu, 'gbenya we 'wu nyuma 'nla -sɔ Klisi gbu 'nu, in 'ka -moko -Lagokgbu gbaa mi,

-muu yi 'wlu nu, da nyume -putu 'paa -buduu gwe glu, un 'subha -bha -budu. 21 Sa we mia celuda -Lagosebhe 'wu, 'sa un nua lubho:

«Nyuma -wa -yla wa 'nua c gbu gba, 'yla wa yia c. -Wa 'nua c gbu 'nu, 'wu wa yia we lanua.»

22 Mu nyenia 'mi -zakpa duun, we 'gbu un 'nua amiaa -gbe nyini.

Polo 'yibha c 'ka *Wlomu mu

23 -Sleen, lubho un mia wee 'gbenya 'wu nuda, we ka bhia. In 'yibha un 'ka amiaa -gbe mu, -muu -zu duun ka 'plu 'gbu, 24 zlu un -ka Espanyi munda -mi, 'un na plula amiaa -gbe. Cun, un -ka -m munda -mi na dlu mi amiaa 'yile -gu. Nu, 'yl 'sok na -y au yia lia, 'un na dlu mi au -gu a 'ka 'mi 'wusa na Espanyi -munda.

25 Nu, -Zeluzalemu na mna -sl, un 'ka -Lagonyuma -wa mia -m 'wusa. 26 Nu, -Zeluzalemu -Lagonyuma, -wa boba mia 'bhada, Maseduan -y Akaii -Lagonyuma 'yibha wa 'ka wa 'wusa 'gwezi nya. 27 Wa 'yibha wa 'ka wa 'wusa, wa -ka yaa we lenu ni, kpagbu wa -saa. Nu, Zuifu -Lagonyuma dilia -Lagonyuma 'nyularhwarhwar 'lakpanya nya. 'Sa -bhlokpade -maa ka we 'klu -maa 'ka -maa 'hnumie dilii Zuifu nya. 28 Nu, un -ka wee gbu ni bhia, un -ka -Lagonyuma, -wa mia -Zeluzalemu 'gwezi 'nye, Espanyi na yia mna, 'un na plula amiaa -gbe.

29 'In, un -yi we 'ji nu, un -ka amiaa -gbe mu, Klisu 'wututue -dlc 'debhe nya na yia -m nyina.

30 Na bheliau, -we na yibhala au mu nu: a -y 'mi 's, -a 'yl 'kl -a 'ka -Lagonyuma bhuhoe na 'gbu. -Amiaa -Kanyo -Zezu Klisu 'hni -y zekaldu -we -Lagonyuma Zuzu 'nyea -au, we 'gbu na yibhala we au.

31 A bhuhoe -Lagonyuma, un yi Zudee -nyuma, -wa'a zua Klisu dlu -gu, kwae bhili. A bhuhoe -Lagonyuma 'in -Zeluzalemu -Lagonyuma 'ka 'wusae -we un -y we mia munda -yohwuu dlu -zoku nya. 32 We -ka 'sa -mi, un mneni un 'ka amiaa -gbe mu 'muna nya, 'un -Lagonyuma -ka hwnu, un mneni un 'ka amiaa -gbe nyape 'yl ya 'sok nya. 33 Nu, -Lagonyuma, -y nyea nyuma 'wututue -dlc, c -y a 'de weee 's -mi. -Amen.

Fusawel

16 Amia na nyea -amiaa bhok Febee yoo. Nu, -Lagonyuma lubho c nua, -m Sanklee *legliz 'wu.

2 Sa -Lagonyuma 'kaa nyuma kpa, a kpa 'sa c -amiaa -Kanyo 'hni nya. Gbu weee -we 'wu c -ka au la, a -sa c 'wu. Nu, c 'de ka nyuma duun 'wusa, we -y na 'de.

3 Plisil -y Akilasi, -wa -y 'mi 's nua -Zezu Klisu lubho, a -sa wa fu. 4 Wa ka wa 'de nu 'yiyogagie pelu 'pa, wa 'ka 'mi gbu 'wusa. We 'ni na 'debhlogbo 'ka wa 'nani yibheli: nu, 'lakpanya legliz weee, -maa klaa.

5 -Lagonyuma -wa gbelia 'wlu -m wa -budu c, a -sa wa fu.

Epaineti, -y mia na jijli -tale nya, a -sa c fu. Om mia, -wa hwnua Klisu gbu -y, m -wa wa tiatia -nyume -m -Aziii kibhe lu.

6 Malii -y nua amiaa lubho sa duun, a -sa c fu.

7 A -sa Andloniku -y Zuniasi fu. Wa mi na zuayli -nyuma nya, 'un un -y wa 's yia -kaslu pla. Nu, ma plaa Klisu 'mi 'yu, 'un wa -yia wa nyuma 'kad nya c tietienya glaa.

8 A -sa Ampliatu fu. Na jijli -tale -wa -m -Kanyo 'wu.

9 A -sa Uluben fu, m -y -au 's nua Klisu lubho. Om -y na jijli -tale Sitakisi 's.

10 A -sa Apelesi fu. M -slolua c 'de -Lagonyuma tiklu nya. A -sa Alistobulu -buduwae -nyuma fu.

11 A -sa Ewlotu fu, nu, na -buduwae -nyume -wa. Naltsisu -buduwae -nyuma -wa zua -Kanyo dlu -gu, a -sa wa fu.

12 A -sa Tlifeni -y Tlifozu fu. Ma nua -Kanyo lubho. A -sa na jijli -tale Pelsidi fu. M nua -Kanyo lubho duun.

13 A -sa Wlufusi fu. Nu, -Kanyo -saa -bha c. c 'nyaa -y mi 'yaa nanu nya, a -sa -m fu.

14 Asenkliti klaa, Flegon klaa, Elumesi klaa, Patlobasi klaa, Elumasi klaa, we -y bhelia -y bhokla -wa -y wa 's mia, a -sa wa fu.

15 Filobgu -y Zuli klaa, Nele -y c bhokla, Olenpasu klaa we -y -Lagonyuma weee -y wa 's mia, a -sa wa fu.

16 A sisali fu 'wugbue nya, -Lagonyuma 'bhisa. Klisu legliz weee nee wa -sa au fu.

'Duzuwel

17 Bheliau, -we na 'yibhala au, mu nu: -wa sisala nyuma -y, a kpa amiaa 'de 'nanu wa gbegebu.

-Sloluwel a 'yla, wa -ka we gbegebu munda -mi, a 'nu nu 'nanu, 'un wa bhia nyuma la. A -y wa 's 'na noku -ni. 18 We ka gbu -wa, 'sasukpa -nyuma mia, wa'a nu -amiaa -Kanyo Klisu lubho. Wa 'de nukplaa lubho wa nua. Wel men -nu -y gbu duun wa gbaa nyuma -yla. We nya wa nua nyuma -kpa -dawli 'wu.

19 'In amia mia, sa a zua -Lagonyuma 'hni, we 'di ka da weee lamneni. We 'de 'gbu, un mi 'muna 'wu amiaa 'gbu. Nu, un 'yibha a yibheli gbu a 'ka 'nanu 'dekpua nu, 'un a zu amiaa 'de 'yiyi a yi gbonyuu lenu.

20 -Lagonyuma -y wlaa 'wututue -dlc, m yia dayli *-Saatan lawowlala amiaa bhuc.

Nu, -amiaa -Kanyo -Zezu hwna au 'nyu la.

21 Timotee, -y -y 'mi 's nua lubho, nee c -sa au fu.

Lusiusu klaa, Zason klaa, we -y Sosipatei -wa mia na -buduwae -nyuma nya, sa 'yaa au fu.

22 -Ami, Teltiusi -y ceta 'sebhe nu, un -sa au fu -amiaa -Kanyo -y nua -au nyume -bhlo nyaa 'hni nya.

23 Gayusi nee c -sa au fu. c -gbe un -dia la, -m c -budu c -Lagonyuma weee gbelia 'wlu.

'Gbee 'gwezilazonyo Elastu -y -amiaa bheli Kalitisi nee wa -sa au fu. [24 -Amiaa -Kanyo -Zezu Klisu hwna a 'de weee 'nyu la.]

-A 'ylimani -Lagonyuma 'hni

25 -A 'ylimani -Lagonyuma 'hni! We ka gbu -wa, -Lagonyuma na gbaa -Zezu Klisu daa, m mnenia c 'ka au latemanu dluzue 'wu we -gu. -Lagonyuma zizelu, -we ka bi -gwlea

'wu, we gbegbelin we 'wlu bhlee. ²⁶ Nu, -sleen mia, we mu zli 'klu. Nyuma weee -wa 'nia Zuifu, wa mneni wa 'ka we yibheli -we mia celida, we gbegbelin. Wee 'seb-henya mia, -Lagcgbuu -falpanya celu bhaa we. -Lagc -o mia 'yil weee nya, -o 'nia bhlilida -ka, mo gbaa nu, wee

weli 'wlu zli 'klu, 'in 'lakpanya weee 'ka o dli -gu zu, 'in wa 'ka o 'huhwe zu.

²⁷ -Lagc -o ka 'debhlogbuu -yi gbu, o 'huru 'ylimanu -Zezu Klisu gbegbelin 'yil weee nya. -Amenu.

1 Kolentı -nyıma

-Lagɔnyıma -wa mıa Kolentıgbe 'wu, 'ma *Pɔlu 'paa 'sebhe -mını yoo. ɔ 'nua nu, -mɔɔ -Lagɔnyıma 'nı -Lago -yloogblu -gu nɔɔda -mı 'nanuu, 'ın wa 'nı zekikali, -bha ɔ cɛla wa 'wu, sa -Lagɔnyıma 'kaa nɔ, ɔ 'ka we wa -slolu.

Fusawɛl

1 -Amı *Pɔlu -Lago laa ɔ dumagbu nya, ın 'ka -Zezu *Klısu *tietienyɔ -zɛ, ın -yɔ -amıaa bheli Sɔstɛni cɛla da aın 'sebhe nı 'wu. 2 Amıa -Lagɔnyıma mıa *leglızi 'wu Kolentıgbe nukple, -wa -Lago -wɔlɔa -yɔ -Zezu Klısı 'wu, amıa na cɛla da 'wu. -Lago ka aın la, a 'ka ɔ -nu -zɛ. -Wa gbaa -amıaa -Kanyɔ -Zezu Klısu 'ɣnı da weee, we mı 'ya -maa -nu nya. -Zezu Klısı mı wa -Kanyɔ nya, 'ın ɔ mıa -amıaa -Kanyɔ nya.

3 Nu, -amıaa Dide -Lago -yɔ Nyımaa -Kanyɔ -Zezu Klısı ɣwna aın 'nyu la, 'ın wa 'nye aın 'wututue -dlɔɔ.

Pɔlu paa -Lago fuo, -li -Lago 'nyɛa Kolentı -nyımaa 'gbu

4 -Lago 'plıla -Zezu Klısı 'wu, 'ın ɔ yia aın 'nanı 'wunu. We 'gbu, na paa ɔ fuo 'kɔmıu amıaa 'gbu. 5 Nu, Klısı 'wu, -Lago ka aın 'ɣnumı -li weee 'nye, gbagbe -yɔ -luyilo ɔ 'nyɛa aın bhabha. 6 -We ka gbu -wa, Klısu gbu-dayı -gbu wa gbaa, a ka we -yɔɣwnu, 'ın amıaa -gbe we suan la.

7 Nu, -slɛɛn amıa mıa -amıaa -Kanyɔ -Zezu Klısu yiyie wuda, -Lagɔɔ wlawlalu yabhlogbɔɔ 'na 'ka aın 'wubɔ.

8 Nu, mɔ yi 'yaa aın latɛmanıa, 'ın a 'ka we 'wlulapalıda nyıni. 'ın wa 'na 'ka aın gbu yabhlogbɔɔ 'wlu dı, 'ın -amıaa -Kanyɔ -Zezu yiyiyı 'kaa nyıni. 9 -Lago ɔ laa aın, ɔ 'ka a -yɔ ɔ 'Yu -Zezu Klısı -ɔ -wa -amıaa -Kanyɔ 'wuslolu, ɔ 'bhuɔ ɔ wɛl -gu la.

Kolentı -Lagɔnyımaa -yɔbhubhlue

10 Bheliaın, amıa na bhuhoea -amıaa -Kanyɔ -Zezu Klısu 'ɣnı nya: a 'dɛ weee -ka wɛl -bhlo. -Yɔbhubhlue 'na -mını aın nyıdı -nı, 'ın a -ka dı -bhlo -yɔ 'wlukuun lapupalte -bhlo. 11 Nu, na bheliaın, Kloee zuaylinyıma gbaa 'mı -ylaɛ, -zɛ mı aın nyıdı. 12 -We ın 'kaa gba, mı nu: aın nyıdı, ɔ -ka -mı, -mɔɔ wɛl mı -mɔɔ 'dɛɛ sa. -Bhlo nɛɛ: «-Amı mı Pɔlu -nu nya», 'ın 'yabhlo nɛɛ: «-Amı mı Apolɔsu -nu nya». 'ın -gudu nɛɛ 'yaɛ: «-Amı mı Sefasu † -nu nya», 'ın 'yabhlo nɛɛ: «Klısu -nu -amı -mıa».

13 Amıa dlu, Klısı mı 'wudodaa? 'Lee Pɔlu wa kulua *su -gu la amıaa 'gbu yi? 'ın Pɔlu 'ɣnı nya wa batizea aın yi?

14 -Lago na paa fuo, ın 'nı aın glaa nyıme yabhlogbɔɔ batizee, 'mu we 'nı Klısıpusı -yɔ Gayusı 'wubhu. 15 Nu, nyıme yabhlogbɔɔ 'nı mneni ɔ 'ka gba, na 'ɣnı -gu wa batizea aın. 16 Cuın, gbuzɔnu -wa, ın ka 'ya Sıtefanasu

zuaylinyıma batizee. 'ın we 'bhu -maa 'wu, na 'wlukuun lapupalte 'nı we -gu -mı nu, ın ka nyıme yabhlogbɔɔ batizee. 17 Nu, we 'nı nyımaa batizee batizee 'gbu Klısı yi 'mı tie. -Lagɔgbu gbagbe 'gbu ɔ yia 'mı tie. ın 'na 'ka we gba nyımaa gbuyiloo ɔɔ. Nu, Klısu su -gu tıle yi gbukpua gbu -zɛ.

Klısı mı -Lagɔɔ 'tıtɛ -yɔ ɔ gbuyilo nya

18 Nu, nyıma -wa mıa mɔmɔ -yloogblu, Klısu su -gu lakulu -gbu mıa, gbukpua nya wa yla we. 'ın -amıa -mama -Lago mıa pıada, -Lagɔɔ 'tıtɛ nya -amıa bhua we 'wu, -amıaa -nu nya. 19 Nu, -we mıa *-Lagɔsebhe 'wu cɛlda mı nu:

«Gbuyilonyaa gbuyilo na yia lasaa, 'ylimnanyaa 'ylimnee na yia gbu -kpua -zɛla».

20 Nu, da gbuyilonyıma mıa? Da titee gwesanyıma mıa? 'ın da dudu -mını -gu kpɛlɔkpɛlonyıma mıa? Wa nɛɛ lɛa? -Lago ka we -slolue, dudu nu -gu gbuyilo mıa, -sabhe -wa.

21 Nu, dudugu -nyımaa gbuyilo nya, wa 'nı -Lago yibheli ɔ gbuyilo 'wu. 'ın -Lago nɛɛ, -Lagɔgbu -a mıa da gbada, -we wa yla -yɔ -sabhe -bha gbu 'bhısa, -wa ɣwnua we gbu -yɔ, 'ma ɔ yia gbu 'wusaa. 22 Nu, *Zuıfu 'yɔbha wa nu gwedıgbu lɛ, 'ın *Glɛkı talıa gbuyiloo da. 23 Nu, we -ka -amıa, wa ka Klısı su -gu lakulu, -mɔɔ gbu -amıa gbaa. We mı -nanagbu nya Zuıfu -nu nya, 'ın -wa 'nıa Zuıfu, -maa laa we -sabhe -bha gbu. 24 Nu, -wa -Lago laa, wa yi Zuıfu -zɛoo, wa 'nı Zuıfuoo, wanuu -gbe Klısı mı -Lagɔɔ 'tıtɛ -yɔ ɔ gbuyilo nya. 25 Nu, -we wa laa -Lagɔɔ -sabhe -bha gbu, -mıu -zi nyımaa gbuyilo 'wu. 'ın -we wa laa -Lagɔɔ 'wuyɔlue, we -zi nyımaa latɛɔ.

26 Bheliaın, sa a mıa, 'ın -Lago yia aın la, a yla we. Dudugu gbuyilonyıma 'nı aın glaa -zu, 'tıtɛ nyıma 'nı aın glaa -zu, 'ın 'ɣnumı zuaylinyıma 'nı aın glaa -zu. 27 Nu, gbu dudugu -nyıma yla -yɔ -sabhe -bha gbu nya, 'mı -Lago -saa -bha ɔ 'ka gbuyilonyıma zubhalı. 'ın -we dudugu -nyıma yla -yɔ 'wuyɔlue -lı nya, 'mı -Lago -saa -bha, ɔ 'ka 'tıtɛ nyıma zubhalı. 28 Nu, -lu -we dudugu -nyıma bhua 'wu 'kienyi, -we 'nıa -lu yabhlogbɔɔ nya -mı, 'ın wa tılıa 'ylıla, 'mı -Lago -saa -bha, 'ın -lu -we nyıma bhua 'wu -lu 'kadu nya, ɔ 'ka we lasa. 29 Sanɛ we mıaa 'gbu, nyıme yabhlogbɔɔ 'nı mneni ɔ 'ka ɔ 'dɛ 'ylimanı -Lago 'yu. 30 Nu, -Lago ka aın 'wuslolu -Zezu Klısı 'wu, 'ın Klısı -zɛa -amıaa gbuyilo bhua -Lagɔɔ -gbe. Klısı 'gbu -a yia nyıma tıklı -zɛ -Lago 'yu. ɔ 'gbu -a mıa

† Sefasu ji -wa Pıelı (-Zezu *'bıɔnyɔ -wa).

-mawlwuda, 'in -Lagc yia -ain 'wuziti gbunyu kwεε.

³¹ Sa we mia -Lagcεbhe 'wu celida mu ni:

«-C -ka gba c 'ka c 'de 'ylimani,
c 'ylimani c 'de -we Nyumaa -Kanyc nua lεε 'gbu.»

-Zezu Klisi c wa kulua *su -gu la, c gbu Pɔlu gbaa

2 Nu, bheliaun, da -ami mnia amiaa -gbε, in 'ni mni un 'ka ain -yla -Lagc zizegbu gba weli 'nanu -yc nyumaa gbuyilo nya. ² Nu, in 'ni 'yibha in 'ka gbu -putuu 'jyibheli, da in mia ain nyidi, 'mu we 'ni -Zezu Klisi 'wubhu, -Zezu c wa kulua *su -gu la, mɔ. ³ We 'dεε 'gbu, da -ami 'kaa ain 'yu 'yiligbe, in ka 'wuyɔmanu, in ka nyanc nu, -zugba na telta. ⁴ Nu, na gbu -slolu weli -yc na -Lagcgbu gba cɔc 'bhu nyumaa gbuyilo -weli 'nanu -gbε. Nu, Zuzu 'Pupaa 'tite zua 'mi we ηwεε. ⁵ 'Saa 'dε amiaa dluzuzue 'na 'kaa nyumaa gbuyilo -gu ladi, nu, we -di -Lagc 'tite -gu la.

-Lagc gbuyilo

⁶ 'In -zugba -Lagcnyuma dolua 'yilgwela, 'ma -amia slolua gbuyilo. Nu, wee gbuyilo -mni 'ni bhla -mni gbuyilo, 'in bhla -mni 'wlulapilunya 'kadu -wa 'kaa labhu, we 'ni 'ya -maa gbuyilo. ⁷ -Lagc gbuyilo mia zizeda, 'in -we mia zizeda -bhlokpade nyuma kwεε, 'mu -a slolua. -Lagc ka -bha we -sa pepe, -amiaa 'ηnu 'ylimanteε 'gbu, 'bhie, c yia dudu lala.

⁸ Dudu nu 'wlulapilunya 'kadu 'yabhlogc 'ni wee gbuyilo -mni yibheli. We -ka nu, wa ka yaa we yibheli, wa 'na 'ka 'ηnumtee -Kanyc 'kadu su -gu lakulu. ⁹ Nu, -we mia -Lagcεbhe 'wu celida mu ni:

«-We 'yli 'nia -sl -ycyi,
-we yukwli 'nia -sl 'nu,
-we nyume yabhlogc 'nia -sl 'wlukuun lapupalɔ,
'mu -Lagc mnazla la -wa 'yibhaa c,
wa -nu nya.»

¹⁰ Nu, -Lagc gbu mia zizeda, -amia c -slolua we 'klu c Zuzu nya. -Lagc Zuzu -yi gbu weee, 'dεbhie -Lagc zizegbu -we -tɔa 'wu, c -yi we. ¹¹ Nu, nyumεε -gbε, c dli -bhlogc -yia c 'wlukuun lapupalɔ gbu, we 'ni muu? 'Sa -bhloo 'dε -Lagc Zuzu -bhlogc -yia -Lagc 'wlukuun lapupalɔ gbu. ¹² Nu, we -ka -amia, -amia 'ni dudugu -nyumaa zuzu 'yu, nu, Zuzu bhua -Lagc -gbε, 'mu -a 'yia. 'In wlawlalu -we -Lagc 'nyεa -ain bhe, -a 'ka we yibheli.

¹³ 'In -a -ka we gbu -gbada -mi, -a'a gba we dudugu -nyumaa gbuyiloo gbuslolu cɔlu. Nu, -Lagc Zuzu gbuslolu cɔlu -a gbaa we. Sanεε 'sa -a gbaa -Lagc gbuslolu gbunyu 'ji -wa kaa -Lagc Zuzu 'wu -yla.

¹⁴ Nu, nyumεε -c 'nia -Lagc Zuzu 'wu -ka, c 'ni mneni c 'ka gbuzɔnu -gbunya bhua c Zuzu -gbεε gbu -ycɔnwu. -Sabhe -bha -gbu we -mia cɔnu -gbε. C 'ni mneni c 'ka we 'wulanu, nu, Zuzu 'Pupaa 'dεbhlogc nya wa mnenia wa 'ka wee -li 'wusalsi. ¹⁵ Nu, nyumεε -c kaa -Lagc Zuzu 'wu, mɔ sɔsala -lu weee 'wu. 'In c dε mia, nyumεε yabhlogc 'ni mneni c 'ka c gbu 'wludi.

¹⁶ We mi celida -Lagcεbhe 'wue:

«Nyc -yi Jejitapeε 'wlukuun lapupalɔgbua?

Nyc 'ka c gbu -slolua?»

'In -amia mia, -a -yc Klisi 'cɔc 'wlukuun lapupalɔgbu -bhlo.

-We -Lagc lubhonunya 'kaa lenu

3 Nanu -gbε, bheliaun, in 'ni zlumε mneni in 'ka ain -yla gbu gba, nεε nyuma ka -Lagc Zuzu 'wu, ma -yla na gba gbu. Nu, dudugu -nyumaa gbu -yla -gba cɔlu in gbaa we ain -yla. 'In in 'kaa we ain -yla gba -wa mia 'nyenyeyua nya dli -zuda Klisi 'wu, 'ma in -tɔlua ain. ² Nu, we 'gbu, in yia ain nyitnyu 'nyε, 'in in 'nia ain lililu 'tite 'nyε. A 'ni mneni a 'ka we li, 'in -zεen -bhlokpade a 'ni we lilie mneni. ³ -We ka gbu -wa, a mi -sl ycεε 'wu. Da zenyi -yc -ycmimniε mia da ain nyidi, mu'u -slolu nu, ycεε 'wu a mia? 'In dudugu -nyuma 'bhisa a mia cɔdaa? ⁴ Nu, amiaa 'yabhlo -ka gbaε: «Pɔlu -nu in -mia,» 'in -gudu -ka gba: «Apolcɔsu -nu in -mia,» -zugba dudugu -nyumaa lenugbu a 'ni -bhade lenuda -mi?

⁵ Nu, nyc Apolcɔsu -mia? 'In nyc Pɔlu -mia? -Lagc lubhonunya -kpua, -wa ka 'gbu a yia -Lagcgbu dli -gu zu, 'ma -a -mia. Da -ain glaa c -ka -mi, lubho Nyumaa -Kanyc 'nyεa c, 'mu c nua. ⁶ -Ami faa su, Apolcɔsu slua we 'nyu -yc, 'in -Lagc minia we. ⁷ Nu, -c faa su, 'in -c slua we 'nyu -yc, -maa 'ni -lu yabhlogc nya -mi. -Lagc, -c minia we, mɔ -zia -bha 'wu. ⁸ -C faa su, 'in -c slua we 'nyu -yc, wa 'dε 'cɔ mneni 'wu. -C -ka -mi, -mɔc 'dεε lubhonu cɔlu -Lagc yia -mɔc 'penia. ⁹ Nu, -a -yc -Lagc cɔ nua lubho dabudu.

Amia mi -Lagc kpaɔ nya, 'in a mi 'yaa c -budu c mia 'subhada nya. ¹⁰ Nu, lubho -Lagc 'nyεa 'mi, c 'nanu nya, we cɔlu in 'paa da -budu gwe glu, -budusubhanyc -yia gbu 'bhisa. -Sleen, nyumεε -putu dli we -gu la. 'In -c -ka -mi, c zu c 'dε 'yliyi, sa c dli we -gu laa 'gbu. ¹¹ Nu, -budu gwe mi glu 'cɔn, mu -wa -Zezu Klisi. 'In nyumεε yabhlogc 'ni mneni c 'ka we gwe -putu glu palɔ.

¹² Nu, nyc cɔc -ka wee -budu -gu ladi -can nya, 'gwezi nya, tukpa -cɔnu nya, su nya, yεyε -petu -yc 'bue nya ni, ¹³ nu, -c -ka -mi -mɔc nunu -lubho yia zli 'klu 'tlaa, -Lagc nyumaa -ycgbu 'wubhu zli. Nu, wee yli yia we 'dε -slolua -kosu 'bhisa, -c -ka -mi we 'ka -mɔc lubho layla, 'in -we -ka -mi, we 'ka we -slolu. ¹⁴ 'In nyc -ka -budu gwe -gu -budu 'subha we 'ni 'cɔc -kosu 'yu, we 'penigwezi c yia. ¹⁵ Nyumεε -c ka lubho -ka si, c 'ni 'penle -ka. C 'dε mia, gbu 'wu c yia 'bhua, nεε nyumεε -c -di -kosu 'kadu kwεε.

¹⁶ A 'ni we 'ji -yi nu, -Lagc -budu a -mia? 'In -Lagc Zuzu -dli ain 'wu laa? ¹⁷ Nu, nyc -ka -Lagc -budu lasa, -Lagc saa c la. Nu, -Lagc -budu mi -mawlwuda, 'in 'mu a -mia.

¹⁸ Nu, nyumεε yabhlogc 'na nunu c 'dε -dawli 'wu -ni. Ain glaa nyc -ka gba c -yi gbu dudu -mni -gu, c -zε tu-tujeny, 'bhie, c 'ka gbuyilonyc tiklu -zε. ¹⁹ Nu, dudugu -nyumaa gbuyilo mia, -sabhe -wa -Lagc 'yliya 'wu. Nu, we mi celida -Lagcεbhe 'wue:

«-Lagc kpaɔ gbuyilonya wa 'dεε -dawli weli -yc.»

²⁰ -Lagcεbhe nεε 'yae:

«Jejitape -yi gbuyilonya 'wlukuun lapupalɔgbu.

Ɔ -yi we 'ji nu, we 'ni -lu 'wuku.»

²¹ We 'gbu, nyume yabhlogboƆƆ 'na 'ylimani Ɔ 'de nyume 'wu -ni. Nu, -lu weee mi amiaa -nu nya: ²² -de Pɔɔɔ, -de Apolɔɔɔ, -de *Sefasu, -de duduguu, -de 'yliy-gaglee, -de titlee, we -ka desleenoo, we -ka ciɔoo, we 'de weee mi amiaa -nu nya, ²³ 'in amia, amia mi Klisu -nu nya, 'in Klisu mia -Lagɔɔ -nu nya.

Klisu tietienya -a -mia

4 Nu, a 'bhu -ain 'wu Klisu lubhonunya nya, 'in a 'bhu -ain 'wu -Lagɔɔ zizelii 'yliyɔɔɔ nya. ² -We weee wa 'yibhaa -lii 'yliyɔɔɔ daa, mu -wa nu, wa yli wa lubhonunya tiklu nya. ³ We -ka nu, a 'ka na -yɔɔɔ 'wubhuoo, 'in duduguu gbuwubhunya 'ka na -yɔɔɔ 'wubhuoo, nanuu -gbe -muu 'ni gbu, 'in na 'de'e 'bhu na 'de'e -yɔɔɔ 'wu. ⁴ Nu, na dli'l di 'mi gbu yabhlogboƆƆ 'wlu, 'in -muu'u gba nu, in mi tiklu. -Ɔ 'kaa na -yɔɔɔ 'wubhu, mɔ -wa Nyumaa -Kanyɔ. ⁵ We 'gbu, a 'na 'bhulu nyumee -yɔɔɔ 'wu -ni, -zugba we bhla 'ni -si nyini. A wu Nyumaa -Kanyɔ 'ka yi. -Lu -we -ka zizada -mi nikpise 'wu, mɔ yia we zli 'klu wlelia. Mɔ yia nyumee dliɔɔɔ mia zizada 'bhlesaa. 'in -Ɔ -ka -mi, -Lagɔɔ kwalua -mɔ 'ɔni -mɔ lenugbuu sɔlu.

⁶ Bheliain, in -ka gbu -mɔ gba Apolɔɔ -yɔ na 'de'e da ni, in 'ka ain gbu -sloluu gbu -wa. In 'yibha a -ka we 'wlukuun lapupalɔda -mi ni, a yibheli gbuzɔɔ -gbu -mɔ 'ji: «'in a 'na zili -we mia -Lagɔɔɔ 'wu celɔda -gu -ni.» A 'na 'ylimani amiaa 'de we 'wu -ni. 'in a 'na fal nyume Ɔ -libheyi nyee la -ni. ⁷ Nu, -mi, nyɔɔ -zili -mi -na -lima 'wua? -We weee -in kaa, -Lagɔɔ 'ni -mi we 'nyee? 'in we -ka 'sa -mi, lee -lu ka 'gbu -na ylimani -na 'de, -lu -we -in kaaa 'gbu, nɛe Ɔ 'ni -mi we 'nyea?

⁸ Nu, -we weee a 'yibhaa, a 'ka 'cun we! A mi 'cun 'ɔni! A ka nyumaa 'wlupalɔɔ -ze, 'in -amia 'ni we nya -mi! -Aa! In 'yibha a -ze nyumaa 'wlupalɔɔ 'piɔɔ, 'in -amia -yɔ ain 'sɔ 'ka 'ya nyuma 'wlupalɔ.

⁹ Nu, we 'wlu sa 'mi dli, -amia -Zezuu tietienya, -Lagɔ ka -ain luganya 'wuu: -a 'wlu sa nyuma -wa wa 'ka 'bha -zejila 'wu. Ɔ ka -ain wla ylaylalu nya dudu -kpab-hie -yla, we -yɔ 'anzi -yɔ nyuma -yla.

¹⁰ Nu, -amia mi -sabhebhananya nya Klisu 'gbu, 'in amia mia gbuyilonya nya Klisu 'wu! -Amia yɔɔ 'wu, 'in amia 'tela, amia wa zua 'nɔɔ bhabha, 'in wa tilia -amia 'yilila! ¹¹ Nu, desleen -bhlokpade, -a mi stada nyɔɔ -yɔ 'nyumatu kwɛɛ, -a 'ni 'wuplanaa -ka, bhiti wa bhiti -ain, 'in -a 'ni ladɔda -kli -ka, -a mɔ mɔ -a yi mɔ. ¹² Nu, -amiaa 'de'e sɔ nya -a nua lubho 'tite. Wa -ka -ain veli, 'nyu -a nyumaa wa la, wa -ka -ain 'klye 'wupalɔda -mi, 'wlu -a dia we zɔ la. ¹³ Nu, wa -ka -ain -nyumada -mɔoo, weli -zɔɔ nya -a palɔ we 'bɔɔ. Da bhla -mɔ nya -bhloo 'de, dudu -guu kalɔɔ 'bhisa wa yla -ain, puunkalu -we nyuma saa kwnɛɛ 'bhisa wa yla -ain.

¹⁴ We 'ni amia zubhaltee 'gbu na celɔ da ain 'sebhe ni 'wu. Nu, 'di na zua ain na dli da yua 'bhisa. ¹⁵ Nu, amiaa 'de yi -sloluslonya 'wlu glu 'sɔ 'wlu kugbu 'yi Klisu 'wuu, amiaa dide -bhlogboƆƆ. Nu, -ami gwala ain -Zezu Klisu 'wu, amiaa -Lagɔɔɔ -yla gbagbie nya.

¹⁶ Nu, amia na bhuhoea, a 'tideli 'mi. ¹⁷ Nu, we 'gbu, na tiea amiaa -gbe Timotee, -Ɔ -wa na duma -yu -Lagɔ 'wu, 'in -Ɔ kpa -Lagɔɔ -kli. Sa na kɔa -Zezu Klisu 'wu, 'in na slolua we da weee leglizɔ weee 'wu, Ɔ 'ka ain ligbe we nya.

¹⁸ Nu, ain glaa nyuma ɔɔɔ ka we dli zɔ lapupalɔ nu, in 'nia amiaa -gbe luyia yi, we 'gbu, wa yia wa 'de 'ylimani. ¹⁹ Nu, Jejitape -ka nyuu, dayli na mɔ amiaa -gbe. We 'ni 'de'e 'ylimani nyaa nyee weli 'dekpuaa 'nunuee gbu, nu, -we wa mnenia lenue, in 'ka we 'tite -yɔɔ gbu -wa. ²⁰ Nu, *-Lagɔɔ nyumaa 'wlupalɔ mia, we 'ni nyee weli wu, 'tite 'wu we mia. ²¹ Lee -lu a 'yib-ha? In -yɔ -ni yi amiaa -gbe yaayɔ, in -yɔ zekalɔɔ -yɔ dli -dɔɔ yi?

Gbonyuu lenue leglizɔ 'wu

5 -We wa gbaa amiaa daa, da weee -a nua we, mu -wa nu, mutnɔɔ mi ain nyɔɔ. Wee 'sasukpa -mutnɔɔ -mɔ 'degbolu 'ni nyuma 'nia -Lagɔ -yi nyɔɔ -mi. Wa nɛɛ nu, ain glaa 'yabhlo -yɔ Ɔ didee 'nyuu dia -budu 'wu. ² 'in a mi 'ya -bhlokpade amiaa 'de 'ylimani -da, 'in a'a nu nɛɛ gu 'wlu ain 'wu. 'in -Ɔ nua 'sasukpa gbu le a mneni a 'ka yaa Ɔ vu amiaa 'de glaa. ³ We -ka -ami, na 'debie -gbolu 'nia de ain glaa -mi ni, na zuzu -yɔ ain 'sɔ mi. 'in in ka nyume -Ɔ nua 'sasukpa -gbonyuu lee -yɔɔ 'wubhu pepe, Nyumaa -Kanyɔ -Zezuu 'ɔni nya, nɛɛ glaa in mi ain. ⁴ Nu, da a -ka 'wlu gbeli, na zuzu -yɔ ain -ka -mi, 'in -amiaa -Kanyɔ -Zezuu 'tite -ka -ain nyɔɔ lasibhli, ⁵ 'sasukpa -nyume mia, a -salɔ Ɔ *-Saatan suwula, 'in Ɔ gbonyuu lenu ku 'ka labhu. 'in Nyumaa -Kanyɔɔ yizilɔ Ɔ 'de 'ka gbu 'wub-hu.

⁶ Nu, -we -yɔ a 'kaa amiaa 'de 'ylimani, we 'ni -mi! Amiaa 'de -yi we 'ji nu, «*Gɔɔ -sele yilɔ 'floo 'pue weee». ⁷ Nu, a -wɔ amiaa 'de -yɔ, 'in a -sa Ɔ 'cun amiaa 'de nyɔɔ, 'in 'floo 'pue lolu 'nia Ɔ -yɔ -ka, a 'ka we -ze. A mi 'cun we nya gbuzɔɔ sa, nu, Klisu ka Ɔ 'de wla -amiaa *'Wuzɔɔ 'feti -gu -bhlabhe nya, 'in wa yia Ɔ 'bha.

⁸ Nu, -a -sa -amiaa 'feti, -a 'na -salɔ we 'floo kaa Ɔ 'cun -yɔ nya -ni, gbonyuu -yɔ nukplɛɛ 'yinyunoo Ɔ -ni. Nu, we -ze 'floo 'nia Ɔ -yɔ -ka, -we -wa -mɔwɔlue -yɔ gbuzɔɔ 'floo.

⁹ Nu, 'sebhe -we ka 'bɔɔ -sebhe na paa da ain yoo, in nɛɛ ain -yla we 'wue, nyuma -wa nua mutnɔɔ le, a 'na nyini wa 'wula -ni. ¹⁰ Nu, in 'ni ain -yla gba, dudugu -nyuma weee -wa -wa mutnɔɔɔ lenunya, lekɔɔ, 'wienya -yɔ yoyolagɔɔ bubɔɔ, a 'na nyini wa -yɔɔ -ni. We -ka nu, a 'na 'ka wa -yɔɔnyini, -zugba dudugu a yia 'bhua! ¹¹ In 'yibha in 'ka ain -yla gbae, nyume -Ɔ laa Ɔ 'de -Lagɔnyume, 'in Ɔ nua mutnɔɔ le, Ɔ kaa lekɔ, Ɔ bubɔɔ yoyolagɔ, Ɔ vela nyuma, Ɔ bhala Ɔ 'de nu, 'in Ɔ ylia 'wie, a -yɔ -mɔ 'sasukpa -nyume 'na lili 'sukwe -bhlo -ni.

¹² Lee -wa 'nia -Lagɔnyuma nya -mi, -ami 'kaa wa -yɔɔ 'wubhu yi? -Lagɔ yia wa -yɔɔ 'wubhua. 'in amia, amia 'ni mneni a 'ka -Lagɔnyumaa -yɔɔ 'wub-huu? Nu, -Lagɔɔɔ gbae:

«A vu nukplɛɛ 'ylinyunonya amıaa 'dɛ nyıdı.»

-Lagɔnyımaa -yɔɔgbu 'wubhubhue wa 'dekpua nyıdı

6 'In lɛɛ ka 'gbu amıaa 'yabhlo -yɔɔ k -Lagɔbheli yabhlo -ka gbu 'yi, 'ın k kwa we gbuwubhunya 'nıa tıklı -mı -Lagɔ 'yu -maa -gbɛa? 'In k kwa we -Lagɔnyı-maa -gbɛa? ²A 'nı we 'ji -yi nı, -Lagɔnyıma yia dıdugı -nyımaa -yɔɔgbu 'wubhuua? 'In we -ka nı, amıa yi dıdugı -nyımaa -yɔɔgbu 'wubhua, a 'nı mneni a 'ka gbu yua -sɛ -sɛ 'wubhuu? ³A 'nı we 'ji -yi nı, -amıa yia 'anzınyaa -yɔɔgbu 'wubhuua? Sa we mı, 'ın a 'nı mneni a 'ka dıdı -mınu -gu gbu 'wubhua? ⁴'In amıa -ka sanɛɛ -sukpa gbu nyıdı -ka, a bhua we 'wu, 'ın a kwaa we dıdugı -nyımaa gbuwubhunya 'yu, -wa leglizı't laa nyıma! ⁵'In, -we na gbaa da, amıaa 'dɛɛ zu -wa. Gbuy-ılonıyɔ yabhloo -kpua 'nı aın nyıdı -mı, 'ın -mı 'ka amıaa -yɔɔgbu 'wubhuu? ⁶Nı, sa bhelia -bhelia kıkılatı dıdugı -nyıma 'nıa -Lagɔ -yii gbuwubhunya 'yua?

⁷Gbuɔnı -wa, a 'dekpua -ka 'kıkılatıda -mı, mı slolua nı, a ka bhıı kɔ kɔ. Lɛɛ -lu ka 'gbu a'a 'tide amıaa 'dɛ 'yi, wa'a dı aın gbu 'wıu, 'ın wa'a lı aın 'wıua? ⁸Nı, amıa dıa nyıma gbu 'wıu, 'ın amıa lıa nyıma 'wıu, 'ın amıaa -Lagɔbhelia -yla a nua we lɛ!

⁹A 'nı we 'ji -yi nı, -wa nua gbunıyuu lɛ, wa 'na 'ka 'bı 'yi -Lagɔ nyımaa 'wlılapıte zɔ? A 'na nınu amıaa 'dɛ -dawlı gbunıya -mınu 'wu -nı: mıtı -lɛnınyı, yoyolagɔ bıtınyı, nyıma -putuu -budu 'wudınyı, nukpasıa -wa -yɔ nukpasıa dı -budu 'wu, ¹⁰'wıenyı, lɛkıkıclıan, -wa bhalıa wa 'dɛ nı, -wa vɛlıa nyıma, -wa bhua nyımaa -lu 'wu -gıa nı, -maa 'na 'ka 'bı 'yi -Lagɔ nyımaa 'wıu-lapıte zɔ. ¹¹Nı, sanɛɛ amıaa lı -nyıma tıɔta mıa zıııɛ. 'In -Lagɔ ka aın -yɔɔkɔ, k ka -bha aın -sa k -nı nı, 'ın k yıa aın nyıma tıklı -zɛı, Nyımaa -Kanyɔ -Zeu Klısu 'ınyı nı, -amıaa -Lagɔ Zuzu sɔk.

A 'ylimanı -Lagɔ 'ınyı amıaa -gu ku nı

¹²Aın nyıdı, tıɔta nɛɛ: «-Lu weee lɛnu se mı 'mı -yla.» Cıı, 'ın -lu weee lɛnuɛ 'nı 'sa 'yılını. 'In ın mneni ın 'ka gbɛɛ: «-Lu weee lɛnu se mı 'mı -yla», 'ın ın 'nı mneni ın 'ka na 'dɛ 'yıtıde, 'ın ın 'ka -lu -guduu gaylo -zɛ. ¹³A nɛɛ 'yɛɛ: «Lılıl mı nukplaa -nı nı, 'ın nukpla mıa lılılıu -nı nı.» Gbuɔnı -wa, 'ın -zugba la -Lagɔ yıa we -saa -bhlo -bhlo. Nı, wa 'nı nyımɛɛ ku lɛnu mıtı -nı 'gbu: we mı Jeıtapeɛ -nı nı, 'ın Jeıtape mıa kuu -nı nı.

¹⁴-Lagɔ 'bhua Nyımaa -Kanyɔ 'wu tıtıtı lı, 'ın mı yı 'yaa -amıa 'wubhua tıtıtı lı k 'tıtı nı.

¹⁵A 'nı we 'ji -yi nı, amıaa ku -kpabhıe mı Klısu kuu 'lalı nıaa? 'In ın mneni ın 'ka Klısu kuu kibhe 'wubhu, 'ın ın 'ka we 'naabızınyı kuu kibhe 'wunıı? -Inıya! ¹⁶Nı, -yɔ -yɔ 'naabızınyı -ka -mı, ku -bhlogbɔ wa 'dɛ 'sɔ zɛa, a 'nı we 'ji -yıı? Nı, -Lagɔsɛbhıe nɛɛ:

«Nyımɛ -bhlogbɔ wa 'dɛsɔbhıe yıa -zɛa.»

¹⁷'In -yɔ -yɔ Jeıtape -ka 'wusıslı dıı zɔ, nyımɛ yabhlo k -yɔ zɛa.

¹⁸Nı, a -gwa mıtınyı kwɛ! Gbuıyuu -putu weee nyımɛ nua lɛ, we'e pla k ku zɔ. Nı, nyımɛ -yɔ nua mıtı-

nıgbu lɛ, k 'dɛɛ ku -yla k nua gbunıyuu lɛ. ¹⁹Zuzu 'Pupa -Lagɔ 'nyɛa aın, -we mıa aın 'wu, a 'nı we 'ji -yi nı, amıaa ku mı we -budu nıaa? 'In a 'nı amıaa 'dɛɛ -nı nı -mıı? ²⁰Nı, -Lagɔ ka aın 'wuzıtı -vɛlɛ 'kadı nı. We 'gbu, a 'ylimanı k 'ınyı amıaa ku zɔ.

Kwukwalıe gbu

7 Gbu, -we a 'yıbhaa 'mı la 'sɛbhıe 'wu, we 'bıgu na palı -sɛɛn da.

Nı, nyımɛ 'nı 'ınyı kwa we nınyı 'yılı. ²Nı, mıtınyı -bıtı lɛnuɛ 'gbu, nukpası -ka k 'dɛɛ 'ınyı, 'ın 'ınyı -ka k 'dɛɛ 'lowlı.

³-We nukpası nua lɛ 'ınyı -yla, 'ınyı 'lowlı nı we k 'ınyı -yla lɛ. 'In -we 'ınyı nua lɛ nukpası -yla, 'ınyı nı we lɛ k 'lowlı -yla. ⁴Nı, -we 'ınyı 'yıbhaa, k 'nı mneni k 'ka we k 'dɛɛ ku -yla lɛnu, k ku mıa, k 'lowlıı -nı -wa. 'Sa -bhloo 'dɛ, -we nukpası 'yıbhaa, k 'nı mneni k 'ka we k 'dɛɛ ku -yla lɛnu, k ku mıa, k 'ınyı -nı -wa.

⁵Nı, 'yabhlo 'na -mıenyı k 'dɛ k -lıbhıyı -nı. We -ka -Lagɔ a 'ka bhıbhıe bhıa yabhlo nıa a bhı wɛı -bhlo, 'bhıe, a 'ka 'sa nı. 'In -mıı 'bıgu, a yıyılı -yɔ lı -buduu 'wudıda. We 'nı -mııı, a 'nı mneni a 'ka amıaa 'dɛ kpa sayıbhıe, 'ın a bhılııa -Saataan laylagbu lı.

⁶Nı, -we ın gbaa da aın -yla, amıaa 'yoo 'nyenyıee 'gbu ın yıa we gba, we 'nı tıte ın palı aın -yla. ⁷'In 'yıbha nıma weee -mı nyıfı nıa na 'dɛ 'bhısa. 'In -k -ka -mı, k ka kıtıı -Lagɔ wıawıalu -we -Lagɔ 'nyɛa k. Nı, 'yabhloo -nı mı we 'dɛɛ sa, 'ın -gudıı -nı mıa we 'dɛɛ sa.

⁸-Wa 'nıa -sı 'ınyı kwa, -wa 'nıa -sı yıtkwu, we -yɔ -dugbarınyı, ın nɛɛ aın -ylɛɛ: a -ka yaa 'mı 'bhısa -tu we nınyı 'yılı. ⁹'In we -ka a 'nı mneni a 'ka amıaa 'dɛɛ dıı lakpa, -zugba we nınyı 'yılı, a kwa 'ınyı, a -kwı yılı, a yı tıı nukpası -yɔ 'ınyı kıtı nı.

¹⁰Nıma -wa kwaa 'ınyı, 'ın -wa -kwıa yılı, ın nɛɛ wa -ylɛɛ, (we 'nı -amı gba we, Nyımaa -Kanyɔ gbaa we): 'ınyı 'na 'bhıslı k 'lowlı -glo -nı. ¹¹We -ka nı, 'ınyı ka k 'lowlı -gıobhu, k 'na -kwıslı yılı -putu -nı, 'ın we 'nı -mııı, k -yɔ k 'lowlı susıolu 'wu lı. 'In nukpası, -mıı 'na -salı k 'ınyı kwııı 'tıtı -nı.

¹²-We na gbaa nyıma -tıɔta -wa kaa 'ınyı -yla mı nı, (na 'dɛ gbaa we, we 'nı Nyımaa -Kanyɔ gbaa we): nı, -Lagɔbhıe -k -ka 'ınyı -k 'nıa -Lagɔ 'wu -mı -ka, 'ın k 'ınyı -ka 'yıbha k -yɔ k 'ka -yɔtıtı nı, k 'na -salı k kwııı -nı.

¹³'Sa -bhıokpade, -Lagɔınyı -k -ka nukpası -k 'nıa -Lagɔ 'wu -mı -ka, 'ın k nukpası -ka 'yıbha k -yɔ k 'ka -yɔtıtı, k 'na 'bhıslı k -glo 'tıtı -nı. ¹⁴Nı, nukpası 'nıa -Lagɔ 'wu -mı, k cıpa -Lagɔ -yɔ, -Lagɔınyı k kwaa 'gbu. 'Sa -bhıoo 'dɛ, 'ınyı 'nıa -Lagɔ 'wu -mı, k cıpa -Lagɔ -yɔ, -Lagɔbhıe k kwaa 'gbu. We 'nı -mııı, amıaa 'yua mı nyıma 'nıa -Lagɔ 'wu -mı 'yua 'bhısa. 'In -zugba amıaa 'yua cıpa -sɛɛn -Lagɔ -yɔ.

¹⁵Nı, -k 'nı -Lagɔ 'wu -mı, -de k -Lagɔlowlıı, -de k -Lagɔınyı, k -ka gba k 'ka -mıı -yıbhu, a 'tide k 'yılı k 'ka we lɛnu. -Mıı daa mıa, we yı -Lagɔlowlı -zɛoo, we yı -Lagɔınyı -zɛoo, k 'nı k -yılınada -mı. Nı, 'wıtıtıe -dıııı 'gbu -Lagɔ yıa aın la. ¹⁶Nı, ama -Lagɔınyı, sa a

-yi we 'ji, a mneni a 'ka amaa 'lowli gbu 'wusaa? -Mı -Lagɔlowli, sa -ın -yi we 'ji, -ın mneni -ın 'ka -na 'ɲwɔn gbu 'wusaa?

Sa a mıa, 'ın -Lagɔ yia aın la, a -tu 'sa

¹⁷ We 'bhu -mııı -bhlogbɔɔ 'wu, -kwıkwı Jejitape 'nyea -mı, -ın ɔɔ we sɔɔ, 'ın sa -ın mıa, 'ın -Lagɔ yia -mı la, -ın -tu 'sa. Tite -we na slolua leglizı weee da weee, mu mıa dɛ. ¹⁸ Nı, -ın -ka kɔı 'wu -mı 'bhie -Lagɔ -ka -mı la, -ın -tu -mı sɔɔ, 'ın -ın 'nı kɔı 'wu -mı, -Lagɔ -ka -mı la, -ın 'na plalı kɔı -nı. ¹⁹ -ın 'ka kɔı plaoo, -ın 'nı kɔı plaoo, -mı 'nı gbu yabhlogbɔɔ. Nı, -we nana 'yli, mu -wa nı, -ın zu -Lagɔ titee 'nıɲwe. ²⁰ We -mı nı, -ka -mı, sa ɔ mıa 'bhie -Lagɔ yia ɔ la, ɔ -tu we sɔɔ. ²¹ -Lagɔ 'kaa -mı la -ın mı gaylo nyaa? -ın 'na sumanı dı -mı gbu -nı. We -ka nı, -ın mneni -ın 'ka gaylo -fıı 'tla, -ın nu we lɛ. ²² Nı, gaylo -ka Nyımaa -Kanyɔ laa, ɔ mı nyıme -ka Nyımaa -Kanyɔ zıta 'wu nya. 'Sa -bhloo 'dɛ nyıme -ka mıa ɔ 'dɛ -yla Nyımaa -Kanyɔ laa, -mı mıa Klisı gaylo nya. ²³ Nı, -vale 'kadu nya -Lagɔ zıta aın 'wu. A 'na -zɛl nyımaa galı -nı. ²⁴ Bheliaı, -ka -mı sa ɔ mıa, 'ın -Lagɔ yia ɔ la, ɔ -tu we sɔɔ -Lagɔ 'yu.

-Wa 'nıa 'ɲwɔn -yɔ 'lowlia -kaa gbu

²⁵ Nı, -wa 'nıa -sı 'ɲwɔn -yɔ 'lowlia -ka, Nyımaa -Kanyɔ 'nı 'mı -yla gbu yabhlogbɔɔ gba -maa daa. Nı, na 'dɛ 'wlukuun -gbu na gbaa da, Nyımaa -Kanyɔ ka 'mı ɔ nyazıdı nya nyıme wa dıa dı 'wu -zɛl. ²⁶ Nı, dɛs -lɛn bhlaa -yɔkalee 'gbu, -we na pupalı 'wlukuun la mu nı: nyıme -ka -mı, sa ɔ mıa ɔ -tu 'sa, mu nana 'yli. ²⁷ 'Lee -ın ka 'nı 'ka 'nı? -ın 'na -salı ɔ kwɛɛ -nı. -ın 'nı 'ɲwɔn -ka, -ın 'na kwalı 'ɲwɔn -nı. ²⁸ 'nı -ın -ka 'ɲwɔn kwa, -ın 'nı gbunyuu lɛnu, 'ın 'yiesɔɲwɔn -ka ylıkwu, ɔ 'nı gbunyuu lɛnu. -Wa kwukwala, sɛsɛ wa yla wa 'pipee 'wu, we 'gbu ın 'yɛbha yaa ın 'ka we aın gw -evlı.

²⁹ Bheliaı, -we ın 'yɛbhaa ın 'ka gba mu nı: nı, bhla -tu 'wu -sɛ. We 'bhu -zɛn 'wu, nyıma -wa kaa 'ɲwɔn, wa nu nɛɛ wa 'nı 'ɲwɔn -ka. ³⁰ Nı, -wa mıa wıda, wa nu nɛɛ wa 'nı wıda -mı, -wa mıa 'mına lıda, wa nu nɛɛ wa 'nı 'mına 'wu -mı. 'nı -wa ɔa -lı, wa nu nɛɛ -we wa ɔa, we 'nı wa -nı. ³¹ Nı, -wa mıa zuɔɔnı 'yıda dudu -mııı -gu, wa nu nɛɛ wa 'nı zuɔɔnı 'yıda -mı. Nı, wee dudu -mııı, sa we mıa dɛ, 'plı we yia.

³² Nı, ın 'nı 'yɛbha amıaa dı sumanı. -ka 'nı 'ɲwɔn kwa, mı kpaa Nyımaa -Kanyɔ gbu -kli, 'ın sa ɔ 'kaa nu ɔ 'ka Nyımaa -Kanyɔ dıdunamanı, 'ın ɔ tala we yoo da. ³³ Nı, -ka 'ɲwɔn -ka, dudu -guu gbu -mı kpaa -kli. 'nı sa ɔ 'kaa nu ɔ 'ka 'ɲwɔn dıdunamanı, 'ın ɔ tala we 'yoo da. Sanɛ 'sa ɔ mıa dlılda wee gbu 'sɔ nyıdı.

'Sa -bhloo 'dɛ 'ɲwɔn 'nıa ylı -mı -yɔ 'yiesɔɲwɔn 'nıa ylı -mı kpaa Nyımaa -Kanyɔ gbu -kli. Nı, ɔ 'yɛbha ɔ 'ka Nyımaa -Kanyɔ -nı nya -tu, ɔ kuu lɛnıgbu -yɔ ɔ 'wlukuun lapupalte weee 'wu. 'nı 'ɲwɔn -ka -ka ylı -mı, dudu -guu gbu -mı kpaa -kli, 'ın sa ɔ 'kaa nu, ɔ 'ka ɔ 'lowli dıdunamanı, 'ın ɔ tala we 'yoo da. ³⁵ Nı, -we na

gbaa da aın -yla, amıaa 'dɛɛ zuɔɔnı gbu -wa, we 'nı amıaa 'yoo -kulɛ. ın 'yɛbha nı, -we mıa tıklı a nu we lɛ Nyımaa -Kanyɔ 'dɛbhlogbɔɔ -yɔlanɛnı nya.

³⁶ -A yla -sı gbu 'sɔ -mııı. We tıanı nı: nı, bhoyi ɔ gbaa wa 'ka kwukwalı wa mıa wıda, 'ın nyımesɔyuu dı 'wınyıni gbu -ka ɔ 'ɲwɛla -zılı tenyıı nı, ɔ dı -ka gba nı, ɔ nu ɔ bhoyi -yla gbunyuu lɛ, -zugba wa kwukwalı, sa ɔ 'yɛbhaa. Nı, we nana 'yli, ɔ 'nı gbunyuu lɛnu. ³⁷ 'nı we -ka nyımesɔyuu dɛ gba ɔ 'nıa -sı 'ɲwɔn kwa, we 'nı -gla nya, 'ın ɔ -ka mneni ɔ 'ka ɔ dı lakpa, ɔ -ka ɔ 'dɛ nya gba 'pıɛn nı, ɔ -yɔ ɔ bhoyi 'nıa -budu 'wıdı, gbuzɔɔnı ɔ nı lɛ. ³⁸ We -ka 'sa -mı, -ka ɔ bhoyi kwa, gbuzɔɔnı ɔ nı lɛ. 'nı -ka 'nı 'ɲwɔn kwa, gbuzɔɔnı -mı nu 'yaa lɛ bhabha.

-Dugbanıwu gbu

³⁹ Da 'ɲwɔn 'lowli -gaa -sı 'yılıyı, ɔ -tu ɔ -yɔ 'kɔmı. 'nı we -ka nı, ɔ 'lowli ka tı, ɔ ɔ 'ɲwɔn -ka 'yɛbha ɔ kwa ɔ. Nı, we -zɛ -Lagɔnyıme. ⁴⁰ Nı, nana dı ɔ, sa ɔ mıa, ɔ -ka we sɔɔ -tu, 'mına 'wu ɔ yia -tıa. 'nı -amı 'ya, ın dı we dı 'wu nı, -Lagɔ Zuzu mı 'mı 'wu.

-Zila -bubɔnımeɛ -gu gbu

8 Nı, -a yla -sɛɛn -zila -bubɔnımeɛ -gu gbu. -We a gbaa, gbuzɔɔnı -wa: «Nı, -a 'dɛ weee -yı -ıı.» 'nı we -luyılo mıa, 'dɛɛ 'ylimanıe we palta nyıme. 'nı zekıkalte mıa, mu ylimanıa dıɔzuzue -guwıla. ² Nı, nyıme -ka ɔ 'dɛ 'wlukuun -dı, ɔ -yı -ıı yabhlo, sa ɔ mnenıa ɔ 'ka yaa we yıbheli, ɔ 'nı -sı 'sa we -yı. ³ Nı, -ka -Lagɔ zekalı, -Lagɔ -yı -mı.

⁴ Lee -a mneni -a 'ka -zila -bubɔnımeɛ lıı? -A -yı we 'ji nı, yoyolagɔnı 'nı -ıı yabhlogbɔɔ nya -mı dıdugu, 'ın -Lagɔ -bhlogbɔɔ.

⁵ Nı, gbuzɔɔnı -wa, nyıma tıɔa nɛɛ -lagɔnıa mı yalı -yɔ -sılı dudu -gu. 'nı wa dı we dı 'wu nı, -lagɔ -zu 'wu, 'nı nyımaa -cıan -zu 'wu. ⁶ Nı, we -ka -amıaa -nı, -Lagɔ -bhlogbɔɔ, mı -wa Dıde, mı -laa -ıı weee la, mı -yla -a mıa. 'nı Nyımaa -Kanyɔ -bhlogbɔɔ: mı -wa -Zezı Klisı. ɔ 'gbu -ıı weee mıa la, 'ın ɔ 'gbu -amıa mı 'yaa la.

⁷ 'nı nyıma weee 'nı gbuzɔɔnı -mııı -yı. Nı, tıɔa ka we yoyolagɔ -yɔlayıbheli bhabhaa 'gbu, -sɛɛn 'ya, 'ın wa lıa we -zila -bubɔnımeɛ, nɛɛ yoyolagɔnı bubɔnımeɛ. Wa dı 'nı late, 'ın wa gbaa wa 'dɛɛ daa nı, wee nıme ka wa puı -plalı. ⁸ 'nı we 'nı nı, lılılı 'ka -aın -Lagɔ -yɔlanınenı: -a 'nı we lı -a 'na 'ka -ıı yabhlogbɔɔ 'wıbı, 'nı -a -ka we lıoo, we 'na 'ka -aın -ıı yabhlogbɔɔ 'nyɛ.

⁹ Nı, a zu amıaa 'dɛ 'yılıyı, amıaa 'dɛ -yla -tıtııı lɛnıgbu yı -wa ka dı 'nıa 'wıte lablı. ¹⁰ Nı, -mı -yia gbuzɔɔnı, we -ka nı, nyıme ka dı 'nıa 'wıte, ɔ -ka -mı 'yı lıda yoyolagɔnı bubɔnımeɛ ɔ, 'lee, ɔ 'nıa dı 'tamanıa yı, 'ın ɔ 'ka we yoyolagɔnı bubɔnımeɛ lıı? ¹¹ Nı, -na gbuzɔɔnı yıloo 'gbu, -Lagɔbheli -ka dı 'nıa 'wıte, -ka 'gbu Klisı yia tı, sanɛ 'sa ɔ yia ɔ 'dɛ mıɔnıa! ¹² 'nı a -ka 'sa -Lagɔbhelia gbunyuu 'wıoo nu, a -ka wa dı 'nıa 'wıte lɛnu, -zugba Klisı 'dɛbhie -gbolu -yla a nıa gbunyuu lɛ.

¹³ We 'dεε 'gbu, wee lililu -mıntı 'ka na -Lagobheli mıtıntı nı, -zugba ın 'nıa 'masleεn -zila -bubıtıme lia yi, ın yi na bheli mıtıntı.

-We ka 'klu -Zezuu *tietienyɔ kaa, we -yɔ -we ɔ 'kaa lɛnu

9 'Lee, ın 'nı na 'dε -yla -mı? ın 'nı -Zezuu ti-tietienyɔ? ın 'nı -amıaa -Kanyɔ -Zezu 'yɔ? 'In Nyı-maa -Kanyɔ lubho ın nua, a 'nı we yaa? ² We -ka nı, nyuma tɔlɔaa -gbε, ın 'nı -Zezuu tietienyɔ nya -mı, amıaa -gbε, ın mı we nya -kpɔ. Nı, a mı Nyımaa -Kanyɔ 'wuu 'gbu, amıaa dε slɔlua nı, ın mı Nyımaa -Kanyɔ tietienyɔ nya.

³ Nı, wa -ka 'mı gbu 'wludı, sa na saa na 'dε gbu 'wlu, mı nı: ⁴ 'Lee, -a 'nı we 'klu -ka, -a 'ka li, 'ın -a 'ka 'ma -amıaa lubhoo 'gbuu? ⁵ Sa -Zezuu tietienya tɔlua, Nyımaa -Kanyɔ bhelia -yɔ *Sefası 'bhua -Lagɔɔwɔnɔ 'wu, -amıa 'nı we 'klu -ka, -a 'ka -Lagɔɔwɔnɔ 'wubhu, -a -yɔ ɔ 'ka mıntı? ⁶ Yaayı, -amı -yɔ Banabastı -bhlo 'kaa lubho nı 'bhie, -a 'ka -amıanuu 'pipee 'yɔ yɔ? ⁷ 'Lee, a ka -slɔ 'nı nı, nyıme ka 'slɔja pla, 'ın ɔ yia ɔ 'dε 'penı yɔ? Nyıme faa *-dɔksı, ɔ 'li we 'bhuee? 'In 'kɔkɔluu zua yabhlo 'yliyɔzɔnyɔ ɔ 'ma 'kɔkɔluu nyıtınyuu?

⁸ 'Lee, nyımaa lɛnugbuu sɔkɔ -bhloo 'dε na gbaa gbu yɔ? *Moizı tite 'nı wee gbu -bhloo 'dε gbada -mı?

⁹ Nı, we mı wee tite 'wu cɛldae:

«'Bhli -ka 'mıtı 'titlida -mı,

a 'na gbuan -nı we ɔwe -nı.»

'Lee, 'bhlinyaa 'gbu -Lagɔ bhaltı yɔ? ¹⁰ 'Lee, -amıaa 'gbu ɔ yia sa wɛlɛ -mıntı gba yɔ? Cıntı, -amıaa 'gbu wee wɛlɛ mıa cɛldı. Nı, ɔ -ka 'mıtı 'pa, ɔ dı we dı 'wu nı, ɔ -nı ɔ yia 'yıa. 'In ɔ -ka 'mıtı -dıda -mı, ɔ dı we dı 'wu nı, ɔ -nı ɔ yia 'yıa, we 'nı mıntı? ¹¹ -A ka aın 'wu Zuzu 'Pupaa zuzɔnınyaa glı. 'Lee, -a -ka aın kwεε amıaa dıdugbuu zuzɔnınyaa 'yɔ, gbu 'kadu mı yɔ? ¹² We -ka nı, nyıma tɔlua ka we 'yɔyɔ klu aın -gu, -amıaa nı we 'yɔyɔ -klu 'nı -maa -nı 'wuzıı?

-Amıa 'nı -mıntı -yɔlayıbha. Nı, gbu weεε -a slɔlua 'wlu ɔ la, -mıntı yı 'wlu Klisı gbuzɔntı gbuu 'yoo -a kık-lalı. ¹³ A 'nı we 'ji -yı nı, -wa nua lubho *-Lagɔbudu 'kadu ɔ, -Lagɔbudu 'kadu ɔ wa yıa wanuu lililuu? 'In -wa nua -Lagɔ bubɔlɔda lubho, -Lagɔ bubɔlɔda wa'a 'yɔ wanuu lililuu? ¹⁴ Nı, 'sa -bhloo 'dε Nyımaa -Kanyɔ paltı tite, nı, -wa gbaa -Lagɔgbu, wa 'yɔ wanuu lililı -Lagɔgbuu gbıgbıe -yɔ.

¹⁵ Nı, -amı, -li ka 'yɔyɔ klu ın kaa, ın 'nı we 'yabhlog-ɔɔ -yɔlayıbha. 'In ın 'nıa -li ka 'yɔyɔ klu ın kaaa 'gbu we cɛlɛ. We nanı 'yɔ ın 'ka tlı! -Mıntı -zi nyıme 'ka 'mı 'ɔnı 'kadu -mıntı -gu -sa. ¹⁶ Nı, ın 'nıa na 'dε 'yımıntı -Lagɔgbuu gbıgbıe 'wu. -Gla -wa ın 'ka we gba. 'In we -ka nı, ın 'nı wee -Lagɔgbu gba, gbunıyuu mı na -nı nı! ¹⁷ We -ka na dε -saa -bha wee lubho -mıntı, -zugba ın mnenı ın 'ka we 'penıe 'yɔ. Nı, -gla nya -Lagɔ dıa 'mı wee lubho 'wluu 'gbu, bhe na nua we. ¹⁸ Nı, lεε -lu -wa na 'penıa? -Lagɔgbuu gbıgbıe bhe -wa, 'ın -li ka 'yɔyɔ klu ın kaa, ın 'kaa 'yɔ -Lagɔgbuu gbıgbıe -yɔ, 'ın 'yıbha we -yɔla.

¹⁹ ın mı na 'dε -yla, ın 'nı nyıme yabhlogɔɔ ɔylo. 'In ın yia na 'dε nyıma weεε ɔylo 'wuu, ın 'ka nyıma

duun 'yɔ Klisı -nı nı. ²⁰ Nı, ın -ka Zuıfu nyıdı -mı, 'ın na nua na 'dε Zuıfu 'bhısa, 'ın, ın 'ka wa 'yɔ Klisı -nı nı. Na 'dε'ε zı Moizı tite 'nıntıwe -gla nya, 'ın ın -ka -wa zua we 'nıntıwe nyıdı -mı, 'ın na nua na 'dε wee titee 'nıntıwezınyɔ 'bhısa, 'ın ın 'ka wa 'yɔ Klisı -nı nı. ²¹ 'Sa -bhloo 'dε, -wa 'nıa Moizı tite -yı, ın -ka wa nyıdı -mı, 'ın na nua na 'dε -maa 'bhısa, 'ın, ın 'ka wa 'yɔ Klisı -nı nı. 'In -zugba, ın -yı -Lagɔ tite, -we ka gbu -wa, Klisı tite na zı 'nıntıwe. ²² Nı, -wa ka dı 'nıa 'wute, ın -ka wa nyıdı -mı, 'ın na nua na 'dε -ka dı 'nıa 'wute 'bhısa, 'ın ın 'ka -maa 'yɔ. Na 'dε na nua -lu weεε 'wu, wa 'dε weεε -yla. 'In, ın 'ka tɔlua gbu 'wusa ɔ weεε lu. ²³ -Lagɔgbuu 'gbu na nua gbu weεε -mıntı lε, 'ın ın 'ka we zuzɔntı 'yɔ.

²⁴ A -yı we 'ji nı, -gwagwanya weεε -ka -gwaa mıntı, -gwaa wa 'dε weεε gwaa, 'ın nyıme -bhlogɔɔ bhua we 'kupu 'wu. Nı, amıa -gwa 'ya 'sa, 'ın a 'ka we 'kupu 'wubhu. ²⁵ -Gwagwanya -ka -gwagwıe 'kpıaa yı -luu tɔlua wa tıa. We 'penıe -we yıa labhua wa 'ka we 'yɔ 'gbu, wa nua we lε. 'In 'penıe we'e 'bhua la, -amıa 'ka we 'yɔ 'gbu -a nua we lε. ²⁶ We -ka -amı, we 'gbu na zua -gwagwıe 'yliyɔ, 'ın ın 'ka we 'wlulapalıda nıntı. 'In, ın 'wlu -kwıgınyɔ, 'ın 'pa -kwıı 'sa -mı bhe. ²⁷ Nı, na ku na paltı 'kıtıye 'wu, 'ın ın mı we -kanyɔ nya. -Mıntı yı 'wlu nyıma tɔlua -yla ın gba -Lagɔgbu 'bhıe, -Lagɔ yı 'mı kwεε -sa.

*Izlaelnyuma mıa da beblεε wa gbuu 'wupalıgbu

10 Bheliaın, ın 'yıbha a ligbe gbu -we yıa -amıaa dukpası -wa -yɔ Moizı nıa zıme. Yalıpupaa kpɔ yabhlo zua wa 'dε weεε 'yliyɔ, 'ın wa 'dε weεε yıa *gumınyu Zalı 'wudı. ² Wa -yɔ Moizı 'sɔ -bhlo, 'ın wa yıa wa 'dε weεε batizee yalıpupa -yɔ gumınyu lu. ³ Lililı -Lagɔ wlaa, mı -bhlo wa 'dε weεε lia. ⁴ 'In 'nyu -Lagɔ wlaa, wa 'dε weεε 'maa we. Nı, -Lagɔ -bazıe mıa wa yoo kwada, nyu bhua we 'wu, 'mı wa maa. Weεε -bazıe mıa, Klisı -wa. ⁵ 'In wa nyıdı nyımaa dumadı 'nı -Lagɔ dıdunıntı gbu lɛnu, we 'gbu, wa yıa tlı da beblεε.

⁶ Nı, wee gbunıya -mıntı, gbuu 'wupalıgbu we -mıa -amıaa -nı nı, -amıaa dı yı gbunıyıı 'wunınyı wamıa 'bhısa 'gbu. ⁷ A 'na -zɛlı yoyolagɔɔ bubɔnyaa -nı, wa nyıdı -nyımaa tɔlua 'bhısa -nı. 'In we mı cɛldı -Lagɔsɛbhe 'wue:

«*Izlaelnyuma -dıa la,

wa lia, 'ın wa yıa 'ma.

'Bhie, wa sɔa 'wu,

'ın wa yıa 'mına li kpukplalte nya.»

⁸ -A 'na tlı -amıaa 'dε mıtıngbu -nı. Sa wa nyıdı nyıma tɔlua nua, 'ın nyımaa 'wlu gbu gbuu -zakpa glı -bhlo 'ya ta (23.000) yıa tlı 'yɔ -bhlogɔɔ nya. ⁹ -A 'nı mnenı -a 'ka Klisı layla, sa wa nyıdı -nyıma tɔlua ylaa Klisı la, 'ın tıbhenıya yıa wa mı, wa yıa tlı. ¹⁰ A 'na 'ɔwunıwenı ɔ -nı. Sa wa nyıdı -nyıma tɔlua nua, 'ın tıtlılee 'anzı yıa wa 'bha.

¹¹ Gbunıyıı -mıntı yıa wa, we 'ka gbuu 'wupalıgbu -zε tɔlua -nı nı gbu -wa. We mı cɛldı, -amıa -wa -gaa 'yliyɔ, 'ın dıduu bhıabha yıa cıpa, we 'ka -amıa 'dızu.

¹² We 'gbu, -ka we 'wlukuun lapupali nu, k mi 'yligbeda gege, k zu k 'de 'yliyi, k yi bhli. ¹³ Nu, laylagbu -we yla ain, we ka nyuma yli 'cun. -Lagok 'bhulu k weli -gu la, 'un k 'na 'ka ain 'yitide laylagbu -zilia ain nwe la, we 'ka ain yli. 'In da laylagbu -ka ain yla yi, 'un k nyaa ain 'tite a 'ka we zc 'yligbe, 'un k nyaa ain se a 'ka we kwee 'tla.

A zu amlaa 'de 'yliyi yoyolagok bubuee gbegebein

¹⁴ We 'gbu, na 'talea -zoknu, a vla yoyolagok bubuee gwe!

¹⁵ Nu, gbuyilonya na tlua ain, 'un na gbaa da ain -yla gbu. -We na gbaa da ain -yla, amlaa 'de susali we 'wu.

¹⁶ -Lagok nyumaa 'nyulanwana -koku 'gbu -a paa -Lagok fuo. -A -ka we nukpla nu 'mada -mi, we'e suslolu -a -yok Klisu 'puku 'wuu? 'In 'floo -a didla la, -a -ka we lida -mi, we'e suslolu -a -yok Klisu ku 'wuu? ¹⁷ 'Floo -bhlogbku, 'un -amia -Lagoknyuma -zu 'wu, 'un -a mia ku -bhlogbku nya. -We ka gbu -wa, 'floo -bhlogbku -a 'de weee lia.

¹⁸ A yla Izlaelnyuma, -wa lia -Lagok bubuludaa nume, wa -yok -Lagok mi 'wusuloluda. ¹⁹ 'Lee, 'sa un 'yubhaa un 'ka gba nu, -zila -bubukume mi -lu -zoknu yabhlo nya yi? Yaayii, yoyolagok mi -lu -zoknu yabhlo nya yi? ²⁰ -Innya! 'In nee ain -yla nu, -zila -we -wa 'na -Lagok 'wu -mi bubu, zuzu 'nyii -yla wa bubu we, we 'nu -Lagok -yla. 'In un 'nu 'yubha a -yok zuzu 'nyii -mi 'wusuloluda. ²¹ Nu, a 'nu mneni a 'ka Nyumaa -Kanyok 'koku 'wu 'manida -mi, 'un a 'ka zuzu 'nyiii 'koku 'wu 'manla mn. A 'nu mneni a 'ka Nyumaa -Kanyok lililu lida -mi, 'un a 'ka zuzu 'nyiii lililu lia mn. ²² 'Lee, -a 'yubha -a 'ka Nyumaa -Kanyok zenyidli 'wusulobu? Amla dlu nu, -amlaa latele -zi kku?

A nu -lu weee le -Lagok 'hnumnutee 'gbu

²³ Nyuma tlua nee: «We se mi, -a 'ka -lu weee lenu». Cun, -lu weee lenue 'nu 'sa 'ylinanu. «We se mi, -a 'ka -lu weee lenu», gbuzoknu -wa, nu, -lu weee lenue'e 'temanu -Lagoknyumaa dlu la. ²⁴ Nu, nyume 'na -tali k 'dee zuzoknu -bhloo da -nu. K -tali nyuma -putuu -nu da.

²⁵ Numee weee wa paa pelu kaku 'wu, a -ka we zc, a li we, amlaa dlu 'na dlu ain gbu 'wlu -nu. ²⁶ Nu, we mi celuda -Lagoksebbe 'wue:

«Jejitape kaa dudu -yok we -gu -lu weee.»

²⁷ Nyume -k 'na -Lagok 'wu -mi, k -ka ain la lililu -yok, a -ka we -yokwuu, -we weee k -ka ain 'nye, a li we. Amla dlu 'na dlu ain gbu 'wlu -nu. ²⁸ 'In nyume yabhlo -ka ain -yla gba, yoyolagok bubukume -wa nu, -k gbaa we ain -yla, -maku klaa, dlu klaa, wa 'gbu, a 'na lili we -nu. ²⁹ -We na gbaa da we 'nu amlaa dlu gbu, nu, nyume -putuu dlu gbu -wa.

'In un mi na 'de -yla, -we na nua le, lee -lu ka 'gbu nyume -putuu dlu bhu we -yokgbu 'wua? ³⁰ 'In -ka -Lagok fuo 'pa lililu -we un mia lidaa 'gbu, lee -lu ka 'gbu wa 'ka 'mi 'hntsa wee lililu -we ka 'gbu un yia -Lagok fuo 'paa 'gbua?

³¹ We 'gbu, a 'ka lioo, a 'ka 'maoo, a 'ka leo lee lenuoo, a nu we 'de weee le -Lagok 'hnumnutee 'gbu. ³² Nu, -wa -wa Zuifu, -wa 'na Zuifu -yok -Lagoknyuma, amlaa lenug-

bu 'na mokuun wa 'yabhlogbku -nu. ³³ A nu 'mi 'bhisa: la na gba, gbu weee na nua le 'wu, 'un un 'ka nyuma weee dudunamanu. 'In -tali na 'dee zuzoknu -bhloo da. Nyuma duuun zuzoknu da na tala, 'un wa 'ka gbu 'wubhu.

Sa -Lagok 'yubhaa wa -mi leglizii 'wu

11 A 'tideli 'mi, sa na 'de tidelia Klisu. ² Nu, -lu weee 'wu, a'a dlu 'mi 'wu, 'un -we weee un -slolua ain, -gu a nka we, we 'gbu na kwala ain 'hnu.

³ 'In un 'yubha a 'nu gbu -mnu 'wu la: Klisu -wa nukpasuu -Kanyok, nukpasu -wa 'hwnok -kanyok, 'un -Lagok -wa Klisu -Kanyok. ⁴ Nu, nukpasu -k -ka -Lagok bhuhhoeda -mi, 'un -k -ka -Lagokgbu -falpada -mi, -zugba k 'wlu mi 'wuweluda, k -Kanyok Klisu k 'bhala zu. ⁵ Nu, 'hwnok -k -ka -Lagok bhuhhoeda -mi, 'un -k -ka -Lagokgbu -falpada -mi, -zugba k 'wlu 'nu 'wuweluda -mi, nukpasu -k -wa k -kanyok, 'ka k 'bhala zu. K 'wlu sa 'hwnok -k ka 'nyi wa kpla. ⁶ We -ka nu, 'hwnok yabhlo'o weli 'wlu 'wu, k kpla k 'nyi! 'In 'nyi -gudide -yok 'nyi kplakplie -ka k zu 'bhali, -zugba k weli 'wlu 'wu. ⁷ Nukpasu'u weli 'wlu 'wu, k mi -Lagok 'wuwu nya, 'un mi 'wu wa yia -Lagok 'hnumnutee -yok. 'In 'hwnok 'wu wa yia nukpasuu 'hnumnutee -yok. ⁸ (Nu, -Lagok 'kaa nyuma lala: nukpasu 'nu 'hwnok 'wutla, 'hwnok 'tlaa nukpasu 'wu. 'In -Lagok 'nu nukpasu lala 'hwnok 'gbu, 'hwnok -k -laa la nukpasuu 'gbu.) ¹⁰ We 'dee 'gbu, 'hwnok weli k 'wlu 'wu, 'anzinyaa 'gbu. Mu slolu 'yaa we nu, k ka -kanyok.

¹¹ 'Sa we mia, 'bhie, Nyumaa -Kanyok 'yu 'hwnok gbala nukpasu, 'un nukpasu gbala 'hwnok. ¹² Nu, sa 'hwnok 'tlaa nukpasu 'wu, 'sa -bhloo 'de 'hwnok gwalia nukpasu, 'un -Lagok -gbe we 'de weee bhua. ¹³ A susali -slu we 'wu amlaa 'de nya: 'hwnok -ka -Lagok bhuhhoeda -mi, k 'nu 'wlu 'wuweli, 'lee we nanu 'ylii? ¹⁴ Nu, dudu -guu -lii 'debhie slolua we nu, nukpasu -ka tlulu nyi 'wlu -ka, zu -wa, we 'nu muu? ¹⁵ Nu, 'hwnok -ka tlulu nyi 'wlu -ka, k 'hwnokwalu -wa. 'In -Lagok ka 'hwnok tlulu nyi 'nye k 'wluu 'wuwelulu nya.

¹⁶ 'In nyume -k -ka 'yubha k 'ka 'ya gbu tlua -bha palu nu, nu, -amia 'nu -muu bhlabhu, 'un -Lagok leglizinya 'nu 'ya -muu bhlabhu.

Nyumaa -Kanyok 'sukwee gbu

¹⁷ Nu, gbunya un 'yia -yok, na yia da ain -yla lapalaa 'gbu, un 'nu mneni un 'ka ain 'hwnokwali. Nu, amlaa 'wlugbelie mia, we'e nu ain zuzoknu -yla le, gbunyuun we nua ain -yla le bhaha.

¹⁸ Tada, wa nee 'mi -yia, a -ka 'wlugbeli, 'wudodoe mi ain nyidi, 'un we mi 'mi dlu nu, wee gbu -mnu -zaka -bhlo mi gbuzoknu nya. ¹⁹ (We mi nu, 'wudodoe -mi ain nyidi, 'un -wa kpa -Lagokgbu -kli, wa 'ka -maa yibheli.) ²⁰ 'In a -ka 'wlugbeli, we 'nu Nyumaa -Kanyok 'sukwee liliee gbu.

(Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; Lk 22.14-20)

²¹ 'In a -ka 'wlugbeli 'sukwee gwe, -k -ka -mi kwe k pu- loa la, 'un k bhua k 'dee 'sukwee 'wu, 'un k lia we. 'Nwaku mi tlua 'bhada, -zugba tlua bhali -maa 'de nu. ²² 'Lee, a 'nu amlaa 'dee -budunya -ka a 'ka we zc lilii, 'un a 'ka we zc nu 'manu? Yaayii, -Lagok leglizii a lilia 'ylii yi? 'In

amıaa -Lagobhelia 'nıa -lu -ka, 'ma a 'yɩbhaa a 'ka zu 'bhali yɩ? Sa a 'yɩbha un gba aun -yɩa? In kwali aun 'ɲnu? -Cınnıya, un 'nı cı mneni un 'ka aun 'ɲnıkwali gbu -mınu 'wu.

²³ Nıu, -we Nyımaa -Kanyo -slolua 'mı, 'un un -slolua aun mı nu: sabo, da wa 'kaa Nyımaa -Kanyo -Zezu kpa, o 'bhua 'floo 'wu, ²⁴ o 'paa -Lago fuo, o yia wee 'floo ladıdı, 'un o nɛɛ: «-We mıa da, na ku -wa, 'mu un wıaa amıaa 'gbu. A li wee 'floo -mınu, 'un a 'ka 'mı ligbede -tu bhla weee nya.» ²⁵ Wa bhıa lılie, -Zezu yi 'yaa wa nu -kɔpu yoo 'nye. 'un o nɛɛ: «Wee 'kɔpu -mınu -wa -Lago -yo nyıma 'kɔ *'wusıslolue -lolu, -we ka 'gbu na 'kɔn yia jite. Bhla weee nya a -ka we nukpla nu 'mada -mı, a -tu 'mı ligbede.» ²⁶ Nıu, sa a lia 'floo -mınu -bhlo, 'un sa a maa 'kɔpu -mınu nukpla nu -bhlo, -zugba Nyımaa -Kanyo tıttıgbu a mıa gbada tıklı, 'un o 'ka 'saa yi.

²⁷ We 'gbu, nyıme o -ka Nyımaa -Kanyo 'floo li, 'un o -ka o 'kɔpu -mınu nukpla nu 'ma sa 'nyuu sa, -zugba o 'de o dıa Nyımaa -Kanyo -ku -yo o 'kɔn gbu 'wlu. ²⁸ Nıu, o -ka -mı, o bhı o 'deɛ nɔnɔbhı 'yılıyo la 'nanı, 'bhıe, o 'ka 'floo -mınu li, 'un o 'ka 'kɔpu -mınu nukpla nu 'ma. ²⁹ Nıu, nyıka -ka 'floo -mınu li, 'un o -ka 'kɔpu -mınu nukpla nu 'ma, -zugba o 'nı Nyımaa -Kanyo kuu gbu 'wusısalı sayı, o 'de o dıa gbu 'wlu. ³⁰ We 'gbu, guzonya -yo 'kukunya -zua aun glaa, 'un nyıma duun yia tıı aun nyıdı. ³¹ -A -ka -amıaa 'deɛ nɔnɔbhı 'yılıyo labhı 'nanı, -a 'nı mneni -a 'ka -Lago nyımaa -yogbu 'wubhubhue ɲwe -bho. ³² Nıu, Nyımaa -Kanyo -ka -amıaa -yogbu 'wubhuda -mı, 'un o -ka -aun gbusloluda -mı nı, wa yi -aun -kaslu 'wupa dudugu -nyıma nyaa gbu -wa.

³³ We 'gbu, na bheliun, da a -ka 'wlugbelı a 'ka Nyımaa -Kanyo 'sukwe li, a wuwlu. ³⁴ Nıu, ɲwo -ka nyıme -mɔmɔ 'bhada -mı, o lı o 'deɛ -budıɲweɛ, 'un a -ka 'wlugbelı a yi amıaa 'de -Lago nyımaa -yogbu 'wubhubhue -gu -lalı.

Da un -ka -mɔ amıaa -gbe nyıni, 'bhıe, un 'ka gbu pınyıya -mınu gba.

Zuzu 'Pupaa wıawlıalı

12 -Sıɛn, bheliun, -lı Zuzu 'Pupa wıaa, un 'yɩbha a yıbheli we sazɔnu sa. ² A -yi we 'ji nıu, da a 'nıa -slı -Lago 'wu -mı, amıaa 'de a tidea 'yi, yoyolagɔnya'a gbaa, we 'bılanɔnue nya. ³ We 'gbu, un nɛɛ aun -yɩaɛ: nyıme o -ka -Lago Zuzu 'wu -ka, o 'nı mneni o 'ka gbae: «Mɛ kpa -Zezu», 'un nyıme yabhlogbɔ 'nı mneni o 'ka gbae: «-Zezu mı Nyımaa -Kanyo nya!» 'mu o 'nı Zuzu 'Pupa 'wu -ka.

⁴ -Lago Zuzu wıawlıalı -zu 'wu, 'un -Lago Zuzu -bhlogbɔ wıaa we 'de weee. ⁵ Nıu, -Lago libhoo 'yılı -zu 'wu, 'un Jejitape -bhlogbɔ, mɔ -yɩa -a nua we 'de weee.

⁶ Nıu, -Lago libho -zu 'wu, 'un o -Lago 'deɛbhlogbɔ nua we 'de weee ɛ nyıma weee 'wu.

⁷ -o -ka -mı -Lago ka o wıawlıalı -mɔ 'nye, -mɔ 'ka -Lago Zuzu 'tıte -slolu. 'un -mı mı nyıma weee zuzɔnu 'yılınyı nya. ⁸ Nıu, -Lago Zuzu nyıa nyıme yabhlo gbagbe gbuııloo o, 'un o Zuzu -bhloo de nyıa -gudu gbagbe, nyıma 'ka -Lago yıbheli. ⁹ 'un o Zuzu -bhloo de nyıa nyıme yabhlo dıuzue, mɔ -bhloo

de nyıa -gudu guzonyaa jıpejıpee se. ¹⁰ Nıu, o Zuzu nyıa 'yabhlo gwedıgbu ɛnu se, mɔ nyıa 'yabhlo -Lagobbu -falpapıee se, mɔ nyıe 'yaa 'yabhlo yoyozuzu -yo Zuzu 'Pupaa 'wusısalı se. 'un mɔ nyıa 'yabhlo wıı -putunyaa gbagba se, 'un mɔ nyıa -gudu wee wıı -mınu 'jıgbagbe se. ¹¹ Nıu, o Zuzu -bhloo de nua we 'de weee ɛ. 'un sa o 'yɩbhaa, 'sa o nyıa nyıma -bhlo -bhlo -Lago wıawlıalı -bhlo -bhlo -bhlo.

Ku -bhlogbɔ 'lalı duun

¹² Nıu, nyıme ku -bhlogbɔ, 'un we 'lalı duun. Wee 'lalinya -zu 'wu, 'un we nua ku -bhlogbɔ ɛ. 'Sa -bhloo 'de Klıı mıa. ¹³ Nıu, Zuıfu -yo -wa 'nıa Zuıfıoo, galı -yo nyıma -zɔnıoo, wa ka -a 'de weee batızee Zuzu -bhlogbɔ nya, 'un -a 'ka ku -bhlogbɔ -ze. -Lago ka o Zuzu -a 'de weee yeli.

¹⁴ 'un we 'nı 'lalı -bhlogbɔ ku ka, nıu, we 'lalı -zu 'wu. ¹⁵ Bhu -ka yaa gba: «Nıu, un 'nı o, we 'gbu, un 'nı kuu -nu nya -mı», -mı 'gbu we 'nıa kuu 'lalı yı? ¹⁶ 'un yukwılı -ka yaa gba: «Nıu, un 'nı 'yılıya, we 'gbu, un 'nı kuu -nu nya -mı», -mı 'gbu we 'nıa kuu 'lalı yı? ¹⁷ Ku -kpabhıe -ka yaa 'yılıya 'dekpua nya -mı, sa we 'ka 'nua? 'un we -ka yaa yukwılı 'dekpua nya -mı, sa we 'ka ɲe 'nua? ¹⁸ 'un sa -Lago 'yɩbhaa, 'sa o zua kuu 'lalı we -yo -bhlo -bhlo. ¹⁹ We -ka yaa nıu, we 'de weee mı 'lalı yabhlogbɔ nya, -zugba da kuu -kpabhıe mıa? ²⁰ Nıu, kuu 'lalı -zu 'wu, 'un ku -bhlogbɔ.

²¹ Nıu, 'yılıya 'nı mneni we 'ka gba o -yɩaɛ: «'un 'nı -na gbu -ka!» 'un 'wlu 'nı mneni we 'ka gba bhınyı -yɩaɛ: «'un 'nı amıaa gbu -ka!» ²² Kuu 'lalinya -a yɩa -yo nıu, we yılo 'wu, we gbu -sua 'wu bhabha kuu -nu nya. ²³ 'un kuu 'lalinya -a yɩa -yo nıu, we 'nı 'nıɲwe -zu sa -mı, 'mu -amıa zua 'nıɲwe bhabha. 'un kuu danya wa'a 'yɩa -yo, -mı -amıa zua sazɔnu sa. ²⁴ Nıu, kuu 'lalinya wa yɩa -yo, -mı sazɔnu saa zuzue 'nı gbu 'wu -ka. Nıu, -Lago ka ku ɛnu 'lalinya 'yılıjıle nya, 'un we 'lalinya 'nıa 'nıɲwe -zu sa -mı, o yıa we 'nıɲwezuzue 'kadu 'nye. ²⁵ Nıu, we -ka 'sa -mı, 'wudodoe 'nı kuu 'lalinya nyıdı -mı. 'un zuzlu wee 'lalı zuzlu 'nanı. ²⁶ Nıu, kuu 'lalı yabhlo -ka sıada -mı, we 'de weee sıa dabudu, 'un wa -ka 'lalı yabhlo 'ɲnıkwalı, we 'de weee -yo we lia 'muna dabudu.

²⁷ Nıu, amıa, Klıı ku a -mıa. 'un we kuu 'lalı a -mıa -bhlo -bhlo. ²⁸ Nıu, leglızı 'wu sanɛ 'sa -Lago palta nyıma la: tıada, -Zezu tıetıenya o palta la, we 'sɔnu nya o palta * -Lagobbu -falpanya la, we tanı nya o palta -Lagobbu -slolunya la. -Mı 'bıgu gwedıgbu ɛnunya, 'bhıe guzonya jıpenya -yo nyıma 'wusanya, we -yo nyıma 'yugalnya. 'un nyıma -wa gbaa wıı -putunya wa 'nıa -yi, o yi 'yaa -maa lapalı. ²⁹ Nıu, wa 'de weee 'nı -Zezu tıetıenya, wa 'de weee 'nı -Lagobbu -falpanya, wa 'de weee 'nı -Lagobbu -slolunya, wa 'de weee 'nı gwedıgbu ɛnunya! ³⁰ Wa 'de weee 'nı guzonyaa jıpenya, wa 'de weee 'nı wıı -putunya wa 'nıa -yılı jıgbanya, 'un wa 'de weee 'nı wee wıınyı -mınu 'jıgbanya!

³¹ 'un, -Lago wıawlıalı 'yılı -we -zıa -bha 'wu, amıaa dıı nyıni we 'wu.

Nı, -sleēn, 'yloogbu nanta 'yli -we -zia -bha 'wu, 'mu na yia aın 'klusolua.

Zekalldı

13 'In, un -ka mneni un 'ka nyımaa welı gba, 'ın 'debbie un 'ka 'anzınyaa welı gba, un 'nı nyımaa zekalı nı, -zugba un 'wlu sa nete wa mıa bhlda 'tıtē, we welı -y- lili gbınn welı.

² 'In, un mneni un 'ka -Lagıgbuu -falı 'pa, un mneni un 'ka zizelu weee yıbheli, 'ın, un 'ka we 'de weee 'wulanu, un mneni un 'ka dlı 'kadu zu, -we 'kaa -gıgı 'kadı dawulasalı, 'ın, un 'nı nyımaa zekalı, -zugba un 'nı -lu yabhlogbı nya -mı. ³ 'In -ka mneni un 'ka na zuzınu weee ıwıbhanya 'wuladılı, 'ın un 'ka na ku wla wa 'ka we sieoo, un 'nı nyımaa zekalı, -zugba un 'na 'ka -lu yabhlogbı we 'wu 'yı.

⁴ -ı -ka zekalldı -ka, ı dltıe, zuzınu ı nua le, ı dlı nınyı nyımaa -lu 'wu zenı sa, ı ı -slolu ı 'de, 'ın ı ı 'yımantı ı 'de. ⁵ -ı -ka zekalldı -ka, ı ı nu zıbhalı gbu le, ı ı -talı ı 'debhlogbı zuzınu da, ı ı 'pa 'ce, ı ı dlı nyıme gbegbeın gbu dlı la. ⁶ -ı -ka zekalldı -ka, -we 'nı -mı tıklı, ı ı li we 'muna, nı, gbuzınu gbu 'muna ı lia. ⁷ -ı -ka zekalldı -ka, nyımaa -yıgıbu ı tıa 'wu, gbu weee ı zua dlı -gu, gbu weee ı dıa dlı 'wu, 'ın ı slıua gbu weee 'wlu ı la.

⁸ Zekalldı 'na 'ka ı labha, -Lagıgbuu -falı pape yia labhua, welı -putunyaa gbagbe yia 'yılıgbea, 'ın -luyılo 'ka labhu. ⁹ Nı, -amıaa -luyılo 'nı gbada -mı, 'ın -amıaa -Lagıgbuu -falı pape 'nı gbada -mı. ¹⁰ Nı, 'yılı -we ka zı -we mıa gbada -ka yı, -we 'nıa gbada -mı, 'ın -mıu bhua la.

¹¹ Nı, da un mıa zıme 'yılıkpıle nya, 'yılıkpıle 'bhısa na gbaa, 'yılıkpıle 'bhısa na pupalı 'wıukuun la, 'yılıkpıle 'bhısa na sısalta gbu 'wu. 'ın da un -zeı 'yılıgwe-ladolunı, un yia 'yılıkpıle leıugbu 'bıbhı. ¹² Nı, -zeēn, -lı -a 'yılı -y- 'wıluu, we 'wlu sa 'yılıgılabhu -vılıgıni 'wu -a yı we -y-. 'ın -y- -a yia 'yılı kpeēn kpeēn wee 'yılı nya. Nı, -zeēn, na -luyılo 'nı gbada -mı, 'ın wee 'yılı nya -Lagı na yia yıbhelia kpeēn kpeēn, sa ı 'de -yılı 'mı, 'sa.

¹³ -Sleēn, wee -lı ta -mıu mı la: dıuzıue, dıwıdıtıe, zekalldı. 'ın wee -lı weee -mıu glaa, -we 'yılı, mı -wa zekalldı.

Zuzu 'Pupaa wıawlılı

14 A -talı nyımaa zekalldı da tıa. Amıaa dlı nınyı 'ya Zuzu 'Pupaa wıawlılı 'wu. 'ın -we amıaa dlı 'kaa 'wınyı bhabha mı -wa -Lagıgbuu -falı pape. ² Nı, welı -putu wa 'nıa -yı, nyıme -ı -ka we gba, ı 'nıa nyıma -yılı gbu gba, -Lagı -yılı ı gbaa gbu. -We ka gbu -wa, nyıme yabhlogbı ı 'nı we 'wula. -Lagı Zuzu 'tıtē nya ı gbaa gbuzınyı mıa zızedı.

³ Nı, -ı paa -Lagıgbuu -falı, nyıma -yılı ı paa we, 'ın ı 'ka wa dıuzıue -gıpalı, ı 'ka wa 'kuaylıpa, ı 'ka wa dlı -belı -yıpalı. ⁴ -ı gbaa welı -putunyı, ı 'de dıuzıue ı palı -gu, 'ın -ı paa -Lagıgbuu -falı, lelılı weee dıuzıue -mıı palı -gu.

⁵ 'In 'yılıbha nı, a 'de weee gba welı -putunyı, 'ın -we un 'yılıbha 'ya bhabha mı -wa nı, a 'pa -Lagıgbuu -falı. Nı, -ı paa -Lagıgbuu -falı, ı 'yılı ı -zı -ı gbaa welı -putunyı. 'Mı nyıme yıbhılo -ka mneni ı 'ka welı -putunyı ı gbaa 'yı gba, -mıu 'kaa lelılı weee dıuzıue -gıpalı. ⁶ 'In -sleēn bheliaın, un -ka yaa amıaa -gbe yı, 'ın un 'ka aın -yılı welı -putunyı gba, 'ın -lı -Lagı -slolua 'mı 'klı, we yı -luyılooo, -Lagıgbuu -falı papeoo, we -y- -Lagıgbuu slolueoo, un 'nı aın -yılı we gba, zuzınu -mıu un nı aın -yılı lea? ⁷ -A 'pa -slı lıubhılılı dı -gu, sa lelıle -y- -pete 'bhısa: we -ka we welı 'nı -yıbhıbhılda -mı -bhılo -bhılo, we -ka bhılda -mı, sa wa 'ka we bhıbhılwıle 'wıusıalıda 'yılı? ⁸ We -ka nı, tıu lelıle 'nı gba 'nanıu, nyıı 'ka lamnızı, 'ın ı 'ka tı gua mıa? ⁹ Nı, 'sa -bhıokpade we mıa amıaa -nı nya! A -ka welı -putunyı gbada -mı, a 'nı we 'wıylelı 'nanıu wa 'ka we 'wulanu, -zugba amıaa weınyı a mıa kweē 'pada. ¹⁰ Nı, weı 'yılı -bhılo -bhılo -zı dıdugı, 'ın we 'yabhlogbı nyıme 'nıa 'wula, we 'nı -mı. ¹¹ Nı, welı -we 'ın 'nıa 'wula, nyıme -ı -ka we 'mı -yılı gba, un mı lakpayı nya -mı -gbe, 'ın -mıı mı lakpayı nya na -gbe. ¹² 'Sa -bhıokpade we mıa amıaa -nı nya, amıa -wa 'yılıbha -Lagı Zuzu wıawlılı, -we 'kaa lelılı dıuzıue -gıpalı nı, a -talı we da bhabha, 'ın a 'ka we 'yılı dıun.

¹³ We 'gbı, nyıme -ı gbaa welı -putu, ı bhıbhıe -Lagı, 'ın ı 'ka wee welı 'bhıı, welı -we wa nıa 'wula, we 'wu. ¹⁴ Nı, un -ka -Lagı bhıbhıe -mı welı -putu 'wu, -zugba na dı mıa -Lagı bhıbhıe, 'ın na 'yılımnee 'nı lıbhı yabhlogbı nıda -mı. ¹⁵ 'ın sa un 'ka nıa? 'ın -Lagı na yia bhıbhıe na dı nıa, 'ın un 'ka 'ya ı bhıbhıe na 'yılımnee nıa. -Lagı na yia bhıla na dı nıa, 'ın un 'ka 'ya we bhı na 'yılımnee nıa. ¹⁶ -ın -ka -Lagı fuo 'pa na dı -bhılogbı nya, nyıme -kpıa -ı -dıa -Lagınyıma nyıdı la, ı 'nı -na -Lagı fuo -pa welı 'wulanu, 'lee, sa ı 'ka gba «*-Amıen!» wee fuo -pa -welı -mıu daa? ¹⁷ Gbuzınu -wa, -Lagı -na pa fuo 'nanıu, nı, we'e palı -na -lıbhıyı dıuzıue -gu.

¹⁸ -Lagı na paa fuo, nı, welı -putunyı na gbaa, un -zı a 'de weee 'wu. ¹⁹ Nı, -Lagınyıma -ka 'wıgbelı, un 'yılıbha un 'ka welı gı gbu gba welı wa nıa 'wula, we 'wu, 'ın un 'ka 'ya nyıma -putu gbu -slolu, -mıu nınyı 'yılı -mıu -zı gbu gı 'wılu gı 'sı 'wılu kıgbıa (10.000) gbagbe, welı -putunyı 'wu.

²⁰ Nı, bhıliaın, a 'na -zıle 'yılıkpıle amıaa leıugbınyı 'wu -nı. We -ka gbınyıuu leıu da, a -ze 'nyenyıyua. 'ın amıaa leıugbınyı 'wu, a -ze 'yılıgwe-ladolunı. ²¹ We mı celıda tıte 'sebhı 'wıe:

«Jeıtıpe nee:

«Nyıma -wa gbaa welı -putunyı,

wa gbegbeın na yia 'plıla,

'ın un 'ka Izlaelınyıma -yılı gbu gba.

'Lakpanyıa ıwe nıa na yia wa -yılı gbu gba.

'ın 'debbie wa 'nıa 'mı yukwı pulıa yı.»

²² Nı, welı -putunyı gbagbe mıa, gbu 'yılıslolue -wa, nyıma -wa 'nıa -Lagı 'wu -mı -yılı. We 'nı -lı yabhlogbı nya -mı -Lagınyıma 'yılı 'wu. 'ın -Lagıgbı -falı pape mıa, gbu 'yılıslolue -wa, -Lagınyıma

-yla. We 'nı -lu yabhlogbɔɔ nya -mı nyuma -wa 'nıa -Lagɔ 'wu -mı 'yiliya 'wu. ²³ Sabhisa, leglizı weee gbelia 'wlu, wa yia wɛlɛ -putunya gbagbɛ bhli, -de nyuma -kpuaa, -de nyuma 'nıa -Lagɔ 'wu -mı ma pla aın luu, wa 'nıa gbaa yi nu, -sabhe mı aın 'wluu? ²⁴ We -ka nu, a 'de weee mı -Lagɔgbuu -falɔpada, -de nyume 'nıa -Lagɔ 'wu -mı mɔɔ, -de nyume kpuaa, mɔɔ pla aın luu, -we weee ɔ 'nua, we 'gbu ɔ yibhelia ɔ gbunyuu. 'In -we weee ɔ 'nua, mu yia ɔ -yɔgbu 'wubhua. ²⁵ 'In -we weee mıa ɔ dli ɔ zizada, zli 'klu we yia 'tlaa, 'ın ɔ 'ka 'wlu lagbli, ɔ 'ka -Lagɔ bubu, 'ın ɔ 'ka gbae: «Cun, -Lagɔ mı aın nyıdı gbuzɔnu sa.»

Leglizı İenuso

²⁶ Nu, bheliaın, sa -a 'ka we nua? Da a -ka 'wlugbeli, a -ka leglizı İenuda -mı, amıaa 'yabhlo mneni ɔ 'ka -Lagɔluu bhli, 'ın -gudu 'ka nyuma -slolu, -li mıa zizada -gudu 'ka we 'bhlesa, 'yabhlo 'ka wɛlɛ -putunya gba, 'ın -gudu 'ka we 'ji gba, nu, -mı weee yia -Lagɔnyuma -yɔbɛa, 'ın wa dıuzue 'ka -gubho. ²⁷ 'In nyume -ka wɛlɛ -putunyaa gbagbɛ bhli, nu, nyuma 'sɔ, nyuma ta nu 'sa -bhlo -bhlo, 'ın wɛlɛnya wa gbaa nyume yabhlo 'ka we 'ji gba. ²⁸ Nu, -we wa gbaa, nyume yabhlogbɔɔ 'nı -mı ɔ 'ka we 'ji gba, -zugba wa 'mu ηwe leglizı -zejila 'wu. -ɔ -ka -mı, ɔ gba ɔ 'dɛɛ dli ɔ, ɔ 'de -yla, we -yɔ -Lagɔ -yla. ²⁹ We -ka -Lagɔgbuu -falɔpanya, -de nyuma sɔɔ, -de nyuma taa, -maa gba, 'ın -we wa gbaa, nyuma tɔluu sısalı we 'wu. ³⁰ 'In nyume yabhlo -ka -bha -mı, -Lagɔ -ka ɔ gbu yabhlo 'kluslolu ɔ -ka we gbada -mı, -ɔ mıa gbada tıa -mɔɔ 'mu ηwe. ³¹ A 'de weee mneni a 'ka -Lagɔgbuu -falɔ 'pa 'bula -bhlo -bhlo, 'ın we 'ka nyuma weee -slolu, 'ın we 'ka wa dli -belu -yɔpali. ³² Nu, -wa paa -Lagɔgbuu -falɔ, wa -yi gbuu -falɔpape kpa sa. ³³ Nu, -Lagɔ 'nı gbu bidi -bidi bidii İenu -Lagɔ, 'wututue -dɔɔɔ -Lagɔ -wa.

We 'gbu, sa wa nua we leglizı weee 'wu -Lagɔnyuma weee nyıdı, we -mı 'sa. ³⁴ Nu, leglizı -ka 'wlugbeli 'ηwnı 'mu ηwe, wa 'nı wa gbagbɛe 'yoo 'nye. 'Sa Moızu tite gbaa, wa zu nukpasia 'nıηwe. ³⁵ 'In wa -ka 'yibha wa 'ka gbu yabhlo 'wulanu, wa 'yibha wa 'lowlia we la -budıηwee. 'Nıηwɔ 'ka leglizı -zejila 'wu wɛlɛ 'wubhu ɔ 'ka gba, we 'nı 'yilinanı.

³⁶ Lee, amıa dli, amıaa -gbɛ -Lagɔwɛlɛ dıta gwe yı? Yaayı, amıaa 'de -bhlogbɔɔɔ -gbɛ we nyıa yı? ³⁷ We -ka, nyume yabhlo ka we 'wlukuun lapupalı nu, -Lagɔgbuu -falɔpanya ɔ -mıa nı, 'ın Zuzu 'Pupaa wıawlılu nya ɔ nua gbunya İe nı, ɔ yibheli we 'ji nu, -we na cɛla da aın 'wu, Jeıtapee tite yabhlo -wa. ³⁸ 'In nyume -mɔɔmɔ 'nı we 'wuyibheli, -Lagɔ 'nı cı -mɔɔ -yi: wa 'na pulu -mɔɔ yukwı -nı.

³⁹ We 'gbu, na bhelia, amıaa dli nyı -Lagɔgbuu -falɔpape 'wu bhabha. 'In a 'na -klolu nyuma -tɔluu wɛlɛ -putunyaa gbagbɛ -nı. ⁴⁰ Nu, a nu we 'de weee İe sazɔnu sa, 'ın we -mı 'cɛ 'cɛ.

Klısu tıtlınya luu 'wusɔsue

15 Bheliaın, -Lagɔgbu ın gbaa aın -yla, a ηwnua -yɔ, 'ın a mı 'yaa -sıeın da -yɔlanɛda, we 'gbu na saa amıaa dli glu. ² Sa ın gbaa weee -Lagɔgbu -mıa aın -yla a -ka 'sa we -gu nɔ, 'ın we puea aın, 'mu we 'nı -mıuu, -zugba amıaa dıuzue mıa, bhe -wa.

³ Gbu -we wa -slolu na 'de, 'mu ın -slolu aın tıa, mu -wa nu: Klısu ka tı -amıaa gbunyuu 'gbu, sa -Lagɔsɛbhe gbaa zıme we, 'sa. ⁴ 'In wa faa ɔ gbawla 'wu, we 'yılı tanuu zı ɔ yia tıtlınya glaa 'wusɔ, sa -Lagɔsɛbhe gbaa zıme we, 'sa. ⁵ ɔ -slolu ɔ 'de *Sefası 'klu, 'bhie, ɔ yia ɔ 'de ɔ tıetienya kugbua İe 'sɔ 'kluslolu. ⁶ -Mıu 'bıgu, -Lagɔbhelia -wa zıa nyumaa 'wlu 'sɔ glu gbu -gu, ɔ yia wa 'klu 'tılalı dabudu. Nu, wa duun -ga 'yılıyɔ -sı, 'yabhlo -bhlo tıa. ⁷ -Mıu 'bıgu, ɔ yia *'Zake 'klutlalı, 'bhie, ɔ yı 'yaa tıetienya weee 'klutlalı. ⁸ We bhıalıda, wa 'de weee nu 'bıgu, ɔ yı 'yaa -amı 'klutlalı, -amı 'wıua 'yu ɔ ka gwale 'tılalı ɔ 'nyaa.

⁹ Nu, -Zezuu tıetienya glaa -amı -wa wa 'kıenyıle, ın 'nı 'debhie -gbolu we 'klu -ka wa 'ka 'mı la -Zezuu *tıetienyɔ, -we ka gbu -wa, ın ka leglizı 'klıyıle 'wupalı. ¹⁰ 'In, sa ın mıa -zeın da, -Lagɔɔ 'nanı nya ın mı 'saa. 'In wee ɔ 'nanı ɔ nua 'mı 'wu, we 'nı 'wutu bhe: -we ka gbu -wa, lubho ın nua, we -zı -Zezuu tıetienya weee. We 'nı -amı nu wee lubho, -Lagɔɔ 'nanı sua 'mı, 'ın na nua we. ¹¹ Nu, we 'ka -amı -zeoo, we 'ka wamıa -zeoo, -Lagɔgbu -a mıa gbada, 'ın a ηwnua -yɔ, mu mıa de.

-Lagɔ yı 'yaa -amıa 'wubhua tıtlınya glaa

¹² Nu, -Lagɔgbu -a gbaa da aın -yla, -a nɛɛ aın -yla Klısu ka 'wusɔ tıtlınya glaa. 'In sa amıaa lu -nyuma -bhlo -bhlo 'ka gba tıtlınya 'nı mneni wa 'ka tıtlıle lu 'wusɔa? ¹³ We -ka nu, tıtlınya'a -sɔ 'wu tıtlıle lu, -zugba Klısu 'nı tıtlıle lu 'wusɔ. ¹⁴ We -ka nu, Klısu 'nı tıtlıle lu 'wusɔ, -zugba -Lagɔgbu -a gbaa da aın -yla, gbu -kpua -wa. 'In amıaa dıuzue mı 'yaa gbu -kpua nya. ¹⁵ We -ka nu, tıtlınya'a -sɔ 'wu tıtlıle lu 'pıeın nı, -zugba -Lagɔ -a zuluu yɔ -yɔ. -We ka gbu -wa, -a ka gba nu, -Lagɔ ka Klısu 'wubhu tıtlıle lu. 'In -zugba ɔ 'nı we İenu. ¹⁶ We -ka nu, tıtlınya'a -sɔ 'wu tıtlıle lu, -zugba Klısu 'nı tıtlıle lu 'wusɔ. ¹⁷ We -ka nu, Klısu 'nı 'wusɔ tıtlıle lu, amıaa dıuzue mı klo nya, -zugba a mı -sı mɔɔda amıaa gbunyıı lu. ¹⁸ We -ka 'sa -mı, -wa weee tıa, -zugba wa mı Klısu 'wu, -maa ka mɔɔ. ¹⁹ We -ka nu, dudu -mıa -guu 'pıpee -bhlogbɔɔɔ 'gbu, -a dı Klısu dli 'wu, -zugba nyazınya -a -mıa bhabha nyuma weee nyıdı.

²⁰ Nu, Klısu ka 'wusɔ tıtlınya lu, gbuzɔnu -wa. Klısu -sɔa 'wu tıa tıtlınya glaa 'bhie, tıtlınya tɔluu 'kaa 'wusɔ tıtlıle lu. ²¹ Nu, sa tıtlıle yia la nyume yabhloo gbegbɛın, 'sa -bhloo 'de tıtlınyaa 'wusɔsue tıtlıle lu yia la nyume yabhloo gbegbɛın. ²² Sa nyuma weee -wa nɛa * -Adan -yɔ la, wa tıa, 'sa -bhloo 'de nyuma weee -wa nɛa Klısu -yɔ la, -maa yia 'yılıyɔgagıle 'yıa. ²³ Nu, -ɔ -ka -mı ɔ ka ɔnuu -galıda, Klısu -gala nyuma weee 'yu, Klısu -sɔa 'wu tıa tıtlıle lu. -Mıu 'bıgu, -wa -wa Klısu -nu, zı ɔ yia yia, -maa yia tıtlıle lu 'wusɔa ɔ 'bı tɛın. ²⁴ -Mıu 'bıgu, dudu

yia labhua: zuzu 'nyuuu nyımaa -gugalte klaa, we se klaa, we -yɔ we 'tıtɛ, Klisı yia we 'dɛ weee lasaa, 'ın nyımaa 'wlulapılte ɔ yia Dide -Lagɔ yoo 'nyɛa. ²⁵ We mı nu, Klisı pılı nyıma 'wlu la tıklı, 'ın -Lagɔ 'ka ɔ tonyıma lu, 'ın ɔ 'ka wa ɔ bhu ɔ laslulu. ²⁶ Nu, tonyımeɛ 'wubhlol-unu ɔ -Lagɔ 'kaa lasa, mu -wa tıtlıte. ²⁷ Nu, we mı ɛlɛda -Lagɔsɛbhe 'wue:

«-Lagɔ ka ɔ bhu ɔ -lu weee laslulu.»

'ın -we mıa tıklı, mu -wa nu, -Lagɔ ɔ slulua Klisı bhu ɔ wee -lu weee la, -kɔɔ 'nı wee «-lu weee» glaa -mı. ²⁸ Nu, -Lagɔ -ka Klisı ɔ -lu weee laslulu, 'ın -Lagɔɔ 'Yu ɔ -Lagɔ slulua -lu weee ɔ la, 'ın -kɔɔ slulua -kɔɔ 'dɛ -Lagɔ ɔ la. Sanɛɛ 'sa -Lagɔ yia -lu weee 'wlulapılta kpeɛn kpeɛn.

²⁹ Nu, nyıma -tɔlua gbaa wa batizee wa tıtlınyaa 'bı 'wu, lɛɛ -lu wa 'ka we 'wu 'yia? We -ka nu, tıtlınyaa 'a -sɔ 'wu tıtlıte lu gbuzɔɔ sa, lɛɛ -lu ka 'gbu waa nyıma -manı gba wa batizee wa tıtlınyaa 'bı 'wua?

³⁰ 'ın -amıa, lɛɛ -lu ka 'gbu -a palı -amıaa 'dɛ 'yılı nyıme -bha -lu 'yu bhla weee nya? ³¹ Bheliaɔ, ın mı tıtlıte 'yu 'yılı weee zı. Na 'dɛ na yilımanı amıaa 'gbu -amıaa -Kanyɔ -Zezu Klisı 'wu: we 'dɛɛ 'gbu na gba 'saa. ³² We -ka dudu -guu -lıı 'yılıtee 'gbu, ın yı tu gu -fliinıma nya Efezıgbe nukplɛ, lɛɛ -lu ın 'ka we 'wu 'yia? We -ka nu, tıtlınyaa 'a -sɔ 'wu tıtlıte lu, 'ın -a gbaa nyıma tɔlua 'bhısɛ:

«-A ılı, -a 'ma, nu,
ɔızi tıla -a yia.»

³³ A zu amıaa 'dɛ 'yılıyɔ, nu, «'talea 'nyii kwaa nyıme gbonyuu lenue lu.» ³⁴ A yili amıaa 'dɛ 'wu lu, sa we nana 'yılı, 'sa. 'ın a 'na nunu gbonyuu lɛ -nı. Nu, aın glaa nyıma tɔlua 'nı -Lagɔ -yılı. -We na gbaa da, amıaa zubhaltgbu -wa.

Ku -sɔa 'wu tıtlıte lu, sa we mıa?

³⁵ 'ın nyıme yabhlo yia layıbhaaɛ: sa tıtlınyaa 'ka 'wusɔ tıtlıte lua? 'ın ku -mumu wa 'ka -ka?

³⁶ -Guwutunyɔ, -ın pupalı -slɔ 'wlukusun la, -ın 'nı we 'ji -yılı nu, -lu -na glua, we ka tıı 'bhie, we mıa. ³⁷ -Luu 'ya -kpua -na glua, -de 'mnɔyaa, -de gluglu -luu 'ya -putuu, mu -wa, we 'nı -we mıa 'ɔın, 'mu -na glu. ³⁸ -Muu 'bıgu, ku -we nana -Lagɔ dudu, 'mu ɔ nyɛa gluglu -lu. 'ın -luu 'ya -we -ka -mı -mıu ka -mıu 'dɛɛ ku. ³⁹ 'Yılıyɔgalu weee 'nı yıɛɛ -bhlo -ka: nyıma ka -maa nuu yıɛɛ sa, 'ın nıma kaa -mıu nuu yıɛɛ sa, 'zıanya ka -mıu nuu yıɛɛ sa, 'ın zıbhınya kaa -mıu nuu yıɛɛ sa. ⁴⁰ Yalı -lıı ku mı 'ya, 'ın dudu -gu -lıı ku mıa. Yalı -lıı 'yılınıɔ ka we 'dɛɛ sa, 'ın dudu -gu -lıı 'yılınıɔ ka -mıu 'dɛɛ sa. ⁴¹ 'Yılıu 'pupue mı we 'dɛɛ sa, 'ɔuu lıte mı we 'dɛɛ sa, -zɛlu lıte mı we 'dɛɛ sa, 'ın 'dɛbhie wee -zɛlı glaa we lıte zılıı 'wu.

⁴² 'Sa -bhlokpade we mıa tıtlınyaa tıtlıte luu 'wusɔ gbu nya. Nyıme -ka tıı wa -ka ɔ 'bhlu, zen ɔ zeɔn, da ɔ -ka 'wusɔ tıtlıte lu, ɔ ku lolu 'nıa 'maslɛn tıla yılı. ⁴³ Wa -ka ɔ 'bhlu, ɔ 'nı -lu yabhlogbɔɔ. 'ın da ɔ -ka 'wusɔ tıtlıte lu, 'ıɣnumıe 'kadu nya ɔ sɔa 'wu. Wa -ka ɔ 'bhlu, ɔ 'nı 'tıtɛ yabhlogbɔɔ 'wu -ka. 'ın da ɔ -ka 'wusɔ tıtlıte lu, 'tıtɛ yea ɔ. ⁴⁴ Wa -ka ɔ 'bhlu, -zugba dudugu -nyımeɛ ku wa 'bhlu, 'ın ɔ -ka 'wusɔ tıtlıte lu, Zuzu 'Pupa nyɛa ɔ 'yılıyɔ-

gagıe. Dudugu -nyımeɛ ku mı, 'ın ku -we Zuzu 'Pupa nyɛa 'yılıyɔgagıe, -mıu mı 'yaa. ⁴⁵ Nu, we mı ɛlɛda -Lagɔsɛbhe 'wue:

«Tıa -nyıme -Adan -zɛa duduguu 'yılıyɔganyɔ.»

'ın -Adaan 'wubhlolunu -zɛa zuzu -we wıaa 'yılıyɔgagıe. ⁴⁶ Nu, we 'nı ku -we Zuzu 'Pupa 'nyɛa 'yılıyɔgagıe -mıu yı tıa, duduguu 'yılıyɔganyɔ yia tıa, -mıu 'bıgu ku -we Zuzu 'Pupa 'nyɛa 'yılıyɔgagıe yia lugada. ⁴⁷ Nu, bla nya -Lagɔ nua tıa -nyıme lɛ, 'ın nyımeɛ 'sɔnu mıa, yalı -mɔɔ 'bhua. ⁴⁸ Dudugu -nyıma 'wlu nyıme -Lagɔ nua lɛ bla nya mɔ, 'ın yalınyıma 'wlu nyıme ɔ 'bhua yalı mɔ. ⁴⁹ Sa -a -yılı dudugu -nyıme ɔ -Lagɔ nua lɛ bla nya 'wuwıua, 'sa -bhloo 'dɛ -a -yılı nyıme ɔ 'bhua yalı yılı 'yaa 'wuwıua.

⁵⁰ Bheliaɔn, -we na gbaa mu nı: nyımeɛ dudugu -ku kaa yıɛɛ -yılı 'pıɔn 'wu, we 'nı mnenı we 'ka -Lagɔɔ nyıma 'wlulapılte ɔ pla. 'ın -we 'kaa tıı, we 'nı mnenı we 'ka -we 'e tıaa 'bı ılı.

⁵¹ -Slɛɛn, zızelu yabhlo na yia aın -yılı 'bhlesaa: -a 'dɛ weee 'nıa tıla yılı, nu, -a 'dɛ weee ku wa yia 'bhıtia.

⁵² Nu, lɛ we yia nua sa slul, 'yılı kapıe 'bhısa, 'wubhlolu -leglɛɛ gba zı. Nu, wee leglɛ -ka gba, 'ın tıtlınyaa sɔa 'wu tıtlıte lu, -maa -putu'u tıı 'maslɛn, 'ın -amıa, -amıaa ku bhıtia. ⁵³ We mı nu, ku -we 'kaa zen, we -zɛ ku -we 'na 'kaa zen, 'ın ku -we 'kaa tıı, we -zɛ ku -we 'na 'kaa tıı. ⁵⁴ Nu, ku -we 'kaa zen, we -ka ku -we 'na 'kaa zen -zɛ, 'ın ku -we 'kaa tıı, we -ka ku -we 'na 'kaa tıı -zɛ, -zugba -we -Lagɔsɛbhe gbaa we ka gba:

«Tııte ka labhu,
'ın -Lagɔ ka tıtlıte lu kpeɛn kpeɛn!»

⁵⁵ «'Oo tıtlıte, da -na tuu lulue mına?

'Oo tıtlıte, da -na tu -gu kpeɛ mına?»

⁵⁶ Nu, tıtlıtee nu tu -gu kpeɛ mıa, gbonyuu -wa, 'ın Moızı tıte mıa, mu -wa gbonyuuu 'tıtɛ.

⁵⁷ Nu, -a 'pa -Lagɔ fuo, ɔ 'gbu -a yia tu lu, -amıaa -Kanyɔ -Zezu Klisı 'wu.

⁵⁸ We 'gbu, na bhelia -zɔnu, a 'tɛmanı 'wu, 'ın a 'yılıgbe gege, a 'ka Nyımaa -Kanyɔɔ lubho nu 'yılı weee nya, -guladolue nya. 'ın a -yılı we 'ji nu, Jeıtıpaɛɛ lubho -we a mıa nuda, we 'nıa 'wutua yılı bhe.

'Gwezi wa -saa wa 'ka *-Zeluzalemuu -Lagɔnyıma 'nye

16 'Gwezi wa -saa wa 'kaa *-Zeluzalemuu -Lagɔnyıma 'nye, we gbu na yia -slɛɛn da gbaa. Sa ın gbaa we -Galasııı leglızınyaa -yılı, amıa nu 'ya 'sa we. ² Mu -wa nu, dıması weee nya, ɔ -ka -mı ɔ zu ɔ 'dɛɛ -gbɛ 'gwezi la, sa ɔ yıla. Nu, wa 'na wulu 'mı ın -ka nyını 'bhie, wa 'ka we -sa -nı. ³ Da ın -ka amıaa -gbɛ nyını, nyıma a -saa -bha, 'ma na yia tıea 'sɛbhe nya kwɛɛ amıaa wıawıalu nya -Zeluzalemu. ⁴ We -ka -mı nu, na 'dɛ -yılı wa mıı 'ya -mɔ nu, 'ın na -yılı wa mııa.

-Li Pɔlu 'kaa lenu we gbu

⁵ ın -ka Maseduanı -dudu 'wudı 'bhie, na yia amıaa -gbɛ. (Nu, Maseduanı -dudu -gu na yia 'plııa.) ⁶ ın mnenı ın 'ka amıaa -gbɛ -tu 'yılı sanıme, -de na yılı amıaa -gbɛ tuu 'dɛbhie, 'ın ıɣwıtıyıbhıla 'ka 'plıı. 'Bhie, mɔ ın mıa mııda, a 'ka -mɔ 'mı yoo kwa. ⁷ Nu, ın 'nı

'yibha, in -ka 'plıda -mı, in 'ka aın 'yi bhe, in 'yibha in 'ka amıaa -gbe ladlı 'ylı sanıme nya, -zugba -Lagɔ -ka we -yɔhwnu.

⁸We mı 'sa 'bhie, in 'yibha in 'ka -slɔ Efɛzıgbe nukple -tu tıklı, in *Pantıkɔtu 'ylı 'ka nyıni. ⁹Nı, 'yoo ka 'mı -yla -kalı sɔ weee lu, in 'ka lubho 'kadu nu. 'In na tınyıma -zu 'wu.

¹⁰Timotee -ka amıaa -gbe nyıni, a kpa ɔ 'nanuu, 'in ɔ 'ka we 'jıyibheli aın nyıdı nu, a ka ɔ 'lakpasu kpa. Nı, Nyımaa -Kanyɔ libho ɔ nua -amı 'bhısa. ¹¹Nı, nyıme yabhlogbɔ 'na tlili ɔ 'ylıla -nı. A -sa ɔ 'wu, a 'ka ɔ yoo kwa -dlɔ, 'in ɔ 'ka na -gbe nyıni, nı, in mı ɔ wuda, ɔ -yɔ bhelia.

¹²Nı, we -ka -amıaa bheli Apolɔsu, in ka ɔ 'dızu duun ɔ 'ka amıaa -gbe mı bhelia tɔlɔa nya, 'in ɔ 'nı we -yɔhwnu 'mnumnu, ɔ 'ka bhla -mınyı nya amıaa -gbe mı. Nı, da ɔ -ka bhla 'yi, -mɔ ɔ yia mıa.

'Dızuwelı -yɔ fusawelı 'wubhlolunu

¹³A zu amıaa 'de 'yılıyɔ, a zu dlı gege, a -ze dlıtelɔnya, a 'temanı la.

¹⁴A nu gbu weee le zekalıdı nya.

¹⁵Bheliaın, gbu yabhlo na yıbhalı 'yaa aın. Amıaa 'de -yi we 'ji nı, Sitefanası -yɔ ɔ -budıhwee -nyıma plaa -Lagɔ tıa Akai -dudu -gu, 'in wa yia wa 'de nya -Lagɔlubhoo nunue bhli, -Lagɔnyımaa zuzɔnuu 'gbu.

¹⁶We 'gbu, nyıma mıa wa 'bhısa, a zu wa 'nıhwe, 'in -wa -yɔ wa nua lubho -bhlo, a zu 'ya -maa 'nıhwe.

¹⁷Da Sitefanası klaa, Fɔtunatusı klaa we -yɔ Akaikusı yia na -gbe, -mıu ka 'mı 'mına 'wula, da a 'nıa -bha -mı, -we in 'nıa -ka, 'in wa yia 'mı we 'nye amıaa 'bıgu.

¹⁸Nı, wa ka na dlı lapalı, sa wa palıa amıaa 'de dlı la, 'sa. A yıbheli 'sasukpa -nyıma 'hıkwalı sae.

¹⁹Leglizınya mıa -Azii -dudu -gu, wa nee, wa -sa aın fu. Akilası klaa, Plısilı klaa, we -yɔ leglizı -we gbelia 'wlu wa -budu ɔ, wa nee, wa -sa aın fu bhabha Nyımaa -Kanyɔ 'hınyı nya. ²⁰-Lagɔbhelia weee mıa -selı, wa nee, wa -sa aın fu. A sısalı fu, 'in a gbıgblelı bhelia -yɔ bhıɔa 'bhısa.

²¹Amıaa fusawelı -amı Pɔlu ɔelıa na 'de sɔ nya.

²²Nı, nyıme ɔ Nyımaa -Kanyɔ 'nı dudu nanı, me mı ɔ -nu nya. Malanata! †

²³Nı, Nyımaa -Kanyɔ -Zezu hıwna aın 'nyı la. ²⁴In -kalı a 'de weee ze -Zezu Klıslı 'wu.

† *Malanataa ji -wa «-Amıaa -Kanyɔ, -in yilı!», alamuwelı 'wu.*

2 Kolentı -nyıma

-Lagɔnyıma -wa mıa Kolentıgbe 'wu, 'sebheε 'sɔnu -we *Pɔlu 'paa wa yoo, mu -wa. Pɔluu tia -sebhe yla Kolentı -Lagɔnyıma, tɔlua yia 'cε 'pa, 'ın tɔlua yia -maa dli 'bhiti, 'ın -maa yia -maa 'dε -Lagɔ yoo 'nye 'nanuu. Weε 'sebheε 'sɔnu ɔ 'paa yoo, ɔ nεε -mıtu nukple nu, ɔ dli menı -we ka gbu -wa, tɔlua 'yibha wa 'ka ɔ tıklı. 'In ɔ yi 'yaa cεl -wa 'paa 'cεε gbεgbεın, ɔ 'ka ɔ 'dε gbu 'wlu -sa.

Fusawεl

1 -Amı *Pɔlu, ɔ -wa -Zezu *Klısu *tietienyɔ -Lagɔɔ dumagbu nya, -amı -yɔ -amıaa bheli Timotee 'sɔ, -amıa cεlta -Lagɔɔ *İeglızı mıa Kolentıgbe nukple 'sebheε 'wu, we -yɔ 'ya -Lagɔnyıma weεε -wa mıa Akai -dudu -kpabhie -gu. ² Nu, -amıaa Dide -Lagɔ -yɔ Nyl-maa -Kanyɔ -Zezu Klısu ɔwna aın 'nyu la, 'ın wa 'nye aın 'wututue -dɔɔ.

Pɔlu paa -Lagɔ fuo

³ -Lagɔ ɔ -wa -amıaa -Kanyɔ -Zezu Klısu Dide, ɔ -wa nyazıdli -ka -Lagɔ -yɔ -belu -pa -Lagɔ, -a -mınu ɔ 'ɔnı!

⁴ -Amıaa dli ɔ pıla -belu -yɔ, -amıaa sıaste weεε 'wu, 'ın -wa mıa sıaste weεε lu 'plılda, -a 'ka -maa dli -belu -yɔpıale kwεyɔmnenii 'gbu. Sa -Lagɔ pıla -amıaa 'dεε dli -belu -yɔ, 'sa. ⁵ Nu, sa -a sıa duun Klısu 'gbu, 'sa -bhlokpade Klısu pıla -amıaa dli -belu -yɔ bhabha.

⁶ Nu, -a -ka sıada -mı, amıaa dli -belu -yɔpıale -yɔ amıaa gbuwubhubhueε gbu -wa. 'In -Lagɔ -ka -amıaa dli -belu -yɔpıal, amıaa dli 'ka wɔɔɔ gbu -wa, 'ın sıaste -we 'wu -a mıa, a 'ka we 'wlu ɔ ladı dltie nyaa gbu -wa. ⁷ -A dı aın dli 'wu gege, -we ka gbu -wa, -a -yi we 'ji nu, a mı -aın nya sıada, 'ın 'sa -bhlokpade -Lagɔ yia -a -yɔ aın 'sɔɔ dli -belu -yɔpıala.

⁸ Bheliaın, sıaste 'kadu -we lu -a 'plıla -Azii -dudu -gu, -a 'yibha nu, a yibheli we 'ji: we 'gba wɔɔ 'wu, we -zili -aın ɔwe la, 'ın -a yia -amıaa 'pupue dli -sa. ⁹ We mı -aın dli nu, tıla -a yia, 'ın -amıaa gbıslolueε gbu -wa. -Delee -a yi 'masleεn -amıaa 'dε dli 'wudu, nu, -Lagɔ ɔ bhua tıltınya 'wu tıltıle lu, -a 'ka ɔ 'debhlogɔɔɔ dli 'wudu 'gbu. ¹⁰ Nu, -Lagɔ -saa -aın sanεε -sukpa -tıltıle kwεε, 'ın ɔ yi 'yaa -aın weεε tıltıle kwεε -saa. Cıun, 'mɔ -a dıa dli 'wu nu, ɔ yi 'yaa -aın weεε -saa. ¹¹ 'In amıa 'ya, -yɔ a yia -aın bea -Lagɔbhubhoe nya, -amıaa 'gbu. Nu, nyıma duun -Lagɔbhubhoe weıu 'gbu, -Lagɔ yia -aın 'nanı 'wunua yia, 'ın nyıma -duun yi 'yaa -Lagɔ fuo 'paa -amıaa 'gbu.

Pɔlu mı ɔ 'dε 'wuguda

¹² Gbu -we 'wu -a 'kaa -amıaa 'dε 'ylımanı mı nu, -amıaa dli mı we dayılu nya nu, -amıaa nɔnɔbhu mı -mɔwılda, 'ın we 'snaa 'wu dudugu -nyıma weεε gbεgbεın, 'ın we mı 'ya 'sa 'debbie amıaa gbεgbεın, sa

-Lagɔ 'yibhaa. Nu, we 'nı nyımeε gbıyılloo sɔlu, -Lagɔɔ 'nanı sɔlu -wa. ¹³ Nu, 'sebheε -a cεlta da aın 'wu, we 'nı -putu -ka, -we a zεla dε, 'ın a nua dε 'wula, mı -wa. 'In ın dı we dli 'wu nu, -we mıa da, 'wu a yia we lanua kpεen kpεen. ¹⁴ A -yi -sleεn we 'ji -seleε nu, -amıa mı amıaa 'ɔnı -yɔmınu nya nya. 'In 'sa -bhloo 'dε amıa yi 'yaa -amıaa -nu nya -mıa, -amıaa -Kanyɔ -Zezu yiyızlı.

¹⁵ -We ka gbu -wa, ın dı weεε gbu -mınu dli 'wu tııın 'gbu, ın 'yibha yaa ın 'ka amıaa -gbε mıı tıa, 'ın -Lagɔ 'ka aın 'nanı -zakpa 'sɔ 'wunı. ¹⁶ ın 'yibha yaa ın 'ka amıaa -gbε 'plıı, 'ın ın 'ka Maseduanı -dudu -gu mıı, ın -ka Maseduanı 'bhu, ın 'ka amıaa -gbε luyı, 'bhie a 'ka 'mı yoo kwa, ın 'ka Zudee -dudu -gu mıı. ¹⁷ Nu, gbu -we ın pupıla ın 'ka lenu, 'lee ın 'nı we -gu 'wlukuun lapupılu? 'In, ın -ka gba gbu -mınu na nua le, na 'dεε dumagbu nya na nua we le 'cε yı? 'In ın 'ka gba -gba -bhlo 'wu «ıı», 'ın «-ıınya» yı? ¹⁸ Nu, gbu -a gbıaa da aın -yla, -Lagɔɔ 'dε -yi we 'ji sazɔnu sa nu, we 'nı «ıı» -yɔ «-ıınya» -a gba -gba -bhlo 'wu. ¹⁹ Nu, -amı kłaa, Silıven † -yɔ Timotee kłaa, -Lagɔɔ 'Yu -Zezu Klısu ɔ ka gbu -a gbıaa aın -yla, ɔ 'nı «ıı» -yɔ «-ıınya». «ıı» ɔ -mıa 'kɔmıı! ²⁰ Nu, -lı weεε -Lagɔ gbıaa ɔ 'ka nyıma 'nye, -Zezu Klısu -wa we «ıı», 'ın ɔɔ -Zezu Klısu 'ɔnı nya, gbıaa -a yia «*-Amınl!» -zugba -a mınu -Lagɔɔ 'ɔnı. ²¹ Nu, -Lagɔɔ dε susıolua -a -yɔ aın 'wu tenyi tenyii Klısu 'wu. 'In ɔ ɔwnaa -aın, -a 'ka ɔ lubho nu. ²² -Lagɔ zua -amıaa yibhelıda ɔ 'ɔnı nya, 'ın ɔ yia -amıaa dli ɔ Zuzu 'Pupa zu -amıaa pıı pıle 'bhısa. 'In -lı ɔ zua la, ɔ 'ka we -aın 'nye, ɔ Zuzu -wa we tıanı.

²³ -Lagɔ ın 'bhua 'wu na gbıdayınyɔ nya, ın -ka yotubhu ɔ 'bha 'mı. ın 'nı 'yibha ın 'ka aın sıalı 'gbu, ın 'nıa Kolentı lubhıti. ²⁴ -We a 'kaa dli -gu zu, -a 'nı -gba a nu we le -gıa nya. Nu, amıaa dıızuzue 'tε 'wu, 'ın -a 'yibha -a 'ka aın -yɔbe amıaa 'mına 'ka -guwılaylımanı.

2 ın nεε na 'dε nyıε, ın 'nıa amıaa -gbε lubhıti, ın yi amıaa dli sumanı lu. ² Nu, -amı -ka amıaa dli sumanı, nyɔɔ mnenı ɔ 'ka na dli namanıa? -Wa -bhloo dε ka dli ın sumanıa ma -wa! ³ 'Sebheε ın cεlta da aın 'wu, we ji -wa nu, ın 'nı 'yibha ın -ka amıaa -gbε nyıı, nyıma -wa 'ka yaa na dli namanı, 'ın -maa 'ka na dli sumanı. ın dı we dli 'wu nu, na 'mına mı a 'dε weεε 'mına nya. ⁴ Cıun, dli sulo -yɔ dıııue, we -yɔ 'mıɔ nya 'yılıya 'wu ın cεlta zıımeε 'sebheε -mınu aın 'wu. We 'nı

† Silası.

amıaa dlı sumantee gbu, nu, sa un -kala amıaa ze a 'ka we 'jiyibhelii gbu -wa.

A ti gbunyuu -lenunyoo -yogbu 'wu

⁵ Nu, nyume yabhlo -ka dli -sumani gbu lenu, we 'ni na 'debhloo dli ɔ sumani, nu, a 'de weee dli ɔ sumania. -A 'na palı gbu -gu -ni, amıaa lunyuma tɔlua dli ɔ sumania. ⁶ Gbu -we amıaa lunyuma duun -slolua ɔ sanee -sukpa -nyume -mɔni, -muu nani sa 'yli, we -tu sa. ⁷ We 'gbu, -sleen, a ti ɔ -yobhu 'wu, 'un a 'pa ɔ 'kuayli, -delee ɔ dli yi sumani bhabha, 'kua yi ɔ 'ylilawla ɔɔɔɔ. ⁸ We 'gbu, un nee aın -ylae, a -slolu we ɔ 'klu nu, a -kalı ɔ ze. ⁹ -We ka 'gbu un yia aın 'wucelı mu nu: la un ylaa aın, un 'ka we -yoyı, -de gbu weee un mıa aın -sloluda, a ka lamnazi, 'un a 'ka we 'nuhwe zuu. ¹⁰ Nu, a -ka nyume yabhloo -yogbu 'wutu, 'un -amı na ti 'yaa -mɔɔ -yogbu 'wu. 'In, we -ka gbuzɔnu -sa un ti -lu yabhloo -yogbu 'wuoo, amıaa 'gbu un yia we 'wutu Klistı 'yu, ¹¹ -a yi *-Saatan 'yitide we yi -aın -gugalı. Nu, -amıaa 'de -yi we dli 'wunyni -gbunya.

Pɔlu mı Tloastı

¹² Da un nynia Tloastıgbe nukple, un 'ka Klisı gbuzɔnu gbu gba, Jejitape yia 'mı 'yoo 'nye un 'ka -mɔ lubho nu. ¹³ Nu, un 'ni -bha na bheli Titı ylu 'gbu, na dli ka sumani, we 'gbu un yia Tloastı -nyuma welı 'pa, 'un un yia Maseduanı -dudu -gu mı.

-Zezu Klisı nyaa -aın tuu lulue

¹⁴ 'In -a 'pa -Lago fuo, nu, mɔ kwaa -aın 'yli weee nya Klisı tu -luluee dugba -lilie 'wu. 'In ɔ bhua -aın 'wu -a 'ka Klisı -slolu da weee, nee 'wlu ɔne -we mneni la da weee. ¹⁵ Nu, -a 'wlu sa wli kaa ɔne -zɔnu, -we Klisı nye -Lago. -A mı we nya, -wa -Lago 'nyaa 'pupue glaa, 'un -a mı 'ya we nya, -wa mɔɔ glaa. ¹⁶ Nu, -wa mıa mɔɔda, tıltılee ɔne -we nyaa nyume tıltıle, 'mu we -mıa -maa -nu nya, 'un -wa -Lago 'nyaa 'yliyogagıe, 'yliyogagıee ɔne we -mıa -maa -nu nya. Nyɔɔ ka gbu -mınu lenu kluu? ¹⁷ Nu, nyuma -duun -tɔlua -wa paa -Lagowelı pelu, -amıa 'ni wa 'bhisa -mı. -We ka gbu -wa, -Lago tiea -aın, 'un -a gbaa ɔ welı gbuzɔnu sa, Klisı lubhonunya 'bhisa ɔ 'de 'yu.

*Wususlolue loluu lubhonunya

3 Wee welı -mınu ji -wa nu, -amıaa 'de 'ylimante gwe -a dı 'yaa yı? Yaayı -amıaa 'de 'ylimantee 'sebhe -a -slolua aın 'klu nyuma tɔlua 'bhisa yı? Yaayı 'mu -a -zlala aın yı? ² Amıaa de -wa -amıaa 'sebhe, -we mıa celıda -amıaa dibhe 'wu, -we nyuma weee mnenia wa 'ka yibheli, 'un wa 'ka zelı. ³ Cıun, gbuzɔnu -wa, a mı Klisı celcelısebhe -amıa 'paa yoo nya. Nu, we 'ni celıda -mı 'sebhecelınyu nya, nu, 'yliyoga -Lago Zuzu nya wa celıa we. We 'ni celıda -mı tukpa -boklo -falunya -gu, nyuma dibhe 'wu we mıa celıda.

⁴ Sanee 'sa -a gbaa, nu, -we ka gbu -wa, -Lago -a dıa dli 'wu, Klisı 'gbu. ⁵ Nu, -a'a pupalı 'wlukuun la nu, -a mneni -lıi lenue -amıaa 'de nya. -We weee ka lenue -a

mnenia kweyɔ, -Lago -gbe we bhua. ⁶ Nu, mɔ -zelıa -aın *'wususlolue loluu lubhonunya -zɔnu. We 'ni titee 'sebhe -gbe 'bhu, nu, -Lago Zuzu -gbe we bhua. Titee 'sebhe mıa, 'bha we bhaa, 'un -Lago Zuzu wlaa 'yliyogagıe.

⁷ Wa ka tite celı tukpa -boklo -falunya -gu, 'un -Lago 'ɔnumtee san yia 'mni, wee bhıa -bhlokpade nya. 'In *Moizu 'klu mı lıda wee 'ɔnumtee san -mınu nyaa 'gbu, *Izlaelnyuma 'ni mneni wa 'ka ɔ yla. 'In -zugba, wee san -mınu 'plıa we yia. 'In tite -we ka lubho -wa nyuma tıltıle lu kwakwe, -mıu -ka 'tla 'ɔnumtee san nya, 'un sa -Lago Zuzu lubhoo 'ɔnumtee san 'ka -mıa? ⁹ Nu, tite -we ka lubho -wa nyuma gbu 'wludıde, -mıu mı yeda 'ɔnumtee 'kaduu san nya. Zuzu 'Pupa ɔ ka lubho -wa nyuma nunue tıklı -Lago 'yu, -mıu 'ɔnumtee 'kaduu san yia -bha 'wuzia. ¹⁰ -A mneni -a 'ka gba nu, 'ɔnumtee ka san la zıme, we 'ni 'masleen -lu yabhogɔɔ nya -mı desleen 'ɔnumtee 'yu, -mıu 'ylılo -zi we 'wu 'gbu. ¹¹ We -ka nu, -lu -we 'kaa 'plı, we ka 'ɔnumtee 'kadu 'ylı, -zugba -lu -we mıa la 'ylı weee nyaa 'ɔnumtee 'kadu 'yli, we -zi we.

¹² Nu, -a dı sa -sukpa gbu dli 'wu 'gbu, -amıaa dli 'te 'wu gege. ¹³ Moizu, ɔ zizea ɔ 'klu 'wu 'naa nya, 'ɔnumtee 'kadu -we -wa 'plıplı -lu, Izlaelnyuma yi we labhubhue -yoyı ɔ 'klu ɔ 'gbu, -amıa 'ni -mɔɔ 'bhisa -mı. ¹⁴ Nu, wa 'ylimnee'e 'nu gbu 'wula. 'In we 'ka -zeen ylı, wa -ka *'wususlolue suaa 'sebhe zelıda -mı, wa 'ylimnee mı 'wuwelıda wee 'naa -bhloo 'de nya. Nyume ɔ -ka ɔ 'de Klisı yoo 'nye, 'un wee 'naa bhua la. ¹⁵ Nu, -zeen 'ya, wa -ka Moizu 'sebhenya zelıda -mı -bhloo 'de, wee 'naa welıa wa dli 'wu. ¹⁶ Nu, nyume ɔ -ka Nyuma -Kanyɔ gbegbeın 'bhiti, wee 'naa ka -bha 'bhu. ¹⁷ Nu, «Nyuma -Kanyɔ» wa gbaa da, we ji -wa -selıe, «-Lago Zuzu», 'un da -Lago Zuzu -ka -mı, 'de -yla -mıme mı -bha. ¹⁸ Nu, 'naa 'ni 'masleen -a 'de weee 'klu 'wuwelıda -mı, Nyuma -Kanyɔ 'ɔnumtee -a mıa -sloluda -vlignı 'wu 'bhisa. Nu, Nyuma -Kanyɔ ɔ -wa Zuzu, ɔ ka -aın 'bhiti, 'un -a 'ka ɔ 'wuwlu -ze, 'un -a 'ka 'ɔnumtee yabhlo 'wuplılı 'bhie, -a 'ka 'ɔnumtee 'kadu 'wu pla 'ya. Nu, lubho -we Nyuma -Kanyɔ nua, mı mıa de.

Mame -nyidanyaa nukple 'ɔnumnu

4 Nyazıdli nya -Lago 'nyaa -aın lubho -mınu, we 'gbu 'kua 'ni -aın 'ylilawlada -mı we nuda. ² Nu, 'wiemıgbunya -yɔ zubhalıgbunya mıa, -amıa ka -muunya kwnee -sa. -A'a nu -dawlıgbu le, 'un -a'a 'bhiti -Lagowelı saputu sa. Nu, -Lagogbu -a gbaa sazɔnu sa, 'un -a gba la, we 'ka nyuma weee dli dudunamanı -Lago 'yu. ³ -Lagogbu -a gbaa, we -ka nu, we mı zizeda nyuma tɔlua -yla, -zugba, -wa mıa mɔmɔɔ -yloogblı, ma -yla we mıa zizeda. ⁴ Wa'a ɔnu -Lago gbu -yɔ, -we ka gbu -wa, dudu -mınu -guu -lago 'nyuu ka wa 'ylimnee 'ılu. Klisı ɔ -wa -Lago 'debhıee 'wuwlu, ɔ 'ɔnumtee san -Lagogbu mnenia la, 'mu wee -lago -mınu kulua 'yoo, wa yi we -yoyı 'gbu. ⁵ Nu, -a -ka -Lagogbu gbada -mı, -a'a gba -amıaa 'de gbu, Nyuma -Kanyɔ -Zezu Klisı gbu -a gbaa. 'In we -ka -amıa, -a mı amıaa lubhonunya nya -Zezu 'gbu. ⁶ -Lago ɔ gbaa: «Nu, zı lu nıkpıse

nyidu!» mɔ lɪlɪ 'yaa ɔ zli -amɪaa dli zɔ, 'lɪn ɔ 'ka -aɪn ɔ 'ŋɪnɪmɪnɪee san yibhelie 'nyɛ. Wee san lɪa Klisi 'klɔɔ.

⁷-Amɪa mɪa mame -nyidanya 'bhisa, wee 'ŋɪnɪmɪnɪlu ka -aɪn 'wɔladɪlɪ. 'lɪn wa 'ka we -yɔyɪ nɪ, wee 'tɪtɛ 'kadu -mɪnɪ -Lagɔɔ -gbɛ we bhua, we 'nɪa -amɪanɪsu -gbɛ 'bhu. ⁸Wa ka -aɪn 'tuntɪnɪ -amɪaa sɪalɛ nɪa sɔ weee lɪ, 'lɪn wa 'nɪ -aɪn lawlɪlɪ. -Amɪaa dli -su, 'lɪn 'kua 'nɪ -aɪn 'yɪlɪlawla. ⁹'Kɪlyɛ 'wɔ wa paa -aɪn, 'lɪn -Lagɔ 'nɪ -aɪn sɔlɔ lapalɪlɪ. Wa ka -aɪn dudu labhɪlɪ, 'lɪn wa 'nɪ -aɪn lasa.

¹⁰Nɪ, 'yɪlɪ weee nɪa -a bhua -Zezuu tɪlɪlɛ 'wɔ -amɪaa ku zɔ, 'lɪn ɔ 'yɪlyɔɔgagɛ 'ka 'ya we 'dɛ -slɔlu -amɪaa ku zɔ 'gbu. ¹¹Nɪ, -a -ga 'yɪlyɔɔ, 'lɪn -a mɪa 'yɪlɪ weee nɪa tɪlɪlɛ ŋwɛɛ -Zezuu 'gbu, 'lɪn ɔ 'yɪlyɔɔgagɛ 'ka 'ya we 'dɛ -slɔlu -amɪaa tɪlɪlɛ ku 'wɔ. ¹²Sanɛɛ 'sa tɪlɪlɛ nɪa -amɪa 'wɔ lubho, 'lɪn 'yɪlyɔɔgagɛ 'ka lubho nɪ amɪa 'wɔ.

¹³Dɪlɪzuzue -we ka daa *-Lagɔsɛbhɛ gbaaɛ:
«lɪn ka dli zɔ, we 'gbu ɪn yɪa gba.»

'lɪn -amɪa 'ya, wee dɪlɪzuzue -bhlokpade nɪa, -amɪa ka dli zɔ, 'lɪn we 'gbu -a gbaa. ¹⁴Nɪ, -a -yɪ we 'jɪɛ, -Lagɔ ɔ 'bhua Nyumaa -Kanyɔ -Zezu 'wɔ tɪlɪlɪnɪa lɪ, mɔ yɪ 'yaa -amɪa 'wubhua tɪlɪlɛ lɪ -Zezu nɪa, 'lɪn ɔ 'ka -amɪa -yɔ amɪa 'sɔ ɔ 'dɛ 'klɔwɪlɛ. ¹⁵Nɪ, gbu weee -mɪnɪ -ka -aɪn yɪlɪda -mɪ, amɪaa zuzɔnɪsu gbu -wa, 'lɪn -Lagɔɔ 'nanɪ 'ka nyuma duun 'wɔlamnɛni. A 'ka 'yɪlɪ weee nɪa 'wuzumɪnɪ ɔ fuopapɛ nɪa, 'lɪn we 'ka -Lagɔɔ 'ŋɪnɪ -mɪnɪnɪ.

-A nɔ dɪlɪzuzue 'wɔ

¹⁶We 'dɛɛ 'gbu, 'kua'a wɪa ɔ -amɪa 'yɪlɪa. -Amɪaa dudu -gu ku -ka labhuda -mɪ -sɛ -sɛoo, -zugba, sa zɪ zɪa, -amɪaa -Lagɔɔ zɛ 'lɔlɔlɔ. ¹⁷Cɪn, -amɪaa dɛslɛɛɛn sɪasɛ 'nɪ 'wɔwɔlɔ, 'lɪn we'e -gwɪɛ. Nɪ, -Lagɔɔ 'ŋɪnɪmɪtɛ 'kadu 'nɪa bhɪlɔluda -ka, 'mɪ we mnazɪa lɪ -aɪn -yɪa. 'lɪn wee 'ŋɪnɪmɪtɛ -mɪnɪ 'yɪlɪ bhabha we -zɪ -amɪaa sɪasɛ 'wɔ. ¹⁸Nɪ, -amɪa'a yɪa -lɪ -we nyuma yɪa -yɔ. -We wa'a 'yɪa -yɔ, 'mɪ -amɪa yɪaa. -We wa yɪa -yɔ, we'e -gwɪɛ, 'lɪn -we wa'a 'yɪa -yɔ, -mɪsu -gwɪɛgwɪɛ 'nɪ bhɪlɔluda -ka.

⁵-A -yɪ we 'jɪ nɪ, -amɪaa ku mɪ *'naabudu 'bhisa dudu -gu. We -ka labhu, -Lagɔ ka -aɪn -budu ɔɛlɪ yalɪ, wee -budu 'na 'ka labhu, 'lɪn nyuma 'nɪ we lɛnu wa sɔ nɪa. ²'lɪn -slɛɛn, -a mɪ kluda -a 'ka -amɪaa dudu -gu -ku -mɪnɪ 'wɔ 'tɪa, nɪ, -a 'yɪbha -kpɔ -a 'ka yalɪ -budu zɔ pla. ³Nɪ, wee yalɪ -budu -mɪnɪ -ka -aɪn -gu -mɪ, -Lagɔ 'na 'ka -aɪn kpanu nɪa yɪlɪ. ⁴Cɪn, -a -ka dudu -gu -ku -mɪnɪ 'wugwɪɛda -mɪ, kɪlɪ -a klua nɛɛ 'gba 'kadu zɔ -a mɪ. We 'nɪ nɪ, 'yɪbha -a 'yɪbha -a 'ka -amɪaa dudu -gu -ku -mɪnɪ 'wɔ 'tɪa. Nɪ, -a 'yɪbha -a 'ka yalɪ ku 'wɔpla -bana 'bhisa, 'lɪn 'yɪlyɔɔgagɛ 'ka tɪlɪlɛ mna. ⁵Nɪ, -Lagɔɔ 'dɛgbɔlu -saa -bha -aɪn, -a 'ka sa 'bhiti. 'lɪn mɔ 'nyɛa -aɪn ɔ Zuzu, zuzɔnɪnɪa ɔ 'kaa -aɪn 'nyɛ we tɪanɪ nɪa.

⁶Nɪ, -amɪaa dli 'tɛ 'wɔ bhabha 'kɔmɪsu, 'lɪn -a -yɪ we 'jɪ nɪ, -a -ka dudu -gu -ku -mɪnɪ 'wɔ -mɪ, -zugba -a -tɪlɔlɔ Nyumaa -Kanyɔ -yɔlɔ. ⁷Nɪ, dɪlɪzuzue sɔlɔ -a nɔa, -a'a nɔ -lɪ -a yɪa -yɔɔ sɔlɔ. ⁸Nɪ, -amɪaa dli 'tɛ 'wɔ bhabha, 'lɪn -a 'yɪbha sazɔnɪ sa nɪ, -a 'ka dudu -gu -ku -mɪnɪ 'wɔ 'tɪa, 'lɪn -a 'ka Nyumaa -Kanyɔ kwesi ladɪlɪ mɪnɪ. ⁹We 'gbu, -a 'ka ku -mɪnɪ 'wɔ 'tɪaoo, -a 'ka we 'wɔ -tuoo, -a 'yɪbha -a 'ka Nyumaa -Kanyɔ dudunamɪnɪ tɪa. ¹⁰Nɪ, -a 'dɛ weee yɪa Klisi 'yɪ 'tɪaa ɔ 'ka -amɪaa -yɔɔgbu

'wubhu. 'lɪn ɔ -ka -mɪ, da -mɔ -gaa 'yɪlyɔɔ dudu -gu, -we -mɔ nɪa lɛ, -de we zuzɔnɪsu, -de we 'nyuuu, -mɔ 'ka 'pɛnɛ 'yɪ -mɪsu sɔlɔ.

-Lagɔ ka ɔ -yɔ -aɪn 'wusɪslɔlu Klisi -gu

¹¹Nɪ, -we -wa Nyumaa -Kanyɔɔ sɔsue, -a -yɪ we 'jɪ, 'lɪn -a yɪa 'klɪ -a 'ka nyuma lɪ. -Lagɔ -yɪ -aɪn kpɛɛn kpɛɛn, 'lɪn ɪn dɪ we dli 'wɔ 'ya nɪ, amɪa -yɪ 'mɪ kpɛɛn kpɛɛn. ¹²-A 'nɪ -amɪaa 'dɛɛ gbu lɔlu gbaa yɪ aɪn -yɪa. Nɪ, -a 'yɪbha -a 'ka aɪn 'yoo 'nyɛ, 'lɪn a 'ka amɪaa 'dɛ 'yɪlɪmɪnɪ -amɪaa 'gbu. 'lɪn -wa 'yɪlɪmɪnɪa wa 'dɛ gɔnɪa wa yɪa -yɔ 'wɔ, -we 'nɪa dɪlɪzɔgbu nɪa -mɪ, a 'ka we 'bɪgɔpɪlɪ sayibheli wa -yɪa. ¹³We -ka nɪ, -a mɪ -gɔwɔtɔnɪa nɪa, -Lagɔ -yɪa -wa, 'lɪn -a -ka 'wɪlɔgɔɔɪn nɪa -mɪ, -zugba amɪa -yɪa -wa. ¹⁴Nɪ, Klisi -amɪaa zekalɛ ka -aɪn ŋwɛlazɪlɪ, -amɪa -yɪ we 'jɪ nɪ, nyumɛ -bhlogɔɔ ka tɪlɪ nyuma weee 'gbu. We 'gbu nyuma weee ka tɪlɪ. ¹⁵Nɪ, ɔ ka tɪlɪ nyuma weee 'gbu, 'lɪn -wa -gaa 'yɪlyɔɔ, -maa 'nɪ 'masɛɛn 'yɪlyɔɔga -maa 'dɛ -yɪa, nɪ, Klisi ɔ tɪa, 'lɪn ɔ yɪa 'wɔsɔ tɪlɪlɪnɪa lɪ wa 'gbu, mɔ -yɪa wa -gaa 'yɪlyɔɔ.

¹⁶We 'gbu -a'a 'bhu 'masɛɛn nyumɛ yabhlogɔɔ 'wɔ duduɔ -nyumaa sɔlɔ. 'lɪn zɪmɛ -a ka Klisi 'wubhu duduɔ -nyumaa sɔlɔ, -slɛɛn -a 'na 'ka ɔ 'wubhu -mɪsu sɔlɔ. ¹⁷Nyumɛ -ka Klisi 'wɔ -mɪ, ɔ ka nyumɛ lɔlu -zɛ. Gbu 'cɪnɪnɪa ka 'plɪ, gbu weee ka gbu lɔlu -zɛ. ¹⁸-Lagɔ ɔ susɔlɔ -a -yɔ ɔ 'dɛ 'wɔ Klisi -gu, ɔ -gbɛ gɔnɪa -mɪnɪ bhua. 'lɪn mɔ 'nyɛa -aɪn ɔ 'dɛ -yɔ nyuma 'sɔ 'wusɪslɔlu -lubho. ¹⁹Nɪ, Klisi 'wɔ -Lagɔ 'plɪlɪ, 'lɪn ɔ mɪa ɔ 'dɛ -yɔ duduɔ -nyumaa 'sɔ 'wusɪslɔluda. ɔ 'nɪ wa gɔnɪyuu yɪa. 'lɪn ɔ yɪa -aɪn ɔ 'dɛ -yɔ nyuma 'sɔ 'wusɪslɔlue wɛlɪ gbanya 'wɔnɪ.

²⁰Nɪ, Klisi 'ŋɪnɪ nɪa -a bhua wɛlɪ 'wɔ, nɛɛ -Lagɔɔ dɛ mɪ aɪn lada -amɪaa ŋwɛ nɪa: amɪa -a bhubhoɛa Klisi 'ŋɪnɪ nɪa, a ŋwɪnɪ a -yɔ -Lagɔ 'sɔ 'wusɪslɔlue gbu -yɔ.

²¹Klisi 'nɪ gɔnɪyuu yabhlogɔɔ lɛnu, 'lɪn -Lagɔ yɪa -amɪaa gɔnɪyuuu 'gba ɔ 'wɪlɪ dɪ, 'lɪn -a 'ka ɔ 'wɔ nyuma tɪklɪlɪ -zɛ -Lagɔ 'yɪ.

⁶-Amɪa -yɔ -Lagɔ sɔ nɪa lubho dabuduɔ 'gbu, -a zua aɪn 'dɪ nɪ, 'nanɪ a 'yɪa -Lagɔ kwɛɛ, a 'na -nyu-monu we lɪ -nɪ. ²Nɪ, -Lagɔ nɛɛ:

«Bhɪa -we nɪa ɪn mɪa 'nanɪ nuda,
ɪn ka -mɪ yukwɪ pulɔ.

Gɔwubhu bhɪa,
ɪn ka -na -wawuyɪ.»

Nɪ, -Lagɔɔ 'nanɪ -yɔɔŋwɪnɪ bhɪa nɪ -slɛɛn. 'lɪn 'yɪlɪ -we nɪa nyumɛ 'kaa gbu 'wubhu, mɪ nɪ.

³-A 'nɪ 'yɪbha -a 'ka nyumɛ yabhlogɔɔ mɔnɔmɔnɔgbu lɛnu gbu yabhlogɔɔ 'wɔ, wa yɪ -Lagɔɔ lubho -a mɪa nuda da gɔnɪyuu gba. ⁴'lɪn gbu weee 'wɔ, -a slɔlɔ we nɪ, -a mɪ -Lagɔɔ lubhonunɪyaa 'dɛgbɔlu nɪa. Sanɛɛ 'sa -a dɪlɪa laylagbu -duun nɪ 'wɪlɪ zɔ lɪ dɪtɪe nɪa: sɪasɛ klaa, gɔnɪyuu -amɪaa yɪlyɛ -yɔ -amɪaa lawlɪlɔgbunɪa klaa, ⁵-amɪaa bhɪtɛ klaa, -amɪaa -kasɪlɔ 'wɔpɪpɛ klaa, nyumaa -zɪlɔ yɪa -aɪn -yɔwɔsɔlɔ, -a yɪa libho 'tɪtɛ nɪ, 'lɪn wa yɪa -aɪn 'yɪlaakple -guelɪ, wa yɪa -aɪn ŋwɔ 'bhɪlɪ.

⁶-Slɔlu -a slɔlɔ we nɪ, -a mɪ -Lagɔɔ lubhonunɪa nɪa, -amɪaa -mɔwɪlɔwɪlɔ klaa, -amɪaa -Lagɔɔgbu yɪlɔ klaa, -amɪaa dɪtɪe klaa, -amɪaa zuzɔnɪsu lɛnue klaaa sɔlɔ. 'lɪn

Zuzu 'Pupaa lenugbu -yɔ -amıaa nyımɛɛ zekalɪdlı tıklı klaa, ⁷gbuzɔnɔs gbagble -yɔ -Lagɔɔ 'tıtɛɛ sɔɓɔ. Nu, -we mıa tıklı -Lagɔ 'yılıa 'wu, 'mı -a bhua 'wu -amıaa tugɔ -lı -yɔ -amıaa -guladolı -lı nya. ⁸Wa -ka -aın 'ɲnıkwalı -da -mı, 'ın wa bhalı 'yaa -aın zu. Wa -ka -amıaa daa gbunyuı gbada -mı, -zugba wa gba 'yaa -amıaa daa gbuzɔnɔ, wa yı -aın yocıan 'bhısa, 'ın -zugba gbuzɔnɔ -a mıa gbada. ⁹'Wu wa bhua -aın nɛɛ wa 'nı -aın -yı, 'ın -zugba wa 'dɛ weɛ -yı -aın kpɛɛn kpɛɛn. 'Wu wa bhua -aın nɛɛ nyıma mı tlıda, 'ın -zugba -a -ga 'yılıy sazɔnɔ sa. -Kası 'wu wa paa -aın, 'ın wa'a 'bha -aın. ¹⁰-Amıaa dlı wa sumanı, -zugba -amıaa dlı mı 'muna 'wu 'yılı weɛ nya. Wamıa dlı, bobabhanya -a -mıa, -zugba -a pa nyıma duun 'ɲnımnıe -gu. Wamıa dlı, -a 'nı -lu yabhlogbɔɔ -ka, -zugba -a ka -lu weɛ gbuzɔnɔ sa. ¹¹-Amıaa 'talea Kolentı -nyıma, -a ka aın -yila gbuzɔnɔ gba, 'ın -a yıla dlı 'wukalı 'kaduu aın -yila. ¹²-A 'nı -amıaa dlı 'wukla aın -yila, amıa klaa amıaa dlı 'wu -amıaa gbɛgbɛın. ¹³Nu, gbu na gbaa aın -yila nɛɛ na 'yua a -mı, a nu -amıa 'bhısa, a -kalı amıaa dlı 'wu 'kaduu -aın -yila!

A vla gbunyuı gwe

¹⁴Nyıma -wa'a ɲwnua -Lagɔɔ gbu -yɔ, a -yɔ wa 'na suslolu 'wu, 'ın a 'ka wa nya lubho nu dabudu -nı. Lee, -we mıa tıklı mnɛni we -yɔ -we -nyuaylı 'ka 'wusus-lolu? 'ın sa zlı mnɛni we -yɔ nıkpıse 'ka 'wususlolu? ¹⁵Sa Klıı mnɛni ɔ 'ka *'Kuzu † nya wɛlı -bhlo -ka? 'ın sa -Lagɔnyımɛ mnɛni ɔ -yɔ -k'ɔ ɲwnua -Lagɔɔ gbu -yɔ 'ka -lu 'wugbɔɓɔ? ¹⁶Lɛɛ -lu -gu -Lagɔɔ -budu -yɔ yoyolagɔ 'ka wɛlı -bhlo -ka? Nu, 'yılıyga -Lagɔɔ -budu -a -mıa, -Lagɔɔ 'dɛ nɛɛ saɛ:

«La na -yɔ wa yıla -dıa,
'ın nɔa na -yɔ wa yıla,
wa -Lagɔ na yıla -zɛa,
'ın wa 'ka na nyıma -zɛ.»

¹⁷We 'gbu, Jeıtape nɛɛ:
«A 'bhu waa nyıma nı nyıdı,
'ın a vla wa gwe 'pıpı.
A 'na zlı pınkalı kwe -nı,
'ın amıaa 'lakpasu -amı na yıla kpa.»

¹⁸-Lagɔsɛbhɛ nɛɛ 'yaa:
«'Tıtɛ weɛ -Kanyɔ nɛɛ:
'Amıaa Dıde na yıla -zɛa,
'ın amıa 'ka na nukpasuyua -yɔ na 'ɲwnıyua -zɛ.» »

7 Nu, -we weɛ -Lagɔ gbaa ɔ 'ka wıa, na jıjlı -talea, we nanı 'yılı -amıaa -nu nya. We 'gbu, -we plalı ku -yɔ dlı pıın, -a 'bhu we 'bı, 'ın -a gu la, -a 'ka -mɔwıı 'wlalaa, -Lagɔɔ 'nıɲwɛzuzue nya.

Pɔɓɔ 'muna

²Nu, a 'nyɛ -aın 'bı amıaa dlı ɔ, -a 'nı nyımɛ yabhlogbɔɔ -yila gbunyuı lɛnu, -a 'nı nyımɛ yabhlog-bɔɔ 'wıı -nyımɔ, 'ın -a 'nı nyımɛ yabhlogbɔɔ 'wılı. ³We 'nı amıaa gbıı 'wlıdıdeɛ 'gbu na gba 'sa. Nu, 'ın ka we gba pepe, we yı tıtıtıe -zɛoo, we yı 'yılıygage

† Glekwel nɛɛ: Belıal.

-zɛoo, amıaa gbu -su 'wu -amıaa dlı ɔ. ⁴ın dı aın dlı 'wu bhahha, amıaa 'gbu na yımanıa na 'dɛ. Nu, -amıaa laylagbu weɛ 'wu, 'ın ka 'kuaylı gege, 'ın 'muna mıa 'mı yeda.

⁵Nu, da -a nyına Maseduanı, -a 'nı nyape -bhla yabhlogbɔɔ 'yılı. -A ka sıasle 'wıubhu ɔ weɛ lu, nyıma dlı -aın -gɔɓɔ, 'ın nyanı mıa -amıaa dlı ɔ. ⁶Nu, -wa 'kua wıaa 'yılıla, -Lagɔ -ɔ paa wa 'kuaylı, ɔ ka -amıa 'kuaylı 'pa, Tıtu yıyie nya. ⁷We 'nı Tıtu yıyie 'dekpua 'pa -aın 'kuaylı, nu, sa a 'paa ɔ 'dɛ 'kuaylı, ɔ ka -mıı lıdı -aın -salı. 'ın sa a 'yıbhaa a 'ka 'mı 'yılı lu klaa, amıaa dlı sulo klaa, 'ın sa a mıa lamnazıda a 'ka 'mı lu -pa, ɔ ka we gba -aın -yila. We 'gbu, na 'muna yıla -guwılaylımanı.

⁸Nu, 'debhıe, 'sɛbhɛ 'ın ɔɛla aın 'wu, we nukpla gbu ka amıaa dlı sumanı, 'ın 'nı -mıı 'gbu dlıluda -mı -sɛɛn. Da 'ın 'yıla we -yɔ nu, weɛ 'sɛbhɛ -mııı nukpla gbu ka amıaa dlı sumanı bhla yabhlo nya, -bha 'ın lua dlı. ⁹Nu, -sɛɛn, 'ın mı 'muna 'wu, we 'nı amıaa dlı 'ın sumanı gbu, -we ka gbu -wa, amıaa dlısulo -mııı ka amıaa dlı 'bhıti. Nu, -Lagɔɔ dɛ 'yıbhaa amıaa dlısulo -mııı, -amıa 'nı aın gbunyuı yabhlogbɔɔ -yila lɛnu.

¹⁰Nu, dlısulo -we bhua -Lagɔɔ ɔɓɔ, nyımɛɛ dlı we bhı-tıa, 'ın we kwaa nyımɛ 'pıpıe lu, nyımɛ'e lu dlı -mııı 'gbu. 'ın dlısulo -we -wa dudu -guı dlısulo, nyımɛ -mıı kwaa tıtıtıe lu. ¹¹Amıaa dlısulo -we -wa -Lagɔɔ dumagbu, a yıla -sɛɛn we lenugbu: 'saa amıaa kwɛla-pıloɛ, gbıɛnuɛ 'wu! 'Saa amıaa zukpa -wıawıe! 'Saa amıaa dlılue! 'Saa amıaa gbunyuı lenue kwɛɛ nyanıɔnınuɛ! 'Saa na 'yılıe 'tu aın -yɔ! 'Saa amıaa -guladolıe! 'Saa amıaa sulo gbunyuı -lenınyıɔɔ -kasıı 'wıpapıe nya! A ka we -sılo lu ɔ weɛ lu nu, a 'nı gbu -mııı 'jı -yı.

¹²Nu, 'sɛbhɛ 'ın ɔɛla da aın 'wu, -ɔ nua gbunyuı lɛ, 'ın 'nı ɔ 'gbu we ɔɛl, 'ın -ɔ -yila wa nua gbunyuı lɛ, 'ın 'nı -mɔɔ 'gbu we ɔɛl. 'ın 'yıbha 'ın 'ka we aın 'klıslolu -Lagɔ 'yu nu, amıaa dlı mı -aın -gu gege. ¹³We 'dɛɛ 'gbu, amıaa gbıı lɛnuɛ ka -amıaa dlı lapalı.

Weɛ dlı lapalıe -mııı -gu, -a ka 'ya 'muna 'kadı lı, da -a 'yıla Tıtu 'muna -lılıe -yɔ, a 'dɛ weɛ ɔ nyanıɔɔ dlıı -sasıe 'gbu. ¹⁴Nu, 'ın ka na 'dɛ 'yılımanı amıaa 'gbu Tıtu 'yu, 'ın a 'nı 'mı zıbhalı. Sa -bhloo 'dɛ -a gbaa gbuzɔnɔ aın -yila, 'sa -bhloo 'dɛ amıaa 'ɲnı -zɔnɔ -a gbaa Tıtu 'yu, we yıla gbuzɔnɔ -zɛ. ¹⁵Nu, sa a 'dɛ weɛ zua Tıtu 'nıɲwɛ, 'ın a yıla ɔ 'lakpasu kpa, nyanıɔ -yɔ -yɔtıtıe nya, we ka amıaa zekalıe -guwılaylımanı ɔ dlı ɔ. ¹⁶Nu, 'ın mnɛni 'ın 'ka aın dlı 'wıdı gbu weɛ 'wıı 'gbu, 'muna mı na dlı ɔ!

'Gwezi wa -saa bhahha wa 'ka *-Zeluzalɛmuı leglızınya 'nyɛ

8 Bhıalıan, 'nanı -we -Lagɔ nua Maseduanı leglızınya 'wu, -a 'yıbha -a 'ka we 'dı aın -salı. ²Sıasle duun ka -mɔɔ -Lagɔnyıma yılı. 'ın wa 'muna 'yılıguwılaa 'gbu, wa yıla nyıma -lı 'nyɛ bhahha, -zugba boba zalı mı wa 'bhada. ³Nu, sa waa -Lagɔnyıma mnɛnıa wa 'ka wıa, wa ka 'sa wıa, 'ın wa yıla we -guzi, wa 'dɛɛ dlı da. 'ın 'ın mı we dayınyɔ nya. ⁴Nu, wa ka

-amıaa zukpapalɛ ɲwe -yɔkpali, 'n -a 'ka wa 'yoo 'nyɛ, -li -Lagɔnyuma mɩa *-Zeluzalemɩ -Lagɔnyuma 'nyɛda 'nani nya, wa 'ka wa -nu we lupali. ⁵ Sa we mɩ yaa -amıaa dli nu, 'sa wa yi wlaa, wa ka -mɩ -guzi. Tɩa wa ka wa 'dɛ Jejitape yoo 'nyɛ, 'n -mɩ 'bɩgu, wa yi 'yaa wa 'dɛ -amıaa yoo 'nyɛ -Lagɔ dli da. ⁶ We 'gbu, -a yia Titı 'kuayli 'pa nu, lubho -zɔnu ka gwe ɔ dɩa amıaa -gbɛ, ɔ mɩ ɔ 'ka we 'wɩubha 'nanɩ. ⁷ Nu, a mɩ 'ɲɩmɩnya nya ɔ weee lu: dɩuzuzue 'wu, gbada, -Lagɔ -lii yilo 'wu, -guladolue 'nɩa bhɩɩluda -ka -Lagɔyloogbu, we -yɔ -amıaa zɛkalɩdɩ a kaa 'wu. We 'gbu, we -li -mɩnɩ glaa, a -slolu amıaa 'dɛ 'nanɩcian nya 'ya bhabha.

⁸ Nu, we 'nɩ tite yabhlo ɩn palɩ aɩn -yla: ɩn -ka aɩn -yla -Lagɔnyuma tɩɩɩaa -guladolu gbu gbada -mɩ -Lagɔyloogbu, ɩn 'yɩbha amıaa zɛkalɩdɩ mɩa, a wɩeli -mɔ we gbuzɔnu sa. ⁹ Nu, a -yi -amıaa -Kanyɔ -Zezu Klisɩ 'nani. Mɔ -wa zɩmɛ 'ɲɩmɩnya, ɔ ka ɔ 'dɛ bobabhanyɔ 'wɩnɩ amıaa 'gbu, 'n ɔ 'ka aɩn 'ɲɩmɩnya -zɛɩ ɔ boba 'wu.

¹⁰ Nu, 'dɩ na zua aɩn gbu -mɩnɩ 'wu, we nani 'yɩ amıaa -nu nya, -we ka gwe a dɩa tɩa -zu 'wu, a -yɔ we lɛnu mɩ. 'n amıaa -gaa 'yu -Zeluzalemɩ -Lagɔnyuma 'wɩsastɩ nya, 'n we 'nɩ -mɩ -bhlogɔɔ -tulu, 'n amıaa 'yɩbhaa a 'ka wa 'wusa tɩa. ¹¹ We 'gbu, -sɩɛn, dɩ -zɔnu -we nya a dɩa we gwe, a 'bha 'sa we 'wɩ, amıaa 'yɩyɩlu sɔɩ. ¹² Nu, nyɩmɛ -ka -Lagɔ -lu 'nyɛ dɩ -zɔnu nya, we gbu -Lagɔ ɲwnua -yɔ, -we nyɩmɛ kaa we gbu -Lagɔ kaa, -we nyɩmɛ 'nɩa -ka -Lagɔ 'nɩ -mɩ gbu -ka.

¹³ ɩn 'nɩ -gba nu, a tɩ amıaa 'dɛ boba 'wu, nyɩmɛ tɩɩaa -yɔɔɔɔ nya. -lɩnya, ɩn nɛɛ: a mneni 'wu -lu -yɩda.

¹⁴ Da a kaa da -lu kwɛɛ duun, -wa 'nɩa -lu -ka, a bɛ wa -yɔ. 'Bhie, zɩ amıaa 'nɩ -lu -ka, wamɩa -ka -lu duun -ka, wa mneni wa 'ka aɩn -yɔɔɔ. Sanɛɛ 'sa a 'kaa 'wumneni 'yɩyɩlu 'wu. ¹⁵ We mɩ 'sa cɛɩda -Lagɔɔɔɔɔ 'wɩɛ:

«Nyɩmɛ ɔ 'bhua -lu la duun,
we 'nɩ ɔ ɲwɛlazili,
'n ɔ 'bhua -lu la -sɛ,
we'e ɔ -mɩ kwɛɛ.»

Titı -yɔ -Lagɔnyuma tɩɩɩaa mɩa Kolentı

¹⁶ -Lagɔ na paa fuo! ɩn 'yɩbha ɩn 'ka aɩn 'wusa bhabha, 'n mɩ -bhlokpade -Lagɔ zua Titı dɩ ɔ. ¹⁷ Nu, amıaa -gbɛ -mɩmɩ -a 'yɩbhaɩa Titı ɔ ka we -yɔɲwɩ. 'n -yɔtɩtɩ nya 'ya, ɔ 'dɛ 'yɩbha ɔ 'ka amıaa -gbɛ mɩ.

¹⁸ Nu, Titı -yɔ -amıaa -Lagɔbheli yabhlo, ɔ leglɩzɩ weee kwalɩa 'ɲɩn ɔ -Lagɔgbu gbagbɛ -yɔ, 'ma -a tiea. ¹⁹ Nu, we 'nɩ bhɩa, 'mɩ leglɩzɩnya -saa -bha, -a -yɔ ɔ 'ka ɔ weee lubho -zɔnu -mɩnɩ nuda. 'n weee lubho -a nua Nyɩmaa -Kanyɔ 'ɲɩmɩnya -yɔ -amıaa dɩ -zɔnu sloluee 'gbu.

²⁰ Nu, 'gwezi 'kadu wa 'nyɛa -aɩn yoo, 'klɩ -a yɩa, 'n -a kpaɩ we 'nanɩ, -delee wa yi -aɩn 'ɲɩnɩa we 'gbu. ²¹ Nu, 'klɩ -a yɩa, 'n gbu nani 'yɩ Nyɩmaa -Kanyɔ 'yu, we -yɔ 'ya nyɩmɛ 'yu, -a 'ka we lɛnu.

²² Nu, -a ka wa -yɔ -amıaa bheli tie. -A ka ɔ layla gbu duun 'wu, 'n 'kɩmɩ ɔ slolua we nu, ɔ -gu mɩ ladoluda. Nu, -sɩɛn ɔ -gu mɩ 'ya ladoluda bhabha, -we ka gbu -wa, ɔ ka aɩn dɩ 'wudɩ 'kadu. ²³ We -ka Titı, na ɔɔɔɔ -wa, 'n dabudu ɔ -yɔ 'mɩ 'sɩ nua lubho amıaa -gbɛ. We -ka bhelia -tɩɩaa -wa -yɔ ɔ ɔɔɔ, leglɩzɩnya tiea

-maa. Klisɩ 'ɲɩmɩnya wa nua lɛ. ²⁴ A -slolu we leglɩzɩnya 'klɩ nu, a -kɩ nyɩmɛ -manɩ zɛ sazɔnu sa. Leglɩzɩnya 'ka we 'yɩyɩbheli nu, -a ka zukpa -a 'ka -amıaa 'dɛ 'yɩmɩnɩ amıaa 'gbu.

ɔ wlaa 'muna nya, -Lagɔ -kɩ ɔ zɛ

⁹ Nu, -Zeluzalemɩ -Lagɔnyuma -yɔɔɔɔɔɔ wa -saa, wa 'ka we wa kwa, ɩn 'ka aɩn 'wucɛɩ -mɩ gbu, we mɩ gbukpua nya. ² ɩn -yɩ amıaa dɩ -zɔnu, weee gbu -mɩnɩ 'wu. 'n ɩn yɩa na 'dɛ 'yɩmɩnɩ amıaa 'gbu, Maseduanɩ -nyɩmɛ 'yu. ɩn nɛɛ wa -ylɛ: «Akai -dudu -guu -Lagɔnyuma ka lamnazi, wa 'ka we -yɔɔɔɔɔɔ wɩ tɩa -zu 'wu.» 'n amıaa kwɛlapuloe ka wa lɩnyɩmɛ duun 'kuayli 'pa. ³ Bhelia -manɩ na tiea amıaa -gbɛ, -delee, 'ɲɩn -a kwɩta aɩn gbu -mɩnɩ 'wu, we yi yoo -zɛ. ɩn 'yɩbha sa ɩn gbaa we, a mɩnɩ 'sa amıaa 'dɛ la sazɔnu sa. ⁴ We -ka nu, Maseduanɩ -nyɩmɛ -yɔ 'mɩ ka amıaa -gbɛ mɩ, 'n wa 'nɩ aɩn lamnazi dɩ yɩ, -amıaa -wa dɩ aɩn dɩ 'wu, -amıaa zu -wa. ɩn 'nɩ amıaa zuu gbu gba. ⁵ ɩn ka we -yɔyɩ nu, we nani 'yɩ, ɩn 'ka bhelia nɩ -yɔɔɔɔɔɔ, 'n wa 'ka 'mɩ 'yugali amıaa -gbɛ. 'n 'nanɩ a -saa, -we ka wɛɩ a wlaa, wa 'ka we 'wɩgug-wɩlɩ. 'n bhɩa ɩn 'ka amıaa -gbɛ nyɩnɩ, -zugba we mɩ lamnazi. 'n wa 'ka we -yɔyɩ nu, dɩ -zɔnu nya a wlaa, we 'nɩ dɩ sulo nya.

⁶ A yɩbheli we 'jɩ nu: ɔ -ka gɩ 'kienyi, 'kienyi ɔ dɩa, 'n ɔ -ka gɩ duun, duun ɔ dɩa. ⁷ ɔ -ka -mɩ, sa ɔ pupala dɩ ɔ la, ɔ wɩa 'sa. We 'na -zɛɩ dɩɩue -yɔ -gɩ -nɩ. Nu, ɔ wlaa 'muna nya, -Lagɔ -kɩ ɔ zɛ. ⁸ Nu, -Lagɔ ka we se ɔ 'ka aɩn zuzɔnu 'yɩ -bhlo -bhlo duun 'nyɛ. 'n -we a 'yɩbhaa -Lagɔ dumagbu nya, a 'ka we 'yɩ bhɩa weee nya, a -ka amıaa 'dɛ -yɔgbu -bhɩa, 'n -we -ka latu aɩn kwɛɛ, a 'ka -mɩ nya gbuzɔnu -gbu weee lɛnu. ⁹ We mɩ 'sa cɛɩda -Lagɔɔɔɔɔ 'wɩɛ:

«-Lagɔ 'nani 'yɩgɩwɩla bhabha,
'n ɔ nyɛa bobabhanya -li.

ɔ tɩklɩmɩmɩ mɩ la -zu weee nya.»

¹⁰ -Lagɔ ɔ nyɛa -lɩgɩnyɩ -luu 'ya, 'n ɔ nyɛa ɔ 'floo ɔ 'kaa lɩ, mɩ yɩa aɩn -luu 'ya a 'yɩbhaa 'nyɛa. Nu, ɔ -ka we 'wuzumanɩ, 'n ɔ 'ka we mini. Sanɛɛ 'sa amıaa tɩklɩmɩmɩ lɛnugbu yɩ -guwɩlayɩmanɩa. ¹¹ Nu, 'ɲɩmɩnya ɔ yɩa aɩn -zɛɩa ɔ weee lu, bhɩa weee nya, 'n a 'ka amıaa 'dɛ -slolu 'nanɩcian 'dɛgbolu nya. 'n -li a wlaa, -a yɩa wa yoo 'nyɛa, we 'gbu, nyɩmɛ duun yɩa -Lagɔ fuo 'paa.

¹² Nu, 'nani a nua da, we 'nɩ -Lagɔnyuma -yɔgbu 'dɛkpua we yi -bhɩa. Nu, weee 'nanɩ yɩbheli -yɔ nyɩmɛ duun yi 'yaa -Lagɔ fuo 'paa. ¹³ -Slolu a slolua we nu, a mɩ Klisɩ gbuzɔnu gbu 'nɩnɩ zua. 'Nanɩdɩ nya a -yɔ -Zeluzalemɩ -Lagɔnyuma -yɔ nyɩmɛ tɩɩaa suslolu amıaa zuzɔnuli 'wu. Nu, -mɩ weee 'gbu, wa yɩa -Lagɔlubho -mɩnɩ 'nɩnɩ -kɩtɩ yɩbhelia, 'n wa yɩa -Lagɔ 'ɲɩn 'yɩmanɩa. ¹⁴ -Lagɔ wa yɩa bhɩbhoea amıaa zɛ wa -kɩta 'gbu. Nu, -Lagɔ ka aɩn 'nani 'kadɩ duun 'wɩnɩ. ¹⁵ -A 'pa -Lagɔ fuo, 'nani -we 'nɩa 'wɩpali -nani -ka, ɔ nua -aɩn 'wɩnɩ 'gbu!

Pɔlu gbaa ɔ 'dɛɛ -gugbu -wa -sɔluɔ ɔ -yɔwɔ, wa 'yu

10 Nɔ, -amɩ Pɔlu ka daa wa gbaa, ɩn -ka aɩn glaa -mɩ, 'ɩn na tɩa na 'dɛ 'wɔ 'kienyi, 'ɩn ɩn -ka aɩn -yɔwɔ -mɩ 'pɩpɩ, 'ɩn na sɔluɔ aɩn -yɔwɔ, -amɩ laa aɩn Klisɩ dɩ -dɩɔ ɔ -yɔ ɔ zuzɔnɩ nya. ² Amɩa na bhuhɔea, da ɩn -ka amɩaa -gbɛ mɩnɩ, a 'na 'sulu 'mɩ, 'ɩn ɩn 'ka aɩn -yɩa gbu gba 'kɩ 'ɔɔɔ nya -nɩ! 'ɩn nyuma tɔluɔ pupalɩa we 'wlukuɩn la nɩ, nyumaa ɩnugbuɩ sɔlu -a nua gbu ɩɛ. Cɩn, -maa -yɩa na yɩ 'yaa gbu gbaa 'kɩ 'ɔɔɔ nya. ³ Nɩ, gbuzɔnɩ -wa, -a mɩ -gɩɩnyuma nya, 'ɩn -a 'nɩa -gɩɩ gu -gɩɩnyumaa gugɩ sɔlu. ⁴ Nɩ, tugɩ -lunya -a gɩluɔ tɩ, we 'nɩ dudu -mɩnɩ -gu -nyumaa tugɩ -lunya: nɩ, -Lagɔ ɔ -gbɛ we 'tɩtɩ bhua, 'ɩn -we weee sɔluɔ -Lagɔ -yɔwɔ, la we saa -mɩ. 'ɩn -a saa yoyowlukuɩn lapupalɩe la. ⁵ Nɩ, welɩ weee, -we 'dɛɛ 'ylimanɩnya yɩa gbaa -Lagɔ yiloo gbɛgbɛɩn, -bha -a salɩa we la. -A 'yɩbha -a 'ka nyumaa 'wlukuɩn lapupalɩe weee -kasɩ sa kpa, 'ɩn we 'ka Klisɩ 'nɩɩwɛ zɩ. ⁶ 'ɩn -a mɩ lamnazɩda, -a 'ka nyumaa 'nɩɩwɛsanya -kasɩ 'wɩpa, -zugba a -ka nyumaa 'nɩɩwɛzunya tɩklɩ nya -mɩ.

⁷ -Luu ku -yɔ a ylaa! We -ka nɩ, nyumɛ yabhlo dɩ we dɩ 'wɩ nɩ, ɔ 'dɛbhlo mɩ Klisɩ -nɩ nya nɩ, ɔ dɩ 'ya we dɩ 'wɩ nɩ, -amɩa mɩ 'ya Klisɩ -nɩ nya. ⁸ Nɩ, se -we Nyumaa -Kanyɔ 'nyɛa -aɩn, ɩn -ka na 'dɛ 'ylimanɩ we 'gbu, we -ka -bha -guzɩ -sɛ nɩ, amɩaa dɩzuzuee -gɩwɩlaylimanɩe gbu -wa, we 'nɩ amɩaa lasasɩe gbu. 'ɩn, ɩn 'na 'ka zɩ nɩ we 'gbu. ⁹ Nyumɛ yabhlogbɔɔɔ ɔ gbalɩ -nɩ nɩ, ɩn 'yɩbha ɩn 'ka aɩn nyanɔ dɩ slɩ 'sɛbhenya -we na paa aɩn yoo nya -nɩ. ¹⁰ Nɩ, -we wa gbaa mɩ nɩ, wa nɛɛ: «Pɔlɩ 'sɛbhenyaa nukpla -welɩnya wɔlu 'wɩ, 'ɩn we tɛa. 'ɩn ɔ -ka -aɩn glaa -mɩ ɔ ɔ ɔ ɔ ɩnugbu 'wɩ, 'ɩn ɔ welɩ mɩa gbukpua nya.» ¹¹ Nɩ, ɔ -ka 'sa gba, -mɔ ɔ yɩbheli we 'jɩɛ: -a -ka -mɩ 'pɩpɩ sa -amɩaa welɩ 'tɛa 'wɩ 'sɛbhe 'wɩ, -a -ka amɩaa -gbɛ mɩnɩ, 'sa -amɩaa ɩnugbu yɩa 'wɩtɛmanɩa!

¹² Nɩ, nyuma -tɔluɔ kwalɩa wa 'dɛ 'ɩnɩ bhabha, -a'a pupalɩ we 'wlukuɩn la nɩ, -a 'ka wa nya 'wɩmneni, 'ɩn -a 'ka 'ya -amɩaa 'dɛ wa yɩbhɔlu, we 'nɩ mɩsɩ?! Wa 'dɛ wa 'bhua 'wɩ wa yɩbhɔlu -lɩ nya, wa 'ka wa 'dɛ yɩbhɔlu, 'ɩn wa palɩa wa 'dɛ, wa 'dɛ 'wɩ. Nɩ, wa 'nɩ 'ylimna. ¹³ Nɩ, we -ka -amɩa, -a'a 'ylimanɩ -amɩaa 'dɛ we'e zɩ -bha -gu. Lubho -we -a 'kaa nɩ, da -Lagɔ palɩa we -bɔlu -bha -a -yɔ we nunue bhɩlɩua, 'ɩn ɔ yɩa -aɩn 'yoo 'nyɛ -a 'ka amɩaa -gbɛ mɩnɩ. ¹⁴ Da -a mɩnɩ amɩaa -gbɛ, -a 'nɩ weee -bɔlunya -guzɩ. Nɩ, -amɩa mɩnɩ amɩaa -gbɛ tɩa, 'ɩn -Lagɔgbu -we gbaa Klisɩ gbuzɔnɩ gbu, 'ɩn -a yɩa aɩn -yɩa we gba. ¹⁵ -A'a zɩ -bɔlu -gu -amɩaa 'dɛɛ 'ylimanɩe nya, nyuma -putuu lubhoo 'gbu. -A dɩ we dɩ 'wɩ nɩ, amɩaa dɩzuzue yɩa -gɩwɩlaylimanɩa, 'ɩn -a 'ka mneni -a 'ka -amɩaa lubho -nunue -gɩwɩlaylimanɩ bhabha aɩn nyɩdɩ. 'ɩn -bɔlu -we -Lagɔ palɩa -aɩn -yɩa, -a'a zɩ we -gu. ¹⁶ -Mɩsɩ 'bɩgɩ, -Lagɔgbu -a yɩa gbaa, -mɔ amɩaa lugbɛɩn -dudunya -gu. 'ɩn -a 'nɩ mneni -a 'ka -amɩaa 'dɛ 'ylimanɩ lubho -we nyuma -putu nua wa 'dɛɛ nɩ lubhonudaa 'gbu.

¹⁷ Nɩ, we mɩ cɛɩda -Lagɔsɛbhe 'wɩɛ:

«Nyumɛ ɔ -ka gba ɔ 'ka ɔ 'dɛ 'ylimanɩ,

-mɔ 'ylimanɩ -mɔ 'dɛ lubho

-we Nyumaa -Kanyɔ nua ɩɛɛ 'gbu.»

¹⁸ Nɩ, we 'nɩ nyumɛ ɔ kwalɩ ɔ 'dɛ 'ɩnɩ, 'mɔ wa sa -bha, nɩ, nyumɛ ɔ Nyumaa -Kanyɔ kwalɩ 'ɩnɩ, 'mɔ wa saa -bha.

Pɔlu -yɔ yocɩan -wa laa wa 'dɛ -Zezuu tietienya

11 'Aa! A -ka mneni a 'ka na -sabhe 'wɩ zɩ lasɩlu -sɛ nɩ, we nanɩ 'yɩ! Cɩn, a -tɩ na 'gba zɩ. ² ɩn -kalɩ amɩaa zɛ zenyidɩ nya, 'ɩn weee zenyidɩ nyaa zekalɩe -mɩnɩ mɩa, -Lagɔ ɔ -gbɛ we bhua. Nɩ, ɩn ka amɩaa ɔ kpa nukpasu -bhlogbɔɔɔ -nɩ nya: mɔ -wa Klisɩ. Cɩn, mɔ 'yu na kpa aɩn, nɛɛ 'ɩnɩwɩyɩ ɔ -yɔ nukpasu 'nɩ -slɩ -budu 'wɩdɩ mɔ. ³ Nɩ, nyanɔ na nua, sa *tɩbhe nua *ɛvu -dawli 'wɩ, 'ɩn we yɩa ɔ mɩnɩ nɩ, wa yɩ 'sa amɩa 'wlukuɩn lapupalɩe 'nyuu 'nyɛ, a yɩ Klisɩ -yɔlanɩe sazɩnɩ sa gwɛvɩa 'pɩpɩ. ⁴ Zɩ a yɩgbea we gege nɩ, -Zezu ka gbu -amɩa gbaa aɩn -yɩa, nyumɛ yabhlo yɩ -Zezu -putuu gbu gba aɩn -yɩa. 'ɩn a mɩ 'ya lamnazɩda, a 'ka zuzu -yɔ -Lagɔgbu -putu -we ka gbu -amɩa 'nɩa aɩn -yɩa gba, a 'ka -mɩsɩ gbu -yɔɩwɩnɩ.

⁵ ɩn dɩ we dɩ 'wɩ nɩ, ɩn 'nɩ -mɩ 'kienyi -lɩ yabhlogbɔɔɔ 'wɩ amɩaa -Zezuu tietienya 'kadɩ -manɩ -yɔ. ⁶ Cɩn, ɩn 'nɩ gba sa -yɩ, gbuzɔnɩ -wa, nɩ, we -ka -Lagɔ yɩlo, -mɩsɩ mɩ -mɩsɩ 'dɛɛ sa! -A ka we aɩn 'klɩslɩlu 'yɩ weee nya, -amɩaa ɩnugbu weee 'wɩ.

⁷ Da ɩn gbaa aɩn -yɩa -Lagɔ gbuzɔnɩ gbu, bhe ɩn gbaa we. 'ɩn ɩn yɩa na 'dɛ 'wɩtɩ 'kienyi, ɩn 'ka aɩn 'ylimanɩ 'gbu. 'Lee, gbunyuɩ ɩn nua ɩɛ yɩ? ⁸ Da ɩn mɩa aɩn glaa lubho nuda, leglɩzɩ -putunya penɩa 'mɩ, 'ɩn na bhua wa 'gwɛzɩnya 'wɩ, -zugba na sa aɩn 'wɩ we nya. ⁹ Nɩ, da ɩn mɩa amɩaa -gbɛ, ɩn 'nɩ nyumɛ yabhlogbɔɔɔ 'wɩlɩgba nya -mɩ, -lɩ bɔa 'mɩ 'wɩsɩ 'gbu. Nɩ, bhɩlɩa -wa 'bhua Maseduanɩ, -lɩ -we ka gbu mɩa 'mɩ -yɔ, -maa 'nyɛa 'mɩ we. ɩn ka na 'dɛɛ dɩ lakpa nɩ, ɩn 'na -zɛɩ amɩaa 'wɩlɩgba -nɩ. 'ɩn 'sa na yɩa na 'dɛɛ dɩ lakpaa 'kɔmɩsɩ. ¹⁰ Nɩ, Klisɩ gbuzɔnɩ -welɩ mɩa 'mɩ 'wɩsɩ 'gbu, ɩn nɛɛ, Akai -dudu weee -mɩnɩ -gu, nyumɛ yabhlogbɔɔɔ 'na 'ka 'mɩ 'dɛɛ 'ylimanɩ -gbu -mɩnɩ ɩwɛɛ labhalɩ. ¹¹ ɩɛɛ -lɩ ka 'gbu na gba 'sa? ɩn 'nɩ amɩaa zekalɩ gbu -wa yɩ? Sa ɩn -kalɩ amɩaa zɛ, -Lagɔ -yɩ we 'jɩ.

¹² Nɩ, -we ɩn mɩa da ɩnɩda, 'mɩ na yɩa ɩnɩa 'kɔmɩsɩ. 'ɩn -wa mɩa yoyo -welɩnyaa datalɩda, wa 'ka wa 'dɛ 'ylimanɩ, nɩ, -amɩaa nunulubho -yɔ wa nunulubho -bhlo, ɩn 'ka wa 'jɩ gba. ¹³ Nɩ, waa nyuma -manɩ, tietienyaa nɩsɩ yoyo -nɩ wa -mɩa. Yo wa tubhua wa nunulubho 'wɩ, 'ɩn wa nua wa 'dɛ Klisɩ tietienya 'wɩ. ¹⁴ Nyɛgaga -subhalɩgbu yabhlogbɔɔɔ 'nɩ we 'wɩ -mɩ. 'Lee, -Saataan 'dɛɛ 'bhitɩlɩ we 'dɛ zɩlɩ 'anzɩ 'wɩlɩa? ¹⁵ Nɩ, -Saataan lubhonunya 'ka wa 'dɛ -Lagɔ ɔ mɩa tɩklɩ lubhonunya 'wɩnɩ, -mɩsɩ 'nɩ -yɔkalɩ. Nɩ, sa wa ɩnugbunya mɩa, 'sa wa yɩa wa dudu -guɩ bhɩalɩda 'yɩa.

Pɔlɩsɩ stasɩe

¹⁶ Nɩ, 'mɩ na gbaa da: nyumɛ yabhlogbɔɔɔ 'na 'bhulu 'mɩ 'wɩ -sabhebhanɩyɩ 'bhɩsa -nɩ. 'ɩn we -ka nɩ, a ka 'sa we 'wlukuɩn gbuzɩnɩsa nɩ, a ɩwɩnɩ we -yɔ nɩ, ɩn mɩ

-sabhebhanyo nya, 'in -amɩ 'ka 'ya mneni, in 'ka na 'de 'ylimanɩ -sɛɛ. ¹⁷ Cɩn, gbuzɔnɩ -wa, in -ka na 'de 'ylimanɩ, -we na gbaa da, in 'nɩa we gba Jejitapeɛ sɔlu, -zugba -sabhebhanyo 'bhisa na gbaa. ¹⁸ Nɩ, nyuma -du-un ylimanɩa wa 'de dudugu -gbunyaa 'gbu. Nɩ, nanu 'de na yi 'yaa 'ylimanɩa. ¹⁹ Amɩa -wa laa amɩaa 'de gbuyilonya, amɩa ŋwnunua -sabhebhanya, 'deɛ 'yibadi, we 'nɩ muɩ? ²⁰ Wa 'ka aɩn 'wubhu galɩ 'bhisa, wa 'ka aɩn 'wluli, wa 'ka aɩn 'wie 'wuyli, wa 'ka aɩn 'ylilatilili, wa 'ka aɩn 'kpayukwli 'wu subha, 'wlu a dɩta -muɩ weee zɔ la. ²¹ Zɩ mɩ 'mɩ 'bhada, we 'nɩ muɩ? In 'nɩ 'wlu 'tɛmanɩ, we 'nɩ muɩ? A ka zukpa, gbunyuu in nua!

We -ka nyume yabhlo mneni ɔ 'ka ɔ 'de 'ylimanɩ -lu yabhlo 'wu, -amɩ mneni in 'ka 'ya 'sa nu. Gba na gbaa -sabhebhanyo 'bhisa. ²² Eblee † wa -mɩa yɩ? -Amɩ mɩ 'ya we nya! Izlaɛɩnyuma wa -mɩa yɩ? -Amɩ mɩ 'ya we nya! *Ablaamuɩ 'yuoyua wa -mɩa yɩ? -Amɩ mɩ 'ya we nya! ²³ Klisu lubhonunya wa -mɩa yɩ? In mɩ we nya, in -zi wa. In -ka 'sa gba: -sabhebhanyo 'bhisa in gbaa! In ka lubho nu, in -zi wa, in ka -kaslu pla, in -zi wa! Wa ka 'mɩ sɛɩ duun bhabha, in -zi wa! 'In in ka tɩtɩlee ŋwe -yɔ 'plɩɩ bhla weee nya, in -zi wa. ²⁴ Nɩ, -pɩnɩ glu 'sɔ -we *Zuifu paa nyuma, 'in -bhlo bhua we ŋweɛ, in 'plɩɩ we zɔ -zakpa gbu. ²⁵ *Wɔɩmu -nyuma ka 'mɩ sɛɩ 'nyumu -zakpa ta. Wa li 'mɩ -bho 'wu -zakpa -bhlo. 'Glu 'kadu -yɔ 'mɩ mɩ 'nyuglu -zakpa ta, 'in in yia 'yɩ -bhlo li 'nyu -gu -zakpa -bhlo.

²⁶ Na nɔnɔe duun 'wu, in ka tɩtɩlee ŋwe -yɔ -dɩ, yeye nyu kwɛɛ, 'wienyaa nyuma -bhanya kwɛɛ, na bhelia Zuifu kwɛɛ, -wa 'nɩa Zuifu kwɛɛ, in ka tɩtɩlee ŋwe -yɔ -dɩ, 'gbe 'kadɩ nukple, da beɛɛnya, gumunyu -gu -yɔ yoy-obhelia kwɛɛ. ²⁷ In ka siasa -libho duun nu, in ka 'yɩaakple -gu bhla tɔlua nya. Ŋwɔ -yɔ 'nyumatu ka 'mɩ 'bha, 'in bhla tɔlua nya, 'in 'yɩ lɩlɩ, ŋwɔɩbɩ ka 'mɩ 'bha, 'in in 'nɩ 'wuplanaa -ka. ²⁸ 'In in 'nɩ gbu tɔlua gba. Nɩ, leglizɩ weee -we -gu na lulua dɩ, mu -wa na 'wlukuun lapupale 'yɩɩ 'yɩ. ²⁹ Nyɔɔ yɔmɩnɩ 'wu, 'in we 'nɩ 'ya -amɩ 'wu -bhoa, nyɔɔ bhɩli gbunyuu lu, 'in we 'nɩ 'mɩ -yɔkpa?

³⁰ We -ka nɩ, in 'ka na 'de 'ylimanɩ, -zugba na 'wuyɔ-manɩe 'wu na yia na 'de 'ylimanɩa. ³¹ -Lago ɔ -wa Nyɩ-maa -Kanyɔ -Zezuu Dide, ɔ ka 'ŋnɩ wa mɩnɩa -zɩ weee nya, 'in we 'nɩa bhɩloluda -ka, ɔ -yi we 'ji nɩ, in 'nɩ yo 'tubhuda -mɩ. ³² Da in mɩa -Damasɩ, dudubu 'wlu-lapɩɩnyɔ ɔ mɩa nyɩmaa 'wluɩapɩɩnyɔ Aletasu lubho nu-da, ɔ yia 'sluja wee gbee plalɩda 'yɩgbeli, wa 'ka 'mɩ kpaɩ 'gbu. ³³ Nɩ, wee gbee luɩ 'suoo fɩnetɩ 'yɩ wa wɩelia 'mɩ -cɩcɛ 'kadu nukple, sanɛɛ 'sa in -dɩa ɔ kwɛɛ.

Pɔluɩ 'yɩlikakte -yɔ -we -Lago -slolua ɔ 'kɩ

12 'Lee, in 'ylimanɩ na 'deɛ? -Muɩ 'nɩ -lu 'wu -ka. Nɩ, 'yɩlikakɩnya -yɔ gbunyaa 'klusɩlue -we -Lago wɩaa, we gbu na yia -sɩɛn da gbaa. ² Nɩ, nyume yabhlo mɩa Klisɩ 'wu in -yi ɔ. We -zɩ kugbua ɩɛ -mɩnɩa nɩ, wa 'bhua ɔ 'wu, 'in wa yia ɔ yalɩ tanu †† -gu kwa. (-De ɔ ka ɔ ku nukple -tuɩ, -de ɔ ka ɔ ku nukple 'tɩaa, in 'nɩ -muɩ 'ji

† Zuifunya. †† Yalɩ tanu: Zuifu duun dɩɩ nɩ, yalɩ -zakpa ta. Pɔlu nɛɛ, ɔ ka yalɩ tanu -gu pla, mɔ -Lago 'de dɩɩa la.

-yi, -Lago ɔ 'deɛbhlogbɔɔ -yia we 'ji.) ³ In -yi we 'ji nɩ, -Lago ka nyume -mɔnɩ 'wubhu, 'in ɔ yia ɔ yalɩ kwa. 'Pɩɛn, -de ɔ ka ɔ ku nukple -tuɩ, 'in -de ɔ ka ɔ ku nukple 'tɩaa, in 'nɩ -muɩ 'ji -yi, -Lago ɔ 'deɛbhlogbɔɔ -yia we 'ji. ⁴ 'In welɩnya dudugu -nyume 'nɩa mneni ɔ 'ka gba, 'in -we ka se wa'a 'nyɛa ɔ, ɔ ka we lusa, -mɔ ɔ 'nua we. ⁵ Nɩ, nyume -mɔnɩ 'gbu na yia na 'de 'ylimanɩa, 'in in 'na 'ka na 'de 'ylimanɩ na 'deɛ 'gbu, -we slolua na 'wuyɔ-manɩe, we 'wu na ylimanɩa na 'de. ⁶ In -ka yaa 'yɩbha in 'ka na 'de 'ylimanɩ, in 'na 'ka yaa -sabhebhanyo -zɛ, nɩ, gbuzɔnɩ 'dekpua na gba yaa. 'In in 'nɩ 'yɩbha in 'ka na 'de 'ylimanɩ. -We ka gbu -wa, -we na nua ɩɛ, wa yɩa -yɔ, 'in -we na gbaa, wa nua, in 'nɩ 'yɩbha nyume yabhlogbɔɔ 'wlukuun lapupale 'ylimanɩ we -zɩ we 'wu. ⁷ 'In 'yɩwugbunya -Lago -slolua 'mɩ 'kɩ, in yi na 'de 'ylimanɩ we 'wuu 'gbu, siasɩe 'tɩtɩe yia na ku zɩ pla, -Saataan tietienyɔ 'bhisa, -zugba we bhɩɩ 'mɩ, 'in we kulua 'mɩ 'yoo in yi na 'de 'ylimanɩ 'gbu. ⁸ -Zakpa ta in bhuhhoea Jejitape nɩ, ɔ -sa 'mɩ siasɩe -mɩnɩ 'wu. ⁹ 'In ɔ yia we 'bɩgupalɩ 'mɩ -yɩaɛ: «Na 'nanɩ ka -na -nu nyɩnɩ. Nɩ, -na 'wuyɔmanɩe 'wu na 'tɩtɩe slolua we 'de tenyi tenyi.» In 'yɩbha in 'ka na 'de 'ylimanɩ na tɔɔɔ -mɩmɩe 'wu, 'in Klisɩ 'tɩtɩe 'ka 'mɩ -gu yi, 'in we 'ka 'mɩ 'wupa. ¹⁰ We 'deɛ 'gbu, na 'wuyɔmanɩnya klaa, na velɩe klaa, na gbu sloo 'yɩyɩe klaa, na 'kɩyɩe 'wupale klaa, we -yɔ na dɩluɩnya mɩa, -we lu na plɩɩa Klisɩ 'gbu, 'muna nya na yia we. Nɩ, in -ka 'wuyɔmanɩ, -bha in 'tɛa la tenyi.

Kolentu leglizɩ dɩɩue mɩ Pɔlu -yɔ

¹¹ Gba na gbaa -sabhebhanyo 'bhisa, 'in amɩaa de nua 'mɩ we 'wu -gɩa nya. Amɩa 'ka yaa na -gugbu gba. Nɩ, in 'nɩ -lu yabhlogbɔɔ nya -mɩoo, amɩaa tietienya 'kadɩ 'nɩ 'mɩ 'wuzi -lu yabhlogbɔɔ 'wu. ¹² Na ɩɛnugbunya -we slolua we nɩ, -Zezuu *tietienyɔ in -mɩa sazɔnɩ sa nɩ, we ka ɩɛnɩ dɩtɩe nya kpɛɛn kpɛɛn aɩn nyɩɩ. We ka ɩɛnɩ -lu: -we -wa gwedɩgbunya -yɔ gbu 'kadɩ -yɔ ninee 'ŋnɩpalɩgbunya. ¹³ Nɩ, in 'nɩ amɩaa 'wɩugba -zɛ, we 'nɩ -muɩ 'wubhu, ɩɛɛ -lu in nu leglizɩ -putunya -yɩa ɩɛa, 'in in 'nɩ -muɩ aɩn -yɩa ɩɛnɩa? A -ka we -yɔyɩ gbunyuu nya nɩ, -zugba a tɩ na -yɔgbu 'wu!

¹⁴ A -talɩ, in mɩ lamnazɩda in 'ka amɩaa -gbɛ mɩnɩ -zakpa tanu nya, 'in in 'na 'ka amɩaa 'wɩugba -zɛ. Nɩ, amɩaa da na talɩ, in 'nɩa amɩaa 'gweziɩ datalɩ. We 'nɩ nɩ, yua 'ka 'gwezi lazɩ wa dideaa -nu nya, 'yuaa didea zua 'gwezi la wa 'yuaa -nu nya. ¹⁵ We -ka -amɩ, na -lu weee in kaa, 'nyɛ na nyɛa we aɩn, 'in na wɩaa na 'deɛ -kpabhie amɩaa 'wusasee 'gbu. 'Lee, amɩaa zɛ in -kala bhabhaa 'gbu, amɩaa na zekalɩe mɩa zɔbɛda yɩ?

¹⁶ -Yɔ a yia we ŋwnua nɩ, in 'nɩ amɩaa 'wɩugba -zɛ. 'In nyuma -tɔɩ yia gbaa nɩ, in ka -dawli, 'in -dawli nya in kpaɩ aɩn. ¹⁷ 'Lee, nyuma -wa in tiea amɩaa -gbɛ, in ka wa 'yabhlo -gu 'plɩɩ, 'in in yia aɩn 'wlulɩ yɩ? ¹⁸ In ka Tɩtɩ bhuhhoe ɔ mɩnɩ amɩaa -gbɛ, 'in in yia bheli yabhlo a -yia, ɔ 'bɩ 'palɩ. 'Lee, Tɩtɩ ka aɩn 'wlulɩ? ɔ -yɔ 'mɩ 'sɔ, dɩ -bhlo nya -a 'nɩ kɔɔ, 'in 'yoo -bhlo -a 'nɩ bhɩɩ?

¹⁹ We 'bɩ ka 'wugwɩɛ, -zugba a pupalɩ we 'wlukuun la nɩ, -a mɩ -amɩaa 'deɛ -mɩmɩe tɩkɩ 'yɩɩɩɩnɩnɩda aɩn 'yɩɩya 'wu. -Innya! Sa Klisɩ 'yɩbhaa, 'sa -a gbaa -Lago 'yu.

Na jijli -talea, amıaa dıuzuzuee -guwulaylimantee 'gbu, -a gbaa gbu weee -mınl. ²⁰ Nu, in mı nyano nuda nu, da in -ka amıaa -gbe nyini, sa in 'yibhaa in 'na 'ka 'sa ain yil, 'in sa amıa 'yibhaa, a 'na 'ka 'sa 'mı 'yl. In mı nyano nuda nu, in 'ka ain nyidi gbunya -mınl yil: -zle -y zenyi, 'ce -y -yımımlıe, velı welı -y nyuma tıluo yo -gulazulue, 'de 'ylimante -y gbu bidi -bidi bidii lenue. ²¹ In mı nyano nuda nu, da na -putu -ka amıaa -gbe mınl lu, na -Lago 'bhalı 'mı zu ain 'yu. In mı 'ya nyano nuda nu, nyuma duun -wa mıa gbonyuu lenuda bha 'bhisa, 'in wa 'nıa -slı puıplıgbunya klaa, mınlıgbuu lenue -y wa nıme -bhıgbuu lenue 'bıbhı, 'in in 'ka wa -gu wili.

'Wubhlolu gbuo lapalte -y fusawelı

13 Nu, na -zakpa tanu yia da amıaa -gbe mınl. Sane 'sa we mıa celıda -Lagoısbhe 'wu:

«Gbuo dayınya 'sı,
gbuo dayınya taa welı -gu,
wa dıa gbuo wli 'wu.»

² Nu, -wa weee nua 'cınl gbonyuu le, we -y nyuma -tılua weee -yla na pıta gbu la. In ka we gba pepe da na 'sınl mınl amıaa -gbe, 'in 'mı na gba 'yaa -zeen da, da in 'nıa ain glaa -mı. Da na -putu -ka ain 'yla mınl, in 'na 'ka nıme yabhlogbı nyazı 'ylı. ³ -We -slolua nu, -amı 'wu Klıslı plıla 'in k gbaa, a 'yibha a 'ka we 'yl, 'in 'yla a yia we. Klıslı 'nı 'wıyılı amıaa gbeg-belı, k 'tıte k slolua ain glaa. ⁴ Nu, gbuzınlı -wa, k 'wıyılı 'wu wa yia k *su -gu lakılu, 'in -slıen -Lago 'tıte nya k -gaa 'yılıy. 'in -a mı k 'wı 'gbu, -amıa yılı yaa 'wu. Gbonyaa lenue nya amıaa gbegbelı, 'klu -a

yia we ain -slolua nu, -Lago 'tıte nya -a -y k -gaa 'yılıy. ⁵ A 'yibha amıaa 'de la, 'in a yla amıaa 'de, -de a mı -Lagoınyuma nya 'pıınl. Amıaa 'de -yı we 'ji nu, -Zeu Klıslı mı ain 'wu, we 'nı mınl? Yaayıl, a 'nı mınl a 'ka amıaa dıuzuzuee lenıgbu -sloluu? ⁶ In dı we dı 'wu nu, 'ji a yia we yıbhelia nu, we 'nı 'sa -mı -amıaa -nu nya, nu, -amıa ka dıuzuzuee lenıgbu -Zeu Klıslı 'wu. ⁷ -Lago -a bhıbhıe nu, a 'na nınlı gbonyuu yabhlogbı le -nı. We 'nı nu, -a 'ka we ain 'klıslı nu, -a ka zukpa we gbu. -Inıya, -a 'yibha nu, a nu gbuzınlı 'debhlogbı le. -Amıa 'nı zukpa -kaoo, -mı 'nı gbu yabhlogbı. ⁸ Nu, -a 'nı mınlı -a 'ka -Lagoıgbuzınlı -yılıyılı, we lubho -a 'kaa nu -bhlogbı. ⁹ Cınl, -a -ka 'wıyılı, 'in amıa -ka late, 'mına -wa -amıaa -nu nya. -A -ka 'ya -Lago bhıbhıe -mı, -we -a yıbhıla k, mı -wa nu, a -ze -Lagoınyuma tıklı. ¹⁰ We 'de 'gbu, da in -tılulı -slı da ain -y la, 'in na celıa gbu weee -mınl ain 'wu. Nu, zınl in -ka ain glaa -mı, in yı ain kpa 'nyumı, se -we Nyıma -Kanyı 'nyea 'mı, amıaa dıı -guwulaylimantee gbu -wa, we 'nı amıaa lasaslee gbu. ¹¹ -Slıen, in ka we 'wıbhıa, bhıınlı -a gbıle. A -talı amıaa -mımlıe tıklı da, a 'pıplı 'kuaylı, amıaa dı -mı -bhı, a -dı la -dı, 'in zekalılı -y 'wıtutue -dııı -Lago -y ain 'sı 'ka -mı. ¹² A sısalı fı gbıgbılele nya, -Lagoıbhıa 'bhısa. -Lagoınyuma weee nee wa -sa ain fı. ¹³ Nu, Nyıma -Kanyı -Zeu Klıslı nınlı ain 'nyı la, -Lagoı zekalılı -y Zıı 'Pıpa -k sıslı -aın 'wu, -y a 'de weee 'sı -tı.

-Galasii -nyuma

-Lagɔnyuma mia -Galasii -dudu -gu, 'ma *Pɔlu 'paa 'sebhɛ yoo. Nyuma tɔlua nɛɛ -Galasii -Lagɔnyuma -yla nu, wa 'nɪ Zuifuu lɛnugbuu tɔlua -gu kɔ, wa 'na 'ka gbu 'wubhu. We 'dɛɛ 'gbu Pɔlu yia wa 'wucɛl, 'nɪ k nɛɛ wa -yla nu, -ka -Zezu *Klisi dli -gu zu, 'nɪ -mɔɔ bhua gbu 'wu. Nu, -amɩaa lɛnugbunya 'nɪ mneni we 'ka -aun gbu 'wusa.

Fusawɛl

1 -Amɩ -Zezu Klisi *tietienyɔ *Pɔlu -yɔ -Lagɔbhelia weee mia -seli, -amɩaa cɛla da -Galasii *leglizinya 'sebhɛ nɪ 'wu. Nyuma 'nɪ 'mɩ lapalɩ, 'nɪ nyumɛ yabhlogbɔɔ 'nɪ we 'kɔkɔ nya -mɩ. -Zezu Klisi -yɔ Dide -Lagɔ -kɔ 'bhua kɔ 'wu tɩtɩnya glaa, ma palɩ 'mɩ la. ³ -Amɩaa Dide -Lagɔ -yɔ -amɩaa -Kanyɔ -Zezu Klisi ŋwana aun 'nyu la, 'nɪ wa 'nyɛ aun 'wututue -dɔkɔ. ⁴ Klisi ka kɔ 'dɛ wla -amɩaa gbunyuuu 'gbu, kɔ 'ka -aun pue, 'nɪ kɔ 'ka -aun bhla 'nyii -mɩnɩ kwɛɛ -sa, -amɩaa Dide -Lagɔɔ dumagbu nya. ⁵ -Lagɔɔ 'ŋnɩ 'ylimanɩ 'kɔmɩ! * -Amentɩ!

-Lagɔgbu -putu 'nɩ -mɩ

⁶ Amɩa -Lagɔ laa [Klisi] 'nanɩ nya, a 'ka kɔ 'bɩbhu sa slɩ, 'nɪ a 'ka gbɩsololusɔ -putu 'bɩbholu -Lagɔgbu 'bhisa, -mɩu ka 'mɩ ŋwɛgaga -subhalɩ. ⁷ Nu, -Lagɔgbu -putu 'nɩ -mɩ. Nyuma tɔlua mɩ -bha, -wa 'yɩbhaa wa 'ka Klisi -Lagɔgbu 'bhiti saputu sa, ma nua amɩaa dli zɔ bidi -bidi bidi. ⁸ 'nɪ, we yi -amɩaa 'dɛgbolu -zɛ, we yi yalɩ 'anzɩ yabhlo -zɛ, -Lagɔgbu -a gbaa da aun -yla, -kɔ -ka we 'bhiti saputu sa, 'kplɛ kpa kɔ! ⁹ -A ka we gba aun -yla pepe, 'nɪ 'mɩ na gba 'yaa da aun -yla -slɛɛn: -Lagɔgbu a 'nua tɩa, -kɔ -ka we 'bhiti saputu sa, 'kplɛ kpa kɔ!

¹⁰ 'Lee, nyuma 'ka 'mɩ 'ŋnɩ kwalɩ da in mia -talɩda, yaayɩ, -Lagɔɔ -nu -wa yɩ? -lnnya, -Lagɔɔ -nu in 'yɩbhaa. 'Lee, in 'ka nyumaa dudunamanɩ da in mia -talɩda yɩ? In -ka yaa nyumaa dudunamanɩ da in mia -talɩda -mɩ, in 'na 'ka yaa Klisi lubhononyɔ -zɛ.

-Lagɔ ka -bha Pɔlu -sa -Zezu *tietienyɔ nya

¹¹ Nu, na bhelia, in nɛɛ aun -ylaɛ: -Lagɔgbu na gbaa da, we'e 'bhu nyumɛɛ -gbɛ. ¹² Nu, we -ka -amɩ, nyumɛ 'nɩ 'mɩ we 'nyɛ, 'nɩ nyumɛ yabhlogbɔɔ 'nɩ 'mɩ we -slolu, -Zezu Klisi -slolua 'mɩ we 'klu.

¹³ In mɩ bhaa *Zuifuu -Lagɔbubu -yloogblu, sa na nɔa a ka we 'nu. Sa na palɩ -Lagɔɔ *leglizinya 'kɩyɛ 'wu 'kua 'tɩtɩ nya, in 'ka wa lasaa 'gbu, a -yi we 'ji. ¹⁴ In mɩ bhaa Zuifuu -Lagɔbubu -yloogblu, in -zi na -lima 'wu Zuifuu glaa, 'nɩ in doli -gula bhabha, in -zi wa, -amɩaa dukpasu lɛnugbu 'wu.

¹⁵ 'nɩ, -mɩu weee 'yu, -Lagɔ ka -bha 'mɩ -sa pepe, -zugba in mɩ -slɔ na 'nyaaa nukplɛ, 'nɩ kɔ yia 'mɩ la kɔ 'nanɩ nya, in 'ka kɔ lubho nu. Da we namanɩ -Lagɔ dudu kɔ 'ka 'mɩ 'wu kɔ 'Yu -slolu, 'nɩ in 'ka -mɔɔ gbu gba

nyuma -wa 'nɩa Zuifuu -yla, -bha -bhlokpade in 'nɩ nyumɛ yabhlogbɔɔ 'dɩzɩwɛlɩ layɩbha. ¹⁷ 'nɩ -wa -zɛa 'mɩ 'yu -Zezu tietienya, in 'nɩ -maa -gbɛ mɩu * -Zeluzalɛmu, nu, -bhagɩgalɩda in mɩa Alabii -dudu -gu, 'bhie, in yia lubhiti -Damasɩgbɛ nukplɛ.

¹⁸ -Zu ta 'plɩa, 'nɩ in yia -Zeluzalɛmu mɩu, Pielɩ yibhelie 'gbu. 'nɩ in li kɔ -gbɛ 'yɩ kugbua lɛ gbu. ¹⁹ Nu, we 'nɩ Pielɩ -yɔ Nyumaa -Kanyɔɔ bheli *'Zake 'wubhu, in 'nɩ -Zezu tietienyɔ -putu 'yɩ 'yɩ nya.

²⁰ -We na cɛla da aun 'wu, gbuzɔnu -wa, 'nɩ -Lagɔɔ 'dɛ -yi we 'ji nu, in 'nɩa yotubhu. ²¹ -Mɩu 'bɩgu, 'nɩ in yia Silii -yɔ Silisi -dudu -gu mɩu. ²² Nu, Klisi leglizinya mia Zudee -dudu -gu 'nɩ -slɔ 'mɩ 'yɩ 'yɩ nya. ²³ -We wa gbaa waa leglizinya 'nua zɩmɛ -bhlogbɔɔ, mɩ -wa nu: nyumɛ -kɔ palɩ bhaa wa 'kɩyɛ 'wu, 'nɩ -Lagɔgbu -we ka 'gbu kɔ gua la, kɔ 'ka we lasa, kɔ mɩ -slɛɛn we gbada. ²⁴ 'nɩ wa yia -Lagɔɔ 'ŋnɩ -mɩnɩda -tu na 'gbu.

Wa ka Pɔlu yibheli -Zezu tietienyɔ nya

2 -Zu kugbua lɛ -mnua 'plɩa, 'nɩ in -yɔ Banabasi 'sɔ yia -Zeluzalɛmu lumɩ, 'nɩ in yia Titɩ 'wubhu, in -yɔ -mɔɔ yi 'yaa mɩu. ² 'nɩ -Lagɔ -slolua 'mɩ we 'kluu 'gbu, in yia -mɔ mɩu. In -yɔ nyumaa 'yugalɩnya 'kadɩ 'dɛkpua gbɛlia 'wlu, -Lagɔgbu na gbaa -wa 'nɩa Zuifuu -yla, in ka we 'ji gba wa -yla. In 'nɩ 'yɩbha lubho in nua, 'nɩ in mia nuda, we tu 'wu bhe. ³ 'nɩ 'dɛbhie, na nɔnɔnyɔ Titɩ mia *Gɛkɩ nya, wa 'nɩ kɔ *kɩu 'wupa -gla nya. ⁴ -Mɩu bhla, yoyobhelia -tɔlua -wa -bhoa zɩmɛ -aun lu 'wiemɩ, -maa 'yɩbha yaa kɔ *kɩu 'wupape. Waa nyuma nɩ ka -aun lubho, wa 'ka -amɩaa 'dɛ -yla -tutue -Zezu Klisi nya -aun -yɔlatɩtalɩ, 'nɩ wa 'ka -aun titee galɩ 'wunu lu. ⁵ Nu, waa nyuma -manɩ, -a 'nɩ wa 'wlu zɔ laslulu 'kienyɩ -kpua, 'nɩ -Lagɔgbu 'ka aun nyɩdɩ -tu gbuzɔnu nya.

⁶ 'nɩ -wa mia leglizinyaa 'yugalɩnya 'kadɩ nya nɩ, -we wa -mia, we 'nɩ 'mɩ 'yɩyɩ 'wu -lu yabhlogbɔɔ nya -mɩ, -we ka gbu -wa, -Lagɔɔ yla nyumaa ku -yɔ, in nɛɛ, waa nyuma -manɩ 'nɩ 'mɩ -yla gba -gla nya nu, in nu gbu -putu yabhlo lɛ lu. ⁷ 'nɩ, wa ka we yibheli nu, sa -Lagɔ da we 'gba Pielɩ 'wlu, 'nɩ kɔ gbaa Zuifuu -yla -Lagɔgbu, 'sa kɔ dia 'mɩ we 'gba 'wlu, 'nɩ na gbaa nyuma -wa 'nɩa Zuifuu -yla -Lagɔgbu. ⁸ Nu, -Lagɔ -kɔ nua lubho, 'nɩ kɔ yia Pielɩ kɔ tietienyɔ -zɛlɩ Zuifuu nyɩdɩ, mɔ -bhlokpade nua lubho, 'nɩ kɔ yi 'yaa -amɩ kɔ tietienyɔ -zɛlɩ, nyuma -wa 'nɩa Zuifuu nyɩdɩ. ⁹ Nu, nyuma -yi *'Zake, Sefasi † we -yɔ *Za-

† Pielɩ.

an, leglizinyaa 'yugalnya 'kadu nya, 'in 'nanu -Lago nua 'mi 'wu, -maa ka we yibheli. 'In wa yia in -yo Banabasi kwae kpa. Sane 'sa -a bhlu weli -bhlo, -amla 'ka nyuma -wa 'nua Zuifu nyidi lubho nu, 'in wamla 'ka Zuifu nyidi lubho nu. ¹⁰ Gbu yabhlogboko wa yibhala -ain: wa nee -a 'na dlulu leglizinyaa bobabhanya 'wu -nu, 'mu -amu nua le dli weee nya.

Poko pata Pielu -yla gbu la Anticsugbe nukple

¹¹ 'In da Pielu nynia Anticsu, gbunyuu ko nua le, in yia we ko 'klusubha. ¹² Nu, da nyuma 'Zake tiea, -maa 'nua -slo nyni, -zugba Pielu -yo -Lagonyuma -wa 'nua Zuifu lia dabudu. 'In da -maa nynia, ko yia wa nya lilie 'yiligbeli, ko yia wa gwevla. -We ka gbu -wa, Zuifu -Lagonyuma gua nyumaa kni 'wupaple 'wu, 'ma ko sba. ¹³ 'In -amlaa -Lagobhelia Zuifu yia Pielu dli 'ko -bhogbu lenu, 'in Banabasi 'degbolu yi 'yaa we lubho.

¹⁴ Da in 'yia we -yo nu, wa'a kpa wa 'de tkllu -Lagogybu gbuzokosu soko, 'in in nee Pielu -yla nyumaa -zejila 'wue: «-Mi mi Zuifu nya, 'in -in yia -wa 'nua Zuifu, -maa lenugbu lenu, -in 'ni we Zuifu titee soko lenu. 'In sa -in mneni -in 'ka gba nyuma 'nua Zuifu, wa nu -gla nya Zuifu lenugbu lea?»

Zuifu -yo -wa 'nua Zuifu ka nyuma tkllu -ze dluzuee 'gbu

¹⁵ -Amia mia, Zuifu 'zayli -a -mia, -a 'ni gbunyuu -lenunya, -wa'a zua -Lagoko tite 'nushwe, wa nyidi.

¹⁶ -Mus bhla, -a -yi we 'ji nu, -Lagoko yibheli nyume, nyume tkllu nya *Moizu titee 'nushwezuee 'gbu, nu, dluzuee -bhlogboko -Zeku Klisi -guu gbu -wa. We 'gbu, -amla yi 'yaa -Zeku Klisi gbu -yokhnu, 'in -Lago 'ka -ain yibheli nyuma tkllu nya, -amlaa dluzuee Klisi 'wuu 'gbu. Nu, we 'ni titee 'nushwezuee gbu. Nu, -Lago 'na 'ka nyume yabhlogboko yibheli nyume tkllu nya, titee 'nushwezuee 'gbu.

¹⁷ 'In, we -ka nu, tklumumie -Lago 'yiliya 'wuu da -a mi -talda Klisi 'gbu, 'in -a -ka 'ya gbunyuu -lenunya nya -mi, -wa 'nua Zuifu 'bhisa, 'lee, Klisi paa nyuma 'kuayli wa nu gbunyuu le yi? -Innya! ¹⁸ In 'yibha zlume in 'ka -mi tkllu -Lago 'yu, titee 'nushwezuee 'gbu, 'in in yia we 'bubhu. In -ka we lu lubhiti, -zugba na 'de in 'nua titee 'nushwezunyo 'wunu. ¹⁹ Nu, we -ka tite -bhlo, mu -laa 'mi tlitle, 'in we -ka -ami, in ka tli titee gbegein, 'in in 'ka 'yliyogada -tu -Lagoko gbegein. 'In in yia *su -gu tli Klisi nya. ²⁰ 'In, in -ka 'yliyogada -mi, we 'ni na de -ga 'masleen 'yilyo, nu, Klisi -gaa 'yilyo 'mi 'wu. Nu, -Lagoko 'Yu ka na zekale -slole, 'in ko yia ko 'de wla na 'gbu, ko dluzuee nya na ku -gaa -sleen da 'yilyo. ²¹ Nu, in 'na 'ka -Lagoko 'nanu daa gba -innya. We -ka nu, tite nu nyume tkllu -Lago 'yu, -zugba bhe Klisi tla.

-Lago yibhelia nyuma, nyuma tkllu nya Klisi dluzuee 'gbu

3 Oo -Galasii -nyuma, -guwutunya, nyoko -sali ain a? Wa 'ni da ain -Zeku Klisi *su -gu lakulue 'klusololu vaa? ² Nu, gbuu ko -bhlo mia da, a 'pali we 'bugu. Zuku

'Pupa a 'yia, tite 'nushwezuee 'gbu a yia ko 'yi yaayu, -Lagogybu a 'nua, a zua dli -guu gbu -wa yi? ³ Sa amlaa -gu 'ka 'ya sa 'wutua? A ka -Lagogybu gwedi -Lagoko Zuku nya, 'in a 'yibha a 'ka -sleen we 'wubha amlaa 'de 'titee nya? ⁴ -We weee 'wu a 'plila, bhe -wa yi? -In-nya, we 'ni mneni we 'ka bhe -ze. ⁵ 'In -Lago -ka ko Zuku ain 'nye, -zugba ko nu gwedigbu le ain nyidi, amlaa titee 'nushwezuee gbu -wa yaayu, -Lagogybu a 'nua 'in a zua dli -guu 'gbu, ko nua we le yi?

-Lagoko dluzunyo *Ablaamu

⁶ Nu, *-Lagosebhe nee *Ablaamu daae:

«Ko ka -Lago dli -gu zu.

Ko dluzuee 'gbu,

-Lago yia ko yibheli nyume tkllu nya.»

⁷ We 'gbu, a yibheli we 'ji nu, -wa zua -Lago dli -gu, ma -wa Ablaamu 'yuoyuaa 'debbie. ⁸ -Lagosebhe ka we gba, nu, nyuma -wa 'nua Zuifu, wa dluzuee 'gbu -Lago yia wa yibhelia nyuma tkllu nya, ko 'de 'yu. We 'gbu, -Lago yia Ablaamu -yla wee gbuzoko -muni gba pepe nu:

«'Nyu wa yia dudugu -nyuma weee lanwnaa -na 'gbu.»

⁹ Ablaamu ka -Lagoko gbu -yokhnu, 'in -Lago yia ko 'nyu-lanwna. 'Sa -bhloo 'de -wa weee hwnua -Lagoko gbu -yo, -Lago hwnaa wa 'nyu la.

¹⁰ Nu, -wa weee zua titee 'nushwezuee dli -gu, me yia wa kpa. Nu, -Lagosebhe nee:

«-We weee mia cellda -Lagoko titee 'sebhe 'wu,

-ko ko zua we 'nushwe 'komsu, me yia ko kpa.»

¹¹ We mi 'ya gbuzoko nya, nu, nyume yabhlogboko 'ni mneni ko 'ka -mi tkllu -Lago 'yu titee 'nushwezuee 'gbu. Nu, -Lagosebhe nee:

«Ko -Lago yibhelia nyume tkllu nya dluzuee 'gbu, 'yliyogale -moko yia 'yia.»

¹² 'In tite'e 'bhu dluzuee -gbe. Nu, we mi 'ya cellda:

«Ko zua titee lenugbu weee 'nushwe,

ko -tu we lenuda 'komsu,

'in ko 'ka 'yliyogale 'yi.»

¹³ Klisi ka ko 'de meyolatunyo -zeli -amlaa 'bugu, sane 'sa ko zitta -ain 'wu titee me kwae. Nu, we mi cellda -Lagosebhe 'wue:

«Nyoko nyoko wa -ka bizi su 'wlu,

me mi ko -nu nya.»

¹⁴ Nu, sane 'sa we nua, 'in 'nyulanwna -weli -Lago gbaa Ablaamu -yla, nyuma -wa 'nua Zuifu, wa 'ka we 'yi -Zeku Klisi 'gbu. 'In Zuku -Lago gbaa ko 'ka wla, -a 'ka we 'yi dluzuee 'gbu.

Tite -yo -lu -we -Lago gbaa ko 'ka wla

¹⁵ Na bhelia, dudu -guu gbu yabhlo na yia da pata: we -ka nu, weli nyume 'kaa ti, ko -ka we ti sazoko sa, nyume yabhlogboko 'ni mneni ko 'ka -bha we lasali, 'in ko 'na 'ka we -gu -lu yabhlogboko pali. ¹⁶ Cun, -li -we -Lago 'kaa wla, ko ka we gba Ablaamu -yo ko 'yuoyu -yla. 'In -Lagosebhe 'ni -gbae: «Ablaamu -yo ko 'yuoyua,» 'in -muu 'ka 'wlu nee nyuma duun gbu wa gba, nu, -Lagosebhe nee sae:

«-ln -y- -na 'yuoyu,»
 nyume yabhlogbɔɔ we saa 'ŋnɔ, mɔ -wa Klisi. ¹⁷-We in
 'yibhaa in 'ka gba mu nu: -Lagɔ ka wɛlti ti Ablaamu -yla,
 'ln ɔ nɛɛ, -gu ɔ yia we 'yigbea -kli. -Zuu 'wlu 'sɔ -zu glu
 -bhlo 'ya kugbua (430) 'pɩa, 'bhie, Moizu tite yia yi.
 -Muu 'nɩ mneni -muu 'ka wɛlti -Lagɔ tia -bhalasali, 'ln
 -lu -Lagɔ gbaa ɔ 'ka wla, we 'nɩ mneni we 'ka we lasa.
¹⁸'ln we -ka nu, 'bɩ -we -Lagɔ wlaa, titee sɔlu wa yi we,
 -zugba we 'nɩ -lu -Lagɔ gbaa ɔ 'ka wlaa sɔlu 'bhu, 'ln, -lu
 -we -Lagɔ gbaa ɔ 'ka wla, mu -y- ɔ -slolua ɔ 'nanɩ
 Ablaamu -yla.

-We ka 'gbu -Lagɔ yia tite pali

¹⁹'ln lɛɛ -lu ka 'gbu -Lagɔ yi tite pali nyuma -yɩaa? Pali
 ɔ palu we, 'ln da nyuma -saa ɔ dumagbu 'nɩŋwɛ ɔ 'ka
 we -slolu. 'ln we 'ka 'sa lɛnuda -tu tɩklɩ, 'ln Ablaamu
 'yuoyu -ɔ ka 'gbu -Lagɔ gbaa ɔ 'ka Ablaamu -lu 'nyɛ, 'ln
 -mɔɔ yiyibhla 'ka nyini. -Lagɔ zua wee tite 'anzɩnya
 ŋwɛɛ, 'ln 'anzɩnya yia Moizu 'wubhu 'kɔlu nya, -Lagɔ -yɔ
 nyuma nyɩɩ. ²⁰Nu, kɔlu mɩa, nyuma 'sɔ nyɩɩ ɔ mɩa. 'ln,
 -Lagɔɔ 'dɛbhlogbɔɔ: ɔ 'nɩ kɔlu -ka.

²¹-Muu gbaa nu, -li -we -Lagɔ gbaa ɔ 'ka wla, tite mɩ
 we -yɔtu nya yi? -lnnya! We -ka nu, -Lagɔ ka tite yabhlo
 pali, we mneni we 'ka nyuma 'yliyɔgagɩ 'nyɛ, -zugba
 nyume mneni yaa ɔ 'ka nyume tɩklɩ -zɛ -Lagɔ 'yɩya 'wu,
 titee 'nɩŋwɛzuzuee sɔlu. ²²We 'nɩ 'sa -mɩ, nu, -Lagɔsebh
 hɛ nɛɛ, dɩdɩgɩli weee mɩ gbunyuuu 'tɩtɛ zɔ. 'ln -lu -we
 -Lagɔ gbaa ɔ 'ka wla, nyuma -wa ŋwnua -Zezuu gbu -yɔ,
 -maa 'ka we 'yɩ, wa dɩzuzue -Zezu Klisi -guu 'gbu.

²³Da -Zezu Klisi dɩguzɩ bhla 'nɩa -sɩb nyini, -zugba -a
 mɩ -kasɩɩɩɩ nya tite kwɛɛ, wee dɩzuzue -Lagɔ 'kaa
 -aɩ 'kɩsɩlolu we wuwue nya. ²⁴Sanɛɛ 'sa, tite -zɛa
 -amɩaa 'yliyɔzɩnyɔ tɩklɩ, 'bhie, Klisi yia yi, 'ln -a 'ka nyɩ-
 ma tɩklɩ -zɛ -Lagɔ 'yɩya 'wu, ɔ dɩguzuzuee 'gbu.

²⁵-Slɛɛn, -Zezu Klisi dɩguzɩ bhla ka nyini 'gbu, -a 'nɩ
 'maslɛɛn ɔ 'yliyɔzɩnyɔ -mɔɔ kwɛɛ -mɩ.

²⁶Nu, a 'dɛ weee mɩ -Lagɔɔ 'yua nya -Zezu Klisi
 dɩguzuzuee 'gbu. ²⁷Nu, amɩa weee -wa wa batizea
 Klisi 'wu, a ka Klisi 'wuwɩ -zɛ. ²⁸We 'gbu, -Lagɔ 'yɩya
 'wu, 'wusɩsɩɩɩɩ 'nɩ Zuifu -yɔ -wa 'nɩa Zuifu nyɩɩ -mɩ,
 we 'nɩ galɩ -yɔ nyuma -zɔɔ nyɩɩ -mɩ, 'ln we 'nɩ nukpasi
 -yɔ 'ŋwnɩ nyɩɩ -mɩ. Nu, a 'dɛ weee -bhlo -Zezu Klisi
 'wu. ²⁹A mɩ Klisi -nu nyaa 'gbu, a mɩ Ablaamu
 'yuoyua nya. 'Bɩ -Lagɔ gbaa ɔ 'ka wla, 'yɩa a yia we.

Nu, -a 'nɩ 'maslɛɛn galɩ, -Lagɔɔ 'yua -a -mɩa

4 -We in 'yibhaa in 'ka gba mu nu: 'bulinyɔ -ka -sɩb
 'yɩsɩɩɩɩɩ nya -mɩ, 'wusɩsɩɩɩɩ 'nɩ ɔ -yɔ gaylo nyɩɩ
 -mɩ, 'ln -zugba mɔ -wa wee 'bɩ weee -kanyɔ. ²Nu, nyɩ-
 ma -wa zua ɔ, 'ln -wa zua ɔ -li 'yɩyɩ, ɔ mɩ wa kwɛɛ tɩklɩ,
 'ln bhla -we ɔ dide 'paa ŋwɛɛ, 'ln we nyinia. ³Nu, 'sa
 -bhloo 'dɛ we mɩa -amɩaa -nu nya. Da -a mɩa zlɩmɛ 'yɩs-
 ɩɩɩɩɩ 'bhisa, -a mɩ dɩdɩgɩli 'tɩtenyaa galɩ nya. ⁴'ln,
 bhla -we -Lagɔ zua, da we nyinia 'cɛ, ɔ yia ɔ 'Yu yoo 'pa.
 Nyɩɩ gwaltɩ ɔ, 'ln ɔ yia Zuifu titee zɔnyɩmɛ -zɛ. ⁵'ln
 -wa mɩa tite zɔ, ɔ 'ka wa 'wuzɩɩ. Sanɛɛ 'sa ɔ 'kaa -aɩ
 -Lagɔɔ 'yua -zɛɩ.

⁶-Lagɔ 'ka we -slolu a mɩ ɔ 'yua nyaa 'gbu, ɔ yia ɔ 'Yuu
 Zuzu yoo 'pa -amɩaa dibhe 'wu, Zuzu -ɔ kpɩa 'wu: «Aba
 †, 'oo Dide!» ⁷We 'gbu, -ln 'nɩ 'maslɛɛn gaylo, nu,
 -Lagɔɔ 'yu -ln -mɩa. 'ln -ln mɩ ɔ 'yu nyaa 'gbu nu, -ln mɩ
 'ya 'bulinyɔ nya -Lagɔɔ 'nanɩ sɔlu.

Pɔlu lua dɩ -Galasii -nyumaa 'gbu

⁸Zlɩmɛ a -yɔ -Lagɔ 'nɩ wɛlti -ka, -zugba a mɩ bubɩli
 galɩ nya, 'ln -muunya 'nɩ -Lagɔ -zɔɔ nya -mɩ. ⁹'ln
 -slɛɛn a -yɩ -Lagɔ, -we in 'kaa gba mu -wa nu, -Lagɔ -yɩ
 aɩn. Dɩdɩgɩli 'tɩtenyaa, -we 'nɩa 'tɩtɛ 'wu -ka, 'ln -we 'na
 'kaa aɩn -lu yabhlogbɔɔ -yla lɛnu, sa a bhiti 'ya lu -muu
 zɔa? Sa a 'yibha a 'ka 'ya -muu galɩ -zɛa? ¹⁰'Yɩ klɩaa, 'cu
 klɩaa, bhla klɩaa, we -yɔ -zu tɩluua 'nɩŋwɛzuzue -wa
 amɩaa -yɔkpɩagbu. ¹¹Amɩaa 'gbu na nua nyannɩ: lubho
 weee in nua amɩaa 'gbu, bhe we yia 'wutua yi?

¹²Na bhelia, amɩa na bhuhhoe, a -mɩ 'mɩ 'bhisa, -we
 ka gbu -wa, -amɩ ka na 'dɛ nu amɩa 'bhisa titee gbɛg-
 bɛɩn. 'ln a 'nɩ 'mɩ gbunyuu yabhlogbɔɔ -yla lɛnu, da in
 mɩa amɩaa -gbɛ. ¹³'ln -we nua lɛ, 'ln in yia zlɩmɛ amɩaa
 -gbɛ -tu, 'ln in yia aɩn -yla -Lagɔgbu gba, a -yɩ we. Gu in
 kaa -yɔɔ gbu -wa. ¹⁴Na guzu -nu mɩ laylagbu nya
 amɩaa -nu nya, 'ln a 'nɩ 'mɩ 'wunye, 'ln a 'nɩ 'mɩ kwɛɛ
 -sa. Nu, -Lagɔɔ 'anzɩ yabhlo 'bhisa a kpaa 'mɩ, -Zezu
 Klisi 'dɛgbolu 'bhisa. ¹⁵Da amɩaa zlɩmɛɛ 'muna -tulua?
 -We in 'kaa gba amɩaa daa mu -wa nu, we -ka yaa 'yɩ
 wa sa -mɔ, -zugba a ka -mɔ amɩaa 'yɩ -sa, a ka 'mɩ we
 yoo 'nyɛ! ¹⁶'Lee, gbuzɔɔgbu na gbaa da aɩn -yla, we
 'gbu in yia amɩaa tɩnyɩmɛ -zɛ -slɛɛn yi?

¹⁷Waa nyuma -wa nyinia aɩn -yɔla, wa 'nɩ amɩaa zekalt
 sazɔɔ sa. Wa 'yibha wa 'ka aɩn 'mɩ 'bɩ -sa, 'ln a 'ka wa
 'bɩbholu we gbu -wa. ¹⁸Cɩn, gbuzɔɔ -wa, nyumaa
 zekalte -ka aɩn ye sazɔɔ sa, mu nanɩ 'yɩ. We -zɛ dɩ
 -zɔɔ nya. A nu we lɛ bhla weee nya, we 'na -zɛɩ na
 'yɩbadɩ -bhlogbɔɔ -nɩ. ¹⁹Na 'yua, amɩaa 'gbu in mɩ 'yaa
 da sɩada lu, nɛɛ ŋwnɩ -bho luzi, mɔ. 'ln in mɩ 'sa sɩada
 tɩklɩ, 'ln Klisi 'ka aɩn 'wɩladɩ, 'ln a 'ka Klisi 'wuwɩ -zɛ
 kpɛɛn kpɛɛn. ²⁰Nu, in 'yibha in 'ka bhla -mɩnɩ nya aɩn
 kwesi -mɩ, in 'ka aɩn -yla gba sɔ -putu lu. -We in 'kaa
 lɛnu -slɛɛn, in 'nɩ we -yɩ. Amɩaa 'gbu dɩlue mɩa da 'mɩ
 -yɔ.

*Agaa -yɔ *Salaa gbuu 'wupalgbu

²¹A gba -sɩb we 'mɩ -yla, amɩa -wa 'yibhaa a 'ka Moizu
 tite 'nɩŋwɛ zu, -we wee tite -mɩnɩ 'sɛbhɛ gbaa, a'a 'nu
 wee? ²²Nu, we mɩ cɛɩɩa we 'wue, Ablaamu 'yɩ nukpa-
 suyua 'sɔ. 'Yabhlo ɔ -yɔ gaylonɔwɔɔ *Agaa gwaltɩ, 'ln
 -gudu ɔ -yɔ nyumɛzɔɔnyɩwɔɔ *Sala gwaltɩ. ²³Nu, 'yu ɔ
 -yɔ gaylonɔwɔɔ Agaa gwaltɩ, nyumaa dumagbuu sɔlu
 wa gwaltɩ -mɔ. 'ln ɔ ɔ -yɔ nyumɛzɔɔnyɩwɔɔ gwaltɩ,
 wɛlti -Lagɔ wlaa, we sɔlu wa gwaltɩ -mɔ. ²⁴Wee gbuu
 'wupalgbu -mɩnɩ 'ji -tɔ 'wu, waa 'ŋwnɩ 'sɔ -manɩ 'wu-
 susɩluee gbu 'sɔ wa slolua. We tɩanɩ mɩa, *'wusɩ-
 solue -we -Lagɔ -yɔ Ablaamu -yɔ *Izɩɩɩnyuma nua lɛ
 -gɔgɔ wa laa *Sinaii 'wlu, we yɩ -wa Agaa, wee 'wusɩ-
 soluee tite nua nyuma galɩ 'wu. ²⁵Nu, Agaa mɩa, mɔ -wa

† Zuifuwɛlt -wa. We ji -wa: «-Baba».

Sinaii -gɔɔɔ Alabii -dudu -gu. Mɔ -wa dudu -mɪnɪ -guu -Zeluzalɛmugbe, -we ka gbu -wa, we -yɔ we 'yua weee mɪ galɪ nya. ²⁶ Nɪɪ, yalɪ -Zeluzalɛmɪ mɪa, mɪ -wa -Zeluzalɛmɪ -we 'nɪa gaylo nya -mɪ, 'lɪn mɪ -wa -amɪaa 'nyaa. ²⁷ Nɪɪ, we mɪ ɛɛɪɪɪɪ -Lagɔɔɛbhe 'wɔɛ:

«Gblotɔɔɔwɔɔ, a li 'muna!

Ama 'nɪa 'yugwalee kuu 'cɔɔɔvee 'ji -yi, a 'kɔɔɔ 'wɔ 'muna nya!

Nɪɪ, 'wɔnyɛɛɛwɔɔɔ yua yia 'wuzumanɪa, wa 'ka 'wɔyɪbharɔɔwɔɔɔ 'yua 'wuzi.»

²⁸ 'lɪn amɪa, na bhelia, welɪ -Lagɔɔ wlaa amɪa mɪa we -guu 'yua nya, *Izakɪ 'bhisa. ²⁹ Zɪɪmɛ, 'yɪ wa gwaltɪ nyɪ-maa dumagbuu sɔɔɔ, mɔ paltɪ -ɔ wa gwaltɪ -Lagɔɔ Zuzu sɔɔɔ 'klɪyɛ 'wɔ. 'lɪn 'sa -bhloo 'dɛ we mɪa dɛsɛɛɛn nuda. ³⁰ 'lɪn -Lagɔɔɛbhe nɛɛ lɛa? We nɛɛ:

«-lɪn vɪ gaylɔɔɔwɔɔ -yɔ ɔ 'yɪ.

Nɪɪ, gaylɔɔɔwɔɔɔ 'yɪ -yɔ nyɪmɛzɔɔɔɔwɔɔɔɔ 'yɪ 'nɪ mneni wa 'ka wa didee 'bɪ dlili.»

³¹ We 'gbu, na bhelia, -amɪa 'nɪ gaylɔɔɔwɔɔɔ yua, nyɪmɛzɔɔɔɔwɔɔɔɔ 'yua -a -mɪa.

-Zezu Klist ka -aɪn gaylo -flii -sa

5 Klist ka -aɪn gaylo -flii -sa, 'lɪn -a 'ka -amɪaa 'dɛ -yla -mɪ sazɔɔɔ sa. A -tu -mɔɔ sɔɔɔ gege, 'lɪn a zu amɪaa 'dɛ 'yɪyɪyɪ, a yɪ 'ya galɪ -zɛ lɪ.

² A yɪa, -amɪ pɔɔɔ nɛɛ aɪn -ylɛɛ: wa -ka aɪn *kɪɪ 'wɔpɪa, a 'ka -mɪ tɪklɪ -Lagɔɔ 'yɪ nɪ, -zugba Klist 'nɪ -lɪ yabhlogɔɔɔ nya -mɪ amɪaa -nɪ nya. ³ lɪn nɛɛ 'ya aɪn -yla -tapɛɛ, nyɔɔɔ nyɔɔɔ -ka kɪɪ pla, ɔ zu tite weee 'nɔɔɔwɛ -gla nya.

⁴ Amɪa -wa 'yɪbhaa -Lagɔɔ yibheli aɪn nyɪma tɪklɪ nya titee sɔɔɔ, a -yɔ Klist ka 'wudo. 'lɪn -Lagɔɔ 'nanɪ ka aɪn 'wubɔ. ⁵ Nɪɪ, we -ka -amɪa, -Lagɔɔ -a dɪa dɪ 'wɔ, mɔ yia -aɪn yibhelia nyɪma tɪklɪ nya ɔ 'dɛ 'yɪ, 'lɪn 'mɪ -a mɪa wuda, -Lagɔɔ Zuzu 'tɪtɛ -we nua -amɪaa dlɪzuzue 'wɔ lubho, we nya. ⁶ Nɪɪ, -Zezu Klist 'wɔ, -lɪn 'ka kɪɪ 'wɔ -mɪɔɔ, -lɪn 'nɪ kɪɪ 'wɔ -mɪɔɔ, -mɔɔ 'nɪ gbu yabhlogɔɔɔ. Nɪɪ, -we nanɪa 'yɪ, mɪ -wa dlɪzuzue -we nua gbu lɛ nyɪmɛ zekalɛ nya.

A 'na 'bhitali gaylo 'wɔ lɪ -nɪ

⁷ A ka -gwagwɛ gwedɪ 'nanɔɔ, nyɔɔɔ yɔɔmɪnɪ amɪaa bhu 'wɔ, nɪ, a 'na zɪɪ gbuzɔɔɔ 'nɔɔɔwɛ -nɪa? ⁸ -We wa gbaa aɪn -yla, 'lɪn wa yia aɪn lɪ, -Lagɔɔ -ɔ laa aɪn, we 'nɪa ɔ -gbɛ 'bhu. ⁹ Lee, wa'a gba da «*Gɔɔ -sɛɛ wa paltɪ 'flooɔ 'pue weee -yɔ, mɪ ylɪɪa wee?» ¹⁰ -Amɪ mɪa, Nyɪ-maa -Kanyɔ 'wɔ, na dɪ mɪ aɪn -gu nɪ, amɪa 'na 'ka 'wlukuɔɔn lapupaltɛ -putu 'yɪ. 'lɪn nyɪmɛ -ɔ -ka amɪaa 'wɪɪ -nyumɔ, -Lagɔɔ yia ɔ -kasɪ 'wupaa.

¹¹ We -ka -amɪ, na bhelia, we -ka kɪɪplagbu lɪn mɪ yaa gbada gbuzɔɔɔ sa, lɛɛ ka 'gbu wa pa 'mɪ 'klɪyɛ 'wua? We -ka yaa 'sa -mɪ, -zugba, Klist su -gu tɪɪɪgbu lɪn mɪa gbada, we 'na 'ka nyɪmɛ yabhlogɔɔɔ 'ɛɛɛɛɛ -la. ¹² Nɪɪ, -wa nua amɪaa dlɪ zɔɔ bɪdɪ -bɪdɪ bɪdɪ, wa lɛɪ 'ya wa 'dɛ!

¹³ Na bhelia, amɪaa 'dɛ -yla -tutuee 'gbu -Lagɔɔ yia aɪn la. A 'na 'yɪlɪgbeli we -gu, 'lɪn a 'ka amɪaa yɪɛɛɛ lɛnugbu lɛnɪ -nɪ. Nɪɪ, a nunnu lubho -yla zekalɪɪɪ nya. ¹⁴ Nɪɪ, welɪ gɔ -bhlo nɪ nukplɛ tite weee 'bhaa 'wɪɪ:

«-lɪn -kalt -na -libheyɪ zɛ -na 'dɛ 'bhisa.»

¹⁵ Nɪɪ, -fliinɪma 'bhisa, a -ka mɪmɪnɪda -mɪ, a -ka lɛnɪnɪnɪda -mɪ, a zu amɪaa 'dɛ 'yɪyɪyɪ, a yɪ amɪaa 'dɛɛ kɪɪ lasa.

Zuzu 'Pupa -galɪ aɪn 'yɪ

¹⁶ lɪn nɛɛ aɪn -ylɛɛ: a ɔɔ -Lagɔɔ Zuzu sɔɔɔ, a yɪ 'masɛɛɛn amɪaa yɪɛɛɛ dlɪwɔnyɪnɪgbu lɛnɪ. ¹⁷ Nɪɪ, -amɪaa yɪɛɛɛ dlɪwɔnyɪnɪgbu -yɔ -Lagɔɔ Zuzu 'nɪ welɪ -bhlo -ka, 'lɪn -Lagɔɔ Zuzu -yɔ -amɪaa yɪɛɛɛ dlɪwɔnyɪnɪgbu 'nɪ welɪ -bhlo -ka. Nɪɪ, -yɔ we mɪmɪnɪa, 'lɪn -we a 'yɪbhaa a 'ka lɛnɪ, a yɪ we lɛnɪe kwɛyɔɔmneni. ¹⁸ We -ka nɪ, -Lagɔɔ Zuzu -galɪ aɪn 'yɪ, -zugba a 'nɪ 'masɛɛɛn tite zɔ -mɪ, 'lɪn we 'nɪ 'masɛɛɛn aɪn nɔɔzɪ.

¹⁹ 'lɪn -a -yɪ -amɪaa 'dɛɛ yɪɛɛɛ lɛnugbu, -we -wa: mɪnɪ klɛa, pɪnplagbu klɛa, we -yɔ gbunyuɪ weee lɛnɪe, ²⁰ yoyolagɔ weee bubue, -dlɛbhɪaa lɛnɪe, nyɪma 'wɔnyɪnyɛnɛ, -zɛɛsɛɛ, zɛnyɪnɪnɪe, 'ɛɛpɛɪɛ, -yɔmɪmɪnɛ, zua 'wɔdɪdɛ, gwɛpɛɪɛ -pue nɔɔɛɛ, ²¹ nyɪmɛ -putuɪ -lɪɪ dlɪ 'wɔnyɪnyɛ, nɪ nyɪmɛɛ 'bhabhɛ, nyugbalɪɪɪ, 'lɪn we -yɔ we 'wɔwɪɪ -gbu tɔɔɔɔ lɛnɪe. lɪn ka we gbu aɪn -yla gba tɪa, 'lɪn 'mɪ na gbaa -sɛɛɛn da aɪn -yla: nyɪma -wa nɪ 'saa, -maa 'na 'ka *-Lagɔɔ nyɪmaa 'wɪɪ-lapɪɪɪ 'wɔ 'bɪ 'yɪ.

²² Nɪɪ, zuzɔɔɔgbu bhua -Lagɔɔ Zuzu -gbɛ, mɪ nɪ: zekalɪɪɪ, 'mɪnɪdlɪ, 'wɔtutue -dlɔɔ, dlɪɪɪ, gbu -zɔɔɔɔ lɛnɪe, dlɪ -zɔɔɔ -kakɛ -yɔ welɪ -gututue, ²³ dlɪ -dlɔɔ -kakɛ, we -yɔ 'dɛɛ dlɪ lakpakɪɪ 'sɔ. Tite'e -sɔɔ -mɔɔ weee -yɔ 'wɔ. ²⁴ -Wa mɪa [-Zezu] Klist -nɪ nya, wa yɪɛɛɛ -yɔɔɔgbu -yɔ we dlɪwɔnyɪnɪgbu, wa ka we lakɪɪɪ *su -gu. ²⁵ -Lagɔɔ Zuzu ka -aɪn 'yɪyɪyɪgbue 'nyɛɛ 'gbu, -a ɔɔ 'ya ɔɔ Zuzu sɔɔɔ. ²⁶ -A 'na 'yɪɪmɪnɪ -amɪaa 'dɛ -nɪ, -a 'na lɪlɪɪ 'ɛɛdlɔ -nɪ, -a 'na nunnu zɛnyɪ -gbɛ -nɪ.

A sɪsɪɪ 'wɔ amɪaa -yɔɔgbu 'gba nya

6 Na bhelia, we -ka nɪ, nyɪmɛ yabhlo ka gbunyuɪ lubhlɪɪɪ, amɪa -wa nɔɔ -Lagɔɔ Zuzu sɔɔɔ, a 'sɪa-mɪnɪ ɔ 'wɔ -Lagɔɔ 'yɪlɔɔgbu. 'lɪn a nɪ we lɛ dlɪ -dlɔɔ nya. A zu amɪaa 'dɛ 'yɪyɪyɪ, amɪa yɪ 'ya laylagbu lubhlɪɪɪ. ² A sɪsɪɪɪ 'wɔ amɪaa -yɔɔgbu 'gba nya. A -ka 'sa nɪ, -zugba Klist tite a bhɛɪɪɪ 'yɪ. ³ We -ka nɪ, nyɪmɛ yabhlo pupalɪ 'wlukuɔɔn la nɪ, ɔ mɪ nyɪmɛ 'kadu nya, 'lɪn -zugba ɔ 'nɪ -lɪ yabhlogɔɔɔ nya -mɪ nɪ, ɔ 'dɛgbolu ɔ nua -dawli 'wɔ. ⁴ Nɪɪ, nyɪmɛ -ɔ -ka -mɪ, ɔ bhɪɪ ɔ 'dɛɛ lɛnugbu 'yɪyɪyɪ la, 'lɪn -we ɔ nua lɛ, we -ka 'yɪɪnɪnɪ nɪ, ɔ -ka ɔ 'dɛ 'yɪɪ-mɪnɪa yɪ we 'wɔ, we -zɛ ɔ 'dɛbhlogɔɔɔ -yla, ɔ 'na palɪ ɔ 'dɛ nyɪmɛ -putu 'wɔ -nɪ. ⁵ 'lɪn nyɪmɛ -ɔ -ka -mɪ, mɔ 'kaa ɔ 'dɛɛ 'gba 'wubhu.

⁶ Nyɪmɛ -ɔ wa slɔɪɪa -Lagɔɔwelɪ, ɔ zuzɔɔɔnyɪa mɪa, ɔ 'nyɛ we tɔɔɔ nyɪmɛ -ɔ slɔɪɪa we ɔ.

⁷ A 'na nunu amɪaa 'dɛ -dawli 'wɔ -nɪ: nyɪmɛ'e palɪ -Lagɔɔ gla. -We ka gbu -wa, -we nyɪmɛ glɪa, we 'ya ɔ yia 'kwaa. ⁸ -We nanɪa nyɪmɛɛ yɪɛɛ dudu, ɔ -ka we glu, tɪɪɪɪɪ 'nɪa bhɪɪɪɪɪ -ka, 'mɪ ɔ yia 'kwaa. 'lɪn, we -ka nɪ, -we nanɪa -Lagɔɔ Zuzu dudu, 'mɪ ɔ glu, 'yɪyɪyɪgbue -we 'nɪa bhɪɪɪɪɪ -ka, 'mɪ ɔ yia 'kwaa. ⁹ -A 'na sɪɪɪ gbuzɔɔɔɔ lɛnɪe 'wɔ -nɪ. We -ka nɪ, 'kua 'nɪ -aɪn 'yɪɪɪɪɪɪ, bhɪa -zɔɔɔ yia yia, 'lɪn -lɪ -a glɪa, -a 'ka we 'ya

'kwa. ¹⁰ We -ka 'sa -mi, da -a kaa bhla, -a nu nyuma weee -yla gbuzonu le. -Amiaa bhelia -wa zua -Zezu Klisi dli -gu, ma -yla -a 'kaa we lenu tia.

'Dizuweli 'wubhlolunu -yɔ fusaweli

¹¹ A yla 'sebhɛɛ 'ya 'kadl -mini, na 'dɛɛ sɔ nya in cɛla da we ain 'wu.

¹² Nyuma -wa 'yibhaa a pla kni -gla nya, -wa 'yibhaa wa 'yi wa -yɔ gbu weee lenuda, ma -wa. Nu, wa 'yibha tɛin wa 'na 'palɪ wa 'klyɛ 'wu, Klisi suu 'gbu -ni. ¹³ Nu, waa nyuma -wa dia kni la, wa 'dɛgbolu'u zu tite 'nuɲwɛ. 'In wa 'yibha a pla kni, wa 'ka wa 'dɛ 'ylimani nu, wa ka ain 'bi ku -yɔɪ. ¹⁴ We -ka -ami, -amiaa -Kanyɔ -Zezu Klisi sugutlile -bhlogbɔɔ 'gbu na ylimanta na 'dɛ. Nu,

wee suu 'gbu duduguli yia tli na gbɛgbɛin. 'In -ami yia tli dudugulii gbɛgbɛin. ¹⁵ Nyumɛ 'ka kni 'wu -miɔɔ, nyumɛ 'ni kni 'wu -miɔɔ, -muɔ 'ni gbu. Nu, -we nanɪa 'yli, mu -wa, nyumɛ -zɛ nyumɛ lolu. ¹⁶ -Wa weee nɔa na gbɛsloluweli -mini -gu, -Lagɔɔ 'wututue -dliɔ -yɔɔ nyazidli -mi wa -gu, 'in we -mi 'ya -Lagɔɔ Izlaɛlnyuma weee † -nu nya.

¹⁷ Bhla -we yia yia, nyumɛ yabhlogbɔɔ 'na stali 'maslɛn 'mi -ni. -We ka gbu -wa, 'kpakunnya mia da na ku -yɔ, mu slolua nu, -Zezuu -nu in -mia.

¹⁸ Na bhelia, -amiaa -Kanyɔ -Zezu Klisi ɲwana ain 'nyu la. -Amen!

---

† We ji -wa: -Lagɔnyuma tiklu.

Efezi -nyuma

-Lagonyuma mia Efezigbe nukple, 'ma *Pɔlu 'paa 'sebhe ni yoo. Ɔ mi -kaslu 'wu *Wɔɔmu, 'bhe ɔ yia wee 'sebhe ni celi. Ɔ nɛe we 'wu nu, -Lagonyuma weee -bhlo, we 'dɛɛ 'gbu wa kikalɛ zɛ.

Fusawɛli

1 Amia -Lagonyuma mia Efezigbe nukple, -wa zua -Zezu *Klisti dli -gu, -ami Pɔlu -zɛa -Lagokɔ dumagbu nya -Zezu Klisi *tietienyɔ, -ami cɛlla da aɛn 'wu. ² Nu, -amɛaa Dide -Lagokɔ -yɔ Nyɛmaa -Kanyɔ -Zezu Klisi ŋwana aɛn 'nyu la, 'n wa 'nye aɛn 'wututue -dɔkɔ.

-Lagokɔ ka -aɛn zuzɔnu 'nye -Zezu Klisi 'wu

³ -A -mɔnɔnɔ -amɛaa -Kanyɔ -Zezu Klisi Dide -Lagokɔ 'ŋnɔ! Ɔ ka -aɛn 'nyulaŋwana Zuzu 'Pupaa 'nyulaŋwana weee nya, -mɔ yali 'pɔpɔ Klisi 'wu. ⁴ Nu, duduɔ lalale 'yu -Lagokɔ ka -bha -aɛn -sa, -a 'ka ɔ -nɔ -zɛ Klisi 'wu. 'n -a 'ka -mɔwɔluda -tu, -zugba gbunyuu yabhlogbɔkɔ 'nɔ -aɛn kweyli -mɔ ɔ 'yliya 'wu.

-Lagokɔ -kali -amɛaa zɛɛ 'gbu, ⁵ ɔ yia 'cɛn gba nu, ɔ 'ka ɔ 'yua -aɛn 'wɔnɔ -Zezu Klisi 'wu. Nu, ɔ zuzɔnu 'wu, -we ɔ 'yɛbhaa, mɔ mia dɛ. ⁶ We 'gbu -a -mɔnɔnɔ -Lagokɔ 'ŋnɔ bhabha, ɔ 'nani 'kaduɔ 'gbu. Dli weee nya ɔ nyɛa -aɛn we, ɔ duma yuu 'ŋnɔ nya. ⁷ Nu, -Zezuu 'pɔkɔ zɛtɛla -aɛn 'wu, 'n -Lagokɔ yia -amɛaa -yɔgbu 'wuti. Sanɛɛ 'sa -Lagokɔ -slolua ɔ 'nanu 'yililo, ⁸ wee 'nani -we ɔ nua -aɛn 'wu bhabha, mɔ -wa nu, ɔ ka -aɛn gbuyilo -yɔ 'ylimnee weee 'nye. ⁹ Ɔ dli da -gbu mia zizeda, ɔ ka we -aɛn 'kluslolu. 'n ɔ ka 'cɛn gba nu, ɔ 'yɛbha ɔ 'ka we gbalɔ Klisi 'wu. ¹⁰ Wee gbu -Lagokɔ gbaa, ɔ 'ka we lɛnue gbalɔ, bhlanya -mɔnɔ bhlalɔda, mɔ -wa nu, ɔ 'ka yali -lu weee -yɔ dudu -gu -lu weee 'wɔlugwɔlɔ. 'n Klisi 'dɛbhlogbɔkɔ 'ka we 'wlulapɔnɔ -zɛ.

¹¹ -A -yɔ Klisi 'wusɔsloluee 'gbu, 'pɔpɔ ka gbu -Lagokɔ gbaa, -a ka -amɛaa -nɔ 'yɔ. Nu, -Lagokɔ ka 'cɛn -bha -aɛn -sa, gbu ɔ 'kaa lɛnu, we ɔkɔ. Cɛn, gbu -we ɔ gbaa 'n -we ɔ 'yɛbhaa, ɔ ka -lu weee lɛnu, we ɔkɔ. ¹² Nu, -amɛaa dia Klisi dli 'wu tɛa, -a 'ylimani -Lagokɔ 'ŋnɔ! We 'gbu -Lagokɔ yia -bha -aɛn -sa.

¹³ Amia 'ya, gbuzɔnu -wɛli -we amɛa pulua yukwli, -Lagokɔ -we 'nye aɛn 'pɔpɔ, we 'gbu a ka Klisi dli -gu zu. 'n -Lagokɔ yia amɛaa yibhelida zu, Zuzu 'Pupa ka gbu ɔ gbaa nya, 'n ɔ yia we aɛn 'nye. ¹⁴ Zuzɔnunya -Lagokɔ dia la ɔ nyɛmaa -nɔ nya, Zuzu 'Pupa -wa we tɛanu, 'n mɔ tɛmanɔ -amɛaa dli la nu, -amɛaa 'wuzitɛ -ka gba, 'n -a yia wee -li -mɔnɔ. Nu, -a -mɔnɔnɔ -Lagokɔ 'ŋnɔ 'kadu we 'gbu!

Pɔlu bhubhoea -Lagokɔ Efezi -Lagonyuma 'gbu

¹⁵ We 'dɛ weee 'gbu, sa a zua Nyɛmaa -Kanyɔ -Zezu dli -gu, 'n a -kali -Lagonyuma weee zɛ, -ami ka 'ya -mɔnɔ 'nɔ 'gbu, ¹⁶ na paa -Lagokɔ fuo 'kɔmɔ, amɛaa 'ŋnɔ nya. 'n 'n -ka -Lagokɔ bhubhoea -mɔ, 'n na paa aɛn dli -gu. ¹⁷ 'n -we na yɛbhaa -amɛaa -Kanyɔ -Zezu Klisi 'ŋnɔ -nɔ -Dide -Lagokɔ mɔ nu: nu, ɔ 'nye aɛn gbuyilo -Zuzu, we 'ka -Lagokɔ aɛn 'kluslolu, 'n a 'ka ɔ yibheli sazɔnu sa. ¹⁸ Ɔ -kali amɛaa dli 'wu ɔ zɛ 'ka -mɔ slo. 'n -we a dia dli 'wu, -we ka 'gbu ɔ yia aɛn la, a 'ka we 'wɔlanu. 'n zuzɔnunya ɔ nyɛa ɔ -mɔwɔlunya, a 'ka we 'yililo 'kadu yibheli. ¹⁹ -Lagokɔ na bhubhoea, 'n -amɛaa zua Klisi dli -gu, -gbɔkɔ -yɔtɛ 'kadu -Lagokɔ dia la -amɛaa -Lagonyuma -nɔ nya, a 'ka we yibheli. 'n wee 'tɛtɛ ɔ -Lagokɔ -slolua 'kua 'tɛtɛ weee nya, ²⁰ da ɔ 'bhua Klisi 'wu tɛtɛ lu, 'n ɔ yia ɔ ladi ɔ lilisɔ -mɔ yali 'pɔpɔ. ²¹ Nu, yali 'tɛtɛ weee -gu, se weee -gu, ŋwezilo weee -gu, nyɛmaa 'wlulapɔnɔ weee -gu, we -yɔ 'ŋnɔ 'ŋnɔ wa 'kaa la da, dudu -mɔnɔ -yɔ dudu 'ka 'yaa yi -gu, Klisi pɔla we 'dɛ weee 'wɔ la. ²² -Lagokɔ ka -lu weee Klisi bhu ɔ lapalɔ. 'n ɔ yia ɔ 'yiligbeli *Leglizi 'yugalɔnɔ 'kadu nya. Leglizi -kpabhiee 'wɔ Klisi -mia, ²³ *Leglizi -wa Klisi ku -kpabhie. 'Mɔ ɔ yea kɛkɛ, 'n, -Lagokɔ lala -li weee ɔ Klisi ye 'yaa.

-A ka tɛtɛ lu 'wɔ, 'n -a yia 'yiyɔgagɛ 'yɔ

2 Zlɛmɛ a ka 'yiyɔgɔ -tɛtɛ tɛ, amɛaa gbu -mɔnɔnɔ -yɔ amɛaa gbunyɔ 'gbu. ² Wee dudu -mɔnɔ -gu lɛnɔgbu 'nyii a nua lɛ zlɛmɛ. 'Tɛtɛ 'nyii -kanyɔ mia yali -yɔ dudu 'ɔkɔ nɔ, 'mɔ a zua 'nɔŋwɛ. Nyɛmaa -wa'a zua -Lagokɔ 'nɔŋwɛ, wee zuzu mɔ 'yaa -slɛɛn da wa 'wu lubhonuda. ³ -Amɛaa weee mɔ 'ya zlɛmɛ nyɛmaa -manɔ 'bhisa. -Amɛaa yɛɛɛ dliwɔnyɔnɔgbu 'cɛnɔnɔ -a nua lɛ. 'n -a nua -amɛaa yɛɛ -yɔ -amɛaa 'wlukɔnɔ lapupalɛ 'nyii dumagbu lɛ. 'Sa -bhloo 'dɛ -amɛaa mia 'gbu, -a yi 'yaa -Lagokɔ 'cɛ ɔ 'pɔla nyɛmaa tɔla 'bhisa.

⁴ 'n, -Lagokɔ nyazɔdli 'yɔ, 'n ɔ -kali -amɛaa zɛ bhabha. ⁵ We 'dɛɛ 'gbu, da -a tɛa 'yiyɔgɔ tɛtɛ gbunyaa mɔnɔnɔnɔ lu, 'n -Lagokɔ yia -aɛn 'yiyɔgagɛ 'nye Klisi nya. Cɛn, -Lagokɔ 'nanu 'gbu a yia 'pu. ⁶ -A mɔ -Zezu Klisi 'wɔnɔ 'gbu, -Lagokɔ yia -a -yɔ ɔ 'wɔbhu tɛtɛ lu. 'n ɔ yia ɔ -yɔ -aɛn 'ɔkɔ -mɔ yali 'pɔpɔ ladi. ⁷ Zuzɔnu -we -Lagokɔ nua -aɛn -yɔ lɛ -Zezu Klisi 'wu, -we ka 'gbu ɔ yi 'saa nu, mɔ -wa nu: ɔ 'nani 'kadu ka 'ŋnɔnɔnɔ 'nɔ bhloluda -ka, ɔ 'yɛbha ɔ 'ka we 'yɔ -slolu -zu weee yia yiaa -nɔ nya. ⁸ Nu, -Lagokɔ 'nanu 'gbu a yia 'pu, amɛaa dliwɔnɔ -yɔ. Wee

'pupue'e 'bhu amiaa -gbe, -Lagok wlawlalu -wa. ⁹Wee 'pupue'e 'bhu amiaa 'deɛ lenugbuu -gbe. We 'gbu, nyume yabhlogboko 'na 'ylimani k 'de -ni. ¹⁰Nu, -Lagok nua -ain le, 'in ko -laa -ain la -Zeku Klisi 'wu, gbuzokno -gbunya lenuee 'gbu. 'In wee gbuzokno -gbunya mia, -Lagok ka we lamnazi pepe, -a 'ka we lenu 'gbu.

-A mi nyuma -bhlo nya Klisi 'wu

¹¹Nu, amiaa -mumi -kwikwi cin mia, a ligbe we! A 'ni *Zuifu ten nya -mi. 'In Zuifu laa ain «nyuma -wa 'ni kni 'wu -mi». 'In wa laa wa 'de «kni 'wu -nyuma», nyumeɛ ko ka wa kni 'wu 'paa 'gbu. ¹²We bhla a 'ni Klisi -yi, a mi 'lakpanya nya, 'in -Lagok nyuma ko -saa -bha, a 'ni wa glaa -mi. Welnya -we -Lagok -yo ko nyuma bhla, -lu ko 'kaa wa 'nye -gu, amiaa -nu 'ni we lu -mi. A 'ni dli 'wudi -lu -ka, 'in a 'ni -Lagok -yi dudugu. ¹³'In -sleen, -Zeku Klisi 'wu -mimtee 'gbu, amia -tlulua zlume -Lagok -yo la, -Zeku 'poko ka ain ko -yo bel.

¹⁴Nu, Klisi de -wa -amiaa 'wututue -doko. Zuifu -yo -wa 'nia Zuifu, 'ma ko -zela nyume -bhlo. Ko wlaa ko ku tlitlie -yla, 'suo -we siala wa -yo, 'in we nua wa tonyuma 'wu, ko yia we -wb, ¹⁵'in ko yia Zuifoo tite -yo we -gba -yo we lenu ko lamumni. 'In ko yia wa 'de 'ko nyume lolu -bhlo -zeli ko 'de 'wu. Sanee 'sa ko zua 'wututue -doko wa nyidi. ¹⁶Klisi *su -gu tlitlie nya ko -zela waa nyumaa -zakpa 'ko nyume -bhlogboko, 'in ko yia wa -yo -Lagok 'wusulolu, ko yia 'wonyonye lasa. ¹⁷Amia -wa 'nia Zuifu, -wa -tlulua zlume -Lagok -yo la, 'in -wa -wa -Zuifu, -wa cipaa -Lagok -yo, sanee 'sa Klisi yia, 'in ko yia ain -yla 'wututue -doko weli -zoko gba. ¹⁸Nu, ko Klisi 'gbu, -a 'de weee, Zuifu -yo -wa 'nia Zuifu, -a mneni -a 'ka Dide -Lagok 'yu 'yigbe, -Lagok Zuku -bhlogboko nya.

¹⁹We 'gbu, amia 'nia Zuifu, a 'ni -sleen 'lakpanya, a 'ni 'plilnya, nu, -Lagok -mawlonyuma bhelia a -mia -sleen, 'in a mia -Lagok zuayli -nyuma nya. ²⁰-Budu -we ka gwe mia -Zeku tietienya -yo *-Lagokbuu -falpanya nya, 'mu a -mia. 'In -Zeku Klisi 'de mia we gwigwi 'yli -tukpa -zoko nya. ²¹Wee -budu wa mia 'subhada, mo temania we da weee la, mo nua we le, 'in we -klu tlu -mania, 'in we zea -mawlu -budu 'kadu, Jejitate 'wu. ²²A -yo Klisi 'wusulolu 'wu, amia mi 'ya -budu wa sub -haa lu. Wee -budu -we ko -Lagok dila la ko Zuku nya, 'in a -yo amiaa bhelia -toko weee 'ka we -ze.

Lubho -we Poko 'kaa nu -wa 'nia Zuifu nyidi

3 We 'gbu, -ami *Poko -wa -Zeku Klisi -kaslonyume amia -wa 'nia Zuifoo 'gbu, -ami na bhuhoea da -Lagok.

²-Lagok 'nani nya, lubho ko gbaa in nu amiaa 'gbu, a ka we 'di 'nu gbuzokno sa. ³-Lagok ka na 'yli -blo 'ylikake 'wu, ko gbu mia zizada, ko 'ka 'mi we 'kluslolu. ('In ka 'cin weli ya 'sola cel we 'gbu. ⁴'In a -ka we zelida -mi, a 'ka we 'jyibheli nu, Klisi gbu mia zizada -de 'wu na nu we laa, -de 'in 'nu we 'wulaa!) ⁵-Lagok 'ni zlume zizegbu -muni -amiaa dukpas 'kluslolu. Nu, ko ka -sleen we -Zeku tietienyaa -mawlonu -yo -Lagokbuu -falpanya 'kluslolu ko Zuku nya. ⁶Wee zizegbu ni: -Lagokbuu 'gbu,

-wa 'nia Zuifu, wa -yo Zuifu 'so ka ku -bhlo -ze. 'In -lu -Lagok zua la, 'ya wa -yo Zuifu yia we dabudu. 'In -lu -we -Lagok gbaa ko 'ka wa 'nye -Zeku Klisi 'wu, 'ya wamia yi 'yaa we.

⁷-Lagok ka 'mi ko 'nani 'wunu, 'in ko yi 'saa 'mi -Lagokbuu lubhononyo 'wunu ko 'tite nya. ⁸Nu, -ami -wa -Lagoknyuma weee 'kienyile. 'In -Lagok yia 'mi 'nani ni 'wunu, nu, in gba Klisi 'hnmnie -we -toko 'wuu gbu, -wa 'nia Zuifu -yla. ⁹Sa -Lagok nua ko zizegbu le, -ami yia we nyuma weee 'kluslolu vaa. -Lagok -laa -lu weee la, 'in ko yia gbu -muni zizada ti ko 'de 'wu pepe -zu duun nya. ¹⁰'In -sleen, *Leglizi gbegebe, se -yo 'tite -cin mia yali, -maa 'kaa -Lagok gbuyilo yibheli. Wee gbuyilo mia, ko weee lu -Lagok slolu we. ¹¹Nu, gbu -Lagok gbaa ko 'ka lenu, -we ka gbagbe ko -ka bhla bhli, we 'de weee lenue ka gba -amiaa -Kanyo -Zeku Klisi 'wu. ¹²-A mi Klisi 'wu, 'in -a zua ko dli -guu 'gbu, -a mneni -a 'ka -Lagok -yolanyi -amiaa 'de nya, ko dlwudite weee nya. ¹³We 'gbu, in nee ain -yla: saste -we lu in mia da 'plilda amiaa 'gbu, we 'na wali ain 'kuaylila -ni: amiaa 'hni -yomni -gbu -wa.

-Zeku nyumaa zekali gbu

¹⁴We 'de weee 'gbu, na sibhla 'kukolu Dide -Lagok 'yu.

¹⁵Mo zua yali -yo dudu -guu zua weee 'hni. ¹⁶-We na ziala ko, mu -wa nu, ko 'temani amiaa dli la, ko 'hnmnie 'kadu soko, ko Zuku 'tite nya. ¹⁷'In amiaa dluzuee gbegebe, Klisi -dli amiaa dibhe 'wu la. 'In -Lagok na bhuhoe 'yaa nu, a fa somi gege nyumeɛ zekalidi 'wu. ¹⁸'In, sa Klisi nyumaa zekalidi 'yilagwula, we -tlulua la, we 'paa 'wu, 'in we -toko 'wu, 'in a -yo -Lagoknyuma weee 'ka we 'wulanunue kweymneni. ¹⁹'In, Klisi nyumeɛ zekale -we -zia -lu weee wa -yia 'wu, a 'ka we yibheli 'ya. Nu, -Lagok yeli ain ko lenu -lu weee -nya, 'in a 'ka ko 'wuwu -ze -kpo.

²⁰-Lagok 'hni ylimani! Ko 'tite nua -ain 'wu lubho. 'In da -a -ka ko -lu -zali, ko mneni ko 'ka we lenu, 'in ko -luu lenu se -zi -amiaa -zazla -li weee -yo -amiaa 'wlukun lapupali -gbu weee 'wu. ²¹Ko 'hni 'ylimani *Leglizi 'wu, 'in we 'ylimani -Zeku Klisi 'wu, bhla weee -yo -zu weee nya! *-Ameni!

A -ka dli -bhlo Klisi 'wu

4 Nu, -ami mia -kaslu 'wu Nyumaa -Kanyo lub -honunuee 'gbu, -ami bhuhoea da ain. -Lagok ka ain la, amiaa noko bhu -ka we 'klu. ²A ti amiaa 'de 'wu 'kienyi, a -ka dli -doko -yo dlitie 'komo. A bibeli -yo zekalidi nya. ³Nu, a gu la, 'wusulolu -Lagok Zuku 'nyea ain, 'wututue -doko nya, a 'ka we lakpa. Mu kpuk -pala ain la. ⁴Ku -bhlogboko a -mia, 'in -Lagok Zuku -bhlogboko. 'Sa -bhlopadu dlwudi -lu -we ka 'gbu -Lagok yia ain la, -mu mi 'yaa -bhlogboko. ⁵Nyumaa -Kanyo -bhlogboko, dluzue -bhlogboko, -amiaa batizee batizee Klisi 'wu -bhlogboko. ⁶-Lagok -bhlogboko, ko -wa nyuma weee Dide, ko pula nyuma weee 'wlu la, ko nua nyuma weee 'wu lubho, 'in ko dila wa 'de weee 'wu la.

⁷ Nu, -Lago ka -a 'de weee 'nani 'wunu -bhlo -bhlo, 'in -ka -mi, sa Klisi yibhloka -nu, 'sa -ka -ya we. ⁸ We mi celida *-Lagosebhe 'wue:

«Da -ka -gbla ya,

-ka -kaslonyuma ka -gbla.

'In -ka -yia nyuma -li 'nye.»

⁹ «-ka -gbla» sa -muu 'ji mia? Klisi 'kaa ya -gbla, -ka -ka -dudu zo lasibhli tia. ¹⁰ -ka -kwila, -ka -bhloo 'de -gbla 'yaa ya -pupi, 'in -ka -ka -dudu weee -gu ye. ¹¹ -Li Klisi 'nye nyuma mu nu: -ka -zela nyuma tlua tietienya, tlua -Lagobu -falpanya, tlua -Lagobu gbugbanya, tlua *leglizinyaa 'yugalnya -yo -slolunya. ¹² Saee 'sa -ka -mnazia -Lagonyuma -yo, -ka -lubhonunee 'gbu, 'in Klisi ku 'ka -guwulaylimani dluzue 'wu. ¹³ Saee 'sa -a 'de weee 'kaa 'wusulolu -bhlo, -a 'ka -dlu -bhlogbo zu, 'in -a 'ka -Lagobu 'Yu yibheli saznu sa. -A 'ka 'yilgweladolu, 'in sa Klisi mia gbada -lu weee 'wu, -a -yo -ka 'sa 'wumneni ten.

¹⁴ -Muu 'deee 'gbu, -a 'ni -sleen 'nyenyeyua, -wa -yo 'glu -yule 'wuwua, 'in yoyogbu -slolunya gbusololu 'wua 'nyugbu -yo -pupi, 'in we 'ka -an kwa so weee lu. 'Bhie, waa nyuma -wa kwaa wa -lima -putu gbonyuu lu -dawli nya, 'in wa 'ka -an daalasali. ¹⁵ Nu, -a -mi Klisi 'bhisa. -A -ka -gbuznu gbada -mi zekalte nya, 'in -a -yilmanya gbu weee 'wu, Klisi -ka -wa -amtaa 'yugalnya, -ka -gbegbe. ¹⁶ Cu, Klisi mi ku -kpahiee 'wlu nya. -ka -gbu 'lali weee kikalta la gege, 'in we mia -bhlo. 'Lali 'wugbelida -bhlo -bhlo mia, mu suslolu ku 'wu, 'in 'lali weee -ka -we lubhonda -mi, ku -kpahiee yilmanya, 'in we dolua 'wula zekalte nya.

-Mumu lolu Klisi 'wu

¹⁷ Nu, gbu na gbaa -in -yia, 'in na kpala nye Nyuma -Kanyo 'nyu nya, mu nu: nyuma -wa -nla -Lagobu -mi, 'in wa 'wluuun lapupali gbu'u bhla 'yoo -zoku, a 'na noku wa 'bhisa -ni. ¹⁸ 'In wa 'ylimnee mi nikpise 'wu. 'Yiyogagie -we -Lagobu waa, wa 'ni we -ka. -We ka gbu -wa, wa 'ni gbu -yi, 'in wa dlu -gu 'tea la. ¹⁹ Wa ka zu kwnee 'pa, 'in wa yia wa 'de gbonyii suwulasali, puunplagbu weee lenue -yo lekli -kakte nya.

²⁰ 'In amta, -we a 'kpa Klisi daa, we 'ni -muu mi de! ²¹ A ka 'pialu -ka -gugbu weee 'nu. A mi -Lagonyuma nya, 'in gbuznu mia -Zezu 'wu, wa ka we an -slolu. ²² We 'gbu, a 'bhu amtaa noku -cu 'bu. Amtaa -mumu -cu -we ka dlu 'wunyigbu nua -dawli, 'in we kwaa an moku -lu, a 'bhu we 'wu. ²³ A 'tide amtaa 'de 'yi, -Lagobu 'ka an nyuma lolu -zeli kpeen kpeen, amtaa dlu -yo amtaa 'wluuun lapupalte 'wu. ²⁴ A -ze nyuma -lolu -wa -Lagobu -laa la -ka 'deee 'wuwu nya. 'In, gbu tiklu -yo -mawugbu -we bhua gbuznu -gbe, a -ze we lenunya.

²⁵ We 'gbu, a 'na 'tubhulu yo -ni! Nu, -ka -mi -ka -gba gbuznu -ka -libheyi -yia. Nu, ku -bhlogbo 'lali -a 'de weee -mia. ²⁶ 'In da -ka 'ce 'pa, a zu amtaa 'de 'yiyogbu a yi gbonyuu lu bhili. Nu, amtaa 'ce 'na -bheli 'yiu -ni. ²⁷ A 'na 'nyeni *-Kuzu 'yoo, 'in we 'ka an nyuma -ni. ²⁸ -ka -benyi 'wienya nya -mi, -ka -bhu 'wie 'bu. -ka -nu lubho -ka 'deee so nya, -ka -lu 'yil saznu sa, 'in -ka 'ka bobabhanya 'wusa.

²⁹ Wel 'nyuu yabhlogbo 'na 'tlali an nyuma -ni. A gba wel -zoku 'dekpa, -we 'kaa amtaa -lima 'wusa, 'in we 'ka wa dluzue -guwulaylimani. 'In we 'ka -wa pulua an yukwi, 'nani 'wunu. ³⁰ A 'na tulu -Lagobu Zuzu 'Pupaa -gu 'wu yuoyuu -ni. -ka -Zuzu nya -Lagobu zua amtaa yibheli -ka -nu nya, 'in 'wuzityu nya, -ka -ka an gbonyuu kwee -sa 'taataa. ³¹ Gbu dlu 'wu ladile, 'ce -yo 'klukal, -ze -yo velwel weee mia, a viali we amtaa 'de gwe! A kpa amtaa 'de la, a 'na nuni 'nyii yabhlogbo -ni. ³² A nuni 'nani 'wu, 'in a -ka nyazulu. A titli -yogbu 'wu, sa -Lagobu mia amtaa -yogbu 'wu Klisi 'wu.

A ka zlu 'klu

5 Nu, a mi -Lagobu 'wuybha yua nyaa 'gbu, a -ze -ka -tidelinya. ² Nu, a ka zekalki bhu, sa Klisi -slolua we 'yili, 'sa. -ka -amtaa ze, 'in -ka -yia -ka -de wla -Lagobu -yia -amtaa 'gbu, 'nyenyelu -yo -zila -bubulu ka nye nani -Lagobu dudu 'bhisa.

³ A mi -Lagobu -mawunnya lu -nyuma nyaa 'gbu, mutngbu klaa, puunplagbu weee klaa, we -yo leklikagbu 'na 'tlali an nyulu -ni. ⁴ Nyee 'nyuu wel, gbukpa wel -yo puunpla wlu gbagie mia, we 'ni 'yilani, we 'na 'tlali an nyuma -ni. Nu, a yibheli -Lagobu 'nani, a 'pa -ka -fuo. ⁵ A yibheli we 'ji nu: mutngbu lenunya, puunplagbu lenunya -yo leklikanya (lekli mi yoyolagbo bubue 'bhisa), muu -kanya 'ni 'bu -ka Klisi -yo *-Lagobu nyuma 'wulapulu zo.

⁶ Nu, nyuma yabhlogbo 'na moku an -dawlieli nya -ni. Saee -sukpa -gbonyaa 'gbu, nyuma -wa'a zu -Lagobu 'nonye, 'in -ka -pala wa 'ce -yo. ⁷ A -yo wa 'sa 'na gbulu -lu yabhlogbo 'wu -ni. ⁸ -Benyi a mi nikpise 'wu, 'in -sleen a -yo Nyuma -Kanyo ka 'wusululu 'gbu, a mi zlu 'klu. We 'gbu a ka zlu 'klu -nyuma 'bhisa. ⁹ Nu, zlu 'klu -nyuma mia, zuznu weee 'yilge so tiklu -yo gbuznu wa nua le. ¹⁰ -We nani Nyuma -Kanyo dudu, a -tali we 'wusuluda da. ¹¹ Nikpise 'wu -gbu -wee waa -lu yabhlogbo, a 'na nuni we le -ni. Nu, a weli we zlu 'klu. ¹² Nu, gbu waa nikpise 'wu -nyuma nua le zizewiem, we gbagie ka 'debie zu. ¹³ Wa -ka wa lenugbunya 'bhisa, 'in we tlaa zlu 'klu belee. ¹⁴ 'In -we weee mia 'bhlewuda, zlu we zea. We 'gbu wa nee:

«-Mi mia 'yila 'wu, -in gan,

-in -ka 'wu titlunya lu,

'in Klisi 'ka -ka -mi -gu zlu.»

¹⁵ A zu amtaa noku 'yiyogbu. A 'na nuni -guwunya 'bhisa -ni, nu, a ka gbonyu 'bhisa. ¹⁶ Nu, zunya -we 'wu -a mia da, we -nyu 'yili, a 'na -nyuma bhla la -ni. ¹⁷ We 'gbu, a 'na -zeli -guwunya -ni. Nu, a gu la, a 'ka Nyuma -Kanyo dumagbu 'wulanu.

¹⁸ A 'na lulu nu 'wu -ni. Nu duun mamle mia, gbu bidi -bidi bidii lenue lu we kwaa an. Nu, -Lagobu Zuzu ye an. ¹⁹ A 'pupali 'kuayli, -Lagosebhe lu nya, gbalte -yo Zuzu 'Pupaa lu nya. A bhli Jeitapee 'nyukwali -lu amtaa dlu weee nya. ²⁰ A 'pa Dide -Lagobu fuo 'kamu, 'in gbu weee 'gbu, -amtaa -Kanyo Klisi 'nyu nya.

-Lagonyuma kwukwalia, wa kochobhu

²¹ Klisi kwadli a kaa 'wusu 'gbu, a zuzlu -bha.

²² 'Njwnt, sa a zua -bha Nyumaa -Kanyo, a zu 'sa -bha amiaa 'lowlia. ²³ Nu, 'njwnt 'lowli m' 'njwnt -kanyo nya, 'sa Klisi mia *Leglizi -Kanyo nya. Nu, Leglizi -we -wa Klisi ku, Klisi m' we 'wlu nya, 'nt k m' 'yaa we Gbuwusanyo nya. ²⁴ Sa Leglizi zua Klisi -bha, 'njwnt zu 'sa -bha wa 'lowlia k weee lu.

²⁵ 'Njwnt 'lowlia, a -kalt amiaa 'njwnt ze, sa Klisi -kalt Leglizi ze, 'nt k yia k 'de wla we 'gbu. ²⁶ Sanee 'sa k wala Leglizi -yo, weli -yo 'nyu nya, we 'ka -Lagok -nu -ze. ²⁷ Nu, Klisi 'yubha k 'ka Leglizi -slolu k 'de 'yu we 'ylinant weee 'wu. -Zugba we m' -mawluda, 'sla 'nt we -yo -m, we ku 'nt 'pnada -m, 'nt 'njwnt yabhlogboko 'nt we -yo -m. ²⁸ Sanee 'sa, 'njwnt 'lowlia 'kaa wa 'njwnt zekali, wa 'de ku 'bhisa. -k k 'ka k 'njwnt zekali, k 'degboluu ze k -kalt. ²⁹ Nu, nyume yabhlogboko 'nt k -sl k 'de ku 'wonye, 'nt k ku k nyaa lililu, 'nt k kpa we 'nanuu. 'Sa Klisi nua Leglizi gbegebe, ³⁰ -we ka gbu -wa, -a m' k ku -kpabhee 'lalinya nya. ³¹ Nu, we m' celida -Lagoksebhe 'wue:

«We 'gbu,

nyume yia k dide -yo k 'nyaa kwesi 'bhua yia,

'nt k 'ka k 'njwnt -yokane,

'nt wa 'de k 'ka ku -bhlo -ze.»

³² Wee zizegbu -m'nt 'yili. 'nt -am, 'nt nee a'nt -yiae: Klisi -yo Leglizi k 'wupalgbu -wa. ³³ 'Sa we m' 'yaa amiaa 'njwnt 'lowliaa -nu nya, -k -ka -m, k -kalt k 'njwnt ze, k 'de 'bhisa, 'nt 'njwnt -k -ka -m, k zu -bha k 'lowli.

'Yua -yo wa didea

6 Amiaa 'yua, -we a 'kaa lenu mu nu: a zu amiaa didea 'ntjwe, nu, mu mia tiklu Nyumaa -Kanyo 'yiliya 'wu. ² «-nt zu -na dide -yo -na 'nyaa 'ntjwe», mu -wa titee tianu -we -Lagok dia zuzoko k 'kaa wlaa weli -gu: ³ mu -wa nu,

«-nt 'ka zuzoko -dlo 'y,

'nt -nt 'ka -gwle dudu -gu.»

⁴ 'Yua didea, a 'na palu amiaa 'yua 'ce -nt. 'nt a zu wa, wa 'wuslamanie nya, 'nt a 'ka wa 'dizu Jejita'ee weli wlu.

Gali -yo wa -cian

⁵ Gali, a zu amiaa -cian 'ntjwe -seli dudu -gu, wa sosue -yo wa -bhazue dli -zoko nya. Sa a zua Klisi 'ntjwe, 'sa. ⁶ We 'nt nu, da wa mia a'nt -gutala -bhlo, -bha a 'ka wa -yia lubho nu, 'nt a 'ka wa dudunamanu 'gbu -nt. Nu, a nu -Lagok dumagbu le, amiaa dli weee nya, Klisi lubhonunya 'bhisa. ⁷ Nu, a nu amiaa -cian

-yia lubho dli -zoko nya, nee Nyumaa -Kanyo 'de -yia a m' we nuda, we 'nt nyuma -yia. ⁸ Nu, a yibheli we 'ji nu, we yi nyoko nyoko nya -m, k -ka -lu -zoko lenu, k yi gali -ze, k yi nyume -zoko -ze, we 'penle k yia Nyumaa -Kanyo kwee.

⁹ Amiaa -wa -cian, a nu 'sa amiaa galu gbegebe, a 'na palu wa -yia gbula 'ce nya -nt. A yibheli we 'ji nu, a -yo wa 'koko -Kanyo -bhlogboko yali. Nu, k 'k gbuzi nyuma 'wu.

-Lagok tugu -li

¹⁰ 'nt -sleen, a titali amiaa 'tite da Nyumaa -Kanyo -yo k -gbloko 'tite 'kadu 'wu. ¹¹ A 'bhu -Lagok tugu -lu weee 'wu, a 'ka 'yigbe gege 'Kuzuu -dawli 'yu. ¹² Nu, -a -yo -glonuma 'nt tu nyudu -ka. Nu, yali 'pupu zuzu 'nyiii 'tite -yo k nikpise -dudu -m'nt -guu 'wlulapunya -yo -wa kaa se -yo -cian, 'ma -a -yo wa kaa tu nyudu. ¹³ We 'gbu, a 'bhu -Lagok tugu -lu weee 'wu! 'nt da 'yili 'nyuu -ka nyini, a 'ka amiaa tonyume 'yu 'yigbe gege. 'nt, a -ka gbu weee lu, 'nt a 'ka amiaa 'yigbe k -gu -tu gege.

¹⁴ A mnazi la, a 'bhu gbuzoko 'wu amiaa -jlaa 'bhisa. A -pla tiklumite 'wu nee -bana nya. ¹⁵ A -pla -guladolue bhu 'wu -sakwla 'bhisa, 'nt -Lagok -we wlaa 'wututue -dlo, a 'ka we gba. ¹⁶ A 'bhu 'komo dlu zuzue 'wu, amiaa luzize -lu nya. 'nt we nya a mne- nia a 'ka gbonyuu didee 'gbi weee kaa -kosu njwe nyumonu. ¹⁷ A 'bhu 'pupue 'wu kna -kloo 'bhisa, 'nt a 'ka -Lagok njwe weli 'wubhu tugugbe -we -Lagok Zuzu wlaa 'bhisa. ¹⁸ A -zali we 'de weee -Lagok, k bhuhoe nya. Bhla weee nya, a bhuhoe -Lagok k Zuzu nya. Amiaa dli -tu -gada 'komo. A bhuhoe -Lagok, -Lagonyuma weee 'gbu. ¹⁹ A bhuhoe 'ya nanuu 'gbu -Lagok. 'nt -nt -ka gbaa yi -Lagok 'ka 'm' k weli tiklu njwe zu. 'nt dli telu nya, 'nt 'ka zizegbu mia -Lagok 'wu 'bh- lesa, we gbagbe nya. ²⁰ 'nt yi -sleen -kaslu 'wu -mloo, wee -Lagok -zoko weli -kwanyo -nt -mia. We 'gbu a bhuhoe -Lagok, 'nt sa 'nt 'kaa we gba, 'nt 'ka 'sa we gba dli telu nya.

Fusawelu 'wobholunu

²¹ -Amiaa bheli -zoko -yo -amiaa kochoko -zoko Tisiku, k -a -yo k nua Nyumaa -Kanyo lubho, m' yia na -gug- bu weee a'nt -yia gbaa. 'nt -we 'nt mia -zedu a 'ka we yibheli. ²² -Ami tiea k amiaa -gbe na 'de nya, k 'ka a'nt -amiaa -gbe dli -sali, 'nt k 'ka amiaa dli latemanu.

²³ Nu, Dide -Lagok -yo Nyumaa -Kanyo -Zezu Klisi 'nye -Lagok helia weee 'wututue -dlo -yo zekalte, we -yo dlu zuzue. ²⁴ Nu, nyuma weee -wa -kalt -amiaa -Kanyo -Zezu Klisi ze, zekalidli -we'e 'bhua la nya, -Lagok njwana wa 'nyu la.

Filipu -nyuma

-Lagonyuma mia Filipugbe nukple, 'ma *Pɔlu 'paa 'sebhe ni yoo. ɔ mi -kaslu 'wu *Wɔmu, 'bhie ɔ yia wee 'sebhe ni cel. Nu, Filipuu -Lagonyuma 'paa Pɔlu -lu yoo, we 'dɛɛ 'gbu, ɔ yia wa 'wucel ɔ 'ka wa fuo 'pa, wa ɔ 'wusaste -yɔ ɔ zɛ wa -kalaa 'gbu.

Fusawelt

1 -Amia -Zezu *Klisu lubhonunya, *Pɔlu -yɔ Timo-tee 'sɔ, -amia celɔ da 'sebhe ni aɩn 'wu. Amia, -Lagonyuma weee mia -mɔ Filipugbe nukple, -wa mia -Zezu Klisu 'wu, we -yɔ amiaa 'yugalɩnya kpasɩ, we -yɔ amiaa *diakɩnya 'sɔ, -a -sa aɩn fu.

² -Amiaa Dide -Lagɔ -yɔ -amiaa -Kanyɔ -Zezu Klisu ŋw-na aɩn 'nyu la, 'n wa 'nye aɩn 'wututue -dlɔɔ.

Pɔlu paa -Lagɔ fuo Filipugbee -Lagonyumaa 'gbu

³ Sa na paa amiaa da dli 'kɔmuu ni, 'sa na paa na -Lagɔ fuo. ⁴ In -ka -Lagɔ bhuhhoeda -mi a 'dɛ weee 'gbu, 'muna nya na nua we lɛ 'kɔmuu. ⁵ -We ka gbu -wa, 'yɩ -we nya a zua Klisu dli -gu, 'n we 'ka -zɛɛn yɩl, amia -saa 'mi 'wu, -Lagɔgbu 'ka lamneni. ⁶ Na dli mi we -gu nu, -Lagɔ -ɔ dia wee lubho -zɔnu -mɩnu gwe -mɔ amiaa dli zɔ, we lɛnuda ɔ yia -tua tɩklɩ, 'n we 'ka 'wɩbha -Zezu Klisu luyizɩ.

⁷ In -ka a 'dɛ weee daa 'wlukuun lapupalɩda -mi sa, we kɩ -wa, -we ka gbu -wa, amiaa zɛ in -kala. Na 'dɛ yi -kaslu 'wu -mi, in yi -Lagɔgbu 'wuguda -mi we gbag-bie nya nyuma 'yu, 'nanɩ -we -Lagɔ nua 'mi 'wu, in -yɔ a 'dɛ weee 'sɔ, 'n -a yia we 'yɩ dabudu. ⁸ Nu, -Lagɔ zɔ 'dɛ -yi we 'ji nu, sa -Zezu Klisu 'yɩbha aɩn tetenyi ni, 'sa in 'yɩbhaa a 'dɛ weee.

⁹ In -ka -Lagɔ bhuhhoeda -mi amiaa 'gbu, -we na zɩlala ɔ mu ni: amiaa -Lagɔ -yɔ nyumɛɛ zɛkalɩdli 'yɩlimanɩ -gɩwɩla bhabha, 'n we -sa aɩn 'wu, a 'ka -li -yɔyɩ vaa, 'n a 'ka -li 'wɩlanu kɛɛn kɛɛn. ¹⁰ 'n a 'ka gbu -zɔnu -bhasa sayibheli, a 'ka -mɔwɩluda -tu, a yi 'ŋni -yɔ -ka Klisu luyizɩ. ¹¹ Gbuzɔnu -gbu tɩklɩ -we -Zezu Klisu 'nyɛa aɩn -nya ni, we nu lubho 'nanu -mɔ amiaa dli zɔ tetenyi, 'n wa 'ka -Lagɔ ŋni 'yɩlimanɩ -muu 'gbu, 'n wa 'ka ɔ 'ŋni bhɩ.

Sa -Lagɔgbu mnenia la

¹² Bheliann, in 'yɩbha a 'ka we 'jiyibheli nu, -we yɩla da 'mi ni, we ka -Lagɔgbu lamneni sazɔnu sa. ¹³ -We ka gbu -wa, 'slɔja weee -wa kua nyumaa 'wɩlapɩnyɔ 'kadu *Sezaaa -budu ŋwe, wa -yɔ nyuma weee -yi we 'ji nu, Klisu 'gbu in mia -seli -kaslu 'wu. ¹⁴ Na -kaslu -plapɩle 'gbu, -Lagɔbhelia duun yia -amiaa -Kanyɔ dli 'wudɩ. Wa 'temanɩ dli bhabha, 'n wa yia -Lagɔgbu gba nyuma -yɩla, wa 'nɩ nyannu.

¹⁵ Nu, gbuzɔnu -wa, wa glaa tɩlua gbaa Klisu gbu zenyi -nunue -yɔ -yɔmɩnnue nya. 'n tɩlua gbaa we dli -zɔnu nya. ¹⁶ -Mama gbaa -Lagɔgbu 'nanɩdli nya, -Lagɔ -yɔ na zɛkaltee 'gbu, -maa -yi we 'ji nu, in 'ka -Lagɔgbu 'wuguu 'gbu in mia -seli -kaslu 'wu. ¹⁷ -Wa gbaa Klisu gbu -yɔmɩnnu dli nya, wa'a gba ɔ gbu gbuzɔnu sa. Wa 'yɩbha wa 'ka na stasɩ -gɩpalɩ -seli -kaslu 'wu.

¹⁸ -Mu 'nɩ gbu, wa yi we gba dli 'sɔ nyaa, wa yi we gba dli -bhlo nyaa, Klisu gbu wa mia gbada. In mi we 'muna lida, 'n we 'muna na yia lia 'kɔmuu! ¹⁹ Nu, in -yi we 'ji, -Lagɔ a bhuhhoeda na 'gbu, laylagbu weee -mɩnu 'wu 'pɩpue na yia 'yɩla, -Zezu Klisu Zuzu na 'wusaste 'gbu. ²⁰ Nu, -we in 'yɩbhaa tenyi tenyii, 'n in dia dli 'wu, mu -wa zu yabhlogbɔɔ 'na 'ka 'mi 'bha. We yi dɛs-lɛɛn -zɛ, we yi 'kɔmuu -zɛ, na 'dɛ yi 'yɩyɔgaa, in yi tɩloo, in 'yɩbha Klisu 'ŋni 'yɩlimanɩ 'mi 'wu, we 'gbu na dli 'tɛa 'wu.

Pɔlu nɛɛ -Zezuu 'gbu ɔ -gaa 'yɩyɔ

²¹ We -ka -ami, nu, Klisu -wa na 'yɩyɔgagɛ. 'n in -ka tɩ, -tɩnu in 'yɩla. ²² 'n in -ka 'yɩyɔgada -tu dudu -mɩnu -gu, in mneni in 'ka lubho -zɔnu nu -Lagɔ -yɩla. Nu, -we in 'kaa -bhasa, -de 'yɩyɔgagɛoo, -de tɩtɩleoo, in 'nɩ we -yi. ²³ Na dli mi ɔ 'sɔ lu. In 'yɩbha in 'bhu dudu -mɩnu -gu, 'n in 'ka Klisu kwesi mɩnu, mu nanɩ 'yɩ bhabha na -nu nya. ²⁴ 'n in -ka 'yɩyɔga dudu ni -gu, -muu nanɩ 'yɩ amiaa 'gbu. ²⁵ We 'gbu, na dli zɔ, -tua na -yɔ a 'dɛ weee yia, in 'ka aɩn 'wusa, 'n amiaa dɩzuzue 'ka -gɩwɩlayɩlimanɩ, amiaa 'muna 'ka -gubho. ²⁶ 'Bhie, zɩ in -ka amiaa -gbɛ luyi, -Zezu Klisu 'ŋni a yia -mɩnɩla bhabha -gɩladolue nya, na 'gbu.

-Lagonyumaa nɔnɔbhu

²⁷ -We nanɩ 'yɩli, mu -wa nu, amiaa nɔnɔbhu -ka Klisu -Lagɔgbu 'kɩ. We -ka 'sa -mi ni, in -ka aɩn 'yɩla mɩloo, in 'nɩ mɩloo, in 'nɩ nu, amiaa wɛɩ -yɔ amiaa dli mi -bhlo, 'n dɩzuzue -we -Lagɔgbu wɩla, a gu we 'wu dabudu. ²⁸ A 'na nunu nyannu amiaa tunyuma kwɛɛ -ni. Wa -ka aɩn -yɔwɩsɩluda -mi, mu slɩlua nu, wamɩ ka mɩnɩ, 'n mu slɩlu 'yaa nu, amia ka gbu 'wubhu. 'n -Lagɔ -gbɛ we bhua. ²⁹ Nu, -we mia Klisu -nu nya, amia -Lagɔ nua 'nanɩ 'wu, we 'nɩ ɔ dɩguzuzue -bhloo gbu, nu, a sta 'ya ɔ 'gbu. ³⁰ -Gɩlu -we ka guda a 'yɩla zɩmɛ 'mi, 'n a nua nu, in mi we guda 'kɔmuu, mu -bhlokpade amia mi 'yaa dɛ guda.

-Zezu Klisu 'dɛɛ 'kienyi -tɪtɪe -yɔ ɔ 'yililo

2 Nu, Klisi tɛmanɪa aɪn la, ɔ amɪaa zɛkalte paa aɪn 'kuayli, ɔ Zuzu nua aɪn -bhlo, we 'nɪ muu? Klisu 'gbu a 'yɪbhalɪ -yɪbhalɪa, a ka nyazɪdlɪ a 'dɛkpua nyɪdlɪ -bhlo -bhlo, we 'nɪ muu? 2 Nu, we -ka 'sa -mɪ, amɪa na bhuhhoea, a -ka dlɪ -bhlo, amɪaa 'wlukuun lapupalɛ -mɪ -bhlo, a kɪkɪlɪ zɛ. A -ka 'sa nuda -mɪ, 'ɪn a yɛlɪa 'mu-na na dlɪ zɔ. 3 A 'na nunu -lu yabhlogbɔɔ ɛ -yɔmɪmɪnɛ -yɔ 'dɛɛ 'yɪlɪmanɪe klo nya -nɪ. A tɪ amɪaa 'dɛ 'wu 'kienyi. A 'bhu amɪaa -lɪma 'wu nɛɛ ma 'yɪlɪ ma -zɪ aɪn. 4 Nu, nyɪmɛ 'na tɪtalɪ ɔ 'dɛɛ zuzɔnɔ -bhlogbɔɔ da -nɪ. Amɪa weɛ tɪtalɪ 'ya amɪaa -lɪmaa nuu zuzɔnɔ da.

5 Dɪ -we -Zezu Klisi kaa, a -ka we a 'dɛkpua nyɪdlɪ.

6 -Zezu Klisi, sa -Lago mɪa, 'sa ɔ mɪa -kpɔ.

Sa ɔ -yɔ -Lago 'sɔ mɪnɛnɪa 'wu, ɔ 'nɪ we 'klili.

7 'ɪn -we weɛ ɔ kaa, ɔ ka we -yɔɪwɪnu ɔ 'ka we 'yɪtɪde, 'ɪn ɔ yɪa ɔ 'dɛ gaylo 'wɪnu.

Cɪn, ɔ ka nyɪmɛɛ 'dɛbhiɛ -zɛ: ɔ -yɔ nyɪma 'sɔ yɪa 'wɪwɪnu weɛ.

8 ɔ ka 'ya ɔ 'dɛ 'wɪtɪ 'kienyi:

-Lagoɔ 'nɔɪwɛzuzueɛ 'gbu, 'ɪn ɔ yɪa tɪtɪlɛɛ gbu -yɔɪwɪnu.

Wa yɪa 'dɛbhiɛ ɔ *su -gu lakulɪ, 'ɪn ɔ yɪa tɪlɪ.

9 We 'gbu,

-Lago yɪa ɔ nyɪmaa 'wlulapɪlɪkpɛ 'kadu -gu ladɪ, 'ɪn 'ɪɲɪ -we 'yɪlɪa -we zɪa 'ɪɲɪ weɛ 'wu, -Lago yɪa we ɔ 'nyɛ.

10 Nu, -Lago 'yɪbha,

ɔ lalalu weɛ mɪa yalɪ, -we mɪa dudu -gu -yɔ dudu zɔ, we 'sɪbhɪlɪ 'kukulɪ -Zezu 'yu, ɔ -Zezuu 'ɪɲɪ 'nɔɪwɛzuzueɛ 'gbu.

11 'ɪn we 'ka lalalu weɛ ɪwɛɛ 'tɪlɪ nɪ,

-Zezu Klisi -wa Nyɪmaa -Kanyɔ. 'ɪn Dɪde -Lagoɔ 'ɪɲɪ 'ka mɪndɪa -tɪ.

-Lagoɔnyɪma mɪ dudu -gu zɪlɪ 'bhisa

12 We 'dɛɛ 'gbu, na 'talea -zɔnɔ, da ɪn mɪa -benyi amɪaa -gbɛ, a ka -Lago 'nɔɪwɛ zɪ 'kɔmɪu, 'ɪn da ɪn 'nɪa -slɛɛn da amɪaa -gbɛ -mɪ, a zɪ 'ya ɔ 'nɔɪwɛ bhabha. A nu lubho, 'ɪn a 'ka amɪaa 'pupue gbalɪ. A nu we ɛ -Lagoɔ sɔsue -yɔ -yɔtɛlɛ nya. 13 Nu, -Lagoɔ 'dɛ mɪ amɪaa dlɪ zɔ lubho nuda, ɔ dumagbu 'ka aɪn dudunamanɪ, 'ɪn a 'ka 'ya we lɛnu.

14 Amɪaa lɛnɔgbu weɛ 'wu, a 'na 'ɪɲwɪɲwenɪ zɔ -nɪ, 'ɪn a 'na kpɪkpɛlɪ -nɪ. 15 'ɪn gbunyuɪ 'na -mɪ -nɪ aɪn kweyɪlɪ -nɪ, 'ɪn a -tɪ -mɔwɪlɪda, a 'ka -Lagoɔ 'yua tɪklɪ -zɛ, gbunyuɪ -lɛnɔnyɪa -yɔ -dawɪlɪan nyɪdlɪ. A -nyuma wa nyɪdlɪ dudu -gu yɪlɪ 'bhisa, nɪkpɪsɛ 'wu. 16 'ɪn wɛlɪ -we wɪlɪa 'yɪlɪyɔgagɛ, a gba we nyɪma -yɪlɪ, 'ɪn zɪlɪ -Zezu Klisi -ka luyɪ, 'muna na yɪa lɪa ɔ 'yu amɪaa 'gbu. 'ɪn 'jɪ na yɪa

we yɪbhɛlɪa nɪ, lubho ɪn nua, we 'nɪ bhe, 'ɪn ɪn 'nɪ slɛ bhe.

17 Amɪaa -Lagoɔ dlɪguzuzue -we mɪa 'slaka 'bhisa, wa yɪ 'dɛbhiɛ we 'gbu na 'pɪnɪ lasɪ nɛɛ we nyu, 'muna na lɪa. 'ɪn na -yɔ a 'dɛ weɛ lɪa 'muna dabudu. 18 Nu, amɪa lɪ 'sa -bhloo 'dɛ 'muna, 'ɪn a -yɔ 'mɪ lɪ we dabudu.

Timotee -yɔ Epafloditɪ 'sɔ

19 Nyɪmaa -Kanyɔ -Zezu -ka we -yɔɪwɪnu nɪ, Timotee na yɪa dayɪ amɪaa -gbɛ tɪɛ. 'ɪn da ɔ -ka luyɪ, ɔ 'ka 'mɪ -yɪa amɪaa -zɔɔ dlɪ -sa, 'ɪn -mɪu 'ka 'ya 'mɪ 'kuayli 'pa. 20 Nu, -wa -yɔ 'mɪ 'sɔ mɪa -selɪ, ɔ 'dɛbhlogbɔɔ kaa amɪaa gbu. 'ɪn mɔ 'yɪbhaa ɔ 'ka aɪn -yɔɛ, ɔ 'ka aɪn 'wusa. 21 'ɪn -wa weɛ -tɪa 'wu, wa 'dɛɛ zuzɔnɔ wa nɔnɔa 'yɪlɪbɪlɪ, nɪ, wa'a lɪ -Zezu Klisu gbuɔ 'gbu dlɪ. 22 Amɪaa 'dɛ -yɪ we 'jɪ nɪ, Timotee ka 'mɪ 'wusa bhabha. Sa 'yu saa ɔ dɪde 'wu, 'sa. ɔ -yɔ 'mɪ 'sɔ, 'ɪn -a yɪa -Lagoɔgbu gba dabudu. 23 'ɪn dlɪ we dlɪ 'wu nɪ, da ɪn -ka na 'dɛɛ gbɛgbɛɪn gbu -yɔyɪ tɪklɪ, 'mɔ na yɪa amɪaa -gbɛ tɪɛ slɪ. 24 'ɪn na dlɪ mɪ we -gu nɪ, Nyɪmaa -Kanyɔ ka we -yɔɪwɪnu, dayɪ na 'dɛ yɪ 'yaa aɪn 'yɪa.

25 Na bhɛlɪ Epafloditɪ a tɪɛa zɪlɛ na -gbɛ, ɔ 'ka 'mɪ 'wusa, 'ɪn -lɪ ɪn 'yɪbhaa, 'ɪn a yɪa we ɔ kwɛɛ zɪ. 'Mɔ na -yɔ ɔ nua lubho, 'ɪn 'mɔ na -yɔ ɔ guɔ tɪ dabudu. 'ɪn -slɛɛn, we mɪ nɪ, ɪn 'bhɪtɪlɪ ɔ lɪ la amɪaa -gbɛ. 26 A 'dɛ weɛ 'tɪ mɪ ɔ 'bhadaa 'gbu, ɔ 'yɪbha ɔ 'ka aɪn 'yɪ. Da ɔ 'nɪa nɪ, a ka ɔ gunɪ dlɪ 'nɪ, 'ɪn we yɪa ɔ dlɪ sumanɪ.

27 Gbuɔzɔnɔ -wa, ɔ ka gu nɪ, ɔ fɛlɪ 'dɛbhiɛ tɪlɪ, 'ɪn -Lago yɪa ɔ nyazɪ 'yɪlɪ. We 'nɪ ɔ 'dɛ -bhlo, nɪ, -Lago ka 'ya -amɪ nyazɪ 'yɪlɪ, na -gu yɪ 'wɪtɪ -kɔkɔ bhabhaa 'gbu. 28 We 'gbu, kwɛ na puloa la, ɪn 'ka ɔ lɪlɪbhɪtɪlɪ amɪaa -gbɛ, 'ɪn a -ka ɔ 'yɪ, a 'ka 'muna lɪ, 'ɪn na slɛslɛ 'ka zɔɛ. 29 A kpa ɔ 'muna weɛ nya, -Lagoɔbhɛlɪ 'bhisa. 'ɪn a zɪ ɔ -sukpa -nyuma 'nɔɪwɛ. 30 -We ka gbu -wa, Klisu lubhoo 'gbu ɔ fɛlɪa tɪlɪ. ɔ 'dɛɛ 'pupue ɔ -saa dlɪ, 'ɪn sa a 'ka yaa 'mɪ kwalɪ, 'ɪn ɔ yɪ 'saa nɪ.

Sa nyɪmɛ 'kaa -mɪ tɪklɪ -Lago 'yɪlɪa 'wu

3 'ɪn -slɛɛn, na bhɛlɪa, a lɪ 'muna Nyɪmaa -Kanyɔɔ 'gbu. Wɛlɪ ɪn cɛlɪa zɪlɛ aɪn 'wu, mɪ -bhloo 'dɛ na cɛlɪa da aɪn 'wu. Nu, we'e slɪlɪ 'mɪ, 'ɪn we nanɪ 'yɪlɪ amɪaa -nɪ nya.

2 A zɪ amɪaa 'dɛ 'yɪlɪyɔ lubho 'nyuuu nunyaa gbɛgbɛɪn, a zɪ amɪaa 'dɛ 'yɪlɪyɔ gwɪlɪ -bhonyɪmaa gbɛgbɛɪn, 'ɪn a zɪ amɪaa 'dɛ 'yɪlɪyɔ, nyɪma 'yɪbhaa nyɪmaa *knɪ 'wɪpɪɪɛ -glɪ nya, -maa gbɛgbɛɪn! 3 -We ka gbu -wa, -amɪa bubɔa -Lago ɔ Zuzu nya, -amɪa mɪa knɪ 'wu 'dɛg-bolu. -Zezu Klisu 'gbu -a yɪlɪmanɪa -amɪaa 'dɛ, 'ɪn -we nyɪma dɪa dlɪ 'wu, -a'a dlɪ we dlɪ 'wu.

4 'ɪn -amɪ mɪnɛnɪ ɪn 'ka na 'dɛ dlɪ 'wudɪ, 'mɪ nyɪma tɔlɪa -ka mɪnɛnɪ -maa 'ka -maa 'dɛ dlɪ 'wudɪ, na -nɪ -zɪ 'ya -maa -nɪ 'wu. 5 Nu, wa gwɪlɪa 'mɪ, we 'yɪlɪ gbɛtɛa zɪlɪ wa 'paa 'mɪ knɪ 'wu. *Izlaɛlɪ -dudɪwɪlakpɛ ɪn -mɪa, Ebleɛɛ 'zaylɪ † ɪn -mɪa, Bezamɛɛɛ zɪyɪlɪ, we -ka -Lagoɔ tɪtɛɛ 'nɔɪwɛzɪda, *Falɪzɪnyɪmɛ ɪn -mɪa. 6 Na -guladolue *Zuɪfuu -Lagoɔyɪlɪyɔgbloo 'gbu, ɪn yɪa

† Zuɪfuu 'zaylɪ -wa.

*leglizinya 'klyte 'wupali. 'In we -ka -mumie tiklu ka da nyuma mia -talda, -Lagok titee 'nunjwezuzue 'wu, 'nji yabhlogboko 'ni 'mi -yo -mi.

⁷ Nu, -li weee mia zlume 'mi 'yliya 'wu -tnuu nya, -sleen -Zezu Klisu 'gbu -li -kpua nya na bhua we 'wu. ⁸ Cun, -li weee mia, -li -kpua 'bhisa na bhua we 'wu. -We ka gbu -wa, in -ka na -Kanyo -Zezu Klisu yibheli, -muu nani 'yli -muu -zi -li weee. C 'gbu, in yia -li weee kwe 'bisa, 'in na bhua we 'wu kallko 'bhisa, in 'ka -Zezu Klisu 'yu 'gbu, ⁹ 'in in 'ka C 'wu -mi. We 'ni na 'dxe tik-lumumie bhua -Lagok titee 'nunjwezuzue -gbe gbu. -Cunya, na dluzuzue Klisu -guu -gbe we bhua. Tik-lumumie -we bhua -Lagok -gbe, 'in -we -Lagok nyea C zua C dlu -gu, mu -wa. ¹⁰ -We in 'yibhaa, mu -wa: in 'ka -Zezu Klisu yibheli njwehwee, we -yo 'tite -we 'bhua C 'wu tltle lu. In 'yibha in 'ka C stasie yibheli, 'in sa C tlia, in 'ka 'sa tli. ¹¹ 'Sa -bhloo 'de, in di we dlu 'wu nu, 'wu -ami na yi 'yaa -sca tltlunya glaa.

-A -gwa -a 'ka we 'wlulapaluda nyini!

¹² In 'ni gba nu, in ka na -gwagwee 'wlulapaluda nyini. 'In, in 'ni gba nu, sa -Lagok 'yibhaa in -mi, in mi 'sa -sb tein. 'In na -gwagwee na zua 'yliy, -we ka 'gbu in mia -gwada, in 'ka we kpa. -We ka gbu -wa, -Zezu Klisu ka 'ya na 'de kpa. ¹³ Na bhelia, in 'ni gba nu, in ka we 'penie 'yi. Nu, gbu -we na nua le: -we 'pla, 'wu na dlu -muu, 'in na gua la, -we mia 'mi 'yu in 'ka we yli. ¹⁴ We 'gbu na gwaa, in 'ka we 'wlulapaluda nyini. 'In 'penie ka 'gbu -Lagok yia -ain la yali, in 'ka we 'yi -Zezu Klisu 'wu.

¹⁵ -Amia weee dolua da 'yiligwe la -Lagopyloogbu, -a pupali 'sa 'wlukuun la. 'In we -ka nu, saputu sa a pupali 'wlukuun la, -Lagok yia amiaa 'wlukuun -bloa we -gu. ¹⁶ Sa we -ka -mloo, 'yoo -we -a bhlia tiklu, 'in we yia -zeen yli, -a zu we 'yliy.

¹⁷ Na bhelia, a 'de weee 'tideli 'mi. -A ka we 'yli -slolu, -we -a -slolua nyuma -wa nka we -gu, a yla wa. ¹⁸ Nu, Klisu, C tltla *su -gu, nyuma -duun nka C tunyuma 'bhisa. In ka ain -yla we gbada -gwle, 'in 'mu na gba 'yaa da -zeen ain -yla, wie nya. ¹⁹ Wa nu we 'wlulapaluda -wa, wa mnokome. Wa nukpla -wa wa -Lagok. Zubhalug-bunya wa nua le, we 'wu wa ylimania wa 'de. 'In dudugu gbuu 'dekpuu -gu wa pupala dli la. ²⁰ Nu, we -ka -amia, yalunya -a -mia. 'In -amiaa Gbuwusanyo, Nyuma -Kanyo -Zezu Klisu, C 'kaa yali 'bhu, 'm C -a mia wuda. ²¹ Mo yia -amiaa ku -we 'kaa zen 'bhitia, 'in C 'ka we C 'dxe luluku 'bhisa nu. -We ka gbu -wa, C ka se 'kadu, -we nyea C -li weee 'wlulapite.

'Dizuweli

4 Na bhelia -zoku, amiaa 'tu mi 'mi 'bhada bhabha, in 'yibha in 'ka ain 'yi. 'Muna a laa 'mi 'wu. Amiaa 'gbu, na ylimania na 'de. We 'gbu, na 'talea -zoku, a -tu Nyuma -Kanyo 'wu gege.

² Evodii -yo Sentis, amia na bhuhoe, a 'nunnu 'wula, 'in a -mi -bhlo Nyuma -Kanyo 'wu. ³ 'In -mi, C na -yo C nua lubho dabudu ni, in nee -mi -ylae: -in -sa waa

'njwot -manu 'wu. -We ka gbu -wa, wa -yo 'mi 'so ka lagu, 'in -Lagokbu yia lamneni. Wamla klaa, Klema -yo bhelia -tloa -wa ka 'nji mia celuda 'yiyogagee 'sebhe 'wu, 'ma na -yo wa nua lubho dabudu.

⁴ A li 'muna 'komo Nyuma -Kanyo 'wu. 'Mu na gba 'yaa da, a li 'muna! ⁵ Nyuma weee yibheli amiaa dli -dlko 'ji. Nu, Nyuma -Kanyo ka cipa. ⁶ A 'na lulu -lu yabhlogboko 'gbu dli -ni. Gbu weee 'wu, -we a -ka 'yibha a -zlali we -Lagok, C bhuhoe nya, we -yo C fuopapie nya 'ya. ⁷ 'In a -ka 'sa nu, 'wututue -dlko -we -Lagok wlaa, -we -zia nyuma 'ylimnee weee 'wu, mu yia amiaa dli -yo amiaa 'wlukuun lapupalie 'yiyozua, -Zezu Klisu 'wu.

⁸ Nu, na bhelia, gbu weee 'wu, -we weee nania 'yli, 'in -we ka 'nji wa 'kaa -mnutu, we ye amiaa dli C: -we weee -wa gbuzoku, -we wa 'kaa 'nunjwee zu, -we weee mia tiklu, -we weee mia -mowluda, -we weee nania -Lagok -yo nyuma dudu, 'in we -yo -we weee wa 'kaa 'ylimanu. ⁹ Nu, -we in -slolua ain, -we a 'yla 'mi kwee, -we a 'nua 'mi njwee, 'in -we in nua le a 'yla -yo, a nu we le. 'In -Lagok C nyea nyuma 'wututue -dlko, -mko -yo ain 'so 'ka -mi.

Poko paa Filipugbee -Lagoknyuma fuo

¹⁰ Nyuma -Kanyo 'muna -zu 'mi 'wu, -we ka gbu -wa, sa a -kalia na ze -benyi, a ka we -slolu -sleen lugada. Gbuzoku -wa, na gbu ka ain -yokpa bhabha. 'In sa a 'kaa 'mi we -slolu, 'sa 'ni -mi. ¹¹ 'In we 'ni nu, -lu in 'ni -kaa 'gbu na gba 'sa. Nu, in ka 'muna 'wu -mumie 'kpa, saa 'de na gbegein gbu yi -mi. ¹² In -ka boba 'wu -mi, in -yi na 'de kpa sa. In -ka -lu duun -ka, in -yi na 'de kpa sa. 'Yli weee -yo da weee, njwot yi 'mi 'bhada -mloo, 'in in yi luo, in -yi na 'de kpa sa -lu duun -yo -lu -sele 'wu sazoku sa. ¹³ Klisu 'tite C 'nyea 'mi 'gbu, in mnenu we 'de weee kweyo. ¹⁴ -Mu bhla, gbuzoku a nua le, 'in a yia 'mi 'wusa na stasie lu.

¹⁵ Filipo -nyuma, amiaa 'de -yi we 'ji nu, in 'kaa -Lagokbu gbagbee gwedi, da in 'bhua Maseduanu -dudu -gu, *legliziyabhlogboko 'ni 'mi 'wusa 'gwezi nya, amia -bhlogboko -saa 'mi 'wu. ¹⁶ Cun, da in mia zlume Tesaloniki, -zakpa -nyacun a 'paa 'mi -we in 'nia -ka yoo! ¹⁷ We 'ni nu, 'nyenyeluu da na tali. Nu, in 'yibha -Lagok njwana ain 'nyu la, 'in amiaa 'yiyulu 'ka -gubho. ¹⁸ -Lu weee a 'paa 'mi yoo, Epafoditu ka we wla. -Li in 'yibhaa, amiaa wlawlalu ka we 'wuzi. 'In -lu yabhlogboko C C -sleen 'mi 'wu. Amiaa wlawlali 'wlu *-lasiklo ka njemania, we -yo 'slaka -we nania -Lagok dudu, mu. ¹⁹ We 'gbu, na -Lagok kaa 'njumulu weee, -we weee a 'nia -ka, 'nyea C yia we ain C 'nanidli 'kadu nya, -Zezu Klisu 'wu. ²⁰ -Amiaa Dide -Lagok 'nji 'ylimanu -zu weee nya! *- Amen.

Pokoo 'wubhlolu weli

²¹ In -sa -Lagokbhelia weee fu -Zezu Klisu 'wu. Na bhelia -wa -yo 'mi 'so mia -seli, -maa -sa 'ya ain fu. ²² -Selii -Lagoknyuma weee -yo nyuma 'wlulapalunya 'kadu *Sezaa -budu C lubhonunya -sa ain fu.

²³ Nu, Nyuma -Kanyo -Zezu Klisu njwana ain 'nyu la.

Kolusu -nyuma

-Lagonyuma mia Kolusugbe nukple, 'ma *Pɔlu 'paa 'sebhe ni yoo. ɔ mi -kaslu 'wu *Wlɔmu, 'bhie ɔ yia wee 'sebhe ni cel. Nu, Epaflasi 'bhua Kolusugbe nukple, -zugba nyuma mi -mɔ yoyogbu -sloluda, 'in ɔ yia Pɔlu 'di -la. -Bha Pɔlu cela -Lagonyuma 'wu nu, -Zezu -wa -lu weee -Kanyɔ, 'in -a mneni -a 'ka gbu 'wubhu -we ka gbu -wa, ɔ ka -amɔaa 'gbu tɩ.

Fusawɛɩ

1 -Amɩ *Pɔlu, -amɩ -wa -Zezu *Klisu *tietienyɔ -Lagɔ dumagbu nya, in -yɔ -amɔaa bheli Timotee ɔ cɛɩa da aɩn 'wu. 2 Amɩa, -amɩaa bhelia, -wa mia -Lagonyuma nya Kolusugbe 'wu, -wa'a 'bhulua -Lagɔwɛɩ -gu la, -a -sa aɩn fu. -Amɩaa Dide -Lagɔ ŋwana aɩn 'nyu la, 'in ɔ 'nye aɩn 'wututue -dɔɔ.

Pɔlu paa -Lagɔ fuo Kolusu -Lagonyumaa 'gbu

3 -Amɩaa -Kanyɔ -Zezu Klisu Dide -Lagɔ -a paa fuo amɩaa 'gbu, 'in -a mi -Lagɔ bhuhhoeda 'kɔmuu amɩaa 'gbu. 4 Sa a zua -Zezu Klisu dɩ -gu, 'in sa a -kalia -Lagonyuma weee zɛ, -a ka we 'nu. 5 Nu, -li -zɔnu -we mia aɩn wuda yalɩ, -we ka 'dɩ a 'nua we gwedɩɩda ni, mu -wa -Lagɔwɛɩ -zɔnu. We 'gbu a zua -Lagɔ dɩ 'wu, 'in a -kalia nyuma weee zɛ. 6 Wee -Lagɔgbu -we mia aɩn nyɩɩ, 'in we yia 'bhue 'pa ni, we mi 'ya gbuzɔnu lenue nya lamnenida -dudu weee -gu. 'Yɩ -we nya wee -Lagɔgbu nynia amɩaa -gbɛ tɩa ni, a ka we 'jyibheli gbuzɔnu sa nu, -Lagɔ ka aɩn 'nani 'wusu. 7 -Amɩaa jijli -tale Epaflasi, ɔ -yɔ -aɩn 'ɔɔ nua -Lagɔlubho ni, ɔ mia Klisu lubhonunyɔ tɩkɩ nya -aɩn nyɩɩ, mɔ -slolua we aɩn. 8 Zɛkalɩdɩ -we -Lagɔ Zuzu zua aɩn 'wu, mɔ -sala we 'dɩ -aɩn.

9 We 'gbu, 'yɩ -we nya -a 'nua amɩaa -gugbu ni, we 'bhu wee 'yɩ 'wu -a mi -Lagɔ bhuhhoeda amɩaa ŋni nya 'kɔmuu. -Lagɔ -a bhuhhoea, ɔ 'ka ɔ dumagbu aɩn 'kluslolu, 'in a 'ka we yibheli kpɛɛn kpɛɛn. Nu, Zuzu 'Pupa 'nye aɩn gbuyilo -yɔ 'ylimnee. 10 Amɩaa nɔnɔkɔbu -ka 'sa we 'kɩ -Lagɔ 'yu, 'in a 'ka ɔ dudunamanɩ weee. A 'ka 'bhue 'pa, 'in a 'ka gbuzɔnu -gbu weee lenu, amɩaa -Lagɔ yibhelie 'ka -gusulaylimanɩ. 11 -Lagɔ -a bhuhhoea nu, ɔ 'tɛmanɩ aɩn la -lu weee 'wu, ɔ 'tɩtɛ 'kadu -we -zia 'tɩtɛ weee 'wu nya, 'in a 'ka 'sa we lakpa 'kɔmuu, dɩtie nya. 12 'In a 'ka Dide -Lagɔ fuo 'pa 'muna nya. ɔ 'gbu, 'bɩ -we -Lagonyuma yia 'yɩa zɩ 'kɩ, we mi amɩaa -nu nya. 13 Nu, mɔ -saa -aɩn nikpisee 'tɩtɛ kwɛɛ, 'in ɔ yia -aɩn ɔ duma yuu nyumaa 'wlulapɩɩe ɔ kwa. 14 ɔ Yu zɩtɛa -aɩn 'wu, ɔ 'gbu -Lagɔ yia -amɩaa gbunyuu 'wutɩ.

Klisu 'dɛ -yɔ ɔ lenugbu

15 Klisu -wa -Lagɔ wa'a 'yɩa -kɔyɩ 'wuwɩ. Mɔ mia la tɩa lalalu weee 'yu. 16 Nu, mɔ 'wu -Lagɔ nua yalɩ -lu -yɔ dudu -gu -lu weee ɩɛ, -we wa yɩa -yɔ, 'in -we wa'a 'yɩa -yɔ klaa. 'Ŋnumɩkpe, 'wlulapɩɩe, 'tɩtɛ -yɔ se, mu weee -Lagɔ -laa la ɔ gbɛɩ, 'in ɔ -yɩa. 17 ɔ Klisu mi la -lu weee 'yu, 'in ɔ 'gbu -lu weee kɩkɩa la. 18 Sa 'wɩ mia nyumɛ -kpabhiee -kanyɔ nya ni, 'sa ɔ mia *Leglizɩ 'wɩ nya. Mɔ -wa 'yɩyɔgagɩe gwedɩɩda, mɔ -sɔa 'wu tɩtɩnya glaa tɩatɩa, 'in ɔ 'ka -lu weee 'yugalɩ. 19 Nu, -Lagɔ 'yɩbha sa ɔ 'dɛ mia, ɔ 'Yu mi 'sa -kpɔ. 20 -Lagɔ 'yɩbha 'ya ɔ 'ka ɔ 'Yu 'wupɩɩɩ, 'in ɔ -yɔ ɔ lalalu weee 'ka 'wususlolu. -Zezu tɩa, ɔ 'kɩnɩ jitea *su -gu, we 'gbu, -Lagɔ yia 'wututue -dɔɔ wɩa yalɩ -yɔ dudu -gu.

21 Amɩa -wa mi bhaa 'lakpanya nya, 'in a mia -Lagɔ tonyuma nya amɩaa 'wlukuun lapupalte 'nyuu -yɔ amɩaa gbunyuu lenuee 'gbu ni, 22 -slɛɛn, -Lagɔ ka aɩn 'wususlolu ɔ 'dɛ nya, -Zezuu nyumɛ kuu tɩtɩe lu. 'In a 'ka ɔ 'kɩ 'yɩgbe -mɔwɩda, -zugba 'sɩa 'nɩ aɩn -yɔ -mi, a 'nɩ 'ŋni -yɔ -ka. 23 Nu, amɩaa dɩzuzue -tu 'wu gege, 'in we 'tɛmanɩ 'wu. -Lagɔgbu -we a dɩa dɩ 'wu, a 'na vlalɩ we gwe -nɩ. Wee -Lagɔgbu -we a -ka bhaa 'nu, wa gbaa dudugu -nyuma weee -yɩa, we lubhonunyɔ -amɩ Pɔlu -zɛa.

Pɔlu mi ɔ -Lagɔlubhoo gbu gbada

24 -Slɛɛn, stada in mia da amɩaa 'gbu ni, in mi we 'muna 'wu. Nu, Klisu stasɩe tɔɩa -tua lu ni, 'mu in mia gbalda nanuu kuu stasɩe nya, ɔ ku -kpabhie -we wee *Leglizɩ -mɩaa 'gbu. 25 -Amɩ, in ka *Leglizɩ lubhonunyɔ -zɛ. -Lagɔ -saa -bha 'mi, in 'ka aɩn glaa ɔ lubho nu, 'in in 'ka ɔ gbu aɩn -yɩa gba kpɛɛn kpɛɛn. 26 -Lagɔ zizelu 'kadu -ka bhaa -benyi -mi, nu, 'mu -Lagɔ -saa -slɛɛn 'bhɩe ɔ -mɔwɩnya -yɩa. 27 Nu, 'ma -Lagɔ 'yɩbhaa ɔ 'ka wa ɔ 'ŋnumɩ -zizelu 'kadu 'kluslolu. Nyuma -wa 'nɩa *Zuifuu 'gbu, ɔ yia ɔ zizelu 'bhɩesa. Wee zizeluu ji ni: Klisu mi aɩn 'wu, 'in a -yɩ sa we 'ji nu, a ka 'bɩ -Lagɔ 'ŋnumɩe 'kadu 'wu.

28 ɔ Klisu gbu -a mia da gbada nyuma weee -yɩa, wa gbu -yɩa lapalte -yɔ wa gbusloluwe nya, gbuyilo bhabha nya, 'in ɔ -ka -mi ɔ 'ka -mɔwɩnyɔ -zɛ -Lagɔ 'yu, Klisu 'wu. 29 We 'gbu, Klisu 'tɩtɛ 'kadu -we mia 'mi 'wu lubho nuda, we nya na nua lubho, 'in na gua la.

2 Nu, in 'yibha a yibheli we 'ji nu, amia klaa, Laodiseee -Lagonyuma -yo nyuma weee -wa 'nta -sl 'ml 'yl wa 'yli nya, amiaa 'gbu in mia da laguda. Tu 'kadu -wa! 2 In -ka 'sa nuda -mi ni, -zugba in 'yibha wa 'temani dli, wa kikal zε, 'in wa 'ka nyume -bhlo -zε. 'In wa 'ka 'ylimna bhabha, 'in wa 'ka -Lagok zizelu yibheli kpeen kpeen. Wee zizelu mia, mu -wa Klisi. 3 Gbuyilo -yo -luyiloo 'njumnte weee bhua -Lagok -gbε, mɔ 'wu wee mia zizeda.

4 -We na gbaa da ain -yla ni, nyuma yi ain 'yloogblo lasali -dawliweli nyaa gbu -wa. 5 Nu, na 'debhie -gbolu 'ni ain glaa -mi ni, na dli -yo ain 'sɔ mi. Amiaa lenugbunya mia 'cece, 'in a zua Klisi dli -gu gege ni, in -ka we -yoyida -mi, na dli menl.

Dizuzue -we ka gbu wa -slolua ain ni, a -tu we -gu gege

6 Nu, sa a njwnua -Zezu Klisi gbu -yo amiaa -Kanyo nya ni, a nɔ 'sa ɔ 'wu. 7 Dizuzue -we ka gbu wa -slolua ain ni, a -tu we -gu gege. A -ka somi -Zezu Klisi 'wu. ɔ mi -buduu gwe nya: a -tu 'ylimanida ɔ -gu. A 'pa 'yli weee nya -Lagok fuo, -we weee ɔ nua ain -yla lεε 'gbu.

8 A zu amiaa 'de 'yliyɔ, nu, nyume yabhlogbɔɔ 'na 'pali ain yo -yo weli -kpuaa lubhu njwe -ni. -We -wa dudugu -nyumaa gbuslolue ni, duduguu 'titenyaa -gbε we bhua, nu, we'e 'bhu Klisi -gbε. 9 -We weee mia -Lagok 'wu, Klisi -ɔ -zεa nyume ni, mɔ 'wu we 'de weee -dila la. 10 A ka -lu weee 'yl ɔ 'wu, mɔ -wa 'tite weee -yo se weee 'wlulapulyɔ.

11 'In 'ya ni, Klisi 'wu wa 'paa ain kni 'wu, nyumεε ɔ 'ni we lenu, nu, Klisi nyumεε kni 'wupapie mia, -we saa nyume ɔ lenugbu 'cin 'bi, mu -wa. 12 Sa a -yo Klisi 'sɔ tlia amiaa batizee batizee lu, 'sa wa 'bhlu ain ɔ nya. 'In -Lagok yia a -yo ɔ 'sɔ 'wubhu titlunya glaa, dli -we a zua -Lagok 'tite -guu 'gbu. Wee 'tite nya -Lagok 'bhua Klisi 'wu titlunya glaa. 13 A ka zlume 'yliyɔga -titlue tli, amiaa gbunyii -yo kni a 'nta 'wu -mi 'gbu. Nu, -slεen, -Lagok ka a -yo Klisi 'sɔ 'yliyɔgagie 'nyε, 'in ɔ yia -amiaa gbunyuuu weee 'wuti. 14 Tite -we mia celida 'sεbhe -gu, -we dia -ain 'gbu 'wlu ni, -Lagok ka we lamumni, 'in ɔ yia we lasa, we lakulue nya -Zezuu *su -gu. 15 Zuzu 'nyii -we kaa nyumaa 'wlulapulle -yo senya ni, wee su -gu -Lagok -saa we 'tite kwεε. ɔ ka we lu, 'in ɔ yia we -zejila 'wu wleli -kaslonyuma 'bhisa.

16 We 'bhu -zεen 'wu, -we a lia, -we a maa, 'fetu 'yli, 'cu lolu -yo *Nyapeyilu 'gbu, nyume yabhlogbɔɔ 'na 'bhu-lu amiaa -yɔgbu 'wu we 'gbu -ni. 17 -We mia da weee, -li -we yia yia, we zuzu -wa. We 'ni we 'debhie -gbolu. Nu, Klisi -wa we 'debhie -gbolu. 18 Nu, nyume -ɔ -ka ɔ 'de 'wuti 'kienyi -dawli sa, 'in ɔ -ka ain -yla gba nu, a bubɔ -Lagok 'anzunya, a 'na njwnunu we -yo -ni. Nyume -ɔ -ka 'sa nu ni, ɔ 'ka amiaa 'penle -gusaa gbu -wa. Nu, -mɔ 'sasukpa -nyume mia, -we -nya yia ɔ 'yli -gu, 'mu ɔ tɔlu dli, 'in ɔ ylimanida ɔ 'de, 'in ɔ pupalia 'wlukusun la dudugu -nyuma 'bhisa. 19 Nu, Klisi -ɔ -wa wlu, 'kɔ nε -mɔ -yɔkɔ. Klisi 'gbu ku lia 'nanuu, 'in 'kuanya -yo tolunya mumna 'wu. Sa -Lagok 'yibhaa, 'in ku ylimanl 'saa.

A ka tli, 'in a yia 'yliyɔgagie lolu 'yi Klisi nya

20 A ka tli Klisi nya, 'in ɔ yia ain duduguu 'titenya kwεε -sa. 'In lεε ka 'gbu, -we bhua dudugu -nyumaa -gbε, a nu we lεa? Cun, lεε ka 'gbu a tide nyuma 'yi, 'in wa pali ain -yla sanεε -sukpa -titea, 21 'in wa gba: «-In 'na 'bhulu we 'wu -ni», «-In 'na 'yilu we njwe -ni», 'in «-In 'na zulu we kwε -nta»? 22 Nu, wee titenya -muni mia, -we -wa 'plipli -li, -we 'kaa labhu, we gbu we gbaa. Dudugu -nyumaa gbuslolu ɔ -yo wa titenya -wa. 23 Gbusɔnu -wa, titenya -muni 'wlu gbuyilo nyuma 'yilya 'wu, we -yo wa -Lagok bubɔ -ɔ bhua dudugu -nyumaa -gbε. Wa tia wa 'de 'wu 'kienyi -dawli sa, 'in wa palta wa ku 'klyte 'wu. Nu, we 'ni -lu yabhlogbɔɔ nya -mi, we 'ni mneni we 'ka -amiaa dli 'nyuu lenugbu -ain 'bi -sa.

3 A ka titlue lu 'wusɔ, 'in a yia 'yliyɔgagie luyi Klisi nya, we 'gbu, a titlue yali -lii da, mɔ Klisi -dia -Lagok lilisɔlu la. 2 Amiaa dli -tu yali -li -yla, amiaa dli 'na -tulu dudu -gu -li -yla -ni. 3 Nu, a ka tli -nya, 'in amiaa 'yliyɔgagie mi zizeda Klisi -gbε -Lagok 'wu. 4 Klisi -wa amiaa 'yliyɔgagie tiklu, zlu ɔ yia 'bhlewlu, we zlu a -yo ɔ 'sɔ wlu 'bhle, 'in ɔ 'njumnte zεa amiaa -nu 'ya.

'Wlowlue lolu -Zezu Klisi 'wu

5 We 'dεε 'gbu, gbunya mia ain 'wu, -we -wa dudu -guu -nu, a 'bhu we 'bi. Sabhisa: mutnugbu klaa, puln-plagbuu lenue klaa, zubhali gbuu 'tu klaa, dli 'nyuu -lii 'wunyninyie klaa, we -yo lekli. (Nu, lekli mia ni, yoy-olagonyaa bubue -wa.) 6 Wee gbunyii -muni 'gbu, -Lagok 'ce 'kaa nyuma -wa'a zua -Lagok 'nunjwe bhlu. 7 Nu, bhla -we nya a mia wee gbunyii -muni lu ni, 'sa a nua -nya.

8 Nu, -slεen, 'cepapie klaa, nyume 'cedlɔlale -yo nukplεε 'ylinyuno mia, a vla we gwe. Nyumεε velivete -yo weli 'nyuu 'na 'tlali ain njweε -ni. 9 A 'na 'tubhulu -tubhulu yo -yla -ni, amia -wa 'bhua amiaa -mumɔɔ 'cin -yo we lenugbu 'nyii 'bi. 10 Nu, a ka nyume lolu -zε. 'In nyume -lolu bhitia 'kɔmɔ, ɔ 'ka ɔ lala -Lagok 'wowlu -zε. 'In ɔ 'ka 'ya -Lagok yibheli kpeen kpeen. 11 Nu, nyume -ɔ 'nta Zuifu klaa, -ɔ -wa Zuifu klaa, -ɔ mia kni 'wu klaa, -ɔ 'nta kni 'wu -mi klaa, yiyinyɔ klaa, titinanyɔ † klaa, gaylo -yo -ɔ 'nta gaylo klaa, wa 'ni -seli -mi. Nu, Klisi mi we 'de weee nya, 'in ɔ mia -a 'de weee 'wu.

12 -Lagok ka -bha ain -sa, ɔ 'yibha a -zε ɔ 'dεε nyuma -kɔ, ɔ -kali amiaa zε. We 'gbu a -ka nyazidli, a -ka 'nanidli, a ti amiaa 'de 'wu 'kienyi, a -ka dli -dɔkɔ, 'in a -ka dlitie. 13 A bibeli -yo, 'in 'yabhlo -ka ɔ -libheyi -yo 'ce 'pali -we ɔ nua ɔ -yla lεε 'gbu ni, a titlue -yɔgbu 'wu. Sa -bhlokpade Klisi tia amiaa -yɔgbu 'wu ni, amia titlue 'ya 'sa -yɔgbu 'wu. 14 We 'de weee 'wlu ni, a kikal zε. Nyumεε zekalidli mi amiaa nyollikpe nya tein: mu zεlia ain nyume -bhlo. 15 Klisi 'wututue -dɔkɔ, -we ka 'gbu -Lagok yia ain la, a 'ka ku -bhlo -zε ni, wee 'wututue -dɔkɔ 'bhu amiaa dli weee 'wu, we 'ka we -ka. 'In a 'pa -Lagok fuo 'yli weee nya. 16 Nu, Klisi weli -mi ain nyidu

† Gleki neε «Siti -nyume». Siti -nyumaa dudu mia, -mɔ tlulu la bhabha, 'in wa laa wa titinanya.

duun ε. A suslolu gbu, 'in a pupali gbu -yla la, gbuyilo nya. A 'pa -Lago fuo, a bhli ʔ 'ηηηηηηηηηη -lulu, -we mia Luusebhe 'wu. A gbal ʔ, a bhli ʔ lulu weee, -we ʔ Zuzu 'Pupa zua aɪn 'wu, 'munadli nya. ¹⁷ -We weee a nua le, 'in -we weee a gbaa, we -mi Nyumaa -Kanyo -Zezuu 'ηηη nya. A 'pɪlɪ ʔ gbɛgbɛɪn, 'in a 'ka Dide -Lago fuo 'pa.

-Lagonyumaa -glɪgbɔ 'yɪi gbu

¹⁸ Yɪlkwɔɔhɔwɔ, ʔ -ka -mɪ ʔ zu ʔ 'lowli 'nɔhɔwɛ, 'sa we mia Nyumaa -Kanyo 'yɪɪɪɪ 'wu.

¹⁹ 'Njɔwɔ 'lowli, ʔ -ka -mɪ ʔ -kall ʔ 'ηηηηη zɛ, ʔ 'na 'sulu ʔ 'klu -yɪ -nɪ.

²⁰ 'Yua, a zu amiaa didea 'nɔhɔwɛ gbu weee 'wu, mu nanɪa Nyumaa -Kanyo dudu.

²¹ 'Yuaa didea, a 'na -lall amiaa 'yua 'cɛdlɔ -nɪ, we yɪ wa 'kuayli lawla.

²² Galɪ, a zu amiaa -ɕɪan 'nɔhɔwɛ -seli dudu -gu, gbu weee 'wu. We 'na -zɛɪ wa 'yɪbadɪ -bhlo -nɪ, we yɪ 'wlu nɛɛ nyuma a mɪ 'yɪɪmanɪda. Nɪ, a zu wa 'nɔhɔwɛ dlɪ -zɔɔnɪ nya, Nyumaa -Kanyo ʔ ʔ ʔ ʔ a kaa 'gbu. ²³ We yɪ lɛɛ -lubho -zɛ, a nu we dlɪ weee nya, nɛɛ Nyumaa -Kanyo ʔ lubho a mɪ nuda, a 'na 'yɪlɪ we nyumaa -nu 'bhisa -nɪ. ²⁴ A yɪbheli we 'ji nɪ, Nyumaa -Kanyo yɪa aɪn 'penɪ. 'in zɔɔzɔnɪɪɪ ʔ zua la amiaa -nu nya, a 'ka we 'yɪ. Nɪ, Nyumaa -Kanyo -Zezu Klisɪ lubho a mia nuda. ²⁵ Nyumɛ ʔ -nɪ nua gbunyuɪ lɛ, we 'penɪ ʔ yɪa gbunyuɪ nya. Nɪ, -Lago ʔ ʔ ʔ nyuma 'wu.

4 Amia nyumaa -ɕɪan, a zu amiaa galɪ 'nanuu, 'in a nu -we mia tɪklɪ lɛ wa -yla. A yɪbheli we 'ji nɪ, amia ka 'ya -Kanyo yalɪ.

'Dɪzɔwɛɪ

² A -tu -Lago bhuhooɪda 'kɔmɔɔ, amiaa dlɪ -tu -gada, 'in a 'ka -Lago fuo 'pada -tu 'yɪlɪ weee nya. ³ A bhuhooɪ 'ya -Lago -amɪanɔɔ 'gbu -nya, 'in -Lago 'ka -aɪn 'yoo 'nyɛ, -a 'ka ʔ ʔ gbu gba nyuma -yla. Klisɪ gbu mia zɪzɛɪ, -a mnenɪ -a 'ka we gba, we 'gbu in mia -seli -kaslu 'wu. ⁴ A bhuhooɪ -Lago, 'in sa in 'kaa we -slolu, in 'ka 'sa we gba kɔɔɔn kɔɔɔn.

⁵ A zu amiaa nɔɔnɔɔhɔ 'yɪɪɪɪ, -wa 'nɪa -Lago 'wu -mɪ gbɛgbɛɪn, gbuyilo sa. Bhla -we -Lago nyɛa aɪn wa nya

nɪ, a 'na -nyumɔɔnɔ we la -nɪ. ⁶ Amiaa ηwɛɛ wɛɪ -mɪ tɪklɪ 'yɪlɪ weee nya, we -mɪ gumu 'bhisa, 'in a yɪbheli nyuma -yla gbuɔ 'bɪgɔpalɪ sa 'nanuu.

Fusawɛɪ 'wubhlolunɔ

⁷ -Amiaa bheli -zɔɔnɪ Tisikɪ, ʔ -mia lubhonunɔɔ tɪklɪ nya, ʔ -na -yɪ ʔ nua Nyumaa -Kanyo ʔ lubho, mɔ yɪa aɪn -yla na -gbɛ -gbu weee gbaa. ⁸ Na 'dɛɛ 'yɪbadɪ in tiea ʔ amiaa -gbɛ, a 'ka -amiaa -gbɛ gbu yɪbheli, 'in ʔ 'ka amiaa dlɪ latɛmanɪ. ⁹ Tisikɪ -yɪ amiaa 'yɪbha 'yɪbha -bheli tɪklɪ Onɛzɪmɔ in tiea da aɪn 'wu, 'in wa 'ka -we weee mia -seli 'plɪɪda -amiaa -gbɛ aɪn -yla gba.

¹⁰ Alisɪtɪklɪ in -yɪ ʔ 'sɔ mia -kaslu 'wu nɪ, ʔ nɛɛ, ʔ -sa aɪn fu. We -yɪ 'ya Banabasɪ dɪɛɛ bhɛɪɪ 'yɪ Maltɪklɪ, ʔ ka gbu wa gbaa aɪn -yla nɪ, ʔ -ka amiaa -gbɛ mɔnɪ, a kɔa ʔ 'nanuu. ¹¹ -Zezu ʔ wa laa Zutusɪ sa 'yaa aɪn fu. -Zuɪfu -wa -zɛa -Lagonyuma glaa, waa nyuma ta -manɪ -bhlogbɔɔ nya na nua *-Lago ʔ ʔ nyumaa 'wlulapɪlɪ -lubho. Ma paa 'mɪ 'kuayli.

¹² Epafɪaslɪ ʔ -wa amiaa -zɔɔ -bheli nɪ, ʔ nɛɛ, ʔ -sa aɪn fu. -Zezu Klisɪ lubhonunɔɔ ʔ 'zayli ʔ -mia: 'kɔmɔɔ, ʔ mɪ laguda, -zugba ʔ bhuhooɪ -Lago amiaa 'gbu. ʔ 'yɪbha -tu -Lagonyuma genyɪɪ -yɪ -wa suan la nya -Lago 'yɪ, 'in a 'ka ʔ dɔmɔgɔ lɛnɪ 'yɪlɪ weee nya. ¹³ In mnenɪ in 'ka ʔ daa gba nɪ, amia klaa, Laodisee -yɪ Iɛlɔpɪlɪ -nyumaa 'gbu, ʔ mɪ slada. ¹⁴ -Dɔtɪklɪ -yɪ Lukɪ -ʔ ka zɛ -a -kalɪa bhahba, ʔ -yɪ Demastɪ 'sɔ nɛɛ wa -sa aɪn fu.

¹⁵ Amiaa bhɛɪɪ -yɪ amiaa bhɔɔɔɔɔ mia Laodisee, a -sa wa fu, we -yɪ Nɛfaa -yɪ *lɛglɪzɪ -we gbɛɪɪ 'wlu ʔ -budu ʔ.

¹⁶ Nɪ, a -ka 'mɪ 'sɛbhe nɪ zɛɪ amiaa -gbɛ nɪ, a 'pa we yoo Laodisee lɛglɪzɪ -gbɛ. 'in wa 'ka 'ya we zɛɪ -maa nyɪɪ. 'in -we in 'paa Laodisee -nyuma yoo, we -ka amiaa -gbɛ nyɪɪ, amia zɛɪ 'ya -mɔɔ.

¹⁷ A 'tulɪ Alisɪpɪ nɪ, ʔ zu ʔ 'dɛ 'yɪɪɪɪ, Nyumaa -Kanyo ʔ lubho -we ka 'gba wa dɪa ʔ 'wlu, ʔ 'ka we nu tɪklɪ.

¹⁸ -Amɪ Pɔɔlɪ mia -slɛɛn da fusawɛɪ -mɔnɪ cɛɪɪda na 'dɛɛ sɔ nya: in -sa aɪn fu. A 'na dlɪlɪ -nɪ, nɪ, in mɪ -kaslu 'wu -nɪ.

-Lago ʔ ʔ nandɪɪ -yɪ aɪn -mɪ.

1 Tsaloniki -nyuma

-Lagonyuma -wa mia Tsalonikigbe nukple, 'ma *Pɔlu 'paa 'sebhɛ ni yoo. Pɔlu ka wee 'gbe nukple mni, 'in ɔ 'ni mneni ɔ 'ka -mɔ -tu, *Zuifunya ka ɔ -yɔwɔsɔlɔsɔ 'gbu. 'Sebhɛ ni ɔ 'paa -mɔ -Lagonyuma yoo, ɔ 'ka -maa -yla -Lagɔwɛlɔ 'ji gba kpɛɛn kpɛɛn, 'in sa -Lagonyuma 'kaa nɔ, ɔ 'ka we wa -slolu.

Pɔlu -saa Tsaloniki -nyuma fu

1 -Ami *Pɔlu cɛla 'sebhɛ ni, we -yɔ Silasɔ -yɔ Timotee 'sɔ. Amia, *leglizɔ -we mia Tsaloniki, Dide -Lagɔ -yɔ Nyuma -Kanyɔ -Zezu *Klisu sɔ nya, amia -a cɛla 'wu.

-Lagɔ ɣwana aɩn 'nyu la, 'in ɔ 'nyɛ aɩn 'wututue -dlɔ. †

-We Tsaloniki -nyuma nua lɛ

² 'Yi weee nya, -a paa -Lagɔ fuo amiaa 'gbu. Nu, -a -ka -Lagɔ bhuhhoeda -mɩ, -amiaa dli 'l' 'bhu aɩn -gu. ³ -We a nua lɛ, amiaa dli mɩ -Zezu -guu 'gbu, we -yɔ lubho a nua, a -kalt -Zezuu zɛɛ 'gbu, a 'ni -amiaa -Kanyɔ -Zezu dliɣuzuzue 'yitidee 'gbu, -a -ka -Lagɔ bhuhhoeda -mɩ, we 'dɛ weee mɩ -amiaa dli zɔ. ⁴ -Amiaa bhelia, -a -yi we 'ji nu, -Lagɔ -kalt amiaa zɛ, 'in ɔ yia -bha aɩn -sa, a 'ka ɔ -nu -zɛ. ⁵ -We ka gbu -wa, -Lagɔgbu -a gbaa aɩn -yla 'tite nya, 'in Zuzu 'Pupa yia -aɩn 'wusa, a -yi we 'ji nu, -we -a gba gbuzɔnɔ -wa. We 'ni gbagbawɛlɔ 'dekpuu. Nu, a yibheli we 'ji, -a -yɔ aɩn 'sɔ mia, a ka -amiaa nɔnɔbhu 'yl, amiaa zuzɔnɔ 'yɩyɩee 'gbu -a yi 'saa nu. ⁶ Nu, amia, a ka -aɩn 'tideli, -a -yɔ -amiaa -Kanyɔ. Da a mia sɩada bhabha, 'in a yia -Lagɔwɛlɔ 'wɔɣwɔnɔ 'muna nya. Wee 'muna mia, Zuzu 'Pupa wlaa we. ⁷ -Slɛɛn amiaa nɔnɔbhu tɩklu Maseduanɩ -yɔ Akaii -Lagonyuma mia nɔnɔ. †⁸ Nu, -Lagɔwɛlɔ 'bhua amiaa -gbɛ, 'in we yia da weee lamneni. We 'ni Maseduanɩ -yɔ Akai -bhlogbɔnɔ, nu, amiaa -Lagɔ dliɣuzuzuee 'dɩ ka da weee lamneni. -We ka 'gbu -a 'kaa we gba -tapa, we 'ni -mɩ. ⁹ -A mɩa amiaa -gbɛ, sa a kpaɩ -aɩn, 'in su a tɛla -we -zɛa amiaa -lagɔ, sa a 'bhua we 'bɩ, 'in a yia -Lagɔ -gbɛ 'bhiti, ɔ -wa 'yɩyɩɔ -Lagɔ, -Lagɔ -zɔnɔ, nyuma weee mɩ we gbada. ¹⁰ -Lagɔ mia, ɔ 'Yu a mia wuda, ɔ 'kaa yalɩ 'bhu, mɔ -wa -Lagɔ 'Yu -Zezu. 'Mɔ, -Lagɔ -sɔlɔa tɩtɩlɩnya glaa 'wu, 'in ɔ 'ka -aɩn -Lagɔ 'cɛ -we cɩpaa 'wusa.

† Nu, a zɛlɩ -Zezuu tietienyaa lenugbunya 15.22 'in a 'ka Silasu -gugbu 'wulanu. Timotee -nu mia, a zɛlɩ lenugbunya 16.1. Tsalonikigbe mia, mu -wa 'gbe 'kadu Glesɩ -dudu -gu. 'Mu wa laa -slɛɛn Saloniki (Lenugbunya 17.1-9). †† Nu, Maseduanɩ, Wɔmɩ -dudu -wa bha, -slɛɛn, Glesɩ -dudu kibhe -wa. Akai, Glesɩ -dudu kibhe -putu -wa.

-We Pɔlu nua lɛ Tsaloniki

2 -Amiaa bhelia, amiaa 'dɛ -yi we 'ji nu, we 'ni bhe -a mni amiaa -gbɛ. ‡

² 'In, a -yi 'ya we 'ji nu, wa ka -aɩn kpa 'nyumɛɛ, wa ka -aɩn vɛlɩ Filipugbe 'wu. Da nyuma -sɔlɔa -aɩn -yɔ 'wu, 'in -Lagɔ yia -aɩn 'kuayli 'pa -bhlokpade -a 'ka we -Lagɔgbu gba. ³ Da -a mia aɩn 'dɩzuda, -a 'ni yotubhu. Dli -zɔnɔ nya -a gbaa we. -A 'ni nyumɛ -dawli 'wunu. ⁴ Nu, we 'ni 'sa -mɩ, sa -Lagɔ 'yɩbhaa, 'sa -a gbaa we. -We ka gbu -wa, -Lagɔ ka -aɩn layla, 'in ɔ yia -amiaa gbu -yɔɣwɔnɩ, -a 'ka ɔ gbu gba. -A 'ni nyuma duduna -mantee datalɩda -mɩ, nu, we 'ni 'sa -mɩ. -Lagɔ duduna -mantee da -a tala. ɔ -Lagɔ mia, mɔ sɩsɩa -amiaa dli -yɔ. ⁵ A -yi we 'ji nu, we 'ni ɣwɛɛ 'nɩnɩ nya -a gba aɩn -yla, 'in -Lagɔ mɩ -amiaa gbudayɩnɩ nya. We 'ni amiaa kwɛɛ -luu datalɩee 'gbu -a yi we gba. ⁶ Amia kɩaa, nyuma -putu kɩaa, -a 'ni ɣwɔnɩ nyumɛ yabhlogbɔnɔ 'ka -amiaa 'ɣnɩ -mɩnɩ. -A mneni yaa -a 'ka nyuma 'kadɩ zɛ aɩn glaa, -we ka gbu -wa, -Zezu Klisu tietienyaa -a -mia. ⁷ Nu, we 'ni 'sa -mɩ. -A mɩ aɩn glaa -dlɔnɛɛ 'ɣwɔnɩ ɔ -mɩ ɔ 'yu kwɛ -yɔlatɩlɩda. ⁸ -A 'ni aɩn 'yɩbha -sɛ, 'in -a 'ni -Lagɔwɛlɔ -bhlogbɔnɔ aɩn 'nyɛ, nu, -amiaa 'dɛ -a wlaa. -We ka gbu -wa, a ka -aɩn dudu namani -slɛɛn. ⁹ -Amiaa bhelia, sa -a nua lubho, zɩloo, sabɔoo, -a mɩ lubho 'wu -mɩu yi 'wɩ nu, -a -tu nyumɛ yabhlogbɔnɔ sɔ nya.

¹⁰ Amia, a -yɔ -Lagɔ 'sɔ mɩ -amiaa gbudayɩnya nya. -We -a nua lɛ, -Lagonyuma 'yu, we mɩ tɩklu, we 'ni gbunya lu -ka. Nyumɛ yabhlogbɔnɔ 'ni mneni ɔ 'ka -aɩn gbu dli. ¹¹ A -yi we 'ji nu, sa dide kpaɩ ɔ 'yua, 'sa -a kpaɩ aɩn -bhlo -bhlo. ¹² -A 'paa aɩn 'kuayli, 'in -a yia aɩn -bɛlɩ -yɔpɩlɩ. 'Yi weee nya -a slɔlɩ aɩn, a 'ka amiaa lenugbu 'bhiti, we 'ka -Lagɔ dumagbu -zɛ. ɔ -Lagɔ laa aɩn, 'in nyuma -wa 'wɩ ɔ pɩla la, a 'ka wa glaa -mɩ. 'In a 'ka ɔ 'ɣnɩmɩe 'yl.

¹³ -Lagɔ -a pa 'yaa fuo 'yl weee nya. -We ka gbu -wa, da -a gbaa aɩn -yla -Lagɔwɛlɔ, a ka we yukwɩ pulu. A 'ni we -yɔɣwɔnɩ nyuma wɛlɩ 'bhisa, -Lagɔwɛlɔ 'bhisa a ɣwɩa we -yɔ. 'Mu we -mɩa gbuzɔnɩ nya. 'Sa we wɛlɩ nua lubho -wa zua -Lagɔ dli -gu, wa dli zɔ. ¹⁴ -Amiaa bhelia, gbu -we yɩa Zudee -leglizɩnya -we mia -Zezu Klisu -nu nya, we gbu -bhlokpade yɩa aɩn. Sa Zuifu sɩalɩa Zudee -leglizɩnya, 'sa amiaa -zɔnɔ -bhelia sɩalɩ

‡ A zɛlɩ -Zezuu tietienyaa lenugbunya 16.19-24; 17.1-9

aun. ¹⁵ Waa Zuifu, wa ka *-Lagcgbuu -falpanya 'bha, 'un wa yia -amlaa -Kanyo -Zezu 'bha, 'un wa yia aun 'klyte 'wupalta mni. Wa 'ni -Lagc dudu nani, nyuma weee tunyuma wa -mia. ¹⁶ Wa 'yibha wa 'ka yaa -aun 'yoo -kulu -a yi nyuma -wa 'nia Zuifu -yla -Lagcgbu gba. Gbunyuu wa nua le, sanee wa yelia we -gu. We 'wlu lapa lida, 'un -Lagc 'ce yia wa yli.

Tesaloniki -nyumaa tu bhaa Pclu

¹⁷ -We mia -amlaa -nu nya, mu -wa nu, bhelia, we 'yli 'sɔle ka 'plu. -A tua -bha aun, -amlaa 'yli ka aun -yobhu, nu, -amlaa dli mi aun -gu, 'un amlaa 'tu mi -aun 'bhada, 'un -a yia 'klu 'yli, -a 'ka aun 'yli. ¹⁸ -A 'yibha -a 'ka amlaa -gbe lumni. -Ami Pclu, we 'ni -zakpa -bhlogbɔɔ un ylal amlaa -gbe mnumnie la. Nu, *-Saatan ka -aun 'yoo -kulu. ¹⁹ -We ka 'gbu -a 'yibhaa -a 'ka aun 'yli, mu -wa nu, da -amlaa -Kanyo -Zezu Klisi -ka luyi ni, -mama ka 'gbu -a 'ka dli zu c 'yua? -Mama ka 'gbu -a 'ka 'muna lia? Nyɔɔ slolu we nu, -a ka gbu weee 'wubha? Amia -wa, we 'ni nyuma -putu. ²⁰ Gbuzɔɔ -wa. -Wa laa -aun 'muna 'wu, -wa mia -amlaa 'hnumntu nya, amia -wa.

3 -Sleen, amlaa 'tu ka -aun 'bha bhabha. We 'dɛɛ 'gbu, -a yia weli bhli nu, na 'debhlo -tu Atenu. ††

² 'In -a yia -amlaa bheli Timotee tie, -c -yo -aun 'sɔ nua -Lagclubho, 'un -c gbaa -Zezu Klisi gbu. 'Mɔ -a tiea amlaa -gbe, c 'ka aun 'kuayli 'pa, 'un c 'ka aun latemanti -Lagc dli guzuzue 'wu, ³ -muu yi 'wlu nu, staste -we mia -aun yilda, we yi -aun glaa nyume yabhlogbɔɔ lazuku. Amiaa 'de -yi we 'ji nu, -Lagc ka 'hwnu wee 'sasukpa -staste 'ka -aun yli. ⁴ Da -a mia -slɔ aun kwesi, 'un wee staste 'nia -slɔ aun yli, -a ka aun -yla gba nu, -a 'de weee wa yia stalta. A -yi we 'ji nu, gbuzɔɔ -wa, 'sa we 'plia sa. ⁵ We 'gbu un 'ni mneni un 'ka we -gu ladi, 'un un yia Timotee tie, sa amlaa dli mia -Lagc -gu, c 'ka we -yɔɔ. In ka nyano nu, -ami nee yaa 'sa -Saatan yia aun laylaa, 'un -amlaa lubho 'ka 'wutu bhe.

⁶ Nu, -sleen, Timotee ka amlaa -gbe 'bhu, 'un c yia lumni, 'un c yia amlaa 'dli 'nanu -aun -salu. Sa amlaa dli mia -Lagc -gu, 'un sa a kɔkɔta ze, c nee nu, 'yli weee nya, amlaa dli mi -aun -gu 'muna nya. Sa -a 'yibhaa -a 'ka aun 'yli, 'sa -amlaa 'yilyee 'tu bhaa aun. ⁷ 'Sa -bhlokpade, amlaa gbu ka -aun 'kuayli 'pa staste -yo -yɔkalti gbu nyidi. -We 'paa -aun 'kua 'yli, mu -wa amlaa dli mi -Lagc -gu. ⁸ -Sleen, a ka -Lagcgbu lakpa -klii 'gbu, we ka -amia pue. ⁹ 'Muna a laa -aun 'wu -Lagc 'yu. We 'gbu, sa -a 'kaa -sleen -Lagc fuo 'pa, we 'ni -mi. ¹⁰ Zlloo, sabɔɔ, -a mi -Lagc bhuhoda bhabha, c 'ka -aun 'yoo 'nye, -a 'ka 'wugbeli, 'un -we a 'nia 'wulanu, a 'ka we -aun -slolu, 'un we 'ka amlaa dli -gupali.

¹¹ Nu, -amlaa Dide -Lagc 'debbie -gbolu -yo -amlaa -Kanyo -Zezu -sa -amlaa 'yoo, -a 'ka aun 'yia mni.

¹² -Amiaa -Kanyo nu le, sa -a -kɔta amlaa ze dli weee nya, a 'ka 'sa zekɔkali, 'un a 'ka 'sa nyuma weee zekali.

¹³ Sanee c yia amlaa dli latemanta, 'un 'yli -we nya

† A zeli -Zezu tietyyaa lenugbunya 9.22-29; 13.45, 50; 14.2, 5, 19; 17.5, 13; 18.12 †† A zeli -Zezu tietyyaa lenugbunya 17.15

‡ A zeli -Zezu tietyyaa lenugbunya 18.5. Pclu 'paa Kolenti -nyuma 'sebhe yoo.

-amlaa -Kanyo -Zezu 'kaa yi, c -yo c -mɔwlonya 'sɔ, a 'ka -mi tkllu, a yi gbu 'wlu -ka -amlaa Dide -Lagc 'yu. [*- Amen.]

Amiaa nɔɔɔbhu -we nania -Lagc dudu, mu ni

4 -Sleen, -amlaa bhelia, sa a 'kaa nɔ, 'un a 'kaa -Lagc dudu namani, a ka we yibheli -amlaa -gbe.

Gbuzɔɔ -wa. 'Sa a mia nɔda. Nu, amia -a palu zukpa bhabha -amlaa -Kanyo -Zezu Klisi 'hni nya, a nu we le -tapa. ² -Amiaa -Kanyo -Zezuu -gugbu -a slolu aun, amlaa 'de -yi we -sleen. ³ -We -Lagc 'yibhaa mu -wa nu, a -mi tkllu, a -yo 'hwnu -putu -yo nukpasu -putu 'na -dli -budu 'wu -ni. ⁴ A 'de weee glaa, -mɔmɔ -ka -mi, c yibheli c 'hwnu -kwa sa sa tkllu, wa yi aun 'hni sa. ††

⁵ Amiaa 'hwnu latali dli 'na -zili aun hwe la -ni, 'lakpanya -wa 'nia -Lagc -yi 'bhisa. ⁶ Nyume yabhlogbɔɔ 'na nunu c -libheyi gbunyuu 'wluo -ni. C 'na nunu c -dawli 'wu -ni. -A ka 'cun gbu ni aun -yla gba 'klu 'cɔcɔ nya. Nu, -wa -ka 'sasukpa -gbu ni lenu, -Lagc yia wa -kaslu 'wupaa. ⁷ We 'ni nyume -putu nya -budu 'wudidee 'gbu, -Lagc yi -aun la. -A 'ka -mi tkllu 'gbu c yia aun la. ⁸ -We ka gbu -wa, nyume -c 'ni wee gbu ni -yɔhwnu, we 'ni nyume c -sa kwnɛɛ, -Lagc -c 'nyɛa aun c Zuzu 'Pupa, 'mɔ c -saa kwnɛɛ.

⁹ We -ka amlaa bheliaa zekali gbu, weli -we un 'kaa we 'bugupali, we 'ni -mi. Nu, sa a 'kaa amlaa bheliaa zekali, -Lagc ka we amlaa 'de -slolu. ¹⁰ 'Sa -bhlokpade, -amlaa bhelia -wa mia Maseduanu -dudu weee -gu, a -kɔta wa ze. Nu, bhelia, amlaa zukpa -wa, a kpa we la -kli. ¹¹ -We -a 'kaa amlaa dli zu zu, mu -wa nu, a -mi -dɔɔ, a 'na plali amlaa -limaa gbu 'wu -ni. A nu amlaa 'de lubho. -A ka 'cun we aun -yla gba. ¹² A -ka 'sa nu ni, -wa 'nia -Lagc -yi, 'un wa zua aun 'nɔhwe, 'un a 'na 'ka nyume -putuu kwe nya -mi.

-Zezuu yiyigbu

¹³ -Sleen, bhelia -wa 'mia 'yli, -a 'yibha nu, a yibheli wa -gugbu, amlaa dli yi sumani, -wa 'nia -Lagc dli -gu zu 'bhisa. ¹⁴ -Amia dli 'wu nu, -Zezu ka tli, 'un c yia 'wɔɔ, we mi 'ya -amia dli 'wu nu, -wa 'mia 'yli, 'un wa dli mia -Zezu -gu, -Lagc yia wa 'wɔɔɔɔ wa -yo -Zezu 'sɔ. ¹⁵ -We Nyumaa -Kanyo -slolu -aun, 'un -a yia we aun -yla gba, mu -wa nu, da Nyumaa -Kanyo -ka yi, -amia -gaa da 'yiyi, -a 'na 'ka tlitlunya 'yugal. ¹⁶ -Lagc yia we hwe -gu -saa, 'un 'anznyaa -kanyo 'ka 'wukpi. Nyuma yia -Lagc lele 'nua, tɔun, Nyumaa -Kanyo 'debbie -gbolu yia yali 'bhua, c 'ka lasibhli. -Wa ka dli mia -Zezu Klisi -gu, 'un wa yia tli, -maa yia 'yiyigague 'yia tia.

¹⁷ Tɔun, -amia -mama -gaa da -sleen 'yiyi, -Lagc yia -aun 'wubhua yalupupa 'wu, -a -yo wa 'sɔ, -a 'ka Nyumaa -Kanyo yoo mni -mɔ yali. -Sleen, -a -yo c 'ka -mi 'yli weee -nu nya. ¹⁸ We 'deɛ 'gbu, a 'pupali 'kuayli weli nu nya.

5 Bhelian, we -ka we bhla -yo we 'yilu gbu, -we -a 'kaa aun -yla gba, we 'ni -mi. ² Amiaa 'de -yi we 'ji

†† We 'ji -putu -wae: a 'de weee glaa, -mɔmɔ -ka -mi, -mɔ yibheli -cɔ ku kpa sa sa tkllu, wa yi aun 'hni sa.

nu, Nyuma -Kanyo yiyiyi mla, da nyume 'nla o wuda -mi, -bha o yia yia, sa 'wienyo tlala nyume 'bhisa. ³ Nyuma -ka gbada -mi: «-A mi -dlo. Gbu 'ni -ain yli!» -Bha -bhlokpade gbu 'kadl 'kadl yla wa glagla sa! Wa 'ni mneni wa 'ka we 'wutla. Sa 'hwanoo gwal gwaltee staste tlala o, 'sa we yia wa 'tlala. ⁴ Nu, -amlaa bhelia, a 'na noko nee nyuma -wa mi nikpise 'wu 'bhisa -ni. Nu, wee 'yli 'na 'tlal ain 'wienyo 'bhisa -ni. ⁵ A 'de weee, zlu nyuma a -mla, 'in a mla saan nyuma nya. -A 'ni sabo -yo nikpisee nyuma nya -mi. ⁶ We 'dee 'gbu, a 'na hwanoo 'yila nyume -putu 'bhisa -ni. A -tu 'yliyogada, 'in a 'ka -mi 'ce. ⁷ Nu, sabo wa hwanoo 'yila, sabo wa lua nu 'wu. ⁸ -Amiaa mla, -a mi zlu nyuma nya. -A -tu 'wu 'ce. -A zu -Lago dli -gu, -a -kali o ze, we 'ka 'wlu 'slujayu -pla o nete -bana 'wu. -A di we dli 'wu nu, -Lago yia -ain gbu 'wusa, 'in we 'ka 'wlu nee, -a ka 'slujaa nete -kloo 'wluo -pla. ⁹ Nu, -Lago 'ni -bha -ain -sa, o 'ka -ain 'klye 'wupaa 'gbu. O 'ka -ain gbu 'wusa -amlaa -Kanyo -Zezu Klisu 'hni nyaa 'gbu, o yia -ain -bha -sa. ¹⁰ -Zezu mla, -amlaa 'gbu o yia tli, -a -ka 'yliyogao, -a -ka 'yli 'muoo, -a -yo o 'ka -mi. ¹¹ We 'dee 'gbu a 'pupal 'kuayli, a sasal 'wu, sa a mla da nuda 'bhisa.

'Dizuweli -yo fusaweli

¹² Bhelia, amlaa zukpa -wa. -Wa mla lubho nuda ain glaa, -wa -Lago tiea wa 'ka ain 'yugali, wa 'ka ain

gbu -slolu, nu, a zu wa 'nuywe. ¹³ A zu -bha wa zekalidi nya wa lenugbuu 'gbu. 'Wututue -dlo -mi ain nyidi.

¹⁴ Bhelia, amla -a bhuhoea. -Wa 'yaa, a zu wa 'di. -Wa mla nyano nuda, a 'pa wa 'kuayli. -Wa 'nla late, a -sa wa 'wu. 'In a 'ka dltie -ka nyuma weee gbegbein.

¹⁵ A zu amlaa 'de 'yiyi, a 'na noko 'nyii 'laji nyii le -ni. -We a 'kaa lenu, we -ze gbuzoko lenue a 'dekpa nyidi, we -yo nyuma -putuu gbegbein.

¹⁶ -We -Lago 'yubhaa, a nu le -Zezu Klisi 'wu, mu -wa nu, 'yli weee nya a li 'muna. 'Yli weee nya a bhuhoe -Lago, gbu weee -we 'wu a yia 'plila, a 'pa -Lago fuo.

¹⁹ A 'na -kulu -Lago Zuzu yoo -ni. ²⁰ Welu -we o wlaa, a 'na nyeni we 'wu -ni. ²¹ A sasal -lu weee 'wu, 'in -we -ka 'ylinani a 'ka -muo lakpa. ²² A zu amlaa 'de 'yiyi: a 'tide 'yinyuno -lu weee 'yi.

²³ 'Wututue -dlo -Lago nu le a 'ka -dlo -mi. Amiaa zuzu klaa, amlaa dli klaa, amlaa ku klaa, we -yo a 'de weee, 'in 'yli -we nya -amlaa -Kanyo -Zezu Klisi -ka yi, a yi gbunyu yabhlogoo kwee -ka. ²⁴ -Lago -o laa ain, le o yia we nua. -We ka gbu -wa, o -sal -bha o weli la.

²⁵ -Amiaa bhelia, a bhuhoe -Lago -amlaa 'hni nya.

²⁶ A -sa -amlaa bhelia fu dli weee nya.

²⁷ In nee ain -yla -Lago 'yu, a zeli 'sebhe ni -Lagonyuma weee 'yibadi.

²⁸ Nu, -amlaa -Kanyo -Zezu Klisi hwanoo ain 'nyu la.

2 Tesaloniki -nyuma

'Sebhe'e 'soknu *Poku 'paa Tesaloniki -Lagonyuma yoo, mu -wa. Nu, sa -Lagonyuma 'kaa ko, -zugba wa wu -Zezuu luyiyie dudu -gu, 'mu ko -slolua wa 'sebhe ni 'wu.

Poku -saa Tesaloniki -nyuma fu

1 -Ami *Poku ceta 'sebhe ni, we -yo Silasi -yo Timotee 'so. Amia, *leglizi -we mia Tesaloniki, Dide -Lago -yo Nyumaa -Kanyo -Zezu *Klisu so nya, amia -a ceta 'wu.

2 Nu, Dide -Lago -yo Nyumaa -Kanyo -Zezu Klisi njwana ain 'nyu la, 'in wa 'nye ain 'wututue -dlko.

-Lagoko gbuwubhubhue tiklu

3 Bhelian, we mi -amiaa dli ko, -a 'ka -Lago fuo 'pa amiaa 'gbu 'yli weee nya. Nu, dli a zua -Zezu -gu, we mi -gubhoda, 'in amiaa zekkalidli mi -gu 'wulayli-manida, we 'gbu, we mi tiklu, -a 'ka -Lago fuo 'pa. 4 We 'gbu -bhlokpade, amiaa 'gbu -a slolua -amiaa 'de -Lagonyuma glaa. Gbu -we ka 'gbu -a slolua -amiaa 'de, mu -wa nu, a mi siada, wa mi ain 'klyte 'wupalida, 'in a yia dltie 'yi, a 'ni -Lago dli -gu -sa.

5 Wee gbu ni slolua nu, -Lagoko gbuwubhubhue tiklu. Nu, gbu -we weee lu amia 'plulda, -wa -Lago pula 'wlu la, a 'ka wa -zee gbua. -Lagoko nyumaa 'wulapulle mia, we 'gbu a mia siada. 6 Nu, -we mia tiklu, 'mu -Lago yia lenua. -Wa mia ain stalida, stala ko yia wa. 7 Mo yia ain staste 'wusaa, a -yo -ain 'so. Le ko yia we nua, da wa yia -amiaa -Kanyo -Zezu 'yia, -mo yali, ko -yo ko 'anzl 'tutenya 'so. 8 Yia ko yia -kosuu mo -we 'yia nya, -wa 'nia -Lago -yi we -yo -wa 'nia -amiaa -Kanyo -Zezu Klisu gbu -yohwunu, ko 'ka wa -kaslu 'wupa. 9 Waa nyuma mia de, -Lago yia wa -kaslu 'wupaa, 'in ko 'ka wa lasa 'yli weee -nu nya. Wa 'na 'ka -amiaa -Kanyo kwesi -mi. Ko -ka yi, wa 'na 'ka ko 'tite -yo ko 'njumnie -yoyi. 10 Wee yli mia, we nya ko yia yia, ko nyuma tiklu 'ka ko 'nji 'ylimanti, 'in -wa -ka ko dli -gu zu, wa 'ka ko yia 'muna nya. Amiaa 'de, glaa a yia wa -mia. -We ka gbu -wa, a ka -amiaa gbu-dayweli dli -gu zu.

11 We 'de'e 'gbu, -a bhuhoea -Lago 'yli weee nya amiaa 'gbu. A -zlali -Lago, a 'ka -mi 'nanuu, 'in 'yoo -we ka 'gbu ko yia ain la, a 'ka we -gu ko tiklu. Gbuzokuu lenuee 'tu -we mia ain 'bhada, -Lagoko 'tite 'ka ain -yobe, a 'ka we lenu, 'in -we a nua le amiaa dli mi -Lago -guu 'gbu, we 'ka we -gu yeli. 12 We -ka 'sa 'plida -mi ni, -amiaa -Kanyo -Zezuu nji yia 'ylimantia amiaa 'gbu, 'in amiaa 'nji 'ka 'ylimanti okuu 'gbu. -We ka 'gbu ko 'kaa we lenu, mu -wa nu, -amiaa -Lago -yo Nyumaa -Kanyo -Zezu Klisi ka ain 'nani 'wunu.

Nukple 'ylinyunonyo gbu

2 -We mia -amiaa -Kanyo -Zezu Klisu yiyigbu nya, -a 'yibha -a 'ka we ain -yia gba. Bhelian, amiaa zukpa -wa. Wa -ka gba -Zezu yiyiyi ka nyini, 2 a 'na nunu nyan ko sa slui -ni, a 'na sumanti amiaa 'de'e 'wlukuun la -ni. Wa yi gba nu, Zuzu gbaa weoo, nyume gbaa weoo, wa -ka gba -we in ceta mu gbaa weoo, a 'na lali we gbuzokuu -ni. 3 Nyume 'na nunu ain -dawli 'wu -ni. -We ka gbu -wa, wee 'yli 'ni -slu nyini. Nu, nyume 'ni -slu -Lago -yokwoko, 'in nukple 'ylinyunonyo ko -Lago 'kaa lasa, ko 'ni -slu yi, wee 'yli 'na 'ka nyini. 4 Ko nukple 'ylinyunonyo mia, -lu weee -we nyuma bubba, wa laa wa -Lago, we -yo ko yia 'wusokua, ko 'ka we 'yu -gali, 'ya *-Lagobudu 'kadu ko ko yia plaa, ko 'ka -mo ladi, 'in ko 'ka gba nu, ko -wa -Lago.

5 Da in mia ain kwesi, in ka -we weee mia ni ain -yia gba, 'lee, a ka we 'wudluo? 6 Nu, -we kulua ko 'yoo, 'in ko ko yia, amiaa 'de -yi we. 'Sa -bhlokpade ko bhla 'ni -slu nyini, ko nukple 'ylinyunonyo 'na 'ka yi. 7 'Tite -we -nyua 'yli, 'in -we mia zizada, we mi we lubho nuda 'gamu. -Ko kulua we 'yoo, ko 'ni -slu labhu, wee gbu 'na 'ka nyini. 8 -Bha wa yia ko nukple 'ylinyunonyo -yoyia. 'Mo Nyumaa -Kanyo -Zezu yia 'bhaa ko njwee -pape nya. 'Mo -Zezuu yiyiee lule yia lasaa. 9 Ko nukple 'ylinyunonyo yia -Saataan 'tite nya yia, gbu 'kadu -yo gwedigbu ko yia lenua yo nya. 10 'Ylinyuno -gbu weee ko yia lenua, 'in ko 'ka -wa mia mnoka -dawli 'wunu. Mnoka wa yia. -We ka gbu -wa, gbuzokuu -we 'kaa wa gbu 'wusa, wa 'ni we 'yibha, 'in wa 'ni we 'wuhwunu. 11 We 'de'e 'gbu -Lago paa wa yoyo -tite yoo, wa 'ka gbu 'nia gbuzokuu nya -mi, wa 'ka we dli -gu zu. 12 Sa 'bhisa, -wa 'nia gbuzokuu dli -gu zu, 'in wa 'yibhaa gbunyuu, -Lago yia wa gbu -dila.

A 'temani dli

13 Nu, bhelia, -Lago -kali amiaa ze, we mi -amiaa -nu nya -a 'ka -Lago fuo 'pa amiaa 'gbu, 'yli weee nya. -We ka gbu -wa, we gwedida, -Lago ka -bha ain -sa, a 'ka gbu 'wubhu. -Lagoko Zuzu nua we le, a 'ka -Lagoko -nu -ze, we -yo amiaa gbuzokuu dliguzuzue 'so, mu -saa ain gbu 'wu. Nu, -Lago ka -bha ain -sa, 'in -wa ko -saa gbu 'wu tiada, a 'ka wa glaa -mi. 14 Ko ka ain la -Lagokuu -a gbaa ain -yia, we gbegbein, a 'ka -Zezu Klisu 'njumnie 'yi. 15 Bhelian, we 'gbu a 'temani dli, 'in gbu -a slolua ain we -yo -we -a ceta ain 'wu, a kpa we la -kli.

¹⁶ -Amiaa Dide -Lago, -k -kalta -amiaa ze, m'ka 'palla -amiaa dli belu -y' yli weee -nu nya, 'in k yia -ain dliwudidie -zoku 'nye k 'nanidli nya. C -y -amiaa -Kanyo -Zezu Klisu 'debhie ¹⁷ 'temani amiaa dli la, 'in wa 'nye ain 'tite, gbu weee mia tiklu, a 'ka we lenu, 'in a 'ka we gba.

Poko nxe: «Wa bhuhoe -Lago, wa nu lubho»

3 -Sleen, bheliau, a bhuhoe -Lago -amiaa 'gbu, -amiaa -Kanyo weli 'ka lamneni da weee, 'in nyuma 'ka -bha we zu, amiaa -gbe 'bhisa. ² A bhuhoe 'ya -Lago, k 'ka -ain nyuma 'nyii -y nukple 'ylinyunya kwee -sa, we ka gbu -wa, we 'ni nyuma weee zu -Lago dli -gu. ³ Nu, Nyumaa -Kanyo mia, k mi k weli -gu, la k yia ain 'temania, 'in k 'ka ain 'yliyzo gbunyuuu dide kwee. ⁴ -Lago ka -amiaa dli 'wu 'temani ain -gu, nu, -we -a 'yibhalta ain, a mi we lenuda, 'in le a yia we nua. ⁵ Nyumaa -Kanyo -slolua -ain, 'in sa -Lago -kalta nyumaa ze, a zu we dli -gu, 'in -Zezu Klisu 'ka amiaa dli late-mani.

⁶ Bheliau, -a nxe Nyumaa -Kanyo -Zezu Klisu 'hni nya, amiaa bhelia -wa 'yaa, 'in wa 'nia -amiaa -sloluwele 'wujwuu, a 'bhu wa kwesi. ⁷ Sa a 'kaa -ain 'tideli, amiaa 'de -yi we, nu, -a mna amiaa -gbe, -a 'ni 'ya. ⁸ -Amia, -a ka nyume yabhloo lililu li bhee? -Inya, we 'ni 'sa -mi. -A ka lubho nu, -a ka sia bhabha. Zlloo,

saboo, -a mi lubho nuda, -muu yi 'wlu nu, -a -mi ain glaa nyumee so nya. ⁹ We mi yaa tiklu -a 'ka amiaa lililu li, we 'ni -a 'ni we mnenii 'gbu -a yi lubho nu. Nu, -we a 'kaa lenu, 'mu -a -slolua ain. ¹⁰ Nu, da -a mia amiaa -gbe, -a ka ain -yla gbu ni pall: «Nyume -k 'ni 'yibha k 'ka lubho nu, k 'na lili -ni.»

¹¹ -A ka 'nu nu, ain glaa, nyuma t'lua 'ya, wa'a pla lubho, wa -limaa gbegbein -gbu wa plaa 'wu. ¹² Waa nyuma mia ni, -a 'pa wa 'kuayli -amiaa -Kanyo -Zezu Klisu 'hni nya, wa nu lubho -diko, wa 'ka wa 'dxe lililu 'yi. ¹³ Amia, bhelia, gbuzoku lenue -ka ain sialida -mi, a 'na 'tideli we 'yi -ni.

¹⁴ Nu, -we -a yibhalta da ain 'sebhe ni 'wu, nyume -moko 'ni we 'hujwe zu, a zu k 'yliy, a 'na nyini -ni k -y la -ni, 'in we 'ka k zu 'bhal. ¹⁵ Nu, a 'na 'bhulu k 'wu amiaa tunyume nya -ni, a zu k 'di amiaa bheli 'bhisa.

Welipapie

¹⁶ -Amiaa -Kanyo, -k -mia -diko, k 'nye -ain 'wututue -diko 'yli weee nya so weee lu. Nyumaa -Kanyo -y a 'de weee 'so -mi.

¹⁷ -Ami Poko celta wee fusaweli ni, 'sa na tia na 'sebhe weee -gu na 'hni la sa. Mu -wa na celili.

¹⁸ Nu, -amiaa -Kanyo -Zezu Klisu hwna a 'de weee 'nyu la.

1 Timotee

'Sεbhε *Pɔlu 'paa ɔ 'tale Timotee yoo, mu -wa. Timotee mia, nyimesɔyɔ, ɔ -saa Pɔlu 'wu ɔ lubho -nuda, mɔ -wa. Sa -Lagɔnyɔmaa 'Yugalɔnyɔ 'kaa -mɔ tɔklu, 'mu Pɔlu cɛla Timotee 'wu.

Fusawɛl

1 -Amɔ *Pɔlu cɛla 'sεbhε nɔ. -Zezu *Klisu *tietienyɔ un -mia. Nɔ, -Lagɔ ɔ -saa -aɔn gbu 'wu, ɔ -yɔ -Zezu Klisi -a mia wuda, ma -zɛla 'mɔ wa tietienyɔ.

² -Mɔ Timotee na cɛla 'wu. -Amɔaa -Lagɔ dɔlɔguzuzue 'wu, -mɔ -wa na 'yuu 'zayli.

Nɔ, -amɔaa Dide -Lagɔ -yɔ -amɔaa -Kanyɔ -Zezu Klisi ɔwɔna -mɔ 'nyu la, wa 'yɔlɔ -mɔ nyazi, 'un wa 'nye -mɔ 'wɔtutue -dɔɔ.

³ Da un mia Maseduanɔ mɔnda, un nɛɛ -mɔ -yɔla: «-In -tu Efɛzi, -un -tu -bha.» Nyɔma -wa mia yoyogbu -sloluda, -un -kulu wa yoo. ⁴ -In 'tulu wa, wa 'sasukpa -nienya nɔ -yɔ wa dukpasu zɛlɛzɛlɛ -we 'nɔ bhloluda -ka, wa 'bhu we 'bɔ. Wee gbunya mia dɛ nɔ, -zɛ we laa, 'un we'e kwaa -aɔn 'yloogbu we 'wu wa nɔaa -Zezu 'bɔ dɔlɔzuzue nya. ⁵ -We ka 'gbu un yia gbu nɔ gba, mu -wa nɔ, wa 'ka zɛkɔkalɔ. Nyɔma 'ka wa -limaa zekalɔ, wa -ka dɔlɔ -zɔnɔ, wa nu gbuzɔnɔ dɛkpua lɛ, 'un wa zu -Lagɔ dɔlɔ -gu dɔlɔ weee nya. ⁶ Nyɔma tɔlɔka ka wee 'yloogbu labhulu. Wa'a nu -slɛɛn gbuzɔnɔ lɛ, -zɛ -klo -kpua wa saa. ⁷ Wa 'yɔbha wa 'ka -Lagɔ tite -slolunya -zɛ. Nɔ, gbu wa slolua, wa 'nɔ we -yɔ, 'un wɛlɔ -we wa mia gbada 'tɛtɛ nya, wa 'dɛ'ɛ 'nɔ we 'wɔla.

⁸ -A -yɔ we 'ji nɔ, -Lagɔ tite nanɔ 'yɔlɔ. -In -ka we 'yɔlɔyɔ sa we mia cɛlɔda, 'un we nanɔ 'yɔlɔ. ⁹ -A 'nɔ we 'wɔla nɔ, -Lagɔ 'nɔ ɔ tite palɔ nyɔma tɔklu 'gbu. Nɔ, nukplɛ 'yɔlɔnyonyaa 'gbu ɔ yia we palɔ. -Wa nua 'yɔlɔnyuno gbu lɛ, ma -wa. -Wa ɔlɔlɔ -Lagɔ -yɔ 'wu, -wa'a zua -Lagɔ 'nɔnɔwe, -wa nua gbunyuu lɛ, -wa 'nɔ -mɔ tɔklu -Lagɔ 'yɔ, -wa nyanta -Lagɔgbu, -wa bhaa we 'nɔ wa dide -zɛ wa 'nyaa, -wa bhaa nyɔma, ma -wa. ¹⁰ Nɔ, -wa kaa mutnɔ kwɛ, nukpasia -wa -yɔ nukpasia dɔ -budu 'wu, -wa paa galɔ pɛlɔ, -wa tubhua yɔ we -yɔ -wa'a gba gbuzɔnɔ gbuwubhunya 'yɔ. -Lagɔ palɔ 'yaa ɔ tite, gbunyuu pɔnɔ 'gbu, nɔ, mu nyumoa gbu -slolue tɔklu. ¹¹ Wee -slolue mia, we mɔ -Lagɔgbu -we -Lagɔ tia 'mɔ -yɔ lubho nya, we mɔ we glaa. Nɔ, mu gbaa 'wɔtutue -dɔɔ -Lagɔ ɔnɔnyɔlɔ gbu.

Pɔlu paa -Lagɔ fuo ɔ nyazɔdlɔ 'gbu

¹² -Amɔaa -Kanyɔ -Zezu Klisi na paa fuo. Mɔ 'nyɛa 'mɔ 'tɛtɛ, un 'ka ɔ lubho nɔ. Mɔ 'yɔlɔ 'mɔ nyumɛ ɔ kaa we 'klu, un 'ka ɔ lubho nɔ nya. ¹³ -Amɔ, ɔ gba bhaa ɔ daa gbunyuu, -amɔ, ɔ 'palɔ bhaa ɔ 'kɔlɔlɔ 'wu, -amɔ, ɔ vɛlɔ bhaa ɔ, nɔ, ɔ ka 'mɔ nyazi 'yɔlɔ. -We ka gbu -wa, -we na

nu bhaa lɛ, un 'nɔ we -yɔ. In 'nɔ ɔ dɔlɔ -gu zuu 'gbu.

¹⁴ -Amɔaa -Kanyɔ ka 'mɔ 'nanɔ 'wɔlɔ nɔ, 'un dɔlɔzuzue -yɔ zekalɛ -we -a gbɔlɔa 'wu -Zezu 'wu, ɔ yia 'mɔ -mɔ 'nye.

¹⁵ Nɔ, wɛlɔ -zɔnɔ -we nyɔma weee 'kaa -yɔnɔwɔnɔ, mu -wa nɔ, -Zezu Klisi yia dɔdɔ -gu, ɔ 'ka gbunyuu -lɛnunya gbu 'wɔsa, -amɔ -wa gbunyuu -lɛnunya -kanyɔ. ¹⁶ Nɔ, -Lagɔ ka 'mɔ nyazi 'yɔlɔ. -We ka 'gbu ɔ yia -amɔ gbunyuu -lɛnunya -kanyɔ nyazi 'yɔlɔ, mu -wa nɔ, -Zezu Klisi 'ka ɔ dɔlɔtɛ weee -slolɔ nyɔma -yɔlɔ. 'un sa -wa yia -Zezu dɔlɔ -gu zua, 'un wa 'ka 'yɔlɔyɔgagɛ 'yɔ, -amɔ 'ka wa 'yɔlɔ -slolunya -zɛ. ¹⁷ Nyɔma 'wɔlɔpɔlɔnyɔ ɔ ka nyɔma 'wɔlɔpɔlɔ 'nɔ bhloluda -ka, ɔ 'na 'kaa tɔlɔ, ɔ wa'a 'yɔlɔ -yɔ, mɔ -wa -Lagɔ -bhlogbɔɔ. 'Nɔnɔnɔ -yɔ -bhazuzue -mɔ ɔ -nu nya 'yɔlɔ weee nya! *-Amɛnɔ!

¹⁸ Na 'yɔ Timotee, 'dɔ na yia -mɔ zua, we -yɔ wɛlɔ -we -Lagɔ 'nye bhaa ɔ gbɔ -falpanya, we 'dɛ 'ɔ -bhlo. -In kpa we wɛlɔ la -kli, 'un -un 'ka -gɔlɔ -zɔnɔ gu. ¹⁹ Zu -Lagɔ dɔlɔ -gu, -un 'na nɔnɔ zubhɔlɔ gbu lɛ -nɔ. Tɔlɔka ka wee 'yoo -zɔnɔ -gu labhulu, 'un wa yia dɔlɔ -Lagɔ -gusa, 'un wa dɔlɔzuzue yia wa 'wu -nyumɔ. ²⁰ Imeneɛ -yɔ Alɛzandɔ mɔ wa glaa. 'Ma un tɔlɔ *-Saatan, 'un wa 'ka we 'wɔla 'nɔ nɔ, wa'a vɛlɔ -Lagɔ.

A bhuhoe -Lagɔ nyɔma weee -nu nya

2 Tɔda, -we un gbaa a nu lɛ, mu -wa nɔ, a bhuhoe -Lagɔ nyɔma weee -nu nya, a 'palɔ -Lagɔ -bɛlɔ -yɔ, a 'palɔ ɔ zukpa -yɔ wa -nu nya, 'un a 'ka ɔ fuo 'pa wa 'gbu.

² -Wa pɔlɔ -aɔn 'wɔlɔ la -yɔ -wa -galɔ -aɔn 'yɔ, a bhuhoe -Lagɔ wa 'nɔnɔ nya, tu yɔ -amɔaa -gbɛ yɔ, -a 'ka 'wɔtutue -dɔɔ 'yɔ -Lagɔ 'nɔnɔwɛzuzue nya, we -yɔ bhu tɔklu nɔnɔ nya ɔ 'yɔ. ³ -We mia da nɔ, we mɔ tɔklu -amɔaa gbuwusa -Lagɔ 'yɔ, 'un mu nanɔ ɔ dɔdɔ. ⁴ Nɔ, ɔ 'yɔbha nyɔma weee 'bhu gbu 'wu, 'un wa 'ka ɔ gbuzɔnɔ 'wɔnɔwɔnɔ. ⁵ Nɔ, -Lagɔ -bhlogbɔɔ, 'un -a -yɔ ɔ 'ɔ nyɔlɔ 'kɔlɔ -bhlogbɔɔ, mɔ -wa nyumɛ -Zezu Klisi, ⁶ ɔ wɔlɔ ɔ 'dɛ ɔ 'ka nyɔma weee 'wɔzɔlɔ. -We mia dɛ nɔ, mu slolua we bhlaa 'dɛbhɛ -gbolu nɔ, -Lagɔ 'yɔbha nyɔma weee 'bhu gbu 'wu. ⁷ -We mia daa 'gbu -Lagɔ yia -bha 'mɔ -sa, un 'ka ɔ *tietienyɔ -yɔ ɔ gbugbanɔ -zɛ. Mɔ tiea 'mɔ 'lakpanya -wa 'nɔ *Zuifɔ -gbɛ, un 'ka wa ɔ wɛlɔ -zɔnɔ -yɔ wa dɔlɔ ɔ -gu -zuzue -slolɔ. -We mia da, gbuzɔnɔ -wa, un 'nɔ yɔ -tubhuda -mɔ.

Sa nukpasia -yɔ 'nɔnɔ 'kaa -Lagɔ bhuhoe

⁸ We 'dɛɛ 'gbu un 'yɔbha nukpasia bhuhoe -Lagɔ da weee. Wa -ka -Lagɔ bhuhoe -mɔ, wa 'bhu wa

-mawlu so 'wu -Lago 'yu, wa 'na 'pali 'ce -ni, gbu 'na -mi -ni wa dli zc -ni.

⁹-We mia 'hwnu -nu nya ni, in 'yibha wa -pla -bana 'wu sa tiklu, wa 'de 'nunjwezuzue nya, wa 'na wleli wa 'de -yc -ni. Wa 'na luati wa nyi 'nanuu, nyumaa dli 'wu gbizee 'gbu -ni. -Can klaa, tukpa yua -zchnu klaa, 'naa -we ka -vale 'tea klaa, wa 'na -plali we 'wu -ni. ¹⁰-We 'kaa wa 'ylinamani mu -wa nu, wa nu -lu -zchnu le, -we mia da ni, 'hwnu -wa gbaa nu, wa mi -Lago 'nunjwe -zuda, wa nu we le.

¹¹Nuu, wa -ka 'hwnu -sloluda -mi, wa hwnu we -yc -dlcc, wa zu -bha we. ¹²L'in 'nye 'hwnu 'yoo c 'ka nukpasia gbu -slolu. Wa 'na -kali 'tite nukpasia -gu -ni, nu, wa 'na gbali hwe -ni. ¹³Nuu, -Lago -laa *-Adan la tia, -muu 'bugu, c yia *Evu la -la. ¹⁴-C -Saatan nua -dawli 'wu, we 'ni -Adan, Evu -Saatan nua -dawli 'wu, 'in c 'na -Lagoc tite 'nunjwe zu. ¹⁵We yi 'sa -muoo, hwnu yia 'yua gwalta, 'in -Lago yia wa gbu 'wusaa, wa -ka -Lago dli -gu -zuda -mi, wa -ka wa -limaa zekali, wa -ka -mi tiklu, wa -ka wa 'de 'nunjwe -zuda -mi, 'in -Lago saa wa gbu 'wu.

-Lagonyumaa 'yugalunya

3 -We na yia gbaa gbuzchnu -wa, nu, nyume -ka gba c 'ka -Lagonyumaa 'yugaluny -ze, lubho -zchnu c 'yibhaa. ²-Lagonyumaa 'yugaluny mia, c -mi tiklu, wa 'na 'hwnunweni c zc -ni. C -mi 'hwnu -bhloo 'lowli nya, c -mi sa 'ce. C yibheli c 'de kpa sa. -We nania 'yli, 'mu c 'kaa lenu, c kpa 'lakpanya sa 'nanuu, 'in c yibheli gbu -slolu sa. ³C 'na -zeli nubhany -ni. C 'na -zeli -gplugunyc -ni. C 'na -zeli 'gwezii ze -zuncy -ni. ⁴C yibheli c 'de -budunwee 'ylyczu sa. C zu c 'yua sc -we lu wa 'kaa c 'nunjwe zu sazchnu sa. ⁵Nuu, nyume -c 'na mneni c 'ka c 'de -budunwee 'ylyczu, c 'ni mneni c 'ka -Lagonyuma 'ylyczu. ⁶Nyume -c 'nyea c 'de -Lago yoo 'lu -lolu, we 'na -zeli -knc -ni, we 'ni -muisu, 'in -knc yli -manua -knc 'de, 'in -Lago dila -knc gbu, sa c dila -Saatan gbu. ⁷-C 'kaa -Lagonyuma 'yugal, c nu gbuzchnu le, 'in c -mi 'nunjwez sa, -wa 'na -Lago -yi, wa 'yliya 'wu, we 'ni -muisu, 'in -maa nyea c 'wu, 'in c bhoo -Saatan -lubhu hwe.

*Diakli -lubho

⁸'Sa -bhlokpade, *diakli -mi 'nunjwezu sa. Wa 'na 'tubhulu yo -ni. Wa 'na 'ma -ni nu duun -ni. Wa 'na -tali 'gwezi la -dawli nya -ni. ⁹Gbuzchnu -we -Lago wlelia -aun -yla zli 'klu, wa -tu we 'klilida dli weee nya. ¹⁰A -ka amiaa diaklunya -bha -saa yi, a yla wa la. Wa 'ni gbunyu kwe -ka, wa nu diakli -lubho. ¹¹'Sa -bhlokpade, wa 'hwnu -mi 'nunjwezu sa, wa 'na -zeli fen -cian -ni. Wa -mi 'ce. -We mia -lu -zchnu nya, wa nu we le 'yli weee nya. ¹²Waa diakli mia, wa -mi 'hwnu -bhlo -bhloo 'lowli nya. Wa yibheli wa 'yua -yc wa -budunwee kpa sa. ¹³Wa -ka wa lubho nu 'nanuu, 'in wa zua wa 'nunjwe, 'in wa zua wa dli weee -Zezu Klisi -gu, wa 'na 'ka dli lu.

Gbu 'kadu -Lago -slolua -aun

¹⁴In mi 'sebhe ni celida, -zugba na dli mi nu, in 'ka -mi 'yia mni dayli. ¹⁵In -ka -seli -gwleda -mi, -a 'ni 'ylylda -mi -pa, 'sebhe ni -na yia 'yia, sanee -na yibhelia sa wa 'kaa -Lago zuayli nc, mu -wa 'ylycga -Lagoc *legliz. Wee legliz -gu gbuzchnu -dia la, 'in 'mu wa 'kaa lakpa -kli. ¹⁶Nuu, gbuzchnu -wa, weli -we gbaa sa -a 'kaa -Lagoc 'yloogblu nc, -we mi yaa zizeda, -Lago ka we -aun 'kluslolu, wee weli 'yli.

'M wa 'yia nyume nya,
'm Zuzu 'Pupa 'yia nyume tiklu nya,
'm 'anzi 'yia -yc,
c gbu wa gbaa 'lakpanya -yla.
'M wa zua dli -gu dudu -gu,
'm -Lago 'bhua 'wu c 'hnumne 'wu.

Yoyogbu -slolunya

4 -Lagoc Zuzu nee sa 'vay nu, dudu bhia -bhla mia, nyuma talsa yia -Lago dli -gusaa. -Dawli -ka -zuzu wa yia 'nunjwe zua, 'in zuzu 'nyii yia wa gbu -slolua. ²Weli 'sc -nyuma -wa tubhua yo, ma yia wa 'yloogblu -zchnu -gu lasala. Waa nyuma mia, wa 'wluksun ka -gba 'wulabhulu, wa 'ni 'masleen mneni wa 'ka gbunyu -yc gbuzchnu -yccsalt. ³Wa nee, wa 'na kwali 'hwnu -ni, wa 'na lili lili talsa -ni. Nu, -Lago -laa wee lili la, 'in -wa zua c dli -gu, 'in -wa yia c gbuzchnu yibhelia, wa 'ka we li c fuopapie nya. ⁴-We weee -Lago -laa la, we nani 'yli, -we wa 'kaa we glaa -sa, we 'ni -mi. A kpa we 'de weee la -Lagoc fuopapie nya. ⁵Nuu, -Lagoweli -yc -amiaa -Lagoc bhuhhoe nua we le, 'in -lu weee yia -lu tiklu -ze.

-Zezu Klisu lubhonuny -zchnu

⁶Wee gbu mia da ni, -in -ka we -na bhelia -sloluda -mi ni, 'in -na zea -Zezu Klisu lubhonuny -zchnu. Nu, -Lagoc dluguzweli -yc gbuzchnu -we 'bi -in mia, mu -wa -na lili -zchnu. ⁷Titina -nine -we -Lago 'na 'yibha, -in 'bhu we 'bi. -We -in 'kaa lenu, mu -wa nu, -we -Lago 'yibhaa -in -mi we 'bi. ⁸Nyume -ka -gwa, c ku 'ka late -mani, we nani 'yli -se. -Lago -yloogblu -gwagwle mia, we nani 'yli -lu weee glaa. Mu kaa -amiaa -zeen gbu -yc -amiaa 'ylycgagte -we mia yida kwee. ⁹Wee weli mia, we mi dluguzu sa, 'in we nani 'yli wa 'ka we -ychnu dli weee nya. ¹⁰-We ka 'gbu -a mia lubho nuda, -a mia stada, mu -wa nu, -a ka 'ylycga -Lago dli 'wudi. Nu, mu saa nyuma weee gbu 'wu, 'in -wa zua c dli -gu, 'ma c saa gbu 'wu, we -zi nyuma -putu.

¹¹-We mia da, zu we 'di wa, 'in -in 'ka we wa -slolu. ¹²Wa 'na tili -mi 'yli la -ni nu, -in mi nyimesbyu nyaa 'gbu. Nu, -we -na nua le, we -slolu sa -Lagonyuma 'kaa nc. -Na weli -ze weli -zchnu, -na lenugbu -mi 'nanuu, -in -kali -na -limaa ze, -in zu -Lago dli -gu, -in -mi tiklu. ¹³Bhla in 'na -slc yi, -in tili -na 'de -Lagoweli zeli -zeji -la 'wu, nyumaa 'kuayli -papie, we -yc nyuma gbustolue. ¹⁴-We -Lago 'nyea -mi, -we mia -mi 'wu, -we c 'nyea -mi, da nyuma gbaa -Lagoweli -na gbegbein, 'in nyuma

kpası yia -mı sɔ -gu lapalı, -ın 'na -salı we 'klu -gu la -nı. ¹⁵Wee gbu mıa dɛ nı, -ın nu we ɛ dı weee nya, 'ın nyuma weee 'ka we -yɔyɔ nı, -ın mı 'yu mnıda -Lagɔ -yloogblu. ¹⁶Zu -na 'dɛ -yɔ -na -slolugbu 'yliyɔ. -ın kpa we la -kli. -ın -ka 'sa nuda -mı, 'ın -na saa -na 'dɛ gbu 'wu, we -yɔ -wa mıa -mı yukwli puluda.

Sa Timotee 'kaa -Lagɔnyuma weee kpa

5 -ın 'na subhalı nyuma kpası 'klu wa gbunyıı 'klu 'ccı nya -nı, nı, sa -ın 'kaa -na dıde -yla gba, -ın gba 'sa wa -yla. -ın 'bhu nyimesia 'wu -na bhelia 'bhısa, ²'ɣwnı -kpası 'wu -na 'nyaa 'bhısa, 'yiesia 'wu -na bhɔɔba 'bhısa. -Na dı -mı tıklı -maa 'yu.

³-Dugbarɣwnı -wa 'nıa nyuma -ka, -ın kpa wa 'nanuu. ⁴-Dugbarɣwnı -ka 'yu -ka, we 'nı -mıuu, ɔ -ka 'yuoyu -ka, nı, -we nana 'yılı -Lagɔgbu 'wu, -we -Lagɔnyuma nua ɛ wa -budıɣwɛɛ, waa 'yilaası 'kpa we tıa. -We wa dıde -yɔ wa 'nyaanya nua wa -yla ɛ, wa nu we 'ɛɛjı ɛ wa -yla. Mu nana -Lagɔ dudu. ⁵Nı, -dugbarɣwnı -zɔnı, ɔ -nıa nyıme -ka, -Lagɔ ɔ dıa ɔ dı weee 'wu, zıloo, sabɔoo, ɔ mı -Lagɔ bhıubhoeda, ɔ mı ɔ zukpa 'palıda -mı 'ka ɔ 'wusa. ⁶-Dugbarɣwnı ɔ nua ɔ 'dɛɛ du -magbu ɛ, ɔ 'dɛ yı 'yılıyɔgaaoo, ɔ ka tı. ⁷'Dı -ın 'kaa wa zu, 'ın nyuma 'na 'kaa wa gbu dıı, mu -wa nı, ⁸nyıme kpa ɔ zuaylı -nyuma 'nanuu, ɔ kpa ɔ -budıɣwɛɛ -nyuma 'nanuu we -zı -maa 'wu, ɔ 'nı 'sa nu, ɔ 'nı -Lagɔgbu -yɔɣwnı, ɔ -zı 'lakpanya -wa 'nıa -Lagɔ -yı.

⁹Nı, -dugbarɣwnı ɔ ka -zu 'nıa -sı -zu glu ta nyı, -ın 'na 'bhulu ɔ 'ɣnı 'wu -dugbarɣwnı 'sebhe -gu -nı. -Mı 'bıgı, ɔ -ka nukpası -bhlogbɔ ɣwnı, ¹⁰'ın wa 'ka gba nı, gbuzɔnı ɔ nua ɛ, ɔ ka ɔ 'yua zu 'nanuu, ɔ ka ɔ 'lakpanya kpa 'nanuu, ɔ ka -Lagɔnyumaa bhu -yɔɣwnı, 'ın ɔ ka gbuzɔnı -gbu weee ɛnu.

¹¹-Dugbarɣwnı -dɔgbunya mıa, -ın 'na 'bhulu wa 'ɣnı 'wu 'sebhe -gu -nı, we 'nı -mıuu, yıkwı -tu yia wa 'bhaa, 'ın wa 'ka Klıı sɔ lu lapalı. ¹²Nı, wa -ka 'sa nu, -Lagɔ yia wa -yɔgbu 'wubhua, -we ka gbu -wa, wa nɛ tıa wa ka wa 'dɛ wıa -Lagɔ -yla, 'ın wa 'nı we ɛnu.

¹³-Mı 'bıgı, 'yamanı wa yamanı, 'ın wa -yɔ -zıezıe plıta -budu -bhıo -bhıo ɣwɛɛ. We 'nı 'ya -bhlogbɔ wa 'ya, -zıe -cıan wa yia -zɛa, 'ın wa 'ka wa -lımaa gbu 'wusılı, 'ın -we wa 'na 'ka yaa gba, 'ın wa gbaa we.

¹⁴We 'dɛɛ 'gbu, 'ın 'yıbha waa -dugbarɣwnı -dɔgbu -kwı yı, wa gwalı 'yua, wa zu wa -budıɣwɛɛ 'yılıyɔ. -Amıaa tınyıma yı -aın 'ɣnı sa. ¹⁵Nı, -dugbarɣwnı -dɔgbu tɔlɔa ka 'yoo -zɔnı -gulabhılu, 'ın wa yia -Saatan 'bı mnı. ¹⁶-Lagɔɣwnı -ka -dugbarɣwnı -budıɣwɛɛ -ka, ɔ -sa -mı 'wu, ɔ 'gba yı leglızı 'wı -mı. We -ka 'sa -mı, -dugbarɣwnı -wa 'nıa nyuma -ka, 'ın leglızı saa wa 'wu.

¹⁷Nyuma kpası -wa zua -Lagɔnyuma 'yılıyɔ 'nanuu, -ın zu wa 'nıɣwɛ, a zu wa 'nıɣwɛ -zakpa 'sɔ. Nı, -wa mıa stada -Lagɔgbu gbagbıe -yɔ we -sloluee gbu 'wu, wa zu wa 'nıɣwɛ, wa 'ka nyuma pıı -zı. ¹⁸Nı, *-Lagɔsbhe nɛɛ: «'Bhı -ka 'mı 'tıtıda -mı, -ın 'na gbuan -nı we ɣwɛ -nı.» We nɛɛ 'yae: «Nyıme ɔ nua lubho, we nanı 'yılı ɔ 'ka ɔ 'penıgwɛzı 'yılı.» ¹⁹Wa -ka nyuma kpası gbu 'wı la dıı, we gbudayını 'sɔ, ta 'nı -mı, -ın 'na pulu wa yukwli -nı. ²⁰Nyıme -ka gbunyuu ɛnu, gba ɔ -yla

gbu -zejıa 'wu, 'ın we 'ka nyuma tɔlɔa nyano dıı 'wu -palı.

²¹-Mı na palı -belu -yɔ, -Lagɔ klaa, -Zeu klaa, we -yɔ -Lagɔ 'anzınya, wa 'yu. Wee gbu mıa, -ın zu we 'nıɣwɛ, -ın 'na sısalı nyuma -yɔ -nı, -ın 'na 'bhulu nyıme -yɔgbu 'wu yılo -ɣwɛɛ -nı. ²²-ın 'na palı nyıme sɔ -gu la slı ɔ 'ka -Lagɔlubho nu -nı. -ın 'na plalı nyıme -putuu gbunyuu 'wu -nı, -ın -mı tıklı.

²³-ın 'na 'manı -sıɛn 'nyuu 'dɛkpa -nı, nı, -ın 'ma nu -sɛ, -na nukplɛɛ 'gbu. -We ka gbu -wa, 'yılı tɔlɔa nya, 'ın -na nukplɛ gılopa.

²⁴Nyuma tɔlɔaa nu gbunyuu mıa, wa yı sa -mı -yɔ -gwı, 'bhıe wa bhua wa -yɔgbu 'wu. 'ın tɔlɔaa -nu mıa, wa ka wa -yɔgbu 'wubhu 'bhıe wa yıa wa gbunyuu -yɔ. ²⁵'Sa -bhıokpade, ɛnıgbu -zɔnı mıa, -yɔ wa yı we, 'ın -we wa 'a yı -yɔ, we 'nı mnıe we 'ka zıde -tu.

6 -Wa mıa galı nya, wa zu wa -cıan 'nıɣwɛ dıı weee nya, nyuma yı -Lagɔ vıı, 'ın -we ın -slolua aın, wa yı we daa gbunyuu gba. ²We -ka nı, wa -cıan mı -Lagɔnyuma nya, wa 'na nyenı wa 'wu -nı, -maa mı wa bhelia nyaa 'gbu. We 'nı -mıuu, -we wa 'kaa ɛnu, mu -wa nı, wa nu wa zılubho sazɔnı sa. -We ka gbu -wa, -wa ka zılubho wa mıa nuda, wa -Lagɔbhıa -wa, 'ın wa 'yıbha -maa.

'Nnumnııı 'zaylı

Gbu -ın 'kaa -slolu, 'ın 'dı -ın 'kaa wa zu, mu mıa da: ³nı, nyıme -ka gbu -putu -sloluda -mı, ɔ 'nı -amıaa -Kanyɔ -Zeu Klıı wıı -zɔnı 'wıɣwnı, we -yɔ -we -a -slolua aın -Lagɔgbu 'wu, ⁴ɔ 'dɛ ɔ 'yılımanıa, ɔ 'nı gbu -yı. -Zıe gu mı ɔ -yɔ, kpıı ɔ kpııta. -We mıa da nı, mu kwaa nyıme zenı -nunue 'wu, 'ın wa gua -gıı, 'ın wa vııa wa -lıma, wa pupalı 'wıkwıı la 'nyımeɛ. ⁵-Zıe wa saa we'e bhıo, wa dıı -nyu 'yılı, 'ın wa 'nı gbuzɔnı gbu -yılı 'gbu, wamıa nɛɛ nı, -wa mıa -Lagɔ 'yloogblu, 'ɣnı wa yia mnıa.

⁶Nı, gbuzɔnı -wa, nyımeɛ 'gba -ka ɔ dıı da nyı, -Lagɔ 'yoo mnıe we 'ka ɔ 'ɣnımnıe -zɛ. ⁷Kwɛ klo nya -a yia dudu -gu, kwɛ klo nya -a yia labhua. ⁸We -ka 'sa -mı, -a -ka lıılı -ka, -a -ka -bana -ka, -amıaa -nu -tu sa. ⁹-Wa 'yıbhaa wa 'ka 'ɣnımnınyı -zɛ, -Saatan yıaa wa la, 'ın wa bhıa lubhu ɣwɛ: wee lubhu mıa, mu -wa gbu -klo wa 'yıbhaa, -we nyıma nyıme, 'ın we saa wa la weee. ¹⁰Nı, 'gwɛzıı 'yıııe -dıı mıa, gbunyuu 'yılı -bhıo -bhıoo gwɛ -wa. 'Gwɛzıı 'yıııe 'tu ka nyuma tɔlɔa 'bha, 'ın wa yia -Lagɔ 'yloogblu labhılu 'pııı. We ka stıe wa pıe zı zu.

'Dızuwıı

¹¹Nı, -mı -Lagɔnyıme, -ın 'bhu wee gbu nı 'bı, -ın -mı tıklı -Lagɔ 'yu, -ın -yɔ -Lagɔ 'sɔ -mı, -ın zu ɔ dıı -gu, -ın -kalı -na -lımaa zɛ, -ın -ka dıııe, -ın -ka dıı -dııı.

¹²-ın gu -gııı -zɔnı -we mıa -Lagɔ 'yloogblu -nu nya. -ın kpa 'yılıyɔgagıe -zɔnı -laklı la. Wee 'yılıyɔgagıe mıa, 'mu -Lagɔ lalıa -mı, -ın -ka we yıbhıı, gbuzɔnı -ın ɣwnıa -yɔ, 'ın -ın yia we gba nyuma duun 'yıbadı.

¹³-Lagɔ ɔ 'nyɛa -ıı weee nyapıı, ɔ -yɔ -Zeu Klıı, ɔ

mia gbuzochu dayiny nya Pohni Pilati 'yu, wa 'yu in
 nee -mi -yla: ¹⁴ -in zu -Lagoch tite 'huhwe, -in 'na
 -nyumochu we -ni, -in -mi tiklu wa yi -mi gbu dli.
 -Amiaa -Kanyo -Zezu Klisi 'ni -si yi, -in -mi 'sa. ¹⁵ Bhla
 -Lago -saa -bha, we nya k yia yia. Och, och -wa 'wututue
 -dloch -Lago, och -wa -Lago -bhlogoch, och pulu nyama
 'wulapulunya 'wlu la, och -wa -cian weee -Kanyo. ¹⁶ Och
 -bhlogoch 'na 'kaa labhu, k ladida mia, san 'tite -we
 nyume 'na mneni k 'ka -yolanyi, mu bibe we. Nyume
 'ni mneni k 'ka k -yoyi. Nyume yabhlogoch 'ni -si k 'yi,
 'in wa 'na 'ka k 'yi. Wa -mochu k 'hni, 'tite weee -mi k
 -nu nya 'yili weee nya. -Amen!

¹⁷ -We -ka dudu -gu -huhmuhnyaa -nu ni, -in gba wa
 -yla nu, wa 'na 'ylimani wa 'de -ni. Gba wa -yla nu, wa

'na dli wa 'huhmuh dli 'wu -ni, nu, we'e -gwle, wa zu
 -Lago dli -gu. Och nyaa -ain -lu weee, we -gu palte nya,
 'in -a 'ka 'muna lili 'gbu. ¹⁸ Gba wa -yla, wa nu gbuzochu
 le, wa 'huhmuh mia, we -ze gbuzochu lenue. Wa be wa
 -lima -yo wa 'ka wa 'wusa wa 'huhmuh nya. ¹⁹ Wa -ka
 'sa nu, 'in wa subhaa wa 'huhmuh -ochu -we 'na 'kaa
 lazuklu, wa ciu 'gbu, 'in wa 'ka 'yiyogagie -ochu 'yi.
²⁰ Timotee, -we -Lago zua -mi kwee, zu we 'yiyi sa
 'nanu. -Zle klo -yo -Lagochu'gba, we 'dee 'gbu, wa
 -ka we -sada -mi, -in 'na pali we hwee -ni. Wa -ka gbu
 wa laa -luyilo gbu gbada -mi, -in 'na pali we hwee -ni.
 Wee gbu mia, yo -wa yo. ²¹ Nyuma tolu nee, wa ka wee
 -luyilo 'yi, nu, wa dli 'ni -sleen -Lago -gu -mi.
 -Lago hwna ain 'hyu la.

2 Timotee

'Sɛbhɛ 'sɔnɔ *Pɔlu 'paa ɔ 'tale Timotee yoo, mu -wa. Pɔlu mɪ -kaslu 'wu *Wlɔmu, 'bhie ɔ yia wee 'sɛbhɛ nɪ cɛlɪ. 'Dɪzɔwɛlɪ tɔlua Timotee 'kaa -Lagɔnyɪmaa 'yugalɪnya zu, wa 'ka -mɪ tɪklɪ, 'mu Pɔlu cɛlɪ ɔ 'wu.

Fusawɛlɪ

1 -Amɪ *Pɔlu cɛlɪ 'sɛbhɛ nɪ, -Lagɔ ka we 'wɔŋwɔnu, 'lɪn lɪn yia -Zɛzu *Klɪsu *tɪtɪɛnyɔ -zɛ. -Lagɔ nɛɛ gbɔzɔnɔ nya nɪ, 'yɪlɪyɔgagɛ ɔ yia wɪlɪ, wee 'yɪlɪyɔgagɛ mɪ, -wa -yɔ -Zɛzu 'sɔ -ka -mɪ, ma yɪlɪ we. 'lɪn ɔ yia 'mɪ tɪɛ, lɪn 'ka we gbɔgbanyɔ -zɛ.

2 -Mɪ Timotee, na dɔdɔnɔnɔ -yɪ, -mɪ na cɛlɪ 'wu. Nɪ, -amɪlɪ Dɪdɛ -Lagɔ -yɔ -amɪlɪ -Kanyɔ -Zɛzu Klɪstɪ ŋwɪna -mɪ 'nyɪ lɪ, wa 'yɪlɪ -mɪ nyɪzɪ, 'lɪn wa 'nyɛ -mɪ 'wɔtɔtɔɛ -dɪɔɔ.

Pɔlu 'paa Timotee 'kuaylɪ

3 -Lagɔ na paa fuo, na dukpasi ka ɔ bubɔ, wa 'bɪgɔ, -amɪ na bubɔ 'yaa ɔ dɪlɪ tɪklɪ nya. lɪn -ka ɔ bhɔbhoɛda -mɪ, zɪlɔɔ, sabɔɔ, na dɪlɪ 'bhu -mɪ -gu, we 'gbɔ na paa -Lagɔ fuo. 4 Nɪ, na dɪlɪ 'bhu -na 'mɪ -gu, -na 'tɔ mɪ 'mɪ 'bhada, mu 'kaa 'mɪ 'mɪna 'wɪlɪ. 5 lɪn 'nɪ we 'wɔdɪlɪ. Nɪ, -na dɪlɪ mɪ -Zɛzu Klɪstɪ -gu. Tɪlɪ, -na 'nyaasa Loɪstɪ ka ɔ dɪlɪ -gu zu, ɔ 'bɪgɔ, -na 'nyaa Enɪstɪ -wa. 'lɪn lɪn -yɪ we 'jɪ nɪ, -na dɪlɪ mɪ 'ya ɔ -gu, we 'gbɔ na paa ɔ fuo. 6 We 'dɛɛ 'gbɔ lɪn nɛɛ -mɪ -yɪlɪ: 'tɪtɛ -Lagɔ 'nyɛ -mɪ, -lɪn 'ka ɔ lubho nɪ, da lɪn palɪ -mɪ sɔ -gɪlɪ, -lɪn 'na 'tɪdɛlɪ we 'yɪ -nɪ, we yɪ -nyɪmɔ. 7 Nɪ, Zuzu -Lagɔ faa -aɪn 'wu, we 'nɪ nyɪnɔ -zuzu: -we ɔ Zuzu nɪlɪ, mu -wa nɪ, 'tɪtɛ ɔ yɛlɪ -aɪn, amɪlɪ bhɛlɪlɪ zɛkɪlɪdɪ ɔ nyɛ -aɪn, 'lɪn -a 'ka -amɪlɪ 'dɛ kpa sa -yɪ. †

8 Zu 'na 'bhɪlɪ -mɪ -amɪlɪ -Kanyɔ gbɔ -gbada -nɪ. -Amɪ, -ɔ wa 'paa -kaslu 'wu ɔ 'gbɔ, zu 'na 'bhɪlɪ -mɪ na 'gbɔ -nɪ. -We -lɪn 'kaa lɛnɪ, mu -wa nɪ, wa -ka -mɪ stɪlɪ yɪ -Lagɔgbɔ 'gbɔ, -lɪn ŋwɪnɪ we -yɔ 'tɪtɛ -we -Lagɔ 'nyɛ -mɪ nya. 9 Mɔ -saa -aɪn gbɔ 'wu, 'lɪn mɔ laa -aɪn, -a 'ka ɔ nɪ nyɪlɪ tɪklɪ -zɛ. ɔ -ka 'sa nɪ, we 'nɪ -amɪlɪ lɛnɪgbɔ -zɔnɔ gbɔ, nɪ, ɔ ka 'cɪn we -yɔŋwɔnu 'nanɪdɪ nya, -zugba ɔ 'nɪ -sɪ -lɪ yɪbhɔgbɔ lɪlɪ. 10 -Sɪɛn, -Lagɔ ka we -aɪn -slɔlɪ -amɪlɪ Gbɔwɔsanyɔ -Zɛzu Klɪsu gbɛg-bɛn. Nɪ, mɔ lɪlɪ tɪlɪ. ɔ ka we -aɪn 'klɪslɔlɪ nɪ, -a -ka -Lagɔgbɔ -yɔŋwɔnu, 'yɪlɪyɔgagɛ -we 'nɪ bhɪlɪlɪ -ka, 'lɪn -a 'yɪlɪ we. 11 Wee -Lagɔgbɔ mɪ, -Lagɔ ka -bha 'mɪ -sa lɪn 'ka we gba, lɪn 'ka ɔ tɪtɪɛnyɔ -yɔ ɔ gbɔ -slɔlɪnyɔ -zɛ. 12 We 'gbɔ stɪstɛ -we 'wu lɪn mɪ 'plɪlɪdɪ, we 'e 'bhɪlɪ 'mɪ zu. -We ka gbɔ -wa, -ɔ lɪn zɪlɪ dɪlɪ -gu, lɪn -yɪ ɔ, 'lɪn na dɪlɪ 'tɛlɪ we -gu nɪ, -we ɔ tɪlɪ 'mɪ -yɔ, 'wu ɔ yɪlɪ we 'paa, 'lɪn gbɔwɔbhɪyɪlɪ 'ka nyɪnɪ.

† We 'jɪ -putɪ -wɛ: -Lagɔ 'nɪ -aɪn nyɪnɔdɪlɪ nukplɛ zu, 'tɪtɛ klɪ, nɪnɪnɪ klɪ, we -yɔ 'dɛ -kpakplɛ 'nanɪ, we dɪlɪ ɔ zɪlɪ -aɪn nukplɛ.

13 Wɛlɪ -zɔnɔ -lɪn 'nɪ da 'mɪ ŋwɛɛ, -lɪn gba we wɛlɪ -bhɔkɔpɛ -na -lɪmɪ -yɪlɪ. -lɪn nɪ we lɛ dɪzɔzɔɛ -yɔ zɛkɪlɪdɪ nya -Zɛzu Klɪstɪ 'wu. 14 Wɛlɪ -zɔnɔ -Lagɔ tɪlɪ -mɪ -yɔ, -lɪn zu we 'yɪlɪyɔ, Zuzu 'Pupa ɔ -dɪlɪ -aɪn 'wɪlɪ 'gbɔ.

15 Nɪ, -lɪn -yɪ we 'jɪ nɪ, -wa mɪ -Azɪlɪ -dɔdɔ -gu, wa ka 'mɪ 'bɪ 'bhu, Fɪzɪlɪ -yɔ ɛlɪmɔzɛnɪ mɪ wa glɪ. 16 Nɪ, Onɛzɪfɔlɪ mɪ, ɔ ka 'mɪ 'kuaylɪ 'pa tenyɪ, zu 'nɪ ɔ 'bha lɪn mɪ -kaslu 'wɔ 'gbɔ. -We ɔ nɪ lɛ, -Lagɔ 'palɪ we 'bɪgɔ ɔ nyɪlɪ -yɪlɪ. 17 Da ɔ nyɪnɪ *Wlɔmu, 'lɪn ɔ yɪlɪ 'mɪ 'yɪlɪlɪnɔnɔ bhɪbha, 'lɪn ɔ yɪlɪ 'mɪ 'yɪlɪ. 18 -Lagɔ 'yɪlɪ ɔ nyɪzɪ ɔ nyɪlɪ gbɔwɔbhɪzɪlɪ. Da -a mɪ ɛfɛzɪgɛ nukplɛ, -na 'dɛ -yɪlɪ 'dɛbhɛ we 'jɪ nɪ, ɔ ka 'mɪ 'wɔsa sɔ weɛ lɪ.

-Zɛzu Klɪsu 'sɔlɪ -zɔnɔ

2 -Mɪ na 'yɪ, -mɪ -Zɛzu Klɪsu 'nyɛ 'nanɪdɪ -lɪn kpa we lɪ -kɪ, 'lɪn we 'ka -mɪ latɛmanɪ. 2 -We -lɪn 'nɪ 'mɪ ŋwɛɛ nyɪlɪ duun 'yɪbɪdɪ, -lɪn zu we 'dɪ nyɪlɪ -zɔnɔ, 'lɪn -maa mɪnɪ -maa 'ka we nyɪlɪ -putɪ -slɔlɪ. 3 -lɪn -ka stɪdɪ -mɪ -Zɛzu Klɪsu 'gbɔ, -lɪn ŋwɔnɪ we -yɔ ɔ 'sɔlɪ -zɔnɔ 'bhɪsa. 4 Nyɪlɪ -ka 'sɔlɪ pla, -ɔ -ka gba ɔ 'ka ɔ -kanyɔ dɔdɔ namɪnɪ, ɔ pla nyɪlɪ -kpuɪlɪ gbɔ 'wu. 5 Nyɪlɪ -ka -gwɔgwɔda gbɛlɪ, -ɔ 'nɪ we -gwɔgwɔ -we tɪtɛ 'nɪnɪ zu, wa 'na 'ka gba nɪ, -mɔ nyɪnɪ tɪlɪ. 6 Kpaɪnyɔ -ɔ nɪlɪ ɔ kpaɪ lubho sa 'tɪtɛɛ, mɔ yɪlɪ we lɪlɪlɪ tɪlɪ. 7 -We lɪn mɪ gbada, pupɪlɪ we 'wlɔkɔnɪ lɪ sa 'nanɪ, 'lɪn -Lagɔ 'ka -mɪ 'tɪtɛ 'nyɛ -lɪn 'ka we 'dɛ weɛ 'wɔlɪnɪ.

8 -Na dɪlɪ -bhu -Zɛzu -gu, mɔ -sɔ 'wu tɪlɪlɪ glɪ, *-Davidɪ mɪ ɔ dukpasi nya, mu -wa -Lagɔgbɔ -we na gbɪlɪ nyɪlɪ -yɪlɪ. 9 Wee -Lagɔgbɔ 'gbɔ lɪn mɪ stɪdɪ, wa ka 'mɪ gbɪlɪ, 'lɪn wa yɪlɪ 'mɪ -kaslu 'wɔpɪ gbɔnyɪ -mɔnyɔ 'bhɪsa. Nɪ, -Lagɔwɛlɪ mɪ, we 'nɪ gbɪlɪ -mɪ. 10 We 'dɛɛ 'gbɔ, lɪn 'nɪ we stɪstɛ 'wlɔzɔlasɪdɪ -mɪ, -wa -Lagɔ -saa -bha ɔ -nɪ nya, 'lɪn wɪlɪ 'ka 'yoo 'yɪlɪ. Wee 'yoo -gu -Zɛzu Klɪstɪ -sɪlɪ wa gbɔ 'wu, 'lɪn ɔ ŋɪnɪ -we 'nɪ bhɪlɪlɪ -ka, wa 'ka we 'yɪlɪ. 11 Wee wɛlɪnɪ nɪ mɪ gbɔzɔnɔ nya:

«-A -yɔ ɔ 'sɔ ka tɪlɪ,

'yɪlɪyɔgagɛ -a -yɔ ɔ 'sɔ yɪlɪ 'yɪlɪ.

12 -A 'nɪ stɪstɛ 'wlɔzɔlasɪlɪ,

-a -yɔ ɔ 'sɔ yɪlɪ nyɪlɪ 'wlɔlɪpɪlɪ.

-A -ka ɔ gbɔ kpɛlɪ,

'lɪn ɔ kpɛlɪ -amɪlɪ gbɔ.

13 -Amɪlɪ dɪlɪ -ka ɔ -gubhu,

weee mia ɔ yiyie wuda zekalidli nya, ma yia wee -tnuu 'yia.

Pɔlu 'wubhlolu -gbunya

⁹ -ln 'yi 'kli -ln 'ka na -gbɛ yi slɔ. ¹⁰ Nu, Demasi 'yibha dɛslɛn -dudugu gbuu 'gbu, ɔ ka 'mi 'bubhu, 'ln ɔ yia Tesaloniki mni. Klesansi ka -Galasii mni, 'ln Titl yia Dalumasi mni. ¹¹ Luku 'debhlo -tua 'mi -yɔ. -ln -ka yida -mi, -ln 'bhu Maliki 'wu, -ln -yɔ ɔ 'sɔ yi, nu, 'wu ɔ saa 'mi bhabha na lubho 'wu. ¹² ln ka Tisiki tie Efɛzi. ¹³ Nu, na -guslunaa ln tia Tloasi -mɔ Kalpusu -budunwɛɛ, -ln -yɔ we yi, we -yɔ na glɔglɔ -sɛbhɛ. Nu, -ln 'na dlulu we numɛku -nu 'wu -ni.

¹⁴ Alɛzandli, ɔ mia bhabhlanɔ nya, ɔ ka 'mi gbu -yɔkpali bhabha. -We ɔ nua lɛ, Nyumaa -Kanyɔ 'kaa we 'lɛɛji wla. ¹⁵ 'ln -mi, -ln zu -na 'dɛ 'yliyɔ ɔ gbɛgbɛin, nu, ɔ ka -amlaa wɛl -yɔwɔsɔlu bhabha.

¹⁶ Da wa kwaa 'mi gbuwubhunɔ 'yu tiada, nyumɛ yabhlogbɔɔ 'ni 'mi gwelu -mi. Wa 'dɛ weee ka 'mi 'bub-

hu. Nu, -Lago 'na dli wee gbu wa 'wlu -ni. ¹⁷ Nu, -amlaa -Kanyɔ mia, ɔ mi 'mi kwesi, 'ln ɔ ka 'mi 'tɛ 'nyɛ, 'ln ln yia ɔ wɛl gba we -gu yelie nya, 'ln 'lakpanya weee -wa 'nia *Zuifu, wa yia we 'nu. 'ln -Lago yia 'mi -jla nɔwɛɛ -sa. ¹⁸ Nyumaa -Kanyɔ yia 'mi gbunyuu weee ɔ 'wubhua. Mɔ yia 'mi gbu 'wusaa, 'ln da ɔ pɔla nyuma 'wlu la yal ln 'ka -mɔ nyini. Wa -mnɔɔ ɔ 'ɛni 'yɛ weee nya. *-Amen!

Pɔlu 'paa wɛl

¹⁹ Nu, ln -sa Plisil -yɔ Akilasi fu, we -yɔ Onezifɔluu -budunwɛɛ -nyuma. ²⁰ Ewlasiti ka Kolenti -tu, 'ln Tlofimu ka gu bhli, we 'gbu ln yia ɔ Milee ti. ²¹ Da nɔwɔtɔyibhla 'nia -sɔ da nyini, -ln 'yi 'kli -ln 'ka na -gbɛ nyini. Ebulusi klaa, Pudɛn klaa, Linusi klaa, Klodia klaa, we -yɔ -amlaa bhelia weee, wa nɛɛ wa -saa -mi fu.

²² -Amiaa -Kanyɔ -yɔ -mi 'sɔ -tu. -Lago nɔwɔna aɔn nyu la.

Titu

Titu mta, *Pɔlɔs 'tale yabhlo ɔ -saa ɔ 'wu ɔ -Lagɔlubho nuda, mɔ -wa. Nu, -Lagɔnyɔmaa 'yugalɔnyɔ yabhlo ɔ -mi bhaa Kletɩ. Sa nyɩmɛ 'kaa -Lagɔnyɔmaa 'yugalɔnyɔ -zɔnɔ -zɛ, 'mu Pɔlɔ cɛla ɔ 'wu. 'Sebhe 'sɔ Pɔlɔ 'paa Timotee yoo, we nukpla gbu -yɔ -we ɔ 'paa Titu yoo 'wuwlu.

Fusawɛlɩ

1 Nu, -amɩ *Pɔlɔs, ɔ -wa -Lagɔ lubhonɔnyɔ -yɔ -Zezu *Klɩsɩ *tietienyɔ, -amɩ cɛla 'sebhe nɩ. Lubho -we -Lagɔ 'nyɛa 'mɩ, mu -wa nu, -wa ɔ -saa -bha, ɩn kwa wa dlɩzuzuee 'yoo -gu, 'ɩn ɩn -slolu wa, wa 'ka gbuzɔnɩ yibheli, wa 'ka -Lagɔ ɔɔɔ nɔɔɔ -tu. 2 We -ka 'sa -mɩ nɩ, -maa mneni -maa 'ka we dlɩ 'wudɩ nu, 'yliyɔgagɩ -we 'nɩa bhloluda -ka, -Lagɔ yia we -maa 'nyɛa. Nu, -Lagɔ, ɔ -k'ɔ 'tubhua yɔ, ɔ ka ɔ wɛlɩ wla wee 'yliyɔgagɩ -mɩnu -maa 'nyɛnyɛe daa, -zugba -lu yabhlogbɔɔ 'nɩ -slɔ lamɩ. 3 Nu, bhla -we -Lagɔ 'paa ŋwɛɛ, we nyɩa, 'ɩn ɔ yia ɔ wɛlɩ zɩ 'klu wleli. Wee wɛlɩ mɩa nɩ, mu -wa gbu -we ɔ tɩa 'mɩ -yɔ nu, ɩn mɩn gbaa da weee, sa -amɩaa Gbuwusanyɔ -Lagɔ gbaa we -mɩ, we ɔɔɔ.

4 Titu, na 'yuu 'zayli -amɩaa dlɩzuzue -bhlo Klɩsɩ 'wu, -mɩ na cɛla da 'wu: Nu, Dide -Lagɔ -yɔ -amɩaa Gbuwusanyɔ -Zezu Klɩsɩ nu -mɩ 'nanɩ 'wu, 'ɩn wa 'nyɛ -mɩ 'wɔtutue -dlɔɔ.

-Lagɔnyɔmaa 'yugalɔnyɔɔ lapalɩe

5 Nu, ɩn -ka -mɩ Kletɩdɩdɩ -gu tɩ nɩ, -ɩn 'ka gbu -we -tua 'wuu 'wɩubhaa gbu -wa. 'Gbeo 'gbe -we -ka -mɩ, we mɩ nu, -ɩn palɩ -mɔ -Lagɔnyɔmaa kpaɩ la, ɔ -we ɩn -slolua -mɩ lu: 6 -Lagɔnyɔmɛ kpaɩ mɩa, ɔ -mɩ 'cɛ, ɔ -mɩ 'ŋwɔɔ -bhloo 'lowli nya. ɔ 'yua -mɩ dlɩzunya nya, † 'ɩn nyɩma 'na -salɩ wa 'yliyɔtɛlɔ dlɩ -yɔ wa gbuu 'nɩŋwɛ -sa dlɩ -nɩ. 7 Nu, -Lagɔnyɔmaa 'yugalɔnyɔ mɩa, ɔ kwe nya -Lagɔlubho mɩa. We 'dɛɛ 'gbu, ɔ ɩɩnɩgbu -mɩ 'cɛ: ɔ 'na -mɩ -nɩ 'dɛɛ 'ylimanɩnyɔ klaa, 'cɛkanyɔ klaa, nubhanyɔ klaa, we -yɔ -gɩɩɩnyɔ nya -nɩ. ɔ 'na tɩtalɩ dlɩ 'nyuu nya 'gwezi la -nɩ. 8 Nyɩma -ka ɔ -gbe yi, ɔ yibheli wa kpa sa, 'ɩn ɔ -kalɩ zuzɔnɩ ɩɩnɩ zɛ. ɔ yibheli ɔ 'dɛ, ɔ -mɩ nyɩmɛ tɩklɩ nya, -mɔwɩluda, 'bhie ɔ yibheli ɔ 'dɛ kpa sa. 9 Wɛlɩ -we mɩa dlɩguzɩ sa, 'ɩn -we -yɔ -we wa -slolua ɔ 'sɔ mɩa -bhlo nɩ, ɔ -tu we -gu. We -ka 'sa -mɩ nɩ, 'ɩn ɔ mnenia ɔ 'ka nyɩma 'kuayli 'pa gbu tɩklɩ slolue nya. 'ɩn ɔ slolua ɔ kpɛlɩkpɛlɩnya sa -maa mɩa.

Yoyogbuu sloluee labubalɩya

10 Nu, gbu -nyumɔnyɔ -zu 'wu. Wa glaa, dumadu mɩ *Zuifu -wa -zɛa -Lagɔnyɔmaa nya. Gbukpuagbuu gbagbɩe lubho -yɔ -dawli wa kaa. 11 We mɩ nu, -ɩn 'munu wa ŋwɛ. -We ka gbu -wa, -gɩɩɩɩ -kpabhie wa mumɩa

† ɔɔɔ nɛɛ: ɔ 'yua -mɩ 'yua -zɔnɩ nya.

la, -we wa 'na 'kaa -slolu, we slolue nya wa 'ka 'gwezi 'yɩ zɩbhɩtɩ ɔɔɔ. 12 Nu, wa 'dɛɛ bheli Kletɩ -nyɩmɛ yabhlo, ɔ -wa gbuu -falɩpanyɔ, ɔ nɛɛ: «Kletɩ -nyɩma, yocɩaan klu, nɩma 'nyii, 'yalɔnyɔ -wa ka -yɔkɩpagbu weee -wa lilie.» 13 'ɩn wee gbudayɩwɛlɩ nɩ mɩ gbuzɔnɩ nya. We 'dɛɛ 'gbu, -ɩn gba wa -yla 'klu 'ɔɔɔ nya, 'ɩn wa 'ka dlɩ tɩklɩ zu. 14 Wa 'na nɛnɩ 'masɛɛn Zuifuu ninenya -yɔ nyɩma -wa 'bhulua gbuzɔnɩ 'yoo -gulaa 'wlukuɩn -titenya -yɔɔ -nɩ. 15 Nu, -lu weee mɩ -mɔwɩluda nyɩma -wa ka dɛ mɩa -mɔwɩluda -yla. -Wa kaa puɩn, 'ɩn wa'a zua dlɩ nɩ, -lu yabhlogbɔɔ 'nɩ -mɔwɩluda -mɩ wa -yla, -we ka gbu -wa, wa 'ylimnee -yɔ wa 'wlukuɩn ka puɩn. 16 Wa -ka ladɩ, wa nɛɛ nɩ, wa -yi -Lagɔ, 'ɩn wa ɩɩnɩgbu -nanu palɩ -Lagɔ -blɩgu. Zen wa kaa, yukwɩyɩsulonya -yɔ -wa 'nɩa -lu -zɔnɩ yabhlogbɔɔ ɩɩnɩ mneni, 'ma wa -mɩa.

Gbuslolue tɩklɩ

2 Nu, -mɩ, -we -yɔ -slolue tɩklɩ 'sɔ mɩa -bhlo, -ɩn -slolu we. 2 -ɩn gba nyɩma kpaɩ -yla nu, wa -mɩ 'cɛ. Wa -mɩ 'nɩŋwɛzɩ sa, wa yibheli wa 'dɛ, 'ɩn wa -mɩ gege wa dlɩzuzue klaa, zɛkalɩe klaa, we -yɔ wa dlɩtie 'wu.

3 'Sa -bhlokpaɛ, gba 'ŋwɩn kpaɩ -yla nu, wa tɩlɩ wa 'dɛ -Lagɔ. Wa 'na -zɛlɩ nyɩmaa 'ŋɩn -nyumɔnyɔ -yɔ nuu galɩ -nɩ. Wa -mɩ 'ŋwɩn 'dlɩzunya -zɔnɩ nya. 4 We -ka 'sa -mɩ, 'ɩn wa slolua 'ŋwɩn -dɔɔgbu -maa 'lowli -yɔ -maa 'yuua zɛkalɩe. 5 'ɩn wa slolua -maa -maaa 'dɛɛ yibheli -yɔ -maaa 'lowlii 'dɛbhlo -yla -mumɩe, we -yɔ -gɩɩɩ -bɔkɩŋwɩn -zɔnɩ -wa zua wa 'lowlii 'nɩŋwɛ. Nu, -mɩ yɩ 'wɩ nu, nyɩmɛ yabhlo gba gbu 'nyuu -Lagɔwɛlɩ daa.

6 'Sa -bhlokpaɛ, gba nyimesia -yla nu, wa yibheli wa 'dɛ. 7 -Mɩ, -na 'dɛ, -ɩn -mɩ ɔ weee lu ladɩɩe -zɔnɩ 'ylɩ -lɔlɩnyɔ nya. -ɩn -ka -sloluda -mɩ, -ɩn nu we ɩɛ sazɔnɩ sa, -ɩn 'na kpukplalɩ -nɩ. 8 Nu, -ɩn gba wɛlɩ tɩklɩ -we ɔ wa 'nɩa mneni wa 'ka 'ŋwɩŋwɛ. We -ka 'sa -mɩ nɩ, 'ɩn -na kpɛlɩkpɛlɩnya zɛa zuu nɩma, gbu 'nyuu yabhlogbɔɔ -we wa 'kaa gba -amɩaa daa, we 'nɩ -mɩ 'gbu.

9 We mɩ nu, galɩ pɩlɩ wa -ɔɩn zɔɩa gbu weee 'wu, 'ɩn wa -tu -maa dumagbu ɩɩnɩda. Wa 'na kpɛlɩ -maa ŋwe -yɔ -nɩ, 10 'ɩn wa 'na ylɩli -maa -lu yabhlogbɔɔ -nɩ. Nu, -we wa 'kaa ɩɩnɩ, mu -wa nu, wa -slolu 'yɩ weee nya nu, wa mɩ galɩ -zɔnɩ nya wa -ɔɩn -yla. We -ka 'sa -mɩ nɩ, gbuslolue -we gbaa -amɩaa Gbuwusanyɔ -Lagɔ gbu, 'ɩn wa nyɛa we 'ŋɩn ɔ weee lu.

11 Nu, -Lagɔ ka ɔ 'nanɩdlɩ zɩ 'klu wleli. Mu 'wu nyɩma weee gbuwubhubhue bhua. 12 'ɩn nɔɔɔbhɩ -we -yɔ

-Lago 'ka w'e 'bubhu, mu slolua we -aIn. 'In -amaaa k'ach'bu 'ka -mi 'ce dudu ni -gu, we 'ka -mi tiklu -Lago 'n'w'ezu sa. ¹³ Nu, 'muna -yil -we -a dia dli 'wu, 'sa -a 'kaa we wu. -Zezu Klisi -wa -amaaa -Lago 'kadu, we -y -amaaa Gbuwusanyo, we zli k 'n'umnte 'kaa bhlewlu. ¹⁴ K -Zezu ka k 'de wla -amaaa 'gbu, k 'ka -aIn 'wuziti gbunyu weee kw'ee, 'In k 'ka -aIn -m'w'ulu -a 'ka nyl -ma -wa mia k 'debhlogb' -nu nya -ze, 'In -a 'ka -guladoluda -mi -lu -z'nu lenuda.

¹⁵ Nu, -we -In 'kaa -slolu 'tite nya, -zugba -na pa -na yukwlipulunya 'kuayli, we -y -na subha wa lenugbu 'nyii wa 'klu, mu mia de. Nyume yabhlogb' 'na tlili -mi 'yil la -ni.

-Lagonyume k'ach'bu

3 Nu, ligbe -Lagonyuma nu, wa plu nyumaa 'yu -galinya -y 'gbee -c'ian z'la. Wa zu -maa 'n'w'ee, 'In wa -mi -kli wa 'ka lubho -z'nu weee nu. ² Wa 'na gbal weli 'nyuu nyume yabhlogb' daa -ni. Wa -mi -d'k, wa -ka dli -z'nu, 'bhie wa -y nyuma weee -mi nnada 'yil weee nya. ³ -We ka gbu -wa, bha, -ama mi 'ya 'sa titinanya -y gbu 'n'w'esanya nya, -a ka mn. Dluwunynili -y dudunan'lii 'yil -bhlo -bhloo gali -a -mia -benyi. Nukple 'yilnyuno -y -luu 'tu 'wu -a mia -benyi, 'In -a mia bha 'wunye sa, 'In -a -y -amaaa -lima nyinyenta 'wu. ⁴ Nu, da -amaaa Gbuwusanyo -Lago -slolua k 'nanidli -y k nyumaa zekalidli nyuma 'klu, ⁵ k ka -aIn gbu 'wusa. We 'ni nu, libho -z'nu -a nuu gbu, nu, nyaz k 'yila -aIn gbu -wa. K ka -aIn gbu 'wusa, 'In k yia Zuzu 'Pupaa 'tite nya -amaaa 'lulolu gwali -a 'ka 'yliy'gagle lolu 'yil, -amaaa -y'w'lu nya. ⁶ K Zuzu 'Pu-

pa -Lago yia -aIn -guslua sa duun, -amaaa Gbuwusanyo -Zezu Klisi gb'g'eln. ⁷ 'In, k 'nanidli nya -a 'ka nyuma tiklu nya -mi -Lago 'yu, 'In 'yliy'gagle -we 'nia bhloluda -ka, -we -a mia dli 'wudida, a 'ka we 'yil. ⁸ Nu, weli ni mi dluguzu sa. In 'y'iba nu, -In gba wee gbunya mia da -zakpa duun, 'In -wa zua -Lago dli -gu, wa 'ka libho -z'nu nunue 'yliy'z'nu 'nanuu, 'In wa 'ka wa 'de we tili. -We nania 'yil, 'In -we kaa 'n'w'ee nyumaa 'yilya 'wu, mu mia de.

⁹ Nu, gbukpuagbu -gu k'elte klaa, -we weee -wa duk -pasu 'n'nu 'sebhe klaa, we -y -z'le -y *Moizu tite -gu k'elte, -In bhliu we -y'la. We bhebhe, 'In we 'ni 'ji -ka. ¹⁰ -K s'alta nyuma -y, -In 'pali k zli -zakpa -bhlo, -zak -pa 's, 'bhie, -In 'ka k -na 'de -y'j'ali. ¹¹ We -ka 'sa -mi nu, -In -yil we 'ji nu, 'sasukpa -nyume ka 'yoo -z'nu -gulab -hulu, k gbunyii slolua nu, k mi 'yoo 'nyuu -gu.

'Wubhlolu -y'bhali -gbunya

¹² Nu, Altemasi -y Tisiki 's' nyidli, ny'k In -ka -mi 'wutie, -In 'yil 'kli -In 'ka 'mi 'yila mn Nikopolis, In ka dli -sa In 'ka -meme 'n'w'ot'w'ibhla 'paa 'gbu. ¹³ 'In, titee yilonyo 'kadu Zenasi -y Apolisu 's' -ka 'lakpa 'wu mn -da -mi, -In 'yil 'kli -In 'ka wa -y'k'ee. Sa -In 'kaa nu, 'In wa -y'k'bu weee 'ka gba, -In nu 'sa. ¹⁴ C'In, we mi nu, -amaaa -Lagonyuma 'k'p'ia libho -z'nu nunue, wa tili wa 'de we, 'In wa 'ka nyumaa -y'k'eb'le kwey'nm'eni. Nu, wa 'na -dli la bhe -ni.

¹⁵ Nu, nyuma weee -wa -y 'mi 's' mia -seli, wa nee wa -sa -mi fu. Nyuma -wa -kala -amaaa ze dluzuzue 'wu, -In -sa wa fu -aIn -yila.

-Lago 'n'w'na a 'de weee 'nyu la.

Filem

'Sεbhε *Pɔlu 'paa ɔ 'tale Filem ɔ yoo, mu -wa. Filem ɔ ka gaylo yabhlo -ɔ wa laa Onezimu. ɔ Onezimu ka -flii -bho ɔ -kanyo kwεε. ɔ -yɔ Pɔlu gbelia 'wu -kaslu 'wu, 'nɔ ɔ yia -Lagɔgbu -yɔɔɔ. 'Sεbhε nɔ 'wu, -we Pɔlu ylbhala Filem, mu -wa nu, ɔ ɔɔɔ ɔ gayloo 'wubhu gbu -yɔ, 'nɔ ɔ kpa -mɔ -Lagɔbheli 'bhisa. Nu, ɔ 'na kpalt ɔ gaylo -ɔ -bhoa ɔ kwεε -flii 'bhisa -nɔ.

Fusawelt

1 Filem, -na fuu! -Amɔ *Pɔlu, -amɔ mɔ -Zezu *Klisɔ 'gbu -kaslu 'wu nɔ, nɔ -yɔ -amɔaa bheli Timotee ɔ paa da -mɔ 'sεbhε yoo. 2 -Mɔ, -amɔaa jijli -tale Filem, -mɔ -yɔ -aɔn ɔ nɔ -Lagɔlubho dabudu nɔ, nɔ -yɔ -amɔaa bhɔɔ Afia klaa, -Lagɔɔ tugunyo Altsipu klaa, we -yɔ *'leglizɔ -we gbelia 'wlu -na -buduɔwεε, nɔ -sa aɔn fu. 3 Nu, -amɔaa Dide -Lagɔ -yɔ Nyɔmaa -Kanyo -Zezu Klisɔ ɔɔɔ aɔn 'nyu la, 'nɔ wa 'nye aɔn 'wututue -dɔɔ.

Pɔlu paa -Lagɔ fuo Filem ɔɔ 'gbu

4 Filem, na jijli -tale, 'kɔmɔ nɔ -ka -Lagɔ bhuhoea -mɔ nɔ, 'nɔ na paa -mɔ dɔ -gu, -Lagɔ na paa fuo -na 'gbu. 5 Nu, sa -nɔ zua dɔ Nyɔmaa -Kanyo -Zezu Klisɔ 'wu nɔ, 'nɔ -nɔ -kalt -Lagɔnyɔmaa weεε zε, nɔ ka we 'nu. 6 Nu, -Lagɔ na bhuhoea -na 'gbu, dɔzuzue -bhlo -a kaa, we -slolu zuzɔnɔ weεε lɔnue tenyi tenyii -nɔ 'ka Klisɔ lubho nɔ. 7 Na bheli -zɔnɔ, sa -nɔ -kalt -Lagɔ -yɔ ɔ nyɔmaa zε, mu -laa 'mɔ 'muna 'wu, 'nɔ mu 'paa 'mɔ 'kuayli. -We ka gbu -wa, -nɔ ka -Lagɔnyɔmaa dɔ -belu -yɔɔ.

Pɔlu bhuhoea Filem ɔ Onezimɔ 'gbu

8 Nu, -we -nɔ 'kaa lɔnɔ, we se mɔ 'mɔ -yla, nɔ 'ka -mɔ -yla we gba Klisɔ 'wu. 9 -Amɔ Pɔlu, ɔ -wa nyɔɔɔ, 'bhie, ɔ mɔ -kaslu 'wu -Zezu Klisɔ 'gbu, nɔ nεε -mɔ -ylaε: -a kɔkalt zε, we 'gbu na bhuhoea -mɔ. 10 -nɔ -talt, da nɔ mɔ -seli -kaslu 'wu, Onezimu ka na 'yu -zε -Zezu Klisɔ 'wu, ɔ 'gbu na bhuhoea -mɔ. 11 Cɔn, -benyi, ɔ 'nɔ nyɔmε 'wu -ka -mɔ 'yliya 'wu, nu, -slɔn mɔ da, ɔ mɔ nyɔmε nya -a 'dε 'ɔɔ -nɔ nya. †

12 -ɔ na bhitia da lu -na -gbε, na 'dεε dibhe -wa. 13 Da nɔ mɔ da -kaslu 'wu, -Lagɔgbu gbagbεε 'gbu, nɔ

† Onezimɔ ji -wa glekɔwεl 'wu: «ɔ mɔ nyɔmε nya»!

'yɔbha yaa, nɔ 'ka ɔ na 'dε kwesi tɔ, ɔ 'ka 'mɔ 'wusa -na 'bɔɔ. 14 Nu, -we ka gbu -wa, nɔ 'nɔ 'yɔbha, nɔ 'ka -lu yabhlogbɔ lɔnɔ, -zugba nɔ 'nɔ -na ɔwεε wεl 'nu. nɔ 'na 'ka gba nu, -nɔ nu 'mɔ -yla zuzɔnɔ lε -gla nya, nu, we -zε -na 'dεε dɔ da gbu.

15 Na dɔ nεε nu, -we ka 'gbu ɔ yia -mɔ -yɔ 'bhu bhla -sεlε nya nɔ, ɔ 'ka -mɔ kwesi -tu 'yɔl weεε nyaa gbu -wa. 16 Nu, ɔ 'nɔ 'maslɔn gaylo -kpua nya -mɔ, ɔ -zi -slɔn gaylo 'wu. ɔ mɔ na yɔcε nya -Zezu 'wu, 'nɔ ɔ mneni ɔ 'ka -na yɔcε nya -mɔ, we 'ka na -nɔ 'wuzi. Filem, ɔ mɔ -na gaylo nya, 'nɔ ɔ mɔ 'yaa -na -Lagɔbheli -zɔnɔ nya.

17 -nɔ -ka 'mɔ 'wubhu -na nɔɔɔɔ nya nɔ, nɔ -ka yaa -na -gbε yi, sa -nɔ 'kaa 'mɔ kpa, -nɔ kpa 'sa ɔ. 18 ɔ -ka -mɔ -yla gbunyu lɔnɔ, -na kpagbu -ka ɔ 'wlu -mɔ, nu, -nɔ zu 'mɔ we 'wlu. 19 -Amɔ Pɔlu, na 'dεε ɔ nya na cεlta da we: -amɔ yia weεε kpagbu -saa. 'nɔ nɔ 'na 'ka -mɔ ligbe nu, na kpagbu mɔ -mɔ 'wlu. -Na 'yɔɔɔgagε -we mɔ -Lagɔ 'wu, mu -wa na kpagbu -mɔ 'wlu, we 'nɔ mɔ? 20 Cɔn, na bheli, -we na gbaa -nɔ nu lε nɔ, -nɔ nu we lε -amɔaa -Kanyo 'ɔɔ nya. -nɔ 'palt na dɔ belu -yɔ Klisɔ 'gbu.

21 nɔ mɔ 'sεbhε nɔ cεlta, -zugba na dɔ 'tε -mɔ -gu 'wu. Nu, -we na ylbhala -mɔ, nɔ -yi we 'ji, lε -na yia we nua, we 'ka -mɔ 'wu -zi. 22 -Mɔ 'bɔɔ, -nɔ mnazi -buduu 'yu yabhlo ɔ la 'mɔ -yla. -Lagɔ a mɔ bhuhoea na 'gbu, nɔ dɔ we dɔ 'wu nu, -yɔ -Lagɔ yia we ɔɔɔ, 'nɔ nɔ 'ka aɔn 'yɔ mɔ.

'Wubhlolu -fusawelt

23 Epafɔst, ɔ -yɔ 'mɔ mɔ -kaslu 'wu -Zezu Klisɔ 'gbu nɔ, ɔ nεε, ɔ -sa -mɔ fu. 24 -Wa na -yɔ wa nua -Lagɔɔ lubho: Malɔki klaa, Alisɔtakɔ klaa, Demasɔ klaa, we -yɔ Lukɔ 'ɔɔ, wa nεε, wa -sa -mɔ fu.

25 Nu, Nyɔmaa -Kanyo -Zezu Klisɔ ɔɔɔ aɔn 'nyu la.

Eblenya

-Lagɔnyɔma wa mia 'klɔyle 'wupalɔda, wa 'ka wa 'kuayli 'paa 'gbu wa yia 'sebhɛ nɩ cɛlɩ. Wee 'sebhɛ slɔlua we -aɩn nɩ, *Klɩsɩ ka -amɩaa 'gbu tɩ. We 'dɛɛ 'gbu, -a 'nɩ 'maslɛɛn mneni -a 'ka 'slaka -putu -sa -Lagɔ -yɩa. Mu gba 'yaa -aɩn -yɩa *'wususlɔlue suaa 'sebhɛɛ nukpla -nyɩma -wa zua -Lagɔ dɩ -gu bhabhaa -gugbu.

-Zezuu gbɛgbɛɩn -Lagɔ gbalta -slɛɛn -aɩn -yɩa

1 Bha mia, -amɩaa dukpasti -yɩa -Lagɔ gbaa ɔ gbuu -falɩpanyaa gbɛgbɛɩn. ɔ ka wa -yɩa gbu gba -zakpa duun, we -yɔ ɔɔ 'yɩi -bhlo -bhlo lu. ² -Slɛɛn, -lu weee bhɩa bhɩa, ɔ 'Yuu gbɛgbɛɩn ɔ gbalta aɩn -yɩa. ɔɔ 'Yu gbɛgbɛɩn ɔ -laa dudu la, 'tɩn ɔ nɛɛ nɩ, mɔ yia -lu weee 'yɩa. ³ Sa -Lagɔ mia, ɔ ka we -aɩn -slɔlu, 'tɩn ɔ mɔ mɩ 'ya 'sa. ɔ wɛlu 'tɩtɛ nya ɔ kaa dudu. ɔ ka nyɩmaa gbunyuu -bhasa, 'tɩn ɔ -dɩa 'tɩtɛ -ka -Lagɔ lɩlɩsɔlu la.

-Lagɔ 'Yu 'yɩi ɔ -zi 'anzɩnya

⁴ Nɩ, ɔɔ Yu mia, 'kadu -we -Lagɔ -zɛla ɔ, sa we -zia 'anzɩnyaa -nu 'wu, 'sa -bhlokpade 'ɛɛnɩ -we ɔ 'yɩa ɔ kwɛɛ -mɩsɩ -zia 'anzɩnyaa 'ɛɛnɩ 'wu.

⁵ 'Lee, -Lagɔ ka -slɔ 'anzi yabhlo -yɩa gbae:

«-ɩn mɩ na 'Yu nya, nɩ -zɛɛn,
ɩn ka -na Dide -zɛɛ?»

Yaayɩ:

«ɔ Dide na yia -zɛa, 'tɩn ɔ mɔ 'ka na 'Yu -zɛɛ?»

⁶ Da -Lagɔ tiea ɔ 'Yu tɩanɩ dudu -gu, ɔ nɛɛ:

«-Lagɔ 'anzi weee -gbli 'wlu la ɔ 'yu.»

⁷ Nɩ, -we -Lagɔ gbaa 'anzɩnyaa da, mu nɩ:

«-Pɩɩɛ 'bhisa 'anzɩnya yia na lubho nua,
-kosuu mɩ 'bhisa we yia we nua.»

⁸ 'ɩn -Lagɔ nɛɛ ɔ 'Yu -yɩa:

«-Mɩ -Lagɔ, -mɩ yia nyɩma 'wlulapɩta
'yɩi weee -nu nya.

Sa -na pɩta nyɩma 'wlu la we tɩklɩ.

⁹ -We mia tɩklɩ, 'mu -ɩn 'yɩbhaa.

Gbunyuu mia, 'wu -na nyɛa we,
we 'dɛɛ 'gbu, -Lagɔ, -na -Lagɔ,
ɔ yia -bha -mɩ -sa ɔ -nu nya.

'ɩn, ɔ yia -mɩ 'muna yeli -na 'bɩ -zɔɔnɩ 'nyɛnyɛ nya,
we 'ka -na nɔɔnɩnyaa -nu 'wuzi.»

¹⁰ -Lagɔ nɛɛ 'yaa:

«Nyɩmaa -Kanyɔ, -lu weee gwedɩda,
-mɩ mia,

-mɩ -laa dudu la,

'tɩn -ɩn yia yalɩ lɛnu -na ɔɔ nya.

¹¹ We 'dɛ weee mia,

'pɩta we yia.

'ɩn, -mɩ mia,

-ɩn mɩ -bha 'yɩi weee nya.

-Bana 'bhisa we 'dɛ weee yia gɔa,

¹² 'naa 'bhisa -na yia we gla.

Gbuɔɔnɩ -wa,

'naa 'bhisa -na yia we 'bhiti.

'ɩn -mɩ, -tɩn 'bhiti,

-na 'yɩiyɔgagɩ 'nɩ bhɩɩluda -ka.»

¹³ -Lagɔ 'nɩ -slɔ 'anzi yabhlo -yɩa gbae:

«Yɩ na lɩlɩsɔlu ladɩla,

'tɩn ɩn 'ka -na tɩnyɩma -na bhu ɔ lapalɩ.»

¹⁴ 'Anzɩnya mia, zuzunya -we nua -Lagɔ ɔ lubho, 'mu we 'dɛ weee -mia. We 'nɩ mɩsɩ? Nɩ, 'mu -Lagɔ tiea nyɩma -wa ɔ 'kaa gbu 'wusa, we 'ka wa kwalɩ.

Gbuwusasiɛ 'kadu

2 We 'dɛɛ 'gbu, wɛlɩ -we -a 'nua, -a zu we 'yɩiyɔ 'nanɩsɩ, we 'nɩ -mɩsɩ, 'tɩn -a bhulua 'yoo -zɔnɩ -gula.

² Wɛlɩ -we -Lagɔ zua 'anzɩnya ɛwɛɛ, nyɩma ka we 'jɩyɩb-heli nɩ, we mɩ gbuzɔnɩ nya. Tɔlua 'nɩ we -bha zu, tɔlua 'nɩ we 'nɩɛwɛ zu, 'tɩn -Lagɔ yia wa -kasɩ 'wupa wa lɛnugbuu 'gbu.

³ We -ka 'sa -mɩ, 'bhie, -amɩa -ka -Lagɔ ɔ 'sasɩkpa gbuwusasiɛ 'kadu yɔlɩkpɩlɩ nɩ, 'lee, sa -a 'na 'ka -kasɩnyɩma nya -mia? Wee gbuwusasiɛ mia, Nyɩmaa -Kanyɔ gbaa we gbu tɩa. -Mɩsɩ 'bɩgu, -wa 'nua weee gbu wa yia we -gu ɔ, 'tɩn wa yia -aɩn -slɔlu nɩ, we mɩ gbuzɔnɩ nya.

⁴ -Lagɔ ɔ 'dɛ ka 'ya weee gbu gwelupa. Gbu 'kadɩ -yɔ gwɛdɩgbu 'yɩi -bhlo -bhlo nya ɔ 'pɩta we gwelɩ, we -yɔ ɔ Zuzu 'Pupaa 'tɩtɛɛ 'yɩi -bhlo -bhlo -we ɔ dlɩɩa ɔ du-magbu nya, we nya.

⁵ Nɩ, dudu -we mia yida, we gbu -a gbaa. -Lagɔ 'nɩ 'anzɩnya 'tɩtɛ 'nyɛ we -gu. ⁶ -Lagɔwɛlu beta yabhlo nɛɛ:

«-Lagɔ, nyɔɔ nyɩmɛ -mɩ,

'tɩn -na pupalɩ ɔ -gu dɩ laa?

'ɩn nyɔɔ nyɩmɛɛ 'yu -mɩ,

'tɩn -na mnazi ɔ -yɔɔgbua?

⁷ -ɩn ka ɔ 'anzɩnya ɔ -galɩ bhɩa -sɛɛɛ -nu nya.

-ɩn ka ɔ 'ɛɛnɩ -mnɩnɩ, -ɩn ka -bha ɔ -zu,

⁸ 'tɩn -ɩn yia ɔ 'tɩtɛ 'nyɛ -lu weee -gu.»

-Lagɔ ka nyɩmɛ 'tɩtɛ 'nyɛ -lu weee -gu, -mɩsɩ jɩ -wa nɩ, ɔ pɩlɩ -lu weee 'wlu la, 'tɩn -zɛɛn yɩi nya, -a yɩ we -yɔ nɩ, nyɩmɛ 'nɩ -slɔ 'tɩtɛ -ka -lu weee -gu. ⁹ -We -a yia -yɔ mɩ nɩ: nɩ, -Zezu ka 'anzɩnya ɔ -galɩ bhɩa -sɛɛɛ -nu nya, 'tɩn -Lagɔ ɔ 'nanɩ nya ɔ 'ka tɩ nyɩma weee 'gbu. Nɩ, ɔ ka tɩtɩlee sɩasiɛ ɛwɛɛ 'yɩi 'gbu, -a yɩa -slɛɛn ɔ -yɔ, -zugba ɔ 'ɛɛnɩ mɩnɩ, 'tɩn wa zu -bha ɔ.

10 -ጋ -laa dudu la, -Lago -wa, 'in mō kaa we 'dē weee la. We 'dēe 'gbu, we mēni nu, ጋ gbal -Zezuu tükümüme -mō staste 'wu, -mō 'ka 'yuaa -zlo ጋ 'ḡnumte 'wukwa. Nu, mō saa wa gbu 'wu.

11 Nu, -Zezu ጋ wlulua -mō nyuma -yō -wa ጋ wlulua -mō, wa 'dē weee ka Dide -bhlo. We 'dēe 'gbu -Zezu -ka wa la bhelia ni, we'e 'bhali ጋ zu. 12 -Zezu nēē -slēēn -Lago -yla:

«-Na -gugbu na yia na bhelia -yla gbaa.
-Mō nyumaa -zlo nyidi,
-na 'ḡni na yia bhila.»

13 ጋ nēē 'yāē:
«-Ami mia, -Lago -gu na yia na dli zua.»
We 'biḡu:

«-Ami mi -bha, in -yō 'yua,
-wa -Lago 'nyēa 'mi yoo.»

14 Waa yua mia, yicē -yō 'pōn wa gbōlā 'wu. We 'dēe 'gbu -Zezuu 'debhie -gbolu yia nyūme -zē wa 'bhisa, 'in ጋ yia tli ጋ 'ka *'Kuzu, -we kaa tilitēe 'tite kwēē, lu. 15 Nu, nyuma 'wlu gali, wa mi tilitēē sōda dudu -guu 'gbu. -Zezuu tilitēē ka wa gaylo 'wusa. 16 We -slēēn 'vayl nu, we 'ni 'anzinya ጋ yi 'wusaa, nu, *'Ablaamuu 'yua ጋ yia 'wusaa. 17 -We mia dēē 'gbu, ጋ 'ka yaa ጋ bhelia nya 'wuwlu sō weee lu, 'in *-Lagobubōnyaa -kanyo 'kadu kaa nyazidl, -ጋ nua -Lagolubho 'nanuu, ጋ 'ka we -zē wa -yla. 'Sa ጋ nua, 'in -Lago tia nyumaa gbunyuū 'wu. 18 Nu, -Zezuu 'dēē ka sīa bhabha, 'in 'Kuzu yia ጋ layla. We 'dēē 'gbu, -wa 'Kuzu -ka laylaa yi, ጋ mneni ጋ 'ka wa 'wusa.

-Zezu 'yili ጋ -zi *Moizi

3 Na -Lagobhelia, amia weee -wa -Lago laa, a yla ጋጋ -Zezu. 'Mō ጋ tiea, -amīaa dliuzugbu -we -a gbaa, -mō 'ka we -Lagobubōnyaa -kanyo 'kadu -zē. 2 Sa *Moizi nu bhaa -Lagoklubho 'nanuu -mō -Lagok -budu zō, 'sa -Zezu nua sōn lubho -we -Lago 'nyēa ጋ. 3 Nu, -ጋ 'subhaa -budu, 'mō wa zua -bha we 'ka -budu 'debhie -zi. 'Sa -bhlokpadē, -Zezu mi -bhazusa ጋ 'ka Moizi -zi. 4 -Budū, -we -ka -mi, we ka wēnu 'subhanyo. 'in -ጋ 'subhaa -lu weee, -Lago -wa. 5 Bha mia, Moizi -wa lubhononyo -zōn -mō -Lagok -budu -kpaḡbie zō. -We -Lago 'kaa gba, 'mu ጋ gbaa. 6 -Slēēn, Klisi -wa 'Yu -ጋ -wa weee -Lagok -budu -kanyo. Wee -budu mia, -amīaa -wa, -zugba we -ka nu, -a 'tē dli, 'in -we -a dia dli 'wu we'e 'bhali -ain zu.

-Lagonyumaa nyapelida

7 Nu, Zuzu 'Pupa nēē:

«A -ka -zēēn -Lagok gbagbawell 'nu,

8 a 'na 'teman amīaa dli la -ni,
nēē da a -solua zūme -Lago -yō 'wu da bēblēē,
'in a yia ጋ layla, we 'bhisa -ni.

9 -Mō weee da bēblēē,
-we in nua lē -zu glu 'sō zō,
amīaa dukpasī ka we -yōyō.

We mi 'sa 'bhie, wa yia 'mi layla.

10 We 'dēē 'gbu in yia wa -yō 'cepali.
'in in nēē na 'dē -yīāē:

«Waa nyuma mia dē,
'kōmū wa mōka wa 'wluḡun lapupalie nya,
wa'a ḡwnu na gbagbawell 'wu.»

11 In 'paa 'cē, 'in in yia bi:

«In nēē nu, nyapelida in mnazia la wa -yla,
wa 'na 'ka -bha pla.» »

12 Bhelia in, a nu 'nanuu, -mū yi 'wlu nu, ain glaa nyūme yabhlogbōō plē 'nyuu -ጋ -Lago dliḡusasteē 'gbu ጋ 'bhu 'yliyoga -Lago 'bi. 13 A 'pupali 'kuayli 'yli weee nya, we 'yilnya -we *-Lagosebhe laa «-zēēn», we nya, gbunyuū yi ain glaa nyūme yabhlogbōō -dawli 'wunu, 'in ጋ yi -Lago -yla yukwli suman. 14 -A -ka Klisi dli -gu zuda -tu we 'ka we gwelida 'bhu we 'ka we bhloluda nyini, -zugba -a mi Klisi mōmōnya nya.

15 A ligbe nu, -Lagowell nēē:

«A -ka -zēēn -Lagok gbagbawell 'nu,
a 'na 'teman dli la -ni,
da a solua ጋ -yō 'wu, we 'bhisa -ni.»

16 'Lee, nyō -nyuma 'nu -Lagok gbagbawell, 'in wa yi ጋ -yōwōsolua? -Wa weee Moizi -saa gayloffii Eziputu -dudu -gu, ma -wa. 17 'Lee, nyō -yō -Lago pal 'cē -zu glu 'sō zō? -Wa weee nua gbunyuū lē, 'in wa yia da bēblēē tilitē, ma -wa. 18 -Lago bia, ጋ nēē: «Nyapelida in mnazia la wa -yla, wa 'na 'ka -bha pla.» 'Lee, -mama ጋ sa 'ḡnia? -Wa 'nia ጋ 'nḡwe zu, ma -wa. 19 -A ka we 'jiyibheli nu, wa 'ni -Lago dli -gu zu, we 'gbu wa 'nia weee nyapelidaa plaple mneni.

4 -Lago ka well wla nu, nyapelida ጋ mnazia la, -mō -a yia plaa. Nu, a nu 'nanuu -mū yi 'wlu nu, ain glaa nyūme yabhlogbōō bhli -bha -plaple. 2 Wa ka -ain -yla -Lagok gba, -amīaa dukpasī 'bhisa. Nu, wa 'nua we, we bhe wa -gbe, -we ka gbu -wa, wa 'ni weee well 'wḡwnu dliuzue nya. 3 -Mumu -ka -amīaa, -amīaa -wa zua -Lago dli -gu nu, nyapelida -we ጋ mnazia la, -mō -a plaa. -Lago nēē we daē:

«Da in mia 'cē 'pada,
-bha in bia nu,
nyapelida in mnazia la wa -yla,
wa 'na 'ka -mō pla.»

'Sa ጋ gbaa, 'in -zugba sōn lubho ka -nanu dudu lalale -gu 'wubhal. 4 Nu, -mō -Lagowell 'wu, 'yli gbesōnnyō -gugbu we gbaa: «-Lago nua lubho weee, weee 'yli gbesōnnyō zli ጋ nyapēa.» 5 Wee gbu -bhlokpadē -Lago gbaa:

«Nu, nyapelida in mnazia la wa -yla,
wa 'na 'ka -mō pla.»

6 -Wa 'nua tuda -Lagok gba, wa 'ni we -yōḡwnu, we 'dēē 'gbu, nyapelida -Lago mnazia la, wa 'ni -mō pla. Nu, solua mneni wa 'ka -mō pla. 7 We 'dēē 'gbu -Lago yia 'yli yabhlo -bhasa. Wee 'yli ጋ laa «-zēēn.» Wee yli mia, ጋ ka bha -mō 'yugbēn *'Izlaēlunyumaa 'wlulapilinyo *-Davidi 'wuplitl, 'in ጋ yia we -gugbu gba. -A ka bha we -yōyō, ጋ nēē ጋ well 'wu nu:

«A -ka -zēēn -Lagok gbagbawell 'nu,
a 'na 'teman amīaa dli la -ni.»

8 Nyapelida, -we ka -gugbu -Lago gbaa, we -ka yaa nu, *-Zozue ka nyuma we 'wukwa, -Lago 'na 'ka yaa -mō 'yugbēn 'yli -putuu -gugbu gba. 9 -Mū ji -wa nu,

-Lagoknyumaa nyapellda mi -bha, 'yli gbesokno -we nya -Lago nyapea, we -yo we 'wuwlu. ¹⁰ -Lago nua lubho, 'in k yia nyape. 'Sa -bhlokpade, nyapellda -we -Lago mnazta la, -k -ka -bha pla, nyapea -maka yi 'yaa. ¹¹ We 'dɛɛ 'gbu, -a fa -maka 'kua la, 'in -a 'ka wee nyapellda pla. -A 'yl 'kli, -musa yi 'wlu nu, -ain glaa nyume yabhlogboka bhli k 'nu -Lago 'nunjwe zusu 'gbu, Izlaelnyuma 'bhisa. ¹² -Lagoweli -ga 'yliy, 'in we kaa 'tite 'wu. We 'ne we -zi 'yliso -tugugble. Nyumee ku zo we plaa, 'in da k zuzu -yo k nyapeli suslola 'wu, 'in we sisalta -bha 'yli, 'in we sisalt 'yaa 'lali 'ylijjilda -yo we bnu 'yli. Nyumee 'wlukuun lapupalgbu -yo k dlwunyniluu gbu we bhua 'wu. ¹³ -Lu weee -we k -laa la -we 'kaa zizeda -mi k 'yu, we 'nu -mi. We 'de weee mi k 'yu, k 'yli yi we -yo. k -yla -a yia -amtaa lenugbu weee gbaa.

-Zezu -wa -Lagobubonyaa -kanyo 'kadu

¹⁴ -A ka *-Lagobubonyaa -kanyo 'kadu, k 'te la. Mo mna -Lago -gbe. Mo -wa -Lago 'Yu -Zezu. We 'dɛɛ 'gbu, -we -a zua dli -gu, -a kpa we la. ¹⁵ -Amtaa -Lagobubonyaa -kanyo 'kadu mia, -a -ka sɔda -mi, k mneni k -yo -a ka sɔa dabudu, 'in k 'ka -amtaa 'wuyolue 'wulanu. Nu, 'Kuzu ka k layla so weee lu -ain 'bhisa, 'in koma 'nu gbunyuu lenu. ¹⁶ We 'dɛɛ 'gbu, -a -yo dli 'wutelonyini -Lago 'nunjumukpe -yola. -Bhede mia, k 'nanidli mi -bha. -A -ka -bha nyini, 'in -Lago yula -ain nyazi, 'in k saa -ain 'wu -amtaa sɔasa bhla 'nanidli nya.

⁵ -Lagobubonyaa -kanyo 'kadu -maka -ka -mi, nyuma glaa wa -saa k, 'in k nua -Lagolubho nyuma -yla. Mo wlaa -li -yo 'slaka nyumaa gbunyuu 'gbu. ² k -Lagobubonyaa -kanyo de mia, k 'nu 'wute. We 'dɛɛ 'gbu -wa 'nua gbu -yi, -wa maka, k mneni k 'ka wa gbegbein gbu kpa sayibheli. ³ k 'de 'nu 'wute 'gbu, we 'nu nu, nyumaa gbunyuu -yo -slaka -bhlogboka k 'ka -sa, nu, k 'dɛɛ -yo -nu klaa 'ya. ⁴ k 'kaa k 'dɛɛ 'ylimante nya k 'de -sa -Lagobubonyaa -kanyo nya, k 'nu -mi. -Lago -bhlogboka mnenia k 'ka nyume *-Lagobubonyaa -kanyo -zeli *-Awlaka 'bhisa.

⁵ 'Sa -bhlokpade, Klisi 'nu k 'de 'ylimanti, k 'nu k 'de la -Lagobubonyaa -kanyo 'kadu. -Lago gbaa k -ylae:

«Na 'Yu -in -mia, nu,

-zeen in ka -na Dide -ze.»

⁶ -Lago nee 'ya -Lagosebhe beta -putu 'wue:

«Melkisedeku -bho *-Lagobubonyo -in -mia, 'yli weee -nu nya.»

⁷ Da Klisi mia dudu -gu nu, 'in k yia -Lago bhuhoe. -Mo k bhuhoe weli 'wu, -Lago k -zlala -li, 'wukpikpe -yo wie nya. -Lago k mnenia k 'ka k tlitlie gwevlali, 'ma k bhuhoea. 'in k puli -Lago zɔlaa 'gbu, -maka yia k yukwili pulu. ⁸ Klisi mia de nu, -Lago Yu -wa. We mi 'sa 'bhie, 'in k yia k sɔaste 'wu -Lago 'nunjwezuzue 'kpa. ⁹ k tiklumunte gbaa, nyuma weee -wa zua k 'nunjwe, 'in k yia wa Gbuwusanyo -ze, 'yli weee -nu nya. ¹⁰ 'in -Lago yia k -bhasa k bubonyaa -kanyo 'kadu nya, Melkisedeku lenugbu so.

A li lililu 'tite

¹¹ Wee gbu nu -gu, gbu -duun -a yia gbaa. Nu, a'a 'nu gbu 'wula slui, we 'gbu amtaa gbuu 'ji -yla gbagbie -kali -yo. ¹² Amtaa 'bi ka -Lagokgbu -yowugwe. A mneni a 'ka yaa -sleen gbuslolunya -ze 'bhie, amta 'ka yaa -musa lenu, we mi tɛin nu, wa -slolu ain -Lagoweli tianu. Amta 'kaa lililu 'tite li, amta mia nyitnyu 'nyeda. ¹³ -k tua nyitnyu 'nyeda, 'yuyolu -wa. k 'nu gbuzokno -yo gbunyuu -yosɔsɔ sa -yi. ¹⁴ 'in lililu 'tite mia, nyuma kpasu -nu -wa. Gbu weee -we 'wu wa 'plula, we ka wa 'wlukuun latemanu, 'in wa yia gbunyuu -yo gbuzokno -yosɔsɔte 'kpa.

⁶ We 'dɛɛ 'gbu, Klisi -gugbuu slouee gwedilda mia, -a 'na -tulu -musa -bhlogboka -gu -nu, nu, -a k -sleen nyuma kpasu -sloluweli -zokno -gu. Wee slouee gwedilda, mu -wa nu, -a 'bhu gbu -kpa 'bi, -a zu -Lago dli -gu. ² Nu, batizee batizee † gbu klaa, nyumaa so 'wlu lapalle klaa, tlitlunya glaa 'wusɔsue klaa, we -yo -Lago nyumaa -yogbu 'wubhuzli, -a 'na -tulu we -gu nu. ³ -A be 'yu, nu, -Lago -ka njunu, 'mu -a yia lenua.

⁴ Lee, nyuma -wa bhli, wa mneni wa 'ka luyii? Nu, wa ka -Lago san 'yl, wa yia -Lago wlawlalu -we bhua yali njweyl, 'in wa yia Zuzu 'Pupa yibheli. ⁵ Wa ka -Lagoweli njweyl, 'in wa yia we 'jiyibheli nu, we nani 'yli. 'in da -Lago -ka nyuma 'wlulapulda -mi, 'tite -we 'kaa yi, wa ka we yibheli. ⁶ -Musa 'bugu, wa -ka bhli nu, waa nyuma mia, wa 'nu wa dli bhitee 'zokno mneni, -we ka gbu -wa, -zakpa 'zokno wamta kulua -Lago 'Yu *su -gu la, 'in wa yia nyuma 'yoo 'nye wa 'ka k weli.

⁷ Kpa dudu mia nu, 'nyu -ka lua -zakpa duun, 'in we maa we, 'in -wa nua -bha lubho, 'in we wlaa wa -yla kpa -lu -zokno. We -ka 'sa -mi nu, -Lago njwana we 'nyu la. ⁸ 'in wee dudu -ka 'wia -sunya -yo -petu 'nyuu wla nu, -zugba wee dudu 'nu -lu 'wuku, -Lago yia we me -yolatia slui, 'in siea we yia.

⁹ Na bhelia -zokno, -a -ka 'sa gba, -a mi we -gu nu, 'yoo -zokno a bhli. Wee 'yoo mia, gbuwusa -yoo -wa. ¹⁰ -We 'nua tiklu -mi, -Lago k nu we le: -we a nua le, we -yo sa a -slolu nu, a -kali k ze -Lagoknyumaa 'wusaste nya, 'in a mia we lenuda, k 'na 'ka we 'wudlu. ¹¹ -We -a yibhala ain, mu -wa nu, a 'de weee -gu -tu ladoluda, 'in a 'ka we 'wlulapulda nyini, 'in -we weee a dta dli 'wu, we 'ka lenu. ¹² We 'dɛɛ 'gbu a 'na 'yamanu -nu, nu, a 'tideli nyuma -wa zua -Lago dli -gu, 'in -wa kaa dlitie k gbu 'wu. Waa 'sasukpa -nyuma mia, ma yia -Lago kweli -we ka weli k wlaa.

-Lago wlaa Ablaamu -yla k weli

¹³ Da -Lago wlaa Ablaamu -yla k weli, k ka k 'dɛɛ 'njuni nya bi. Nu, -k 'yilia k -zia -Lago, k -kanyo 'nu -mi, we 'gbu, k 'dɛɛ 'njuni nya k bia. ¹⁴ k nee: «Cun, 'nyu na yia -mi lanwnaa, 'in in 'ka -mi 'yuoyuaa -zlo 'nye.» ¹⁵ Ablaamu nua dli tie, 'in -we ka weli -Lago wlaa, 'in k yia we 'yl.

† Nu, Zuifoo budobudoe -yo batizee batizee -gugbu we gba 'yaa.

¹⁶ Nyuma -ka bia yi ni, nyume -k 'yilia -k -zia wa 'wu, -mka 'hni nya wa bia. Wa -ka 'sa nu, -bha wa yia we gbuzonu nya. Nu, mu saa -zle la.

¹⁷ 'Sa we mia Ablaamu zuayli -nyumaa -nu nya. Nu, -lu -zoku -we ka weli -Lago wlaa ma 'kaa we 'yi. -Lago 'yibha k 'ka -slole nu, k 'bhulu k weli -gu la, we 'dæ 'gbu, k wlaa k weli, 'ni k yia bi.

¹⁸ Nu, gbu 'k -we'e 'bhitia, mu -wa k weli -wlawle -yo bibie. -We mia dæ -gu, -Lago 'ni mneni k 'ka yo 'tubhu. We 'dæ 'gbu, -amia -wa 'yia zizada -Lago z dliwudide -we k dia -an 'yu la we 'kninie nya, we ka -an 'kuayli 'pa bhabha.

¹⁹ -We -a dia dli 'wu, mu zua -an 'yliy. -A mi we -gu -kli, we 'te la, 'ni we plaa -Lago -mawluda 'tata, -we ka gbu -wa, we gege -buduu gwe 'bhisa.

²⁰ Nu, we 'wu -Zezu plaa tia -an 'yu k 'ka -an 'wusa. K ka Melkisedeki -bho *-Lagobubonyaa -kanyo 'kadu -ze, 'yli weee -nu nya.

-Lagobubonyo Melkisedeki

7 Nu, k Melkisedeki mia, k -wa zlme Salemug-bee 'wlulapilnyo, 'ni -Lago -k mia -m yal 'piti, -mka bubonyo k -mia. Da Ablaamu mia tu -yo 'bhuda, -zugba k ka nyumaa 'wlulapilnya lu ni, 'ni k Melkisedeki yia k yoo mni. Wa gbelia 'wu, 'ni k yia Ablaamu 'nyularhna. ² 'ni -mka yia -we weee -mka 'yia waa nyumaa 'wlulapilnya kwæ, we kugbuua -gu -bhlonu k 'nye. K Melkisedeki 'hni ji -wa nyumaa 'wlulapilnyo tiklu. 'ni, k mi 'yaa Salemugbee 'wlu-lapilnyo nya, mu ji -wa, -k pil nyuma 'wlu la 'wututue -dlo nya. ³ K Melkisedeki mia, k dide klaa, k 'nyaa klaa, we -yo k dukpas, -a 'ni wa -yi. K gwaligbu -yo k tilitigbu 'k, wa'a gba -mu -gugbu. K 'wlu -Lago 'Yu, k mi -Lagobubonyo nya 'yli weee -nu nya.

⁴ Amiaa 'de yla sa k 'yilia, 'ni -amiaa dukpasa Ablaamu yia -lu k 'yia tu -guda, we kugbuua -gu -bhlonu k 'nye.

⁵ Nu, -Lago tite næ nu, *Leviii 'yuoyua -wa mia -Lagobubonyo nya, wa 'yibhali -lu weee kugbuua -gu -bhlonu Izlaelnyuma. Wa 'yibhali we wa, -maa 'de yi, Ablaamu 'yuoyua nya -mi wamla 'bhisa.

⁶ Melkisedeki 'ni Leviii zuayli -nyume, 'ni Ablaamu yia k -luu kugbuua -gu -bhlonu 'nye, 'ni Ablaamu -k -yia -Lago wlaa weli, k mi yia -mka 'nyularhna. ⁷ -A -yi we 'ji nu, kpa nyuma 'bisuayu 'nyu la. -Mu 'ni kpelte -gula -ka. ⁸ -Lagobubonyo mia, ma yia nyuma kwæ -luu kugbuua -gu -bhlonu. Nu, nyuma -maa -mia, 'ni 'yli yabhlo nya, tia -maa yia. 'ni Melkisedeki mia, k mi ka 'ya wee -luu kugbuua -gu -bhlonu 'yi, 'ni k mi 'yliygada 'yli weee -nu nya, 'sa -Lagoweli gbaa. ⁹ Leviii zuayli -nyuma yia nyuma kwæ -lu kugbuua -gu -bhlonu. 'ni wa mneni wa 'ka gba nu, Ablaamu gbegbein Leviii 'debhie ka wee -lu kugbuua -gu -bhlonu 'peni. ¹⁰ Nu, Ablaamu mi *Leviii dukpasa nya. 'ni da k -yo Melkisedeki 'kaa 'wugbeli ni, -zugba Levii mi k 'piti 'wu, wa 'ni -sl k gwal.

-Zezu -yo Melkisedeki

¹¹ Leviii slole -Lagobubue -wa Moizu titee gwe. Nu, Leviii slole -Lagobubue -ka yaa gba ni, wa 'na 'ka yaa -Lagobubue k -putu ligbe: -we mia Melkisedeki -bho -nu nya, 'ni -we 'ni -Awlaku -bho -nu. We 'ni mu?

¹² 'ni wa -ka -Lagobubue k 'bhiti ni, we mi nu, wa 'bhiti tite. ¹³ Nyumaa -Kanyo -k ka -gugbu -Lagoweli gbaa, zua -putu 'yli -nyume k -mia. Nyuma weee -yi we 'ji nu, Zuda zuayli -nyume -wa. Nu, -Lagobubonyo yabhlogbu 'ni wee zua ni 'yli 'bhulu. 'ni Moizu mia -Lagobubonyaa -gugbu gbada, k 'ni wee zua ni 'yli -nyumaa -gugbu gba.

¹⁵ -A yi -sleen we -yo 'nanu nu, -Lagobubonyo -putu -ka yi ni, -mka 'wlu Melkisedeki. ¹⁶ We 'ni zuayli -tite -gu k -zeli -Lagobubonyo. 'Yliygage -we 'ni bhiloluda -ka, we 'tite -gu k -zela we. ¹⁷ Gbuzonu -wa, -Lagoweli næ:

«-Mi -wa Melkisedeki -bho -Lagobubonyo 'yli weee -nu nya.»

¹⁸ -Sleen mia, tite sua ka 'pli, -we ka gbu -wa, we 'ni 'tite -ka, 'ni we bhe. ¹⁹ Nu, Moizu tite 'ni mneni we 'ka -lu yabhlogbu -mawlulu, 'ni -mu 'ka gba. Nu, dliwudide -we -zia tanu 'wu, -Lago ka we -an -slole. We gbegbein -a nyia k -yola.

²⁰ We bhli -mu -gu, -Lago yia bi. Nu, -wa -zea k bubonyo tiada, k 'ni -maa 'gbu bi. ²¹ Nu, -Zezu k -zela -Lagobubonyo bibie nya, k næ k -yia:

«Jeitape ka bi,

'ni k 'na 'ka k weli -gu luyi:

«-Mi -wa na bubonyo

'yli weee -nu nya.»

²² We 'dæ 'gbu, -sleen, *'wusulolue -we -Lago -yo -an nua le -Zezu gbegbein, we 'yli we -zi 'wusulolue -we k -yo nyuma nua le Moizu gbegbein.

²³ -Mu 'bugu, gbu -putu mi -bha. Nu, -Lagobubonyo duun ka 'pli, -we ka gbu -wa, -bhlo ka tli, 'ni wa palta -bhlo k 'bugu. Wa 'yabhlogbu 'ni -Lago buboda -tu 'yli weee -nu nya. ²⁴ Nu, -Zezu mia, -mka mi -bha 'yli weee -nu nya, 'ni -k 'kaa k 'bugu 'plli -Lagobubonyo nya, -mka -kanyo 'ni -mi. ²⁵ We 'dæ 'gbu -wa nyia -Lago -yola k gbegbein, k mneni k 'ka wa gbu 'wusa, 'yli weee -nu nya. -We ka gbu -wa, -Zezu -ga 'yliy 'yli weee nya, 'ni k mi -Lago bhuhoda -maa 'gbu.

²⁶ We mi tiklu nu, -Zezu -mi -amiaa *-Lagobubonyaa -kanyo 'kadu nya, -we ka gbu -wa, k mi -mawluda, 'sla -yo gbunyu yabhlogbu 'ni k 'wu -mi. K -yo gbunyu -lenunya mi -yobhubhluda, 'ni -Lago yia k 'wubhu yali, k pil -lu weee 'wlu la. ²⁷ K 'ni -Lagobubonyaa -cian 'kadu 'bhisa -mi. We 'ni nu, sa zli zla -bhlo, 'sa k 'ka 'slaka -sa -Lago -yia k 'dæ gbunyu -yo nyumaa gbunyu 'gbu, -maa 'bhisa. We 'ni -mu. Nu, -zakpa -bhlogbu k -saa 'slaka k 'dæ wlawle 'slaka nya. ²⁸ Nyuma 'ni 'wute, 'ni 'ma Moizu tite saa -Lagobubonyaa -cian 'kadu nya. 'ni titee 'bugu -Lago bia. Wee bibie mia, mu -zela -Lago 'Yu -k mia tiklu we 'ka gba 'yli weee -nu nya, k bubonyaa -kanyo.

'ln -wa -yla k wlaa k welt zuzknu -we mla 'yli weee -nu nyaa daa, -maa 'ka we 'yl Klisu tlitlee 'gbu. 'ln k 'ka wa 'wuzitu gbunyu -we wa nua le 'wusloluwee tianuu bhla, we gbegbein.

¹⁶ Welu nyume tua, wa 'nu -slu we -slolu nu, k ka tli, wa'a k we -gu. ¹⁷ Nu, nyume -ka welt ti 'bhie k 'ka tli, we ka 'nunuwe. -M kka -ka 'yliyoga, we sa bhe. ¹⁸ We 'dee 'gbu 'pku 'nu laslue nu, 'wusloluwee tianu 'na 'ka lenu. ¹⁹ Nu, tuada mla, Moizu zela -Lagok titee nukpla -welt weee nyuma weee -yla. Tkon, k gbuanla *iscopusuu 'klyu 'wluo 'kwleeni zalu la, k faa we 'bhliyuaa 'pku klaa, -vluo 'pku klaa, we -yu 'nyu lu, 'ln k yia we 'mni -Lagok titee 'sebhe -yu nyuma weee -gu. ²⁰ 'ln k nee: «-We mla da nu, mu -wa 'wusloluwee 'pku. 'Wusloluwee -we -Lagok gbaa a zu 'nunuwe, mu -wa.» ²¹ 'Ya 'sa -bhlokpade k 'mnia 'pku numekupalu -gu, we -yu -li -we 'wu wa bubu -Lagok, -mu weee -gu. ²² -M tite 'wu, -lu -we 'pku 'na -mawulu, we 'nu 'wuzu. 'Pku 'nu laslue nu, nyumaa -yugbu 'wutitlu 'nu -ml.

Klisti plaa yali nyumaa 'gbu

²³ Wee numekupaluu nukplali mla, yalili zuzu we -mla, 'ln numaa 'pku nya wa 'kaa we -mawulu. Nu, we ml nu, wee yalili -yu -slaka 'yli we -zi dudu -gu -nu. ²⁴ We 'nu nyumaa 'subha 'subha -mawulu -we -wa yali -nu zuzu, we 'wu Klisi pla. Nu, -m yali 'debhe -gbolu k plaa, 'ln k mla -sleen -Lagok 'yu -amlaa 'gbu. ²⁵ -Zu nyume *-Lagokubunya -kanyo 'kadu plaa -mawulu 'tata numaa 'pku nya. Nu, Klisi 'nu yali pla k 'ka k 'de wla -zakpa duun. ²⁶ We -ka yaa 'sa -ml, we 'ka dudu lalabha 'wubhu, k ka yaa sa -zakpa duun. -lnnya, we 'nu 'sa -ml. Nu, -sleen mla, dudu bhla bhla Klisi 'wluo dudu -gu -zakpa -bhlogbu k 'ka gbunyu lasa, k 'dee wlawle 'slaka nya. ²⁷ Sa nyuma weee yia tla -zakpa -bhlogbu, 'ln we 'bgu -Lagok 'ka wa -yugbu 'wubhu, ²⁸ 'sa -bhlokpade Klisi wlaa k 'de -zakpa -bhlogbu k 'ka nyuma duun gbunyu lamumni. -zakpa 'kono yia 'wluo. -Mu mla, we 'nu gbunyu k yi lamumnia, nu, -wa mla k wuda, 'ma k yia gbu 'wusaa.

Klisti yia -Lagok dumagbu lenu

10 Moizu tite mla, we 'nu yalili 'yli 'debhe. Nu, zuzknu -we 'kaa lenu, we zuzu -wa. We 'dee 'gbu, -zu nyume -slaka -bhlokpade -we wa tua -sada, nyuma -wa nyina -Lagok -yla, we 'nu mneni we 'ka wa nu tuklu we 'ka gba. ² We -ka yaa -mu nu, -zugba -mama bubu -Lagok, -maa dli 'na 'ka -maa gbu dli -maa gbunyii 'gbu, 'ln wa 'na 'ka 'slaka -sada -tu, wa ka -mawulu 'yli weee -nu nyaa 'gbu. ³ Nu, we 'nu 'sa -ml. Wee 'slaka wa saa da -zu nyume, mu nua le, 'ln wa ligbea wa gbunyii. ⁴ -We ka gbu -wa, 'bhligbu 'pku -yu -vluo 'pku 'nu mneni we 'ka nyume gbunyii lamumni. ⁵ We 'dee 'gbu Klisi 'kaa dudu -gu yi nu, k nee -Lagok -ylae: «-ln 'nu 'slaka -yu wlawlali 'yubha. Nu, -ln ka 'ml ku 'nye. ⁶ 'Slaka -numa -we wa siea we -yu gbunyuuu 'slaka

'nu -ml dudu nani. ⁷ We nya, un gbae: «-Lagok, -am nu. Yi un yia un 'ka -na dumagbu lenu. Mu mla na daa celuda, -m -Lagok gligl -sebhe 'wu.» ⁸ Klisi nee tiae: «'Slaka klaa, wlawlali klaa, 'slaka -numaa -siesie klaa, we -yu gbunyuuu 'slaka, -ln 'nu we 'yubha, 'ln we 'nu -ml dudu nani.» -M ka 'sa gba, 'ln Moizu tite -nanu nee nu, wa nu we le. ⁹ -Nee 'yae: «-Ami, yi un yia, un 'ka -na dumagbu lenu.» Bhasabha -slaka mla, 'mu Klisi -saa la nu 'slaka nya. ¹⁰ -We -Lagok 'yubha, 'mu -Zezu Klisi nua le, nu, k 'de k wlaa -zakpa -bhlogbu 'slaka nya 'yli weee -nu nya. We gbegbein -a wluo -m.»

¹¹ Zlu zlu, -Lagokubunya -m -ka -ml, -m yligbe bh u -gu -m -Lagokub -lubho nuda. 'Slaka 'yli -bhlo k saa -zakpa duun, 'ln we 'nu mneni we 'ka nyumaa gbunyii -bhasa. ¹² Nu, Klisi -sa 'slaka -zakpa -bhlogbu 'yli weee -nu nya nyumaa gbunyii 'gbu, 'ln k yia -Lagok lilislad. ¹³ -Sleen mla, k ml -Lagok wuda -m 'ka k tonyuma k bh u z lapali. ¹⁴ Nu, 'slaka -bhlogbu nya k nua nyuma weee -wa k mla -mawulu, tuklu we 'ka gba 'yli weee -nu nya.

¹⁵ Zuzu 'Pupa ml 'ya we gbudaynu nya -an 'yu. -Nee: ¹⁶ «Jejitape nee: «'Wusloluwee na -yu wa 'k yia cl lenua, mu nu: na tite na yia wa dli z zua. 'ln, un 'ka we cel wa 'wukuun.» ¹⁷ -Nee 'yae: «ln 'na 'ka wa gbunyii -yu wa mnumne dli -gu 'pa.» ¹⁸ Nu, -Lagok -ka wa gbunyii 'wut nu, -zugba wa 'nu 'masleen gbunyuuu 'slaka gbu -ka.

A -tu dli zuda

¹⁹ Na bhelia, -amlaa dli 'te 'wu -mawulu 'tataa plada -Zezu 'pku 'gbu. ²⁰ -K ka 'yoo -lolu -we kwaa nyuma 'yliyogale 'wu -an -yla lapali. We ka numekupaluu nyudu naa 'wupulu. -Mu ji -wa nu, k 'dee ku 'wu we 'plula. ²¹ -Mu 'bgu, -a ka *-Lagokubunya -kanyo yabhlo, m -wa -Lagok -buduu -kanyo. ²² -Am la dli ml -mawulu gbunyu -we dli -an gbuu daa, -am la ku ml -yubhu 'nyu -zono nya, we 'gbu, -am la -gu -bi, 'ln -a nyini -Lagok -yla dli weee nya. ²³ Nu, dlwudite -we ka gbu -a mla nyuma -yla gbada, -a kpa we la -kli, -we ka gbu -wa, -Lagok k wlaa k welt, k 'bhulu we -gu la. ²⁴ -A 'yl 'kl sa -a 'kaa 'kuayli 'pupali, -a 'ka nyumaa zekali, 'ln -a 'ka 'nani nu, we daa. ²⁵ Nu, 'wlu -a gbela da zlu zlu zlu, -a 'na -sali -mu kwe 'bu -nu, sa zlu mla we nuda 'bhisa. -A 'pupali 'kuayli, we ml nu, -a nu we le bhabha, da a mla we -yudu nu, Nyumaa -Kanyo yiyibha ka cipa. ²⁶ -A ka gbuzknu 'kpla, 'ln -sleen, -a -ka gbunyu lenu -da -tu -am la 'de 'yibadi nu, 'slaka -we 'kaa -am la gbunyii lamumni, we 'nu -ml. ²⁷ We -ka 'sa -ml, -we -bhlogbu -a 'kaa wu nyano dli nya, mu -wa nu, -Lagok yia -am la -yugbu 'wubhua, 'ln k 'ka k tonyuma -sie -ko-

su 'kadu 'wu. ²⁸ Nyume -k 'nu Moizulu tite 'nuḡwe zu, nyuma 'so, nyuma ta -ka we gbudayinya nya -mi, wa 'na 'ka k nyazi 'yili, 'in wa bhaa k. ²⁹ We -ka 'sa -mi, nyume -ka -Lagok 'Yu 'wunye, -kaslu 'wu -Lagok yia k 'paa 'nyumee. We 'nu muu? Nu, k nyume mia, 'wusloluue 'nuḡ -we 'wulua -ka k, k -ka we 'yi gbu -kpua nya, 'in -Lagok Zuzu -k slolua -ain -Lagok 'nanu, k -ka k veli nu, -a -yi we 'ji nu, -Lagok yia k -kaslu 'wupaa 'nyumee. ³⁰ «Kpasaste mia, na -nu -wa. -We ka 'klu nyume kaa, -ami wlaa we.» -k gbaa we, -a -yi k. 'in k nee 'yae: «Jejitape yia k nyumaa -yogbu 'wubhua.» ³¹ 'Yliyoga -Lagok kwee bhililie mia, we -kalt -y.

³² A ligbe amiaa -Lagokbuu gwedida, da -Lagok san 'mnia ain 'wu. -Muu 'buu, a yia sia bhabha, 'in a yia we 'wu amiaa 'de lakpa -kli. ³³ Zulu tulu zlu, 'in wa vela ain, 'in wa palta ain 'klyte 'wu -zejila 'wu. -Wa wa mi 'saa nuda, 'in a yia -maa luu 'yiligbe. ³⁴ A -y -ka -ka -kaslu 'wu ka sia. Wa -saa ain amiaa zuzuku kwee, 'in a yia we -yogbu 'muna nya. -We ka gbu -wa, a -yi we 'ji nu, a ka 'nyumee yabhlo, we -zi -lu weee 'wu, 'in we mia 'yil weee -nu nya. ³⁵ 'Kua 'na wlati ain 'yilila -nu, nu, -lu -we ka 'klu a kaa, we mi we bhilida. ³⁶ We mi nu, a -ka dltie, 'in a -ka -Lagok dumagbu lenu, 'bhie a yia -we ka weli -Lagok wlaa ain -yia. ³⁷ 'in -ka -Lagok weli 'wu, -Lagok nee:

«Bhla -sele nya, sa -sele,

'in -k 'kaa yi, -m -kaa yi.

k 'na 'ka 'masleen -m -gwle.

³⁸ -k zua 'mi dli -gu,

-m mi nyume tiklu nya 'mi 'yu,

'in 'yliyogale -m yia 'yia.

Nu, k -ka lubhiti nu,

k 'na 'ka 'masleen 'mi dudunamanu.» †

³⁹ -Wa bhitia lu, 'in wa mna, -amia 'nu wa glaa -mi. Nu, -wa zua -Lagok dli -gu, 'in k saa wa gbu 'wu, wa glaa -a mia.

Nyuma wa yibheliala wa dliuzuee 'gbu

11 Nyume -ka -Lagok dli -gu zu nu, -lu -we -gu k dli mia, k mneni k 'ka gba nu, k 'ka we 'yi. -yi we 'ji nu, -lu -we k 'yia -y, we mi la gbuzuku nya. ² Bhlasabhla -nyuma ka -Lagok dli -gu zuu 'gbu, k yia wa 'yi nyuma tiklu nya. ³ -A ka -Lagok dli -gu zuu 'gbu, -a nua we 'wula nu, k ka dudu lala k weli nya. -Lu weee wa yia -y, k ka we lala, -lu wa 'nu mneni wa 'ka -yoyi, we nya.

⁴ *Abeli ka -Lagok dli -gu zu, we 'de' gbu 'slaka k -saa -Lagok -yia, we yia k bheli kpasaa kaen -nu 'wuzi. Dliuzuee 'gbu Abeli yia nyume tiklu -ze, 'in -Lagok yia k wlawaluu gbu -yogbu. Abeli ka tli, 'in k mi gbada 'yil weee nya, -we ka gbu -wa, k ka -Lagok dli -gu zu.

⁵ Enaku ka -Lagok dli -gu zu, 'in -Lagok yia k 'wubhu -muu yi 'wlu nu, k tli. -Lagok yia k 'de kwesi k belu. We 'de' gbu wa 'nu mneni wa 'ka k 'yi. -Lagok weli nee nu, da -Lagok 'nua -sl Enaku 'wubhu, -m -ka nanu k dudu.

⁶ Nyume -k 'nu -Lagok dli -gu zu, -m -ka 'nu mneni -m -ka k dudu namanu. Nyume -k -ka -Lagok -yolanyni, dli k zua

† We ji -wa 'yae: nyume -k mia nyume tiklu nya 'mi 'yu, dliuzuee 'yoo -gu k yia mna -tua.

nu, -Lagok mi, 'in -wa talia k da, 'in k nua wa 'nanu 'wu.

⁷ *Nowee ka -Lagok dli -gu zu. Gbunya -we 'kaa ci lenu, 'in -we wa'a 'yia -sl -y, we -gugbu -Lagok gbaa k -yia, 'in k yia we -yogbu. We 'de' gbu k bhlaa batoo 'kadu nu, 'in we yia k -y -k -buduyee -nyuma gbuwusa. 'Sa Nowee dli dudu -nyuma gbu. Nu, -Lagok 'yia k nyume tiklu nya, -we ka gbu -wa, k ka -Lagok dli -gu zu.

⁸ Ablaamu ka -Lagok dli -gu zu. Da -Lagok laa k, 'in k yia -m weli 'wogbu, -m -ka 'nuḡwezuue nya. -Lagok nee nu, k 'ka k dudu 'nye k -nu nya. -k we dudu gbegbein mi, -zugba k 'nu -bha da -yi. ⁹ Dliuzuee 'gbu, dudu -we -Lagok 'kaa k 'nye, k yia -m ladli 'lakpayu 'bhisa. -M -k -dli *'naabudu k la. 'Sa *Izaku -y *Zakobu 'so nu 'yaa. -Lu -we ka weli -Lagok wlaa Abaamu -yia, wamia yi 'yaa we 'yia. ¹⁰ Nu, 'gbe yabhlo, -we ka -budunya mia 'gwlu sa 'nanu, 'mu Abaamu mia wu. Wee gbe mia, -Lagok de tlia we la, 'in k yia we 'subha.

¹¹ Abaamu 'nyuma *Sala ka -Lagok dli -gu zu. We nya -Lagok 'nyea k 'yu -ylyee 'tite, -zugba k ka g. -We ka gbu -wa, k mi we -gu nu, -Lagok 'k 'bhulu k weli -gu la.

¹² We 'de' gbu, k nyume yabhlogbu yia zua 'kadu lala, -zugba k gogbe kapa kapa 'gbu k 'wlu nyume -k mi tli -da yida. Waa zuayli -nyuma 'wuzulu 'wlu sa -zeli we mi yali. Wa 'wlu 'ya gumunyuu nyewe -buse, nyume 'nu mneni k 'ka wa zeli.

¹³ Dliuzuee nya waa nyuma weee tlia. Zuzunya, -we ka weli -Lagok wlaa wa -yia, wa 'nu we kweli, nu, wa ka we -yoyi 'pupi, 'in we yia wa 'muna 'wula. Wa nee nu, 'lakpanya wa -mia, 'in wa mia mneni nya dudu -gu.

¹⁴ Wa -ka 'sa gba nu, mu slolua nu, dudu -we -gu wa 'kaa ladu, wa mi we datada. ¹⁵ Da wa 'bhua nu, wa'a pupali wa 'wukuun we -gula. We -ka yaa wa dli mi we -gu, -zugba wa mneni wa 'ka lubhiti. ¹⁶ Nu, dudu -zuku -we -gu wa 'kaa ladu, -we ka da wa mia talida, -we mia yali, mu -wa. We 'de' gbu wa -ka -Lagok la wa Dide, we'e 'bhali k zu. Nu, k ka wa -yia 'gbe yabhlo 'subha.

¹⁷ Abaamu ka -Lagok dli -gu zu. We nya k wlaa Izaku 'slaka nya da -Lagok yia k la. Nu, k ka nyuma k 'ka k 'yu yabhlogbu wla 'slaka nya, -zugba -Lagok ka k -yia weli wla. ¹⁸ -Lagok nee 'in k -yia: «'Yuoya -wa in gbaa -mi -yia nu, 'yia -na yia wa, Izaku gbegbein -na yia wa 'yia.» ¹⁹ -Bha Abaamu pupali 'wukuun la nu, -Lagok ka 'tite k 'ka Izaku 'wusulu tliunya glaa. We 'de' gbu, -Lagok 'nyea k 'yu k yoo lu, we 'wlu sa tliunya glaa -m -ka bhu.

²⁰ Izaku ka -Lagok dli -gu zu. We nya k nyuma *Zakobu -y *Ezau 'nyu la, -we 'kaa wa 'yil cu 'gbu.

²¹ Zakobu ka -Lagok dli -gu zu. We nya k tli bha ci -paa, 'in k yia * -Zezefu 'yua 'nyulanwina -bhlo -bhlo. -k kwila 'wu k kaku -gu, 'in k yia -Lagok buu.

²² -Zezefu ka -Lagok dli -gu zu. We nya, k tli bha ci -paa, 'in k yia Izraelnyuma Eziputu -tla gbu gba. 'in -we wa 'kaa k 'kwie nuu, k yia we gba.

²³ Moizulu dide -y k 'nyaa ka -Lagok dli -gu zu. We nya wa gwala k, 'in wa yia k zize 'cu ta k. Wa 'yia nu, k 'yu nanu 'yil, wa 'nu tite 'nuḡwe -sassee daa nyanu nu Eziputu -nyuma 'wulapilnyo kwee.

²⁴ Moizu ka -Lago dli -gu zu. We nya k 'ylimanta, k 'ni 'yibha wa gbaa nu, Moizu mia, Eziputu -nyumaa 'wlu-lapulnyc k'nywncyuu yu -wa. ²⁵ C ka we -yqjwnu k 'ka sta -Lago k nyuma glaa. We mi 'sa 'bhie, k mneni yaa k 'ka gbunyuuu lenue 'wu -muna li bhla -selee -nu nya. ²⁶ Eziputuu 'nyumntli -zu 'wu, nu, wa 'ka k veli -Lago k -Bhasanyo 'bhisa, -muu nani k dudu we -zi -lu weee. Nu, -we -Lago 'kaa ci k 'nye we -gu k 'yli mia.

²⁷ Moizu ka -Lago dli -gu zu. We 'gbu k yia Eziputu 'bhu, 'in k 'ni wa 'wluapulnyc kwee nyancu nu. C ka dli 'temani nee nyume -k yi -Lago -yc, -Lago -k wa'a 'yla -yc.

²⁸ C dluzuee 'gbu k yia *'Wuzitylu 'fetu -saste ladi. 'In k nee Izlaelnyuma -yla wa tli klolo 'puk -yc, -muu yi 'wlu nu, 'anzi -we -Lago zua tlitlie kwee, we 'bha Izlaelnyumaa 'yuua tianu.

²⁹ Izlaelnyuma ka -Lago dli -gu zu. We nya wa yia *gu-munyu Zalu lupulu dudu klo -gu 'bhisa. 'In Eziputu -nyuma -wa mia wa 'bu 'kaa 'plia yi, 'in 'nyu yia -maa -gu yeli.

³⁰ Izlaelnyuma ka -Lago dli -gu zu. We nya wa bibea Zelikogbe 'yli gbeso, 'in we suo yia bhli.

³¹ 'Naabiznywnc *Wlaabu ka -Lago dli -gu zu. We nya -wa'a zua -Lago 'nuywe, 'in k -yc wa 'nia tli dabudu. Nu, nyumaa didedidenya -wa mia Izlaelnyuma nya, k ka wa zize.

³² Sa in 'ka 'ya gbaa? Nu, Zedeon klaa, -Balaki klaa, Samuon klaa, Zefute klaa, -Davidi klaa, Samueli klaa, we -yc *-Lagocgbu -falpanya, -maa -gugbuu gbagble -tlulu 'mi -yla la. ³³ -Maa ka -Lago dli -gu zu. We nya -maa lua dudu duun -gu -nyuma, -maa plia nyuma 'wlu la tiklumiye nya, -we ka weli -Lago wlaa -maa -yla, 'in -maa yia we 'yl. Nu, -maa ka -jlaa nywe gbuan, ³⁴ 'in -maa yia -kosu 'tute nyumonu, 'in -lu 'nia -maa yli tugugble 'yu. Nu, wa 'ni bha late, 'in wa yia latemani. Tu 'wu, wa ka latemani, 'in wa yia wa tonyuma -gugalu.

³⁵ 'Nywnc tulu ka -Lago dli -gu zu. We nya wa 'yla wa tlitlunya 'wusoda, 'in wa -yc wa 's'c yia -mi.

Nu, tulu wa 'pala 'klye 'wu bhabha. We mi 'sa 'bhie, -maa 'ni -maa 'de 'yitide gbu -yqjwnu. Nu, 'klye 'wu -maa tulu, 'in we 'b'gu, -maa 'ka 'yliyogagie -zncu 'yl. ³⁶ Tulu mia, -maa wa vela, 'in wa sela -maa. Tulu wa gbuan nete -llukpe nya, 'in wa yia wa -kaslu 'wupa. ³⁷ Tulu wa 'bhaa gbaku 'wu, wa yia tulu 'wudi 's, 'in wa yia tulu 'bha tugugble nya. Tulu gwaa la, bhlabhle ku -yc wlii ku -wa -maa -bana. Wa yia -maa boba 'wuti, wa yia -maa 'klye 'wupali, 'in wa yia -maa gbunyuuu 'wluo nu. ³⁸ Dudugu -nyuma 'ni waa nyuma -manu 'klu -ka. -Maa -yc lagwagwle ka da weee 'plu: wa ka da beblee 'plu, wa ka -g'c'k' 'wlu mni, 'in wa yia tukpanya -yc 'bhukanya 'wu ladu.

³⁹ -Lago ka wa yibheli dluzunya nya, -we ka gbu -wa, wa 'de weee ka k dli -gu zu. Nu, -we ka weli -Lago wlaa wa -yla, wa 'ni 'masleen we 'yl. ⁴⁰ -Lago ka 'ya -a 'de weee -yla -lu -zncu ladi, we 'de 'gbu, wa 'ni mneni wa 'ka -mi tiklu we 'ka gba, -zugba -a 'ni wa glaa -mi.

A 'temani dli saste 'wu

12 Waa gbudaynyaa -zlo bibea -ain, 'in wa mia -ain ylada. We 'de 'gbu, -we weee nyenia -ain -a 'bhu we 'bu. Gbunyuuu, -we bhla -ain la bhebhe, -a 'bhu we 'bu. Gwagwa -yoo wa pala -ain -yla la, -a 'temani dli -a -yc gwagwle 'ka we bhloluda nyini. ² -A yla -Zezu 'yli weee nya. M'c -wa -amlaa dluzuee gwedida, 'in m'c -wa we gbalnyc. C yi 'muna -we k 'kaa li -y'c' 'gbu, k nywncu wa 'ka k *su -gu lakulu, k 'ni -muu zu -lu la. -Sleen mia, k -dli -Lago k 'nyumntkpee lililulu la.

³ Cui, a 'pa -Zezu dli -gu. Sa gbunyuuu -lenunya -s'lua k -y'cu, 'in k 'ni -maa kwee -gwa, a ligbe we, 'kua yi ain 'ylila wla, 'in a yi -Lago dli -gu -sa. ⁴ A ka gbunyuuu nya gu, 'in a 'ni we nya tlitlie 'yu nyini. ⁵ -Lago ka ain 'dizu, 'in a yia dli. C 'yua 'bhisa k gbaa ain -yla:

«Na 'yu, Jeitape -ka -mi 'wuslamani ni,
-in zu -na 'de 'yliy.

C -ka -mi -yla -na gbu lapali ni,
'kua 'na wlali -mi 'ylila -ni.

⁶ Jeitape mia,
-wa ka ze k -kala,
'ma k slamania 'wu.

-Wa weee k yla k 'yua 'bhisa,
'ma k paa -kaslu 'wu.»

⁷ A -ka siada -mi, -Lago 'ka ain 'wuslamani gbu -wa. C 'yua 'bhisa k bhua ain 'wu. 'Yu, -k k dide'e 'slamania 'wu, -m'c 'ni -mi. ⁸ -Lago mia, k 'yua weee k slamania 'wu. C 'ni ain 'wuslamani ni, -zugba bhoyi -gu -yua a -mi, a 'ni k 'yua 'debbie -gbolu. ⁹ -Amiaa dudu -gu -didea ka -ain 'wuslamani, 'in -a yia wa 'nuywe zu. Nu, we -ka 'sa -mi, -amiaa Dide -Lago -k mia yali, -a plu k zla, -a 'ka 'yliyogagie 'yl. ¹⁰ -Amiaa dudu -gu -didea mia, 'wu wa slamania -ain bhla -sele yabhlo nya wa dli da. 'In -Lago mia, -amiaa 'de zuzncu 'gbu k slamania -ain 'wu, -a 'ka -m'w'lu -mi k 'de 'bhisa. ¹¹ Wa -ka -ain 'wuslamani -mi, we'e namani -ain dudu, we'e -la -ain 'muna 'wu. 'In ci, -wa wa 'slamani 'saa 'wu, 'in -maa tua 'wu tiklu 'wututue -dli nya.

¹² We 'de 'gbu amiaa s'nya -we sia, 'in -we a beta z, a 'bhu we 'wu. Amiaa 'kukolu -we sia, a 'temani we la. ¹³ A palu 'yoo -zncu la amiaa bhu -yla, -k mia 't'gida k yi bhli, nu, k 'ka 'pu.

'Yibhalgbunya

¹⁴ Nu, a fa -m'c 'kua la a 'ka 'wutu -dli k nyuma weee nya, 'in bhu -we nania -Lago dudu, a 'ka we k. We 'ni -muu ni, nyume yabhlogb'c 'na 'ka Jeitape 'yl. ¹⁵ A zu amiaa 'de 'yliy, -muu yi 'wlu nu, a palu -Lago k 'nanidli -blgu. 'In -petu 'nyuu yabhlogb'c 'na mini ain glaa -ni, we 'ka gbu duun -nyumo, 'in we 'ka we gu nyuma 'wulamneni -ni. ¹⁶ A zu amiaa 'de 'yliy -muu yi 'wlu nu, ain glaa nyume yabhlogb'c -ka mutni kwe, 'in a yi -we mia -Lago k -nu nya 'wunye Ezaa 'bhisa. Nu, m'c 'paa k 'de kpasabi pelu k 'busayu kwee lililuu -kaklu -bhlogb'c 'gbu. ¹⁷ A -yi we 'ji nu, -m'c 'yu gbegbein, k 'yibha k dide nywa k 'nyu la, 'in -m'c 'ni we -yqjwnu. Nu, wie

nya ɔ bhubhoa ɔ dide -mɔɔ 'ka -mɔɔ wɛlɪ 'bhiti, 'tɪ
-mɔɔ 'nɪ we mneni.

¹⁸ Amianuu -Lagɔɔ -yɔlanynie -yɔ bhlasabhla
-Izlaɛlnyuma -nu 'nɪ -bhlo -mɪ. Nu, -gɔɔ 'kadu -we
wa mnenia wa 'ka kwɛzi, amia 'nɪ we -yɔlanyni. -Kosu
'kadu klaa, nikpise klaa, -sabɔ klaa, we -yɔ 'nyuu -pɪpɛ
'kadu, a 'nɪ we -yɔyɪ. ¹⁹ A 'nɪ lɛglɛ -yɔ wɛlɪ 'nɪ. Nu,
Izlaɛlnyuma ka 'sasukpa wɛlɪ 'nɪ, 'tɪ wa nɛɛ wa 'nɪa we
-putu yukwli pulu. ²⁰ -We ka gbu -wa, -Lagɔ nɛɛ wa -yla:
«ɔ -ka -gɔɔ 'kadu nɪ kwɛzi, we yi nɪmɛ -zɛ, a 'bha ɔ
gbɔku 'wu.» Wee wɛlɪ mia dɛ, we -kalt -yɔ wa -yla.
²¹ -We wa 'yɪa -yɔ, we ka wa nyanɔdɪlɪ 'wuslu, 'tɪ Moizɪ
nɛɛ: «tɪ mɪ tɛlɪda, nyanɔ ka 'mɪ dɪlɪ 'wuslo.»

²² 'tɪ amia, a ka -gɔɔ 'kadu wa laa *Sɔɔn -yɔ 'yɪyɔɔ
-Lagɔɔ 'gbe -yɔlanyni. Yalu *Zeluzalɛmɔ, mɔ 'anzu 'wlu
-nyacɪnɪ mia 'muna lida, -mɔ -wa. ²³ -Lagɔɔ tɪa -yua -wa
ka nɪnɪ mia yalɪ cɛlɪda, da wa gbelia 'wlu, a ka -bha
-yɔlanyni. -Lagɔ, ɔ bhua nyuma weee -yɔgbu 'wu, a ka ɔ
-yɔlanyni. A ka nyuma tɪklu -wa ka tɪklumɪɛ gbaa
-yɔlanyni. ²⁴ -Zezu ɔ -wa *'wususlɔlue loluu 'kɔlɔ, a 'ka
ɔ -yɔlanyni. 'tɪ ɔ 'pɔɔn -we wa slua la, 'tɪ -we 'yɪa we
-zia Abɛlu 'pɔɔn, a 'ka we -yɔlanyni.

²⁵ We -ka 'sa -mɪ, a zu amiaa 'dɛ 'yɪyɔ, a yi ɔ mia aɪn
-yɪa gbu gbada, -blɪgɔpalt. Da dudu -gu, Moizɪ ka
Izlaɛlnyuma 'dɪzu, -maa 'nɪ ɔ wɛlɪ 'wɔnɔnu, 'tɪ -Lagɔ
yɪa wa -kaslu 'wupa. -We -ka -amia, yalɪ -Lagɔ mia -aɪn
-yɪa gbu gbada. Nu, -a -ka ɔ -blɪgɔpalt, -a 'nɪ mneni -a
'ka ɔ kwɛɛ 'tɪa. ²⁶ Bha mia, -Lagɔ wɛlɪ zuklua dudu.
-Zɛɛnɪ mia, ɔ ka we gba -aɪn -yɪa, ɔ nɛɛ: «Dudu -tapa
na yɪa zuklua, 'tɪ -slɛɛn we 'nɪ dudu -bhlogbɔɔ, nɪ,
dudu -yɔ yalɪ 'sɔ na yɪa zuklua.» ²⁷ ɔ -ka gba «-tapa» nɪ,
gbu yabhlo we slɔlua -aɪn. Mu -wa nu, -lu -we -Lagɔ
-laa la, -we 'kaa zuklu, la we yɪa 'bhua. Nu, -we 'nɪa
mneni we 'ka zuklu, -bha we yɪa -tua.

²⁸ -Amia mia, -Lagɔ ka -aɪn 'tɪtɛ 'nyɛ, -a -yɔ ɔ 'sɔ 'ka
nyuma 'wlulapɪlɪ. Wee 'wlulapɪlɛ 'nɪ mneni we 'ka zuk-
lu, we -ka 'sa -mɪ, -a 'pa -Lagɔ fuo, -a bubɔ ɔ ɔ dumasɔ,
'nɔnɔwɛzuzue -yɔ sɔsue nya. ²⁹ Cɪn, -amiaa -Lagɔ mia,
-kosu -we saa -lu la, 'mu ɔ -mia.

Sa -a 'kaa -Lagɔ dudunamanɪ

13 Nu, a -tu zɛkɪkalɪda, sa -Lagɔbhelia 'kaa we nu,
'sa. ² 'Lakpanya, -wa yɪa amiaa -gbe, a kpa wa sɔ
'sɔ nya. Nyuma tɔlɔa nu 'saa, 'tɪ wa yɪa 'anzɪnyaa 'lak-
pasu kpa, wa 'nɪ we 'jɪyɪbheli. ³ -Wa mia -kaslu 'wu, a
'pa wa dɪlɪ -gu nɛɛ amia -yɔ wa sɔ mɪ -kaslu 'wu. -Wa,
wa mia slalɪda, a 'pa 'ya -maa dɪlɪ -gu, -we ka gbu -wa,
amia ka ku, 'tɪ wa mneni wa 'ka aɪn slalɪ.

⁴ Nu, nyuma weee zu kukwalɛ 'nɔnɔwɛ. 'Lowli -yɔ ɔ
'nɔnɔ mɪmɪnɪ -yɪa tɪklu. Mutɪnɪ kwɛ -cɪn -yɔ -wa -yɔ nyɪ-
ma weee dɪa -budu 'wu, -Lagɔ yɪa wa -yɔgbu 'wubhua.

⁵ 'Gwɛzɪ 'yɪlɪɪɪnɔnɔnɔ 'na -zɛlɪ amiaa dɪlɪ ɔ gbu
-bhlogbɔɔ -nɪ. -We a kaa, we namanɪ aɪn dudu. -Lagɔɔ
'dɛ nɛɛ:

«tɪ 'na 'ka cɪ 'sa -mɪ tɪ,
tɪ 'na 'ka cɪ -mɪ 'bɪbhu.»

⁶ We -ka 'sa -mɪ, -a mneni -a 'ka gba, -amiaa -gu nya
-bɛɛ:

«Jeɪtɪpɛ yɪa 'mɪ 'wusaa.

tɪ 'na 'ka nyanɔ nu.

Lɛɛ -lu nyuma 'ka 'mɪ nɔnɔa?»

⁷ A ligbe amiaa 'yugalɪnyaa tɪanɔ -wa gbaa aɪn -yɪa
-Lagɔgbu. Da wa -gaa 'yɪyɔ, bhɔ -we wa nɔa, amiaa 'dɛ
ka we -yɔyɪ. Sa wa nua -Lagɔɔ dɪlɪ -gu -zuda, a nu 'sa.

⁸ -Zezu mɪ -Zezu -bhlokpɛɛ nya. Zubha klaa, -zɛɛn
klaa, we -yɔ 'yɪlɪ weee nya, ɔ 'bhiti. ⁹ -Slɔlue loluu 'yɪlɪ
-bhlo -bhlo -we bhua da -putu, a 'na 'tɪdɪlɪ nyuma 'yɪ wa
'ka aɪn -dawli 'wɔnɔ we nya. -We 'kaa aɪn 'kuayli 'pa,
we nantɪ 'yɪlɪ nɪ, we -mɪ -Lagɔɔ 'nantɪ nya, lɪlɪluu tɪtɛ
'nɔnɔwɛzuzue -we'e -saa we 'nɔnɔwɛ -zunya 'wu, we 'na
-zɛlɪ -mɪ -nɪ.

¹⁰ -Amia ka 'slakagusalɪlu yabhlo. We -gu -slaka mia,
-Lagɔbubɔnɔ, -wa saa *Zuɪfuu nɛmɛkupalu ɔ 'slaka,
wa 'nɪ we 'klu -ka wa 'ka we lɪ. ¹¹ Wanuu -gbe, *-
Lagɔbubɔnɔnyaa -kanyɔ 'kadu mia, -mɔwɪlɪda 'tata ɔ -yɔ
numaa 'pɔɔnɔ plaa. Nu, mu -wa nyuma gbunyuuu 'sla-
ka. Wee numaa -kpabhɛɛ mia, wa 'gbe -glima wa siea
we. ¹² We 'dɛɛ 'gbu, -Zezu yɪa -Zeluzalɛmɔgbeɛ -glima
tɪlɪ, ɔ 'ka nyuma -mɔwɪlɪlu ɔ 'dɛɛ 'pɔɔnɔ nya. ¹³ -We mia
'dɛɛ 'gbu, -a 'tɪa -mɔ, -a -yɔ ɔ 'sɔ 'ka 'wugbeli 'gbe -gli-
ma, 'tɪ wa 'ka -aɪn vɛlɪ ɔ 'bhisa. ¹⁴ Da dudugu -gbe -we
'wu -a mia, 'pɪa we yɪa. Nu, 'gbe -we 'kaa cɪ yi, we da
-a mia -talɪda. ¹⁵ Nu, 'slaka -we -a 'kaa -sa -Lagɔ -yɪa
-Zezuu gbɛgbɛɪn, mu -wa nu, -a bhɪlɪ -Lagɔɔ 'nɪnɪ 'yɪlɪ
weee nya. -Muɔ jɪ -wa nu, nɔwɛɛ -a wɛlɪa we nu, -Lagɔ
'yɪlɪ. ¹⁶ A 'na dɪlɪlu gbuzɔnɔnɔ lɛnue -yɔ 'wususalɛ 'wu -nɪ,
nɪ, mu -wa 'slaka -we nantɪ -Lagɔ dudu.

¹⁷ A zu amiaa 'yugalɪnyaa 'nɔnɔwɛ, a pɪlɪ wa zɔla. Ma
zua amiaa zuzu 'yɪyɔ. -We ka gbu -wa, 'ma -Lagɔ yɪa
we -gugbu layɪbhaa. A -ka wa 'nɔnɔwɛ zu, 'tɪ wa nua wa
lubho 'muna nya. We 'nɪ -muɔ, 'klu -susue nya wa yɪa
we nua, 'tɪ -muɔ 'na 'ka aɪn 'wusa.

¹⁸ A bhubhoe -Lagɔ -amiaa -nu nya. A -yɪ we 'jɪ nɪ,
-amiaa 'wlukuu 'tɪnɔ dɪlɪ -aɪn gbu, nɪ, gbuzɔnɔnɔ lɛnue
'kɪlɪ -a mia 'yɪda 'yɪlɪ weee nya. ¹⁹ Amiaa zukpa -wa, -we
na yɪbhalɪa aɪn 'dɛbhɛɛ mu -wa nu, a bhubhoe -Lagɔ ɔ
'ka 'mɪ 'yoo 'nyɛ, 'tɪ un 'ka aɪn glaa nɪnɪ slɔ.

²⁰ -Lagɔ, ɔ nyɛa -aɪn 'wututue -dɔɔ, mɔ 'bhua bhlabh-
lɛɛ 'yɪyɔzɔnɔnɔ 'kadu, -amiaa -Kanyɔ -Zezu 'wu tɪlɪlɪnyaa
glaa, 'wususlɔlue -we 'nɪa bhɪlɔlɪda -kaa 'pɔɔnɔ nya. ²¹ ɔ
-Lagɔ 'nyɛ aɪn 'tɪtɛ a 'ka gbuzɔnɔ ɔ 'yɪbhaa lɛnɔ. -We
nantɪ ɔ dudu, ɔ nu we lɛ -aɪn 'wu -Zezu Klɪsɪ gbɛgbɛɪn.
'Nɔnɔnɔ -mɪ -Zezuu -nu nya 'yɪlɪ weee nya. *-Amɛnɪ.

Wɛlɪpɪpɛ

²² Bheliaɪn, amia na palɪa zukpa. Nu, a pulu 'kuayli
-pa -wɛlɪ nɪ yukwli dɪtɪɛ nya. Nu, -we un cɛlɪa da 'sɛbhɛ
nɪ 'wu, we 'nɪ tɪlɪlu bhabha. ²³ tɪ 'yɪbha a yɪbheli we 'jɪ
nɪ, wa ka -amiaa bheli Timotee -kaslu 'wusa. ɔ -ka na
-gbe yi -pa nɪ, un -yɔ ɔ 'sɔ, 'tɪ -a mɪa amiaa -gbe.

²⁴ A -sa amiaa 'yugalɪnyaa weee -yɔ -Lagɔnyuma weee
fu. Italɪi -dudu -gu -bhelia nɛɛ, wa -sa aɪn fu.

²⁵ -Lagɔ nɔwɛɛ a 'dɛ weee 'nyu la.

'Zake

*'Zake -wa bha *-Zeluzalemuu -Lagonyumaa 'yugalnyo yabhlo. 'Sebhe ni ɔ ceta, ɔ 'ka -Lagonyuma we -slolu nu, wa -ka -Zezu dli -gu zu, we mi nu, wa nɔnɔbhu -mi tklɔ.

Fusaweli

1 -Ami, *'Zake, saa aɔn fu. -Lago -yo Nyuma -Kanyo -Zezu *Klisu lubhononyo in -mia. *Zuifu weee mia -Lagonyuma nya, wa palta 'klyte 'wu, -wa mnenia la dudu weee -gu, 'ma na paa na fusaweli yoo.

Dluzue -yo gbuyilo

² Na bhelia, laylagbu -bhlo -bhlo -nya -we lu a yia 'plɔla, a yla we 'muna 'kadu nya. ³ A yibheli we 'ji nu, a -ka dli 'temani laylagbu 'wu, dltie we nyaa aɔn. ⁴ Nu, amiaa dltiee lenugbu -zɔnu nu le tklɔ, 'in a 'ka -mi tklɔ gbada, -lu yabhlogbu 'na bɔɔ aɔn 'wu -ni. ⁵ Amiaa lonyume yabhlo 'ni gbu -yi ni, ɔ -zɔlɔ we -Lago, ɔ 'kaa we ɔ 'nye. -Lago nyaa nyuma weee -lu bhe 'nanɔdli nya, 'in ɔ 'ka ɔ kɔɔɔ we, ɔ 'ka we ɔ 'nye. ⁶ Nu, ɔ -zɔlɔ we dluzue weee nya, ɔ 'na lulu dli -ni. Nu, nyume ɔ luɔ dli, ɔ 'wlu gumonyuu -gbugbu, -we -pɔpɔ bhua 'wu, 'in we kwaa we ɔ weee lu, mu. ⁷ -Muu 'sasukpa -nyume 'na -dli dli ɔ, ɔ 'na gbal -ni: «Jejitapee kwe -lu na yia 'ya.» ⁸ Nu, dlulonyo -wa, dli ɔ luɔ ɔ lenugbu weee 'wu.

Boba -yo 'hnumie

⁹ Na bheli bobabhanyo dli namani, nu, -Lago yia ɔ 'hni 'wubhua. ¹⁰ 'In 'hnumnyo dli namani, nu, -Lago ka ɔ 'hni ɔ zɔɔ. Nu, bhia ɔ 'hnumie yia -flii -petuu -bu 'bhisa. ¹¹ Sa 'yɔ -ka 'wuu we suloo 'tite nya, we yela -petu, we -bu bhia, 'in we 'ylinanɔ bhua la, 'sa 'hnumnyo yia labhua ɔ lenulu glaa.

¹² Nyume ɔ dli laylagbu ɔ la dli 'tite nya, 'wututue -dɔɔ mu ɔ -ni nya. Nu, ɔ laylaylee 'bɔɔ, ɔ yia ɔ 'penie 'ya. ɔ 'penie mia, 'ylyogagie -we 'ni bhiloluda -ka, -we -Lago gbaa ɔ 'ka -wa -kala ɔ ze 'nye, mu -wa.

Gbonyuu lenu tu 'bhu -Lago -gbe

¹³ Nu, gbonyuu lenu tu -ka nyɔ 'bha, ɔ 'na gbal -ni:

«-Lago ka 'mi we 'tu 'bhal.»
Gbonyuu lenu tu 'bha -Lago, 'in ɔ 'bhal nyume gbonyuu lenu tu. ¹⁴ Nu, nyume 'de dli 'wonyi -gbonyuu mia, mu ylaa ɔ la. Mu gbizea ɔ 'wu, 'in ɔ bhoa we lubhu hwe. ¹⁵ 'In we dli 'wonyi -gbonyuu mia, mu plaa nukpla, 'in we gwalia gbonyuu. 'In da gbonyuu -ka 'ylimant 'kadu, 'in -mu gwalia tltie.

¹⁶ Na bhelia -zɔnu, a 'na nunu amiaa 'de -dawli 'wu -ni. ¹⁷ 'Nyenyelu weee -we nana 'yɔ, 'in -we mia tklɔ, -Lago -gbe we bhua. 'Yɔ kɔla, 'cu kɔla, -zɔlɔ kɔla, mu -laa we la. 'Bhiti we -li -mni bhiti, 'in we tɔ -aɔn nikpise 'wu. -Lago ɔ 'bhiti we 'bhisa. ¹⁸ ɔ dumagbu nya, ɔ -la -aɔn la gbuzɔnu weli nya. 'In -a 'ka ɔ lalalu weee 'yugalnyo -ze.

Weli yukwli pulue -yo we -gugbu lenue

¹⁹ Na bhelia -zɔnu, a yibheli we 'jie: nyuma -mi yukwli -ponya slɔ nya, 'in wa -mna 'wu gbu -gbada, wa -mna 'wu 'ce -pada. ²⁰ Nu, 'cepanyo mia, ɔ ɔ nu gbu tklɔ le -Lago 'yɔ 'wu. ²¹ We 'gbu, a pal pɔnplagbu -yo lenugbu 'nyuu weee -bɔɔ. Weli -Lago faa aɔn dli ɔ, a hɔnu 'de 'wutite 'kienyi nya we gbu -yo. Nu, mu mnenia we 'ka aɔn gbu 'wusa.

²² A 'na nunu amiaa 'de -dawli 'wu -ni: a 'na pulu -Lagweli yukwli bhe -ni, a ɔ we -gu zɔzɔ sa. ²³ Nu, ɔ pulu -Lagweli yukwli, 'in ɔ ɔ we -gu, ɔ 'wlu sa nyume -mni: nyume ɔ ylaa ɔ 'de -vigni 'wu, ²⁴ 'in -mu 'bɔɔ, ɔ -ka ɔ 'de ylayte bhia, ɔ mia -bha -bhlokpade sa ɔ mmi 'wula, 'in ɔ luɔ we 'wu. 'Sa ɔ nyume mia. ²⁵ Nu, nyume ɔ bhia -Lago tite tklɔ 'yɔ la, 'in ɔ ɔ we -gu, 'm -Lago yia 'nyulanɔna ɔ lenugbu 'wu. Wee titee 'gbu, ɔ 'kaa ɔ 'de -yla -tu. ɔ 'na pulu we yukwli bhe -ni, 'in ɔ 'na dlulu we 'wu -mu 'bɔɔ -ni. Nu, ɔ zu we 'hɔwe.

²⁶ Nyume ɔ dli we dli 'wu, 'in ɔ gbaa: «-Lagonyo in -mia», ɔ 'ni ɔ mu kpa sa -yi, ɔ 'de ɔ nua -dawli 'wu: bhe ɔ mia -Lago 'wu. ²⁷ Nu, -we Dide -Lago ylaa sa -mɔlu -Lago 'wu -mumie -yo -Lago 'wu -mumie -zɔnu nya, mu ni: -Lagonyo kpa kwiyua -yo -dugbanɔn 'nanuu wa stae 'wu, 'in ɔ 'ka ɔ 'de 'ylyozu dudugbu gbonyuu gbegein.

Amiaa lenugbu -mi -bhlo nyuma weee gbegein

2 Na bhelia, -amiaa -Kanyo -Zezu Klisu ɔ ka 'hni -zia 'hni weee 'wu, amia zua ɔ dli -gu. Amiaa lenugbu -mi -bhlo nyuma weee gbegein. ² Sabhisa, 'hnumnyo yabhlo plaa amiaa *-Lagobudu ɔ ɔ wuu -can -yo 'yɔ -nɔ -bana -zɔnu bhabha nya, 'in bobabhanyo yabhlo yia -mɔ pla 'ya -bana -zuzu nya. ³ A 'bhiti ɔ kaa -bana -zɔnu 'wuu -gbe la, a yia ɔ 'hɔwe zu, 'in a nee ɔ -yla: «-Mi, -in -di da la 'hnumnyaa ladida!» 'In a nee bobabhanyo -yla: «-Mi, -in -tu de 'ylybeda! We 'ni -muuu, -in -di da la, dudu na bhu -yo.» ⁴ We -ka 'sa -mi, -yɔsalg-

bu a nua le a 'dekpua nyidi, 'ln a bhua nyimaa -yogbu 'wu wa ku -y, 'wluksun lapupalte 'nyuu nya.

⁵ A pu yukwli, na bhelia -zochu: dudu -guu bobabhanya -Lagc -saa -bha wa 'ka 'hnumnunya -ze dltuzue 'wu. 'ln -Lagc 'hnumngbe -Lagc gbaa -wa 'yibhaa c, c 'ka we wa 'nye, wa 'ka we 'yi, we 'ni muu? ⁶ 'ln amia, amia nyea bobabhanya 'wu! 'Nnumnunya 'ni aln 'nyii 'wunuda -mu? 'ln ma 'ni aln gbuwubhunya dlu kwada -mu? ⁷ -Zezuu 'hni -zochu -Lagc 'nyea aln, maa'a -nyumc wee?

⁸ Cln, na bhelia, -Lagc 'hnumn -tite, sa we mia cel-da * -Lagcsebhē 'wu, mu nu:

«-ln -kall -na -libheyii ze -na 'de 'bhisa.»
A -ka we -gu c, -zugba -lu -zochu a nua le. ⁹ Nu, amiaa lenugbu 'ni -mi -bhlo nyimaa gbegbein, gbuonyu a nua le. 'ln -Lagc tite luelia aln gbu, a 'ni we 'nuhwe zuu 'gbu. ¹⁰ Nu, nyime -c 'ni -Lagc tite weee lu -tite yabhlo 'nuhwe zu, we 'de weee c 'nia 'nuhwe zu. ¹¹ Nu, -Lagc -c gbaa:

«-ln -y 'hgw -putu 'na -dli -budu 'wu -ni, † c nee 'yae:

«-ln 'na 'bhal nyime -ni.»
-Muu 'gbu, -ln -y 'hgw -putu 'ni -budu 'wudi, -ln -ka nyime 'bha, -ln 'ni -Lagc titee 'nuhwezonyo.

¹² -Lagc tite -we ka 'gbu a 'kaa amiaa 'de -yla -tu, amiaa -yogbu -Lagc yia 'wubhua we gbegbein. A gba 'sa, 'ln a nu 'sa. ¹³ Nu, nyime c 'yila c -lima nyazi, -Lagc 'nia c nyazi 'yila yi c gbuwubhu zli. Nu, nyazidli mia, mu lua gbuwubhubhue.

Dltuzue -y lenugbu -zochunya

¹⁴ Na bhelia, nyime -c gbaa nu, c ka dltuzue, 'ln we lenugbu -zochunya 'nia -mi, lee -lu c 'yi we 'wua? -Muu 'sasukpa -dltuzue mneni we 'ka c gbu 'wusaa? ¹⁵ Sabhisa, -de amiaa bheli yabhloo, -de amiaa bhlo yabhloo, wa 'ni 'naa -ka, 'ln hwa -ka wa 'bhada -mi 'yli weee nya, ¹⁶ 'ln amiaa lonyime yabhlo -ka wa -yla gba: «A c 'nanuu -nyae, hwa c 'bhu aln -gu la, 'ln a lu -nyae!» 'ln -we wa ku 'yibhaa, c 'ni we wa 'nye, lee -lu c 'yi we 'wua? ¹⁷ 'Sa we mia dltuzuee -nu nya. We lenugbu -zochunya 'ni -mi, -zugba we ka tl.

¹⁸ Nu, nyime yabhlo yia gbaae: «-Ami, ln ka dltuzue, 'ln -mi, -ln ka lenugbu -zochunya.»

Gbaa na yia c -yla: «-Na dltuzue 'nia lenugbu -zochunya -ka, sa we 'ka -mia? -Slolu 'mi we. 'ln -ami 'ka -mi na dltuzue -slolu na lenugbu -zochunya gbegbein.» ¹⁹ -ln -yi we 'ji nu, -Lagc -bhlogbc, we nanu 'yli bhabha! Zuzu 'nyii -yi 'ya we 'ji, 'ln we tlla nyan nyaa 'debhie.

²⁰ -Guwutonyo, dltuzue -we 'nia lenugbu -zochunya -ka, we 'ni -lu 'wuku, -ln 'yibha -ln 'ka we 'jiyibhelii?

²¹ 'Lee, sa -Lagc yibheli -amiaa dukpasa *Ablaamu, nyime tiklu nya? C lenugbu -zochunya gbu -wa, da c wlaa c 'yu *Izaki 'slaka nya -Lagc -yla. ²² -Na yi we -y: c dltuzue -y c lenugbu -zochunya 'sc da yabhlo we nca -nya. 'ln c lenugbu -zochunya -we kwaa c dltuzue yoo

† Glekweli 'wu, we ji -wa nu: -wa kukwala, wa -y nyima -putu 'na -dli -budu 'wu -ni.

'gbu, c dltuzue yia tiklu -mi. ²³ -We -Lagcsebhē 'ya gbaa gbuzochu -wa, 'sa we nua:

«Ablaamu ka -Lagc dli -gu zu.

C dltuzuee 'gbu,
-Lagc yia c yibheli nyime tiklu nya.»

'ln wa yia c la -Lagc 'tale. ²⁴ A yi we -y nu, nyime lenugbu -zochunya -y -Lagc yibhelia c nyime tiklu nya, we 'ni c dltuzue -bhlogbc -y.

²⁵ 'Sa -bhloo 'de we nua 'naabuzhwo *Wlaabuu -nu nya. C 'bhua Zuifuu tietienya 'wu, 'ln c yia wa 'wusa 'yoo -putuu 'wuplile nya. C lenugbunya -y -Lagc yibhelia c nyime tiklu nya, we 'ni muu? ²⁶ Gbuochu -wa, ku -we 'nia nyapel 'wu -ka, sa we tlla, 'sa -bhloo 'de dltuzue -we 'nia lenugbu -ka, -muu tlla.

Nwee mo

3 Na bhelia, amiaa lonyuma duun 'na hwnunu nyimaa gbuslolunyaa -ze gbu -ni. Nu, amiaa 'de -yi we 'ji nu, -amia nyimaa gbuslolunyaa -yogbu -Lagc yia 'wubhua, we 'ka nyima weee -yogbu -zi. ² Mn c -a 'de weee mn c duun lu. Nyime -c 'k' mnca c c gbagbaweli 'wu, nyime tiklu -wa. C -yi c 'de kpa sa sazochu sa.

³ Sabhisa, nimesuunnya hwee -a zua nete we 'ka -aln 'nuhwe zuu 'gbu, 'ln -a mneni, -a 'ka we ku -kpbahie 'yoo da -slolu. ⁴ Mu mia, 'glunyaa 'debhie -we 'yila, 'ln -we -pape 'tutenya sua, we 'yoo daslolu -lu 'kienyi -le! Mu slolu we 'yoo da -nya. 'ln da we 'papanyo 'yibhaa, 'ln we mia -m -nya. ⁵ 'Sa -bhloo 'de, mo mia ku -kibhe -sele nya -amiaa 'lalinya nyidi, 'ln we ylimania we 'de gbu 'kad' 'wu.

A yla, 'sa -kosu 'kienyi -le mnenia, we 'ka 'kwla 'kadu 'yilpal! ⁶ Mo 'wlu sa -kosu yabhlo. Duduguu 'nyuu 'bhuluda -wa. Mo mi -amiaa 'lalinya nyidi, mu plala -amiaa ku weee puu. Sa we nua, mu nu: we 'wlu sa -Kosuu -kapu ka wee mo 'de 'ylifa, 'ln we 'de faa nyimee dudu -gu -gbu weee 'yli.

⁷ -Fliinuma weee -y 'zianya, dluochu -nma -y 'nyulu -nma, nyime mneni, c 'ka we gbu -slolu, 'ln nyime slolu we gbu. ⁸ Nu, nyime yabhlogbc 'ni mneni, c 'ka mo gbu -slolu. We 'wlu sa tibe: gbuonyu -we nyime 'nia kpa sa -yi, 'mu we -mia, nyime 'bha -gu yea we.

⁹ 'Mu -a bhua 'wu, 'ln -a mnenia -amiaa Dide Jejitapee 'hni. 'ln 'mu -a bhu 'yaa 'wu, nyima -wa -Lagc -laa la c 'de 'wuwlu nya, 'ln -a bhla wa gweze. ¹⁰ Wee hwe yabhlogbc 'wu Jejitapee 'hnumn -y gweze -bhlibhlie tlla. Na bhelia, we 'na -mnu 'sa -ni. ¹¹ 'Wluonyu yi we 'bhuka yabhlogbc 'de 'wu men nyu -y kal nyu wlelii? ¹² Na bhelia, magloosu yi gwii 'bhue 'paa? Yaayu, *-dlcu yi magloo tnuu? -lnnya. 'ln 'ya, gumonyu 'wluda 'ni mneni we 'ka men -nyu -kpua wla.

Gbuyilo -we bhua -Lagc -gbe

¹³ Aun glaa ny c -yi gbaa, 'ln -c mna 'yila? C -slolu we c lenugbu nya c nchbu -zochu gbegbein, gbuyilo -y dli -dnc nya. ¹⁴ Nu, zenyi 'nyuu -y kpkpeli -zuzu -ka aln 'wu -mi, a 'na 'ylimani amiaa 'de -ni, a 'na 'tubhulu yo -Lagc gbuzochu -y -ni. ¹⁵ -Muu gbuyilo 'nia -Lagc

-gbe 'bhu, nu, dudu -guu -nu mu, nyumee zuzuu -nu mu, *'Kuzuu 'debhiee -gbe we bhua. 16 Nu, da zenyi -yo kpikepeli -zuzu -ka -mi, gbu bidi -bidi bidi -yo gbunyuuu 'yli -bhlo -bhlo weee mi 'ya -bhadε.

17 Nu, gbuyilo -we bhua -Lagoo -gbe we mi -mawlwuda tia, -muu 'bigu, we 'yibha 'wututue -dlaw, we -yi we 'de kpa sa nyumaa gbegebe. Nyuma we zua 'nuhwe, we ka nyazidli, 'in we nua gbuzawunya le. We 'nu nyumee -yogwepalte -yo dli 'koo gaylo nya -mi. 18 Dli -dlaw -nyuma -wa bibella nyuma -yo, wa dli -dlaw mia, mu yia 'yiyogwagie tiklu wlaa.

Dudugulii 'yibhayibhie

4 -Gawanya -yo -zanya mia ain nyidi, da we bhulua? Amiaa dluwunynili, -we sumania amiaa dli, mu nua we le, we 'ni muu? 2 A 'yibha -lu yabhlo, 'in a'a 'yi we. A ka nyume -bha dli nukple, 'in amiaa dli nynia -lu 'wu, 'in a 'ni mneni, a 'ka we 'yi. A ka -zanya -yo -gawanya kwe. 'In a'a -zlali -Lagoo -lu, we 'gbu, a'a 'yia we. 3 'In we 'ni 'sa -mi ni, -lu a zlaa 'nyumu a 'ka amiaa dluwunyniluu dumagbu lenu, we 'gbu, a'a 'yia we.

4 -Lagoo -dawlinunya a -mia! A 'ni we 'ji -yi nu, dudugulii 'yibhayibhie sisala nyume -yo -Lagoo -yoo? Cui, a -yo dudugu -li -ka 'tale li, -Lagoo tunyuma a -zea. 5 -Lagoo sebhiee 'ya nee: «Zuzu -zawu -Lagoo zua -ain 'wu, 'mu o yibhaa -yola zenyidli nya.» Amiaa dli nu, welu -we we gbaa, bhe -wa yi? 6 Nu, 'nani 'kadu -Lagoo nua -ain 'wu, we 'gbu -Lagoo sebhiee nee 'yae:

«'Temani -Lagoo temani 'deε 'ylimaninya -yo. 'In -wa tia wa 'de 'wu 'kienyi, o nua wa 'nani 'wu.»

7 Nu, a ti amiaa 'de 'wu 'kienyi -Lagoo 'yu. A 'temani amiaa 'de 'Kuzu -yia, 'in we 'ka ain -yobhu 'pupi. 8 A nyini -Lagoo -yola, 'in o 'ka ain -yolanyi. Gbunyu -lenunya, a -kawu amiaa kwenya -yo! Dli 'aw -nyuma, a mnazi amiaa dli -yo! 9 A yibheli amiaa 'deε nyazu 'ji. A wi, 'in amiaa 'mu kwili! A 'bhitili amiaa nyanyie wie 'wu, 'in a 'bhitili amiaa 'munalilie dlu sulo 'wu! 10 A ti amiaa 'de 'wu 'kienyi Jejitape 'yu, 'in o 'ka amiaa 'hni 'wubhu 'kadu.

-In 'na 'bhulu -na bhelii -yogbu 'wu -ni

11 Na bhelia, a 'na gbalu weli 'nyuu bheliaa daa -ni. -o -ka o bhelii daa weli 'nyuu gba, -o -ka o bhelii -yogbu 'wubhu, -zugba -Lagoo tite -yia o gbaa weli 'nyuu, 'in we -yogbu o 'bhua 'wu. -In -ka titee -yogbu 'wubhu, -in 'ni we 'nuhwezunyo, we -yogbu 'wubhunyo -in -mia. 12 -Lagoo 'debhlogoo pala tite, 'in o 'debhlogoo -wa gbuwubhunyo. Mo mnenia nyumee puepue, 'in mo mnenia nyumee mnawu. 'In -mi, nyoo -in -mia, 'in -na bhu -na -libheyii -yogbu 'wua?

A 'na 'ylimani amiaa 'de -ni

13 Amia -wa gbaa: «-Zeen, ciwi, 'gbe -muni 'wu -a yia mnia, -a 'ka -moo -zu -bhlo li, -a 'ka -vale 'pa, 'in -a 'ka 'gwezi 'yi», a pulu 'mi yukwili -sleen. 14 Amia -wa 'nia -we 'kaa ciwi lenu -yi! Sa amiaa dudu -gu mia? 'Nyuu

bhubhui -we awa 'wu, 'in we mna la -bha -bhlokpade, 'mu a -mia.

15 Saee a 'ka yaa gba: «-Lagoo -ka hwnu, -a -ka 'puda -mi, saee -yo saee -a yia nua.» 16 Nu, -sleen a mi 'deε 'ylimaninya nya, 'in a ylimania amiaa 'deε 'hni. 'Deε 'ylimante mia, 'yli we -nyua. 17 -Muu 'gbu, -o -yia gbuzawu -we o 'kaa lenu, 'in o 'koo nua we le, gbunyu o nua le.

Gbuu lapalte 'hnumnunya -yia

5 'In -sleen amia 'hnumnunya pulu 'mi yukwili! A wi, 'in a klu, gbunyii yia ain ylaa 'gbu. 2 Amiaa 'hnumnuli ka zen pla, 'in -muta yia amiaa 'naanya pla. 3 'Glu ka amiaa -can -yo amiaa 'gwezi kpa, wee glu yia amiaa -yogbuu daylu -zea, 'in mu yia amiaa yue lia -kosu 'bhisa. A ka 'hnumnuli 'wlogugwiali 'wubhlolu -yil weee 'wu. 4 Amiaa lubhonunya -wa nua amiaa kpaanya lubho, a 'ni wa 'penogwezi wla. A pulu wa gbuu lapalwelunya yukwili! -Wa plalia amiaa kpa -lii 'ya, wa 'wukweli ka 'Tite -ka -Lagoo yukwiyoo mni tiklu. 5 Amiaa 'deε 'hnumnuli -yo amiaa 'deε dumagbunya a nua le dudu -gu, -zugba a li 'kpulu -li, a zu ku nee nua -we wa 'ka 'bha we 'bha yil nya, 'in wa 'ka li mu. 6 A ka nyuma tiklu gbu 'wlu ladu, 'in a yia wa 'bha, wa 'ni -gla zu ain -yia.

Dlitie -yo -Lagoo bhubhoe

7 We 'de weee 'gbu, na bhelia, a -ka dlitie tiklu, 'in Nyumaa -Kanyo 'ka yi. A yia, kpaapanyo wua o kpa -luu 'ya -zawu dudu 'kaa wla, dlitie nya tiklu, 'in 'nyu tianu -yo 'wubhlolunyu lua o kpa. 8 We 'gbu, amia -ka 'ya dlitie, a 'temani dli, nu, Nyumaa -Kanyoo yibhla ka cipa. 9 Na bhelia, a 'na 'pupalu ylu -yo -ni, nu, -Lagoo yi amiaa -yogbu 'wubhu. Gbuwubhunyo ka cipa, o ka plada cipa 'le!

10 Na bhelia, a 'pa *-Lagoo gbuu -falpanya dli -gu, -wa gba bhaa -Lagoo Jejitapeε 'hni nya. A 'tideli wa dlitie, wa stae 'wu. 11 A yia, nyuma -wa sia dlitie nya -a nee 'wututue -dlaw mi wa -nu nya. A ka *Zawu dlitieε 'di 'nu, 'in -we Jejitape nua o -yia le lugada, a ka we -yoyi. Nu, Jejitape mi yeda zawu -yo nyazidli nya.

12 Na bhelia, gbu weee 'yu, a 'na bili yali -ni, a 'na bili dudu -ni, a 'na bili -lu yabhlogoo gweze nya -ni. Nu, amiaa un -ze un, 'in amiaa -unnya -ze -unnya, -Lagoo yi amiaa -yogbu 'wubhu.

13 Amiaa lunyume yabhlo mi stadaa? O bhubhoe -Lagoo. Amiaa lunyume yabhlo mi 'muna 'wuu? O bhli -Lagoolunya. 14 Amiaa lunyume yabhlo ka gu -yoo? O la *leglizu nyuma kpasu, 'in waa nyuma kpasu 'ka o 'kpi -yotli Nyumaa -Kanyoo 'hni nya, 'in wa 'ka o -Lagoo bhubhoe. 15 -Lagoo bhubhoe dluzue nya, mu yia guzunyo -mawu puea, 'in Jejitape yia o 'wubhua. 'In o -ka gbunyii lenu, -Lagoo yia o gbunyii 'wutia. 16 We 'gbu, a gbugbalu amiaa gbunyii -yia -bhlo -bhlo, 'in a 'ka -Lagoo bhubhoe -bhlo -bhlo, 'bhie, a 'ka 'pu. -Lagoo bhubhoewel -zawu -we nyume tiklu 'bhua 'wu -Lagoo 'yu, we ka 'tite 'kadu 'wu.

¹⁷ 'Sa -muu mi 'yaa -Lagɔgbuu -falɔpanyɔ *Eliii gbu nya. ɔ mi zluɛ nyuɛ nya -aɩn 'bhisa. 'ln ɔ yia -Lagɔ bhuhhoe dli weee nya nu, 'nyu 'na luɩɩ -nɩ, 'ln -zu ta 'cu gbelibhlo 'wu 'nyuu 'ya 'nɩ dudu -gu bhli. ¹⁸ -Muɩ 'bɩgu, ɔ yi 'yaa -Lagɔ bhuhhoe, 'ln 'nyu yia lua, 'ln dudu -gu -li yia zu.

-Lagɔnyuma mɩɩa, wa lulɩɩe

¹⁹ Na bhelia, amɩaa lonyuɛ yabhlo -ka gbuzɩnu 'bɩb-hu ɔ -ka mɩɩa, 'ln nyuɛ yabhlo -ka ɔ lulɩɩ, gbuzɩnu ɔ nua ɩɛ. ²⁰ A yibheli we 'ji nu, gbunyuu -ɩɩnyɩɩ 'yloog-bɩɩ 'nyuu, -we -gu ɔ mɩa, -ɔ salɩa we -gu ɔ la, ɩɩ gbunyuu -ɩɩnyɩɩ zuzu ɔ -saa tɩtɩɩe 'wu. 'ln ɔ 'gbu -Lagɔ yia gbunyuu duun lamumnia.

1 Pielt

Pielt celta 'sebhε nι. Nu, -Zezuu *'bunɔnya kugbua lε 'sɔɔ glaa -nyume yabhlo ɔ -mɪ bhaa. -Lagɔnyuma -wa wa palta 'klyte 'wu, 'ma ɔ 'paa 'sebhε nι yoo. ɔ nεε wa -yla nu, wa ka -Zezu 'klyte 'wupalɪ, 'n ɔ yia sta. We 'dεε 'gbu, -Lagɔnyuma -ka siada -mɪ, wa -ka wa 'klyte 'wupaluda -mɪ, we mɪ nu, wa 'yligbe gege, 'n wa 'ka -Lagɔ dli -gu zu.

Fusawelt

1 -Amɪ Pielt -wa -Zezu *Klisu *tietienyɔ, amɪa -wa -Lagɔ -saa -bha, 'n -wa mɪa lamnenida laga -dudu -gu, -mɔ Pɔɔɔ, -Galasii, Kapadɔsu, -Azii -yɔ Bitinii, amɪa na celta 'wu.

² Dide -Lagɔ ka -bha aɪn -sa, ɔ gbu ɔ gba bhaa tɪaa sɔɔ, 'n a mɪ ɔ -nu nya, ɔ Zuzuu 'gbu, 'n a 'ka -Zezu Klisu 'nɔɔwε zu, 'n ɔ 'pɔɔ -ka aɪn -gu slo, a 'ka -mɔwɪ.

Nu, -Lagɔ 'nye aɪn zuzɔɔ -yɔ 'wɔtutue -dɔɔ bhabha.

Dlɔwɔdɪde -we'e 'bhua la

³ -A -mnɔnɪ -amɪaa -Kanyɔ -Zezu Klisu Dide -Lagɔɔ 'ɔnyɪdɪlɪ 'kadu nya ɔ 'nyeε -aɪn 'yliyɔgagɪe lolu, -Zezu Klisu 'wubhubhue nya tɪtɪlnya glaa. We 'dεε 'gbu -amɪaa dli 'tεa 'wu 'kɔmɔ. ⁴ -A wu zuzɔɔ -Lagɔ zua la ɔ nyɪmaa -nu nya. Wee zuzɔɔnya -mnɪ 'nɪ mnɪni we 'ka -nyumɔ, we 'ka pɔɔnplɪ, 'n we 'yɪ 'na 'ka tɪ. -Lagɔ ka wee zuzɔɔ -mnɪ lazɔ yalɪ amɪaa -nu nya. ⁵ Amɪa -Lagɔ mɪa 'yliyɔzuda ɔ 'tɪtε nya, amɪaa dlɔzuzuee 'gbu, 'pupue -Lagɔ yia -slolua 'wubhlolu bhla, amɪa yia we 'yɪa.

⁶ A li we 'wu 'muna, we -ka nu, laylagbuu 'yɪ -bhlo -bhlo -mumɔ -ka aɪn yɪ dεsɪεn, 'n we 'ka amɪaa dli sumanɪ, bhla -sεεε bhla, -bhlokpade a li 'muna. ⁷ We -ka nu, -Lagɔ ka laylagbu 'yitide we yɪ aɪn, amɪaa dli 'yɪte gbu -wa. Amɪaa 'dε -yɪ we 'jɪ nu, -can mnɪni we 'ka labhu, 'n wa paa we -kosu 'wu, wa 'ka we 'dεgbolu 'yɪ. 'n amɪaa dlɔzuzuee 'yɪa -we zia -can, 'mu wa yɪlata la. 'n zɪ -Zezu Klisu -ka luyɪ, wa 'ka amɪaa 'ɔnyɪmanɪ, wa 'ka amɪaa 'ɔnyɪ -mnɔnɪ, wa 'ka aɪn 'nɔɔwε zu. ⁸ A 'nɪ -Zezu 'yɪ, 'n a -kala ɔ zε. 'n a'a 'yɪ -sɔɔ ɔ -yɔ, 'n a zua ɔ dli -gu. ɔ 'gbu a lia 'muna 'kadu -we ka gba -wεlɪ wa 'nɪa -ka. ⁹ -We ka gbu -wa, a ka amɪaa dlɔzuzuee 'pente 'yɪ, amɪaa zuzuu 'pupue nya.

¹⁰ * -Lagɔgbuu -falɔpanya ka 'klɪ 'yɪ, wa 'ka wee 'pupuee 'jɪ 'wulanu. 'n zuzɔɔ -Lagɔ 'kaa aɪn 'nye, wa yia we -falɪ 'pa. ¹¹ Gbu -we Klisu Zuzu gbaa wa -yla, bhla -we nya we 'kaa lɛnu, 'n sa we 'kaa lɛnu, 'n wa gua la, wa 'ka we yibheli. Nu, ɔ Zuzu mɪa wa 'wu, mɔ gbaa wa -yla tɪa Klisu sɪasɪa gbu -yɔ ɔ 'ɔnyɪmanɪ 'kadu 'kaa we 'bɪgu yɪ. ¹² -Lagɔ ka ɔ gbuu -falɔpanya we 'klɪslolu nu, gbu wa mɪa zɪmε gbada, we 'nɪ wa 'dεε -nu, nu, amɪaa -nu -wa. Wee wεlɪ -zɔɔ -mnɪ waa -Lagɔgbuu gbanya mɪa -sɪεn da aɪn -yla gbada, Zuzu 'Pupaa 'tɪtε

bhua yalɪ nya, wa gbaa we. 'n 'anzɪnyaa 'dεbhie -gbolu 'yɪbha we 'ka we 'jɪ 'wulanu.

A -tu -mɔwɪluda amɪaa lɛnugbu weee 'wu

¹³ We 'dεε 'gbu, a mnazɪ amɪaa 'dε la amɪaa 'wɪlukuɔn lapupalte 'wu, 'n a 'ka gbu lɛnu! A zu amɪaa 'dε 'yɪyɪ. 'n -lu -zɔɔ -we -Lagɔ 'kaa aɪn 'nye -Zezu Klisu yiyizɪ, amɪaa dli 'tεmanɪ we -gu 'wu. ¹⁴ Sa 'yua zua wa didea 'nɔɔwε, a zu 'sa -Lagɔ 'nɔɔwε. Amɪaa dlɔwɔnyɪnɪlɪ a nu bhaa lε, -zugba a 'nɪ -sɔɔ -Lagɔ -yɪ, a 'na mnɔnɪ 'masɪεn we 'bɪ -nɪ. ¹⁵ 'n -we ka gbu -wa, -Lagɔ -ɔ laa aɪn, ɔ mɪ -mɔwɪluda. Amɪa -tu 'ya -mɔwɪluda amɪaa lɛnugbu weee 'wu. ¹⁶ Nu, we mɪ cεɪɪda * -Lagɔsεbhε 'wue,

«nɪ mɪ -mɔwɪluda 'gbu,
a -tu -mɔwɪluda.»

¹⁷ -Lagɔ -ɔ bhua nyumεε -yɔgbu 'wu, nyumεε lɛnugbuu sɔɔ, 'n ɔ'kɔ gbɪzɪa nyuma 'wu, 'n a laa «Dide», amɪaa -Lagɔbhubhoe wεlɪ 'wu, da a -gaa -sɔɔ 'yɪyɪ dudu -gu, amɪaa nɔɔɔbhɔ 'wu a zu -Lagɔ 'nɔɔwε, 'n a ɔɔ ɔ.

¹⁸ Amɪaa 'dε -yɪ we 'jɪ nu, we 'nɪ 'gwezi -yɔ -can -we bhua la nya -Lagɔ zɪtɪ aɪn 'wu, amɪaa nɔɔɔbhɔ -kpua amɪaa dukpasɪ tɪa aɪn -yɔ kwεε. ¹⁹ Nu, Klisu 'wɪlɔ bhlabhɪyɪ, 'sɪa -yɔ gbu yabhlogbɔɔ 'nɪa -yɔ -mɪ, ɔ 'pɔɔ -zɔɔ nya -Lagɔ zɪtɪ aɪn 'wu. ²⁰ -Lagɔ 'nɪ -sɔɔ dudu lala, 'n ɔ yia -bha Klisu -sa, amɪaa Gbuwusanyɔ nya. 'n ɔ yia ɔ -slolu 'wubhlolu -ylɪnya nɪ nya, amɪaa zuzɔɔ 'gbu.

²¹ -Lagɔ -ɔ 'bhua Klisu 'wu tɪtɪlnya glaa, 'n ɔ yia ɔ 'ɔnyɪmanɪ 'nye, Klisu 'gbu a ɔnyɪnɪa ɔ gbu -yɔ. We 'gbu a zua dli, 'n a dɪa -Lagɔ dli 'wu.

²² A ka gbuzɔɔ 'nɔɔwε zɔɔ 'gbu, -Lagɔ ka aɪn -yɔkɔɔ. 'n a 'ka amɪaa -Lagɔbhelia 'yɪbha sazɔɔ sa. A kɪkɪlɪ zε dli weee nya. ²³ -Lagɔ ka aɪn nyɪma lolu -zεɪ, we 'nɪ -luu 'ya -we tɪa nya. -Luu 'ya we'e tɪa, we nya -wa. -Lagɔwεlɪ -we -gaa 'yɪyɪ, 'n -we mɪa la 'yɪ weee nya, mu nya ɔ -zεɪ aɪn nyɪma lolu. ²⁴ Nu, we mɪ cεɪɪda -Lagɔsεbhε 'wue:

«Nyɪma weee 'wɪ -petu,
'n wa 'ɔnyɪmanɪ weee 'wɪ -petuu -buɪ.
-Petu -ka yε, 'n we -buɪ bhɪa.

²⁵ 'n -Lagɔ wεlɪ mɪ la 'yɪ weee nya.»

Wee wεlɪ nya wa gbaa aɪn -yla -Lagɔgbu.

'Yliyɔgɔ -tukpa -yɔ -mɔwɪ -nyuma

2 We 'gbu, nukplyɪnyuno, yɔ, wεlɪ 'sɔ -kakte, zenɪ -yɔ vεɪl -wεlɪnya mɪa, a 'bhɔ we 'dε weee 'bɪ. ² Sa

'yuyolua 'yubhaa nyitinyu, a 'yubha 'sa nyitinyu 'wialaa -we -wa -Lagokk welt. A -ka we 'nyeda -mi, a 'ka 'ylimani, 'in a 'ka 'pupue 'yi. ³ Nu, a ka we 'nye 'yi, 'in a yia we 'jyibheli nu, Jejitape menu.

⁴ A nyini Nyumaa -Kanyo -Zezu -yola, mo -wa 'yliyoga -tukpa, -we nyuma -saa kwnεε, 'in -Lago -saa -bha o dlu da -tukpa tiklu nya. ⁵ Amia -ze 'ya 'yliyoga -tukpa, 'in -Lago 'ka o -budu 'subha ain nya, -budu -we zo a 'kaa -Lagokk 'dεε bubunya -ze. 'Slakanya -we nania -Lago dudu -Zezu Klisu 'gbu, a 'ka we -sa. ⁶ We mi cellda -Lagosebhe 'wue:

«A yia! Tukpa tiklu in -saa -bha,
'mu in mia ladida *Siongbe nukple,
'in we 'ka -buduu gwlgwilyi -tukpa -zokno -ze.

-o -ka we dli -gu zu,
'kua 'na 'ka o 'yililawla -gba.»

⁷ Amia -wa nyuma -Lagokk gbu -yo, wee tukpa ka 'nyu -gu, amia -Lagokk 'yuua -nu nya. 'In -wa'a nyuma -Lagokk gbu -yo,

«Tukpa -budusubhanya -saa kwnεε,
'mu -zea -buduu gwlgwilyi -tukpa -zokno.»

⁸ We mi 'ya celldaε:

«Tukpa -we nyuma gozoa,
'in we bhla wa la, mo -wa.»

Wa'a nyuma -Lagokk welt -yoo 'gbu, wa gozoa we. 'Sa -Lago zua we la, wa -nu nya.

⁹ 'In amia, amia -Lago -saa -bha, a ka nyumaa 'wlu-lapilunya -Lagokkubunya -ze. A ka -Lagokk -mawlonya -yo o 'debhlogbokk -nu -ze, 'in a 'ka o lenugbu 'kadu gba. -We ka gbu -wa, mo -saa ain nikpise 'wu, 'in o yia ain o zli 'kadu 'klu -la. ¹⁰ -Benyi, amia 'nia -Lagokk nyuma, a ka -sleen o nyuma -ze. 'In amia -Lagokk 'yula -benyi nyazi, 'in -sleen amia o yula nyazi.

A ko -Lagokk lubhonunya 'bhisa

¹¹ Na jijli -talea, in neε ain -yiaε: a mi 'lakpanya -yo 'plaplunya nya dudu -gu. A zu amiaa 'de 'yliy nyumaa dlwunynili 'nyiii gbegebein, -we gua amiaa zuzu -gbe tu. ¹² Amiaa kokobhu -mi tiklu -wa 'nia -Lago -yi 'yliya 'wu. Wa -ka sa ain gbunyii lenunya 'wupaloo, amiaa lenugbu -zokno wa yia yibhelia. 'In da -Lago -ka yi, o 'nyu wa yia -mnuia.

A zu nyumaa 'wlulapilunya 'nyuwe

¹³ Nyumaa -Kanyo 'gbu, a zu nyuma weε 'wlu-lapilunya 'nyuwe. A zu nyumaa 'wlulapilunya 'kadu 'nyuwe, mo kaa se 'kadu ain -gu. ¹⁴ 'Gbee -cian, -wa nyumaa 'wlulapilunya 'kadu tiea, wa 'ka gbunyii -lenunya -kaslu 'wupa, 'in wa 'ka gbuzokno lenunya 'nyukwal, a zu wa 'nyuwe. ¹⁵ Nu, -Lago 'yubha a nu gbuzokno ε, 'in a 'ka titinanya -yo gbukpuaa gbanya nywe 'munu. ¹⁶ A mi amiaa 'de -yia, 'in a 'na -toko -muo dli, a 'ka gbunyuu lenu -ni. Nu, a ko -Lagokk lubhonunya 'bhisa. ¹⁷ A zubha nyuma weε, a -kalt amiaa -Lagokkbeliaa ze, a ko -Lago, 'in a zubha nyumaa 'wlu-lapilunya 'kadu.

A ko -Zezu kokobhu

¹⁸ Lubhonunya, a ti amiaa 'de 'wu 'kienyi amiaa -cian 'yu, 'in a ko wa. We 'ni -wa mia -dlok, 'in wa kaa 'nanu -bhlo -yia a 'ka we lenu, a nu we ε 'ya -wa 'tea -yia.

¹⁹ We -ka nu, -in 'ni gbu lenu, 'in wa pali -mi 'klyie 'wu, -in -ka we 'gba 'wluzladu -Lagokk 'gbu, 'in -Lago nyuma -mi 'nyu la. ²⁰ Nu, wa -ka ain 'klyie 'wupalu gbunyuu a nua εε 'gbu, 'in a -ka we 'wluzladu, 'nyu -mumu we nyε ain a? Nu, a -ka gbu -zokno lenu, wa -ka we 'gbu ain 'klyie 'wupalu, a -ka we 'wluzladu, 'in -Lago nyuma ain 'nyu la. ²¹ -We mia deε 'gbu -Lago yia ain la. Nu, Klisu 'de ka 'ya sia amiaa 'gbu, o ka ain 'yoo da -slole, a 'ka o kokobhu ko.

²² «o 'ni gbunyuu yabhlogbokk lenu,
'in o 'ni yoweli nyweε -ka.»

²³ Da wa vela o, o 'ni we 'bugpali vele nya. Da wa pali o 'klyie 'wu, o 'ni wa 'wluo 'kplu. Nu, -Lago -o bhua nyumεε -yogbu 'wu tiklu, 'mo o tita o 'de. ²⁴ 'In mo 'bhua -amiaa gbunyuuu 'gba 'wu, o 'deε ku zo, o 'deε *su -gu. 'In -a 'ka tli gbunyuuu gbegebein, -a 'ka 'yliyogagie tiklu 'yi. o lenunye -yo a 'yia 'pupue. ²⁵ Nu, a 'wlu zlume kokobhu -bhabhle. 'In -sleen, nyume -o -wa amiaa 'Yliyozuny, 'in -o kua amiaa zuzu nywe, a ka o -gbe luyi.

-Lagonyumaa 'nyu -yo wa 'lowlia ladu ko

3 'Nyuu, amia zu 'ya amiaa 'lowlia 'nyuwe. 'In wa tloa -wa'a nyuma -Lagokk -yo, amiaa kokobhu -zokno 'gbu, wa 'ni wa -yia -Lagokk gbaoo, wa 'ka -Zezu gbu -yonyu. ² 'In wa 'ka amiaa kokobhu mia -mawluda -yo nyumεε 'nyuwezuwe -yoy, 'in we 'ka wa dli kwezi. ³ Amiaa 'ylinano 'na -zeli ku -yoy 'ylinano -ni, -we -wa 'nyii -yomnaziε, -can kpelle, we -yo -bana -zokno 'wupalite. ⁴ Nu, amiaa 'ylinano -ze kuzoko 'ylinano -we mia dibhe 'wu, we'e 'bhua la. -We -wa dli -zokno -yo dli -dlok, mu 'yia -Lago 'yliya 'wu. ⁵ Zlume -Lagonyu -wa dia -Lago dli 'wu, 'sa wa nania wa 'de 'yia sa. Wa 'lowlia wa zua 'nyuwe. ⁶ 'Sa *Sala zua *Ablaamu 'nyuwe, 'in o yia o la: «Na -kanyo», 'in -sleen a ka o 'nyunyua -ze, a -ka gbuzokno lenuda -mi, -zugba a'a nu nyano gbu yabhlogbokk kweε.

⁷ Amia 'nyuu 'lowlia 'ya, a yibheli amiaa 'nyuu kpa sa, a -yo wa 'koko lenugbu weε 'wu. A yibheli we 'ji nu, wa 'ni late ain 'bhisa. A zubha wa, -we ka gbu -wa, 'yliyogagie -we 'nia bhiluda -ka, -we -Lago wlaa, 'yia wa yia we ain 'bhisa 'ya. A -ka 'sa nu, -lu yabhlogbokk 'na 'ka amiaa -Lagokkhubhoe welt 'yoo -kulu.

A 'yi dli -bhlo

⁸ Nu, -sleen, a 'de weε 'yi dli -bhlo. A kikalit ze -Lagokkbelia 'bhisa. A -ka nyazidli, 'in -o -ka -mi, o ti o 'de 'wu 'kienyi o -libheyi 'yu. ⁹ A 'na 'pali gbunyuu 'bugu gbunyuu -ni, a 'na 'pali vele 'bugu vele -ni. Nu, a 'pali we 'bugu 'nyulanwa welt nya. We 'gbu, -Lago yia ain la, o 'ka ain 'nyulanwa. ¹⁰ -Lagosebhe neε:
«Nyume -o -ka gba o 'ka 'pipee -zokno 'yi,
'in o 'ka 'muna 'wu -mi 'yil weε nya,

gbunyuu 'na 'tlali ƙ njwɛɛ -ni,
 'ln ƙ 'na 'tubhulu yo -ni.
 11 Ɔ pali gbunyuu lenue -bligu,
 ƙ nu gbuzɔnu le.
 'ln ƙ -tali 'wututue -dlɔɔ da ƙ 'sɔ nya.
 12 Nu, nyuma -wa mia tɔklu,
 Jejitapeɛ 'yli mi wa -yɔ,
 'ln ƙ pulua wa -Lagɔbhubhoe wɛlɛ yukwli.
 'ln ƙ sɔɔa gbunyuu -lenunya -yɔ 'wu.»

A mnazi la, -we ka 'gbu, amɔaa dli 'tɛa 'wu, a 'ka we gba

13 A -ka gbuzɔnu lenuda -mi dli weee nya, nyɔɔ 'ka aɔn -yla gbunyuu lenua? 14 We -ka nu, gbuzɔnuɔ lenuee 'gbu a mi sɔada, 'muna mi amɔaa -nu nya.
 «A 'na nunu nyano nyuma kwɛɛ -ni,
 'ln amɔaa dli 'na sumani -ni.»
 15 Nu, a 'ylimani Klisi -mɔ dibhe 'wu, amɔaa -Kanyɔ nya.
 'ln a mnazi la 'kɔmɔ, -we -gu amɔaa dli 'tɛa 'wu, nyɔɔ nyɔɔ -ka aɔn layɔbha, a 'ka we 'ji gba ƙ -yla. 16 'ln a nu we le dli -dlɔɔ -yɔ nyumɛɛ 'nɔnjwɛzuzue nya. Amɔaa 'wlukuɔn -dlɔɔ -mi tɔklu, 'ln -wa dia aɔn gbu 'wlu, 'ln -wa gbaa amɔaa nɔnɔbhu Klisi 'wuu daa gbunyuu, 'ln zu 'ka wa 'bha. 17 We -ka -Lagɔɔ dumagbu, nu, a -ka gbuzɔnu lenuda -mi, a sia, -mɔ nani 'yli, we -zi a 'ka sia gbunyuu lenue nya.

Sa Klisi sia amɔaa 'gbu

18 Nu, Klisi 'debbie -gbolu tlili 'wu -zakpa -bhlogbɔɔ, gbunyuuu 'gbu. Mɔ -wa gbuzɔnuɔ lenunya, mɔ tɔla 'nyiciɔaan 'gbu, 'ln ƙ 'ka aɔn -Lagɔɔ -gbe kwa. Wa ƙ nyumɛ ku 'bha, 'ln -Lagɔ yia ƙ 'wubhu tɔltɔle lu Zuzu 'Pupa nya. 19 Ɔ Zuzu nya ƙ mɔa gbu gbaa zuzunya mia -kasɔ 'wu -yla. 20 Nyuma -wa 'nɔa zɔmɛ -Lagɔɔ wɛlɛ 'nɔnjwɛ zu, da -Lagɔ mia wuda dɔltie nya, bhla -we nya *Nowee bhlaa batoo 'wu, wa zuzu -wa. We bhla, nyuma ya 'sɔ -le -wa -gblaa wee batoo 'wu, wa gbeta, ma 'pua 'nyu -gu. 21 Wee 'nyu -mɔni, batizee batizee -we saa -zɛɛn da aɔn gbu 'wu, we 'wuwlu -wa. Wee batizee batizee 'nɔ puɔn ku -yɔsɔsɛ 'nyu nya. Nu, mu slɔlua -Lagɔ 'bɔ -a yia nɔa 'wlukuɔn -dlɔɔ nya. -Zezu Klisi ka 'wusɔ tɔltɔle lu 'gbu, wee batizee batizee puea aɔn. 22 -Zezu Klisi mɔa yali, ƙ -dɔ -Lagɔɔ lilisɔɔ la. -Mɔ ƙ pɔla 'anzɔ -yɔ senya, we -yɔ yali 'tɛtɛ weee 'wlu la.

A nu -Lagɔɔ dumagbu le

4 Klisi ka sia ƙ ku zɔ, we 'gbu, amɔa kpa 'ya amɔaa 'dɛ la -mɔ sɔɔ. Ɔ -ka sia ƙ ku zɔ, ƙ -yɔ gbunyuu ka 'yilibhubhu. 2 -Slɛɛn da, ƙ dudu -guɔ puɔ -tua 'wu, ƙ 'na nunu nyumaa dɔwɔnyini -gbunyuu le -ni, ƙ nu -Lagɔɔ dumagbu le. 3 Cɔn, amɔa mia dɛ, zɔmɛ a ka nyuma -wa 'nɔa -Lagɔ -yii dumagbu lenu. 'ln a nua mutɔngbu le, amɔaa dli nɔnia nyumaa -lu 'wu 'nyumɛɛ, nu bhaa aɔn, a lia duun, a maa bhabha, 'ln a bubɔa yoyolagɔnya titina sa. 4 Wa ka we -yɔyɔ nu, a -yɔ wa 'sɔ 'nɔ gwagwabhuh -bhlo 'wu -mi, wa gbunyuu -lenue -we -zua 'wu nya. Mu subhala wa njwɛgaga, we 'gbu wa vɛla aɔn. 5 -Lagɔ

-ƙ mnazi la, 'ln -ƙ yia 'yliyɔganya -yɔ tɔltɔnyaa -yɔgbu 'wubhua, mɔ 'yu wa yia wa lenugbunya gbaa. 6 We 'gbu, wa yia -Lagɔgbu gba 'debbie tɔltɔnya -yla. Gbu -we wa nua le, da wa mia dudu -gu, 'ln wa yia wa -yɔgbu 'wubhu we 'gbu, nyuma weee 'bhisa. -Slɛɛn, sa -Lagɔ -gaa 'yliyɔ, wa 'ka 'sa 'yliyɔgaga ƙ Zuzu 'Pupaa sɔɔ.

A yibheli -Lagɔɔ wɔwɔlalu kpa sa

7 -Lu weee labhu bhla ka cɔpa. A -zɛ gbuyilonya -yɔ -guladolunya, 'ln a 'ka -Lagɔ bhubhoe mneni. 8 Nu, -lu weee 'yu, a kɔkɔ zɛ dli weee nya. Nu, zɛkalte mia, gbunyii -duun we mumnia la. 9 A kpɔkɔpali 'lakpasu 'nanuu, a 'na 'njwɔnweni -njwɔnweni zɔ -ni. 10 -Lu -Lagɔ 'nyɛa aɔn -bhlo -bhlo, a nunu 'nani 'wu we nya. A -ka 'sa nuda -mi, 'ln a zɛa -Lagɔɔ wɔwɔlali 'yliyɔzunya -zɔnu. 11 -Ɔ -ka gbagblee -nu 'yl, ƙ gba wɛlɛ -Lagɔ zua ƙ njwɛɛ. -Ɔ -ka nyumaa 'wusalee -nu 'yl, ƙ nu we le 'tɛtɛ -we -Lagɔ nyɛa ƙ, we nya. 'ln -lu weee 'wu, -Lagɔɔ 'njɔ 'ka 'ylimani -Zezu Klisi 'wu, -Zezu -ƙ kaa 'njumɔle -yɔ 'tɛtɛ, -zu weee nya. *-Ameni!

Wa -ka aɔn 'kɔlyɛ 'wupalɔda -mi Klisi 'gbu, a li 'muna

12 Na 'talea -zɔnu, sɔsɔlee -kosu 'kadu -we yia aɔn yɔa, 'ln we 'ka aɔn layla, we 'na subhali aɔn njwɛgaga -ni. 'ln a 'na 'bhulu we 'wu, nɛɛ gbu -we 'na 'ka yaa aɔn yɔ 'bhisa -ni. 13 Sa wa sɔla Klisi, wa -ka 'sa aɔn sɔlɔda -mi, a li 'muna. 'ln zɔ ƙ 'njumɔle yia 'bhlewɔa, amɔaa dli 'ka namani, 'ln a 'ka 'muna li. 14 Wa -ka aɔn vɛlɛ Klisi 'njɔ 'gbu, 'wututue -dlɔɔ mi amɔaa -nu nya. Nu, 'njumɔni -Zuzu, -Lagɔɔ Zuzu mi aɔn -gu. 15 Nu, aɔn glaa wa 'na sɔlɔ nyumɛ yabhlogbɔɔ nyumɛ -bhabhe klaa, 'wie -yilyie klaa, gbunyuu lenue klaa, we -yɔ nyumɛ -putuu gbu 'wuyligbe 'gbu -ni. 16 'ln -ƙ -ka sɔada -mi, ƙ mi Klisi -nu nyaa 'gbu, ƙ 'na nunu zu -ni, ƙ 'pa -Lagɔ fuo, Klisi 'njɔ ƙ -gu -mumɔle 'gbu.

17 Bhla -we nya gbubhubhue 'kaa gwedi, we ka nyini. 'ln -Lagɔnyuma -gu we yia gwediɔa tɔa. 'ln wee gbu 'wubhubhue -ka -amɔ -gu gwediɔ, sa we 'ka 'wlu -lapali -wa'a njwɔnua -Lagɔgbu -yɔɔ -nu nya? 18 -Lagɔsɛbhe nɛɛ:

«Nyuma tɔklu nu 'pupue -ka -yɔkamanɔ ni,
 sa we 'ka -mi gbunyuu -lenunya -yɔ
 -wa'a njwɔnua -Lagɔgbu -yɔɔ -nu nya?»

19 We 'gbu, sa -Lagɔ 'yibhaa, -wa weee mi 'saa sɔada, -lu weee lalanyɔ -ƙ 'bhulua ƙ gbagbawɛlɛ -gu la, wa zu wa 'dɛ ƙ kwɛɛ. 'ln wa -tu zuzɔnu lenuda.

Pielt zua -Lagɔnyuma kpasɔ 'dɔ

5 Nu, -slɛɛn -wa mia aɔn glaa -Lagɔnyuma kpasɔ nya, ma -yla na gbaa gbu. -Amɔ mi 'ya -Lagɔnyumɛ kpasɔ nya. ln ka Klisi sɔsɔlee da 'yl. 'ln 'njumɔle 'kadu yia 'bhlewɔa, na -nu mi we glaa. 'Dɔ -we na zua aɔn mu nɔ: 2 sa 'nɔnɔluu zuanyaa 'yliyɔzunya zua 'nɔnɔ 'yliyɔ, -Lagɔnyuma -Lagɔ 'nyɛa aɔn yoo, a zu 'sa wa 'yliyɔ, dli -zɔnu nya, we 'na -zɛlɛ -gla -ni, sa -Lagɔ 'yibhaa we, 'sa. A 'na nunu we le 'gwɛzi -yilyee 'gbu -ni. A nu we le, -guladolue nya, wa zɛkaltee 'gbu. 3 Nyuma -wa 'wlu

-Lago palia aın la, a 'na nunu wa 'nyii 'wu -ni. Amıaa gbulenu sɔ -ze -Lagɔnyıma -yla gbuu 'yilislolue. ⁴'In zlı bhlabhlee 'yliyɔzunya -Kanyɔ 'kadu -ka luyi, -can -kloo -we'e 'bhua 'yiligula, a 'ka we 'yi.

Pielt zua -Lagɔnyıma tɔlɔa 'di

⁵Sa -bhlokpade, nyimesia, a ti amıaa 'de 'wu 'kienyi nyıma kpası 'yu. 'In a 'de weee, a ti amıaa 'de 'wu 'kienyi, ɔ -ka -mı ɔ 'ka ɔ -libheyii zɔlubho nu. Nu, -Lagɔsebhe nee:

«Nyıma -wa ylımanıa wa 'de,
-Lagɔ sɔlɔa wa -yɔ 'wu,
'ın -wa tıa wa 'de 'wu 'kienyi,
-Lagɔ nua -maa zuzɔnu 'wluo.»

⁶A ti amıaa 'de 'wu 'kienyi -Lagɔɔ sɔ 'tite zɔ, 'ın 'yılı -we ɔ zua, we -ka nyini, ɔ 'ka aın 'ylimanı. ⁷A zu amıaa -yɔk-pagbu weee -Lagɔ kwee. Nu, mɔ zua aın 'yilyɔ.

⁸Amıaa -gu -tu ladoluda, 'ın a zu amıaa 'de 'yilyɔ! Nu, amıaa tunyımɛ, *'Kuzu, mı 'ce 'pada, ɣwɔ -bha -jla 'bhisa, 'wukpıkpıe nya, 'ın ɔ we 'kaa lii datale nya. ⁹A 'yiligbe we 'yu gege dluzuzue nya. Nu, amıaa 'de -yi we 'ji, amıaa -Lagɔbhelia mnenia dudu weee -gu la, wa mı stada aın 'bhisa.

¹⁰'In a -ka sıa bhla -sele nya, -Lagɔ ɔ -wa 'nanı weee -kanyɔ, ɔ laa aın, ɔ 'ɣnumıe 'nıa bhloluda -ka, -we 'wluo 'bhle -Zezu Klisi 'wu, a 'ka we yibheli. ɔ de yia aın -yɔmnaıa, mɔ yia aın 'wutemanıa, mɔ yia aın 'tite 'nyea, mɔ yia aın 'yiligbelia gege. ¹¹'Tite -mı ɔ -nu nya -zu weee nya. *-Amenu!

'Wubhlolu -fusaweli

¹²'Sebhe na paa da aın yoo, Siliveen † sɔ cɛla we. -Amı 'yilya 'wu -Lagɔbheli tıklı yabhlo -wa. Wee 'sebhe -kibhe 'nı na paa aın yoo, ın 'ka aın 'kuaylı 'pa, 'ın ın 'ka aın -yla gba nu, -Lagɔɔ wlawlalu -zɔnu nı, a kpa we la -gli.

¹³-Lagɔnyıma mıa -seli Babilɔnugbe †† nukple, -wa -Lagɔ -saa -bha aın 'bhisa, wa nee, wa -sa aın fu. 'In na 'yu Malıki nee, -mɔɔ -sa 'ya aın fu. ¹⁴A sısalı fu, a gbıg-bleli zekıkalıe nya.

Amıa weee mıa Klisi 'wu, 'wututue -dlɔɔ -tu amıaa -nu nya.

---

† Silas. †† Babilɔnu: Wlɔmıu 'tuarıı -wa.

2 Pielt

'Sεbhεε 'sɔnɔ -we Pielt celta, mu -wa. Pielt mɪ -Zezuu *'bunɔnya kugbua lε 'sɔɔ glaa -nyɪmε yabhlo nya. -Lagɔnyɪ-ma -yla ɔ celta 'sεbhε nɪ, ɔ 'ka wa -yla gba nu, wa zu wa 'dε 'yliɔy yoyogbɔu -slolunyaa gbεgbεɪn. Nu, wa 'na nɔnɔ yoyogbɔu -slolunya 'bɪ -nɪ.

Fusawelt

1 -Amɪ Simɔ Pielt, ɔ -wa -Zezu *Klɪsɪ lubhonɔnyɔ ɔ -kɔ *tɪtɪenɔy, -amɪ celta da aɪn 'sεbhε nɪ 'wɔ. -Amɪaa -Lagɔ -yɔ Gbɔwɔsanyɔ -Zezu Klɪsɪ mɪ tɪklɪ, we 'gbɔ a yɪa dɪɪzɔzɔe -zɔnɔ 'yɪ -amɪa 'bhɪsa. 2 A -yɪ -Lagɔ -yɔ -amɪaa -Kanyɔ -Zezuu 'gbɔ, wa 'nyε aɪn zɔzɔnɔ -yɔ 'wɔtɔtɔe -dɪɪɔ bhabha.

-Lagɔɔ -amɪaa lalee -yɔ -amɪaa -bhasasɪe

3 -Li -we -a 'kaa -ka, 'ɪn sa -Lagɔ 'yɪbhaa -a -mɪ dɪdɪ -gu, -a 'ka 'sa -mɪ, ɔ ka we -aɪn 'nyε ɔ tɪtɪ nya. ɔ laa -aɪn, 'ɪn -a 'ka ɔ dɛε 'ɲɔnmɪe -yɔ ɔ zɔzɔnɔ dɪlɪlɪ, -Lagɔɔ 'gbɔ -a yɪa ɔ yɪbheli. 4 Sanεε 'sa -Lagɔ gbaa ɔ 'ka -aɪn -lɪ -zɔnɔ -yɔ -lɪ 'kadɪ 'nyε. -Li -Lagɔ gbaa ɔ 'ka -aɪn 'nyε, -a 'yɪa, mu saa aɪn 'wɪyɪlɪe -yɔ dɪdɪgɔɔ -lɪlɪ dɪwɔnyɪnyɪe 'nyɪ 'bɪ. 'ɪn we nyεa aɪn we se, 'ɪn amɪaa dɪlɪ 'ka -Lagɔɔ dɪlɪ 'bhɪsa -mɪ.

5 We 'dεε 'gbɔ, a gu la, a 'ka amɪaa dɪɪzɔzɔe -gu amɪaa lɛnɔgbɔ -zɔnɔ palɪ, 'ɪn a 'ka amɪaa lɛnɔgbɔ -zɔnɔ -gu -Lagɔɔ yɪbheli tɪklɪ palɪ. 6 A gu 'ya la, a palɪ -Lagɔɔ yɪbheli -gu amɪaa 'dεε kpakpɪe tɪklɪ, a palɪ amɪaa 'dεε kpakpɪe tɪklɪ -gu dɪlɪtɪe, 'ɪn dɪlɪtɪe -gu a palɪ -bha gbɔu 'klɪ -gu zɔzɔe, 'ɪn gbɔu 'klɪ -gu zɔzɔe -gu a palɪ -bha -Lagɔɔ -yɔɪnɛnɛ. 7 Amɪaa -Lagɔɔ -yɔɪnɛnɛ -gu, a -yɔ amɪaa -Lagɔɔbhɪlɪa 'yɪbhɪlɪ -yɪbhɪlɪ, 'ɪn -Lagɔɔbhɪlɪa 'yɪbha 'yɪbhɪe -gu, a palɪ -bha nyɪmεε zεkalɪe. 8 -Kwɪkwɪ -zɔnɔnya a 'kaa -ka mu nɪ, a -ka weε -kwɪkwɪ -zɔnɔnya -mɪnɪ -ka duun, 'ɪn we yɪlɪmɪnɪa amɪaa lɛnɔgbɔ -gɔwɔla, -amɪaa -Kanyɔ -Zezu Klɪsɪ yɪbheli 'wɔ. 9 Nu, ɔ -nɪ -kwɪkwɪnɪa -mɪnɪ -ka, ɔ 'wɪlɪ sa 'lɔɔɔnɔ ɔ 'yɪ la 'pɪpɪ, 'ɪn sa -Lagɔ -saa ɔ gbɔnyɪ 'ɔn -yɔ, ɔ ka we 'wɔdɪlɪ.

10 We 'gbɔ, bhɪlɪaɪn, a 'tɛmɪnɪ amɪaa 'dε la 'ya bhabha, -Lagɔ ka aɪn la, 'ɪn ɔ yɪa aɪn -bhasa, a kpa we gbɔ -klɪ. Nu, a -ka 'sa nɪda -mɪ, a 'na 'ka ɔ gbɔnyɪ lubhlɪlɪ. 11 -Amɪaa -Kanyɔ -yɔ -amɪaa Gbɔwɔsanyɔ -Zezu Klɪsɪ 'ɲɔnmɪgbe 'na 'kaa labhɪ, sanεε 'sa -Lagɔ 'kaa we 'yoo -kɪlɪ aɪn -yla.

Gbɔslolue -we -wa gbɔzɔnɔ

12 We 'dεε 'gbɔ na yɪa aɪn lɪgbea, weε -lɪ -mɪnɪ 'gbɔ 'kɔmɔ. ɪn -yɪ we 'jɪ nu, a -yɪ -lɪ -mɪnɪ, 'ɪn -Lagɔgbɔ -zɔnɔ wa -slolua aɪn, a mɪ we -yɔɪnɛda. 13 'ɪn, ɪn 'yɪbha tenyɪ, ɪn 'ka amɪaa dɪlɪ glɪsa, amɪa lɪgbelɪgbe nya, da

ɪn -gaa -sɪ da 'yliɔy na ku -mɪnɪ 'wɔ. 14 Nu, ɪn -yɪ we 'jɪ dayɪ na bhɪa weε tɪtɪklɪ -mɪnɪ 'wɔ, sanεε -amɪaa -Kanyɔ -Zezu Klɪsɪ -slolua 'mɪ we 'klɪ. 15 Nu, la na yɪa gu, 'ɪn, ɪn -ka tɪl, na 'bɪgɔ, a 'ka gbɔnya -mɪnɪ lɪgbɛda -tɔ 'kɔmɔ.

-Wa 'yɪa -Zezu Klɪsɪ 'yɪlɪo -yɔ

16 Nu, -a 'kaa da -amɪaa -Kanyɔ -Zezu Klɪsɪ yɪyɪgbɔ -yɔ ɔ 'tɪtɪε gbɔ gba aɪn -yla, we 'nɪ nɪnɛ wa -dɪ 'wɪlɔkɔn wa 'pa, 'mɔ -a 'nɔ. Nu, -amɪa ka ɔ 'yɪlɪo -yɔyɪ -amɪaa 'dεε 'yɪlɪ nya. 17 -Amɪaa 'yɪbɪdɪ Dɪdɛ -Lagɔ 'paa ɔ 'ɲɔnmɪe -gu, 'ɪn ɔ yɪa ɔ 'yɪlɪmɪnɪ. -Lagɔɔ 'ɲɔnmɪe 'kadɪ 'wɔ ɔ nεε ɔ -ylɛ: «ɔ mɪa da na dɪmɪa -yɪ -wa, mɔ 'wɔ na zɪa na 'mɪna weεε.» 18 Weε wɛlɪ -we 'bhɪa yɪlɪ -amɪaa 'dε ka we 'nɔ, da -a -yɔ ɔ 'sɔ mɪa -mɔwɪlɪ -gɔgɔ 'wɪlɪ.

19 We 'dεε 'gbɔ, -amɪa zɪa -Lagɔgbɔu -falɔpanyaa wɛlɪ dɪlɪ -gu gbɔzɔnɔ nya. A -ka wa wɛlɪ yukwɪ pulɪ, gbɔzɔnɔ a nɪa lε. Weε wɛlɪ 'wɪlɪ sa 'napɛ mɪ -nyumada nɪkpɪsɛ 'wɔ tɪklɪ, 'ɪn zɪlɪ yɪ zɪlɪ, 'ɪn zɪlɔkpɪ -zɛlɪ 'ka amɪaa dɪlɪ zɔ lɪ. 20 A yɪbheli we 'jɪ tɪa nɪ, -Lagɔgbɔu -falɔpanyaa wɛlɪ mɪa cɛlɪda *-Lagɔsɛbhε 'wɔ, *-Lagɔgbɔu -falɔpanyɔ yabhlogbɔɔ 'nɪ mɪnɛnɪ, ɔ 'ka we 'jɪ gba ɔ 'dε nya. 21 Nu, nyɪmε yabhlogbɔɔ 'nɪ ɔnɪ -sɪ -Lagɔgbɔu -falɔ 'pa ɔ 'dεε dɪmagbɔ nya. Nu, Zuzu 'Pupa sua wa 'bhɪe, wɛlɪ -Lagɔ zɪa wa 'ɲwεε, 'ɪn wa gbaa we.

Yoyogbɔu -slolunya

(Zudɪ 4-13)

2 Bha bhɪlasabhɪa, yoyogbɔu -falɔpanya ka 'tɪa *'Izɪɛlɪnyɪma nyɪdɪ. 'Sa -bhɪlɔo 'dε yoyogbɔu -slolunya yɪa 'tɪaa aɪn nyɪdɪ. Yoyogbɔnya mɔnɔnɪa nyɪmε, we slolunya sua. 'ɪn wa 'ka 'dεbhɪe Nyɪmaa -Kanyɔ, ɔ zɪtɪa wa 'wɔ, kwnεε -sa. Sanεε 'sa wa yɪa wa 'dε lasaa slɔ. 2 Nyɪma -duun yɪa wa 'bɪbhɔlɔa, wa puɪnplɪ -gbɔnyaa lɛnɛ nya. Wa 'gbɔ, wa yɪa -Lagɔɔ 'yoo -zɔnɔ glɪ palɪa. 3 Wa 'gwezi dɪdɪnɔnɔ 'gbɔ, yoyogbɔnya wa yɪa aɪn -slolua, 'ɪn wa 'ka aɪn 'gwezi 'wɪlɪsa. 'ɪn wa -kasɪ mɪ lamnɪzɪda pepɛ we 'bɪ ka 'wugwɪε. 'ɪn wa lasanyɔ 'nɪ 'yɪaa 'ɲwɔda -mɪ.

4 Nu, 'anzɪnya -we nɪa gbɔnyɪu lε, -Lagɔ 'nɪ we 'wɔtɪ, ɔ ka we gbɔn, 'ɪn ɔ yɪa we *glɪkasɪlɪ 'wɔ vɪtɪlɪ nɪkpɪsɛ 'wɔ. -Mɔ ɔ da we la tɪklɪ, 'ɪn gbɔwɔbhɪ yɪlɪ 'ka nyɪnɪ.

5 Nu, -Lagɔ 'nɪ bhɛbenyɪ -nyɪma 'wɔtɪ. ɔ -lɔalɪ zεzεgɔda, 'ɪn 'nyɪ yɪa gbɔnyɪu -lɛnɔnya weεε lasa. -Lagɔɔ tɪtɛε gbɔ tɪklɪ mɪa, 'mɔ *Nowεε gbaa, 'ɪn ɔ 'dεbhlog-

ככ nyuma gbeso -Lago puea. ⁶ -Lago ka *Sodmugbe -yo *-Gomlugbe lasasie -dli -kosu nya, gbu yia gbunyuu -lenunya weee yla, we 'yilisloue -wa. ⁷ *Ltu -wa nyume tiklu, -k mla mutnigbuu lenunya nyidi, 'n -maa lenugbu sumanta k dli, -Lago ka k pue. ⁸ Nu, k nyume tiklu -k mla wa nyidi, wa -sabhebhagbu 'nyuu wa nua le, k yla -yo, 'n k nua 'komsu, mu sumanta k nyume -zoku dli -weii -weii. ⁹ Sanee 'sa, Jeji-tape -yia nyuma, -wa nea k -yola, laylagbu 'wusa sa, 'n k yia gbunyuu -lenunya so yabhlo lu ladia, 'n k 'ka wa -kaslu 'wupa gbuwobhu zlu. ¹⁰ Nu, -wa nua wa 'dee yicce dumagbu le, 'n wa nyea -Lago wa 'wlulaplie 'wu, 'ma -Lago yia -kaslu 'wupaa yia tia.

Waa yoyogbuu -slolunya 'teyliyo, 'n wa ylimanta wa 'de. Wa'a zu yalu 'hnumunya 'nshwe, 'n wa vela -maa. ¹¹ Anzunya ka 'dee latele -yo 'tite -zia yoyogbuu -slolunya 'wu, -muunya'a dli yalu 'hnumunya gbu 'wlu la, Jeji-tape 'yu, 'n we'e veli wa. ¹² 'n waa nyuma -mani vela -lu wa'a 'nua 'wula. Nyume zuzu slolua wa 'yoo da. Wa 'wlu -fliinuma 'nua 'ylimna, -we we gwala, wa 'ka we kpa, 'n wa 'ka we 'bhaa gbu -wa. 'Bhaa wa yia wa -fliinuma 'bhisa. ¹³ Sanee 'sa wa yia sla, sa wa sialta nyuma tlua. We nani wa dudu wa 'ka wa dumagbu 'nyii lenu zlu beblee. Da wa -yo ayn 'so -ka amiaa 'feti -sada -mi, 'n wa nua ayn -dawli 'wu. Wa amiaa nyidi -mumie mia, pounplagbu -yo zubahlgbu -wa. ¹⁴ Nu, nyuma -putuu -budu 'wudi -lubho wa kaa. Gbunyuu'u -lueli wa -gba, nyuma -wa yola 'wu 'n wa salta -bha -maa la. 'Gwezi 'yyle -bhlogbuu wa dli nyina 'wu. We 'gbu -Lago me mia wa -gu! ¹⁵ Wa ka 'yloogbu -zoku -gu 'bhu, 'n wa yia wa 'de mchku. 'n wa yia Bozoku 'yu *-Balamu 'yoo bhli. -Mk 'yubha bhaa gbunyuuu 'penigwezi. ¹⁶ Nu, -Lago ka -Balamu gbu -yla lapali, k 'n k 'nshwe zuu 'gbu. -Sokofali hwnk -we'e gbaa, 'n we yia k -yla nyume weli gba. 'n we yia -Balamu, -k -wa -Lagobu -falpanyo, k gbukpuagbuu lenue 'yigbeli.

¹⁷ Waa yoyogbuu -slolunya 'wlu sa 'nyuu 'wlukua mna, 'n wa 'wlu yalupa -pape 'kadu mi 'suda. -Lago ka wa 'bi lazu nikpise -dlugba tliitlii 'wu. ¹⁸ Wa 'dee 'ylimant -gbukpuanya wa gbaa, 'n nyuma -wa 'bhua 'lulolu gbunyii lenunya nyidi, 'n wa salta -maa 'yloogbu la, wa yicce dumagbunyaa lenue -yo wa mutnigbuu lenue nya. ¹⁹ Wa nee -maa -ylae: «Amiaa 'de -yla a yia -tua.» -Zugba wa 'de mi lenugbu cin saa wa la, we gal nya. Nu, nyume lenugbu -zilia k hwe la, we gaylo k -mia.

²⁰ Nu, nyuma -wa -ka dudu -guu pounplagbu lubhu, -amiaa -Kanyo -yo -amiaa Gbuwusanyo -Zezu Klisu yibheliee 'gbu, 'n -muu 'bgu, wa -ka wa 'de 'yitide, -muu -ka wa lu, wa 'wubhlolu -kwkw nyumanta 'yli, 'n we zia we tianu. ²¹ Wa ka 'yoo tiklu yibheli, 'n -Lago tite wa -slolua wa, wa yia we -bligupali. Nu, wa 'n yaa wee 'yoo tiklu yibheli, -muu nani 'yli wa -nu nya. ²² -We yla wa, mu slolua we nu, -we gbuu nine ni gbaa gbuzoku -wa:

«-We gw gweweza 'mu we lia lu.»

'n

«-Bobo -we wa budoa, plapl we mni 'yaa dlilia.»

Lu -Zezu yia yia

3 Na jijli -talea, 'sebhe 'soku na paa da ayn yoo. We 'de 'so nukple, amiaa dli na saa glu, amiaa -guladolue nya, 'n amiaa 'wlukuun lapupali so 'ka -mi tiklu. ² Nu, weli -Lagobu -mawlu -falpanya gbaa zlme, amiaa dli -tu we -gu. We -yo Nyuma -Kanyo -yo Gbuwusanyo tite, tietienya -slolua ayn.

³ A yibheli we 'ji gbu weee 'yu nu, 'wubhloluyinya 'wu, nyuma glapalunya yia 'tlaa, wa 'dee dumagbu 'nyii lenue nya. 'n wa 'ka ayn gla pal. ⁴ 'n wa gbae: «O nee lu k yia yia, we 'ni muu? Gbuwusanyo -wa, da k mia? -Amiaa didea ka tli 'bi ka 'wugwe, 'n sa -li mia duduu gwedilda 'cin, 'sa -bhlokpade we mia!» ⁵ 'Dee 'yibadi waa nyuma dluu gbunya -mni 'wu, nu, -Lago -laa yali la k weli nya, we 'bi ka 'wugwe. 'Nyu lu dudu 'tlaa, 'n 'nyu nya k nua we le. ⁶ 'n -bhlokpade zezeguda lua, wee 'nyu yea tla -dudu -gu, 'n we yia we lasa. ⁷ Wee -Lagoweli -bhlokpade zua bhla -mni yali -yo dudu la, we 'ka gbunyuu -lenunyaa -yogbu 'wubhu bhla -yo wa lasa bhla yli. Wee bhla -bhloo 'de nya -kosu 'kadu yia wee yali -yo dudu lasaa.

⁸ 'n na jijli -talea, -lu -we a 'na 'kaa 'wudlu mu ni: nu, Jejitapee -gbe, 'yli -bhlo 'wlu -zuu 'wlu gbu, 'n zuu 'wlu gbu 'wlu 'yli -bhlo. ⁹ Jejitapee kpeke gbu k gbaaa lenue nya, sa nyuma tlua pupala we 'wlukuun la 'sa. 'n dltie k kaa amiaa gbegbein. Nu, k 'n 'yubha nyume yabhlogbuu 'bhu la, k 'yubha nyuma weee dli 'bhiti.

¹⁰ Sa 'wienyo tlaa nyume, 'sa Nyuma -Kanyo yia yia. Wee 'yli nya yali yia labhua -jiji 'kadu nya, 'n -kosu 'ka yali -li -sie. 'n dudu -yo we -gu -lu weee 'ka labhu.

¹¹ Nu, la wee -li weee -mni yia 'bhua saa 'gbu, -we a 'kaa lenu, a 'nu we 'wula 'nanuu! Amiaa nchokhu -mi -mawluda, 'n a nee -Lago -yola. ¹² A wu -Lago yiyiyli, 'n a gu la so weee lu, 'n wee 'yli 'ka nyi dayli. Wee 'yli nya -kosu yia yali lasaa, 'n yali -li weee 'ka nyano -kosu slo kwee. ¹³ 'n -Lago nee: yali lolu -yo dudu -lolu -we -gu tiklumie mia, 'mu k yia wlaa, 'n 'mu -amia mia wuda.

¹⁴ Na jijli -talea, -we ka gbu -wa, a -ka 'yli -mni wuda -mi, a gu la, a 'ka -mawlu, gbunyuu 'na -mni ayn kwelyi -ni -Lago 'yu, 'n 'wututue -dli 'ka a -yo k 'so nyidi -mi. ¹⁵ A zu we 'wlukuun nu, -amiaa -Kanyo dltie -wa -amiaa puepue. 'Mu -amiaa bheli -zoku *Poku ceta ayn 'wu, gbuyilo -Lago 'nyea k, we nya. ¹⁶ 'Mu k ceta k 'sebhe weee 'wu, da k gbaa wee gbu -mni daa. -Mo we nukple weli tluaa 'wulanue 'te. Titinanya -wa 'nua -Lago -yi 'nanuu, -maa kamanu wee weli 'ji 'wu. Sa wa nua -Lagoweli, datlua 'sa. Sanee 'sa wa saa wa 'de la.

¹⁷ 'n amia, na jijli -talea, -sleen a -yi gbunya -mni 'gbu, a zu amiaa 'de 'yliyo, nyuma 'nyii palta -Lago -blgu, wa yi ayn mchku. 'n a 'ka 'yigbeda -tu gege amiaa dluzue 'wu. ¹⁸ 'n a -tu 'ylimanida -amiaa -Kanyo -yo -amiaa Gbuwusanyo -Zezu Klisu 'nani -yo k yibhelie 'wu. k 'hni mni desleen -yo 'yli weee nya!

*-Amen!

1 Zaan

*Zaan -ɔ cɛla -Zezuu -gugbu, mɔ -bhlokpade cɛla 'sebhɛ nɪ. -Lagɔnyɪma -yla ɔ cɛla 'sebhɛ mɪa da ɔ 'ka wa -yla gba nɪ, wa zu wa 'dɛ 'yɪli ɔyoggbuu -slolunyaa gbɛgbɛɪn. -We ka gbu -wa, -maa 'yɪbha -maa 'ka wa -dawli 'wunu. ɔ nɛɛ nɪ, -Lagɔnyɪma -ka zɛkɪkaluda -mɪ, 'ɪn wa -ka -Lagɔ tite 'nɔŋwɛ zuda -mɪ, wa mneni wa 'ka we 'jɪy-ibheli nɪ, wa mɪ -Lagɔ 'yua nya.

Welɪ -we nyɛa nyɪmɛ 'yɪlyɔgagɛ

1 Welɪ -we nyɛa nyɪmɛ 'yɪlyɔgagɛ, we -gugbu -a cɛla aɪn 'wɔ. Nɪ, da -Lagɔ 'nɪa -slɔ -lu weee lala, we mɪ la. Wee Welɪ mɪa da nɪ, -a ka we 'nɔ, -a ka we -yɔyɪ -amɪaa 'yɪ 'sɔ nya. -A ka we yla, 'ɪn -amɪaa sɔ yɪa we kwezi. 2 Nɪ, wee 'yɪlyɔgagɛ 'wɪa 'bhɪe, -a ka we -yɔyɪ. We gbudayɪnya -a -mɪa. 'Yɪlyɔgagɛ -we 'nɪa bhloluda -ka, -we -yɔ -amɪaa Dide -Lagɔ 'sɔ mɪa, -mɔ ka we -aɪn 'klusɪlɔ. Wee 'yɪlyɔgagɛ gbu -a gbaa aɪn -yla. 3 Nɪ, -we -a 'yɪa -yɔ, -we -a 'nɔa, we gbu -a gbaa aɪn -yla, a -yɔ -aɪn 'sɔ 'ka dɪ -bhɪo -ka. We -ka 'sa -mɪ nɪ, -a 'dɛ weee 'ka dɪ -bhɪo -ka, -a -yɔ Dide -Lagɔ -yɔ ɔ 'Yu -Zezu *Klɪsɪ 'sɔ. 4 Nɪ, 'mɔ -a cɛla aɪn 'wɔ, 'ɪn -amɪaa 'muna 'ka gba.

-A nɔ zɪ 'kɪu

5 Gbu -we -a 'nɔa -Zezu Klɪsɪ ŋwɛɛ, 'ɪn -a mɪa aɪn -yla gbada, mɔ mɪa da: -Lagɔ mɪ zɪ nya, 'ɪn nɪkpɪsɛ 'nɪ ɔ 'wɔ -mɪ -gba. 6 -A -ka gba nɪ, -a -yɔ -Lagɔ 'sɔ ka dɪ -bhɪo, -zugba -a nɔ nɪkpɪsɛ 'wɔ, yɔ -a kaa, 'ɪn gbuzɔnɔ 'nɪ -amɪaa lɛnɔgbu 'wɔ -mɪ. 7 Nɪ, -Lagɔ mɪ zɪ 'kɪu 'gbu, -a -ka zɪ 'kɪu nɔ, -zugba -a -yɔ -amɪaa -lima 'sɔ ka dɪ -bhɪo, 'ɪn ɔ 'Yu -Zezuu 'kɪn wɔlɔa -aɪn -yɔ -amɪaa gbunyuuu weee gbɛgbɛɪn.

8 -A -ka gba nɪ, -a'a nɔ gbunyuuu lɛ, -amɪaa 'dɛ -a nɔa -dawli 'wɔ, 'ɪn gbuzɔnɔ 'nɪ -aɪn 'wɔ -mɪ. 9 -Lagɔ mɪ tɪkɪlɪ, 'ɪn -we ɔ -ka gba, 'mɔ ɔ nɔa lɛ. We 'dɛɛ 'gbu -a -ka -amɪaa gbunyii ɔ -yla gba, 'ɪn ɔ tɪa -amɪaa gbunyii 'wɔ. 'ɪn ɔ wɔlɔa -aɪn -yɔ, -we weee 'nɪa tɪkɪlɪ -mɪ, we gbɛgbɛɪn. 10 -A -ka gba nɪ, -a 'nɪ gbunyuuu lɛnɔ, yokanyɔ -a -zɛla ɔ, 'ɪn ɔ welɪ 'nɪ -aɪn 'wɔ -mɪ.

2 Na 'yɪlaasɪ, a yɪ gbunyuuu lɛnɔ 'gbu na cɛla aɪn 'sebhɛ nɪ 'wɔ. Nɪ, we -ka nɪ, nyɪmɛ yabhɪo ka gbunyuuu lɛnɔ nɪ, -a ka 'wɔplalɔnɔ Dide 'yɪ, mɔ -wa -Zezu Klɪsɪ, nyɪmɛ tɪkɪlɪ. 2 ɔmɔ mɪa, ɔ ka ɔ 'dɛ wɪa -amɪaa 'slaka nya -Lagɔ 'ka -amɪaa gbunyii 'wɔtɪ. We 'nɪ -amɪa -bhlogbɔnɔ gbunyii ɔ 'ka 'wɔtɪ, nɪ, dudugu -nyɪma weee gbunyii ɔ 'kaa 'wɔtɪ.

-A -kalɪ -amɪaa bhɛlɪaa zɛ

3 -A -ka -Lagɔ tite 'nɔŋwɛ zuda -mɪ, -a mɪ we -gu nɪ, -a -yɪ ɔ. 4 Nyɪmɛ -ɔ -ka gba nɪ, ɔ -yɪ -Lagɔ, 'ɪn -zugba ɔ ɔ tite 'nɔŋwɛ, yokanyɔ -mɔ -mɪa, 'ɪn gbuzɔnɔ 'nɪ

-mɔ 'wɔ -mɪ. 5 We 'nɪ -mɔnɔ nɪ, ɔ -ka ɔ welɪ 'nɔŋwɛ zu, -Lagɔ zɛɛ 'dɛbhɪe -mɔnɔ -kalɪa we 'ka gba. Sa -a 'kaa we 'jɪyibheli nɪ, -a mɪ -Lagɔ 'wɔ, mɔ nɪ: 6 nyɪmɛ -ɔ -ka gba ɔ mɪ -Lagɔ 'wɔ, sa -Zezu nɔa, ɔ nɔ 'sa.

7 Na bhɛlɪa -zɔnɔ, -we ɪn cɛla aɪn 'wɔ, we 'nɪ tite lolu, nɪ, tite sua -wa, 'ɪn we -yɔ aɪn 'sɔ mɪ we gwɛdɪlɪda. Wee tite sua mɪa, welɪ -we a 'nɔa, mɔ -wa. 8 We mɪ 'sa 'bhɪe, tite lolu ɪn cɛla aɪn 'wɔ. Sa wee tite mɪa gbuzɔnɔ nya -Zezu -yɔ aɪn 'wɔ, wa mneni wa 'ka we -yɔyɪ. Nɪ, nɪkpɪsɛ mɪ mɔnɔ, 'ɪn zɪlɪ 'zaylɪ mɪ lɪda pepɛ.

9 -ɔ -ka gba nɪ, ɔ mɪ zɪ 'kɪu nɔa, -zugba ɔ nyɛ ɔ bhɛlɪ 'wɔ, ɔ nyɪmɛ mɪa, ɔ mɪ -slɔ nɪkpɪsɛ 'wɔ. 10 -ɔ -ka ɔ bhɛlɪ zɛkalɪ, ɔ mɪ zɪ 'wɔ. -We 'kaa ɔ labhɪlɪ, we 'nɪ ɔ 'wɔ -mɪ. 11 Nyɪmɛ -ɔ nyɛa ɔ bhɛlɪ 'wɔ, ɔ mɪ nɪkpɪsɛ 'wɔ. Nɪkpɪsɛ 'wɔ ɔ nɔa. Mɔ ɔ mɪa mɔnɔ, ɔ 'nɪ -bha da -yɪ, nɪkpɪsɛ ka ɔ 'lɔnɔ 'gbu.

A 'na zɪlɔ duduguɪ dɪ -gu -nɪ

12 Na 'yɪlaasɪ, -we ka 'gbu na cɛla aɪn 'wɔ, mɔ -wa nɪ, -Lagɔ ka amɪaa gbunyii 'wɔtɪ -Zezuu 'gbu. 13 Na dɪdɛ, -we ka 'gbu na cɛla aɪn 'wɔ, mɔ -wa nɪ, ɔ mɪ bhaa -bha da -lu 'kaa gwɛdɪ, a -yɪ ɔ. Nyɪmesɪa, -we ka 'gbu na cɛla aɪn 'wɔ, mɔ -wa nɪ, a ka gbunyuuu dɪdɛ lu. 14 Na 'yɪlaasɪ, a -yɪ Didee 'gbu, na cɛla aɪn 'wɔ. Didee, ɔ mɪa we gwɛdɪda, a -yɪ ɔ, we 'gbu na cɛla aɪn 'wɔ. Nyɪmesɪa, a 'tɛ la, -Lagɔwelɪ mɪ aɪn 'wɔ, a ka gbunyuuu dɪdɛ lu, we 'gbu na cɛla aɪn 'wɔ.

15 A 'na -kalɪ dudugu zɛ -nɪ. A 'na -kalɪ duduguɪ yabhlogbɔnɔ zɛ -nɪ. Nyɪmɛ -ɔ -ka duduguɪ zɛkalɪ, ɔ 'nɪ Dide -Lagɔ zɛkalɪ. 16 -Lu weee mɪa dudugu, mɔ nɪ: nyɪmɛ dɪwɔnyɪnɪlɪ 'nyɪi klaa, nyɪma -wa yɪa -lu -yɔ, 'ɪn we 'tɔ bhaa wa klaa, we -yɔ nyɪma -wa yɪmanɪa wa 'dɛ wa 'ŋɔnmɪe 'gbu. Wee -lɪ mɪa dɛ, we'e 'bhu Dide -Lagɔ -gbɛ, dudugu we bhua. 17 A yibheli we 'jɪ nɪ, dudugu mɪ 'plɪda, we -yɔ nyɪmaa dɪwɔnyɪnɪlɪ. Nɪ, nyɪmɛ -ɔ nɔa -Lagɔ dumagbu lɛ, ɔ 'yɪlyɔgagɛ 'nɪ bhloluda -ka.

Klɪsɪ tunyɪmɛ

18 Na 'yɪlaasɪ, dudugu bhɪa bhɪa ka cɪpa. A ka 'nɔ nɪ, Klɪsɪ tunyɪmɛ mɪ yɪda. 'ɪn -slɛn, Klɪsɪ tunyɪmaa -zɪlɔ ka yɪ, we 'dɛɛ 'gbu, -a -yɪ we 'jɪ nɪ, dudugu bhɪa bhɪa ka cɪ-

† We 'jɪ yabhɪo nɪ: -we 'kaa ɔ bhɛlɪ labhɪlɪ, we 'nɪ ɔ 'wɔ -mɪ. We 'jɪ 'sɔnɔ nɪ: -we 'kaa ɔ labhɪlɪ, we 'nɪ we 'wɔ -mɪ.

pa. ¹⁹Waa nyuma mia, -ain glaa wa 'bhua. Nu, wa 'ni -amlaa lonyuma nya -mi. We -ka yaa nu, -amlaa lonyuma wa -mi, -zugba wa ka -ain glaa -tu. Wa jlajle slolua sa 'vayl nu, wa 'yabhlogboc 'ni -amlaa lonyume nya -mi.

²⁰-Mumu -ka amlaa, -Zezu Klist ka ain Zuzu 'Pupa 'nye. We 'dɛɛ 'gbu a 'dɛ weee -yi gbuzocnu. ²¹We 'ni nu, a 'ni gbuzocnu -yii 'gbu, in yi ain 'wocɛl. Nu, a -yi gbuzocnu, 'in a -yi we 'ji nu, gbuzocnu'u gwali yoo 'gbu na cɛla ain 'wu.

²²Nyoc -wa yokanyca? Nyume -c gbaa nu, -Zezu 'ni *-Lagoc -Bhasanyc nya -mi, oc -wa yokanyc, oc -wa Klisu tunyume. 'In c 'ni Dide -Lagoc -yc c 'Yuu gbu -yocnyocnu. ²³Nyococ nyoc 'ni c 'Yu -Zezuu gbu -yocnyocnu, Dide -Lagoc gbu c 'ni 'yaa -yocnyocnu. -c -ka c 'Yuu gbu -yocnyocnu, Dide -Lagoc gbu c nyocnu 'yaa -yc. ²⁴We 'dɛɛ 'gbu, welɛ -we a 'nua we gwedilda, we -tu ain dli c. We -ka 'sa -mi, 'in a tua -Lagoc -yc c 'Yu 'c 'wu. ²⁵-We ka welɛ -Zezu wlaa, mu -wa nu, 'yliyocgagɛ -we 'nia bhloluda -ka, 'mu c yia -ain 'nyea.

²⁶-Wa 'yubhaa wa 'ka ain -dawli 'wunu, wa 'gbu in yia ain gbu ni 'wocɛl. ²⁷Amia mia, -Zezu Klist ka ain Zuzu 'Pupa 'nye, 'in we -dli ain 'wula. -Slɛɛn, a 'ni gbucsolun-yaa gbu -ka. Nu, oc Zuzu slolua ain gbu weee, 'in gbu c slolua ain, we mi gbuzocnu nya, we 'ni yo. We 'dɛɛ 'gbu, a -tu Klisu 'wu, sa oc Zuzu -slolua we ain 'bhisa.

²⁸Cun, na 'yilaasli, a -tu Klisu 'wu, 'in zli c -ka yi ni, -amlaa dli 'ka 'wutɛ, -muu yi 'wlu nu, zu 'bha -ain c 'yu -muu zli.

-Lagoc 'yua

²⁹A -yi we 'ji nu, Klisu mi tɛklu, we 'dɛɛ 'gbu a mneni a 'ka 'ya we 'jiyibheli nu, nyume -c nua gbu tɛklu lɛ, c mi -Lagoc 'yu nya.

3 A yla, Dide -Lagoc 'ni -amlaa zɛkali -sɛ! c ka 'dɛbhie -ain la c 'yua. Nu, gbuzocnu -wa, c 'yua -a -mia. -We ka 'gbu dudugu -nyuma 'nia -ain -yi -Lagoc 'yua nya, mu -wa nu, wa 'ni -Lagoc 'dɛ -yi. ²Na bhelia -zocnu -wa ka zɛ in -kali, -slɛɛn, -a mi -Lagoc 'yua nya, 'in -we -a 'kaa -zɛ, we mi zizeda. -A -yi we 'ji nu, Klisu -ka yi ni, sa c mia, 'sa -a yia -mia, -we ka gbu -wa, -yc -a yia c 'yia sa -gwu. ³Nyume -c ka dli 'tɛ 'saa Klisu -gu 'wu, sa Klisu mia -mawluda, 'sa c yia -mawluda -tua.

⁴Nyume -c nua gbunyuu lɛ, -Lagoc -yc -oc -sɛlɛ 'wu. Nu, gbunyuu lɛnue mia, -Lagoc -yocwocwoc -wa. ⁵Nu, a -yi we 'ji nu, -Zezu Klisu ka yi c 'ka nyumaa gbunyuu lamumni, 'in gbunyuu 'ni c 'wu -mi. ⁶Nyume -c -ka -Zezu 'wu -mi, c 'c -tu gbunyuu lenuda. -c tua gbunyuu lenuda, -oc -oc 'ni c 'yɛ, -oc -oc 'ni c -yi.

⁷Na 'yilaasli, nyume 'na nuncun ain -dawli 'wu -ni. Nyume -c nua gbu tɛklu lɛ, sa -Zezu mia tɛklu, 'sa c mia tɛklu. ⁸Nyume -c nua gbunyuu lɛ, c mi '*Kuzuu -nu nya. -We ka gbu -wa, we 'ka we gwedilda 'bhu, 'Kuzu mi gbunyuu lenuda. Nu, -we ka 'gbu -Lagoc 'Yu yia yi, mu -wa nu, c 'ka 'Kuzuu lenugbu lasa.

⁹-Wa weee mia -Lagoc 'yua nya, wa'a -tu -slɛɛn gbunyuu lenuda, -we ka gbu -wa, -Lagoc 'yliyocgagɛ mi wa 'wu. Wa mi -Lagoc 'yua nya 'gbu, wa 'ni mneni wa

'ka gbunyuu lenuda -tu. ¹⁰Sa wa sisalta -Lagoc 'yua -yc 'Kuzuu 'yua 'wu, mu nu: nyuma -wa'a nua gbu tɛklu lɛ, 'in nyuma -wa 'nia wa bheliaa zɛkali, waa nyuma mia, wa 'ni -Lagoc 'yua nya -mi.

-A kɛkali zɛ

¹¹Cun, welɛ a 'nua we gwedilda, mu nu: -a kɛkali zɛ.

¹²-A 'na -mi -ni *Kaɛn 'bhisa -ni, -c mia gbunyuu didee -nu nya, 'in c yia c bheli 'bha. -We ka 'gbu c yia -oc 'bha, mu -wa nu, c lenugbu -nyu 'yli, -zugba c bheli nua gbu tɛklu lɛ.

¹³Bheliain, dudugu -nyuma -ka ain 'wunyeda -mi, we 'na subhali ain nyegaga -ni. ¹⁴-Amia, -a kɛkali zɛ 'gbu, -a -yi we 'ji nu, -a ka yaa tli, 'in -a yia 'yliyocgagɛ 'wuplɛl. -Wa'a kɛkala zɛ, tɛlɛlɛ 'wu -maa tua. ¹⁵Nyume -c nyɛa c bheli 'wu, nyumɛbhanyc c -mia, 'in a -yi we 'ji nu, 'yliyocgagɛ -we 'nia bhloluda -ka, we 'ni nyumɛbhanyc yabhlogboc 'wu -mi. ¹⁶Sa -a 'kaa nyumaa zɛkali, -a ka -slɛɛn we yibheli. -Zezu Klisu ka c 'yliyocgagɛ wla -amlaa 'gbu. We 'dɛɛ 'gbu, -a wla -amlaa 'yliyocgagɛ -amlaa bheliaa 'gbu. ¹⁷We -ka 'sa -mi, nyume 'ka 'yilɛ -ka, 'in c bheli 'ka gbu 'yɛ, 'in c 'ka -oc -yc -oc nukplɛ 'wukla, wa 'ni mneni wa 'ka gba nu, -Lagoc zɛkalɛ mi oc nyume 'wu. ¹⁸'Yilaasli, a 'na kɛkali zɛ nyɛɛ la -yc gbagbawɛlɛ 'dɛkpua 'wu -ni. A kɛkali zɛ gbuzocnu sa amlaa lenugbu 'wu. ¹⁹Wee gbu ni 'wu, -a -yi we 'ji nu, -a mi gbuzocnu 'yoo -gu, 'in -amlaa dli pia la -Lagoc 'yu. ²⁰We -ka nu, -amlaa dli ka -ain gbu dli, -a -yi we 'ji nu, -Lagoc 'yɛ c -zi -amlaa dli, 'in c -yi gbu weee.

²¹Nu, na bhelia -zocnu, -amlaa dli 'ni -ain gbu dli ni, 'in -a yia -Lagoc 'yu kalɛ nya, ²²'in -we weee -a -ka c -zlalɛ, 'nyɛ c nyɛa we -ain. -We ka gbu -wa, c titenya -a zua 'nucnyɛ, 'in -a nua c dudunanc gbu lɛ. ²³c tite nu: -a zu c 'Yu -Zezu Klisu dli -gu, 'in -a kɛkali zɛ, sa Klisu gbaa, we sɛlɛ. ²⁴-c -ka -Lagoc titenya 'nucnyɛ zu, c mi -Lagoc 'wu, 'in -Lagoc mi c 'wu. Nu, -Lagoc ka -ain c Zuzu 'nye, we 'dɛɛ 'gbu -a -yi we 'ji nu, c mi -ain 'wu.

A sisalt -Lagoc Zuzu -yc yoyo -zuzu 'wu

4 Na bhelia -zocnu, -wa -ka gba nu, wa ka -Lagoc Zuzu 'wu, -a 'na zulu wa 'dɛ weee dli -gu -ni. Yoyogbuu -falpanya duun mneni da weee la. We 'dɛɛ 'gbu a yla wa 'dɛ weee la, 'in -wa -ka -Lagoc Zuzu 'wu -ka, a 'ka we 'jiyibheli. ²Sa a 'kaa -Lagoc Zuzu yibheli, mu nu: -wa weee gbaa nu, -Zezu Klisu ka yɛɛ 'wu yili, wa ka -Lagoc Zuzu 'wu. ³-Wa wee'e gba 'saa, wa 'ni -Lagoc Zuzu 'wu -ka. Zuzu -we mia wa 'wu, Klisu tunyume -nu -wa. A ka 'nu nu, yia we yia, 'in -slɛɛn, we mi dudu -gu.

⁴Cun, amia na 'yilaasli, a mi -Lagoc -nu nya. A ka yoyogbuu -falpanya lu. -We ka gbu -wa, Zuzu -c mia ain 'wu, c -zi -we pia dudugu -nyuma 'wlulaa -nu. ⁵Wama mi dudugu -nyuma nya, 'in wa gbaa dudugu -nyumaa gbugba sɛlɛ. We 'dɛɛ 'gbu dudugu -nyuma pulua wa yukwli. ⁶Nu, -amia mia, -a mi -Lagoc -nu nya. Nyume -c -yia -Lagoc, oc pulua -ain yukwli. 'In -mawmaw 'nia -Lagoc -nu nya -mi, -oc -oc salta -ain yukwli -gula.

Wee gbu ni -gu -a sisalia gbuzoknu -Zuzu -yoyoyo -zuzu 'wu.

-Lagok mi zekalte nya

⁷ Na bhelia -zoknu, -a kikalt zε, -we ka gbu -wa, zekalte mia, -Lagok -gbe we bhua. -Wa weee -ka zekaltdli -ka, -Lagok 'yua wa -mia, 'tn wa -yi -Lagok. ⁸ -Wa 'ni zekaltdli -ka, wa 'ni -Lagok -yi, -we ka gbu -wa, -Lagok mi zekalte nya. ⁹ Sa -Lagok -slolua -ain nu, k -kalt -amtaa zε, mu nu: k ka k 'Yu yabhlogbok tie dudu -gu -a 'ka 'yliyogagie 'yi -moko gbegbeun.

¹⁰ Zekalte mia, we 'ni nu, -amta -kalt -Lagok zε. Nu, -Lagok -kalt -amtaa zε, 'tn k yia k 'Yu tie, -moko 'ka -moko 'de wla 'slaka nya, 'tn -Lagok 'ka -amtaa gbunyii 'wuti.

¹¹ Na bhelia -zoknu, -Lagok -ka 'sa -amtaa zekalt ni, we mi nu, -a kikalt zε. ¹² Nu, nyime yabhlogbok 'ni -slb -Lagok 'yi. -A -ka zekikalt, -zugba -Lagok mi -ain 'wu, 'tn k zekalte ka gba -ain 'wu. ¹³ Sa -a yibhelia we 'ji nu, -a mi -Lagok 'wu, 'tn -Lagok mi -ain 'wu, mu nu: k ka -ain k Zuzu 'nye. ¹⁴ 'tn -a ka -Lagok 'Yu 'yi. Dide -Lagok ka k 'Yu tie -moko 'ka dudugu -nyima gbu 'wusa. Nu, -amta ka we da 'yi, 'tn we gbudayiweli -a mia da gbada. ¹⁵ Nyime -ka gba nu, -Zezu mi -Lagok 'Yu nya, -Lagok mi -moko 'wu, 'tn -moko mi -Lagok 'wu. ¹⁶ 'tn sa -Lagok -kalt -amtaa zε, -a -yi -moko, 'tn -amtaa dli mi we -gu. -Lagok mi zekalte nya. -k -ka zekaltdli -ka, k mi -Lagok 'wu, 'tn -Lagok mi k 'wu. ¹⁷ -We slolua nu, -Lagok zekalte ka gba -ain 'wu, mu nu: -Lagok gbuwubhu zli, dli -a yia 'temanua k 'yu, -we ka gbu -wa, sa -Zezu Klisi mia, 'sa -amta mia dudu ni -gu. ¹⁸ Nyime -ka zekaltdli -ka, k'k nu nyanku. Nu, zekaltdli -we gbaa, mu vua nyanokdi. Nyime -ka nyanokdi -ka, we 'wlu sa nu, -Lagok dli k gbu. We -ka 'sa -mi, -k nua nyanku, -moko zekalte 'ni gba.

¹⁹ -Amia mia, -a ka zekaltdli. -We ka gbu -wa, -Lagok -kalt -amtaa zε tia. ²⁰ Nyime -ka gba nu, k -kalt -Lagok zε, 'tn k -ka k bheli 'wonye, yokanyok -moko -mia. Gbuzoknu -wa, nyime 'ni k bheli -k k yia -yoyoyo zekalt, k 'ni mneni k 'ka -Lagok -k'k 'yia -yoyoyo zekalt. ²¹ Nu, tite -we -Lagok 'nye -ain, mu nu: nyime -k -ka -Lagok zekalt, we mi nu, k -kalt k bheli zε.

A zu -Lagok 'Yu dli -gu

5 -Wa weee zua dli nu, -Zezu mi -Lagok -Bhasanyo nya, -Lagok 'yua wa -mia. 'tn -wa -kalt didee zε, wa -kalt 'ya k 'yuaa zε. ² -A -ka -Lagok zekalt, 'tn -a -ka k titenya 'nunwe zu ni, -bha -a yibhelia we 'ji nu, -a -kalt k 'yuaa zε. ³ Nu, sa wa kalt -Lagok zε, mu nu: k titenya wa zua 'nunwe. 'tn k titenya 'ni 'te -ain -yia, -we ka gbu -wa, ⁴ -wa weee mia -Lagok 'yua nya, wa ka dudu lu. Sa

-a mneni -a 'ka dudu lua? Nu, -amtaa dliuzue nya -a mneni -a 'ka dudu lu. ⁵ Nyok mneni k 'ka dudu lu, we 'ni -k zua dli nu, -Zezu mi -Lagok 'Yu nya 'wubhua?

⁶ -Zezu Klisi mia, moko -yoyoyo 'nyu -yoyoyo 'koko 'koko yia. [†] We 'ni 'nyu -bhlogbok nya k yi. 'Nyu -yoyoyo 'koko nya k yia. Nu, Zuzu -k -wa gbuzoknu, k mi we gbudayinyo nya. ⁷ Gbudayinya ta mi -bha: ⁸ -Lagok Zuzu klaa, 'nyu klaa, we -yoyoyo 'koko. 'tn we 'de ta ka weli -bhlo. ⁹ Nyima -ka gbu da 'yi, wa -ka we gba, 'tn -a laa we gbuzoknu. -Lagok -ka gbudayinyo nya -mi, k weli 'yili we -zi -moko. Gbu -we ka da -Lagok 'yia, mu nu: k 'Yuu gbudayinyo k -mia. ¹⁰ Wee gbu mia da, -k zua -Lagok 'Yu dli -gu, we mi k dli k. Nu, -k'k zua -Lagok dli -gu, moko zeta k yokanyok, -we ka gbu -wa, -we k gbaa k 'Yuu -gugbu nya, -moko 'ni we gbuzoknu la. ¹¹ -Lagok gbudayiweli nu: k ka -ain 'yliyogagie -we 'nia bhloluda -ka 'nye, 'tn k Yu -wa wee 'yliyogagiee 'bhuluda. ¹² -k -ka -Lagok 'Yu 'wu -ka, wee 'yliyogagie mi k -nu nya, -k 'ni k 'Yu 'wu -ka, we 'ni k -nu nya -mi.

'Yliyogagie -we 'nia -bhloluda -ka

¹³ Nu, -we ka 'gbu tn yia ain 'sebhe ni 'wuceli, mu -wa nu, a 'ka we 'yiyibheli nu, 'yliyogagie -we 'nia bhloluda -ka, mu -wa amtaa -nu, amta, -wa zua -Lagok 'Yu dli -gu. ¹⁴ -We ka 'gbu -a temanua dli -Lagok 'yu, mu nu: -a -ka -Lagok -lu -zlati k dli da, 'tn k pulua -ain yukwli. ¹⁵ -A -yi we 'ji nu, -a -ka k -lu -zlati, yukwli k pulua -ain 'gbu, -a yibheli we 'ji nu, -luo -lu -a yia k -zlati, 'yia -a yia we.

¹⁶ Gbunyuu -we'e kwaa nyime tltle 'wu, -k -ka k bheli 'yi we lenuda, -moko bhuhoe -Lagok -moko bheli 'gbu, 'tn -Lagok yia k bheli 'yliyogagie 'nye. 'Sa we mia -wa ka gbunyuu' kwaa wa tltle 'wuu daa. Nu, gbunyuu -we kwaa nyime tltle 'wu, -moko mi. -Wa nua gbu -moko iε, tn 'ni -gba nu, a bhuhoe -Lagok -maa 'gbu. ¹⁷ Gbu weee -we 'nia tikli -mi, gbunyuu -wa. Nu, gbunyuu -we'e kwaa nyime tltle 'wu, -moko mi.

¹⁸ -A -yi we 'ji nu, -wa weee mia -Lagok 'yua nya, wa'a -tu gbunyuu lenuda, -we ka gbu -wa, -Lagok 'Yuu debhie zua wa 'yiyi, 'tn gbunyuu dide 'na 'ka wa 'yi.

¹⁹ -A -yi we 'ji nu, -a mi -Lagok -nu nya, 'tn dudu weee mi gbunyuu didee 'tite kwεε.

²⁰ -A -yi we 'ji nu, -Lagok 'Yu ka dudu -gu yi. k ka -ain gbuyilo 'nye, -a 'ka -Lagok 'zayli yibheli. -A mi -Lagok 'zayli 'wu, k 'Yu -Zezu Klisi gbegbeun. Moko -wa -Lagok 'zayli, 'tn moko -wa 'yliyogagie -we 'nia bhloluda -ka.

²¹ 'Ylaasli, a zu amtaa 'de 'yiyi yoyolagok gbegbeun.

† Wee 'nyu mia, we lu Zaan batizea k. 'tn we 'koko mia, we jitea k tltle bhla, mu -wa.

2 Zaan

'Sɛbhɛ 'sɔnu *Zaan cɛla, mu -wa. Zaan nɛɛ weɛ 'sɛbhɛ 'wu nu, we nani 'yli -Lagɔnyɔmaa -nu nya wa 'ka zɛkɪkɪlɪ.

Fusawɛlɪ

1 -Amɪ -Lagɔnyɔmɛ kpasa, ama 'ɲwɔɔ -ɔ -Lagɔ -saa -bha, ɔ -yɔ ɔ 'yua 'sɔ, 'ɪn amɪaa ka zɛ ɪn -kɪlɪ gbuzɔnu sa, amɪaa na cɛla 'wu. We 'nɪ na 'dɛbhlogbɔɔ -kɪlɪ amɪaa zɛ. Nu, -wa weɛɛ -yia gbuzɔnu, wa -kɪlɪ 'ya amɪaa zɛ. ² -We ka gbu -wa, gbuzɔnu -dɪlɪ -aɪn 'wula, 'ɪn 'wu we yia -aɪn -tua 'yli weɛɛ -nu nya.

³ Nu, Dide -Lagɔ -yɔ ɔ 'Yu -Zezu *Klɪsɪ ɲwɔna -aɪn 'ɲyula, wa 'yɪlɪ -aɪn nyazi, 'ɪn wa 'ɲyɛ -aɪn 'wututue -dɪlɪ. Wa nu we ɛ gbuzɔnu sa, zɛkɪlɪlɪ nya.

Gbuzɔnu -yɔ zɛkɪlɪlɪ

⁴ ɪn 'yɪa nu, amaa 'yua tɔlua mɪ gbuzɔnu 'yloogblu nɔda, sa Dide -Lagɔ gbaa -aɪn -yɪa, we sɔlu, -muu ka 'mɪ 'muna 'wula bhabha. ⁵ -Sɛɛn, 'ɲwɔɔ -zɔnuma, -we a 'kaa lɛnu, mu nɪ: -a kɪkɪlɪ zɛ. We 'nɪ tite lolu ɪn cɛlɪ aɪn 'wu, nu, -we -a 'nua we gwedɪda, mu -wa. ⁶ Zɛkɪlɪ mɪa, mu -wa -Lagɔɔ titenyaa 'nɲɲwɛzuzue. 'ɪn tite -we a 'nua we gwedɪda, mu -wa nu, a kɪkɪlɪ zɛ.

A zu amɪaa 'dɛ 'yɪiyɔ yoclaan gbɛgbɛɪn

⁷ Nu, -dawlicɪan duun ka dudu weɛɛ -gɪlamnɛni. Sa -Zezu Klɪsɪ -zɛa nyɪmɛ, 'ɪn ɔ yia dudu -gu yi, wa'a la we gbuzɔnu. Nu, 'sasukpa -nyɪmɛ mɪa, -dawlikanyɔ -yɔ Klɪsɪ tɔnyɪmɛ ɔ -mɪa. ⁸ A zu amɪaa 'dɛ 'yɪiyɔ, -we ka 'gbu a yia lubho nɪ nu, a yi we mɔɔnɔ, a 'ka we -tɔnu weɛɛ 'yɪ. ⁹ Nyɪmɛ -ɔɔ -tua Klɪsɪ -slɔluwɛlɪ -gu, 'ɪn ɔ palɪa we -gu, -mɔɔ 'nɪ -Lagɔ 'wu -ka. -ɔ tua Klɪsɪ -slɔluwɛlɪ -gu, -mɔɔ kaa Dide -Lagɔ -yɔ ɔ 'Yu 'sɔ 'wu. ¹⁰ Nu, nyɪmɛ -ka amɪaa -gbɛ gbu -slɔlua yi, we -yɔ Klɪsɪ -nu 'nɪ -bhlo -mɪ nɪ, a 'na 'ɲyɛ -nɪ ɔ kpe -nɪ. A 'na -sɪlɪ ɔ fu -nɪ. ¹¹ A -ka ɔ fu -sa nɪ, gbɔnyuu ɔ nua ɛ, we lu a bhɪlɪa.

Wɛɪpɪpɪɛ

¹² ɪn 'yɪbha ɪn 'ka gbu duun gba. ɪn 'nɪa we 'sɛbhɛ 'wucɛlɪa yi. Nu, -we na dɪlɪ mɪa -gu nɪ, mu -wa nu, ɪn mɔɔ -mɔ amɪaa -gbɛ, 'ɪn -a 'ka we 'kɪlɪ gbɔgbɔlɪ, 'ɪn -amɪaa 'muna 'ka gba.

¹³ Nu, amaa bhɔɔɔ -ɔ -Lagɔ -saa -bha, ɔ 'yua nɛɛ nu, wa -sa aɪn fu.

3 Zaan

'Sɛbhɛ tanu *Zaan cɛla, mu -wa. ɔ 'tale Gayusɪ ɔ 'paa wee 'sɛbhe yoo. Nu, Gayusɪ mɪ bha -Lagɔnyɪmaa 'yu-galɪnyɔ yabhlo nya. ɔ 'dɪzuzuee 'gbu Zaan yia ɔ 'wucɛl. Diotlɛfu mɪ Gayusɪ *leglizɪ nukpla -nyɪmɛ yabhlo nya, 'tɪ ɔ ɔ zu Gayusɪ 'nɔŋwɛ. -We Gayusɪ 'kaa lɛnu, 'mu Zaan cɛla ɔ 'wu, 'tɪ ɔ nɛɛ 'ya nu, Diotlɛfu bhli Gayusɪ 'nɔŋwɛzuzue.

Fusawɛlɪ

1 -Amɪ, -Lagɔnyɪmɛ kpasɪ, -mɪ Gayusɪ, ɔ -wa na bheli -zɔnu, 'tɪ ɔ ka zɛ tɪ -kall gbuzɔnu sa, -amɪ cɛla -mɪ 'wu.

² Na bheli -zɔnu, tɪ 'yɪbha nu, -tɪ -ka 'kuayli gbu weee 'wu. tɪ -yi we 'ji nu, we nantɪ 'yɪ -na zuzuu -nu nya, nu, we -mɪ 'ya 'sa -na kuu -nu nya. ³ Bhelia tɔlɔa yia -amɪaa -gbɛ, wa gbaa nu, gbuzɔnu mɪ -mɪ 'wu, 'tɪ -tɪ mɪ gbuzɔnu 'yloogblu nɔda, -mɪ ka 'mɪ 'muna 'wɔla bhabha. ⁴ tɪ -ka 'nu nu, na 'yua mɪ gbuzɔnu 'yloogblu nɔda, 'muna -mɪ laa 'mɪ 'wu, we -zi gbu weee.

Gayusɪ -saa ɔ bhelia 'wu

⁵ Na bheli -zɔnu, -mɪ saa -na bhelia 'wu, 'tɪ 'lakpa -bhelia -wa mɪa wa glaa, 'tɪ -na saa wa 'wu. -tɪ -ka 'sa nuda -mɪ, we mɪ tɪklɪ -Lagɔ 'yu. ⁶ Sa -tɪ -kallɪ wa zɛ, -maa ka -seli we gba -Lagɔnyɪmaa 'yu. -Maa -ka 'lakpa 'wu mɪa yi, sa -tɪ 'kaa -maa -yɔbɛ, 'tɪ we 'kaa -Lagɔ dudu namanɪ, -tɪ -ka 'sa wa -yɔbɛ, we nantɪ 'yɪ. ⁷ Nu, *Klisɪ 'ŋɪ nya wa bhelia 'yoo! 'tɪ -wa 'na -Lagɔ -yi, wa 'nɪ -maa kwɛɛ -lu yabhlogbɔ 'wubhu. ⁸ We -ka 'sa -mɪ, we mɪ nu, -amɪa bɛ 'sasukpa -nyɪma -yɔ. -A -ka 'sa nu, -zugba -a -yɔ wa 'ɔ mɪ lubho -bhlo -gu -Lagɔ gbuzɔnu labubantɛ 'wu.

Diotlɛfu -yɔ Demetliusu

⁹ tɪ ka leglizɪ wɛlɪ kibhe 'wucɛl. Nu, Diotlɛfu ɔ 'yɪbhaa nyɪmaa 'yugale, ɔ 'ŋwɔnu -aɪn 'wu. ¹⁰ We 'dɛɛ 'gbu, tɪ -ka -mɔ yi nɪ, -we ɔ nua lɛ, 'tɪ gbunyuɔ ɔ gbaa -amɪaa daa, zɪ 'klu na yia we wɛlɪa. We 'nɪ -we mɪa dɛ -bhlo ɔ nu lɛ, ɔ kpa -amɪaa bhelia ɔ 'ɔ nya. 'tɪ -wa 'yɪbhaa wa 'ka we lɛnu, 'tɪ ɔ panɪa -maa 'wu, 'tɪ ɔ -vua -maa -Lagɔnyɪma glaa.

¹¹ Na bheli -zɔnu, ɔ nua gbunyuɔ lɛ, -tɪ 'na 'tideli ɔ -nɪ. Nu, ɔ nua gbuzɔnu lɛ, 'mɔ -tɪ 'kaa 'tideli. -Wa nua gbuzɔnu lɛ, wa mɪ -Lagɔ -nu nya, 'tɪ -wa nua gbunyuɔ lɛ, wa 'nɪ -Lagɔ -yi. ¹² Nyɪma weee nɛɛ nu, Demetliusu mɪ nyɪmɛ -zɔnu nya, 'tɪ gbuzɔnu gba 'yaa we, ɔ daa. 'tɪ -amɪa, -a nɛɛ 'ya nu, ɔ mɪ nyɪmɛ -zɔnu nya. 'tɪ, -tɪ -yi we 'ji nu, -amɪaa gbudaywɛlɪ mɪ gbuzɔnu nya.

Wɛlɪpapɛ

¹³ Nu, gbu duun na yi yaa -mɪ -yla gbaa, 'tɪ tɪ 'nɪ 'yɪbha tɪ 'ka we cɛlɪ 'sɛbhɛ 'wu. ¹⁴ Na dɪlɪ mɪ nu, 'yɪlɪa -a yia daylɪ, 'tɪ -a 'ka we 'klu gbugbalɪ.

¹⁵ Nu, 'wɔtutue -dɔbɔ -mɪ -na -nu nya. -Na 'talea mɪa -seli, wa nɛɛ nu, wa -sa -mɪ fu, 'tɪ -amɪaa 'talea mɪa -mɔ, -tɪ -sa wa fu -bhlo -bhlo.

Zudu

-Lagonyuma -yla Zudu celta 'sebhe ni, c 'ka wa -yla gba nu, gbu -we yoyogbuu -slolunya paa nyuma nwe, wa zu wa 'de 'yliy we gbegebein. Yoyogbuu -slolunya slolua -Lagonyuma nu, wa mneni wa 'ka gbunyuuu lenu. Zudu nee nu, -Lag yia waa yoyogbuu -slolunya -kaslu 'wupaa.

Fusaweli

1 Amia -Lag laa, -wa ka ze -amiaa Dide -Lag -kalta, 'ln -wa c paa 'wu -Zezu *Klisu -nu nya, amia, -ami -Zezu Klisu lubhonunyo, *Zakee bheli Zudu paa da 'sebhe ni yoo.

² Nu, -Lagoc nyazidli klaa, c 'wututue -dlw klaa, we -yo nyumaa zekalte 'ylimani -gawula tenyi tenyii ari glaa.

Yoyogbuu -slolunya

(2 Pi 2.1-17)

³ Na jijli -talea, in 'yubha zlume bhabha nu, in 'ka ari 'wu celi, 'pupue -we -a 'de weee gbolua 'wu, we gbu -gu. 'ln na dli ka -sleen 'mi 'su -gla nya nu, in celi 'sebhe -muni ari 'wu, 'ln in 'ka ari 'kuayli 'pa, a 'ka dliuzue Klisi 'wuu -yotu gu, -we -Lag 'nyea c nyuma -zakpa -bhlogboc, -zu weee -nu nya. ⁴ Nu, gbunyuuu lenunya tulu ka ari nyidi pla 'wiemi, -wa'a sca -Lag. Wel -we gbaa -amiaa -Lagoc 'nanu gbu, ma kamanu we 'wu, 'ln wa nua wa puinplagbu, gbu tikli 'bhisa. -Zezu Klisi -c -wa -amiaa 'wulupuluny -yo Nyumaa -Kanyo -bhlogboc, 'ln wa kpelia c gbu. Nu, wa -kaslu 'wu -pa -gbu -we mia wa wuda, *-Lagocsebhe ka we gbu gba, -muu 'bi ka 'wugwe.

⁵ Nu, gbu na yia da gbaa, amiaa 'de yi we 'ji -yioo, amiaa dli na sibhli we -gula. Nu, Jejitape -saa c nyuma gbu 'wu Eziputu -dudu -gu, 'ln -muu 'bugu, nyuma -wa 'na c dli -gu zu, 'ln c yia wa 'bha. ⁶ A ligbe 'ya 'anzunya 'na se wa 'nyea we -gu -tu, 'ln we yia we 'de ladida 'bhu: -Lag yia we *glukaslu 'wupa, nikpise -dlugba 'wu, gban -llukpe 'na 'kaa do 'wu, 'ln we 'ka -mo gbuwubhu -yli 'kadu wulu. ⁷ Nu, a ligbe *Sodmu klaa, *-Gomolu klaa, we -yo we kwesi -gbenyaa gbu. Wee 'gbenya -muni nukpla -nyuma ka wee 'anzunya -muni mutni -bho -gbu weee lenu. Nukpasi -yo nukpasia dia -budu 'wu, 'ln 'nwni -yo 'nwni dia -budu 'wu. 'ln -sleen, wa mi -kosu -we'e nyumaa -kaslu 'wu. Wee wa gbu -muni, gbu 'kaa ci lenu, we 'yli -slolue -wa.

⁸ Nu, waa yoyogbuu -slolunya -mani, sanee -sukpagbu -bhlokpadé wamia nua le: wa 'wlukuun lapupali -gbukpuanya 'wua 'yiaaylayle 'dekpua, mu sua wa, 'ln wa nua wa 'de ku -yla gbunyuuu le. Wa tliia -Lagoc se 'yilia, 'ln wa vela yalu 'nnumunya 'kadu. ⁹ 'Debhe, 'anzunaa -kanyo Miseli 'ni -muu lenu. Da Miseli -yo

'kuzunyya 'yugalunyo mia *Moizu 'kwie 'tutoda, veli weli 'ni we nwee 'tla *Kuzuu gbegebein. We nee 'Kuzu -yla sa -bhlogboc: «Jejitape 'kpili -mi 'wluo!» ¹⁰ Nu, waa nyuma -mani, -lu wa 'na -yi 'mu wa vela, 'ln -lu wa -yia dudu -gu -luyilo nwee, -fliinunmaa -luyilo 'bhisa, -muu mtonua wa. ¹¹ Gbunyuuu yli wa! Wa ka Kaen yoo -gu coc 'gbu, wa ka nyuma -dawli 'wunu 'gwezii 'gbu *-Balamu 'bhisa, 'ln wa zua yia labhu, wa ka nyumaa 'yugalunya -yowoculu Kolee 'bhisaa 'gbu.

¹² Nu, wa -ka ari nyidi -mi, amiaa -Lagoc sukwe 'kadu a gbolua 'wu, we gwe, -nana -wa. 'ln zu 'bha wa, wa 'de lule -bhlogboc wa mtonua 'yli 'bila. Wa 'wlu sa yalupua -we -pue su, 'ln we'e lual 'nyu. Wa 'wlu sa su we'e 'pa 'bhue, we 'bhue -pa bhla. 'ln we -ka 'tlu, tltlee -zakpa 's we tla. ¹³ Wa 'wlu sa gumunyuuu -bhalubha -gbugbu, 'ln wa nua wa zubhalubunya le, nee 'nyuu 'fuflii puinplanu. Wa 'wlu sa -zeli mto -we mni co, -we yi co, 'ln -Lagoc ka wa 'bi lazu nikpise dlugba 'wu, 'yli weee -nu nya.

¹⁴ Waa nyuma -mani daa, Enku -c -wa *-Adaan 'yuoyua gbesoc, -mo 'paa gbu -fal -muni, c nee: «A -tal, Jejitape -yo c -mawlu -anzunaa 'wlu sanume yia yia, ¹⁵ 'ln c 'ka dudugu -nyuma weee -yogbu 'wubhu. 'ln nyuma weee -wa'a sca -Lagoc, c 'ka wa -kaslu 'wupa, wa lenu -gbunyuuu weee -we nya wa -sulu c -yoc 'gbu. 'ln 'yliyote -weli waa gbunyuuu -lenunya gbaa c -yla, 'ln wa 'na c 'nwe zu, we 'gbu.» ¹⁶ Nu, waa nyuma -mani, 'yli weee nya wa nwanwenia co, 'ln wa bhua gbuwu: wa 'de dlunynigbuu sulu wa nua. 'ln wa gbaa 'de 'ylimanweli, 'ln wa nua nyuma -dawli 'wu -maa 'nukwale nya, wa 'ka -maa -tnuu kwee 'yu 'gbu.

-Lagonyumaa 'dizuweli

¹⁷ Nu, na jijli -talea, a ligbe gbu -amiaa -Kanyo -Zezu Klisi tietienya gbaa zlume ari -yla. ¹⁸ Wa nee ari -yla nu: «'Wubhlolu -bhanya nya, nyuma -wa yia -Lagoc -yo ari glapala, yia wa yia, 'ln wa 'ka wa 'de dlunynili 'nyii sulu -mi.» ¹⁹ Nu, ma sialta nyuma -yo, nyumee zulu mia wa 'wu, mu sua wa, 'ln -Lagoc Zuzu 'ni wa 'wu -mi.

²⁰ 'ln, amia, na jijli -talea, amiaa -mawlu dliuzue 'wlu sa -budu gwe wa palu glu. A di we -gu la 'kocmu. 'ln a bhuhoe -Lagoc c Zuzu 'Pupaa 'tute nya. ²¹ 'ln a -tu -amiaa -Kanyo -Zezu Klisi wuda, 'ln c 'ka ari 'yliyogagie -we 'na bhloluda -ka 'nye, c nyazidli nya. Sanee 'sa a 'kaa -Lagoc nyumaa zekalidli 'wutu.

²² A 'yili dli 'so -cian nyazi. ²³ A pue tɔlua, wa gbuwub-hu -kosuu 'wusaste nya. 'In a 'yili 'ya tɔlua nyazi, nyano dli nya. 'In wa -bananya wa lenu -gbunyii plala puin, a nye we 'wu.

'Nyularɔwana weli 'wobhlolunu

²⁴ -Lago -ɔ mnenia ɔ 'ka aɩn 'yliyɔɔ, 'In a 'na 'kaa gbunyuu lubhlili, ɔ mneni ɔ 'ka aɩn ɔ 'ɣnumnye 'kadu 'yu

wleli, -zugba 'sla yabhlogbɔɔ 'nɩ aɩn -yɔ -mɩ, 'In a mɩ ye-da 'muna 'kadu nya. ²⁵ -Lago -ɔ -wa -Lago -bhlogbɔɔ, -ɔ 'plɩla -amɩaa -Kanyɔ -Zezu Klisi 'wu, mɔ -saa -aɩn gbu 'wu. Mɔ kwɛɛ 'ɣnumnye klaa, 'yilɩ klaa, we -yɔ 'tɩtɩ -yɔ se mɩa, bhabenyi bhla, deɣɣɛn -yɔ 'yɩ weee -nu nya!
*-Amenɩ.

Zaan 'yiliwugbunya

*Zaan -ɔ cɛla -Zezuu -gugbu, mɔ cɛla 'sebhɛ -mɪnɪ. -Mɔ Zaan 'yli -kakte 'wu, -li -we 'kaa cɪ lɛnu, 'mu -Lago -slolua ɔ 'klu. Sa -Zezu 'kaa -lu weee 'wlulapɪlɪ, 'ɪn sa ɔ -yɔ -Lagɔnyɪma yia 'yliyɔgada -tua 'yɪl weee -nu nya, wee 'sebhɛ slolua we -aɪn. -We weee mɪa dɛ Zaan cɛla -aɪn 'wu, -a 'ka we zɛlɪ, 'ɪn we 'ka -aɪn 'kuayli 'pa -zugba -a wu -Zezuu yiyiylɪ.

-We -Zezu wlelia zɪ 'klu

1 Nɪ, zizɛgbu weee -we -Zezu *Klɪsɪ wlelia zɪ 'klu, 'mu 'sebhɛ nɪ slolua. -Lago 'nyɛa we -Zezu yoo, ɔ 'ka we ɔ lubhonɔnya 'kluslolu. 'ɪn -we yia dayɪ lɛnu, wa 'ka we yibheli. We 'dɛɛ 'gbu -Zezu yia ɔ 'anzɔnya tie ɔ lubhonɔnyɔ Zaan -gbɛ, ɔ 'ka weee gbunya ɔ 'kluslolu. ² 'ɪn -we *Zaan 'yɪa -yɔ, ɔ yia we nyɪma -yɪa gba. ɔ nɛɛ -Lagɔwɛlɪ -wa, -Zezu mɪ we gbudayɪnyɔ nya. ³ ɔ -ka 'sebhɛ nɪ zɛlɪ, 'wututue -dlɔɔ mɪ ɔ -nu nya. -Wa -ka wee wɛlɪ -we 'bhua -Lagɔɔ -gbɛ yukwli pulu, 'ɪn wa -ka we 'nɔŋwɛ zɪ, 'wututue -dlɔɔ mɪ wa -nu nya. Nɪ, wee gbunya bɪla ka cɪpa.

Fusawɛlɪ

4 -Amɪ, Zaan, cɛla *leglɪzɪ gbesɔ, -we mɪa -Azii -dudu -gu 'wu. -Lago, ɔ mɪ -bha, ɔ mɪ bhaa -bha, ɔ yia yia, ɔ mɔ klaa, zuzu gbesɔ -we mɪa ɔ 'ŋɪnɪmɪkpe 'yu klaa, we -yɔ -Zezu Klɪsɪ ŋwɪna aɪn 'nyu la, 'ɪn wa 'nyɛ aɪn 'wututue -dlɔɔ. ɔ -Zezu Klɪsɪ mɪa, -we 'pɪla, 'mu ɔ gbaa gbuzɔnu nya. Mɔ -sɔa tɪlɪɪnya glaa 'wu tɪa, mɔ pɪla duduɔ -nyɪma weee 'wlulapɪlɪnya 'wlu la. -Zezu Klɪsɪ -kalɪ -amɪa zɛ. ɔ tɪa, ɔ 'pɪnɪ nya ɔ -saa -aɪn gbunya yoo kwɛɛ. ⁶ ɔ suslolu -aɪn 'wu ɔ 'ka -aɪn 'wlulapɪlɪ, ɔ ka -aɪn ɔ bubɔnya -zɛlɪ -a 'ka ɔ Dide -Lagɔɔ lubho nu. Nɪ, nyɪma weee -mɪnɪ ɔ 'ŋɪnɪ. 'ɪn 'tɪtɛ weee 'ka ɔ -nu nya -mɪ 'yɪl weee nya. *-Amɛnɪ!

⁷ A yɪa, yia ɔ yia -mɔ yalɪpupa 'wu, nyɪma weee yia ɔ -yɔyɪa. Nɪ, -wa ka 'dɛbhɛ tɪua ɔ, 'yɪa wa yia ɔ, 'ɪn 'lakpanya weee yia wia ɔ 'gbu. Cɪn, we -mɪ 'sa. -Amɛnɪ!

⁸ Jejitape nɛɛ: «-Amɪ -wa we gwɛdɪda, -amɪ -wa we bhɪalɪda. 'Tɪtɛ weee mɪ 'mɪ kwɛɛ, ɪn mɪ -bha, ɪn mɪ bhaa -bha, yia na yia.»

Zaan 'yɪa -Zezuu 'tɪtɛ -yɔ

⁹ -Amɪ, amɪa bheli Zaan, wa mɪ ɪn -yɔ aɪn 'sɔ sɪalɪda bhabha. ɪn -yɔ aɪn 'sɔ, -Lago pɪlɪ -aɪn 'wlu la, ɪn -yɔ aɪn 'sɔ, -a 'temanɪ dlɪ, -a -yɔ -Zezu 'sɔ mɪ. -Amɪ Zaan, ɔ gbaa -Lagɔgbu, ɪn mɪ -Zezuu gbudayɪnyɔ nya, we 'gbu wa yia 'mɪ kpa, ɪn wa yia 'mɪ 'nyunyɪdɪdudu -gu tɪ. Wee dudu wa laa Patɪmɔsu. ¹⁰ -Lagɔyɪlɪ nya, 'ɪn -Lagɔɔ Zuzu yia 'mɪ 'wubhu. -Mɔ 'mɪ lɔu, wɛlɪ 'tɪtɛ -we 'wlu lɛglɛ, 'mu ɪn 'nua. ¹¹ We nɛɛ: «-We -na yɪa -yɔ, -ɪn cɛlɪ we 'sebhɛ 'wu. -ɪn -ka we cɛlɪ, -ɪn 'pa we yoo leglɪzɪ gbesɔ

-gbɛ. Efɛzɪgbɛ -nu mɪ, Simɪnɪgbɛ -nu mɪ, Pɛlɪgamugbee -nu mɪ, Tɪatɪlɪgbɛ -nu mɪ, Salɪdɪgbɛ -nu mɪ, Fɪladɛlɪgbɛ -nu mɪ, 'ɪn Laodisɛgbɛ -nu mɪa.»

¹² ɪn 'bhɪtɪa la, ɪn 'ka ɔ mɪa 'mɪ -yɪa gbu gbada yibheli, 'ɪn ɪn yia -can -napɛ gbesɔ -yɔyɪ. ¹³ Wee 'napɛ nyɪdɪ, -bha ɪn 'yɪa nyɪmɛɛ 'wuwlu -yɔ, ɔ ka -bana -blɔɔ 'wu, ɔ 'kɪklɛ 'yɪl mɪ gbuanda -can -cɛsɪlɪ nya. ¹⁴ ɔ 'wluo nyɪ pɔlɔ 'paɪnpaɪn 'kwɛɛnɪ 'bhɪsa, 'ɪn ɔ 'yɪl nyumaa -kosu 'bhɪsa. ¹⁵ ɔ bhu lɪa netɛ wa fa -kosu 'wu 'bhɪsa, 'ɪn ɔ wɛlɪ mɪa -wlowlo gumunyuu -jɪjɪ 'bhɪsa. ¹⁶ -Zɛlɪ gbesɔ mɪ ɔ lɪlɪsɔ 'wu. 'ɪn 'nɛnɔ 'yɪlɔ -tugugblɛ mɪa ɔ ŋwɛɛ. ɔ klu lɪa 'yɪlɔgbagbu yɪl 'bhɪsa. ¹⁷ ɪn 'yɪa ɔ, 'ɪn ɪn yia ɔ bhu -yɔ bhɪlɪlɪ, 'ɪn ɪn yia -gblo. 'ɪn ɔ yia 'mɪ ɔ lɪlɪsɔ -gulapalɪ. ɔ nɛɛ: «-ɪn 'na nɪnɪ nyɪnɔ -nɪ. -Amɪ -wa we gwɛdɪda, -amɪ -wa we bhɪlɔlɪda. ¹⁸ -Amɪ -wa 'yɪliyɔganyɔ. ɪn ka bha tɪlɪ, -slɛɛn ɪn -ga 'yɪliyɔ 'yɪl weee nya. Tɪlɪtɪ mɪ 'mɪ kwɛɛ, 'ɪn ɪn pɪla tɪlɪɪnya 'gbe 'wlu la. ¹⁹ -We -ɪn 'yɪa -yɔ, -ɪn cɛlɪ we. -We -na yɪa -yɔ, we -yɔ -we -na yia -yɔyɪa dɛslɛɛn, -ɪn cɛlɪ we. ²⁰ -We mɪa -zɛlɪ gbesɔ -nu nya, -we mɪa 'mɪ kwɛɛ, we -yɔ -can -napɛ gbesɔ, we 'jɪ -we mɪa zɪzɛda, 'mu na yia gbaa. Wee -zɛlɪ gbesɔ mɪa, mu -wa 'anzɪ gbesɔ -we -Lago tiea leglɪzɪ gbesɔ 'wu. Wee -can -napɛ gbesɔ mɪa, mu -wa wee leglɪzɪ gbesɔ.»

'Sebhɛ -we Zaan cɛla Efɛzɪ leglɪzɪ 'wu

2 «Nɪ, leglɪzɪ -we mɪa Efɛzɪgbɛ nukplɛ, -ɪn cɛlɪ we 'anzɪ 'wu:

«Nyɪmɛ -ɔ kaa -zɛlɪ gbesɔ lɪlɪsɔ 'wu, 'ɪn ɔ nɔa -can -napɛ gbesɔ nyɪdɪ, ɔ wɛlɪ nɪ: ² -We weee -ɪn nua lɛ, ɪn -yɪ we. Sa -ɪn nua lubho 'tɪtɛ, 'ɪn -ɪn yia dlɪtɪɛ 'yɪ, ɪn -yɪ we. ɪn -yɪ we 'jɪ nɪ, -ɪn -yɔ 'nyɪl -cɪa'an nna. Tɔlɔ nɛɛ, -Lagɔɔ tɪtɪɛnya wa -mɪa, 'ɪn wa 'nɪ we nya -mɪ. -ɪn yɪa wa la, 'ɪn -ɪn yia we 'jɪyibheli nɪ, yocɪan wa -mɪa. ³ -ɪn ka dlɪtɪɛ, wa ka -mɪ sɪalɪ na 'gbu, 'ɪn 'kuu 'nɪ -mɪ 'ylɪla wla.

⁴ «Cɪn, 'sa we mɪa, 'bhɪe gbu -we mɪa -aɪn nyɪdɪ, mu nɪ: sa -ɪn -kalɪa na zɛ we gwɛdɪda, -ɪn 'nɪ -slɛɛn 'sa na zɛkalɪ. ⁵ We -ka 'sa -mɪ, sa -ɪn -kalɪ bhaa na zɛ, -ɪn 'pa we dlɪ -gu. 'Bhɪtɪ -na dlɪ, 'ɪn -we -ɪn nua lɛ we gwɛdɪda, nu we lɛ lu. -ɪn 'nɪ 'bhɪtɪ nɪ, 'ɪn na yia -na -gbɛ, 'ɪn na sala -na 'napɛ we 'bɪ 'wula. ⁶ Cɪn, gbu yabhɪlɔ gbaa -na daa: 'Nɪkolaa 'bɪnyɪmaa lɛnugbu -na nyɛa 'wu -amɪ 'bhɪsa.

⁷ «-Ḷ -ka 'nunu -yukwli 'wlu -ka, -we -LagḶḶ Zuzu gbaa -LagḶḶyuma -yla, Ḷ 'nu we. -Gugalunya na yia suu 'bhue 'nyea. Wee su mi -LagḶḶ -gbē. We bhue mia, mu nyea nyume 'yliyogagie.»

'Sebhe -we Zaan celta Siminu leglizl 'wu

⁸ «Nu, leglizl -we mia Siminugbe nukple, -in celt we 'anzi 'wu:

«-Ḷ mia tia, -Ḷ mia we bhloluda, -Ḷ tli bhaa, 'in Ḷ yia 'yliyogagie 'yi lugada, Ḷ weli nu: ⁹ Wa mi -mi stali da, -in mi bobabhanyo nya, in -yi we 'ji. Nu, -in mi 'ḡnumnuny nya. In -yi we 'ji nu, tɔlua ka -mi veli 'nyumē. -Maa nēē -maa mi *Zuifu nya, 'in -maa 'ni we nya -mi. *-Saataan 'ḡni nya wa suslolua 'wu. ¹⁰ Nu, sia -na yia, -in 'na nunu nyano -ni. A yibheli we 'ji nu, *'Kuzu yia ain laylaa: -kaslu 'wu wa yia amiaa tɔlua 'paa we 'ka ain stali 'yli kugbua 'wu. Nu, wa -ka -mi 'bhaa yi, -in 'na -sali 'mi dli -gu -ni. 'In, in 'ka -mi -can -kloo 'nye. Wemu -can -kloo mia, nyuma -wa ka 'yliyogagie 'nia bhloluda -ka, ma plaa we 'wluo.

¹¹ «-Ḷ -ka 'nunu -yukwli 'wlu -ka, -we -LagḶḶ Zuzu gbaa -LagḶḶyuma -yla, Ḷ 'nu we. -Gugalunya mia, tli tlee 'sḶnu 'na 'ka wa 'bha.»

'Sebhe -we Zaan celta Pelugamu leglizl 'wu

¹² «Nu, leglizl -we mia Pelugamugbe nukple, -in celt we 'anzi 'wu:

«-Ḷ kaa 'neno 'yiliso -tugugble, Ḷ weli nu: ¹³ In -yi -na ladida da, mḶ *-Saatan pili nyuma 'wlu la. In -yi we 'ji nu, -na dli mi 'mi -gu. Da wa 'bhaa Antipasti -Ḷ gbaa na gbu tklul, -mḶ -Saataan ladida, -in 'ni 'mi dli -gusa.

¹⁴ «Cun, we mi 'sa 'bhie, gbu 'kienyi mi -ain nyidi. -MḶ -na -gbē, nyuma tɔlua slolua *-Balamu gbu. ḶḶ -Balamu slolua -Balaku sa Ḷ 'kaa *Izlaelnyuma gbunyuuu 'yoo 'wukwa. Ḷ nēē wa li -zila -bubḶnūmē, 'in wa -ka mutni kwē. ¹⁵ 'Sa -bhlokpade tɔlua -wa ḡwnua 'Nikolaa 'bunymaa gbu -yḶ, -maa mi 'yaa -na -gbē. ¹⁶ We 'dēē 'gbu, -in 'bhiti -na dli. We 'ni -mḶḶḶ, 'in na yia amiaa -gbē dayli, 'in na dila ain tu na ḡwēē -tugugble nya.

¹⁷ «-Ḷ -ka 'nunu -yukwli 'wlu -ka, -we -LagḶḶ Zuzu gbaa -LagḶḶyuma -yla, Ḷ 'nu we. -Gugalunya mia, -LagḶḶ lililu -we mia zizeda, 'mu na yia wa 'nyea we -yḶ tukpa 'pupa. Wee tukpa mia, 'ḡni lolu mi we -gu celdi. Nyume yabhlogbḶḶ 'ni we -yi, we 'ni -Ḷ 'yia wee tukpa 'wubhu.»

'Sebhe -we Zaan celta Tiatilu leglizl 'wu

¹⁸ «Nu, leglizl -we mia Tiatilugbe nukple, -in celt we 'anzi 'wu:

«ḶḶ -LagḶḶ 'Yu -Ḷ ka 'yili nyumaa nēē -kosu, 'in Ḷ bhu lia telitelnetē 'bhisa, Ḷ weli nu: ¹⁹ In -yi -na lenugbu. In -yi we 'ji nu, a kikalē zē. -Na dli mi 'mi -gu, 'in -na saa -na -lima 'wu, 'in -in kaa dltie. In -yi we 'ji

ni, -we -na nua -slēēn lē, we -zi -we gwedidaa -nu 'wu.

²⁰ «We mi 'sa 'bhie, gbu yabhlo mia in -yḶ -mi 'sḶ nyidi, mu nu: 'ḡwnḶ -Ḷ wa laa Zezabeli, -Ḷ laa Ḷ 'dē -LagḶḶgḶḶ -falpanḡwnḶ, 'in -Ḷ a 'tidea 'yi amiaa 'dēē -gbē, mḶ nua na lubhonunya -dawli 'wu Ḷ gbag-baweli 'wu. MḶ kwaa wa gbunyuuu lu, 'in wa kaa mut-ni kwē, 'in wa lia -zila -bubḶli. ²¹ In ka Ḷ 'yli zu Ḷ 'ka Ḷ dli 'bhiti, 'in Ḷ 'ni we -yḶḡwnu. ²² We 'dēē 'gbu, lē na yia we nua, 'in Ḷ 'ka gu 'kadu bhli Ḷ -yḶ -wa Ḷ -yḶ wa dia -budu 'wu 'sḶ. Nu, -maa 'ni -maa dli 'bhiti, 'in -maa 'ka Ḷ lenugbu 'bubhu ni, 'in na paa -maa stasle ḡwē. ²³ Ḷ 'yua na yia 'bhaa. 'In leglizl weēē 'ka we 'jyibheli ni, -Ḷ yia nyumēē dli zḶ -yḶ Ḷ 'wlukuun la, -ami -wa. -Ḷ -ka -mi, -we -in -ka lenu, we 'klulu -na yia 'yia 'mi kwēē. ²⁴ Nu, amia Tiatilnyuma tɔlua, a 'ni wee slolue -yḶḡwnu. Wee gbu wa laa: «-Saataan nacu -we mia zizeda.» In nēē ain -yla, in 'ni ain 'gba -putu 'wlu dli -mi. ²⁵ Nu, in 'ni -slḶ lu yi ni, -we mia ain kwēē, a kpa we la -kli.

²⁶ «-Wa -ka -gugali, -wa -ka na dumagbu -yḶḡwnu we 'ka we bhloluda nyini, 'tite -we in 'yia na Didee kwēē, 'mu na nyea wa. 'In na nyea wa 'tite wa 'ka la-ganya 'wlulapuli, wa 'ka wa kpa -gla nya, 'in wa 'ka wa -wḶ bla -nyida 'bhisa. 'In na nyea wa zlukpa -zeltia. ²⁹ -Ḷ -ka 'nunu -yukwli 'wlu -ka, -we -LagḶḶ Zuzu gbaa -LagḶḶyuma -yla, Ḷ 'nu we.»

'Sebhe -we Zaan celta Salidu leglizl 'wu

3 «Nu, leglizl -we mia Salidugbe nukple, -in celt we 'anzi 'wu:

«Nu, -Ḷ kaa -LagḶḶ zuzu gbesḶ -yḶ -zeli gbesḶ kwēē, Ḷ weli nu: In -yi -na lenugbu. Wa nēē: -in -ga 'yliyḶ, -zugba -in ka tli. ² -In ganḶ, -we -tua 'wu, 'in we mia -mi kwēē, -in 'tēmani we la, we yi tli. -We ka gbu -wa, in ka we 'jyibheli ni, -na lenugbu 'ni -mi tklul na -LagḶḶ 'yilya 'wu. ³ Nu, -in ligbe weli -we -in 'nua, 'in -in yia we -yḶḡwnu. -In zu we 'ḡḡḡwē, 'in -in 'ka -na dli 'bhiti. We 'ni -mḶḶḶ, -in 'ni ganḶ ni, 'in na tiala -mi 'wu 'wienyḶ 'bhisa, 'in bhla -we nya in 'kaa -na -gbē yi, -in 'na 'ka we yibheli.

⁴ «We mi 'sa 'bhie, -LagḶḶyuma tɔlua mia Salidugbe nukple, wa 'ni -slḶ wa -bana puinplali. Waa nyuma mia -bana 'pupa wa yia 'wuplaa, wa -yḶ 'mi 'sḶ ka Ḷ, -we ka gbu -wa, wa ka we 'klu. ⁵ 'Sa -bhlokpade, -wa -ka -gugali, ma plaa wee -bana 'wu, 'in wa 'ḡni -we mia celdi 'yliyogā -sebhe 'wu, in 'na 'ka we lamum-ni. 'In na gbaa wa 'ḡni -zḶnu na Dide -yḶ Ḷ tietienya 'yu. ⁶ -Ḷ -ka 'nunu -yukwli 'wlu -ka, -we -LagḶḶ Zuzu gbaa -LagḶḶyuma -yla, Ḷ 'nu we.»

'Sebhe -we Zaan celta Filadelfii leglizl 'wu

⁷ «Nu, leglizl -we mia Filadelfigbe nukple, -in celt we 'anzi 'wu:

«-Ḷ mia tklul, -Ḷ gbaa gbuzḶnu, -Ḷ kaa nyumaa 'wlulapulnyḶ *-Davidu -lakli kwēē, -Ḷ -ka klolo -kalu, 'in wa 'nia mneni wa 'ka we kla, 'in -Ḷ -ka -bha kla,

wa 'nua mneni wa 'ka -bha -kalt, ɔ wɛlt nɪ: ⁸ ln -yi -na lenugbu, ln -yi we 'ji nɪ, -ln 'nɪ late 'nanuu, -zugba -na zu na wɛlt 'nɔŋwɛ, 'ln -ln 'nɪ na gbu kpɛlt. -ln -talt, ln ka klolo yabhlo -kalt -mɪ -yla, -we nyɪmɛ yabhlogbɔɔ 'nua mneni ɔ 'ka kla. ⁹ Nyɪma -wa sus-lolua 'wu -Saataan 'ŋnɪ nya, 'ln wa laa wa 'dɛ Zuifu, 'ln wa 'nua we nya -mɪ, yoclan wa -mɪa. -ln -talt, -we ln 'kaa wa -yla lɛnu, mu nɪ: 'kua 'tɪtɛ nya na yia wa -mɪ 'yu -laa, 'ln wa 'ka -mɪ 'yu 'kukolu 'sibhli, 'ln wa 'ka we 'jijibheli nɪ, ln -kalt -na zɛ. ¹⁰ -ln ka na wɛlt dɪlɪ -gu zu dɪltie nya, we 'dɛɛ 'gbu na yia -mɪ 'wukua stasia bhla. Nɪ, wee stasie mɪa dudu weee -gu yida, we 'ka nyɪma weee layla.

¹¹ «Daylɪ na yia. -We -ln kaa, -ln kpa we la -kli. We -ka 'sa -mɪ, nyɪmɛ yabhlogbɔɔ 'nɪ mneni ɔ 'ka -mɪ -na -can -kloo kwɛɛ -sa. ¹² -ɔ -ka -gugalt, mɔ yia *-Lagɔɔbudu 'kaduu bhu -zɛa, 'ln wa 'na 'ka -bha ɔ vu. ɔ -gugaltɔɔ -gu na yia na -Lagɔɔ 'ŋnɪ cɛla we -yɔ -Lagɔɔ 'gbee 'ŋnɪ. Wee -Lagɔɔ gbe mɪa, mu -wa *-Zeluzalɛmɛ -lolu, -we 'kaa -Lagɔɔ -gbɛ 'bhu yalt, 'ln we 'ka lasibhli. ɔ -gugaltɔɔ -gu ln 'kaa na 'ŋnɪ lolu cɛlɪ. ¹³ -ɔ -ka 'nɔnu -yukwli 'wlu -ka, -we -Lagɔɔ Zuzu gbaa -Lagɔɔnyɪma -yla, ɔ 'nɪ we.»

'Sɛbhɛ -we Zaan cɛla Laodiseee leglizɪ 'wu

¹⁴ «Nɪ, leglizɪ -we mɪa Laodisegbe nukplɛ, -ln cɛlɪ we 'anzɪ 'wu:

«-ɔ gbaa -Lagɔɔ dumagbu, -ɔ -wa gbudayɪnɔɔ tɪk-lɪ, -ɔ -kɔ 'tubhua yɔ, -ɔ ka ɔɔ nya -Lagɔɔ -laa -lu weee la, ɔ wɛlt nɪ: ¹⁵ ln -yi -na lenugbu. -ln 'nɪ wɔɔɔ, -ln 'nɪ -su. Na dɪlɪ nɛɛ, -ln -zɛ we 'yabhlo. ¹⁶ Nɪ, -ln 'nɪ -su, -ln 'nɪ wɔɔɔ, -ln wɔɔwɔ, we 'dɛɛ 'gbu, gwɛzɛa na yia -mɪ.

¹⁷ -ln nɛɛ nɪ, 'ŋnɔmɔnɔnɔɔ -ln -mɪa. -ln ka -lu duun 'yl, 'ln -ln ka -lu weee -ln 'yɪbhaa. -ln mɪ 'sa gbada, -zugba -ln mɪ poli poli nyazɪnɔɔ nya, bobabhanyɔɔ -ln -mɪa. -ln mɪ kpanu nya, -ln mɪ 'wɔɔɔnɔɔ nya. -ln mɪ 'sa, 'ln -ln 'nɪ we 'ji -yi. ¹⁸ We 'dɛɛ 'gbu, 'dɪ -we na zua -mɪ, mu nɪ: -ln yi na -gbɛ, -can -we wa 'kplɪa 'wu -ko-su 'wu, -ln 'ka we ɔɔ, 'ln -ln 'ka 'ŋnɔmɔnɔnɔɔ -zɔɔnɔ -zɛ. Yi, -ln 'ka -bana 'pupa ɔɔ, -ln 'ka we 'wɔɔplɪ, -na kpanu yi -mɪ zubhalɪ. -ln ɔɔ 'ya nyakɔɔ, -ln 'ka we 'yɪliya 'wu palt, 'ln -ln 'ka layɪ.

¹⁹ «-We mɪa na -nɪ nya, nyɪma -mama ka zɛ ln -kaltɪ, -maa na sɪalɪ, ln 'ka -maa gbu sloluu 'gbu. We -ka 'sa -mɪ, -ln 'bhiti -na dɪlɪ, -ln yi 'mɪ 'bɪ -guladolue nya. ²⁰ -ln pu yukwli! ln 'yɪlgbe -budɔŋwɛɛ, ln mɪ kɔkɔ bhɪlɪdɪ. -ɔ -ka na wɛlt 'nɪ, 'ln ɔ -ka -bha -kalt, 'ln na plaa ɔ -budu ɔɔ, 'ln na -yɔ ɔ 'sɔ lia dabhlo.

²¹ «-Amɪ, ln mɪ -gugaltɔɔ nya. ln -yɔ na Dide ka ɔ 'ŋnɔmɔnɔkpe -guladɪ. We 'dɛɛ 'gbu, -ɔ -ka -gugaltɔɔ nya -mɪ, mɔ -yɔ 'mɪ 'sɔ 'kaa na 'ŋnɔmɔnɔkpe -guladɪ. ²² -ɔ -ka 'nɔnu -yukwli 'wlu -ka, -we -Lagɔɔ Zuzu gbaa -Lagɔɔnyɪma -yla, ɔ 'nɪ we.»

-Mɔ yalt wa -mnɔnɪa -Lagɔɔ 'ŋnɪ

⁴ -Muu 'bɪgu, 'ln ln yia -mɔ na 'yli -kaktɛ 'wu gbu -putu -yɔɔɪ: klolo yabhlo mɪ ŋwɛkalɪdɪ yalt. Wee wɛlt -we ln 'nua tɪdɪdɪ, -we 'wɪlɪa lɛglɛ, we nɛɛ 'mɪ -yla: «-Gbla -seli, -we 'kaa ɔ lɛnu, ln 'ka -mɪ we 'kluslolu.» ² Tɔun, -Lagɔɔ Zuzu 'bhua 'mɪ 'wu, 'ln ln yia 'ŋnɔmɔnɔkpe -yɔɔɪ -mɔ yalt lɪdɪdɪ -zugba we -guladɪnɔɔ mɪ we -gu. ³ -ɔ -dɪa kpe -gula, lɪ ɔ lɪa tukpa -zɔɔnɔ wa laa zasɪpu -yɔ salɪduanɪ 'bhisa. -Zuku lɪa tukpa -zɔɔnɔ wa laa emewlodɪ 'bhisa, mu bibeɪa we kpe. ⁴ Wee 'ŋnɔmɔnɔkpe mɪa, 'ŋnɔmɔnɔkpe -putu glu -bhlo 'ya -mnɪa bibeɪa we. Nyɪma kpasɪ glu -bhlo 'ya -mnɪa, -wa kaa -bana 'pupa 'wu, 'ln wa kaa -can -kloo 'wɪluo, ma -dɪa wee kpenya -gula. ⁵ Nyuu 'yɪka -papɪe klaa, wɛlɪnya klaa, we -yɔ -dɛɛ -gangle, mu bhua wee 'ŋnɔmɔnɔkpe 'wu. We 'yu, yɪb gbesɔ mɪ -nyumada sa 'tɪtɛɛ, mu -wa zuzu gbesɔ -we mɪa -Lagɔɔ 'yu. ⁶ Wee 'ŋnɔmɔnɔkpe 'yu, we 'wɪlɪsa gumunyu ka klu mɪ 'sese 'velɪ 'bhisa, mu mɪ -bha.

Wee 'ŋnɔmɔnɔkpe kwesi, 'yɪlyɔɔgali -mnɪa mɪ -bha. 'Yli mneni we ku -yɔɔɪa weee. We mɪ we 'yugbeɪn -yɔ we lɪgbɛɪn. ⁷ Wee 'yɪlyɔɔgaluu tɪanɪ -yɔ -jɪa 'wɔwɪlɪ. We 'sɔnɔ -yɔ 'bhɪlgɔɔɔ -yɪlɛ 'wɔwɪlɪ, we tanɪtɪ kɪlɪ -yɔ nyɪmɛɛ -nɪ 'wɔwɪlɪ, 'ln we -mnɪanɪ 'wɪlɪa -galɪbha -ɔɔɔ -we mɪa -bhɪlɪdɪ. ⁸ Wee 'yɪlyɔɔgali -mnɪa mɪa dɛ nɪ, we 'yabhlo ka -kapue gbelibhlo. 'Yli mnenia we ku -yɔɔɪa. We mɪ we -kapue dɪlɪ, 'ln we tɔlɪa mɪa we -gu. Zɪloo, sabɔɔoo lɪtɪ we bhɪlɪ -nya. We nɛɛ:

«Jɛjɪtapɛ, -ɔ mɪ tɪklɪ, -ɔ mɪ tɪklɪ, -ɔ mɪ tɪklɪ, 'tɪtɛ weee mɪ ɔ kwɛɛ,

-ɔ mɪ bhaa -bha, -ɔ mɪa -bha, -ɔ yia yia.»

⁹ We mɪa lɪtɪ bhɪlɪdɪ -zugba we mnɔnɪa -ɔ -dɪa 'ŋnɔmɔnɔkpe -gulaa 'ŋnɪ, -ɔ -gaa 'yɪlyɔɔ 'yɪlɪ weee nya, 'ln we gbaa ɔ 'ŋnɪ -zɔɔnɔ, 'ln we paa ɔ fuo. ¹⁰ Da wee 'yɪlyɔɔgali -ka lɪtɪ bhɪlɪ -bhlo, 'ln waa nyɪma kpasɪ glu -bhlo 'ya -mnɪa sibhli 'kukolu -ɔ -dɪa 'ŋnɔmɔnɔkpe -gu la 'yu. 'ln wa bubɔɔ -ɔ -gaa 'yɪlyɔɔ 'yɪlɪ weee nya, 'ln wa vitelia wa -can -kloo ɔ 'ŋnɔmɔnɔkpe 'yu, -zugba wa gbɛɛ:

¹¹ «Jɛjɪtapɛ, -amɪa -Lagɔɔ, we mɪ tɪklɪ -a 'ka -na 'ŋnɪ -mnɪnɪ, -a 'ka -bha -mɪ zu, 'ln we mɪ tɪklɪ -a 'ka -mɪ fuo 'pa -na 'tɪtɛɛ 'gbu. -We ka gbu -wa, -mɪ -laa -lu weee la. -ln nɛɛ, -lu yi la, 'ln -lu yia layɪ, 'ln -ln yia we lala.»

Gɪlgɪ -sɛbhɛ klalɪ wa -wɔa

⁵ 'ln ln yia gɪlgɪ -sɛbhɛ -yɔɔɪ, we mɪ ɔɔ 'ŋnɔmɔnɔkpeɛ -guladɪnɔɔɔ lɪlɪsɔ 'wu. We -gu -yɔ we dɪlɪ mɪ cɛlɪdɪ. We mɪ klada -luu klalɪ gbesɔ nya. ² ln 'yɪa 'anzɪ 'tɪtɛ yabhlo -yɔ, we 'yɪbhaa la wɛlt 'tɪtɛ nya, we nɛɛ: «Nyɔɔ ka we 'kɪlɪ ɔ 'ka -luu klalɪ gbesɔ nɪ -wɔɔ, 'ln ɔ 'ka 'sɛbhɛ nɪ -bloa?» ³ Nɪ, nyɪmɛ -ɔ 'kaa we -kalt, ɔ 'nɪ -mɪ. ɔ 'nɪ yalt -mɪ, ɔ 'nɪ dudu -gu -mɪ, ɔ 'nɪ glu -mɪ. Nyɪmɛ yabhlogbɔɔ 'nɪ mneni ɔ 'ka wee 'sɛbhɛ 'wɔtalɪ. ⁴ Nyɪmɛ

-ɔ kaa we 'klu ɔ 'ka 'sebhɛ nɪ -blo, ɔ 'ka we zɛlɪ, ɔ 'nɪ -mɪ. We 'gbu ɪn yia wi -kɔwɔ. ⁵ Tɔn, waa nyɪma kpasɪ 'yabhlo nɛɛ 'mɪ -ylɛ: «-ɪn 'na wili -nɪ. -ɪn -talɪ, ɔmɔ Zu-daa zuayli -jla, -ɔ -wa 'wlulapɪɪnɔyɔ -Davidu yu, ɔ ka -gu-galɪ, mɔ kaa we 'klu ɔ 'ka wee -luu klalɪli gbesɔ -wɔ, 'ɪn ɔ 'ka 'sebhɛ nɪ -blo.»

⁶ -Bha ɪn 'yia *Bhlabhleyu -yɔ 'yɪlgbedɔ. ɔ mɪ 'ɲɪnm-nɪkpe kwesi 'yɪlyɔgali -mnua -yɔ nyɪma kpasɪ nyɪɪ. ɔ Bhlabhleyu 'wɔsa -blɪ wa -dɪ ɔ 'slakaa -nɪ nya. ɔ ka 'gwɪ gbesɔ -yɔ 'yɪ gbesɔ. Mu -wa zuzu gbesɔ, -we -Lagɔ 'paa yoo dudu weee -gu. ⁷ ɔ Bhlabhleyu bɛa -ɔ -dɪa 'ɲɪnm-nɪkpe -gu la -yɔ, 'ɪn ɔ yia wee 'sebhɛ 'wubhu -mɔɔ lilikwɛsɔ 'wɔ. ⁸ ɔ 'bhua wee 'sebhɛ 'wɔ, tɔn wee 'yɪlyɔgali -mnua -yɔ nyɪma kpasɪ glu -bhlo 'ya -mnua yia ɔ 'yɪ 'kukolu 'sibhli. -ɔ -ka -mɪ, ɔ ka ɔ -pete kwɛɛ, 'ɪn -can -dɔkɔ -we nukplɛ 'wɪ mɪa, -mɔɔ ka -mɔɔ kwɛɛ. Wee wɪ mɪa, mɔ -wa -Lagɔnyɪmaa bhuhhoe -wɛɪ. ⁹ -Bha wa bhɪa lɔɔ lolu:

«-ɔ kaa we 'klu ɔ 'ka 'sebhɛ nɪ 'wubhu,
-mɪ -wa.
-ɔ kaa we 'klu ɔ 'ka we -luu klalɪli -wɔ,
-mɪ -wa,
-we ka gbu -wa,
-ɔ jitea ɔ 'pɪnɔ ɔ 'ka nyɪma 'wuzɪɪ -Lagɔ -yɪa,
-mɪ -wa.

Nyɪma -wa 'bhua zua weee 'yɪ klɛa,
wɛɪ 'yɪ -bhlo -bhlo -gbanya klɛa,
klu weee nyɪma klɛa,
we -yɔ -wa 'bhua laga dudu weee -gu,
-ɔ zɪɪa wa 'wɔ -Lagɔ -yɪa,
-mɪ -wa.

¹⁰ Nɪ, -ɔ nua we lɛ,
'ɪn -Lagɔ pɪɪa -maa 'wɪ la,
-mɪ -wa.
-ɔ nua we lɛ -maa 'ka -Lagɔbubɔnyɪa -zɛ,
'ɪn -maa 'ka ɔ dumagbu lɛnɔ,
-mɪ -wa.

-Mɪ nua we lɛ -maa 'ka nyɪma weee 'wlulapɪɪ
dudu weee -gu.»

¹¹ ɪn -talɪ 'yaa -bha, 'ɪn ɪn yia 'anzɪnyaa wɛɪ 'nɪ. We -zu 'wɔ, wa 'nɪ mneni wa 'ka we zɛɪ. Nɪ, wee 'yɪlyɔgali -mnua klɛa, nyɪma kpasɪ klɛa, we -yɔ 'ɲɪnm-nɪkpe, 'mɔ we bibea -nya. We 'dɛ weee mɪa lɔɔ bhɪɪɪa 'tɪtɛɛ, ¹² we nɛɛ:

«Nɪ, Bhlabhleyu -ɔ wa -dɪa -blɪ 'slakaa nya,
'tɪtɛ klɛa, 'ɲɪnm-nɪkpe klɛa, gbuɪyɪ klɛa,
we -yɔ latɛɪ mɪ ɔ -nɪ nya.
We 'dɛɛ 'gbu, we mɪ tɪklɪ nyɪma 'ka -bha ɔ zu,
wa 'ka ɔ 'ɲɪn -mɪnɪ,
'ɪn wa 'ka ɔ 'ɲɪn -zɔnɔ gba.»

¹³ ɪn ɪn yɪ 'yaa lɔɔ -putu 'nɪ. -Lu weee -Lagɔ -laa la,
-we mɪa yalɪ, -we mɪa dudu -gu, -we mɪa glu, we -yɔ
-we mɪa gumunyu lɔ, we 'dɛ weee bhɪa lɔɔ, we nɛɛ:
«-ɔ -dɪa 'ɲɪnm-nɪkpe -gu la,
ɔ -yɔ Bhlabhleyu 'sɔ,
'tɪtɛ weee mɪ wa -nɪ nya,
'ɲɪnm-nɪkpe weee mɪ wa -nɪ nya.
Wa bhɪa wa 'ɲɪn, 'ɪn wa zu -bha wa

'yɪ weee -nɪ nya.»

¹⁴ ɪn wee 'yɪlyɔgali -mnua nɛɛ: «-Amɛnɪ!» Nyɪma kpasɪ 'sibhli 'kukolu, 'ɪn wa yia ɔ bubɔ.

Bhlabhleyu -wɔa -luu klalɪli gbesɔ

⁶ Tɔn, 'ɪn ɪn yia ɔ Bhlabhleyu -yɔyɪ. 'ɪn ɔ yia wee glɪglɪ -sebhɛ klalɪluu tɪanɔ -wɔ. -Bha -bhlokpɛɛ 'yɪlyɔgali -mnuaa 'yabhlo 'kpɪa 'wɔ 'tɪtɛɛ, -dɛ 'bhisa. 'ɪn ɪn yia we 'nɪ. We nɛɛ: «Yɪ!» ² ɪn -tɪa -bha, 'ɪn ɪn yia numɛsuun 'pupa -yɔyɪ. -ɔ -dɪa we -gu la, ɔ ka pɪn kwɛɛ, 'ɪn wa yia ɔ -can -kloo yoo 'nyɛ. Nɪ, ɔ ka -gugalɪ, 'ɪn -gu ɔ yɪ 'yaa -gala mɪa.

³ -Mɔɔ 'bɪgu, ɔ Bhlabhleyu yia wee -luu klalɪluu 'sɔnɔ -wɔ. -Bha -bhlokpɛɛ, 'ɪn ɪn yia 'yɪlyɔgalɪ 'sɔnɔ wɛɪ 'nɪ. We nɛɛ: «Yɪ!» ⁴ ɪn numɛsuun -putu yabhlo yia 'tɪa, we -za -kosu 'bhisa. -ɔ -dɪa we -gula, 'mɔ wa 'nyɛa 'yoo, ɔ 'ka dudu -gu tɔ -la, 'ɪn duduɔ -nyɪma 'ka 'bhuhhalɪ. -Bha wa 'nyɛa ɔ tugugblɛ yoo.

⁵ -Mɔɔ 'bɪgu, ɔ Bhlabhleyu yia wee -luu klalɪluu tanɔ -wɔ. -Bha -bhlokpɛɛ, ɪn 'nua 'yɪlyɔgalɪ tanɔ wɛɪ. We nɛɛ: «Yɪ!» ɪn -tɪa -bha, 'ɪn ɪn yia numɛsuun -yɪlukpa -yɔyɪ. ɔ -dɪa we -gu la, ɔ ka kilo kwɛɛ. ⁶ Wɛɪ yabhlo 'tɪa wee 'yɪlyɔgali -mnua nyɪɪ, we nɛɛ: «Mɔnɔ -yɔ -gooo 'klɪ yia yia. Nɪ, 'mɔnɔ kilo -bhlo kaa 'yɪ -bhlo -lubhoo 'pɛnɪgwɛzi, -gooo kilo ta kaa 'yɪ -bhlo -lubhoo 'pɛnɪgwɛzi. -Mumɔ -ka 'kpɪ -yɔ nɪ, -ɪn 'na zɪɪ we kwɛ -nɪ, we -valɛ -tɔ sa 'cɛ.»

⁷ -Mɔɔ 'bɪgu, ɔ Bhlabhleyu yia wee -luu klalɪluu -mnuanɔ -wɔ. -Bha -bhlokpɛɛ ɪn 'nua 'yɪlyɔgalɪ -mnuanɔ wɛɪ. We nɛɛ: «Yɪ!» ⁸ ɪn -tɪa -bha, 'ɪn ɪn yia numɛsuun -yɔyɪ, we fuakaa. -ɔ -dɪa we -gula, ɔ 'ɲɪn wa laa tɪɪɪ. Tɪɪɪnyaa 'gbe -yɔ ɔ 'sɔ ɔ. 'ɪn wa yia wa 'tɪtɛ 'nyɛ wa 'ka nyɪma 'bhaa mɪ dudu kibhe -mnuanɔ -bhlo -gu. 'Sa wa mɪa wa 'ka nyɪma 'bha tugugblɛ klɛa, ɲɔw klɛa, tɪɪɪgu klɛa, we -yɔ -fliinɪma 'nyɪ nya.

⁹ -Mɔɔ 'bɪgu, ɔ Bhlabhleyu yia wee -luu klalɪluu gbunɔ -wɔ. -Bha -bhlokpɛɛ, ɪn yia nyɪma wa 'bhaa, wa zuzu -yɔyɪ 'slakagusalɪ ɔ. Waa nyɪma mɪa, wa ka -Lagɔwɛɪ -yɔyɪ, 'ɪn wa mɪa we gbudayɪnya nya, we 'gbu wa yia wa 'bha. ¹⁰ Wa 'kpɪa 'wɔ 'tɪtɛɛ, wa nɛɛ: «-Amɪaa -Kanyɔ 'zayli -ɔ mɪ -mɔwɪɪɪ, duduɔ -nyɪmaa -yɔyɪ -na yia 'wubhua, 'ɪn -ɪn 'ka wa gbu dɪɪ -amɪaa -yɔkpasastɛɛ saa. 'Lee, bhɪa -mumɔ -na wulɔ wea?»

¹¹ Tɔn, wa yia -maa -bana 'pupa 'wɪɪɪɪɪ, 'ɪn wa nɛɛ -maa -yɪa, -maa wɔ -sɛ, nɪ, -maa bhɪa -yɔ -maa lub-honɔ -lima -wa wa yia 'bhaa -maa 'dɛ 'bhisa, -maa ɲwɛ -ka gba 'bhie.

¹² ɪn -tɪa -bha, 'ɪn ɪn yia Bhlabhleyu -yɔyɪ, 'ɪn ɔ yia -luu klalɪluu gbelibhlonɔ -wɔ. -Bha dudu zukɪa 'tɪtɛɛ. 'ɪn 'yɪ yia yɪmanɪ nɛɛ -gbenaa, 'ɪn 'cɔ yia zamanɪ 'pɪn 'bhisa. ¹³ ɪn -zɛɪ yia bhɪ dudu -gu, su wa zub-halɪ, -pɪpɛ -ka 'pɪ, sa we 'bhue jitea, 'sa -zɛɪ jitea dudu -gu. ¹⁴ ɪn yalɪ yia labhu nyɪmaa 'yɪɪa 'wɔ, nɛɛ -bɪ-ta wa glɪ. -Gɔgɔ weee -yɔ dudu weee mɪa 'nyu nyɪɪ, 'ɪn we yia 'tɪ. ¹⁵ Tɔn, duduɔ -nyɪmaa 'wlulapɪɪnya klɛa, nyɪmaa 'yugalɪnya klɛa, 'slɔjɪa 'yugalɪnya klɛa, 'ɲɪnm-nɪnya klɛa, nyɪma 'tɪtɛ klɛa, galɪ klɛa, we -yɔ -wa 'nɪa galɪ nya -mɪ, wa 'dɛ weee yia zize -gɔgɔ ɔ 'bhuka 'wɔ,

we -yɔ tukpa -nyidi. ¹⁶ Wa nɛɛ tukpa -yɔ -gɔgɔ -yia: «A bhlili -aɪn -gu. A zize -aɪn 'pɪpɪ, -ɔ -ɔɪa 'ɲɪnɪnɪkpe -gu la kwɛɛ. A zize -aɪn 'pɪpɪ Bhlabhleyuu 'cɛ kwɛɛ. ¹⁷ Nu, we ka nyini, wa 'cɛpayl 'kadu ka nyini. Nyɔɔ mneni ɔ 'ka we 'yu 'yiligbea?»

Nyuma 'wlu glu ta -zakpa kugbua lɛ 'sɔ (144.000)

7 -Muu 'bɪgu, 'ɪn 'ɪn yia 'anzɪ -mnua -yɔyɪ 'yiligbeda duduɔ gwɪgwɪ -mnua 'yɪ. -Muu mɪ duduɔ -pɪpɛ -mnua 'yoo -kuluda, -muu yɪ 'wlu nu, -pɪpɛ yabhlogbɔɔ 'pɪ dudu -gu, gumunyu -gu we -yɔ su 'wlu. ² 'ɪn, 'ɪn yia 'anzɪ -putu yabhlo -yɔyɪ 'wusɔɔda 'yɪlu 'wusɔɔluda. -Lu -we nya wa zua -Lagɔ yibhelida nyuma -yɔ, we mɪ we kwɛɛ. 'Anzɪ -mnua -we -Lagɔ 'nyɛa 'tɪtɛ we 'ka gumunyu -yɔ dudu stalt, we 'kpɪa 'wu 'tɪtɛ we -yɪa, we nɛɛ: ³ «A 'yiligbe -sɔ, nu, -a 'nɪ -sɔ 'yɪiyɔgɔ -Lagɔ yibhelida -Lagɔ lubhononyaa 'kɪ -yɔ zu, dudu klaa, su klaa, we -yɔ gumunyu, a 'na stalt we -nɪ.» ⁴ 'ɪn -wa -Lagɔ zua ɔ 'dɛɛ yibhelida -yɔ, 'ɪn 'ɪn yia wa ɲwɛ yibheli. *Izlaɛlu zua weɛ 'yɪ, nyuma 'wlu glu ta -zakpa kugbua lɛ 'sɔ (144.000).

⁵ Zudaa zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

Lubenɪ zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

Gadɪ zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

⁶ Aseɪ zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

Nɛfutalii zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

Manaseɛ zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

⁷ 'Simeɔɔ zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

*Leviii zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

Isakaaa zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

⁸ Zabalɔɔɔ zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

*-Zɛzɛfuu zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

Bezameɛɛ zuayli, nyuma 'wlu glu ta (12.000).

Wa 'dɛ weɛ 'kɪ -yɔ wa zua -Lagɔ yibhelida.

Nyuma -zlo bibeɛ 'ɲɪnɪnɪkpe

⁹ -Muu 'bɪgu, 'ɪn -taltɔ -bha, 'ɪn 'ɪn yia nyumaa -zlo -yɔyɪ. Waa nyuma -zu 'wu, -ɔ mnenia ɔ 'ka wa zɛɪ, ɔ 'nɪ -mɪ. Nu, dudu weɛ -gu -nyuma wa -mɪa: laga weɛ -gu -nyuma mɪ -bha. Zua weɛ 'yɪ -nyuma mɪ -bha. Kɪ weɛ nyuma mɪ -bha. Wɛɪ weɛ nyuma mɪ -bha. Wa 'yiligbe 'ɲɪnɪnɪkpe -yɔ Bhlabhleyu 'yu. Wa ka -bana 'pupa 'wu, 'ɪn saun mɪa wa kwɛɛ. ¹⁰ Wa 'kpɪa 'wu 'tɪtɛ, wa nɛɛ:

«-Amɪa -Lagɔ -ɔ -ɔɪa 'ɲɪnɪnɪkpe -gu la,

ɔ -yɔ Bhlabhleyu 'sɔ,

gbuwusaste mɪ wa -nu nya!»

¹¹ Nu, 'anzɪ weɛ bibeɛ weɛ 'yɪiyɔgali -mnua klaa, waa nyuma kpasɪ klaa, we -yɔ 'ɲɪnɪnɪkpe. Wa -gbɪa 'wlu la 'ɲɪnɪnɪkpe 'yu, 'ɪn wa yia -Lagɔ bubɔ. ¹² Wa nɛɛ:

«-Amen!

Nyuma weɛ gba ɔ 'ɲɪnɪ -zɔnɪ.

Nu, nyuma weɛ -mnɪnɪ ɔ 'ɲɪnɪ,

gbuyilo weɛ mɪ ɔ -nu nya,

nyuma weɛ 'pa ɔ fuo, nyuma weɛ zu -bha ɔ,

'tɪtɛ -yɔ latɛlo weɛ mɪ ɔ -nu nya.

We -mɪ 'sa, 'ɪn we 'ka 'sa -tu

'yɪ weɛ -nu nya.»

¹³ -Bha nyumɛ kpasɪ yabhlo 'yɪbhaa 'mɪ laɛ: «'Lee, waa nyuma kaa dɛ -bana 'pupa 'wu, mɔ -nyuma wa -mɪ, 'ɪn mɔ wa 'bhɪlɔ?»

¹⁴ 'ɪn nɛɛ ɔ -yɪa: «Na -kanyɔ, -ɔ -yɪa we 'ji, -mɪ -wa!»

ɔ nɛɛ: «Waa nyuma mɪa dɛ, wa ka wa stalt bhabha.

Wa ka wa 'dɛɛ -bana -wɔɔ Bhlabhleyuu 'pɪnɪ lu, 'ɪn we yia pɔmanɪ tenyii. ¹⁵ We 'gbu wa 'yiligbeɛ -Lagɔ 'ɲɪnɪnɪkpe 'yu, zɪlɔ, sabɔɔ, wa 'ka ɔ dumagbu lɛnɪ ɔ -budu 'kadu ɔ, 'ɪn -ɔ -ɔɪa 'ɲɪnɪnɪkpe -gu la, 'ɪn -mɔ kua wa 'wu. ¹⁶ 'Njɔɔ 'na 'ka 'maslɛn wa 'bha, 'nyumatu 'na 'ka 'maslɛn wa 'bha, 'yɪ -yɔ slo 'na 'ka 'maslɛn wa 'bha. ¹⁷ Nu, Bhlabhleyu -ɔ mɪa 'ɲɪnɪnɪkpe kwesi, mɔ yia wa 'nyuwɪkua lu kwaa, bhlabhɛɛ 'yɪiyɔzɔnyɔ 'bhisa. 'ɪn -Lagɔ yia wa 'mɪ weɛ stɔ.»

Bhlabhleyu -wɔɔ glɪglɪ -sɛbhɛɛ klaltɪluu gbesɔnɪ

8 Nu, Bhlabhleyu -wɔɔ weɛ glɪglɪ -sɛbhɛɛ klaltɪluu gbesɔnɪ, 'ɪn -Lagɔ -gbɛ yia 'wutu blenyii 'lɛlu kibhe -bhlo. ² 'ɪn, 'ɪn yia 'anzɪ gbesɔ -yɔyɪ 'yiligbeda -Lagɔ 'yu. ɔ yia we lɛglɛ gbesɔ 'wɔɔlɪli.

³ 'Anzɪ -putu yia, 'ɪn we yia 'slakagusalɪlu kwesi 'yiligbe, -can -dɔɔ mɪ we kwɛɛ, we nukpɛ wa siea 'wɪ. Wa 'nyɛa we 'wɪ duun yoo, we susɪlɔɔ -Lagɔnyuma weɛ bhuhhoewɛɪ -yɔ 'wɪ 'wu, 'ɪn we -yɔ we yia 'slakagusalɪlu 'yu mɪ, we 'ka we -Lagɔ 'nyɛ. Weɛ 'slakagusalɪlu mɪ -can nya, 'ɪn we mɪa -Lagɔ 'ɲɪnɪnɪkpe 'yu. ⁴ 'ɪn 'wɪ gbeylo -yɔ -Lagɔnyuma weɛ bhuhhoewɛɪ yia 'wusɔ 'anzɪ kwɛɛ -Lagɔ 'yu. ⁵ Tɔɔn, 'anzɪ 'bhua -dɔɔ 'wu, we yia we yɛɪ 'slakagusalɪlu -kosu nya, 'ɪn we yia we dudu -gu 'mɪ. -Bha -bhlokpade, -dɛ -gaan, wɛɪnya gbaa, 'nyu 'paa 'yɪka, 'ɪn dudu yia zukɪ.

Tɪa -lɛglɛ -mnuaa wɛɪ

⁶ 'Anzɪ gbesɔ, -we kaa lɛglɛ gbesɔ kwɛɛ, mu mnazɪ we 'dɛ la we 'ka we bhɪ.

⁷ We tɪanɪ bhɪa we lɛglɛ, 'ɪn -zɛɪ nyu klaa, -kosu klaa, we -yɔ 'pɪnɪ, -we mɪa 'wusɪlɔɔluda, 'ɪn we yia we dudu -gu 'mɪ. Dudu kibhe ta -gu -bhlo yia si, su ta glaa -bhlo -yɔ -petu yalu weɛ yia si.

⁸ We 'sɔnɪ bhɪa we lɛglɛ: -kosu 'kadu 'wɪa -gɔgɔ -we mɪ sida, 'mu wa vitelia gumunyu lu, 'ɪn gumunyu taa nuu -bhlo yia 'pɪnɪ -zɛ. ⁹ Gumunyu lu -li ta glaa -bhlo yia tɪ, 'ɪn we yia 'glu ta glaa -bhlo lasa.

¹⁰ We tanɪ bhɪa we lɛglɛ: -zɛɪya 'kadu 'bhua yalɪ, 'ɪn we yia bhɪ, weɛ -zɛɪya mɪa, -kosu mɪ 'bhisa we nyumaa, mu bhɪlɪa 'nyuwɪkuaanya -yɔ -gbua 'kadɪ ta glaa -gbua -bhlo lu. ¹¹ Weɛ -zɛɪya wa laa kalɔɔ, 'ɪn weɛ -gbua ta glaa -bhlo 'nyu yia kamanɪ. 'ɪn weɛ 'nyu yia nyuma duun 'bha we 'kɪkaloo 'gbu.

¹² Weɛ 'anzɪ -mnuanu bhɪa we lɛglɛ, 'ɪn 'yɪlu kibhe taa nuu -bhlo klaa, 'cuu kibhe taa nuu -bhlo klaa, we -yɔ -zɛɪ ta glaa -bhlo yia -nyumo. Sa zɪlu taa nuu kibhe -bhlo -tua nikpise 'wu, 'sa sabɔɔ taa nuu kibhe -bhlo 'nɪa 'cu -yɔ -zɛɪ san 'yɪ.

¹³ Nu, 'ɪn -taltɔ -bha, 'ɪn 'ɪn yia -galbhacɛ mɪa -bluda -mɔ yalɪ 'pɪpɪ 'wukpɪwɛɪ 'tɪtɛ 'nu, we nɛɛ: «Gbunyu,»

gbonyuu, gbonyuu mi dudugu -nyūmaa -nu nya 'anzu taa pnu -ka wa legle bhlu!»

Legle gbunu

9 Nu, 'anzu gbunu bhlu we legle, -zeliya yabhlo -we bhlu dudu, 'in in yia we -yoyl. 'Bhuka -we 'nla bhloluda -ka, we -lakli wa 'nyea wee -zeliya yoo. ² We -kala wee 'bhuka, gbeylo -we 'wlu -klaaa gbeylo mu 'tlaa -mɔ, 'in we yia 'ylo -yɔ -pɪpɛ yumanu. ³ Wee gbeylo 'wu -gangannya 'tlaa, 'in we yia dudu -gu lamneni. 'In -Lagɔ yia 'tite -we -yɔ -klagbetaa 'tite 'wowlua we 'nye. ⁴ Wa nɛ we -yla we 'na nunu gbonyuu -petu -yla le -ni, we -yɔ sunya -yɔ -titi -wɔtu. Nu, nyūma -wa 'nla -Lagɔ yibhelida 'klu -yɔ -ka, 'ma we 'kaa gbonyuu -yla lenu. ⁵ Wa 'ni wee -gangannya 'yoo 'nye we 'ka nyūma 'bha. Wa nɛ nu, we sial wa bhabha 'cu gbu zɔ. Sa -klagbeta -ka 'pa, 'in -bha glopoa ni, we nu 'sa we. ⁶ We bhla, tlitlee da wa yia -tala, 'in wa 'na 'ka we 'yl, we tu yia nyūma 'bhaa, 'in kwɛ -mɔ yia wa -gwaa. ⁷ Wee -gangannya 'wlusa numesuun, -we wa mnazia la tugu -nu nya, 'in -we ka 'wluo 'wlu nɛ -can -kloo mi -bha. We 'klu -yɔ nyūmaa 'klu 'wowlu. ⁸ We 'nyi 'wlu 'ɣwuu 'nyi. 'In we gla 'wlu -jlaa gla. ⁹ We ka netebana 'wu, 'in we -kapuee paa -jiji. We -jiji mia, we 'wlu nɛ numesuun duun mi -wotloo 'wugbizeda -gwagwie nya we 'ka tu -gua mni. ¹⁰ Wee -gangannya gun 'wlusa wee -klagbetaa gun, -we mia 'yliteluda seeni 'bhisa. We gun nya we mnenia we 'ka nyūma -yla gbonyuu lenu 'cu gbu zɔ. ¹¹ Wee -gangannya ka 'wlulapilnyɔ: 'bhuka -we 'nla bhloluda -ka, we 'wu -kuzuu 'anzu we -mia. Nu, we 'ɣni -wa Abadɔn zuifuweli 'wu, Apolɔn *glekiweli 'wu. We ji -wa -Lunyumonyɔ. ¹² Tlatia -gbonyuu 'pla dɛ, nu, we -tu lu 'sɔ.

Legle gbelibhlonu

¹³ Nu, 'anzu gbelibhlonu bhlu we legle ni, 'in, in yia weli yabhlo 'nu. -Lagɔ 'slakagusalulu gwɔgwɔ -mnua 'yli we 'bhua. Wee 'slakagusalulu mi -can nya, 'in we mia -Lagɔ 'yu. ¹⁴ Wee weli nɛ wee 'anzu gbelibhlonu kaa legle kwɛ -yla: «'Anzi -mnua -we mia gbuanda, -gbua 'kadu wa laa Eflatu kwesi, -in -blo we -nya.» ¹⁵ Wee 'anzu -mnua mia, -Lagɔ ka we lamnazi ɔ lubhoo -nu nya. Wee -zɔ nu cu nu yli nu 'lel telu -nu nya ɔ mnazia we la, we 'ka mni, we 'ka nyūma 'wusali, 'in we 'ka nyūma ta glaa -bhlo 'bha. Nu, weli gbaa, 'in wa yia we -blo. ¹⁶ 'Sluja -wa mia numesuun -gu, wa zeta wa 'mi -yla, wa ɣwe nyini minɔn 'wlu -bhlo. ¹⁷ -Mɔ na 'yli -kaki 'wu, -wa -dia wee numesuun -gula, sa in 'yia wa -yɔ mu ni: netebana mia wa 'wu, we -za -kosu 'bhisa, we ylu yali 'bhisa, we -za lu -bhuhɛ nukple 'bhisa. Wee numesuunnayaa 'wlu 'wlusa -jlaa 'wlu. 'In -kosu klaa, gbeylo klaa, we -yɔ -bhuhui slo tlaa we ɣwɛ. ¹⁸ Nu, -kosu klaa, gbeylo klaa, we -yɔ -bhuhui slonya 'tlaa da we ɣwɛ ni, mu -wa siasie ta. Mu 'bhaa dudugu -nyūma ta glaa -bhlo. ¹⁹ Nu, wee numesuunnayaa 'tite mia, we mi we ɣwe -yɔ, 'in we mia we gun

-yɔ. We gun 'wlusa tibɛ. We ka 'wlu, we nya we nua nyūma -yla gbonyuu le.

²⁰ Wee siasie 'ni dudugu -nyūma wee 'bha. Nyūma -wa -tua -bha, wa 'ni wa telitelulu 'bibhu. Wa mi -bhlokpade 'kuzunya bubɔda, telitelulu mia -can nya klaa, 'gwezi nya klaa, nete nya klaa, tukpa nya klaa, we -yɔ su nya, wa 'ni we bubue 'bibhu. 'In wee telitelulu mia, we'e 'yl la, we'e 'nu 'in we'e ɔ. ²¹ Nu, wa 'ni wa dli 'bhiti, wa mi nyūma 'bhada -bhlokpade, wa mi ylisi lenuda, 'in wa -yɔ nyūma wee dia -budu 'wu, 'in tɔlua ylia 'wie.

'Anzi -yɔ gligle -sebɛ -yule

10 'In in yi 'yaa 'anzu 'tite -putu -yoyl yali 'bhuda. Yalɔpupa wela we 'wu -bana 'bhisa, 'in -zuku yia we 'wlu bibe. We klu nyūmaa 'ylo 'bhisa, 'in we bhɔgu 'wlu -kosuu -dɔlu. ² Gligle -sebɛ -yule mi we kwɛ, we mi ɣwekalɔda. Gumunyu -gu we dia lilibhu la, 'in we yia dudu -gu kɔpɛbhu ladi. ³ Sa -jla kɔia 'wu 'tite, 'sa we 'kɔia 'wu. We 'kɔia 'wu tɔn, 'in -dɛ gbesɔ yia -gan. ⁴ Wee -dɛ gbesɔ -gangwee 'bigu, in 'yibha yaa in 'ka we weli cel. -Bha -bhlokpade, 'in weli yabhlo yia gba -mɔ yali. We nɛ 'mi -ylae: «Weli -we wee -dɛ gbesɔ gbaa, -in zize we. -In 'na celu -lu yabhlogɔɔ -ni.» ⁵ Nu, wee 'anzu in 'yl yaa -yɔ 'yigbede, -we ka bhu yabhlo mia gumunyu -gu, 'in we 'yabhlo mia dudu -gu, we yia liliɔ 'wubhu yali. ⁶ 'In we yia bi -Lagɔ -ɔ -gaa 'yliyɔ 'yli weee nya, ɔ 'ɣni nya, -Lagɔ -ɔ -laa yali -yɔ we 'wu -lu weee la, -ɔ -laa dudu -yɔ we -gu -lu weee la, we -yɔ gumunyu -yɔ we lu -lu weee. Wee 'anzu nɛ: «We bhla 'ni 'masleen latlulu. ⁷ Nu, zli 'anzu gbesɔnu yia we legle bhlu, -Lagɔ 'wlukuun -gbu mia zizede, we zli ɔ nua we le. Cu, le ɔ yia we nua, sa ɔ gbaa we, ɔ lubhonunya -wa mia ɔ gbu -falpanya nya -yla, 'sa.» ⁸ 'In weli -we in 'nu yaa -mɔ yali, we nɛ 'ya 'mi -ylae: «'Anzi yligbea gumunyu -yɔ dudu -gu, -in mni we -gbɛ, 'in 'sebɛ -we mia ɣwekalɔda we kwɛ, -in 'bhu we 'wu.»

⁹ 'In in yia we -yɔɛ. In nɛ we -yla nu, we 'nye 'mi wee 'sebɛ -yule yoo. We nɛ 'mi -yla: «-In 'bhu we 'wu, -in 'ka we li. Nu, kamanta we yia -na nukple, nu, luu 'kɔ 'bhisa we yia mena -na ɣwɛ.» ¹⁰ In -saa wee 'sebɛ we kwɛ, in lia we, luu 'kɔ 'bhisa we mena 'mi ɣwɛ. -Sleen in mnaa we, 'in we yia kamanti na nukple.

¹¹ Wa nɛ 'mi -yla, we mi 'ya nu, in gba -we -Lagɔ yia lenua, klu duun klaa, laganya klaa, weli 'yli -bhlo -bhlonya klaa, we -yɔ nyūmaa 'wlulapilnyaa daa.

-Lagɔ gbudaynya 'sɔ

11 -Muɔ 'bigu, gblee yabhlo -we -yɔ su -we nya wa yibhɔlua -lu 'sɔ 'wowlua, wa yia 'mi we yoo 'nye. 'In wa nɛ 'mi -ylae: «-In -sɔ 'wu -in 'ka -Lagɔbudu 'kadu -yɔ we 'slakagusalulu yibhɔlua mni. -Wa mia -mɔ -Lagɔ bubɔda, -in zeli wa. ² Nu, -in ti -buduɣwɛ 'wu. -In 'na yibhɔlu -bha -ni, -we ka gbu -wa, -wa 'nla Zuifu, wa ka we wa 'nye, 'in ma yia -Lagɔ -mɔwlu gbe -gunɔa 'in wa 'ka we lawuwali 'cu glu 'sɔ, 'cu 'sɔ zɔ. ³ Nu, na gbudaynya 'sɔ na yia yoo 'paa wa 'ka -Lagɔweli gba wee

'yili 'wlu gbelibhlo 'yili glu ta nya, -gbenaa nya 'wu.»
 4 Nuu, ma -wa *olivusu 'sɔ -yɔ 'nape 'sɔ -we 'yiligbea
 duduu -Kanyɔ -Lagɔ 'yu. 5 Nyume -ka we -yla gbunyuu
 lenua yi, 'n -kosu tlaa we nyɛɛ, 'n we bhaa ɔ. Nyume -ɔ
 -ka we -yla gbunyuu lenua yi, 'sa -bhlokpade -mɔɔ yia
 tlia. 6 Waa gbudayinya ka 'tite wa 'ka 'nyu 'yiligbeli
 -mɔɔ yi 'wlu we lua wa -Lagɔgbuu -falpa bhla. Nuu, wa
 ka 'tite wa 'ka 'nyu 'pɔɔn 'wulabhitili. 'n wa ka 'tite wa
 'ka dudu -gu staslee 'yili -bhlo -bhlo lala wa dlu da.

7 'n gbu -we ka da wa 'yia ni, wa -ka we gbagbie
 bhia, 'n 'bhuka -we 'nia bhloluda -ka, -mɔɔ numɛ yabhlo
 yia 'tlaa, we 'ka wa tu dlu, we 'ka wa lu, 'n we 'ka wa
 'bha. 8 'n wa 'kwienya 'ka lasluda -tu -mɔɔ 'gbe 'kaduu
 -gblɔgbu 'wu, da nyuma kulua wa -Kanyɔ *su -gula.
 Wee gbe mia, 'mu wa palta *Sodɔmu -yɔ Eziputu 'wu.
 9 Nuu, nyumaa 'yili -bhlo -bhlo -wa 'bhua zua -bhlo -bhlo
 'yili, -wa gbaa wɛlu 'yili -bhlo -bhlo, we -yɔ -wa 'bhua la-
 ga -bhlo -bhlo -gu, -maa yia wa 'kwie ylaa 'yili ta kibhe
 nya. Wa 'na 'ka wa 'bhlubhugbu -yɔɔwɛnu. 10 Waa *-
 Lagɔgbuu -falpanya sɔ nu tɛtɛ yia dudugu -nyuma
 'muna 'wulaa, 'n wa 'ka -lu 'nyunyɛnu 'muna nya. Waa
 nyuma sɔ ni ka wa stali tenyiii 'gbu.

11 Nuu, 'yili ta kibhe -ka 'pli ni, 'n nyapɛɛ bhua -Lagɔɔ
 -gbe, 'n we plaa wa 'wu, 'n waa nyuma sɔa 'wu. -Maa
 -ka wa -yɔyɛ, 'n -nyanugbu kpala -maa. 12 'n wɛli 'tite
 yabhlo yia wa 'dɛ 'sɔ -yla gba yali: «A -gbla -seli.» 'n wa
 yia -mɔɔ yali -gbla yalupupa 'wu -zugba wa tunyuma yla
 wa. 13 -Bha -bhlokpade dudu zuklua 'titeɛ, 'n wee 'gbe
 kibhe kugbuua -gu -bhlonu yia labhu. 'n nyuma 'wlu
 glu -bhlo 'wlu kugbuua ɛ gbu (7.000) yia tli wee dudu
 zukluue 'bɛgu. Nyuma tɔɔɔ -wa -tua -bha, -nyanugbu
 yia -maa -kpali, 'n wa yia -Lagɔ -ɔ mia yali 'nyu
 -mɔɔɔ.

14 Gbunyuuu 'sɔɔɔ ka 'pli, -slɛɛn, wee gbunyuuu tanu
 yia dayli yia.

Lɛglɛ gbesɔnu

15 'Anzu gbesɔnu bhla we lɛglɛ, 'n wa yia wɛli 'tite
 -nya 'nu yali. We nɛɛ:

«Duduu 'wlulapɛɛ mi -slɛɛn -amɛaa -Lagɔ Jejitape
 -yɔ -ɔ -Bhasanyɔ 'sɔ kwɛɛ.
 Ma yia nyuma weee 'wlulapɛɛ,
 'yili weee -nu nya.»

16 'n waa nyuma kpasɛ glu -bhlo 'ya -mnua, -wa -ɔɔ
 'nyumɔɔpenya -gu la -Lagɔ 'yu, wa -gbla 'wlu la, 'n wa
 yia -Lagɔ bubu. 17 -Mɔɔ wa -Lagɔbubuwɛli 'wu wa nɛɛ:

«Jejitape, 'tite weee -Kanyɔ -Lagɔ,
 -mi -ɔ mi bhaa, 'n -ɔ mia,
 -mi -a paa fuo.

Nuu, -na 'tite nya -n pɛɛ -slɛɛn nyuma weee 'wlu la

18 Nuu, laga ka 'cɛ 'pa,

'n -na 'cɛpape yia 'wusu.

'Yili -we nya -n 'kaa tɛtɛnyaa -yɔgbu 'wubhu we ka
 nyini.

Wee yili nyina -n 'ka -na gbuu -falpanya

-wa nua -na lubho,

we -yɔ -na nyuma -wa sɔa -na 'nyu -yɔ,

we 'ka nyuma kpasɛ -zɛɔɔ,

we 'ka 'nyenyɛyua -zɛɔɔ,

-n 'ka wa -tnuu wla,

'n -wa -saa dudu la,

-n 'ka wa lasa.»

19 Nuu, -Lagɔbudu 'kadu -we mia yali -kala nyɛɛ, 'n
 wa yia -mɔɔ 'kesu -yɔyɛ. Nuu, wee 'kesu nukplɛ, wɛli -we
 suslolua -Lagɔ -yɔ ɔ nyuma 'wu, 'n -we wa cɛɛɛ -li -gu,
 mu mia -mɔɔ. Tɔɔn, 'nyu 'paa 'yika, wɛlnya gbaa, -dɛ
 -gaan, dudu zuklua, 'n -zɛɛ nyu yia lua.

*-Zatɛbhe -sɔɔɔ 'nyu yabhlo -yɔɔɔ

12 Nuu, gwɛdilu yabhlo 'tlaa yali: 'nyu yabhlo -wa.
 'Yili mi ɔ 'wu -bana nya, 'n 'cu mi ɔ bhu zɔ. -Zɛɛ
 kugbuua ɛ sɔ mia ɔ 'wluo -kloo 'bhisa. 2 ɔɔ 'nyu mi
 nukpla. ɔ gwali bhla ka nyini, ɔ mi luzii 'gbu ɔ kɛɛ 'wu.
 3 'n gwɛdilu -putu yi 'yaa yali 'tla. *-Zatɛbhe 'kadu -wa,
 we -za. We ka 'wlu gbesɔ, we -yɔ 'gwɛ kugbuua. We 'wlu
 -mumu -ka -mi, -mɔɔ ka -can -kloo -gu. 4 We gun nya
 we yilipea -zɛɛ ta glaa -bhlo la, 'n we vitelia we dudu.
 Nuu, ɔɔ 'nyu mi gwali da yida, 'n wee -zatɛbhe yia ɔ 'yu
 'yiligbe, nu, ɔ -ka gwali ni, we 'ka ɔ 'yu mna. 5 'n ɔɔ
 'nyu yia nukpasuyu gwali. Nuu, nukpasuyu -ɔ 'kaa
 dudu weee -gu nyuma 'yoo da -sɔɔ 'klu 'cɛɛ nya, mɔ
 -wa. 'n wa yia -Lagɔ -yɔ ɔ 'nyu mi kwesi ɔɔ 'yu bɛli.
 6 Tɔɔn, ɔɔ 'nyu yia -flii -bho, 'n ɔ yia da bɛɛɛ mɔɔ, da
 -Lagɔ mnazɛɛ ɔ -yla 'bɛ la. ɔ li -mɔɔ 'yili 'wlu gbelibhlo, 'yili
 glu ta (1.260), 'n -zugba ɔ yɛ liliɛ ɔ li.

7 -Slɛɛn, tu yia yali bhli. 'Anzɛnyaa -kanyɔ Misɛɛ -yɔ ɔ
 -anzɛnyaa, we -yɔ -zatɛbhe yia gu, 'n -zatɛbhe 'anzɛnyaa
 yia we 'wusa. 8 'n we yia -zatɛbhe -yɔ we 'anzɛnyaa lu.
 Nuu, we 'n we 'klu -ka we 'ka yali -tu. 9 'n wa yia wee
 -zatɛbhe 'kaduu 'dɛ 'pipee viteli. Mu -wa da bhlasabhla
 *-tɛbhe -we wa laa *'Kuzu, 'n wa la 'yaa -Saatan. Mu
 nua dudugu -nyuma weee -dawli 'wu. Wa vitelia we
 dudu, 'n wa yi 'yaa we 'anzɛnyaa we 'bɛ viteli.

10 -Muu 'bɛgu, 'n yia wɛli 'tite yabhlo 'nu -mɔɔ yali. We
 nɛɛ: «Nyumaa gbuwusabhla ka nyini. -Slɛɛn mia, -amɛaa
 -Lagɔ ka ɔ 'tite -sɔɔɔ, 'n dudu 'wlulapɛɛ mi ɔ kwɛɛ.
 -Slɛɛn mia da, ɔ -Bhasanyɔ ka we -sɔɔɔ nu, mɔ kaa se.
 Nuu, -we dɛɛ -amɛaa bhelia gbu 'wlu la, wa ka we
 'pipee viteli. Cɛɛ, zɛɛ, sabɔɔ, -we dɛɛ -amɛaa bhe-
 lia gbu 'wlu la -Lagɔ 'yu, 'mu wa vitelia. 11 Nuu, -amɛaa
 bhelia ka -gugali, Bhlabhɛyuu 'pɔɔn -yɔ gbudayiwɛli
 'gbu. Wee wɛli 'gbu wa yia nyuma wa 'ka wa 'yiyɔgagɛ
 wla, 'n wa 'ka tli. 12 We 'dɛɛ 'gbu yali -n li 'muna. Wa
 ka wee -zatɛbhe viteli, we 'dɛɛ 'gbu, -wa weee -ɔɔ yali
 la, a li 'muna! Nuu, gbunyuu mi dudu -yɔ gumunyuu -nu
 nya. -We ka gbu -wa, 'Kuzu ka -mɔɔ lasibhli 'cɛ nya. Nuu,
 we 'yili 'n 'wuzu, we 'dɛ -yi we 'ji.»

13 Wee -zatɛbhe 'yia nu, wa ka we dudu viteli ni, ɔɔ
 'nyu mi gwali da nukpasuyu, 'n we yia ɔ 'bɛ vuvue
 bhli. 14 Nuu, -Lagɔ 'nyɛa ɔ -galɛbhacɛɛ -kapue 'sɔ, ɔ 'ka
 -blu, da bɛɛɛ -Lagɔ mnazɛɛ la ɔ -nu nya, ɔ 'ka -mɔɔ
 mɔɔ. -Mɛɛ mia ɔ mneni ɔ 'ka -mɔɔ -zu ta kibhe † liliɛ
 'yɛ ɔ 'ka we li. 'n tɛbhe 'nɔ ɔ -yɔɔɔpa. 15 Wee tɛbhe yia
 'nyu gwɛzɛ ɔ 'bɛ, 'n we yia -gbua -zɛ, we 'ka yaa ɔɔ
 'nyu mi mna. 16 'n dudu yia ɔɔ 'nyu mi 'wusaa yi. Wee

† -Zu ta kibhe we -yɔ 'cu 42 -yɔ 'yili 1.260 mi -lu -bhlo nya.

dudu -kalla ḡwε, -gbua -we -zatiḡbhe ḡwεzεa, 'in we yia we 'ma. ¹⁷ 'In wee -zatiḡbhe yia ƙƙ 'ḡwƙƙ -yƙƙεpaɩ, 'in we yia ƙ 'yua pɩu -yƙ ƙ 'yuoyuaa -ḡbe tu kwa. -Maa mia, -Lagƙƙ tite -maa zua 'nuḡwε, 'in -maa mia -Zezuu ḡbu-dayinya nya. ¹⁸ -Bha wee -zatiḡbhe bea gumunyu -ḡḡḡ -ḡu, 'in we yia -bha 'yḡḡbeda -tu -buse -ḡu.

Nime -we 'tlaa gumunyu -ḡu

13 -Muḡ 'biḡu, in yia nime yabhlo -yƙyɩ gumunyu -ḡu 'tɩada, we 'ḡwɩ kugbua, 'in we 'wɩ ḡbesɔ. 'In we 'ḡwɩ -mumu -ka -mɩ, -muḡ ka -can -kloo -ḡu. 'In we 'wɩ -mumu -ka -mɩ, -Lagƙƙ velɩ ḡɩ mɩ we -ḡu ƙɩɩda. ² Wee nime in 'yia -yƙ, we 'wɩsa ḡbi. We bhu 'wɩ sa 'ƙεkanime 'kadu yabhloo bhu, 'in we ḡwεε 'wɩa -jɩaa ḡwεε. 'Mu -zatiḡbhe 'nyεa we lateɩ, we -yƙ we 'ḡɩm-ɩkpe -yƙ we 'tɩε. ³ Wee nimeε 'wɩ yabhlo 'wɩ sa tɩtɩɩε mɩ we -yƙ, -mumu 'biḡu 'in we yi 'pu. Nu, ḡwεgaga -subhala nyuma weee, 'in wa yia we 'bɩ mɩ. ⁴ Nu, wee -zatiḡbhe mia, 'mu dudugu -nyuma weee bubɔa, -we ka ḡbu -wa, mu 'nyεa wee nime 'tɩε. 'In nyuma weee bubɔ 'yaa wee nime, -zugba wa ḡbaε: «Nƙƙ mɩ nime in 'bhisa? 'Lee, nƙƙ 'ka we nya ḡua?»

⁵ We ka 'yoo 'yɩ we 'ka we 'de 'yɩmanɩ, 'in we 'ka -Lagƙƙ velɩ. 'In we ka 'tɩε 'yɩ, we 'ka we lɩnu 'cu ḡɩ 'sɔ 'cu 'sɔ nya. ⁶ We -bloa ḡwε 'in we yia -Lagƙƙ velɩε bhɩ: we velɩ ƙ 'ḡɩ, we velɩ ƙ ladɩda, 'in we yia -wa -ɩa yalɩ ta velɩ. ⁷ Wee nime ka yoo 'yɩ we -yƙ -Lagƙƙnyuma 'ka tugɩ, 'in we 'ka wa lu. We yia 'yoo 'yɩ we 'ka zua weee 'yɩ -nyuma klaa, nyumaa klu weee klaa, welɩ 'yɩ -bhlo -bhloo ḡbanya weee klaa, we -yƙ laga weee 'wɩɩapɩɩ. ⁸ 'In dudugu -nyuma weee yia we bubɔa. Nu, duduu lal-abhla, nyuma ka ḡɩ 'nɩ 'yɩyɩḡa -sebhε 'wɩ ƙɩɩda -mɩ, ma yia we bubɔa. Wee 'sebhε mia, Bhabhleyu wa 'bhaa 'slaka nya, ƙ -nu -wa.

⁹ Nu, ƙ -ka 'nunu -yukwɩ 'wɩ -ka, ƙ 'nu we.

¹⁰ Nu, -lu -we 'yɩ nyume 'kaa mɩnɩ, we 'yɩ ƙ mɩnɩa.

Nyume ƙ 'kaa -kasɩ 'wɩ mɩ, -kasɩ 'wɩ ƙ mɩa.

Nyume ƙ tugugblε 'kaa 'bha, tugugblε bhaa ƙ.

We -ka 'sa -mɩ, -Lagƙƙnyuma -ka dɩtɩε, wa -tu -Lagƙƙ dɩ -ḡu -zuda.

Nime -we 'tlaa glu

¹¹ Tɔn, in yia nime -putu -yƙyɩ glu 'tɩada. We ka 'ḡwɩ 'sɔ 'wɩ, -muḡ 'wɩ bhabhleyuu 'ḡwɩ, nu, -zatiḡbhe 'bhisa we ḡbaa. ¹² Nimeε tɩanu 'tɩε we kaa. We -ka nyuma 'yɩ 'tɩa, mu nua lε, 'in -maa bubɔa nimeε tɩanu -we tɩtɩɩε fεla 'bhaa. ¹³ 'In wee nime nua ḡwεdigbu 'kadu lε, 'in we subhala -maa ḡwεgaga. Sa 'bhisa, we sa -kosu yalɩ, 'in we laa we dudu -ḡu, nyuma weee 'yɩbadu. ¹⁴ ḡwεdigbunya -we wee nime nua lε nimeε tɩanu 'yɩ, we nya we nua dudugu -nyuma -dawɩ 'wɩ. 'In we ḡbaa -maa -yɩ nu, nime -we tugugblε nua lε, 'in we yia 'pu, wa telɩ we 'wuwɩ. ¹⁵ Nime -we 'tlaa glu, mu 'yɩ 'tɩε we 'ka wee telɩlɩlu nyapeɩε 'nyε -muḡ 'ka

ḡbagbε mneni. 'In -wa 'nɩa we bubue ḡwɩnu, we 'ka wa 'bha. ¹⁶ Mu nua we lε, 'in nyuma weee, 'yuaoo, nyuma kpasɩoo, 'ḡɩmɩnɩyaaoo, bobabhanyaoo, -wa 'nɩa ḡaloo, we -yƙ ḡalɩ, 'in wa yia we yibhelida -yƙa -ḡla nya. We 'nɩ wa lɩlɩsɔ -yƙ -mɩ, -zugba wa 'kɩ -yƙ -wa.

¹⁷ Nu, nyume ƙ 'nɩ wee nimeε yibhelida -yƙa, ƙ 'nɩ we 'ḡɩ -yƙa, ƙ 'nɩ we nimeloo -yƙa, wa 'a 'nyε ƙ 'yoo ƙ 'ka -lu ƙ, 'in ƙ 'ka -lu pelɩ 'pa.

¹⁸ Nu, ḡbuyɩlo -bhla bea. Ƙ -ka 'yɩmna, ƙ sɩsɩlɩ wee nimeε nimeloo 'wɩ, 'in ƙ 'ka we 'wɩlanu. Nu, wee nimeloo mia, nyume yabhloo ḡɩ -wa: mu -wa 'wɩ ta ḡɩ ta 'ya ḡbelibhlo (666).

Nyuma wa zɩta 'wɩ, wa luu

14 'In -talɩ 'yaa -bha, 'in in yia Bhabhleyu -yƙyɩ. Ƙ mɩ *Sɩɩɩḡḡḡ 'wɩ 'yḡḡbeda, we -yƙ nyuma 'wɩ ḡɩ ta -zakpa kugbua lε 'sɔ (144.000). Ƙ Bhabhleyu -yƙ ƙ Didee 'ḡɩ mɩ wa 'kɩ -yƙ ƙɩɩda. ² Welɩ yabhlo yia yalɩ 'bhu. Wee welɩ 'wɩ gumunyu -jɩjɩ, we 'wɩ 'ya sa -de -gan. Wee welɩ mɩnɩ -pete wa mia bhɩɩdaa welɩ 'bhisa. ³ Waa nyuma mɩ 'ḡɩmɩkpe klaa, 'yɩyɩḡali -mɩnɩa klaa, we -yƙ nyuma kpasɩ 'yɩ luu lolu bhɩɩda. Wee luu mia, nyume yabhlogbɩ ƙ mneni ƙ 'ka we bhɩ, we 'nɩ waa nyuma 'wɩ ḡɩ ta -zakpa kugbua lε 'sɔ (144.000) -wa -Lagƙƙ zɩta 'wɩ dudugu -nyuma ḡlaa 'wubhu. ⁴ -Maa mia, -maa 'nɩ -maa 'de pɩnɩ -plalɩ 'ḡwɩ duun nya. Cɩn, 'sa -maa -tua 'wɩ sa 'paɩpaɩn. Da Bhabhleyu -ka 'plɩɩ, -maa mɩ ƙ 'bɩ. -Lagƙƙ ka -maa 'wuzɩɩ dudugu -nyuma ḡlaa -maa 'ka ƙ -yƙ Bhabhleyuu tɩa -nyuma -zε. ⁵ -Maa 'nɩ yotubhu. Cɩn, -maa 'nɩ ḡbunyu 'wɩ -ka -Lagƙƙ 'yɩ.

'Anzi ta

⁶ Tɔn, in yia 'anzi -putu -yƙyɩ -bluda -mɩ yalɩ 'pɩpɩ.

Mu yia -Lagƙƙ ḡbaa yia, dudugu -nyuma -yɩa. Wee -Lagƙƙ 'nɩ bhɩɩɩda -ka. Nu, laga weee klaa, zua weee 'yɩ -nyuma klaa, welɩ 'yɩ -bhlo -bhloo ḡbanya klaa, we -yƙ nyumaa klu weee -yɩa we yia we ḡbaa.

⁷ Wee 'anzi nεε welɩ 'tɩε nyεε: «A sɔ -Lagƙƙ! A bhɩ ƙ 'ḡɩ! Nu, bhla -we nya ƙ 'kaa nyumaa -yƙḡbu 'wubhu, we ka nynɩ 'ḡbu. Yalɩ klaa, dudu klaa, gumunyu klaa, we -yƙ 'nyuwɩkuanya, ƙ -laa we la, a bubɩ ƙ.»

⁸ 'Anzi 'sɩnɩ yia tɩanu 'bɩ yɩ, -zugba we ḡbaε: «Ƙ ka bhɩ, Babilɩnugbe 'kadu ka bhɩ. Ƙ ka ƙ 'mama nu laga weee 'nyε sa duun, wa 'ka we 'ma. Nyume ƙ -ka wee nu 'ma, 'in -mɩ bhɩlɩa ƙ mɩnɩ lu.»

⁹ Tɔn, 'in 'anzi tanu yia sɩ -gaa 'yɩ 'bɩ yɩ. We nεε welɩ 'tɩε nyεε: «Nyume ƙ -ka wee nime -yƙ we telɩlɩlu bubɩ, ƙ -ka we yibhelida 'kɩ -yƙ -kaoo, ƙ -ka we sɩ -yƙ -kaoo, ¹⁰ ƙ nyume yia -Lagƙƙ 'cεε nu 'maa. Wee nu mia, we 'tε, 'in -Lagƙƙ yia we ƙ 'cε -kɩpɩ 'wɩslua. Ƙ nyume yia sɩa -kosu -yƙ -bhuhui slo 'wɩ. Sɩa ƙ yia -Lagƙƙ -mɩwɩ -anzɩnya -yƙ Bhabhleyu 'yɩ. ¹¹ -Kosu -we yia wa sɩa sa bhabha, we ḡbeylo yia -ḡblada -tua 'yɩ weee -nu nya. -Sɩεn, -wa bubɩ wee nime klaa, we telɩlɩlu klaa, we -yƙ -wa kaa we yibhelida -yƙ, sabɩoo, zɩoo, wa mɩ sɩada, wa sɩasɩ 'na 'ka bhlo.»

¹² We 'gbu -wa mia -Lagok -nu nya, -wa zua ɔ tite 'nuhwe, 'in wa dli tua -Zezu -gu ni, -maa mia, -maa -ka -sleen dltie.

¹³ Tɔn, 'in in yia welɔ yabhlo 'bhua yali 'nu, we nɛɛ: «-We na yia -mi -yla gbaa ni, -in cɛɛ we: «-Wa tɔɔa -Lagolubho 'wu ni, 'wututue -dɔɔ mi wa -nu nya.»
«-Bha -bhlokpade, -Lagok Zuzu nɛɛ: «Nyapɛa wa yia wa lubhoo 'bigu. Wa lenugbu -zɔnunya -yɔ wa nɔ.»»

*-Dɔya -sa bhla

¹⁴ In yia 'yaa -bha, 'in in yia yalɔpupa -yɔɔɔ. -ɔ mia we -guladida, ɔ 'wlu sa nyume. -Can -kloo mi ɔ 'wluo, 'in 'nɛnɔ -bhleka mi ɔ kwɛɛ. ¹⁵ 'Anzi -putu 'tɔɔa -Lagobudu 'kadu ɔ, we 'kɔɔa 'wu 'tɔɔɛ, we nɛɛ -ɔ -dɔɔ yalɔpupa -gu la -ylaɛ: «-In 'bhu -na -bhleka 'wu, -in bhli -lu -didie. Nu, -luu -didie bhla nɔɔɔ, -we ka gbu -wa, -didie bhla bea dudu weee -gu.» ¹⁶ Tɔn -ɔ -dɔɔ yalɔpupa -gu la, ɔ yia ɔ -bhleka latli dudu -gu, 'in we yia -li -di dudu -gu.

¹⁷ -Muu 'bigu, 'in 'anzi -putu yia -Lagobudu 'kadu, -we mia yali, ɔ 'tɔɔa. -Muu ka 'ya 'nɛnɔ -bhleka kwɛɛ.

¹⁸ Tɔn, 'yabhlo yia 'slakagusalulu gbɛgbɛɛn 'bhulu. -Muu mia, -muu ka -kosu -gu 'tɔɔɛ. We nɛɛ, we kaa 'nɛnɔ -bhleka kwɛɛ -yla welɔ 'tɔɔɛ nyɛɛ: «-In 'bhu -na -bhleka 'wu, -in -sa *-dɔya, 'in -in 'ka we 'wlugugwɔɔɔ. Nu, -dɔya -we mia -mɔ su 'wlu dudu -gu, we ka zalɔ.»

¹⁹ Wee 'anzi tɔɔa we -bhleka la dudu -gu, 'in we yia -dɔyaa gwna -sa. 'In we yia we -dɔyaa 'wunɔyɔɔɔ 'kadu nukplɛ viteli. -Muu -wa -Lagok 'cɛ. ²⁰ Nu, 'gbe luu wa 'nyɔɔɔa wee -dɔya 'wu, 'in 'kɔɔn yia -mɔ 'tɔɔa. Wee 'kɔɔn mia, mu 'mnia kilo 'wlu gbeta (1.600) -gu, 'in we -gɔwɔpɔɔɔ yia nɔmɛsɔsɔn nɔwe -yɔ nɔɔɔ.

'Anzi gbesɔ -yɔ 'wubhlolu -sɔsɔe gbesɔ

15 -Muu 'bigu, 'in in yia gwɛdilu -putu -yɔɔɔ -mɔ yali: we 'yili, 'in we yia nyuma nɔwɛgaga subhali. 'Anzi gbesɔ ka sɔsɔe gbesɔ kwɛɛ. Wee sɔsɔe -wa 'wubhlolu -sɔsɔe. Nu, mu nya -Lagok gbalɔ ɔ 'cɛ.

² Tɔn, in yia -lu yabhlo -yɔɔɔ, we 'wlu sa gumunyu 'sese -we -yɔ -kosu mi 'wusɔsɔlɔɔɔ. -Wa lua nɔmɛ klaa, we tɛɛtɛɛnɔ klaa, we -yɔ we nimeloo, wa 'yiligbe gumunyu -gu. Wa ka -Lagok -pete kwɛɛ. ³ Wa mi -Lagok lubhonunɔɔ *Moizɔ -yɔ Bhlabhɔyuu luu bhɔɔɔ. Wa nɛɛ:

«Jejitapɛ,
'tɔɔɛ weee -Kanyɔ -Lagok,
-na lenugbunya 'yili,
'in we nana 'yili.
Nyuma weee 'wlulapɔɔɔnɔ,
-na yoo mi tɔkɔɔ,
'in we nana 'yili.

⁴ -ɔ 'nɔ nɔwɔnɔ ɔ 'ka -mi ɔɔ,
'in ɔ 'ka -na 'nɔɔ 'yilimanɔ,
-mɔ -kanyɔ 'nɔ -mi.

-We ka gbu -wa,
-mi -bhlogbɔɔ mia -mɔwɔɔɔɔ.

Nu, dɔɔɔɔɔ -nyuma weee yia -mi 'yu 'wlulagblia wa 'ka -mi bubɔ,

-we ka gbu -wa,
wa ka -na lenugbu tɔkɔɔ -yɔɔɔ.»

⁵ -Muu 'bigu, 'in in yia -Lagobudu 'kadu -yɔɔɔ nɔwɛkɔɔɔ -da -mɔ yali. -Mɔ we nukplɛ, -Lagok -mɔwɔɔ -ladɔɔɔɔ mi -mɔ. ⁶ 'Anzi gbesɔ -we sɔsɔe gbesɔ mia kwɛɛ, mu 'tɔɔa -Lagobudu 'kadu ɔ. We ka -bana 'pupa 'pɔɔɔɔɔ 'wu. We 'kɔkɔyili mia, -can -cɛsɔɔ mia -bha. ⁷ Wee -yɔɔɔɔɔ -mnuua 'yabhlo 'nyɛa wee 'anzi gbesɔ -can -kɔɔɔ gbesɔ yoo. Wee 'kɔɔɔ mi yɛɔa 'yɔɔɔɔɔ -Lagok 'cɛ nya. ⁸ Gbeylo yabhlo 'bhua -mɔ -Lagok 'tɔɔɛ -yɔ ɔ 'nɔnɔnɔɔ 'wu, mu yɛa -Lagobudu 'kadu. Nu, sɔsɔe gbesɔ -we mia 'anzi gbesɔ kwɛɛ, we 'nɔ -sɔ 'pɔɔ ni, nɔmɛ yabhlogbɔɔ 'nɔ mneni ɔ 'ka -Lagobudu 'kadu ɔɔ pla.

Sɔsɔe gbesɔ

16 -Muu 'bigu, in 'nua welɔ 'tɔɔɛ yabhlo -we 'bhua -Lagobudu 'kadu ɔ, we nɛɛ 'anzi gbesɔ -ylaɛ: «-Lagok 'cɛɛ kɔɔɔ gbesɔ ni, a mni we nukplɔ -li jitea dudu -gu.»

Stasɛɛ tɔnɔ

² 'Anzi tɔnɔ mni, 'in we yia wɛnɔ 'kɔɔɔ nukplɔ -lu jite dudu -gu. 'Gbia 'nyii -we ɔɔɔɔ, 'in we yia nyuma -yɔɔɔ. Nu, nyuma -wa kaa wee nɔmɛ yibhelida -yɔ, 'in wa bubɔ -we wa tɔɔɔ, 'ma wee 'gbianya yia -yɔ.

Stasɛɛ 'sɔnɔ

³ -Muu 'bigu, 'anzi 'sɔnɔ yia wɛnɔ 'kɔɔɔ nukplɔ -lu jite -mɔ gumunyu lu, 'in 'nyu yia 'kɔɔn -zɛ, 'kwiee 'kɔɔn 'bhisa. 'In gumunyu lu -lu weee yia tɔɔ.

Stasɛɛ tanu

⁴ Wemu 'anzi tanu yia we -nu jite -mɔ -gbuanyɔ -yɔ 'nyuwɔɔɔɔɔ lu, 'in we 'dɛ weee yia 'kɔɔn -zɛ. ⁵ 'Anzi -we kaa 'nyii weee -gu welɔ, 'in in yia we welɔ 'nu, we nɛɛ:

«-Mi ɔ mi -bha,
-mi ɔ mi bhaa tɔɔɔ,
-mi -wa -Mɔwɔɔɔɔ.

Sa -na bhua dɔɔɔɔɔ -nyuma -yɔɔɔ 'wu ni,
we tɔkɔɔ.

⁶ -We ka 'gbu we mia tɔkɔɔ,
mu -wa nu,

maa jitea -Lagoknyuma -yɔ ɔ gbuu -falɔpanyaa 'kɔɔn.
We 'dɛɛ 'gbu,

-in ka wa 'kɔɔn 'nyɛ,
'in wa yia we 'ma,
mu -wa wanɔɔ 'pɛnɔ.»

⁷ Nu, -mɔ 'slakagusalulu 'wu welɔ yabhlo 'bhua, in 'nua we, we nɛɛ:

«Jejitapɛ,
'tɔɔɛ weee -Kanyɔ -Lagok,
gbuzɔnɔ -wa:

-na gbububhubhue mi gbuzɔnɔ nya,
'in we mi tɔkɔɔ.»

Staslee -mnuanu

⁸-Muu 'bɪgu, 'anzu -mnuanu yia -muunuu 'kɔpu nukpla -lu jite 'ylo -gu. 'In 'yloo san yia 'wutɛmanɪ, 'in we yia nyuma -sie. ⁹Tɔun 'ylo 'pua, 'in we yia nyuma -sie 'nyumɛɛ, -zugba wa vɛla -Lago -ɔ 'paa wee gbunyii yoo. 'Sa we mia 'bhie, wa'a 'bhiti wa dli 'in wa'a njwuu wa 'ka -Lagoɔ 'ɲni 'ylimanu.

Staslee gbunu

¹⁰-Muu 'bɪgu, 'anzu gbunu jitea wenuu 'kɔpu nukpla -lu wee numɛɛ 'ɲɲumɲɲkpe -gu. Tɔun, 'in sabɔ yia bɛ da wee numɛ pɪla -lu weee 'wlu la. Nu, nyuma mua wa 'dɛɛ -kwɪtaya wa staslee 'gbu. ¹¹Wa kuu 'kɔnue -ɔ wa 'gbianyaa 'gbu wa vɛla -Lago -ɔ mia yali, -zugba wa zu wa gbunyii lenue 'yliyɔ.

Staslee gbelibhlonu

¹²Nu, wee 'anzu gbelibhlonu yia -muunuu 'kɔpu nukpla -lu jite -gbua 'kadu -we wa laa Eflatɪ lu, 'in we yia mna, nyumaa 'wlulapɪlnya -wa mia 'yloo 'wɔsɔlɔda, wa -ka yi, wa 'ka 'plu 'gbu. ¹³-Muu 'bɪgu, 'in yia zuzu 'nyii † ta -we -ɔ gbɔnjwu 'wuwɪa -ɔyɪ, -zugba we tlaa -zatɪbhɛ klaa, wee numɛ klaa, we -ɔ yoyogbuu -falpanyɔ njwɛɛ. ¹⁴Nu, 'Kuzu 'paa wee zuzunya yoo, gwedigbunya we nua lɛ. Dudu weee -gu we mna we 'ka nyumaa 'wlulapɪlnya weee 'bumnɪ, we 'ka wa 'wɪlugɔ-wɪlɪ, 'in wa 'ka tu gu, 'tɪtɛ -ka -Lagoɔ 'yɪ 'kaduu zɪ.

¹⁵Nyuma -Kanyɔ nɛɛ: «Nu, 'wienyɔ 'bhisa na yia yia. -Mɔmɔ 'nɪ 'yɪlaa 'wu -mɪ, 'in -ka -ɔ -bana lazɔ -ɔ dɛ kwe-si nɪ, 'wɔtutue -dɪɔ mɪ -ɔ -nɪ nya. 'In -ka nyumɛ 'na 'ka nɔ kpanu nya, nyuma -ka -ɔ ylada -mɪ, zu 'na 'ka -ɔ 'bha.»

¹⁶Wamɪ nyumaa 'wlulapɪlnya weee, 'ma zuzu 'nyii gugwɪlɪa 'wlu da yabhlo. -Mɔ wa laa zuifuwɛɪ 'wu Amagedɔn.

Staslee gbesɔnu

¹⁷Nu, wee 'anzu gbesɔnu jitea wenuu 'kɔpu nukpla -lu -mɔ yali -pɪpɛ 'wu. -Mɔ -Lagoɔbudu 'kadu zɔ, -ɔ 'ɲɲumɲɲkpe 'wu wɛɪ 'tɪtɛ yabhlo 'tɪlaa, we nɛɛ: «We ka bhɪa.» ¹⁸Tɔun, 'nyu 'paa 'yɪka, wɛɪnya gbaa, -dɛ -gaan, 'in dudu yia zuklu 'tɪtɛɛ. Nu, nyuma -ka bhaa dudu -gu lamɪ we 'ka -zɛɛn yɪ, dudu 'nɪ -sɪ -sa zuklu. ¹⁹'Gbe 'kadu yia ladɪdɪ ta, 'in laga -gbɛnya yia labhu. -Lagoɔ dli yia Babilɔn -gu -bho, 'in -ɔ yia we nu -kɔpu 'nyɛ, we 'ka 'ma. Wee 'kɔpu mɪ yɛda -ɔ 'cɛ 'kadu nya. ²⁰Dudunya -we mia gumunyɔ nyɪdɪ, 'nyu ka we 'dɛ weee mna, wa'a 'yɪ 'masɛɛn -gɔgɔnyaa 'wlu -ɔ. ²¹Njwɔɪ -pue bhua yali, -zugba we bhɪli nyuma -gu tukpa 'kadu 'bhisa. We 'wɔwɔlue mneni we 'ka kilo glu 'sɔ nyɪ. 'In njwɔɪ -pue nu 'gbu nyuma vɛla -Lago, -we ka gbu -wa, 'yɪ wee stasɛ 'yɪla.

-Lago 'bhua Babilɔn -yɔgbu 'wu

17 Wee 'anzu gbesɔ -we kaa 'kɔpu gbesɔ kwɛɛ, we 'yabhlo bɛa 'mɪ -ɔ, 'in we nɛɛ 'mɪ -yɪla: «Yɪ, sa -Lago yia 'naabɪzɪnjwɔn 'kadu -kasɪ 'wupaa, 'in 'ka -mɪ we 'klusɪlɔ. -ɔ njwɔn -wa 'gbe 'kadu -we mia 'nyii -zɪlɔ kwesi. ²Nu, dudugu -nyumaa 'wlulapɪlnya -ɔ -ɔ njwɔn 'sɔ ka -budu 'wudɪ. Dudugu -nyuma ka -ɔ nu 'ma sa du-un. 'In -mɔmɔ -ka -ɔ nu 'ma, -mɔ -kanyɔ ka -ɔ mutɪ lu bhɪli.»

³-Lagoɔ Zuzu 'bhua 'mɪ 'wu, 'in 'anzu yia 'mɪ da bɛbɛɛ kwa. -Mɛmɛ mia, 'in 'in yia 'njwɔn yabhlo -ɔyɪ, -zugba -ɔ -dɪ numɛ zalɔ -gula. Wee numɛɛ -gu wlu gbesɔ, 'in we 'gwi kugbua, 'in -Lagoɔ vɛɪ -njwɔn yia we -ɔyɛɪɪda da weee. ⁴ɔ njwɔn ka 'naa -zɔnɔ -bana zalɔ 'wu. Nu, -can klaa, tukpa -zɔnɔ klaa, we -ɔ 'ɲɲumɲɲli wa laa 'pɛɪɪ, mɪ nya -ɔ -kpea. -Can -kɔpu mia -ɔ kwɛɛ. Nu, -nyanɪ yea wee 'kɔpu: mɪ -wa -ɔ -ɔ nukpasɪaa -budu 'wudɪdɛɛ pɪn. ⁵'Nɲi yabhlo, -we ka jɪ mia zɪzɛda, -mɔ mɪ -ɔ 'kɪ -ɔ cɛɪɪda. Mu -wa:

BABILɔNUGBE 'KADU

'NAABɪZɪNJWɔNɪ 'NYAA -Yɔ

DUDU -GUU -NYANɪ GWEDɪDA

⁶'In 'in yia we 'jɪyɪbhɛli nu, -Lagoɔnyumaa 'pɪn -ɔ -Zezuu gbudayɪnyaa 'pɪn -we -ɔ 'maa, we nu mɪ -ɔ 'bha-da.

'In 'yɪ -ɔ -ɔ, 'in we yia 'mɪ njwɛgaga -subhɪ. ⁷'Anzɪ nɛɛ 'mɪ -yɪlɛ: «Lɛɛ -lu ka 'gbu we yɪ 'sa -mɪ -lɔɛɪɪ? Nu, -ɔ njwɔn -ɔ numɛ -we -gu -ɔ -dɪ la, numɛ -we kaa 'wlu gbesɔ -ɔ 'gwi kugbua, we 'jɪ -we mia zɪzɛda, 'mɪ na yia -mɪ -yɪla gbaa. ⁸Numɛ -we -ɔ 'yɪla dɛ -ɔ, we mɪ bha la. -Sɛɛn mia, we 'nɪ lamɪ. 'Bhuka -we 'nɪ bhɪlɔɪda -ka, we 'wu we yia 'tɪlaa, 'in wa 'ka we lasa. We 'ka dudu gwɛɪda bhɪli, nyuma -wa ka njɪ 'nɪ 'yɪlyɔgbu -sɛbhɛ 'wu cɛɪɪda -mɪ, njwɛgaga yia wa subhaa wa -ka wee numɛ 'yɪ. -We ka gbu -wa, wee numɛ mɪ bha la, -sɛɛn mia, we 'nɪ lamɪ, nu, lu we yia yia.

⁹«-Sɛɛn mia, -ɔ 'nu gbu 'wɪla gbuyɪlo nya. We -gu wlu gbesɔ mia, -gɔgɔ gbesɔ -wa. -Mɔ -ɔ njwɔn -dɪɪ la. 'In we mɪ 'yaa nyumaa 'wlulapɪlnya gbesɔ nya. ¹⁰Nu, nyumaa 'wlulapɪlnya gbu mia waa gbesɔ -manɪ glaa, -maa ka bhɪ, wa 'nɪ -sɛɛn wa 'bɪ 'wu -mɪ. Nu, wa gbelibhlonu pɪla -sɪ nyuma 'wlu la. Wa gbesɔnu 'nɪ -sɪ nyɪ. 'In -ka yɪ, -ɔ 'na 'ka -gwɛ. ¹¹Bhɪlasabhɪ -numɛ tɪanɔ mia, -we mɪ bhaa la, 'in -we 'nɪ -sɛɛn lamɪ, mɪ -wa nyumaa 'wlulapɪlnyɔ gbɛtanɔ. We mɪ waa nyumaa 'wlulapɪlnya gbesɔ -manɪ glaa. La wa yia we -saa.

¹²«'Gwi kugbua -ɔ 'yɪ dɛ -ɔ nyɪ, nyumaa 'wlu-lapɪlnya kugbua -wa. Wa 'nɪ -sɪ wa 'tɪtɛ 'yɪ. Nu, wa -ka wa 'tɪtɛ 'nyɛ nɪ, 'in wa -ɔ wee numɛ 'sɔ pɪɪ nyuma 'wlu la, bhɪ -sɛɛɛ -nu nya. ¹³Waa nyumaa 'wlulapɪlnya weee mia, wa 'wɪkɔngbu -bhɪ. We 'dɛɛ 'gbu wa yia wa latɛɪ -ɔ wa 'tɪtɛ wee numɛ -yɪ tɪ. ¹⁴Ma yia Bhɪabhɪyɪ tu dɪɪ, 'in lua -ɔ yia wa. -We ka gbu -wa, mɔ pɪɪ nyumaa 'wlulapɪlnya weee 'wlu la, 'in -ɔ mɪ -cɪanɔ nu -kanyɔ nya. Nyuma -Lago laa, 'in -ɔ yia -bha wa -sa, 'in wa mia tɪkɪ -Lago 'yu, -maa -ɔ -ɔ sɔ yia wa lua.»

† Zuzu 'nyii: 'sɛbhɛ tɪɪa nɛɛ pɪn -ka zuzu.

¹⁵ -Muɔ 'biɔ, 'anzi nɛɛ 'mɪ -ylaɛ: «'Nyi -we -in 'yia dɛ -yɔ, da 'naabizɪɲwɔɲ -dɪa la, mu -wa nyɪmaa klu klaa, nyɪmaa -zlo klaa, laga klaa, we -yɔ wɛlu 'yli -bhlo -bhlo gbanya. ¹⁶ 'Gwi kugbua -we -in 'yia dɛ -yɔ, we -yɔ wee nɪmɛ, munya yia ɔɔ 'naabizɪɲwɔɲ 'wɔnyɛa. -We weee ɔ kaa kwɛɛ, kwɛɛ we yia we ɔ -saa -nya, 'in we 'ka ɔ ti kpanu nya. ɔ yɪɛ we yia lia, 'in we 'ka ɔ pɪu -kosu 'wu-pa. ¹⁷ -We ka 'gbu we 'kaa we lɛnu -nya, mu -wa nu, -Lagɔ zua we we dli 'wu, we 'ka dli -bhlo -ka, 'in we 'ka we 'tɪtɛ nɪmɛ -yla ti ɔ dumagbu nya. We 'dɛɛ 'gbu, 'tɪtɛ weee waa nyɪmaa 'wlulapɪlɪnya yia wee nɪmɛ yoo 'nyɛa. 'Sa we yia -mɪa, 'in we 'ka -Lagɔ wɛlu -gugbuɔ lɛnubhla yli. ¹⁸ Nu, 'ɲwɔɲ -in 'yia dɛ -yɔ, wee 'gbe 'kadu -wa. Mu pɪla da dudugu -nyɪmaa 'wlulapɪlɪnya weee 'wlu la.»

Babilɔnugbee bhlɪbhlɪe

18 -Muɔ 'biɔ, 'in in yia 'anzi -putu -yɔyɪ yali 'bhuda. We ka 'tɪtɛ, 'in we san nyɪa duduu da weee.
² We 'kɪa 'wu 'tɪtɛɛ, we nɛɛ:
 «ɔ ka bhli, Babilɔnugbe 'kadu ka bhli.
 -Bha zuzu 'nyii dɪla -sɛɛn la.
 Pɔɪnkazuzu weee -yɔ pɔɪnkazia weee
 -we wa nyɛa 'wu,
 mu dɪla -bha la.
³ Nu, ɔ ka laga weee ɔ nu 'nyɛ sa duun,
 'in -mɔmɔ -ka ɔ nu 'ma,
 'in -mɔmɔ -kanyɔ bhlɪlia ɔ mutɪ lu.
 Dudugu -nyɪmaa 'wlulapɪlɪnya -yɔ ɔ 'sɔ ka -budu 'wudɪ.
 'Ya, ɔ 'ɲɔmɪɛ 'kaduu 'gbu,
 dudu -gɔɔ -valepanya ka 'gwezi duun 'yɪ.»
⁴ 'In in yia wɛli -putu 'bhua yali 'nu, we nɛɛ:
 «Na nyɪma, a 'tɪa Babilɔnugbe nukplɛ.
 A -ka we lɛnu, a 'na 'ka ɔ gbonyuu glaa -mɪ,
 'in stasɛ -we yia ɔ bhɪtɪa,
 a 'na 'ka we 'wu -mɪ.
⁵ Nu, ɔ gbonyii yla yali.
 -Lagɔ 'nɪ ɔ lɛnugbu 'nyii 'wudɪ.
⁶ Sa ɔ nua ɔ nyɪma, a nu 'sa ɔ.
 -We ɔ nua nyɪma -yla lɛ,
 a nu we -zakpa 'sɔ lɛ ɔ -yla.
 'Kɔpɔ -we 'wu ɔ 'nyɛɪa nyɪma nu,
 a palɪ -mɔ 'tɛɪ nɔɔ -zakpa 'sɔ ɔ -yla.
⁷ 'Dɛɛ 'yɪmanɪɛ -yɔ 'ɲɔmɪɛ ɔ 'yɪbhaa.
 We 'dɛɛ 'gbu, a 'nyɛ ɔ 'sasukpa -stasɛ
 -yɔ guwɔwɔwɔlɔɛ.
 ɔ nɛɛ ɔ 'dɛ -yla:
 <In -dɪ 'ɲɔmɪɛkpe -gula.
 In 'nɪ -dugbaɲwɔɲ,
 'in gu 'na 'ka 'mɪ 'wɔwɔlɔ.»
⁸ We 'dɛɛ 'gbu, stasɛ 'kadu
 -we yia ɔ yɪa 'yli -bhlo nya, mu nɪ:
 nyɪmɛ -bhagu klaa, guwɔwɔwɔlɔɛ klaa,
 we -yɔ ɲwɔɲ.
 We 'dɛ weee yia ɔ -gbɛ yia.
 'In -kosu 'ka ɔ -sie.
 Cɪn, Jejitapɛ ɔ 'bhua ɔ -yɔgbu 'wu,

ɔ ka 'tɪtɛ.»

⁹ Nu, dudugu -nyɪmaa 'wlulapɪlɪnya -yɔ ɔ ka -budu 'wudɪ. Wa ka ɔ 'gwezi li. We mɪ 'saa 'gbu, -kosu -we yia ɔ -sɪɛa, wa -ka we gbeylo -yɔyɪ, wia wa yia. -Gle wa yia 'paa wee 'gbee 'gbu. ¹⁰ Wa 'na 'ka we kwesi lanyɪni, -we ka gbu -wa, nyancɔ wa yia nua wee stasɛ 'kaduu 'gbu, 'in wa 'ka gbɛ:

«Gbonyuu! Gbonyuu!
 Babilɔnugbe 'kadu, 'gbe 'tɪtɛ,
 -Lagɔ ɔ 'cɛ 'kadu ka ɔ lasa
 'lɛli -bhlogbɔɔ nya.»

¹¹ Nu, dudu -gɔɔ -valepanya mɪ wida, wa mɪ -gle 'pada wee 'gbee 'gbu. Wa -vale'ɛ ɔ -sɛɛn. ¹² Wa pelupa -li nɪ: -can klaa, 'gwezi 'pupa klaa, tukpa -zɔnu klaa, 'pɛllɪ klaa, 'naa -zɔnu klaa, 'naa -zalu -we ka -vale 'tɛa klaa, -mɪslɔ naa klaa, we -yɔ suu 'yli -bhlo -bhlo -we wa'a 'yɪa bhebhe. Tɛlɛtɛllɪ mɪ 'ya -bha, tɔlɔa mɪ lɔɛgla nya, tɔlɔa mɪ su -zɔnu nya, tɔlɔa mɪ nɛtɛ -zɔnu nya, 'in tɔlɔa mɪa tukpa 'nanɪ nya. ¹³ -Zapɔɔ nɪnɪnɪ mɪ -bha, -li -we ka ɲɛ mɛnɪa, we mɪ 'ya -bha, -mu -wa: *-lasɪkɔ klaa, *mɪllɪ klaa, we -yɔ 'wɪ. Nu, nu klaa, 'kɪlɪ klaa, bleya -yɔ we bhuhɔ klaa, 'bhɪnya klaa, bhlɔbhlɔnya klaa, nɪmɛsuɔnnya klaa, we -yɔ -nɪmɛsuɔn 'wugbizewot-lonya mɪ 'ya -bha. 'Bhie, galɪ -yɔ nyɪma tɔlɔa mɪ -bha. ¹⁴ Nu, -valepanya nɛɛ wee 'gbe -ylaɛ: «-Lu weee a 'yɪbhaa, wa'a 'yɪ -sɛɛn we amaa -gbɛ. -We ka -vale 'tɛa, -we nanɪa 'yɪ, we ka amaa -gbɛ mɔɔ, wa 'na 'ka 'masɛɛn we 'yɪ amaa -gbɛ.» ¹⁵ -Valepanya, -wa 'yɪa 'gwezi wa -vale 'bɪ wee 'gbe 'wu, wa 'na 'ka we kwesi lanyɪni. Nyancɔ wa yia nua wee stasɛ 'kaduu 'gbu. Wia wa yia, -gle wa yia 'paa. ¹⁶ 'Wu wa yia 'kɪaɛ:

«Gbonyuu! Gbonyuu!
 Gbe 'kadu mɪa da nɪ,
 'naa -zɔnu -yɔ 'naa -zalu
 -we ka -vale 'tɛa,
 zɪmɛ mu kaa we kuu.
 -Can klaa, tukpa -zɔnu klaa, we -yɔ 'pɛllɪ,
 'mɪ ɔ kpɛlia zɪmɛ.»

¹⁷ Nu, 'lɛli -bhlogbɔɔ nya
 we -li -zɔnu weee 'bhua la.»

Batoo -panya weee klaa, -wa pɪlɪa gumonyu -gu klaa, we -yɔ -wa nua batoo 'wu lubho -yɔ -wa yɪa wanɔɔ lɪlɪlɪ 'nyu -gu -valepapɛ 'bɪ, wa 'dɛ weee ka wee 'gbe gwevɪa. ¹⁸ -Kosu mɪa wee 'gbe -sɪɛda, wa -ka we gbeylo -yɔyɪ, 'in wa 'kɪa 'wɔɛ: «Gbe mɪa dɛ, we 'sɔnu 'nɪ -mɪ.» ¹⁹ Bla wa slua 'wluo, -zugba wa wi, wa pa -gle, wa gbɛ:

«Gbonyuu! Gbonyuu!
 Babilɔnugbe 'kadu,
 nyɪma weee -wa pɪlɪa amaa -gbɛ
 batoo 'wu gumonyu -gu,
 wa ka 'gwezi -cɪan -zɛ amaa 'gbu.
 Ama 'bhua la 'lɛli -bhlo nya.»

²⁰ Yali, wee 'gbe ka labhu, a li 'muna. -Lagɔnyɪma, ɔ tiɛɪnya, ɔ gbɔɔ -falɔpanya, amɪa li 'ya 'muna. Nu, -Lagɔ ka wee 'gbe ɔ 'cɛ 'klɔslɔlu gbu -we we nua lɛ aɪn -yla, we 'gbu.

21 Ծօն, 'anzi 'tite yabhlo yia tukpa 'wubhu. Nu, wee tukpa առև 'wu -gligճ 'bhisa. We 'bhua we 'wu, we vitelia we gumunyu lu, 'in we ռէ:

«A yla, 'sa -bhlokpade wa yia Babilոnugbe vitelia, 'in we 'ka labhu.

22 Wa 'na 'ka 'masleen lu 'nu Babilոnugbe nukple.

Wa 'na 'ka -petee welu 'nu.

Wa 'na 'ka 'masleen legle 'nu.

Wa 'na 'ka lubho -y lubhonunya 'yl.

Wa 'na 'ka 'masleen 'wuu -jiji 'nu.

23 'Napee san 'na 'ka 'masleen lu

-mճ Babilոnugbe nukple.

Wa 'na 'ka nyimeslbyu -yճ ճ 'ղրոճոճ welu 'nu.

Nu, amaa -valepanya 'yia -benyi dudu weee -gu,

'in a yia laga weee -dawli 'wunu

amaa ylisi nya.»

24 Nu, -Lagոgbuu -falpanya -yճ -Lagոnyumaa tltle, we -yճ nyuma weee -wa wa 'bhaa dudu -guճ tltle mi ճ 'wlu.

Luluee luu

19 -Mus 'bից, 'in in yia nyumaa -zloo welu 'nu -mճ yali gbada. Wee welu ռէ:

«*Aleluya!

-Amia -Lagո ka -ain gbu 'wusa.

-Lagո ճ 'yia, 'in ճ 'tea la,

'mճ ճ -mia.

2 Nu, ճ gbuwubhubhue tklu,

'in ճ gbaa gbuzոո.

'Naabizղրոճ 'kadu mia,

ճ ka ճ gbu dli.

ճ ka dudugu -nyuma duun puinplali

wa nya mutni lenue nya.

ճ ka -Lagոnyuma 'bha:

we 'dէ 'gbu, -Lagո yia wa kpasa.»

3 Wee welu ռէ 'yae:

«Aleluya!

Wee 'gbe 'kaduu gbeylo mi 'wusոda

'yl weee -nu nya.»

4 Waa nyuma kpasu glu -bhlo 'ya -mnua -yճ 'yliyոgali -mnua -kulua 'kukolu -Lagո ճ -dia 'ղnumnkpe -gu la, ճ 'yu, 'in wa yia ճ bubո, -zugba wa gbae:

«-Amen! Aleluya!»

Bhlabhleyuu 'ղրոճոճwafeti

5 'Ya, welu yabhlo 'tlaa 'ղnumnkpe 'wu, we ռէ:

«Amia, -Lagո lubhonunya,

amia աda ճ,

we 'dէ yi 'yua -sէsէ -zէoo,

we 'dէ yi nyuma 'kadu -zէoo,

a 'dէ weee bhlu -amia -Lagո ճ 'ղրո.»

6 Ծօն, in yia welu -we 'wlu nyumaa -zloo mia gbadaa welu 'nu. -We 'wlu 'ya gumunyu -yճ -dէ -jiji. We ռէ:

«Aleluya!

Ըն, -slէen mia, Jejitape,

'tite weee -Kanyճ -Lagո pilu

nyuma weee 'wlu la.

7 -A li 'muna,

-a 'ylimani -Lagո ճ 'ղրո 'muna nya.

Nu, -slէen mia,

Bhlabhleyuu 'ղրոճոճwafeti -wa.

'Ղրոճոճ ճ -saa -bha ճ -nu nya,

-mճ ka -mճ 'dէ 'ylinamani.

8 ճ ka 'wupla -bana yabhlo 'yl.

'Naa -zոո -bana -wa,

lu we lu,

'in we mia -mճwlu.»

(Nu, wee 'naa -zոո mia, mu -wa -Lagոnyumaa libho -zոո.)

9 'Anzi ռէ 'mi -yla: «-We in mia gbada, -in ճel we, -Lagոwelu 'dէbhe -gbolu -wa. Nu, -wa wa laa Bhlabhleyuu 'ղրոճոճwafeti 'wu, 'wututue -dլոճ mi wa -nu nya.»

10 Ծօն, in yia 'kukolu 'sibhli 'anzi bhո -yճ, in 'ka we bubո. 'In we ռէ 'mi -ylae: «-In nu 'nanuu, -in 'na nuuu 'sa -nu. Nu, -ami mia, -Lagո lubhononyճ in -mia, -mi -yճ -na bhelia -yճ -na bhոճ -wa mia -Zezuu gbu-dayunya nya, ain 'bhisa. -Lagո ճ 'dէ -bhlo -in 'kaa bubո.»

Ըն, -Zezuu gbudaywelu -wa -Lagոgbuu -falpanyaa welu somi.

Numesuun 'pupaa -guladinyճ

11 -Mus 'bից, 'in in yia yalu ղրեկալ -nu -yճyl. -Bhede mia, numesuun 'pupa mia -bha. Wee numesuun -guladinyճ wa laa Welu -bhlo -yճ Gbuzոո. ճ gbuwubhuzո -yճ ճ tugոոո tklu. 12 ճ 'yli nyumaa -kosu 'bhisa.

-Can -kloo -zloo mia ճ 'wluo. 'Ղրո yabhlo mi ճ -yճcelida, nyume yabhlogոճոճ 'nu we -yi, we 'nu ճ 'dէ -bhlo 'wubhu.

13 -Bana -we mia ճ 'wu, 'րոճ աոճmanla we, tugonyճ -bana 'bhisa. ճ 'ղրո -wa -Lagոwelu. 14 Yalu 'sluja mi ճ 'bu, wa 'dէ weee mi numesuun 'pupanya -gu. -ճ -ka -mi,

'naa -zոո -bana 'pupa 'paupain mi ճ 'wu. 15 -ճ -dia wee numesuun -gu la, ճ ka 'nոո -tugոgble ղրէ. Wee tugոgble nya ճ yia dudugu -nyuma bhուa. 'Ma ճ yia ղրէ -gu zua 'tite nya. Mճ yia -dլոճ 'wunyazոa 'tite -ka

-Lagո ճ 'ce 'kadu 'wu. 16 Nu, 'ղրո yabhlo mi ճ -bana -yճ ճ bhոճ -yճ ճelida. Wee 'ղրո -wa:

NYUMAA 'WLULAPILLYAA 'WLULAPILLYO WE -Yճ

NYUMAA -CIAAN NU -KANYճ

17 -Mus 'bից, 'in in yia 'anzi yabhlo -yճyl 'yl nukple.

'Zia weee, -we mia -bluda -mճ yali 'րըր, we 'kրա 'wu

'tite we -yla, we ռէ: «A yi. A susolu 'wu, -Lagո ճ lililu

'kaduu 'gbu. 18 Nu, a yi nyumaa 'wlulapilnya klaa, 'slu-

jaa 'yugalnya klaa, we -yճ nyuma 'tite, a yi wa 'kwie lia.

A yi numesuunnya -yճ we -guladinyaa 'kwie lia. A yi nyu-

maa 'yli -bhlo -bhloo 'kwie lia: we 'dէ yi gal -zէoo, we yi

-wa 'nta gal nya -mi -zէoo, we yi 'yilaalu -zէoo, we yi

nyuma kpasu -zէoo, a yi wa 'dէ weee 'kwie lia.»

19 Ծօն, wee nume klaa, nyumaa 'wlulapilnya klaa, we -yճ we 'sluja, 'in in yia we -yճyl. Wa ka 'wlugugwlati wa

-yճ ճ numesuun -guladinyճ -yճ -mճ 'sluja 'ոճ 'ka tu gu. 20 Nu, wa ka wee nume -yճ wee yoyolagոgbuu -fal-

panyճ kpa. Wee yoyogbuu -falpanyճ ka gwedigbu lenu wee nume 'yu we 'ka nyuma -dawli 'wunu. Nyuma -wa

kaa wee nume yibhelida -yճ, 'in wa bubոa we

tɛltɛltɛnu, 'ma we nua -dawli 'wu. Nu, we 'de 'sɔɔ 'yliy-ganu wa vitelia -kosu 'kadu -yɔ -bhubhui -slo 'wu. ²¹ 'In nɛmesuusu -guladɛnyɔ yia nyɛmaa pnu 'bha ɔ 'nɛnɔ -tugugblɛ -we mɪa ɔ ŋwɛɛ, we nya, 'in 'zia weee yia wa 'kwie li.

-Zezu pɪta nyɛma 'wlu la -zu 'wlu gbuu -nu nya

20 -Muɔ 'bɪgu, 'in in yia 'anzɪ yabhlo -yɔyɪ yalɪ 'bhuda. -Lakɪ yabhlo -yɔ -pɛklɛɛ 'kadu yabhlo mɪ we kwɛɛ. Nu, 'bhuka -we 'nɪa bhɪlɔluda -ka, we -lakɪ -wa. ² 'In we yia -zatɪbhɛ kpa. * -Zatɪbhɛ mɪa, *tɪbhɛ, -we mɪ bhaa, mu -wa. Nu, 'Kuzu wa laa * -Saatan, mu -wa. Wee 'anzɪ kpaa we, 'in we yia we gbuan wee -pɛklɛɛ nya, -zu 'wlu gbuu -nu nya (1.000). ³ We vitelia we 'bhuka 'wu, we 'paa we -lakɪ ŋwɛ, 'in we yia we -gugbalɪ: -muɔ yɪ 'wlu nu, we 'tɪa wee 'bhuka 'wu, -zugba -zu wa -dɪɪa we, we 'nɪ -slɔ gba, we yɪ -mɔ 'tɪa, we yɪ duduɔ -nyɛma -dawli 'wunu. Nu, we bhɪa -ka bhɪa nɪ, 'in wa 'ka we 'yɪtɪde bhɪa -sɛɛɛ -nu nya.

⁴ Tɔɔn, 'in in yia 'ŋɪnɪmɪkpenya -yɔyɪ. -Wa -dɪa we -gula, ma 'yɪa 'tɪtɛ wa 'ka nyɛmaa -yɔgbu 'wubhu. Nyɛma wa -dɪa 'wlu -gu, 'in in yia wa zuzunya -yɔyɪ. -We ka 'gbu wa yia wa 'bha, mu -wa nu, -Zezuu gbudayɪnya wa -mɪa, 'in wa yɪ 'yaa -Lagɔgbu gba. Waa nyɛma mɪa, wa 'nɪ wee nɛmɛ -yɔ -we wa tɛɪa bɔbɔ. Wa 'nɪ wee nɛmɛ yibhelɪda 'klu -yɔ -ka, 'in wa 'nɪ we sɔ -yɔ -ka. Waa nyɛma mɪa, wa ka tɪɪɪnya glaa 'wusɔ, 'in wa -yɔ Klɪsɪ 'sɔ yia nyɛma 'wlulapɪɪ -zu 'wlu gbuu (1.000) -nu nya. ⁵ Ma -wa tɪatɪa -nyɛma -wa -Lagɔ -sɔɪua tɪɪɪnya glaa 'wu. Wee -zu 'wlu gbu 'nɪ -slɔ bhɪa nɪ, nyɛma tɔɪua 'na 'ka 'wusɔ. ⁶ Nyɛma -wa -Lagɔ -sɔɪua 'wu tɪa tɪɪɪnya glaa, 'wututue -dɪɔ mɪ wa -nu nya, -Lagɔ -nu wa -mɪa. Tɪɪɪlee 'sɔnɔ 'nɪ 'tɪtɛ -ka wa -gu. Waa nyɛma mɪ -Lagɔ -yɔ Klɪsɪ bɔbɔnya nya. Wa -yɔ Klɪsɪ sɔ yia nyɛma 'wlu-lapɪɪa -zu 'wlu gbuu -nu nya.

-Saataan lulue

⁷ Zɪ wee -zɔɔ 'wlu gbu -ka bhɪa nɪ, 'in wa tɪdea -Saatan 'yɪ. ⁸ 'In we mɪa duduɔ beta -mɪnuaa -gu -nyɪma -wa wa laa Gɔɔgu -yɔ Magɔɔgu † -dawli 'wunu. 'Wlu we yia wa gugwlalɪa, wa 'ka tu gu. 'Wu wa yia zumanɪa gumunyuu ŋwɛyɔ -bɔsɛ 'bhɪsa. ⁹ Dudu weee -gu wa yia 'pɪɪɪa, 'in wa 'ka -Lagɔnyɛmaa ladɪɪda -we -wa 'gbe -we -Lagɔ 'yɪbhɪa, wa 'ka we gbelɪ. Nu, -kosu yabhlo yia yalɪ 'bhua, nyɛma -wa -Saatan gugwlalɪa 'wlu, we 'ka wa lasa.

¹⁰ Tɔɔn, *'Kuzu -we nua -benyɪ nyɛma -dawli 'wu, wa kpaa we, -kosu 'kadu -yɔ -bhubhui -slo -we 'wu wa vitelia wee nɛmɛ -yɔ yoyogbuu -falpanyɔ, 'in wa yia -mɔ we viteli. Sabɔɔ, zɪɔɔ, sɪa wa yia 'kɔmɔ.

'Wubhlolu gbuwubhubhue

¹¹ -Muɔ 'bɪgu, 'ŋɪnɪmɪkpe 'kadu -we pɔɪua, we -yɔ we -guladɛnyɔ mɪa, 'in in yia wa -yɔyɪ. Dudu -yɔ yalɪ ka ɔ kwɛɛ -gwa: wa'a 'yɪ 'masɪɛn we -yɔ. ¹² Nyɛma 'kadɪ -yɔ

† Gɔɔgu -yɔ Magɔɔgu: nu, 'ŋɪnɪ -we wa zua -Lagɔ tɪnyɛma, mu -wa.

nyɛma -kpua -wa tɪa, 'in in yɪ 'yaa -maa -yɔyɪ 'ŋɪnɪmɪkpe 'kadu 'yu. 'In 'anzɪnya yɪa 'sɛbhɛnya 'wukalɪ. Nu, 'in wa yɪ 'yaa 'sɛbhɛ -putu 'wukalɪ: 'yɪɪyɔɔa -sɛbhɛ -wa. Tɪɪɪɪnya mɪa, wa lɛnugbu -gu wa bhua wa -yɔgbu 'wu, sa we mɪa cɛɪɪda wee 'sɛbhɛnya 'wu, 'sa. ¹³ Tɪɪɪɪnya mɪa gumunyu lɔ, -maa ka -mɔ 'tɪa. Tɪɪɪɪlee -yɔ tɪɪɪɪnyaa -zɔɔ ka 'ya -muɔ -nu wɪa. -ɔ -ka -mɪ, -mɔ lɛnugbu -gu -Lagɔ 'bhua -mɔ -yɔgbu 'wu, 'sa. ¹⁴ 'In wa yɪ tɪɪɪɪlee -yɔ tɪɪɪɪnyaa -zɔɔ -kosu 'kadu 'wu viteli. Mu -wa tɪɪɪɪlee 'sɔnɔ. ¹⁵ 'In nyɔɔnɔ nyɔɔnɔ ka ŋɪnɪ 'nɪa 'yɪɪyɔɔa -sɛbhɛ 'wu cɛɪɪda -mɪ, 'in wa yɪa -mɔ -kosu 'kadu 'wu viteli.

-Zeluzalɛmu lolu

21 -Muɔ 'bɪgu, 'in in yia yalɪ lolu -yɔ dudu lolu -yɔyɪ. Yalɪ tɪanɔ -yɔ duduɔ tɪanɔ ka labhu, 'in gumunyu 'nɪ -slɛɛn lamɪ. ² 'In -Lagɔ 'gbe -we -wa -Zeluzalɛmu -lolu, 'in in yia we -yɔyɪ yalɪ -bhuda. We yia we 'de 'yɪnamanɪ nɛɛ 'ŋwɔnyɔ -ɔ mɪ ɔ 'lowli wuda. ³ Tɔɔn, wɛɪ 'tɪtɛ yabhlo 'bhua -mɔ 'ŋɪnɪmɪkpe 'wu, 'in in yia we 'nu. We nɛɛ: « -Slɛɛn mɪa, -Lagɔ ladɪɪda mɪ nyɛma glaa, wa glaa ɔ yia ladɪa. Ma yia ɔ nyɛma -zɛa. -Lagɔ 'dɛbhɛ -yɔ wa sɔ yia -mɪa, 'in ɔ 'ka wa -Lagɔ nya -mɪ. ⁴ Wa -ka wɪ nɪ, -Lagɔ yia wa 'mɔ weee sɛa. Tɪɪɪɪlee 'na 'ka lamɪ. Guwɔwɔwɔlue klaa, wɪwɪe klaa, we -yɔ kuu 'cɔnue, -muɔ weee 'na 'ka lamɪ. Nu, gbu -suanya ka labhu.»

⁵ -ɔ -dɪa 'ŋɪnɪmɪkpe -gu la, ɔ 'bhua wɛɪ 'wu, ɔ nɛɛ: «In ka -lu weee 'bhɪtɪ, 'in we yia -lu lolu -zɛ -slɛɛn.» ɔ nɛɛ 'yae: « -We na gbaa, -in cɛɪ we, nu, wee wɛɪ nɪ mɪ dlɔɔzɔ sa, 'in we mɪa gbuzɔnɔ nya.»

⁶ 'In ɔ nɛɛ 'ya 'mɪ -yɪa: «Nu, we ka -slɛɛn bhɪa. -Amɪ -wa we gwɛɪɪda, 'in in mɪa we bhɪalɪda nya, we tɪanɔ -yɔ we 'wubhlolunu. Nyɛmɛ, -ɔ 'nyumatɔ -ka 'bhada -mɪ, bhɛ na nyɛa ɔ 'nyu. 'Nyu, -we na nyɛa ɔ nɪ, 'wɔwɔwɔ nyu -we wɪa 'yɪɪyɔɔagɪe, mu -wa. ⁷ -ɔ -ka -gugalɪnyɔ nya -mɪ, mɔ kaa we 'yɪyɪ kɪ: ɔ -Lagɔ na yɪa -zɛa, 'in mɔ 'ka na 'yu -zɛ. ⁸ Nu, -wa 'nɪa dlɪ 'tɛ klaa, -wa 'nɪa 'mɪ dlɪ -gu zu klaa, gbunyɪi 'kadɪ lɛnɔnya klaa, nyɛma -bhanya klaa, mutɪnɪ kwɛ -cɪan klaa, yɪɪɪnɔnya klaa, -wa bɔbɔa yoyɔ -lagɔ klaa, we -yɔ yocɪan weee, -wa weee mɪa dɛ, -kosu 'kadu -yɔ -bhubhui slo mɪ wa -nu nya: mu -wa tɪɪɪɪlee 'sɔnɔ.»

⁹ Nu, 'anzɪ gbesɔ, -we kaa 'kɔpɔ -we mɪa yɛda 'wubhlolu -stasɛ gbesɔ nya kwɛɛ, we 'yabhlo bɛa 'mɪ -yɔ, 'in we nɛɛ: «Yɪ, in 'ka -mɪ 'ŋwɔnyɔ 'klɔslolu, -ɔ Bh-labhɪyɔ -saa -bha ɔ 'ka ɔ 'ŋwɔnɔ -zɛ.» ¹⁰ -Lagɔ Zuzu 'sɪbhɪa 'mɪ -gula, 'in we yia 'mɪ -gɔɔɔ 'kadu 'wɪukwa. Wee -gɔɔɔ -gu mɪ 'wɔpada. 'In we yia 'mɪ -mɔwɔwɔ gbe 'klɔslolu. Mu -wa -Zeluzalɛmu -we mɪa yalɪ 'bhuda -Lagɔ -gbɛ. ¹¹ -Lagɔ san lɪa wee 'gbe nukplɛ. We lɪɪe 'wlu sa tukpa -zɔnɔ, we 'wlu sa tukpa 'nuonuo -we ka nukplɛ wa yɪa la 'vɛɪ 'bhɪsa. ¹² 'Suo -we bɪbɛa wee 'gbe, we 'tu 'wu, 'in we mɪa yalɪ 'pada. Wee 'gbe ka klolo kugbua lɛ 'sɔ, 'in 'anzɪ kugbua lɛ 'sɔ kua we ŋwɛ. 'Ŋnɪ mɪ wee klolɔnya -yɔcɛɪɪda, nu, *ɪzɪɛɪɪ *zua kugbua lɛ sɔ ɔ ŋɪnɪ -wa. ¹³ Klolo ta mɪa beta yabhlo -gu, -mɔ wee 'gbe 'wu. Ta mɪ 'yɪɪɪ 'wɔsɔɪɪda, ta mɪ 'yɪɪɪ bhɪlɪda, we gbɪɪbhɪloo pnu yɪyɪlɪa 'klu -yɔ, ta beta yabhlo, 'in ta

mia beta -putu. ¹⁴ Wee 'gbee 'suo gwe mia, tukpa kugbua le 'so nya we mia. Bhabhleyuu tietienya kugbua le 'ככ 'הני מי wee tukpanya -yčeluda.

¹⁵ Anzi, -we mia 'mi -yla gbu gbada, -can gblee -we nya we yibhɔlua -lu, we mi we kwεε, we 'ka 'gbe klaa, we klolonya klaa, we -y we 'suo yibhɔlu. ¹⁶ Wee 'gbee beta -mnua weee -bhlo. Nu, 'anzi 'bhua we -can gblee 'wu, 'in we yia wee 'gbe yibhɔlu. We tlulo klaa, we 'wulaylilo klaa, we -y we -gɔwupalo, we 'dε weee -bhlo. We nyini -luu yibhɔlulu 'wlu glu ta. ¹⁷ Anzi yia we 'suonya yibhɔlu: we tlulo nyini yibhɔlulu glu gbeso 'ya -mnua. -Luu yibhɔlulu -we 'anzi kaa, mu -bhlokpade dudugu -nyuma kaa. ¹⁸ Wee 'gbee suo mia, tukpa -zɔnu -we wa laa zasɔpu, we nya wa 'subhaa we. -Caan 'zayli nya wa 'subhaa wee 'gbe. Li we lia 'vel 'bhisa, 'in wa yia we 'wula. ¹⁹ Nu, wee pa mia, tukpa -we -gu we mia 'subhada, tukpa -zɔnu 'yili -bhlo -bhlo nya we mia. Tukpa tianu mi zasɔpu nya, we 'zɔnu mi safili nya, we tanu mi agati nya. We -mnuanu mi emewlodu nya. ²⁰ We gbu nu mi onisi nya, we gbelibhlonu mi salduani nya. We gbesɔnu mi klisoliti nya, we gbetanu mi belili nya. We gbomnuanu mi topazi nya. We kugbuanu mi klisopazi nya. We kugbua le -bhlonu mi tulikuazi nya. We kugbua le 'zɔnu mi ametisiti nya. ²¹ Wee klolo kugbua le so mia, 'pelili kugbua le so -wa, 'in klolo -bhlo mia wee 'pelili -bhlo nya. Wee 'gbee -gblɔgbu 'wu mia we mi -caan 'debbie -gbolu nya, 'in wa yia we 'wula 'vel 'bhisa.

²² Nu, wee 'gbe nukple, 'in 'ni *-Lagɔbudu yabhlogɔ -yɔyɔ, -we ka gbu -wa, Jejitape, 'tite weee -Kanyɔ -Lagɔ 'debbie -gbolu -y Bhabhleyu mi we nya. ²³ Wee 'gbe 'ni 'yilu -yɔ 'cuu saan gbu -ka. -We ka gbu -wa, -Lagɔ 'hɔnumtee san lia we 'wu, 'in Bhabhleyu mia we zli nya. ²⁴ Nu, dudugu -nyuma yia wee 'gbee zli 'klu nɔa, 'in dudugu -nyumaa 'wlulapɔnya -yɔ wa 'hɔnumli yia yia. ²⁵ We klolonya 'na 'ka kla 'mnumnu, -we ka gbu -wa, sabɔ 'na ka wee 'gbe nukple be.

²⁶ Dudu -gɔ 'hɔnumtee weee -yɔ we 'tite yia wee 'gbe nukple yia. ²⁷ Pɔnkalu -we 'kaa wee 'gbe nukple pla, we 'ni -mi. Nyuma -wa nua zubhalɔgbu le, we -yɔ yoclan, wa 'ni mneni wa 'ka wee 'gbe nukple pla. Nu, -wa ka hɔni mia Bhabhleyuu 'yiliyɔga -sebhe 'wu celuda, ma -bhlogɔ 'kaa -mɔ pla.

22 Nu, 'anzi yia 'mi -gbua yabhlo 'kluslolu. -Gbua -we 'wu 'nyu -we wlaa 'yiliyɔgagie wɔa, mu -wa. Li wee 'nyu lia lili veli 'bhisa. -Lagɔ -yɔ Bhabhleyuu 'hɔnumtkpe 'wu we tlaa, ² 'in wee 'nyu plɔla wee 'gbee -gblɔgbu 'wu. Da wee -gbuaa so bhubhɔ -yɔ su yabhlo mi -bha, mu wlaa 'yiliyɔgagie. -Zu -bhlo 'wu, we tɔnu 'wula -zakpa kugbua le 'so. 'Cu -bhlo, 'in we tɔnu. 'In we kɔi jipea dudugu -nyuma weee. ³ Me 'na 'ka -sɛɛn lamɔ. Nu, -Lagɔ -yɔ Bhabhleyuu 'hɔnumtkpe yia wee 'gbe 'wu -mia, 'in -Lagɔ lubhonunya yia so bubɔ. ⁴ 'Klu wa yia -yɔyɔ, 'in so 'hɔni 'ka wa 'klu -yɔ celuda -mi. ⁵ Sabɔ 'na 'ka be, nyume yabhlogɔ 'na 'ka 'nape -yɔ 'yilu saan gbu -ka, Jejitape yia so zli wa -gu 'mniaa 'gbu, 'in wa 'ka nyuma 'wlulapɔ 'yili weee -nu nya.

-Zezuu yiyigbu

⁶ -Muɔ 'bɔgu, 'anzi nεε 'mi -ylaε: «Wee welɔ mi dɔlɔguɔ sa, 'in we mia gbuzɔnu nya. Nu, Jejitape -yɔ 'nyεa so gbuɔ -falpanya so Zuzu, mɔ tiea so 'anzi, -we 'kaa dayli lenu, we 'ka we so lubhonunya 'kluslolu.»

⁷ -Zezu nεε: «A pu yukwli, yia na yia dayli! -Falpaweli -we mia 'sebhe ni 'wu, -wa zua we 'nɔnɔwe, 'wututue -dɔɔ mi wa -nu nya.»

⁸ Nu, -ami *Zaan, -ami 'nua wee welɔ, 'in -ami 'yla wee -li -yɔ. Da in bhɔa we 'nɔnɔwe -yɔ we -yɔyɔyɔ, 'anzi -we -slolua 'mi we 'klu, 'in in yia we bhɔ -yɔ bhili in 'ka we bubɔ. ⁹ 'In we nεε 'mi -ylaε: «-In nu 'nanuɔ, -in 'na nunu 'sa -ni. Nu, -mi klaa, -na bhelia -Lagɔgbuɔ -falpanya klaa, we -yɔ -wa weee zua 'sebhe ni welɔ 'nɔnɔwe klaa, -Lagɔ lubhonunya -ami -mia aɔn 'bhisa. Nu, -Lagɔ 'dε -bhlo -in 'kaa bubɔ!»

¹⁰ -Muɔ 'bɔgu, we nεε 'mi -ylaε: «-Falpaweli -we mia da 'sebhe ni 'wu, -in 'na zizeli we -na 'debblo -nu nya -ni. Nu, we lenubhɔa ka cɔpa. ¹¹ -yɔ -ka nyume 'nyuu, so -tu gbunya lenuda, -yɔ -ka pɔn -ka, so -tu pɔnplada, -yɔ -ka nyume tuklu, so -tu gbuzɔnu lenuda. -yɔ -ka -mɔwɔluda -mi, so -tu -mɔwɔluda.»

¹² -Zezu nεε: «A pu yukwli. Dayli na yia. In -ka yida -mi, celɔli nya na yia yia. 'In -yɔ -ka -mi, -we ka 'yɔyɔklu so -ka -ka, 'in na nyεa we so, so lenugbuɔ 'gbu. ¹³ -Amɔ -wa *Alfa -yɔ *Omega, -ami -wa we gwedɔda, 'in in mia we bhɔlɔda nya, we tianu -yɔ we 'wubhlolunu.»

¹⁴ -Wa wɔɔwa -bana, 'wututue -dɔɔ mi wa -nu nya. Nu, ma kaa we 'klu su -we wlaa 'yiliyɔgagie, wa 'ka we 'bhue li, wa ka we 'klu wa 'ka 'gbee klolo hɔwe plalɔ.

¹⁵ -Wa 'na 'kaa wee 'gbe nukple pla, ma ni: -wa nua numegbu le klaa, yilisinunya klaa, mutni kwe -cɔn klaa, nyuma -bhanya klaa, -wa bubɔa yoyo -lagɔ klaa, we -yɔ -wa 'yibhaa yo 'in wa tubhua yo. 'Pipee wa tua.

¹⁶ «-Amɔ -Zezu tiea na 'anzi aɔn 'wu we 'ka wee welɔ ni gba -mɔ leglizunya -yla. We 'dε weee mi gbuzɔnu nya. Nyumaa 'wlulapɔnyɔ -Davidu zuayli -nyume in -mia: zɔkpa -zelya in -mia.»

¹⁷ -Lagɔ Zuzu -yɔ 'hɔnɔyɔ -yɔ Bhabhleyu -saa -bha so 'ka so 'hɔnɔ -zε, wa nεε: «Yi!» Nyume -yɔ -ka we 'nu, -mɔ -kanyɔ gba: «Yi!» -yɔ 'nyumatu -ka 'bhada -mi, so yi. Nyume -yɔ -ka 'nyu -we wlaa 'yiliyɔgagie 'yibha, sa bhe so yia we.

'Wubhlolu -yibhalɔgbu

¹⁸ We 'dεε 'gbu, -ami Zaan nεε aɔn -yla: -wa weee -wa 'nua -falpaweli -we mia 'sebhe ni 'wu celuda, -yɔ -ka we -lu -le -gupalɔ, -Lagɔ yia sɔsɔ, -we mia da 'sebhe ni 'wu celuda, so sɔsɔ -gupalɔ. ¹⁹ Wee -falpaweli -we mia *-Lagɔsebhe ni 'wu celuda, -yɔ -ka we -gusa, su -bhue -we wlaa 'yiliyɔgagie, -mɔ -kanyɔ 'na 'ka we li, 'in so 'na 'ka -mɔwɔlɔ gbe nukple pla.

²⁰ -Zezu nεε: «-We weee mia dε, gbuzɔnu -wa.» 'In so nεε: «Cuɔn, yia na yia dayli.»

-Amen! Yi, Nyumaa -Kanyɔ -Zezu!

²¹ Nu, Nyuma -Kanyo -Zezu nwna nyuma weee 'nyu
la.